Decima Centuria
ECCLESIASTICAE
HISTORIAE, CONTINENS DESCRIPTIONEM AMPLISSIMARVM RERVM IN REgno Chriſti, quæ Decimo poſt eius natiuitatem ſeculo acciderunt: cum Imperium Romanum gubernarent, Ludouicus tertius, Cunradus primus, Heinricus primus: Otto primus, dictus Magnus: Otto ſecundus, & Otto tertius: & Doctores in Eccleſia præcipui excellerent, Gilbertus, Ansbertus, Rudolphus, Theophylactus, Smaragdus, & alij quidam: eodem ordine, diligentia & fide, ut ſuperiores Centuriæ, ex uetuſtis & probatis hiſtoricis, patribus, & alijs ſcriptoribus:

IN DVCATV ILLVSTRISSIMORVM Principum ac Ducum Megapolenſium, in ciuitate Vuiſmaria,

PER AVTORES CONTEXTA.

Acceſsit Rerum uerborumq; in hac Centuria præcipuè memorabilium, tum Locorum Scripturæ explicatorum, geminus INDEX.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTOR. EMANUELE

BASILEAE, PER IOANnem Oporinum. 1567.

D.PROB.ROM.S.J

NOBILITATE GENERIS ET VIR-
TVTVM MAGNIFICO ET PRAESTAN-
TISSIMO VIRO, D. ADOLPHO HERMAN-
NO RIEDESEL in EISENBACH, Marſchalco HAS-
SIAE hæreditario, Domino & patrono ſuo
colendiſsimo:

G. ET P. PER CHRISTVM.

ECCLESIAM DEI PERPETVAM
eſſe, fidei articulus eſt: de quo nulli Chri
ſtianorum ambigere licet. ſed quæ'nam
ſit illa DEI Eccleſia, & ubi ſit, id uerò
in controuerſia non parua hæret. Vi-
demus enim ex perpetuo mundi curſu,
eos omnium maximè ſibi ſpecioſiſsi-
mum Eccleſiæ titulum arrogare, qui te-
tris notis ſeſe cohortem hoſtium DEI,
ueritatis patefactæ, atque omnium adeò cultuum DEI decla-
rant. Eſt autem uera Eccleſia CHRISTI perquàm exigua, defor
mata aliorum condemnatione ſpurciſsima, ac uiolentis oppreſ-
ſionibus. Nec deſunt in eo cœtu infirmitates, imò etiam ſcanda
la non pauca, quibus non parum dedecoratur. Florent autori-
tate, excellentia, potentia, qui in religione quodlibitum eſt fa-
ciunt, ac manifeſtos errores tutantur. Qui uerò rectiori ſenten-
tiæ addicti ſunt, DEVM'QVE in uero timore colunt, inuocant,
celebrant, præſtigias'que errorum atque ſuperſtitioſorum cul-
tuum abominantur: titulis ambitioſorum, irrequietorum, ala-
ſtorum, hoc eſt, tanquam hoſtes DEI & communis tranquilli-
tatis fœdè proſcinduntur.

Neceſſe igitur eſt proprietates ueræ Eccleſiæ, quas quidem
ipſa uox cœleſtis dictat, obſeruare, & iuxta eas ſine omni proſo-
polepſia iudicium facere: ac ſeſe ei cœtui adiungere, in quo illæ
notæ ſunt conſpicuæ, quantumuis ſit exiguus, à filijs huius ſecu-
li contemptus, protritus, conſputus. nam caput Eccleſiæ ſimi-
lem formam geſsit.

Sunt autē notæ ſeu proprietates germanę Eccleſiæ CHRISTI:
Verbum DEI purū, ab omni pharisæorū fermento purgatū: Sa-
cramentorū uſus iuxta autoris clariſsima uerba: Inuocatio & Cō-
feſsio plana & dilucida. Hę proprietates, ex multis uerbi diuini di
ctis certæ ſunt. Iohan. 10. Oues meę uocē meā audiunt. Roman. 10.
Corde creditur ad iuſticiam, ore fit confeſsio ad ſalutem.

Non ſunt notæ Eccleſiæ propriæ, certarum perſonarum ſuc-
ceſsio. Nam Eccleſia non propagatur, neque ex parentibus natu
raliter, neq; ex uoluntate ullius uiri: ſed ex DEO, ſeu per DEVM

generatur, per Verbum & Sacramenta. DEVS enim non eſt perſonarum acceptor: neque omnes ſunt Iſrael, inquit Paulus, qui ſunt ex Iſrael.

Neq; certa Eccleſiæ CHRISTI nota eſt, locus aliquis certus. Nam DEVS horrendo iudicio Hieroſolymam deleuit: & rudera nunc ipſis Turcis, hoſtibus CHRISTI immaniſsimis, incolenda tradidit, ne quis certo loco putaret Eccleſiam DEI alligatam eſſe. Nec iubet CHRISTVS Apoſtolos ſuos unico in loco reſidere, & unicã quaſi cathedrã ad perpetuò duraturã Eccleſiam conſecrare: ſed, Ite (inquit) in orbem uniuerſum, docete omnes gentes: Quicunq; crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit.

Luculentiſsima ſunt teſtimonia: In omni loco, in quo fecero me miniſſe nominis mei, ueniam ad te, & benedicam tibi. Exod. 20. Et: Vbicunq; duo aut tres congregati eruntin nomine meo, in medio eorum ſum. Matthæi 18.

Hæc in ipſa Hiſtoria Eccleſię attendere, in primis utile eſt. Nõ dubiũ eſt, hoc ſeculo Eccleſiam DEI in terris extitiſſe. Sed quę nã, & ubi ea fuerit, id ferè difficile inuẽtu eſt. Nã qui pulcherrimũ Eccleſię nomẽ ſibi uendicabãt, & ad ipſum clauũ (quod dicitur) ſedebant, innumeris Antichriſti notis erãt infames: utpote patrocinio errorũ, idolomanijs, ſacramentorũ abuſu, uitę impuritate, dominatione ſeculari iuxta morẽ gentiliũ, perſecutione rectè ſentiẽtiũ. Graſſabatur Eccleſiaſticus rex, qui Romanam ſedem occupabat, paſsim in omnes omniũ nationũ Eccleſias: multo quidem ſuperbius, quàm ullus Cæſar ſeu monarcha Romanus. Verùm non eſt dubiũ, in illo ipſo cœtu quoſdam fuiſſe rectè ſentientes: & iuxta uerbũ DEI patefactũ, DEVM inuocãtes ac colẽtes: licet potiſsima hominũ pars, receptas uulgò ſuperſtitiones ſectarẽtur. Nã baptiſmi ſubſtantialia manſere, & Bibliorũ adhuc aliquis uſus. Sunt etiã ex doctrina de CHRISTO aliqui moniti, ac per ſpiritũ illuminati, ut fidem in CHRISTVM ponerẽt: ab eoq; ſine omni propriorũ operũ meritis, remiſsionẽ peccatorũ, iuſticiã & uitã æternã expeterent. Nã DEVS nõ eſt perſonarũ acceptor: eſtq; ei hoc ſolenne, infirma & abiecta coram mundo deligere ac ſanctificare. Vrget & Theophylactus ſolam in CHRISTVM fidem.

Valde aũt triſtis rerũ facies eſt, quòd Eccleſia hoc ſeculo ab impijs, à ſceleratis, ab indoctis, ab idololatris obſidetur. Nã epiſcopi in mundanos principes ac gubernatores degenerauerant: quærebant opes, potentiã & gloriã huius uitę. in templis cõciones ad rudem plebeculam, magna ex parte obticuerãt. Ceremoniæ humanæ ibi reſonabant, de quib. CHRISTVS inquit: Fruſtra me colunt mandatis hominũ. Cœna Domini, ſpectaculum ſeu theatrica actio erat. Obſeruationes regularũ ab hominibus excogitatę, ſummã pietatis laudem merebantur. Et hę tenebræ per orbem Chri-

ſtianum

ſtianũ longè latèq; dominabantur. Sed ſimilis prorſus erat ſtatus ille Hieroſolymitanus olim eo ipſo tempore, cũ Filius DEI uiua uoce doceret, atq; redemptionẽ generis humani ſua ſtupenda obedientia pararet. Regebant Eccleſiam pontifices ἄθεοι, tantũ opibus & uoluptatibus operam dantes. Iacebat doctrinę cœleſtis inquiſitio, explanatio, inculcatio. Oblationes ſacrificiorũ, cantus & innumerę ceremoniæ ab hominib. traditę, omnes angulos templi occupabãt, omne tempus abſumebant. Sed Dominus DEVS nihilominus paucorũ animos luce cœleſti perfundit, qui uerbum DEI diſcunt, amplectũtur Meſsiã, & uitã æternã conſequũtur.

Hęc aduerſus ſcandalum multitudinis utiliter cõſiderantur, ne Eccleſiam ex procerũ ac dominantiũ ſplendore, neq; ex multitudine deditorũ impijs ſententijs ac falſis cultibus, metiamur: ſed ex limpidiſsimi uerbi DEI profeſsione, quæ à profanis doctrinis hominũ, omnibusq; idolomanijs eſt ſegregata, licet ſub ſancta cruce militet, & fœdis ignominiæ notis à filijs huius ſeculi turpiſsimè deformetur. Non eſt enim deformis corã DEO, quem filij mundi huius deformant. Nulla uerò eſt maior deformitas, quàm errores ac ſuperſtitioſos ritus ſectari & tueri.

Expendant igitur Chriſtiani Lectores, quomodo Romani prę ſules nequaquã organa miſericordiæ hoc Seculo extiterint. Nam ſpiritus mendacij atq; homicidij, talia ipſis plurimorũ ſcelerũ contra primã & ſecundam Decalogi tabulam ſtigmata inuſsit: ut ipſimet Gnathones pontificij, impietates & labes planè diabolicas ipſorum diſsimulare non potuerint.

Conſideretur etiam ira DEI omniũ quidem grauiſsima, quòd paſſus eſt uniuerſam pene Eccleſiam extingui traditionibus humanis, & tyrannide epiſcoporũ, quorũ choragus erat ille Romanus Papa cæſar. Timeant igitur DEVM hodie, omnes qui luce Euangelij diuinitus patefacta fruuntur: atq; ardentibus & crebris gemitibus petant, ne ueteres illæ tenebræ rurſum ingraueſcant.

Hæc tantũ eam ob cauſam cõmemoramus, ut Lectores Chriſtiani, prauitatẽ mundi, potentiã diaboli, & DEI iram, pijs pectoribus conſiderent: nec moueãtur, etiamſi uideant adhuc hodie numerũ rectè profitentiũ nomen DOMINI ad pauciſsimos redigi. Sunt enim huius mundi tempora poſtrema. creſcit furor diaboli: ac propè eſt, quando apparebit ille potens ſuæ Eccleſiæ Reformator, in ipſis nubibus. tunc zizania à tritico ſeparabuntur: tunc quoque apparebit puſilli gregis CHRISTI dignitas, gloria, honor.

Eſt præterea in hac Decima Centuria illud inſigne, quòd electio Romani Imperatoris, certis perſonis, cõſentiente Imperatore & Papa, adſignatur. Neq; eſt exiguum Germaniæ noſtræ decus, quòd ea, hac tanta excellentia, tum ornata eſt: tum eam quoq; tot

ſeculis clementiſsima DEI protectione fortiter conſeruauit. Sed iſta omnia ex lectione plenius cognoſcentur.

Tibi uerò, Vir magnifice, nobilitate generis, pietatis & uirtutis præſtantiſsimo, hanc Centuriam nuncupandam eſſe duximus: Primùm, quia non ignoramus, te in lectione Hiſtoriarum ſingulari iudicio ac diligenter uerſari. Ideo exiſtimamus, tibi hanc inſcriptionem non modò honorificam, ſed etiam gratam futuram eſſe. Vtinam uerò plurimi nobiles tuum exemplum imitati, Hiſtorias tum Eccleſiæ, tum politiarũ omnium gentium, ſtudioſius cognoſcerent. Non enim dubium eſt, ipſos Eccleſiæ & Reipublicæ Chriſtianæ futuros eſſe ſalutariores. Hominẽ à brutis ratio ſecernit. Verùm ratio, ſi non literis pietatis & Hiſtoriarum exculta ſit, quid ferè aliud eſt quàm gemma precioſiſsima in luto iacens? Etſi autem aliqui uſu rerum, qui & ipſa eſt Hiſtoriæ pars, rationem ſuam paululum illuſtrant: tamẽ qui lectione ſimul uariarum rerũ inſtructi ſunt, multis in rebus antecellunt: quas quidem hoc in loco non recenſebimus. Speramus aũt, tuo exemplo alios quoque inuitari & excitari poſſe, ut Hiſtorias tum ſacras tum prophanas deguſtent: ac nos quidem hanc ipſam ob cauſam tuæ præſtantiæ eo libentius iſtam Centuriam dedicauimus. Deinde, cum ſignificationem quandam tuæ beneuolentiæ exhibueris: teſtimonium hoc qualecunq; gratitudinis rependere uoluimus, ut quamdiu quidem DOMINVS DEVS hanc Hiſtoriã ſupereſſe uoluerit, Lector cognoſcat, equeſtres quoq; uiros noſtro æuo, eosque DEI beneficio nõ paucos, Hiſtoriarũ fuiſſe ſtudioſos: teq; unum ex illis non extitiſſe poſtremum, cum uiro nobilitate generis, pietatis, ſapientiæ & omnium uirtutum clariſsimo, totiq; Imperio Romano ex multis nobiliſsimis de religione actionibus notiſsimo, EBERHARTO à THAN, patrono ac fautore noſtro omni reuerentia colendo, quem honoris gratia nominamus. Petimus igitur perquàm reuerenter & amanter, ut hanc iſtius Operis dedicationem animo Chriſtiano ſuſcipere non dedigneris. Bene in CHRISTO Vale. VVISMARIAE, in Ducatu Megapolenſi, ad littus maris Balthici.

Matthias Illyricus.
Iohannes Vuigandus.
Andreas Coruinus.

Decimæ Centuriæ Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ

CAPVT I.

REGNVM Epiſcopi Romani, uſque adeò obumbrauit & obnubilauit hoc ſeculò paſsim omnes in Europa eccleſias, ut tantũ ex eius nutu, tanquam numinis cuiuſdam cœleſtis, penderent non ſolum eccleſiarum, ſed ipſi quoque politiarũ gubernatores penè omnes. Inde eſt, quòd ueluti eclipſin quandam hoc pręſens ſęculũ paſſum eſt horrendã, in qua pauci excelluerunt doctrina & uirtutibus eximij uiri: aut ſi qui fuerũt, in tãto tantæ tyrãnidis metu ac publica trepidatione, uix pipire de corruptelis, abuſibus, falſis cultibus, prauisque moribus paſsim inualeſcentibus, auſi ſint. Mox enim ut uocem quantumuis tremulam, emittere quidam rectè ſentientes, & Deum timentes conati ſunt, inſonuerunt terribilia illa fulmina ex ſede Romana toto cœlo ac terra, quæ neceſſe fuit omnes exhorreſcere: præcipuè cum faſcinatis paſsim magiſtratibus ciuilibus, ijs ueluti mancipijs ad ſuum placitum abuterentur illi Pantocratores, in ſella Romana ſuperbientes. Etſi autem nonnulli gubernatores, huius tantæ inſolentiæ atq; exorbitantiæ pertæſi, ueluti leones unguẽ aliquem contra iſtos arctolycos (Oecumenicos debebamus dicere. Nam omnia monſtra quatũuis tetra, in hac ſede recumbentia, nonnulli pro ſanctiſsimis Dei uicarijs, impiè & contra antiquiſsimorum temporum & ſcriptorum euidentiſsima teſtimonia, celebranda exiſtimant) exerebant, & aliquid contra ipſos moliebantur pro autoritate, tamen iudicio Dei iuſtiſsimo, qui contemptum uerbi ſui grauiſsimè ulciſcitur, illi ipſi leones, arctolyco ſeſe tandem nimis turpiter & pudenter ſubſtituebant, ſeque uexandos pro libitu pręebebãt.

Memorabilia autem in hac Eccleſiæ ętate ſunt in primis, quòd propagationes doctrinæ diuinę factę ſunt, licet lutulentę atque conſperſæ nonnihil cœno Antichriſti Romani, in Sueciam, in Poloniam, in Sclauoniæ partes, & in Vngariam. Epiſcopatus conſtituti ſunt illuſtres, Magdeburgenſis, Miſnenſis, & alij non pauci, ut ex iſtis ueluti ſcholis, uox diuina in uicinas gentes perſonaret. Flagrarunt enim Imperatores Germani eximio zelo, ulterius promouendi gloriam Dei. Quod autem in ſumptuoſas ædificationes, & largas profuſiones, in monaſteria atque templa nimium impenderunt, uitium eorum temporum fuit, quod Romana illa ſedes omniũ ſuperſtitionũ Lerna procreauit. Non dubiũ tamen eſt, quin Dominus Deus per doctrinã Bibliorũ (quam legerunt & cecinerunt in templis, atque ipſi populo quoq; concionatores propoſuerũt) in illa quantumlibet magna & operoſa confuſione rituum & ſuperſtitionũ, aliquam ſibi delegerit & ſanctificarit Eccleſiã, à qua uera fide agnitus & celebratus eſt, licet potiſsima ac numeroſiſſima pars hominũ, quaſi ſpinis & uepribus traditionum humanarum & idolomaniarum ſit ſuffocata. Non eſt enim tam facile eluctari ex dumetis rituum & ſuperſtitionum humanarum, quàm in ea incidere.

Deinde & hoc memoria dignum eſt, quòd publicè ac ſolenniter, in ipſa Roma, pontifice, clero, populo, ſenatuq; conſentiente & comprobante, ius ac poteſtas deſignandi atque confirmandi archipræſulem eius urbis, in Imperatorem Romani regni transfertur: idque propter eam cauſam pręcipuè, ut Hiſtorici tradunt, quia plerunq; Romani ineptiſsimos & ſceleratiſsimos quoſque in eam ſublimitatem eueherent: uel more Romuli magis quàm Petri, hoc eſt fraudibus, cædibus, peſsimisq; artibus, eam eminentiam boni illi uiri arripetent. Sicut enim Hieroſolymis tempore Herodis, dignitas pontificatus, quia ſummã autoritatem & reditus ampliſsimos adferebat, à plurimis, ijsq; auariſsimis & flagitioſiſsimis ambiebatur, (quem aliàs, ſi tantũ labores, moleſtias, perſecutiones, dolores dediſſet, alto ſupercilio deſpexiſſent:) ita etiam pontificatus Romanus hac ætate, ut poſtea quoq; ſemper, habebat propter ſplẽdorem uitæ & aucupia diuitiarum, plurimos procos: quem aliàs neglecturi & contempturi fuiſſent plerique, ſi tantùm paupertatem, onera docendi, contemptum & mille cruces attuliſſet.

Mutinenſis præſul Guido fuit. Luitprandus lib.5.cap.2.

Bononiæ. Meminit Bononienſium epiſcoporum Luitprandus. & Iohannes inde Romam commigrat:Idem.

Rauennæ. Stringit eos epiſcopos Luitprandus.

Placentiæ. Vuido eſt Placentinus epiſcopus. Idem lib.2.cap.14.

Tuſci. ibi enim Adelbertus monachus Corbeienſis fit epiſcopus. Chron. Hirſaug.

Veronæ. nam Adelhardo Veronenſis urbis epiſcopo hortante, Ludouicus imperator urbem ingreditur. Regino lib.2. Luitprandus lib.2. cap.11.

Tiburti. Ponitur Petrus Tiburtinus presbyter in Chron. Caſinen. lib.2.cap.23.

Nucerinæ ſedis epiſcopus fuit Landenulphus. Chron. Caſs. lib.2.cap.13.

Cumis. epiſcopi Cumenſis meminit Luitprandus lib.3.cap.10.

Sutriæ. eius loci epiſcopus ablegatur ad Otthonem, ad explorandam ſententiam de electione pontificis. Contin. Regionis.

Narniæ. nam Iohannes Narnienſis, in pontificem Romanum deligitur.

Horreis. Gerhardus & frater eius Matfridus poſſeſsionem S. Maximini & S. Mariæ ad Horrea uiolenter inuaſerũt. Regin. lib.2.

Capuæ. Iohannes abbas Teani, archidiaconus fuit in eccleſia Capuana. Chron. Caſsin.

Vercellis. nam Ludmarus eius fuit epiſcopus. Regino lib.2. Bonfinius lib.10. Decadis 1. rerum Vngar.

Numedenſis epiſcopi meminit Luitprandus lib.6. cap.6.

Rubiloci. nam Rubilocenſium epiſcoporum meminit Contin. Reginonis.

Cinglenſis & Larinenſis eccleſiæ mentio fit in Chron. Caſs. lib.1.cap.60.& 63.

Terracinenſis ciuitatis epiſcopus fuit Iohannes, ut refert Chroñ. Caſs.

Rhegij. meminit eius Eccleſiæ Luitprandus lib.5.cap.13.

IN GALLIIS.

Remis. nam Folco Remorum archiepiſcopus, à quodam Vuinimaro ſatellite Balduini comitis interfectus eſt. Regino lib.2.

Atrebati. fit enim mentio Abbatię S. Vedaſti apud Atrebatenſes. Regino lib.2.

Fuerunt in Remenſi concilio paſsim ex tota Gallia epiſcopi: unde liquet, Chriſti religionem ibi uiguiſſe. ut Guido Sueſſonicę urbis epiſcopus, Adalbero Laudunenſis, Herueus Beluacenſis, Goteſmannus Ambianenſis, Ratbodus Nouiomẽſis, Odo Syluanectenſis ex Prouincia Bituricenſiũ, Daibertus archiepiſcopus ex prouincia Lugdunenſium prima, Gualterus Auguſtudunenſis, Bruno Lingonenſis: Milo Matiſconenſis ex prouincia Senonenſiũ, quæ eſt prima Sequanorum metropolis, Remenſiq; prouincię contigua: Arnulphus Aurelianenſis, Herbertus Autiſiodorenſis ut patet ex primo eiuſdem Cõcilij capite.

Tullienſis eccleſię meminit Regino lib.2. narrans Luidhelmum & Druogonem eius fuiſſe epiſcopos.

De Belgicis & Germanis Chriſtianis, præclarè inquit concilium Remenſe: Certè in Belgica & Germania, quę uicinę nobis ſunt, ſummos ſacerdotes dei religionẽ ad modum pręſtãtes inueniri, in hoc ſacro conuentu teſtes quidam ſunt. cap.28.

IN BVRGVNDIA.

Cluniacenſe cœnobium ab Augelino, primo Burgundiæ principe, fundatum eſt: Chron. manuſcriptum. Ab Odone abbate inſtauratum. Bergomenſ.

Gigniacenſis eccleſiæ meminit Sigebertus, cui abbas Cluniacenſis annuatim 12 denariorum cenſum perſoluit.

In Lotharingia, celebratur Vgibertus princeps nomine pietatis, qui Gamaltenſe cœnobium in Francia extruxit. Bergom. libro 11.

Arelatenſis epiſcopi Manaſsis, meminit Luitprandus lib.4.cap.3.

Rotomagi. ubi Audœni templum fuit. Robertus Ganguinus.

Metenſis epiſcopus Imperatori auſus eſt ſeſe opponere. Contin. Regin.

IN HISPANIIS. Raimiris 2. Hiſpaniæ rex, fratrem Alphonſum, cum Chriſti fidem abnegaſſet, cæpit, effoſsiſq; oculis in uincula coniecit.

Liberitanæ Hiſpaniarum eccleſiæ epiſcopo Regimundo, Luitprandus ſuam inſcripſit hiſtoriam.

In Gallicia. Radamiri, Chriſtianiſsimi Galliciæ regis, fit mentio in Luitprando lib.5.cap.1

IN GERMANIA.

Alemannos, Catholicę fidei feruentiſsimos defenſores uocat Faſciculus tẽporũ.

Treueri. Ruotheri & Ruodberti archiepiſcoporum Treuirenſium, meminit Reginonis continuator. Et Schafnabergenſis ait, ibi dedicatam eſſe eccleſiam ſancti Maximini.

Tungris. nam Ricbarium Tungrenſem epiſcopum annotat Contin. Reginonis.

Coloniæ. De Hermanno & Vuigfrido Colonienſibus epiſcopis idem ſcribit.

Bonnæ Synodus celebratur. Idem.

Duisburgi fit Synodus, & conuentus principum iuxta eundem.

Argentinæ. Baltrami & Ortberti Argentinenſium

tineſiũ epiſcoporũ, meminit Regino lib.2.

Moguntiæ. nam ibi Hatto, Herigerus & alij fuerunt epiſcopi. Regino lib.2. Villegiſus eccleſiam Turnilam, ſeu Dorlon, ſacris initiauit. Marianus Scotus.

Triburijs, quod eſt oppidum inter Oppenheim & Moguntiam. Tritenhem. in Chron. Hirſaug.

Ingelheim. Ibi Synodus agitur à 34. epiſcopis. Contin. Reginonis.

Vuormaciæ. Otto Imperator ibi feſtum Aſſumptionis obſeruauit. Idem.

Spiræ. Regino Eberharti eius epiſcopi meminit lib.2.

Auguſtæ Vindelicorum. Hic conuentus principum fit. Contin. Reginonis. Bruno epiſcopus Auguſtanus fuit.

Eluangen. nã ibi Gebhardus abbas fuit in diœceſi Auguſtenſi. Chron. Hirſaug.

Merenſtein monaſterij in Alſatia, meminit Contin. Reginonis.

Curienſi eccleſiæ Vualdonem præfuiſſe, idem narrat.

In Bauaria. Anno 900 Vngari Bauariam deuaſtantes, ſimulq; eccleſias igne perdũt, ut refert Chron. Hirſaug. Et Auentinus lib. 4. Annalium inquit, præcipuos in Bauaria Epiſcopos fuiſſe Iuuauienſem, Bathauienſem, Fruxinenſem, Salonenſem, Auguſtanum, Aichſtetenſem. Item Ratiſponenſis epiſcopi ſæpe fit mentio in hoc Seculo.

IN BOHEMIA.

Leptiueus, Boiemię dux, religionẽ Chriſtianã amplectitur & fouet, & nominatur epiſcopus Pragẽſis Vuictech. Sigebertus, Sabellicus.

IN PANNONIA.

Viennæ. Fridericum eius loci archiepiſcopum, Contin. Reginonis uocat.

Celebratur & Leopoldus primus Auſtrię marchio, ob pietatem. Cuſpin. in Auſtria.

In Vngaria. Toxas enim eam gentem ad fidem Chriſtianam perduxit. Bonfinius.

IN FRANCONIA.

Francofurti. Imperator Natalem Domini ibi celebrauit. Continuat. Reginonis.

Herbipoli. Fit enim mentio Epiſcoporum, qui eo in loco ſacris præfuerunt apud Reginonem lib.2. & Marianum Scotum.

Fuldæ. nam ibi & monaſterium & Abbares fuêre. atq; Hungari magnam ibi uaſtitatem effecerunt. Regino lib.2. Chron. Mersburg.

Herſchfeld, ſiue Herueld. nã Cunradus in eo monaſterio Natiuitatem S. Iohannis celebrauit. Regino lib.2. Titharti abbatis meminit Schafnabergenſis.

IN THVRINGIA.

Salefelt. Ludolphus dux Natalem Domini ibi celebrauit. Contin, Reginonis.

Arneſtad. Hic Vuilhelmus, Moguntinus epiſcopus eſt electus. Idem.

Ordorf. Anno 998 Gotsbertus abbas eccleſiam in Ordorf extruxit. Schafnab.

Miſniæ. nam ibi Otto primus Epiſcopatum conſtituit. Chron. Mersburg.

Mersburgi. Otto imperator ſacros dies celebrat. Vuitichindus lib.3. Schaffnaberg.

Brandenburgi: nã Henricus primus incolas ad fidem Chriſti deduxit. Valentinus Muntzer. Otto primus Epiſcopatum ibi erexit. Chron. Mersburg.

IN SAXONIA. Otto primus paganos, Saxoniam incolentes, ad Chriſtianam fidem perduxit. Chron. Martini.

In Heresburg fuit eccleſia à Leone papa dedicata Petro. Vuitichindus lib.2. hiſtor. Saxon.

Magdeburgi. Adelbertus ab Ottone ibi conſtituitur epiſcopus. Helmoldus, Crantzius. Editta Otthonis cõiunx ibi ſepelitur. Contin. Reginonis.

Hildesleuen. Vbi Ottho I. monaſterium fundauit. Hirſaug. Chron.

Quedlinburgi. Ottho imperator feſta colit. Vuitichindus lib.3. Henricus I. monaſterium ibi conſtituit.

Halberſtadij. Sigiſmundi epiſcopi Halberſtatenſis in Chronico Merſpurgẽſi mẽtio fit.

Ringelheim in Saxonia monaſterium, conditur à Theodorico, eius loci comite. Chron. Hirſaug. Trithemij.

Northuſæ. Mechtildis Cæſaris uxor cœnobium Euſtachij extruxit. Chron. Merſburg. Crantzius in Saxon.

Mimigardeuordenſis epiſcopus eſt Vuilhelmus. Metrop. Crantzij lib.2. cap.29.

Heslingę & Treuenæ Adeldagus fundauit cœnobia. Ibid. lib.3. cap.23.

Oſnaburgi. Eius loci epiſcopus fuit in exercitu Heinrici contra Vngaros. Chron. Mersburg.

Padelbornæ. Eò tranſtulit Henricus I. oſſa ſui abaui. Chron. Mersburg.

Mindæ. de qua Eccleſia Crantzius in Metrop.

In Visbeeke & Ouernkerke, tempore Lidarij Mindenſis monaſteria ſunt extructa.

Verdæ. in Metropoli Crantzij.

Vualfrodæ etiã monaſterium fuit. Crantzius lib.3. cap.33. Metrò. Item in Vleſſem, uel Vlſen.

Corbeiæ. Eò relegatur Fridericus archiepiſcopus Moguntinenſis. Contin. Reginonis. Idem & Laureſheimenſis monaſterij meminit.

IN BRABANTIA. Tempore Heinrici imperatoris Louanienſe gymnaſiũ in Brabantia fundatur. Gaſſarus.

Traiecti-

Traiecti. Rathbodus epiſcopus Traiectēſis nominatur à Tritenhemio de Illuſtribus uiris, & quòd Dauentriæ ſolitus fuerit reſidere.

IN LOTHARINGIA. Vbi princeps eius regionis Vgibertus, ſingulari pietate & miraculis excelluit. Bergomenſis.

Bremæ. Huius facit Crantzius mentionem in Metropoli.

Aldenburgenſis eccleſiæ, & epiſcoporū eius Marconis, Ecuuardi, Vuagonis & Ezi- conis, Helmoldus meminit.

Hamburgi. eò enim relegatur Benedictus pſeudopapa. Luitprand.

Meckelburgi. nam iſte locus fuit ſub cura Aldenburgenſis epiſcopi. Helmoldus.

IN DANIA.

Bruno archiepiſcopus Colonienſis, Danos, Holſaros, Ditmarienſes, & reliquos in Cherſoneſo Cimbrica, qui Nortalbinges nominati ſunt, conuertit ad fidem Christianam. Chron. Mersburg. Otto 1. Schleſuuici epiſcopatum inſtituit. Ibid.

In Selandia & Scania Othincarus Albus ſacerdos doctrinam Chriſti propagauit. Saxo Grammaticus.

In Suecia, Byrcæ. ubi Vnno concionatur uerbum Dei. Helmoldus.

In Noruegia. nā Henricus reges eius temporis ad Chriſtianam religionem deduxit. Chron. de ducib. Bauarię. Et Volcquardus ibi uerbū Dei propagauit. Crantz. Metrop.

In Gothia. nā Vuimo monachus Corbeiēſis ibi docuit uerbū Dei. Chron. Hirſaug.

In Ruſsia. Elgam enim ducis Ruſſorum coniugem ad Chriſtianam religionem eſſe conuerſam, Zonaras tom. 3. Annaliū refert.

In Polonia Miecislaus magno ſtudio doctrinam Chriſti propagauit. De rebus Polonorum Crom. lib. 3.

DE ECCLESIIS PER Oceanum.

IN Britannia. Ethgarus nimium religioſus, ſingulis penè annis monaſteriū extrui curauit. Bergomenſis.

Burienſe collegium ſacerdotū ab Ethelſtano Anglorum rege fundatur. Balęus. Fulbertus in occidentali Anglorum parte claruit. Ibidem.

Cantuariæ. Eius epiſcopus Dunſtanus monaſterium inſtituit Sueſſoniæ. Epitome mundi.

Glaſconiæ. Vincentius in Speculo.

Vuintonienſis epiſcopus Adelborus annotatur in Chron. Hirſaug. Etheluoldus à Polydoro Vergilio.

Vingorniæ, Eboraci & Ramaſiæ, religio Chriſtiana uiguit. Faſciculus temporū. Vulſtanum Eboracenſem archiepiſcopum uocat Polydorus lib. 6.

DE PROPAGATIONE.

IN GRAECIA.

MIſit Helena, Rugorum regina, legatos ad Ottonem imperatorem, qui peterent ſibi epiſcopos & presbyteros mitti, ad tradendam Chriſti doctrinam in ſua gente, Anno Domini 959. Contin. Reginonis. Schafnaburgenſis ait, Adelbertum eò miſſum eſſe, qui pòſt epiſcopus Magdeburgenſis factus eſt, circa annum Domini 960.

IN VNGARIA.

IMperante Carolo magno, facta eſt propagatio doctrinæ Chriſti in Vngariā: uerùm eo imperatore rebus humanis exempto, ad priſtinas idolomanias redierūt Vngari, ac penè in uniuerſum apud ipſos extincta eſt religio Chriſtiana. Sed Geyſas rex ſiue dux Vngariæ, filius Toxis, diuinitùs amore ueritatis accenſus, omninò decreuit Chriſtianam religionem, fœda idololatria, qua populus uniuerſus erat faſcinatus, abrogata, in ſuas regiones reuocare. E' uicinis igitur regionibus uiros pietate & doctrina inſignes accerſit, quibus prouinciam imbuendi hominum animos ſaluifica Chriſti doctrina, committit. Etſi autem initiò fortis ille atrium ſuum tenens, pro more ſuo acerrimè reluctabatur, & proceres quoſdam, alioſq; ferociores extimulabat, ut tam ſanctis conatibus ſeſe opponerent: quia auita religio non ſit deſerenda, nec ſint mollienda animi iſta ceremoniarum obſeruatione, qui didiciſſent armis & bellaci dextera rē & gloriam acquirere: tamen partim ſua pietate rex, partim etiam autoritate & armis ſeditioſos repreſsit: ac tandem Chriſti doctrina imbuti illi homines, in ipſa quoq; cōmuni uita miteſcere cœperunt, ita ut armis depoſitis quieti ſeſe darent, pacem cū finitimis gentibus colerēt, & mercimonia admitterent. Vicini quoq; populi ultrò Vngaris amicitiā, coniunctionē, & in rebus aduerſis auxilia pollicētur. tantū ſcilicet pietas habet commodorū, ut nō modò ſpirtualia, ſed etiam temporalia quamplurima adferat. Bonfinius lib. 10. Decad. 1. Funcius annum Domini 967 annotat: Cromerus 990.

Auentinus Geyſam iſtum, nominat Geyſonem: & ait, eum miſiſſe ad Pilgrinū, qui tum Bathauēſi & Laureacenſi eccleſijs præſidebat, ut in ſuas regiones ueniens, populum ſuum de fide in Chriſtum erudiret. Is uerò Vuolfgango, uiro eo ſeculo doctiſsimo, ſibi adiuncto, in Vngariam profectus, Eccleſiam Chriſto lucrifecit. lib. 5. Annaliū Boiorum.

Narrat Zonaras talem hiſtoriam tom. 3. Annalium. Duces Vngarorum duo præcipui, quorum unus Bologudes, alter Gylas dictus fuit, Imperatorē conuenerunt: atq;

imbuti

imbuti doctrina Chriſtiana, ſacra regenerationis unda tinguntur. Muneribus ornati, & doctore uerbi Dei adſumpto (cui Hieretheo nomẽ fuit, ut Volaterranus annotat) in ſuas ditiones reuertuntur. Hac occaſione uerbum Dei in iſtis regionibus plantatur. Verùm alter in priſtinas idolomanias relapſus, fœdus quod cum Deo & Imperatore pactus fuerat, nefariè uiolat: Gylas uerò & religionem & iuſiurandum fideliter tuetur.

IN REGIONIBUS AQUI-
lonaribus.

HAraldus non modò curam piam ſuorũ ſubditorum egit, ut eos Chriſto lucrifaceret: uerùm riuulos ex fonte ſuo etiam in uicinas gentes deducere conatus eſt. nam bonũ, eſt communicatiuũ ſui. In Noruegia igitur & Anglia, Eccleſias Chriſti (quãtum potuit) in propagãda & ornãda ſalutari doctrina & cultib. diuinis adiuuit. Hoc charitatis officio Haquinũ, Noruegiæ principẽ, ob inſolentia facta à ſuis eiectũ, non modò reſtituit: uerùm animum quoq; eius prius in uera pietate erudijt, ut Chriſtianis deinceps nihil moleſtiarum inferret. Fuit & filius Erici Edmundus Suecorum rex, Haraldo confœderatus, æquus Chriſticolis. Metrop. Crantzij lib.3. cap.38.

Extitit & Vuilhelmus Normannorum dux Chriſtianiſsimus, qui in Neuſtria dominabatur. Huntho eius ſucceſſor eandem fidem ſecutus eſt. Lazius.

Alemanos, catholicę fidei feruẽtiſsimos defenſores appellat Faſciculus temporum.

IN THUSCIA.

ANno Domini 960, legati Thuſcorũ ad Ottonem uenerunt, petentes ſibi doctos aliquos in pietate Chriſtiana uiros dari, qui uiam ueritatis ipſis commonſtrarent. Miſit igitur Imperator Adelbertum ex monaſterio Corbeienſi, doctrina & ſanctitate inſignem. uerùm is uix euaſit ipſorum manus, priuſquam firma pietatis fundamenta iecißet. Chron. Hirſaugienſe.

IN POLONIA.

POlonia tali occaſione fidem Chriſti accepit. Erant nõnulli qui in Bohemia & Morauia ſuas habebãt negociationes: ſacra igitur Chriſtianorũ adeũt, & duce Spiritu ſancto ipſi quoq; eam religionem ſenſim accipiunt. Reuerſi autem domũ, paſsim alijs quoq; Chriſtum Saluatorem commemorant. Externi quoq; è Chriſtianorum regionibus, ſæpe mercium cauſa in Poloniam commeabant, qui hoſpitibus & alijs ſuam religionem commendabant. Subinde latius ſerpente hac doctrina, ad regem quoq; ea perfertur, Mieſconem ſiue Miecislaum: cui fœlicitatem pollicentur Chriſtiani, ſi idolomania abiecta, Chriſto nomen dedſet. Quid fit? Septẽ mulieribus Ethnicis, quas barbaro more ſibi adiũxerat, repudiatis, Chriſtianam coniungem ambit Dambrouucam, Boleslai primi Bohemorum ducis filiam, uirginem.

Miecislaus igitur, ſponſa ſplendido comitatu Gneſuam deducta, antequam nuptias celebraret, baptiſmum (uti conueneerat) accepit, anno Domini 965. Poſtea piæ coniugis inſtructione & adhortatione, totum ſe ad propagandam & ampliandam religionem Chriſti conuertit: regiones in diœceſes diſtribuit. Archiepiſcopos duos præfecit, unum Gneſuenſi, alterum uerò Cracouienſi eccleſiæ: reliquis uerò eccleſijs epiſcopos attribuit, ut Poſnanienſi, Smagorouienſi, Cruſuicienſi, Plocenſi, Culmenſi, Lubuſcenſi & Camenenſi. Chron. lib.3. Anno Domini 965.

Crantzius narrat, Adelbertum Pragenſem epiſcopum, Boleslaum Mieſconis ſiue Miecislai filium in fide Chriſti erudijſſe, & ad Boruſſos ueniſſe: qui quidem eum trucidarint. lib.2. cap.29. Vandal.

IN VANDALIA.

HEinricus primus Sorabos ſeu Vandalos, tunc quidem nominatos Delemanticos, armis deuictos, coegit ſuſcipere fidẽ Chriſtianam. Chron. Mersburg. Pòſt Ottho magnus eoſdem populos, pręſertim Septentrioni uiciniores, quos ad uomitum redijſſe uériſimile eſt, ſimul cum tributo, Chriſti fidem amplecti ui compulit: qua re effectũ eſt, ut ingens hominum multitudo fonte regenerationis ſit initiata. Magdeburgum ad Albim inſtaurauit, atq; Vandalis metropolim ſtatuit, collocato in eum locum Adelberto archiepiſcopo, qui in propaganda doctrina Chriſti inter Vandalos pręclaram operam nauauit. Crantzius in Vandalia, lib.2. cap.30.

Interior tamen Vandalia ad Orientẽ ad mare ſparſa, cuius populi ſunt Polabi, Obotriti, Kiſsini, Vuinuli, Circipani, nondum penitùs ſe dediderant Chriſti doctrinæ: licet Corbeienſes, & Hamburgum atq; Magdeburga, aliquot in ea loca ſemina Verbi diuini effudiſſent. At poſtea colla ſua omnino Chriſto ſubiecerunt, ita ut religio uera in uniuerſa Vandalia, Pruſsia & Polonia uigeret, licet ſub Miſisla ſiue Miſilao filio Bilungi iterum defectio acciderit. Crantzius in Metrop. lib.3. cap.39.

DE CONVERSIONE
OBOTRITAE.

REgem Obotritarum ad Chriſtianã fidẽ perduxit Henricus, anno Domini 931. ut Sigebertus refert, & Cõtinuator Reginonis, Hermanus Contractus.

Brande-

Brandeburgum ab Henrico primo occupatum,& ad fidem Chriſti deductum eſt, Anno Domini 920.

MEGAPOLENSES.

Anno Domini 986,Bilungus filius Viſilai, Herulorum & Vandalorum rex, cuius regia fuit Megapolis, tunc quidem florentiſsima, ex cuius ruderibus poſtea Vuiſmaria eſt condita, à uicinis principib. monitus, Chriſtianam fidem amplectitur, & Virginum cœnobium in ea ciuitate inſtituit.uerùm Miſilai filij perſuaſione rurſum ualedicit religioni ueræ, ſeſeq́; denuò idololatriæ priſtinæ mancipat:& coniugē,quę erat ſoror Vuagonis,tertij epiſcopi Aldenburgenſis,repudiat.Marſchalcus.

DANI.

Danorum regem conuertit Henricus rex. Continuator Reginonis. Cuſpinianus Nortmannorum regem appellat. Sigebertus & annum 931 indicat. Danos in Oceano Germanico & Phriſia prædas agentes, Heinricum imperatorē bello uiciſſe, atque ad tributa, fidemq́; Chriſti colendam adegiſſe, Hedio teſtatur.

Elga coniunx ducis Roſſorum, qui claſſe Romanis ſeſe oppoſuerat, marito ſuo defuncto, ad Imperatorem Conſtātinop. proficiſcitur: ſacrisq́; initiata & baptizata, domum cum dignitate reuertitur. Zonaras tomo 3. Cromerus uocat Olgam, & narrat, eam Conſtātinopolim profectam Iohanne Zemiſce imperante, ibiq́; religionem Chriſtianā ſuſcepiſſe: Stoslao uerò filio perſuadere matrem nulla ratione potuiſſe, ut impietati Ethnicæ ualediceret. Filium tamen eius Vulodimirum fidem Chriſti amplexū eſſe ait, perſuaſum ab uxore Anna, Conſtantinopolitanorum Imperatorum Baſilij & Conſtātini ſorore, Anno Domini 990. Lib. 3. de rebus Polon.

Tempore Ottonis primi, conuerſi ſunt Nortuegi, Liuones, Eſcones, Curoni, Luzates. Henricus Token.

BOHEMI.

Methodius Morauorum archiepiſcopus, Vuorzyuoum, ultimum Paganorum ducē in Bohemia, unà cum coniuge Ludimilla, quæ fuit filia comitis Flauuitorij de caſtello Bzeuu, quod poſtea Melinca dictum eſt, ad religionem Chriſti, & baptiſmum adduxit, Anno Domini 905. Ac fertur Ludimilla miraculis quoq́; claruiſſe. Schedelius.

Bohemiæ rex Liptineus, ad fidem Chriſti conuerſus eſt, ac religioſè ſuæ ditioni præeſt circa annum Domini 921. Sigebertus. Bergomenſis ait, Henrici Imperatoris ſuaſu id factum eſſe: lib. 11. idem Cuſpinianus aſſeuerat, qui eum uocat Spitigneum: Martinus Polonus, Spirigneum.

DE AMPLIATIONE.

Helmoldus teſtatur, Ottonum temporibus, Eccleſias Sclauorum, Vuagrorum, Obotritorum ſiue Kycinorum, ueheméter creuiſſe. cap. 12. Crantz. in Metrop. lib. 3. cap. 26.

Scribit etiam Martinus Polonus, Ottonem primum, magnam Paganorum multitudinem in Saxonia adhuc reliquam, ad fidem Chriſti conuertiſſe.

Tempore Caroli Magni, Bero eius nominis ſecundus, Suecorum rex, fidem Chriſti amplexus eſt: uerùm populus paulatim ad religionem Ethnicam, quæ non excindebatur penitùs, redijt, ita ut uniuerſum rēgnum fœdis idolomanijs eſſet obnoxium. Præterea bella Regum faciebāt, ut doctrina Chriſti non poſſet tam ſeduló inculcari: ideoq́; idolomaniæ uiciſsim quaſi fores patefaciebant. Ericus autem Aorſol ſiue Stenchillus, iterum de amplianda Eccleſia Chriſti in ſuo regno cogitauit: atq; conatus pios benignè promouit ipſe Chriſtus, qui promiſit ſe eiuſmodi ſanctis laborib. adfuturū eſſe. Occaſionē ad hanc ipſam rem, miraculum quoddā præbuiſſe fertur. Nā ſacrificulus ethnicus, ſpectante populo, ſacrificia idolis oblaturus, ſubita cæcitate percuſſus eſt, ne poſſet, quod cœperat, perficere. Is diuinam ultionem agnoſcens, & ad Chriſtū ſe conuertens, miraculoſe uiſum recepit. Gratus igitur Chriſto benefactori, cœpit fieri præco Chriſtianæ religionis, repudiato atq; condemnato impio idolorum cultu & ueneratione: quæ quidem res uniuerſum populum commouit, ut ſingulari ardore ad Chriſtianiſmum ferrentur, & ſalutare lauacrum regenerationis ſuſciperent. Rex Ericus protinus à Metropolitano, qui tunc erat Bremenſis, duos accerſit Doctores, Adaluardum & Stephanum, integritate doctrinæ & morum inſignes: quibus eccleſiarum inſtitutionem, inſpectionem & curam commendat. Ea ratione breui creſcit Eccleſia Chriſti, & idolomania ethnica penitùs extirpatur. Præſertim cum Olaus, cui fuit cognomen Schotkonig, patrem non modò imitaretur, ſed & ſuperaret pietatis ſtudio & ardore. lib. 17. Gott. Item in hiſtoria Metropol. eccleſiæ Vpſalenſ.

Othincarus Albus ſacerdos, nobili loco natus, non modò opes ſuas ſacris impendit: ſed etiam docendi officium ſingulari zelo ſuſcepit, & præſtitit in Selandia & Scania. Saxo lib. 10. Crantzius inquit, ab Adaldago eum in Sueciam ordinatum eſſe. Metrop. lib. 3. cap. 38.

Volcnardus Aldenburgenſis epiſcopus, in Noruegiam ſe conferens, aliquot

annos cum fructu uerbum Dei ſeminauit. Metrop. Crantz. lib. 3. cap. 43.

Adelſtanus regno potitus, omne ſtudium in ampliandam & dilatãdam religionem Chriſti contulit. Idem & Eldredus, 26 Angliæ rex, præſtitit. Bene meritus quoq; eſt Ricardus, Normanniæ dux, de Eccleſia.

DE INSTAVRATIONE.

In Dania molitus eſt Chriſtianam religionem penitùs extirpare, impius & crudelis rex Gormo, quem Helmoldus alluſione Germanicæ uocis appellat Vuorm: hoc eſt, uermem crudeliſsimum. Verbi enim Dei fideles doctores toto ſuo regno pepulit, & quoſdam diris ſupplicijs affecit. Breui igitur tempore effectum eſt, ut regis immanitate abſterriti ſubdiri, ad profanam geurium religionem pleriq; redierint. Verùm Henricus I. ad Daniã exercitu ducto, Gormonem ſuo aduentu tam uehementer exterruit, ut mox polliceretur, ſe imperata facturum. Regione tali ratione, Imperatoris nimirũ autoritate & fœlicitate pacata, Vnni (alij Vnnonem uocant: Tritenhemius, Vuimonem) archiepiſcopus Hamburgenſis ſextus, animaduertens ipſi Chriſto quoq; nunc portam aperiri, mox accinctus itineri, cum aliquot fidelibus ſocijs & ſynergis, ipſemet in Daniã ſeſe confert, ibique docendo & inſtituendo multos homines ad fidem in Chriſtum reducit: ipſum tamen Gormonem regem, nullis inſtitutionibus aut adhortationibus flectere poteſt. Verùm Heroldum (alij Haraldum ſcribũt) eius filium, Chriſtiana pietate imbuit: qui patris auſteritate motus, baptiſmũ ſui diſferre cogitur: regis tamen conceſsione, archiepiſcopus Vnni inſulas maris paſsim uiſitat, atq; in eis Chriſto Eccleſiam ſanctam, miniſterio uerbi cœleſtis colligit. Hiſce rebus confectis, ſacerdotes idoneos conuerſis Eccleſijs præponit, atq; Heroldo curam Chriſtianorum cõmendat. Helmoldus. Narrat Crantzius, Henricum imperatorem liberum reliquiſſe Gormoni, an uellet Chriſtianam fidem amplecti: uerùm ea conditione ne cuiquam ſuorum ſubditorum prohiberet eam recipere: ac permitteret, uerbi Dei doctores publicè doctrinam Chriſti proponere, ac per totũ regnum ſpargere.

Hac peregrinatione peracta, Vnni archiepiſcopus ulterius ſibi progrediendum eſſe putauit, ad exemplum Anſcarij. Naui igitur conſcenſa, mare Balthicum ingreditur: atque magnis laboribus ad Bytcam Sueciæ ciuitatem, ad littus maris ſitam, ubi Dani, Noruegi, Sclaui, Sembores, Scythæ ſua habebant commercia, defertur. In eum quidem locum, intra annos ſeptuaginta, præter Reimbertum, nemo epiſcoporum uenerat: ac religio Chriſtiana immanitate Regum, multisq; periculis penitùs ibi extincta fuerat. Hic igitur archiepiſcopus Vnni, Suecos & Gotthos de religione Chriſtiana iterum, ſumma qua poteſt fidelitate inſtituit: ac Deo cooperante, frequentẽ Chriſto Eccleſiam in ulterioribus quoq; locis Sueciæ lucrifacit. Tandem curſu ſuo abſoluto, Byrcæ ex hac mortali uita emigrat Vnni, Anno Domini 936. Helmoldus.

Henrico imperatore è rebus humanis ſublato, Dani recuſant Ottoni primo tributũ pendere. Otto igitur reliquis rebus cõſtitutis, Danis bellum infert, proſperéq; ſuccedentibus omnibus, Heroldus Danorum rex tandem baptiſmum recipit, cum uxore & paruo filio: quem Otto ex ſacro fonte leuat, atq; nomen ei imponit Sueinotto, ſeu Suen Otto, in memoriam baptiſmi: quia Sueno primùm fuerat nominatus. Regis exemplum reliquus populus eſt ſubſecutus. Eo tempore Dania Hamburgenſi epiſcopo ſubiecta eſt. Helmoldus cap. 9. Adeldargus igitur epiſcopus Hamburgẽſis, tres in Dania epiſcopos præfecit: Heroldum Sleſuico, Liafdagum Ripæ, Rembrãdum Aruſiæ. Hiſce ſubiectæ ſunt Eccleſiæ in inſulis erectæ, ut in Fionia, Selandia, Scania, atq; in Sueonia: ut narrat Crantz. in Metrop. lib. 3, cap. 17 & 26. & in Dania lib. 4. cap. 24. Tritenhemius paulo aliter recitat, & adſignat annum Domini 948. Nominat enim Godfridũ regẽ Danorũ, ſub quo iſta ſint facta. Saxo quoq; uariat lib. 10, ob hiſtoriæ perplexitatem. Bruno etiam archiepiſcopus Colonienſis, Nortalbingenſes, Danos, Holſatos, Stormaros, Dithmarſos, magnis laboribus ad fidem Chriſti reduxiſſe, & Euangelium Chriſti latè in iſtis regionibus diffudiſſe ſcribitur: id quod Sigebertus narrat factũ anno Domini 958.

Narrat idem eiuſmodi occaſionem inſtauratę & propagatæ religionis in Dania, ſub annum Chriſti 966. Exorta eſt in conuiuio quædam altercatio inter clericum Popponem & alios conuiuas, de Chriſto Deo, & de cæteris dijs. Nam aliqui ueram religionem, alij uerò gentilem, qua plures eſſe deos credebant, amplectebantur. Contendebant iſti qui Ethnicæ religioni erant dediti, ſuos deos longè antiquiores & potentiores IESV CHRISTO, Deo Chriſtianorum. Hiſce rixis motus rex Daniæ Heroldus, ſiue Araldus (ut alij ſcribũt) Popponi impoſuit, ut ſuam religionem aliquo teſtimonio ſeu miraculo probaret. Ferrum igitur magni ponderis igni calefit, ac iubetur clericus, in ueritatis ſignum id circumferre, ſalua & illæſa manu: id quod ipſe

excellenti

excellenti fide manibus ſuis, omnibus cũ admitatione ſpectãtibus, circumfert. Quo uiſo, rex uniuerſam idololatriam publicè abrogat, populusq́; omnis ſeſe religioni Chriſtianæ adiungir. Popo autem, ut refert Saxo lib. 10, Aruſij creatus eſt epiſcopus. Sclauos quoq; uictor Otto, religionẽ Chriſtianam reſtaurare coegit: ac cœptæ ſunt magno ſtudio in Sclauonia eccleſię extrui. Helmoldus cap. 9. 10.

DE DEFECTIONE.

RAimiris ſecundus, rex Hiſpaniæ, regem fratrẽ, qui à fide Chriſti defecerat, cæpit: oculisq́; eius effoſsis, in uincula eum coniecit. Funcius.

Anno Chriſti 912, Normanni fidem Chriſti amplectuntur, atq; Rollo primus ipſorũ dux conſtituitur. Verùm is ab agnita ueritate deficiens, & tumultus ciens, ab Henrico Aucupe redigitur in ordinem, ut & imperata facere, & religionem Chriſti profiteri cogeretur. Baptizatus igitur, Roberti nomen accepit. Lazius.

Quo tempore in Dania religio Chriſtiana incrementa accipiebat, in Noruegiam Bernardus ex Anglia ueniens, doctrinam Chriſti plantare conatus eſt. Ac initio quidem Olaus rex aures uerbo diuino præbuit, adeò ut etiam lauacrum regenerationis ſubierit: uerùm animus eius Ethnicis opinionibus faſcinatus, eas penitùs abijcere nequiuit. Nullis igitur monitionibus contineri poterat, quo minus auguria in ſciſcitandis euentibus conſuleret: eoq́; pacto magis dedecoraret fidem, quam amplexus fuerat, quàm ornaret. Saxo lib 10. Hinc Olaus Magnus in hiſtoria Gothica, lib. 17. cap. 17 ſcribit, eum nomine magis quàm re ipſa fidem Chriſti accepiſſe.

Suenotto deficit à Chriſtiana religione, tali occaſione. Primùm, uiuo adhuc patre, aſpirabat ad regni ſceptrũ: & uidebatur ſibi, patrem Haraldum diutius in uiuis eſſe, quàm ſuis rebus conſultum eſſet. Deinde procerũ animos animaduertit paulò alieniores eſſe à patre: qui flagrans pietatis ueræ zelo, Idolamaniam Ethnicam, cui illi adhuc addicti erant, tolerare nolebat. Adiungit igitur ſeſe iſtis ſeditioſis & impijs proceribus Suenotto, cumq́; ipſis aduerſus patrem conſpirat. Voti ſui compos factus, patre in inducijs ſagitta uulnerato, cum ſine metu inſidiarum paululum in nemore obãbularet, & extincto, publicè ſuę factioni ſatisfaciens, Chriſtiana religione abrogata & profligata, Ethnicam denuò profitetur, ac mandat. in cuius rei teſtimonium, ſuum quoq; cognomen, quod in baptiſmo ab Ottone imperatore acceperat, abijcit. Sed poſtea atrocibus pœnis caſtigatus & humiliatus, redit ad fidem Chriſti. Et Olaus Sueciæ rex, ei Daniam regendam permittit, ea conditione, ut ibi locum Chriſti Eccleſiæ præberet. Verùm de pœnis eius, tertio Capite dicendum erit. Crantzius li. 2. cap. 32. 33 Vandalicæ hiſtoriæ: & lib. 3. cap. 44 Metrop.

Rebus turbatis in Dania, Vandali finitimi (ut fieri ſolet) mox mala exempla æmulantur. Tentant etiam ipſi iugum excutere, & Chriſtianiſmum abijcere: uerùm Ottonis 3, & Bennonis Saxoniæ ducis metu, timidius iſta moliuntur. Metrop. Crantz. lib. 3. cap 39. Et in Dania lib. 4. cap. 23. Eduinus, rex Anglię, omnes monachos ex regno eiecit. Faſciculus temporum.

CAPVT III.

DE TRANQVILLITATE *& perſecutione,*

SVB LVDOVICO IM*peratore.*

LVdouici imperatoris tempore, Eccleſiæ Chriſti mediocrẽ in imperio Romano quietẽ habuiſſent, niſi feræ & infideles gentes, dira regnandi ac ſpoliandi libidine extimulatæ, ſimul etiam (ut fieri ſolet) religioni Chriſtianæ fuiſſent funeſtæ. Nam Vngari ueluti latrones, prædæ cupiditate accenſi, duce rege ſuo Chuſſal (ut Auentinus annotat) traiecto Hiſtro, in Bauariam irruptionem faciunt. Cumq́; ipſorum furoribus, iuſto Dei iudicio (qui hac ſetula facinoroſos atq; impœnitentes homines nõnihil caſtigabat) nullę uires reſiſtere poſſent, immaniſsimi illi homines, horribili laniena hominum edita, incendijs paſsim omnia depopulantur & uaſtant: non monachis, non ſacerdotibus, non templis parcitur, adeò ut in Bauaria orientali & Pannonia, ubi prius quatuor pontifices ſuis iuriſdictionibus diſtincti, atque archiepiſcopo Laureacẽſi ſubiecti fuerant, iam ne unum quidem templum ſupereſſet. Inde per Germaniæ populos in Sueuia, Francia orientali, Thuringia, Saxonia, eandem immanitatem exercent. Etſi enim in primis politica quædam commoda uenabantur, tamen nulli rei ſacræ parcebant. Regino lib. 2. Auentinus lib. 4 Annalium.

Alia uerò manus Vngarorum in Italiám ad agendas prædas irrupit: Ibi quoq; plurimi epiſcopi ſunt iugulati & expoliati: atq; in primis Ludmardi epiſcopi Vercellenſis, quem Auentinus Luituardum nominat, fit mentio: qui cùm ingentibus diuitijs eſſet oneratus, eo quòd Caroli tertij olim magi-

ſter epiſtolarum fuerat, ac pararet fugam, ne mammonam amitteret, imprudens in Vngaros ueluti ſaginatus porcus, in os luporum incidit: qui non modò releuarunt hominem ab omni pondere pecuniæ, ſed uitam ei ſimul feroci crudelitate eripuerunt: ut Luitprandus lib. 2. cap. 2. & 6. & Regino li. 2. narrát. Auentinus quidem libro 4. Annalium, cyclopicam planè immanitatem, quam erga Eccleſiaſticos uiros exercuerunt, commemorat. & hæc quidem acciderunt anno Domini 901. & ſecundo & tertio.

Circa annum 903. Albertus Bambergenſis, Rudolphum epiſcopum Vuirtzburgenſem ab Eccleſia pellit, & res Eccleſiæ inuadit ac ſpoliat. Regino lib. 2. Verùm cauſæ ſunt politicæ potiſsimùm, & non confeſſiones fidei. Sic Folco Remorũ epiſcopus eſt trucidatus à Vuinimaro, Balduini comitis ſatellite. nam Balduinus dolebat ſibi eripi abbatiam S. Vedaſti, quam ſua ſponte inuaſerat: aut, ut Aemylius loquitur, more temporũ obtinuerat, eo quòd Carolus rex eam Balduino ereptam Folconi dederat. Regino ibidem. Paul. Æmylius libro 3 de geſtis Francorum.

Rathbodo eccleſiam Traiectenſem adminiſtrante, Dani paſsim in eam grauem perſecutionem exercuerũt. Tritenhem. de Illuſtribus uiris.

DE TRANQVILLITATE *& perſecutione ſub* CVNRADO I.

CVnrado Ludouici filio in Cæſarem creato, Vngari rurſum ſæuis rapinis & lanienis Saxoniam, aliasq; regiones cis Rhenum & trans eum ſitas, atrociſsimè affligunt, templa diripiunt, & ſacros uiros crudeliter trucidant. Helmoldus cap. 6. In hac uaſtatione, monaſterium in Viſchbeke, biennio poſt fundationem, eſt euerſum: ita & in Ouernkerke ſæuitum eſt in omnes clericos, circa annum Domini 936. Metropolis Crantzij libro 3.

In Dania Gormo, quem Helmoldus Vuorm appellat, cruentam in Chriſtianæ fidei aſſeclas perſecutionem exercet. Helmoldus. Narrat Saxo, eum ſingularibus calumnijs Chriſticolas proſcidiſſe: atq; templum Schleſuici ad cultus Chriſti extructũ, è fundamentis eruiſſe, reſtituto delubro, ad ſuum profanum ethnicorum numinum cultum. lib. 9.

Exorta diſſenſione inter regem Franciæ & principes eius, ſimul (uti accidere ſolet) multi Chriſtiani non modò duriter preſsi, ſed etiam interfecti ſunt. Ammon. lib. 5. de geſtis Franc. cap. 41. Regnante Rodolpho, Pagani Burgundiam uaſtarunt; commiſſumq; eſt prælium inter Chriſtianos & Paganos in Kalomonte, ubi magna ſtrage Chriſtiani cęſi ſunt. Ammon. li. 5. de Franc. cap 4.

Normãnis in caſtra IESV CHRISTI intrãtibus, uti ſuprà eſt expoſitum, pax aliqua uicinis locis affulſit.

DE TRANQVILLITATE *& perſecutione ſub* HENRICO I.

EVectus ad imperij Romani gubernacula Henricus primus, Saxoniæ dux, non modò ſuis ſubditis pacem ſalutarem beniguè conceſsit: ſed etiam ſingulari zelo religionem Chriſti ad alias gentes uſq; propagare ſtuduit. motis tamẽ bellis à barbaris & infidelibus gentibus, Eccleſia quoque afflictiones non exiguas inde pertulit.

Benno, qui Benedictus epiſcopus nominatur, à Metenſibus priuatur oculis, Anno Domini 927. Continuator Reginonis.

Ex Aphrica Pœni Genuam irruentes, rapinis templorum, & cædibus tam Eccleſiaſticorum quàm laicorum animos explentes, onuſti prædis iterum in ſua loca traijciunt. Luitpran. libro 4. capite ſecũdo.

Vngari rurſum hac tempeſtate paſsim in Germania graſſantes, nullis rebus aut uiris ſacris parcunt: rapinis, cædibus, incendijs, omnia ad extremam uſq; uaſtitatem redigentes. ſed Henricus imperator ipſis deuictis, & pace confirmata, Eccleſiæ Dei pacem reſtituit.

Meminit Crantzius in Vandalia lib. 2. cap. 29. Adelbertum Pragenſis eccleſiæ epiſcopũ ad Pruſſos ueniſſe, ut ibi doctrinã Chriſti diſſeminaret: uerùm à barbaris trucidatum. Acceſsiſſe quoque ex Italia aliquos, idem ſtudium tradendæ doctrinæ cœleſtis habentes. Verùm cum linguæ ignari, in cellis prius eam ab ipſis colonis diſcere conarentur, atq; mediocre ſubſidium ad uictum à duce Poloniæ acciperent, latrones prædę inhiantes, noctu in eos impetũ feciſſe: atq; miſerè ipſis occiſis, parum uiatici abſtuliſſe: Ducẽ uerò, ipſos ſumma humanitate terræ mandari curaſſe.

Rollo Normandorũ dux, Franciam inuadens, quocunq; uenit, pietati ſimul damna infligit. Nam inter ſacros ritus Guimardũ interficit: Floriacenſe cœnobium, incolis omnibus interemptis, flammis committit, & pro libidine cuncta agit. Tandem uerò Gilla, filia Caroli Simplicis, in uxorem ducta, nõ modò à uaſtationibus deſiſtit, Neuſtria, quam dotis loco acceperat, contentus, uerùm etiam ſacris & lauacro Chriſtiano initiatur. Ganguinus libro 5.

Dum apud Vueſtgothos, à Sigfrido Anglo, qui Eboracẽſis archiepiſcopus fuerat, inſtau-

inſtauratio religionis ſit:tres eius nepotes, quibus eccleſiæ Vexonienſis curam commiſerat, dum latiua conantur diffundere Euangelium Chriſti, à proceribus quibuſdam regni, partim odio ueræ religionis, partim prædæ cupiditate, crudeliter occiduntur. Nam res precioſas iſti Anglici doctores ſecum attulerant, quas illi latrones auferunt. patrata igitur cæde, capita uaſi incluſa, appẽſoq; lapide magni ponderis, in ſtagnum propinquum demergunt: truncos uerò cadauerũ in paludem abijciunt, ſperantes, autores tanti homicidij in perpetuum latêre poſſe. Poſthęc prodigioſa et ſuperſtitioſa refert Olaus Magnus: regi de latronibus iuſtas pœnas ſumere uolenti, ipſum Sigfridum precibus obſtitiſſe, ne id faceret. Mulctam igitur ab homicidis exactã, Sigfrido obtuliſſe: uerùm eum recuſaſſe. Dehinc nocte quadam; prope ſtagnũ Vexonienſe eccleſiæ contiguum inambulanti Epiſcopo; precesq; fletu miſcenti; repentè apparuiſſe tria lumina ex aquis promicantia, atq; ad ſeſe aduentãtia. Mox igitur in aquas inſilientem, uidiſſe urnam maximo ſaxo grauatam, ſimul adnatare: qua apprehenſa, inuenerit ſuorum nepotum capita. Magno igitur cum mœrore acceptis capitibus ingemuiſſe, & hæc uerba protuliſſe: Vindicet Deus. Hic mox & capita uocem edidiſſe ſcribit. unum dixit, Vindicatum erit: ſecundum, Quãdo? tertium; In filios filiorum. lib 17. Goth. hiſt. cap. 20.

Arnolphus Bauariæ dux, eccleſias & monaſteria paſsim deſtruxit, eorũq; poſſeſsiones militib. diſtribuit. Otto Phriſ. li. 6. c. 18.

Ratherius Veronenſium epiſcopus, ab Hugone in exilium Papiam profligatur. Cauſa narratur: quia Arnoldum Bauariæ ducem, Hugonis hoſtem, Veronam intromiſerat. Tandem reuerſus, denuò relegatus eſt, incertum quam ob cauſam. Idq; factum eſt anno Domini 930. Tritenhem. de Viris illuſt. Bergomenſ.

DE TRANQVILLITATE ET *perſecutione ſub* OTTONA I.

SVb tribus clariſsimis Saxonibus, mediocris fuit Eccleſiæ Chriſti tranquillitas: non tamen immunis fuit prorſus ab omni afflictione. Namq; & bella ſemper attulêre ei aliquid aduerſitatum: & apoſtatæ atq; alij profani & impij homines, Eccleſię membra, loca ſacra, & poſſeſsiones, ſatis duriter & immaniter quoq; afflixêre.

Berengarius in Italia regnum inuadens: iniquiſsimè omnes tractat, qui ſuis conſilijs & cupiditatibus quoquo modo aduerſari uidentur. Luitprandum quidem Ticinanſis eccleſiæ diaconum, tam inhumaniter exagitat ac perſequitur, ut Italia excedere, atq; in Germaniam confugere cogatur. Venit autem Luitprandus Francofurtũ uſq;. Inde eſt, quòd librum ſuum, de hiſtoria ſui temporis compoſitum, appellauit Antapodoſin: hoc eſt, retributionem. Non enim alia ratione tyrannidem Berengarij, ſibi quidem uindicandam cenſuit, quàm ſtylo graui, quò iſtius tyranni mores & crudelia facta poſteris quoq; nota efficeret. Querelam ſuam Luitprandus, in Præfatione ſua lib. 3. exprimit, inquiens: Tanta mendaciorum iacula, tanta rapinarum diſpendia, tanta impietatis molimina, in me & domum meam, cognationem & familiam gratis exercuêre, quanta nec lingua proferre, nec calamus præualet ſcribere.

Ioſephum Brixienſem epiſcopum, Berengarius omni dignitate exuit, Antonio quodam ſubſtituto. Molitus eſt & Boſonẽ Placentinum, ac Leutefredum Papienſem functionibus priuare: uerùm precio intercedente, quod in primis uenatus eſt propter bellicos ſumptus, eos ſuis in locis reliquit. Luitprandus lib. 5. cap. 13. 14. Fugit & Vualtherus archiepiſcopua Cumanus, & Vualdo epiſcopus, atq; in Saxoniam ad Imperatorem ſe receperunt. Eandem fugã pleriq; alij epiſcopi quoq; arripiunt. Cauſa uerò non eſt religio, ſed ſacrilegia: hoc eſt tyrannis Berengarij, res ſacras rapientis per fas nefasq;, ad ſuam potentiam conſtabiliendã. Regino, Luitprãdus li. 6. cap. 6.

Iohannes papa, qui & Octauianus dicitur, receptus à Romanis, Iohannem Diaconum, & Azonem ſcriniarium crudeliter detruncat: Otgerum uerò Spirenſem epiſcopum, aliquandiu in carcere detinet. poſtea eius opera uti decreuit, in placando ſibi Cæſare: uerùm, antequam ſui uoti compos fieret, è rebus humanis Papa excedit, anno Domini 964. Reginonis cõtinuator.

Duodo palatij capellanus, ab Adelberto comprehenſus, flagellisq; cæſus, in Corſicam deducitur. Idem.

Saraceni ab Hugone rege Italiæ cõducti, in ijs montibus ſubſiſtunt, qui Italiam à Sueuis diſterminant, eo conſilio, ut auxilia peregrina prohiberentur. In ijs locis à Barbaris ſpoliantur & iugulantur, qui Romam religionis ergò contendebant. Conſultius autem feciſſent, ſi domi ſuæ Deum coluiſſent, nec eum hac non neceſſaria profectione tentaſſent. Luitprandus lib. 6. cap. 6.

Bellum quod Otto cum Ludolpho filio geſsit, aliquid mali etiam Eccleſiæ attulit, ſicut in ſua oratione inquit Otto: Modò regnum meum habent deſolatum, populum captum, uel interfectum, urbes deſtructas, templa ſuccenſa, ſacerdotes extinctos: adhuc madent ſanguine plateæ. Vuitichindus lib. 3. geſtorum Saxonic.

In Dania uerò Suenottonis defectio,

res Eccleſiæ turbauit. Nã ad uomitũ paganiſmi reuertẽtes, atrocẽ in omnes Chriſti fideles perſecutionẽ inſtituit. Helmoldus cap. 15. Metrop. Crantzij libro 3. capite 24.

Otto palatinus comes, patrem impietate & perfidia referens, Eccleſiam Dei nõ deſijt perſequi, omnia ſurſum ac deorſum in Eccleſia & politia uerſans. Otto Phriſin.

Eduinus, ſeu Eduwernis, filius Edmundi, Angliæ rex, adoleſcens multa petulanter ac libidinoſe egit. Monachos tota Anglia expulit, Dunſtanum in Flandriã egit, Malmasberienſe cœnobiũ in ſtabulũ redegit. Cauſas uerò Henricus de Erphordia iſtas annotat: primùm, ætatis effrenẽ licentiã: deinde, pellicis inſtigationẽ. Anno Ottonis primi 18. Epit. mũdi, Flores temporũ.

Abbo Floriacenſis abbas, dum in Vaſconia Euangelium Chriſti prædicat, martyrio doctrinam conſignauit. Bergom.

Adaluardus & Stephanus, miſsi à metropolitano Bremenſi in Suetiam, iuxta petitionem Erici Stenchilli Gotthorum Sueonumq́; regis (ut ſuprà dictum eſt) cum præclaram Chriſto Eccleſiã colligerent, mox impellente ſatana, nobiles nacti ſunt hoſtes: qui ægrè ferentes ſua commoda immi nui, & uiræ licentiam uerbo Dei caſtigari atq; cõſtringi, primùm occultè, deinde etiã apertis criminationibus, tum regem ipſum, tum uerbi Dei præcones impugnant, commonentes indomitum uulgus, quaſi patria atq; auita religione oppreſſa, nouorum dæmoniorum cultus contra omne ius & fas introducerentur. Hiſce calumnijs inſanum uulgus inflammatum, tumultu excitato, doctores uerbi cœleſtis comprehendunt, uirgisq́; cæſos ex Vpſala diſcedere cogũt. Rex aliquãdiu latet: uerùm deniq; ab organis ſatanæ, propter cultũ diuinũ nefariè trucidatur. Olaus Magnus li. 17. cap. 15.

In Vngaria Geizo, quamuis à fide Chriſti alienus eſſet: tamen pace ab Ottone impetrata, parcit Chriſtianis: in ſuos tamen ſæuus fuit. Auentinus libro quinto Annal. Boiorum.

SVB OTTONE II.

BOhemi quoq; Citenſem eccleſiam excurſione ſua grauiter afflixêre. Metrop. Crantz. lib. 3. cap. 35.

Haquinum Noruegiæ principem, excuſſum ob tyrannidem, Haraldus reſtituit, atq; obtinet ut Chriſtianos nulla iniuria afficeret. Metrop. Crantz. lib. 3. cap. 38.

Miſislaus Obotritorũ princeps, umbram Chriſtianæ religionis externa ſpecie præ ſe ferens, omni tamẽ arte & uiolentia Chriſtianos premit. Hodicam ſororẽ è cœnobio Megapolenſis ciuitatis, ex cuius ruinis (uti diximus) Vuiſmaria noſtra eſt extructa, eximit, ac Boliſlao Polonico principi in matrimoniũ tradit, aliquas uirgines militibus nuptũ tradit, reliquas in terrã Vuilzorũ ablegat. Helmoldus. Incertũ tamẽ eſt, an aliquibus cauſis motus hoc fecerit, nempe quòd Sacræ Chriſtianorũ literæ monaſticẽ iſtã ſpontaneã prohiberẽt: & Paulus diceret, ſatius eſſe nubere quàm uri: eſſeq́; ipſius diaboli traditionem, uetare nuptias. præterea uidit fortè taliũ uitã nõ eſſe tã caſtã, ut uulgo perſuadere conarẽtur. Sed iſta in medio relinquimus. Marſchalcus quoq; teſtatur, eũ idololatriæ ab ineũte ætate deditũ, ſemper aliquas eius reliquias retinuiſſe. Verùm iſtæ hiſtoriæ non ſunt diligenter & integrè annotatæ. Acciderunt uerò hæc circa annum Domini 999. Chron. Holſat.

SVB OTTONE III.

MIſtauus rex Vandalorũ, atrocẽ in Chriſtianos ſæuitiã exercẽt, ulciſcẽs nimirũ illatã ſibi iniuriã à Bernhardo Saxoniæ duce. Nam huic ſe coniungens mille equitibus, fidelẽ ei operã præſtiterat, ſequẽs eũ in Calabriã uſq;, quò Saxo Imperatorem comitabatur. Eo beneficio Saxo adductus, filiã ſuam Miſtauo in uxorem pollicetur. Verùm Theodorici marchionis Brandeburgenſis cõuicijs duce Saxoniæ abalienato à Miſtauo, quòd is dictitaret, cani, hoc eſt ethnico, nõ eſſe dandã tã nobilẽ puellam: repulſam patitur Miſtauus. Hac igitur iniuria irritatus, contractis ualidis auxilijs, in Saxonẽ arma mouet, ac ſimul ipſos Chriſtianos crudelius perſequitur. Erãt enim tantũ quædã prima religionis ſemina in ſuo regno ſparſa. Verùm quia ſe canẽ inſigni cũ contemptu & iniuria nominari audit, ſimul odium in Chriſtianos ex immoderata commotione ſuſcipit, Aldẽburgi ſexaginta presbyteros dira immanitate interficit. Nã cutẽ capitis in modũ crucis incidit, altiusq́; adigit ferrũ: ſicq́; eos circũducens, probris & uerberibus adfligit, donec uiribus deſtituti & collapſi, animã efflarent: reliquos canonicos pecudũ more iugulat. Eadẽ truculẽtia Hãburgẽſem eccleſiã, laniena piorũ hominũ, qui in cellulis & locis arcanis ſeſe abdiderant, cõſpurcat. Metrop. Crantz. lib. 3. In extrema tamẽ ſenecta ad religionẽ Chriſtianã animũ adijcit, quã ob cauſam in ſuorũ nobiliũ odiũ incurrit: quod animaduertẽs ipſe, in uoluntariũ exiliũ Bardeuicũ cõceſſit, relicto Anadracho filio regni ſucceſſore. Marchio quoq; pœnas luit, exutus ſua regione: atq; in exilio cõſeneſcens, quia impediuerat religionis Chriſtianæ promotionem, moritur. Marſchalcus.

Tunc etiã Brandeburgenſem & Hauelbergenſem epiſcopatus horribiliter uaſtarũt Vandali. Metrop. Grantz. libro tertio, capite 35.

DE POENIS ET VLTIONIbus *diuinis.*

CVm Vngari Bremenſem eccleſiã diriperent, omniq́; probrorũ genere miniſtros tẽpli conſputcarent, ac ſacra omnia profanatent, ſubitò exorta tẽpeſtas eſt: qua ex ſuperiori parte templi ardẽtis tegulæ ac cenſæ, trabes atq; aliæ reuulſæ materiæ tãta uiolẽtia in hoſtes iniectæ ſunt, ut partim uariarũ rerum mole hoſtes opprimerẽtur, partim fuga in flumen pręcipites irent, partim etiã in ciuium manus uenirẽt. Metrop. Crantz. lib. 3. cap. 2.

Gormo Danicus in extrema ſenecta lumen oculorũ amiſit, ac manſit pariter anima & oculis cęcus uſq; ad mortẽ. Saxo lib. 9. item Dania Crantz. lib. 4 cap. 18.

Danis uaſtantib. Saxoniã, Siphrido duce, mirãdo Dei iudicio accidit, ut expoliata Ráſola, Siphridus à cacodęmone correptus, rã diu rotaretur ac torqueretur, donec erepta reſtitueret, ac de ſuis rebus inſuper quædã adderet. Metrop. Crantz. lib. 3. capite 42.

CAPVT IIII.

DE DOCTRINA.

PAuci hoc ſeculo excellẽtes doctores in eccleſia Dei fuerunt, quorũ quidẽ ſcripta ad poſteritatẽ cõſeruata eſſent. Cũ enim paſsim omnia ceremonijs onerata & repleta eſſent, uidetur doctrinę cura & ſtudiũ penè extinctum fuiſſe. Conſeruauit tamen aliquos eximios uiros Deus, pro ſua immẽſa miſericordia: qui licet tenebras & ſtipulas ex prioribus. ſeculis acceptas retinerẽt, tamẽ aliquot articulos rectè & fideliter tradiderũt. Colligemus igitur quædã doctrinæ diuinæ capita ex Giſelberto, Ansberto, Radulpho, Theophylacto, & Smaragdo: ex quibus de corpore doctrinæ huius Seculi aliqua cõiectura fieri poterit.

Symbolũ integrũ Pelegrinus Laureacenſis archiepiſcopus contexuit, quod extat in Orthodoxographis. id quia cõpendiũ fidei de Deo cõtinet, adſcribemus. Cõfiteor ſanctã & ineffabilem Trinitatẽ: & credo Patrẽ & Filiũ & Spiritum ſanctũ, unũ Deũ naturaliter eſſe, unius ſubſtantię, unius naturæ, unius maieſtatis, unius uirtutis. Et patrem quidẽ non genitũ, non factũ, ſed ingenitũ profiteor. Fons ergo & origo eſt ipſe totius Trinitatis. Pater nãq; ineffabili ſubſtãtia Filiũ genuit, nec tamẽ aliud quàm quod ipſe eſt genuit, Deus Deũ, lux lucẽ. Filiũ quoq; de ſubſtantia Patris, ſine initio ante ſecula natũ, nec tamẽ factũ, fateor. Igitur non ſicut Filius à Patre, ita Pater à Filio eſt: quia non Pater à Filio, ſed Filius à Patre generationẽ accepit. Filius ergo Deus de Patre, Pater autẽ Deus, ſed Deus nõ de Filio. ſi enim Pater fuit, ſemper habuit Filium, cuius eſſet pater Deus. Et ob hoc Filiũ de Patre natũ ſine initio, cõfiteor. Spiritũ autẽ ſanctũ, qui eſt tertia in Trinitate perſona, unũ atq; æqualẽ cũ Deo Patre & Filio eſſe credo, Deum unius ſubſtãtiæ, unius quoq; naturæ: nec tamẽ genitũ uel creatũ, ſed à patre filioq́; procedentẽ, amborũ eſſe ſpiritũ. Nec enim procedit de Patre in Filiũ, nec de Filio tantũ procedit ad ſanctificandã naturam, ſed ab utriſq; procedere mõſtratur: quia charitas ſiue ſanctitas amborũ eſſe cognoſcitur. Et nec Patris tantũ, nec Filij tantum, ſed ſimul Patris & Filij ſpiritus dicitur. In relatiuis uerò perſonarũ nominibus, Pater ad Filiũ, Filius ad Patrẽ, Spiritus ſanctus ad utroſq; refertur. Quæ cũ relatiuè tres perſonæ dicãtur, una tamẽ natura uel ſubſtantia creditur. Nec ſicut tres perſonas, ita tres ſubſtantias pręedico: ſed unã ſubſtantiã, tres autẽ perſonas. Pater enim nõ ad ſe, ſed ad Filiũ: Filius non ad ſe, ſed ad Patrẽ: & Spiritus ſanctus nõ ad ſe, ſed ad Patrẽ & Filiũ relatiuè refertur, in eo quòd Patris & Filij ſpiritus prædicatur. In hac ergo Trinitate tres perſonas, unum Deũ cõfiteor: nõ ipſum qui Pater eſt, dico eſſe Filiũ, aut Spiritũ ſanctũ: nec Filiũ, Patrẽ aut Spiritũ ſanctũ fateor: aut Spiritũ ſanctũ, patrẽ aut filiũ: ſed quod Pater eſt, hoc eſſe Filiũ & Spiritũ ſanctũ, ſine ulla ambiguitate pronũcio. perſonas enim diſtinguo, nõ naturã Deitatis ſeparo. Et ſicut tres perſonas unius atq; inſeparabilis naturæ nõ confundo, ita nec ſeparabiles prædico, quũ nulla ante aliã, nec ulla poſt aliã, nullaq́; ſine alia extitiſſe, uel quippiã operata fuiſſe credatur. Inſeparabiles enim ſunt, & in eo quod ſunt, & in eo quod faciunt. Habet enim Pater ęternitatẽ ſine natiuitate, Filius ęternitatẽ cũ natiuitate, ſanctus uerò Spiritus ęternitatẽ proceſsionis à Patre & Filio ſine natiuitate. De his ergo trib. perſonis ſola Filij perſona, hominẽ uerũ ſine peccato, pro liberatione humani generis, ex Maria uirgine nouo ordine, nouaq́; natiuitate ſumpſit. Nouo ordine, quia inuiſibilis diuinitate, uiſibilis mõſtratur in carne. Noua autẽ natiuitate eſt genitus, quia incorrupta uirginitas, & uirile coitũ neſciuit, & fœcũda per Spiritũ ſanctũ, carnis materiã miniſtrauit. Dei enim filius nõ perſonã hominis ſuſcepit, ſed naturã noſtrã in unitate perſonæ aſſumpſit. Idcirco & filius Dei, & filius hominis, unus eſt Chriſtus. In eo quod filius Dei eſt, æqualis eſt patri: in eo uerò quod filius eſt hominis, minor eſt patre. Qui etiã ex quo eſt homo, pro delictis noſtris paſsionem ſuſtinuit, mortiq́; addictus & cruci, ueram carnis mortem accepit; tertia quoq; die ſuſci-

tatus de ſepulchro propria uirtute, & huius exēplo in hac (qua ſum & moueor) carne reſurrecturū me credo. Idemq; Saluator noſter peracto reſurrectionis triūpho, paternā ſedem repetijt, à qua per diuinitatē nūnquam receſsit. Inde in fine ſeculorum uenturus, iudicabit uiuos & mortuos: redderq; ſingulis prout geſsit quiſq; in corpore, ſiue bonum ſiue malum. Eccleſiam ſanè catholicam precio ſui ſanguinis redemptam, cū eo credo in perpetuum regnaturā. Credo deniq; unum baptiſma, in remiſsionē omnium peccatorū. Hanc ergo fidem profeſſionis meæ inuiolatā me retinere, & ab ea nunquam deuiare me uelle, promitto.

Vice Symboli, ſeu confeſsionis de Deo, eſſe poteſt initium orationis in Ambroſio, Ansberto in Apocalypſin, ubi inquit: Domine Deus meus, æterne ac ſempiterne Deus meus, incōmutabilis, & ſolus immortalis, ac ſummè bonus Deus meus, ſine mole magnus, ſine ſitu præſens, cuncta uirtute complectens Deus meus: inuiſibilis, incorporeus, & incōprehenſibilis Deus meus: creator omniū rerum uiſibiliū & inuiſibiliū Deus meus: lux inacceſsibilis, luxq; mentium Deus meus: uita & beatitudo, uirtusq; omnium beatorum Deus meus: Pater & Filius & Spiritus S. unus & uerus Deus meus. alius Pater, alius Filius, alius Spiritus S. & tamen Pater in Filio & Spiritu ſancto, Filius in Patre & Spiritu ſancto, Spiritus ſanctus in Patre & Filio: unus, & in Trinitate perfectus Deus meus: Pater, ex quo omnia: Filius, per quē omnia: & Spiritus ſanctus, in quo omnia: ſolus omnipotēs Deus meus. Pater, non habens à quo ſis: & tamē habēs ſapientiam, cui prior non ſis, quæ eſt Deus meus, quamq; pro humana ſalute hominē fieri uoluiſti, ut eſſet mediator Dei & hominū, homo CHRISTVS IESVS Deus meus, eſſetq; una perſona ex duabus atq; in duabus naturis, diuina ſcilicet & humana, in CHRISTO IESV, qui eſt Deus meus. Filius habens Patrē, à quo ſis: non tamen habens poſt quem ſis, Deus meus. Spiritus ſanctus habens Patrem & Filium, à quibus ſis, non tamē habens quibus poſterior uel inferior ſis, Deus meus: quia una eſt natura, una æternitas, una æqualitas, una maieſtas; una poteſtas, una uirtus, una beatitudo in Trinitate, quæ eſt Deus meus. Ansbertus in Apocalyp. Item in fine cōmentarij in Apocalyſin inquit: Sancta & incommutabilis Trinitas, beata & inſeparabilis unitas, adoranda & uera paternitas, præcipua & inacceſſibilis claritas, clara & amanda charitas, Pater & Filius & Spiritus ſanctus, unus uerus, non trinus, ſed trinitas Deus: unus in natura, trinitas in perſonis: quantum ad unitatis ſubſtantiam, Pater in Filio, Filius in Patre, Spiritus ſanctus in Patre & Filio: quantum ad perſonarum proprietates, alius Pater, alius Filius, alius Spiritus ſanctus. Qui cum à nobis inueſtigaris, ut es non inueniris: cum amaris, apprehenderis: qui ſic cœlum & terram imples, ut tamen nulla moles aut corporalis aut ſpiritalis æſtimeris: qui ſic es totus in totis, ut tamen in uno totus inueniaris: & nec maior in magnis, nec minor in paruis: ſed in magnis magnus, & in paruis magnus, ac nuſquam diuiſus credaris: cuius non alia pars in cœlis, atque alia in terris, ſed totus in cœlis, & totus in terris eſſe cognoſceris: qui ſic cūcta diſpenſas tēpora, ut tamē ad æternitatē tuā nō accedāt tēpora: ſic omnia mutabilia diſponis, ut nunquā ipſe muteris: ſic diſsimiliter tuos diligis, ut diſsimilia in te nō inueniaris: ſic prędicatorū eloquia in ſtylo diuerſa cōformas, ut nō ſit diuerſum quod ſonāt.

DE VERBO DEI.

VErbum Dei eſſe ſimplex, Theophylactus docet: Non quicquam externæ ſapientiæ admiſcemus uerbo Dei, aut ipſi quicquā adulamur, aut ex uerbo pecunias colligimus, aut iam quidem hoc, iam uerò illud docemus, pro temporum & perſonarum opportunitate, perinde ac pſeudoapoſtoli. Theophylac. ſuper epiſtolam Pauli ad Corinth. 2. cap. 4.

Nō ratione uerbū Dei metiēdū, Theophylactus docet, inquiens: Animaduerte, quòd rationibus inquirere diuina, ſit blaſphemare. Iniuria enim fit diuinis rebus, ſi quis eas humanis rationib. uelit cōprehēdere. Theophyl. ſuper epiſtolas Pauli ad Timot. cap. 1.

Quibus detur uerbū. Auditor ſi attenderit quantū poteſt, magnum illi commodum Deus dabit: ſin remiſſus fuerit, iuxta eius remiſsionē & lucrum imminuetur. Illi enim dabitur, qui alacer eſt & diligens: ab eo autē qui ſegnis fuerit ac ignauus, tolletur etiā quod uidetur habere. Propter ignauiam enim extinguitur etiam parua ſcintilla, quam habet: ſicut per alacritatem reaccēditur. Theophylact. ſuper Marcum, cap. 4.

Alia alijs tradita eſſe. Smaragdus: Doctrinam & chariſmata ſua Dominus iuxta percipientiū capacitatē diſtribuit: infirmis adhuc quidē mentibus ac paruulis ſpiritu, ſimpliciora monita committens, & apertiora credens ſacramenta; celſioribus autem quibuſq; & perfectioribus ſenſu, ſecretiora ſuæ maieſtatis arcana reſerās, altiora deuotę cōuerſationis itinera ſuggerēs, & altiora prēmiorū cœleſtiū dona promittēs. Ac de myſterijs inquirendis inquit: Sacratiora & arcana diuinorum eloquiorum myſteria, quæ à rudibus capi nequeunt, non negligenter omittenda, ſed ſunt inquirenda perfectis. in Iohannem, cap. 6.

De fine & effectu uerbi diuini inquit Ansbertus: Sancta ſcriptura, aliquando cibus, aliquando uerò potus eſt. In rebus enim obſcurioribus, quæ intelligi nullatenus poſſunt niſi enodentur, cibus eſt. Quicquid enim exponitur ut intelligatur, quaſi manditur ut glutiatur. In rebus uerò apertioribus, potus eſt. Potum enim non mandendo glutimus. Apertiora ergo & manifeſta bibimus, quæ etiam non expoſita intelligere ualemus. Ansbert. lib. 5. in 10. cap.

Nulli dubium, quin per ſanctam cœleſtemq; diuini uerbi prædicationem, Spiritus ſancti gratiam fideles accipiant, Domino atteſtante, qui ait: Verba quæ locutus ſum uobis, ſpiritus & uita ſunt. Ansbert. lib. 5. in 11 cap. Apocal.

Giſelbertus inquit: O' puteus uiuentis & uidentis, abyſſus impenetrabilis, inexhauſtæ profunditatis; ô ſapientia latens in uerbis tranſitorijs, immobili ſtatu ueritatis, cuius potu mūdicordes ſatiantur: quia in his quæ legunt, delectantur. Qui enim lectione diuina non delectatur, apices quidem uentilat, ſed fructu interiore priuatur. In lib. altercat. Synagog. cap. 7.

Theophylactus ait: Sermo Dei non eſt inefficax, cæterùm magnipotens, & magnarum uirium, ut & ad Hieremiam dictū eſt: En dedi uerbum meum in os tuum, ignem, & populum tuum ligna. Theophylac. ſuper Ionam, cap. 1.

Smaragdus inquit: Renouatur autem ſenſus noſter per exercitia ſapientię, & meditationem uerbi Dei, & legis eius intelligentiam: & quanto quis quotidie ex Scripturarum proficit lectione, quantò altius intellectus eius aſcendit, tanto ſemper nouus, & quotidie nouus efficitur. in Epiſt. Paul. ad Rom. cap. 12.

Nemo enim docenti homini tribuat, quod ex ore docentis intelligit: quia niſi intus ſit qui doceat, doctoris lingua exterius in uacuum laborat. Aliter itaq; prædicantem Chriſtum audierunt Iudæi, aliter Apoſtoli: illi ad iudicium, iſti ad ſalutem: quia hos ſpiritus in animo docuit, quod foris audierunt in aure. Smarag. ſuper Euangelium Ioan. cap. 14.

Niſi Dominus cor illuſtrauerit auditorum, doctor in nocte laborat: niſi in uerbo gratiæ ſupernæ laxata fuerint inſtrumenta diſputationum, fruſtra uoci ſuæ prædicator iaculum mittit: quia fides populorum, non ſapientia uerbi compoſiti, ſed diuinæ uocationis munere præuenit. Smarag. ſuper Lucam, cap. 5.

Apud quos non fructificet uerbum Dei, exponit Theophylactus: Tres ſunt ordines, in quibus uerbum Dei perditur. Nam hi qui ſunt ſecus uiam, parum attenti ſunt. hi autem qui comparantur petræ, puſillanimes: illi uerò qui comparantur ſpinis, delicati. Theophylact. ſuper Marcum, cap. 4. Et quemadmodum obſtinata duraq; corpora, non cedunt medicorū manibus: hunc ad modum induratæ animæ, non cedunt uerbo Dei. Theophyl. ſuper Paul. ad Hebr. cap. 3.

De ſtudio uerbi diuini inquit Theophylactus: Si aut uis obedire tuos filios, inſtitue eos diuino uerbo. Neq; dicas religioſorum tantummodo eſſe, legere Scripturas. cuiuſlibet enim Chriſtiani eſt, maximè eorum qui in mundo uerſantur, quanto maiore ipſi auxilio indigent, ceu in tempeſtate agētes. Deinde pro re eſt, quòd audiant liberi Scripturam. diſcent enim inde uenerari patrem & matrem. Deinde Græcis ſermonibus educas filium tuum, ex quibus peſsima quæque docentur: uerbum autem Dei ſe ſecus habet. Theophylact. in Epiſtolas Pauli ad Epheſ. cap. 6. Et: Nullius Scripturæ locus inexploratus prætermittendus eſt: uerùm ex omnibus, ut quæ per ſpiritum ſint enarrata, ſpiritualis quædam & commoda ſententia inquirenda eſt. Omninò, qui Scripturæ uerba locutus eſt paracletus, dabit rectè quærentibus, eius quod quæritur inuentionem. A' quo & nos illuſtrati, ſemper ducamur ad ueritatem diuini uerbi, diuinæque uitæ, ut neque uanis opinionibus ſeducti; neque mendacio mundanæ uoluptatis ineſcati, ſerui quidem nos ipſos per fidem & uirtutē ingenuos reddamus. Theophyl. in epiſtolam Pauli ad Philemonem, cap. 1.

Collationem philoſophiæ & uerbi diuini ſic inſtituit Giſelbertus: Mundi philoſophia pompoſo uerborū apparatu, ueritatis theſauro priuatur: cū e regione doctrina cœlitus reuelata, in uerbis quidē humilis, fructu uerò ac utilitate ſit omnium altiſsima. Doctrina itaq; Chriſti paruulos lactat hiſtoria, maiores exercet allegoria: ſubtiles ſenſu morali, contemplatiuos animos anagoge. Eſt autem hiſtoria res geſta, res uiſa. ἱστορεῖν enim Græcè, Latinè uidere dicitur. Allegoria, cum per ea quę dicta uel facta ſunt, Eccleſiæ ſacramēta intelligūtur. Moralitas eſt, cū ea quæ dicta uel facta ſunt, ad inſtructionem & correptionem morum noſtrorū reducuntur. Anagoge eſt, cū uel apertis uerbis, uel figurantibus, de cœleſtibus uitæ præmijs diſputatur. In lib. Alter. Deniq; de hac materia tractat diuina pagina, ſecundum triplicem intelligētiam: hoc eſt, hiſtoriam, allegoriam, tropologiam. Item: In omni Scriptura tria conſiderantur: uoces, intellectus, & res. Præmiſsis enim uocibus, uia patet intellectibus, quibus conceptis res aperitur.

aperitur. Sed differentia eſt inter gentiles & diuinas ſcripturas. In illa enim ſola ad res perpenditur ſignificatio, & nulla niſi per uoces in animo auditoris paratur intelligentia. In diuinis autem Scripturis, duplex intelligentiæ ſignificatio. quarum prima eſt, ipſarum uocum ad res: ſecunda, rerum ad ipſas res. in lib. Alterc. cap. 1. Item: In ſcriptura diuina diſcimus, quæ & quanta differentia ſit inter ſanctum & pollutum: inter cœleſtis eloquij doctrinam, & erraticam mundanæ philoſophiæ ſententiam, & ſicut fit aquarum diſcretio, ſuperiorum uidelicet, & inferiorum; ſic diſtinctio de artibus philoſophicis, & diuinis eloquijs ſtudiorū. in li. Altercat. cap. 3. Mundana ſapientia nihil puritatis, nihil gratiæ, nihil iuſticiæ promittit: quippe quæ ſenſum ſanum ſuis inſtitutis aliquoties peruertit. Gladius enim diaboli Dialectica eſt, & ſuos uerbo & ſenſu in errorem traducit ſequaces. Sicut enim de mellis grati liquore in magno uaſe poſito, ſi uel modicum guſtaueris, reliquum eiuſdem ſaporis intelligis: aut ſi maris ſaporē experiri uolueris, non opus eſt ut totum ebibas mare, cuius amaritudo in paruis guttulis prodit eius uniuerſale: ſic ſe habet qualitas diuinæ & humanæ philoſophiæ. In altera hauſtus cœleſtis diſciplinæ, in altera uanitatis & ſtulticiæ teſtimonium eſt. iſta turbulenta dictat deuiantis errorem: illa intelligenti animæ uiam demonſtrat eminentiore. In lib. Alter. cap. 3.

DE VETERI TESTAMENTO.

De ueteri Teſtamēto inquit Anſbertus: Quia prioris teſtamenti uigintiquatuor libris utitur, quos & autoritate canonica ſuſcepit, in quibus etiam nouum Teſtamentum reuelatum agnoſcitur: idcirco in uiginti quatuor ſenioribus Eccleſiæ figuratur. Ideo enim eſt noui Teſtamenti prædicatio fructuoſa, quia ex ueteri roborata, tanquā ſcilicet ab eiſdem trahat numerum Eccleſia, quibus in ſanctitate perficitur. Anſbert. lib. 3. in 4. cap. Apocalypſ.

DE NOVO TESTAMENTO.

Theophylactus inquit: Nouum teſtamētum gratia quidem nominatur, eo quòd largitus ſit nobis Deus non ſolum remiſſionem peccatorū, ſed & filiorum adoptionem. Veritas autem uocatur, eo quòd quæcunq; patres olim in figura uel uiderunt, uel locuti ſunt, ea clarè hic prædicarit. Nouum igitur (inquam) Teſtamentum, quod & gratia nominatur, & ueritas, datum eſt non per mediatorem aliquem hominem uilem, ſed per filium Dei. Theophylact. in Iohan. cap. 1.

De prophetia ait Smaragdus: Prophetia quæ futura pronunciat, ſcientia myſteriorum, quæ occulta aperit Scripturarum. hæc magna per ſe ſunt, ſed charitati comparata: ita & meritis poſtponūtur, ut ſine ea diu nequeant poſsideri. ita ergo ſine charitate parum utilia non inueniuntur.

De propheticis ſcriptis inquit Theophylactus: Non uerba duntaxat prophetæ fecerunt, ſed & literis mandarunt ſua, tum per literas ac ſcripta ſua futura adumbrabant. Hunc ad modum Abraham per Iſaacū, Moſes per ſerpentis manuumq; extenſionem, agniq; iugulationem, Chriſtum præfigurabant. Theophylact. in Epiſt. Pauli ad Rom. cap. 1.

De conſonantia ueteris & noui Teſtamēti inquit Anſbertus: Idcirco uetus & nouū Teſtamentum unus liber dicitur: quia nec nouū à ueteri, nec rurſum uetus à nouo ualet diſiungi. Nam uetus Teſtamentum nūcius eſt, & uelamen noui: Nouum uerò, adimpletio & reuelatio ueteris. Rectè uerò in dextera ſedentis in throno, hic liber ſcriptus intus & foris denunciatur: quia principalis diuinarum Scripturarum intentio, ad diſpenſationem noſtri redemptoris, natiuitatis ſcilicet & paſsionis ac ſepulturæ, reſurrectionis quoq;, atq; ad cœlos aſcenſionis, certa ratione deriuatur. Vnde nec immeritò omnis eiuſdem Saluatoris diſpenſatio libri hic nomine frequentatur, quæ in utroq; Teſtamento uel promiſſa uel peracta declaratur. De illo enim per Apoſtolum dicitur: In quo ſunt omnes thēſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi. Anſbertus lib. 3. cap. 5. Apocal.

De diſcrimine ueteris & noui Teſtamenti, inquit Giſelbertus: Sicut ſigilli ſecreta cælatura, manifeſtatur ceræ impreſſa: uel ſicut imago quælibet arte fuſoria repræſentatur, cum ſpecies appoſitæ coctæ per æſtum reſoluuntur: ſic legales illæ ceremoniæ ſiue in carnis circumciſione, & in uictimis immolandis, & ſi quid huiuſmodi, umbra futurorum erant, ut per hæc exercitia ſanctæ obedientiæ occurreret Hebræus ueritati, ſuo tempore reuelandæ. Proinde quem lex promiſit, quem os prophetarum præcinuit, credentium ſaluti aduenit, ut libertatis gratia donaret, quos uel iugū legis attriuerat, uel quos error idololatriæ captos abduxerat. Lex igitur ſpiritus uitæ in CHRISTO IESV, liberauit me à lege peccati & mortis. in libro Altercat. cap. 1. Item: Vmbra legis mutatur ad Euangelij ueritatem. in libro Alter. cap. 2. Et: Finis legis Chriſtus, ad iuſticiam omni credenti. In lib. Alterc. capite 9. Anſbertus ait: Nubes in die, uiſionis lene blandimentum eſt: ignis uerò in nocte, terror aſpicientibus.

cientibus Per nubem ergo in die nouū Teſtamentum figuratur, in quo non uindicta peccantibus, ſed miſericordia lenitatis oſtenſa eſt. Vnde & ipſe autor noui Teſtamenti, cuidam in adulterio deprehenſæ dicit, Nemo te condemnauit? Cui cum diceret, Nemo Domine: ait illi, Nec ego te condemnabo: uade, & amplius noli peccare. Et benè in die apparuit columna nubis, quia nouum Teſtamentum à ſole iuſticiæ, id eſt Chriſto initium ſumpſit. Per ignem uerò in nocte, qui terror eſt uiſionis, rectè uetus Teſtamentum deſignatur: in quo peccantibus non uenia promittebatur, ſed ſupplicium minabatur. unde & illis frequentius inculcatur: Si quis hoc uel illud fecerit, morte moriatur, lapidibus obruatur. Et benè in nocte apparuit, quia necdum in mundum Chriſtus aduenerat. Anſb. lib. 6. cap. 12. Apo. Theophylactus inquit: Vetus peccatum præterijt, nouaq; nobis anima, & nouum corpus factum eſt: & pro Iudaicis omnibus, noua nobis facta ſunt omnia: pro lege, Euangelium: pro Hieroſolymis, cœlum: pro templo, interior cortina, in qua ſacroſancta Trinitas reſidet: pro circumciſione, baptiſma: pro manna, corpus Dei: pro aqua, ſanguis Domini: pro uirga Moſæ uel Aaronis, crux: pro agno, filius Dei, omniaque alia ad eandem rationem Theophylact. in epiſtolam Pauli poſteriorē ad Corinth. cap. 5. Et: Vetus Teſtamentum exemplar & umbra, noſtra uerò in nouo Teſtamento ſupercœleſtia ſunt. Quando enim nihil terreſtre, ſed omnia ſint ſpiritualia, quæ in myſterijs tranſiguntur, & Sacramentis, ubi hymni angelici, ubi claues peccatorumque remiſsio, & turſus nexus & ligatio, quando noſtra conuerſatio in cœlis eſt: quomodo non ſupercœleſtia, quæ ſunt in Teſtamento noſtro? Horum igitur iſti figuræ fuerunt, & exemplaria, hoc eſt obſcuræ picturæ, quæ in ueteri Teſtamento ſubmonſtratæ ſunt Moſæ. Theophylactus in epiſtol. Pauli ad Hebræos, cap. 8. Et: Nouum Teſtamentum, hoc eſt Euangelium, præſtantius eſt Veteri, cuius & mediator ac dator eſt Chriſtus. Ipſe namque nobis Euangelij miniſter factus eſt, ſerui forma accepta, quemadmodum legis mediator erat Moyſes. Theophylactus in Epiſtolam Pauli ad Heb. cap. 8.

DE SACRA SCRIPTVRA.

Scriptura ſacra diuinitùs promulgata, quia diuerſorum hominum uarijs qualitatibus congruit; uarijs uocabulis nuncupatur. Aliquando enim lactis nomine, aliquando autem cibi, aliquando uerò potus, aliquando quoq; uoluminis, aliquando etiam ſpeculi deſignatur: & nunc quidē gladij uel ſagittarum, nunc autē ſpiritus uitæ, nunc uerò defluentium aquarum, nūc quoque pluuiæ deſcendentis in terram, nunc etiam tenebroſæ aquę in nubibus aeris, uocabulo figuratur: pleruncq; autem abyſsi profunditati comparatur.

Vnde ſit, Giſelbertus docet: Clauis (inquit) diuini uerbi aperiēdi, Spiritus S. lumē eſt: quo ducēte, quo ductore præuio, quicquid rectè in Scripturis ſacris quæritur, inuenitur. In li. Alterc. cap. 7, Radulphus ait: Scriptura ſacra non humano ſenſu, ſed per Spiritū S. nobis adminiſtratur. Vnde B. Petrus in Epiſtola ſua: Non uoluntate, inquit, humana allata eſt aliquando prophetia: ſed Spiritu ſancto inſpirati, locuti ſunt ſancti Dei homines. Et Hezechiel: Quocunq; ibat ſpiritus, illuc pariter & rotæ gradiebantur. Spiritus enim uitæ erat in rotis. Radul. lib. 6. cap. 2. in Leuit. Theophylactus ait: Prophetæ non humanis oculis uiderunt, neque humanis auribus audiuerunt, neq; humano intellectu uſi intellexerunt quæ Chriſti eſſent. nam omnia diuina erāt eis. Theopylact. in priorem epiſtolā Pauli ad Corinth. cap 2.

Subiectum Scripturas declarat. Giſelbertus: Materia omnium diuininatum Scripturatum, opus humanæ reſtaurationis eſt. Siue enim de rerum creatione, gubernatione, de rerum geſtarum ueritate, ſiue de miraculis diuinis & prodigijs, comminationībus, conſolationibus, plagis & ſignis Scriptura diuina creatoris potentiam commēdet: hoc ſolū intēdit, ut lapſus homo ſuum repetat principium: & diſcendo quid perdiderit, hoc ſolum quærat, ad quod factus erat. In lib. Altercat. cap. 5.

De autoritate Scripturæ ſanctæ inquit Radulphus: Quamuis enim non parum ad credendum nos mouere debeat, quòd fidei primò contrarius, nunc fidei ſubditur mundus: quòd fides ipſa tot miraculis declarata, tot martyrum cruore teſtificata eſt: ſingulare tamen fidei firmamentum in Scrīpturis habetur, dum hoc luce perſpicua noſtris temporibus uidetur expletum, quod ante millia annorum præſignatum & prænunciatum intelligimus, tum patrum ſacramentis, tum oraculis prophetatum Radulp. in Præfatione in Leuit. Theophylactus inquit: Sacri Scripturæ ueteris libri rectè intellecti, haudquaquam ſunt fabulæ. qua enim ratione fabulæ eſſent, cum ueritatem Euangelicam inde doceamur? Enarrationes autem & traditiones Iudæorum, quas in Sacra ſcripſerunt, illæ ſunt fabulæ & nugæ. Theophylac. ſuper epiſtolam Pauli ad Titum, cap. 1.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Quomodo legenda Scriptura ſacra, Radulphus docet: Sicut de uite amputantur palmites, qui infructuoſi uidentur, ut fructuoſis ſpacioſitas amplior relinquatur: (paucorũ nãq; fœcũditas ſterili multitudini lõgè ante fertur) ſic iuxta Apoſtolicã ſententiam longè utilius eſſet, pauca cum ædificatione proferre, quàm reuerenda ſancti Spiritus oracula ſine fructu mentis, imò cũ Dei contemptu breui temporis ſpacio confuſè tranſcurrere. Radulph. lib. 17. cap. 5. in Leuit.

De fine Scripturæ ait Giſelbertus: Sicut hauſtus uinei liquoris, corpus non ſolum ſalubriter ſuauiterq; perfundit, uerumetiã potantium animis iucunditatem non paruam adijcit: ſic uerba cœleſtis eloquij, ſicut auditum audientis uel legentis demulcẽt, ſic ex ſpiritualis gratiæ dulcore, gaudiorũ æternorum ſpem operantur. Litera quidẽ ſimplex & ſuauis eſt legenti, ſed gratior & ſuauior eſt ex literæ ſenſu uitę promiſſa ſperanti. Itaq; in altero exercitij uſus eſt, in altero fructus meriti. In lib. Alterc. cap. 7. Et: Sacram ſcripturam nobis, ad mentis irrogationem præbuit Deus omnipotens. In lib. Altercat. cap. 7.

Radulphus inquit: Sanctæ ſcripturæ autoritas, nobis ſanctorum cogitatuum materiã præbet. Radulp. lib. 1. cap. 1. in Leuit. Et: Scriptura ſacra doctores inſtruit, quid de Chriſto populis prędicẽt: monet eos, ut ſuo exemplo ad religionem fideles excitent: eandem, ne à iuſticiæ exorbitent tramite, eius quem prędicant, Chriſti formam illis imitandam ptoponit. Rad. lib. 6. cap. 5. in Leuit. Item: Scriptura diuina uinea eſt, quæ uinum nobis profert ſcienriæ, quod bibentem lætificat, & feruore ſpiritualis amoris inebriat. Radulph. li. 13. cap. 5. in Leuit. Et: Sacra ſcriptura menſa nobis eſt, & ſpiritalis refectio, ad conſolarionem nobis data contra inimicos. Quæ puriſsima dicitur, quia eloquia Domini, eloquia caſta ſunt, argentum igne examinatum, probatum terræ, purgatum ſeptuplum. Radulp. lib. 17. cap. 5. in Leuiticum.

Theophylactus inquit: Poſtquam homines deteriores ſunt facti, conceſsit tandem miſericors Deus & ſcripturas, ut uel per illas diuinæ uoluntatis eſſent memores. Ita Chriſtus Apoſtolis cotàm in ſua perſona locutus eſt, & Spiritus ſancti gratiã miſit doctoris: uerùm quoniam hæreſes pullulaturæ erant, quæ mores noſtros depaſcerẽtur, operæprecium uiſum eſt, ut ſcriberentur & Euangelia, quo diſcentes ex illis ueritatem, non ab hæreſium mendacijs deciperemur, moresq; noſtri non prorſus peſſundarentur. Quatuor autem Euangelia nobis dedit, fortaſsis ideo, quia quatuor uirtutes uniuerſales ex eis diſcimus, fortitudinem, prudenriam, iuſticiam, & temperantiam. Theophylac. ſuper Matthæum in Prę far. Er: Scripturæ ſacræ ſunt lucerna & lumen, quo lucente fur deptehenditur & manifeſtatur. Illis igitur credẽdum, & de mortuorum ſuſcitatione nõ curandũ. Theoph. in Luc. cap. 16. Et: Sacræ ſcriptutæ oſtium ſunt, per quas adducimur ad Deum, illæ lupos non permittunt intrare. Prohibent autem hæreticos, ne nos ſecuri ſimus, & de omnibus rationẽ dant, de quibus uoluerimus. Theop. in Iohan. cap. 10. Item: Frequẽs diuinarum Scripturarum lectio, earundem intellectum parit. Theop. ſuper Epiſtolas Pauli ad Rom. in præfatione. De ſenſibus Scriptutę ſacræ, de intellectu Scripturæ inquit Theophylactus: Nõ per omnia neceſſum eſt quærere ſimilitudinem. neq; enim à nobis poſtulandum eſt, ut omnino quæ hiſtoriæ ſunt, ad ſpiritualem contemplationem uertamus. Theoph. in Præfat. ſuper Iohannem.

REGVLAE ET PHRASES, ex Giſelberto.

GIſelbertus: Si quid ambigui fuerit in diuinis eloquijs, quod reſolui nõ poterit à nobis per rarionem, quærendum eſt per autoritatem: ſi minus eo modo, adijcienda eſt, per rerum conuenientiam coniecturalis diſciplina: quia rerum inſpecta cõuenientia, patebit indubitanter unde percontaris, ſi tamen ſanæ fidei non repugnat euidens conſequentia. In lib. Alter. cap. 1.

Tribus modis dicuntur fratres in Scriptura: Natura uidelicet, ut Iacob & Eſau: cognatione, ut Abtaham & Loth: genere, ſicut omnes Iudæi. Vnde illud eſt: Si attenuatus fuerit fratet tuus, & uendiderit ſe tibi. In lib. Alter. cap. 7. Ad hoc magnorum uirorum peccata narrantur, ut ruina maiorum, ſit cautela minorum. In lib. Alter. cap. 15.

Omnis angelica natura, ſępe per Scripturas Luciferi appellationem tenet. In lib. Alter. cap. 22. Anſbertus: Sacris igitur diligenter perſcrutatis uoluminibus, ſeptem primùm modos uerborum uidemus facilè cõprehendi. id eſt: Indicatiuũ, pronunciatiuũ, imperatiuum, optatiuum, coniunctiuum, infinitiuum, imperſonalem. Indicatiuus enim modus eſt in eo, quod legimus: Ego ſum Dominus Deus tuus, docens te utilia, gubernans te in uia qua ambulas. Alibi quoq;: Indicabo tibi homo quid ſit bonũ, aut quid Dominus quærat à te: utiq; diligere iudicium, & facere miſericordiam. Itemque cum à propheta quæritur, Quis eſt iſte qui uenit de Edom, tinctis ueſtibus de Boſra? indicando procul dubio reſpondetur:

Ego

Ego qui loquor iuſticiam, & propugnator ſum ad ſaluandum. Pronunciatiuus autē: Audi me Iacob, & Iſrael quem ego uoco. Ego primus, & ego nouiſſimus, & abſque me non eſt Deus. Et rurſum: Quare dicis Iacob, & loqueris Iſrael: Abſcondita eſt uia mea à Domino, & à Deo meo iudicium meum tranſijt? Nunquid neſcis, aut oon audiſti, Deus ſempiternus Dominus, qui creauit terminos terræ? Non deficiet, & non laborabit, nec eſt inueſtigatio ſapientiæ eius, qui dat laſſo uirtutem. Nec non etiam in eo quod aliàs dicitur: Ecce dies uenient, dicit Dominus, & conſummabo ſuper domum Iſrael, & ſuper domum Iuda teſtamentū nouum. Imperatiuus uerò: Non accipies nomen Domini Dei tui in uanum. Et: Non habebis deos alienos præter me. Et: Clama, ne ceſſes, quaſi tuba exalta uocem tuam. Optatiuus quoque: Vtioam attendiſſes mandata mea, facta fuiſſet ſicut lumen pax tua, & iuſticia tua ſicut gurgites maris. Et: Vtinam dirigantur uiæ meæ, ad cuſtodiendas iuſtificationes tuas. Et: Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ, & uolabo, & requieſcam? Coniunctiuus etiam: Si audieritis uocē meam, & cuſtodieritis pactum meum, eritis mihi in peculium de cunctis populis. Mea eſt enim omnis terra, & uos eritis mihi regnum ſacerdotale, & gens ſancta. Alibi quoque: Habitabo in illis, & inambulabo, & ero illorum Deus, & ipſi ernnt mihi populus. Vel ibi: Si ſtetiſſent in ſubſtantia mea, utique auertiſſem eos à peſsimis cogitationibus eorum. Infinitiuus porrò modus, qui & in ordine ſextus eſt, ita ſe habet: Scire & intelligere Dominum, & facere iudicium & iuſticiam in medio terræ. Itemque: Continere à malo, intelligentia eſt. Imperſonalis ad extremum: Quis adiuuit ſpiritum Domini? cum quo cōſilium iniit, & inſtruxit eum ſemitam iuſticiæ, & uiam prudentiæ oſtendit illi? Alibi etiam: Quis eſt in uobis qui audiat hoc, attendat & auſcultet futura? Et quis eſt homo qui timeat Dominum? legem ſtatuet ei in uia quam elegit. Vel: Certè ſcire legem, ſenſus eſt optimus. Vel: Quis loquetur potentias Domini, auditas faciet omnes laudes eius? & his ſimilia, quæ ſingulis poterunt modis congruenter copioſius applicari. Item: Inquirentibus itaque nobis Scripturas, primus hiſtoriæ actionis textus occurrit, ſecundus autem allegoricus geſtus, tertius uerò uterque modus agnoſcitur, actionis uidelicet & allegoriæ: quartus quoque de incommutabili diuinæ trinitatis eſſentia, quando propriè, quando figuratim ſacris inſinuetur oraculis: quintus etiam parabolarum, qui tam relatu uerborum, quàm actu conficitur operum. quique in tantum eſt myſticus, multiplex atque occultus, ut non ſolum cuncta quæ iuxta literam in creaturis rerum ſtare non poſſunt, in ſe recipiat: uerum etiam quibuſdam in locis myſtica narraturus, teſtimonium de hiſtoria aſſumens, ipſius literæ geſtum immutet: quibuſdam etiam, de ipſis peccatis hominum & tranſgreſsionibus adulterorum, aut prophetiam annunciet operum futurorum, aut ſecreta ſpiritalium ſeoſuum. Sextus porrò de gemino Saluatoris aduentu, uel ad eos pertinentia, ne aut primus pro ſecundo, aut ſecundus intelligatur pro primo. Quæ diſcretionis regula ſi Iudæorum cordibus, adueniente Domino in carne, refulſiſſet, nunquam gloriæ Dominum crucifixiſſent. Septimus atque extremus, quo ſic diuinis præceptis inſtruimur, ut certis quidem locis forma uitæ agendæ, certis uerò figura uitæ ſignificandæ regulariter per eum inſinuetur. lib. 3. cap. 5. Apocal.

Solent in pomis arborū uirtutes ſanctorum ſignari. ut eſt illud ſponſi in laudibus Eccleſiæ dictum: Emiſsiones tuæ paradiſus malorum punicorum, cum pomorum fructibus. Ansbertus libro octauo in 18 cap. Apocalyp.

Pulueris uocabulo conſideratio infirmitatis ac reatus noſtri demonſtratur. Hinc Pſalmiſta ait: Memento Domine, quoniam puluis ſumus. Hinc Abraham Dei uſus locutione, dicit: Loquar ad Dominum meum, cum ſim puluis & cinis. Ibidem.

Spiritus Dei in hac Apocalypſi cum per Ioannem loquitur, modò ex perſona propria, modò ex uniuerſalis Eccleſiæ, modò autem ex eiuſdem Iohannis, modò uerò de Domini Saluatoris, uerba depromit. Ansbertus libro octauo, in 18 cap. Apocalypſis.

Vſus diuinæ locutionis eſt, ut cum ad præſentem perſonam ſermo loquentis dirigitur, ſubitò tanquam de abſente uerbū proferatur. Ibidem.

Iuxta cōſuetudinem Scripturarum ſponſa uxor uocatur, ſicut etiam ſponſus uir. Ausbertus lib. 8. cap. 19 Apocalypſis: ubi huius rei exempla ponuntur. Item libro 9. cap. 21. Apocal.

Scriptura ſacra diuinitùs promulgata, quia diuerſorum hominum uarijs qualitatibus congruit, uarijs uocabulis nuncupatur. Aliquando enim lactis nomine, aliquādo aūt cibi: aliquando uerò potus, aliquando quoq; uoluminis, aliquādo etiā ſpeculi deſignatur. Et nunc quidem gladij uel ſa-

gittatum, nunc autem ſpiritus uitæ, nunc uerò defluentium aquarum, nunc quoque pluuię deſcendentis in terram, nunc etiam tenebroſæ aquæ in nubibus aeris, uocabulo figuratur: plerunque autem abyſsi profunditati comparatur. Ansber. lib. 9. cap. 19. Apocal.

Solis nomine aliquando (ut dictum eſt) incarnatus Dominus, aliquando perſecutio, aliquando autem uita prædicantium, aliquando uerò de re qualibet manifeſtæ uiſionis oſtenſio, figuratur. Anſbert. lib. 9. cap. 19.

Aues in ſacra Scriptura, pro locorum qualitatibus, aliquando bonæ, aliquando uerò intelliguntur malæ. ibidem.

Sicut ſolet ſacra Scriptura totum hominem per ſolam animam deſignare: ut eſt illud, Deſcendit Iacob in Aegyptum in animabus ſeptuaginta: ſic plerunque per ſolam carnem: ut eſt illud, Videbit omnis caro ſalutare Dei. Ansbert. ibidem.

Pro locorum qualitatibus in Apocalypſi beſtia intelligenda eſt. Aliquando enim diabolus, aliquando caput uelut occiſum, id eſt Antichriſtus: aliquando ſoli præpoſiti eiuſdem peruerſi hominis, aliquando autem generaliter totum malorum corpus deſignatur. Ansbert. lib. 9, cap. 19. Apocal.

Mortui qui non ſentiunt, pro neſcientibus: uiuentes uerò qui ſentiunt, pro ſcientibus poni ſolent. Ansbert. lib. 9. cap. 19. Apocal.

Autoritas Scripturæ ſolet præterito uti pro futuro tempore. ut eſt illud: Fo derunt manus meas & pedes meos. & hoc loco: Miſsi ſunt, pro Mittentur. ibidem. Item lib. 9. cap. 21. Apocal.

Sæpiſsime aſcenſus nomine, ſuperborum exprimitur electio. Ansbert. libro 9. cap. 20. Apocal.

Dies in Sacro eloquio aliquando uita iuſti, & nox ſæpe accipitur uita peccatoris. Ansbert lib. 9. cap. 20. Apocal.

Et boni & mali mortuorum nomine ſunt deſignati: boni, quibus dicitur, Mortui enim eſtis, & uita ueſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo: mali uerò, de quibus Saluator in Euangelio cuidam dicit, Sine mortuos ut ſepeliant mortuos ſuos. Ansbertus libro nono, capite uigeſimo, Apocal.

Mortis nomine, pro locorum qualitatibus in Apocalypſi, nunc figuraliter autor mortis, nunc ſimpliciter mors carnis: nunc autem electi mundo, aut reprobi Deo mortui deſignantur. Inferni aût uocabulo, modò ſocietas diaboli, modò ſuppliciorum loca uidentur deſignari. Ansbertus libro 9. capite uigeſimo Apocalypſ.

Solet in diuinis uoluminibus Dei æternitas aliquando per unum diem, aliquando per multos, aliquando per menſem uel menſes, aliquando per annos deſignari. Ansb. lib. 10. cap. 22. Apoc.

Sciendum nobis eſt, quia non uno modo in hac Apocalypſi cœnæ uocabulum accipitur: ſed aliquando etiam illud conuiuium per ipſum deſignatur, quo in unitate fidei electi aggregantur, ut in corpus Chriſti traijciantur. Vnde & Petro dicitur: Surge, macta & manduca. Ansber. lib. octauo, cap. 19.

Sciendum eſt, quia cum in diuina Scriptura ſine additamento Spiritus ponitur, raris in locis una per eum Spiritus ſancti perſona oſtenditur, ſed tota ſimul Trinitas declaratur. Vnde eſt illud: Spiritus eſt Deus. & illud in hac Apocalypſi: Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Eccleſijs. Et rurſum: Spiritus & ſponſa dicunt, Veni. Cum uerò ſingulariter Spiritus ſancti perſona exprimitur, ſæpius cum additamento interſeritur: ut eſt, Spiritus Dei, ſpiritus Chriſti, ſpiritus prophetarum, ſpiritus ſanctus. Ansbertus, in Præfatione Apocalyp.

Et ſedes, ſine additamento cœli: & cœlum, ſine additamento ſedis, ſæpiſsime in hac reuelatione generalem Eccleſiam deſignant. Ansbert. in præfat. in Apocal.

Nulli ſit dubium, quin Angelus ad Iohannem miſſus, perſonam geſſerit incarnati Verbi Dei, ipſo per eundem angelum Iohanne atteſtante: Ego ſum primus & nouiſsimus, & uiuus fui, & mortuus, & ecce ſum uiuens in ſecula ſeculorum. Et angelum etiam perſonam Eccleſiæ ſuſtinere, Ansbertus in præfatione in Apocal. refert.

Frequentiſsimus diuinarum Scripturarum mos iſte repetitur, ut in principijs librorum prænominatæ partes (ſcilicet Pronomen & uerbum) orationum, non anteponantur: unde nec Salomon ait, Hæ ſunt parabolæ Salomonis: uel, Hæc ſunt uerba Eccleſiaſtis: ſed tantum, Parabolæ Salomonis: &, Verba Eccleſiaſtis. Ansbert. libro 1. cap. 1. Apocal.

Sacræ Scripturæ conſuetudo eſt, frequẽter pro ſeptimo caſu, qui ſine præpoſitione Ablatiui regulam ſequitur, accuſatiuum ponere. Vnde eſt illud Pſalmiſtæ dicentis: Exaudi Domine uocem meam, quam clamaui ad te: cũ rectius atq; uſitatius diceretur, Qua clamaui ad te. Non enim illam uocem, ſed illa uoce Pſalmiſta clamauit ad Dominum. ibidem.

Solet plerunque in Sacro eloquio per

dexteram

dexteram proſperitas, per ſiniſtram uerò aduerſitas deſignari. Ansbert. libro 1. cap. 1. Apocalyp.

Sunt quamplurima ſiue Scripturatum teſtimonia, ſiue fidei argumenta, quæ ſanctotum Eccleſiam, in ſeptenario numero expreſſam demonſtrant. Ansbert. libro 1. Apocalypſ.

Elario in Scriptura diuina non ſemper pro uirio tumoris accipitur, ſed aliquando culmen uirtutis deſignat. Ansb. lib. 1. in 1. Apocal. caput.

Mos eſt diuinarum Scripturatum, ut ubi una uel duæ de Trinitate perſonæ, in operatione uel datione ponuntur, quantum ad diuinitatis attinet rationem, tota ſimul Trinitas intelligatur. Ansbert. libro 1. cap. 1 Apocal.

In ſacro eloquio cum plurali numero Nubes ponuntur, prędicatores ſanctos deſignant: cum uerò ſingulari nubes ponitur, aliquando manſuetudinem Domini in electos, ſimul animaduerſionis ultionem in reprobos figuraliter exprimit: aliquando uerò illuminarionem iuſtotum, ſimul & obcæcationem reprobotum oſtendit: aliquando etiam ipſum corpus Redemptoris figurat. Ansbert. libro primo, cap. 1. Apocal.

Quod eſt apud Latinos Etiam, hoc apud Hebræos Amen: utrumque autem aduerbium affirmandi eſt. Ansbert. libro primo, cap. 1.

Per pedes Domini, in ſacra Scriptura aliquando ęternitas eius intelligitur, aliquando humanitas ipſius: aliquando uerò Apoſtoli, uel omnes prædicatores: aliquando quoque ultima eius membra in fine mundi naſcitura, aliquando etiam exemplum imitationis paſsionum illius. Ansb. lib. 1. cap. 1. Apoc.

Aquæ nomine, in ſcro eloquio figurari ſolent turbæ populorum, ſicut in hac ipſa Apocalypſi angelica uoce dicitur: Aquas quas uidiſti ubi meretrix ſedet, populi ſunt, & gentes, & linguæ. Quod Daniel quoque propheta apertius indicat, dicens: Et uox ſermonum eius, & uox multitudinis. Ansbert. libro primo, cap. primo Apocal.

Magna legenrium debet eſſe cautela, ne in ſacro eloquio unam eandemque rem, maximè in figuraris locutionibus, uno ſemper modo accipi poſſe ſperent: ſed pro qualitatibus locorum, diuerſa ſignificari cognoſcant. Ansber. lib. 1. cap. 1 Apocal.

Scire Dei, aliquando quoque pro electionis approbatione ponitur: aliquando uerò pro eo quod eſt ſcire nos facere: aliquando quoque ſimpliciter, pro eo quòd nihil eum poſsit latêre. Ansbert. lib. 2. cap. 2. Apocal.

Rariſsimè Spiritus ſancti perſona, ſine additamento in Scriptura ſacra ponitur. Et neſcio ſi alibi, præter unum locum, quo Ioannes euangeliſta de Domino teſtatur: Hoc, inquit, dixit de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum. Cæterùm alibi, aut ſpiritus Dei, aut ſpiritus Chriſti, aut ſpiritus Domini, aut ſpiritus prophetarum, aut Spiritus ſanctus uocatur. Ansber. lib. 2. cap. 2. Apoc.

Rectè uniuerſas Eccleſiæ preſſurarum anguſtias, nomine deſignauit carceris: cum ſoleat plerunque ſacrum eloquium in parte totum oſtendere. Ansber. libro 2. cap. 2. Apocal.

Vtrumque nomen (Calculus & Carbunculus) in diuina Scriptura, & pro lapide pretioſo, & pro carbone ſępius ponitur. Ansb. lib. 2. cap. 2. Apoc.

Myſtica diuinarum Scripturarũ eloquia, ordinem dictorum ſæpe præpoſterát. Idcirco in hac ſententia prius opera, inde charitas, dehinc fides ſubinfertur: cum prius ſit credere, dehinc quod quiſq; credit amare: inde uerò, quod credulitas & amor compellit, operari. Ansb. lib. 2. cap. 2. Apoc.

Sãguinis nomine in Scriptura diuina, ſolent nonnunquam uitia carnis figurari, Dauid propheta atteſtante, qui poſt adulterij crimen admiſſum clamat & dicit: Libera me de ſanguinibus Deus. Ansb. ibidem.

In Scriptura ſacra cum ſingulari numero Stella matutina ponitur, per hanc ipſe mediator Dei & hominum, homo CHRISTVS IESVS figuratur: cum uerò plurali Aſtra matutina interſetuntur, angelicam creaturam deſignant. Sed & cum ſimpliciter ac ſine additamento Stellæ ponuntur, doctores Eccleſiæ nonnunquam exprimunt. Ansb. lib. 2. cap. 2. Apoc.

Solet plerunq; ſacra Scriptura, ea quę futura ſunt, quaſi iam facta narrare. Ansb. lib. 3. cap. 3. Apocalyp.

Non ſolum in hac Apocalypſi, uerùm etiam in alijs diuinis uoluminibus, frequenter ex multis membris unum corpus, quod eſt Redemptoris Eccleſia: frequenter uerò in unoquolibet membrorum, ipſum generale corpus totum deſignatur. Ansbert. lib. 3. cap. 4. Apoc.

Antè, in ſcriptura Sacra aliquando pro futuro tempore, aliquãdo ponitur pro præterito. Ansbert. lib. 3. cap. 4. Apoc.

Septenarius numerus uniuerſitatem ſæpe deſignat. Ansbert. libro tertio, cap. 5. Apocal.

Plerunq;, ubi Pater & Filius in Scriptura diuina ponuntur, conſequenter ibi &

Spiritus ſanctus intelligitur: aut ubi Filius & Spiritus S. ſine dubio ibi etiam & Pater. Ansb.lib.3.cap.5. Apocalyp.

Quaternarius numerus, ſiue in bonum ſiue in malum, uniuerſitatem ſæpe deſignat. Ansbert.lib.4.cap.6.item cap.9.

Solet nonnunquam diuina Scriptura, beſtiarum uocabulo efferatos animi mores deſignare. Vnde Paulus cuiuſdam gentilis utēs teſtimonio, ait: Cretenſes ſemper mēdaces, malæ beſtię. Et rurſum: Si ſecundum hominē ad beſtias pugnaui Epheſi. ibidem.

In Scriptura ſacra ternarium numerum quis neget perfectum, præſertim cum ipſe ſummum & maximum bonum, id eſt trinitatem, quæ eſt Deus, oſtendat? Quaternarium uerò, ſiue propter quatuor mundi notiſsimas partes, ſeu propter quatuor paradiſi flumina, quæ ſunt quatuor Euangelia, ſeu etiam propter quatuor principales uirtutes, perfectū eſſe nullus ambigit. Siue autem tria per quatuor, ſiue quatuor per tria ducamus, ad duodenarium numerum peruenimus: qui & ipſe uel propter duodecim tribus, uel propter duodecim Apoſtolos, ſacratus habetur. Millenarius quoq; numerus uniuerſitatē ſæpe deſignat. ut eſt illud: Verbi quod mandauit in mille generationes. Ansber.lib.4.cap.7.Apocalyp.

Confeſsionis uocabulum non ſemper ad peccata redigi, ſed plerunque etiam pro laude uidetur poni. Hinc Dominus nullū omnino habens peccatum, ait: Confiteor tibi pater, Domine cœli & terræ. Hinc Pſalmiſta de illo utiq; tempore, quo iam peccatum electi non habebunt, dicit: Domine Deus meus, in æternū confitebor tibi. Anſbert.lib.3.cap.7.Apocalyp.

Sæpius Filiorum uocabulo, in Scriptura ſacra bonorum operum fructus figurari cognoſcimus. Vnde ſcriptum eſt: Videas filios filiorum tuorum, pax ſuper Iſrael. Ibidem.

In Scriptura ſacra ſępe per manus poteſtas intelligitur. Vnde & Pſalmiſta de Domino dicit: In manu eius ſunt omnes fines terræ. hinc eſt quòd Dominus Ioſeph omnia in manus eius dediſſe perhibetur. Anſbert.ibidem.

Solet plerunq; ſacra Scriptura, nullo interrogante, ita reſpondentis uoce ſententiam proferre. Vnde eſt illud quod in Euangelio legimus: In illo tempore reſpondens Ieſus dixit: Confiteor tibi pater, Domine cœli & terræ. Ansbert. libro quarto, cap.7. Apocal.

Euphraten in Sacris paginis, in malum poni frequenter, ſcimus. Ansbert.li.4.cap.9.Apocalyp.item lib.7.cap.16.

In Scriptura ſacra, quæ ſpiritu æternitatis cœlitùs miniſtrata cognoſcitur, Redemptoris noſtri Dei hominisque perſona, modò per terrena, modò per cœleſtem deſignatur. Ansbertus in principio quinti libri, cap.9.

Solet per cornua, intolerabilis humano uiſui claritas deſignari. Ansbert. libro quinto, cap.9.

Solet plerumq; in centenario numero, plenitudo perfectionis intelligi. Ansbertus lib.5.cap.9.

Mediatoris noſtri perſona, modò per nubem, modò per ſtellam communis uocabuli, modò per luciferum habentem propriū uocabulum, modò exprimitur per ſolem. Ansbert.lib.5.cap.9.

Frequentiſsima eſt talis Scripturarum locutio, ut ipſe filius Dei de ſeipſo tanquā de alio, ad electos loquatur. Ansb. libro 5. cap.10 Apocalyp.

Vt in myſticis ſolet locutionibus fieri, ordo iſte uerborum præpoſterus inuenitur. prius etenim in ore cibus aſſumitur, & tūc demum in interiora uentris manſus traijcitur. Ansbert.lib.5,cap.10.Apocal.

Solet aliquando in Scriptura ſacra, ſic res quælibet ſub ſpecie demonſtrari, ut tamen non ſpecialiter uel uni uel paucis, ſed omnibus generaliter congruat: aliquando autem & ſpecialiter, uel uni uel paucis, & cunctis generaliter conueniat. Ansbert. lib.5. cap.10 Apocal.

Scriptura ſacra ſæpe per ſolam animam, ſæpe per ſolum corpus, totum hominem exprimit. Ansbert. libro quinto, capite undecimo Apocalyp.

Mos eſt Scripturæ, aliquando ſicut à toto partem, ſic plerunque à parte totum oſtendere. Sic enim arbitror in hac ſententia, per dies, annos figurari. Ansbert.lib.5. cap.11.Apocal.

Huius reuelationis & omniū penè uoluminū cōſuetudo eſt, præteritū tempus pro futuro ponere. Ansbertus lib.5, cap.12 Apo.

Sciendū nobis eſt, quia cum in ſacra Scriptura maſculus ponitur, aliquādo in bono, pro excellentia fortitudinis: aliquando uerò in malo, pro immenſitate ſceleris intelligitur. Ansb.lib.5, cap.12 Apocalypſeos.

Sciendum, quia uaſa figuli in Scriptura ſacra, aliquando pro infirmis actionibus, aliquando ponuntur pro carnis corruptione. ibidem.

Solent per aquas in Scriptura ſacra, perſecutionū impetus deſignari, Pſalmiſta atteſtante, qui uoce martyrū ait: Cum inſurgerēt homines in nos, forſitan uiuos deglutiſſent nos: & cū iraſceretur animus eorū aduerſus nos, forſitā uelut aqua abſorbuiſſet nos. Ansbertus lib.6, cap.12, Apocalyp.

Solet

Solet in Sacro eloquio terræ nomine, humana natura daſignari. Vnde & primo homini paccanti dicitur: Terra es; & in terram rauarteris. Ansbartus ibidem.

In Sacro eloquio abyſsi nomine; aliquando inſcrutabilia Dei iudicia, aliquando hoc ipſum ſacrum eloquium, aliquando infatni profundum, aliquando daſignatur infidalium corda, Chriſto Eccleſiæq; reſiſtantia. Ansbart. lib. 6. cap. 13. Apocal.

In alia Scriptura cum noman Beſtiæ ſingulari numero ponitur, ipſe malignorum ſpirituum princeps par illud deſignatur: cum uerò plurali; aut uniuarſa dæmonia, aut baſtialas hominum motus damonſtrantur. Ansbert. libro 6. capita 13. Apocal.

In hac uerò Apocalypſi, cum ſingulari numero Baſtiæ noman ponitur, ganeraliter quidam aſt agno contrarium, quo cuncta ganaraliter complacti dicimus. Aliquando anim autor huius hiſtoriæ, unius eiuſdamq; uocabulo beſtiæ, diabolum: aliquando autam corpus aius, uidelicet omnes infidalas & reprobos: aliquando uerò unum ax capitibus eiuſdem baſtiæ; Antichriſtum ſcilicet, quod quaſi occiſum reſurrexit; ſimulatione utiq; non uaritate: aliquando quoque ſolos prædicatores eiuſdem perderſi hominis atq; miniſtros deſignat. Ibidem.

Sicut in bonum ſaptenarius numerus: propter ſeptiformem Spiritus ſancti gratiam: ſic plarumq; in malum, propter ſeptenariam immundi ſpiritus nequiriam accipitur. Et ſicut in bonum; idam numerus uniuarſam Eccleſiam daſignat: ſic in malum, totam malorum ſummam exprimit. Ansbert. lib. 6. cap. 13.

Particula Quaſi, non ſamper pro aduerbio ſimilitudinis, ſed aliquando atiam pro affirmatione ueritatis in Scriptura ponitur. ibidam.

Centenarius numerus in diuina Scriptura, ſamper perfectus oſtenditur. Ansbert. lib. 6. cap. 14.

Quadragenarius numarus, quanquam multis diuinis coattaſtantibus oraculis probetur perfactus: in eo tamen nobis maximè commendatur, quo uel Decalogi mandata per quatuor libros ſancti Euangelij quatar ducta adimplantur: ual quo Dominus noſter quadraginta diabus iaiunium peregiſſe cognoſcitur. ibidam. item lib. 10. cap. 21. Apocal.

Quaternarius, ſiue propter quatuor paradiſi flumina, quatuorqua Euangalia Chriſti: ſau propter quatuor nouiſsimas mundi partes, quatuorq; principales uirtutes, manifeſtè perfectus habetur. ibidem.

Millenarius in ſacra Scriptura perfectus habetur, quia appellatione aiuſdam uniuarſitas deſignatur. Vnde ſcriptum aſt: Verbi quod mandauit in mille generationas. ibidem.

Duodanario ſanè nullus in numeris ſacratior inuenitur. Ansbart. lib 6. cap. 14. Apocal. item lib. 10. cap. 21 Apocalyp.

In Scriptura ſacra quędam prohibantur, quædam præcipiuntur: aliqua concaduntur, nonnulla ſuadantur. Prohibantur ſcilicet mala, præcipiuntur bona: conceduntur media; ſuadentur perfecta. Ansbertus lib. 6. cap. 14 Apocal.

Solet nonnunquam in Sacro aloquio, una eademq; res ſic ambiguè profarri, ut incertum ſit, in quam magis partam debaat accipi. ut eſt illud, Calix in manu Domini, uini mari planus eſt mixto. Ansbert. lib. 7. cap. 14. Apocal.

Abſit ut hoc affirmare tentemus, quod nunquam in diuinis uoluminibus aliquando reperire potarimus. Nunquam enim aut Pater, aut Spiritus S. in diuino eloquio Angelus uocatur. ibidem.

Sanguinis nomine, in Sacro aloquio, propagatio humanæ ſobolis, uindicta animaduiarſionis diſtrictæ; infidelitas mantis, peccata carnis, exprimitur. Ansbert. lib. 7. cap. 14. Apocal.

Conſtat namq;, & uerum eſt, Dominum IESVM CHRISTVM, imò totam ſimul Trinitatam, par aſumptam angali craaturam, omnia hæc ſacramenta Iohanni reualaſſa: aundemque angalum, modò capitis noſtri, modò prædicatorum eius, modò propriam gaſsiſſa parſonam. Iohannem uarò, cui apparuit, nunc prędicatorum, nunc auditorum, nunc propriam formam tenuiſſe: ac per hoc, cum idem angalus unus ax ſeptem eſſa parhibetur, nō iam ad propriatatem, ſad ad figuram pertinere uidetur. Anſbert. lib. 7. cap. 15. Apocal.

Solat nonnunquam in Scriptura diuina, per mare; baptiſmatis Sacramentum daſignari: per ignem uerò, effuſio Spiritus ſancti, ſimul & paſsio Redemptoris. Anſbert. lib. 7. cap. 15. Apocalyp.

In Scriptura ſacra ſolat nonnunquam fumi nomine, confaſsio peccatorum daſignari. Sicut namque fumus præcedit incandium, ſic flammam fidai præcedit confeſsio peccatorum. Ansbert. lib. 7. cap. 15. Apocalyp.

Solat plerunque in diuina Scriptura, ab efficienta, id quod efficitur, oſtendi: tanquam hoc loco profaſsio par linguam prolata, ponatur pro lingua. Ansbert. lib. 7. cap. 16. Apocal.

In figuratis locutionibus, nec obſeruatur,

tur, nec requiritur ordo hiſtoricus. Anſbert.lib.7.cap.16.Apocal.

Notandum eſt, quòd diuinus ſermo, cùm Deum diligi præcipit, non ſolum narrat ex quo, ſed etiam informat ex quanto. Ansbert.lib.7.cap.16.Apocal.

Scriptura ſancta paruulis congruens, non ſolum hæc, ſed & alia innumera quæ ad naturam Dei non pertinent, humano more ſeruato ſtudet referre: quatenus imitatione patris uel matris, balbutientibus paruulis, ut intelligi poſsint, quæ ab ipſa dicuntur, & ipſa balbutiat. Quæ ſi ita non ageret, ſed ut eſt diceret, humana corda ad agnitionem ſuam nunquam leuaret. Ansbertus lib. ſeptimo, capite decimoſexto, Apocal.

In Scriptura ſacra Deſerti nomine aliquando ſuperna patria, aliquando uitæ huius peregrinatio: aliquando autem electorum corda, aliquando uerò reproborum deſignantur, Ansbert, lib. 8. cap. 17. Apocalyp.

Et in bono, & in malo, ſeptenarium numerum frequenter poni, Scriptura ſacra teſtatur, Nam cum Spiritus ſanctus pro ſeptenaria operatione, Iſaia teſtante, ſeptiformis eſſe credatur in bono: ſpiritus etiam nequam ſeptiformis ſæpius deſignatur in malo. Hinc eſt quòd ſeptem dæmonia de Maria Magdalena Dominus eieciſſe teſtatur, Ansbert.lib.8.cap.17. Apocal.

Panis uocabulo, omnium generum deliciæ intelliguntur inſertæ, ſicut ſæpiſsimè Scriptura ſancta commemorat. Ansbert. lib.8.cap 18.Apocal.

In auro ſolet eximio fulgore radians ſapientia deſignari. unde ſcriptum eſt: Accipite ſapientiam ſicut aurum. Argenti autem nomine, Sacra ſigurantur eloquia, Pſalmiſta atteſtante, qui ait: Eloquia Domini, eloquia caſta, argentum examinatum. Ansbert. lib. 8.cap.18.

Aliquãdo in diuina Scriptura iumenta & oues, electos ſigurant. Ansbert. li.8.cap.18. Apocal.

EX RADVLPHO.

Notandum autem, quòd tituli in libris aliquãdo ex nomine autoris, aliquando ex materia, nõnunquã ex utroq; ponũtur. Ex nomine autoris, ut eſt liber Iſaiæ ſeu Ieremiæ: ex materia, ſicut dicimus, Liber Geneſis, eo quòd terũ naturã deſcribat; ex utroque, ut eſt, Auguſtinus de ciuitate Dei, Boethius de cõſolatione philoſophiæ, Tullius de Amicitia, & multa ſimilia. Scripturæ autẽ ſacræ mos eſt, etiã à principijs ſeu ab aliqua parte præcipua libros ſuos intitulare. A principio, ut Matthęus: Liber, inquit, generationis IESV CHRISTI. A præcipua uerò parte, ut eſt liber Numeri. In eodem quippe hoc excelluit, quòd filij Iſrael egreſsi de Aegypto, ſecundò numerari referuntur. Radulph. in Prologo.

Tabernaculum Dei, aliquando corpus Chriſti, aliquando cœleſtis illa ciuitas, ubi angelorum conuerſatio: aliquando Eccleſia, quæ in terris peregrinatur: nonnunquam uerò ſancta Scriptura intelligitur. Radulph.lib.1.cap.1.Leuitic.

Viſitatiſsima eſt in Scripturis hæc figura, quæ Prolepſis dicitur, quando per anticipationem aliqua nominantur: ſicut Abraham inter Bethel & Hai fixiſſe tabernaculum refertur, cum locus ille à nepote ſuo Iacob Bethel primùm cognominatus ſit. Sic: Efferet uitulum extra caſtra in locum mundum, mundum dixit, hoc eſt mundandum. Radulph. libro ſecundo, cap. 4. in Leuit.

Modus locutionis ſatis uſitatus eſt, uoluntatem pro opere ponere. ut cum de Deo in Iob legitur: Quis reſtitit ei, & pacem habuit? Reſtitit, dixit, pro reſiſtere conatus eſt. Nemo enim reſiſtere Deo poteſt. Radulph. libro tertio, capite ſeptimo, in Leuit.

Facit hoc ſæpè Scriptura, cùm aliquid uult dicere, iterum inducit loquentem, qui iam loquebatur. Radulph. lib. 3. cap. 10. in Leuit.

Qui non indigent pœnitentia: id eſt, qui ſe non indigere exiſtimant. Radulph. lib. 4.cap.4. in Leuit.

Tuli à filijs Iſrael, & dedi Aaron ſacerdoti lege perpetua. Hæc lex perpetua dicitur, non ad æternitatem, ſed ad temporis uniuerſitatem. Sic enim & Poeta locutus eſt:

Seruiet æternum, qui paruo neſciet uti.

æternùm dixit, id eſt, quoad uixerit. Ita & nos legem iſtam perpetuam intelligimus. Radulph. lib.5.cap.4. in Leuit.

Septem Spiritus ſancti chariſmatum, duo quidem ſuprema ſunt ſapientia & intellectus: unum uerò infimum, id eſt, timor: & ideo ubicunque in Scripturis ſeu uerbis ſeu figuris ſignificantur, illa locum ſupremum, hoc uerò nouiſsimum tenere ſolent. Radulph.lib.6.cap.1.in Leuit.

Quicquid ſimplex fidei regula tradit, ab omnibus catholicis indifferenter obſeruatur. ibidem.

Sacra Scriptura per Hyperbolen ſæpe utitur his uocibus, Vniuerſa, omnis, nemo: pro, Penè uniuerſa, penè omnis, penè nemo. Radul. lib.6.cap.5. in Leuit.

Quaternarius numerus pro perfectione & ſoliditate ſolet poni. Vnde & quatuor ſunt Euangelia, ad deſignandam irreuincibilem eorum autoritatem: & ligna

arcto

areæ quadrata fuerunt, ubi ſanctorum fortitudo expreſſa eſt. Radulph. libro 7. capite 1. in Leuit.

Fratres dicuntur, locutione Scripturæ, quilibet conſanguinei. Radul. lib. 7. cap. 2. in Leuit.

Hæc locutio in Scripturis frequens eſt, ubi prima perſona quæ loquitur, aut ſecunda cui loquitur, tanquam tertia introducitur. Vnde fratres Ioſeph cum eo ſermonem habentes: Pacifici, inquiunt, ſumus, nec quicquam ſerui tui machinantur mali. Nō dixerunt, Nec quicquam machinamur mali. Ioſeph quoque ad Pharaonem: Quæ facturus eſt, inquit, Deus, oſtendit Pharaoni. Cum illi loqueretur, tanquam de altero dicit. Radulph. lib. 7. cap. 4. in Leuit.

Eſt hoc frequens in Scripturis, ut res ſignificans, eius ſortiatur nomen, cuius typum gerit. Inde ſcriptum eſt: Petra autem erat Chriſtus, cum Chriſtum utique ſignificaret, non Chriſtus eſſet. Et quia panem angelorum manducauit homo: cum manna illud non angelorum cibus fuerit, ſed angelorum cibum ſignificauerit. Radulphus libro octauo, capite primo, in Leuiticum.

Corpus in Scripturis ſolet intelligi, quædam conuerſationis humanę compoſitio, ſeu bona ſeu mala, ex diuerſis operibus, tanquam ex membris uarijs compaginata. Habes in Euangelio, dicente Domino: Lucerna corporis tui eſt oculus tuus. Quicquid enim à nobis rectè geritur, pia intentione illuminatur. Et in parte contraria: Vt deſtruatur (ait Apoſtolus) corpus peccati, ut ultrà non ſeruiamus peccato. Radulph. lib. 9. cap. 8. in Leuit.

Manifeſtum eſt, ſæpè in Scripturis animam non ſecundum ſubſtantiam dici, ſed uitam carnis animam nuncupari. Radulp. lib. 13. cap. 2. in Leuit.

Rerum figuræ in Sacris literis aut allegoricæ ſunt, aut morales, aut anagogicæ. Allegoricæ, cum uentura prænunciant. Morales ſunt, quæ mores inſtruunt. Anagogicæ quoque ſunt, quę ad ſuperiora nos ducunt, id eſt de diuinis nos imbuunt. Aliud enim eſt, cum docemur quid nos agere debeamus: aliud uerò, cum quid de Deo ueraciter ſentiamus. Radul. li. 15. in Præfat.

In Scriptura nonnulla ſæpius dicuntur, aut præcipiuntur, ut irrefragabilem aſſertionis ſuæ inſinuent certitudinem: uel ad ſui obſeruantiam, torpentem excitent auditorem. Radul. lib. 15. cap. 4. in Leuit.

Mos eſt Scripturæ, ut quædā locis competentibus diligenter exponat: eademq; alijs in locis prætermittens, ſubintelligēda relinquat. Radul. lib. 16. cap. 4. in Leuit.

In ſacro eloquio Salicū nōmine, pro ſterilitate reprobi, pro uiriditate autē iuſti deſignantur. Radulph. lib. 17. cap. 3 in Leuit.

Vetuſtas non ſemper corruptionem, ſed aliquando ſolam deſignat antiquitatem. Vnde eſt illud in Epiſtola Ioannis: Non mandatum nouum, ſed mandatum uetus, quod habuiſtis ab initio. Itemque illud Sapientis: Vinum nouum, amicus nouus, ueteraſcet: & cum ſuauiter bibes illud. Radul. lib. 18. cap. 5. in Leuit.

Literæ contrarietas in Scriptura ſacra, pluribus in locis adeò uel dubia, uel quaſi ſibi repugnans apparet, ut uix & cum magno labore diuerſis hinc & inde capitulis conſideratis, quæ ad eundem ſenſum referenda uidentur, aut eluceat quod dubium fuit, aut conſonet quod quaſi contrarium prius apparuit. Nos tamen de litera tunc ſecurius dubitamus, aut fortè nonnunquam ſecus quàm debeat, aliquid pronunciamus, cum myſterium non impedit; ſeu quod dubiè profertur, ſeu quod incautius forſitan definitur. Radulph. lib. 19. cap. 7. in Leuit.

Gladius in Scripturis uarias ſignificationes habet. Nam & uindictam diuinam ſignificat: & gladium ſpiritus, quod eſt uerbum Dei. Radulph. libro decimonono, cap. 8. in Leuiticum.

EX THEOPHYLACTO.

Theophylactus: Diuina Scriptura ex operibus imponit nomina, ſicut cum dicit: Voca nomen eius, Velociter prædare. Et ubi uocatus eſt tali nomine? Quia ſimul ut natus eſt Dominus, direptus & captiuus abductus eſt error. Sic dicitur nominatus eſſe, ab opere appellatione inuenta. Theophylact. in Matth. cap. 1.

Vocabulum Propheta, ſi ſine articulo dicatur, nunquam poteſt intelligi, quòd hic ſit qui expectetur propheta, de quo dixit Moyſes: Prophetam uobis Deus excitabit. Non enim dixerunt, Hic eſt propheta: ſed, propheta ille. hoc eſt, ille qui expectatur. Matth. 21.

Vbi Donec, uel Vſque in Scriptura inuenitur, non adimit quod poſteriùs. Matth. cap. 28.

Cum ſæpè in Scripturis audieris cathedram, non cathedram intelligas, ſed excellentem dignitatem. In cap. 10. Marci.

Scriptura ſolet numerum ſeptenarium pro multitudine accipere: ut, quòd ſterilis peperit ſeptem: uel ſeptem dæmonia. In Marci cap. 16.

Scriptura ſolet coniunctionem Et, pro Enim accipere: ut, Da nobis auxilium, &c: Vana ſalus hominis. hoc eſt, uana enim ſalus hominis. Item: Tu iratus

fuiſti,& nos peccauimus. Item: Benedicta tu in mulieribus,& benedictus fructus uentris tui. Theopbylact. ſuper Lucam cap. 1. Idem Ioh.8.monet.

Quæ Scriptura tacuit, ea quærere non oportet: præſertim ubi nulla utilitas. ibidem.

Magna eſt utilitas, ſcire Scripturas. Scripturis enim Dominus ſathanam repulit. Hoc autem, Non ſolo pane uiuit homo, Moſaicum eſt, de manna dictum. nam licet non eſſet panis manna, ea tamen alebatur populus. Luc. cap. 4.

Septem in Scripturis, ſæpè ſolet accipi pro multis: ut per ſeptem dæmonia, quæ de muliere eiecta fuerant, quidam intelligunt multa. ibid. Luc. 8. cap.

Quando ſacra Scriptura uindicatiuam Dei uirtutem ſignificat, pantheram, & urſum, & pardum eum uocat: quando autem miſericordiã uult inſinuare, hominem inducit. Luc. 14.

Solet Scriptura generationem hoc modo nominare, ut, Hæc eſt generatio quærentium Dominum: ſcilicet, omnium fidelium generationem. Luc. 21.

Omnis parabola obliquè & figurato modo, rerum quarundam naturam manifeſtat: non per omnia rebus illis aſsimilata, propter quas aſſumpta eſt. Idcirco non oportet omnes parabolarum partes curioſius inquirere, ſed quatenus apparent propoſitò utiles. reliquæ enim ſinendæ ſunt, quaſi parabolam contexentes, & nibil ad propoſitum conducentes: quomodo & in ptopoſita parabola faciendum. Nam ſi per tenues particulas omnes exponere tentauero, quis diſpenſator, quis diſpenſatoris Dominus, & à quo delatus ſit, & qui debitores, & ptopter quam cauſam ille quidem oleum, alius autem triticum, qua de cauſa centum debere dicantur: & ſi alia omnia perquiſiuerimus, obſcurum & moleſtum ſermonem faciemus: & fortaſsis, ſi ualdè hæſitauerimus, etiam ridiculi erimus. Luc. 16.

Manifeſtè hoc loco alium eſſe Verbum, & alium eſſe Patrem, declarat Iohannes, etiamſi non ſit aliud & aliud. Alius enim & alius, de perſona dicitur: aliud autem & aliud, de naturis. Et ut exemplo manifeſtius faciamus, Petrus & Paulus ſunt alius & alius, ſunt enim perſonæ duæ: ſed non aliud & aliud. Ibidem, Iohannis primo.

Omnia pet ipſum facta ſunt, &c. Si te offenderit præpoſitio Per, & quæris inuenire in Scriptura ſetmonem quendam qui dicat quòd uerbum ipſum fecerit omnia, audi Dauid: Principio tu Domine terram fundaſti, & opera manuum tuarum ſunt cœli. Vides quomodo non dixit, Quia per te facti ſunt cœli, & fundata eſt terra: ſed tu fundaſti; & opera manuum tuarum ſunt cœli. Quia & hæc dè unigenito, & non de Patre dicit. Diſces etiam hoc & ab ipſo quidem Apoſtolo, qui utitur hoc dicto in Epiſtola ad Hebræos. In 1. cap. Iohannis.

Scriptura plerunq; ſolet à parte totum nominare, utpote commemoratura totum hominem, à parte, anima ſcilicet, ipſum nominat. ut: Omnis anima quæ non circumciditur, occidatur. Ecce enim, pro eo quod eſt Omnis homo, dicit partem, animam ſcilicet. Et iterum à carne nominat totum, ut quando dicit: Et uidebit omnis caro ſalutare Dei. Dicere enim uolens omnem hominem, carnis nomine uſus eſt. Sic & Euangeliſta, pro eo quod eſt, Verbum factum eſt: dixit, Verbum caro factum eſt, à parte totum hominem nominans, ex anima & corpore conſtitutum. Ioh. 1.

Non oportet omnia quæ in parabolis dicuntur, quaſi canones ac leges aſſumere. Ibidem Iohan. 3.

Congregationes aquarum, maria uocauit diuina Scriptura. Ibidem, Iohannis ſexto.

Vocabulum Quis, in ſacra Scriptura ſæpè uſurpari ſolet pro nullus. ut Eſaias: Domine quis credit auditui noſtro? quaſi ex perſona Chriſti hoc dicat Propheta, dicente Chriſto ſcilicet ad patrem, Domine quis credidit, &c. Nullus credidit auditui noſtro. Idem in Ioban. cap. 12.

Sæpè id quod non eſt, tanquam eſſe ponitur. ut Gal. 1. Si uel angelus uel nos prædicemus uobis Euangelium, præterquam quod accepiſtis. Atqui neq; ipſe, neq; angeli aliud Euangelium annunciaturi erant. in priore epiſt. ad Corinth. 13. cap.

Scriptura conſueuit inanimis & ſenſu uacantibus, & ratione, uocem attribuere: nõ quòd ſonare uerba queát, uerùm quòd ueluti per ipſas res tantum nõ clament. Vt Habacuc cap. 2. Hanc ob cauſam lapis ex pariete clamabit, & cántharus ligneus uociferabitur. Itẽ Eſaias 23. Erubeſce Sidon, dixit mare. &, Cœli narrant, &c. Pſal. 18. Item Luc. 19 Chriſtus dicit: Amen dico uobis, ſi conticuerint, illi lápides clamabunt. ſuper prophetam Habacuc, cap. 2.

Obſeruandum quidem, omnem prophetiam cómmuni uocabulo Lemma dici poſſe: hoc eſt, acceptionem. nam ex Deo hanc ptophetæ accipiebant. Idem ſupet Naum prophetam, cap. 1.

Vtitur Scriptura talibus uerbis ptæteritis, pro futuris: ut oſtendat, Deo nihil futurum eſſe, uerùm omnia ipſum præ-

occupare

occupare præſcientia & prędefinitione:ſimul etiam ut certiores nos reddat, quòd omnia ſic cōtingent. Ac perinde ut impoſſibile eſt, quæ iam facta ſunt, facta non eſſe:ſic impoſsibile eſt, hæc etiam non fore, quæ dicuntur.Oſe.5.Monſtraui fidelia,pro monſtrabo. Veluti illud, Foderunt manus meas & pedes meos:pro,Fodient.In Oſeam prophetam cap.5.

Donum autem,& operatio, & miniſterium,eadem ſunt, etſi nominibus differunt. æqualiter enim à ſpiritu & filio & patre dantur.In epiſtolam Pauli ad Corint.priorem,cap.12.

Conuenire,ſignificat(Matth.1.)congreſſum.Priuſquam enim congrederentur,concepit. Vnde & Euangeliſta obſtupeſcit & clamat,Inuenta eſt: quaſi de re quadam admirabili dicens.In 1.cap.Matthæi.

Nomen IESVS,Matt.1. interpretatur Saluatorem.idem.

Matth.1.Et nō cognouit eam,donec peperiſſet filium ſuum primogenitum. Hoc eſt:Non habuit unquam rem cum ea. Hoc enim loco uerbulum DONEC,non hoc manifeſtat,quòd non cognouerit eam uſq; ad partum,poſtea autem cognouerit:ſed omnino nūquam eam cognouerit. Hoc enim habet Scripturæ proprietas. Sic cum dicit: Non reuerſus eſt coruus in arcam, donec areſceret terra.neq; enim poſtea redijt. ſic & alio loco:Vobiſcum ſum uſq; ad conſummationem ſeculi.igitur poſt conſummationem nō erit uobiſcum? Et quomodo? tunc enim multò magis erit.Sic igitur & hoc loco,Donec peperiſſet,intelligas:hoc eſt,neque ante partum, neq; poſt partum cognouit eam.idem.

Bethlehem interpretatur domus panis: Iudæa autem,confeſsio. Fiat igitur, ut nos nunc per confeſsionem fiamus domus panis ſpiritualis.

Ego ſum Deus Abraham, & Iſaac,& Iacob.id eſt: Deus non eſt eorum Deus, qui non ſunt,ſed qui ſubſiſtunt & ſunt. Quare autem dicitur, Mortuorum & uiuentium eſt Dominus? Diſce igitur, quòd mortuos illos illic dicit defunctos quidem, uicturos autem.ibidem.

Pater percutere filium dicitur, eo quòd uoluntate, hoc eſt permiſsione eius crucifixerunt Iudæi Dominum: quia cum ipſe poſsit eos prohibere,& non prohibet, dicitur percutere, propter permiſsionem. cap. 26.Matth.

Colaphizare, eſt manibus percutere, ſimul incuruatis digitis, & pugno cædere. ibidem.

Aliud eſt intelligendum, cum Iohannes dicit,Reſipiſcite:aliud aūt cū Chriſtus. Iohannes autem dicebat, Reſipiſcite: ut abſcederent à peccatis. Chriſtus autem, Reſipiſcite dicit,ut à legali litera fugerent:ideo appoſuit, Et credite Euangelio. Credens enim per Euangelium aboleuit legem. Theophylactus ſuper Marcum, capite primo.

Oleum eſt ad labores utile, & lucis fomentum, & hilaritatis effectiuum: ſignificatq; miſericordiam Dei, & gratiam ſpiritus,per quam à labore liberamur,& lucem ac gaudium & hilaritatem ſpiritualem accipimus.ibid.cap.6.

Hoſanna,iuxta quoſdam ſignificat, Salua obſecro:iuxta quoſdam uerò hymnum,rectius tamen quod primò dictum. Habetur enim In 17 Pſalmo:O' Domine ſalua obſecro. id quod Hebraicè Hoſanna ſcriptum eſt.ibid.cap.11.

Eſaiæ 61.Spiritus Domini unxit me:hoc eſt,Conſecrauit me, conſtituit me.ut euangelizarem pauperibus: hoc eſt, gentibus, quæ neq; legem, neq; prophetas habebāt, & reuera ualde pauperes erant.ſuper Luc. cap.4.

Luc.7.Vade In pace:id eſt, fac ea quæ te Deo conciliant.ibid.

Lucę capite nono:Domine,permitte mihi patrem ſepelire meum. Sepelire hoc loco, ſignificat curam gerere uſque ad ſepulturam. Quia & communis ſermo ita habet.cum dicimus,Ille filius ſepelijt patrem ſuum, non intelligimus, quòd tantum ſepelierit eum, & nihil boni illi aliud fecerit:ſed quòd diligentem eius curam habuerit,uſque ad mortem & ſepulturam. Lucæ nono capite.

Scriptum eſt in Exod. 15. cap. quòd uenerunt filij Iſrael in Elim, & fuerunt illic duodecim fontes aquarum, & ſeptuaginta palmæ. Elim aſcenſus interpretatur: quod nihil aliud uult, quàm Ne ſitis cum Iudæis in litera legis permanentes, ſed aſcendentes in Chriſtianiſmum ad perfectiorem intelligentiam, & incrementum ſpirituale. Inuenimus duodecim fontes, Inuenimus & duodecim præcipuos Apoſtolos, qui dulciſsimi ſunt omnis doctrinæ fontes. Palmæ uerò hi ſunt, qui ab Apoſtolis educandi & docendi erant. Nam quamuis Chriſtus illos elegerit,fuerunt tamen illis inferiores duodecim,& diſcipuli illorum poſtea, ac comites. Lucæ decimo.

Lucæ decimoquarto: Qui habet aures ad audiendum,audiat. hoc eſt, qui habet intellectum,intelligat. Aures enim hoc loco ſenſitiuam uirtutem animæ, & ad intelligendum aptitudinem ſignificant. ibidem.

In principio erat: hoc eſt, à principio erat. Quod enim à principio eſt, eius omnino nullum tempus inuentum, quando nõ erat. in 1. caput Iohannis.

Et illud, Verbum erat apud Deum: hoc eſt, cum Deo, in ſinibus paternis. Apud enim intelligere debes, pro cum. Sicut & alio loco dictum eſt: Nónne fratres eius, & ſorores eius apud nos ſunt? hoc eſt, nobiſcum ſunt, & nobiſcum conuerſantur? Sic & hoc loco, Apud Deum, intellige: hoc eſt cum Deo erat, cum Deo in ſinibus eius. ibidem.

Mundus ſignificat quidem & uniuerſum hoc, ſicut hoc loco, Quòd mundus per ipſum factus ſit. ſignificat autem & eos qui mundana ſapiũt, ſicut hic dicit, Quòd mundus eum non cognouit: hoc eſt, terreni homines: quoniam ſancti omnes & prophetæ agnouerunt. ibidem.

Quomodo diſcimus hoc loco, quòd nemo uiderit Deum, cũ propheta dicat: Vidi Dominũ? Vidit quidem propheta Deum, at non ipſam ſubſtantiam, ſed ſimilitudinem quandam, & apparentiam quandam, ſicut capere poterat. Et alius iterum in alia figura uidit, & alius in alia. Vnde ſcilicet non ipſam ueritatem uiderunt. non enim diuerſis figuris illam uidiſſent, quæ ſimplex eſt, & inſigurabilis. Quin neq; angeli uident Dei ſubſtantiam, quamuis dicantur uidere faciem eius. Hoc enim totum indicat, apparere eis ſemper Deum. Filius igitur ex omnibus hominibus ſolus uidet patrem, & enarrat illum. Audiens autem ſinum paternum, non ſuſpiceris aliquid corporale de Deo. ibidem.

Soluere calceum, extremi miniſterij eſt. Scio autem me apud ſanctorum quendam etiam hanc legiſſe expoſitionem: Calceus ſemper ſumitur ad peccatricem carnem, & corruptioni ſubditam: corrigia autem, ut uinculum peccatorum. ibidem.

Quomodo Chriſtus alibi dicit Luc. 9, quòd filius hominis non habeat ubi caput ſuum inclinet: Iohan. autem 1. uidetur habere domum? nónne hæc inter ſe diſsident? Etenim quando dicit, quòd non habeat ubi caput reclinet: nõ dicit, quòd nullum omnino habeat diuerſoriũ: ſed quòd non habeat proprium. ſi habitaſſet igitur in domo, non propriam inhabitaſſet, ſed alienam. ibidem.

Quid eſt, Qui credit in filium, non iudicatur? Nunquid, ſi immundam egerit uitam, non iudicatur? Maximè quidem. Non enim uerè fideles ſunt eiuſmodi, ut Paulus dicit. Deum enim, inquit, fatentur ſe ſcire, operibus autem negant. Veruntamen hoc loco dicit, quòd propter ipſum credere non iudicatur. dabit autem pœnas graues malorum operum: propter incredulitatem autem, quam non habet, non punietur (ſemel enim credit) at qui non credidit, iam iudicatus eſt. Quomodo? Primùm quidem, quoniam & ipſa incredulitas, condemnatio eſt. Deinde, quamuis non hic gehennæ traditus ſit, ſed congregauit hic futuri ſupplicij occaſiones: ſicut & homicida, tametſi non ſententia iudicis condemnetur, natura tamen rei condemnatus eſt. Idem Iohan. 3.

Iohan. 6. Operemini non cibum qui perit, ſed qui permanet in uitam æternam. Quia multi cupientes ignaui uiuere, & maximè Maſſeliani, qui uſi ſunt hoc dicto ad patrocinium ſuæ ignauiæ, operæprecium fuerit declarare hoc dictum. Non enim hoc dixit Dominus noſter IESVS CHRISTVS, ut corporalem quidem operationem uelit ab eis amouere, & ipſos ad ocium cogere. Iohannis ſexto.

Quomodo ſcriptum eſt Deuterono. 24. quòd reddat peccata patrum in filios in tertiam & quartam generationem? Dicendũ igitur, quòd primùm quidem non ſit generalis hæc ſententia, neq; contra omnes dicta: ſed ſolum contra eos qui egreſsi ſunt de Aegypto. Inſuper attende mentem ſententiæ. Nõ enim hoc dixit, quòd pro peccatis patrum puniantur filij: ſed quòd peccata patrum, hoc eſt pœnæ pro peccatis irrogandæ ſint & filijs ipſorum, utpote his qui ſimilia deliquerint. Nam ut ne putẽt hi qui ex Aegypto egreſsi ſunt, quòd quãuis grauius peccauerint quàm parentes, non ijſdem ſupplicijs puniantur, inquit: Non ſic erit, ſed peccata patrum, hoc eſt pœnæ, & ad uos peruenient: quia non facti eſtis meliores, ſed eadem ac deteriora peccaſtis. Iohannis nono.

Peccatores non exaudit Deus: hoc ſignificat, quòd Deus non concedit peccatoribus ſignorum operationem. Non enim habitat ſpiritus in corpore ſubdito peccatis. Ibidem.

Domine, quis credit auditui noſtro? hoc eſt, nullus credidit. Quis enim, ſępè in Scriptura uſurpari ſolet pro Nullus. Quaſi ex perſona Chriſti hoc dicat propheta, dicente Chriſto, ſcilicet ad patrem: Domine, nullus credidit ſermoni noſtro. Iohan. 12.

1. Paralip. 16. Ne tangatis unctos meos. Hoc uerbum de ijs qui ante legem floruẽre, accipiendum eſt, quo tempore neq; unctionis per oleum nomen erat. Idem in epiſtolam Pauli ad Romanos, cap. 1.

Quando Chriſtus ait Matthæi decimotertio, Quòd pleriq; uatum cupierint uidere quæ uos intuemini, & nõ conſpexerint: hoc di-

hoc dicit, nempe quòd carnem illam ſuam non uiderint, adeoq; ſigna ipſa quę in conſpectu omnium palàm ediderit. Ibidem.

1. Corinth. 12. Gratiam accepimus, & apoſtolatum: hoc eſt, non ipſi uirtute noſtra, ut Apoſtoli efficeremur, impetrauimus, cæterùm è ſuperna nobis id gratia contigit. Rom. 1.

1. Timoth. 2. Mulieri docere non permitto. A' uerbo doctrinæ eam non arcet: ſed enim à primo loco, & à pręſulatu in conuentu, adeoq; à ſede uel cathedra in templo. Priuatam enim mulieris inſtitutioné, omnino diuus Apoſtolus recipit & permittit. Hanc enim ad rationem & maritum ſuum uxor, & liberos docet. ſic Priſca Apollinem inſtituit, Rom. 16.

Philip. 2. Flectetur omne genu cœleſtium. Non enim oſſa & neruos habent angeli: ſed ſummam ſubiectionem indicauit. Ibidem ad Corinth. cap. 13.

EXPLICATIONES QVORVNDAM
dictorum ſacræ Scripturæ.

Pſalm. 9. Dum ſuperbit impius, incenditur pauper: id eſt, ſcandalizatur pauper, mente ſua repetens, indignè diteſcentes, adeoq; ſe ſupra cæteros tollentes. Theophylac. in epiſtolam Pauli 2. Corint. 11.

Setuite eis tanquam Domino. Ecquid aliàs ſcriptum eſt, Luc. 14. Niſi quis ſe cùm à muliere, tum à uiro ſeiunxerit, non poteris me ſequi? Nam ſi tanquam Domino ſeruiendum eſt, quomodo dicit deficiendum à uiro & muliere propter Dominum? Quoniam aduerbium ſimilitudinis, non eſt ubique eiuſdem precij. Vel, Subijcimini dicit, uel obedite, ſcientes quòd ſeruiatis Deo. hoc eſt, Si non propter uirum in primis, propter Dominum tamen. Quòd ſi exteriori, adeoq; mundi poteſtati ſeſe opponens, Domini poteſtati reſiſtit: quanto magis quæ marito ſuo reluctatur? Itaque econtrariò, quæ marito obedit, Domino obedit. Ibidem ad Epheſios, capite quinto.

Præpoſitio In, aliquando eſt pro ſuper, uel propter. ut, In cœleſtia belligeramur. id eſt, propter cœleſtia belligeramur, quare nos ſobrios eſſe oportet. Idem ad Epheſ. capite ſexto.

Roman. 12. Cum omnibus hominibus pacem habete. Primùm quidem non ſimpliciter dixit, ſed cum conditione: Si fieri poſsit, cum omnibus habete. Deinde aliud eſt habere pacem, aliud diligere. illud enim, à pugna & contentione alienos nos eſſe iubet: diligere uerò, animi adfectioné poſtulat, ac ueluti contemperationem, morumq; ſimilitudinem, quæ hæreticis non eſt exhibéda. Si enim oculus tuus offendit te, excinde ipſum. ad Philippenſes primo.

Pſalmo ſecundo: Setuite Domino in timore, & exultate ei in tremore. Eſt enim exultatio cum tremore, quando bonum aliquis faciens, idque cum tremore, conſcientiam habet liberam, quæ cum fiducia & liberè fateatur uerum, & Euangelium filij Dei. ad Philip. 2.

Matthęi ſeptimo: Quęrite, & inuenietis. Item Iohan. 5. Scrutamini Scripturas. Hic Quærite, de oratione dixit Chriſtus, & ardenti deſiderio: Scrutamini uerò, ut exactam illarum rationem addiſcatis, probeque teneatis eas, ut ita deſiſtatis tandem à petitione & inquiſitione. Idem ad Timoth. cap. 1.

Matthæi ſexto: Neſciat ſiniſtra tua, quid facit dextera. Non de manibus hoc dicit: ſed ſupra modum etiam commendat, ut citra uanam gloriam impertiamus egenis. Ibidem.

Geneſis tertio: Quomodo Adam non eſt deceptus? Quia neque ſcriptum hoc teſtatur: ſed mulier inquit, Serpens ipſe decepit me. Adam autem non dicit, Mulier impoſuit mihi: ſed, Dedit mihi. Non eſt autem idem & æquale, perſuaderi ab eiuſdem generis ſocio & adiutore, & à bellua ſetua & ſubiecta: illud itaque deceptionis fuit. Ad comparationem igitur fœminæ, dicit ipſum non fuiſſe deceptum: imò nec Adam quidem lignum nouit, quòd bonum eſſet ad cibum: ſed mulier conſpicata ſeducta eſt, deinde etiam marito ſic ſuo dedit. Illa itaque à cupiditate ſeducta eſt, is uerò à muliere perſuaſus eſt. Idem ad Timoth. cap. 3.

Deuteronom. decimoſeptimo: Si quis legem Moſe reieciſſet, coram duobus aut tribus teſtibus moritur. hoc eſt, Si confeſſum & probatum fuerit à duobus tribusúe teſtibus, quòd præuaricatus ſit legem. Idē ad Hebræ. cap. 10.

Diaplaſma uox eſt, quam Græci interpretes reddidetunt pro Hebræa dictione Sela. Significat autem (ut peritioribus Hebræis placet) quandam peculiarem obſeruationem eius rei, quæ illic per ſpiritum propheticum dicitur. quaſi dicat: Res non eſt parua, quare imis eam ſenſibus reponite: & quia hæc eſt prophetia de incarnatione filij Dei, pulchrè apponitur Sela, Græcè Diaplaſma. Idem in prophetam Habacuc, cap. 3.

Peculiarem quandam habet ſignificationem coniunctio Et, pro Atqui. ut Naum ſecundo: Et Nineui ſeu piſcina aquæ: pro, Atqui Nineui uobis aquæ. hoc eſt, inhabitantes ipſam, & complentes. Idem, Naum 2.

Pſalmo 48. Confitebitur tibi, quando ei benefeceris. hoc eſt, Grarias ager tibi Domine, quando beneficium illi exhibueris: at ſi ea defluxerint, te ediuerſò uituperabit. in Oſeæ cap. 3.

Rom. 11. Si quo modo prouocem ad æmulandum carnem meam: hoc eſt, ſecundum carnem cognatos mihi Hebræos, ſeruemq; ex eis quoſdam. Hic Apoſtolus carnem appellat cognaros. in Oſeam cap. 9.

EX SMARAGDO.

Vbi triſticia ſignificatur, ibi ſepe nox adiungitur, uel nominatur. ut illud: Omnes uos ſcandalum patiemini in me iſta nocte. In Euangelium Lucæ 22.

Mortem uidere dixit: Quomodo uidetur, quibusúe oculis, quæ ueniendo ipſos oculos claudit? ſed uidere mortem, experiri ſignificat. Smarag. in epiſt. Pauli ad Titum, cap. 2. Mulier non corruptionem, ſed ſexum ſignificat. Deniq; Eua ſtatim ut facta eſt, mulier appellatur. Et ipſe Dominus ad matrem: Quid mihi & tibi, inquit, eſt mulier? In eo autem quod dicit, Ex muliere, monſtrat: non more ſolito ex conuentu uiri & fœminæ, ſed per Spiritum ſanctum ex matre tantum, Chriſtum incarnationẽ hominis ſuſcepiſſe. Nam idem Apoſtolus ad Corinthios ait: Sicut mulier ex uiro, ſic uir per mulierem. Smaragdus in epiſtola Dominicæ 1. poſt Natalẽ Domini, Gal. 4.

Sermo benedictionis in Scripturis, diuerſe poſitus inuenitur. nam & Deus benedicere dicitur, & homines, uel cæteræ creaturę Deum benedicere iubentur. Sed Dei benedictio aliquid muneris ſemper his qui ab eo benedicuntur, impertit: homines uerò Deum benedicere, pro hoc quod eſt laudare, & gratias referre, dicuntur. Smarag. in 12. cap. ad Roman.

Stultiloquium eſſe æſtimo, non ſolum eorum qui aliqua narrant turpia, ut riſum moueant, & fatuitate ſimulata magis illudant eis quibus placere deſiderant: ſed etiam eorum qui ſapientes ſeculi putantur, & de rebus Phyſicis diſputantes, dicunt ſe arenas littorum, guttas Oceani, cœlorum ſpacia, terræq; punctum liquidò comprehendiſſe. Inter ſtultiloquiũ aũt & ſcurrilitatem hoc intereſt, quòd ſtultiloquium, nihil in ſe ſapiens habet: ſcurrilitas uerò, de prudenti mente deſcendit, & conſultò appetit quædam uel urbana uerba, uel ruſtica, uel faceta, quæ nos iocularitatem alio uerbo poſſumus appellare, ut riſum moueat audientibus. Verùm hæc à ſanctis uiris penitùs propellenda, quibus magis conuenit lugere. Beati enim qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur.

Mons quippe Oliueti, ſublimitatem Dominicæ pietatis & miſericordiæ deſignat: quia & Græcè ἔλαιος καὶ ἔλεος, miſericordia dicitur. Oliuetum uocatur oleum, & ipſa unctio olei feſsis ſolet adferre leuamen. Sed & hoc quod oleum & uirtute ac puritate præeminet, & quemcunq; ei liquorẽ ſuperfundere uolueris, cõfeſtim hunc tranſcendere, eiq́; ſuper ferri cõſueuit, gratiam miſericordiæ cœleſtis non inconuenienter inſinuat. de qua ſcriptũ eſt: Suauis Dominus uniuerſis, & miſerationes eius ſuper omnia opera eius. Smarag. ſuper Euangelium Iohannis cap. 8.

Paſcha, tranſitus dicitur: & quoſcunq; Dominus interna munerum ſuorum ſuauitate recuperat, ad ſalubrem profectò tranſitum præparat, ut carnales uidelicet concupiſcentias mentis ſublimitate tranſcendant: infirma mundi deſideria, pariter & aduerſa, cœleſti ſpe & amore conculcent. idem ſuper Euangelium Iohannis cap. 6. Itẽ: Paſcha quod Hebraicè dicitur פסח, non à paſsione, ſed à tranſitu nominatur: eo quòd exterminator uidens ſanguinem in foribus Iſraelitarum, pertranſierit, nec percuſſerit eos. idẽ in caput Matthæi XXVI, Marci XIIII, Lucæ XXII, de Chriſti paſsione. Cæcitas enim, infidelitas eſt: & illuminatio, fides.

Abba, quod & pater ſignificat. Sed אבבא Hebræum, πατήρ Græcum eſt & Latinum. Vt ergo utrunq; populum in eum crediturum, & ab utroq; eum inuocandum eſſe doceret, utraq; lingua eum primus ipſe inuocat. ibidem.

Gladius, rectè hic per gladium uindicta intelligitur. Reconde gladium: ac ſi diceret, Quieſcat uindicta. ibidem.

Simulatio, quæ alio nomine uocatur fictio, eſt in homine, quando aliud tegit in corde, aliud mõſtrat in opere: bona oſtendit in ſuperficie, & mala tenet in pectore. ſuper epiſtolam Petri, cap. 2.

Detractio & blaſphemia eſt, & ſuſpicioſa reprehenſio, & malorum operum exiſtimatio, & omnis omnino uenenata & abſens de fratre locutio. ibid.

Quid eſt Dominum ſanctificare in cordibus ueſtris, niſi ſanctitatem eius, quàm ſit incomprehenſibilis gloriæ, intimo cordis affectu contueri: quod eſt maximũ nobis præſidium contra inſidias ac uiolentiã terrentis inimici, ſemper uidelicet intueri, quantam in ſe ſperantibus uincendi fortitudinem dare ualet, cuius inæſtimabilis ſanctitas fulget. idem ſuper epiſtolam Petri, cap. 3

Sicera interpretatur ebrietas, Hebraicè שכר. Quo uocabulo Hebræi omne quod inebriari poteſt poculum, ſiue de pomis ſiue de

ne de frugibus, ſeu de qualibet alia materia confectum ſignificant. Decet enim uas cœleſti gratiæ mancipatum, à ſeculi illecebris caſtigari: nec uino, in quo eſt luxuria, inebriari eum, qui muſto Spiritus ſancti deſiderat impleri. ſuper caput 1. Lucæ, in uigil. Iohan. Bap.

Corda patrū in filios conuertere, eſt ſpiritualem ſanctorum antiquorū ſcientiā populis prędicādo infundere. Prudentia uerò iuſtorū eſt, nō de legis operibus iuſtitiā pręſumere, ſed ex fide ſalutē quærere. ibidem.

Hoc tripliciter accipiendū, ut dicamus, eos qui ſpiritu opera carnis mortificauerint, & ſeminauerint in ſpiritu, ut de ſpiritu metant uitam ęternam, quotieſcunq; uoluptatē carnis ſenſerint titillare, non perficiāt deſiderium eius. Alio, modo eos ambulare ſpiritu, & carnis deſiderium non perficere dicimus, qui ſpiritaliter egrediuntur Aegyptum, & ſpiritualem eſcam potumq; de ſpirituali hauriunt petra: qui ambulant in omnibus ſpiritualiter, non perficientes carneç legis literam uel deſideriū, ſed fructus mententes ſpiritalis intelligētiæ. Tertio modo, quidam deſideriū carnis in his dicunt eſſe, qui paruuli ſunt in Chriſto, iter autem ſpiritus in perfectis uiris. Spiritu ambulate, id eſt, in grauitate ſpiritus: id eſt, in itinere uiri perfecti: & deſideriū carnis, paruulorum non perficietis. idem, in epiſtolam ad Galat. cap. 5.

Diſtat ſanè inter Renunciare omnibus, & Relinquere omnia. Paucorū enim, perfectorumq; eſt, relinquere omnia, curas mundi poſtponere, ſolis deſiderijs ęternis inhiare. Cunctorū autem fidelium eſt, renūciare omnibus quæ poſſident. hoc eſt, ſic tenere quæ mundi ſunt, ut tamen per ea non teneantur in mūdo habere rem temporalem in uſu, æternam in deſiderio: ſic terrena regere, ut tamen tota mente ad cœleſtia tendāt. Idem ſuper 14 cap. Lucæ.

DE DEO.

QVomodo Deus agnoſcatur ab hominibus, exponit Giſelbertus. Deus natura inuiſibilis, quatuor modis ad noticiā hominis progreditur, duobus forinſecus, duobus intrinſecus: intus per ratiōnē & aſpirationem, foris per creaturā & doctrinā. Porrò ad gratiā pertinet aſpiratio & doctrina: ad naturā, ratio homini inſita & creatura, uerbo uel exemplo. Itaq; ratio per gratiā illuminata, informatur ad occulta Dei intuenda, quantū deſuper cōceditur, & dona ſuperna pro menſura congrua puro intellectui ſe partiūtur. In lib. Altercationis, cap. 3.

Theophylactus inquit, Chriſtus ſecundum carnem pontifex eſt ſanè: quatenus autem pontifex eſt, eatenus intercedere dicitur. Porrò mortuos excitans & uiuificans inſtar patris, quomodo iam, ubi conſeruare eum conuenit, interpellat? Qui omne iudicium habet, quomodo intercedit? Qui emendat angelos, ut hos quidem in caminum inijciant, illos uerò conſeruent? Propter humanam naturam hoc dictum eſt, quòd intercedat. Theophyl. in epiſt. Paul. ad Hebræos, cap. 7.

¶ Appellationes ſic exponūt. Radulphus inquit: Adonai interpretatur Dominus, eo modo, quo ſolus Deus dicitur Dominus. Licet namque ſint multi qui dicantur domini, magiſtri uel patres: ad comparationem tamen illius, nec Dominus quiſquam eſt dicendus, nec magiſter, nec pater. Radulph. libr. decimoquarto, capite 4. in Leuit.

Inuiſibilis. Giſelbertus: Quandiu mortaliter hic uiuitur, uideri Deus per quaſdam imagines poteſt: per ipſam naturæ ſuæ ſpeciem non poteſt, ut anima Spiritus ſancti gratia afflata per figuras quaſdam Deum uideat, ſed ad ipſam uim eius eſſentiæ non pertingat. In lib. Altercat. cap. 10.

Sapiēs. Theophylactus: Solus ipſe Deus nouit ſua, & nemo alius. Sapiens porrò cum ſit, à nullo alio cōſultore inſtitutus eſt: ſed ipſe ſibi ipſi ſatis fuit ſufficiens, & eſt. Quinetiam omnium bonorum fons eſt: & quæcunque dat, non ueluti compenſationem uel retributionē debeat, impertit, ſed ob propriam tantummodo bonitatem. Quis enim primùm dedit ei, nimirū Deo, ut retribuatur ipſi? hoc eſt, ut à Deo beneficiū imputetur, ceu retributio erga ipſum factum? Ipſe eſt fons omnium. omnia enim ex ipſo habent principiū, & per ipſum facta ſunt, & in ipſum ceu fundamentum quoddam uergentia euntiaque, conſiſtunt & continentur, aduerſa & admota ad ipſum. in Epiſtol. Pauli ad Romanos, capite undecimo.

Omnipotens. Autor Altercationis Synagogæ: Differt itaq; multum inter Deum & hominē. quia Deus omnia poteſt, eo quòd eius uoluntati ſubiacet omne quod eſt, ac per hoc nihil ei impoſſibile eſt: homo uerò, quia à ſe nihil eſt, per ſe nihil ſine Deo poteſt. In lib. Alter. cap. 3. Item Smaragdus: Omnipotens Deus eſt, & terribilis peccatoribus, & blandus iuſtis. In Euangelium diei Paſc. Marc. ultimo.

Bonus. Theophylactus: Deus eſt uerè bonus, & fons bonitatis, & principium ſubſtantialis bonitatis. In Lucæ caput decimū octauum. Et: Non uitiorum operator eſt Deus, qui uitioſitatis eſt deſtructor. idem in Ionam, cap. 3.

Miſericors. Theophylactus: Summa Dei

gloria eſt, miſericordiam impertiti. In Epiſtolam Pauli ad Romanos, capite nono. Et: Deus non ſimpliciter miſericors exiſtens, ſed diues in miſericordia. idem ad Epheſ. cap. 2.

Longanimis. Radulphus: Nos qui abundantiorem Dei gratiam aſſecuti ſumus, cum peccantibus & morte dignis pœna differtur, per diuinam patientiam adducimur ad pœnitentiam: qua tamen eius longanimitate quicunq; abutuntur, in malis ſuis perſeuerantes, theſaurizant ſibi irā in die iræ & reuelationis iuſti iudicij ipſius: quia tanto eos diſtrictior ſequetur uindicta, quāto amplior benignitas fuerit prætorgata. Quia ergo Deus iuſtus & patiens eſt: prius iuſticia, nunc autem ipſius oſtēditur patientia. lib. 14. cap. 4. in Leuit.

Scrutator cordium. Theophylactus: Deus eſt ſcrutator cordium, & ſcit quid ſit in homine. Non enim ignorat, quales ſint cogitationes in ſingulis hominibus. In Iohan. cap. 3.

De uoluntate Dei duplici, ſic inquit autor Altercationis ſynagogæ: Sunt enim duæ uolūtares Dei. Vna ſuperior, quæ ſumma eſt, & ineffabilis, ſecundū quam omnia quæ fiunt, fieri uult. non enim fierent, ſi nō fineret: neq; uerò nolens ſinit, ſed uolens: nec ſineret bonum fieri malè, niſi omnipotens de malo poſſet facere benè. Iſta uoluntas omnes uoluntates complectitur, & hęc non recipit nolle. Alia eſt inferior, quæ nolle recipit, ſecūdū quā quędā uult ut bona, quædā nō uult ut mala. In lib. Alterc. cap. 4.

De diuina natura inquit Theophylactus: Diuinæ naturæ pars eſt incognita, ut ipſa incomprehenſibilis eſſentia: pars uerò cognita, ut omnia quæ ſunt de eſſentia, nēpe bonitas, ſapiētia, uirtus, potētia, diuinitas ſiue maieſtas: quæ & inuiſibilia eius diuus Paulus nominat, intellecta quidem ex operibus. in Epiſtol. Pauli ad Rom. cap. 1

Si Deus ſeculi huius eſſe perhibeatur, nihil nouum eſt, cum & Deus cœli dicatur. Nec huius tantum Deus eſt, uerùm Deus Abrahami, Iſaac & Iacob: nec illorū tantū, ſed prorſus omniū. Theophyl. 2. Corint. 4.

Omnium Deus. Theophylactus: Deus non eſt tantum Deus Iudæorum, ſed & gētium: neque non eſt perſonatum apud ipſum reſpectus, uerùm in omni gente, quisquis ipſum deſiderauerit, & iuſticiam exercuerit. ei gratus eſt, uel acceptus: quēadmodū et Petrus in Cornelio hoc uerè, ipſaque re aggreſſus, demonſtrauit. ſuper Ionam cap. 1.

QVOD VNVS.

Giſelbertus: Vnus appellatur Deus, non de numero: ſed quia nunquam à ſemetipſo alter efficitur, ideo nunquam mutatur. Vnde Pſalmiſta: Tu autē idē ipſe es, & anni tui non deficient. Angelom. in 1. cap. 1. lib. Reg.

Smaragdus inquit: Vnus eſt Dominus, & unus eſt Deus: quia Patris & Filij dominatio, una diuinitas eſt. Propterea & fides una dicitur, quia ſimiliter in Patrem & in Filium & in Spiritum ſanctum credimus. Et baptiſma unum. eodem enim modo & in Patrem & in Filiū & in Spiritū ſanctum baptizamur: & ter mergimur, ut Trinitas unum appareat ſacramentum. Et nō baptizamur in nominibus Patris & Filij & Spiritus ſancti: ſed in uno nomine, quod intelligitur Deus. in epiſt. Paul. ad Epheſ. cap. 4.

DE TRINITATE.

QVòd tres perſonæ ſint, unus Deus. Giſelbertus: Tres uiri myſticè, fides ſanctæ Trinitatis eſt: unus quē in his adorauit, unitas in trinitate eſt. In Alterc. ſynag. cap. 7. Item: Deus unus, ſummus, incomprehēſibilis, inacceſsibilis, immutabilis, ſine ſapiētia ſua & bona uolūtate nunquam fuit: quę tris, Patrē & Filiū & Spiritū S. dicimus. quæ licet diſtinguātur in perſona, ſunt tamen unū coęternæ unitatis eſſentia. in lib. Alterc. cap. 21.

Sic Ansbertus inquit: Abrahæ in figura beatæ Trinitatis, tres angeli demonſtrati. Itē: Vnus & uerus Deus, Pater & Filius & Spiritus ſanctus: quia ſolus mutabilia cōdēs, immutabilis perſeuerat, ſolus ſemper eſſe habet. Idē: Quippe ſolus eſt, qui eſt: nec in eo aliud eſt, quàm eſt. Vnde & Moyſi locutus eſt. Sic dices filijs Iſrael: Qui eſt, miſit me ad uos. Cui etiam per Pſalmiſtam dicitur: Tu autē idē ipſe es. Ansbert. lib. 3. cap. 4. Apoc. Et: Pater & Filius & Spiritus S. unus ſpiritus eſt Deus. Ansbert. lib. 6. cap. 14 Apocalyp. Itē: Pater & Filius & Spiritus ſanctus, beata & inſeparabilis Trinitas, unus uerus Deus, unius naturæ, unius poteſtatis, unius maieſtatis eſt. Ansbet. lib. 7. cap. 14 Apocal. Itē, Vnus ac uerus Deus in Trinitate perfectus, omnia uirtute ſuæ maieſtatis regēs & præſidēs. Ansber. lib. 9. cap. 20. Apoc. Et: Quis eſt fons uitę, niſi beata & inſeparabilis Trinitas, quæ eſt uerus Deus. Pater enim fons, Filius fons, Spiritus ſanctus fons: ſed tamē nō tres fontes, ſed unus eſt fons. Ansbert. lib. 9. cap. 21 Apocal. Et: Quod nos quoq; etſi impares tātæ diſpenſationis officio, prout ualemus, facere curamus, cum in uno Deo, in una diuinitatis ſubſtantia tres eſſe perſonas prædicamus: & nec ipſum eſſe Patrē, qui eſt Filius aut Spiritus ſanctus: nec ipſum eſſe Filium, qui eſt Pater aut Spiritus ſanctus: nec ipſum eſſe Spiritum ſanctū, qui eſt Pater aut Filius; cum tamen non aliud Patrem, aliud

Filium,

Filium,atq; aliud Spiritum ſanctum aſſeramus.Sicut enim hanc Trinitatem in perſonis diſcernimus, ita unitatẽ in natura deitatis coniungimus: quia nec Patrem à Filio & Spiritu ſancto, nec Filium à Patre & Spiritu ſancto,nec Spiritum ſanctum à patre & filio ſeparari poſſe prędicamus.Nam quia alius ſit Pater,alius Filius,alius Spiritus ſanctus,Scripturæ nos autoritas docet. Neq; enim Pater aut Spiritus ſanctus carnem ſuſcepit pro nobis, ſed ſolus Filius: nec Spiritus ſancti uox ſuper ipſum mediatorem noſtrum ad flueta Iordanis ſonuit, ſed ſolius Patris.nec Pater in columbæ ſpecie ſuper eum deſcendit, ſed Spiritus ſanctus.Cum enim hinc ad ripam Iordanis incarnatum Dei uerbum ſtaret, hinc de nubo paterna uox ſonaret, hinc Spiritus ſanctus ſuper eum in ſpecie columbæ deſcenderet,ſi tamen hic in tali locutione oportet dicere:patet ratio, non unam perſonam, ſed tres Deum eſſe, & tamen in his tribus unũ Deum eſſe: Quia dominus Deus tuus, ut ſcriptum eſt in lege & Euangelio, Deus unus eſt.De quibus nulla nos neceſsitas cogit in ſcribendo laborare, quæ iam totus mundus & credit & prædicat: quæq; ita ſubtiliter,ita inſigniter à præceſſoribus noſtris tractata atq; diſcreta ſunt, ut ſi de his aliquid conſcribere conemur,magis faſtidium Lectori quàm amorem generemus.De quibus tamen tacere omnimodis non audemus,nec debemus, maximè cum in hac Trinitatis confeſsione baptizemur, in hac unitatis fide ſaluemur.Vnuſquiſq; enim de hac dicit prout ualet, cuius memoria iam de mundo perire non poteſt, lib. 10. cap. 1. Apocalypſis.

Radulphus inquit: Sunt quamplurimi in populo Dei,qui Trinitatis myſteriũ,quo modo Pater & Filius & Spiritus ſanctus tres ſint in perſonarum proprietate, unum in communione ſubſtantiæ,capere nequeunt:qui tamen ſi decimam ſimilę oleo conſperſæ offerant,ut iuxta Spiritus ſancti dogmata unũ Deum confiteantur & credant: nec quia trinitatis unitatẽ apprehẽdere nõ poſſunt,cõtradicere illi, aut contraria pronunciare aliquatenus præſumant, hac ſua oblatione ſanctificantur,dum & in his quę capacitatis ſuę ſunt,rectè de Deitatis unitate ſentiunt:& in his quæ intelligentiæ ſuæ modulum tranſcendunt, de unitatis trinitate doctioribus non contradicunt.Radul. lib.10.cap.2.in Leuit.

: Theophylactus: Pater Dominus eſt,& filius Dominus,& ſpiritus Dominus, ſed unus tamen Dominus tribus illis perſonis indicatur. ad Timoth.2. cap.1. Item Smaragdus inquit:Tres perſonas, & Deum unum prædicant, & Trinitatis & unitatis ſacramentum demonſtrãt. in Apocalypſin Ioãnis capite decimoquarto. Et:Qui ſalubriter credit in Patre, neceſſariò credit & Filio & Spiritui ſancto, nec alicui in ſancta Trinitate ſeparatim credulitas exhibetur. unitati enim diuinæ una ſeruitus iure debetur, quia & baptiſmatis gratia inſeparabiliter uni tribuitur nomini Trinitatis. & ideo unus Deus, & una fides, & unum baptiſma ore Apoſtolico prædicatur. Smaragdus in epiſtolam Pauli ad Epheſ.cap.4.

Giſelbertus:Intellectus noſter epiſtolis* in cogitatione Trinitatis, clauſtra carnis debet excedere.in Altercat.Synag. cap.7.

DE PATRE.

Theophylactus inquit: Pater noſter Deus, ſed gratia: Chriſti autem pater, ſed natura. Hic Deus diuerſo modo: noſter enim,natura: Chriſti autem,iuxta humanitatem. Deus enim eius fuit,ſecundum quod humanã aſſumpſit naturam. In Ioh.cap.20.

Quomodo Pater in nobis ſit, docet Theophylactus: Per Chriſtum lucet in nobis pater, datq; illuſtrationẽ cognitionis, non ſubſtantiæ ſuæ,ſed gloriæ.animaduerte autem Trinitatis ſacroſanctę myſterium apud Paulum. De Spiritu namq; dicit: Gloriam Domini ſpeculamur. Dominus enim ſpiritus eſt.De filio autẽ: Illuſtrationẽ glorię Euangelij Chriſti.De patre autem: Nũc illuſtrationem cognitionis gloriæ ipſius.2. Corinth.4.

DE FILIO DEI.

Verbum appellatur filius Dei, dẽ quo pręclarè inquit Giſelbertus: Verbum igitur in patre cum patre, Deus in Deo ſine tempore & loco,omnia localia,cuncta temporalia abſq; ſui mutabilitate uel defectu pro creata ordinauit, ſuis ſingula generibus & ſpeciebus ad effectum ſuæ conditionis & proprietatis diſtinxit: & per uerbum non tranſitorium uel commune nobis,ſed æternum, ad uoluntatem & effectum gratiæ creatricis,ut placuit,cuncta perduxit. Equidem aliud eſt uerbum hominis, aliud uerbum Dei. Verbum hominis prolatum, ſtatim tranſit & perit, intellectus permanet: ſic, quod fecit Deus, uariatur: quod eſt Deus,non mutatur. Sicut autem ex uoce cogitatio cordis cognoſcitur, ſic ex opere ſuo Deus: quia opus Dei Deũ loquitur. Verbũ Dei loquitur uerbũ: ſed uerbum quod factũ eſt, uerbum quod fecit, uerbũ quod oculos corporis delectat, uerbũ quod oculos cordis illuminat. In lib. Altet. Synago. cap. 21.

α & ω cur dicatur, Ansbertus exponit, dicens: Hoc planè ſignificant alpha & ω, quod principium & finis. Nam alpha apud Græcos initium eſt elementorum, ω uerò

finis eorundem. Principium itaque Chriſtus dicitur, non quo in natura diuinitatis (ut Arrius mentitur) initium habeat: ſed quo ab illo omnis creatura initium exiſtendi accipiat: finis uerò, non quo deficiat, ſed quo ipſe quaſi terminus omnia conclu dat. Quamobrem ipſe principium ſine initio, ipſe finis ſine defectu. Ipſe principium, quia nullus ante illum, ſicut idem ipſe per Iſaiam teſtatur, dicens: Ante me non eſt for matus Deus, & poſt me non erit: Ego ſum, ego ſum Dominus, & abſq; me non eſt Sal uator. hinc etiam omnipotens uocatur. Vel certè α & ω, principium & finis uocatur: quia ipſe eſt Deus ante ſecula, & homo in fine ſeculorum. Videamus autem, utrum huic ſenſui Iohannis Euangelium atteſtetur, cuius hæc reuelatio eſſe cognoſcitur. In eo idem Iohannes ita exorſus eſt, dicẽs: In principio erat uerbum, & uerbum erat apud Deum, & Deus erat uerbum. hoc erat in principio apud Deum. Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Ecce alpha principium. Quique poſt pauca infert, & dicit: Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. ecce ω finis. De hoc principio, ipſum principium Iudæis lo quitur, dicens: Ego principium, qui & loquor uobis. De hoc fine Paulus teſtatur & dicit: Chriſtus finis legis, ad iuſticiam omni credenti. Hoc autem quod ſeipſum & eſſe & fuiſſe & uenturum eſſe pronunciat, qualiter intelligendum ſit, ſuprà iam diximus. lib. 1. in Apocalyp. cap. 1.

Similis filio hominis. Dominus IESVS CHRISTVS, natus ex uirgine, ſæpe ſeipſum filium hominis uocauit. Idcirco autem hoc in loco non iam filius hominis, ſed ſimilis filio hominis appellatur: quia deuicta morte, iam non moritur, & mors illi ultrà non dominabitur. Vel certè propterea ſimilis filio hominis uocatur, quia non cum peccato, ſed in ſimilitudine carnis peccati natus, inter homines apparuit. ibidem. Et: Cum uerò per cœleſtem, æquè inſenſibilem, intellectu uitaque carentem ſubſtantiam, mediatoris noſtri perſona ſignatur, modò per nubem, modò per ſtellam communis uocabuli, modò per Luciferum habentem proprium uocabulum, modò exprimitur per ſolem. idem libro 5, cap. 9.

Bene mediator Dei & hominum, homo CHRISTVS IESVS, angelus uocatur: quia uidelicet æternæ uitæ nouus nuncius hominibus apparens, noua nunciauit, noua promiſit, noua ſuis fidelibus contulit. Si enim membra illius, Angeli uocantur, ſecun dum illud, Labia ſacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem requirunt de ore eius, quia angelus Domini exercituum eſt: cur non caput membrorum, angelus uocetur angelorum? Ansber. lib. 5. cap. 10 Apocal.

Chriſtus agnus, propter innocentiam & ſacrificium appellatur: angelus, propter nouam regni cœlorum annunciationem. Ansbert. lib. 6. cap. 14. Apocal.

Veſtiti lapide mundo. Chriſtus bene lapis dicitur, quia murus Eccleſiæ impenetrabilis, procul ſagittas diaboli ignitas repellens. Rectè mundus, quia omnino ſine ullo peccato conceptus & natus. Dignè candidus uocatur, quia candor eſt lucis æternæ, & lux uera, quæ illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum. Ansbertus libro ſeptimo, capite decimoquinto Apoc. Et quis iſte angelus eſt, niſi ille de quo in Iſaia iuxta Septuaginta interpretes legimus: Vocabitur nomen eius magni cõſilij angelus? Qui uidelicet de cœlo deſcẽdere narratur, non quò de loco ad locũ tranſeat, qui localis non eſt, & tamẽ ubiq; eſt: ſed quò ab illa celſitudinis ſuæ potentia ſemetipſum exinaniens, atq; ut uideri poſſet à mortalibus, humanam carnẽ & animam de B. Virgine aſſumens, humilis in ter eos apparuiſſe credatur. De quo & per Paulũ dicitur: Cum in forma Dei eſſet. Anſbert. lib. 8. cap. 18 Apocalyp.

Quia enim Angelus, interpretatur nuncius: & Dominus de B. Virgine natus, Euan gelium, id eſt, bonum nuncium hominibus primus attulit: rectè uocabulum Angeli ſin gulariter inter cæteros prædicationis ſuæ muncios accepit. Qui bene & unus, & fortis uocatur: quia & unus eſt Deus, unus & mediator Dei & hominum, homo CHRISTVS IESVS: & ad debellandas aerias poteſtates is qui in carne infirmus apparuit, per internam diuinitatis ſuæ uirtutem fortis & potens extitit. De quo ſcriptum eſt: Dominus fortis & potens, Dominus potẽs in prælio. Et rurſum: Dominus uirtutum, ipſe eſt rex gloriæ. Ansbert. lib. 8. cap. 18. Et quia Chriſtus rex & ſacerdos nobis exiſtit: Rex ſcilicet, quia regit quos condidit: ſacerdos uerò, quia ſemetipſum pro nobis in cruce ſacrificiũ fecit: rectè membra eiuſdem ſummi pontificis ac regis, ſacerdotes eſſe & regnare dicuntur. Ansbert. lib. 9. cap. 20. Apoc.

Chriſtus initium dicitur, eo quòd ab illo omnis creatura quæ facta eſt, in tempore principum ſumpſiſſe doceatur. Vnde ſcriptum eſt: In principio erat uerbum. Hinc enim longè ſuperius in hac Apocalypſi, angelica uoce ad Iohannem dicitur: Hæc dicit Amen teſtis fidelis, qui eſt principium creaturæ Dei: ſubaudis, principium, nõ quo ab alio ipſe cœperit, ſed quo ab ipſo

ab ipſo cuncta proceſſerint. Finis autẽ dicitur, eo quòd cuncta conſummet atq; concludat. Vnde per Paulum dicitur: Chriſtus finis legis eſt, ad iuſticiam omni credenti. Ansbert. lib. 9. cap. 21. Apocal. Item: Dei filius in natura diuinitatis, eſt primus ac principium creaturæ, quod ſignificatur in α, id eſt in ſuſcepta humanitate: nouiſsimus ac finis eſt legis, quod deſignatur per ω. Ipſe apud patrem Deus ante tempora, ipſe inter homines homo in fine temporũ. Quod etſi uerbis diſsimilibus, tamen eodẽ ſenſu idem Iohannes teſtatur in ſuo Euangelio. Ait enim: In principio erat uerbum. & uerbum erat apud Deum, & Deus erat uerbum: hóc erat in principio apud Deum. Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Ecce α principium elementorum. Moxq; poſt pauca ſubiũgit: Et uerbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. Ecce ω finis elementorum. In his enim totius ſalutis Chriſtianæ ſumma cõſiſtit, ut ſcilicet in uno eodẽq; Chriſto & perfecta deitàs, & uera credatur humanitas. Ansbert. lib. 10. cap. 22. Apocal. Item: Sol iuſticiæ in altum ſublatus eſt in cruce, & nox facta eſt, in qua luna ordinem ſuum obtinet, ut luceat. Theoph. in prophetam Habacuc capite tertio.

Videtur unigenitus Dei filius, facies eſſe patris, tanquam character & forma ſubſtantiæ eius, ipſiusque manifeſtator: idem punire, & ſeruare. ibidem, in prophet. Nahum, capite primo.

Dominus Chriſtus dicitur, ut & Rex, quia contrà peccatum regnauit: & ut ſacerdos, obtulit enim ſemetipſum ſacrificium pro nobis. Inunctus autem eſt & ipſe oleo illo uero & præcipuo, nempe Spiritu ſancto. Quis enim alius habuit ſpiritum, ut Dominus? In ſanctis gratia Spiritus ſancti efficax fuit: in Chriſto autem non operabatur gratia Spiritus, ſed Chriſtus cum ſpiritu conſubſtantiali operabatur miracula. Theophylactus in Matthęum capite primo.

Chriſtus & primogenitus eſt, ut primò natus: & unigenitus, ut non habens alium fratrem. Ibidem, Matth. 1

Ieſus eſt Saluator & Deus. ipſe enim (inquit) ſaluabit populum ſuum, non ſolum Iudaicum, ſed & gentilem, qui credere & fieri populus eius non addubitauerit. Quo modo autem ſaluabit? num ab hoſtibus? Minimè, ſed à peccatis ſuis: unde manifeſtum, Deum eſſe qui naſcetur. ſolius enim eſt ignoſcere peccata. ibidem.

Filius etiam angelos mittit, ſicut & pater, ergo eſt æqualis Deo & patri. ibidẽm, Marci capite decimotertio.

Chriſtus dicitur uerbum: Nam ſicut uerbum gignitur ex mente ſine paſsione: ita & hic à patre natus eſt abſque ulla affectione. Vel aliter, ideò Verbum appellatur, quia paterna nobis annunciauit: quemadmodum omne uerbum, mentis uoluntates annunciat. Inſuper ut oſtendat, coęternum eſſe patri filium. Sicut enim dici nequit, mẽtem aliquando eſſe abſq; uerbo: ita neq; patrem & Deũ abſq; filio. Theoph. in Iohan. cap. 1. Item: Intelligite quale nomen impoſuit Euangeliſta filio Dei. Verbum enim ipſum uocauit. nam cum duplex ſit uerbũ, aliud quidem mentale, quod habemus etiam nihil loquentes, intellige autem uirtutem loquendi. ita enim & dormiens, & nihil loquens, habet uim loquendi in ſeipſo ſitam, & uirtutem non abiecit. Eſt igitur aliud mentale, aliud uerò enunciatiuũ, quod per labia proferimus: hoc eſt, uis eloquendi, cũ id quod intus ſitum eſt in mẽte, in opus producimus. Cum igitur duplex ſit uerbum, neutrum horum congruit in filium Dei. Neque enim uel enunciatiuum, uel mentale uerbum eſt filius Dei. Verba enim illa naturalia ſunt, & qualia apud nos: uerbum autem patris ſuper naturam eſt, nec ſubiectum artificijs illis loquendi inferioribus. Theophylactus in Iohannis capite primo.

Chriſtus dicitur agnus Dei, ſiue quòd Deus acceperit mortem Chriſti pro noſtra ſalute, ſiue quòd Deus tradiderit illum pro nobis ad mortem. quemadmodum dicere ſolemus, Sacrificium hoc illius eſt: hoc eſt, ille ſacrificium hoc obtulit. Sic igitur & Dominus dicitur agnus Dei, eo quòd Deus pater, propter charitatem ſuam erga nos, illum dederit ad mortem. Non dixit autem, Qui abſtulit peccatum: ſed, Qui tollit.

Paulus nominat Chriſtum deradiationẽ, aut ſplendorem ipſum, ideo quòd ſit ex patre, ſine perturbatione & motu quopiam prâuo, citrâue patris affictionem, ut adeò neque imminutus ſit pater, neque inferior factus: uerùm quod ex eadem ſubſtantia, lumen ex lumine. Nam animas noſtras ille illuminauit, ac patrem ipſe denunciauit: propterea etiam dixit Iohan. 8. Ego ſum lux mundi, quoniam coæternus ipſi uiſus eſt. Etenim deradiatio ſeu ſplendor non cernitur abſq; reſplendente. Sol enim citra ſplendorem iubarq; ſuum nunquam apparuit: ſic neq; pater intelligitur ſine filio. Quod ſi Arrianos audias dicentes, Si ex patre filius, ergo poſterior eſt patre: oppone eis, radios iubarúe ſolis non eſſe poſteriora ſole. ſimul enim ſol cum ſuó ſplendore deprehenditur ac cernitur. Theoph. ad

Hebræos,cap.1. Item: IESVS,uelut à peccato ſeruans populum dicitur:& Chriſtus à ſpiritus unctione, qua pro nobis unctus eſt, ſanctificans naturam noſtram per aſſumptionem, dans nobis ut eo ipſum nomine appellemus. Idem ad Galatas,capite primo.

Chriſtus eſt primogenitus creaturæ. Nam hac ratione Deipara uirgo Maria peperit eum ſecundum carnem primogenitum, qui non habuerit fratres poſt ſeſe. Vnigenitus autem dicitur ratione uirginis matris. Hunc ad modum ex patre eſt primogenitus, non cæterarum creaturarum reſpectu, ſed abſolutè. Vnigenitus enim ſecundum ſupernam iſtam & æternam natiuitatem. Idem,ad Coloſſenſes capite primo. Smaragdus ait: IESVS nomen proprium eſt filij Dei, ſecundum carnem,ut Gabriel angelus beatæ Mariæ ait: Et uocabis nomen eius IESVM. quod Latinè Saluator dicitur, eo quòd ſaluum facit populum ſuum à peccatis eorum. Chriſtus ab unctione nomen accepit. chriſma enim, unctio: Chriſtus, unctus dicitur. Sed ſpiritualiter, cui Pſalmiſta: Propterea unxit te Deus, Deus tuus,oleo exultationis. in Epiſtolam Pauli ad Titum, capite ſecundo. IESVS enim, Saluator interpretatur. Cuius ſacri nominis non ſolum etymologia, ſed & ipſe numerus literarum perpetuæ noſtræ ſalutis myſteria redolet. Sex quippe literis apud Græcos ſcribitur ἰησοῦς, uidelicet ι & η & σ & ο & υ & ς. quorum numeri ſunt, X. & VIII. & CC. & LXX. & CCCC. & CC. quæ fiunt ſimul, DCCC.LXXXVIII. qui numerus figuram reſurrectionis adauget. Nam quod VIII ſimpliciter, hoc & X, & C, multiplicata ſignificant. poſſumus & ita dicere, quòd VIII abſolutè reſurrectionis exemplum in nomine Saluatoris mortalibus præſtet, & X. quomodo Decalogus legis debeat impleri,ſuæ nos reſurrectionis Dominus figuris inſtituerit, pariter & iuuerit: ut quomodo ipſe reſurrexit à mortuis, ita & nos illo adiuuante reſurgere ualeamus. & in C, quæ nos in futuro ſequatur gloria,demonſtrat. Centenarius namque numerus, qui de læua tranſit in dexteram, illius temporis fœlicitatem præfigurat. De quo Dominus ait: Iterum uidebo uos, & gaudebit cor ueſtrum. Smaragdus ſuper Luc.cap.ſecundo. Item: Ieſus Latino eloquio ſalutaris, id eſt, ſaluator interpretatur. At uerò multi hoc nomine dici poterant tunc, non tamen ſubſtantialiter, ſed nuncupatiuè: ideo & locus ſubiungitur, ut de quo Ieſu dictum ſit,manifeſtetur Nazarenum. Smaragdus ſuper ultimum caput Marc. Item: Meſsias autem unctus eſt. Vnctus Græcè χριστὸν, Hebraicè משיח. Smaragdus in Euangelium Luc.2.

DE NATVRA DIVINA.

Quòd Chriſtus ſit Deus, Theophylactus docet: Chriſtus non tantum eſt pontifex, ſed Deus etiam. Completo namque opere, propter quod & pontifex diuina quadam prouidentia appellatus eſt, ſedet deinceps ut Deus; & expectat interea uſq; dum ponantur hoſtes eius ſubtér pedes eius. Hoſtes autem huius ſunt & omnes infideles,& dæmones: qui & ipſi ſubijcientur.hoc eſt,inefficax eorum malicia manebit,inextinguibili igni traditorum. in Epiſtolam ad Hebræos, capite 10.

Et:Chriſtus eſt uertis filius Dei, & ita homo, & carnem aſſumpſit,naturam ratione carentem & brutam, illamq; diuino honore impleuit:& ſecundum hoc uitulus dicitur. non enim expertus eſt iugũ peccati. Theophyl.in Luc.cap.15. Et:Dominus omnẽ iuſticiam impleuit in Spiritu ſancto, cum quo homouſius erat:id eſt,eiuſdem ſubſtãtiæ,habens ipſum naturaliter ſibi cõuiuentem & coniunctum, ac per ſeipſum nobis communicans atq; donans,ut per illum iuſtificemur. Idem ad Timoth.capite 3. Et: Quum Paulus dixiſſet filium eſſe ſplendorem, ac propterea patri coęternum,& eiuſdem cum eo eſſentiæ commonſtraſſet:rurſus quia ſplendor perſona & ſubſtantia caret,curat iam quod ex demõſtratione, adeoq; exemplo iſto abſurdum colligi potuit, ne Marcello & Sabellio hic locus relinquatur, qui dicebant non eſſe filium in propria apud patrem perſona. Dicit ergo eum eſſe characterem,hoc eſt formã & exculptioné uel ideam perſonę eius,ut quemadmodum pater in ſua perſona ſubſiſtens, nullius alterius indiget ad ſui perfectioné, ſic & filius. Commonſtrat autem, omnino filium eſſe patri ęqualem.in forma enim patris maieſtas animaduertitur, nequaquam ipſam exuperans.Idem ad Hebr.cap.1. Et: Perinde ut audis patrem dicere,Fiat lux,& facta eſt lux: ſic & filius uerbo geſtat omnia, id eſt, gubernat, continet, imò maius eſt quàm creare omnia diſsidentia, & ad non eſſe uel ad corruptionem abitura, continere, fouere, conſeruare. Nec dixit Gubernans, ſed ferens: ſumpta metaphora ab ijs qui digito faciunt ut quiequam moueatur,transferaturq;. Talonamque, tantumq; pondus creaturarum adeò citra negocium portat, ut nihil baiulare uideatur, ſolo nimirum uerbo, quod omnia poteſt. non enim perinde exi-

gua res

gua res eſt in Deo uerbum, ut in nobis uerbum noſtrum. Theophylactus in epiſtol. Pauli ad Hebræos, capite primo. Et: CHRISTVS reuera ut Deus, neque initium dietum habet (principio enim caret) iuxta principium quod ei eſt ab æterno, etiamſi patrem habeat principium, tanquam cauſam: neque finem (immortalis enim eſt) atque ut ſummatim dicam, ſempiternus. idem ad Hebræos, capite ſeptimo. Item: Per filium omnia ad eſſe perducta ſunt, id eſt, condita & creata: & nos per ipſum ad hoc ut eſſemus, perducti ſumus, & ut benè eſſemus: hoc eſt, ut fideles efficeremur, atque ex errore ad ueritatem traduceremur. Cum præterea audis, Vnus eſt Deus pater, & unus Dominus IESVS: ne patri ſoli adiudicatum cenſeas Dei uocabulum, filio uerò Domini. Indiſcriminatim namque & filius Deus eſt, ut in eo loco planum fit. Ex quibus CHRISTVS ſecundum carnem, qui eſt ſuper omnia Deus: & rurſus Pater eſt Dominus, ut in Pſalmo centeſimonono: Dixit Dominus Domino meo. idem, primæ ad Corinthios capite octauo. Et: Ne arbitreris, cum audis CHRISTVM ante omnem eſſe creaturam, propterea carere principe uel capite: docet idcirco te, quòd patrem habeat, eque ipſo eſt genitus. Quia enim & ipſe & omnia ex Deo ſunt, illud ipſum indicat, quòd alia ratione hæc, alia uerò ratione ille ex Deo ſit: tum & ille ceu ex patre filius, res uerò ſeu creaturæ per hunc ipſum filium conditæ. idem ad Coloſ. capite 1.

Quòd ęqualis patri. Giſelbertus: CHRISTI ſapientia quanto magis effunditur & diuiditur, tanto magis naturalibus incrementis ſuis creſcit & augetur: nec poterit uuquam uel minui uel deficere, qui ſemper unius eiuſdemq; cum patre & Spiritu ſancto eſt ſubſtantiæ. in lib. Altercat. cap. 20.

Quòd æternus. Theophylactus: Iohannes nomen Theologi obtinuit, eo quòd alij nullam fecerunt memoriam, quòd uerbum Dei extiterit ante ſecula, de quo ipſe diuinè prodidit: ut ne putetur uerbum Dei purus homo, hoc eſt, abſque Deitate eſſe. ſuper Matthæum, in Præfatione.

Filium ſemper cum patre exiſtere, docet Theophylactus: Impoſsibile eſt Deum abſq; ſermone eſſe, & ſapientia. Idcirco, quia uerbũ & ſapiẽtia & uirtus patris exiſtit filius, credimus ipſum ſemper eſſe apud patrem, & cum patre. Et: Quomodo (inquit) poſsibile eſt, quòd cum filius dicatur, non ſit poſterior patre? Quomodo? Diſce à corporali exemplo: Splendor ſolis nónne ab ipſo ſole eſt? Etiam omnino. Nunquid ergo & poſterior ſole, ita ut ſine eo ſol non intelligatur? Aut quomodo ſol eſſet, ſplendorem non hàbens? Igitur multo magis hoc de patre & filio intelligetur. Filius enim patris quum ſit ſplendor, ſicut & Paulus dicit, ſemper cum patre credendus eſt fulgere, nec eſſe illo poſterior. in Iohan. cap. 1.

Vnigenitus. Smaragdus: Vnus tamen eſt natura filius & unigenitus de patre, per quem omnes filij appellantur. Ita & ſpiritus multi quidem ſunt, ſed unus eſt qui uerè ex ipſo Deo procedit, & cæteris omnibus uocabulis ac ſanctificationis ſuæ gratiam donat. in epiſtolam Pauli ad Romanos, capite 8.

De generatione, & quòd CHRISTVS ſit imago patris, inquit Theophylactus: Hunc qui uidebatur filius hominis, ſignauit pater: hoc eſt, ſignaculum ſuum & imaginem genuit, quæ haberet in ſe omne quod ipſe habebat, & naturalem cum ipſo identitatem. in Iohannem, capite ſexto. Et: CHRISTVS eſt imago Dei, ergo eſt impermutabilis. non enim habet menſuram magnitudinis, ut dicas quantum imminuatur. Si enim imago eſſet, quatenus eſt homo, poteras aliquid dicere: nempe quòd imago non perueniat ad exemplar primum, primamq́ue formam: quia uerò imago eſt, quatenus eſt Deus, Deiq́ue filius, impermutabilis eſt imago de Deo, inuiſibilis nimirum Dei inuiſibilis imago. Theophylactus ad Coloſſenſes, cap. 1.

De uocabulis Perſona & Subſtantia, ſic ſcribit Giſelbertus: Nulli caliginem obducant nomina ſubſtantiæ, uel ſubſiſtentiæ, uel perſonæ, quæ ſunt nomina noſtræ paupertatis, diuinitatis eſſentiam non exprimentia, ſed ex defectu ſuo incomprehenſibilitati eius teſtimonium perhibentia. Nomen enim ſubſiſtentiarum, exprimere conatur proprietatem perſonarum: nomen uerò ſubſtantiæ, ſimplicitatem & ueritatem ſummæ illius eſſentiæ. ex libro Altercationis, capite uigeſimoprimo.

De humana natura CHRISTI, Anſbertus inquit: Quis unquam poteſt æſtimare, quàm magnum & admirabile ſit, Deum hominem fieri, creatorem creaturam effici: uitam angelorum, ne fame moriatur, lacte nutriri: eum qui orbem portat, puellæ manibus baiulari: Dei uirtutem, humana imbecilliate laſſari: ex quo & per quem omnia uiuunt, occidi, ſed

die tertia à mortuis excitari: quadrageſima uerò cœlos penetrare, miſſo etiam Spiritu ſancto ſuper Apoſtolos, eiſdem legatis interuenientibus, eundem gentibus ſibi ad pacem reconciliare, quibus iuſtè debuerat iram irrogare. lib. 7. cap. 15. Apocal. Et Theophylactus inquit: Chriſtus priuſquã factus eſt homo, tantum ab angelis agnoſcebatur: poſtquam autem factus eſt homo, & crucifixus, non ſolum illam gloriam habet, ſed & aliam accepit, & in toto regnat orbe. Theophylactus in Marcum, capite decimo. Et: Quia Chriſtus totum hominem cum naturalibus conditionibus ſuſcepit, omnino triſticiam & angorem naturalem habuit. Omnes autem natura inſuauiter erga mortem affecti ſumus. Cæterùm dicendo, Tranſeat calix, monſtrauit humanitatem. Idem in Mar. capite decimoquarto. Et: Dominus noſter IESVS CHRISTVS humanam quidem aſſumpſit naturam, & ſicut ſponſum copulauit ſibi, & nuptias fecit in carnem unam ei adiungendo: imò non unas fecit nuptias, ſed multas. Redit autem ex cœleſtibus nuptijs, fortaſsis in uniuerſali conſummatione mundi, quando de cœlis ueniet in gloria patris. Idem in Lucæ decimoquarto. Item: Et miſit ſeruum ſuum. Ille ſeruus eſt is, qui forma ſerui aſſumpta, filius Dei homo factus, & ut homo miſſus eſſe dicitur. Non enim ut filius & Deus tantum, eſt patri beneplacitus: ſed & ſicut homo ipſe ſolus ſine peccato, omnibus paternis conſilijs & mandatis miniſtrauit & paruit: & implens omnem iuſticiam, ſeruire dicitur Deo & patri. ideo & ipſe ſolus propriè ſeruus Dei dicitur. idẽ in Lucæ capite decimoquarto. Item: Diſcimus ex hoc, Verbum caro factũ eſt, quòd ipſum uerbum homo factum eſt: & cum ſit filius Dei, factus eſt filius mulieris, quæ propriè dicitur Dei para, eo quòd genuerit Deum in carne. Per hoc autem quòd dicit, Habitauit in nobis: diſcimus, duas naturas credendas in Chriſto. Nam etſi unus ſit ſecundum hypoſtaſin, hoc eſt ſecundum perſonam: ſecundum naturas tamen duo, Deus uidelicet & homo. Diuina autem natura & humana, non fuerunt una, etiamſi apud unum uideantur, Chriſtum dico. idem in Iohannem cap. primo. Item: Quia placuit ei ſemel noſtram apprehendere naturam, conſequens erat, per omnia ipſum nobis adſimilari: hoc eſt, ut naſceretur, ut aleretur, ut creſceret, omniaque pateretur quæ oporteret eum pati, tandem ut moreretur. hoc enim eſt, per omnia adæquari. idem ad Hebræos ſecundo. Et: Non angelorum naturam aſſumpſit, aut apprehendit, neque eam geſtauit. Hoc autem multum erga humanum genus charitatem Dei indicat. quòd enim angelis non donauit, hoc hominibus dedit, ut ex ipſa dilectione & humana natura carnem adſumeret. ibidem. Et: Chriſtus miſſus eſt à patre in ſimilitudinem carnis peccati: hoc eſt, carnem habentem, ſimilem quidem ſecundum eſſentiam noſtræ peccatrici, carentem autem omni peccato. Ibidem, ad Romanos cap. octauo. Et: Chriſtus ſecundum carnem uixiſſe dicitur, quando ſecundum naturales, inculpatos tamen, motus & adfectiones, uixit eſuriens, ſitiens, dormiens, laborans. Nunc autem non eſt ſecundum carnem, hoc eſt, ab his naturalibus & inculpatis adfectionibus liberatus eſt, impaſsibile & immortale corpus habens: ut omnino & nos abundè doceat, ne porrò uiuamus ſecundum carnem, & peccabiliter, ſed ſecundum ſpiritum. idem ad Corinthos ſecundæ, capite quinto. Item Smaragdus ait: Et hæretici poſtea negando Mariam ſemper uirginem, ſancti Spiritus operante uirtute, naſcituro ex humanis membris unigenito Deo, carnis ſuæ materiam miniſtraſſe, uerum conſubſtantialemque matris filium hominis fateri non debere, dixerunt. Sed ſi caro uerbi Dei, ſecundum carnem naſcentis à carne uirginis matris pronunciatur extranea, ſine cauſa uenter, qui eam portaſſet: ubera, quæ lactaſſet, beatificantur. Qua enim conſequentia, eius lacte credatur nutritus, cuius ſemine negatur eſſe conceptus? cum ex unius eiuſdemque fontis origine, ſecundum Phyſicos, uterque liquor emanare probetur. Niſi fortè putanda eſt uirgo, ſementiuam ſuæ carnis materiam, nutriendo in carne Dei filio ſuggerere potuiſſe: incarnando autem, quaſi maiori & inuſitato miraculo, minimè potuiſſe. Sed huic opinioni obſtat Apoſtolus, dicens: Quia miſit Deus filium ſuum, factum ex muliere, factum ſub lege. Neque enim audiendi ſunt, qui legendum putant, Natum ex muliere, factum ſub lege: ſed, Factum ex muliere: quia conceptus in utero uirginali, carnem non de nihilo, non aliunde, ſed materna traxit ex carne. Alioquin nec uerè filius hominis diceretur, qui originem non haberet ex homine. Et nos igitur his contra Eutychen dictis, extollamus uocem cum Eccleſia catholica, cuius hæc mulier typum geſsit. Extollamus & mentẽ de medio turbarum, dicamusq; Saluatori: Beatus uenter

ter qui te portauit, & ubera quæ ſuxiſti. uerè enim beata parens, quæ, ſicut quidam ait, —*Enixa eſt puerpera regem,*

Qui cœlum terramq́; tenet per ſecula, cuius
Numen & æterno complectens omnia gyro
Imperium ſine fine manet: quæ uentre beato
Gaudia matris habens, cum uirginitatis honore,
Nec primã ſimilem uiſa eſt, nec habere ſequentem.

In Euangelium Lucæ, capite undecimo. Item: Naturam humanã quam paſſurus aſſumpſit, ipſe unà cum Patre & Spiritu ſancto, gratia diuinæ uirtutis impleuit. Idẽ in paſsion. Domini. Et: Verus homo apparuit, ſed ex uirgine matre conceptus & natus: & tẽtatus eſt per omnia, ſed & pro ſimilitudine abſq; peccato: & mortuus eſt, ſed quomodo ipſe uoluit: & ſepulrus eſt, ſed quamdiu uoluit: & ſuſcitatus eſt, ſed quando uoluit. ibidem.

Cur homo, docet Giſelbertus: Sicut protoplaſtus in paradiſo, quaſi flos emicuit in primo ſeculo: ſic filius Dei noua lux noſtro natus apparuit ſeculo, ut filios Dei diſperſos congregaret in unum, & separaret cœlum à terra, lucem ab umbra, bonũ à malo, hominem à diabolo: per quod inæſtimabile negotium, ſeptima dies in ſanctorum pace perenni peragit myſterium. In lib. Altercat. cap. 3. Item: Vt autem ſapientia diuina homini melius innoteſceret, aſſumpſit carnem diuinitas, quo paſceretur homo foris per imitationem, intus per contemplationem: foris ad ſanitatem, intus ad fœlicitatem: foris ad meritum, intus ad pręmij gaudium. Intus, in principio erat uerbum: foris, Caro factum eſt uerbum. In lib. Altercat. capite quarto. Et: Verbum in principio apud Deum, in forma Dei: pro nobis caro factum, in forma ſerui, opus ſalutis & uitæ eſt, opus conſummatum, iuſticia & ueritate perfectum, ante tempora ſecula tia noſtræ ſaluti præordinatum. Poteris ne fateri uerbum hoc opus aliquod eſſe, quod auditur, quod uidetur, quod manibus contrectatur: ſicut ait ille, Qui Spiritu ſancto leuatus, uerbum uidit inedicibile, ſine tempore manens cum patre, noſtro apparens in tempore, ſine ulla ſui diminutione? In libro Alterc. cap. uigeſimo. Item Theophylactus: Cum faciem Moſi ex colloquio Dei factam claram Iſraelitæ uidere nequiuerunt: multo magis deitatis unigeniti nudæ capaces Apoſtoli non fuiſſent, niſi per carnem apparuiſſet. In Iohannem capite primo. Item: Quare Chriſtus ſit incarnatus, ut per mortem ſuam, quam ſuſcepit, ut carnis & ſanguinis uidelicet particeps, aboleret & deſtrueret diabolum, qui imperium tenebat mortis, Idem ad Hebræos capite ſecundo,

Chriſtus ſine peccato eſt homo. Radulphus: Quis ſine peccato fuit in mundo, niſi qui peccatum tulit de mundo? libro decimoquinto, cap. 2.

De duabus naturis, & earum unione.

Giſelbertus inquit: Sicut litera groſsior, ſenſum in Scriptura ſpiritualem: ſic humanitas à Deo ſuſcepta, contexit deitatem. in lib. Altercat. cap. 10. Et: Res eſt excedens ſenſum hominum, ſimiliter & angelorum, ut filius Altiſsimi, & filius hominis eſſet in filiatione communis, non tamen in natura filiationis. Nam alia eſt filiatio, quæ inuenitur in natura deitatis: & alia, quæ fit in humanitate uirtute traducis. In libro Alterc. cap. uigeſimo. Item: Verbi diuini æternitas, & ipſi uerbo unita humanitas, ſicut in mente humana minimè poteſt comprehendi, ſic uerbis ſonautibus non facilè poteſt enunciari. Qui enim generationem eius, ſiue diuinam ſeu humanam, ad liquidum peruidebit, puræ mentis intuitu conſiderare præualebit. In libro Altercat. capite uigeſimoprimo. Et: Saluator Deus & homo eſt, ac per hoc duas uices egit ſemper: ut quia hominis effectus habet, ploret. Sed quia & Deus erat, hunc quem fleuit (Lazarum ſcilicet) reſuſcitauit. A' minimis ergo ſemper ad maiora uenitur: ut quia homo cernebatur, hoc reprobaret eſſe quod uidebatur, Deũ autem ſe operibus aſſerebat. In libro Altercat. capite uigeſimoſecundo. Item Anſbertus ait: Filius Dei, idemque filius hominis, Deus ac Dominus IESVS CHRISTVS, in natura diuinitatis cum Patre & Spiritu ſancto cuncta reuelat myſteria. In natura uerò humanitatis, non ſolum à patre & Spiritu ſancto; uerumetiam à ſeipſo accipit: ut ipſe ſua reuelatione ea quæ citò oportet fieri, ſeruis ſuis declararet. in primo Apocalypſ. Et: In his totius ſalutis Chriſtianæ ſumma conſiſtit; ut ſcilicet in uno eodemque Chriſto & perfecta Deitas, & uera credatur humanitas. Anſbert. libro decimo, capite uigeſimoſecundo Apocalypſ. Item Theophylactus inquit: Creaturarum nulla habet in ſeſe Deũ, uerbum ſecundum ſubſtantiam unita & coniuncta erat uerbo. Secundum materiam igitur corpus Domini noſtro erat ſimile, & eiuſdem nobiſcum eſſentiæ, nempe ex immaculatis ſanguinibus diuæ Virginis compactum: ſecundum modum uerò conſtitutionis, ſupra nos fuit. In epiſtolam Pauli ad Hebræos, capite nono. Et: Vetum Iſaac dimiſſus eſt, aries autem cæſus: ſic unus Chriſtus, Deus, & idem homo, ſecundum humanam naturam pro nobis ſacrificatus eſt, deitas uerò expers

paſsionis

paſsionis permanebat, nihil patiebatur. idem ad Hebræos capite 11. Item: Etſi factus eſt homo unigenitus Dei filius, & per hoc angelis minor uiſus, & inferior: attamen uirtus eius, hoc eſt gloria & maieſtas ſupra cœlos eſt: hoc eſt, ſupra angelos qui in cœlis ſunt. Ad quem enim horum dixit: Filius meus es tu, ſede à dextris meis? Vel, quòd ſplendidior ipſo cœleſti eſt lumine. Præterea uniuerſa terra tum uberius agnouit eum Dominum & herum, quando incarnatus: euehitq́; ipſum præconijs, ceu unigenitum, & eiuſdem cum patre eſſentiæ filium. Deinde quando cum carne ſupra nubes conſcendit, operuit cœlos, obtexitq́;, tum ipſum uberius terra Deum cognouit. Theoph. in prophetam Habacuc, cap. 3. Et: Aſſumpta natura, genuinum nomē, nempe quòd filius ſit ac dicatur, quod nominis coniunctum & unitū naturæ uerbum habebat, hæreditauit: quippe quæ in illo ſubſiſtat, quemadmodū & angelus dixit: Et quod naſcetur ſanctum, uocabitur filius Dei. & iterum: Erit autem magnus, & filius Altiſsimi uocabitur. Hoc autē nemini angelorum conuenit. Etiamſi autem iuſtorum quidam ſint filij Dei, ex gratia tamen ſunt, nō natura: cū Domino aūt Chriſto ſeſe res aliter habet. ἀλλ' ὑποστατικῇ ταυτότητι ἡ υἱότης τῷ προσλήμματι. hoc eſt, ſed ſubſtātiali identitati, filialitas acceſsit per adſumptionem, nempe humanitatis. id eſt, ſubſtantiæ uel naturæ, quam eandem habet cum patre, acceſsit quod filius diceretur, per humanæ carnis adſumptionem. Theophylact. in epiſtol. Pauli ad Hebræos, cap. 1. Et: Quemadmodum Melchiſedech ſine patre eſt, & ſine matre, non quòd non habuerit patrem & matrem (habebat enim, ut ipſe mortalium unus) ſed quia generis eius ratio ac deductio non eſt contexta apud Scripturam, neque introducitur nomen parentum eius. Hunc ad modum Chriſtus ſine patre eſt, ſecundum humanam naturam. ex ſola nanque diua uirgine Maria genitus eſt, quatenus ad carnem attinet. Citra matrem autem eſt, ſecundum ſupernam natiuitatem diuinæ naturæ. ex ſolo enim patre ante omnia ſecula ineffabiliter & incomprehenſibiliter generatus eſt. Præterea genealogia etiam uacat. nam generationem eius quis enarrabit? quandoquidem & qui ab æterno genuit eum pater, ſit etiam inexplicabilis, atque adeò ipſe modus generationis. Porrò mater quæ in terris eum peperit, ſub rationem non cadit ſecundum modum generationis: nimirum quomodo genuerit uirgo, quomodo ſine doloribus, ac ſimilia. Chriſtus igitur reuera ſine patre ac ſine matre eſt. Melchiſedech uerò ſine patre & ſine matre non reuera. fieri enim hoc non poteſt, ſed quatenus haud inſerantur Scripturæ eius parentes. Theoph. in epiſtol. Pauli ad Hebræos, cap. 7. Item: Duplex naturæ eſt Dominus IESVS. & ſecundum natiuitatem è carne, erat è uirgine, & ſciebatur unde erat, nempe quòd in Bethlehem natus: ſecundum incorpoream uerò eius natiuitatem, qua ineffabiliter à patre ante ſecula natus eſt, ſupra omnem ſermonem natiuitas eius eſt. Idem Ioh. 7. Et: Vnus quidem eſt Dei filius, & hominis. Vide enim, quomodo Dominus, dicente cæco, Quis eſt filius Dei, ut credam in eum? Et uidiſti (inquit) & qui loquitur tecum, ille eſt. Quis igitur erat loquens? omnino ille qui ex Maria natus, qui idem & filius Dei. Non alius ergo, & alius. unde propriè θεοτόκος ſancta Maria, utpote quæ filium Dei carnem factum genuerit, indiuiſibilem exiſtentem, & unum duplicem, qui eſt IESVS CHRISTVS. idem, Iohan. 9. Et: Propitiatoriū uocabatur arcæ cooperculum, quod ex utraque parte Cherubin fouebat. Indicabat autem omnino humaná naturá, quæ coopertoriū erat diuinitatis, contegens ipſam. Glorificabatur quidem ab angelicis uirtutibus, miniſtrantibus ei propter unitatem, quæ ei cū diuino uerbo erat. Idem Rom. 3. Itē Smaragdus: Quia ergo Dominus IESVS CHRISTVS ſic erat homo, ut latêret in illo Deus miſſus ante illum magnus homo, per cuius teſtimonium inueniretur pluſquam homo. in Euangelium Iohan. capite primo. Et: Cum ſit in una eademq́; ſubſtantia deitatis, unus cum patre, potentiæ ſuæ fortitudine, & maieſtate abſconditus formam ſerui, id eſt aſſumpti hominis accepit. idem in epiſtolam Pauli ad Philipp. capite ſecundo. Et: Eſt planè quòd ſingulari quadam ſuſceptione hominis illius, una facta eſt perſona cum uerbo. De nullo enim ſanctorum dici potuit, aut poteſt, aut poterit, Verbum caro factum eſt. Nullus ſanctorum, qualiber præſtantia gratię, unigeniti Dei nomen accepit, ut quod eſt ipſum Dei uerbum ante ſecula, hoc ſimul cum aſſumpto homine diceretur. Singularis eſt illa ſuſceptio, nec cum hominibus aliquibus ſanctis, quantalibet ſapientiæ ſanctitate præſtantibus, ullo modo poteſt eſſe communis. ibidem. Et: Aliud quippe uerbum Dei eſt, aliud homo: ſed uerbum caro factum eſt, id eſt, homo. itaque alia uerbi, alia eſt hominis perſona, quoniam utrumque eſt Chriſtus una perſona. Ac per hoc, quemadmodum caro mortua eſt, Chriſtus eſt mortuus: & ut caro ſepulta eſt, Chriſtus ſepultus eſt (ſic enim corde credimus

dimus ad iuſticiam,ſic ore profitemur ad ſalutem) ita cum caro à morte uenit ad uitam, Chriſtus uenit ad uitam. Et quia uerbum Dei *Chriſtus eſt, Chriſtus eſt uita: ita miro quodam & ineffabili modo, qui nunquam dimiſit uel amiſit ſeipſum, uenit ad ſeipſum. Smaragdus in Euangelium Iohannis,capite decimotertio. Et: Idem ipſe Chriſtus homo & Deus. Ibidem. Et: Verbum Dei caro facta, uerbum eſt:id eſt, quoniam humana natura ſine ullis præcedentibus bonorum operum meritis, Dei uerbo eſt in utero uirginis copulata, ita ut cum illo fieret una perſona,ob hoc eum confitemur natum de Spiritu ſancto & Maria uirgine. Smaragdus in Acta Apoſtolorum,capite decimo. Et:Videndo ergo credidit,qui conſiderando hominem,uerum hunc Deum, quem uidere non poterat,exclamauit.Idem in ultimum cap.Iohan.

Quomodo diuinitatis plenitudo habitet in Chriſto,declarat Giſelbertus,inquiens:Hoc mihi reſoluendum eſt,quomodo habitet in Chriſto omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Tres eſſentiæ ſunt in Chriſto. Quæ'nam ſunt illæ? ut ſuperius dictum eſt,caro,anima,diuinitas. Quid ergo habitat,in quo? In humanitate Chriſti habitat plenitudo diuinitatis Chriſti. Quod ſi plenitudo diuinitatis Chriſti, ergo & plenitudo ſapientiæ Dei. Quid enim eſt diuinitas Chriſti, niſi ſapientia Dei? Ergo plenitudo ſapientiæ Dei habitat in humanitate Chriſti. Vbi?In carne aut in anima, aut ſimul in carne & in anima, uel per carnem in anima, aut in carne per animam? In carne ſapientia habitaret, & non habitaret in anima? Abſit. Si ſedes ſapientiæ, anima iuſti: multo magis domus ſapientiæ, anima Chriſti. Amplius dicere debui, ſi amplius dicere potuiſſem. Quia enim ſapientia in ea habitat, ideo Domus dixit: ſed quia corporaliter habitat, ideo amplius dicere debuit. Quid eſt ergo, Corporaliter habitat? unà facta eſt cum illa in qua habitat, & per illam unum etiam cum illo, in quo illa habitat, non uertibilitate naturæ, ſed unitate perſonæ. Vna dico perſona, non una eſſentia. Ergo incorporata eſt diuinitas habitaculo ſuo, cui plenitudinem infudit, ueritatem ſociauit. Habitat ergo in Chriſto omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Vbi igitur plenitudo eſt, nihil deeſt: ubi nihil deeſt, totum eſt. Sunt ergo in Chriſto omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ reconditi, ſuo tempore, loco & perſona pro ſuorum diſtributione donorum proferendi. Erat igitur plenitudo diuinitatis in anima Chriſti, & ex plenitudine ſapientiæ plenè ſapiens erat anima Chriſti. Proinde una eſt ſapientia Dei, qua ſapiens eſt anima Chriſti: nec participando ſapiens, ut hoc uel illud in illa & per illa ſapiat: ſed plenitudinem habendo,ut totum poſſideat. Non ergo dicamus Tanta, aut quanta: ſed dicamus, Tota ſapientia Dei in anima Chriſti eſt, & ex tota ſapientia Dei anima Chriſti ſapiens eſt: nec tamen æqualis Deo anima Chriſti eſt, quia ſapientia Dei non eſt. Porrò longè aliud eſt ſapientia ſapere, & aliud ſapienriam eſſe: quia qui ſapientia ſapit, quod habet, aliunde accipit: qui autem ſapienria eſt, ex ſemetipſo habet quod ſapit. Illic graria, hic natura: & idem illic graria,quod hic natura: nec tamen illic gratia, naturam ad immenſitatem commutat: nec hic natura,ad menſuram gratiam coarctat. Qui ergo audet dicere, plenitudinem ſapientiæ non fuiſſe in anima Chriſti, dicat plenè ſapientem non fuiſſe animam Chriſti: uerùm tota ſapientia Dei erat in anima Chriſti, quia tota ſapientia Dei unita erat & incorporata animæ Chriſti, nec tamen æqua Deo erat anima Chriſti. Non enim natura Deo comparari poterat, quãuis ſine menſura gratiam acceperat: quia cum immenſa gratia erat paſſibilis natura. Dei igitur habitaculum,digna,pura Chriſtĩ anima,quamuis aſſumpta,ſapientia tamen immutabili unita, ſcientiæ plenitudinem habuit: & hoc ſine menſura. Smaragd. in Iohan.cap.1.

DE MESSIA.

Quando uenerit Meſsias. Giſelbertus: Sicut ſex diebus uniuerſalis omnium creatura rerum prodijt, ſextus autem dies protoplaſtum produxit: ſic in ſexta ætate Chriſtus apparuit. Prima autem ætate, quę eſt ab Adam ad Noe, tantũmodo factis ipſe Chriſtus præfigurabatur: in ſecunda præſignabatur itidem factis, & ſermone familiari Dominus Deus fœdus cum homine componit: tertia iam naſciturus promittitur, in quo benedicẽdi ſumus: quarta autem rex, quinta quoq; ſacerdos fore præmõſtratur: ſexta filius Dei per incarnationis myſteriũ mundum ingreditur. In lib. Altercat. cap.4.

De paſsione ait Anſbertus: In ſerpente ęneo, paſsio mediatoris noſtri exprimitur: qui ut nos à morte ueniens liberaret, mortem quoq; uoluit deuotè ſuſcipere, ut ſcilicet ſerpentis morſu (id eſt diaboli) ſua morte fruſtrato atq; deſtructo, beatæ immortalitatis remedia fidelibus condonaret. lib.3. cap.quinto Apocal. Item Giſelbertus inquit: Chriſti regis noſtri opprobria ſacra-

menta

ſacramenta noſtra ſuut: mors eius, de qua cauſaris, uira credentium: crux eius, clauis paradiſi: reſurectio, cœli aperrio: aſcenſio eius, ſpes fidelis populi ſecuturi: mutatio legalium inſtitutionum, ipſe proprius interpres Moſaicarum traditionum: ubi de ueritate nihil aufertur, ſed quod in ſe latuit conſummatur. In lib. Alter. cap. 1. Irem: Soporato Adæ coſta detrahitur, mulierq́; formatur: paſſo Chriſto in cruce, Eccleſia naſcitur, & ex infirmitate ſui Redemptoris magis roboratur. In lib. Alter. cap. 5. Item: Protoplaſto ſuaſu maligno decepto & capro, uiolentia magna dominatus eſt prædo ueteranus humauo generi ſubſecuturo. Ceſſabit iraq; moleſtiſsimi tyranni dominatus: quia paruulus nobis eſt uatus, filius nobis eſt datus, & contra iugum oneris auriqui, & eontra ſceptrum exactoris iniqui factus eſt principatus ſuper humerum filij Del, in triumpho patibuli. Sicut itaq; Gedeon, qui dicitur circuiens in utero, uiſibilem legionem proſtrauit Madianitarum: ſic paruulus noſter bello inuiſibili euacuauir poteſtatem dæmoniorum, & hoc etiam in ipſis cunabulis. In lib. Alter. cap. 7. Item: Ergo ſi cruce Chriſti uictus eſt diabolus, quid adhuc inſanit? cur eius inſidijs infeſtamur, ſi uictus crucifixi noſtri cruce creditur? Multa adhuc adumbrantur, in ſecundo Chriſti aduentu complenda. Ipſe Dominus de maledicto nos redemit, reſuſcitauit, & conſidere nos fecit in cœleſtibus: adhuc tamen hic in mortali carne uiuimus. in lib. Alter. cap. 13. Et: Mors, unde mortem totius humani generis traxit defectus, mortua eſt, quando in ligno mortua uita fuit. Itaq; mors Chriſti, crucifixio diaboli. Sicut enim ſancti in hac uira mortui ſunr, quorum uita abſcondita eſt cũ Chriſto in Deo: ſic mors prædicta cruce Chriſti quidem mortua eſt, radix maliciæ ablata non eſt. in lib. Alterc. cap. 19. Et: Mors, reſurrectio & circumciſio Chriſti pro nobis factæ ſunt, ut legis onus & peccati pœnam in ſe ſuſtinens, nos à legis ſarcina & morte perpetua liberaret. Miſir enim Deus filium ſuum factum ſub lege, ut eos qui ſub lege erant redimeret. in lib. Altercat. cap. 22. Itẽ Anſbertus: Dignus eſt agnus qui occiſus eſt (ſubaudi, humana in Chriſto natura) ita meruit uniri diuinitate uirtutis ac ſapientiæ Dei, ut una uirtus Deus & homo, una perſona Deus & homo, una ſapientia Dei exiſterêt Deus & homo. Hinc Paulus ait: Nos autem prædicamus Chriſtum. Anſbert. lib. 3. cap. 5. Apocal. Itẽ: Chriſtus omnes libri ſignati opacitarum figuras tunc reuelaſſe cognoſcitur, quãdo ſe unum cũ patre manere docuit principium, atq; ex uirgine natus geſsit hominem uerum. Indebiram quoq; pro mundi ſalure ſuſcipiens mortem, poſtquam confregit infernum, triumphali morte ſurgens à mortuis, aperuit tumulum: ac quando uoſuit repetens cœlum, promiſſum diſcipulis miſit Spiritum ſanctum: quo replente orbem terrarum, acquiſiuit multitudinem gentium, ſeq́; ſperandum edocuit iudicem futurum. Anſbert. lib. 4. cap. 6. Et: Cum patris uerbum, quod candor eſt lucis æternæ, ac ſol iuſticiæ, carnem aſſumpſit pro mundo: ipſa carnis aſſumptio, recouciliatio facta eſt mundi. Anſbert. lib. 5. cap. 10. Apocal. Item: Dominus non intra ciuitatem Hieruſalem, ſed extra portã eiuſdem ciuitatis paſſus fuit, ut totum mundum occupaſſe, & in toto mundo crucifixus fuiſſe crederetur. Anſbert. lib. 5. cap. 11. Apocal.

Radulpus inquit: Iſte peccatum non fecit, nec dolus inuentus eſt in ore eius, ſed conformauit ſe peccaroribus: unde qui ex opere proprio non contraxerat reatum, aliorum reatum ſibi imputauit. Habes in Pſalmo uocem ipſius hoc proteſtantem: Deus deus meus, quare me dereliquiſti? Longè à ſalute mea uerba delictorum meorum. Delicta ſua dixit, delicta membrorum ſuorum, quorum caput ipſe per humanitatis ſuſceptionem effectus eſt. lib. 2. cap. 4. in Leuit. Et: Pontifex noſter cũ ſanguine tabernaculum intrauit: quia filius Dei in terra quidem pro hominibus paſſus eſt, ſed paſsionis illius uirtus & meritum cœlos penetrauit. Radul. lib. 2. cap. 4. in Leuit. Itẽ: Dominus Chriſtus ſanguinem ſuum tabernaculo intulir, quia morte ſua etiam cœleſtia ad hominum miſerationem inflexit. Radulphus ibidẽ. Et: Nõ pro angelis paſſus eſt Chriſtus: quia utique qui ſe peccato nõ uendiderãt, redimẽdi nõ erant. Radul. lib. 2. cap. 4 in Leuitic. Et: Tanto glorioſior & amabilior Chriſti clementia cunctis gentibus innotuit, quanto indigniora ab hominibus pro hominum ſaluatione perpeſſus eſt. Radulph. lib. 2. cap. 4. in Leuit. Item: Chriſtus Dominus pro generis humani reatu, ſeipſum in ara crucis immolatum obtulir. Radulph. lib. 6. cap. 3. in Leuit. Et: Pontifex noſter Chriſtus Dominus, in ſe quidem non peccauit, ſed in eis quos ſibi compaginauit. Horum peccatum nec ipſe unquam ignorauit, qui omnia præ noſcir antequam fiant: nec donec ipſi qui per ignorantiam peccauerant, peccatum ſuum agnoſcerent, hoſtiæ ſuæ oblationem diſtulit. Radulph. lib. 2. cap. 5. in Leuit. Et: Dominus & Saluator pro uniuerſi populi ſui reatu, hoſtiam patri ſeipſum obtulit. Radulph. lib. 4. cap. 4. in Leuit. Item: Qui dilexit

lexit nos, & lauit nos à peccatis noſtris. Hic per peccatum omnem reatum comprehendit, à quo Chriſti morte fideles mundantur. Radul. lib. 4. cap. 5. in Leuitic. Et: Veniat in mehte, quia cum peccata noſtra ſeparent inter nos & Deum noſtrum: mediator noſter Chriſtus Dominus medium huuc parietem ſoluit, dum nos ſanguinis ſui effuſione à peccatis noſtris abluens patri reconciliauit. Vnde de eo dicitur: Quia ipſe eſt pax noſtra. Radulph. lib. 5. capite primo, in Leuitic. Item: Hic Aaron ueri pontificis Chriſti typum gerit, cum uitulũ pro peccato ſuo immolare iubetur. Chriſtus enim peccatum non habuit, ſed populi ſui peccatum ſibi imputauit: pro quo & patri ſeipſum obtulit. Radulph. libro ſeptimo, cap. 1. in Leuitic. Et: O' beatus ſanguis, cuius aſperſione lepra noſtra mundatur: cuius redemptione, qui captiuus fuerat, liber dimittitur: cuius tactu mortui ſuſcitantur. Radulph. libro decimo, cap. primo in Leuiric. Item: Per Chriſti mortem uniuſcuiuſque fidelis ſpiritus ad uitam reſurgit: & eo moriente, ſpes nobis redditur uitæ æternæ. ibidem. Et: Quiſquis lepra ſpirituali fuerit obſeſſus, ſi ſanari deſiderat, ſine Chriſti ſanguine nec ueniam conſequi, nec à peccatis ſuis poterit purificari. Vnde Apoſtolus: Quem, inquit, propoſuit Deus propitiatorem per fidem in ſanguine ipſius. Et in Epiſtola ad Hebrę os: Si eoim ſanguinia hircorum & taurórum. Radul. lib. 10. cap. 1. in Leuitic. Item: Chriſtus Dominus, dum nobis per paſsionem iunctus eſt, in carne mortali, qua nobis conformatus eſt, mortẽ ſuſcepit: & moriens, uiuẽtibus cauſa ſaluris fuit. Radul. lib. 17. cap. 2. in Leuitic. Et: Morte Chriſti intercedente, diuina propitiatione ſeptiformis Spiritus gratia confertur hominib. Radul. lib. 12. cap. 1. in Leuit. Et: In paſsione Dominica, perpetua & certa credẽtib. læticiã repoſita eſt. Radul. lib. 16. cap. 3. io Leuit. Itẽ: Chriſti ponrificia ſanguis, omnium credentium expiatio fuit. Ipſe eſt enim qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo. Huius ſicut paſsio per immolationẽ uituli, ſic & reſurrectio præfigurabatur per eiuſdem uituli concremationem. Radul. lib. 17. cap. 2. in Leuitic. Item Theophylactus: Eam ob rem mortuus eſt Chriſtus, ut nos mundaret: ac in teſtamento reliquit nobia condonationem noxæ, & uſum paternorum bonotum, mediator factua patria noſtri. Pater enim noluit dimittere nobis hæreditatem, ſed iraſcebatur, ut filijs reijcientibus ipſam, & abalienatis. Chriſtus itaque mediator factus, reconciliauit nobis ipſum. Quomodo? Quod nos oportebat pati (mori enim debuiſſemus) hoc ipſe pro nobis ſuſtinuit, nósquè dignos teſtameoto reddidit: atque deinceps teſtamentum ſtabile redditum eſt per mortem filij, ut quod non ad indignos hæreditatem tranſmittat. Audi itaque Teſtamentum Chriſti: Volo, ut ubi ego ſum, & illi ſint. Alios autem exhæredes aſſerit, qui non credunt. Non pro omoibus uerò rogo, inquit, ſed pro ijs qui per uerbum ipſorum credunt in me. in Epiſtol. Pauli ad Hebræos, capite 9.

Et: Dominus IESVS aſſumpta humanitate, propitiatoriũ noſtrũ eſt factus, ut Apoſtolus teſtatur, tanquã animam ſuã pro nobia ponens, noſq; Deo patri recõcilians. Idem Habac. cap. 3. Et: Non ceu imbecillis paſſua eſt, ſed uoluntarius, qui in crucẽ etiam ſublatus propriã oſtendit potentiã, ſolem obſcurans, terrã concutiens, monumenta aperiens. ibid. Et: Chriſtus infirmitates noſtras, & peccata noſtra portauit, & omnia onera noſtra nõ grauatim ipſe ſuſcepit, perſolutis omnib. quę debebamus: & nos ſpõte ac libẽter portauit, uſq; in domũ noſtrã. hoc eſt in cœlũ: & conuocat amicos & uicinos, fortaſsis angelos, quos & oues diximus eſſe iuxta aliam & aliam rationem. Idem in Luc. 15.

Item: Chriſtus per crucem & mortẽ, quã ipſe ſuſtinuit, purgauit nos: non ſolũ quòd mortuus ſit pro peccato noſtro, cũ ipſe omni peccato uacarer: daretq; uictoriã nobis, quam ipſe tamen oobis nõ debebat: ac ſolueret uaturam, quæ ſimpliciter ob Adamĩ peccatum ac tranſgreſsionem condemnata erat: uetum etiam per hoc, quòd dederit nobis baptiſma, imaginem mortis ſuæ, per quam undiq; ac ſigillatim præteritorũ nobis peccatorũ condonationem recipimus, dũ baptizamur: atq; porenriam, oe poſthac adeò facilè à peccaris intercipiamur. Theophyl. in epiſtol. ad Hebræos, cap. 1. Item: Quod Chriſtus ubiq; dixit, Miſſua ſum à patte, & à meipſó non ueni: hoc & Paulua indicat, quòd à Deo miſſus ſit, nec ipſe glorificauit ſeipſum, ſed qui locutus eſt ad eũ: hoc eſt, ille glorificauit eũ. hoc enim eſt repeteodum. Quia igitur Aaron multa indicia ſenſibilia habebat, quòd à Deo uocatus eſſet, perinde ac præmemoratum eſt: Chriſtus autẽ nihil ſenſibile huiuſmodi uel externum habebat: quin potius qui aduerſabantur ei, & occidebant, in precio tũ erant, omniaq; & agebant & ferebant. Producic Paulus maius teſtimonium ex prophetia, quòd teſtetur eum à Deo uocatum. Theophyl. ſuper epiſtol. ad Hebræos, cap. 5. Et: Deus dedit filium ſuum in mortem, quamuis impaſsibilis permanſerit Deus: attamẽ

quia unus & idẽ per hypoſtaſim fuit, & qui uerbum Dei, & qui homo pro nobis patiẽs, filius dicitur datus eſſe, in quantum & uerè paſſus: non in ſua natura, ſed in ſua carne. idem Iohan. 3. Et: Sicut Iſaac ligna, ita Dominus crucem portauit: & ſicut relictus quidem eſt Iſaac, immolatus autẽ aries: ita ut Deus quidem alienus eſt à paſsione, in humana autem natura & carne paſſus eſt. idẽ in Iohan. cap. 8. Item Smaragdus inquit: Chriſti namq; humilitate mundamur, quia niſi humiliaſſet ſemetipſum, factus obediẽs patri uſq; ad mortẽ crucis, nõ utiq; ſanguis eius in remiſsionem peccatorum, hoc eſt, in noſtram mundationẽ fuiſſet effuſus. Super paſsionẽ Chriſti. Item: Qui peccata noſtra ipſe portauit in corpore ſuo ſuper lignum, quia nimirum ita nos redimere uoluit, ut lignum in quo peccata noſtra tolleret, pendẽs in humeris haberet. Smaragdus in 1. epiſtol. Petri, cap. 2. Et: Mortuus eſt namq;, ne nos mori timeremus: reſurrexit ex mortuis, ut & nos per eũ reſurrecturos eſſe ſperaremus. Idem in 1. epiſt. Petri, cap. 1. Quis redemerit, Giſelbertus docet inquiens: Ipſe Dei filius, ut ſaluaret quod perierat, in homine medius apparuit inter Deũ & hominem, ut traheret ad ueniã dilapſa per culpam, adoptiuos per fidem faciens filios, non ſub lege, ſed in lege ſeruientes. in lib. Alter. cap. 1. Item Radulphus ait: Vt aliorum peccata Dominus IESVS expiare poſſet, inde factum eſt, quia ipſe omnis peccati immunis fuit. Nam ſi & ipſe peccati pondere grauaretur, non peccatoribus ſubueniret: ſed cui potius peccatori ſubueniretur dignus eſſet. lib. 2. cap. 2. in Leuitic. Et: Chriſtus ut hic uiueret, non niſi patri obedire, & hominibus ſubuenire appetijt. Teſtatur hoc ipſe, ubi ait: Meus cibus eſt, ut faciam uoluntatem patris mei. Et Apoſtolus de eo: Fidelis ſermo, & omni acceptione dignus, quia CHRISTVS IESVS in hũc mundum uenit peccatores ſaluos facere. Vnde & ipſe, temporali diſpenſatione completa, libẽs morti appropinquabat. Et diſcipulos hac de cauſa triſtatos conſolabatur, dicens: Si diligeretis me, gauderetis utiq;, quia uado ad patrem. Radul. lib 2. cap. 2. in Leuitic. Et: Adipes huius uituli nõ immerirò pro peccato offerri præcipiuntur: quia Domini cõſummata ſanctitas, quæ nullius uitij interpellatione turbata eſt, expiandis peccatoribus ſola idonea fuit. ibidẽ. Item Smaragdus inquit: Ille redimitur, qui captiuus eſt, & in hoſtium ueniens poteſtatẽ liber eſſe deſiuit: ita nos quidã dicũt in hoc mundo eſſe captiuos, & ſub principibus & poteſtatibus iugo ſeruitutis teneri: nec ante uinctas catenis explicare manus, & oculos ſurſum attollere, niſi redẽptor aduenerit IESVS CHRISTVS filius Dei, qui proprium ſanguinẽ dedit, & nos de ſeruitute eripiens libertate donauit. in epiſtol. Pauli ad Epheſ. capite 1. Item de deſcenſu ad inferos inquit Giſelbertus: Sicut carceralis cuſtodia Ioſeph nõ terruit: ſic infernus Chriſtum tenere non potuit. in libro Alterc. capite ſeptimo.

De reſurrectione Chriſti inquit Theophylactus: Reputa tecum, quòd nuſquam in Euangelijs ſcriptum ſit, quòd Chriſtus orauerit pro excitatione ac reſurrectione ſui: ſed diuerſum potius inuenitur, nempe quòd ex potentia ſua dixerit apertè: Soluite templum hoc, & excitabo ipſum. &: Poteſtatem habeo recipiendi animam. in epiſtol. ad Hebræos, cap. 5. Item idẽ: Et Dominus omnibus palàm eſt mortuus, non reſurrexit autem palàm. Nam reſurrectioni eius futurum etiam tempus teſtimonium dicturum erat: mortis autem aliud tempus, quàm quod tũc fuit, teſtis eſſe non potuit. ad Coloſſenſes cap. 2. Smarag. ait: Quippe redemptor noſter à paſsione ad reſurrectionem, à morte ad uitam, à pœna ad gloriam, à corruptione ad incorruptionem tranſmigrauerat. in ultimum caput Marci.

Sedet ad dexteram patris. Theophylactus: Chriſtus, ſicut Deus, ſemper conſubſtantialis fuit patri: ſicut homo autem tunc ſedit, quãdo aſſumptus eſt, permanens donec ponantur inimici eius ſub pedes eius. Hoc autem erit in conſummatione, quãdo omnia, etiã quæ nolunt, ſubijcientur ei, credentia, quòd Dominus IESVS CHRISTVS in gloria patris. in Luc. cap. 19. Item: Chriſtus ſedet, ſeu collocauit ſe, idq; in dextra & in excelſis, non quòd loco concludatur Deus: uerùm ut idem eius honos & æqualitas erga patrẽ commonſtretur. Ad ipſum enim patrium thronum uſque peruenit, & perinde ut pater in excelſis eſt, ſic & ipſe. Idem ad Hebræos, cap. 1.

De gloria Chriſti, inquit Smaragdus: Gloriam Chriſti, quam ante incarnationẽ uidere non poterant homines, poſt incarnationem uiderunt, aſpicientes humanitatem miraculis refulgentem, & intelligentes diuinitatem intus latitantem, illi maximè qui eius claritatem, ante paſsionẽ trãſfigurati, in monte ſancto contemplari meruerunt, uoce delapſa ad eum huiuſcemodi à magnifica gloria: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacui. & poſt paſsionem, reſurrectionis aſcenſioniſq; ipſius gloria conſpecta, ſpiritus eius ſunt dono mirificè refecti: quibus omnibus manifeſtè cognouerunt, quòd huiuſmodi gloria, non

cuilibet

cuilibet ſanctorum: ſed illi ſoli homini, qui eſſet in diuinitate unigenitus à patre, cõueniret. In Euangelium Iohannis, cap. 1.

In excelſis eſt Chriſtus. Smaragdus: In excelſis ergo dicens, non eum in loco concludit: ſed oſtendit omnibus altiorem, quoniam uſque ad ipſum ſolium paternæ charitatis. Sicut ergo patet in excelſis eſt, ſic & filius. Conſeſſus enim nihil demonſtrat aliud, niſi honoria æqualitatem. In Epiſt. ad Hebræos, capite primo.

De beneficijs Chriſti Theophylactus loquitur: Rectè ac pulchrè Chriſtus illam imaginem, quam Adam perdiderat, quamque per diuinam inſufflationem acceperat, renouans, ſacris ſuis tradidit Apoſtolis; perq; ipſos cũctis credentibus. In prophet. Naum, cap. 2. Item Smaragdus inquit: Hic filius factus eſt patris, & mediator noſter ſermonea detulit & attulit nobis à patre per tranſuectores: mortuus eſt pro nobis, & fecit nos dignos teſtamenti. hoc modo firmum factum eſt teſtamentum. In Epiſt. Pauli ad Epheſ. cap. 9: Item: Pacem nobis relinquit iturus, pacem nobis dabit in fine uenturus: pacem nobis relinquit in hoc ſeculo, pacem ſuam nobis dabit in futuro ſeculo. pacẽ nobis relinquit, in qua manentes hoſtem uincimus: pacẽ ſuã nobis dabit, quando ſine hoſte regnabimus: pacem reliquit nobis, ut etiam hic inuicẽ diligamus: in illo tamen, atq; ab illo nobis eſt pax: ipſe eſt pax noſtra, qui fecit utraq; unum. pax ergo ipſe nobis eſt, & cum credimus, quia eſt: & cum uidebimua eum, ſicut eſt. Quod uerò adiunxit, Non quomodo mundus dat, ego do uobis: quid eſt aliud niſi, non quomodo homines dant; qui propterea ſibi dant pacem, ut ſine moleſtia non Deo, ſed amico ſuo mundo perfruantut. Smaragdus in Euangeliũ Iohannis, capite decimotertio.

De miraculis Chriſti inquit Theophylactus: Chriſtus ſolitus eſt clariora miracula in occulto facere, ut ne uideatur multis ut Deus, & ut apparebat homo habeatur. Transformationem autem audiens, ne putes quòd tunc corpus abiecerit, ſed manſit corpus in ſuo habitu. In Matthęum capite decimoſeptimo.

Prædixit futura Chriſtus. Theophylactus: Chriſtus prędicit diſcipulis euentura, ut mentes diſcipulotũ præparet, quo priua audita facilius ferant, & non repentè percellantur animo: inſuper, ut ſciant quòd uoluntarius patiatur. In Marcum capite 10.

Mediator Chriſtus. Giſelbertus: Quòd accepto Aaron thuribulo inter uiuos & mortuos ſtetit, ſignificat, quòd mediator Dei & hominũ ſolus inter mortuos liber, ſummus idẽ pontifex ſtat ad dextram patris, interpellans pro nobis: pro iuſtis quidem, ne cadant: pro ſontibus, ut reſurgant. in lib. Altercat. cap. duodecimo. Et: Quamuis interluceat quis ſit iſte mediator, uidelicet filius Dei: uolo tamen à te ſcire, quomodo mediator cum Chriſtus, quem nobis prædicas, Deus ſit & homo, in duabua naturia una perſona, ſicut hoc uniuerſalis celebrat Eccleſia; Exemplo uideaa quòd quæris, ſi ratione non procedis. Conſtitue duos ſimul, ſummum & imum, Trinitatem & hominem. Itaq; inter illam Trinitatem & hominum infirmitatem & iniquitatem, mediator factus eſt homo non iniquus, tamen infirmus: ut ex eo quòd non iniquus, iungeret te Deo: ex eo quòd infirmus, propinquaret, atque ita inter Deum & hominẽ filius Dei mediator exiſteret. Oportuit autem mediatorem inter nos Deum, & mortalitatem habere tranſeuntem, & beatitudinem permanentem: ut per id quod tranſit, congrueret morituris: ac id quod permanet, transferret ex mortuis. Media igitut iuſticia temporali opus erat; quæ medietas temporalis eſſet de imis, iuſta de ſummis: ut contemperans ſe imis, ima redderet ſummis, Deus & homo, reconcilians hominem Deo: manens quod erat, factus quod non erat. In lib. Altercat. Synagog. cap. uigeſimo. Item Radulphus ait: Angelus iſte non niſi pontifex ille ſummus, de quo agimus, intelligitur, miſſus ſcilicet à patre ad homines, & ab hominibus ad patrem remiſſus, ut hominum cauſas apud patrem peroret, mediator Dei hominumque. libro 2. capite 4. in Leuit. Item Theophylactus: Chriſtus duorum mediatot eſt, Dei uidelicet, ac hominum. Mediatorem autem egit, utriſque pacem faciens, ac bellum dirimens, quod homines cum Deo geſſerunt. Quatenus enim adiũxit ſibi ipſe atq; uniuit humanam naturã, pacẽ fecit, inimicam diuinę naturæ carnem mirandũ ad modum commiſcens; atque cum ea temperans. Quocirca, quia mediator & reconciliator ipſe eſt; perſpicuum eſt ut ipſe ſetuet, & non lex. in Epiſtol. ad Galatas, capite tertio. Item Smaragdus ait: Surrexit & uolauit in altum, & pro nobis unicus interpellat in cœlo. Præſtat cum patre; quod poſtularat à patre: quia mediator eſt, & creator. Mediator, ut poſcat: creator, ut tribuat. In epiſtola, Actuum Apoſtol. capite decimo. Et: Hi poſſunt utcunque cogitare, Dominum noſtrum IESVM CHRISTVM, in quantũ homo eſt, pro nobis interpellare patrẽ: in quantum Deus eſt, nos exaudiri cũ patre: quod eum ſignificaſſe arbitror, ubi ait:

Et non dico uobis, quia ego rogabo patrem de uobis. Smaragdus in Euangelium Iohaonis, cap.16. Item pontifex. Theophylactus: Melchiſedech diuina uirtute factua eſt ſacerdos, ut uiuat ſemper, ac indiſſolubile ſit ei ſacerdotium. uiuere autem intellige, nimirum quòd non ſit cognita eius mors. Vel relatiuum Qui de ſacerdote accipe, quaſi diceret: Qui ſacerdos alius, hoc eſt Chriſtus, non iuxta legale mandatum, carnale accepit ſacerdotiũ, ſed per potentiam patris, uel propriam ſuam, ac indiſſolubile iſthuc ſacerdotium retinet. Quomodo igitur intulit, Secundum potentiam uitæ indiſſolubilis, ac nullis unquam ſeculis finiendæ: hoc eſt, propria uirtute ac potentia uiuit Chriſtus. In epiſtola ad Hebr. cap. ſeptimo. Item: Chriſtus ſecundum carnem pontifex eſt ſanè: quatenus autem pontifex eſt, eatenus intercedere dicitur. Porrò mortuos excitans & uiuificans inſtar patris, quomodo iam, ubi conſeruare eum conuenit, interpellat? Qui omne iudicium habet, quomodo intercedit? Qui emandat angelos, ut hos quidem in caminum inijciant, illos uerò conſeruent? Propter humanam naturam hoc dictum eſt, quòd intercedat. Idem in epiſtolam ad Hebræos, capite ſeptimo. Item: Noſter pontifex plenus eſt omnis uirtutis, & à peccatoribus ſegregatus, altior etiam ipſis cœlis factus eſt, ſuper paterno ſolio ſedens. Ibidem.

Rex. Chriſtus ſemper eſt rex: deinde pontifex factus eſt, quádo carnem accepit, quando uictimam ſeſe obtulit. ibidẽ cap.7.

Paſtor. Theophylactus: Chriſtus paſcet populum ſuũ, non tyrannidẽ exercebit, uel deuorabit. Alij enim reges, non paſtores, ſed lupi ſunt: Chriſtus autem paſtor, ſicut ipſe dicit: Ego ſum paſtor bonus. In Matth. capite ſecundo.

Cuſtos. Smaragdus: Quia enim Samaritanus interpretatur cuſtos, & ipſe ueraciter cuſtos eſt, de quo Pſalmiſta ait: Niſi Dominus cuſtodierit ciuitatem, in uanum uigilant qui cuſtodiunt eam. & cui per Eſaiam: Cuſtos qui de nocte, cuſtos qui de nocte? Reſpondere noluit Dominus: Samaritanus ſum, ſed ego dæmoniũ non habeo. Duo quippe ei illata fuerant: unum negauit, & alterum tacendo conſenſit. Cuſtos namq; humani generis uenerat, & ſi Samaritanum ſe non eſſe diceret, eſſe cuſtodem negaret: ſed tacuit, quod recognouit. In Euangelium Iohannis cap.8.

Chriſtus ubiq; docet. Theophylactus: Perãbulabat IESVS in hac terra per pagoa & ciuitates, docẽs. Neq; ita in parua uenit oppida & pagos, ut magnas ciuitates negligeret. Id quod faciunt, qui uolunt ſimpliciores decipere. neq; ita uenit in ciuitates, ut oſtentator & glorioſus paruas negligens: ſed ut communis Dominus, imò ut pater, qui omnium curam agit, ubiq; circuit. In Lucam, cap.13.

Omnia Chriſto eſſe tradita. Theophylactus: Dedit pater omnia filio ratione naturæ, ſed non gratiæ: quoniam & eſſe à patre habet, meritò & omnia à patre dicitur habere. Habet igitur omnia filius, tam quæ in cœlo, quàm quæ in terra. Dominatur enim omnibus, etiamſi quidam nolint: poſtea uerò in ſecundo aduentu, quando omne genu flectetur ei, perfectum omnium accipiet dominium: quando malicia non ultrà habebit uirtutem, ſed inefficax manens oſtendet naturam boni à principio omnibus inditam, & omnia continentem. In Iohannem, cap.1.

Chriſtus operatur cũ patre. Theophylactus: Nõ poteſt filius à ſeipſo facere aliqd, ſecundũ quod nihil alienũ uel nouũ habet à patre, ſed per omnia ſimilis eſt patri: neq; aliã habet ſubſtantiã, ut & aliã uirtutẽ habeat, & cõſequenter aliã operationẽ: ſed quia eandẽ habet ſubſtantiã, eandẽ habet & uirtutẽ, & propter hoc eadẽ etiam operatur: & nõ poteſt aliud quid facere, præter id quod pater facit. Nõ enim aliã uirtutẽ habet, uel inferiorẽ uel ſuperiorem paterna: ſed una ſubſtantia, una uirtus, una operatio patris & filij. Profectò, inquit, ſed pater quaſi doctor quidam eſt filij, quodãmodo ei demõſtrans quomodo oporteat operari. Nam niſi filius uiderit patrẽ facientẽ, nihil facit. Igitur interrogo talia nugantes Arrium & Eunomium; Quomodo docet pater filiũ? in ſapiẽtia, uel non? Omnino in ſapiẽtia. Quæ autẽ ſapientia Dei? nónne ipſe filius? Etiã profectò. Itaq; filius docet ſeipſum. Papæ quanta ueſtra inſipientia? Siquidem quaſi puerum quendam traditis patri filium erudiendum. Ego autem cum Dei ſapiẽtia aſſero, ſi quid nouit pater, non ſine filio nouit: ipſe enim eſt ſapientia eius. ſi quid poteſt pater, nõ ſine filio poteſt: ipſe enim eſt eius potentia. Quod autem hæc uera ſint, audi: quia quæcunq; facit pater, ea & filius ſimiliter facit. Si pater cum poteſtate & uirtute, & filius ſimiliter. Non igitur inferior filius patre. in Iohan.5.

Quę de Chriſto non poſsit ſenſus humanus percipere, Ansbertus monet, dicens: Quis capiat, quomodo incarnatus ſine ſemine Deus, quomodo incarnatus clauſo exijt uero uirginis homo Deus: nec tantillus exiẽs homo Deus, ut eſt meatus uteri uirginis paruus: ſed ita magnus, ut reliquũ mulierum infantes. Quomodo Dominus

gloriæ

crucifigitur, cũ ſolus homo moriatur? Quomodo poſt morrẽ reſurgens, palpabile corpus in uera carne ueriſq; oſsibus, perfectæ ætatis uir, clauſis ianuis ad diſcipulos intromiſit, ·ibi nec corpus exinanitum uel phantaſticum, ſed palpabile & uerum exhibuit. lib. 3. cap. 5. Apocalyp.

Quomodo Chriſtus dicatur de cœlo deſcendiſſe. Smaragdus: Meritò autem quæritur, quomodo dicatur filius hominis uel deſcendiſſe de cœlo, uel eo tempore quo hæc in terra loquebatur, iam fuiſſe in cœlo. Non ergo caro Chriſti deſcendit de cœlo, neque ante tempus aſcenſionis erat in cœlo: ſed quia una Chriſti perſona eſt, in duabus exiſtens naturis, atque ideo filius hominis rectè dicitur & deſcendiſſe de cœlo, & ante paſsionem fuiſſe in cœlo: quia quod in ſua natura habere non potuit, hoc in filio Dei, à quo aſſumptus eſt, habuit. Sed & hoc quærendum, quomodo dictum ſit, Et nemo aſcendit in cœlum, niſi qui deſcendit de cœlo, cum omnes electi ſe ueraciter confidant aſcenſuros in cœlum, promittente ſibi Domino: Quia ubi ego ſum, illic & miniſter meus erit. Cuius tamen nodum quæſtionis apertiſsima ratio ſoluit, quia uidelicet mediator Dei & hominum homo CHRISTVS IESVS electorum omnium caput eſt, ijdemq; omnes electi eiuſdem capitis membra ſunt, dicente Apoſtolo: Et ipſum dedit caput ſuper omnem Eccleſiam. & rurſum: Vos enim eſtis corpus Chriſti, & membra de mẽbro. Nemo aſcendit in cœlum, niſi Chriſtus in corpore ſuo, quod eſt Eccleſia: qui in ſeipſo quidem primùm cernẽtibus Apoſtolis eminẽtioribus, nimitum membris ſuis aſcendit, & exinde in membris ſuis quotidie aſcendens, ſe colligit in cœlum: quiſquis in cœlum aſcendere deſiderat, ei qui de cœlo deſcendit, & eſt in cœlo, ſe uera fidei & dilectionis unitate coniungat: apertè intelligens, quia nullo alio ordine, niſi per eum qui deſcendit de cœlo, poteſt aſcendere in cœlum. Vnde aliàs ipſe dicit: Nemo uenit ad patrem, niſi per me. In Euangel. Iohannis, cap. 3.

De inhabitatione Chriſti, inquit Giſelbertus: Chriſtus utroq; modo nos inhabitat, ſcilicet corporaliter. ipſe enim eſt caput corporis ſui, quod eſt Eccleſia. unde dicitur: Et erunt duo in carne una. Ipſe etiam per donũ gratiæ, qua filij Dei uocamur & ſumus, ſpiritualiter habitat in nobis: quia charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis: Inhabitabo, inquit, in illis, & inambulabo, & ipſi populus meus erunt, & ego illorum Deus. Ecce ego uobiſcũ ſum, uſq; ad cõſummationẽ ſeculi: etſi nõ corporali pręſentia, tamen maieſtatis ſemper potentia. In lib. Altercat. cap. 21. Et Smaragdus inquit: Sic Dominus IESVS ſanctificandus eſt in cordibus noſtris, ut nomine eius uocemur, id eſt Chriſtiani: & ut nihil ſanctius eius nomine æſtimemus. Sanctificamur enim, eum in ſpe, fide & charitate credendo, colendo & adorando, ut ab illo ſanctificari pariter mereamur, & iuſtificari. In Epiſtol. Petri, capite tertio.

Quomodo Chriſtus ſit à patribus uiſus, docet Giſelbertus: Deus ante ſuſceptam humanitatem ſic à ſanctis patribus potuit imaginaliter uideri, ſicut eum poſtea per incarnationem uerbi oportuit oſtẽdi. In lib. Altercat. cap. 1.

De mutatione ſententię diuinæ pulchrè inquit Giſelbertus: Mutat diuina diſtrictio ſententiam, non conſilium. In libro Altercat. capite decimoſeptimo.

De comeſtione Chriſti poſt reſurrectionem à mortuis, ſic inquit Theophylactus: Quòd Chriſtus poſt reſurectionẽ comederit, nõ ſecundũ naturã comedit, ſed ſecundũ diſpenſationem: ad docendum, quòd illud ipſum corpus, quod paſſum eſt, ſurrexit. Naturale enim huic corpori erat, clauſis ianuis ingredi, & abſque labore de loco in locũ tranſire. Itaq; cum diſcipuli adhuc nõ crederent, neq; per palpationẽ perſuaderẽtur: addit & aliud indicium, comedens; diuina quadam uirtute conſumendo quod edebat. In Luc. cap. 24. Smaragdus ait: Ad inſinuandã reſurrectionis ſuæ ueritatẽ, nõ ſolũ tãgi à diſcipulis, ſed etiã cõueſci cũ illis dignatur: non quaſi quidẽ poſt reſurrectionẽ cibo indigens, nec quaſi nos in reſurrectione, quam expectamus, cibis egere ſignificans: ſed ut eo modo naturam corporis reſurgentis aſtrueret, ne illud non corpus, ſed ſpiritum eſſe arbitrarentur: & ſibi non ſolidè, ſed imaginaliter apparere. Manducauit poteſtate, non neceſsitate. Aliter enim abſorbet aquam terra ſitiens, aliter ſolis radius candens: ille indigẽtia, iſte potentia. ſuper Lucam, cap. 24.

De Chriſto Regula.

Anſbertus: Hanc poteſtatem tunc Chriſtus à patre accepit, cum pro nobis incarnatus, paſſus ac ſuſcitatus, per Apoſtolorum prædicationem totum ſibi mundum ſubiugauit. Abſit autem, ut qui in diuinitate coæqualis eſt patri, ſuper gentes hanc poteſtatẽ accepiſſe credatur à patre: ſed in humanitate, qua minor eſt patre. Secundum quã humanitatẽ in Euãgelio quoque loquitur, dicẽs: Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo atq; in terra. Secundũ quã etiã paterna ad eũ uoce dicitur, Poſtula à me, & dabo tibi gentes hęreditatem tuam,

& poſſeſsionem tuam terminos terræ. libro ſecundo, cap. 2. Apoc. Theophylactus inquit: Dominus alia humano more opera batur, alia autem diuino. Humanum erat comedere & bibere, & uitam laxiorem ſectari, & non auſteritatem præ ſe ferre, ut Iohannes: atq; hoc fuerit oleum. Ieiunium uerò mirabile, & ambulatio in mari, & aliæ diuinæ uirtutes, uinum ſunt. Vino enim aſsimilata eſt deitas, quam mera cauſa ſuſtinere ac ferre nullus poſſet, niſi & oleum adeſſet: hoc eſt, humana conuerſatio. In Lucam cap. 10. Item: Omnia filio ſunt communia. nam & ipſe Rex eſt ſeculorũ. Si enim ſeculorum conditor, quomodo non rex, & incorruptibilis, & inuiſibilis diuinitate, ſolusque ſapiens? Ipſe namque eſt ſapientia patris. Hæc & de ſpiritu dicuntur. Soli enim ſapienti dixit Paulus, non ad diſcrimẽ filij & ſpiritus, haudquaquam: uetũ enim uero, quia & angeli & homines ſapientiam habent. Idem in epiſtol. Pauli ad Timoth. capite primo. Item: Quando Dominus humilia quædam dicere uidetur, non eſt exiſtimandum hæc dicere illum, quòd natura minor ſit patre: ſed ne habeatur aduerſarius Deo, & propter auditorum imbecillitatem: & ea propter carne amictum eſſe, docereq; nos modeſtos eſſe, & nihil magnum de nobis ipſis dicere. Quando autem ſublimia & de ſua diuina gloria loquitur, oportet credere nos, quòd grandia hæc ut æqualis patri loquatur, propter magnitudinem ſuæ naturę. Idem in Iohan. capite ſeptimo.

Collocutio Chriſti & Adam deſcribitur à Giſelberto. Sexta die Adam eſt formatus, ſexta mundi ætate natus eſt Chriſtus: ille in animam uiuentem, hic in ſpiritum uiuificantẽ. Adam præponitur brutis animalibus, Chriſtus populis & nationib. ille ſingulis nomina impoſuit, Chriſtus ſeruos ſuos alio nomine uocauit. In lib. Altercat. cap. 7. Et Smaragdus: Adã uerò primus poſt peccatum audiuit: Terra es, & in terram ibis. Secũdus uerò Adam de ſeipſo ait: Soluite templũ hoc, & in tribus diebus excitabo illud. Sparſus uerò fuit primus Adam per uniuerſum mundũ, qui in ſecũdo collectus eſt: quod ſignificat nomẽ Adam, quod quatuor literis ſcribitur, α, δ iterũ α, μ. quæ quatuor literæ, quatuor partes orbis deſignant, in quas ſparſus eſt Adam in filijs ſuis. Ideo in principijs nominum partium mundi, hæ quatuor literæ leguntur. Nam ἄρκτος, quod eſt Septentrio, ab α incipit: & δύσις, quod eſt occidens, à δ incipit: & ἀνατολή, quod eſt oriens, ab α incipit. μεσημβρία, quod eſt meridies, ab μ incipit. quæ ſunt quatuor partes orbis, ab his quatuor literis incipiens: quæ literæ ſi in computo Gręco conſiderentur, quadraginta ſex faciunt. nam α unum, δ quatuor: & iterum α unum, μ quadraginta: quot ſunt ſimul ducti quadraginta ſex: myſtice deſignans quadraginta ſex annos, quibus templũ corporis Chriſti in utero uirginali ædificatũ eſt, ſicut ſuperius diximus. In Euangelium Iohannis capite ſecundo.

DE SPIRITV SANCTO.

Ros cum quo manna deſcendit, Spiritũ ſanctum ſignificat, per cuius uirtutem ad inuocationem ſacerdotis corpus Chriſti efficitur. In libro Altercat. cap. 9. Et: Spiritusſanctus dicitur columba, propter innocentiam & manſuetudinem, & quòd mundiſsima ſit columba: & ubi fœtor eſt, ibi nõ maneat: ſic & Spiritusſanctus. Et eò de Noe dicitur, columbam nunciaſſe diluuij ſolutionem, ramum oliuæ afferentem: ſic & Spiritusſanctus manifeſtat peccatorum ſolutionem. illic ramus oliuæ, hic miſericordia Dei. Theophylactus in Matthæum, cap. tertio. Item Smaragdus: Paracletus conſolator interpretatur. & Spiritusſanctus rectè paracletus uocatur: quia corda fidelium, ne inter huius ſeculi aduerſa deficiant, cœleſtis uitæ deſiderijs ſubleuat ac reficit. In Euangelium Iohannis, capite decimoquarto.

De ſubſtantia Spiritusſancti.

Eſſe Spiritum ſanctum coeſſentialem & coæqualem patri, docet Giſelbertus: Spiritus Dei ferebatur ſuper aquas. Spiritus iſte, bonitas, amor & uita eſt: uirtus uiua in patre manens & filio, utpote patri filioque conſubſtantialis. Hic amor, hæc bonitas creatoris, Spiritus ſanctus eſt. In lib. Altercat. capite 3.

Theophylactus inquit: Sicut digitus eſt eiuſdem ſubſtantiæ cum alio corpore: ita & Spiritus eiuſdem ſubſtantiæ eſt cum patre & filio. in Luc. cap. 11.

Smaragdus: Quia de meo accipiet, & annunciabit uobis. de his dixit, quæ ad ipſam patris diuinitatem pertinent, in quibus ille eſt æqualis patri, in qua eſt & Spiritus ſanctus æqualis patri & filio: quia una ſubſtantia, una natura, una maieſtas, una gloria, una æternitas eſt patris, & filij, & Spiritus ſancti: & eſt unus Deus omnipotens, inuiſibilis, incomprehenſibilis omni creaturæ, pater & filius & Spiritus ſanctus. In Euangelium Dominicæ tertię poſt paſcha.

Procedit Spiritus ſanctus. Theophylactus: Cum audieris, quòd Spiritus procedit, ne intelligas per proceſsionẽ, egreſſionem, quali emittuntur miniſtratorij ſpiritus: ſed naturalis ſubſiſtentia, Spiritus eſt proceſsio. Nam niſi ſic intellexerimus proceſsio-

proceſsionem , ſed externam quandam miſsionem,incertum erit de quo ſpiritu dicat. innumeri enim ſunt, qui in miniſterium mittuntur, propter eos qui hæreditabunt ſalutem. in Iohannem,cap. decimoquinto.

Smaragdus:Significat enim, quòd ęqualiter idem Spiritus ſanctus à patre & filio procedit,& æqualiter à patre & filio mittitur:ſed propter diſtinctionem perſonarum hic dicitur à patre procedere, & à filio mitti, & in eadem diſtinctione perſonarum unam eſſe operationem , ac uoluntatem ſuá cum patris uoluntate denunciet. Venit etiam,& ſua ſponte, qui æqualis eſt patri & filio: quo cognoſcatur,unam eſſe uoluntatem atque operationem ſanctæ trinitatis. in Euangelium Iohan.cap.15.

Quòd ſit ſpiritus filij. Theophylactus: Non intempeſtiuum fuerit hoc loco dicere,quomodo habeat filius ſpiritum, & quomodo dicatur ſpiritus filij. Dicit enim & Apoſtolus: Spiritum filij ſui in corda ueſtra miſit,clamantem Abba pater.& iterum: Si autem ſpiritum Chriſti quis non habuerit, hic non eſt eius. Sanè Latini malè hæc exponentes, & minus rectè intelligentes, dicunt quòd ſpiritus etiam ex filio procedat.Nos autem hoc primùm quidem dicimus ad eos, quòd aliud ſit eſſe ex quopiá, & aliud eſſe cuiuſdam : ut ſpiritus eſt quidem ſpiritus filij abſque dubio, & ab omni Scriptura approbatum : cæterùm eſſe ex filio,nulla Scriptura teſtatur,ut ne duo principia ſpiritus introducamus, patrem & filium. Profectò inquit. nam & inſpirauit diſcipulis, & dixit : Accipite Spiritum ſanctum.O' deſipientiam. Si tunc dedit diſcipulis ſpiritum, quando inſufflauit, quomodo poſtea dixit eis: Accipietis uirtutem ſuperuenientis Spiritus ſancti ſuper uos, non poſt multos dies? uel quomodo in Pentecoſte credimus factum deſcenſum Spiritus? Siquidem in ueſpera diei reſurrectionis dedit illum. tunc enim inſpirauit. At hęc quidem ualde ridicula. Manifeſtum enim , quòd tunc Spiritum ſanctum illis non dederit : ſed donum unum Spiritus ſancti,remiſsionem ſcilicet peccati. Statim enim ſubdit: Quorum remiſeritis peccata. Habet autem ſpiritum filius ſubſtantialiter, ut conſubſtantialem ſibi, non à quo operationem recipiat,ſicut prophetæ. Dicitur autem ſpiritus eſſe filij , ſecundum quod ueritas & uirtus , & ſapientia : Spiritus autem ſanctus & ueritatis. & fortitudinis,& ſapientiæ ſpiritus,ab Eſaia deſcribitur. & aliter: Quia per filium hominibus datur, propterea filij dicitur. Crede igitur tu ſpiritum à patre quidem proficiſci, per filium autem dari creaturæ:atq; hic ſit tibi canon orthodoxæ doctrinę. in Iohannem capite tertio.

De officio Spiritus ſancti.

De officio Spiritus ſancti Giſelbertus inquit: Spiritus ſanctus primùm operatur uoluntatem bonam , deinde operatur per eam. in lib. Altercat. cap.4.

Et: Clauis diuini uerbi aperiendi, Spiritus ſancti lumen eſt: quo ducente, quo ductore præuio, quicquid rectè in Scripturis ſacris quæritur, inuenitur. In libro Altercat. cap. ſeptimo. Ansbertus inquit: Metas enim noſtræ capacitatis Spiritus ſanctus conſiderauit, qui per Danielem ita de æternitate loqui noluit. Ansbertus libro primo,capite primo Apocal. Item: Altiora ne non quæſieris. Quæ uidelicet nobis cuſtodientibus, ſit miro atque ineffabili diuinæ pietatis modo, ut plerunque quod lingua carnis minimè poſſe præſumit, Spiritus ſancti lingua eliciat, qui nos in omnem ueritatem inducit. Dicat ergo lingua noſtra, prout loqui tribuit lingua Spiritus ſancti: dicat inquam, ac nequaquam in dicendo tumeat: quia Spiritus ſancti locutionem non explicat, niſi lingua eiuſdem Spiritus ſancti cauſam ad loquendum moueat. Ausbert. libro octauo, capite decimoſeptimo Apocalypſ.

Et: Spiritus bonus, qui aduerſitati reſiſtens impletur Eccleſia, ſpiritus eſt ſapientiæ. Cui contrario malus opponitur ſpiritus inſipientiæ, quo apertæ ueritati cornibus reſiſtens, pars inſanit aduerſa: alter peior ſimulatur ſapientiæ, quo in ueriſimili fraude ſepties ac multiplicius pars aduerſa ad ſeducendum præualet. Spiritus bonus, ſpiritus intellectus: malus autem, ſpiritus ſtulticiæ: alter peior, ſimulatio diſciplinæ: ſpiritus bonus conſilij ſpiritus imprudentiæ: alter peior, ſimulatio prouidentiæ. Spiritus bonus, ſpiritus fortitudinis, cui opponitur malus, apertæ ignauiæ ſpiritus : alter peior, infirmitas fallens obumbratione uirtutis. Spiritus bonus, ſpiritus ſcientiæ : cui contrarius opponitur malus , ſpiritus ignorantiæ. nequior autem, uſurpatio ſcientiæ. Spiritus bonus, ſpiritus pietatis: malus uerò, ſpiritus impietatis: alter peior, falſę pietatis obtentus. Spiritus bonus, ſpiritus timoris Dei, cui contrarius eſt ſpiritus temeritatis: alter peior, dolus fictæ religioſitatis. Ansbert. lib.8. cap.1 Apocal. Item Radulphus ait: Spiritus Chriſti ideo in columba & igne monſtratus eſt, quia omnes quos repleuerit, ſimplices & ardentes facit. Simplices puritate, ardentes æmulatione. Radul. lib. 4. capite 3. in Leuitic. Et: Ignis egreſſus à Domino, Spiritus ſanctus eſt, qui à

patre filioq; procedit. De quo ipſe Dominus: Ignem ueni mittere in terra. Hic ergo ignis in terram miſſus, id eſt hominibus datus, holocauſta uorat: quia perfectorum corda in ſuum amorem rapiens, & ab effectibus mundanis ſecernens, omnem eorum uirtutem & ſtudia ad diuinam transfert miliriam. Vnde ille magnus Chriſti amator, huius Spiritus igne abſorptus dicebat: Mihi uiuere Chriſtus eſt. Et: Viuo autem iam non ego, uiuit uerò in me Chriſtus. Adipes uerò pacificorum, non tamen ipſas hoſtias pacificas uorat ignis iſte: cum mentes religioſorum ſecularium, in affectum diuinæ dilectionis accendit: non tamen ea integritate, ut à mundanis negotijs prorſus alienare, & ſpiritualibus ſe ſtudijs uelint occupare. Radulph. libro ſeptimo, capite primo, in Leuitic. Item: Omnes qui creatori ſuo deſeruiunt, uaſa ſunt Spiritus ſancti: quia in ipſis & per ipſos idem Spiritus operatur. Radulphus libro octauo, capite quarto, in Leuitic. Et: Septenarius numerus Spiritui ſancto cõſecratus eſt, propter ſeptiformem eius gratiam, cui etiam remiſsio peccatorum aſcribitur. ipſe eſt enim qui dimittit, ipſe qui uenia dignos nos facit. Accipite, inquit Dominus, Spiritumſanctum: & continuò ſubiecit, Quorũ remiſeritis peccata, remittũtur eis. Hanc diſcipuli poteſtatem habere non potuiſſent, niſi Spiritumſanctum prius accepiſſent. Item: Spiritus ipſe, dictus eſt Spiritus gratiæ & precum. Et Apoſtolus: Quid enim oremus, ſicut oportet, neſcimus: ſed ipſe Spiritus poſtulat pro nobis, gemitibus inenarrabilibus. Ergo nec aliena peccata dimittere quiſquam ſine Spiritu ſancto, nec ſua dignè flere poterit, aut ueniam promereri. Radulph. libro decimo, capite primo in Leuitic. Item: Spiritus ſanctus prophetarum & linguas mouit, & corda docuit, ut ſcientes eiſdem uerbis diuerſa diuerſis loquerentur, miro & prorſus diuino loquendi genere, tum quaſi unum dicentes, aliud tamen præſentibus intimant, aliud futuris prænunciant. Radulph. lib. 17. cap. 3. in Leuit. Smaragdus ait: Quando, uel quem Spiritus ſanctus docet, trinitas ipſa docet: ſed quoniam Trinitas eſt, oportebat eius ſingulas inſinuare perſonas. omnes igitur & dicit & docet Trinitas: ſed niſi etiam ſingillarim commendaretur, eam nullo modo humana capere utcunq; poſſit infirmitas. In Euangel. Iohannis, capite decimotertio. Et: Ipſe namque ſpiritus corda eorum & ad ſcientiam ueritatis illuſtrauit, & ad docenda quæ noſſent, culmine ueritatis erexit. Idem in Euangel. Iohannis, capite 15.

Quòd Spiritus ſanctus in ſpecie columbæ apparuerit, ſic exponit Giſelbertus: Quamuis uerò corporali ſpecie Spiritus ſanctus ſuper Dominũ deſcendiſſe dicitur, non tamen de auibus ſumpſiſſe columbã, ſed ex aere, minimè dubitatur. Nequaquam enim ex auibus Spiritum ſanctum neceſſe fuit corpus aſſumere, dum aues ſibi connexæ ſtatutam in nullo transgreſſæ ſunt legem naturæ: ſed ſi in aliquo transgrederentur, in hoc tanti meriti transgredi non haberent, ut pote nec æterna, nec rationabili creatura, ut à Spiritu aſſumptione carnis à delicti uindicta ſoluerentur. Sed quòd filij perſona corpore carnis humanæ induebatur, conueniens erat ut perſona Spiritus ſancti per corporalem ſpeciem ſuper eum deſcenderet, & uox patris corporalis de nube per aerem corporeis auribus audiretur. Præterea quoq; idcirco in nube, & columbæ imagine, Pater & Spiritus ſanctus ad baptiſmum ueniunt: quoniam aquaticæ naturæ res illæ aliquid haberent. Dum enim in terra filius ad baptiſmi myſterium aquæ creaturam elegiſſet, neceſſe fuit ut & pater per aquaticam nubem intonaret: & Spiritus ſanctus illud corpus, quod de aqua in principio factum eſt, ex illa nube acceptũ ſimularet, ut ſic tota Trinitas eandẽ uolũtatem ſicut haberet, oſtenderet. In lib. Altercat. cap. 22.

Qui excutiant Spiritumſanctum. Theophylactus: Quia nox eſt hæc præſens uita noſtra, dedit nobis lucernam Deus, Spiritum paracletum: ſed hanc alij quidem ſplẽdidiorem fecerunt, ut omnes ſancti: alij uerò extinxerunt, perinde ac quinque uirgines Dei inanem hanc dimittentes: ut qui Corinthi fornicatus erat, cœnum ſanè huic ſuperfuderat. Ait itaque: Spiritum ne extinguite. hoc eſt, donum illud: concludite ianuas ſiue ſenſus, ut ne ingrediatur ſpiritus maliciæ, nec extinguatur lampas. In epiſtolam Pauli ad Theſſalonicenſes, cap. quinto.

Quomodo Chriſtus habuerit & communicet Spiritum ſanctum, docet Theophylactus: Dominus omnem iuſticiam impleuit in Spiritu ſancto, cum quo ὁμοούσιος erat: id eſt, eiuſdem ſubſtantiæ, habens ipſum naturaliter ſibi conuiuentem & coniunctum, ac per ſeipſum nobis communicans atq; donans, ut per illum iuſtificemur. in epiſtol. Pauli ad Timotheum, capite tertio.

Cur uiſibiliter ſit datus Spiritus ſanctus, Radulphus exponit, dicens: Poſt Chriſti reſurrectionem datus dicitur Spiritus ſanctus Apoſtolis, nõ ut haberẽt quẽ prius nõ habuerãt, ſed ut magis illo abũdarent quẽ

prius acceperant. Radulph. libro 19. capite 8. in Leuitic.

Cur ſubtrahatur interdum Spiritus ſanctus. Radulphus: Nõnunquam utiliter ſubtrahitur Spiritus ſancti gratia, ut homo ſibi relictus, quid per ſe poſſit intelligat: & iterũ tempeſtiuè redditur, ne uſquequaq; deſertus intereat. unde ſcriptum eſt: Spiritus ubi uult ſpirat, & uocem eius audis: ſed neſcis unde ueniat, aut quò uadat. ibidem.

De inhabitatione Spiritus ſancti inquit Theophylactus: Spiritus ſanctus demoratur in nobis per baptiſmum: quem ſpiritũ ſi ſeruauerimus, nec perſequemur prauis operibus, cuſtodit & ipſe nobis quęcũq; à Deo habemus. Idem in epiſtol. Pauli ad Timot. 2. capite primo.

De differentiis perſonarum.

Inſeparabilis Trinitas, unus Deus, inſeparabiliter operatur: uerumtamen ſingulis horũ, id eſt, patris & filij & Spiritus ſancti, ſicut perſonæ proprietas, ita & in perfectione mundi cõſideranda eſt actio propria, ut patris creatio, filij redẽptio, Spiritus ſancti ſit opus propriũ creaturæ innouatio. Pater per uerbum ſuum cuncta creauit: miſſus à patre filius, oppreſſos originali labe redemit: Spiritus ſanctus omnia ſanctificauit. In lib. Altercat. cap. 3. Item: Aſsignat fides credentium potentiam patri, ſapientiam filio, bonitatem Spiritui ſancto: quæ tria licet perſonaliter diſtinguantur, tamen ſubſtantialiter idem ſunt. Tanta eſt ibi ſocietas ſubſtantiæ, ut æqualitatem non amittat, pluralitatem non admittat. Io lib. Altercat. cap. 3. Item: Sic de uerbo intellige, uel quod factum eſt in mundi machina, uel quod fecit immutabiliter manens in ſui eſſentia & immobili ſubſiſtentia. Habet quidem pater ſapiens à ſeipſo & eſſe & ſapere, habet filius à patre eſſe & ſapere, ſicque plenæ ſunt ſubſiſtentiæ: nec fulcitur alter ab altero, ut ſubſiſtat uel ſit quod eſt per alterutrum: ſed plenè per ſe ſubſiſtentes, licet una ſit & perfecta unius ſubſtantiæ trinitas Deus. Io libro Altercat. capite uigeſimoprimo.

Anſbertus ait: Pater à ſeipſo: filius autem à patre, non à ſeipſo: Spiritus uerò ſanctus à patre & filio cognóſcitur eſſe. à quo ergo ſunt omnia, in ipſo & diademata multa. Et ut breuiter ac ſub uno cuncta repetam, in equo, id eſt, in homine Chriſto, qoia corpus eius ſumus, à diuinitate ipſius regimur ac præſidemur: in oculis autem eius, id eſt in Spiritu ſancto illuminamur: in capite uerò ipſius, id eſt in patre, poſt uictoriam coronamur. Anſbertus lib. 9. cap. 19. Apocal.

DE OPERIBVS DEI.

GIſelbertus ait: Sunt autem duo opera, in quibus uniuerſa continentur quæ facta ſunt. primum, opus conditionis: ſecundum, opus reſtaurationis. Opus conditionis, quo factum eſt ut eſſent quę non erant: opus reſtaurationis eſt, quod factum eſt ut melius eſſent quæ perierãt. in lib. Altercat. cap. 5. Item: Gratiæ diuinæ triplex operatio in homine. prima, creatio: ſecunda, reformatio: tertia, eſt conſummatio. Primo namque in Chriſto creati in libertatem uoluntatis, ſecundò reformamur per Chriſtum in ſpiritum libertatis: tertiò cum Chriſto conſummandi, in ſtatũ æternitatis. in lib. Altercat. cap. 8. Et Theophylactus inquit: Quomodo pater operatur uſq; ad hoc tempus, cum Moſes dicat, quòd quieuerit Deus ab omnibus operibus ſuis? Vis diſcere quomodo adhuc operetur Deus? Vide diſpenſationem rerum, & diſce opera prouidentiæ: ſolem orientem, mare, fontes, flumina, animalia, & ſimpliciter omnes facturas, & uidebis creaturam opera ſua operari, imò operationem recipere & moueri ineffabili prouidentiæ uerbo. Omnino autem prouidentia & in Sabbato ſuo operatur. Atque ita quia pater etiam operatur in Sabbata, meritò & ego (inquit filius) eius opera operor. In Iohannem, cap. quinto. Et: Quæcunque agit Deus, nonnullas occultas rationes habet, ſupra humanas cogitationes & argumenta exiſtentes, ut quæ non egeant noſtra defenſione. Idem in epiſtolam Pauli ad Romanos, cap. 3.

Deus curam agit noſtri. Theophylactus: Si pater noſter Deus, ueluti liberorum noſtri curam gerit: non ne igitur & miſerebitur noſtri, gratiamque dabit, ut omnibus nos grati ſimus, ac pacem habeamus ab hoſtibus. Idem ad Timotheum, capite primo.

De inhabitatione Trinitatis inquit Smaragdus: Ecce facit in ſanctis, cum patre & filio, ſanctus etiam Spiritus manſionem, intus utique tanquam Deus in templo ſuo. Deus Trinitas, Pater & Filios & Spiritus ſanctus ueniunt ad nos, dum uenimus ad eos. Veniunt ſubueniendo, uenimus obediendo: ueniunt illuminando, uenimus intuendo: ueniunt implendo, uenimos capiendo, ut ſit nobis eorum non extraria uiſio, ſed interna: & in nobis eorum non tranſitoria manſio, ſed æterna. In Euangel. Iohannis, cap. 13.

De uiſione Dei inquit Giſelbertus: Porrò regis huius tres ſunt uiſiones, id eſt, in hoc mũdo, in iudicio, in regno. In prima apparet manſuetus, in ſecũda iuſtus, in tertia glorioſus. In prima uiſus eſt à bonis & malis,

cum

cum omnibus: inſecunda, uidendus eſt à bonis & malis omnibus: in tertia, à bonis tantum. De prima: Beati oculi, qui uident quæ uos uidetis. de ſecunda: Videbit omnis caro ſalutare Dei. de tertia: Videbimua eum ſicuti eſt. In lib. Altercat. cap. 16.

PHRASES ET REGVLAE
de Deo.

Ansbertus: Sciendum enim, quia omnipotens Deus quædam nunc ex parte electorum obliuiſcitur, quædam uerò recordatur. In futuro autem iudicio non quidem ſimiliter, ſed diſsimiliter: quia ex ea parte quæ nunc electorũ obliuiſcitur, tunc recordatur: & ex ea quæ nunc recordatur, tunc obliuiſcitur. Qui uidelicet obliuionis uel recordationis modi, eadem ratione reproborum perſonis aptantur. Quadam enim ex parte omnipotens Deus nũc electorum obliuiſcitur, quadam uerò recordatur: quia & eorum bona opera in præſenti non remunerat, & mala duris flagellis excruciat. At contrà, quædam eorum ex parte in iudicio recordatur, quędam uerò obliuiſcitur: quia & dilata eorum pia opera tunc remunerat, quæ nunc quaſi obliuioni tradens non remunerat: & mala tunc nõ damnat, quæ nunc iudicio ſeueritatis ſciens cruciat. Quamobrem ſicut dictum eſt, unde nunc obliuiſcuntur, inde tunc recordantur: & unde nunc recordantur, inde tunc obliuiſcuntur. Econtrà, reprobi quadam nunc ex parte obliuiſcuntur à Deo, quadam uerò recordantur: quia & hic pro malis quæ commiſerunt, flagella non tolerãt: & pro bonis quæ fortè habere potuerunt, terrena munera recipiunt. In futuro uerò iudicio ex ea parte obliuiſcuntur, quæ nũc remunerantur: & ex ea parte recordantur, qua nunc non flagellantur. Babylon ergo magna, corpus uidelicet diaboli, unde nũc obliuiſci meruit, inde tunc ad memoriam redit: ut ſcilicet illic æterna flagella ſuſcipiat, quæ hic cũ electa ciuitate temporaliter affligi uerberibus recuſat. Ansbertus lib. 7. cap. 16. Apocal. Item: Cum ſit Deus natura incommutabilis, nequaquã obliuiſcens uel recordans: humano tamen more (ut ſuprà plenius diſſeruimus) Scriptura ſancta paruulis congruens loquitur. Quorum enim peccata ferire diſsimulat, quaſi obliuiſcitur: ſed cum peccata reproborum, quæ diu tacens tolerauit, in publicum examen deducens damnat, quaſi recordatur eorũ. Vt enim illic recordentur, hic obliuiſcuntur: id eſt, ut illic damnentur, hic non feriuntur. At contrà, electorum hic recordatur delictorum, quia duris ea flagellis inſequitur: illic uerò obliuiſcitur, quia illa quę iam in præſenti percuſsit, non uult ut rurſum peccata damnentur. Ansbertus libro octauo, capite decimoſeptimo.

Theophylactus: Quemadmodum dormire dicitur Deus, & uigilare, & manus habere, & pedes, humano more: ſic etiam anima illi tribuitur. Habacuc ſecundo: Si trepidauerit, non oblectatur anima mea in ipſo. Eſt igitur anima uerbi Dei, quod ad nos in terram deſcendit, & caro factum eſt. In prophet. Habacuc, capite ſecundo. Et: Velle aliquid Deum, lex eſt & mandatum neceſſariò complendum. Idem, Ionæ cap. 2.

DE CREATIONE.

Deum creaſſe omnia, docet Giſelbertus: Opus Dei eſt, eſſentiam rerum ex nihilo creare, & materiam rerum in formam diſponere, motum autem rerum ſub certo ordine temperare. Igitur tria hæc ad opus Dei pertinent: id eſt, eſſentia rerum, forma & ordo. In lib. Alterc. cap. 4. Item: Verbum in patre cum patre, Deus in Deo ſine tempore & loco, omnia localis, cuncta temporalia abſq; ſui mutabilitate uel defectu procreata ordinauit, ſuis ſingula generibus & ſpeciebus ad effectum ſuæ conditionis & proprietatis diſtinxit: & per uerbum non tranſitorium uel commune nobis, ſed æternum ad uoluntatem & effectum gratiæ creatricis, ut placuit, cuncta perduxit. in libro Altercat. capite uigeſimo primo. Ansbertus: O quàm magnũ & admirabile eſt, cuncta Deum per uerbum ex nihilo creaſſe, cœleſtia ſimul & terreſtria, uiſibilia & inuiſibilia, ſenſibilia & inſenſibilia, rationabilia & irrationabilia. lib. 7. cap. 15. Apocal. Radulphus: Deus creator noſter, qui mortem non fecit, nec delectatur in perditione uiuentium, humani ſanguinis effuſione non gaudet: ſed quicunque effuderit, inquit, humanum ſanguinem, fundetur ſanguis illius. libro 20. capite 2. in Leuitic.

De materia mundi inquit Giſelbertus: Intelligendus eſt Deus de materia quidem informi feciſſe mundum, ſed ſimul etiam eam creaſſe cum mundo. in lib. Altercat. capite 3.

De tribus cœlis, inquit Theophylactus: Facit tres cœlos. 1. Ethicum. 2. Philoſophicũ. 3. Theologicũ. Eſt enim Theologica ſcientia, quando quiſpiã comprehenſibilem menſuram, quatenus ad ipſum attinet, rerũ diuinarũ, humanam cognitionem excedẽtiũ captus & perceptionis, præuenerit per contemplationem. In diuinis rebus torpet & ocioſus eſt omnis intellectus humanus, rapto homine, & à Deo comprehenſo, ut ab illo agatur, & opus accipiat. in 2. epiſt. ad Corint. cap. 10.

De bonitate. Radulphus: Sciendum uerò, quòd omnis creatura Dei bona eſt, præter illam quæ proprio uitio deprauata eſt, ut homo malus & angelus malus. Vnde & in Geneſi ſcriptum eſt: Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant ualde bona. libro 8. capite primo, in Leuit.

Quomodo omnia creata ſint, Theophylactus docet: Verbo Dei quod factum eſt, ut producerentur ex ijs quæ non ſunt, ex nihilo ea quæ ſunt, omnes creaturæ nimirum. in epiſtolam ad Hebræos, cap. 11.

De fine mundi inquit Anſbertus: Propter hominem factus eſt mundus, ſpiritus propter Deum, corpus propter ſpiritum: ut ſpiritus Deo ſubijceretur, ſpiritui corpus, corpori mundus. in libro Altercat. cap. 5. Et Giſelbertus inquit: Condidit Deus cæteras creaturas propter hominem, non quòd homo opus haberet illis in eo ſtatu, in quo cõditus erat: ſed in eo, ad quem per uenturus erat. Verùm nihil habemus quod in creatura Dei reprehēdere debeamus, etſi rationem ſcire non poſsimus. in lib. Altercat. capite quarto.

De ætate mundi inquit idem: Prima ætas ab Adam ad Noe protenditur, habens annos 2242. Secunda à Noe ad Abraham, habens 912. Tertia ab Abraham ad Dauid, habẽs 910. Quarta à Dauid ad transmigrationem Babylonis, habens annos 433. A' transmigratione autem ad Chriſtum quinta ætas, habens annos 526. in lib. Altercat. cap. 3.

Iridis ſignificationem exponit Anſbertus: Poteſt per Irin, quæ arcus uocatur, geminum mediatoris noſtri iudicium, quo mundum examinat, intelligi. Arcus enim, cum in nube apparet, ex parte eſt cæruleus, & ex parte rubicundus: qui nimirum colores aquæ & ignis ſpeciẽ reddunt. In aqua igitur diluuium præcedens, in igne uerò concrematio ſeculi uentura demonſtratur. Poteſt etiam per Irin, quæ aquæ & ignis ſpeciem habet, non inconuenienter baptiſmum atq; martyrium figurari: in aqua ſcilicet baptiſmũ, in igne uerò martyrium. Anſbertus libro quinto, capite 10. Apocal.

Deum gubernare mundum, Theophylactus docet. Poſtquã dixit de opificio, quòd omnia per ipſum facta ſint: dicit poſtea & de eius prouidentia, quòd non ſolum condiderit, ſed etiam ipſe ſit is qui uitam omnium creaturarum conſeruet. in Ioh. cap. 1.

De prouidentia Giſelbertus ait: Quicquid Deus uoluit, & quomodo uoluit, fecit: aliud uas in honorem, aliud in contumeliam, ſalua ſemper ſua iuſticia: qua ſicut nulli debitor eſt, ita quos uult, miſericorditer ad beatam uitam prædeſtinat, & quos uult ad damnationẽ iuſtè relinquit: ut etiam ſi nullus inde liberaretur, nemo tamen poſſet diuinam uituperare ſententiam. in libro Altercat. cap. 4.

De præſcientia Dei, inquit Giſelbertus: Licet diuina potentia hominem in eo, in quo nunc eſt, ſtatu nõ fecerit: tamen quando eum fecit, ſtatum illum attendit, non in quo tunc erat, ſed ad quem per liberum arbitrium peruenturus erat, in quo his omnibus indiguit. Attendit & uidit, imò præuidit: nec tamen hæc Dei præſcientia peccandi neceſsitatem protoplaſto intulit. in libro Altercat. capite quarto.

De electione inquit Smaragdus: Hæc eſt illa ineffabilis gratia. hæc quippe electio gratiæ eſt Dei, de qua dicit Apoſtolus: Sic & in hoc tempore reliquiæ per electionem gratiæ ſaluæ factæ ſunt. Quid ergo dicturi ſumus audiendo: Non uos me elegiſtis? niſi quia mali eramus, & electi ſumus, ut boni per gratiam nos eligentis eſſemus? Et uidere, quemadmodum non eligat bonos: ſed quos elegit, facit bonos. Ego, inquit, elegi uos, & poſui uos ut eatis, & fructum afferatis, & fructus ueſter maneat. Nullum itaque fructum, unde nos eligeret, habemus: Vt eatis, inquit. Imus, ut afferamus: & ipſe eſt uia qua imus, in qua nos poſuit ut eamus. Proinde in omnibus miſericordia eius præuenit nos. in Euangelium Iohannis, capite 13.

De prædeſtinatione Anſbertus ait: Quis eſt liber uitæ agni, in quo iſtorum nomina non merentur aſſcribi, niſi uis quædam diuina, qua ante mundi conſtitutionem, ad uitam æternam ſanctos prædeſtinauit futuros. libro ſexto, capite decimotertio, in Apocal. Ibidem: Liber prædeſtinationis, ſicut fixa æternitate electos tenet aſſcriptos, ita nequaquam ulla ratione reprobos admittit ſcribendos. Sed cur hoc? Si à me quæritur, citius reſpondeo: quia Deus ſummè bonus & clemens & iuſtus eſt. clemens, quia gratis quoſdam ſaluat peccatores: iuſtus, quia propter meritum reprobationis, non ſine iuſticia damnat iniquos. Dignè quæreret homo, cur omnipotens Deus alios in libro uitæ ſcribit, alios uerò ne ſcribantur repellit, ſi ex illa maſſa iniquitatis unus natus, ſuo merito ſaluaretur homo. Nemo quippe ut diuina illum gratia ſubſequatur, prius aliquid contulit Deo. Item: Nemo Deum meritis præuenit, ut tenere eum quaſi debitorem poſsit: ſed miro modo æquus omnibus conditor, & quoſdam in libro uitæ ſcribendos præeligit, & quoſdam in ſuis reprobris moribus damnando iuſtè derelinquit.

relinquit. Nec tamē electis ſuis pietatem ſine iuſticia exhibet, quia hic eos duris affectionibus premit: nec rurſum iuſticiam in reprobos ſine miſericordia exercet, quia hic eos æquanimiter tolerat, quos quandoque in perpetuum damnat. Si ergo & electi præuenientem ſe gratiam ſequuntur, & reprobi iuxta quod merentur accipiunt: & de miſericordia inueniunt electi quod laudēt, & de iuſticia non habent reprobi quod accuſent. Hæc Anſbertus lib. 6. cap. 13. Apocal. Item: Liber uitę, uis quædā diuina eſt, qua ante ſecula electos prędeſtinauit ad uitam æternam. Vt quid uerò perditorū nomina in libro hoc non inueniuntur ſcripta, niſi quia in partem beſtiæ futuri, atq; ab electorum corpore ſeparandi, diuina pręſcientia ante ſecula ſunt præcogniti, quamuis electos ſe noſſe, & reprobos ignorare ſe dicat. Anſber. lib. 8. cap. 17. Apocal. Theophylactus ait: Præcognoſcit uel præſcit Deus eos, qui uocatione digni ſunt, deinde ſic prædeſtinat. prior itaq; eſt præſcientia, poſtea ſequitur prædeſtinatio. Prædeſtinationem autem intelliges impermutabilē Dei bonam uoluntatem. Prænouit itaq; Paulū uocatione dignum eſſe, ſicq; præfiniuit ſeu prędeſtinauit: hoc eſt, impermutabiliter decreuit, adeoq; ſtatuit uocare ipſum. Conformes igitur efficit imagini filij, quos prænoſcit dignos. In epiſtol. Pauli ad Rom. cap. 8. Et Smaragdus: Ipſa eſt igitur prędeſtinatio ſanctorum, quæ in ſancto ſanctorum maximè claruit: quam negare quis non poteſt, rectè intelligentium eloquia ueritatis. Nam & ipſum gloriæ Dominum, in quantum homo factus eſt Dei filius, prędeſtinatum eſſe dicimus. Clamat doctor gentium in capite Epiſtolarū ſuarum, de filio Dei: Qui factus eſt ei ex ſemine Dauid, ſecundum carnem: qui prædeſtinatus eſt filius Dei in uirtute, ſecundum ſpiritum ſanctificationis, ex reſurrectione mortuorum. Sicut ergo prædeſtinatus eſt ille unus, ut caput noſtrū eſſet: ita multi prædeſtinati ſumus, ut membra eius eſſemus. uocat enim Deus prædeſtinatos multos filios ſuos, ut eos faciat membra prædeſtinati unici filij ſui. In Epiſtol. Pauli ad Rom. cap. 1. Item: Prædeſtinare non idem eſt quod præſcire, quia præſcientia prędeſtinationē ratione præcedit. Nam quos præſciuit bonos, prædeſtinatione reddit beatos. Ergo quos præuidit conformes Chriſti futuros in uita, uoluit atq; propoſuit ut fierent conformes in gloria, ſicut dixit: Qui cōfigurabit corpus humilitatis noſtræ, conforme corpori claritatis ſuæ. Smaragdus in epiſtol. Pauli ad Roman. cap. 8.

DE ANGELIS BONIS.

Appellationes Angelorum ſic expoſuēre. Anſbertus: Quia enim primo in tēpore creata natura rationabilium ſpirituū creditur, non immeritò matutina aſtra angeli uocantur. lib. 2. cap. 2. Apoc.

Eſſe creatos, Theophylactus docet. Angeli quidē creaturæ ſunt, & opera. de ipſis itaq; dictum eſt: Qui facit, Filius autem nō. In epiſtol. ad Hebræos, cap. 1.

Eſſe immortales. idem: Angeli etſi immortales ſint, hoc tamen non natura, ſed gratia poſſident: itaq; non habent, ſed participant ad Timoth. cap. 6.

Quando ſint creati, Giſelbertus indicat: In prima lucis conditione intelligimus angelos factos ab ęterna luce, quibus oſtendebat quod deinde facturus erat. in lib. Alter. cap. 3. Item Anſbertus ait: Conſtat autē, angelos prima die conditos, hominem uerò ſexta die ad imaginem Dei formatum. lib. 5. cap. 12. Apocal.

De Angelorum naturis adſcribimus locum Giſelberti, qui ſic inquit: Angelica natura bona quidē condita eſt, ſed mutabilis: ut in altero quòd bona creata eſt, creatorē ſuum agnoſceret: in altero, quia mutabilis, ſuperbiæ lapſum humiliter prouideret. Igitur inter cadentes & ſtantes medium erat arbitrium, non neceſſitatis ex conditione inſolubile uinculum, ut ſola uolūtas in eis aut pœnale iudicium, ſi merent: aut gloriā ſancti meriti ſubiret, ſi perſiſterent. Voluebat ergo cardo liberi arbitrij conditionem naturæ angelicæ, ut ruentes natura non excuſaret: nec ſtantibus quod in munere accepturi erant, excideret. Malorum itaq; caſus, bonorum factus eſt firmior ſtatus, ut eo in amore diuino perſiſtentiū uirtutis culmen augeretur, quo peruerſa cadētium uoluntas profundius in exitiabile malum urgeretur. Sicut igitur prius cœlum, poſtea firmamentum dictum eſt: ſic boni angeli cœli nomine deſignati, firmamentum quoddā facti ſunt: quia ne unquam à ſtatu ſuo ruerent, diuinitùs acceperunt. Data eſt igitur Angelicæ naturæ ſubſtantia ſimplex & immaterialis, diſcretio perſonalis, intelligentia rationalis, & libera inclinandæ uoluntatis ſiue ad bonum ſiue ad malum indulta poteſtas. Itaq; ad ſubſtantiam eorum pertinet naturæ ſubtilitas: ad formam, intelligētiæ claritas: ad poteſtatem, motus intelligibilis, & appetitus & uoluntatis rationalis habilitas. Habebat enim ipſa angelica natura in eſſentia ſua & in forma differentias & gradus, in ipſo mox exordio conditionis ſuæ, quibus alij ſuperiores, alij inferiores poſſent conſtitui, ſecundum moderationē ſapientiæ cuncta bona creantis & ordinantis Dei.

tis Dei. Proinde ſuperiores ſpiritus ſine ſuperbia ſunt alijs prælati, inferiores ſuperioribus ſine miſeria ſunr ſubiecti. Quòd igitur ſpiritus erant, quòd uita erant, quòd immortales erant, æquale omnibus erat: quòd uerò natura potentes erant, quòd eſſentia ſubtiles, quòd intelligentia ſapienres, & libertate uoluntatis prompti ad utrumlibet & hàbiles, non æquale omnibus erat, & tamen ſufficienter erat. Deniq; hæc inuiſibilium & intelligibilium inuiſibilis diſcretio naturarum, quanta uel qualis ſit, ille ponderat, qui creat in potentia, ordinat in ſapientia, dirigit in bona uoluntate, ſemper propitia creaturæ. In lib. Altercat. cap. 3.

Quis mittat angelos, docet Theophylactus: Filius etiam angelos mittit, ſicut & pater. Ergo eſt ęqualis Deo & patri. In Marcum, capite 13.

De angelotum officio inquit Ansbertus: Non eſt dubium, quòd de reparatione genetis humani ipſi quoq; angelici ſpiritus in læticiam fuerinr conuerſi, qui pridē homines à ſuo conſorrio deputabant extraneos. unde & nato Redemptore, angelus paſtotibus apparet, eosq; claritas Dei illuſtrat: quo apparente, multitudo militiæ cœleſtis exercitus illi adiungitur, & communi exultatione Deum collaudant, dicētes: Gloria in altiſsimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ uoluntatis. lib. 3. cap. 5. Apocal. Et: Frarres itaq; dicimus angelos & homines, non natura, ſed dignitare, ſed æqualirate, ſed futura beatitudine. Idē lib. 5. cap. 12. Apocal. Et Theophylactus ait: Angeli ſunt hominum præſides, ne damnū illis fiat à dæmonibus. Omnes enim homines, & maximè fideles, ſuos angelos habent. angeli aūt puſillorum & humilium in Chriſto, uſqueadeò familiares ſunt Deo, ut faciem eius per omnia uideant, coram ipſo ſtātes. Apparet aūt ex hoc, quòd licet omnes angelos habeamus: angeli tamē peccatorum, quaſi propter nos confuſi, minus fidentes ſunt: neq; ipſi poſſunr tam liberè uidere faciem Dei, & precari forſitan pro nobis. Humilium autem angeli, hi ſemper uident faciem Dei, & fortè pro uobis orāt. In Matth. cap. 19. Item: Angeli ſunt conſerui, oſores mali, & amāres boni. Matthęi cap. 18. Irem: Angeli omninò iuxta uolūtatem Dei operantur. Luc. cap. 11. Irem: Angeli ſunt ſpiritus miniſtratorij, qui mittunrur in miniſterium propter eos qui ſalute digni ſunt. Illi enim ueſtiunt à peccato reuertentem ſtola prima, quā priuſquā peccaremus geſtabamns, indumenro ſcilicet incorruptionis: uel dignitate, qua præſtat alijs omnibus, ut baptiſmi dignitate. Idem Luc. cap. 15. Et: Angeli uirtus eſt, nihil proprium dicere. idem in Iohan. cap 1. Et: Cuilibet, etiā ijs qui in eccleſia parui ſunt, angelus ſegregatus & attributus eſt, uti dicimus. Theophyl. in prophet. Naum, cap. 1.

Differunt à Deo. Giſelbertus: Sicut amictus non eſt de corpore: ſic angeli, licet uerum lumen habeanr Deum in ſe, non ſunt tamē illa lux quę ipſe. In lib. Altercat. cap. 3.

De linguis angelorum inquit Theophylactus: Paulus ad Corinth. 13 dicit, Si linguis angelorum loquar. Non quòd angeli habeanr linguas, ſed ut quiddam quod humanis linguis excellentius eſſet indicaret. Angelis porrò lingua eſt ſpiritualis, uis nimirum illa qua ſibi mutuò diuinarum rerū intellectum, ac diuinas cogitationes impertiunt. Neq; oſſa & neruos habent angeli, ſed ſummam ſubiectionem indicauit. In epiſt. Pauli ad Corinth. cap. 13.

DE DIABOLIS.

Plura nomina Diabolorum recitat Giſelbertus. Sathanas inde uocatur, quia ſtatim ut creatus eſt, Deo aduerſari cœpit. Inde diabolus, deorſum fluens: inde leo, propter immaniſsimas perſécutiones: urſus, ex crudelitate: draco & ſerpens, ex ſuggeſtione & ſeditione. Sicut ergo Dominus cognoſcitur ex operibus ſuis, & ex ſeipſo magnificentius, quando gratia pręcellenti dilectam cuiuslibet animam uiſitat, & ſuaui dulcedine ſibi copulat: ſic draco iſte occultè & apertè cognoſcirur. occultè per ſe, per membra ſua manifeſtè. In lib. Altercat. capite decimonono.

Ausbertus ait: Et ecce draco magnus, ruſus. Nulli dubium, quin per draconem antiquus hoſtis figuretur, qui & propter maliciam draco, & propter inſidiarum multiplicitatem magnus, & propter homicidiū rufus uocatur. Ille enim homicida erat ab initio. lib. 5. cap. 12. Apocal. Et: Hoſtis noſter, propter maliciam draco, propter immanitatem ſceleris, magnus: propter occultas inſidias ſerpens, propter ſeductionis diuturnitatem antiquus, propter lapſum & accuſationem diabolus uocatur. Diabolus enim, & deorſum fluens, & criminator ſonat. Idem, lib. 5. cap. 15. Apocal.

Item: Proprer maliciam, dæmones: propter carnis autem illecebras, ſpiritus immundos: propter mentis uerò elationem, uolucres poſuit. Idem lib. 8. cap. 18. Apocal.

Angelos malos, Radulphus uocat criminum incentores ſpiritus. lib. 19. cap. 8.

Theophylactus: Diabolus dicitur, quòd accuſet & infamet Deū apud Adam. Dixit enim illi: Deus uos odit. & nunc uirturem apud nos calumniatur. In Mart. cap. 4. Et: Immundi dicuntur mali ſpiritus, eo quòd

omnibus fœdis operibus delectantur: perditionemq; ſuam exiſtimat dæmon, egredi ab homine. Dæmones enim, quia omnis miſericordię expertes ſunt, malũ quiddam ſuſtinere ſe putant, niſi permittatur eis affligere homines. Inſuper quoniam & carnem amant, & paſci ſolent materialibus uaporibus, magnam ferunt inediã, niſi in corpore habitent. Idem in Marc. cap. 1. Item: Lupus ſpiritualis inimicus, quẽ & leonem nominat Scriptura, & ſcorpium & ſerpentem: qui rapere quidem oues dicitur, quando per mala opera quaſdam deuorat: diſpergere autem, quando per malas cogitationes confundit animam: qui & fur meritò dicitur, furans per malas cogitationes, mactans per conſenſum, perdens per opus. Confertur enim maliciæ cogitatio, furto: conſenſus autem in malam concupiſcentiam, diabolicæ mactationi: opus autem malum, perditioni. Idem in Iohan. cap. 10. Et: Quid eſt ſathan? Contrapoſitus uel aduerſarius dicitur. Hebræa uoce. Theoph. in epiſtol. Pauli 2 Corint. 12. Smaragdus ait: Diabolus Græcum uerbum eſt διάβολος, quod latinè dicitur criminator: lingua uerò Hebraica שטן Sathan appellatur, aduerſarius ſiue contrarius: & ab Apoſtolo Belial, hoc eſt, abſq; iugo, quòd de collo ſuo Dei abiecerit ſeruitutem. quem Aquila Apoſtatam tranſtulit. Nolite itaq;, ait, dare locum diabolo: id eſt, iraſcendo, uel quolibet alio modo peccando. Locus enim diaboli, peccatum eſt. Diabolus enim tanquã leo rugiens quærit aditum, quem poſsit irrumpere: & cũ locũ dederimus, ingreditur. Solet autem antequã ueniat, quædã iacula pręmittere, & pręcurſorẽ aduetus ſui facere cogitationẽ: hanc ſi nos in corde noſtro ſuſceptam nutrierimus, & ipſe intrare audebit. in epiſtol. Pauli ad Epheſios, cap. 4.

Vnde diaboli ſint mali, exponit Giſelbertus: Quia angelo malo malicia acceſsit, mutata bona natura in malũ, per malã uoluntatẽ ipſa malicia accidẽs eius fuit: quia ſi in bono, in quo creatus erat, perſiſteret, malicia in eo locum non haberet. In lib. Altercat. cap. 3. Et: Cecidit angelus, & factus eſt diabolus, à bonis diſcretus angelis, ſicut tenebræ à radio lucis. Diuiſio igitur talis inter angelos malos & bonos, tã immutabilis facta eſt, ut nec boni unquam cadant, nec mali unquã angeli reſurgant. Fuerunt enim ex prima conditione lucentes angeli, & ſuo uitio facti ſunt dæmones tenebroſi. in lib. Alterc. cap. 3. Radulphus: Sciendum uerò, quòd omnis creatura Dei bona eſt, præter illam quę proprio uitio deprauata eſt: ut homo malus, & angelus malus. lib. 8. cap. 1. In Leuiticum.

Quare peccatum diabolorum non ſit expreſſum in Sacris literis, Giſelbertus declarat, dicens: Peccatum angeli tacitum, quia incurabile: hominis patefactum, quia curandum. in lib. Altercat. cap. 5.

Quod ex cœlo pulſi, Theophylactus indicat: Diabolus princeps olim de cœlo decidit, & nullam fortitudinem habet. Decidit autem ſicut fulgur, quia lux erat, & archãgelus & lucifer, ac in tenebras decidit. Quidam autẽ ſic intelligunt, De cœlo: hoc eſt, de gloria. in Lucam cap. 10.

Cur diabolus in terris ſit relictus, Theophylactus monet: Quia certamen eſt uita noſtra, noluit Deus extra hanc uitam dæmones eſſe: ut certãtes nobiſcum, nos probatiores monſtrarent. in Marc. cap. 5.

Vbi degant diaboli. Theophylactus: Cũ diabolus ſit Spiritus, in aere ueluti ſpiritu commoratur, ac hactenus poteſtatem habet, atq; potentiam, princeps eorum qui ſeſe ipſi ſubijciunt. Nonnulli principem aeris aereatum potentiarum intelligunt. Vnde & intulit, Spiritus: hoc eſt, iuxta principẽ & dominationẽ omnis in aere uerſantis ſpiritus. in epiſt. Paul. ad Epheſ. cap. 2.

De proprietatibus diaboli inquit Theophylactus: Dęmon duabus malis affectionibus tenetur, audacia & timore. Nam quod dicit Lucæ 8. Quid mihi & tibi? audacis eſt & impudentis ſerui. Quod uerò dicit, Obſecro te: timentis eſt. Habitat autem in monumentis, ut malam ſuſpicionem ingeneret hominibus, quòd animæ morientium dęmones fiant. Porrò petunt dæmones, ne in abyſſum ingrediantur, ſed in terra permittantur ultrà uerſari. Et Dominus permittit illos eſſe in terra, ut certamen habeãt cum hominibus, & probatiores illos reddant. nam ſi non eſſent aduerſarij, neq; coronæ eſſent. In Luc. cap. 8.

De miraculis diaboli. Mortuorũ ſuſcitationẽ falſè & apparenter facere poteſt diabolus, ut ſeducat imprudentes, ſeminans doctrinas de inferno, dignas ſua malicia: at eis qui Scripturas probè ſcrutantur, nihil poteſt eludere. Theophylactus in Luc. cap. 16. Et: Dæmones etiam poſſunt miracula ſimulare, & apparenter facere: præſcientiam autem futurorum, & prædictionem euidentem, nullus habet, neq; angelus, & quanto minus dæmones? Idem in Iohannem, cap. 1.

De conatib. diabolorũ inqt Giſelbertus: Nẽroth cultor Babyloniæ, princeps ſuperbię, typus diaboli eſt, animas hominũ uenãtis. in li. Alter. ca. 7. Itẽ: Ipſe antiquus hoſtis retibus ſuis, canib. & laqueis diuerſis uenator eſt animarũ. in lib. Alterc. ca. 10. Itẽ: Diabolus ſemper paratus eſt ad extinguendũ

uerbum

uerbum Dei, ſemper uictus eſt uerbo Dei, ſemper inſidiabatur mulieri prægnanti, id eſt, Eccleſiæ Chriſti aduentum deſiderantì, ſiue bellis apertis, ut in Antiocho: ſiue inſidijs occultis & erroribus, ut in hæreticis. In lib. Altercat. cap. 19. Et Anſbertus inquit: Cunctis uera ſcientibus liquet, quia apoſtata ille ſpiritus, gloriam quidē beatitudinis perdidit, ſed naturæ fortitudinem nō amiſit. lib. 6. cap. 13. Apocal. Et: Quanquam ab ipſo Redemptoris aduentu bellū certaminis contra Chriſtum & Eccleſiam diabolus cum ſuis inierit: uerſutius tamen, atq; ualidius tunc pugnam inſtaurat, quando nouiſsimis diebus ſeculi, diuino ſolutus iudicio, proprijs uiribus efferatur. Idem lib. 9. cap. 19. Apocal.

Radulphus ait: Malū luxuriæ aut cogitatione perpetratur, aut opere. Callidus nāque aduerſarius noſter, cum ab effectu operis repellitur, ſecreta polluere cogitationis molitur. Vnde & ſerpenti à Domino dicitur: Pectore & uētre repes. Serpens uidelicet uentre repit, quando hoſtis lubricus per humana membra ſibimet ſubdita, uſq; ad expletionem operis luxuriam exercet: ſerpens autem repit pectore, quando eos quos in opere luxuriæ non ualet, polluit in cogitatione. lib. 6. cap. 1. in Leuiticum.

Et: Paſcuntur maligni ſpiritus mortibus noſtris: & gratum eſt eis ſacrificium, cum homo ſic corpore moritur, ut ad æternum interitū ſpiritus pertrahatur. Idem lib. 20. cap. 2. in Leuiticum.

Theophylactus inquit: Omnia mala humanis corporibus Sathan infert, quando ei à Domino permittitur: quandoquidem nobis & ab initio autor fuit, ut ab incorruptione, in qua conditi fuimus, excideremus, & infirmo paſsionumq; capaci corpori alligati eſſemus. in Lucam capite 13. Itē: Dęmones peccati ſunt milites, qui cenſentur uiginti milia, contra noſtra decem milia. Nam incorporei ſunt, & pugnant contra nos, qui in corpore ſumus: unde & maiorem uirtutem habęre uidentur. Quamuis autem uideantur fortiores, nos tamen reſiſtere poterimus. In Deo enim (inquit) faciam uirtutem. Idem in cap. 14. Luc. Et: Nunquam adeò pudefactus eſt diabolus. expectans enim Chriſtum tenere, quos alios habuit amiſit. Omnia enim feciſſet diabolus, ſi potuiſſet perſuadere mortalibus, Chriſtum non eſſe mortuum. Hęc enim ingens diaboli fuit ſtrages ac diſſolutio, hominem omnis peccati expertem, qui peccare non potuit, morti ſubiugare. Hinc & Sathanas innumeras hæreſes excitauit, mortem eius ficticiam, ac in ſpecie apparentem fuiſſe falſò docens. Idem in epiſt. Paul. ad Coloſ. cap. 2. Et: Sathanas, ſi non poſſet ſemel quempiam ab honeſto auocare, uel dementiam ei inducit, uel uanam gloriam: aut ſi neq; hæc poſsit, murmurationem, aut dubitationem, & incredulitatem. Idem ad Philip. cap. 2. Et: Sathanas ſi inuenerit tempus tentationis, turbat minimè firmatos quietis & remiſsioris uitæ ſuggeſtione, ut à contriſtante, adeoq; mœrente reſiliant. Idem ad Theſſalon. cap. 3. Item: Sathanas aſſumptis peccatoribus ad caſtigationem, terribilis eſt, & horridus, & conſpicuam propriam malitiam oſtendit, adeò abutens diuino figmento ſeu creatura, per hoc ſuam animi erga conditorem iracundiam & inimicitias prodens. Idem ſuper prophetam Habacuc, cap. 1. Et: Diaboli cor ſupet mortalium internecione gaudio reficitur, ceu multos acquirat lapſus ſui à Deo conſortes. Idem ſuper Habacuc, cap. 1. Et: Diabolus nō tantam hamo gratiam habet, hoc eſt cogitationi uoluptatatem ineſcationis uice obijcientem: quātam reti, hoc eſt adſenſui, & ſagenæ effectus. Effectus enim & opus mali, plus corporis & ſpiſsitudinis habet, æquè atq; ſacrificium lucidius quippiā eſt ipſo ſuffitu. Poſteaquam autem pleroſq; ſanctorum & electorum Dei, dirus hic, uehemens & uafer hoſtis irretit ſagena ſua, falſi turbidique huius maris piſcator, meritò dictum eſt cibos eius eſſe lautos, electoſq;. Tales enim in primis uenari ſtudet. Hunc ad modum Iudam elegit Dominus: ipſe uerò Sathanas; ſagena auariciæ multa congreganti eum ſibi uendicans, ac ſui iuris planè faciens, ſibiq; ſubdens, cibum ſuum facit. Perinde enim ut hominum cibus eſt ſalus à Deo parta: ſic epulæ Sathanæ, hominum eſt interitus. Quinetiam Iſraelitas, qui pars Dei erant, adeoq; portio præclara, ſibi ſubdit: ac eos qui electi Dei erant, permutauit in deicidas & occiſores Dei. Ibidem, cap. 1. Et: Pluto infernalis ille propriè turgidus faſtu & contemptu, pater eſt ſuperbiæ: qui etſi humanam naturam occiderit per peccatum per Adam perpetratum, ac dilatauerit, ſeu latè aperuerit animam ſuam, non tātum contra peccatores procedens, uerùm etiam contra iuſtos, adeoq; infantes (regnauit enim mors ſuper eos qui non peccauerant) tamen in finem uſq; non perducet. Chriſtus enim nobis impeccabilis, & ſine pęccato apparuit, ac diſſoluit peccatū per Adam in nos transfuſum. Propterea & iniuſtè mortuus, & excitatus ex mortuis, eo quòd nō erat poſsibile teneri à morte principem uitæ. Idem Habacuc, cap. 2. Item: Dæmonum uiſio ſeu aſpectus eſt inſtar lampadum per naturam. Videbā enim, inquit,

Sathanam de cœlo ut fulgur cadentem: forſan propterea, quòd transformatur in angelum lucis: uel, quòd fulgura & corruſcationes diſcurſent in regione ſub cœlo, tanquam illic prodeambulent: ſiue quòd corruſcationes non ſint ſtabiles, ſed diſcurſantis naturæ, hoc eſt facile extinguá tur: ſic lumen Sathanæ, in quod efformatur, circa cunctationem extinguitur, iuxta id quod dictum eſt, Lumen impiorum extinguitur. idem in prophet. Nahum, cap. 2. Et Smaragdus: Quidquid boni ſeminis uicina talis uiæ contigit, peſsimæ cogitationis meatu conculcatum à dæmonibus eripitur: quia uolucres cœli, ſiue quia cœleſtis ſpiritalis quę ſunt naturæ, ſeu quia per aera uolitant, appellantur. In euangelium Lucæ, cap. 8. Et: Hinc enim oſtendit, diabolum principem eſſe peccatorum hominú, non creaturatum Dei: & quotieſcunq; múdi fuga in mala ſignificatione ponitur, non oſtendit niſi mundi iſtius autores, & non Dei. Abſit enim ut credamus, principé eſſe cœli & terræ & creaturarum omniú, quę generaliter múdi appellantur. Totus itaq; múdus ſeruit ſuo creatori, nó deceptori: redémptori, non interemptori: & regitur diſpenſatione diuina, non inimici uerſutia ſubuertitur, pręter homines, partes illius, qui propterea uolútate, nó neceſsitate aliqua ſe ſubijciút diabolo. Vnde & Apoſtolus ait: Nó eſt nobis colluctatio aduerſus carné & ſanguiné, id eſt aduerſus homines: ſed aduerſus poteſtates & rectores tenebratú harú, id eſt peccatorú, qui in tenebris manét iniquitatis, quos rectores angelos eſſe deſertores deſignát: ſed ſunt qui per gratiá Dei, nó proprijs meritis inde eruútur. de quib. ait Apoſtolus: Fuiſtis enim aliquádo tenebræ, núc auté lux in Domino, ut filij lucis ambulate: ſed gratia Deo, qui eruit nos (ſicut idé dicit Apoſtolus) de poteſtate tenebrarú, & tranſtulit in regnú filij claritatis ſuæ, in quo & princeps huius mundi, hoc eſt tenebrarú harum. non habebat quicquam: quia neq; cum peccato Deus uenerat, nec eius carné de peccati propagine uirgo pepererat, & tá quá ei diceretur. in Euágeliú Iohan. cap. 14.

Chriſtus nos liberauit à diabolis. Theophylactus: Ante morté magnú ius fuit diabolo in animas. A' quo auté tempore filius non inferno, ſed paternis manibus commendauit ſpiritum, libertatem aſſecuti ſumus ab inferno. In Luc. cap. 23.

Quomodo eijciantur diaboli. Theophylactus: Per baptiſmum eijcitur malus ſpiritus, & uadit ad loca inaquoſa, & animas non baptiſatas: ſed in illis nó inuenit requié. Requies eſt auté dæmoni, baptizatos turbare per mala opera, quoniá non baptizatos iá habet: conuertitur igitur ad baptizatum cú ſepté ſpiritibus. Sicut enim ſepté ſpiritus ſunt dona: ita ediuerſo ſeptem ſunt maliciæ ſpiritus. Quú autem ingreſſus fuerit in baptizatú, deterior fit calamitas. In Euangelium Matthæi, cap. 12.

Quomodo ſit pugnandú cótra diabolú, Ansbertus docet: Si quærimus quæ ſint arma Eccleſię, quod pręliú contra beſtiá, inuenimus fidé & innocentiá. Gladio enim bis acuto, id eſt duobus teſtamétis, & duobus charitatis pręceptis, cótra lupos agni utuntur: dumq; falſa audiút, uera prædicant: dú tormenta excipiunt, fidem proferunt. hinc proinde uictores exiſtunt, etiam cum moriuntur. lib. 5. cap. 11. Apocalyp.

DE HOMINE.

DE duplici homine inquit Radulph. Homo cú ſenſibus ſuæ carnis deditus, à ſpiritualiú contéplatione excluditur, animalis ſeu carnalis appellatur: econtrà uerò, ſi ſpiritualiú trahitur pulchritudine, ſi in ſapiétię amplexu ęſtuás, uoces illas ſuas facit: Hanc amaui & exquiſiui à iuuentute mea, & quæſiui mihi ſponſam aſſumere eá, & amator factus ſum formæ illius. Audiet ab Apoſtolo: Vos in carne non eſtis, ſed in ſpiritu. unde & ſpiritualis, ſeu etiá ſpiritus, qui eiuſmodi eſt, nuncupatur. lib. 2. cap. 4. in Leuit. Animalem hominem Scriptura dicit eum, qui iuxta naturam uiuit, & humanis rationibus regitur: ut ſi quando eſuriens comedit, odio habeat inimicum: & in ſumma, ſi nihil ſupra hominem appareat: Spiritualem uerò, qui tranſcendit leges naturæ, & non humano more ſapit. Theophylactus in Luc. cap. 1. Item: Homo cum ex duobus conſtat, ex corpore & anima, habet natiuitatis quoq; modum duplicé. Aqua enim, ſi uiſibiliter accipiatur, ad corporis pertinet purificationé: ſpiritus uerò inuiſibiliter cócurrens, ad inuiſibilis animæ regenerationé pertinet. Idé in Iohannem, cap. 3. Et: Ex duobus homo compoſitus eſt, uidelicet ex anima & carne. Horú alterum, anima uidelicet, imperiú habet in omnibus: caro autem ſerua eſt. Quicquid igitur anima elegerit, caro perſequitur. æquè àc ſi quis dicat: Non eſt hic in cithara bona pulſatio, uel ſonus, ſed in citharœdo. Non enim citharam reprehendit pulſatio. uerú enim artificis excellentiam ad inſtrumentum ponit: Idem in epiſt. Pauli ad Roman. cap. 7. Item: Animalis homo eſt, qui omnia animæ ſuę cogitationibus & ratiocinationibus tribuit: neq; ſeſe indigere cenſet ſapiétia, quę deſuper cordi noſtro ex cœlis illabitur, qui neq; fide quicquam accipere uult: cæterum omnia ſtulticiam arbitratur, quæ demonſtrationé non admittunt. Cun-

ćta igi-

ĉta igitur naturali quадã cõſequntione fieri exiſtimantẽ, neq; quicquã ſupra naturã effici iudicantem, animalem hominem uocat Paulus: hoc eſt, naturalẽ. Anima enim circa naturæ gubernationem & œcononiam uertitur & uerſatur. Idem in epiſt. Pauli ad Corinth. cap. 2. Item: Medici forſitan aliter diſtinguũt animalem hominẽ & ſpiritualem: ſed nobis Scriptura cordi eſt: medici uerò ualeant. Idem in Luc. cap. 1.

De hominis generatione, Smaragdus ait: Prima hominis conditio, quia primus homo non eſt natus, ſed factus. Secũda, de latere uiri. Tertia, ex uiro & fœmina. Quarta, Dei & hominis, ſine uiro de fœmina. Iã erat una, ſine uiro & fœmina: Altera de uiro ſine fœmina: Tertia, de uiro & fœmina. Reſtabat quarta, ſine uiro de fœmina. ſed iſta quarta liberauit tres: factum ſub lege, ut eos qui ſub lege erant, redimeret. Ipſe enim ſub lege tamdiu fuit, donec baptizatus, noui Teſtamenti inciperet Euãgelion prædicare: qui ſi ſub lege factus non eſſet, non facilè Iudæos ad obedientiam prouocare potuiſſet. In Epiſtol. Pauli ad Galatas, cap. 4. Et: Neq; enim corruptio alij cuiquam niſi corpori dominatur. nam ille interior homo, qui ſecundum Deum creatus eſt, & ad imaginem Dei factus, incorruptibilis eſt, & inuiſibilis, & ſecundum propriam ſui rationem etiam incorporeus dici poteſt. Exterior uerò homo & corporeus & corruptibilis dicitur, propter quod & Paulus dicebat: Nam etſi is qui deforis eſt homo noſter corrumpitur, ſed qui intus eſt renouatur. Interioris autem hominis renouatio, ut pote qui eſt rationalis, & mens in cognitione Dei & capacitate ſancti Spiritus. Idem in epiſtol. Pauli ad Roman. cap. 8.

De materia hominis inquit Giſelbertus: Deus fecit hominem ex duplici ſubſtantia, corpus ſecundum materiam de terra ſumens, animam uerò ſine materia fingens. In lib. Altercat. cap. 3.

De forma hominis inquit Giſelbertus: Sola rationalis creatura ad ſimilitudinem Dei facta legitur, licet omnis creatura in ratione & prouidẽtia Dei facta fuerit, ex qua & ſecundum quam perfecta ſit in ſubſiſtentia ſua. in lib. Altercat. cap. 3. Et Theophylactus ait: Anima hominis eſt inſtar citharœdi, mẽbra uerò ut cithara. Malè nãq; & ineptè pulſante citharœdo, malè habet quoque cithara. in epiſtol. Pauli ad Rom. cap. 7.

De ætatibus hominis inquit Theophylactus: In prima ætate magna eſt inſipientia: in ſecũda, quæ eſt adoleſcentũ, magna eſt flamma concupiſcentiæ & iræ: in uirili autem amor opum regnat. In Matth. cap. 3.

De imagine Dei inquit Giſelbertus: Imago Dei ad quam homo conditus fuit, hominem ad hoc prouocabat, ut cognoſceret & diligeret: in noticia ſibi copularet ſapientiam, in dilectione pręmij materiam. Culpa ſua deiectus ab utroq;, perdidit utrumq;: tantum ad exteriora effuſus, quantum ſuperiorum oblitus. In lib. Alter. cap. 1. Itẽ: Eſt ergo imago Dei, homo in ratione, & in immortalitate, ſimilitudo in morũ ſanctitate & iuſtificatione: aliud etiã exequẽs in fide, aliud in operatione: imago ſecundum cognitionẽ ueritatis, ſimilitudo ſecundum amorem uirtutis. Vel imago ſecũdum ſcientiam, ſimilitudo ſecundum ſubſtantiam, iuxta illud: Cum apparuerit, ſimiles ei erimus, non æquales. imago, quia rationalis: ſimilitudo, quia ſpiritualis. Porrò hæc in anima ſola facta ſunt, quia corporea natura ſimilitudinẽ diuinitatis capere non potuit, quæ ab eius excellẽtia & ſimilitudine in hoc ipſo longè fuit, quòd corporea fuit. in lib. Altercat. cap. 4. Item: Fecit ergo Deus hominem ad imaginem & ſimilitudinem ſuam, ut ſicut ipſe præeſt uniuerſæ creaturæ per omnipotentiam, ſic homo terrenis omnibus per intelligentiam. hæc enim imago non ſecundum corpus, neq; ſecundum aliam quamlibet animæ partem, ſed ſecundum rationalem mentem attendenda eſt. in lib. Alter. cap. 4. Et Theophylactus inquit: Vnuſquiſq; noſtrûm imaginẽ Dei geſtat, uel principis mundi. Quũ igitur ſimiles nos fecerimus Cæſari, facti filij diaboli, imaginem eius geſtantes, illã reddere ei oportet, & abijcere: ut habeat quæ ſua, & nihil inueniat in nobis quod ſuum ſit propriè. Ita & imago Dei ſeruetur à nobis incontaminata. in Luc. cap. 20.

De homine deprauato inquit Radulphus: Sciendum uerò, quòd omnis creatura Dei bona eſt, præter illam quæ proprio uitio deprauata eſt, ut homo malus & angelus malus. lib. 8. cap. 1. in Leuitic. Item: Difficile humanus animus ab omnibus uitijs feriatur. Aut enim poſt acceptam pœnitentiam illuc relabitur, unde emerſit: aut ab alijs in alia tranſitum facit. Idem lib. 9. cap. 4. in Leuitic.

De ratione hominis ait Theophylactus: Omnes homines, ſecundum quod mentẽ accepimus, & rationẽ ab eo quod nos creauit uerbo, dicimur illuſtrari ab eo. Nam ratio data nobis, ſecundum quam rationales uocamur, lux eſt, quæ ducit nos ad ea quæ ſunt facienda, & quæ non ſunt facienda. Theophylactus in Iohan. cap. 1.

De corpore ſpirituali Theophylactus ait: Illud corpus quod nunc habemus, animale eſt: hoc eſt, ab anima regitur, & uiuificatur à naturalibus & animalibus qualitatibus

taribus & uiribus: quod autem poſt reſurrectionem habebimus, ſpiritiuale erit. in Luc. capite 24.

De tribus potentijs in homine, inquit Theophylactus: Tres tales in anima diſcimus eſſe uires, plantari..am, animalem, & rationalem. Secundu.. q..od creſcit & nutritur, & ſimile gener..t, plantis aſsimilatur: ſecundũ quod iraſcitur & cõcupiſcit, brutis comparatur: ſecundum quod intelligit, rationalis dicitur. in Matth. cap. 22.

De dignitate hominum, inquit Theophylactus: Homo animalium omnium perfectiſsimum eſt, & particeps naturæ omnium, & præterea quiddam ſublimius habens. Particeps eſt naturæ lapidis. habet enim capillos & ungues, quæ inſenſata ſunt quẽadmodum lapis. Particeps eſt & naturę plantarum, ſecundum quod creſcit & nutritur, & ſimile generat, ſicut & plantæ. Particeps eſt & naturæ brutorũ, ſecundũ quod habet ſenſus, & iraſcitur & concupiſcit. Particeps eſt autem & Dei iuxta rationalem animam, ſupra omnia alia animantia. In Luc. capite 10.

De tribus hominum ordinibus, inquit Theophylactus: Tres ſunt ordines hominum: carnalium, animalium, & ſpiritualiũ. Carnalis quidem eſt, qui uult lętari & gaudere cum alius malefecerit, ut eſt omne genus auarorum. Animalis, qui neq; furari neque nocere uult: hoc eſt enim iuxta naturam uiuere, quandoquidem hoc nobis natura indidit. Spiritualis uerò, qui & affligi, & damnũ ferre uult propter uirtutem. Eſt igitur primus circa naturam, ſecundus iuxta naturam, tertius ſupra naturam. Omnis igitur qui humana ſapit, & non ualet intelligere ea quæ ſunt ſupra naturã, Animalis dicitur, ut qui anima & ſpiritu gubernetur. Quando autem quis ſpiritu agitur, & non iam uiuit ipſe, uiuit autem in eo Chriſtus, hic eſt ſpiritualis naturam ſupergreſſus. In Luc. capite 14.

Pronitas ad peccandum. Giſelbertus: Sicut ſexus fœmineus fragilior eſt quàm maſculinus, ſic pronior eſt homo ad uitia quàm ad uirtutes. in lib. Alter. cap. 5. Item: Cum laboramus tentatione & miſeria, neceſſatia eſt nobis patientia. Quàm ſit enim debilis & infirma humana natura, oſtendit nobis in alijs creatura diuerſa. Cortex ambit arborem, penna ueſtit uolucrem, piſcem ſquama operit, ouem lana calefacit, pilus feras & iumenta præmunit, concha teſtudinem excipit, ebur elephantem ſolidat: ſolum hominem nudum natura producit. in lib. Altercat. cap. 10.

De infirmitate humana, inquit Radulphus: Hic eſt humanus defectus. Cũ ſemel labi cœperit homo, & ad peccandum deflexerit intentionem ſuam, non ſtatim prorſus affectum iuſticiæ, ſed primos lapſus ſuos arguẽs, & diſplicens ipſe ſibi, admonitionis alicuius uerbo ſtimulatus, ſurgere tentat: iam tamen hoſtibus ſuo merito traditus, niſi diuinitùs adiuuetur, dum ſurgere nititur, iterum pręcipitatur. Cum autem peccandi conſuetudinẽ fecerit, paulatim incipit negligere ſeipſum: & tanquam multis confoſſus uulneribus, atque exanguis effectus, ſenſum etiã doloris amittit. Hinc enim ſcriptum eſt: Impius cum uenerit in profundum malorum, contemnit. lib. 20. cap. 1. in Leuit. Et: Hic proceſſus iniquitatis eſt, ut poſtquam à iuſticiæ ſtatu labi cœperit homo primùm ad id quod expedit, languidius aſſurgat, deinde ipſam etiam bene agendi uoluntatem perdat. Radulphus lib. 10. cap. 1. in Leuit. Theophylactus ait: Imbecilles ſumus homines, ideq non debemus nos ipſos in tentationes inijcere: ſed ſi inciderimus, orandum ne abſorbeamur à tẽtatione. Abſorptus enim & uictus, ille in profundum tentationis inductus eſt: at non item qui incidit, & uincit. in Matth. cap. 3. Item: Nos brutis animantibus comparati ſimus, ſicut & præſepe proprius brutorum locus eſt: ita noſtrũ præſepe eſt mundus, nos uerò bruta. Chriſtus autem redemerit nos, qui brutis aſsimilamur: ea propter & ipſe tali loco fuit reclinatus. idem Luc. 2.

Mortalis eſt. Theophylactus: Non tantum mortales facti ſumus ex Adami præuaricatione, uerumetiam affectus prauos natura peccato uendita recepit, iuri planè & dominatui peccati ſubdita, ut nulla ratione reflectere poſſet. in epiſt. Paul. Ro. 7.

De fine hominis inquit Giſelbertus: Verùm conditionem primi hominis, rerum omnium uiſibilium conſtat creatione quidem tempore poſteriorem, ſed cauſa fuiſſe priorem: quia qui factus eſt prius omnia, propter eum facta ſunt omnia. Si enim iſta omnia Deus fecit propter hominem, cauſa omnium homo eſt, & cauſaliter prior omnibus homo eſt. Ipſum uerò propter quod factus eſt homo, prius homine eſt, & multo ante omnia quibus homo cauſaliter prior eſt. Id autem propter quod factus eſt homo, quid aliud erat, niſi à quo factus eſt homo? Si ergo cauſa mundi homo eſt, quia propter hominem mundus factus eſt: & cauſa hominis Deus eſt, quia propter Deũ homo factus eſt. in lib. Altercationis cap. 3.

Item: Nónne homo factus eſt ut Deo ſeruiret, propter quem factus eſt? & mundus factus eſt ut ſeruiret homini, propter quem factus eſt. in lib. Alter. cap. 3. Theophyl.

inquit

inquit: Deus creauit hominem ad laborẽ, artusq; ad hoc effinxit. quocirca qui ociosus est, ab ordine ſuo deficit, & creatione. In epiſtol. Pauli ſecunda ad Theſſal cap. 3. Et: Omnis homo menſarius à Deo ordinatus eſt, ut in huius mundi officina magna negotietur. Idem in Luc. 19. Smaragdus ait: Qui in hoc poſiti, id eſt in hoc per naturam homines facti ſunt, ut credant Deo, & eius obtemperent uoluntati. In epiſtol. Petri, capite ſecundo.

De exitu hominis inquit Radulphus: Nõ eſt in hominis arbitrio, quem uitę huius exitum ſortiatur: cum plures ſenectus paulatim deficiens uitæ ſubducat, alijs infirmitas grauis uitã extorqueat: quidã ferro cęſi, quidam beſtijs expoſiti ſunt. Quoſdã conſumpſerunt incendia, quoſdam maria ſubmerſerunt. lib. 20. cap. 7. in Leuitic.

De anima hominis inquit Giſelbertus: Sicut de corrupta carne caro corrupta ſeminatur: ita anima carni peccatrici infuſa, iniuſto, ſed tamen occulto iudicio damnationi ſubijcitur. Proinde gemino uitio natura humana corrumpitur, ex quo malorũ omniũ propago pullulare cognoſcitur. In lib. Altercat. cap. 4. Et: Creauit Deus animam primi hominis de nihilo, & inſpirauit eam corpori, de terræ materia ſumpto & formato, dans ei ſenſum & diſcretionem boni & mali: ut corpus ipſi ſociatum ſenſum uiuificaret, & per rationem regeret, & in ipſo homine ſenſus eſſet ſubiectus rationi, ratio creatori: ut ſecundũ rationẽ corpus moueretur per ſenſum, ratio autẽ libero arbitrio moueretur ſecundũ Deum. in lib. Altercat. cap. 4. Radulphus ait: Anima ſubſtantia eſt inuiſibilis, pars hominis, ex qua homo cũ corpore cõpoſitus eſt. lib. 2. cap. 4. in Leuit. Theophyl. inquit: Anima pulchra ſanè à Deo condita eſt, gratioſa, blanda, iucũda, inſpirationis gratiã accipiens: fit autem meretrix, quando à uoluntate incãtata fuerit, effaſcinataq; ut à uero bono deficiat uſque adeò, ut uel alijs ducatũ præſtet in ueneficijs uoluptatũ. ſup. proph. Nahũ cap. 3. Item: Anima habet duas alas, naturalem & doctrinalem: per quas mota ad honeſtum, ſurſum ad cœlum fertur. At ſpiritus operę eſt precium adeſſe adminiculationẽ, conuertentem ſeſe ſemper in anima, ita ut nunquam eam deſerat, ſi celerior futura ſit. Huiuſmodi anima, etiamſi olim ſacrificarit affectibus ſuis, eosq; adorarit, nũc propter eos pudefiet deflens imprudentiam ſuam. in prophet. Oſeæ, cap. 4.

De ueteri & nouo homine inquit Anſbertus: Ad ueterem enim hominem pertinet, ceruicem ſuperbię contra Deũ erigere, uetita contingere, terrenis concupiſcentijs inhlare, gulę atq; ebrietati deſeruire, luxuriæ inquinamentis ſordidari, ira uſq; ad diuiſionẽ exulcerari, zelo atq; inuidia exuri, de aliorũ felicitatibus cõtriſtari, de terrenis damnis mœrore affici, de adeptis lucris immoderatius lætari, elatione ſuper cæteros extolli. At contrà ad nouum hominẽ pertinet, omni humilitate creatori ſuo ſe ſubdere, illicita nõ pręſumere, terrena deſpicere, cœleſtia appetere, ieiunijs uacare, caſtitate fulgere, pacis abundantia repleri, charitate uigere, de alienis felicitatibus gaudere, de terrenis damnis nullo mœrore affici, de adeptis lucris nunquã immoderatius lętari, cũctis electis fratribus ſemetipſum inferiorem exiſtimare. in Apocalyp. cap. 21.

Diuitiæ quomodo poſsidendæ. Theophyl. Nos nõ ſumus domini diuitiarũ (nihil enim habemus propriũ) ſed diſpenſatores alienarũ rerum ſumus, quæ à Domino ſunt cõcreditæ nobis, ut bene illas diſpenſemus, ſicut ipſe imperat. in Luc. cap. 16.

DE LIBERO ARBITRIO.

Definitionem talem ponit Giſelbert. Arbitriũ eſt iudicium animi, ſiue de bono, ſiue de malo: liberũ autem ad utrũq;, ſine coactione. Hoc autẽ liberum arbitriũ, id eſt, diſcretionẽ boni & mali, cũ iudicio mẽtis & homo & angelus naturaliter ſine ſuperaddita gratia habuit: & non ſolum diſcernendi, ſed etiam naturaliter liberam, ſiue ad bonum ſiue ad malum, poteſtatem acceperat utrinq; declinandi. Primus itaque homo quantum ad naturam corporis terreni, & immortalis factus eſt ſecundum aliquid, quia potuit non mori: & ſecundũ aliquid mortalis, quia potuit mori. in lib. Altercat. cap. 4.

De diuiſione liberi arbitrij, inquit Giſelbertus: Trimoda eſt igitur humani libertas arbitrij: alia naturalis creationis, alia gratię adiutricis, alia gratiæ confirmatricis. in lib. Altercat. cap. 4.

Ante lapſum liberum arbitrium. Giſelbertus inquit: Liberrimum ante caſum habens arbitrium: quia adiutrix gratia nil repugnans, nil ſibi contrarium in natura hominis inueniebat, ideoque ipſi naturæ adhuc integræ & puræ familiariter cohærebat, unde noua natura bonum uelle, & perficere prompta facultate ualebat. in libro Altercat. capite quarto. Et: Poſitus igitur homo in medio uiſibilis & inuiſibilis creaturæ, ipſe particeps utriuſq; naturæ conditionis ſimilitudine, rationem & prouidentiam acceperat mala uitandi ſi uellet, & bona faciẽdi, quibus ſe ab hoſte cuſtodiret, noxia fugiẽdo, ſalubria appetendo, medijs ad utrũlibet utens. In lib. Altercat. cap. 4. Item: Deus de limo terræ formans

hominem, tãta gloria ueſtiuit sum, ut poſſet mori, poſſetq; uon mori, ponens magis in formati hominis arbitrio, quàm haberet etiam ipſa condirio. Factus eſt igitur talis, ut ſi uellet, æterna uita frueretur: ſi ſecus, gloria promiſſa priuaretur. In lib. Altercat. capite quarto. Theophylactus inquit: Adeò formoſus erat & elegans, ut es pulchritudo nõ poſsit ſatis uerbis exprimi. de qua propheta ſic ait: Specioſus forma præ filijs hominum. Pſal. 44. Peccarum enim non fecit, quod hominẽ ſenio cõficit ac corrumpit. in epiſtol. Pauli ad Coloſſ. cap. 3.

De lapſu hominis inquit Radulphus: Primus parens omnium, primus homo eſt. Hic ſua iuduſtria diuinitatem ſe adepturũ ſperauit, aurem ſerpenti accommodans: & contrà ustitum comedens, ut eſſet ſicut Deus, ſciens bonũ & malum. Sed hæc eius prudentia ad inſipientiã ei conuerſa eſt, cõfuſionemq; illi peperit repentinã, dũ continuò morti addictus, & pelliciam ſuam iam indutus, uocem irridentis audiuit: Ecce Adam factus eſt quaſi unus ex nobis, ſciens bonum & malum. lib. 11. cap. 1. in Leuitic. Item: Autoritas habet Scripturarum, hominem à Deo plaſmatum, in paradiſo collocarum fuiſſe, plenã uoluptate omnimoda regionem ſortitum: in qua & corporis incolumitate, & ſenſuum integritate, omniumque quæ ſenſibus ipſis iucũditatem afferre potuiſſent, abundantia lætaretur, angelorũ frequenti frueretur alloquio: diuinis inſuper amicitijs, ſi Deo ſubditus perſtitiſſet, omnis illa beatitudo cumularetur. Ab hac fœlicitate, quam creatoris perceperat gratia, infœlix ille merito ſuo proiectus eſt, qui gratiæ ingratus extitit, qui aduerſus bonitatem patris ceruicem erexit, dum eius imperio mulieris uocẽ præpoſuit. Exinde uoluptates illæ ſpinarum tribulorumq; punctionibus commutatæ ſunt: corporis ualetudo in languores innumeros delapſa, prima abundantia ad ſummã redacta inopiã: mori cogitur, cui uita indẽficiens parabatur: angelorum familiaritate priuarus, ex Dei amico factus eſt inimicus. Radulphus in Præfat. lib. 16. Theophylactus inquit: Adam eo die, quo comedit de ligno, mortuus eſt: & quamuis uiueret, ſententia tamen & natura rei mortuus fuit. in Iohan. capite tertio.

Qualis ſit homo poſt lapſum. Theophylactus: Narura quidem reperiſitur quidam manſueti & boni, ſed non uirtute. Nam exercitatione & meditatione boni nullus inuenierur: & quamuis boni quidã habiti ſint, omnia tamen ad uanã gloriã fecerunt. Qui autem bonus propter gloriã, & nõ propter bonũ ipſum, ſi quando tempus inuenerit, malis indulgebit concupiſcentijs. Nam ſi apud nos & interminatio gehẽnæ, & omne aliud ſtudiũ, & uitæ innumerabiliũ ſanctorũ uix conſeruant homines in uirtute: quo pacto nugæ gentiliũ illos in bono continebunt? magna quoq; res fuerit, ſi non & peſsimos reddiderint. in Iohan. cap. 3.

Renatorum liberum arbitrium.

Giſelbertus ait: Adæ iuſto & innocenti à Deo adiutrix graria, quamdiu in bono perſiſtere uoluit, negari non debuit. Nulla in eo carnis dominabatur moleſtia, quę ad implendum Dominicum præceptum eſſet contraria, ac per hoc nullã depreſsionẽ habebat. Nos autem etſi per regenerationem adiutricem recuperemus gratiã, carnis tamen non effugiemus moleſtiã, in pœnã peccati reſeruatam: quæ omnino rationi cõtraria, à bono nos retrahit, & in omnia uitia iuxta legem peccati quæ eſt in membris noſtris præcipitare contendit. Facta eſt igitur depreſsio liberi arbitrij, partim per ſubtractionem gratiæ, quam meruit culpa: partim per debilitatem utriuſq; naturæ, quæ ex peccato eſt profecta. in lib. Altercat. cap. 4. Et: Gratia data eſt, ut homo fide iuſtificatus, per ipſam aliquo modo poſſet, quod noſſet. in lib. Altercat. capite primo. Item: Ratio per gratiam illuminata, informatur ad occulta Dei intuenda, quantũ deſuper conceditur, & dona ſuperna pro menſura congrua puro intellectui ſe partiuntur. In lib. Altercat. cap. 3. Et: Deus iuſtus, bonus, hominis præparat uoluntatem adiuuandam, adiuuans præparatam. Dat primò, ut homo bene uelit: inde, ut quod bene uult, meliùs poſsit. In lib. Alterc. cap. 11. Theophylactus inquit: Cum prius humana natura inimica fuerit Deo, nunc ita cõciliata eſt, ut & Deo adiuncta ſit, & incarnatio unita. in Lucam, capite 2. Item: Conditus es in CHRISTO IESV, & noua creatura factus es, defuncto uetere homine in baptiſmate. Ac quemadmodum principiò cum non eſſes, produxit te ut eſſes: ſic etiamnum, ut bene eſſes, te protulit. conditus es non ut ocieris, uerùm ut opereris circumambulesque in bonis operibus: hoc eſt, omnem ætatis tuæ curſum in hiſce perficias, non duos tres'ue annos, ſed omnem uitæ tuæ uiam. Idem in epiſtol. ad Epheſ. capite ſecundo. Item: Nouus homo eſt uoluntas ſecundum Deum, quæ non conſeneſcit, ſed nunquam nõ uiuax eſt, & florens, ad cùm Dei, tum diuinatũ rerum agnitionem, nunquã nõ magis magisq; noua demonſtrata: quo maiorẽ acceperit cognationem, pluribusq; donata fuerit, hoc ualentiorem ſeſe exhibens. Idem in epiſtol. ad Coloſſ. cap. 3.

Vnde

Vnde ſit, docet Giſelbertus: Ipſe enim Deus per ſe bonam ad actum bonum præparat uolunrarem, & agendi poſsibilitatē: ut uoluntariè bono fini occurrat, per remunerationem. In lib. Altercat. cap. 4. Item: Spiritus ſanctus primùm operatur uoluntatem bonā, deinde operatur per eā. Equidē omne quod bonū poteſt eſſe, id eſt, cogitare & uelle & perficere pro bona uoluntare, attribuendū eſt Deo, nō hominis libero arbitrio. Si ergo Deus tria hæc, hoc eſt bonū cogitare, uelle & perficere, operatur in nobis: primū profectò ſine uobis, ſecundū nobiſcum, tertiū per nos facit. Siquidē imittēdo bonam uoluntatem nos præuenit: immutando, etiam malam uoluntatem ſibi per conſenſum iungit: miniſtrando etiam conſenſui facultatem uel facilitatem, foris per apertum opus noſtrū internus opifex innoteſcit. in lib. Alterc. cap. 4. Item: Niſi adiutrix gratia adſit libero arbitrio, fruſtra de profectu ſuo inflatur tuméris animi præſumptio. in lib. Alterc. cap. 12. Radulphus ait: Scriptum eſt, Non poteſt homo à ſeipſo accipere quicquam, niſi ei datum fuerit de cœlo. Sed cum in omni bono opere miſericordia diuina præueniat nos, ſi quærat homo quid ei retribuat, non inuenit, niſi & hoc ipſum à Deo accipiat. Itaq; diuina largitas & beneficijs ſuis nos obligat: & obligatos, ne ingrati remanemus, eiuſdē gratiæ ſuæ multiplicitate nos adiuuat. lib. 5. cap. 1. in Leuiticū. Et: Christus per gratiā ſuam nos ſanctificans, & per Spiritum S. charitatē ſuam in cordibus noſtris diffundens, amorem mundi huius à nobis repellit: idem uerò qui leuat ab imis, prouehit ad ſumma: & qui purgat uitijs, ditat uirtutibus. Ibidem. Et: Cum aliquid boni agitis, ipſum pietatis affectum ne transferatis ad uos, ut uobis illud aſcribatis. Deus enim eſt, qui operatur in uobis & uelle & operari pro bona uoluntate. Idem lib. 5. cap. 3. in Leuiticū. Item: Qui munus Dei ſibi aſcribit, neceſſe eſt ut gratiā perdat, pro qua gratus non fuit. ibid. Et: Igni tradimus hoc quod non poſſumus edere, cum fortitudinem illorum ad quam pertingere non ualemus, Spiritui S. aſcribimus. Nō enim uolētis, neq; currētis, ſed miſerētis eſt Dei. Et: Quia unicuiq; datur gratia, non ſecundum ſuum arbitrium, ſed ſecundum donantis menſuram. Idem lib. 6. cap. 5. in Leuit. Et: Sortis interpoſitio, manifeſta eſt diuinę gratiæ commendatio. Sicut enim, ubi ſors diſcernit, hominis deliberatio ocioſa eſt, dū pars utraq; non ſibi ſpectat, ſed ſortis examen expectat: ſic in nobis omnibus, qui natura ſumus filij iræ, qui ſub iugo dæmonicę naſcimur ſeruitutis, nō expectatur quis uelit exire, ſed quem ſuperna clementia uelit liberare. nō enim uolentis, neq; currentis, ſed miſerentis eſt Dei. Nec hoc dicētes, humani arbitrij deſtruimus libertatem. Libertas namq; eſt homini, ſi cœlitùs adiuuetur: alioqui nulla eſt, ſi gratia deſtituatur. Sine me, inquit Dominus, nihil poteſtis facere. Idē lib. 12. cap. 1. in Leuit. Et: Nihil habet homo quod nō acceperit, in omnibus quippe diuina miſericordia præuenit nos. nondum enim ſciebamus eum, quādo ipſe iam operabatur ſalutem noſtram in medio terræ. Idē lib. 12. cap. 1. in Leuit. Et: Ipſe quippe ſolus laudandus eſt, à quo bona cuncta procedunt, ſine quo nihil poſſumus facere: quia ipſe eſt qui operatur in nobis & uelle & operari pro bona uolūtare. Idem lib. 14. cap. 3. in Leuit. Itē: In omnibus enim miſericordia eius præuenit nos: ſed quæ primò datur ut incipiamus, poſtmodum ut abūdemus magis, proficientibus multiplicatur. Sic poſt Christi reſurrectionē datus dicitur Spiritus S. Apoſtolis, nō ut haberent, quem prius non habuerant: ſed ut magis illo abūdarent, quem prius acceperāt. Et hic igitur cuſtodientibus diuina præcepta, pluuia promittitur gratiæ ſpiritualis: cuius quidem iam participes erāt, ſi quę Deus præcipit, faciebāt: ipſa tamē obuia quā nobis gratia cōtulit, eiuſdē gratiæ nobis incrementū acquirit. Idem lib. 19. cap. 8. in Leuit. Theophylactus inquit: Aſcende in montem mandatorū, ubi ſedet IESVS: etſi cæcus fueris, nō ualens uidere per teipſum quod bonū: etſi claudus, uidens quidē quod bonū, non ualēs aūt ad hoc peruenire: etſi ſurdus, qui neq; aliū audias admonentē, neq; aliū admonere ualeas: & ſi mutilus ſis, non ualens extendere manū ad eleemoſynam: etſi alio quodā morbo tenearis, uadas ad pedes IESV, & ueſtigia uitæ illius attinge, curāq; habebis. in Matth. cap. 15. Et: Quiſquis confitebitur in me, confitebitur coram Deo. In me (dicit Chriſtus) confitebitur. hoc eſt: meo adiutorio adiutus, & mea uirtute. Cōfitebor igitur & ego in illo, hoc eſt, ſub ipſo cooperās. Opus enim habemus & nos Deo duce, ſine quo nihil poſſumus, & Deus quoque opus habet nobis. Si enim nō inuenerit in nobis opera digna, neq; nos aſſumeret, alioqui perſonarū acceptor eſſet. Confiteamur igitur & nos in illo, hoc eſt in eius cooperatione: & ipſe in nobis, hoc eſt, intra nos cooperās. Idē in Luc. cap. 12. Et: Magnitudo & excellētia uirtutis, quæ in nobis apparet, Dei eſt: neq; exiſtimemus nos iſta agere ex nobiſipſis, uerùm omnes qui uidēt, Dei dicunt hoc totum eſſe. Idem in epiſtol. Pauli ad Corinth. 2. cap. 4. Item: Nihil in nobis fit, quod nolit Chriſtus: ſed ille eſt qui

omnia

omnia facit,in nobis & regnás,& dominatum in nos exercens:ac noſtra quidem uoluntas mortua eſt,illius aũt uiuit & gubernat uitam noſtram.Idem ad Gal.cap.2. Et Smaragdus ait: Ex multis ſancti Euangelij locis inuenimus,quia diſcipuli ante aduentum ſancti Spiritus, minus capaces erãt ad intelligendum arcana diuinę ſublimitatis, minus fortes ad roleranda aduerſa humanę prauitatis:ſed eis aduueniente ſpiritu,cũ augmento diuinæ agnitionis data eſt etiã conſtantia, uincendi humanæ perſecutionis tentamenta.in Euangeliũ Iohan. ca.15.

Liberum arbitrium hic non reſtitui, Giſelbertus docet: Libertas arbitrij poſt peccatum deprimitur, nec ad priorem ſtatum amplius in hac uita reuertitur: ſed per tria, id eſt per ſacramentum baptiſmatis & altaris,per ordinem chariratis, per ſtudiũ boni operis tandem reſtituetur:& in reſurrectione,ne amplius deprimi poſsit,confirmabitur.in lib. Altercat.cap.4.

De renatorum lapſu inquit Theophylactus:Deus permiſit Petrũ ſingulari diſpenſatione labi,ut ne extolleretur:& ad hęc ut compateretur labẽtibus, à ſeipſo eruditus, quãta ſit humana imbecillitas & fragilitas. in Marc. cap.14.

DE PECCATO IN GENERE.

De uocabulo Peccati ſcribit Radulphus: Quid interſit inter peccatum & delictum, ſcrupuloſiſsimè à doctoribus noſtris quæſitum eſt. Nã indifferenter ea ſæpiſsimè accipi,ut ſiue peccati nomine ſiue delicti,quælibet culpa intelligatur, certiſsimũ eſt. lib. 4.cap.5.in Leuit. Theophylactus inquit: Omne aliud peccatum, quantumuis inexcuſabile ſit,utpote ſcortationẽ,furtum,& ſimilia,tale eſſe,ut confugere liceat ad humanam infirmitatem,& ſit ueniæ locus.Quando autẽ quis uiderit miracula Spiritus ſancti fieri, & accuſauerit ea quaſi à diabolo facta, qualem habiturus eſt ille excuſationẽ? Manifeſtum eſt enim,ſcire eum quod à Spiritu ſancto fiant: ſua autẽ ſponte malè operari. quomodo igitur talis uenia dignus erit?Itaq; Iudæi quando uiderunt Chriſtum manducantem & bibentem, ac uerſantem cum publicanis & meretricibus,aliaq; omnia more filij hominis facientem,& deinde arguerunt eum ut comedonem & uinipotorem,in hoc erant uenia digni,& neq; pœnitentia ſuper hoc ab eis exigebatur(uidebantur enim rationabiliter offendi)quãdo autem uiderunt eum operari miracula, & arguerunt,& blaſphemarũt Spiritum S.dicenres, hoc dæmoniacum eſſe: quomodo remitteretur hoc peccatum,niſi pœnitentiam egiſſent?Et ita diſce,quòd ille qui blaſphemat in filium hominis,uidens eum humano more uiuere,& dicens: Hic meret: iccarius eſt,uorax & uinipotor, * dum Chriſtus hoc facit. talis enim etſi nõ pœniteat, de hoc nõ reddet rationem. ueniam enim accipit, tanquam qui nõ intellexerit illum fuiſſe Deum, eo quòd tam occultus fuerit. qui autem blaſphemat in Spiritũ S. hoc eſt in ſpiritualia opera Chriſti, & dicit ea eſſe diabolica:niſi pœnitentiam egerit,ueniam nõ aſſequetur.Non enim rationabilem cauſam habuit,ur calumniaretur: non remittetur igitur uel hic,uel alibi. Multi enim ſunt qui hic puniuntur, ſed alibi pœnæ immunes ſunr: ut pauper Lazarus.alij autem & hic & alibi:ut Sodomitæ,& hi qui in Spiritum ſanctum blaſphemant. alij uerò neq; hic,neq; alibi:ur Apoſtoli & Præcurſor. nã licet uideantur perſecutionem pati, ſed non patiuntur illa pro peccatis: ſunt enim probationes & coronæ. in Matth. cap.12.

Definitionem peccati talem recitat idẽ Theophylactus:Peccatum eſt res ſine eſſentia, & ſine ſubſtantia. Vel aliter: Peccatum non eſt potentiæ, ſed infirmitatis. Sicut & Apoſtolus dicit Rom.5.Chriſtus cum infirmi nos eſſemus,mortuus eſt. Et iterũ Dauid Pſal. 13. Multiplicatæ ſunt infirmitates eorũ:& ita peccatũ apud Deum nõ eſt poſſibile,quia eſt infirmitas.Idẽ in Marcũ,cap. 10. Item: Peccatum eſt magna ſepes & interſtitium,nos diuidens à Deo. Idem Luc. cap.14. Item:Peccatum eſt ignauia & corrupta uoluntas, & impetus ad id quod deterius eſt.Vel, eſt ipſe diabolus.hunc enim nonnulli peccatũ eſſe putauerunt. Peccatũ itaq; legis inſtitutionẽ in diuerſum traxit, ea non rectè uſa.Idẽ in epiſtol. Pauli ad Romanos,cap.7. Item:Peccatum eſt tyrannis peccati, animum noſtrũ libidinibus & uoluptatibus arripiens. Ibidem. Et:Peccatum eſt idolum ſubſtantia & utilitate uacans.Idem in Oſeæ prophet.cap.9.

De natura peccati inquit idẽ: Nõ manet uoluptas,ſed fameſcit & perit,fitq; iterũ uacuus ille miſerabilis. Peccatũ enim aſsimilatur ſiliquis,dulcedinẽ habens,& aſperitatẽ.Delectat enim ad tẽpus,cruciat uerò perpetuò: propterea nullus dat ſatietatẽ ei malorum,qui illis eſt aſſuetus.ſup.Luc.15.cap. Item:Omne peccatum pręter naturam eſt. Idem in Oſeæ cap.4.

De fine peccatorũ ait idẽ Theophylactus: Omne peccatũ homicida eſt,& occiſor animæ.in Luc.8. Item:Quo plus ſcit qui peccat, tãto grauiorẽ pœnã ſibi accerſit. Cui enim datũ eſt multũ,ab eo requiretur & multum.Idem in Luc 12. Et:Omnis peccator ordinatur ad ſiniſtram partẽ. Idem in Luc. capite 15. Et:Diſcimus,ex peccatis primum quidem natos eſſe hominũ morbos: deinde

deinde uera enarrari de gehenna, æternúq; eſſe ſupplicium. Igitur ubi nunc ſunt qui dicũt, Ad unam horã indulſi Veneri, quomodo in perpetuũ puniar? Sanè peccata nõ iudicantur tẽpore, ſed ipſa delictorũ natura. Quin hic & illud diſcimus: quòd licet grauẽ luamus pro primis peccatis pœnã, & deinde iterũ in eadẽ incidamus peccata, iterũ grauiora patiemur: idq; meritò. qui enim non emẽdatus eſt, ad maiora tormenta ducetur, tanquã inſenſatus & cõtemptor. Et quare (inquit) nõ omnes ſic puniuntur? Etenim multos uidemus improborũ bene ualentes corpore, & in delicijs ac proſperitate uiuentes: uerùm quòd illi nihil hic patiuntur, uiaticũ eis erit ad ſupplicium grauius, quod alibi ferent. Et hoc Paulus manifeſtè dicebat: Cũ enim iudicamur à Domino, hic ſcilicet erudimur, ut ne cũ hoc mundo condẽnemur, alibi uidelicet. Nã quę hic fiũt, admonitionis ſunt: quæ autẽ alibi, ſuppliciorũ. Quid igitur? nũquid omnes morbi ſunt ex peccatis? Non omnes quidẽ, ſed plures. Morbi enim aliqui propter peccata accidũt, ſicut & illius paralytici: & in libris Regũ uidemus quendã laborantẽ dolore pedum, propter peccatũ. Aliqui autẽ ſunt propter probationẽ, ſicut morbus Iob, ut monſtretur eius uirtus. Quidã autem oriuntur ab ignauia, utpote gula & ebrietate. Sũt autem nonnulli qui coniecturã ſumũt ex hoc quod dicit Dominus, Ne poſthac pecces: & aſſerũt quòd Dominus ſciuerit, quòd paralyticus ille indicaturus eſſet, & ſignificaturus Iudęis. Idẽ in Iohan. cap. 5. Item: Operũ peccati fructus eſt pudor ac uerecundia, & finis illorum mors. Idem Rom. 6.

DE PECCATO ORIOINIS.

De cauſis lapſus humani, inquit Ansbertus: Patenter elucet, quia & diabolus homini peccati uulnus inflixit, quia malũ fieri ex bono perſuaſit: & homo ſemetipſum plaga ſauciauit, quia conſenſit: & Deus percuſsit, uel quia bonũ præcepit, uel quia malũ iuſtè fieri permiſit: iratusq; nequaquam abſtulit, ſed damnauit. Ecce quomodo humano generi in primo parẽte peccati uulnus & diabolus, & idem homo & Deus intorſit. lib. 7. cap. 15. in Apocal.

Vnde peccatum originis. Giſelbertus: Quia totius poſteritatis propagatio de genitalib. fuit propagãda, ipſa carnis concupiſcẽtia creuit & apparuit ex obediẽtia, ubi ipſe humana uerecũdia fomitẽ peccati ex ipſis genitalib. ſenſit erumpentẽ, & totius ſecuturę generationis maſſam corrupturum. In lib. Altercat. cap. 5. Et: Proinde ex protoplaſti ruina pro pœna peccati, cũ omnia ſuo ſeruitio mancipata eſſent, quædã ei (licet ſubditæ naturæ) facta ſunt nociua: non quòd eadẽ ante ruinam eius facta non fuerint, ſed quòd facta ſtanti minimè nocere potuerint. Si igitur homo ſerpentis ueneno ſam maliciã non admiſiſſet, ipſe præſes quidã & dominus cunctorũ animantiũ ordine legitimo imperaret omnibus. Bona igitur creatio cũctorũ: ſed homini, quia Deo contrario, uerſa ſunt quædã in malũ. In lib. Altercat. cap. 4. Et: Sicut Cain fraterna cæde manũ minimè polluiſſet, ſi parẽtes trãgreſſio temeraria paradiſi ſede nõ eliminaſſet: ſic carduus & ſpina obedientes, ac per hoc factos impaſsibiles & immortales nõ punxiſſent. ibidẽ. Et: Pharaonis primogenitũ, diſce primæ pręuaricationis peccatũ, quod originale dicitur, quod perſuaſio diaboli generauit. in lib. Alterc. cap. 8. Radulphus ait: Neceſſe eſt ut in patris matrisq; morte cõtaminetur ſacerdos: quia qlibet noſtrûm mox ut naſcitur, primorũ parentũ reatu cõtaminatus agnoſcitur. Quod igitur uitari nõ poteſt, excuſari poteſt: ut ſcilicet purget uenia, quod ex antiqua tranſgreſsione nobis ignorantib. uitiata cõtrahit natura. lib. 15. cap. 1. in Leuit. Et Theophylactus inquit: Omnia mala humanis corporibus Sathan infert, quando ei à Domino permittitur: quandoquidẽ nobis & ab initio autor fuit ut ab incorruptione, in qua conditi fuimus, excideremus, & infirmo paſsionumque capaci corpori alligati eſſemus. In Luc. capite decimotertio.

In Adam omnes peccauerũt. Cũ enim ille idẽ cecidiſſet, etiã illi qui nõ ederunt de ligno iſto, facti ſunt ex illo mortales: mortiq; ſubiugati, perinde ac ipſi etiã impegiſſent, quandoquidẽ ille impegerit. Ibidem Rom. 5. Et: Diabolus per ſe non eſt autor fornicationis, ſed incontinentia primùm noſtra. ipſa enim eſt in cauſa, cur Sathanas nos tentet. idẽ in epiſtol. Pauli ad Corinth. cap. 7. Item: Omnis mali & uitij autor & initiũ eſt ociũ: quare nedũ uiris, ſed ne mulieribus qnidẽ ocium conuenit. Idẽ ad Timoth. cap. 5. Et: Quomodo diabolus habebat mortis imperiũ? per peccatum. Quia enim peccare faciebat homines ex prima illa inobedientia, ipſe fuit qui mortẽ conderet, ceu milite ipſo ac fortibus armis utene, mortemq; armorũ uice apprehendens aduerſus humanam naturam. Idem ad Hebræos, capite ſecundo. Item: Animaduerte, omne peccatum ex ignorantia & errore naſci. nam etiamſi uideatur quis nouiſſe quid malum ſit, tempore tamen tranſactionis peccati tenebris circumfuſus, ignorãtia & errore lãguet, uoluptatis læuore ac lubrico pręcipitatus. Idẽ in epiſtol. ad Hebræos, cap. 5. Item: Diabolus hominibus qui proximi eius ſunt, quantũ attinet ad rationalẽ

naturam,

naturam, propinauit permixtionem turbidam, conturbans mentem ipſorũ, & peruertẽs ac commiſcens noticiam, quam eis ad noticiam Deus indidit, boni & honeſti: inebriansq; uoluptatibus, ut corda ipſorũ ueluti ſpeluncæ iſtius latronis facta cũ pro ephoro & obſeruatore ſuo habeant, attendentem ſedulò & obſeruantem, ne qua ratione bona cogitatio uel ratiocinatio ingrediatur. Idẽ in prophet. Habacuc, cap. 2. Smaragdus ait: Sic enim oſtendit non creaturarum, ſed peccatorum principem diabolum. In Euangel. Iohan. cap. 13. Et: Mulier drachmam perdidit, quando homo qui cõditus ad imaginem Dei fuerat, peccando à ſimilitudine ſui conditoris receſſit. Idem in Lucam cap. 15.

Quomodo ſit perpetratũ, docet Ansbertus: Cunctis legentibus liquet, tribus principaliter tentationibus primũ hominem à ſerpẽte in paradiſo tentatũ ac ſuperatum, ſcilicet gula, uana gloria, & auaricia. Per gulam enim hunc antiquus hoſtis tentauit, cũ cibũ ligni uetiti ad comedendũ ſuaſit. Per uanam autem gloriã tentauit, cum dixit: Aperiẽtur oculi ueſtri, & eritis ſicut dij. Per auaricam uerò tentauit, cũ ſubiunxit: Scientes bonum & malum. Auaricia enim non ſolum pecuniæ eſt, ſed etiam altitudinis, Paulo atteſtante, qui de unigenito Dei filio ait: Non rapinam arbitratus, eſſe ſe æqualem Deo. lib. 2. cap. 2. in Apocal.

De effectu peccati originalis, inquit Giſelbertus: Perdidit protoplaſtus impaſsibilitatem & immortalitatem, quam accepturus erat per obedientiæ indictam rationẽ. In lib. Altercat. cap. 3. Et: Si homo nõ peccaſſet, tam multa tamq; uitioſa progenies de carne eius nunquam pullulaſſet: ſed ſolum benedictionis fructũ, id eſt, electos omnes, & ſolos germinaſſet, non more iumentorum ruẽdo in libidinem, ſed rationis imperio per mundam carnis naturam ædificando prædeſtinatam cœli progeniem. Peccatum quippe generandi naturam non abſtulit, ſed generationis inſtrumenta corrupit, & generi honorem eripuit. In lib. Altercat. cap. 5. Radulphus inquit: Notum eſt, quòd primi parentis reatus nos & peccato ſeruos, & labori fecit obnoxios. Sed ſicut Deo iuſtè indignante, in hãc neceſsitatem incidimus, ut nec peccato reſiſtere, nec laborem declinare poſſemus: ſic eo nobis propitio reddito, & peccati iugum iam reijcimus, & à laboribus noſtris requiem expectamus. Sub cuius libertatis noſtræ ſacramẽto, die propitiationis ſabbatum Iudæis indicitur: ut intelligat Dei populus, ex diuina miſericordia diẽ illũ ſperare debere, in qua nec corruptioni ſubdatur, nec iniquitati ſeruire cogatur. lib. 17. cap. 2. in Leuitic. Item: Immortalitatis gloriam in primo parente perdidimus. Radulph. lib. 18. cap. 4. in Leuitic. Et: Pauperes ſumus omnes nos, quoniam illas perdidimus diuitias, quas in prima cõditione conditor ipſe nobis attribuit. Pauperes ſumus, quia prudentiam, qua mores noſtros corrigere, & in gratiam creatoris noſtri redire poſsimus, forſitan non habemus. Hac paupertate compulſi, alicui iuſtorum in ſeruitutem nos uendimus, cuius & regamur ſapiẽtia, & ſubijciamur imperio: diuitias quas amiſimus, aut multo ampliores, humilitatis noſtræ precium accepturi. Radul. lib. 19. cap. 6. in Leuitic. Theophylactus inquit: Adami peccatum mortem peperit corporalem, adeoque corporis & animi ſolutionem: peccatum autem quod nunc eſt, æternæ morti, pœnæ nimirum ſempiternæ tradit hominem. In epiſtol. Pauli ad Rom. cap. 6. Et: Non tantum mortales facti ſumus ex Adami præuaricatione, uerumetiã affectus prauos natura peccato uendita recepit, iuri planè & dominatui peccati ſubdita, ut nulla ratione reflectere poſſet. Idem Rom. 7. Et: Carnis noſtræ natura corrupta eſt à peccato, uitaq; deſtituta eſt. Idem Corint. cap. 10. Smaragdus ait: Sicut enim qui mortuũ tangebat, polluebatur: ſic & qui peccatum operatur, magis polluitur. Mortuum quippe tãgere eſt, in peccatis mortuũ quempiã uel ſequi uel imitari. Smaragdus ad Epheſ. ca. 6.

De fine lapſus inquit Ansbertus: Primus homo ad imaginem Dei conditus, in paradiſi delicijs poſitus, dum ſeruandæ obediẽtiæ mandata ſuſcepit, quaſi quædam firmitatis columna fuit: ſed impulſu diabolicæ ſuggeſtionis per mulierem quaſi quodam ariete percuſſus, ab ſtatu firmitatis uel rectitudinis ruens, à paradiſi fœlicitate ad ærũnam ſeculi, à uita ad mortem, à quiete ad laborem exijt. Quo ſcilicet ruente, nos quoq; pariter ruimus: quo exeunte, nos ſimul exiuimus. lib. 2. cap. 3. Apocal. Giſelbertus: Ignorantia boni, & concupiſcentia mali: quarum altera mentem, altera carnem maculauit. Ignorantia pœna eſt elationis, concupiſcẽtia eſt effectus mortalitatis. Ita quatuor mala in homine apparent: ſuperbia, ignorantia, mortalitas, concupiſcentia. Superbia, mentis culpa tantum: ignorantia, culpa & pœna in mente: cõcupiſcentia, culpa & pœna in carne. Itaque propter elationem, obſcuratus eſt animus per ignorantiã: propter mortalitatem, caro emollita eſt per concupiſcentiam: elatio lumen ueritatis abſtulit, concupiſcentia mortalitatẽ induxit, duo media, culpa & pœna. in lib. Altercat. cap. 4.

De pœ-

De pœnis peccati inquit Theophylactus: Ne exiſtimes peccatores pœnam eſſe euaſuros. ueniet enim eis pernicies, etiamſi nōdum appareat: certò tamen aduentura eſt, ærumnoſa profectò, multa ſecum triſtia adferens, atq; amara, non ſecus atq; dolor parturientis. Theophylactus in epiſtol. Pauli ad Theſſalon. cap. 5.

DE ACTVALIBVS.

Radulphus ait: Poteſt etiam uideri illud eſſe delictum, quod imprudenter, id eſt ignoranter: illud peccatum, quod a ſciente committitur. Indifferenter tamen dicuntur plerumq;, ut & peccatum nomine delicti, & delictū nomine peccati appelletur. Græcè autem delictum duobus modis dicitur, παράπτωμα & plemmelia. In paraptomate tā quam decidere intelligitur, qui delinquit. unde cadauer, quod Latini à cadendo dicunt, Græcè πτῶμα dicitur. Qui ergo peccando malum facit, prius delinquendo à bono cadit. Et plemmelia ſimile nomen eſt negligentiæ. nam Græcè negligentia ἀμέλεια dicitur: quia curæ non eſt, quod negligitur. lib. 4. cap. 5. in Leuit.

Quid ſit. Radulphus: Peccatum dici non poteſt, niſi in rationabili creatura deprauatio uoluntatis. Cum namq; in re materiali aliquid corrumpitur aut conſumitur, damnum quidem plangitur, ſed reatus ſtolidæ illi creaturæ nequaquam aſcribitur. Sola quippe (ut diximus) natura illa, in cuius arbitrio poſitum eſt ut rectè agat, ſi uelit, tunc peccat, cum propria ſponte ad appetitum iniquitatis defluxerit. Quæ autem ſine ſenſu eſt, nec ad ſui cuſtodiam deliberandi ſuſcepit arbitriū: etiamſi corrupta fuerit, non ei imputatur, nec nutui eius aſcribitur. Qualiſcunq; igitur fuerit creatura inſenſibilis, peccati contagiū quod ignorat, homini rationabiliter ſeie utenti non importat. lib. 9. cap. 9. in Leuit. Item: Peccatū ſolum eſt, quod hominem & Deo inimicum, & diuinis legibus reddat contrarium. Ibidem.

Diuiſionem peccatorū talem recitat Giſelbertus: Alia ſunt peccata contra naturā, alia contra mores, alia contra præcepta. In lib. Altercat. cap. 7. Radulphus inquit: De ſcabie notum eſt, quòd facilè homini accedat, facilè & recedat. Quæ licet moleſta ſit corpori, nihil tamen affert quod lepræ contagio debeat comparari: ita ſunt & peccata quædam leuiora & quotidiana, quæ non intentione malitioſa, ſed aut infirmitate aut ignorātia ſæpe committimus: ut eſt intemperans & effuſa lætitia, laſciuiæ diſſolutio, incircūſpecta locutio: qui nec quid, nec cui loquatur ut opus eſt, diſcernit. Hæc & ſimilia his, licet mortifera nō ſint, humanæ tamen conuerſationis ſpeciem deturpant: & grauioris etiam mali nonnunquā ſuſpicionem proximis ingerunt. lib. 9. cap. 1. in Leuit. Et: Si iniquitas à qua per pœnitentiam conuertimur, non eſt in ruinam, nec ad mortem eſt. Vnde conſtat illam ſolam ad mortem eſſe, quæ pœnitentię ſatisfactione non tergitur. Hoc eſt ergo peccatum, pro quo nemini rogare permittitur. Radul. lib. 10. cap. 2. in Leuit.

De modis cadendi, inquit Giſelbertus: Tribus modis cadimus, ſuggeſtione, delectatione, conſenſu. Hoſtis ſuadet, caro delectationi ſuccumbit, ſpiritus cadit. Culpam ſuggeſtio docet, uincit delectatio, ligat aſſenſus. in lib. Altercat. cap. 5. Radulphus ait: Res eſt uulgata quam dico, omne peccatum tribus gradibus conſummari: ſuggeſtione, delectatione, conſenſu. Suggeſtio ſine delectatione, non polluit: delectatio uerò peccatum inchoat, ſed conſenſus aditus conſummat. lib. 8. cap. 4. in Leuit.

De impulſiuis peccati, ait Giſelbertus: Quadripartita materia peccati eſt, ſuggeſtio, delectatio, conſenſus & actus. Alio modo: Actus malus ſine uerecundia, conſuetudo, deſperatio & defenſio. Suggeſtio fit per hoſtem, delectatio fit per carnem, conſenſus per ſpiritum, audacia per elationem. in lib. Altercat. cap. 5. Et: Quatuor ſunt quæ à Deo nos abſtrahunt: caro illecebris, diabolus dolis, mundus curis, proximus affectu. in lib. Altercat. cap. 16. Item: Carnalis delectatio prima origo peccati. In lib. Altercat. cap. 5.

Vnde ſit. Anſbertus: Nolite, inquit Paulus, locum dare diabolo. Ille enim locum dat antiquo hoſti, qui quodlibet mortale crimen admittit. Nam hi qui minima committunt, & tamen à maximis cauent, habitatio antiqui hoſtis non fiunt, nec eo prę ualente ſuccumbunt: quia etſi per delectationem corda eorum nonnunquam penetrat, non tamen per conſenſum inhabitat. Intrat inquam, per minima, ſed non inhabitat per maxima. ille namq; eius fit habitatio, in cuius mente regnat peccatum. Tolle regnum peccato, non inuenitur locus diabolo. Vnde & Apoſtolus, quia introitum eius ad corda fidelium in minimis excludi non poſſe præuidit, perpetuam illi habitationem auferendam præmonuit, dicens: Non regnet peccatū in ueſtro mortali corpore. lib. 4. cap. 12 in Apocalypſ. Et Radulphus: Sicut in ſanguine uita carnis eſt: ſic in appetitu praui operis, fomes ſubſiſtit conuerſationis carnalis. Funde ſanguinem, & continuò caro morietur: tolle malam uoluntatem, nec erit qui mala operetur. lib. 2. cap. 3. in Leuit.

De interiorib. peccatis idē inquit: Quiſ-

quis malè agere proponit, certum eſt quia ipſo nutu quo iniquitatem affectat, delinquit. Sed & hoc certum eſſe debet, quòd ſi malum animi propoſitum uſq; ad opus perduxerit, peius facit. Nam ſi malum eſt illud uel propoſuiſſe, peius eſt uriq; etiam opere cõſummaſſe. lib. 3. cap. 5. in Leuit. Et: Duobus modis offenditur Deus, corde & opere: dum aut iniquitatẽ in corde uerſamus, aut quod malè deliberatum eſt, ad effectũ perducimus. Idem lib. 20. cap. 4. in Leuitic.

Nemo eſt ſine peccato. Idem: Omnis homo, quanquam iam ſanctificatus ſit aut baptiſmo, aut quolibet alio ſacramento, quãdiu uiuit inter tentationes huius ſeculi, nõ poteſt eſſe ſine peccato. Si tamen confeſsi fuerimus (ait B. Iohannes) delicta noſtra, & purget nos ab omni iniquitate, nõ tantum præterita, ſed & ſi qua contraximus ex hac uita: quia nõ poteſt homo, quamdiu carnẽ portat, non habere uel leuia peccata. Sed quomodo fiet iſta purgatio? Sãguis, inquit, IESV purgabit nos ab omni delicto. Ergo ſi peccas, nec potes omnino cauere quin aliquando pecces: continuò uide, cõtinuò diſpliceat, continuò damnã. Manet ſuper altare unguentũ, manet ſanguis quo aſpergaris & purificeris. Eſt enim in Eccleſia, gratia Spiritus S. eſt fides paſsionis Chriſti, per quã peccati tui ueniã cõſequaris. lib. 6. cap. 5. in Leuit. Et omnis homo, quanquã iam ſanctificatus ſit aut baptiſmo, aut quolibet alio ſacramenro, quamdiu uiuit inter tentationes huius ſeculi, non poteſt eſſe ſine peccato. Idem lib. 6. cap. 5. in Leuit. Et: Quantalibet hominem uirtus ſanctæ cõuerſationis euexerit, adhuc ei de uetuſtate uitæ naſcitur, quod & tolerandũ, & quotidie pro uiribus amputandum ſit. Idem lib. 10. cap. 1. in Leuit. Theophylactus inquit: Pontifices legales etiamſi cætera fuerint ſancti, ut homines tamen aliquid uitij attrahũt, nec omnino ſeiuncti ſunt à peccatoribus. in epiſt. ad Heb. cap. 7.

Omnia peccata immunda. Radulphus: Si ad ſpiritualem recurras intelligentiam, omne peccatum, magnum aut paruum, capitale ſeu ueniale, hominis immũdicia eſt. Cui quicunq; libens affectum iungit, iuxta peccati menſuram polluitur. lib. 3. cap. 4. in Leuitic.

De fine inquit Ansbertus: Sciendũ, quia plerunq; unum idemq; peccatum, & peccatum & plaga eſt, & cauſa peccati. Quis enim neſciat, idcirco Iudæos ad cognitionẽ Chriſti non perueniſſe, quia de obſeruãtia legis tumẽtes, eandem ſpiritualem legem ſpiritaliter intelligere noluerũt? Et rurſum quis ignoret, eo peccati merito, quo in eundẽ Redẽptorẽ credere noluerũt, ad hoc eos quandoq; uẽturos ut Antichriſtũ ſuſcipiãt, quẽ nũc magni ardoris deſiderio expectãt: in tumorẽ itaq; de legis obſeruãtia & Antichriſti ſuſceptione poſitus Chriſti contemptus, peccatum & plaga eſt, & cauſa peccati. Peccatũ uerò eſt per ſemetipſum; plaga uerò peccati eſt, quia præcedẽs culpa tumoris illud inflixit: cauſa uerò peccati eſt, quia ſubſequentẽ culpã qua diabolus in Antichriſto adorãdus ſuſcipitur, ex ſe genuit. lib. 7. cap. 16. Apoc. Giſelber. Quod dominantur maiores minorib. culpa fecit, nõ natura. Æqualis eſt enim conditio omniũ, ſiue naſcendo ſiue moriẽdo: & oportuit unius eſſe fraternitatis, ubi proles cenſebatur unius paternitatis. Homo ergo irrationabilibus animalibus, nõ hominibus prælatus eſt, à quibus timeri debuit, nõ ab homine: quia cõtra naturã ſuperbire, eſt ab æquali uelle timeri. Ipſe creator omniũ à rationali creatura magis uoluit amari ſemper, quàm timeri. Cunctis ergo qui prçſunt, reſtat nõ in ſe poteſtatem penſare ordinis, ſed æqualitatẽ cõditionis. In lib. Alter. cap. 6. Et: Sicut templũ illud Salomonicũ ſordibus idolorũ prophanatũ incẽſum eſt: ſic poſt ſanctũ baptiſma, anima ſæpe grauiſsimis delictis inuoluitur, à ſtatu ſuo turpiter deijcitur, & tandẽ uitiorũ igne cõſumitur. In lib. Alter. cap. 18. Radulphus ait: Peccata infernũ potius expectant, quàm cœlũ: mortẽ merentur, non uitã: tormenta, nõ gloriã. lib. 12. cap. 1. in Leuit. Et: Peccatũ quod nos diſsimulamus, ipſe qui iudex eſt omniũ, non relinquet inultũ. idẽ lib. 14. cap. 5. in Leuitic. Theophylactus inquit: Videmus, & apertè cernimus, quòd inobedientes & infideles nõ ſunt ingreſsi in requiẽ. hoc eſt, ob oculos nobis poſita eſt, & in confeſſo ipſa peccati pœna. in epiſtol. Pauli ad Hebr. cap. 3.

De uenialibus inquit Radulphus: Excuſabilis fit culpa, ad quã non deliberando accedimus, ſed per ignorantiã & infirmitatẽ declinamus. lib. 1. cap. 8. in Leuitic.

Peccatis reſiſtendũ. Radulphus: Aduertere licet nullum per ſanctitatem poſſe conſecrari, qui non carnis concupiſcentiã prius mactauerit, quam cum carnis origine traxit. lib. 1. cap. 2. in Leuitic.

Diſcrimen inter impietatẽ & iniuſticiã Theophylactus indicat: Impietas multifida eſt. Aliud eſt impietas, & aliud eſt iniuſticia. illa enim ad Deũ, iniuſticia uerò ad homines pertinet. Ac illa quidem in ſpeculatione mentis uerſantis peccatum eſt, hçc uerò in opere conſiſtentis. Haud paucæ huius porrò uiæ ſunt. Nam iniurius eſt quiſpiam proximo, cùm pecunia & facultatibus, tũ uxore & gloria. In epiſtol. Pauli ad Rom. capite primo.

DE BLASPHEMIA.

Giſelbertus: Quoddam genus lepræ (ſpiritualis) eſt quod ſanari non poteſt, blaſphemia in Spiritum S. hoc eſt, peccati inuerecũda iactatio, & ueniæ deſperatio, ualidaq; culpæ defenſio. In lib. Alterc. cap. 11. Ansbertus: Si quis dixerit blaſphemiã in filium hominis. Ac ſi diceret: Poſtquã me quiſquã abnegauerit, ſi ad confeſsionẽ ueræ fidei atque ad pœnitentiam reuerſus fuerit, dimittetur ei. Si quis uerò, poſtquam me denegauerit, cor impœnitẽs uſq; in finem geſſerit, atq; deſperans ſemetipſum remiſsionẽ peccatorum, quæ per Spiritum S. largitur, poſſe accipere dubitauerit, incredulusq; in hac parte extiterit: huic neq; in præſenti, neq; in futuro ſeculo remittetur. Ille etenim in Spiritum S. blaſphemiã dicit, qui (ut dictũ eſt) cor impœnitens gerens, remiſsionẽ peccatorũ in Spiritu S. accipere ſe poſſe deſperat. lib. 6. cap. 13. in Apocal. Et: Sciendum duobus modis homines pro irrogatis plagis Deum blaſphemare, uoce ſcilicet, & cordis obduratione. Sciendum etiã, pernicioſam eſſe oris blaſphemiã; ſed pernicioſiorẽ cordis obdurationẽ: quia illa remiſsionem poteſt accipere, ſi quiſquã blaſphemare deſinat: iſta uerò nequaquam, quia Spiritus S. eſt blaſphemia. Blaſphemia enim Spiritus S. eſt, contẽnere quẽlibet ad pœnitentiã redire, atq; in hac obduratione uſq; ad finem manere. Quia enim pœnitẽtibus nobis per Spiritum S. remiſsio peccatorum datur, ille in Spiritum blaſphemare inuenitur, cuius cor ad pœnitentiam nunquam emollitur. Idem lib. 7. cap. 16. in Apoc.

De hypocriſi ait Theophylactus: Nihil ſic mores alterat, uti hypocriſis. porrò omnis hypocriſis mendacio plena eſt, & aliud quidem eſt, & alind fingit. in Luc. cap. 12.

De temulentia ait Theophylactus: Temulentia eſt impetus ſeu furor animi, ebrietas eſt mœror. Ebrietas eſt φιλοπλουτία, amor diuitiarum, adeoq; auaricia, quæ caput degrauans, terram defigere oculos, capútue demittere ac nutare facit. in Oſeæ prophetæ cap. 4.

De ſuperbia inquit Theophylactus: Superbia eſt contemptus Dei, oſtentatio uerò uel arrogantia eſt contemptus hominum, è qua naſcitur iniuria. Nã qui homines aſpernatur, omnes iniuria afficit & conculcat. Quamuis autem arrogãtia natura prior eſt quàm iniuria, nobis tamen iniuria uidetur prior. Deinde mater eius manifeſtatur arrogantia. Item: Radix omnium malorum eſt ipſa charitatis refrictio: hinc enim eſt quòd alter alteri non reconcilietur, alter alterum nõ diligat, nõ miſereatur, nullã erga alium tangatur miſeratione. Quod & Chriſtus dixit: Quando multiplicata fuerit iniquitas, refrigeſcet dilectio. In epiſt. Pauli ad Rom. cap. 1. Et: Duabus iniuſticijs ſuperbus iniuſtè agit, uimq; facit, attollens ſe nedũ contra homines, uerumetiam aduerſus Deum. Theophyl. in Oſeam, cap. 9.

DE LEGE.

SAncta cur uocetur, Giſelbertus indicat: Ideo lex ſancta, quia faciẽda iubet, uitanda prohibet: ex utroq; meritum cumulando, ubi pia uolunras in dicto procedit negotio. in lib. Alterc. cap. 1.

Lex interdum pro ueteri Teſtamento accipitur. Theophylactus: Quæcunq; lex dicit, ijs qui in lege ſunt loquitur. Nam quæ iſta eſt neceſsitas, ut quæ nobis tradita eſt lex, alijs uerba facere iudicetur? Legem autem appellat totum uetus Teſtamentum, non ſolũ Moſaica, æquè ac iam nunc Eſaiæ pſalmorumq; uaticinia legem nominauit. in epiſt. Pauli ad Rom. cap. 3.

Diuiſionem legis talem recitat Ansbertus: Poſſunt autem animaliũ ſex alæ, in ſingulis & aliter intelligi. Prima ſiquidem in animalibus ala, eſt lex naturalis. de qua tractans Apoſtolus, dicit: Cum gentes quæ legem non habent, naturaliter quæ legis ſunt faciunt, huiuſmodi legẽ non habentes, ipſi ſibi ſunt lex, qui oſtendunt opus legis ſcriptum in cordibus ſuis. Secunda autem ala, lex data per Moſen. Tertia uerò, eminentior legis ſermo propherarũ. Quarta quoquè, excellentiſsima incarnati uerbi mandata. Quinta etiam, Apoſtolorum epiſtolæ. Ad extremũ autem ſexta, ſiue regulæ principalium Synodorum, ſiue doctrina catholicorum in Eccleſia tractatorum. lib. 3. cap. 4. Apoc. Et Theophylactus inquit: Tribus annis dicitur paterfamiliãs ad ficũ; fortaſsis propter tres leges, quas nobis dedit Dominus: quæ ſunt, naturalis, legalis & ſpiritualis. Oportebat ſanè nos naturali lege admonitos fructũ facere. Nam natura docet, quid facere oporteat: at quia in nobis naturalem inuenit inutilem, dedit & Moſaicã legem, naturæ adiutricem: quæ cum & ipſa inuenta eſt infrugifera propter noſtrã deſidiam, addidit & ſpiritualẽ. Vbi igitur tres illæ non meliorem reddiderint cuiuſpiã animam, neq; longanimitate & miſericordia Dei fit emendatior, tunc poſtea monere nõ ultrà ſinitur. non enim ſæpe procraſtinationibus Deo illuditur. in Luc. cap. 13. Item: Dominus homini uarias dedit leges. unã, in paradiſo: ſecundam, tempore Noe: tertiam, ſub Abraham, nempe circumciſionẽ. Quartam, per Moſen: quintam, per prophetas. Omnes igitur illæ leges ſi conferantur cum Euangelij euidentia & uirtute, aqueæ ſunt, ſi quia eas ſimpliciter & ad literã in-

telligat.idem Iohan.2. Et:Nonnulli quatuor faciunt leges:unam diuinam,docentē nos quid deceat: alterā, impugnātem nos, quæ ex diaboli motu & operatione nos inuadit: tertiam,legem mentis, id eſt naturalem:poſtremā, quæ eſt in membris noſtris, id eſt,amantem peccati uoluntatem,ac habitudinem propenſionemq́; ad malū, quæ in nobis per conſuetudinem callum duxit & obduruit.Idē in epiſt. Paul.ad Ro.cap.7.

De Decalogo ſcribit Giſelbertus: Sunt multa in lege præcepta, etiā nouo Dei populo obſeruāda:ut hęc quæ dantur in monte decem pręcepta,quorum tria ad Dei pertinent charitatē, ſeptem ad proximi ſocietatem. & hic ordo eorum : Dominus Deus tuus unus eſt:Non aſſumes nomen Dei tui in uanū:Memento ut ſanctifices diem Sabbati : Honora patrem tuū,& matrem; Non mœchaberis : Non occides: Non furaberis: Nō falſum teſtimoniū dices: Non concupiſces uxorem proximi:Non cōcupiſces rem proximi tui.Reſolue ſingula. Et hæc iſtorum mandatorū explicatio.In primo mandato prohibet ſuperſtitionem, in ſecundo damnat errorem, in tertio prohibet ſeculi amorem,in quarto impietatem, in quinto fornicationem,in ſexto crudelitatem,in ſeptimo rapacitatem,in octauo falſitatem,in nono carnis concupiſcentiam, in decimo mundi cupiditatem. Tria in tabula una,ſeptem in alia.Porrò duo tabulæ,teſtamenta duo ſunt:lapideę,propter duritiem Iudæorum, quorum duris cordibus uelamen cæcitatis adhuc eſt oppanſum. Primæ tabulæ tria ad Trinitatem pertinent:ſeptem ſecundæ tabulę ad homines,quibus ſeptenarius conuenit pro ternario animæ, qui eſt iraſcibilitas,concupiſcibilitas,rationalitas,cum quaternario corporis,qui conſtat ex quatuor elementis.in lib.Alter.cap.9.

Vbi promulgata, idem docet. In monte Syna,præcepta diuina in ſaxo exarata, populus accepit cordis ſaxei:hic lex Dei in cordibus nouæ plebis ſcribitur digito Dei. Eodē aūt die quo acceperūt Iudæi literā occidentē, eodē etiā die dedit Dominus diſcipulis ſuis ſpiritū uiuificantē:quē diē Græci uocant Pentecoſten. Ibid.

De proprietate legis inquit Theophylactus: Tum apparet peccatum, quando fuit tranſgreſsio legis. Nam citra legem peccatum eſt mortuū:hoc eſt,non reputatur eſſe. Porrò cum lex ſit,quæ quid deceat præcipiat,peccatum uiuit,id eſt ſubſiſtit & uidetur peccatū: quādo quidē legem tranſgredientes,in cognitione peccent.ad Rom.cap.7.

De intellectu legis inquit Theophylactus: Omnino Lex ſecundum ſpiritum intellecta,Euangelij tum gratiam tum conditionem in ſeſe exhilarat. idem in prophet. Oſeam cap.2. Et Smaragdus ait: Actiua enim & contemplatiua uita ſimul in Decalogi mandatis coniuncta eſt: quia in eo & amor Dei,& amor ſeruari proximi iubetur. Amor quippe Dei, ad contemplatiuam uitam : amor uerò proximi, pertinet ad actiuam.Smaragdus in Euangel.Luc.cap.8.

De lege naturæ ait Theophylactus: Quātum ad Deum attinet,illuminat omnes homines.Dic enim obſecro,nónne omnes rationales ſunt? Nónne omnes natura ſcientes bonum?num ſecus habet res?Nónne omnes habent uirtutem ex creaturis cognoſcendi creatorem? Et ita ratio data nobis, & natura nos inſtruēs, quæ & naturalis lex uocatur, hæc uocata eſt lux nobis à Deo data.Quod autem quidā ratione uſi non ſint, hi ſeipſos obtenebrarunt. in Iohan. cap. 1.

De lege illuſtrata inquit Smaragdus: Lex enim in lapide ſcripta eſt: cuius ablato tegmine, gloria reſurrectionis oſtenſa, & abolitio mortis antiquæ, ac uita ſperanda perpetua cœpit toto orbe prædicari. in Euangel.Marci,cap.ultimo.

De fine legis inquit Adelbertus: Manifeſtum eſt, conditorem omnium id ſolum in præceptis ſuis intendere, ut amor hominis ad Deum ſingularis, in executione mandati monſtraretur:& pro danda uel accipienda hæreditate, uoluntario gradu patri filius obſequeretur.In lib.Altercat.cap.4. Et: Doctrina illa quę pręcipit rectè uiuendum, litera eſt occidens, niſi ſpiritus adſit uiuificans. Quid ergo prodeſt tibi lex data, niſi aſsit implendæ legi fautrix gratia? Concupiſcentiām neſciebam,niſi lex diceret,non concupiſces. Prorſus bona lex & laudabilis. Sed ubi non adiuuat ſpiritus ad concupiſcentiā malam ſuperandam,quamuis bona lex, prohibendo auget deſiderium malum.in lib.Alterc.cap.7. Item:Legis litera amara eſt, dulcis ſpiritualiter intellecta. in lib.Alterc.cap.9. Item: Lex data eſt,ut gratia quęreretur:gratia data eſt,ut lex impleretur. Et paulo prius:Porrò lex data eſt quinquageſimo die poſt paſcha:ſic Spiritus S.ſuper diſcipulos uenit peractis eiuſdē numeri diebus. Ibi uoces & tonitrua & ſonitus buccinę ſuper montem audita ſunt:hic uox Apoſtolica & prædicatio doctorū inſonuit,gratia Spiritus S.accepta.in lib.Alterc. cap.9. Et Radulphus inquit:Eſt præceptorum diuinorū quædam ligatura, & diſciplinæ clauſura,qua peccator, ne poſt concupiſcentias ſuas eat,cohibetur.Radulph. lib.9. cap.1.in Leuit. Item : Per legem diſcimus, quę peccatis noſtris retributio debeatur: ut inde etiā colligere poſsimus,quid nobis aut correctis p miſericordiā relaxetur, aut

non corr-

non correctis, per iudicium reſeruetur. Radulphus libro 14. capite 4 in Leuitic. Et Theophylactus: Lex peccatum quidem non eſt, ſed index eſt & oſtenſio peccati. in epiſt. Pauli ad Roman. cap. 7. Et: Lex non potuit à peccatis liberare, uerùm ad hoc cooperata eſt, ut concluderet omnes ſub peccato: hoc eſt, ut oſtendat eos peccatores, & compellat ut remiſsionem concupiſcant, & accelerent ad eum qui hanc præſtare elargiriq; poſsit, Deum. Poſtquam enim Iudæi non ſentiebant peccata, neq; remiſsioné deſiderabát, dedit legé concludétem eos, & adfligenté, habentemq; increpationes, monſtrátemq; peccata, ac compellentem inquirere rationé, per quá poſſint cõdonari. Hæc autem ratio eſt, ipſa in Chriſtũ fides, per quá benedicimur iuſtificati. Idem in epiſt. Pauli ad Galatas cap. 3. Ité: Vt pædagogus ab omni malicia liberat adoleſcentem, ac diſciplinas à præceptore ſuſcipere cum omni cura atque attentione parat: húc ad modum lex in uirtute moderata, alumnos ſuos, adeoq; eos qui ſub ſe erant, inſtituebat, & ad Chriſtũ doctoré atq; præceptoré adducebat, per reprehenſioné & oſtenſioné peccatorũ promptiores faciens, & alacriores, ut quærerent eũ qui noxæ condemnationé impertiretur, ac ex fide iuſtificaret. Abeant ergo legis calumniatores. neq; enim pædagogus aduerſatur præceptori, nec lex repugnat nouo Teſtamento. Theophyl. in epiſt. Pauli ad Galat. cap. 3. Et: Lex cũ non poſsit nos ducere rectè, ſeu iuſtificare, ad Chriſtum nos remittit, atq; hic eſt ipſe ſcopus. Quocirca lege utitur legitimè, hoc eſt, quemadmodũ ipſa lex iubet, qui Chriſtũ legi præfert. idé in epiſt. Pauli ad Timoth. cap. 1. Et: Omnino lex ſecundum ſpiritũ intellecta, Euangelij cùm gratiá, tũ conditioné in ſeſe exhilarat. hoc igitur pacto lex & prophetæ ſunt uitis & uinea. Idem in prophet. Oſeam, cap. 2.

Homines nõ implere legem, Radul. docet: Quis eſt qui omnia quæ Dominus præcepit faciat? Nõ eius beatitudinis ſumus, nec eius meriti, ut in uniuerſis illi obtemperemus. Non eſt enim homo ſuper terrá, qui faciat bonũ, & non peccet, nec iuſtificabitur in cõſpectu eius omnis uiuens. Quid eſt ergo quòd tam fortiter aſtrinxit, dicés: Niſi feceritis omnia mandata mea? Sunt igitur quædam mandata, quæ neceſsitatem afferunt exequendi, nec ſine ſalutis periculo poſſunt uiolari. Sunt enim quædam ſublimiora, quæ ſuaderi ſolét potius quàm iuberi: ſicut de uirginibus dicit Apoſtolus, præceptum Domini ſe non habere, conſilium tamen dare. Radulphus libro 20. capite primo in Leuitic.

Legem non iuſtificare, ſed fidem, aſtruit Giſelbertus: Legem quidem ſanctam, mádatũ ſanctũ, ſancta æquè uatum oracula dicimus, ſicut à patribus didicimus: ſed ſi ſine cõtrouerſia recipis, fides legem præceſſit, quæ ſine lege fideles iuſtificauit. ac per hoc fides tũ dignitate, tum tépore ſuperior fuit: quia lex infirmata per carnem, id eſt legalibus præceptis, nihil ad perfectum adduxit. uulnera quidem monſtrauit, ſauciata non ſanauit: reatum oſtendit, uires iuſticiæ denegauit. Si enim lex data eſſet, quæ poſſet uiuificare, uerè ex lege eſſet iuſticia. In libro Altercat. capite primo. Et: Lex facta eſt præuaricatorum pædagogus, non abſolutio peccatorum, adminiſtrata pro ratione temporum, donec per eius arcanũ reuelaretur, quod erat æternũ: & umbram ueritas ſequeretur, merces ueritatem. Data igitur lex eſt, ut gratia quæreretur: gratia data eſt, ut homo fide iuſtificatus, per ipſam aliquo modo poſſet, quod noſſet. In libro Altercat. capite primo. Radulphus ait: Lex ante iuuantem gratiam, peccatores quidem conuicit, ſed peccata auferre non potuit. libro decimoſeptimo, capite primo in Leuitic. Theophylactus: Ante Chriſtum opportunũ erat gloriari in lege, iam uerò minimè opportunum eſt: ſiquidé inutilis eſſe lex demõſtrata eſt. Quod ſi lex potuiſſet nos iuſtificare, non habuiſſemus opus Chriſto. in epiſt. Pauli ad Rom. capite tertio. Et: Lex fortior eſſet fide, & benediceret, & iuſtficaret hominem, ſi uiuificare potuiſſet; ac ſeruare: iam uerò occidit potius, quatenus non poteſt à peccatis liberare. Idem in epiſtol. Pauli ad Galatas, cap. 3. Et: Non ex mandatis iuſtificati ſumus, hæc & hæc facere præcipientibus: uerùm ſi credideris in corde, & confeſſus fueris ſpiritu, ſeruaberis in ęternũ. idem in epiſtol. Pauli ad Epheſ. cap. 2. Item: Lex cum non poſsit nos ducere rectè, ſeu iuſtificare, ad Chriſtum nos remittit: atq; hic eſt ipſi ſcopus. Quocirca lege utitur legitimè, hoc eſt, quemadmodum ipſa lex iubet, qui Chriſtum legi præfert. Idem ad Timotheum, cap. primo. Smaragdus: Lex iubere poteſt, iuuare non poteſt. in Euangelium Iohannis, capite ultimo.

Chriſtum implere legem. Radulphus: Sicut per Chriſti gratiam legis adimplentur præcepta, ſic per eius mortem & reſurrectionem legalia complentur promiſſa. libro decimoſeptimo, capite ſecũdo in Leuitic. Et Theophylactus inquit: Chriſtus nouas leges introducturus ut ne putarent quòd Deo aduerſarius eſſet, dixit, prius occurrens prauæ quorundam ſuſpicioni, quòd non deſtruat, ſed magis adimpleat legem.

legē. Quomodo autē adimpleuit? Primùm quidem, quia perfecit omnia quę de eo prędixerunt prophetæ. Deinde, & omnia mandata legis impleuit. peccatū enim nō fecit, neq; inuētus eſt dolus in ore eius. Quin & alia ratione adimpleuit legē, hoc eſt, denuò impleuit. quęcunq; enim illa adūbrauit, ea hic perfectè depinxit Illa dixit, Ne occidas: hic uerò dixit, Ne iraſcaris temerè: ſicut & pictor nō corrumpit lineamenta prima, ſed magis illuſtrat & implet. In Matth. cap. 5. Et: Chriſtus præſtitit ac trāſegit, quę lex nō potuit. nā ipſe ab imbecillitate liberū fecit corpus, uires illi adſpirans atq; confortans, ut nō porrò peccati tyrannide opprimatur. Sed quemadmodum per pręuaricationem Adami mortale factum, facile ut à peccato uinceretur conſtitutū eſt: ſic per obedientiā crucifixi, qui à mortuis reſurrexit, arrabone accepto, aduerſus peccatū egregiè firmatur ſtatuiturq;. Theophylactus in epiſtol. Pauli ad Romanos, cap. 7. Et: Venit Chriſtus, & impleuit legem, & alia ſuſcipiens, & circumciſionē. Legem igitur ſimulac impleſſet, eſſetq; circumciſus, ſemen Abrahami factus, Dei irā diſſoluit, noſq; idoneos reddidit ut Dei promiſsionē acceptaremus. Eā enim ob rem accepit circumciſionē, ut promiſsiones Dei ueras efficeret, nō ut legē ſtatueret. idē in epiſtol. Pauli ad Rom. cap. 15. Et: Dominus omnem iuſticiam impleuit in Spirituſancto, cum quo homouſius erat, id eſt eiuſdem ſubſtantiæ, habens ipſum naturaliter ſibi conuiuentem & coniunctum, ac per ſeipſum nobis communicans atq; donans, ut per illum iuſtificemur. Qui enim ſecundum Euangelium iuſti, reuera ſpirituales multis paraſangis præcellunt eos, qui olim in lege iuſtificabantur. in epiſtol. Pauli ad Timoth. cap. 3.

Quomodo peccatum regnarit uſq; ad Moſen, exponit idem: Peccatum regnabat tantiſper, dum lex Moſæ ferretur: hoc eſt, ante etiam legem. Quale igitur erat peccatum iſthuc? nónne, quod eſt ex tranſgreſſione legis? Ecqui tale peccatum eſſe potuit, quum lex non eſſet? Peccatum enim tum imputatur, quando eſt lex: porrò qui hanc tranſgrediuntur, neceſſariò dicuntur peccare. Atqui mors regnauit ad uſq; Moyſen: hoc eſt, priuſquā etiā lex daretur. itaq; peccatū erat, per quod mors regnauit. Non regnaſſet autē, niſi fuiſſet peccatū quoddā, mortem excitans ac ſtatuēs: quia uerò demonſtratū eſt, quòd peccatū ex trāſgreſsione legis nondū fuerit, relinquitur, peccatū iſthuc eſſe peccatū Adami, per quod mors regnauit etiā in eos qui non peccarant, per ſeſe uidelicet. Legē enim non accipientes, neq; tranſgredientes illā, neq; peccare dicuntur: attamē in ſimilitudine tranſgreſsionis Adami peccauerunt, ac cōmunicarunt primo ipſo delicti fonte & autore, qui eſt figura Chriſti. Vbi enim uetus Adam omnes obnoxios fecit proprio ſui ipſius delicto ac lapſu: ita etiā eos qui per ſe non erant lapſi: ſic Chriſtus omnes iuſtificauit, etiam eos qui haudquaquam iuſtificatione digna tranſegiſſent. in epiſtol. Pauli ad Rom. cap. 5.

De ceremonialibus legibus ſcribit Giſelbertus: Sicut fide licet ad Deū erecti, nondū uidemus quod ſperamus: ſic lex multa in ſe ſacramenta cōcluſerat, noſtris ſeruata tēporibus, quæ populus ſub lege poſitus nō uidebat. Veritas igitur umbris, ſpiritualia præualēt carnalibus, mellis clauſa dulcedo ſuo pręſtat alueario. In lib. Alter. cap. 20.

Differentiam ceremonialium & moralium præceptorum ſic explicat Anſbertus: Præcepta uitæ figurandæ, Apoſtolo dicente, in decretis euacuata ſunt: ſed præcepta uitæ peragendæ, etiam ſub gratia ſtabilita ſunt, ipſo Apoſtolo cōfirmante, qui ait: Ergo per gratiā legē deſtruo? Abſit, ſed per gratiam legem ſtatuo. Quę ſunt autē pręcepta uitæ figurandę, ut de multis pauca commemorem, niſi carnalium uictimarum oblationes, quæ aut ſingularem illam hoſtiam pro nobis in altari crucis poſitam, id eſt, Dominum redemptorem ſignificabant: aut pluralem corporis eius, quod eſt Eccleſia, mortificationem parturiebant. Quæ uerò præcepta uitæ peragendæ, niſi illa decem in tabulis lapideis digito Dei ſcripta? In mandatis igitur uitæ peragendæ, impletur à credentibus lex: in mandatis autem uitæ figurandæ, iuxta literam importabilis quidem eſt, ſed iuxta ſpiritum tranſcenditur lex. Valde enim precioſius eſt, Deo ſemetipſum hominem hoſtiam uiuam offerre, quàm ſanguinem occiſi pecoris immolare. lib. 2. cap. 2. in Apocalyp.

Differentia mandatorum & teſtimoniorum recitatur apud eundem: Aliud ſunt mandata, aliud teſtimonia. Mandata namque Dei ſunt, quibus ad bene uiuendum inſtruimur. Vnde eſt illud: Diliges Dominum Deum tuū ex toto corde tuo, & proximum tuum ſicut teipſum. In quibus duobus mandatis, ſecundum Apoſtolum, tota lex pendet, & prophetę. Teſtimonium uerò IESV eſt, quod teſtificati ſunt prophetæ, imò Spiritus ſanctus per prophetas, de CHRISTI & Eccleſiæ ſacramentis. Hinc eſt illud primi prophetantis teſtimonium: Relinquet homo patrem & matrem ſuam, & adhærebit uxori ſuæ: & erunt duo in carne una. Quod Apoſtolus exponens, ait: Magnum eſt hoc ſacramentum: ego autem dico in CHRISTO & Eccleſia. Ergò

mandata

mandata ad charitatem, teſtimonium uerò ad fidem pertinere probatur. lib. 6. cap. 12. in Apocal. Et Theophylactus: Differt lex à mandato, quemadmodum uniuerſale à particulari. Legis enim alia ſunt decreta, alia uerò mandata. Decreta itaque legis, & inſtitutiones ſunt ſanctæ: mandata etiam de rebus gerendis, ſancta, iuſta & bona ſunt. Boni igitur & iuſti Dei ſunt legislationes: etiamſi hęretici nonnulli, praui Dei legem eſſe calumnientur. in epiſtol. Pauli ad Roman. cap. 7.

De legis abrogatione inquit idem: Lex nunquid eſt doctrina Dei? Erat quidem, cum ſuo tempore uigeret: hodie autem nō eſt, cū tempus eius expletū ſit. ad Col. cap. 3. Item: Niſi culmus eſſet, frumentum nō eſſet natum: attamen frumento uiſo & electo, inutilis deinceps eſt culmus. Hanc ad rationem lex eſt gratiæ confirmatio atque teſtis: enimuerò ſimulatque gratia illuxit, non eſt opus huius porrò literæ adſidere. Idem ad Philippenſes, cap. 3. Item: Ceſſarunt quidem ac deſierunt legitima hodie, quantum ad Dei uoluntatem pertinet: Iudæi uerò ut contentioſi, qui nunquam nō Spiritui ſancto repugnant, adhuc hodie legalibus occupantur. Idem ad Hebræ. cap. 10. Item: Cum Chriſtus acceperit primitias naturæ noſtræ, & profectus ad ſuperna in locum ſuum, ubi prius erat, in ſinum patris, tum ſtatim omnia deleta ſunt, quæ ad legis adminiſtrationem attinent. idem in Oſeam cap. 5.

Legem non eſſe abolitam, docet Theophylactus: Lex eſt plantatio Dei, non igitur illa eradicata eſt. Manet enim radix eius, ſpiritus qui in occulto eſt: folia autem, hoc eſt apparens litera, defluunt. Legem enim ultrà non iuxta literam, ſed iuxta ſpiritum intelligimus. Theophylactus in Matthæū, capite decimoquinto.

De pietate ſic ait Smaragdus: Pietas enim pars eſt iuſticiæ, quæ propriè (ut ait Auguſtinus) Dei cultus intelligitur. Iuſticia enim eſt æquitas uel rectitudo, quæ unicuiq; ſua tribuit. In epiſtol. Pauli ad Titum, capite ſecundo.

De timore inquit Ansbertus: Eſt itaque Domini timor in mente, ſed timoris duo ſunt genera. Alius enim timet ne incurrat gehennam, alius ne amittat uitam æternam: alius ne puniatur pro iuſticia, alius ne agat contra iuſticiam. Et illum perfecta charitas foras eijcit, iſtum uerò intus aſſumit. de illo dicitur: Timor non eſt in charitate, ſed perfecta charitas foras mittit timorem. de iſto dicitur: Timor Domini ſanctus permanet in ſeculum ſeculi. libro tertio, capite quarto in Apocal. Et Smaragdus: Duo namque ſunt timores: unus, quòd timent homines Deum, ne mittantur in gehennam: ipſe eſt timor ille, qui introducit charitatem. Sed ſic uenit, ut exeat. ſi enim adhuc propter pœnas times Deum, nondum amas, quem ſic times. Non bona deſideras, ſed mala caues: ſed ex eo quod mala caues, corrigis te, & incipis bona deſiderare. Dū bona deſiderare cœperis, erit in te timor ſanctus: ille ſcilicet, ne ipſa bona amittas: non ut mittaris in gehennam, ſed ne te deſerat præſentia Domini, quem amplecteris, & æternum frui deſideras. in epiſtolam Iohan. cap. 4.

De proximo ſic idem ſcribit: Nam ſi diligentius requiras qui ſit proximus noſter, diſces in Euangelio: illum eſſe proximum noſtrum, qui uenit, & iacentes nos uulneratos à latronibus, & nudatos à dæmonibus, iumento corporis ſui ſuperpoſuit: & ad ſtabulum Eccleſiæ detulit, & ſtabulario pro cura noſtra & diligentia, uel ipſi Paulo, uel omni qui Eccleſiæ præeſt, duos denarios, noui ac ueteris Teſtamenti, ad noſtræ curæ conceſsit expenſas. in epiſtol. Pauli ad Roman. cap. 13.

Falſus teſtis quid ſit, exponit idem: Falſus teſtis eſt, qui non eodem dicta ſenſu intelligit, quo dicuntur. in Matthęum cap. uigeſimoſexto: Marcum, capite decimoquarto: Lucam, de paſsione Domini capite uigeſimoſecundo.

DE EVANGELIO.

EVangelium dicitur, eo quòd nunciet nobis res proſperas, & bene ſe habentes: hoc eſt, bona: nempe remiſsionem peccatorum, iuſticiam, reditum in cœlos, adoptationem in filios Dei. Nunciat autem, quòd facile & gratis hæc acceperimus, neque noſtro labore aſſecuti ſimus hæc bona: neque ea ex noſtris acceperimus bonis operibus, ſed gratis ex miſericordia Dei talia bona conſecuti ſimus. Theophylactus in Præfatione ſup. Matth. Et: Propter bona Euangelium eſt. Eſt autem uerbum ueritatis, neque ullum mendacium eſt in illo. Idem ad Coloſ. capite 1. Smaragdus: Euangelium, εὐαγγέλιον, bona adnunciatio dicitur, natiuitatis ſcilicet Chriſti, paſsionis & reſurrectionis, & in cœlum aſcēſionis. In alijs locis Euangelium Chriſti dicitur. Marcus enim ait: Initium Euangelij IESV CHRISTI. uerbūm, quia Chriſtus uerbum eſt, & in principio erat apud Deum, & Deus erat uerbum, unum atque idem dicitur Euangelium Dei, & Euangelium Chriſti. Ipſe enim Dominus dicit: Ego & pater unum ſumus. & pater loquitur dicens: Omnia mea, tua ſunt, & tua mea. & ideo Euangelium patris,

Euangelium filij eſt.in epiſtol.Pauli ad Roman.capite 1.

Vnde ſit Euangelium, Theophylactus docet: Salus noſtra non per prophetas aut angelos eſt promulgata primùm,uerùm ab ipſo uniuerſorum Domino, ab ipſoq; fortè principium ſumpſit: dein tranſlata eſt ad nos firmiter atque fideliter,per eos qui ipſi fuêre huius uerbi ſpectatores atque miniſtri.in epiſtol.ad Hebræos,cap.2.

Euangelij doctrina quæ ſit,idem indicat:Euangelium (inquit) non docet defectionem aut inobedientiam erga magiſtratum,ſed moderationem potius & tranquillitatem & obedientiam.in epiſtol ad Rom. cap.13. Et: Etiamſi præſentia confuſionem habeant,futura tamen gloriam:atque hanc nobis annunciat Euangelium.Omne enim Euangelium futurorum eſt,non præſentium: uel gloriam cultum appellat Dei, quem Euangelium nobis inducit ac prædicat. idem in epiſtolam ad Timotheum, capite primo.

De fine Euangelij ait Theophylactus: Sicut ſinapi uidetur quidem paruũ eſſe,multam autem habet uirtutem: ita & ſermo Euangelij contemnitur quidem à multis, & apparet eſſe ſtulticia: cum uerò illum homo ſuſceperit, & miſerit in hortum ſuæ animæ, arborem magnam facit, ita ut & ramos dilatet,ac uolatilia cœli:hoc eſt,homines qui in ſublime uolare nituntur, nidos habeant in ramis. Qui enim ſupergreſſi ſunt terreſtria, in ramis prædicationis, hoc eſt in dilatatis ſententijs quieſcunt. idem Luc.cap.13.

De differentia Legis & Euangelij Giſelbertus inquit:Per Moſen lex figuratur, per Aaron CHRISTVS. Graues manus Moſi, dura præcepta legis ſunt, quæ gratia Euangelij & gratia Spiritus ſancti euacuauit. Moſes ſedet in lapide, cum lex requieuit in Eccleſia: ſed Aaron qui dicitur mons fortitudinis, & Vr qui dicitur ignis, ſuſtentabant manus eius, quia graues erant: quia CHRISTVS IESVS in Spiritu ſancto ad miſericordiam totum reflexit, quod duritia ueteris legis puniendo damnauit. In libro Altercat. capite 9. Item:Hoc intereſt inter legem operum & fidei,quod operum lex minando imperat, hoc fidei lex credendo impetrat. Illa dicit, Non concupiſces: iſta dicit, Cum ſcirem, quia nemo poteſt eſſe continens,niſi Deus det, & hoc ipſum erat ſapientiæ, ſcire cuius eſſet hoc donum, adij Dominum,& deprecata ſum. Ipſa igitur eſt illa ſapientia, quæ pietas uocatur, qua colitur pater luminum, apud quem non tranſmutatio, nec uiciſſitudinis obumbratio. In libro Altercat. capite nono. Et Anſbertus ait: Lex quæ iuxta literam foris uidebatur, non æterna, ſed temporalia promittebat: Euangelium uerò quod intus celabatur, non temporalia, ſed æterna deſpondebat. libro tertio, capite quinto in Apocalypſ. Et Theophylactus inquit: Vetus lex promittebat,eos qui in illa Deo placebant,implendos longitudine dierum: Euangelium autem non temporariam uitam largitur, ſed æternam & indiſſolubilem. In Iohannem capite tertio. Et: Sicut Moyſes miniſter fuit legis, ſic & nos ueſtrę in uerbum fidei miniſtri extitimus. Et perinde ut is tabulas lapideas habuit, ſic & nos ueſtra corda. Lex porrò atramento ſcribebatur, Euangelium autem in uobis per Spiritum ſcriptum eſt. Quanto igitur interuallo ſpiritus ab atramento diſtat,& cor à lapide,tantum & nouum Teſtamentum à lege diſcrepat. idem in epiſtolam ad Corinthios ſecundam, capite tertio. Et: Lex ſi acceperit quempiam peccantem, etiamſi hoc minimum uiſum fuerit, ueluti ſi quis in Sabbato ligna collegiſſet,eum tollit è medio:Spiritus autem ſanctus eos qui innumera flagitia cõmiſerunt, ſuſcipiens in lauacro baptiſmatis,iuſtificat, mortuoſq; peccato uiuificat. Idem in epiſtolam Pauli ad Corinthios ſecundam, cap. tertio. Item: Cum Paulus legem dixiſſet miniſterium mortis, conſequens erat dicere, Euangelium eſſe miniſterium uitæ: at quod maius eſt dixit,nimirum Spiritus. Nouum namq; Teſtamentũ ſuppeditandi facultatem habet, non uitam modò: at quod maius eſt, Spiritũ quoque ipſum, qui uitam ſuppeditat. Multo igitur celebrius erit lege.ibidem.

DE IVSTIFICATIONE.

QVid ſit,Giſelbertus: Hęc eſt iuſticia fidei, credere quod non uides, & ipſo merito fidei ad uiſionem ſuo tempore peruenire. in libro Altercat. capite ſeptimo.

Iuſticia Dei quid,apud eundem: Iuſticiam Dei dico,non qua Deus iuſtus eſt: ſed qua induit hominem, cum gratis iuſtificat impium. Huic iuſticiæ teſtimonium perhibent lex & prophetæ.lex quidem hoc ipſo quod iubendo & minando, & neminem iuſtificando,ſatis indicat dono Dei iuſtificari hominem per ſpiritum uiuificantem: Prophetæ autem, quia id quod prædixerunt, Chriſti impleuit aduentus. In libro Altercat. capite octauo. Et Theophylactus ait: Iuſticia Dei ſeruat nos, non ſanè noſtra. Qualem enim iuſticiam nos haberemus, exiccati operibus, & corrupti? At uerò Deus iuſtificauit nos, non ex operibus noſtris: ſed ex fide, quæ ad fidem uberiorem

norem & maiorem promouere debet. Nec enim ſatis eſt primùm crediđiſſe: cæterùm ex introductoria fide opus eſt nos aſcendere ad conſummatiorem fidem, immobilem nempe & firmam ſedem ſeu ſtabilimentum. ſicut & Apoſtoli dixerunt ad Dominum: Adijce nobis fidem. Poſtquam enim, quæ Deus nobis per gratiam ſuam impertijt, excedunt humanas cogitationes, meritò nobis fide opus eſt. in epiſtol. ad Roman. cap. 1. Et: Dei iuſticia eſt, quę ex fide eſt: hæc non indiget laboribus operibusue noſtris, uerùm tota ad gratiam Dei pertinet. Moſes adſerit per opera iuſtificari hominem, opera uerò nemo inuentus eſt explere. Ergo impoſsibile eſt in lege iuſtificári. Idem in epiſtol. ad Romanos capite 10. Item: Hæc eſt Dei iuſticia, cum quis gratia iuſtificatus fuerit, ut nullus in eo nęuus, nullaúe macula inueniatur. idem in epiſtol. ad Corinth. 2. cap. 5.

Vnde ſit. Giſelbertus: Non tantum modò potuit Adam ſuæ poſteritati conferre ad damnationem, quantum ſuis Chriſtus ad ſaluationem. Itaq; maius donum quàm delictum: maior eſt cauſa CHRISTI, quàm Adæ: & plura bona uenerunt ex gratiæ dono, quàm ex ſimplici delicto. Ex protoplaſti inobedientia, communis omnium facta eſt una ruina: ex CHRISTI obedientia, multiplicata ſunt Spiritus ſancti chariſmata Eccleſiæ. In CHRISTO ergo imago & ſimilitudo noſtra: quia ipſe eſt caput, corpus eius Eccleſia. In libro Altercat. capite quarto. Item: A' Deo indubitanter fit ſalutis exordium, nec per nos unquam, nec nobiſcum: uerùm conſenſus & opus etſi non ex nobis, iam non tamen ſine nobis. ibidem. Item: Ab Adam uſque ad CHRISTVM ſeptuaginta ſeptem generationes ſunt, quibus peccatum Lamech per diluuium, id eſt totius mundi, deletum eſt in ſanguine Chriſti. In libro Altercat. capite ſexto. Et: Arcus iſte, Chriſtus ſignum propitiationis eſt: quia ipſe ſolus propitiatio pro peccatis noſtris eſt. Habet autem duos colores, uiridem & rubeum, in quibus apertè monſtratur aqua baptiſmatis, & ſanguis redemptionis: quia per hæc duo etiam emundamur à peccatis. Per hos item duos colores diſpares, duo iudicia aduertimus. Vnum per aquam, iam factum: aliud per ignem, faciendum. Arcus iſte iam poſitus eſt in nubibus pro ſigno fœderis, quia in Chriſto nobis ſpes creſcit ſalutis, prędicatorũ doctrinis & miraculis. in eodẽ cap. 6. Et: Sicut triũ Magorum corda, ex ortu ſideris, mox illuminata ſunt inſpiratione diuina: ſic omnis homo ex illa uera luce, quæ illuminat omnem uenientem in hunc mundum, illuminatur, mox ut ei lumen uitæ annũciatur. Quos enim ad uitam æternam indebita gratia prædeſtinauit, hos & uocauit, uocatos iuſtificauit, iuſtificatos glorificauit: nec temporis interuallum uel localis diſtantia intercludit à gratia. illuminãtur, qui ſemper affuerunt, ut futuri ſint diuinę pręſcientiæ. in lib. Altercationis, capite 7. Et: Perfecta ſcientia eſt, & conſummata iuſticia, eum noſſe, illiq; per charitatem & paſsionis ſuæ iugem memoriam adhærere, in quo & habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter, & in quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſciẽtiæ Dei abſconditi. Qui enim proprio filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum, quomodo non cum illo omnia nobis donauit? In libro Altercat. cap. 22.

Et Anſbertus inquit: Agendæ ſunt gratiæ Redemptori noſtro, qui nos proprio ſanguine redemit de maledictione legis, factus pro nobis maledictum: quique dedit, ut ſpiritu dilectionis ſuæ non ſolum impleri, uerumetiam ſpiritaliter lex poſſet tranſcendi, quæ per ſeruilem timorem carnaliter in ſuis ſeruationibus uix poterat enumerari. libro ſecundo, capite ſecundo Apocalyp. Et: Homo quidam deſcendebat ab Hieruſalem in Hiericho. Ac ſi diceret: Humanum genus in primo parente à paradiſi gaudijs ad ęrumnam mortalitatis, impulſu antiqui ſerpentis, in principio pariter defluebat. Sed huius miſeriam intuẽs autor eiuſdem humani generis, quia eum per inobedientiam foras exiſſe condoluit, formam ſerui ſuſcipiens: ad hoc unde exierat, effuſione ſanguinis ſui reduxit: factus utique pro inobediente obediens uſque ad mortem, mortem autem crucis. Idem lib. ſecundo, capite tertio, in Apocalypſin. Item: Mediator noſter naſcendo, moriendo, reſurgendo, atque ad cœlos aſcendendo, cunctis fidelibus innotuit, quia ipſe eſſet redemptio mundi. Idem libro tertio, capite quarto, in Apocalyp. Et: Per Spiritum ſanctum remiſsio peccatorum datur. apud eundem lib. ſexto, cap. decimotertio in Apocalyp. Et Radulphus ait: Nemo cœleſti aſcenſu dignus eſt, niſi purgatus à peccatis. Peccata namq; infernum potius expectant, quàm cœlum: mortem merentur, non uitam: tormenta, non gloriam. Hęc autem auferre non potuit agnus ille paſchalis, ſed ille potuit de quo ſcriptum eſt: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Impoſsibile, ait Apoſtolus, ſanguine hircorum atq; taurorum auferri peccata. Hic uerò quia dilexit nos, lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo. libro duodecimo, capite 1. in Leuitic. Et: Ex auditu legis

diuinæ

diuinę concipimus fidem, & Dei diſcimus uoluntatem: ſed ut fides eadem uiua ſit, & operando quam didicit iuſticiam, certam ſpei noſtræ præbeat nobis læticiam, chatitate animáda eſt, & oleo illo impinguáda, de quo dicitur: Oleum de capite tuo non deficiat. &: Quia impinguaſti in oleo caput meum. Idem lib. 17. cap. 4. in Leuitic. Itē: Vendideramus nos Pharaoni, principi uidelicet huius mundi, qui à Deo diuiſus eſt, cui ſeruiebamus in luto & latere in operib. terrenis: ſed redemit nos Dominus precio ſui ſanguinis, & eduxir nos de lacu miſeriç, & de luto fecis. Idē lib. 19. cap. 8. in Leuitic. Et: Quicquid enim pro ſe faceret homo, ad obtinendam ueniam nequaquam ſufficeret, niſi peccatorum pœnitētiam iuſti illius unici immaculata hoſtia commendaret. Idem lib. 2. capite 4. in Leuitic. Et: Quid eſt igirur, quòd uituli ſanguis ad altaris baſin fundirur, niſi quòd electorum conſcientiæ Chriſti paſsione mundantur? Teſtatur hoc Apoſtolus in epiſt. Pauli ad Hebræos: Si (inquit) ſanguis hircorum & taurorum, inquinatos ſanctificat ad emundationem carnis: quanto magis ſanguis Chriſti, qui per Spitirum ſanctum ſemetipſum obtulit immaculatum Deo, emundabit cōſcientiam noſtram ab operibus mortuis, ad ſeruiendum Deo uiuenti. eodem locò. Et: Moritur, qui caput ſuum nudat: quia dú aliunde quàm de Chriſti gratia ſalutem expectat, ipſum Chriſtum, qui uita & ſalus eſt, à ſe alienat. Idem lib. 7. cap. 3. in Leuit. Et: Tu Domine, IESV ęterna cœleſtium gloria, ac beata ſpes mortalium, tu donas peccatoribus ueniam, infirmis uirtutem, pollutis ſanctitatem. Tu promittis feſsis requiem, mœſtis læticiam, morientibus uitam ſempiternam. Idem in Præfat. lib. 12. in Leuit. Et: Quemadmodum ſtarutum eſt hominibus ſemel mori: ſic & Chriſtus ſemel oblatus eſt, ad multorum exhautiēda peccata. Idem lib. 12. cap. 1. in Leuit. Et: Si uērbū caro factum eſt, ſi Deus in terra natus eſt, & humiliauit ſe uſq; ad mortem crucis: nunquid tanta res ſine cauſa fieri potuit? nunquid ſine fructu? Nequaquam: ſed quotquot receperunt eum, data eſt eis poteſtas, ut filij Dei efficiantur: & habemus fiduciam in introitu ſanctorum, in ſanguine Chriſti. O rex, tantæ memor es gratiæ, tantæ inquam gratiæ memor es, qu ia reparatur reus homo Dei morte. Quid retribuemus tibi pro omnibus, quæ collata nobis agnoſcimus? Idem lib. 12. cap. 1. in Leuitic. Et: Expiatio ad Chriſtū pertinet, mūdatio ad nos. Ipſe enim expiat nos ſanguine ſuo, cuius aſperſione mundamur. Idem lib. 12. cap. 2. in Leuit. Et: In redēptore noſtro ſic repoſita eſt generis humani læticia, ut niſi per illum, nulla ſalutis ſpes ſit cōcipienda. Idem lib. 16. cap. 3. in Leuitic. Et: Quæ eſt oblatio Dominica, niſi qua Chriſtus Dominus, cum adhuc peccatores eſſemus, ſemet ipſum obtulit pro nobis? Hæc eius oblatio uſq; ad cōſummationē ſeculi, per doctores populis annūciatur, ut in illius recordatione ſalus ſit gentibus. Et ſicut mulier illa fluxū ſanguinis ſuſtinens, tactu fimbriæ ueſtimenti eius ſanata eſt: ſic Eccleſia per paſsionis ſacræ memoriá, quę à præſentia Chriſti corporali uſq; ad nos demiſſa eſt, ſalutē cōſequarur perpetuá. Idem lib. 17. cap. 5. in Leuitic. Er Theophylactus inquit: Nō debebat nobis Deus quicquá, ſed ex gratia filiū ſuum nobis dedit in mortē: non pro fidelibus tantū, ſed pro uniuerſo terrarū orbe. Et ſi enim non omnes ſint ſeruati, ipſe tamen quod ſui officij erat, impleuit. In epiſtol. ad Hebræos, cap. 2. Et Smaragdus ait: Dilectio patris unde probata eſt in nobis? quia filium ſuum unicum miſit mori pro nobis, ſicut & Paulus apoſtolus dicit: Qui proprio filio ſuo non pepercit. in epiſtol. Ioannis, cap. 4.

Deum uelle ut omnes ſalui fiant, docét: ut, Sicut ſolis radius, uel lunæ globus ęqualis eſt omnibus: ſic uult Deus omnes homines ſaluos fieri, & ad agnitionem ſuæ ueritatis uenire: tribuens Eccleſiæ ſuæ diuerſorum chariſmatum munera, per quæ humanæ occurrit ignorantiæ, prompta quibuſq; quod accepit diſpertitæ gratiæ differentia diuidere. in lib. Altercat. cap. 3.

Ex miſericordia & gratia. Anſbertus: Gaudeamus & exultemus, & demus gloriam ei: quoniam uenerunt nuptiæ agni, & uxor eius præparauit ſe. In eo autem illi damus gloriá, quo nullis præcedentibus meritis bonorum actuum, ſed ſola nos eius miſericordia, ad tantam dignitatē perueniſſe fateamur. lib. 8. cap. 19. in Apoc. Item: Pręueniente gratia ſaluamur, & ſubſequēte iuſtificamur. Et paulo pòſt: Gratia pręcedit hominē, ut ei quò pergere debeat, iter oſtēdat: ipſa & ſubſequitur, ut ad id quod oſtēdit, etiá impellat. Idē lib. 10. cap. 22. in Apocalyp. Et Theophylactus inquit: Iuſtificātur omnes gratis gratia Dei, quæ gratia per redemptionē fit: hoc eſt, perfectam libertatem, quam operatus eſt Chriſtus. ipſe enim ſeſe in preciū redemptionis dans, iuſtificauit nos. In epiſtol. ad Rom. cap. 3. Et: Seruauit nos æternùm, non ex operibus quæ fecimus: hoc eſt, neq; fecimus opera iuſticiæ, neque per hæc conſeruati ſumus: ſed uniuerſam ſalutem bonitas ipſius atq; clemētia operata eſt. idem in epiſt. ad Titum, capite tertio.

Fide nos iuſtificari, docet Giſelbertus: Fidea legem præceſsit, quæ ſine lege fideles iuſtificauit, ac per boc fides tum dignitate tum tempore ſuperior fuit. In lib. Altercat. cap. 1. Item: Gratia data eſt, ut homo fide iuſtificatus, per ipſam aliquo modo poſſet, quod noſſet. Ibidem. Et: Sanctorū in Eccleſia Chriſtus eſt hæreditas, cui dicūt: Dominus pars hęreditatis meę, & calicis mei. tu es qui reſtitues hęreditatē meā mihi. Nō enim qui filij carnis, hi filij Dei: ſed filij promiſsionis deputantur in ſemen. Manifeſtū eſt enim, Abraham patrem noſtrum prius placuiſſe per fidem, quàm per circumciſionem: dum uidemus infinitum numerū Hebræorum periſſe circumciſum, & alios abſque hoc ſigno etiam ante aduentum Chriſti, ſola fide grariam uitæ promeruiſſe. Igitur hæreditas noſtra CHRISTVS IESVS, quem accepimus per fidem, non per carnis circumciſionem. In lib. Altercat. cap. 13. Et Radulphus inquit: Homo per peccatum ſemel contaminatua, iam à reatu ſuo ſanctificari non poteſt, niſi per fidem illius qui ſanctus ſanctorum per propbetam nominatus eſt. Sicut enim per inobedientiá unius hominis peccatores conſtituti ſunt multi: ita & per unius obeditionem iuſti conſtituuntur mulri. Neq; enim aliud nomen eſt datum hominibus ſub cœlo, in quo oporteat nos ſaluos fieri. lib. 15. cap. 4. in Leuit. Et Theophylactus ait: Vnde ſancti facti eſtis? Nónne pet baptiſma in mortē Chriſti? Vnde fideles? nónne quia Chriſtum creditis? nónne quia tanta ſunt nobis à Chriſto credita myſteria? Fideles autem non ideo tantum uocamur, quia credimus: ſed quia credita ſunt nobis de Deo arcana, quæ ne angeli quidem norant. Vnde fratres? num per propria opera, uirtutis ue operationes? Minimè, uerùm in Chriſto. in Epiſtol. ad Coloſſ. cap. 1. Et: Oportet nos credere, ſi iuſti futuri ſimus. Sin autē ſubtraxerit ſe iuſtus, id eſt, ambiguitatē quandam patiatur, uel hæſitationem: uel ſubtraxerit, id eſt, tentationibus ſuccubuerit, non habet oblectationem in eo anima Chriſti. Idem in epiſt. ad Hebręos, cap. 10. Item: Iuſtus factus ex fide, habet uitam ſiue futuram, ſiue illam ipſam iuſticiam. Ex operibus enim legis nulla iuſtificatur caro. lex enim iram operatur, ſi quis eam tranſgreſſus fuerit, & interimit præuaricantes: fides autem per gratiam ſoluens delicta, iuſtificat. Idē in propbet. Habacuc, cap. 2. Et: Deus iuſtificauit nos, non ex operibus noſtris, ſed ex fide. Idem Ioh. 7. Item: Lex quidem uoluit iuſtificare hominem, non potuit autem præſtare; fidee autem illud perfecit. Etenim per fidē quiſquam iuſtificatur: haud igitur deſtruit legē fides, ſed ſtatuit potius. Per hoc ſtatuendi uocabulum, oſtendit iacere legē. Nam qui iacet, opus habet erectore, qui ipſum ſtatuat, erigatq; in pedes. Idem in epiſt. ad Rom. cap. 3. Item: Fides eſt quæ omnia efficit, & iuſtificat, non opera. idem Rom. cap. 9. Et: Quoniam oportebat nos miſericordia donatos, non ſegnes neq; deſides atq; inutiles eſſe, ſed aliquid etiam adferte: dicit propbeta, Deſponſabo te mihi in fide. Accedentem enim ad Deum, credere neceſſum eſt. Nam illic in fide eſt agnitio Dei. Niſi enim credideritis, inquit, nihil quicquam intelligetis. Idem in Oſeam prophetá, cap. 2.

Sola fide nos iuſtificari, Giſelbertus docet. Quid de ſalute illorum coniectare poſſumus, qui uel ante diem octauum mortui ſunt, uel in deſerto infra quadraginta annos nati mortui ſunt? Credendum eſt, quia ſola fide ſaluati ſunt: ſiue propria, qui credere potuère: ſiue aliena, qui credere non potuerunt. In lib. Alterc. cap. 1. Et: Quis tantæ cæcitatis obſcuratus eſt ignoranria, ut non uideat omnia ferè legis ſcita magis ad ſenſum typicum, quàm ad literam referenda? Hinc manifeſtè cognoſcimus, nō iuſtificari bominē præcepris bonæ uitæ, niſi per fidem Domini noſtri: hoc eſt, nō litera, ſed ſpiritu: non lege operū, ſed lege fidei: nō factorū meritis, ſed gratuita gratia. In lib. Altercat. cap. 10. Et Theophylactus: Demōſtrato, quòd lex maledictos faciat, fides autem benedicat: oſtendit iam nunc, quòd & fides ſola iuſtificat, & non lex. Citat aūt Habacuc dicentem, quòd ex fide iuſtus ſit uicturus, & nō ex lege. Lex enim non ſolum fidem poſtulat, uerumetiam opera. Pulchrè autem dixit, Apud Deū. apud homines enim iuſti forſan uideri queât lege detenti, ut Phariſæi iuſtificantes ſeipſos coram hominibus. Quia igitur lex ob difficultatem operum non iuſtificabat, ſed maledictioni potius ſubiugabat: uenit gratia facilem uiá oſtendens, fidē uidelicet, per quam iuſtificati benedicimur. En demonſtratū eſt igitur, quòd nedū ante legē benedicebat & iuſtificabat fides, ſed poſt legē etiā potius. in epiſtolá ad Gal. cap. 3. Et Smarag. Vt neceſſe eſſet ſola fide Chriſti ſaluare credētes. in epiſt. ad Gal. cap. 3. Et: Quia perfecti eſtis in fide, perfecti eſtis in cōuerſatione, in ſola Chriſti fide ſpē ponentes, & in cōuerſatione cœleſti cōuerſantes. Idē in epiſtolá ad Philip. cap. 3. Et: Secundum quod propoſuit, nō ex operibus legis, nec legalibus ſacrificijs: ſed ſola fide, & ſanguinis ſui effuſione, ſaluare quos pręſcierat credituros: & quos gratis uocauit ad ſalutem, multo magis glorificauit operantes. Idem in epiſtol. Pauli ad Roman. cap. 8.

De fide

De fide Theophylactus inquit: Omnis fides eſt granum ſinapis. cōtempta enim putatur propter ſtulticiam prędicationis: attamē ſi ceciderit in terram bonam, creſcit in arborē, in quo uolatilia cœli, hoc eſt cogitationes ſumma petentes nidulantur. Igitur quiſquis habet omnem fidem, ille poteſt dicere monti huic, Demigra: hoc eſt, dęmoni. oſtendebat enim, quòd exiret dæmoniū. in Matth. cap. 17. Et: Qui magna affectione credit, cor ſuum omnino extendit ad Deū. Et quid facit? unitur illi. Et ſerueſactum cor eius, magnam certitudinem ſumit, quòd uoti compos fiat, id quod experti ſciūt omnes. Opinor autē, omnes hoc experiri, qui uel mediocriter attendunt. ptopterea dicit Chriſtus: Quòd omnia accipietis, quę cum fide petitis. Qui autem credit, totum ſe dat Deo, cum lachrymis illi colloquens, quaſi pedes Domini precando tenere ſe putans. Theophylactus in Marcum, cap. 11. Item: Omnis anima, ſi contigerit ueſtem, hoc eſt incarnationem IESV, & crediderit quòd incarnatus ſit filius Dei, ſanctificabitur. Idē in Lucam, cap. octauo. Et: Credere poſſumus & ex parte & in totū, ut ſi quis ſperet in ſalutem populi uenturum, non in ſalutem animarum, ſed reſtitutionem & liberationem populi Iudaici: is non quantum oportet credere, credit. & rurſus: Si quis credat Dauidi dicēti, Foderūt manus meas & pedes meos, & cętera quæ de cruce, & alijs quæ in cruce facta ſunt, tanquam ex perſona Domini prædicit: & recipit ea quæ de paſsione dicuntur, ea autem quæ de reſurrectione non curat: uti eſt hoc, Quia nō dabis ſanctum tuum uidere corruptionem, & ſimilia, non habet perfectam fidem, ſed ex parte. Oportet autem in omnibus, tam his quæ gloriæ ſunt, quàm quæ ignominię, credere prophetis. Idem in Luc. cap. 24. Et: O' magnum lucrum eſt, & ſupra humanā mentem, ut omnis qui credit in illum, duo illa lucretur. unum quidē, quòd non perit: alterum, quòd uitam habet, atq; uitā æternā. Idem Iohan. 3. Et: Fides erga Chriſtū profectò eſt opus ſanctū & perfectū, & ſanctificans illos qui eam habent. Dux enim fit diligens, fides ad omnem bonam operationem, & bona operatio conſeruat fidem. Nā & opera ſine fide mortua ſunt, & fides ſine operibus. Theophylactus in Iohan. cap. 6. Et: Non laborū circuitionumq; uſu & exercitio, non legis operum afflictione: uerùm Deus perficiens & concidens, uel abbreuians ſermonem fidei in uniuerſa terra, hunc facit in iuſticia: hoc eſt, ut iuſtificet eos qui illū ſuſceperint. Si enim cōfeſſus fueris ore tuo Dominū IESVM, credideriſq; in corde tuo, quòd Deus excitauit ipſum ex mortuis, ſeruaberis. Idē Rom. cap. 9. Et: Indubitata fides de futuris rebus credere perinde facit, tanquā ſint præſentia, quæ & miracula perficit, quæ eſt adeò ignita & calida, ut & montes transferat. Quemadmodum igitur ſcutum uel clypeus, omni corpori obiectus eſt, ceu ianua quędam cuſtodiens & concludens ipſum: hanc ad rationem firma & indubitata fides animæ eſt in cuſtodia. Fides eſt ſcutum, non uana hominum & pſeudodidaſcalorum ſophiſmata, impoſturæ & deceptoriæ argutationes: ſcutum fidei contegit, iſta uerò impediunt. Fides omnes extinguit tentationes & mala. ſi enim dæmones ſibi ſubijcit, quanto potius affectus? Si enim concupiſcentia te inflammat, futuris bonis credens, obuenturæq; lætitiæ, eam extingues: ſiue tentationes te inuadant, fidem adhibens futuris bonis, conſolationem recipies. Reputa tecū quomodo ureretur Abraham, quando gnatum offerret: ſed fides flammam iſtam extinguebat. Si enim fidem habeamus, quæ nos ſeruet & cuſtodiat, protinus ſeruanteis etiam cogitationes accipiemus, quæ caput noſtrum ſeu præcipuam & principem noſtri partem conſeruent. idem ad Epheſ. cap. 6. Et: Noueris à Deo non eſſe exigendam rationem, ſed ſiue præſit, aut non præſit: ſiue tueatur, aut non tueatur, credendum ei. idē ad Hebræos, cap. 3.

Quales iuſtificētur. Theophylactus: Qui iuſtificauit nos cum peccatores eſſemus, adiuuabit etiam nos ut cuſtodiamur in iuſticia ipſius. per ipſum enim acceſſum obtinuimus. Quod ſi, cum procul eſſemus, adduxit nos: quanto magis propinquiores ac uiciniores nos redditos retinebit? Adduxit autem nos in gratiam hanc. Quomodo? in fide, hoc eſt, fidem adferentes. Quæ uerò qualis ue eſt gratia iſthæc? Omnium bonorum aſſecutio, quæ per baptiſma nobis detigerūt: in qua ſtamus, firmitudinem & robur mutationis omnis expertia habentes. in epiſtol. ad Rom. cap. 5.

Omnes iuſtificari, docetur apud eūdem: Siue ſerui ſiue liberi, ſiue pueri ſiue ſenes, ſiue barbari ſiue Græci, quotquot receperūt eum, dedit eis poteſtatē filios Dei fieri. Qui autem ſunt illi? hi qui credunt in nomine eius: hi ſcilicet, qui ſuſcepto uerbo lucem ueram per fidem receperunt & declararūt. Iohan. 1.

Omnes æqualiter iuſti. Giſelbertus: Iuſti qui erant ante aduentum Chriſti, non diuiduntur à nobis mercede, ſed tēpore. in lib. Altercat. cap. 13.

De effectu iuſtificationis inquit Theophylactus: Si edere à ligno unum hominē, mortem fecit regnare: multo magis nos gratię, cùm

cum exuberantiam tum copiam & largitatem accepimus, & iuſtificati ſumus, uiuemus & regnabimus, per unum IESVM CHRISTVM, cuius fratres & concorpores (ut ita dicam) atq; adeò eiuſdem cum ipſo corporis ſumus: ac perinde ut corpus capiti adnexum eſt, conſimilem ad rationem nos ipſi uniti ſumus. Nec enim ſimplex & unius ſpeciei bonum accepimus, ut ad futura bona dubio ſimus animo: ſed exuberantia gratiæ noſtra bona ſunt. Quemadmodum ſi quis quia multa debeat, in carcerem cum uxore & liberis conijciatur. deinde non ſolum liberetur à carcere, adeoq; debito, cæterùm innumera ſimul talenta recipiat: ac in regiam aulam introductus, præclarè principatu donetur, dignusque eo iudicetur, regisq; filius conſtituatur. in epiſt. ad Roman. cap 5. Item: Iuſticiæ fructus eſt ſanctificatio, & puritas, & caſtitas: finis uerò, uita æterna. Idem in epiſtol. ad Roman. cap. 6. Et: Non ſola fides ſanctificat, ſed & uita. Simulac enim credidimus & baptizati ſumus, accipimus Spiritū. Enimuero niſi uita acceſſerit Spiritu Chriſtoq; digna, gratia Spiritus extinguitur. Idē Rom. 5. Item: Omnes ſunt homines Dei, peculiariter uerò iuſti, non ſola creationis ratione, ſed uendicationis etiam, quòd Dominus eos ſibi peculiariter uendicet. Porrò ſi Dei homo es, ne quæras auertentia te à Deo. Idem ad Timoth. cap. 6. Smaragdus inquit: Grandis honor credentibus in Chriſtum donatur, ut ſint uidelicet fratres Domini IESV CHRISTI, & filij patris altiſſimi: ut ſint hęredes Dei patris, cohæredes autem Chriſti. Grandis, inquam, honor eſt eis, ut fulgeāt ſicut ſol in regno patris, & ſedeant ſuper duodecim tronos, iudicantes duodecim tribus Iſrael. Grandis honor eſt eis, quibus filius Dei dicit: Sicut dilexit me pater, & ego dilexi uos, manete in dilectione mea. Et uos amici mei eſtis: & iam non dico uos ſeruos, ſed amicos. Grādis honor eſt, quibus dicit: Quodcūq; petieritis patrē in nomine meo, dabit uobis. Et iterum: Videbo uos, & gaudebit cor ueſtrum, & gaudium ueſtrū nemo tollet à uobis. Quibus dicit: Ipſe enim pater amat uos, quia uos me amatis, & creditis. Grandis honor eſt eis, pro quibus patrem filius exorans ait: Pater ſancte, ſerua eos in nomine tuo, quos dediſti mihi, ut ſint unū, ſicut & nos. & item: Et ego claritatem quam dediſti mihi, dedi eis: ut ſint unum, ſicut & nos unum ſumus: ego in eis, & tu in me: ut cognoſcat mundus, quia tu me miſiſti: & dilexiſti eos, ſicut & me dilexiſti. Grandis honor eſt credentibus, pro quibus dicit: Pater, quos dediſti mihi, uolo ut ubi ſum ego, & illi ſint mecum: ut uideant claritatem meam, quā dediſti mihi. in epiſtol. Petri, cap. 2.

Iuſticiam uniuerſalē ſic deſcribit Theophyl. Iuſticia eſt uirtus uniuerſalis, quemadmodum etiam ſolemus iuſtum appellare, qui inculpatæ uitæ eſt. Quinetiam Dominus: Niſi, inquit, exuberet iuſticia ueſtra plus quàm ſcribarum & phariſæorum. omnem enim uirtutem hic dicit. Sanctitas autem, puritas eſt, atq; adeò implere quod à nobis Deus exigit. Quemadmodum & in uita defunctis dicimus iuſta uel ſancta, quādo quis quæ debentur ei perfecerit: & ἀφωσιωσάμην, hoc eſt expiationē feci. Quia uerò & in ueteri Teſtamento iuſticia dicebatur, illam huius fuiſſe figuram affirmat. in epiſtol. Pauli ad Epheſios, cap. 4.

DE FIDE.

Fides quid ſit, Theophylactus exponit. Fides eſt eſſentia eorum quę non ſunt, ſubſiſtētia eorum quæ nondum ſubſiſtunt: ut reſurrectio nondum ſubſiſtit, ſed fides ſtatuit eam, obq; oculos nobis ponit. Item: Fides facit ut illa mente noſtra cernamus, haud ſecus ac ſi in præſentia eſſet. in epiſtol. ad Hebræos, cap. 11. Item: Poſtquam fides reprehenditur apud non intelligentes uirtutem ipſius, qui adſeuerant eā eſſe rem indemonſtrabilem, adeoq; manifeſtam impoſturam: oſtendit Paulus, quòd maxima quæq; per fidem tranſigantur, & non per rationem, aut conſilia humana. Nam quòd Deus uerbo, quæ ſunt, ex ijs quæ non ſunt creauit, quæ demonſtratio nobis exhibuit? nulla ſanè, ſed ſola fides. Fide igitur intelligimus conſummata eſſe ſecula: hoc eſt, facta eſſe uerbo Dei. Cur fide? quia quòd ex inuiſibilibus, & ex ijs quę non uidentur, facta ſint quæ uidentur, fide opus habeat. Idem in epiſtol. Pauli ad Hebræos, cap. 11.

De fide duplici, Theophylactus inquit: Fides duplex eſt. altera noſtra: ut, Fides tua te ſeruauit. altera uerò donum Dei, per quam miracula fiunt. ut cum ait Chriſtus: Si habueritis fidem inſtar grani ſynapeos, dicetis monti huic: Transfer te hinc illò, & transferetur. ad Roman. cap. 12.

De fide hiſtoriæ, inquit Radulphus: Per fidem hiſtoriæ tam ueteris quàm noui Teſtamenti, intramus templum Dei, & incorporamur populo Dei. lib. 10. cap. 1. in Leuit.

Vnde fides. Theophylactus: Fides recta ex Scripturis eſt. Eius gratia inquit: Qui credit in me, ſicut Scriptura dicit: hoc eſt, quemadmodū teſtatur de me Scriptura, quòd filius ſum Dei, quòd creator, quòd dn̄s uniuerſi. Multi enim putāt ſe credere, ſed nō ut dicit Scriptura: atq; ita ſuas ſequuti ſunt ſectas, quales ſunt omnes hæretici. In Ioan. cap. 7.

Et Smaragdus:Deſcendit fides, quia deſuper eſt. in Lucam cap.24.

Fides per uerbum contingit.Radulphus: Si menſis ſeptimus, tempus fidei genrium intelligitur:quæ erat prima dies menſis huius, niſi ſub prædicatione Apoſtolorum, quando in omnem terram diſperſi uſq; in fines orbis,ranquam tubæ cœleſtes, Chriſti Euangelium ſonuerunt.Fides enim ex auditu, auditus aurem per uerbum Chriſti. Quomodo aurem audient ſine prædicante? In tuba igitur prædicationis, noſtræ fidei prima dies eſt.lib.17.cap.1.in Leuitic.

De natura fidei,inquit idem: Veſtibulum nobis eſt, quia per fidem tendimus ad ſpeciem.Quandiu credimus quod nondũ uidemus,quaſi extrà adhuc ſumus: cum autem eò peruenerimus, tum fides non erit, ſed ſpecies.extra ueſtibulum ergo nulla hoſtia immoletur,quia extra fidem ſpes ſalutis non datur hominibus. quippe ſine fide impoſsibile eſt placere Deo.lib.2.cap.2. in Leuitic. Item:Hæc fides,nec quicquid ad fidem pertinet, abſq; charitatis adiutorio ſanctificare poteſt.Fides namq; ſine operibus, teſte apoſtolo Iacobo,ocioſa eſt. Operari autem ſine charitate non poteſt: quia fides eſt,ut air Apoſtolus, quæ per dilectionẽ operatur.Idem lib.6.cap.2.in Leuit.

Eadẽ fides utriuſq; Teſtamenti eſt,ut Giſelbertus docet: Fides una eſt utriuſq; Teſtamenti:quia quod nos credimus factũ,illi crediderunt faciendũ.in lib.Alterc.cap.3.

De fidei effectu ait Smaragdus:Si fides in nobis,Chriſtus in nobis : ergo fides tua de Chriſto, Chriſtus eſt in corde tuo.In Euangel.Ioan.cap.11.

De incredulitate inquit Theophylactus: Quid eſt, Qui credit in filiũ, nõ iudicatur? Nunquid ſi immũdá egerit uitá,nõ iudicatur? Maximè quidẽ.non enim uerè fideles ſunt eiuſmodi,ur Paul.dicit:Deũ enim (inquit) fatẽtur ſe ſcire, operibus autẽ negãt. ueruntamen hoc loco dicit, quod propter ipſum credere,nõ iudicatur, dabit autẽ pœnas graues malorũ operũ:propter incredulitatẽ autẽ quã nõ habet,non punietur(ſemel enim credit)at qui nõ credidit, iã iudicatus eſt.Quomodo? primùm quidẽ, quoniã & ipſa incredulitas, condemnatio eſt. Eſſe enim extra lucem,per ſe maximũ ſupplicium eſt.in Iohan.cap.3.

DE BONIS OPERIBVS.

SMaragdus ait : Spiritales autem hoſtiæ opera noſtra, eleemoſynæ & preces dicuntur, ad diſtinctionem carnalium,intellige uictimarũ. in epiſt.Pet.cap.2.

Quòd bona præſtanda ſint, Radulphus docet inquiens : Apoſtolus ſobriè & iuſtè & piè uiuẽdum nos edocet: ſobriè, ſcilicet ad nos:iuſtè,ad proximum: piè, ad Deum. li.6.cap.1.in Leuit. Et:Sicut uitarur peruerſa actio,ne humanos aſpectus offendas : ſic etiã uitãda eſt uoluntatis deprauatio,ne occulto inſpectori diſpliceas. Idẽ lib.8.cap.1. in Leuit. Itẽ:In morũ compoſitione aliud eſt quod ſibi debet homo,aliud quod proximo: ſibi quippe ſobrietatẽ, proximo debet iuſticiã.unde & Apoſtolus ſobriè & iuſtè uiuere nos admonet in hoc ſeculo,expectanres beatã ſpem & aduentũ gloriæ magni Dei.Idem lib.9.cap.3.in Leuitic. Et Theophyl.inquit: Nõ oportet ſolũ fugere maliciã, ſed etiã facere fructũ uirtutis.Declina enim(inquit) à malo, & fac bonũ. in Matth.cap.3. Et Chriſtus docet nos,ſi fidẽ abſq; operibus habuèrimus,nihil nobis eã profuturã.Ibidẽ. Itẽ:Si uis beneficia accipere,benefac:ſi uis diligi ab inimicis, dilige etiam inimicos. Etenim lex Dei & prophetæ illa dicũt : fermè & naturalis lex præcipit.idem cap.7. Et: Oportet nos primùm audire ſermonem,& intelligere, ne ſimus qui iuxta uiã.Deinde firmiter retinere quod auditũ eſt:præterea non eſſe amatores opum.Quid enim proderit, ſi audiero,& retinuero,& diuitiarum amore ſuffocor? Idem in Matth.cap.13. Et: Tu ſi lepra laboras,& phariſaica lepra inflatus es,quæ à Deo ſeparat,ſuſcipe IESVM in domum tuam, & unge eum unguento uirtutum. Idem in Matth.cap.25. Et: Quando prędicaueris ſeu docueris, etiam bona opera fac,ne uanus ſit ſermo tuus.Niſi enim Chriſtus & miracula adieciſſet, uanus fuiſſet habitus ſermo eius.Theoph.in Matth. cap.3. Et:Sicut reges ambulare debemus ſuper ſerpentes & ſcorpiones, & imperare peccato.Chriſtiani enim dicimur, hoc eſt, uncti: & ipſi,ſicut tunc reges dicebantur Chriſti. Sit igitur uita noſtra non ſeruilis & illiberalis,ſed regalis & libera. Feramus autem & coronã ſpineam,hoc eſt ſtudeamus coronari aſperitate continẽtiaq; uitæ,non uoluptuariæ,neq; delicatæ.Ibid.in Marc.ca.14. Itẽ:Oportet non ſolũ declinare à malo,ſed & facere bonũ. Et prius oportet abſiſtere à malo,& poſtea uirtutẽ aggredi.Quemadmodũ & fonte turbato,ut aqua pura defluat, prius lutũ expurgandũ, ut haurias purã aquam. Idem in Luc.cap.19. Item:Oportet fideles & ferui dos eſſe bonum operando,& zelotas aduerſus maliciã,& manſuetos erga malè operantes.Odio enim habẽda malicia,nõ is qui malè agit:cuius habenda eſt cura,infirmus enim eſt. Et hoc eſt malè agere,à maligno uexari,& facere malum.Idem in Luc.ca.22.Et:Oportet eſſe potentem in opere & ſermone corã Deo, & tũc corã omni populo. Prius enim placere

debemus

Deo:deinde danda opera,ut & inter noa ſine macula uiuamus,quantum fieri poteſt: & neq; quomodo hominibus placeas;ſed quomodo ſeruias Deo ſtudendũ: neq; niuendum ut multis ſis ſcandalo, ſed & hoc poſt illud prouidendum. Idem in Luc.cap. 24. Item: Benefacere alicui lex non prohibet,quæ lex eſt Dei ſemper bene facientis. Idem in Iohan.cap.5. Item: Vt ne ſi audias,nos ex operibus haud eſſe iuſtificatos, deſes ſiaa circa opera:ſubijcit Paulus, poſt ſidem iam haud nulla operum eſt commoditas & neceſsitas. Conditus es enim in CHRISTO IESV,& noua creatura factus es in CHRISTO IESV, deſuncto uetere homine in baptiſmate. Ac quemadmodum principiò cum non eſſes, produxit te ut eſſes: ſic etiamnum ut bene eſſes,te protulit:conditusq́; es nõ ut ocieris,uerùm ut opereris; circumambulesq́; in bonis operibus: hoc eſt,omnem ætatis tuæ curſum in hiſce perficias, non duos tresúe annos, ſed omnẽ uitæ tuæ uiam. Deus enim præparauit hæc: quocirca non ſunt uel differenda,uel reijcienda,ceu opere diuinitùs deſtinatò. In operibus bonis: non uno nimirum opere; ſed omnibus.nam ſi unum deſit, mutilata eſt uirtus. Idem in epiſtolá Pauli ad Epheſ. capite ſecundo. Et: Quia non ſatis eſt à malis abſtinere, ut regnum aſſequaris, ſed bonorum operum peractio etiam eſt neceſſaria(ſi enim bonum operari prætermiſerimus,in gehennam pręcipitamur,etiam ſi malum non operemur: nt ex multis Euangelij locis liquet) hanc ob rem Paulus praua auferens,ad bonorum operationem adhortatur.Idem ad Epheſ.cap.4.

Vnde ſint. Radulpus: Sollicitè uigilandum eſt,& precibus aſsiduis rogandus eſt Dominus, ut qui cœpit in nobis bonum, ipſe perficiat: & ſanctæ deuotionis oblatio; uſque ad finem debitum illibata permaneat.Idem libro ſecundo,capite ſecundo,in Leuitic. Et: Pontifex noſter Chriſtus affectum pietatis, per quem proximis indigentibus ſubuenimus, prouehit adiuuatque per Spiritum ſanctum, ut ex fraterna charitate,ad diuinam cõſurgere poſſimus.Idem lib.5.cap.4.in Leuit. Et:Omnia qui iuſticiæ fructum afferre cœpit, quádiu tamen hic uiuit, de nullo opere ſuo cõfidit.Si quid boni agit, Deo applicat, non ſibi:in malis uerò quæ geſsit, non alium, ſed ſeipſum attendit. idem libro octauo, cap.6.in Leuitic. Et: Rectè quartò anno fructus noſtri Domino ſanctificantur: ut intelligamus, quia tunc uerè in iuſticia ſolidamur, ſi quicquid boni agimus, non nobis, ſed Deo adſcribimus: ſi non de noſtra uirtute,non de ipſius gratia præſumamus. Qui enim confidunt in Domino,ſicut mõs Sion, &c. maledictus autem qui ſpem ſuã ponit in homine,& brachium ſuum in carnem: Idem lib.14. cap.3 In Leuit. Et: Sicut cui Deus adiutor eſt, omnes ſuos deſpicit inimicos:ſic homo ſuo reatu diuino deſtitutus auxilio, præda hoſtium fit.idem libro 10. capite 1. in Leuitic. Item: Deo deſerente,uana eſt ſpes in homine poſita. Idem lib.10.cap.1.in Leuit. Et Theophylactus inquit: Praua opera ex nobis ſolis fiunt. ea de cauſa & opera carnis nominauit, quæ ſimul laborem ac difficultatem habeant: bona uerò,non noſtra tantum,cum indigent.enimuero cœleſte iuxta auxilium requirunt.In epiſtol.ad Galat. cap.5. Et: Quando fecerimus quod bonum eſt, Deus facit hoc in nobis per IESVM CHRISTVM:hoc eſt, utitur illo mediatore pro operatore. Qui enim principio nobis ſalutem eſt operatus, quid mirum ſi in operatione etiam uirtutum mediator efficiatur, ac paterná in nobis uoluntaté repleat, ipſe nos confortans,& robur inſpirans ad bonorum operum tranſactiones? Idem ad Hebræos, capite 13.

Quæ facienda.Idem: Fuge immiſericordiá,& fac eleemoſynas,& alias quidẽ ſenſibiles,alias autem ſpirituales. Paſce Chriſtum,qui eſurir ſalutẽ noſtrã:ſed & eſurientẽ doctrinae ſi paueris,& potaueris, pauiſti Chriſtũ; & potaſti.in Chriſtiano aũt Chriſtus eſt; & fides paſcitur, & creſcit doctrinis:ſed & ſi uideris peregrinũ à ſuperna patria,induc tecũ,& collige:hoc eſt, dũ tu ingrederis in cœlos, introduc & illũ, ne alijs prædicãs,ipſe ſis reprobus. Et ſi quis neſtẽ incorruptionis abiecerit,quã per baptiſmũ induit,& nudus ſit,indue illũ. Et infirmũ fide(ut Paulus dicit) aſſume, & uinctũ in carcere: hoc eſt, corpore illo tenebroſo inuiſe,illi quaſi ſplendorem,admonitionẽ donans. Has ſex ſpecies charitatis omnes Imple quidem corporaliter: imple autem & ſpiritualiter. nam cum duplicis naturæ ſimus, poſſunt hæc & bifariam perfici. In Matthæum, capite uigeſimoquinto. Et: Primum & magnum mandatum eſt; diligere Deum:ſecundum ſimile,diligere proximum. Qnomodo autem ſimile? eo quòd ſimul inter ea connexa ſunt. Qui enim diligit Deum, diligit & facturam eius. Homo autem maximè propria factura Dei: & ita qui diligit Deum, diligit etiam omnes homines: & dum proximum diligit, multò magis Deum diligit. Nam ſi homines diligit, qui multas ſæpe ſcandalorum occaſiones & odia fouent: quantò magis Deum, qui ſemper beneſacit? Audi autem Dominum: Qui diligit me, mandata mea ſer-

uabit. Vides, nos diligendo Deum, ſeruare mandata eius. mandata autem eius omnia, de amore mutuo tractant. Et iterū: In hoc ſcient omnea, quòd mei diſcipuli eſtis, ſi diligitis inuicem. Vides iterum, quòd ex mutuo amore diſcitur amor erga Chriſtum, ita ut ſimus eius diſcipuli & amici. Obſerua autem, quomodo omnes animæ uirtutes enumerarit. Eſt enim uirtus animæ animalis, quam inſinuat dum dicit, Ex tota anima: quæ dicitur nutritiua. ea eſt & plantarum, quę & ipſa quoq; Deo tota eſt danda. Eſt inſuper rationalis uis, quam nominauit lex intelligentiam. Omnes igitur animæ uirtutes, charitati ſunt offerendæ. Idē in Marcum, cap. 12. Et: Mandata noſtra ſunt diuina, ingenuis maximè quadrantia: uidelicet, Ne intuearis fœminam, ut concupiſcas: ne iures: rem tuam poſſide. Atque hæc mandata non pœnæ formidine, ſed ſpiritus cupiditate & dilectione perficiuntur. Et quia pleriq; haud parum multa mandata tranſgrediuntur in ueteri Teſtamēto, indicio eſt quòd ſpiritus Dei in illis non aderat. in epiſtol. Pauli ad Rom. cap. 8.

Iuxta Decalogum opera facienda. Theophylactus: Sic oportet Deum diligere tota anima, hoc eſt, omnibus partibus & uirtutibūs animæ ei adhærere. Hoc eſt primum & magnum mandatum, ad pietatem nos exercens. Secundum autem ſimile eſt illi, quod nos excitat ad faciendum quæ ſunt iuſta homini. Duo enim nos in interitū ducunt: mala doctrina, & corrupta uita. ut igitur non incidamus in impia dogmata, diligendus eſt Deus: ne autē ſit uita peruerſa, diligendus eſt proximus. Qui enim diligit proximum, omnia mandata implet: & qui implet mandata, diligit Deū. Atq; ita duo illa mandata inter ſe cohærent & copulantur, & continēt omnia alia mandata. Quis enim diligens Deum & proximùm, uel furatur, uel uindictæ auidus eſt, uel adulterium committit, uel ſcortatur, uel occidit? in Matthæum, cap. 22.

Qui poſſint bona opera præſtare. Radulphus: Quiſquis ſupernæ patriæ ciuis eſt, nō iam timore ſupplicij, ſed amore charitatis immundiciam deſerit. lib. 7. cap. 1. in Leuitic. Et: Quærentes regnum Dei, & diuinis obſequijs inhærentes, Chriſti gratia nunquam deſerit. Vbicunq; enim ſunt duo uel tres congregati, ipſe eſt in medio eorū. ibidem. Et: Dignum eſt ut à nobis prius ſe per pœnitentiam abluat, qui ſuperuenturis uirtutibus in ſe locum parat. Radul. lib. 12. cap. 1. in Leuit.

Quomodo præſtāda. Radulphus: Quicquid fecerit homo, niſi ex charitate hæc fecerit, nihil ei prodeſt. libro ſecundo, capite ſecundo in Leuit. Et: Non ſolum gemere debet anima quod perperam egit, ſed etiā quòd in bonis actibus ſterilis fuit plangere: & plangendo, bene agendi deſiderio (ſi amplius liceat) ſe inflammare. Cuius exequendi etiamſi facultas negetur, affectus tamen à Domino acceptatur. Radulph. lib. 3. capite 6. in Leuitic. Et: Omnis qui Deo placere deſiderat, neceſſe eſt ut mente, locutione & opere ab Aegyptiorum peruerſitate diſcedat. Idem libro 5. capite 4. in Leuitic. Et: Homo poſtquam à peccatis mundatus, à delictis ſanctificatus eſt, etiāſi iam cum Apoſtolo dicere poſſit, Nihil mihi cōſcius ſum: præterita ſua crimina ad memoriam reuocare, ut ſi in pręſenti non inuenit unde conſcientia mordeatur, præterita recordās, & ſe in humilitate cuſtodiat, & gratiarum hoſtiam illi per quem inimici poteſtatem euaſit, offerat. Radulph. lib. 10. cap. 1. in Leuit. Et: Non conſiderat Deus, quantum à nobis accipiat: ſed ex quanto, affectionibusq; interioribus omni noſtrę actioni precium datur: & quicquid ſine charitate fit, pro nihilo computatur. Idem lib. 20. cap. 5. in Leuitic.

Fide operandū, Radulphus docet: Quicūq; alienus eſt à Chriſto, nulla eſt ei cū ſanctificatis communio. Qui aūt Chriſti ſunt, cibum ſuum in ſanctificatis agnoſcuut. Hi namq; ſoli quicquid boni faciunt, ſidei ſuæ uirtute ſanctificari præſumunt. Alij bona faciunt non bene, quia ſine fide Deo placere non poſſunt. Omne enim quod ex fide nō eſt, peccatum eſt. libro decimoquinto, capite 4. in Leuit. Et Theophylactus ait: Sine fide nihil prodeſt charitas, imò ne dilectio quidem fuerit ſine fide. in epiſtol. Pauli ad Epheſ. cap. 6.

Quare placeant opera, Radulphus docet inquiens: Dominus quippe Chriſtus altare noſtrum eſt, quia oblationes noſtras ei imponimus. Per ipſum enim, ſi quid boni agimus, patri acceptū fieri poſſe ſperamus. Vnde & Petrus apoſtolus in Epiſtola ſua: Offerentes, inquit, ſpirituales hoſtias, acceptabiles Deo per IESVM CHRISTVM. lib. 1. cap. 1. in Leuitic. Et idem: Vt autē in filijs Aaron omne genus electorū accipiamus, idcirco oblationes Dominicę per filios Aaron iubentur adferri: ut exinde aduertere liceat, nullius oblationem à Deo accipi, niſi ſummi ſacerdotis noſtri per bonam conſcientiam & fidem non fictam filius efficiatur. Offerentes, ait B. Petrus, ſpirituales hoſtias. libro primo, capite quarto, in Leuitic. Et: Per Chriſtum ſi quid boni agimus, patri acceptum fieri poſſe ſperamus. ibidem.

Ordo operum exponitur ab Ansberto: Prius eſt credere, dehinc quod quiſq; cre-

dit amare. uide uerò, quòd credulitas & amor compellit operari. lib. 2. capite ſecundo, in Apocal. Et Theophylactus: Poſtquam quis ſeſe tradiderit Deo, non debet denuò ad uitæ huius curas conuerti. Oportet ſanè & parentes uenerari, ſed magis oportet uenerari Deum. in Matth. cap. 9.

Non ſunt perfecta opera, ut Ansbertus monet: Quamlibet quiſq; in hac uita ſit iuſtus & ſanctus, nunquam tamen ita perfectus eſt, ut quotidie nõ inueniat, quo in uirtutibus creſcat. Quod Pſalmiſta quoq; intuens ait: Nunquid obliuiſcetur miſereri mei Deus? aut continebit in ira miſericordiam ſuam? Et dixi: Nunc cœpi. Quaſi enim quædam inchoatio eſt electorum, ipſe prouectus uirtutum. Quotidie enim electi inchoant, quia per momenta temporum uirtutibus uirtutes addunt. libro decimo, capite uigeſimoſecundo, in Apocalyp. Et Radulphus inquit: Vix bonum opus compleri poteſt ſine alicuius peccati admixtione. Metuendum itaq; eſt, ne dum completæ deuotionis remuneratio expectatur, à nobis etiam reatus admixti pœna exigatur. lib. 1. cap. 1. in Leuitic.

In hac uita bene operandum eſſe, docet Theophylactus: In ſeculo præſenti operari poſſumus, in futuro autem ſeculo ligantur omnes uirtutes animæ operatiuæ, & non poteſt fieri aliquid boni in abolitionem peccatorum. Stridor autem dentium, pœnitentia eſt, quæ tunc ſtultè & inutiliter fit. in Matth. cap. 22.

De fine ſic inquit Giſelbertus: Quicquid ſapientiæ, quicquid boni habemus, in obſequium Creatoris totum exhibere debemus. Nos enim omnes de plenitudine eius accepimus. In libro Altercar. capite decimooctauo. Et Theophylactus air: Niſi crediderit quiſpiam, compenſationem eſſe bonorum & malorum, non bene placebit Deo. in epiſtol. ad Hebræos, capite undecimo. Et: Quicunque animam ſuam ædificabit operando mandata Chriſti, illum neque pluuia, id eſt diabolus, qui de cœlo decidit: neq; flumina, homines ſcilicet lædentes, qui ab hac pluuia multiplicantur: neq; uenti, hoc eſt ſpiritus mali: & in ſumma, tentationes omnes, ſi talis fuerit, poterunt deijcere. Idem in Matthæum, cap. 7. Et: Non habentes bona opera excluduntur, propter quæ in nobis accendit lumen. niſi enim bona opera faciamus, extinguitur lumen Dei in nobis. Idem Matthęi capite 25. Item: Opera noſtra, & quæ præcedunt, & quæ ſequuntur, ſunt in gloriam Dei. Idem in Marcum, capite undecimo. Item: Nos per omnia placeamus Deo, ſed non aliter niſi in omni opere bono. ubi enim omne opus bonum eſt, ibi & omnis bona uoluntas Dei. Idem ad Coloſſ. cap. 1. Et: Ne exiſtimetis, quòd citra lucrum aliquid faciatis: cæterùm omnia ſunt coram Deo, itaq; & mercedem reddet. idem in epiſtol. Pauli ad Theſſalonienſes, cap. 1.

De mercede operum inquit Ansbertus: Cum Deus mercedẽ ſeruis reddit, ipſa ſua in eis dona remunerat. Non enim reddere mercedem ſe diceret, niſi opera mercedis accepiſſet. Sed nos opus mercedis habere nequiuimus, niſi ab illo ut operaremur accepiſſemus. Sub hac certè intelligentia quotidie oramus: Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie. Si noſtrum eſt, cur ut detur petimus: ſed fit noſter accipiendo, qui non erat habendo. libro quinto, cap. 11. in Apocalyp.

Iuſticiã nõ eſſe ex operibus, docet Theophylactus: Nemo ex proprijs operibus iuſtificatur, ſed alterius ope indiget, nimirũ CHRISTI IESV gratia. In epiſtol. Pauli ad Romanos, cap. 3.

De bona intentione inquit Radulphus: Sæpe contingit, ut quod bona intentione incipitur, dum minus cauemus, in uitium conuertatur. Sæpe enim bono operi dum laus humana obuiat, mentem operantis immurat. lib. 1. cap. 8. in Leuitic.

Quis ſit proximus, docet Theophylactus: Chriſtus ipſe definit proximum, inquiens: Omnes qui eiuſdem naturæ ſunt, proximi tui ſunt. Sis igitur uiciſsim & tu illis proximus, non loco, ſed affectione & ſtudio erga illos. in Lucam cap. 10.

De charitate inquit Theophylactus: Vniuerſam legem implet, qui proximum diligit. In poſterum itaq; quiſque proximum ſuum amore proſequi debet fraterno, quandoquidem tot, tanta, tamque uaria beneficia ex ipſo, adeoque ex dilectione erga ipſum recipiat, ut legem uniuerſam compleat. Idem in Epiſtolam Pauli ad Romanos, capite decimotertio. Et: Charitas eſt radix omnis philoſophiæ. Longanimis enim eſt, qui longo & magno eſt animo. Ibidem ad Corinthios, capite decimotertio. Et: Charitas nobis plurimi facienda eſt, ac per ipſam alias uirtutes magnificare omnes, idque propter temporis cùm rationem, tum opportunitatem. Nam propè eſt reſurrectio, pulſat item fores iudicium: operæque eſt precium, nos è ſopore ſocordiæ deſidiæque excitari, eſſeque paratos ad reſurrectionem haud indigna opera. Idem ad Romanos, capite decimotertio. Et: Si ſpirituales ſumus, diligemus nos mutuò potius: & ſi diligemus, ſpirituales efficimur, ac deinceps carnalem concupiſcentiam haud perficimus. Idem in epiſtolam

ſtolam Pauli ad Gal. cap.4. Et: Si quando uiderimus ſanctos periculis immerſos, ſuccurramus eis. hoc enim tutum eſt, maxime que Chriſtianos decet, in huiuſmodi rebus pericula contemnere. Idē ad Philippenſes, cap.2. Item: Qui ſeſe uehementer diligūt, indigent fœlicitate, quæ eſt ex mutua præſentia & conſpectu, quandoquidem inde magis inflammatur charitas. Idē ad Theſſalon. cap.2.

De beneficentia, ait Theophylactus: Beneficentia generat humilem moderatamque mentem. qui enim bonis & beneficis moribus eſt excultus, is iuxtà humilis, non ſuperbæ mentis eſt. Ab humili, nec alta ſpirante affectu, manſuetudo eſt. qui enim ſuperbus eſt, is & concitatioris eſt animi. A' manſuetudine longanimitas, id eſt magna nimitas. Idem in epiſtolam Pauli ad Coloſſ. capite 3.

De caſtitate inquit Radulphus: Neque enim cum remiſsione & negligentia caſtitas poterit retineri: ſed cohibendus eſt uiſus, obſtruendus auditus, lingua refrenanda, ipſa etiam cogitatio à noxijs euagationibus reſtringenda. libro ſexto, capite 1. in Leuitic. Et Smaragdus ait: Caſtitas enim & in uirginibus eſt, & in continentibus, & in uiduis & coniugijs. in epiſtolam Pauli ad Galatas, cap.5.

De humilitate inquit Smaragdus: Diſcimus enim fratres humilitatē ab excelſo, ut faciamus inuicem humiles, quod humiliter fecit excelſus. Nec dedignetur, quod fecit CHRISTVS, facere Chriſtianus. Nam quod dicit, Exemplū dedi uobis, ut quemadmodum ego feci uobis, ita & uos faciatis: oſtendit nobis, ut ſi quis aduerſus aliquem habet querelam, ſicut Dominus donauit nobis, ita & nos inuicem. Itaque nobis delicta donemus, & pro noſtris delictis inuicem oremus. Atque ita quodammodo inuicem pedes noſtros lauemus. in Euangel. Iohannis, cap.13.

De eleemoſyna, Radulpus: Non magni eſt eleemoſyna meriti, quæ ex ſuperabundanti & cum nimia deliciarum reſolutione tribuitur. Illa omnino, illa accepta eſt, qua ſic indigenti conſulitur, ut & tribuentis nonnulla indigentia ſubſequatur. lib.1. cap.8. in Leuitic.

De fortitudine inquit Idē: Fortitudo alia reproba, alia Deo placēs & ſancta. Reproba fortitudo eſt, cū homo aliquid uirtutis per Dei donum adeptus, ſibi eam tribuens, largitori ingratus exiſtit: & de ea ſuperbiens, proximorum infirmitatibus minimè cōdeſcendit. De huiuſmodi Dominus in Pſalmo, ſuperbam phariſæorū iuſticiam notās, conqueritur dicens: Ecce ceperunt animā meam, irruerunt in me fortes. Fortitudo uerò illa à Domino probatur, quæ nec ſibi quod habet tribuit, & alios qui id muneris necdum aſſecuti ſunt, nequaquam contemnit. Horum uox eſt in Pſalmo Domino proclamantium: Fortitudinem meam ad te cuſtodiam. Et: Diligam te Domine, fortitudo mea. His etiam Apoſtolus præcipit dicens: Infirmum in fide ſuſcipite. libro quarto, capite quarto, in Leuiticum.

De zelo, inquit Theophylactus: Æmulatio res bona eſt, ſi quando uirtutem cuiuſpiam aliquis imitetur: at uerò zelus haudquaquam bonus eſt, ſi quis contendat, à uirtute eijcere rectè operantem. in epiſtolam Pauli ad Galat. cap.4.

De mendacio officioſo ſic inquit Giſelbertus: Non eſt damnabile mendacium, quod transfertur ad proximi, ſecundum Deum, profectum. in libro Altercat. capite ſeptimo.

De iuramentis inquit Theophylactus: Melius eſt peierare aliquando, quàm propter iuramentum impium aliquid facere. in Matth. cap.14.

DE ORATIONE.

Oratio fumi uirgula dicitur: quia dū ſola cœleſtia poſtulat, ſecreta progreditur, ut ad terrena atq; temporalia apperēda pro terreno ſtudio minimè reflectatur. Anſbertus lib.8. cap.18. in Apoc.

Et Theophylactus: Precatio dein, & oratio, & interceſsio, ceu idem ſignificātia, ab Apoſtolo ſunt adſumpta ob perſpicuitatē: quippe qui tot uocum congerie ineuitabiliter, citra recuſationem facere efflagitet eum, quod poſtulat, & ad quod hortatur. Nonnulli inter hæc diſcrimen curioſe fecerunt, aſſeuerantes δέησιν eſſe ſupplicationem, adferentem pro liberatione à triſtibus atq; duris: προσευχὴν uerò orationem, petitionem bonorum: ἔντευξιν autem, id eſt interceſsionem, accuſationem impiè agentium, & iniuriam inferentium, qui ſunt incorrigibiles. in epiſtol. Pauli ad Timoth. capite ſecundo. Et Smaragdus: Spirituales hoſtiæ ſunt, orationes ſanctorum. Dirigatur, ait Pſalmus, oratio mea ſicut incenſum in conſpectu tuo. in epiſtolam Petri, capite ſecundo.

De interiori oratione inquit Giſelbertus: Moſes, quid clamas ad me? ſecretiſsimis auribus Dei, deſiderijs magis quàm uerbis clamamus. Ei enim qui omnia nouit, deſideria noſtra uoces quædam ſunt: Deſidera bonum, & clamaſti. Iſte uoce tacuit, fide clamauit, ſicut mulier quæ ſimbriam ueſtimenti eius tetigit. Porrò alij quidam præ timore clamauerunt, fide de fecerunt

fecerunt.in lib. Altercat. cap. 8.

In oratione uigilandum. Smaragdus: Bene autem in orationibus uigilare iubemur, ut cum ſtamus ad orationem, cogitatio omnis carnalis & ſecularis abſcedat, ne quicquam tunc animus præter id ſolum cogitet quod precatur. Subripit enim frequenter hoſtis, & ſubriliter fallens preces noſtras, à Deo auocat, ut aliud habeamus in corde, & aliud proferamus in uoce: cum intentione ſincera Deum debeat non ſonus uocis, ſed animæ ſenſus orare. in epiſt. Petri 1. cap. quarto.

Quomodo ſit orandum, Theophylactus mooet: In Eccleſia orandum eſt, ſed recto animo, & citra oſtentationem. Locus enim non nocet, ſed modus & intentio. Non ſunt longæ preces faciendæ, ſed breues quidem, & crebræ. oportet enim pauca loquentes perſeuerare in precibus. Nō enim ut doceamur petimus, ſed ut nos à temporalibus & ſecularibus curis abſtrahamus, & ocioſe & magna cum utilitate cum eo colloquamur. in Matthęum, capite ſexto. Et: Orantes non ſimpliciter, ſed cum omni precarione & rogatione, cum fletu, & pectoris compunctu & complauſu, cum inflexione genuum, idque genus ſimilibus: nec ſtatis tantúmodo horis, uerùm & omni tempore, idque in ſpiritu: hoc eſt, ſpiritualia petentes, & nihil mundani. Item: Sobrium eſſe oportet armatum, quem apud regem, adeoque Imperatorem ſtare oporteat. Ea eſt uere precatio, quæ fit cum perſeuerantia. Theophylactus in epiſtolā Pauli ad Epheſios, cap. 6.

Corde orandum. Radulphus: Non niſi amantium, uirtus orationis eſt. Amor nempe deſiderium parit, deſiderium orantes facit. uera namque poſtulatio, non in oris eſt uocibus, ſed in cogitationibus cordis. ualentiores enim uoces apud ſecretiſſimas aures Dei, non faciunt uerba noſtra, ſed deſideria. Æternam quippę uitam ſi ore perimus, nec tamen deſideramus, clamantes tacemus. Si uerò deſideramus ex corde, etiam cum ore conticeſcimus, tacentes clamamus. Deſiderium enim pauperum exaudiuit Dominus, & deſideria cordis eorum audiuit auris tua. Pſalm. 9. lib. 1. cap. 4. in Leuitic.

Ieionandum & orandum. Theophylactus: Sic uerè preces fiunt, ſi non ſolum oretur, ſed & ieiunetur: ut ne grauetur, qui orat ciborum uaporibus, ſed expeditus ſit & leuis. In Marcum, cap. 9.

A' curis uacandum. Theophylactus: Dominus oraturus erat, & aſcendit in montē. Etenim oportet etiam nos à negotijs ocioſos orare, & non in medio multorum, ſed pernoctantes, ne ſtatim ut cœperimus ceſſemus. Poſt orationem autem elegit diſcipulos, ut doceat iam nos, quando quempiam in ſpirituale miniſterium ſumus ordinaturi, cum precibus hoc faciamus, ut doctis à Deo, & ab illo petentibus reuelet quis idoneus ſit. in Lucam, cap. 6.

Bona conſcientia orandum. Giſelbertus: Locū orationis bona cōſcientia Deo facit: qua ſublata, nec in templis manufactis Deum orando placabis. In lib. Altercat. cap. 7. Et: Bona conſcientia eſt, ubi conuertitur ad iuſticiam, qui iniuſtus eſt. Renuncia omni peccato, & ſecurus eris in orando: uigila orandi affectu, & potieris orationis effectu. ibid. Et Radulphus ait: Qui Deum audiunt præcipientem, ut benigni proximis exiſtant, ipſi quoque à Domino petentes exaudiuntur, ut quod alijs impendunt, citius aſſequantur. libro 17. capite ſecundo in Leuitic.

Fide orandum. Theophylactus: Meritò Chriſtus ſermoni de oratione, ſermonem de fide cōnexuit: quoniā omnis orationis fundamentum ac baſis eſt fides. Niſi enim crediderit homo, quòd hoc quod petet, accepturus ſit in ſuam utilitatē, uana hæc eſt oratio quā facit. Et propterea Dominus de oratione docens, etiā fidei meminit: declarās interim, paucorum fore tunc orare, quādoquidē fides in paucis inuenietur. Igitur cū uenerit Dominus in nube, nō inueniet fidem ſuper terram niſi in paucis: faciet autem hanc tunc. Inuiti enim omnes confitebūtur, quòd Dominus IESVS CHRISTVS in gloriam Dei patris: ſiquidem uocā da eſt hæc fides, & non magis neceſsitas. Nullus enim erit infidelium, qui non credet quòd ſolus ſit Saluatoris, quem antea blaſphemarat. in Lucam cap. 18.

Per Chriſtū preces offerri, docet Ansbertus: Nō aūt mirū, ſi orationes uel lachrymę noſtræ nō per nos, ſed per ſummū pōtificē noſtro Deo offeruntur, cum Paulus exhortetur dicens: Per ipſum offeramus hoſtiam laudis ſemper Deo. libro 4. capite 8. in Apocalypſin.

In nomine Chriſti orandum. Smaragdus: Ideo pro omnibus paſſus & mortuus eſt, ut omnis creatura in nomine eius precem fundat. in epiſtolam Pauli ad Philipp. capite ſecundo. Et: Quodcunq; petieritis in nomine meo, hoc faciam. Ipſum enim Quodcunque * non ait, petieritis utcunque: ſed, In nomine meo. IESVS enim interpretatur ſaluator: quapropter quando uolumus ut faciat quodcūq; petimus, nō utcūq;, ſed in nomine Saluatoris petamus. Nō ergo cōtra ſalutē noſtrā petamus. Sic ergo perrexit ad patrē, ut non relinque

ret indigentes, ſed exaudiret petentes. Idé in Iohannis Euangelion, cap. 13.

Vbi. Theophylactus inquit: Chriſtus ſemper ſeorſim orare cõſueuit, dans & nobis figuram, ut quietem in precibus inquiramus. in Marcum, cap. 14.

Quæ petenda ſint, Theophylactus annotat: Rerum noxiatum petitio, non uocatur peritio apud Deum. Nam qui Deum orat, debet petere quæ ille dat. Quando autem quis noxia petit, non ad Deum petitionem facit. ipſe enim noxia non dat. Inſuper audi & ipſum Dominum, quomodo doceat nos petere quæ oportet: Panem (inquit Luc. 11) & piſcem & ouum filius petit. Sicut igitur hæc bominis ſunt cibus, ita & petitiones noſtræ uriles nobis eſſe debent. Item: Panem petit omnis qui fidem in Trinitatem, & rectitudinem dogmatum reuelari ſibi petit. Hæc enim cor, ſicut panis, confirmant. At piſcem petit, qui in mari uitæ huins eſt, & quærit à Deo adiutorium, ut in medijs tentationibus non ſubmergatur: ſed uiuat, & ſicut piſcis cuſtodiatur. Ouum autem petit, qui ſibi uirtuoſarum animarum fructus dati petit. in Luc. capite 11. Et: Oremus ut bæc in nobis quoq; impleantur nunc, nempe ut fiant nuptiæ, boc eſt coniunctio Dei cum anima noſtra, quamdiu ſumus in Cana Galilęæ, loco inquam inferiotis huius & deuolubilis mundi, eius qui rotatur & rotat alia. Idem in Ioan. cap. 2. Et: Etiamſi infideles fuerint reges, alijque homines: pro ipſis tamen orandum, ut à cæcitare ſua liberentur. Duo autem bona oriuntur ex eo, quòd pro cunctis mortalibus intercedimus. Inimicitia diſſoluitur, quæ nobis cum quibuſdam eſt. nemo enim poteſt hoſtili animo eſſe aduerſus eum, pro quo preces ad Deum fundit. Ad bæc, meliores ipſi redduntur, dum à uitijs precum noſtrarum auxilio transferuntur, utq; non adeò porrò erga nos efferantur, uenenatarumque belluarum inſtar gerant. Quàm enim arduũ eos qui perſequerẽtur, atque cęderent & interficerent, audire pro ſe interpellari apud Deum, orarique ab ijs quos ipſi cùm cæderenr, tum opprimerẽt? Theophylactus in epiſtolam Pauli ad Timoth. capite ſecundo.

Pro alijs orandũ. Radulphus: Omnis ſanctus, cum uiderit peccatorem conuerti ab errore uiæ ſuæ, gaudere debet: & quantum poteſt, ut laqueos iniquitatis euadat, precibus ſuis eum adiuuare. lib. ſeptimo, cap. ſexto, in Leuitic.

Formulam orationis haber Radulphus: Ad lepræ tractatum, prout potuimus, ſpiritu tuo ducti, ô lumen noſtrum, enauigauimus: nunc propenſius inuocamus te, ſentientes aliquatenus quid oneris aggrediamur: & quia in altum iam proceſsimus, nec ſine periculo, niſi tu præcedas, per abyſſum iſtam uela damus. Tu igitur dubitantibus uiam monſtra, tu benignius aſpira. Aufer uelamen à facie Moyſi huius, ut intueamur claritatem uultus ipſius. Magiſtrum namque ac Dominum læti dicimus te: aperi nobis ſenſum, ut intelligamus, quia ſcripſerit iſte de te. libro nono, capite ptimo in Leuitic. Item: De ſpe igitur noſtra audituri ſumus, de ſpe quam tu Dómine IESV miſeris mortalibus tribuiſti: tu æterna cœleſtium gloria, ac beata ſpes mortalium: tu donas pectoribus ueniam, infirmis uirtutem, pollutis ſanctitatem. Tu promittis feſsis requiem, mœſtis lęticiam, morientibus uitam ſempiternam. Tu nos in illud cœleſte ſanctuarium præceſsiſti, ubi etiam nunc adſtas uultui Dei pro nobis: & quò ingreſſus es, illuc anchoram ſpei nos figere præcepiſti. Ferto igitur magiſter opem, tantam materiam tractaturis: rege mentem, & ſtylum compone, ut te duce ſub legis palea triticum Euangelicum inuenire poſsimus, & generis humani læticiam eloquio non diſsimili proferamus. Radulphus in Præfatione lib. 12. in Leuit.

Perſeuerandnm in oratione eſſe, docet Theopbylactus: Magnum auxilium in afflictionibus & periculis fert precatio, modò perſeuerans ſit, & continua. In Luc. cap. 18. Item: Nos ſi quando precum noſtrarum non efficiamur compotes, ne ægreferamus. Neque enim Paulo ſumus potiores, qui pro cruce etiam ſua remouenda Dominum precatus, non eſt tamen quod uoluit aſſecutus. hoc enim illi commodabat. in epiſtol. Pauli ad Rom. cap. 1. Et: Mulris orationibus nobis opus eſt, & aſsiduis. Nam & Paulus citra intermiſsionem orat: ac eriamſi nihil perficeret, nondum tamen deſiſtit. Idem ad Coloſ. cap. 1. Itẽ: Nouit diabolus quantum bonũ ſit oratio, unde propterea nos ab ea reſilire facit: quocirca dicit Paulus, Perſeuerate. Quia uerò qui perſeuerat, ſępenumero ad ſocordiã ac defectionem perducitur: adijcit, Vigilãtes, hoc eſt ſobrij exiſtẽtes, ut adeò ſemper ſitis recentes ad opus orationis, inſuper in gratiarũ actione hâc facientes. Hæc enim uera eſt oratio, quæ gratiarũ actionẽ cõtinet pro omnibus quæ ſcimus, & quæ neſcimus, à quibus beneficiũ accepimus, aut etiam afflicti ſumus, & pro cõmunibus beneficijs. Idem in epiſtolam Pauli ad Coloſſenſes, capite quarto.

Contra ſanctorum nimiam uenerationem, inquit Theophylactus: Sancti non omnia norunt, cùm qui ante Chri-

ſtum

ſtum uixerunt, tum qui poſt Chriſtú. Nam & Eliſæus ignorabat, quid deeſſet Sunamiridi. Helias putabat eriam ſe ſolum relictum, cum adhuc ſeprem millia eſſent: quin eriam Samuel ante hos, docetur non attendere in faciem primi frarris Dauidis. Hune ad modum Apoſtoli non nouerunt omnia. Hoc autem factum eſt, ut neq; ipſi attollantur, neq; alij de ipſis maiora quàm par ſit imaginentur: neüa nos poſteri dicere poſſemus, quòd humanæ naturæ modum illi tranſcendiſſent: neque homines tantum eſſent, quandoquidem maiora quàm uires hominis admitterent, præſtitiſſent: ac propterea nos ſocordas planè, ac tantum non deſperantes maneremus: ſed ut diſcamus, quod neque ipſi abſque diuino áuxilio, Deiq́ua gratia, hæc tranſegerint, neque proprijs laboribus hæc perfecerint bona. Idem in epiſtolam Pauli ad Theſſalonicenſes, capite tertio. Et: Licet ſancti orent pro nobis, ſicut pro illa Chananæa muliere Apoſtoli (Matthæi decimoquinto:) attamen nos pro nobis ipſis petentes magis audimur. Eſt aurem Cananæa, ſymbolum Eccleſiæ è gentibus collectæ. In Matthęum capite ſexto.

De diſcrimine uoti & petitionis, dicit Theophylactus. Aliud eſt uotum, aliud oratio. Votum enim eſt promiſsio coram Deo, ut quando promittit quis ſe abſtinere à uino, uel alia re quadam: oratio autem eſt petitio bonorum. Ibidem.

De effectu orationis inquit Theophylactus: Per petitionem, orationem & inuocationem nominis eius, mira operari quis poterit. ita & Apoſtoli: In nomine IESV CHRISTI ſurge & ambula. ibidem, in Iohannem capite 14.

De gratiarum actione Theophylactus inquit: Gratias Deo agere debemus non pro proprijs tantummodo bonis, uerùm & pro bonis proximi. hoc namq; charitatis eſt. Idē in epiſtol. Pauli ad Roman. capite 1. Et: Dignum eſt gratias nos agere Deo pro cunctis beneficijs alijs, quæ in nos ille tranſtulit. Dignum etiam eſt pro fide credentium grarias agere, quòd ſic illuminati ſunt, quòd cruci appoſiti ſunt, deficientes à perdente lege atq; Sathana. id enim fraternæ charitatis eſt. Idē in epiſtol. Pauli ad Epheſios, cap. 1. Et: Gratiarum actio cuncta purgat: qui uerò ingratus eſt, ipſe eſt immúdus & pollutus. Idem ad Timoth. cap. 4.

DE POENITENTIA SEV *conuerſione.*

RAdulphus uidetur duplicē conſtituere pœnitentiá, acriorem ſcilicet ſeu uirilem, ac remiſsiorem ſeu fœmineá: & hanc quidem cuilibet populari, illam uerò principi uiro imponendam eſſe. lib. 3. cap. 2. in Leuitic. Et Theophylactus ait: Pœnitenria eſt animi in meliorem ſententiam permuratio. in proph. Ionam, cap. 1.

Quòd ſit agenda pœnitétia. Giſelbertus: Delectabiles cibi Chriſto pœnitentia & cóuerſio peccatorum. In lib. Altercat. cap. 7. Et: Poſt paccatum nō poterit tibi pœnitentia denegari. In libro Altercat. capite nono. Item: Si homo cadit, quamdiu non confitetur, & pœnitentiam non agit, ſanctus non eſt, ideoq́ue in peccatis ſuis morietur: ſi poſt peccatum ſurgit, ſanctus erit. Ideoq; ſacerdotis eſt, peccara portare confitentiú. in lib. Altercat. cap. 13.

Vnde pœnitentia. Radulphus: Ipſi ergo aſſcribendum eſt, quòd ad illum conuerſi ſumus: quod autem ante conuerſionem peruerſi fuimus, corrigendum. libro uigeſimo, capite quinro, in Leuitic. Et: Nullus dignè poreſt plangere, quod prauè cómiſit, niſi ſpiritus Chriſti eum adiuuerit. Idem libro tertio, capite primo, in Leuitic. Et Theophylactus: Deus dat diuinam uitam, ſanctificans nos & cogitationes per aduentum bonorum deſideriorum, & corpora per bona opera: & quiddam etiam abundantius dat, ut etiá alijs prodeſſe poſſimus docendi gratia. Profectò & regna cœlorum, ut abundantiori quadam remuneratione nos præmiat. Sic igitur eſt paſtor bonus, ſed non mercenarius, ut Iudæorum principes, negligentes ſcilicet populum. in Iohan. cap. 10.

De impulſiuis pœnitentiæ, inquit Radulphus: Non coactam, ſed ſpontaneam agere pœnitentiam oportet: nec humano timore ad hoc compelli, ſed amore diuino & propriæ ſalutis intuitu prouocari. lib. 3. cap. 1. in Leuitic.

De contritione, inquit Radulphus: Nemo peccatú ſuú dignè plangit, niſi antes ſe peccaſſe intellexerit. Nec fieri poreſt ut cógrua ſollicitudine hoſtiā qua purgari poſſit, ei prouideat, qui reatú ſuú adhuc ignorat. lib. 2. cap. 5. in Leuit. Item: Ego peccati noticiá non eá hic accipio, qua unuſquiſq; qui malè agit, ſcit peccatum aſſe quod agit: ſed eú ſolú peccata ſua ueraciter cognoſcere æſtimo, qui peccatú quàm pernicioſum ſit, quantaue pœna plectendú, pauido corde perpendit. Radul. lib. 3. cap. 1. in Leuitic. Et: Sicut non cognoſcit Deum, qui non eú ut dignus eſt diligit, teſte Iohanne: quia qui dicit ſe noſſe Deum, & mandata eius non cuſtodit, mendax eſt: ſic nec peccatum cognoſcit, quiſquis non ei dignam odij uicē rependit. ibidem.

Nemo deſperet. Smaragdus: Nemo de ſalute deſperet, quia & ſi magni ſunr morbi ſcele-

bi ſcelerum, qui deprimunt, omnipotens eſt medicus qui ſaluet: tantum meminerit quiſq;, quòd idem filius Dei, qui uenit mitis ut ſaluaret, uenturus eſt diſtrictus ut iudicet. in epiſtol. Iohannis apoſtoli, cap. 4.

De induratione, inquit Giſelbert. Deus excæcat & obdurat deſerendo, & non adiuuando. Deus enim quando non adiuuat, iuſtè facit: quando adiuuat, miſericorditer facit. uerùm iuſta Dei iudicia, licet occulta, non ſunt à nobis diſcutienda temeritate ſoluta, ſed uigilanti prouidentia metuenda. in lib. Altercat. cap. 12.

Anſbertus ait: Neq; imperatiuo modo, neque optatiuo cuilibet diuinitùs dicitur: Qui nocèt, noceat adhuc: & qui in ſordibus eſt, ſordeſcat adhuc: ſed permittētis eſt uox. Ira enim diſtricti iudicis exigit, ut qui eā ſequi ad innocentiā contemnunt, adhuc magis nocere permittantur. Vnde ſcriptū eſt: Et non audiuit populus meus uocem meá, & Iſrahel nō intendit mihi: & dimiſi eos ſecundū deſideria cordis eorū, & ibunt in uoluptatibus ſuis. In qua ſcilicet ſententia culpa præceſsiſſe docetur inobedientiæ, per quam à Deo dimiſsi, ire permiſsi ſunt in uoluptatibus ſuis. Sed ualde à uobis cum tremore cōſiderandum eſt, quòd iuſtus & omnipotens Deus, cum præcedentibus peccatis iraſcitur, permittit ut cęcata mens etiam malis labatur. Vnde Moyſes ait: Nondùm completa ſunt peccata Amorrhæorum. Dauid quoque dicit: Appone iniquitatem ſuper iniquitates ipſorum, & non intrent in iuſticia tua. Propheta etiam alius dicit: Maledictum & mendacium & homicidium & furtum & adulterium inundauerunt, & ſanguis ſanguinem tetigit. Sanguis enim ſanguinem tangit, quando peccatum peccato additur, ut ante Dei oculos adductis iniquitatibus anima cruentetur. Hinc Paulus apoſtolus ait: Vt impleant peccata ſua ſemper. Vnde etiam Dominus per alium prophetam dicit: Si conuerſus iuſtus à iuſticia ſua, fecerit iniquitatem, ponam offendiculum coram eo. Ac ſi apertè dicat: Quia uidere pœnitendo noluit, ubi iam impegit, iuſto eum iudicio deſerens, ponam ei ut alibi impingat. Quod tamen Deum ponere, eſt nequaquam ad peccandum premere, ſed nolle à peccato liberare: ſicut de Pharaone, quód ſæpe protulimus, dicitur: Ego indurabo cor eius. Non enim cór peccantis Dominus obdurat: ſed obdurare dicitur, cum ab obduratione nón liberat. Miſericors enim Deus tempus nobis ad pœnitentiam relaxat: ſed cum eius prorogatam pœnitentiam nos in augmentum uertimus culpæ, hoc ipſum tempus quod ad parcendum piè diſpoſuit, diſtrictius ad feriendum uertit: ut cum reuerti quis etiā ſpacio temporis accepto per hoc mala ſua ad reatum augeat, per quod ea diluere potuit, ſi cōuerti uoluiſſet. Vnde ſcriptum eſt: Ignoras, quia benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? Secundum duritiam autē tuá & cor impœnitens, theſaurizas tibi irá in die iræ & reuelationis iuſti iudicij Dei. De benignitate ergo omnipotentis Dei, irā ſibi in die iræ reprobi theſaurizant: quia dū ad pœnitendū tempus accipitur, & ad peccandum exhibetur, ipſum remedium gratiæ uertunt in augmentum culpæ. Vnde & omnipotens Deus, qui collata remedia cōſpicit in culpæ augmentum trahi, ipſam benignitatem quam contulit, in iudicij diſtrictionem uertit: ut inde pòſt amplius feriat, unde modò amplius expectat. Et quia homo deſerere malum non uult ut uiuat, auget unde moriatur. capite uigeſimoſecundo Apocalyp.

De nouitate ait Radulphus: Omnis qui de præteritis malis ſuis pœnitentiam agit, ſi eam prodeſſe ſibi exoptat, caueat omnimodis neceſſe eſt, ne eadem rurſus committat. Scriptum eſt enim: Qui diligit Dominum, exórabit pró peccatis, & continebit ſe ab illis. Item: Qui baptizatur à mortuó, & iterum tangit mortuum, quid proficit lauatio eius? Idem lib. 3. capite primo, in Leuitic.

De contritione inquit Giſelbertus: Regula diuina æquitatis eſt. ut ſi homo ſeipſum iudicet & accuſet, ſententiam mitiget: ſi ſe defenderit, iudicij gladium euaginet. In lib. Altercat. capite quinto. Item: Tanquam mortuus effici debet, quem prioris uitæ tædet. in libro Altercat. capite 17. Et: Omnis diuinæ legis tranſgreſſor, intuitu diuini iudicij meritò confunditur, cum pro delicti conſcientia, & à facie ſummi iudicis abſconditur. In libro Alterc. cap. 5. Et Anſbertus: Attendat prauus quiſq; fidelis, qua cordis amaritudine, quo mentis dolore, poſt fidei agnitionem perpetrata crimina debeat lugere: ſi ad fidem uenientibus primi Eccleſiæ prædicatores, ad abluendā priſtini erroris nequitiam, lamentum pœnitentiæ indixerunt. libro 4. cap. 9. in Apocalyp. Item: Sicut fumus præcedit incendium, ſic flammam fidei & charitatis præcedit confeſsio peccatorum. libro 7. cap. 15. In Apocal.

Deū recipere pœnitentes, Anſbertus teſtatur: Vocabitur fidelis & uerax, & iuſticiā iudicat. Quaſi dicat: Qui ſpē uenię cōuerſis tribuit, non fruſtrabitur quenquam in ſuis promiſsionibus, quia fidelis eſt in omnibus: ſed qui uana ſecuritate prius * conuerſionis gratiā, à feruore ſancti certaminis in

tepiditatem

tepiditatem ueniunt uitæ remiſsioris, cum attendunt fidelem ueniæ promiſsorem, debent utiq; pertimeſcere ueracem & iuſtum in ſuis ſententijs iudicem. Vnde & hic dicitur: Verax uocatur, & iuſticiam iudicat. ubi ſubaudiendum eſt: Quia ſi uerax eſt, & iuſticiam iudicat, nullum impœnitentem impunitum relinquit, nullum non conuerſum miſericordia ſaluat. lib. 9. cap. 19. in Apocalyp. Et Radulphus: Teſtis eſt Euangelica autoritas, gaudium eſſe angelis Dei ſuper uno peccatore pœnitentiam agente. Ipſa igitur conuerſio noſtra, mox ut ab iniquitate reſipiſcimus, Deo noſtro angeliſq; eius ſolennis eſt: quia pater pijſsimus prodigum filium, etiamſi partem ſubſtantiæ quam ab eo acceperat, cum meretricibus conſumpſit: reuertentem tamen lætus ſuſcipit, & obuius exit: proferri ſtolam primã iubet, ut nudus ueſtiatur: occidi uitulum ſaginatum, ut eius eſuries reficiatur. Manducemus, inquit, & epulemur: quia hic filius meus mortuus fuerat, & reuixit: perierat, & inuẽtus eſt. Radul. lib. 16. cap. 3. in Leuit.

Agentes pœnitentiam ſaluari, docet Radulphus: Neq; dormientes & negligentes Chriſti morte ſaluantur, ſed qui uoci illius obtemperãt, dicentis: Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cœlorum. lib. 1. cap. 1. in Leuitic.

Deum ſæpe homines à peccatis coercere, inquit Giſelbertus: Volenti homini perire, gratia diuina perſæpe ſuccurrit, tentationes extinguit, & effectum peccati aliqua occaſione impedit. In lib. Altercat. cap. 7.

Quomodo Deus inuitet peccatores. Giſelbertus: Tribus modis inuitat Deus ad ſe peccatorem, uirtutibus ſignorum, occulta compunctione, ore doctoris. in lib. Altercat. cap. 21.

Non differendam pœnitentiam Radulphus teſtatur: Nemini ſalutis ſuæ curã procraſtinandam, quaſi pollicendo ſibi prius diuturna flagitia, bonam uitæ conſummationem. Manifeſta quippe & euidens illa gratia eſt, neq; in hominis ditione poſita, quando ſub articulo mortis imminẽtis, ſub tempore iam deficientis ætatis, ſpiritu ubi uult ſpirante, repẽtè anima peccatoris ſuis lachrymis baptizatur: & peccandi appetitũ abijciens, in affectum iuſticiæ tota conuertitur. lib. 3. cap. 6. in Leuitic.

Non relabendũ eſſe, monet Ansbertus: Sed ſciendum, quia ille à priſtinis inquinamentorũ ſordibus perfectè lauat ſtolã ſuã, qui poſt lachrymarũ tempus ad iniquitatẽ non recurrit, ſed ſtatim ad cuſtodiã mandatorũ ſemetipſum conuẽrtit: ut tanto iã conditori ſuo placere ſtudeat poſt pœnitẽtię luctum, per obedientiam mandatorũ, quanto ante cõuerſionem eidem diſplicebat impœnitens per inobedientiam peccatorum. quamobrem in ſtola candida, uita ſignificatur immaculata. libro 10. capite 22. in Apocalypſ.

Cur alij conuertantur, alij non, Radulphus exponit: Cum ſapientia (inquit) foris prædicet, & latè per orbem in plateis det uocem ſuam, dum prophetiæ leguntur, dum Euangelium recitatur: quid eſt quòd unus audit & corrigitur, alius audiens in nullo mutatur, niſi quòd huic per Dei gratiam cœlum exhibet rorem ſuum, ut terra illius germinet: alij uerò ſuo merito diuini uerbi medicina ſubtrahitur, ut (ſicut ſuperius diximus) argui ſe audiat & contẽnat: & ſomno lethali grauatus, ſub increpatione diuina nihil ſalubris timoris cõcipiat. Quiſquis igitur talis eſt, pro ſalute ſua laborare contemnit: fieri tamen non poteſt ut nõ laboret. homo enim ad laborem naſcitur. Laborant itaq; omnes, & boni & mali: ſed boni fructuoſum laborem quærunt, mali uerò inutiliter laborant. Labor, ait Salomon, ſtultorum affliget eos, qui neſciunt pergere in ciuitatem. lib. 20. cap. 1. in Leuit.

Quòd Deus interdum per caſtigationẽ aliquos ad pœnitentiã uocet, teſtatur Theophylactus: Vt in corporalib. afflictionibus, quæ per molles medelas curari nequeunt, opus eſt auſterioribus pharmacis: ſic inter homines, quotquot per clementiam Dei ad pœnitentiam non ducuntur, per ſeueriora caſtigati, ſæpenumero hoc agnoſcunt. in Oſeam cap. 6.

De pœnitentia digna, ſic ait Smaragdus: Ille pœnitentiam dignè agit, qui ſic præterita mala deplorat, ut futura iterũ non committat. Nam qui plangit peccatum, & iterũ admittit peccatum, quaſi qui lauet laterem crudum: quem quanto magis abluit, tanto magis lutum facit. De pœnit. diſtinct. 3.

DE SACRAMENTIS
in genere.

De uſu Sacramentorum inquit Giſelbertus: Inſtituta ſunt ſacramẽta quaſi quędã ſpirituales medicinę, ad ſanandos languores animarũ, qui uiſibiliter tractantur, ſed inuiſibiliter operãtur. in lib. Altercat. cap. 8.

Quis Sacramenta diſtribuat, Smaragdus indicat: Sacramenta prophetiæ per ſanctos doctores, qui hæc toto orbe prædicarent, diſtribuit. in Euang. Ioan. cap. 6.

De indignis inquit Theophylactus: Qua ratione reus fit indignè aſſumens? Perinde nimirum, ac ipſe ſanguinem Domini effundat. Vt enim qui tum pupugerunt Chriſtũ, non ut biberent effuderũt, uerùm ut effunderent: ſic indignè bibens, nihilq; inde cõ-

modi

modi referẽs, fruſtra ac temarè profudit ſanguinẽ. Porrò Iudæi dilacerarunt regis chlamydem: at qui indignè manducat, in cœnũ & lutum iſtam chlamydem, hoc eſt, ſuam ipſius animam iniecit. in epiſtol. Pauli ad Corinth. cap. 10. Item: Hinc ſunt immaturæ mortes, diuturnæq; ægritudines & morbi, eo quòd multi indignè aſſumant corpus Chriſti. Quid igitur? qui non ægrotant, & ad extremam uſq; ſenectam ſeruantur incolumes, non ne peccant? Peccant ſanè: ſed non huius temporis pœnæ ſolæ indigne accedentibus deſtinatæ ſunt, ſed in futuro quoq; ſeculo, illic difficiliora grauioraq; ſunt repoſita ſupplicia: neq; hic nos puniti eſſemus, niſi deliquiſſemus. in epiſtol. Pauli ad Corinth. cap. 11.

Quomodo accedendum ad ſacramenta ſit, docet Theophylactus: Iudica & explora conſcientiam tuam, & ſic accede ad menſam Domini: nõ quando fuerint feriæ, ſed quando purum teipſum ac dignum inueneris. Idem ad Corinth. cap. 10.

DE BAPTISMO.

Illuminatio dicitur baptiſma, quia baptiſmus in tribus merſionibus fit: ita & triduo manent, qui per baptiſmum illuminátur. Theophylactus in Marc. cap. 8.

De medijs ſalutis ita inquit Giſelbertus: Paul. Poteſt quidem: ſed, ipſo Domino teſte, ſine his homo ſaluari non poteſt. Ait enim ipſorum inſtitutor ſacramentorum: Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu, non poteſt uidere regnum Dei. Non enim in hominis poteſtate eſt, aliam uiam ſalutis iſtis ſpretis eligere: ſed in poteſtate Dei eſt, ſi homo iſta habere non poteſt, bonam uoluntatem habenti gratuitò miſereri. In lib. Altercat. capite 1.

De duplici natiuitate inquit Radulphus: Gemina eſt homini collata natiuitas. prima, qua mundo huic naſcitur: ſecunda, qua in Deum renaſcitur. lib. 15. cap. 6. in Leuitic. Et Theophylactus ait: Homo cum ex duobus conſtet, ex corpore & anima, habet natiuitatis quoq; modum duplicem. Aqua enim ſi uiſibiliter accipiatur, ad corporis pertinet purificationem: Spiritus uerò inuiſibiliter concurrens, ad inuiſibilis animæ regenerationem pertinet. Quod ſi rogas, quomodo aqua poteſt generare? interrogabo & ego, quomodo ſemẽ, & ipſum aquoſum exiſtens, poteſt in hominem transformari? Igitur ſicut in corporali ſemine, totum eſt gratiæ diuinæ: ita & in baptiſmate aqua ſubdita eſt, & ſpiritus omnia operatur, & inuocatio per preces, imò Dei præſentia. ſymbola enim ſepulturæ & reſurrectionis in aqua illa perficiuntur. Tres merſiones, triduanæ ſepulturæ ſymbola ſunt: deinde regreditur homo, ſicut Dominus, fulgidior & clarior incorruptionis ferens indumenta, qui in aqua corruptionem ſummerſit. in Iohannem cap. 3. Et: Audiens quòd Chriſtus baptizarit, ne putes quòd per ſe baptizarit, ſed per diſcipulos. hoc enim diſcipulorum opus in magiſtrum refert Euangeliſta. Sed quæris: Quare non ipſe baptizauit? Diſce. Superius dixit Iohannes, quòd Ille uos baptizabit Spiritu ſancto. Spiritus autem ſanctus nondum erat datus, eo quòd nondum tempus erat. Igitur ſi baptiſaſſet: & quid igitur præſtabat Iohanne? uel dediſſet ſpiritum, atq; ante tempus: ſed id indignum Deo, qui in tempore facit omnia: Quod autem tempus dandi Spiritum? tempus poſt aſſumptionem. Proinde diſcipuli Ieſu baptizabant, ut plures ad Saluatoris doctrinam adducerent. Vnde & his baptizantibus, etiamſi Iohannes baptizabat, & non ceſſabat duo bona facians: unum quidem, quia ad ſe uenientes, de Chriſto loquens ad illum adducebat: alterum uerò, quia curabat ne diſcipuli ſui in maiorem zelum & contentionem prouocarentur. ſi enim ceſſaſſet baptizare, quid non feciſſent diſcipuli eius, alioqui maiori inuidia Chriſtum perſequentes? Nam cum ſæpe clamarit, & primas ſemper Chriſto tribuerit, non perſuaſit eis ut accederent ad illum: in quãtam ergo inuidiam impuliſſet, ſi ceſſaſſet baptizare? Idem in Iohan. cap. 1.

Vnde ſit. Ansbertus: Qui non ex ſanguinibus, ſed ex Deo nati ſunt. Ex Deo, ſcilicet per uerbum prædicationis, & lauacrum regenerationis, quibus quotidie ſacramentis Chriſtus ſibi generat hæredes. Non ſibi ergo quiſquam de prædicatione, non ſibi applaudat de baptiſmatis ſacramẽto: quia & per ora docentium Chriſtus docet, & per manus ſacerdotum Chriſtus baptizat, cui ſucceſſores hæredes tanquam defuncto fratris ſemen ſpiritaliter ſuſcitant. lib. 9. cap. 19. in Apocalyp. Et Theophylactus inquit: Deſcendit ſpiritus ſupra baptiſmũ, ut teſtimonium perhibeat, quòd maior ſit qui baptizatur, quàm qui baptizat. in Matthæum cap. 1.

De materia, ait Theophylactus: Apud nos aqua baptiſmatis, eſt aqua ſimpliciter: cum autem acceſſerit Spiritus ſancti gratia, propter inuocationẽ Dei, morbos* ſoluit animarum: & ſi quis cæcus fuiſſet, obcæcatis oculis animæ, ne poſsit dijudicare bonum à malo, ab aqua illa curabatur. in Iohan. cap. 5. Et: In ipſo uſu baptiſmatis, corporis cauſa aqua adſumitur. cum enim gemini ſumus, gemina etiam purificatio eſt. idem in epiſtol. Pauli ad Hebræos, cap. 10. Et Smaragdus inquit: Quia enim eſt in hac

uita,

uita, ut non ſit magis magiſq; mundandus? Quare non ait, Mundi eſtis per baptiſmum, quo abluti eſtis: ſed ait, Propter uerbum quod locutus ſum uobis: niſi quia & in aqua uerbum mūdat? Detrahe uerbum, & quid eſt aqua niſi aqua? Accedit uerbum ad elementum, & fit ſacramentum, etiam ipſum tanquam uiſibile uerbum: hoc eſt, uerbum fidei prædicamus, quod dicit Apoſtolus: Quia ſi confeſſus fueris in ore tuo. Hoc uerbum fidei tantum ualet in Eccleſia Dei, ut per ipſum credentem, offerentem, benedicentem, tingentem, etiam tantillum mundet infantem, quamuis nondum ualentem corde credere ad iuſticiam, & ore confiteri ad ſalutem. Totum hoc fit per uerbum, de quo Dominus ait: Iam uos mundi eſtis, propter uerbum quod locutus ſum uobis. in Euangeliū Iohannis, cap. decimotertio. Et: Cum non ſolum animæ, ſed & corpora uenient ante tribunal Chriſti, ut reportet unuſquiſq; propria corporis prout geſsit. Smaragdus in epiſtolam Pauli ad Romanos, cap. 8.

Quomodo baptiſmus debeat aminiſtrari, docet Anſbertus: De tribus deitatis perſonis tacere omnimodis nō audemus, nec debemus, maximè cum in hac Trinitatis confeſsione baptizemur, in hac unitatis fide ſaluemur. lib. 10. cap. 21. in Apocal.

Ordo baptizandi in adultis à Smaragdo traditur: Primùm docet omnes gentes, deinde doctos intingunt aqua. non enim poteſt fieri ut corpus baptiſmi recipiat ſacramentum, niſi antea anima fidei ſuſceperit ueritatem. Baptizantur autem in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti, ut quorum eſt una diuinitas, ſit una largitio: nomenq; Trinitatis unus Deus eſt. in Euangel. Matthæi, capite ultimo. Et: Ordo præcipuus iubet Apoſtolis, ut primùm docerent uniuerſas gentes: deinde fidei tingerent ſacramento: & pòſt fidē ac baptiſma, quæ eſſent obſeruanda præciperent. ibidem.

Vnum eſſe baptiſmum, monet Theophylactus: Non multa ſunt baptiſmata, ſed unum eſt baptiſma. Si enim iterum eos in primordijs religionis inſtitueret, ſi rurſus baptizaret, qui deflexiſſent à uita Chriſtiano digna, per huiuſmodi reiterationem eſſent baptiſmi multi neceſſariò. uerùm hoc eſt abſurdum. Non oportet igitur nos reiterare baptiſma, ſed in priore baptiſmate perſeuerare. Obſerua quòd pœnitentiam baptiſmus excipiebat. poſtquam enim pœnitentia ipſa per ſeſe non poſsit puros reddere, propterea baptizamur, ut uniuerſum hoc ſit gratiæ Dei. in epiſtol. Pauli ad Hebræos, cap. 6.

Omnes baptizandos, docet Theophylactus: Docete omnes gētes, inquit Matthæi 28, baptizantes eos: ut ita multa ſint baptiſmata, quorumlibet puta, & ſingulorū ubicunq; degentium. Siquidem unum baptiſma dictum eſt, æquè atq; una fides: propter dogma, nempe in ſacris, unum exiſtens in omni Eccleſia, quę acceperit baptiſmū per inuocationē Trinitatis, mortem ita Domini, & reſurrectionem exprimendo, per trinam illam demerſionem & extractionem. Et quia ſemel cuiuis fidelium datum eſt, dicere queat aliquis, unum propterea dici: ſic baptiſmi quidem multi ſunt, quandoquidem & baptizati multi. Aliàs aquæ baptiſmatum hoc modo à Domino etiam diſſociantur: ut cum duplices nos ſimus, utpote ex animo & corpore: corporis quidem purgatio per aquam, animi uerò per ſpiritum perficiatur. in prophetam Naum, capite primo.

Paruulos baptizandos Smaragdus docet: Sinite paruulos uenire ad me. talium eſt enim regnum cœlorum. Hanc enim ſanctam, putam & innocentem infantiam, per baptiſmi gratiam, caſta mater gignit Eccleſia. in epiſtol. Petri, cap. 2.

De fine baptiſmi, inquit Giſelbertus: Nónne de una maſſa corruptibilis naturæ, & ſua mutabilitate defluentis, uniuerſa humani generis propago trahitur: ſed alij deorſum in ea qua nati ſunt corruptione iuſtè relictis, alij ſurſum dono gratiæ cœleſtis ſubleuantur? Sic ex una aqua baptiſmatis animæ creatæ, imò renouatæ, localibus diſtinguuntur effectibus. Simon Petrus ex aqua uitæ creatus, aſſumptis uirtutum pennis euolauit: Simon Magus ex eadem aqua reformatus, in ſolita palude depreſſus ad ima remanſit: quia in domo magna ex eadem maſſa uaſa fiunt diuerſa, alia in honorem, alia in contumeliam. in libro Altercat. capite tertio. Item: Tu homo nouus es Adam in paradiſo poſitus, id eſt, in Eccleſia regeneratus: & quaſi duobus commixtis elementis, terra & aqua, in baptiſmate ſicut Adam temperatus, tu ab originali peccato per precium Chriſti ſanguinis emundatus. In lib. Altercat. cap. 5. Itē: Homo uetuſto morbo per baptiſma ſolutus non plangitur, cui de hoc mundo migranti cœlū aperitur. in lib. Altercat. cap. 7. Et: In baptiſmo omne peccati ueteris fermentum euacuatū eſt. & ò utinam uſq; ad reſurrectionem noſtram hoc fermento carere poſſemus. in lib. Altercat. cap. 8. Et: Nos omnes Chriſtiani cenſemur, in baptiſmo Chriſto nomina noſtra dedimus: & tamen nō omnes ita currimus, ut comprehēdamus. Habemus enim fidei donum, uirtutem eius abnegantes. in lib. Alterc. cap. 13.

Item: In ſonte baptiſmatis purgamur immundi & captiuati, per Chriſti bellatores Euangelicos ab hoſte retracti, & noſtrę ſtationi uel principi reſignati. in lib. Altercat. cap. 13. Item: In baptiſmate Spiritum S. quiſq; peccatorũ ſordibus ablutus accipit, & à Deo patre profiteri filius adoptionis gratia incipit, & tunc ſibi regni cœlorũ ianuam aperiri, & ciuem ſe cœleſtis patrię angelorum ſanctorũ conſortem intelligit. in lib. Alterc. cap. 22. Et Radulph. inquit: In baptiſmate reatuum noſtrorum ſacta eſt abolitio. lib. 10. cap. 1. in Leuit. Et Theophylactus inquit: Verbum Dei finxit & formauit Iſaac, ueq; non genuit. Conſimili ratione ſuper nos filios Dei, in lauacro baptiſmatis, ueluti in matrice, uerba Dei pronunciantur, eaq; nos refingũt & reformant. ſiquidem in nomen Patris & Filij ſanctiq; S. baptizati generamur. Ac perinde ut illuc Iſaaci generationẽ promiſerat, quam poſthac impleuit: ſic & noſtram regenerationẽ promiſit ſanè per prophetas, ac poſthac cõſummauit. in epiſt. Pauli ad Rom. cap. 9. Et: Adam clauſit cœlos, per Chriſtum aũt aperiuntur: ut diſcas, quòd quãdo baptizaris, aperit eos. Idem in Matt. cap. 3. Item: Per baptiſmũ eijcitur malus ſpiritus. ibidem. Et: Nos gratia Chriſti per baptiſmum iuſtificati, accipimus uirtutem, ad uincendum aduerſarium noſtrum, iam deiectum & occiſum à Chriſto. Idem in Matth. capite 20. Item: Baptiſma nos omnes purificat. ibidẽ. Et: Spiritus S. deſcendit ſuper baptiſmum Iohannis, non quòd illo opus habeat Chriſtus. Aut quomodo hoc poſsibile, cũ in eo ſubſtãtialiter maneat? ſed ut tu diſcas, quòd quando baptizaris, & in te Spiritus S. ueniat, interea & hoc operatur Spiritus S. deſcẽſus. Porrò cœli diffinduntur: ut diſcamus, quòd quando baptizamur, aperiãtur & nobis. Idem in Marc. cap. 1. Et: Qui habet baptiſma, ad requiem uadit, iuxta rationẽ uiuens: & uiuit in ordine, quaſi in domo quadam. Idem in Marc. cap. 14. Et: Quotidie qui baptizantur, liberantur à uulneribus animæ, oleo quidẽ unguenti uncti: ſtatim autem communicantes, & diuini ſanguinis participes fiunt. Idem in Luc. cap. 10. Item: Quicũq; baptizati ſumus in Chriſtũ, induti ſumus Chriſtum. Et annulum dat in manũ, ſignaculum Chriſtianiſmi, quod per opera habemus. idem in Lucam, capite decimoquinto. Et: Omnis qui baptizatur, & filius Dei efficitur, imò reſtituitur: & in ſumma, omnis qui à peccato purgatur, particeps fit ſaginati illius uituli, & læticiæ author fit patri, & ſeruis eius angelis & ſacerdotibus, tanquam ex morte reſurrexiſſet, & poſt perditionẽ fuiſſet inuentus. Idẽ in Luc. cap. 15. Et: Cum Chriſtus propter hoc uenerit, ut tollat peccata mũdi: haud aliter remiſsionẽ peccatorũ accipere poſſumus, quàm per baptiſmũ. Impoſsibile eſt autem baptizari eum, qui non credidit. Omnino igitur neceſſariũ, poſtea in ſuo peccato mori infidelem. non enim exuit ueterem hominem, quia non baptizatus fuit. idem in Iohan. cap. 8. Et: Quotquot baptizati ſumus ſpiritualiter, in Chriſto baptizati ſumus. Verùm ubi baptizatus quis fuerit, tunc & tentationibus ſubiacebit. idem in Ioan. cap. 9. Et: Quemadmodum ferrum in igne commorãs, ferrum fit: ſic & caro eorum qui per baptiſma Spiritũ acceperunt, tota ſpiritalis efficitur. idem in epiſt. Pauli ad Rom. cap. 8. Et: Quemadmodum argentum econtrario ſolis poſitũ, remittit radios euã ipſum ex repercuſſu ſolis: ſic & nos in baptiſmate per Spiritũ purgati, illiusq; radijs illuſtrati, iubar quoddã ſpirituale, quod ſola mẽte cõprehenditur, remittimus: ac transformamur in eandem imaginẽ, à gloria ſpiritus ad gloriã noſtrã, eamq; talem, qualem par eſt habere eum qui à ſpiritu Domini, qui nulli eſt ſubiectus, illuſtratus eſt. Nam cum Dominus ſit, heriles etiam faces & flammã habet. Siquidem omnes fideles Spiritu S. replentur per baptiſma, animaq; ipſorum ſulget. Idem in epiſt. Pauli ad Cor. 2. cap. 3. Item: Omnes ſumus occiſi à peccato, reuiximus & uiuificati ſumus per Chriſtum per baptiſma, meritò neminem nouimus fidelium ſecundũ carnem uiuentem: hoc eſt, iuxta ueterẽ & carnalem uitam. Omnes enim ſpiritu regenerati, nouam & ſpiritualem uitam auſpicantur, ducũtq;. ibidem. Et: Baptiſma ut per ſubmerſionem uel intinctionẽ, mortem, ſic per emerſionem ſeu extractionẽ reſurrectionem denunciat. idem ad Col. cap. 3. Et: Spiritus S. demoratur in nobis per baptiſma: quem ſpiritum ſi ſeruauerimus, nec perſequemur prauis operibus, cuſtodit & ipſe nobis, quęcũq; à Deo habemus. Idẽ in epiſt. Pauli ad Timot. 2. cap. 1. Et: Chriſtus per crucẽ & mortem quã ipſe ſuſtinuit, purgauit nos, non ſolum quòd mortuus ſit pro peccato noſtro, cum ipſe omni peccato uacaret: daretq; uictoriã nobis, quam ipſe tamen nobis nõ debebat: ac ſolueret naturam, quæ ſimpliciter ob Adami peccatum ac tranſgreſsionẽ condemnata erat: uerùm etiã per hoc, quòd dederit nobis baptiſma imaginem mortis ſuæ, per quam undiq; ac ſigillatim prętéritorum nobis peccatorum condonationẽ recipimus, dũ baptiſamur: atq; potentiã, ne poſthac adeò facilè à peccatis intercipiamur. Idem ad Hebr. cap. 1. Et: Baptiſma crux eſt. Simul enim crucifi-

xus eſt

xus eſt uetus noſter homo, ac ſimul inſiti ſumus ſimilitudini mortis eius, & rurſus conſepulti ſumus ipſi per baptiſma. Perinde námque ut mortuus eſt ille in cruce carni, pari uia & nos in baptiſmate mortui ſumus peccato. Qui aũt ſecunda uice baptizatur, quátũ in ſe eſt, rurſus cruci Chriſtũ adfigit. Atqui hoc abſurdũ eſt. ſemel enim mortuus eſt, & reſurrexit, & mors in eũ nõ porrò dominatur. Non igitur eſt ſecundum baptiſma, quãdoquidẽ nec ſecũda crux ſit. Quid enim prohiberet, ſi ſecundum permitteretur, quo minus tertiũ & quartũ concederetur, ad infinitum uſq; facto procurſu? Non dixit aũt, Recrucifigentes, ac deſtitit loqui: ſed adiecit, Sibi ipſis: ut oſtendat, quòd ſegniter & ignauè uitã noſtrã trãſigamus. Nã ſic omnia agimus, quaſi ſecundũ baptiſma præſto ſit, uanã ita in nobis ipſis opinionẽ conſtituentes. Idem in epiſtol. Pauli ad Hebræos, cap. 6. Et: Omnes qui baptizãtur, ſimul ſunt inſiti in mortẽ Chriſti. idẽ ad Hebræos, cap. 10. Item: Baptiſma Chriſti ſanè mortem Chriſti effigiat. ut igitur mors Chriſti una ſit, & baptiſma unũ. Quid igitur adeò intrepidè peccas? cum nõ ſit ſpes amplius te per baptiſma denuò fœliciter delere poſſe admiſſa crimina? Boua igitur opera tibi uendica. idem. Et Smaragdus ait: Sancta Eccleſia in ſacramentũ Dominicę reſurrectiõis, baptiſmi lauacrũ percipit: ut ſicut ipſe reſurrexit à mortuis per gloriã patris, ita & nos expurgati à peccatis per aquam regenerationis, in nouitate uitæ ambulemus. In epiſtol. Petri 1. cap. 3. Et: Quis enim ſine lauacro regenerationis remiſsionẽ peccatorũ cõſequi, & regnũ ualet intrare cœlorũ? Idẽ in euangel. Iohan. cap. 3. Itẽ: Quia qui ex aqua & ſpiritu regeneratur, inuiſibiliter in nouũ mutatur hominẽ, & de carnali efficitur ſpiritualis. qui ideo rectè nõ ſolũ ſpiritualis, ſed etiã ſpiritus uocatur: quia ſicut ſubſtãtia ſpiritus inuiſibilis eſt noſtris aſpectibus: ita is qui per gratiam Dei renouatur, inuiſibiliter fit ſpiritualis, & Dei filius, cũ uiſibiliter omnibus caro & filius hominis appareat. Smaragdus in Euangel. Iohannis, capite tertio.

De nouitate poſt baptiſmũ, inquit Theophylactus: Spiritus ſanctus demoratur in nobis per baptiſma, quẽ ſpiritũ ſi ſeruauerimus, nec perſequemur prauis operib. cuſtodit & ipſe nobis quæcunq; à Deo habemus. Da igitur operã ut cuſtodias ſpiritũ, & ipſe rurſus ſeruabit tibi depoſitum. in epiſtol. Pauli ad Tim. 2. cap. 1. Et: Nõ ſufficit ad cuſtodiã puritatis baptizari: ſed & multo ſtudio opus eſt, ut imago adoptionis in filiũ Dei figurata in baptiſmate, incoinquinata ſeruetur. Ideo multi qui in baptiſmo gratiã receperũt adoptionis, per ignauiã nõ fuerũt filij Dei uſq; ad finẽ. Fortaſsis aũt & hoc quis dixerit, quòd multi recipiũt eũ per hoc quod ſolũ credunt: quales ſunt qui dicũtur Catechumeni, nõdũ autẽ facti ſunt filij Dei: poteſtatẽ autẽ tũc habent, cũ uoluerint baptizari, & hãc gratiã conſequi, adoptionẽ inquã in filios. idem Ioan. cap. 3.

Tentatiões ſequi baptiſmũ, docet Theophyl. Poſt baptiſma Chriſtus tẽtatur: oſtendens nobis, quòd poſt baptiſma tẽtationes nos ſint excepturæ. in Luc. cap. 4.

Qui excidat baptiſmo, Anſbert. monet: Qui lauatur baptiſmate ab operibus mortuis, & crimina mortalia poſt ablutionẽ admittit, nihil ei ꝓfuit quod lotus fuit. Hinc Dominus per Eſaiam admonet dicens: Lauamini, mundi eſtote. Lauatur enim, & mũdus eſt, qui & per baptiſmũ præterita crimĩna diluit, & poſt baptiſmũ recentia nõ admittit. Sed quid ſi cõtigerit poſt hanc ablutionem, ſtolam ſordibus peccatorũ inquinari? Nullus de uenia deſperet, ſi iterum lauari cupit. Reſtat enim adhuc & aliud baptiſma, quo momentis ſingulis baptizantur publicani & meretrices. Et quod eſt illud, niſi fons lachrymarũ? In quo uidelicet Maria poſt multas criminum maculas, & Petrus ablutus eſt poſt trinam Domini negationem. Ansbertus lib. 1. cap. 1. in Apocal.

De retentione baptiſmi inquit Theophylactus: Etiamſi baptiſma acceperis, & filius Dei fueris per baptiſma, non agaris autẽm ſpiritu, amiſiſti uitam & conuerſationẽ Chriſtiano dignã. Omnes quidẽ ſpiritũ accipimus per regenerationis lauacrũ, agẽ autẽ per omnẽ uitã eodẽ: id uerò à nobis, tanquã noſtrũ exigitur. Propterea nõ dixit Paulus, Quorquot ſpiritũ acceperũt, hi ſunt filij Dei: ſed, Quotquot ſpiritu aguntur. in epiſtolam Pauli ad Roman. cap. 8.

Encomion baptiſmi recitat Giſelbert. Rubtũ ergo mare propter fidem paſsionis Chriſti, quæ fides baptiſmi ſacramẽta cõfirmat: quia ſanguis & aqua magna ſunt Eccleſiæ ſacramẽta. Quoties uerò figura baptiſmi in antiquis ſeculis latuerit, Hieronymus perpaucis oſtẽdit: Cryſtallũ ſuper Cherubin uidetur extenſum, id eſt compactæ & denſiores aquæ. Fabricatur homo de limo, & inter manus Dei aquarum ſacramẽta uerſantur. Fons in paradiſo in quatuor principia diuiditur: qui poſtea egrediens de templo, & contra ſolis ortum uadens, amaras aquas, mortuaſq; uiuificat. Peccat mundus, & ſine aquarum diluuio non purgatur. Columba Spiritus ſancti, expulſo alite teterrimo, ita ad Noe quaſi ad Chriſtũ in Iordane deuolat, & ramo refectionis ac luminis pacem orbi annunciat. Pharao cũ

exercitu ſuo in typo baptiſmi aquis ſuffocatur. Tu cõfirmaſti, inquit, in uirtute tua mare, contribulaſti capita draconum in aquis, unde reguli & ſcorpiones arentia quęq; ſectantur: & cum uenerint ad aquas, hydrophagos & lymphaticos faciunt. Mara mutatur ſacramento crucis, & LXX palmæ Apoſtolorum dulcoratis legis gurgitibus irrigãtur. Patriarchis puteos fodientib. repugnãt allophyli. Berſabeæ ciuitas iuramenti, regnũq; Salomonis nomen ſumpſit à fontib. Rebecca, Rachel, & filiæ ſacerdotis Madiã, apud aquas inueniũtur. Præcurſor in aquis fontiũ iuxta Salim, Saluator poſt Iordanẽ cœpit prædicare. Primũ eius ſignũ ex aquis eſt. Samaritana uocatur ad puteũ. Sitientes inuitãtur ad aquas: niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu Sancto, nõ poteſt uidere regnum Dei. Percuſſo latere Domini, profluit ſanguis & aqua. Mutat cõtra naturam Aethiops pellem ſuã, & pardus uarietates ſuas. Vox Domini ſuper aquas. Dominus diluuium inhabitare facit, qui aſcenderunt de lauacro. Micheas: Demerget, inquit, Dominus iniquitates noſtras, & proijciet in profundum maris omnia peccata noſtra. in libro Altercationis Synagogæ, capite octauo.

DE CLAVIBVS.

Quid ſint claues, docet Theophylactus: Claues intelligas, quę ligãt & ſoluunt: hoc eſt, delictorum uel indulgẽtias, uel pœnas. Habent enim poteſtatem remittendi & ligandi, qui, ſicut Petrus, epiſcopatus gratiam aſſecuti ſunt. in Matthæi cap. decimoſexto.

De abſolutione inquit Radulphus: Aſpergitur digito pontificis, ſanguis: ut intelligas, Chriſti poteſtate ueniam peccatoribus tribui. Sunt tamen eiuſdem & illi participes, quibus ipſe ait: Quodcunq; ſolueritis ſuper terram, ſolutũ erit & in cœlis. lib. 12. cap. 1. in Leuitic. Item: Quiſquis itaq; reum ſe intelligit, ſi dum uitæ & bonæ ualetudinis ſpacia longiora ſperare poteſt, ad ſatisfactionem redit, ſufficit ei ut cornua altaris ſuo ſanguine tãgat: ut ſcilicet aliquos gregis Chriſti paſtores, ſuo fletu & contritione ad compaſſionem flectat: quorũ ope & poteſtate (ut prædictum eſt) à peccatorũ ſuorum uinculis abſoluatur. Radulph. lib. 3. cap. 6. in Leuit.

De excõmunicatione inquit Theophylactus: Infidelem & incorrigibilem puniebant, Satanæq; tradebant. Quomodo? Eijciebatur ex eccleſia, abijciebatur à charitate, tradebaturq; nudus lupo. in epiſt. Pauli ad Timoth. Item: Anathema, ſeparationem & abalienationem ſignificat. Quemadmodum enim ornamentum, ſeu munus Deo conſecratum ac repoſitũ, nemini contingere licet, neq; etiam audet aliquis: hãc ad rationem in excommunicationis ratione fieri ſolet, ueruntamen alia ratione. Sacro enim muneri nemo ſeſe admouere audet honoris cauſa, quia Deo collatum conſecratumq; eſt: ab hoc uerò, excommunicato nimirum ſeparantur omnes ceu ſanctitatis experto, abalienatoq; à Deo. idem in epiſtol. Pauli ad Rom. cap. 9.

Finis. Radulphus: Neq; enim in Eccleſiaſtico iudicio hoc agitur, ut homo lædatur: ſed aut eius abſolutio quæritur, ſi dignus eſt: aut correctio, ſi reus. Nemo igitur quemlibet amicum, nec ipſe homo ſeipſum contra ſalubris diſciplinæ remedium tueri debet: ſed ſit aut ſpontanea peccati cõfeſſio, aut innocentię ſimplex oſtenſio. lib. 10. cap. 3. in Leuitic. Item: Quod per ſacerdotale iudicium fit, Deus ipſe facit, ſicut ſcriptum eſt: Quodcunq; ligaueris ſuper terram, ligatum erit & in cœlis. Radul. lib. 20. cap. 5. in Leuitic. Et Theophylactus inquit: Si tu offenſus habes eum qui te iniuria affecit, ſicut publicanum & gentilẽ, erit ille & in cœlo talis: ſi autem ſolueris eum, hoc eſt ignoueris, erit ei & in cœlo cõdonatũ. Nõ enim ſolum quæ ſoluunt ſacerdotes, ſunt ſoluta: ſed quæcunq; & nos iniuria affecti uel ligamus uel ſoluimus, & ipſa erunt ligata uel ſoluta. in Matth. cap. 19.

DE CONFESSIONE.

Giſelbertus ait: Quãdiu peccator amat uitium, tamdiu clauſus animus preſſum tenet oris oſtium, & ad Deum uocantem nõ egreditur, per ſimplicem confeſſionis occurſum. Omnis enim qui malè agit, odit lucem. Igitur ſi uocem Domini tu peccator audieris, aperi os in confeſſione ſalutis, & caſum pœnitentia uincis. In lib. Alterc. cap. 5. Et Radulphus inquit: Quid eſt peccatorum confeſſio, niſi quædam uulnerum ruptio? quia peccati uirus ſalubriter aperitur in cõfeſſione, quod peſtiferè latebat in mẽte. lib. 7. cap. 6. in Leuit. Et Theophylactus inquit: Nõ ſufficit mẽtalis fides, ſed & oris cõfeſſio exigitur. Nam quia duplex eſt homo, duplex fiat & ſanctificatio. Sanctificatur quidem anima per fidem, corpus autẽ per confeſſionẽ. Quem igitur puduerit crucifixũ confiteri Deum ſuum, illius & ipſum pudebit. in Marc. cap. 9. Item: Non ſufficit fides in ſola anima, ſed uult & per os cõfiteri nos Deus. non dixit autem Chriſtus, Qui confitebitur me: ſed, in me. hoc eſt, in mea uirtute. Nam qui confitetur, ſuperna uirtute adiutus confitetur. Idem in Matth capite 10.

De cōfeſsione in baptiſmo, inquit Theophylactus: Confeſsio in inſtitutione baptizandorum fit, qua profitemur nos defecturos ab Sathana, atq; caſtra noſtra ad Chriſtum locaturos, ut planè ei adhæreamus. Theophyl. in epiſtolam Pauli ad Timoth. capite ſexto.

DE COENA SACRA.

De fine cœnæ inquit Theophylact. Qui edit & bibit carnē & ſanguinē Domini, in ipſo manet Domino, & Dominus in ipſo. Contēperatio enim fit noua & ſuper rationem, ita ut ſit Deus in nobis, & nos in Deo. Non audis terribilē auditum: non Deū nudum mādūcamus. tāgi enim nequit, & incorporeus eſt: & neq; oculis, neq; manibus apprehendi ualet. Iterū nudi hominis caro nihil prodeſſe poteſt: ſed quia ſibi Deus carnem uniuit, ſecundū ineffabilem cōtemperationem, uiuifica eſt & caro: non quòd in Dei naturam tranſierit, abſit: ſed ad ſimilitudinē candentis ferri, quod & ferrū manet, & ignis oſtendit operationem. in Iohannē cap. 6. Item: Quid enim eſt panis? Corpus Chriſti. Quid autem fiunt adſumentes corpus Chriſti? Non corpora multa, ſed unum corpus. Quemadmodum panis ex multis granis unus efficitur, ſic & nos multi cum ſimus, unum efficimur corpus Chriſti. Theophylactus in epiſtol. Pauli ad Corinth. cap. 10. Et: Deus propterea corpus ſuum tradit, ut uniat nos cùm erga ſeipſum, tū nos inter nos mutuò. Quia enim prior carnis noſtræ natura corrupta eſt à peccato, uitaque deſtituta eſt: dedit nobis ſuam ipſe impeccabilem, & omnis peccati expertem, uiuacem, & uitæ plenam, ſimilem tamen nobis carnē: ut eam aſſumentes, in ipſam permiſceamur, & uiuamus citra peccatū, quatenus & ipſe peccati expers eſt, & quatenus licet. Idem ad Corinth. cap. 10.

Differentiam inter ſacramentū & rem ſacramenti, Giſelbertus recitat: Inter ſacramentū & rem ſacramēti hoc intereſt, quòd ſacramentum eſt exterius elementum: res uerò ſacramenti, gratia interior, quæ inuiſibiliter percipitur, & inuiſibiliter operatur. Inſtitutio autem Sacramentorū quantum ad Deum, diſpenſationis: quantum ad hominem, neceſsitatis eſt. in lib. Alter. cap. 1.

De materia Cœnæ, inquit Giſelbertus: Ne cuncteris obſecro de agno, quem nunc accipit Eccleſia in altari, patrū ſequens ueſtigia nonnulla diſſerere. Magis credendū, & indubitanter ſciendū eſt, quòd idem bomini & ſacramentum & res ſacramenti eſt, corpus Chriſti, uerum ſanguinis & corporis ſui ſacramentum, ſecundum ſpeciem uidelicet panis & uini, uiſibile ſacramentum eſt. Aliàs nobis inuiſibile, ſecundum hoc quod de uirgine natus eſt, & in cruce pependit, & ad cœlos aſcendit, & ſedet ad dexteram patris, res ſacramenti eſt. Sic ergo credimus, quòd ante conſecrationem panis & uinum eſt, poſt conſecrationem corpus Chriſti uerum: ſanguis Chriſti uerus eſt, non tantum uerum ſacramentaliter, ſed etiam uerum eſſentialiter. in libro Altercat. capite 8. Et: De corpore & ſanguine Chriſti accipe. In modica particula tantum habes, ut in magna. in libro Altercat. capite nono. Et: Quod eſt ſanctæ Eccleſiæ epulum, niſi Chriſti corporis & ſanguinis ſacramentum? In libro Altercationis, cap. duodecimo. Et Theophylactus inquit: Ipſum corpus Domini, eſt panis qui ſanctificatur in altari, & non reſpondens figura. Non enim dixit Chriſtus, Hoc eſt figura: ſed, Hoc eſt corpus meum. Ineffabili enim operatione transformatur, etiamſi nobis uideatur panis. Quoniam infirmi ſumus, & abhorremus crudas carnes comedere, maximè hominis carnem: & ideo panis quidem apparet, ſed caro eſt. In Matth. cap. 26. Item: Hoc quod in calice eſt, illud eſt quod ex latere effluxit Chriſti, ſanguis nimirum precioſus. Ex eo accipientes, cōmunicamus: hoc eſt, unimur Chriſto. idem in epiſtol. Pauli ad Corinth. cap. 10.

Modum non eſſe inquirendum, Theophylactus monet: Oportet nos, cū audiuerimus, Niſi ederitis carnem filij, non habebitis uitam, in ſumptionibus diuinorū myſteriorum, indubitatam retinere fidem, & non quærere quo pacto. Nam animalis homo, hoc eſt, qui ſequitur cogitationes humanas & animales, non eſt capax eorum quæ ſunt ſuper naturam, & ſpiritualium. Atq; ita & ſpiritualem eſum carnis Dominicæ non intelligit, cuius qui nō ſunt participes, non erunt participes æternæ uitæ, eo quòd non ſuſceperunt IESVM, qui eſt uita æterna. Non enim nudi hominis caro eſt, quæ manducatur, ſed Dei: & quæ Deificare ualet, utpote contemperata Deitati. Iſta etiam uerè eſt cibus, eò quòd non ad paruū tempus duret, neque corrumpatur, ſicut corruptibilis cibus, ſed æternæ uitæ ſit ſubſidium. Similiter & potus ſanguinis Domini, uerè eſt potus: quia non ad tempus ſufficit ſiti, ſed ſemper abſque ſiti conſeruat: nec indigere permittit bibentem. ſicut & ad Samaritanam dicebat: Qui bibit ex aqua quam ego dabo, non ſitiet. Nam quiſquis gratiam ſancti Spiritus per ſumptionem diuinorum myſteriorum ſuſceperit, neque famem ſpiritualem, neque ſitim patietur, qualem increduli. In Iohannem capite ſexto.

Qui debeāt accedere, Anbertus docet:

Qui obedientiæ mandatis ſemetipſum humiliter proſternens, oblectamenta peccati ſuperauerit, ille ad accipienda corporis & ſanguinis mei ſacramenta dignè pertinget. lib.2.cap.2. in Apocalyp. Et Theophylactus inquit: Dicendo autem, Quod pro uobis datur & effunditur, non pro ſolis Apoſtolis ſignat corpus eius eſſe datum, & ſanguinem eius eſſe effuſum, ſed pro humano genere. Quando igitur dicit, Quod pro uobis datur: hoc eſt, pro noſtro hominum genere. Vetus enim paſcha perficiebatur ob liberationem ex Aegypto, & ſanguis agni propter ſeruata primogenita: nouum autem paſcha propter remiſsionem peccatorum, & cogitarionem ſanctificatarum & conſeruatarum Deo. Primùm autem panis, & deinde poculum. in Luc. capite uigeſimoſecundo.

DE SACRIFICIIS.

DE ſpiritualibus ſacrificijs Ita inquit Gyſelbertus: Offer quod es Deo, nulla unquá acceprior hoſtia Chriſto. Maius quod affertur affectu, quàm quod manu. in libro Altercat. capite ſexto. Et: Indicabo tibi, ô homo, quid ſit bonum, aut quid Dominus requirat à te: facere iudicium & miſericordiam, & ſollicitum ambulare coram Deo tuo. Tria hæc ſunt quæ offerre debes, quia & Deus Trinitas eſt, & trina oblatione placari poteſt. Offer ergo iudicium Filio iudici, offer miſericordiam Spiritui ſancto charitati, offer ſolicitudinem Patri. in libro Altercat. capite nono. Item: Diuerſa quidem ad tabernaculum offerebantur, quæ uſque hodie & offert ſuo loco, & ſuſcipit Eccleſia: magis tamen myſterialiter oblata in libro recenſentur & explicantur. poſtea dicit, Offerebant autem hęc uiri cum mulieribus: quia exceptis ſolis gradibus & ordinibus Eccleſiaſticis, pari cum uiro intenrione, mulier cum uiro cœleſtia quærit, ſe ſuaque offerrendo, & uirum nonnunquam pręcedit uiriliter bonis actibus inſiſtendo. in lib. Altercat. cap. 9. Item: Nos ipſos Deo ſacrificium facimus, cum uitam noſtrá diuino cultui dicamus: membra hoſtia in fruſta cócīſa cremamus, cum in igne diuini amoris à uitijs uirtutes diſtinguendo ardemus. in lib. Alterc. cap. 10. Et: Non uoluptatem remiſsioris animi, ſed uoluntatem & diſcretionem cordis quærit Deus in ſacrificijs ſuis. in lib. Altercationis, cap. 10.

De ſignificatione ſacrificiorum inquit Ausbertus: Victimarum oblationes aut ſingularem illam hoſtiam pro nobis in altari crucis poſitam, id eſt, Dominũ redemptorem ſignificabát: aut pluralé corporis eius, quod eſt Eccleſia, mortificationem parturiebant. libro 2. capite 2. in Apocalypſim.

De typis ueteris Teſtaméti, inquit Theophylactus: Typus ueteris Teſtamenti fuerunt uictimæ & oblationes, quæ per ſanguinem peragebantur: Sancta uerò ſanctorum noſtri ſacramenti figura fuerunt, noſtræq; religionis, quæ nobis eſt erga Chriſtum. Habebat igitur uetus Teſtamentum iuſtificationes, hoc eſt, ſymbola, ſigna, leges, ritus. At enim tum habebat, nunc uerò non habet: ceſſauit enim. in epiſtolam ad Hebræos, cap. 9. Et: Sacrificia uetera figuralia erant, & omnia ſancta in figura fuerunt, ſeparata a Deo, aliud ſpiritale quiddam adumbrantia: ut agnus, columbæ, turtures. Animæ autem quæ Deo offeruntur, in ueritate ſunt ſanctificatæ & conſecratæ Deo, ſicut & Paulus dicit: Exhibete membra ueſtra ſacrificium uiuum, ſanctum. Idẽ in Iohannem cap. 17. Et: Propiriatorium dicebatur operculum arcæ, ut ex ipſa Scriptura exactius diſces: nec decipiaris quorundam uerbis, ut aliud quiddam eſſe putes. Significabat autem Chriſtum, qui placatio factus eſt pro peccatis noſtris: obſignauit auté omnia quę erant in ueteri Teſtamento, atq; communiuit Chriſtus. in epiſtol. ad Hebræos cap. 9.

Sacrificia non liberant à peccatis. Theophylactus: Legales quidem aſperſiones & ſacrificia non liberant à peccatis. figura enim fuerunt. Spirituale autem & uerum ſacrificium, per fidem & agnitionem liberat nos, qui ultrà ſerui non ſumus, ſed filij Dei efficimur. in Iohannem cap. octauo. Et: Si robur habuiſſent uictimæ legales, non perpetuò neque aſsiduò offerrentur. ſemel enim oblatæ, emolumento & fructu prolato quieuiſſent. Iam uerò quia quotannis aſsiduò & continuò offerebantur, planum eſt, quòd infirmiores eſſent quàm ut poſſent quenquam perfectum reddere. Atque hanc ob cauſam, poſt primam uictimam uel oblarionem, alia quædam offerebatur. quemadmodum fortiora pharmaca ſemel etiam impoſita curant: quæ aũt ſæpius reiterantur & imponuntur, hoc ipſo oſtenduntur eſſe minus fortia. Suboritur hic quæſtio: Num & nos uictimas exangues & incruentas offeramus? Cui reſpondemus: Omnino. cæterùm memoriam facimus mortis Domini, eſtque unum ſacrificium, non multa, quandoquidem ſemel oblatus eſt. Ipſum quidem ſemper offerimus, imò potius memoriam illius oblationis facimus, qua ſe ipſe obtulit, ceu iam nunc facta ſit: proinde unum eſt ſacrificium. Nam quod ad quæſtionem attinet, Poſtquam multis in locis offertur; multi igitur CHRISTI erunt? non

benè colligitur. Nequaquam enim multi ſunt,ſed unus eſt ubiq;:& hic plenus,& iſthic plenus & perfectus, unumq; corpus. Quemadmodum enim in multis locis oblatus Chriſtus, unum corpus eſt,& nõ multa corpora:ſic & unum ſacrificium.in epiſt. ad Hebræos, cap.10. Et: Nihil aliud tranſigunt uictimæ & oblationes, quàm quòd ſolummodo peccatorum recordationem faciant: hoc eſt, indicium & reprehenſionem. Non enim remiſsionem præſtant: uerùm per adſiduam iſtam oblationem demonſtrant,indiſſolubilia eſſe populi peccata. Si enim remiſſa eſſent peccata, quid opus erat ſacrificijs? Idem ad Hebræos,cap. 10. Et: Non ob peccata offerentium reiecta ſunt ueteris teſtamenti ſacrificiá, ſed propter ſui ipſorum imperfectionem. ibid.

De collatione ſacrificiorum ueteris & noui Teſtamenti, inquit idem: Iudaicum ſacrificium non eſt Deo placens, neq; gratum eſt. Quis enim (inquit) exquiſiuit ea ex manibus ueſtris? Fidelium autem ſacrificium, rationalis cultus, uehementer apud Deũ requiritur. Sacrifica enim Deo, inquit,ſacrificiũ laudis, & glorificabis me. Rationalis cultus eſt, non ſolum qui uerbo fit,cæterùm etiam uita Chriſto digna, quando nimirum nullus irrationalis affectus in nobis regnat: ſed ratio, imò uerbum Dei potius omnia gubernat. in epiſt. Pauli ad Romanos, capite duodecimo. Item: Ipſe Chriſtus unam obtulit hoſtiam, corpus ſuum pro peccatis noſtris, in perpetuum nobis ſufficiens, ut non alio ſacrificio, neque ſecundo indigeamus. idem ad Hebræos cap.10.

De regeneratione ſic inquit Theophylactus: Adeò uitijs eramus immerſi,ut nulla ratione purgari poſſemus, ſed opus erat regeneratione. Nam παλιγγενεσία, id eſt, iterata generatio, & renouatio, alteram natiuitatem, nouamque formationem ſignificant. ut enim domum ruinoſam & planè ueterem non ſuffulcimus, uerùm ad fundamenta uſque diruimus ac demolimur, nouamque reficimus: conſimilem ad rationem Deus non ſuperſtruxit nos, ſed cœlitùs conſtruxit ac reparauit. Quomodo? Ne enim quæras modum. Spiritus, inquit, totum tranſegit. Vnde hoc perſpicuum? Ex eo quod abundè eum effudit ſuper nos. Non enim tantummodò per hunc refinxit nos, ſed largè ipſum etiam nobis impertijt, ut & illud per hoc monſtretur. Ac meritò. poſtquam enim mũdauit nos,tum & Spiritu ſuo ſancto abundè nos impleuit: hoc eſt quod ait, Effudit. Hæc autẽ per IESVM cõtigerunt,ſiquidẽ ipſe eſt mediator atq; largitor cunctorũ bonorum. in epiſtol. Pauli ad Titum, cap.3.

DE ECCLESIA.

ELectorum Eccleſiam idcirco diuinũ eloquium mulierem appellat, quia ab ſponſò cœleſti tanquam ſponſa annulò fidei ſubarratur: eique ſacramentis cœleſtibus uita & moribus, ut uxor, coniungitur: atque eundem Chriſtum prædicationis uerbo in cordibus Chriſtianorum, ut mater, párere uidetur. Hæc enim eſt illa ſponſa, cui à Domino per prophetam dicitur: Deſponſaui te mihi in iuſticia. Et cuius membra Paulus alloquitur, dicens: Deſpondi uos uni uiro, uirginem caſtam exhibere Chriſto. Anſbertus libro ſexto, capite duodecimo. in Apocalypſin. Et: Electorum Eccleſia propter inhabitantem in ſe Deum, ciuitas; propter lauacrum regenerationis, ſancta: propter uiſionem intimæ pacis, Hieruſalem: propter cœleſtem conuerſationem, uel futuram remunerationem, noua: & propter præcipuam dilectionem, morumque ornatus, ſponſa uocatur. idem libro nono, capite uigeſimoprimo, in Apocalypſin. Et Theophylactus inquit: Eccleſia multos quidem habet baptizatos, ſicut in area omne quod in agro cultum fuit: ſed inter hos alij quidem ſunt palea, hi ſcilicet qui leues ſunt, & ſpiritibus maliciæ agitantur: alij autem triticum, qui utiles ſunt, & alios paſcunt doctrina & opere. in Matthæum capite tertio. Et: Eccleſiæ nomen, coniunctionis & coadunationis eſt iudicium. idem in epiſtolá Pauli ad Corinthios, capite primo. Et Smaragdus: Omnem ergo Eccleſiam, ſacerdotium ſanctum appellat, quod ſola domus Aaron in lege nomen & officium habuit: quia nimirum omnes ſummi ſacerdotis membra ſumus, cuncti oleo læticiæ ſignamur, uniuerſis congruit quod ſubdit. in epiſtol. Petri, cap.2.

Duplex eſt Eccleſia, ut Anſbertus docet: Duæ, inquit, in mundo ſunt partes, una Chriſti, altera diaboli. Sed Chriſti nec diſiuncta, nec ſciſſa, nec diuiſa: quia una eſt columba mea, perfecta mea. unde & Dominus in Euangelio ad patrem de credentibus agit: Rogo ut unum ſint, ſicut & nos unum ſumus. Pars autem diaboli, in quatuor ſubdiuiditur partes: foris uidelicet, in gentilibus ſtulticiam, in Iudaicam perfidiam, in hæreticam pertinaciam: & intra Eccleſiam, in reprobandam quorundam Chriſtianorum uitam. qui uidelicet errores & unum corpus faciunt, & tamen multum inter ſe diſſentiunt. libro quarto, capite ſexto, in Apocal.

Eccleſia quid ſit, docet Smaragdus: Domus ſpiritualis, Eccleſia eſt iu-

ſtorum, de lapidibus uiuis & animabus ædificata ſanctorum. in epiſtolam Petri, capite ſecundo.

De duplicibus membris Eccleſiæ dicit Radulphus: Duo ſunt fidelium genera: unum eſt robuſtius, quod perfectionis amore temporalia poſtponit: & ut Deum plenius poſsideat, eligit in hoc mundo nihil poſsidere. Aliud uerò infirmius eſt, quod licet diuinas leges attendat, & ſecundum illas agat: quantum tamen eiſdem legibus docetur non eſſe contrarium, temporali iucunditate fruitur, coniugijs inhærens, filios generans: & poſſeſsiones terrenas non ſolum ſibi, ſed etiam ſuæ ſucceſsioni procurans. Qui autem huiuſmodi ſunt, neceſſe eſt in ſuo genere uitijs reſiſtant, & in criminum incentores ſpiritus debellare contendant. Radulph. libro decimonono, cap. 8 in Leuitic.

Vnde ſit. Giſelbertus: Adam dicitur ſimilitudo Chriſti: quia ſicut Adam à Deo ſolus conſtitutus eſt, ut ab eo procrearentur alij, & ſicut de latere dormientis procreata eſt mulier: ſic Chriſtus à Deo patre ſolus eſt omnium ſpiritualium pater conſtitutus, & ſanguis & aqua è latere fluens Eccleſiam generauit & conſecrauit. in lib. Altercationis, cap. 4. Et: Vnus eſt author Eccleſiæ Chriſtus ſine peccato, ad quē omnes proficiunt qui ſe peccarores nouerunt. in lib. Altercat. cap. 6. Item: Eccleſia uerbū uitę non ſolum prudentibus, ſed etiam ſtultis prædicat. Doctor enim diſcretus & ſapiens, ſapientibus & inſipientibus debitor eſt. in lib. Altercat. cap. 7. Et Anſbertus: Adam dormiente, coſta ex latere detrahitur: detracta, in mulierem ædificatur: quia uidelicet Redemptori noſtro in cruce moriēti, lancea latus percutitur: percuſſum, uim ſacramentorū emanat, per quam ſancta Eccleſia ſpiritalis uiri ſui uxor aptatur. Anſbertus lib. 3. cap. 5. in Apocalyp. Theophylactus inquit: Dominus eſt paterfamiliās, qui conuocat omnes homines ad prandiū, & fruitionem æternorum bonorū. in Luc. cap. 13. Item: Peccatoribus in latis & ſpacioſis peccatorum uijs errantibus, mittit pater filium ſuum ad cœnam inuitantem, qui ſecundū carnem ſeruus fuit: qui non uenit ut uocet iuſtos, ſed peccatores: inuitatq; eos liberaliter, prędoctis illis & diuitibus, & carni indulgentibus. Theophylactus in Lucam, cap. 14. Et: Chriſtus dicit ſeipſum ſatorē, ſemen autem uerbum. Exijt autem non loco, ſed ubiq; erat: ſed ſecundū illud quod nobis propior factus eſt, per carnē, dicitur egredi è finibus paternis. Exijt autem ad nos, quoniā nos ad ipſum intrare non potuimus. Et ad quid faciendum exijt? Num ut exurat terram propter ſpinas? num ut puniat? Minimè, ſed ut ſementem faciat. Semen autem ſuum dicit, eo quòd & prophetæ ſeminauerunt: at non ſemen ſuum, ſed Dei. Ipſe ut Deus ſemen ſuum, hoc eſt, proprium ſeminauit. non enim diuina gratia illuſtratus eſt, ſed ipſe erat ſapientia Dei. Idem in Matthæum, capite quinto. Et: Venit autem quærere ouem illam unicam, quæ eſt humana natura, & gaudet ſuper illa magis quàm angelorum firmitate. Idem in Matthæum, cap. decimonono. Et: Quemadmodum ſenſibilis ſpiritus à cerebro in totum corpus per neruos diffunditur, & à capite omnis ſenſus eſt, & motus: hunc ad modum Eccleſiæ corpus à CHRISTO ſuppeditatur, hoc eſt accipit uiuere ſuum, & creſcere ſpiritualiter. Vnde autem hoc habet? Quando conſtruitur, coagmentatur: hoc eſt, connexionem ad ipſum, & cum ipſo habueris. Spiritus enim ſanctus per iuncturas & connexiones ſuppeditationem, adeoq; conſtructionem augmenti dat. Quocirca ſi non fuerit connexum neque compactum ad caput corpus, non coagmentatur etiam ad ipſum: hoc eſt, non componitur, neque ſpiritus iam ſuppeditatio ſequitur, neque augmentum Dei, id eſt optimæ ſecundum Deum uitæ & conuerſationis. Theophylactus in epiſtolam Pauli ad Coloſſenſes, capite ſecundo. Smaragdus ait: CHRISTVS annunciatur per Chriſtianos amicos, tanquam muliere, hoc eſt Eccleſia adnunciante, ad Chriſtum ueniunt: qui foris ſunt, & nondum ſunt Chriſtiani, credunt per iſtam famam. in Euangel. Iohannis, cap. 4.

Quomodo Eccleſiam ingrediamur, docet Giſelbertus: Quod oſtium arcæ ſit ex latere, ſignificat, quòd nemo intret in Eccleſiā, niſi per ſacramentum remiſsionis peccatorum, quod de latere aperto Chriſti manauit. in lib. Altercat. cap. 6.

Vbi ſit. Theophylactus: Antea quidem manè, in Iudæa erat cognitus Deus: nunc uerò in uniuerſum terrarum orbem egreſſo Apoſtolorum ſonitu, impleta eſt tellus cognitione Domini, uelut aqua multa cooperiente maria. in Oſeam cap. 6.

Quod ſit Eccleſiæ caput, exponit Theophylactus: Quemadmodum Chriſtus caput eſt Eccleſiæ, eius curam gerit, eamq́ue ſeruat: ſic & maritus ſeruator ſui eſt corporis, id eſt uxoris. Item: Chriſtus omnium bonorum autor eſt Eccleſiæ, & quod ad animam attinet, pulchritudinem ei acquiſiuit, eamq́ue exornauit. Theophylactus in epiſtolam Pauli ad Epheſios, capite quinto. Et Smaragdus: Vbi ſe dicit Dominus uitem, & diſcipulos ſuos palmites, ſecundum

cundum hoc dicit, quod eſt caput Eccleſię, noſque membra eius. in Euangelium Iohannis, cap. 13.

De rectore Eccleſiæ, inquit Theophylactus: CHRISTVS gregi ſuo conſulit, & ſe diligentes remunerat, & ſuper multa conſtituit: nempe ſuper eos, pro quibus ſanguinem ſuum effudit. in Iohannem, capite uigeſimoprimo.

De tribus ordinibus in Eccleſia, inquit Smaragdus: Tres ſunt in Eccleſia ordines: fidelium, coniugatorum, continentium & doctorum. in euangelium Iohannis, capite ſecundo.

Eſt mixtus cœtus. Giſelbertus: In Eccleſia quidam ſunt apertè mali, quidam fictè boni, quidam etiam bonis operibus conſummati. in libro Altercationis, capite primo. Item: Vinea ſanctæ Eccleſiæ ab Abel uſque ad ſeculi terminum, ab agricola ſummo plantata, nunquam tantis ſpinis inhorruit: quia etiam flores etſi raros haberet, eorum pulchritudine cultoris induſtria pateſceret. in libro Altercat. capite tertio. Et: Sicut munda & immunda in arcam introierunt: ſic in Eccleſia boni cum malis commixti ſunt. in libro Altercat. capite ſexto.

Ansbertus: Vniuerſalis Eccleſia ex electis & reprobis hominibus conſtare permixta uidetur. lib. primo, capite primo, in Apocalyp.

Et: Sicut omnes electi uirtutum ſimilium compagine, unum Redemptoris corpus de ſe reddunt: ſic reprobi uitiorum parilitate coniuncti, unum antiqui hoſtis corpus efficiunt. O quàm multi, Cain impium non uiderunt: & tamen, quia hunc imitantur, ipſi Cain probantur. De quibus ſcriptum eſt: Væ illis qui uiam Cain abierunt. Quàm multi Antichriſti eſſe meruerunt, Ioanne apoſtolo docente, qui ait: Nunc Antichriſti multi facti. Quorum uenturum caput, idem ipſe iam in mundo eſſe proteſtatur. Sicque fit, ut & præcedentia membra ſubſequentibus, & rurſum ſubſequentia præcedentibus inueniantur coniuncta. Idem libro 2. capite 2. in Apocalyp. Et: Intra ſanctam Eccleſiam multi ſunt, qui Chriſtum uerbotenus tantum profitentur, in nomine ſanctæ Trinitatis baptizantur, ſacramentis cœleſtibus participantur. Ideo ergo ſani æſtimandi ſunt, quia unum incredulorum uulnus, ſcilicet CHRISTI abnegationem, non habent? Nequaquam: quia eandem abnegationem, quam non habent in uoce, habent in operatione. De talibus enim dicit Apoſtolus: Confitentur ſe noſſe Deum, factis autem negant. Idem libro ſeptimo, capite decimoquinto, in Apocalyp. Et: Gratia ſola omnes uocati ſumus tam boni quam mali: at uita eorum qui ingreſsi fuerunt, poſthac non indiſquiſita erit. Idem in Matthæum cap. 16. Et Smaragdus: Illa ergo piſcatio in qua ſpecialiter, in quam partem mitti rete debeat, non iubetur, præſentem Eccleſiam deſignauit, quæ bonos ſimulac malos colligit: nec eligit quos trahat, quia & quos eligere poſſit ignorat. in Euangelium Iohannis, capite ultimo.

Quis ſit Eccleſia. Theophylactus: Vnuſquiſque noſtrûm eſt Eccleſia, quæ ſit domus Dei. in Matth. cap. 16.

Ex Iudæis & gentibus conſtat. Giſelbertus: Quicunque uel de circumciſione, uel gentilitate in Chriſtum crediderunt, unius Eccleſiæ membra cenſentur, filius totius Eccleſiæ, filij unius ſponſi & ſponſæ noſcuntur. in libro Altercat. in Præfatione. Et Radulphus ait: Vocationem Gentium non conſummatione temporum futuram, omnes quos propheticus ſpiritus attigit, præuiderunt antequam fieret. in Præfat. lib. 17. in Leuit.

Quales in Eccleſia fiant. Theophylactus: In mundo, poſt nuptias non porrò uirgines manent: in Eccleſia autem qui antehac uirgines non fuerunt, poſt nuptias haſce uirgines efficiuntur. hac ratione uniuerſa Eccleſia uirgo eſt. Qualem autem dotem adferens aptauit? Regnum cœlorum. Huius figura erant, quæ cum Abrahamo contigerunt, quando ſeruum miſit, ut ethnicam puellam matrimonio quæreret filio. Hîc etiam Deus miſit ſeruos ſuos prophetas, deſponſaturos filio ſuo CHRISTO Eccleſiam, ueluti regium uatem Danidem, cum dicit: Audi filia, & uide, & obliuiſcere populi tui, & domus patris tui. Præſens itaque tempus deſponſationis eſt: futurum autem nuptiarum erit, cum clamor auditus fuerit, Ecce ſponſus. in epiſtolam Pauli ad Corinthios ſecundam, capite undecimo.

Membra Eccleſiæ ſunt infirma. Anſbertus: Bene gentes in CHRISTVM credentes, uaſis comparantur fictilibus. uaſa enim ſunt, quia theſaurum illum à ſeculo abſconditum, in ſeipſis reconditum poſsident: ſed fictilia, quia adhuc carnis corruptione grauantur. Hinc per Paulum dicitur: Habemus theſaurum iſtum in uaſis fictilibus. Quòd autem hæc uaſa, tactu uirgæ confringi narrantur: pars uaſorum debet intelligi, quæ ad hoc diſsipantur, ut in melius reformentur: ad hoc cenſura diſtrictionis quidam à priſtina conuerſatione euertuntur, ut in melioris uitæ ſtudium commutentur.

tenitur. libro ſecundo, capite 2. in Apocalyp.

De ordine Eccleſiæ, Theophylactus ait: Vt in in acie militari bona ordinis collocatio phalangem firmam efficit: ſic & in Eccleſia, quando bonus otdo charitatis fuerit omnia conſtituentis, ſi ſectæ abſint, fit robur ac ſoliditas, atq; fitmamentum. in epiſtol. Pauli ad Coloſ. cap. 2.

De ætatibus Eccleſiæ, ſic inquit Giſelbertus: Sicut ſex ſunt gradus ætatis humanæ, ſic ſeculorum ſex ætates: ſic Eccleſiæ, cuius uita infantilis quodammodo in prima ætate, ſicut infantia in homine: in ſecunda puerilis, ſine cetris magiſtris & doctotibus, ſicut pueritia in annis leuioribus: in tettia iuuenilis, robuſtiot in Abtaham & ſua ptogenie, ſicut iuuentus in ſua ætate. In quarto gradu ipſa ætas Eccleſiæ, adoleſcētiæ deputatur, ſicut in Dauid & magnis ptophetis & ſanctis. In quinto gradu robuſtior, quia in tranſmigtatione Babylonis ipſa Eccleſiæ uittus probatior & fortior, ſicut robuſta ætas hominis. Deniq; in ſexta ætate ſenectus eſt, ubi nobis Chriſtus occurrit, in quos fines ſeculorum deuenerūt. in lib. Altercat. cap. 4.

De fundamento Eccleſiæ, inquit Theophylactus: In ſummo angulari lapide, Chriſto nimirum, omnis ædificatio, id eſt omnes fideles conſtructi & uniti, congenitè, adeoq; connaturaliter & indiuiſæ creſcunt & teplentut, ut fiant templum Dei. Habitabo enim, inquit Leuit. 26. in ipſis. Communitet autem Eccleſia, hoc eſt, collectio omnium fidelium, dicitur templum Dei, & unuſquiſq; priuatim. in epiſtol. Pauli ad Epheſios, cap. 2.

Quòd una ſit Eccleſia. Ansbertus: Sicut arca Noæ, Eccleſia: octo uerò animæ intra atcam, Eccleſia: non tamen atca & octo animæ, duæ Eccleſiæ, ſed una eſt Eccleſia. libro quarto, capite octauo in Apocal. Et: Sicut ſæpe iam diximus, & omnes uetæ fidei tractatotes dixerunt, Dominus & Eccleſia una perſona eſt, caput & membra unum ſunt corpus. In capite etgo ſuo cotonatut Eccleſia, id eſt in CHRISTO IESV, de quo pet Paulum dicitur: Ipſe eſt caput omnium Eccleſiarum. libro quinto, capite 12. in Apocalyp. Et Theophylactus inquit: In CHRISTO IESV non eſt Græcus, neq; Iudæus, neq; ulla differentia. unus enim character omnibus, unum ſigillum baptiſmatis, unus paſtot, uetbum Dei, & Deus. in Iohannem capite decimo. Et: Vt corpus unum eſt, & multa, propter membra: ſic & membra & multa ſunt, & unum, eo quòd in unum corpus coagmentantut. Vbi igitur differentia? ubi maius? ubi minus? omnia enim unum ſunt. Sic igitur & Chriſtus, id eſt, Chriſti Eccleſia. hoc enim modo Eccleſiam nominauit à capite. Perinde enim ut corpus & caput, unus ſunt homo: conſimilem ad rationem, Eccleſiam & Chriſtum, ueluti corpus & caput, unum eſſe ſciens, pro Eccleſia Chriſtum poſuit Paulus. Dicit igitur, quòd in Eccleſia unum quoddam omnes ſumus, etiamſi ex diuerſis iuncturis conſtet, concinnatumque ſit, iſthuc unum, &c. idem in epiſtolam Pauli ad Corinth. capite duodecimo. Item: Si adeò diſiunctos, tantoque interuallo diſtantes ſpiritus non coniunxit atque uniuit: quanto magis, poſtquam unum facti ſumus, nō debemus contriſtari, ceu diſcrimen quoddam ſit intet nos. in epiſtolā Pauli ad Corinth. capite primo: Et: Ædificamini in domum ſpiritalem, in quo nimirum unitas ipſa totius ſanctæ Eccleſiæ aptius commendatur. Smatagdus in epiſtolam Petri, capite ſecundo.

De duratione Eccleſiæ, inquit Ansbertus: Quem pius patet pœnitentem recepit, annulo fidei decotauit, atque innocentiæ ſtola ueſtiuit, ſimulq; in domum conuiuij, id eſt, cœleſtis patriæ ædificiū, quo Dominicæ diſpenſationis ſacramenta celebrātur, introduxit. Quantiſcunq; aut ſchiſmatū aut perſecutionū arietibus quatiatur, nō mouetur: quia firmum firmamentum ſtat, habens ſignaculum hoc, Nouit Dominus qui ſunt eius. lib. 2. cap. 3. in Apocalyp.

De Eccleſiæ poteſtate inquit Ansbertus: Hæc eſt illa poteſtas Eccleſiæ, quam principalitet meruit accipere à Chriſto, ut uidelicet in cœlo pariter & in terra ligans & ſoluens, alijs ſua prædicatione conuerſis ueniam placationis, alijs uerò minimè conuerſis itam ittoget ultionis. lib. 7. cap. 16. in Apocalyp. Et Radulphus ait: Hoc paſtorali relinquendum eſt diligentiæ, ut quos dignos cōuicerint, eijciāt: aut ſi tātę poteſtatis ſunt ut eijci nō poſsint, deuitent. Quoſcunq; uerò cenſura nondum ſeparauit Eccleſiaſtica, nos qui ſubditi ſumus, uſq; ad tēpus extremæ uētilationis tolerare oportet, nō cōdemnare. lib. 5. cap. 4. in Leuitic.

De notis Eccleſię, inquit Ansbertus: Proprium eſt ſempet hypocritarū, ut quicquid boni egerint, ſemper hoc ante oculos humanos oſtendant: quicquid uerò mali, ex toto abſcondāt. Hinc eſt, quòd eos Dominus ſepulchris dealbatis cōparat, quæ foris quidē apparent hominibus pluchra, intus autē plena ſunt oſsibus mortuorum, & omni ſpurcitia. lib. 6. cap. 13. Apocal. Et: Quid uerò ſtruthiorum nomine, niſi hypocriſis deſignatur? Struthio quippe ſpeciem uolandi habet, ſed uſum uolandi nō habet: quia & elatio hypocriſis cunctis intuentibus

bus imaginē de ſe ſanctitatis inſinuat, ſed tenere uitam ſanctitatis ignorat. In peruerſa igitur mente draco cubat, & ſtruthio paſcitur: quia & latēs malicia callidè tegitur, & intuentiū oculis ſimulatio bonitatis antefertur. Ansbert. lib. 8. cap. 18. in Apoc. Itē: Non ſoli Euangeliſtæ, ſed omnis electorū Eccleſia, circumquaq; per orbem diffuſa, in ſingulis membris profeſsionibusq; diuerſis, urbibus, regionibus, prouincijs, linguis & gētibus uarijs, ore & opere, in proſperis & aduerſis, hac cōtinuata profeſsione Deum collaudat, qua dicitur: Sanctus, ſanctus, ſanctus, Dominus Deus omnipotens. Anſbert. lib. 3. cap. 4. in Apocal. Item: Et apertum eſt templum Dei. Poteſt in eo templū intelligi apertum, quod mediatorē noſtrū legimus in cruce lancea perforatum: & uiſa in templo arca teſtamenti, ſubaudi ſanguinis & aquæ ſacramenta, quibus ædificatur Eccleſia. Sicut enim ex coſta Adæ dormiētis formata eſt mulier: ſic è latere Chriſti pendētis in cruce, fabricata eſt Eccleſia. Idem lib. 5. cap. 11. in Apocalyp. Et: Habet ſiquidem & Eccleſia pro modulo ſuo has claues in Chriſto, cum pro diſciplinæ cœleſtis uigore quoſdā Sathanæ tradit in interitum carnis, ſed ut ſpiritus ſaluūs ſit in die Domini: ſicut Paulū feciſſe cognoſcimus, qui Corinthium peccantem hac pœna iudicauit plectendum. Nec mirum, ſi habeat in Chriſto claues mortis & inferorū, quæ ipſo annuēte, in Petro accepit claues regni cœlorū. Vnde ſcriptū eſt: Tibi dabo claues regni cœlorū, & quodcūq; ligaueris. Et rurſum: Accipite, ait, Spiritū S. quorum remiſeritis peccata. Idē lib. 1. cap. 1. in Apoc. Giſelbertus: Per tria reuertitur Chriſtus ad Eccleſiā, uel ad animā: precibus, ieiunijs, lachrymis. Porrò duo reddūt totā Eccleſiā: fides recta, uita immaculata. Tria remedia ſunt Eccleſię, uel cuiuſque animæ, baptiſmus, pœnitētia, martyriū. in lib. Alterc. cap. 21. Theophylactus inquit: Eccleſia eſt ueritatis cōſtitutio. omnia uāq; quę in ea peragūtur, uerá ſunt, & nihil in ea eſt opacū & umbroſum, qualia ſunt quę lege ſanciūtur. Pro nobis enim uerbū & prædicatio eſt ſplendida, pro malis punitis uita eſt coronata, intus fructū habens. in epiſt. Pauli ad Timot. cap. 3.

De mundatione Eccleſię, inquit Radulphus: Eccleſia fidelium fide ſua iam hîc quidem mundari incipit: ſed licet peccato pro uiribus reſiſtat, fieri tamen nō poteſt ut quā diu hic uiuit, plenè peccati cōtagiō careat. lib. 4. cap. 1. in Leuit.

Deus habitat in Eccleſia. Ansbertus: Nō alius Deo inuenitur locus in terra, quàm unica eius Eccleſia, in qua & ſeptiformis ſpiritus gratia, & trinitatis baptiſma dari uel accipi poteſt ad ſalutē, cum utraq; foris generent danti uel accipienti perniciem: nō quia malum eſt quod datur uel accipitur, ſed quia malè extra Eccleſiam utitur, à quo datur uel accipitur. Redeant ergo hæretici ad unitatem matris Eccleſiæ, ibiq; Spiritum ſanctum accipiant, ubi more lampadàrum lucet & ardet. lib. 3. cap. 4. in Apocal.

Deus colitur in Eccleſia. Radulphus: Sancta Eccleſia altare nobis eſt. ſola namque eſſe dinoſcitur, in qua Domino piè ſacrificatur: munus uerò non recipitur, quod extra eam offertur. libro primò, capite primo, in Leuitic.

Habet miracula. Ansbertus: Sanctorum Eccleſia, quæ corpus redemptoris ſui eſt, inter cætera ſua miracula uerbo prædicationis eminet. in epiſtolam ad papam Stephanum. Theophylactus: Mirabilis eſt Eccleſia, quaſi ex miraculis conſtituta, Domino cooperante Apoſtolis, & ſermonem cōfirmante per ſequentia ſigna. in Marcum capite duodecimo.

Eccleſia pugnat contra diabolum. Anſbertus: Michael & angeli eius præliabantur. Abſit à fidelium cordibus, ut hoc prælium in initio temporis, quando per ſuperbiam antiquus hoſtis cum ſatellitibus ſuis de cœleſti patria ruit, factum fuiſſe exiſtiment: ſed à paſsione Chriſti in Eccleſia inchoatum fuiſſe, & nunc uſque fieri: & in fine ſeculi, quando etiam ſolutus fuerit, conſummari. libro quinto, capite duodecimo in Apocalyp.

Chriſtus pro Eccleſia dimicat. Ansbertus: In magna mētis celſitudine ſtare debet, qui contra ſeculi principem certamen init. Sed cum deuicta morte, idem leo & agnus, Dominus ſcilicet IESVS CHRISTVS, ad dexteram patris ſedere dicatur: quid eſt quod hoc in loco Scriptura iſta nouiſsimo eū tempore ſuper montem Sion ſtare teſtatur, niſi quia ſedere iudicantis eſt, ſtare uerò adiuuantis? Qua uidelicet narratione Chriſtus pro Eccleſia, quę adhuc in laboris certamine deſudat, dimicare oſtenditur. lib. 6. cap. 14. in Apocalyp.

Contra primatum ſic exponit illud Matthæi 16. Ansbertus: Hinc Petro typum Eccleſiæ gerenti, Dominus ait: Tu es Petrus, ac ſuper hanc petram. ac ſi diceret, Super me, ædificabo te. libro 3. capite 5. in Apocalyp. Theophylactus in 16. caput Matthęi, petram ſeu fundamentū, ſuper quod extructa ſit Eccleſia, confeſsionem ſeu doctrinā Chriſti exponit. ita enim ait: Quia enim confeſſus erat eum Dei filium Petrus, dixit, quòd hæc confeſsio quā confeſſus eſt, fundamentum erit futurum credentium: ita ut omnis homo extructurus fidei domū, hoc

iacturus

iacturus ſit fundamentum. Smaragdus inquit: Siue ſuper hanc petram, id eſt ſuper illum quem ore tuo cõfeſſus es, dicens, Tu es Chriſtus filius Dei uiui: ſiue ſuper hanc petram, ſuper confeſsionem Petri. in Euangel. Matthæi, cap. 16.

Typum Eccleſiæ Giſelbertus proponit, inquiens: Paradiſus typus eſt Eccleſiæ: ligna Paradiſi, omnes utiles diſciplinæ: fructus lignorum, mores piorum: lignum uitę in medio paradiſi, Chriſtus in medio Eccleſiæ: ad quem qui manum porrexerit, uiuet in æternum. lignũ ſcientiæ boni & mali, occaſio probandi liberi arbitrij. in lib. Altercat. cap. 5. Et: Tabernaculũ uarijs ſpeciebus, ſed partim uilioribus inſtructũ, Eccleſia eſt, conſtans diuerſitate malorum & bonorum, ſanctorum & peccatorum. in lib. Altercat. cap. 9. Et: Arca teſtamenti, Eccleſia eſt, intus & foris deaurata, id eſt ſplendore uitæ & pulchritudine ſapientiæ decorata. Cuius longitudo quinq; palmarum, ſcilicet duorum cubitorum & dimidij, longanimem Chriſti patientiam, & ſuorum membrorum in mundo ſignificat. Latitudo eius, charitatis amplitudo eſt: quam ad nos habuit, qui ſanguine ſuo nos redemit. Altitudo arcæ, incomprehenſibilitas diuinæ maieſtatis eſt. in libro Altercat. capite nono.

Extra Eccleſiam non eſt ſalus. Giſelbertus: Quòd perijt omne genus hominum extra arcam poſitorum, ſignificat, omnes extra Eccleſiam inuentos, ſiue paganos & Iudæos, ſiue ſchiſmaticos, hæreticos, uel malos Chriſtianos, perituros. Ecce arca cõtinet coruum & columbam, bonos & malos: quorum alij ſimplicitate & pace fraterna gaudentes ſaluantur, alij carnalibus illecebris capti damnantur. in lib. Alterc. cap. 6. Et: Sicut Dominus in rubo Moſi monſtrabatur: ſic nullus niſi in Eccleſia Chriſtum uidere meretur, ſi tamen depoſuerit omnia mortalia uitia, quod ſignificant depoſita à Moſe calciamenta. in libro Altercat. cap. 8.

DE MINISTERIO.

EPiſcopatus dicitur παρὰ τοῦ ἐπισκοπεῖν πάντας, id eſt, ex eo quòd omnes uiſitet, omnesq; conſideret & obſeruet. Theophylactus in epiſtol. Pauli ad Timot. capite tertio.

Vnde ſint miniſtri. Radulphus: Chriſto Eccleſiæ ſuæ curam gerente, qui ſuis omnibus promiſit dicens, Non relinquã uos orphanos: non deſunt, nec uſq; in finem deerunt ueris Iſraëlitis paſtores, quorum & informentur exemplis, & doctrina paſcãtur. lib. 17. cap. 5. in Leuitic. Et: Ad ſacerdotem quippe pertinet hæc æſtimatio, ſicut peccati, ſic & delicti: ſicut operis, ſic & cogitationis. Conſiderabit ergo domum illius ſacerdos, utrum bona an mala ſit, ſicut de pecore immũdo paulo antè diſſertum eſt: & perpendet, utrum conſcientiæ ſuæ reatũ paruipendat, aut malum reputans intimo condemnet affectu: & ſicut uiderit, ſic iudicabit. Radulph. lib. 20. cap. 4. in Leuit.

Quales deligendi. Giſelbertus: Ad Eccleſiam, ad ſtatum ſuum confirmandum, eligendi ſunt, qui fide & opere cæteros præcurrunt: & quod rectè docent, faciunt. in lib. Altercationis, cap. 18.

Doctores probandos eſſe. Theophylactus: Animaduerte opus eſſe exercitatione & meditatione, & peritia Scripturarum, ſi dijudicaturi ſimus quis'nam ſit hæreticus, & quis non. Nec ſimpliciter omnibus accommodare aures debemus. guttur enim & œſophagus cibum guſtat, anima uerò probat ſermones. in epiſtol. Pauli ad Hebræos, cap. 5.

De malis inquit Giſelbertus: Qui uenale habent Euangelium, & Eccleſiæ ſacramentum, lepra non carebunt in ęternum. in lib. Altercat. cap. 12.

¶ Qualis debeat eſſe miniſter uerbi Dei, Giſelbertus docet: Verus & diſcretus doctor non eſt, qui iuxta qualitatem & capacitatem ſubditorum, pro locis, pro perſonis, pro tẽporibus ſe exhibere idoneus non eſt. in lib. Alterc. cap. 10. Radulphus inquit: Qui paſtoralem curam ſuſcipit, ad tantum officium mentem mundam curet afferre: quod tamen nõ ſufficit, niſi in eadem munditia ad finem uſq; ſtudeat perſeuerare. lib. 4. cap. 3. in Leuit.

Sit coniugatus. Theophylactus: Si qui duxerit uxorem, ſollicitus eſt, & anxiè curat res huius mundi: epiſcopum uerò non cõueniat * in huius mundi negotijs ſollicitum eſſe, qui dicit, Vnius uxoris maritum? Nonnulli hic dicunt, quòd obſcurè & clanculum cœlibem hic indicarit, uel petiuerit. Quod ſi fieri hoc non poſsit, habeat coniugem unam: ueruntamen ſit tanquam non habeat. hoc eſt, nõ redigatur in ſeruitutem cupiditatum ipſius. Porrò nõ ut legem ſanciat, hoc dicit, quòd omnino oporteat epiſcopum uxoratum eſſe: qui enim iſthuc ſtatueret, cum aliàs dicat, Volo uos omnes eſſe ſicut meipſum? uerùm quia tempus ita tum poſtulabat. in Epiſtol. Pauli ad Timot. capite tertio.

Acutus ſit. Theophylactus: Epiſcopum oportet eſſe acutum, perſpicacem, mentis compotem, qui curis & infœlicitatibus nõ mergatur: ſed ſemper expergefactum, ut omnia uideat, omnibusq; adſtet. Item: Moderatũ, demiſſum, honeſto habitu conſpicuum

ſpicuum

ſpicuum. Si enim indigenis tantum commodat, affectu laborat. Oportet igitur eum erga hoſpites etiam candidiorem eſſe, ac ſimpliciorem. hoc enim maximè ad fraternam charitatem attinet. Item: Qui docere poſsit. præmemorata ſanè ſubditi etiam exigunt: hoc uerò maximè omnium Epiſcopo adeſſe conuenit, non temulentum uel ebrium, ſed eum qui uim faciat cæteris, ſibi placentem. Item: Non enim qui manibus feriat tantummodo, ſed eum qui non importunè feriat fratrum conſcientiam. Item: Oportet eum domeſtica præbere exempla. in epiſtol. Pauli ad Timoth. capite tertio.

Non ſuperbus. idem: Epiſcopus uoluntariotum dominator & princeps, ſibi placere non debet: neq; ſui eſſe amans, ut ſuo conſilio & uoluntate, citra ſubditorum ſententiam omnia agat. nam tyrannicum hoc. in epiſtol. Pauli ad Titum, cap. 1.

Vbi debeat docere. idem: Sicut Chriſtus non in ſolis ciuitatibus docuit, ſed & in uicis: ita & nos diſcamus patuas non deſpicere, neq; ſemper magnas quærere ciuitates: ſed & in contẽptis oppidulis prædicemus, ſeminãdo ſermonem. in Marc. cap. 6.

De officio miniſtrorum, inquit Giſelbertus: Calciamenta in pedibus, ſunt exempla patrum in actionibus: baculus in manibus, hoc eſt, cura paſtoralis illorum eſt, quorum fortitudo alijs quoddam proficiendi documentũ eſt. Non ne uirga paſtoralis huius baculi typo quodam cõſtare uidetur? quæ curua in ſummitate, directa in medio, in fine acuta eſt: ut paſtor trahat iacentem, imò retrahat aberrantem: pungat ſurgere nolentem, ferat infirmum. Ipſe paſtor per omnia ſe præbeat directum, ad legis præceptũ ſeruãdum. Vnde quidam ait:

Fer, trahe, punge gregẽ, ſeruando per omnia legẽ.

in libro Altercationis, capite 8. Et: Duo ſunt diſtincta prædicatotum officia, conuocate ad unam fidem populum, & per diuerſa unins fidei dogmata cohortari ad uirtutum profectum. in lib. Altercat. capite 12. Ansbert. inquit: Doctores Eccleſiæ, & ſacerdotes & angeli ſunt. Sacerdotes, quia ſpiritales hoſtias immolant: angeli, quia uentura quoq; annunciant. Quod utrumque Malachias propheta breuiter inſinuat, dicens: Labia ſacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem requirunt de ore eius: quia angelus Domini eſt exercituũ. lib. 4. cap. 8. in Apocal. Item: Pari reatu aſtringitur, & ille qui praua docet, & ille qui praua docere tacens permittit. idẽ lib. 2. cap. 2 in Apoc. Radulphus ait: Cũ arguendi, laudandi, obſecrandi ſint homines: qui malè agunt, arguendi: qui uero benè, laudandi: & ut in melius proficiant, obſecrandi ſunt. Radul. lib. 1. cap. 1. in Leuit. Et: Sancti doctores cũ uerba aſperæ increpationis mouent, charitatis amore ſæuiunt, non inflatione elationis intumeſcunt. Mori namq; pro eis parati ſunt, quos quaſi uſq; ad mortem ſæuientes affligunt. Peruerſi uerò paſtores nonnũquam, cum per increparionis zelum ſubditotum uitia corrigere uidentur, ſi quid ab eis fortè perpeſsi ſunt, iniurias ſuas occultè uindicant: & pietatis ſpeciem prætendẽtes, interius furoris ſtimulis excitantur. de quibus per prophetam dicitur: Et ſi quis non dederit in ore eotum quippiam, ſanctificant ſuper eum prælium. Niſi enim à ſubditis cupiditati eorum ſetuiatur ad uotum, aliqua crimina eis obijcientes, quaſi zelo diuino ſuccenſi, ſubditos perſequuntur: & maliciæ ſuæ deſeruientes, pietatis imagine palliantur. idem lib. 1. cap. 6. in Leuit. Item: Leuitas quippe manſuetudinis non ſolum in corde eſſe, uetumetiam in corripiẽtis uerbis foris apparere debet: ut uidelicet ille qui corripitur, tanto libentius diligentis uulnera ſuſcipiat, quanto ob utilitatem ſuam omnia fieri non ignorat. ibidem. Et: Sæpius contingit, ut cum doctor ad increpationis uerba deſcenderit, modum excedat: & acrius quàm oportuit delinquentem obiurgans, cum ſanare debuerit, amplius lædat. ibidem. Et: Sicut paſtor alienæ peruerſitati obtemperare non debet, ut à iuſticia declinet: ſic nec in iudicandis ſubditis, ſuæ libidini deſeruire. idem lib. 4. cap. 3. in Leuit. Et: Omnis bonus doctor duplici debet doctrina ſuis præeſſe diſcipulis: id eſt, ut omnia bona & ſancta factis amplius quàm uerbis oſtẽdat: ſi qua uerò diſcipulis docuerit eſſe contraria, in ſuis factis indicet non agenda. Alioqui ſi uita illius cõtemnitur, reſtat ut & prędicatio contemnatur. Idem lib. 5. cap. 4. in Leuitic. Et: Tunica hyacinthina ueſtitur pontifex, ſi uitam angelicam in terris agens, creber ſit in oratione, aſsiduus in lectione: ſi ſe magis uerbi Dei in eccleſia prædicatorem, quàm in forenſibus conuentibus cauſidicũ exhibeat: ſi terrenas diuitias magis erogare ſtudeat, quàm congregare. idem lib. 6. cap. 1. in Leuit. Et: Qui locũ prædicationis ſuſcipit, mala inferre nõ debet, ſed tolerare: ut ipſa ſua mãſuetudine irã ſæuientiũ mitiget, & peccatorũ uulnera in alijs ipſe uulneratus afflictionibus ſanet. idem lib. 6. cap. 1. in Leuitic. Et: Spiritualis quiſq; doctor, quod in alto per lumẽ cõtemplationis haurit, hoc inferius per ſonũ prædicationis populis infundit. Radulph. lib. 6. cap. 2. in Leuit. Item: Paſtor Eccleſiaſticus officij neceſsitate ſtimulatus, dum

in doctrina ſua commiſſorum ſibi culpas redarguit, uoce ſua admonitus, in ſe quoq; ſi quid uitioſum eſt, citius deprehendit. idem lib. 7. cap. 1. in Leuitic. Et: Sæpe dictorum uirtus perditur, cum apud corda audientiũ loquacitatis incauta importunitate leuigatur: & autorem ſuum hæc eadem loquacitas inquinat, qui ſeruire auditorib. ad uſum profectus ignorat. Radul. lib. 11. cap. 1. in Leuit. Et: Duobus modis nõ coinquinatur à malo ſacerdos: ſi non conſentiat, & ſi redarguat. Nam ſi peccantem uidens, à iuſta increpatione timore compeſcitur, ipſe ſuo ſilentio reus inuenitur. Idem lib. 15. cap. 1. in Leuit. Item: Quicunq; ergo locum iam tenet regiminis, caueat neceſſe eſt, ne adulando poteſtatibus, peccatis ſe contaminet alienis: & dum humanã declinat offenſam, diuinam incurrat uindictã. ibidem. Item: Spado uirginem opprimens, non prolem quærit, quam ſcit ſe gignere non poſſe, ſed ſuæ libidini ſeruit: & uirginem quam fœcũdare non poteſt, poteſt tamẽ uiolare: ita & doctor iracundus, qui nullo ducitur filiorũ affectu, cum erga aliquem furore ſuccenditur, immoderatè uindicat, quicquid eſt illud unde offenditur. Non igitur fructũ quærit, ſed ſuæ iracundiæ ſatisfacit: nec corrigere ſtudet, ſed punire: unde & innocentium mentes corrumpit, quia ad ſuum odium illas accendit. idem lib. 15. cap. 5. in Leuit.

Theophylactus ait: Veri paſtoris eſt erga gregem miſericordia affici. in Matth. cap. 8. Et: Tria oportet nos adferre & contribuere ad miniſterium, animam periculorum amantem, ſapientiã & intellectũ, uitamq; inculpatam: Deum autem uirtutem dare, per quam hæc omnia efficacia ſunt. Theophylactus in epiſtol. Pauli ad Epheſ. cap. 3. Item: Duo oportet habere doctorem: alterum, ut fidelis ſit: alterum, ut docere poſsit. idem, ad Timoth. cap. 2. Smaragdus ait: Doctorum eſt enim, cognoſcere diſtantiã legis & Euãgelij, ueritatis & umbræ: & noua Euãgelicæ fidei gratiã, & perpetuę cœleſtis patrię dona proferre. Idẽ in Ioan. cap. 2. Et: Piſcatores, ſunt Eccleſiæ doctores, qui nos rete fidei cõprehenſos, & de profundo ad lumẽ elatos, quaſi piſces littori, ſic terræ uiuentiũ aduehũt. Quaſi enim quædã retia piſcantiũ, ſunt cõplexæ prædicantiũ dictiones, quę eos quos cęperint, in fide nõ amittũt. Vnde & retia, quaſi retinẽtia ſunt uocata. ſed hæc retia modò laxantur in capturã, modò lota piſcãtur: quia nõ omne tempus eſt habile doctrinæ, ſed nũc exerẽda lingua doctoris, nunc ſuimet cura gerenda. Smaragdus in Euangel. Luc. cap. 5.

Nõ conniuendũ ad peccata. Radulphus: Quod ſi alienũ peccatũ ea intentione diſsimulaneris, quaſi faueas illi, nõ ut correptionis eius cõgruũ tẽpus inquiras, anni tẽpore reprehenſibilis es. lib. 3. cap. 4. in Leuit.

Docere debet. Theophylactus: Quãdo ad miniſteriũ mittimur, diſcamus, ut ſicut Apoſtoli, quãdo prædicauerint, congregauerũt ſe apud IESVM: ita & nos, ne totos ab eo qui mittit abripiamus: ſed illũ ſciamus caput, & ad illũ redeamus, annunciemusq; ei omnia quę uel docuimus uel fecimus. neq; enim ſatis eſt ſi doceamus, niſi & fecerimus. Quieſcere aũt facit Chriſtus diſcipulos: ut ſciant prælati, laborãtes in uerbo & doctrina dignos quib. detur ſua quies, & nõ ſemper intendãt laborib. in Marc. ca. 6.

Itẽ: Quãdo docueris, etiã fac bona opera, ne uanus ſit ſermo tuus. Niſi enim Chriſtus & miracula adiecíſſet, uanus fuiſſet habitus ſermo eius. Theophyl. in Marc. cap. 1. Et: Sicut ſol carnẽ cohibet, & nõ ſinit uermes procreare: ita & ſermo doctoris, ſi recẽs & mordax ſit, carnales homines cõſtringens, nõ ſinit in ipſis generari uermẽ irrequietũ. Theophylact. in Marc. cap. 9. Et: Oportet epiſcopos cuſtodire gregẽ ſuũ, ἀγραυλῶν in agro canere: hoc eſt, canere ſpiritualia, & docere populũ, & ſic audire diuinas uiſiones & auditus. Bethlehẽ interpretamur domum panis: quæ aũt alia eſt domus panis, quàm Eccleſia, in qua panis repoſitus eſt? Officiũ itaq; ſpiritualiũ paſtorũ fuerit, quęrere panẽ cœleſtẽ: quẽ cũ uiderint, debẽt illũ & alijs prędicare. ſicut & paſtores qui uiderunt infantẽ Chriſtũ, loquuti ſunt de eo & alijs. Idẽ in Luc. cap. 2. Et: Qui cœlitus deſcẽderat, ut figura & exemplar fieret nobis in omnibus, docet nos ne pigri ſimus ad docendũ, ſed circumeamus per omnia loca, & prædicemus. Quęcunq; enim fecit, in admonitionem noſtri fecit. Theophylactus in Luc. cap. 7. Et: Cui datũ eſt multũ, ab eo requiretur & multũ: & cui commendauerunt multum, plus petent ab eo. Per hoc enim ſignatur, pœnam, quã merentur doctores, futuram maiorem. Datur igitur & commendatur doctoribus. Datur quidẽ, ut gratia ſanandi morbos, & faciendi miracula: commendatur autem eis uerbi & doctrinæ donum. Et profectò donum uerbi opus habet labore, & amplius exigitur à doctoribus. Oportet enim eum non eſſe deſidem ac ignauum, ſed multiplicare talentũ uerbi. Theophylactus in Luc. cap. 12. Et: Doctor ſecundum Chriſtũ debet prior ipſe crucem tollere, & clauis configere carnes ſuas, ut fulgeat timore Dei, & careat affectionibus. deinde eam etiam auditoribus imponere. Idem in Lucam cap. uigeſimotertio. Et: Omnis doctor & miniſter uerbi, format & effingit cognitionem boni, adeoq;

adeoq; ueritatem in diſcipulorum animis. Idem in epiſt.Pauli ad Rom.cap.2. Et:Euangelium annunciare,eſt præceptũ Chriſti,ac debitũ: ac ſi hoc perficiam, nulla mea uirtus,neq; meum opus eſt.Væ enim mihi, ſi iſthuc mandati nõ expleam, neq; tranſigam.cædar nãq; plagis multis, quippe qui mandato Domini non ſim obſecutus:citra aliorum uerò ſumptum Euangelium promulgare, uoluntatis ac deliberationis eſt propriè honos atq; cupiditas, ac propterea gloriatio eſt.Theophylactus in epiſt. Pauli ad Corint.cap.1. Item: Doctoris eſt non ſolum adhortari,uerumetiã optare ac orare,& bifariam fulcire,tum doctrina,tum ſuperni auxilij per orationes ſuppeditatione.idem ad Corint.cap.16.

De ordine docendi,inquit Radulphus: Neceſſe eſt quippe,ut poſt increpationis acerbitatem, prius diſciplinæ diſtrictionem mens ægra uerborũ iaculis confoſſa,ſi eius correptio & digna reatus ſui pœnitentia appatuerit,paſtoris clementia re foueatur, ut ſi quid fortè rancoris contra ipſum paſtorẽ inter uerba aſperitatis contraxerat, fomentis ſubſequentibus aboleatur. lib. 1. cap. 6. in Leuitic.

Exempla etiã proponenda. Smaragdus: Quem uerbo erigit,hunc etiã dextera confortat:quia ſermo docentis in corde auditorum mlnus ualet, ſi nõ etiam propriæ actionis commẽdetur exemplis. in lection. Actuum Apoſtolorum,cap.3.

De poteſtate miniſtrorũ,ſcribit Anſbertus:Prędicatores poteſtatem habent,ut reprobis cœlum claudant,electis aperiãt.Sed hanc poteſtatem in capite poſsident membra, ſine quo omnino nihil poſſunt agere membra. quodq; in ipſis membris clamat & dicit, Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra.de quibus adhuc ſubditur: Et poteſtatem habens ſuper aquas conuertendi eas in ſanguinem, & percutere terrã omni plaga,quotieſcunq; uoluerint. lib.5. cap.11.in Apocal.

De moribus ſic ait Anſbertus:Reuera nihil prodeſt prophetia, ubi fuerit reproba uita.nihil inquã prodeſt benè docere, & malè uiuere.lib.10.cap.22.in Apoc.Radulphus ait: Tanto minus unuſquiſq; doctus deprehenditur, quãto minus patiens inuenitur. Iracũdi enim doctores, cum regiminũ loca percipiũt,quo impellente, ira in mentis ueſaniam deuoluuntur,eò etiam ſubditorum uitam diſsipata quietis tranquillitate confundunt: quos cum furor agit in præceps, ignorant quicquid irati faciunt, ignorant quicquid à ſemet irati patiũtur. Radul.lib. 6.cap.1.in Leuit. Et:Poſt documẽta fidei, etiam conuerſationis fidelium paſtoribus cura habenda eſt. Qui enim fidei prædicat integritatem, ne fides ipſa apud auditores ſuos ocioſa ſit,neceſſe eſt ut & uitæ eos doceat ſanctitatem. Hunc ordinem in uerbis ſuis ſeruauit ipſe Dominus, cum Apoſtolis ſuis præcipiens ait: Euntes docete omnes gentes, baptizãtes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus S. docentes eos ſeruare omnia quæcũq; mandaui uobis.Prius docete, quid credãt:deinde docete, ut etiã mandatorũ meorũ regulam obſeruent. Doctrina aũt hæc nõ tã in uerbo cõſtat,quàm in exẽplo.Magis enim ad bene agendi uoluntatẽ excitatur, qui alium uidet benè agentem, quàm ſi tantũ audiat pręcipientẽ.lib.6.cap. 4.in Leuit. Et:Scriptura ſacra doctores inſtruit, quid de Chriſto populis prædicent, monet eos,ut ſuo exemplo ad religionẽ fideles excitent:eadem ne à iuſticiæ exorbitent tramite,eius quem prædicant, Chriſti formam illis imitandã proponit. Idem lib. 6.cap.5.in Leuit. Et:Sæpè etiã doctorum cor,uitiorũ tentationibus tangitur, ut modò eleuetur iactatione ſuperbiæ,modò iræ ſtimulis inflammetur.Sed cum bonorũ auditorũ uitam conſiderant,eamq; profeciſſe ſuis exhortationibus penſant, erubeſcũt ſe tales nõ eſſe: & tanto ſe in monte ſtabiliũt, quãto penè in culpa labebantur. Nam cum ipſa ſua doctoribus uerba ad memoriam redeunt,erubeſcunt non ſeruare quod dicũt. Idem lib.7.cap.1.in Leuit. Theophylactus inquit:Doctorẽ conuenit eſſe mitẽ, ac deamantem etiã eos qui ei inſultauerint,perinde ac nutrix pueros,etiamſi eam feriant. in epiſt.Pauli ad Theſſal.cap.2.

Orare debet. Theophylactus: Sacerdos ueluti communis orbis terrarum pater conſiſtit, omnium curam gerens: quem & pro cunctis oportet mortalibus preces fundere,perinde ac Deus proſpicit cunctis, cui ſacrum facit,ac ſacerdotio fungitur. in epiſt. Pauli ad Timoth. cap.2.

In uocatione manendũ. Idem: Eſt ſanè & ſpecialis curę ac gubernationis donum, diaconatus uel miniſterium,qualis erat ſeptem diaconorum functio. Intelliges autẽ & uniuerſum omne opus ſpirituale per miniſteriũ.Ait ergo:Si quis functionem quampiam nactus eſt, in ea functione perſeueret (neceſſum eſt enim ſententiæ huic apponere μενέτω,id eſt,perſeueret) neq; aliquid ultrà quęrat,neq; aduerſus alium extollatur: ſed maneat, diligens amanſq; quod accepit.in epiſt.Pauli ad Rom.cap.12.

De ſuſtentatione,inquit Giſelbertus:Diſpẽſatores Eccleſiæ cum ſeminant ſpiritualia, neceſſe eſt ut in licentia Domini metãt carnalia.in lib.Altercat.cap.13. Theophylactus ait: Operæpreciũ eſt,Doctores haud

laborare rerum neceſſariarum penuria, ſed copia potius earundem adfluere, ut ne hiſce conquitendis incumbentes, uerbi miniſteriū negligant, quemadmodum & leuitæ in ueteri Teſtamēto uixerunt. in epiſtol. Pauli ad Timoth. cap. 5.

De inobedictia erga Doctores, ait Theophylactus: Si ceſſeris, & morem geſſeris uel præſidi uel principi tuo, onus quod ex cura tui ille gerit, ei leue reddis ac facile, ut qui gaudeat propter obedientiā tuam. Sin impudens ſis ac inobediens, ipſe quidem excubias canet pro anima tua: uerumtamē niſi correxeris inobedientiam tuam, ingemiſcis aduerſus eam ad Deū. quod ſanè tibi inutile futurū eſt. Reputa hic tecū, quòd præſuli & epiſcopo non aliam uindictam permittat, quàm gemitū, quæ res manſuetudinem in eo ſanè conciliat: ei uerò qui in inobedientia ſua perdurat, neq; uitæ ſuæ impuræ mores in melius alterat, maiorem pœnę certè ac ſupplicij pyram accendit, ſeueriorem uindicem & punitorē Deū permouens. in epiſtol. Pauli ad Hebr. cap. 13.

De dignitate ait idem: Tanta eſt ſacerdotij dignitas, adeoq; qui eo funguntur, altiores ſunt proprijs fratribus, atq; ijs qui ex eodem lumbo ſint egreſsi. ad Hebr. cap. 7.

Vnde ſit effectus, Giſelbertus monet: Sacerdos impleat ſuum officium, Dominus dabit benedictionis effectum. in lib. Altercat. cap. 13.

De effectu miniſtrorum, ait Ansbertus: Sciendum, quia cū prædicatores ſancti ad auditorū mentes loquendo ueniunt, Chriſtus utiq; per eos uenit, qui & per eos loquitur. Hac confidentia Paulus dicit: At experimētum quæritis eius, qui in me loquitur Chriſtus? Siue enim per internam aſpirationis gratiam, per ſemetipſum ſine ſono uocis humana corda nūc illuſtret, ſiue per ſanctos prædicatores eorum mentes uerbo fidei tangat, ipſe uenit certè qui dixit: Qui diligit me, ſermonem meum ſeruabit. lib. 10. cap. 21. in Apocal. Radulphus inquit: Per prælatos noſtros reconciliamur Deo, ſicut Petro dictū eſt: Quodcunq; ſolueris ſuper terram, ſolutum erit & in cœlo: ſiue per ſummum omnium pontificem Chriſtum, ſicut idē Petrus teſtatur dicens: Offerentes ſpirituales hoſtias, Deo acceptabiles per IESVM CHRISTVM. lib. 11. cap. 1. in Leuitic.

De fine miniſterij, inquit Theophylact. Chriſtus per ſacerdotes, etiāſi indigni fuerint, operatur gratia: & ſanctificantur omnes, etiamſi indignus fuerit ſacerdos. in Luc. cap. 9.

De Apoſtolis ait Theophylactus: Circūire paſsim terrarū fines, & promulgare uerbum, Apoſtolorum munus eſt: perſuadere uerò auditoribus, totum eſt Dei. in epiſtol. Pauli ad Rom. cap. 1. Et: Apoſtolus, hoc eſt legatus ideo dicitur, quòd ſit ablegatus ad oues domus Iſrael: Pontifex autem confeſsionis noſtræ, hoc eſt fidei. non enim legalis cultus pontifex eſt, ſed noſtræ fidei. idem ad Hebr. cap. 3.

Contraria miniſterio recitat idem: Multi ex pontificibus in hunc modum peccāt. Nam & ipſi negociatores uendūt boues in eccleſia: hoc eſt, qui pręſtantes in uerbo doctrinæ, non iuuant, ſed tradunt his qui affligere uolunt. Inſuper & oues, hoc eſt, ſimpliciorem & communem populum: & columbas, hoc eſt, ſpiritualia dona uendūt & maiores dignitates conferunt his qui plura dant: quos Dominus eijcit ex templo, indignos iudicans ſacerdotio. Ad hęc ſi quis talentum & nummum, hoc eſt, ſermonem & dogma uendat, & fortaſsis cum ſit doctor, nō annunciet uerbum, niſi lucrum habeat, etiam eius menſuram ſubuertit Dominus, ſedem dico doctrinæ: & ſermonem quem ille cohibet propter maliciam, non dans illum omnibus, Dominus IESVS per miſericordiam effundit, populiſq; dat, illum quidem à principatu deijciens, & alium in doctrinæ ſedem collocans. Theophylactus in Iohan. cap. 2.

De mercenario, ſic inquit Smaragdus: Mercenarius quippe eſt, qui locum quidē paſtoris tenet, ſed lucra animarū non quærit. Terrenis commodis inhiat, honore prælationis gaudet, temporalibus lucris paſcitur, impenſa ſibi ab hominibus reuerentia lætatur. Iſtæ ſunt enim mercedes mercenarij, ut pro eo ipſo quo in regimine laborat, hic quod quærit inueniat, & ab hæreditate gregis in poſterum alienus exiſtat. in Euangel. Iohan. cap. 10. Item: Mercenarius nullo zelo accenditur, nullo feruore dilectionis excitatur: quia dum ſola exteriora commoda requirit, interiora gregis damna negligenter patitur. ibid.

DE CRVCE.

SMaragdus inquit: Caſtigare enim & uerbis & uerberibus dicimus, ſicut Pilatus de Domino ait: Caſtigatum eum dimittam. id eſt, uerberibus flagellatum. in epiſt. Pauli 2. ad Corinth. cap. 6.

Quòd Eccleſia ſit ſubiecta cruci, docet Ansbertus: In hac ærumnoſa peregrinatione, in hoc carceris exilio tribulationem exterius patitur Eccleſia, cum aut ab aduerſarijs probra, uincula, carceres, uerbera, famē ſitimq; tolerat, gladij quoq; ac diuerſorum tormentorum excipit mortem: aut cum à ſeipſa laboribus, fatigationibus, ieiunijs, uigilijſq; laſſata, penè ſuccumbit. Quæ nimirum etſi interiori conſolationem, exte-

riori

riori tamen homini tribulationem afferre uidentur. Affligitur quoq; alia tribulationis interna penuria, cum reſiſtente ſpiritui carne, nec dum plenè uitia ſuperare uel extinguere ualet. lib.2.cap.2. in Apocal. Et ait Apoſtolus: Omnes qui piè uolunt uiuere in CHRISTO IESV, perſecutionē patientur. Si ergo quiſquam perſecutionem non patitur, adhuc piè uiuere non probatur. Si piè uiuere non uidetur, ab aduerſario perſequi dedignatur. Idem lib.6.cap.12. in Apoc. Item: Miſſa Euangelicæ prædicationis falce in mundo, quos à priſtino errore uel terreno deſiderio abſcindēs Eccleſia fidei unitati aggregauit, magnis tribulationibus tradidit. Quæ uidelicet preſſuræ idcirco lacus iræ Dei magnus uocantur, quia quanquam per eas ad paternam hæreditatem dilecti filij erudiantur: tamen ex ira diſtricti iudicis humani generis eueniſſe probātur, quę hic temporaliter iuſtos affligūt, ut ſint quibus Deus miſericors poſtea in æternum parcere poſſit. Idem lib.7.cap.14. in Apocal.

Theophylactus ait: Poſt Chriſtum ſequitur non ſolum is qui illum cōfitetur filium Dei: ſed & qui per omnia grauia tranſit, & illa ſuſtinet. in Matth. cap.16. Chriſtus omnino docet nos, ſi quando in aduerſa pro multorū ſalute incidimus, ne triſtes ſimus: ſed gratias agamus Deo, qui noſtram afflictionem operatur, in multorum ſalutem. Idem in Marc. cap.14.

Smaragdus: Ipſa paſſio quę uos fatigat, ei quoq; quæ per totum mundum eſt Eccleſiæ Chriſti, ueſtræ uidelicet fraternitati communis eſt: & quia à conſtitutione mūdi ſemper paſſi ſunt iuſti, pudeat uos ſolos præ omnibus ſuſtinere non poſſe. in epiſt. Petri, cap.5.

Diuiſionem talem ponit Theophylactus: Duo ſunt genera tentationū. Aliæ ſunt uoluntariæ, ut ebrietas, homicidium, adulteriū, aliæq; affectiones. hiſce enim tentationibus ſponte nos ſubmittimus. Inuoluntariæ uerò ſunt, quibus tyranni & ualidiores nos ſubijciūt. Igitur à uoluntarijs tentationibus, hoc eſt affectionibus fugere nos oportet, & eas deprecari & dicere, Ne inducas nos: hoc eſt, ne permittas nos incidere in tentationem: hoc eſt, uoluntariam tentationem. Theophylactus in Luc. cap.10.

Vnde ſit. Theophylactus: A' Deo tentationes adducuntur. quod ſi à Deo, ad commoditatem omnino nobis cedēt. Ipſe nāq; primo ſcopo nos tētare uidetur, eiq; ſic placet ad depoſitionem & reiectionem peccatorum, uel ad probationem & examinationem noſtræ fidei, plures etiā coronas cùm tribuit, tum permittit. ad Hebr. cap.12.

De cauſa martyriorum, inquit Giſelbertus: Quis, rogo, tot millium martyrum ſanguinem fudit, niſi fides & amor Chriſti, qui paſſos exterius, nunc intus roborauit? Habitauit enim per fidem Chriſtus in cordibus martyrum, procul dubio ipſe cauſa efficiēs martyriorum. Fortis enim, ut mors, dilectio: quæ niſi martyrum corda poſſediſſet, lictor fruſtra necem minando ueniſſet. Amor igitur ęternus uoluntatem in eis excitauit, ut ſanguinis eſſent prodigi: poteſtas ſumma affuit, nō preſſuris membra *amantibus cederent hoſti. Ipſe uir ſanguinū gladium Neronianum euaginauit, qui Petro fugienti dixit: Venio Romam iterum crucifigi. in lib. Altercat. cap.15.

Radulphus ait: A' malis hominibus cum affligimur, uidendum eſt ne fortè improbitate noſtra hoc ipſum potiamur. Antiquę quoq; hoſtis ſæuitiam experientes timendum nobis eſt, ne iuſti iudicis iuſticiam accuſemus, & murmurationis malo interius corrumpamur. lib.1.cap.7. in Leuitic.

Nemo ſe ſua ſponte objiciat afflictionibus. Theophylactus: Nos ipſos objicere tētationibus non debemus: neq; eſt operę ſanè precium, ut nos ipſos in eas injiciamus. Vbi uerò huiuſmodi ſunt mala, è quibus euadere non poſſis, ſolo Deo indiges: & ab illo duntaxat cùm inquirenda, tum expectanda eſt redemptio & liberatio. Sin tolerabilis ac moderata fuerit tentatio, à nobis aliquid opis etiam cogitandū quidem eſt: uerùm & hoc totum Deo tribuendum uenit, quemadmodum & Paulus in ſporta effugit. In epiſt. Pauli 2. ad Corinth. cap.12.

Chriſtus ſponſus Eccleſiæ. Giſelbertus: Ipſa Chriſti ſponſa Eccleſia Spiritu ſancto impraegnata, nutritio inter mūdanas uarietates indiguit: ſine quo ſicut nec fuit, ſic ſine tali ſponſo nihil boni unquā potuit, uel poterit. in lib. Altercat. cap.20.

Quomodo ſe pij in cruce gerere debeāt, monet Radulphus: Primùm namq; ab ira diuina protegit nos pœnitentia. fidei uerò noſtræ munimentum eſt in authoritate ſanctorum martyrum, qui Chriſtianæ fidei teſtes, & fidelium duces, pro eiuſdē fidei defenſione uſq; ad effuſionē ſui ſanguinis certauerunt. Sed quia in hæreſibus etiam martyres inuenti ſunt, qui obſtinatione diabolica, nec timore mortis, ueternoſam ſui erroris impietatem abijcere uoluerunt, inter ipſos quoq; martyres Scriptura dijudicat: & ſanctorum ab iniquis cauſam diſcernēs, eorum qui pro uera fide paſſi ſunt, pietatem cōmendat. in Præfatione. Et: Si quando inimicus ad cor noſtrū irrepere tentās, uenenum nobis iniquæ perſuaſionis propinare uoluerit, legis ſacræ præceptis inſtructi, eius ſuggeſtionibus obuiemus, ſicut de

iuſto ſcriptum eſt: Lex Dei eius in corde ipſius, & non ſupplantabuntur greſſus eius. Quo contrà de populo qui legem ipſam in ore habuit, & non in corde, qui diuinis eloquijs ornari maluit, quàm armari, à Domino dicitur: Auertiſti adiutoriũ gladij eius, & nõ es auxiliatus ei in bello. Idem lib. 19. cap. 8. in Leuit.

De patientia, inquit Theophylactus: Patientiam in perſecutionibus perfectam in uobis faciet. Quomodo? Roborans nos, & confortans. nã patientia eſt opus fidei. Proinde qui non habet patientiam, neq; opus fidei indicat. in epiſtol. Pauli ad Theſſal. 2. capite 1. Et: Expectantibus Dominum in die tribulationis. hoc eſt, caſtigationem ab ipſo adductã placida mente ſuſtinentibus, tolerantibusq; ipſum ceu caſtigantem patrem: talibus inquam, benignus, manſuetus, clemens eſt. idem in prophet. Naum, capite 1.

Smaragdus inquit: Cur abſcondit ſe, niſi quòd homo inter homines, factus redemptor noſter, alia nobis uerbo loquitur, alia exemplo. Quid autem nobis hoc exemplo loquitur? niſi, ut etiam cum reſiſtere poſſumus, iram ſuperbientium humiliter declinemus. in Euang. Iohan. cap. 8.

De conſtantia, inquit Anſbertus: Nõ modicæ, ſed maximæ uirtutis eſt, inter preſſuras & tribulationes, uerbum Dei intemeratum ſeruare, ac nomen eius nõ negare. Vnũ autem è duobus eſt. aut maxima uirtute uiget ille, qui uerbum Dei conſeruat, nomẽq; eius non abnegat: aut medicam habet uirtutem, & uerbum Dei negligit, nomenq; eius denegat. libro ſecundo, capite tertio in Apocalypſ.

Radulphus ait: Dei ſerui licet ſæpius nulnerentur, licet nunc uinci, nunc uincere uideantur: ſi tamen Domino ſuo fidem ſuam ſeruant, ut in certamine perſeuerantes, nũquam ſe hoſtibus uictos tradãt: ſed aut fortiter reſiſtant uitijs, aut ſuis uulneribus congruum pœnitentiæ medicamentum prouideant: quamuis optatę pacis libertatem in hac forſitan uita minimè cõſequantur, nec peccati prorſus effugiant ſeruitutem: ſperamus tamen de illius miſericordia, cui deuoti perſtiterunt, & rectè agendo, & commiſſa plangendo: quia poſt huius carnis depoſitionem, iubileum ſuum inuenient: in quo nec peccatorum, quibus dolentes per infirmitatem ceſſerunt, uenia fraudabuntur, & diu deſideratę libertati reſtituentur. lib. 19. cap. 7. in Leuitic.

De fine crucis, inquit Giſelbertus: In nuce tria inueniuntur, amarum exterius indumentum, ſoliditas, & dulcedo. In paſſione Chriſti amaritudo, robur ex morte, qui mortem uicit moriendo, diuinitatis habuit in reſurrectione dulcedinem. Sic & Eccleſia habet in pugna carnis & ſpiritus amaritudinem, in uictoria fortitudinem, in reſurrectione dulcedinem. in lib. Altercat. cap. 12. Item: Primus Adam implendo ſuam uoluntaté, poſteritaté ſuam morti addixit: Chriſtus patri obediens, nos à morte redemit. in lib. Altercat. cap. 15. Et: Regi ſeculorum gloria, cuius uindicta ſępe gratia eſt: & pœna quam irrogat, miſericordia. in lib. Altercat. cap. 4.

Anſbertus: Sicut aurum per ignem probatum, percuſsionibns productum, candelabrum efficitur: ſic ſanctorũ Eccleſia igne tribulationis ad purum excocta, tentationum ictibus in longanimitaté extenta conſummatur. lib. 1. cap. 1. in Apoc. Et: Paulus preſſurarũ uinculis colligatus dicebat: Veſtra conuerſatio in cœlis eſt. Et rurſum: In omnibus tribulationem patimur, ſed non derelinquimur: deijcimur, ſed nõ perimus. Quibus ſcilicet uerbis, imò exemplis diſcimus, tãto magis Dei ſanctos cœleſtibus propinquare, quanto amplius pro redemptoris nomine tribulationibus contigerit arctari. Quó contrà, iniquòs & mala ſæpiſsimè pati, & poſt paſsionẽ non coronari, ſed condemnari. non enim facit pœna ſanctos, ſed iuſticia. Similia plerũq; ſuſtinet iuſtus, ſimilia & iniuſtus. Sed iuſtus propter iuſticiam coronatur, iniuſtus uero propter iniquitatem dãnatur. Hinc Pſalmiſta exorat, dicẽs: Iudica me Deus, & diſcerne cauſam meam de gente non ſancta. ibid. in Apocal. Et: Ego quos amo, arguo & caſtigo. Proſperantur ſiquidem ad tempus iniqui, æterna morte plectendi: affliguntur ad modicum electi, perennibus bonis uegetandi. Anſbertus lib. 2. cap. 2. in Apocalyp. Item: O. Magna gratia, ô magna pietas, ô magna dignitas, ut is qui uicerit, nõ aliud quàm conditorem ſuum in præmium accipiat. ibid. Et: Non illis inuidendum, qui temporalibus flagellis iudicantur indigni: quia & electi per præſentes tribulationes ad hęreditatem paternã, & reprobi ſine temporali flagello ad mendicitatem perueniũt æternã. Anſbertus lib. 3. cap. 3. in Apocalyp. Item: Solet hoc donum proprium eſſe ſanctorũ, ut quo magis preſſuris anguſtãtur in terra, eo amplius contemplationis penna leuentur ad ſummã. Hinc Paulus tribulationib. circũdatus, preſſuris anguſtatus, & fortaſſe catena conſtrictus, dicebat: Noſtra conuerſatio in cœlis eſt. Hinc idem ait: Quando infirmor, tũc fortior ſum. Idem lib. 6. cap. 12. in Apoc. Itẽ: Corporales plagę temporaliter affligũt etiã iuſtos, ut iuſtiores exiſtãt: ſed ſpiritales reproborũ animas interficere probantur.

probantur.idem lib.7.cap.15.in Apocalypſ. Et: Aliquando dum propter auditam Euangelij prędicationem,atq; contemptam, plagæ in mundo crebreſcunt: ideò diuina iudicia quoſdã electos eiſdẽ diuinis plagis caſtigat, ut ſolummodo in eis uirtutes examinent & augeant: quoſdam autẽ, ut ſcelerũ ac negligentiarũ uulnera, quibus intra ſanctam Eccleſiã ſauciati fuerãt, in eis ſanent: quoſdam uerò, ut ſauctorũ effuſum ſanguinem miſericorditer in eis uindicẽt, qui nuper ad fidem conuertuntur, ne in futurũ ultionem de eis expetant: quęq; idcirco eadẽ perſecutione latentes intra Eccleſiã falſos Chriſtianos cruciant, ut qui ſint appareant, ac nequaquam ultrà lateat, ſed quibus ſint digni uulneribus addici cuncti agnoſcant. idem lib.7.cap.15.in Apocalyp. Et: Gaudere & exultare debemus, cum aliqua aduerſa in hac peregrinatione rebelles patimur: ſciẽtes procul dubio, quia paterno affectu pro nobis ipſe conditor noſter, iuſto iudicio contra nos oppugnat. Huic ſenſui Pſalmiſta concinit, dicens: Eripe me Domine ab homine malo, à uiro inquo libera me. Anſbertus lib.8.cap.18.in Apocalyp. Itẽ: Sicut in torculari uuæ calcibus tunduntur, ut uino promptuaria repleantur: ſic nimirum electi preſſurarum afflictionibus cõteruntur, ut in cœleſtibus habitaculis recondantur. Et ſicut una calcatione, atq; una põderis depreſsione, uinacea foras proijciẽda à uino ſeparantur: ſic una eademq; tribulatione reprobi, ab electorum uita & moribus, quorum iudicantur indigni conſortio, diſiunguntur. Idem lib.9.cap.19.in Apocal. Itẽ: Nolite me conſiderare, quòd fuſca ſim, quia decolorauit me ſol. ac ſi diceret electorum Eccleſia: In præſentiũ tribulationũ anguſtijs deſpectui eſſe non debeo: quia quò magis exterius affligor, eo amplius illuſtrãte deſuper Sole iuſtitię, interius noua appareo. Huic ſenſui Apoſtolus cõcinit, dicens: Licet is qui exterius eſt homo noſter corrũpatur, tamen interior renouatur de die in diẽ. apud eundem lib.10.cap.21.in Apocal.

Radulphus inquit: Cũ ſingula mẽte perluſtro, quicquid in hoc mundo etiã à malis geritur, ad bonorũ utilitatẽ fieri perpẽdo. lib.5.cap.3.in Leuitic. Item: Qui modica & tẽporalia propter pietatẽ ſuſtinere refugiunt, immẽſa & æterna ob impietatẽ ſupplicia ſuſtinebunt. Radul. lib.8.cap.1.in Leuit. Et: Miſericors Deus nõ permittit nos tentari ſupra quàm ſufferre poſsimus: ſed iuxta uires ſuorum militum temperat infeſtationes inimicorum. Ipſe uincit in martyribus, ipſe parcit in confeſſoribus: ut & infirmiores nimio certaminis pondere non frangantur, & quorundam fidelium fortitudo agone multiplicius coronetur. Idem libro decimonono, capite octauo, in Leuit.

Theophylactus ait: Qui ultimi in hoc ſeculo uidentur proter afflictiones & perſecutiones, erunt primi propter ſpem in Deum. in Marc.cap.10. Et: Cum perſecutionem patimur, gratia Chriſti floremus. Idem in Luc.cap.1. Et: Crux eſt mortificatio affectionum, ita ut moueri nequeant, & operari. Nam qui crucifigitur, clauis affigitur, & operari nequit: unde doctor ſecundũ Chriſtum debet prior ipſe crucem tollere, & clauis configere carnes ſuas, ut fulgeat timore Dei, & careat affectionibus: deinde eam etiã auditoribus imponere. Theophylactus in Luc.cap.23. Et: Infrà quidẽm eſt certamen, ſuprà uerò corona in ſplẽdore ſanctorum. Nam & rex maiori honore afficiens certatores, ad ſuperna uocans eos coronat. Theophylactus iu epiſtol. Pauli ad Philip. cap.3. Et: Hæc pericula ſunt quæ fidem conſolidant, citra hęc autem uana fuerit, & uacua. Idem ad Theſſal.cap.1. Et: Non abeunt ſanctis tribulationes citra lucrum. Hinc & Dauid Pſal. 17. In tribulatione, inquit, mea inuocaui Dominũ, & exaudiuit me ad latitudinem. Et Eſaias cap.26. In afflictione tui mentionem feci. Tum Paulus: Tribulatio patientiam efficit, patientia uerò probationem. Conſimilem ad modum Ionas, quando anima eius periculi magnitudine deficeret, non ad conuicia delapſus eſt: ſed, Dominum recordatus ſum, ait. hoc eſt: Inuocaui ipſum; ut eſſet auditor meus. Theophylactus in Ionam, cap.2.

De conſolatione in cruce, ita ſcribit Giſelbertus: Immiſſo ligno fit aqua potabilis: ſic quicquid obuiat nobis amaritudinis, tolerabile nobis fit reſpectu Chriſti paſsionis. Conſtat planè, quòd illatas nobis iniurias ſæpe magis impatientia noſtra reddit intolerandas, quàm malicia irrogantis. Quid enim reſpectu paſsionis filij Dei peccator dignè pati poteſt, qui in peccatis totus natus eſt? Proinde ueritatis & iuſticiæ cultor pro delicijs reputat, quicquid pro Chriſti amore mũdanæ tentationis uapor irrogat. in lib. Alterc. cap. Et: In fidelibus nũc Chriſtus regnat per fidem, regnaturus in eis in æternum per ſpeciem, nunc in ſpe, poſtea in re: nunc per laborem in uia, poſtea per requiem pacariſsimã in patria. in lib. Altercat. cap. 20. Anſbertus inquit: Ad ęternorum comparationem bonorum, parum eſt quod ad præſens patitur Eccleſia ſanctorum: & ad ęſtimationem manentium tormentorum, nihil eſt quod temporaliter delectat uoluptatibus reproborum. lib.1.cap.1.in Apocalyp.

Theophylactus ait: Chriſtus non ueluti

Deus tantum nouit,uerumetiam ut homo nouit per experientiam.Caro autem Chriſti haud pauca tolerauit,nouit quid ſit afflictio,nouit quid ſit tentatio.Itaq; poteſt ſuccurrere: hoc eſt, promptus eſt,& pronus,ut manum porrigat & compatiatur.in epiſtolam Pauli ad Hebræos, capite ſecundo. Et:Nos benignum Dominum noſtrum celebremus, qui nolens mortem peccatoris, uult ut conuertatur,& uitam ducat: qui interdum benè placentes ipſi ſanctos contriſtare ſuſtinet, contraque ipſorum uoluntatem alijs miſericordiam impertit. Idem in prophet.Ionam,cap. quarto. Et: Ne hoc exiſtimetis uos,inquit Chriſtus: non enim moriuntur quaſi à Deo derelicti. Si enim nullus ex paſſerculis qui uenduntur,in obliuione eſt: multo maioris igitur ueſtra mors erit, qui amici mei eſtis: quaſi ego non prouideam uobis? Equidem tantam ueſtri curam gero,ut & omnia ueſtra ſubtiliter perſpecta ſint, & numerati capilli ueſtri.Igitur quamuis in tentationem uos permittam cadere,ſuppeditabò tamé ubertim ſufferendi uires. Sæpe autem ſi quem infirmiorem uidero, non permitto illũ in tentationes incidere.Nã qui ſum curator, & omnia benè ſcio, & numerata habeo etiam minutiſsima,diſtribuo unicuiq; quod ſuæ menſurę cõgruit.Theophylactus in Luc.cap.12. Item: Quando incidis in tentationẽ, crede quòd niſi cognouiſſet te poſſe illas euadere,non permiſiſſet te in eas incidere. Theophylactus in Iohan.cap.18. Et:Inuadãt quidem triſtia & difficilia,credentes Deum:uerum iſtis malis,adeoq; periculis & afflictionibus Deus in commodũ adflictorũ credẽtium utitur. Item:Etiamſi uniuerſus orbis inſurgat aduerſum nos,Dei tamen ſapientia ad noſtrã ſalutem & gloriã inuertet inſurrectionẽ iſtam. apud eundem in epiſtol. Pauli ad Rom.cap.8. Et:Ne uideatur afflictio & anguſtia eſſe ſignũ diuinę derelictionis,profert Paulus in medium prophetam, qui iam antea hæc ita fieri uaticinatus ſit: maximamq; conſolationem ſubindicarit eſſe,pro Dei gloria pati,adeoq; occidi totũ diem, quod ſanè fit conſilio.naturæ namq; hoc eſt impoſsibile. Occidi autem,eſt offerri & mactari Deo. hoc ſubindicat per hoc quòd ait:Tanquam oues cędis.Ac perinde ut illæ non reſiſtunt,dum cæduntur & mactantur:hunc ad modum neq; nos reluctari oportet. Theophylactus in epiſt. Panli ad Rom.cap.8. Et: Deus hic erudit & caſtigat, ut illic miſereatur. Caſtigamur autem hic, non punimur:cæterũ à patre admonemur,ut ne cum mundo,id eſt,infidelibus illic condemnemur.Deo enim cũ fideles uehemẽter curę ſint,pro delictis ſuis ita à Deo tractantur.Idem in epiſtol.Pauli ad Corint. cap.11. Item:Ne deſpondeas animũ,quiſquis audis afflictiones & mala.quãto enim exuberant hæc ipſa mala, tanto exuberant cõſolationes. Chriſti enim paſsiones ſunt, quas hic nos patimur, noſq; efficimur participes adflictionum ipſius. Maxima uerò eſt hæc ipſa conſolatio, quòd Chriſti adflictiónes ſuſtineas: imò uerò non illas ſolas, uerumentiã longè plures.Exuberant enim paſsiónes Chriſti in nos:hoc eſt, plura perferimus triſtia, quàm Chriſtus pertulerit. Theophylactus in epiſt. Pauli 2. ad Corint. cap.1. Et: Adeò totum eſt potentia Dei, ut & teſtacei cum ſimus, tot, tantis,tamq; uarijs tentationibus impulſi,non frangamur, neq; perdamus theſaurũ qui in nobis eſt. Adfligimur enim in omni cùm loco,tũ tempore,inter amicos,inter hoſtes:ſed non cõſtringimur,anguſtiaue concludimur, Deo cordibus noſtris latum conſolationis campum patefaciente. Item:Corpore & externis rebus deijcimur ab aduerſantibus nobis,ſed non perimus, quantũ ad alacritatẽ animæq; inſtantiã attinet: tum quo ad corpus,à Deo etiam conſeruamur.Theophylactus in epiſtol. Pauli 2.ad Corinth. cap.4. Et: Hæc perfectiſsima eſt uictoris, quando dũ agimur & pellimur,perſequentibus ſuperiores reddimur. Ne igitur incredulus perſeueres. Deus enim eſt, qui nos in certaminibus adiutat, imò qui & dilexit. quare nihil mirũ, ſi uel in medijs periculis uictoriam facile obtineamus.idẽ ad Rom.cap.8. Et:Pie auditor,quia adflictiones ſunt præſentis temporis,id eſt,tranſitoriæ: gloria uerò futuri ſeculi nunquã ceſſaturi, & indiſſolubilis, adſpernare adflictiones, & amplectere gloriã.ibidem. Et: Quoniam nouimus Dei potentiam atq; uires,& quòd hoc tẽpore nos è periculis liberet, & quòd poſt fata noſtra nos ſuſcitabit ſplendidos,nõ deficimus, neq; recuſamus pati. Porrò exterior homo,id eſt corpus,corrumpitur. Quomodo? dum flagris cęditur,dum agitur:interior uerò,id eſt,ſpiritus & anima,renouatur. Quã nam ratione? Quũ bene ſperat,ac liberè agit, quaſi propter Deum patiens & gaudẽs. Theophylactus in epiſtol. Pauli ad Corinth.2.cap.4. Et: Multa nunc patitur corpus,uincitur,uerberatur,innumeris caſibus obijcitur:ob eam rem humilationis corpus eſt, quod corruptioni atq; dolori ſubiectũ ſit:ſed transfigurabitur,id eſt,ipſum permanens induet incorruptibilitatem. Theophylactus in epiſtol.Pauli ad Philippenſes; cap.3. Itẽ:Afflictio hæc eſt maxima conſolatio: quòd qui paſſus eſt,excitatus eſt, iſq; in cœlis eſt:tũ quòd ille uenturus eſt,ut nos liberet ab uentura ira, hoc eſt à pœna, tan-

quam

quam eos qui illi per fidem placuerimus, perq; immaculatam uitam: neq; parcet illis qui nos opprimũt. Quoniam autem pericula iam ſunt in manibus, bona uerò in ſpebus, magnam ipſis fidem tribuit. ſiquidem expectant & ſperant firmiter, quæ futura ſunt. idem ad Theſſal.1.cap.1. Et: Hęc eſt, quæ ſuſtineat corda noſtra in tentationibus decideuria, tantumq; non deſperantia, futurorum bonorum ſpes. Dedit autē hanc nobis Deus nō pro laborib. meritisue noſtris, uerum ex gratia. idem ad Theſſal. 2.cap.2. Et: Duabus rationibus his ex periculis eripimur: uel quòd celeriter ex ijs cōſeruemur, uel quia bonis ſpebus alamur. idem ad Timoth. cap.1. Et: Ne mœreas quaſi acerba & triſtia patiaris. nondũ omnia ſuperauit uerbum, necdũ ſubijciendi tempus conſummatum eſt, ſubijcientur tamen omnino. ibidem ad Hebræos, cap.2.

De calumniatoribus, inquit Radulphus: Omnia quæ à iuſtis etiam laudabiliter geruntur, maledicorum linguis fuſcantur, & ſiniſtra interpretatione deprauantur. lib.9. cap.2. in Leuit.

Qui martyres dicantur, indicat Ansbert. Illi principaliter dicũtur martyres, qui pro Chriſti teſtimonio mortē pertulerint Chriſti. lib.1.cap.1. in Leuit. Item: Nullus fidelium dubitat duo eſſe martyrij genera: unum in aperto, alterum in occulto. Mori enim in carne, martyrium eſt in publico: ferre uerò contumeliam, probra, irriſionesque, martyrium eſt in occulto. Quod etiã apertiſsimè Dominus declarat, qui duobus Zebedęi filijs Iacobo & Iohanni loquitur, dicens: Calicem quidem meum bibetis. Quid enim per calicem, niſi tormentũ paſsionis exprimitur? Et certè cuncti nouimus, Iacobum ab Herode decollatum, Iohannem uerò in pace defunctum. Sed uterq; calicem bibit: quia unus horum aperto, alter uerò occulto martyrio coronati ſunt. Ansbert. lib.4. cap.6. in Apocal. Item: Ampliorem tribulationem & anguſtiam nouimus ſuſtinuiſſe perſecutores in anima, quàm ſanctos martyres in carne. iſti in tormentis ridebant, illi dentibus ſtridebant: iſti gaudebant, illi mœrebant: iſti Deum laudabant, illi pœnę exanimes fiebant: iſti uincebant, illi gemebant. Et ut ipſi ſancti fatebantur, iudicantibus ſublimiores, ferientibus robuſtiores manebant. idē lib.7.cap.16. in Apocal.

Vbi fiant martyres, Radalph. docet: Iuxta patrum ſententiam, quiſquis extra Eccleſiæ unitatē patitur, pœnas pati poteſt, martyr fieri non poteſt. Vna eſt enim Eccleſia: in qua quiſquis conſlari uoluerit, ab omni etiam poterit peccatorum ſorde purgari. Quiſquis igitur uel mala patiendo, uel boni aliquid agendo, ſeipſum Deo ſacrificat, ad hoc tabernaculũ accedat, ut pacificũ poſsit eſſe quod offerat. li.13.cap.1. in Leuit.

De differentia paſsionis Chriſti & noſtræ, inquit Radulphus: Dominica paſsio ab aliorum ſanctorum paſsionibus magno intervallo diſtare docetur. Ipſe enim abſq; ſuo prorſus peccato, noſtris peccatis debitam ſuſtinuit mortem: alij uerò omnes qui mundi huius preſſuras ſuſtinuerunt, etſi nō in homines qui eos affligebant, tamen in Deum peccauerant. lib.6. cap.5. in Leuitic.

DE MIRACVLIS.

ANsbertus inquit: Quia ſępe homines uerba uitæ etiam intellecta deſpiciunt, adiunguntur miracula, quibus terreantur. ſicut ſcriptum eſt: Fulgura multiplicabis, & conturbabis eos. Vnde & idē Habacuc cum dixiſſet, In lumine iacula tua ibunt: protinus addidit, In ſplendore fulgoris armorum tuorum. Fulgor quippe armorum, eſt claritas miraculorum. Armis namq; nos tuemur, iaculis aduerſarios deſtruimus. Arma ergo cum iaculis, ſunt miracula cũ prædicamentis. Sancti enim prædicatores uerbis ſuis, quaſi quibuſdam iaculis aduerſarios feriunt: armis uerò & miraculis ſeipſos defendunt, ut & quantũ ſint audiendi, ſonent per imperiũ iaculorũ: & quantũ ſint reuerēdi, declarēt per arma miraculorũ. Iſtis enim tanquã nubibus, uerbis pluētibus, cōminatione tonãtib. miraculis coruſcãtibus, tremefactus formidauit & credidit mũdus. lib.3.cap.4. in Apoc.

Theophylactus inquit: Differunt ſignũ & prodigium. Signum dicitur de eis quæ ſecundũ naturã fiunt, nouo tamē quodam modo, ut Petri ſocrum repentè curari febricitantem. hîc enim febrim curari, ſecundũ naturã eſt: tũ uerò noua quadã ratione contigit, nēpe adeò celeriter per tactũ. Prodigia uerò ad ea pertinent, quę nō ſunt ſecũ naturã: ueluti eũ qui natura cæcus ſit, ſanitati reſtitui. haud rarò etiã ſigna & prodigia per dæmones fiunt. in epiſtolam Pauli ad Roman. capite.15.

De falſis miraculis Theophyl. ſcribit: Nũquã tãta rãq; eximia ſigna facta ſunt. Quoniã autē & uenefici, & præſtigatores multa edũt, adiecit Paulus, Et uirtutes. Magorum enim miracula nō ſunt potentia, ſed imbecillitas, & apparens imaginatio, planęq; uanę res. idem ad Hebræos, cap.2. Et: Quæ ueneficorũ ſunt, nō Spiritus ſancti ſunt, uerùm immũdorũ dęmonũ impoſturę. ibidē.

De prodigijs ait Smarag. Prodigia dicũtur porrò dicentia, id eſt, nouũ aliquid longè futurum prædicētia. Signa dicuntur indicia aliqua, ab eo quòd aliquid ſignificēt.

in

in Lection. Actuum Apoſtolorum, capite 5.

DE ANTICHRISTO.

QVid ſit Antichriſtus. Theophylactus ait: Quidã exiſtimant, Antichriſtũ eſſe abominationẽ deſolationis, eo quòd uaſtaturus mundum, & ſubuerſurus ſit Eccleſias, ac ſeſſurus ſit in templo. in Matth. cap. 24.

Vnde ſit Antichriſtus, Radulphus docet: Iniquus ille de Eccleſiaſticis parentibus naſciturus eſt, & inter filios matris Eccleſiæ ſi dei ſacraméta primò ſuſcepturus. Vnde & iſte inter filios Iſrael natus perhibetur: alioq fieri non poſſet, quod teſtatur Apoſtolus, ut ad Eccleſiaſticos honores perueniret, & in tẽplo Dei, uidelicet in fideliũ ſocietate, cathedrã dignitatis acciperet, niſi eos à quibus ordinandus eſt, affectata primitùs fideliũ forma deciperet. Quo tamẽ honoris culmine ſibi collato, poſtmodum in ſuperbiã abuſurus eſt, dum aduerſatur & extollitur ſupra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur, oſtendens ſe tanquam ſit Deus. Iſte igitur de filijs Iſrael matrẽ habiturus eſt, & patrẽ Ægyptiũ. Quod enim ab Eccleſia ſuſcepturus eſt, forma ſcilicet Sacramentorũ & fucatę ſanctitatis imago, infirmum apud ipſum erit, & quodammodo fœmineum, ita ut ad ſanctificandos mores illius nihil poſsit. Ex Aegyptijs uerò non matrem, ſed patrem habebit: quoniam iniquitas hoſtis antiqui, rectoris uidelicet tenebrarum harum, in eius moribus præualebit: à quo etiam totus poſsidebitur, ut eius inſtinctu peccatores omnes ſcelerum immanitate tranſcendẽs, homo peccati ſpecialiter per Apoſtolum nominetur. lib. 18. in Leuit. cap. 1.

Quãdo uenturus ſit, monet Giſelbertus: Quòd in ueſpera horror Abraham inuaſit: hoc eſt, quòd in fine mundi Antichriſti perſecutio horrẽda Eccleſiam fatigabit. in lib. Altercat. cap. 7. Radulphus inquit: Nulla exiſtimo manifeſtiora aduẽtus Antichriſti indicia, iuxta illud Apoſtoli: Quia cũ dixerint homines, Pax & ſecuritas, tunc repentinus eis ſupetueniet interitus: & dies Domini ſicut fur, ita in nocte ueniet. lib. 18. cap. 1. in Leuit.

Theophylactus: Quo tẽpore uenturus eſt Antichriſtus, erunt pſeudochriſti & pſeudo prophetæ multi, & in apparitione dæmonum, qui diſpergunt uidentium oculos, ut quoſdam decipiant: atq; adeò, niſi ualde ſobrij ſint, & iuſti ſeducentur. in Matth. cap. 24. Et: Romanum imperium quãdo ſublatum fuerit è medio, tum Antichriſtus ueniet. quamdiu enim huius imperij robur ſteterit, non facilè quiſquã ſubijcietur ei: eo uerò diſſoluto, inducet ei anarchiã, hoc eſt, libertatem, uel potius turbulentum rerum ſtatum, qui capite & principe careat, conabiturq; cùm hominum, tum Dei imperium rapere. Nam perinde ac alia, ante Romanum hoc, imperia diſſoluta ſunt, ueluti Medorum à Babylonijs, Babyloniorum uerò à Perſis, Perſarum à Macedonibus, Macedonum ab Romanis: hunc ad modum Romanum ab Antichriſto, is uerò rurſus à Chriſto. Atq; hæc multa cum perſpicuitate Daniel nobis proponit cap. 2. Quidam per Cõtinens, idololatriam intellexerunt. Quum enim, inquit, continens error deſierit, idolorumq; cultura fuerit extincta, tum Antichriſtus adueniet. Quemadmodum & Dominus dixit: Prædicabitur Euangeliũ hoc in teſtimonium eis, tumq; aderit finis. Alij autem Continens, Dei terminum nominarunt. quando enim completus fuerit terminus Dei, qui nunc detinet Antichriſti aduẽtum, inſtiteritq; finitũ tẽpus, tũ reuelabitur. Dictum eſt antẽ, à nõnullis aſſeueratũ, Spiritum ſanctũ eſſe remoram. Quum enim ille propter ſcelera mortalium ſublatus fuerit è medio, ac defecerit, locus tũ relinquetur iniquo, ut reueletur. Ac principiũ, inquit, ſumpſit myſteriũ iniquitatis. Theophylactus in epiſt. Pauli ad Theſſal. 2. cap. 2. Et in aduentu Antichriſti, imò ad ipſum tẽpus conſummationis, futura tribulatio grauiſsima. idem in Luc. cap. 17.

Qualis futurus. Theophylactus: Quando uenerit Antichriſtus, illicitę uoluptates in hominibus increſcent, & diſſoluti erunt, delicijs uacantes. Erit enim ille peccati & maliciæ omnis ſentina. Vnde tam aliam politiam & uitam inuehat miſerandæ tunc hominum generationi, quàm omnino eã quæ illi propria? Ex improbo enim quid purificabitur? idem in Luc. capite 17. Et: Non ad idololatriã homines perducet ille, uerùm omnes deos demolietur, & culturas eorum, ſiue idola, ſeq; ipſum ſolum prædicabit Deum. Item: Non in templo propriè ſedet, quod eſt Hieroſolymis: ſed in eccleſijs ſimpliciter, & omni diuino delubro. Item: Opera & miracula edet omnia ad errorem. in epiſtol. Pauli ad Theſſal. 2. cap. 2. Et: Horribilis erit undiq; ex poteſtate, ex crudelitate omnia faciẽs, ut imponat, atq; iniuriam inferat mortalibus, ſalutẽ ipſorũ uaſtans. Vt ne uerò quis ambigens quærat, Quur ergo permiſit eum Deus uenire, cũ tantũ ſit incõmodi daturus miſeris mortalibus? ſubdit Paulus, Ne metuas. in pereuntibus enim fortis eſt atq; robuſtus: qui etiã ſi ille nõ aduenisſet, increduli tamẽ permãſuri erant. idẽ ad Theſſalonic. ſecunda, cap. ſecundo. Et: Operationem erroris, opera Antichriſti uocat Paulus, quæ facit ut decipiat, uel illũ ipſum ſic nominauit, operantẽ

per

per Sathanam, ut multos ſeducat. Ibidem.

Quomodo. Giſelbertus: Porrò ſeptē anni inopiæ uenient Antichriſti temporibus, quando uerbi diuini cara erit annona: quia faciē Antichriſti pręcedat egeſtas. in lib. Altercat. cap. 7. Item: Dauid Chriſtus eſt, qui leonē & urſum ad oues Chriſti graſſantes interfecit: urſum, diabolū: leonē, Antichriſtum: alterū nunc latenter inſidiantem, alterum in fine mundi apertè ſęuientem. in lib. Altercat. cap. 15. Item: Concubinā eius ſynagoga eſt, ex quā Antichriſtus, quaſi Abimelech, qui ſibi regnum uſurpat filijs nobilibus interfectis: ſed unus euadit, id eſt, credentiū populus. Ierunt, ait ille qui euaſit, ad oliuam, ad ficum, ad uitē, ut imperarent eis. Quæ ergo iſta ligna ſunt? Ligna iſta, uani ſunt hómines, qui peruerſa intentione ſpiritualium appetūt pręlationem, nec merentur. Dicūt enim ipſi boni, Laui pedes meos, quomodo inquinabo illos? Ramnū igitur eligunt, & per hoc electus & eligentes pereunt. Iſtorum aſſeclæ perfidi Iudæi in fine ſeculi Antichriſtū eligunt, & uitem Chriſtū non recipiunt, iuxta illud: Ego ueni in nomine patris mei, & me nō recipitis: alius ueniet in nomine ſuo, hunc recipietis. Tandē exijt ignis de ramno: id eſt, iniquitas de Anchriſto, & cōſumpſit confidentes in uano. uitis itaq;, Chriſtus eſt: oliua, Spiritus S. ficus, Euangelicæ gratiæ dulcedo. Porrò inter Abimelech & fautores Sichimitas peſsimus uenit ſpiritus: ſic praua ſemper electio ſicut malum initium, ſic habet & finē. in lib. Altercationis, cap. 14.

Anſbertus: Et pedes eius ſimiles aurichalco. Hoc in loco quanquā omnes ſancti prædicatores, rectè per pedes angeli poſſunt intelligi: congruentius tamē ad illa nouiſsima Eccleſiæ membra rediguntur, quæ ſub Antichriſto nimio perſecutionis incendio ſunt excoquenda: ſed in morem firmiſſimi metalli, ſine detrimento fidei perdurāda. lib. 1. cap. 1. in Apocal. Item: Ego ſeruabo te ab hora tentationis, quæ uentura eſt. Quia hęc eadem tentationis hora non iam ueniſſe, aut in pręſenti eſſe, ſed uentura prædicitur: melius per hāc Antichriſti tempus ſpecialiter comprehendi intelligitur. Tunc enim ueniet illa tentatio, quæ non per partes, ſed totum ſimul examinabit mundum. Tunc quod nuſquam in retroactis temporibus apparuit, perſecutores eiuſdē Eccleſiæ miraculis coruſcabunt: & hinc tormenta ſęuient, illic miracula ſuadebunt. Anſbertus lib. 2. cap. 3. in Apocalyp. Et idem dicit, Antichriſti & diaboli duorum eſſe unam perſonam. libro quinto, capite 11. in Apocalyp. Item: Antichriſtus, qui ſe in ſimilitudine Chriſti mortuū fuiſſe ac reſurrexiſſe ſimulatè confingit. Eiuſdē quoq; beſtiæ nomine ipſe autor maliciæ, atq; inhabitator Antichriſti, diabolus ſignatur: ſicut illic innuitur, ubi de præmiſſa beſtia dicitur, Adorabūt eū omnes qui habitāt in terra. Anſbertus lib. 5. cap. 11. in Apocal. Et: Tanto robuſtior tunc ſanctorū erit conſtantia, quanto immanior perſecutorū ſæuitia. Anſbertus lib. 6. cap. 12. in Apocal. Itē: Et quidē huius capitis corpus (ut ſuprà iā diximus) apparuit, & nūc uidetur, & futurū eſſe creditur. Ipſum uerò membrorū caput, qui nec dum apparuit in ſe, iam apparuit in ſuis. De quo ſcriptum eſt: Datū eſt ei os loquens magna & blaſphemias. O quanti illius tentationis tempora non uiderunt, & tamen in eius tētationis procella uerſantur? Cain tempus Antichriſti non uidit, & tamen membrum Antichriſti per meritum fuit. Anſbertus lib. 6. cap. 13. in Apocalyp. Et: Per leonem rectè amor trāſgreſsionis, id eſt Antichriſtus, deſignatur: qui & inaudita prædicās, & inaudita comminans, terret & fraude decipit, & ui ſecularis potentiæ premit. Idem lib. 6. cap. 13 in Apocalyp. Item: Et dedit illi draco uirtutem ſuam, & poteſtatem magnam. Quam poteſtatem tunc beſtiæ tradet, cū per Antichriſtū ubiq; ſuper gentes & regna eleuatus, contra bonos deſæuiet. Et paulo pòſt: Et quia non ſolum potentia temporali opprimet, uerumetiam ſignis & uirtutibus plures decipiet, idcirco hæc poteſtas magna uocatur. Huic ſenſui Paulus apoſtolus cōcinit, dicēs: Tūc reuelabitur ille iniquus, quē Dominus IESVS interficiet ſpiritu oris ſui. Anſbertus lib. 6. cap. 13 in Apocalyp. Et: Characteres ſeu notas Antichriſti ſæpè facit Anſbertus, diuitias, potentatus, ſigna, & uirtutes. lib. 6. cap. 13 in Apocalyp. Item: Nulla ex parte in Antichriſto à blaſphemijs locus uacat, quia & uocibus Chriſtum abnegans, ſe pro illo adorandū ingerit: & in hac pertinacia mentis perdurans, ſecundū duritiam ſuam & cor impœnitens, uſq; in finem perſeuerat. Si enim ab hac pertinacia reſipiſcens Chriſtum fateretur uerū Deum eſſe, quē ſeipſum affirmat, ueniæ locus ei quodammodo pateret: ſed quia deſperans in ſeipſum, ad pœnitentiam non recurrit, ac per hoc in Spiritum etiam ſanctum, per quem remiſsio peccatorum datur, blaſphemiam intorquet, ueniā peccatorum accipere nō meretur. ibidem. Item: Multos in ſuſceptione Antichriſti ex incredulis gentibus ijdem Iudæi ſequaces habebunt: & non ſolum multos, ſed etiam innumerabiles turbas. Nam ſicut in bonum per imitationem fidei, gentes quoque filios Abrahæ Scriptura ſacra uocitat, non de eius carne naſcendo, ſed

confitendo

confitendo Chriſtum de tribu Iuda à mortuis reſurrexiſſe uictorem: ſic in malum Iudæos ex gentibus ſectatores credendū eſt habituros, qui Antichriſtum, qui de tribu Dan dicitur naſciturus, ſuſcipiendo atque ſequendo, eorum notentur eſſe complices in charactere criminis, quorum participes erunt in pœna ſempiternæ damnationis. Ansbertus lib.7.cap.16.in Apocalyp. Itē; Sicut uaſa ęnea incēdio graui ſubacta, ab intimis exiliendo, ſcatentia foris ebulliunt, & ſuę capacitatis metas excedūt: ſic & pars beſtiæ in uictoria exiſtens, cum Chriſti Eccleſiam infatigabili uiderint dimicare conſtantia, intolerabilibus inuidentiæ facibus inflammati cōceptum corde incendiū eis impuri exhalant blaſphemijs. Idem libro 7. cap.16.in Apocalyp.

Radulphus inquit: Antichriſtus in nomine ſuo ueniens, & ſe ſupra omne quod dicitur Deus extollens, fidem diuinam euacuare contendet. lib.15.cap.2. in Leuitic. Et: Reſtat tempus Antichriſti, ſub quo iterum luna conuertetur in ſanguinem, & multis ſanctorum martyrum legionibus complebitur numerus beatorum. Idem lib.18.capite 2.in Leuitic.

Theophylactus: Cum uenerit Antichriſtus, illicitę uoluptates in hominibus increſcent, & diſſoluti erunt delicijs uacantes. id quod & Apoſtolus dixit: quòd in extremis temporibus erunt homines uoluptatū magis quàm Dei amatores. Et meritò in regno deceptoris florebunt mala. Erit enim ille peccati & maliciæ omnis ſentina, unde quam aliam politiam & uitam inuehet miſerandæ tunc hominum generationi, quàm omnino eā quę illi eſt propria? Ex improbo enim quid purificabitur? Erunt tūc homines in omnibus delicijs, ſicut temporibus Noe, & nihil graue formidabunt: ſed neq; credent, ſi quis illis de quibuſdam aduerſis euenturis dicet. ſicut & hi qui temporibus Noe & Loth fuerunt. in Luc. capite decimoſeptimo.

Vbi. Ansbertus: Quia uerò in illis tūc regionibus, in quibus Chriſtus traditur crucifixus, in quibus & caput malorum apparebit, Antichriſtus ſedebit atq; regnabit, immanior perſecutio Eccleſiam uexabit: ideo præ omnibus illa ciuitas quæ occidit prophetas, & lapidat eos qui ad ſe miſsi ſunt, ſubaudi terrena Ieruſale, mortua ſanctorū corpora in plateis habere deſcribitur: tanquam ſcilicet ubi principale certamen erit, ibi mortuorum corpora multipliciter iaceant. In quibus uerbis patenter etiam datur intelligi, quia præ omnibus principaliter tunc Iudaica plebs Antichriſto adhærebit, uſq; quò Enoch & Elia prædicantibus, qui ex ea fuerint ſaluandi reuertantur ad Chriſtum. lib.5.cap.11.in Apocalyp. & libro 6 in Apocalypſin, cap.13. Babylonē illam ſecundam appellat Romam. & lib.8.cap.17, bis. Item: Quid per quartum regnum, niſi Romanorum imperium deſignauit, in quo uidelicet iſti decem reges eſſe memorantur, poſt quos utiq; Antichriſtus dicitur ſurrecturus. Ansbertus libro octauo, capite 17.in Apocalypſin.

Radulphus: Porrò ſeptimum huius beſtiæ caput regnum erit Antichriſti, quod inter decem cornua quartæ beſtiæ paruulum orietur. inter minutias quippe Romani imperij, quod iam per multa diuiſum eſt, Antichriſtus conſurget: & primò tribus regibus ſibi conſociatis, & à Chriſti fide: quam prius tenebant, euulſis. incertum eſt autem qui illi futuri ſint: deinde totum mundum occupabit, & potentior cęteris regibus apparebit. Meritò igitur Iohanni, qui ſub Romano ſcripſit imperio, de ſeptē regnis iſtis ab angelo dictum eſt: Quinq; ceciderunt, unus eſt, & alius nondum uenit. lib.18. cap. 1.in Leuitic.

De numero beſtiæ multa habet Ansbertus in Apocalypſin, lib.6.cap.13.

Quis ſit ille futurus. Theophylactus: Quis nam ille ſit, nos docet Paulus, nimirū homo Sathanam in ſeſe habens, per ſe operantem. Item: Omnem exhibebit potentiam & uirtutē, ſed nihil ueri habebit. Omnia namq; ad impoſturam uergent. Prodigijs enim mendacij, hoc eſt, uanis & mentitis, uel ad mendacium ducentibus eos qui hiſce accommodarint aurem. Hæc autem dicit Paulus, ne ſeducantur, qui tum uicturi ſunt. in epiſtolam Pauli ad Theſſalon.2.capite ſecundo.

De potentia Antichriſti, inquit Radulphus: Ad tantam ergo & tam ſubitam rerū mutationem, quis non conturbetur? quis non concutiatur? niſi ea quę uiderit, ad Scripturas referat, & ſuper temporis illius ſtatu Dei legē conſulat, ut quid inde ſentiendum ſit, iudicante Moyſe diſcernatur: & ſacris paginis, tam nouis quàm ueteribus retractatis, ſub prophetiæ lucerna nouitas illa diſcutiatur. lib.18.cap.1.in Leuitic. Itē: Ipſe de regibus triumphabit, & ſuper omnem munitionem ridebit, & comportabit aggerem, & capiet eam. plurimos namq; qui nunc in religione conſtantes æſtimantur, ſubijciet ſibi. ibidem.

De fine Antichriſti, inquit Ansbertus: Si quis diabolum, eiuſq; imaginem, uidelicet Antichriſtum, adorauerit, eumq; aut fide aut operibus imitatus fuerit: nō hic ad præſens flagella recipit, tanquam mero uino potatus, ſed in futurum perenni uindicta plectetur,

pleƈtetur, tãquam fecibus debriatus.lib. 6. cap.14. in Apoc. Radulphus inquit: Terra cui uæ dicitur, trans flumina Æthiopiæ eſſe perhibetur. quia damnatus homo ille tanta immenſitate iniquus eſt, ut omnium peccantium peccata tranſcendat. Iſte igitur tunc repentinus adueniens, & ex improuiſo ſe ingerens, filiorum Iſrael interrumpet feſtiuitates, pacem conturbans Eccleſiæ, & diuturnæ tranquillitatis in breui ſtatum euertens. Vnde & propheta Iezechiel contra Gog uaticinans, hunc ſanctæ Eccleſiæ hoſtem immaniſsimũ ſatis apertè uidetur exprimere.lib.18.cap.1.in Leuitic. Et: Hoc ſub Antichriſto futurum eſt, cum iuxta Apoſtolum uenerit diſceſsio. tunc enim fiet terræmotus magnus, terrenorum ſcilicet hominum magna commotio: qui cùm terrore, tum blandirijs inimici, à fidei ſoliditate diſcedent: ſolq; fiet niger tanquam ſaccus ſilicinus, quia fulgens uita prædicantium ante reproborum oculos aſpera & deſpecta monſtrabitur. Luna etiam in ſanguinem conuerterit, cum ſancta Eccleſia martyrum ſuorum ſanguine perfundetur: cadentibus ſtellis in terram, multis ſcilicet qui tanquam cœleſtia luminaria uidebantur, à perſecutionis immanitate corruentibus.ibidem.

Theophylactus inquit: Non aderit aduerus Domini, niſi uenerit defectio: id eſt, Antichriſtus. defectionẽ enim ipſum uocauit, cũ reuera ſit: quippe qui multos faciet deficere, etiã electos, ſi fieri poſsit. Hominẽ autem peccati illum ipſum uocat, ut qui omne peccatorum genus peracturus ſit, & alios ad peccarum ſupplantaturus. Filius etiam perditionis eſt, quandoquidem & ipſe ſit perditus. Quis autem & ille eſt? Nũquid Sathanas? Haudquaquam: ſed homo quiſpiam, omnem Sathanæ operationem oſtẽdens.in epiſt.Pauli ad Theſſal.2. cap. 2.

Chriſtus delebit Antichriſtum. Theophylactus: Perinde ut ignis, etiam ante aduentum ſuum, quum adhuc procul fuerit, beſtiolas tamen exiguas torpere ac ſtupere facit, abſumitq;: hunc ad modum Chriſtus, uel ſolo imperio, ſiue afflatu Spiritus ſancti pleno, delebit & obſcurabit ipſum, ſoloque aduentu ſuo abolebit, hoc eſt omnino torpentem faciet. Vbi enim uiſus tantum fuerit, ſiſtet deceptionẽ. idem ad Theſſal. 2. capite ſecundo.

Opinio eſt, quòd ex Dan uẽturus ſit. Giſelbertus: Nota, quòd caſtra Dan ad Aquilonẽ poſita ſint, ex quo Antichriſtus futurus erat.in lib. Altercationis, capite 13. Itẽ quòd ait, quoſdam opinari, quòd Nero futurus ſit Antichriſtus. libro 8. in decimumſeptimum caput Apocalypſ.

Sic Radulphus ait: Tribus enim Dan, quæ ad Aquilonem caſtrametatur, illum præſignare uidetur, qui de eadẽ tribu naſciturus, in his qui à feruore charitatis remoti, & quaſi ſub glaciali plaga poſiti ſunt, accipiet principatum: & à lateribus Aquilonis, ſicut de Iezechiele protulimus, ducet exercitum. Quod uerò nouiſsima proficiſcebatur hæc tribus, ſub Antichriſti futura temporibus, Eccleſiæ poſtremitas monſtrabatur. Nec quenquam moueat, quod tribus Dan in caſtris Iſrael computabatur, cum Antichriſtus hoſtis Eccleſię ſit futurus. Hoſtis ſiquidem fidelibus erit, ſed tamen ex fidei profeſſoribus maximam multitudinis ſuæ partem congregabit.lib.18.capite primo in Leuit.

DE TRADITIONIBVS, *humanis.*

Radulphus: Quædam ſunt, quæ uel ſaluti, uel honeſtati communi minus commoda uidentur: ſi tamen ſumpta fuerint, nullum peccati contagium inferre probantur.lib.13.cap.2.in Leuitic. Et regulam tradit: Non humanis traditionibus, ſed Spiritus ſancti dogmatibus, fidei formanda nobis integritas eſt. Idem lib.10. capite primo in Leuitic.

De ieiunio ait Theophylactus: Oportet ieiunare eum, qui dæmonem patitur, & qui ſanaturus eſt. & utriſq; neceſſarium eſt ieiunium: magis autem illius qui dæmonẽ patitur, ieiunium exigit ſermo. Oportet autem nõ ieiunare ſolum, ſed & orare: neque ſolum orare, ſed & ieiunare. Sic enim ueræ preces fiunt, ſi nõ oretur ſolũ, ſed & ieiunetur.in Marc.cap.9. Et: Quidã ieiuniũ adſeuerãt corporale exercitiũ eſſe, ſed non eſt. nam illud ſpirituale eſt. idem in epiſt. Pauli ad Timoth. cap.4. Et: Ieiunium nõ fuit per ſeſe ſufficiẽs, ut propitiũ redderet, aut placaret Deũ, niſi & mores corrigãtur, & bona opera exhibeãtur. idẽ in Ionã ca.3.

De ſolitaria uita, inquit Theophylactus: Omnis qui in ſolitaria uita actiuam uitam agit, & ſeruiles affectiones iram & concupiſcentiam gubernat, & ſuam cuiq; menſuram tritici in tempore diſtribuit, ita quidem, ita ut odio habeat odio habentes Dominũ, & ſuas inimicitias aboleat: concupiſcentia uerò, ita ut neceſſariam carnis gerat curam, & omnem in Deũ dirigat. Theophylactus in Luc.cap.12.

De contemplatiua uita, Theophylactus ait: Sępius contemplatiuus cognitione & ingenio pręuenit, practicus autẽ detrimentũ habet: attamen feruore ac ſtudio illius uincit alacritatem. Et uidet prior diuinum quoddam myſterium practicus. An non tale quiddam contigit in diſciplinis? Etenim

nim cum duo pueri ſunt, unus ingenio acutior, alter tardior, prœoccupat hic ſuo ſtudio uelocitatem naturæ alterius. Etenim in ſpiritalibus ſæpe practicus, & ſermone idiota, ſenſu quiddam ſublimius percipit contemplatiuo. in Iohan. cap. 20.

DE SCANDALO.

ANnsbertus Scandalū litis & peccati facit. Sic enim inquit: Qui ſcādalizauerit unum de puſillis iſtis qui in me credunt, expedit ei ut ſuſpendatur mola aſinaria in collo eius, & demergatur in profundū maris. Quod nō de ſolo litis ſcandalo debemus accipere, ſed de omni ſpecie peccatorū: ſecundū illam regulam quā ſancta Scriptura frequētat. Hinc Dominus ait: Si ſcādalizat te oculus tuus, manus uel pes, abſcinde eum, & proijce abs te. Et quid per oculum, manū uel pedē, niſi carnalis cogitationum propinquitas, hoc loco debet intelligi? Nunquid iam, qui inimicos iubemur diligere, propter ſcandalū litis propinquos debemus abijcere? Abſit. Sed propter illud ſcandalū peccati, quod ex eorū imitatione contrahit anima noſtra. Hinc eſt quòd Mariæ Magdalenæ, poſt abiecta crimina dicitur: Vade in pace. Ac ſi ei diceretur: Hucuſque in peccati ſcandalo fuiſti, ſed iā in pace uirtutū perfice curſum. Quod enim ad omnium peccatorū ſpeciē ſcandali nomē pertineat, teſtatur etiā Paulus apoſtolus, dicēs: Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis ſcandalizatur, & ego nō uror? Subaudi, nō ſcandalizor? In ipſa enim ſua uſtione, ſcādali nomē incluſit: quia cōſequens ratio fuit, ut ſicut negando dixit, Quis infirmatur, & ego non infirmor? ſic etiā diceret, Quis ſcandalizatur, & ego nō ſcandalizor? Quod utique compaſsione tantum ac pia ſimulatione eum feciſſe dubium nō eſt. lib. 8. cap. 17. in Apocalyp.

Theophylactus ait: Licet neceſſe ſit euenire ſcādala, nō tamē neceſſe eſt ut nobis noceant, uel ut nos perdāt: etiāſi amici ſint, nihil inde nobis damni. in Matth. cap. 19.

DE CONIVGIO.

GIſelbertus uocat Sacramentum. Alterius ſocietatis ſacramentū in coniugio, alterius ſocietatis ſacramentū eſt in coniugij officio. Propterea natura humana duplici qualitate diſtincta eſt, ut in uiro quidem robuſtior, in fœmina infirmior eſſet: uir regeret, illa regeretur: animus quaſi uir rationalis carnem ſibi ſubijceret, animo cum ſuis concupiſcentijs caro ſubeſſet. in lib. Altercationis, cap. 5.

Theophylactus inquit: Bonū & eximia res eſt cuiuis mortaliū, nec ſoli ſacerdoti, perinde ac nōnulli malè intelligūt, mulierē non attingere, ſed uirginē permanere. Tutior autem, noſtramq́; plurimū imbecillitatem adiuuās eſt matrimonij res. Veriſimile eſt enim, uirum continentiā amare, mulierem autem non item: aut è diuerſo. Fornicationis autem uitandæ cauſa, dicens, compellit nos ad continentiam. Si enim fornicationis cauſa permittuntur nuptiæ, nō debent poſthac matrimonio iuncti intēperanter, ſed pudicè ac moderatè cōgredi. Theophylactus in epiſtol. Pauli ad Corint. cap. 7. Et: Si qui duxerit uxorē, ſollicitus eſt, & anxiè curat res huius mundi: epiſcopū uerò non conueniat, in huius mundi negotijs ſollicitum eſſe: qui dicit, Vnius uxoris maritum? Nonnulli hic dicunt, quòd obſcurè & clanculum cœlibem hic indicarit, uel petiuerit. Quod ſi hoc fieri non poſsit, habeat coniugem unam, uerumtamen ſit tanquā non habeat: hoc eſt, non redigatur in ſeruitutem cupiditatum ipſius. Porrò non ut legem ſanciat, hoc dicit, quòd omnino epiſcopum oporteat uxoratum eſſe. qui enim iſthuc ſtatueret, cum aliàs dicat: Volo uos omnes eſſe ſicut meipſum? uerùm quia tempus ita poſtulababat. At ſi contingat, inquit Paulus, ſit unius uxoris uir. Id uerò Iudæorum cauſa dicebat. illis enim permittebatur polygamia: hoc eſt, cum multis connubia iungere. Theophylactus in epiſtol. Pauli ad Timoth. cap. 3. Et: Haudquaquam nos matrimonium prohibemus, cæterùm eas quæ nubere nolunt, ad uirginitatem adhortamur: honoratior enim eſt ipſa. Atqui nuptiæ & matrimonium propterea non ſunt ingloria, in celebriane: quemadmodū neq; quia aurum precioſius eſt, argentum gloria precioq́; uacat. Quod uerò precioſius eſt, precioſo precioſius eſt: & quod melius eſt, bono melius eſt, nō malo. Qui ergo poteſt, uirginitatis aurum retineat: ſi uerò non poſſet iſthuc, matrimonij argentū recipiat. Idem in epiſtol. Pauli ad Timoth. cap. 4.

Vnde ſit. Theophylactus: Non ſimpliciter ac temerè multū ſeduloq́; laborat Paulus pro coniugij firmitate, ſed quia Deus etiam à principio huius eximiam curā geſſit. Adamo enim ſororem ſuam, imò potius filiam, & quid dico? carnem ipſius copulauit. Deinde multiplicato genere, latius matrimonium extendit, ut ne dilectionem ad ſolos cognatos contraheret. Porrò uita noſtra per coniugia continetur. Ait ergo: Vxores ſubiectæ eſtote maritis ueſtris. Si enim in concordia matrimonium floruerit, pueri pulchrè educantur, & famuli ordinatè ſeſe habent, adeoq́; cuncta tam uicinorum quàm amicorum ſunt in fœlici ſtatu. ad Epheſios, cap. 5.

Qualis ſit cōiunctio, apud eundem: Dei

consilium

conſilium noluit polygamiam, ut hæc relinqueretur, & altera duceretur uxor: & iterũ relinqueretur illa, & aſſumeretur alia. Nam ſi hoc eſſet, feciſſet Deus unum quidem uirum, multas autem mulieres. Nunc autem hoc non fecit, ſed maſculum & fœminam fecit, unum uni copulari iubens. in Marcum, capite decimo. Et: Vxor & maritus non corporum poteſtatem habent: ſed enim uxor & ſerua eſt, & domina mariti. Serua quidem, quatenus non habet proprij corporis poteſtaté, ut tradat ipſum quibus uelit, cæterùm maritus dominatur in ipſum: domina uerò, quatenus rurſum mariti corpus ipſius eſt, nec habet is corporis ſui poteſtatem, ut tradat ipſum ſcortis. Cõſimilem ad rationé maritus eſt cùm ſeruus tum dominus ſuæ cõiugis. Theophylactus in epiſtol. Pauli ad Corinth. cap. 7. Et: Maritus principé & præcipuum locum in coniugio obtinet. caput enim eſt, & ſeruator: uxor uerò ſubiungatur atq; obediat, corpus enim eſt. Quemadmodum & Chriſtus Eccleſiæ caput, eius curam gerit, eamq; ſeruat: ſic & maritus ſeruator ſui eſt corporis, hoc eſt uxoris. idem ad Epheſios, cap. 5. Et: Dilige uxorem. Quali menſura? Qua & Chriſtus Eccleſiam. Gere curam ipſius, quẽadmodum & Chriſtus Eccleſiæ: ac ſi quid te oporteat pati, uel mori pro ipſa, ne recuſes: iam enim copulatus ipſi hęc facies. Quẽadmodum autem Chriſtus odientem ſe adulterum, & auerſantem ſeſe adduxit nõ minis, neq; contumelijs: hunc ad modum, ſi ipſe auerſantem te conſpexeris coniugẽ tuam, atq; lugentem, multa dilectione ac prouidéria attrahere ad te feſtina. Et ſi quicquam patiaris pro ipſa, nec obijcias, neque conuitieris ei. neque enim Chriſtus Eccleſiæ obiecit quicquam. Idem ad Epheſios, cap. 5. Et: Debet unuſquiſq; uxorem ſuá diligere ac fouere, haud ſecus quàm ſeipſum. Nec mihi dicas, Hunc & hunc defectum habet uxor mea. nam & tu in carne tua defectus habes, ueluti manum mutilam, pedem claudum, oculum ſtrabum: ſed minimè abſcindis hæc, ſed maiore illa cura dignaris. Theophylactus in epiſtol. Pauli ad Epheſ. cap. 5. Item: Diliget coniunx uitum, tanquam membrum: metuet autem ſeu honorabit, tanquam caput. Quid uerò ſi non metuat mulier? Tu tamen dilige, tuoq; officio fungere: ſimiliter & mulier, etiamſi enim nõ diligatur, metuat tamé. ibidẽ. Et: Deus cuiuis uxoré dedit, ac terminos naturę poſuit, mixtionem uidelicet, quæ eſt cuique cura propria uxore. Exceſſus itaq; eſt & circumuentio in re, hoc eſt in congreſſu, ſi fiat cum uxore proximi. Ibidẽ ad Theſſal. cap. 4. Et: Si quiſpiam matrimonio iunctus eſt, huic per ſanctificationem temperantia hic denunciatur: non quòd nuptiæ ſint ſanctificatio, ſed quia ſeruant ſanctificationẽ ex baptiſmate, nec reijciant per legittimam mixtionem. Precioſa res eſt matrimoniũ, ſeu nuptiæ: non autem ſancta, ſed ſanctificationis cuſtos. Theophylactus in epiſtol. Pauli ad Hebræos, cap. 12.

Mulieres ſint ſubditæ. Theophylactus: Poſtquam uxores debent ſubdi maritis, ut Eccleſia Chriſto: Eccleſia autem & mulieres ſint: Ergo tanquam Chriſto, ſubdi debet marito coniunx. ad Epheſ. cap. 5.

De dignitate coniugij, inquit Theophylactus: Adeò precioſa res eſt matrimoniũ, ut poſsit cum eo ad ſanctum thronum Epiſcopalemq; ſedem aſcendere. in epiſtol. Pauli ad Titum, cap. 1.

De fine coniugij inquit Giſelbertus: Ex omnibus ſacramentis, quæ ad remedium hominis inſtituta ſunt, ſolum coniugij ſacramentum ante peccatum hominis legitur inſtitutum: non tamen propter peccatum, ſed ad ſacramentum ſolum, & ad officium. ad ſacramentum, propter eruditionem: ad officium, propter exercitationem. Coniugium conſtabat in conſenſu ſocialis fœderis, officium uerò coniugij conſtabat in copula carnis. in libro Altercation. cap. quinto.

De diuortio, inquit Theophylactus: Si uir infidelis uxori fideli iniungat ut ſecum ſentiat, & particeps ſuæ infidelitatis fiat, dirimat potius matrimonium mulier, & à uiro abſcedat. Satius enim eſt connubium ipſum diſſoluere, quàm pietaté in Dei cultum dimittere. in epiſtol. Pauli ad Corinth. cap. 7. Et: Quamdiu res in ambiguo fuerit, haudquaquam eſt dirimendum connubium. Quòd ſi ſaluam non feceris, nil tibi officiet. Saluam autem hanc ſi reddideris, & alijs profuiſti, & tibi. Item: Haudquaquam propter infidelitatem fiat diuortiũ, niſi alteri ſic uideatur ac placeat. idem.

De polygamia, inquit Giſelbertus: Pro magno crimine obijciuntur Iacob quatuor uxores. Sed quoniam mos erat, crimen nõ erat: nunc autem crimen eſt, quia mos non eſt. Alia ſunt peccata contra naturam, alia contra mores, alia contra præcepta. Sed Iacob non contra naturam hoc fecit, qui non laſciuiendi, ſed gignendi cauſa illis mulieribus utebatur. Nec contra morem, quia illo tempore in illis terris hoc factitabatur: nec etiam contra præceptum, quia nulla lege prohibebatur. Nunc uerò legibus & moribus hoc non licet. Quæ duo ſi quis contempſerit, etiamſi tantummodo generandi cauſa utatur pluribus fœminis: peccat tamen, & humanam uiolat ſocietatem,

cui neceſſaria eſt filiorum propagatio. Sed quia homines aliter ſe habētibus moribus, non poſſunt delectari uxorum multitudine, niſi libidinis magnitudine errantes: nō putant haberi non potuiſſe uxores multas, niſi concupiſcentiæ carnalis flagrantia. in lib Altercationis, cap.7.

DE MAGISTRATV.

VNde ſit. Theophylactus: Non eſt poteſtas, niſi à Deo. Quid ais? Ecqui princeps uel magiſtratus à Deo electus eſt? Non hoc dico, inquit Paulus: neq; de omnibus & ſingulis principibus uel magiſtratibus mihi ſermo nūc eſt, ſed de re uel officio eius. Nā principes eſſe, & alios quidem magiſtratu fungi, alios uerò magiſtratibus ſubdi, neq; ſurſum neque deorſum omnia miſceri, Dei ſapientiæ dico opus eſſe. Non dixit, non eſſe principem: ſed, nō eſſe poteſtatem niſi à Deo. Quare de ipſo magiſtratus hic officio diſſerit. In epiſtol. Pauli ad Rom. cap.13. Et: Poteſtates à Deo ordinatæ ſunt, cuiuſmodi & patris erga filiū, & mariti erga coniugē cōtemplaberis, aliasq; uniuerſas: ut in animalibus, ueluti apum, gruū, & piſciū. ibid. ad Rom. cap.13.

De fine magiſtratuū, inquit Giſelbertus: Quòd Moſes dux & Aaron ſacerdos populo prælati ſunt, ſignificat, quòd in præſenti Eccleſia ſemper regum, ducum & cōſulum defenſione indigeat ſacerdotalis ſanctitas: & cum ſibi conueniunt ſacerdotes & reges, nihil tutius: cum diſſentiunt, nihil perniciosius. in lib. Alterc. cap.13. Theophylactus inquit: Adhortatur Deus, ne quenquam defraudes, ne cui imponas, ne auariciæ inhies, neq; rapias aliena. Magiſtratus etiam ſuper hiſce iudicat, adeoq; fert ſententiā. Adiutrix itaq; eſt poteſtas ad bona opera nobis, ſi modò ipſi mentem aduertamus. in epiſtol. Pauli ad Roman. cap.13. Et: Princeps non facit metum in nobis, uerùm noſtra nequitia: propter quam & gladius ipſius operatur, eſtq; efficax: hoc eſt, uis eius pœnā & ſupplicium inferens. Non enim temerè eſt enſe circumcinctus magiſtratus, ſed ut puniat ſceleratos. Dei enim miniſter eſt. Idem ad Rom. cap.13. Et: Tu ipſi teſtimonium dicis, quod à magiſtratu beneficio afficeris, quatenus mercedem ei pendis, ut ei uidelicet qui rebus tuis proſpiciat. Non enim principi tributum ſoluiſſemus, niſi agnouiſſemus noſtrū nobis lucrum, adeoq; commodū ex huiuſmodi profectura ſanè accreſcere. Siquidē ipſi nos citra curam ducentes uitā, principes noſtros & magiſtratum excubias carere ſinimus. ibidem. Et: Deo etiā placet, ut ſuis miniſtris tributa pendatis. Nam Deo ſedet in animo pacem Reipublicæ inſerere, necnon uirtutem: uitiū autem abigere. Atq; in hoc principes miniſtrant uoluntati Dei, pro cōmuni conſtitutione & ſalute laborantes, inq; idipſum perſeueranter incumbentes, ut nos in pace ac tranquillitate ætatē ſuam quiſq; tranſigamus. Sin quiſquā malè magiſtratu ſuo & publica functione abutatur, id nihil aduerſus rei ipſius pulcherrimę elegantiā efficit. Irrefragabiliter igitur debes impoſitam tibi erga magiſtratum gratitudinem & beneuolentiam. Redde quæ debes ijs, quibus uarij præſidatus & magiſtratus ſunt commiſsi: cui tributum debetur, ſiue exactio capitumúe cenſus, ei tributum da: cui uectigal, uel pro mercium importatione cenſum perſoluite. Nec ſolum pecunias reddite, ſed timorem etiā: hoc eſt, reuerentiam & dignationem, atq; eximium honorē. Theophyl. in epiſt. Pauli ad Rom. cap.13.

De uindictis magiſtratuū, inquit Radulphus: Deo peccatorem puniri præcipiente, humana clementia, inobedientia potius & contumacia dicenda eſt. Hinc eſt quòd Abraham, qui Deo iubente, nec dilecto filio pepercit, tantam apud ipſum gratiam adeptus eſt. Econtrà uerò Saulo, quia cōtra imperiū Domini pepercit peccatoribus Amelech, ad quos delendos miſſus fuerat, de regno deiectus eſt. lib.3. cap.4. in Leuit.

De obedientia erga magiſtratus, inquit Theophylactus: Et in corporalibus & in externis obediendum eſt regi, in internis autem & ſpiritualibus ſoli Deo. in Matt. cap. 22. Et: Neceſſum eſt ſubdi & obedire, nō ſolum ut non experiaris iram Dei & magiſtratus, tanquam immorigerus, & crucieris puniarisúe intolerabiliter: uerumetiam, ut ne uidearis expers eſſe conſcientiæ, mente & ratione uacare, ingratus nimirū erga benefactorem. Plurimū enim proſunt rebus publicis magiſtratus: per ipſos enim uita noſtra, & uictus conſiſtit: qui niſi diuinitùs ſuo fungerētur officio, iam olim omnia perijſſent, potentioribus imbecilliores deuorantibus. Cōſcientia igitur tua perſuadeat tibi, ut ſuo honore tanta tibi bona donātes nunquā nō digneris. Idē ad Rom. in 13. cap.

DE MORTE.

CHriſtus occultè mortem ſomnum nominat, propter multa. Primò quidē, qui à faſtu erat alienus. nolebat enim ad oſtentationē facere, ſed occultè, reſurrectionem excitationē à ſomno nominauit. Quomodo autē hac dictione uſus fuiſſet, niſi mortem ſomnū appellaſſet? Quod autem hoc uerū, propter modeſtiam inquā occultè locutum, manifeſtum ex eo quod ſequitur. Nam dicens, Mortuus eſt: non addidit, Vado ut reſuſcitem illū. Alia autē eſt, ut oſtendat nobis, quòd omnis mors ſom-

nus ſit,& requies. Tertia uerò, quamuis alijs mors fuerit, Lazari tamen defunctio ſomnus uidetur, eo quòd eum Dominus reſuſcitaturus erat. Et ſicut nobis facile eſt excitare dormientem: ita illi, imò innumeris modis facilius eſt, reſuſcitare mortuum. Theophylactus in Iohan.cap.9.

De tribus mortibus, Anſbertus dicit: Sacra Scriptura tres ponere mortes ſolita eſt. unam ſcilicet peccati, alteram autem carnis, tertiam uerò ſupplicium damnationis. lib.2.cap.2.in Apocalyp.

Radulphus inquit: Mortem Chriſti, reſurrectionéq; illius in manibus habemus, humani generis medicinam. Nos enim, quod nemo Chriſtianus ambigit, & anima & corpore mortui ſumus. Mors namq; animę impietas eſt: & mors corporis, corruptibilitas, per quam ſit & animę à corpore abſceſſus. Vtriq; ergo rei noſtræ, id eſt & animæ & corpori, medicina ex reſurrectione opus erat: ut in melius renouaretur, quod erat in deterius commutatū. Reſuſcitatur uerò anima per pœnitentiam, & in corpore adhuc mortali renouatio uitæ inchoatur à fide, qua creditur in eum qui iuſtificat impium: boniſq; moribus augetur & roboratur de die in diem, cū magis magisq; renouatur interior homo. Corpus autē tanquā homo exterior, quanto eſt hęc uita diuturnior, magis magiſq; corrumpitur uel ætate, uel morbo, uel uarijs afflictionibus, donec ueniat ad ultimam, quæ ab omnibus mors uocatur, cuius reſurrectio differtur in finem. lib.16.cap.3.in Leuit.

Smaragdus ait: Intueatur quiſq; animā ſuam, ſi peccat, moritur: peccatū mors animæ eſt. Prima mors, conſenſio eſt peccati: hanc mortem ſignificabat puella illa, quæ nondum erat foras elata, ſed in domo mortua iacebat, & quaſi peccatum interius latebat. Secunda mors eſt, non ſolum conſentire peccato, ſed etiam facere. Hoc ſignificabat iuuenis, quem Dominus pœnitentem matri ſuæ, id eſt Eccleſię reſuſcitatum reddit. Tertium genus mortis immane eſt, cōſuetudo mala. quod ſignificatur per Lazarū: unde & bene de illo dicitur, Fœtet. incipit enim habere peſsimam famā, ne deſperet peccator, quia Dominus omnes miſeri corditer reſuſcitauit. In Euang. Ioan.cap.11. Et de morte ſecunda dicit: De morte æterna, de morte damnationis, cum diabolo & angelis eius, ipſa eſt uera mors. Nam iſta mors corporis, migratio quędā eſt ſanctis ad meliorem uitam: impijs uerò ad pœnas perpetuas. Smaragdus in Euang. Ioan. cap. 8. Et: Mortem animæ dicit. anima enim quæ peccauerit, ipſa morietur. Vita quippe carnis, anima: uita animæ, Deus eſt. Mors corporis, amittere animam: mors animæ, amittere Deum. Vnde conſtat, quòd in anima mortui omnes in hac luce naſcimur, trahente ex Adam originale peccatum: ſed Chriſti gratia fidelibus regenerãdo agitur, ut in anima uiuere poſsint. uerbū baptiſmatis, & fidei myſteriū, illis ſolis prodeſt, illos de morte traijcit ad uitam, qui ſyncera mente diligunt fratres. Smaragdus in epiſtol. Ioan.1.cap.3.

Vnde mors, Theophylactus docet: Cum Adam idem cecidiſſet, etiam ij qui nō ederunt de ligno iſto, facti ſunt ex illo mortales, mortiq; ſubiugati: perinde ac ipſi etiam impegiſſent, quandoquidē iſte impegerit. in epiſt. Pauli ad Rom.cap.5.

Morientes uiuere. Theophylactus: Nos qui uentura bona ſumus accepturi, etiamſi moriamur, uiuemus tamē: neq; quicquam erit in poſterum, quod nos à ſpei noſtræ euentu prohibere poſsit. in epiſtol. Pauli ad Rom.cap.5.

Quomodo anima moriatur, Anſbertus monet: Non dubium, quòd ſicut recedente anima moritur caro, ſic Deo deſerente anima moriatur. lib.5.in 11.cap. Apocal.

Cur mortis hora ignota ſit, Theophylactus exponit: Homo ſi nouiſſet ultimum ſuum diem, nihil non ſcelerum conaretur patrare alijs diebus, deinde fine uitæ appropinquate baptizaretur. Deinde plerìq; ſi nouiſſent in craſtinum ſeſe morituros, forſan innumeris malia hoſtes affligere meditarentur, tanquam iam de ſeipſis deſperātes, hoſtiumq; ſanguine conuiuari cupientes: quod nunc nō fit, mortis terrore eos remorante, uitæq; æternæ cupiditate atq; amore. in epiſt. Pauli ad Theſſal.cap.5.

Differentia poſt mortem. Giſelbertus: Quod funus Iacob tantis filiorum planctibus ſeptuaginta diebus dedicatur, quid aliud eſt niſi quòd omnes ſancti, ante aduentum Chriſti, originalis culpę nexibus aſtricti, quando hac uita deceſſerunt, cœlum nō meruerunt; ſed ad inferna deſcenderunt? uerùm homo uetuſto morbo per baptiſmū ſolutus non plangitur, cui de hoc mundo migranti cœlū aperitur. in lib. Alterc.cap.7.

De ſepultura ait Radulphus: Mortuorū ſepulturas ad religionis officiū pertinere, nulli dubium ſit. lib.8.cap.1.in Leuit.

De luctu mortuorum, inquit Radulphus: Sciendum, quia non compaſsionem quæ cōſanguineis ſolet impendi, deteſtatur Dominus, cum hoc ſanctos patriarchas & prophetas feciſſe legimus. Nam Abrahā mortua Sara, uenit ut plangerer & fleret eam. Iacob quoq; mortuū exiſtimās Ioſeph, ſciſsis ueſtib. indutus eſt cilicio, lugens filiū multo tēpore. Ipſo uerò mortuo Iacob, Ioſeph

cū fratribus ſuis & cunctis ſenibus domus Pharaonis, deferens patrem in terram Chanaan, uenit ad areā Azad, quæ ſita eſt trans Iordanē, ubi celebrantes exequias planctu magno atq; uehementi, impleuerunt ſeptē dies Sed & Ioſia rege mortuo, ſcriptum eſt quòd uniuerſus Iuda & Hieruſalē luxerunt eum: Ieremias autē maximè. In Eccleſiaſtico etiam legimus, quòd luctus mortui etiā ſeptem diebus legitimè celebratur. Et præcipiendo ibidem dicitur: Fili, in mortuum produc lachrymas. Poſtremò ipſe Dominus, non'ne ad ſepulchrū Lazari lachrymatus eſſe perhibetur? Radulph. lib. 7. cap. 3. in Leuitic.

Quomodo finis & interitus rerum ſit futurus, Theophylactus docet: Permutabuntur à corruptione ad incorruptibilitatē, adeò facile, ut nō plus illi laboris Deo inſumendū ſit, quàm ei inſumitur qui ueſtē quampiā inuertit. Quod ſi transfiguratio nem & innouationē ad perfectiorē formā ipſius, nimirum mundi, adeò facile operatur, in minori opere alterius indigebit adiutoris? Minimè gentium. Porrò haud parū ſolaminis præbet fidelibus in hoc mundo oppreſſis, nouiſſe, eas res & opera quæ nunc uident, non ita duratura perpetuò, cęterùm acceptura alterationem: tum eum quem ipſi deuenerētur & colant, in ſempiternum permanere, ſemperque uiuere. Ad Hebræos cap. 1.

DE RESVRRECTIONE.

QVòd ſit reſurrectio futura, Theophylactus docet: Erit reſurrectio, & non corporalis & diuinior quidam uitæ ſtatus, angelicus uidelicet. Incorruptibiles enim erimus, & ijdē qui ſumus manentes: proptereaq; tollentur & nuptiæ. Nunc enim nuptiæ propter corruptionem fiunt, ut ſucceſſione generis durantes, homines non pereant: tunc autem, ſicut angeli abſq; nuptiali ſucceſſione illi ipſi erunt, & nunquam deficient: ſic & qui reſurgunt, ſine nuptijs permanent, nunquam imminuendi. In Marc. cap. 12. Et: Reſurrectio eſt caput noſtræ fidei. Si enim non eſt reſurrectio, neq; Chriſtus excitatus eſt. Quòd ſi non eſt excitatus, neque incarnatus eſt: efficiturq; hâc ratione, ut uniuerſa fides noſtra labefactatā euaneſcat. Idem in epiſtolam Pauli ad Corinthios 15. Et: Hæc demonſtratio eſt euidens, nos de reſurrectione certos eſſe. Ibidem. Item: Non omnes quidem morientur, omnes tamen alterabuntur, etiam qui non moriuntur: hoc eſt, ad incorruptibilitatem transferentur. Ne igitur, ſi moriaris, metuas quòd non reſurgas. Ecce enim dico tibi, quòd nonnulli ne morientur quidem. Attamen hoc non ſatis eis eſt ad reſurrectionem illam, niſi immutentur etiam, & ſic ad immortalitatē ueniant, ab mortalitate illa quam habent corporum. Vt igitur illos non iuuat, quòd nō moriantur: ſic nobis non nocebit, quòd moriamur. Nā & illis mutatio mors eſt. Moritur enim in ipſis corruptio, permutata in incorruptibilitatem. Item: ἐν ἀτόμῳ, id eſt, in inſectili & indiuiſibili: hoc eſt, minutiſſimo tēporis ſpacio, ac ueluti palpebrę ictu uel motu, tanta taliaq; fient. Quæ res eſt omniū mirabiliſſima. Nō enim tantū quia putrefacta corpora reſurgēt, nec quod quiſq; propriū recipiet, mirari cōuenit: uerùm quod adeò celeriter, ut nullis etiā uerbis exprimi poſſit. Theophylactus in epiſtol. Pauli ad Corint. cap. 15. Et: Reſurrectionē intellige, celebrē in nubibus ſubleuationē. Omnes etenim reſurgunt, at nō omnes reſurgēdo ſubleuabuntur in nubes: uerùm peccatores infrà quidem expectant iudicem, ſancti uerò in nubes rapiuntur in occurſum Domini. Idem ad Philip. in 3. cap. Zmaragdus ait: Perdidiſſet Chriſtus fructum paſſionis, ſi non eſſet ueritas reſurrectionis.

Quid ſit reſurrectio, docet Radulphus: Reſurrectio eſt noua poſt mortem uita. Vnde Apoſtolus: Sicut Chriſtus reſurrexit à mortuis per gloriam patris: ita & nos in nouitate uitæ ambulemus. lib. 8. capite ſexto in Leuitic.

Et Theophylactus: Reſurrectio, eſt eius quod ceciderat ſurrectio. Immortalis enim anima non cecidit, ſed corpus hoc: itaq; & reſurget iterum coniugali animæ complicitum. In Marc. cap. 12.

De duplici reſurrectione dicit Giſelbertus: Prima reſurrectio animarū eſt, quæ eſt remiſſio peccatorū per Spiritū S. Secunda corporū, ubi poſt ſeptē curſus ętatū ad octauam uenitur: id eſt, ad ſabbatiſmū æternali gaudio celebrandū. in lib. Altercat. cap. 3.

Ansbertus: Prima reſurrectione, qua à morte peccati ad uitā iuſticię animæ reſurgunt, toto nunc tēpore agitur: ſecunda uerò, qua de terræ puluere ad uitā corpora redeant, in futurum expectatur. lib. 3. cap. 4. in Apocalyp.

Theophylactus inquit: Duplex eſt reſurrectio. una quidē cōmunis & generalis, qua omnes etiā peccatores reſurgūt: altera, qua ſoli iuſti aſſumūtur in occurſum Domini in aera, & prius cū magna fiducia Domino occurrunt. Hanc autē reſurrectionē Paulus ἐξανάστασιν, hoc eſt exurrectionē nominat, propter eleuationē à terra. Peccatores enim reſurgent quidē ex ſepulchris in terrā, de terrā autē nō exurgent in aerē. Infrà enim manebunt, ſicut condemnati: atq; ita iuſti reſurgunt & exurgunt, qui rapiuntur in nubibus

bibus in occurſum Domini in aera. Peccatores autem reſurgunt tantum. in Iohan. capite ſexto.

Smaragdus ait: Duas ergo reſurrectiones, ſuam ſcilicet mox futuram, & noſtram in fine ſeculi uenturam, duobus uerbis præſentis temporis & futuri, eleganter breuiterque promiſit. In Euangel. Iohannis, cap. 13. Et: Duplex intelligitur reſurrectio. Vna, qua mente & fide cum Chriſto à terrenis reſurgimus, ut cœleſtia cogitemus: aliaque generalis erit in carne. hæc in ſecundo erit, illa in primo Domini fuit aduẽtu: idcirco abſoluta ſententia definiuit Apoſtolus, quòd Chriſtus iam non morietur, ut & hi qui conuiuent ei, de æternitate uitæ ſecuri ſint. in epiſtolam Pauli ad Romanos, capite ſexto.

Vnde ſit. Radulphus: Quod de noſtra reſurrectione ſperamus, Chriſtus non ſolum uerbo docuit, ſed & exemplo ſuo aſſeruit. Vnde & Apoſtolus contra eos qui de tanta hac ſpe noſtra deſperabant, hoc argumento utitur, dicens: Si Chriſtus prædicatur quòd reſurrexit à mortuis, quomodo quidam dicunt in uobis, quòd reſurrectio mortuorum non eſt? prima Corinth. decimoquinto. Radulphus libro 6 cap. 5. in Leuit. Et: Nimirũ quia Chriſtus die octaua à mortuis reſurrexit, & nobis in ſe credentibus octauo tempore, poſt ſex ſcilicet mundi huius ætates, & ſeptimam requiem animatum, eandem reſurrectionem promiſit: ſub hac ſpe agendũ eſt, quicquid agimus boni, ut octauo die hoſtias noſtras Deo offeramus, ſub ſpe ſcilicet octauæ reſurrectionis. Radulphus libro 7. capite 1. in Leuitic. Et: Sciendum tamen, quòd allegoricè dies octaua, tempus deſignet gratię, in qua fides reſurrectionis manifeſtè populis declarata eſt. Ante aduentum enim Chriſti, ſolam hanc uitam ſciebant homines, promiſsionis ſpem nõ habentes: poſtquam uerò Deus pro nobis mortem noſtram ſuſtinuit, tertia die reſurgens, uerbo & exemplo ad ſpem nos reſurrectionis erexit. Offert itaq; Aaron uitulum pro peccato octauo die: myſticè præfigurans, quòd cum ueniſſet plenitudo temporis, ille prõ peccatis noſtris immolandus eſſet, qui ſua morte & reſurrectione, reſurgendi ſpem hominibus daret. ibidem.

Et Theophylactus: Ne angaris animo, quòd mortali corpore cinctus es. habes enim ſpiritum Dei, qui excitauit Chriſtum ex mortuis. Æquè autem ac illum excitauit, ſic & te reſuſcitabit, imò uiuificabit. Reſurgent autem & illi, quibus ſpiritus Dei non fuerit, ſed ad iudicium: qui uerò ſpiritum habuerint, in uitam nunquam rui turam. idem in epiſtol. Pauli ad Romanos cap. 8. Et: Primitiæ, adeoque uia reſurrectionis Chriſtus eſt: poſt ipſum, qui ad eum pertinent, hoc eſt fideles & probati in ipſo, primi reſurgent, illo ex cœlis ueniente. Eſt enim par ut iuſti priuilegio quopiam gaudeant, atque in ipſo excitentur. Quum enim rapiendi ſint in aerea, in occurſum Domini, præ alijs excitantur. Itaquè peccatores infrà expectant iudicem, ceu condemnati atque aduerſarij. Deinde omnium rerum conſummatio erit, ipſiusq; adeò reſurrectionis, ceu omnibus in commune uniuerſum excitatis. Nec enim (ut nunc fit) Chriſto ſolo reſurgente res humanæ ſuum priorem ſtatum locumque obtinẽt, ſic tum erit: uerùm omnia finem accipient. Theophylactus in epiſtolam ad Corinth. cap. 15. Et: Quemadmodum Deus Dominum IESVM excitauit, qui corporaliter & paſſus erat, & mortem obierat: ſic & nos excitabit. idem ad Theſſalon. capite quarto. Et: Iuſsio Dei faciet reddere terram corpora, ad immortalitatem transformata: ut uerò omnes in unum colligantur agmen per diuerſa loca diſperſi, uox archangeli efficiet angelis miniſtrantibus. ibidem. Et: Non porrò in eum mors dominatur, ac uniuerſam naturam in ipſo hàc perfectione, adeoque omnes homines per Chriſtum reſurgere faciet. idem ad Hebræos, capite ſecundo.

De materia reſurrectionis, inquit Ansbertus: Fœlix qui dum adhuc in carne mortali uiuit, à morte animę reſurgit: quia dum reſurrectio carnis aduenerit, ſimul cum eadem carne ſoluris doloribus, fugatis mœroribus, abſterſisque lachrymis in æterna læticia uiuit. libro 9. capite uigeſimo, in Apocalyp. Item: Omnis oculus eum uidebit: ſubaudi, omnis homo quicunque tũc ſurrexerit, ſiue ad uitã ſiue ad mortem. Non autem animalium, quibus non eſt datum poſt mortem reſurgere: quia nec eis poſt mortis ruinam uitalis ſpiritus remanet, quibus ſolus ſanguis ad uitam profitit. Videbit uerò eum omnis oculus; dictum eſt, in forma ſerui, in qua ab impijs iudicatus eſt: non in forma diuinitatis, quæ ab ipſis uideri nõ poteſt. lib. primo, in cap. primum Apocalyp.

Giſelbertus inquit: Licet futura ſit octaua dies, tamen operis Dei ſeptẽ ſunt dies: quia homo, cuius uniuerſalis reſurrectio eſt; non in alia, ſed in ipſa qua conditus eſt, ſpecie reſurrecturus eſt. in lib. Alter. cap. 11.

Theophylactus: Illud corpus, quod poſt reſurrectionem habebimus, ſpirituale nominauit Paul. hoc eſt, quod à diuino ſpiritu uiuificetur & gubernetur, modoq; indici-

bili & ſpirituali ad incorruptionem alteratum ſit: per reſurrectioné, ſpirituale & ſubtile, & extraneum ab omni inquietudine, neq; cibi neq; alterius cuiuſquã indigens: quamuis ad confirmationem illorum comederit comedens. Quòd enim comedit Chriſtus, non ſecundum naturam comedit, ſed ſecundum diſpenſationem: ad docendum, quòd illud ipſum corpus quod paſſum eſt, ſurrexerit. in Luc. capite uigeſimoquarto. Et: Vt ne audiens aliquis, quòd caro & ſanguis regni Dei hæreditatem non adeant: & rurſus, quòd mortui reſurgant incorruptibiles: exiſtimet corpora non reſurgere, quòd nunc ex carne & ſanguine conſtent: infert Paulus, Reſurgent, inquiens, quidem corpora, ſed non ut caro & ſanguis permaneant, ut quæ in incorruptibilitatem ſint transformata. Obſerua autem uerba hæc, aduerſus eos qui dicunt, quòd non eadem corpora excitentur, ſed alia. Corruptibile enim hoc, & mortale hoc, non aliud: ſed hoc, cum demonſtratione & emphaſi. Itaque corpus quidem idem manet (ipſum enim eſt quod induitur) mortalitas autem & corruptibilitas obſcurabitur ac delebitur, immortalitate & incorruptibilitate ipſum continente. Eſt autem diſcrimen inter corruptionem & mortalitatem: quòd mortalis dicatur de ſolis animatis, corruptio autem de inanimatis. In nobis autem ſunt quædam inanimatis ſimilia, uelut capilli & ungues: hæc igitur etiam immortalitatem induent. in epiſtol. Pauli ad Corinth. cap. 15.

Qualis ſit futura. Theophylactus: Nos in reſurrectione perfectum corpus reſumpturi ſumus. in Lucam, cap. 2. Et: Reſurrectio non in cibo, ant potu, aut carnali uita erit: ſed qui reſurgunt, ſicut angeli Dei uerſantur. Idem in Luc. capite nono. Et: Tanquam in nubes ſubleuandi primi reſurgent, cæteri poſtremi reſurgent, ut qui neque rapiendi ſint in æthera, neque Chriſto occurſuri. Idem ad Theſſalon. capite quarto.

Differentiam fore reſurgentium, inquit Ansbertus: Apoſtolus cum omnes dicat reſurgere incorruptos, quæ ſit tamen electorum mentis incorruptio, deſignat dicens: Omnes quidem reſurgemus, ſed non omnes immutabimur. Ergo quia non ſolum incorruptionem corporis, uerumetiã incommutabilitaté mentis recipiunt, ab ea ſpecie quam nunc habent, tanquam terra & cœlũ tranſeuntes, in pulchrioré ſtatũ cõmutantur: & quaſi ipſi iam nõ ſunt, ſed alij, dum à uetuſtare primæ corruptionis in nouitatem tranſeunt ſecundæ regenerationis: non quò (ut quidam hæretici putarunt) ueritatem carnis habere deſinant, ſed quò (ut dictum eſt) uetuſtatem corruptionis ac mutabilitatis amittant. lib. 9. in 20. caput Apocalyp.

De fine reſurrectionis, inquit Giſelbertus: Circumciſio ſignaculum quoddam eſt iuſticiæ, ad ſimilitudinem ſigilli: quòd ſicut in octauo die circumciditur homo, ſic in illa generali reſurrectione, id eſt octauo die, tolletur omnis uetuſtas ab homine, gratia Dei liberato. In libro Altercat. cap. 1.

Ansbertus: Quicunq; non uixerint toto iſto tempore, quo agitur prima & beata reſurrectio animarum, non audierint uocem filij Dei, & ad uitam iuſticiæ de morte peccati non tranſierint: profectò in ſecunda reſurrectione, quę carnis eſt, ad mortem ſecundam cum ipſa carne tranſibunt. Sicq; fiet, ut & electi de uita iuſticiæ ad uitã trãſeant beatitudinis, per carnis reſurrectionem: & reprobi, de morte peccati, ad mortem tranſeant ultionis per eandem carnis reſurrectionem. libro nono, in 20 caput Apocalypſis.

Radulphus inquit: Dies octanus uniuerſalem ſignat reſurrectionem, quia Dominus octauo die, poſt ſeptimam ſcilicet ſepulturæ ſuæ, reſurrexit à mortuis. Hæc omnibus manifeſta ſunt. Cuius diei celebritatem quis dignè poſsit effari, qua iuſti fulgebunt ſicut ſol in regno patris eorum, qua gaudium & lætitiam obtinebunt, fugiet dolor omnis & gemitus. In illa die offeret Dei populus holocauſta Domino, quando abſorbebitur quod mortale eſt à uita, & tã mente quàm corpore clarificatus, diuinis in perpetuum laudibus inhærebit. libro 17. in 13. cap. Leuitic.

Differunt Chriſti & noſtra reſurrectio, ut idem ait: Conſummatio Chriſti magno interuallo à noſtra diſtinguitur. Ipſe quippe paſſus, tertia die reſurrexit: nos uerò cũ defũcti fuerimus, noſtrã reſurrectioné in fine temporum expectamus. libro ſexto, capite quinto in Leuit.

DE EXTREMO IVDICIO.

Quòd ſit iudicium futurum. Ansbert. Gratias agimus tibi Domine. In quibus gratiarum actionibus, duos Domini aduentus comprehendunt: primum & ſecundum, humilem & excelſum, occultum & manifeſtum. Cum enim dicunt, Accepiſti uirtutem tuam magnam, & regnaſti, & iratæ ſunt gentes: ſine dubio primum eius aduentum in carne deſignant. Cum uerò ſubiungunt, Aduenit ira tua & tempus mortuorum, ſecundum in maieſtate præclarum. libro quinto, in undecimũ cap. Apocalyp.

Theophyl. Chriſtus ſæpe memor eſt reſurrectionis,

ſurrectionis, ut perſuadeat hominibus, ne ijs ſolum quæ uidentur, Dei prouidentiam circumſcribant: ſed ſciant eſſe & alium ſtatum, in quo abſque dubio fruituri ſint remunerationibus uirtutis. in Iohan. capite ſexto.

De tribus iudicijs, inquit Giſelbertus: Triforme unius Trinitatis iudicium eſſe non dubites. primum, quó diabolus de cœlo deiectus eſt: & ultimum, quo idem in fine mundi cum omni corpore ſuo in ignem æternum præcipitandus eſt: medium, ipſum diluuium. Primo & ultimo ſoli reprobi feriuntur, & ſoli electi reſeruantur: iſto autem, id eſt medio, nec ſoli electi reſeruantur, nec ſoli reprobi ſuffocantur. Credendum enim eſt, nonnullos ipſo iudicio diluuij purgatos, alios per hoc præ damnatos. in lib. Altercat. cap. 6. Et: In tribus tremendæ maieſtatis iudicijs timeamus. Primo, quòd diabolus proiectus eſt de cœlo, & homo de paradiſo. Secundo, quòd mundus deletus eſt diluuio. Tertio, mundi conflagratio. in libro Altercation. capite 19.

Quis iudex. Theophylactus: Et tunc uidebunt Dominum ut filium hominis, hoc eſt, in corpore. Nam quod ſpectatur, neceſſe corpus eſt. Quamuis autem ut homo ueniet, aderit tamen cum poteſtate & gloria magna. in Marc. cap. 13. Et: Cum uenerit Chriſtus in die extremo, indignum illum ſeruum iudicabit, quem puduerit confiteri crucifixum Deum ſuum. Non enim ueniet tunc humilis, neq; (ſicut hic apparebat) contemptus, ita ut quem eius nunc pudere debeat: ſed in gloria & cum comitatu angelorum. in Marc. cap. 9.

Iudex Chriſtus. Anſbertus: Sedet, uel ſedebit Eccleſia, iudicans duodecim tribus Iſrael. ſed in Chriſto atque per Chriſtum, cuius corpus eſt, ſedent certè uel ſedebunt membra ad iudicandum: ſed in uno, atque per unum caput, cui ſubdita ſunt atque coniuncta. libro tertio, capite 4. in Apocal. * Smaragdus: In eadem forma carnis atque ſubſtantia ueniet iudicaturus, in qua uenerat iudicandus: cui profectò immortalitatem dedit, naturam non abſtulit: cuius etiam gloria diuina, quæ quondam in monte tribus diſcipulis apparuit, peracto iudicio ab omnibus ſanctis uidebitur, quando tolletur impius, ne uideat gloriam Dei. in lection. Actuum Apoſtolorum, capite primo.

Quomodo uenturus Chriſtus, docet Anſbertus: Veniet certè tēpus, & propè eſt, quando is qui humilis apparuit, excelſus adueniat: qui prius ut agnus ſiluit, poſtmodum ut parturiens clamet: & cuius nunc patientiam contemnitis, iram excipiatis, quando partem claritatis eius non ut gaudeatis, ſed ut doleatis, aſpexeritis. lib. 1. in 1. cap. Apocalyp.

Vnde ſit. Anſbertus: In eadem incarnatione filius uenturus eſt ad iudicandos uiuos & mortuos, in qua uenit iudicari à mortalibus, in qua remeauit ad dexteram patris, ſicut ſcriptum eſt: Hic IESVS qui aſſumptus eſt à uobis in cœlum, ſic ueniet, quemadmodum uidiſtis eum euntem in cœlum. libro 1. in 1. cap. Apocalyp.

Theophylactus ait: Dominus ipſe iubebit nos in uoce Archangeli, qui alijs angelis præſidet: & clamantis, Apparate uos omnes, iudex enim præſtò eſt. Æquè enim ut pater in monte Syna tubas habebat, & angelos adminiſtrantes: hunc ad modum iam filius ueluti rex aut imperator eadem habiturus eſt, uel iuſſu Dei faciet reddere terram corpora ad immortalitatem transformata: ut uerò omnes in unum colligantur agmen, per diuerſa loca diſperſi, uox archangeli efficiet, angelis miniſtrantibus. in epiſtolam Pauli ad Theſſal. cap. 4.

Quale ſit futurum. Giſelbertus: Quod Dauid Salomoni filio ſuo præcepit de iuſta retributione eorum qui ſibi ſolatio fuerunt, uel iniuſtè nocuerunt, licet ipſe patientiſsimè eos regnans toleraret: quid melius ſignificari poteſt, quàm futuram retributionem iudicij uenturi, in qua impij pro mercede pœnam perpetuam, iuſti autem æternam beatitudinē percipient? In præſenti quoq; tempore patientia Dei ſæpe bonos tribulari atq; anguſtari permittit, & ecōtrariò reprobos delicijs temporalibus & proſperitate terrena uti cōcedit. Quibus tamen utriſq;, per iudicem uiuorum & mortuorū, præmia certa in futura reſtituet, quando his qui ad dexteram eius ſunt, dicturus erit, Venite benedicti: illis autē, qui ad ſiniſtram eius erūt, dicet, Diſcedite à me. Aug. in 1. cap. lib. 3. Reg.

Anſbertus inquit: Cum iſtis ſiquidē nubibus, uenturum eſſe ad iudicium humani generis Redemptorem, ueraciter fatemur. Veniet enim cum nubibus prædicatorum, ſicut de illo per prophetam dicitur: Ecce ueniet Dominus ad iudicium cum ſenioribus populi ſui. Veniet autem cum nube mā ſuetudinis, ſimulq; uindictæ ultionis: quia & iuſtos ab ira furoris ſui miſericorditer tegens, blandè ad regnum uocabit: & reprobos iudicio damnationis ſeueriter ad laci profunda minabit. Illis namque dicet, Venite benedicti patris mei, percipite regnum quod uobis paratum eſt ab origine mundi: iſtis autem, Diſcedite à me maledicti in ignem æternum, qui præparatus eſt dia-

eſt diabolo & angelis eius. Veniet uerò cũ nube illuminationis & obcæcationis ſimul: quia & electos diuinitatis ſuę luce perfundet, quorum uox in Pſalmo reſonat, dicens: Apud te eſt fons uitę, & in lumine tuo uidebimus lumen: & reprobos mancipabit in tenebras exteriores, de quib. ſub perſona unius impij alibi dicitur, Tollatur impius ne uideat gloriam Dei. Rurſumque in Euangelio: Tollite eum, & ligatis manibus & pedibus eius, mittite eum in tenebras exteriores. Quæ uidelicet nubes illuminationis atque obcæcationis, ſicut in Exodo legimus, agit ut toto noctis tempore filij Iſrael atque Ægyptij ad ſe inuicem nõ poſsint accedere. libro 1. in primum caput Apocal. Et: Plangent ſe ſuper eum omnes tribus terræ. Tanquam apertè diceretur: Etſi multarum miſeriarum luctus ibi erit, ad comparationem tamen fletus ex uiſione claritatis Chriſti, nullus erit. Magis enim tunc dolebunt infœlices, pro eo quòd talem perdiderunt Dominũ, quàm quòd in tam atrociſsimum inciderint tormentum. Hinc Habacuc eidem uenturo iudici dicit: Videbunt te, & dolebunt populi. ibidem. Et: Patet procul dubio, quia & reſurrectio mortuorum, & concrematio elementorum, ſimul adueniet: atque omnia Deo iudicante per ignem, cum aduerſarios idem ignis inuolnens in infernum abſtulerit, & purgatos quoſdam electos ad regnũ miſerit, tunc cœlum nouum & terra noua parebunt. Idem libro nono, cap. 20. Apoc.

Radulphus ait: Chriſtus non in forma ſeruili, in qua prius uiſus & deſpectus eſt: ſed in maieſtatis ſuæ gloria, ut ſeruos ſuos glorificet, apparebit. Vnde Apoſtolus: Chriſtus, inquit, ſemel oblatus eſt ad multorum exhaurienda peccata: ſecundò ſine peccato apparebit expectantibus ſe in ſalutem. libro quarto, capite primo in Leuitic. Et: Res eſt nota, quam loquar: Cum ad iudicium ſuum Chriſtus uenerit, uniuerſæ credentium multitudinis triplex fiet partitio. Quidam cum eo iudicabunt: quia teſte Iſaia, Veniet ad iudicium cum ſenioribus populi ſui. Alij iudicabuntur, qui iterum in duas partes diuidentur. Alij ad dextram ſtatuentur, alij ad ſiniſtram. Ad dextram poſitis, enumerabuntur eleemoſynę quas fecerunt: ad ſiniſtram conſtitutis, enumerabitur crudelitas & ſterilitas miſericordiæ. Audient illi, Venite benedicti patris mei. percipite regnum quod uobis paratum eſt ab origine mundi: audient iſti, Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius. Hoc Euangelij lux manifeſtè declarat, hoc legis umbra ſub ænigmatum ſuorum figuris occultat. libro duodecimo, capite primo in Leuitic.

Theophylactus: Examen ualde magnum faciet rex eorum, qui poſt ingreſſum in ſordido habitu inuenientur. Horreamus igitur cogitantes, quia niſi quis uitam habuerit puram, nihil ei proderit nuda fides. non ſolum enim è nuptijs eijcitur, ſed in ignem mittitur. Theophylactus in Matthæum, cap. uigeſimoſecundo. Et: In extremo iudicio iudex nos excipiet, dona reſpuens. nam iuxta opera ſua iuſtificabit unumquemque. eſt autem & metuendus. Veniet enim in gloria ſua, & cum angelis, & non contemptibilis. idem in Matth. cap. 16. Et: Nihil ita occultum eſt, quod non reuelabitur. Omnia enim & uerba & cogitationes, nudæ ante iudicium in ſupremo illo die apparebunt. Theophyl. in Luc. cap 12. Et: Cum omnibus ſanctis & angelis ueniet Chriſtus in gloria patris, & in ſplendore indicibili: licet noctem uocarit tempus illud, eo quòd repentinum & inopinatum, uel quia tenebris inuoluentur peccatores. Iuſtis enim lux orietur, imò ipſi magis fulgebunt quàm ſol. idem in Luc. cap. 17. Item: In ſecundo aduentu, quando apparebit Rex cum angelis, in gloria patris ueniens, & omne genu flectetur ei: tunc ſanè ad rationem adiget & eos qui dona acceperunt, & inuenientur. Idem in Luc. cap. 19. Idem dicit Theophylactus ſuper epiſtol. Pauli ad Hebr. cap. 9. Et: Omnis incredulus cõdemnatus eſt, quòd hinc migrãs mox ſupplicio ſit tradendus, & nõ in iudicium producendus, iuxta illud: Nõ reſurgent impij in iudicio. Indigni enim habentur, ut rationem dent impij, ſicut & diabolus. in iudicium igitur non reſurgẽt, ſed in condemnationem. idem in Iohan. capite tertio. Et: In ſecundo aduẽtu manifeſtabitur Chriſtus, & omnibus apparebit in gloria, ſimul cum angelis adueniens (nunc enim uſqueadeò abſcõditus eſt, ut & hoc nomine criminetur ab impijs) tũ igitur & uos manifeſtabimini nõ ſimpliciter, ſed in gloria. Quare diem iſtam deſiderate, nõ hãc: in illam uiuere uos præparate. tũ enim uera manifeſtabitur uita ueſtra. præſens namque mors eſt: ſiquidem per corruptionem conſiſtit, fluxum & refluxum. Idem in epiſtolam Pauli ad Coloſ. cap. tertio. Et: Sin Deus hic longanimis fuerit (ut ſæpe conſueuit) ut per manſuetudinem ſuam ad ſeſe peccantem trahat: in extremo tamẽ iudicio ſine ſupplicio nõ erit, etiamſi hic nõ aſper extiterit. Idem in prophet. Naum, capite 1. Item: In futuro iudicio cuilibet peccatorũ in faciem reteguntur, quæ ipſe in tergo & clàm peregerit: hoc eſt, deformitas flagitiorũ ab ipſo com-

commiſſorũ.idem in Naum,cap.13. Et:In futuro iudicio alius alio abominabilior erit, iuxta menſuram operum impuritatis. Ibidem.

Quando ſit futurum. Giſelbertus: Notandum,quod uerno tempore, quando totus mundus omnium naſcentium florentiſsimus & plenus delicijs eſt,occupauit diluuium inhabitantes orbem, & nihil minus ſperantes, & defluentes delicijs repentino interitu abſorbuit omnes: talis erit ultimi iudicij forma. Exultante cum ſuis habitatoribus mundo immundo,aderit repentè iudex terribilis in iudicio. In lib.Altercat.cap. 6.

De angelis miniſtris,inquit Theophylactus:Angeli uenient in extremo iudicio,ut congregent electos,qui tanquam In nubes rapti occurrant Domino. Item: Quemadmodum folia ficu habente, ſtatim æſtas adeſt: ſic & poſt afflictionem Antichriſti, ſtatim abſque ullo mediatore aderit Chriſti aduentus: qui reuera æſtas quædam eſt iuſtis ab hyeme, peccatoribus autem hyems ab æſtate.in Marc.cap.13.

Ansbertus:Nouiſsimi examinis die, iudiciũ per angelos exerceri,nullus qui Euãgelium legit ignorat.libro ſeptimo,capite tertio in Apocal.

De malis. Giſelbertus: Quiſquis ſibi exẽplo Ægyptiorum theſaurizauerit iram, itidem exemplo illorum improuiſam excipiet uindictam:ſic uniuerſale iudicium duris corde & impœnitentibus ex improuiſo ſuperueniet, tanquam laqueus & tanquam fur: ueruntamẽ iuſtus nunquam ſubitanea morte moritur. Præuenit mortẽ ante mortem,nil de morte metuens niſi quod ſequitur mortem. Porrò exeuntibus de Ægypto fluctus occurrunt: ſic nobis mundum relinquentibus,tentamenta malorum. Impiorum enim mens non immeritò fluctibus comparatur, quæ ſemper ad interitum bonorum excitatur. in libro Altercationis, capite octauo.

De pijs. Ansbertus: Sciendũ nobis eſt, quia hoc habitaculum Dei, hęc ciuitas Dei, hæc ſponſa Dei, nunc quidem in hac peregrinatione ſit noua habitatio Dei, ex quo per huius ſeculi tempus, deſuper gratia Dei ueniente, per lauacrum regenerationis in Spiritu ſancto de cœlis miſſo, ſubinde ciues eius accreſcũt. Sed in ultimo iudicio Dei, quod fiet per eius filium IESVM CHRISTVM, tanta eius & tam noua de Dei munere claritas apparebit, ut nulla remaneant ueſtigia ueruſtatis: ne cultrà iam dicat, Inueteraui inter omnes inimicos meos: quandoquidem & animæ ad incommutabilitatem, & corpora ad incorruptionem & immortalitatem, noua ex uetere corruptione & mortalitate tranſibunt. libro nono, capite uigeſimoprimo, in Apocalypſim.

Adhortationem talem ponit Theophylactus: Si cogitaremus uenturum Dominum, & in foribus finem & conſummationem uitæ noſtræ, minus utique peccaremus. in Luc.cap.duodecimo. Et: Cum in uia huius uitæ ſumus, demus operam uirtutibus uacando, ut à diabolo liberemur, & nihil commune cum eo habeamus, ne quãdo in futuro iudicio tradat nos iudici. Opera enim quæ in hac uita facimus, illa tradunt nos iudici, & iudex nos tradit exactori, dæmoni cuidam nos torquenti & affligenti, & poſtea punit nos. idem in Luc. capite duodecimo.

DE INFERNO.

QVi in inferno futuri. Theophylactus: Hoſtes Dei ſunt omnes infideles, & dæmones, qui & ipſi ſubijcientur Deo: hoc eſt, inefficax eorũ malicia manebit, in extinguibili igni traditorum. in epiſtol.Paul.ad Hebr.cap.10.

Qualia tormenta in inferno ſint futura, exponit Ansbertus: Erunt ſiquidem tenebræ exteriores, fletus & ſtridor dentium, Domino in Euangelio de ſeruo nequam dicente: Mittite eum in tenebras exteriores, ibi erit fletus & ſtridor dentium. Erit ſitis, ſicut diues ad Abraham dicit: Mittite Lazarum, ut intingat extremum digiti ſui in aquam, ut refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. Erit pauor & horror, ut Iob deprecans Domino dicit: Dimitte me, ut plangam paululum dolorem meum, antequam uadam, & non reuertar, ad terram tenebroſam & opertam mortis caligine, ubi nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat. Erunt & alia innumera: quia profectò quęcũq; mala poſſunt eſſe, nil de his damnatis deerit. De quibus melius lugendo interius, quàm loquendo exterius aliquid proferimus. libro ſeptimo, in decimũſextũ caput Apocalypſ. Item: At qui nunc poſt redemptionis tempora ad inferos deſcenderint, nequaquam ad uitam, ſed ad condemnationem in futurum de monumentis reſurgent. Reſtat ergo, ut alius ignis, uel aliud ſupplicium eſſe credatur, per quod nunc purgandi tranſeant illi qui hic rectè uixerunt, & tamen minima peccata uel non uitauerunt, uel commiſſa non diluerunt, uel certè tempus pœnitentiæ in lamentis non expleuerunt: cum conſtet, apud inferos nullum poſſe purgari. Idem lib. nono, in uigeſimum caput Apocalyp.

Radulph.

Radulphus inquit: Pœnæ duplicitas & ad tempus & ad qualitatẽ illius referri poteſt. Ad tempus, quia cum reprobi præſentes pœnas iuſtis intulerint, ipſi poſt huius temporis dolores ęterna incendia ſuſtinebunt. Ad qualitatem uerò, quia qui corporis cruciatibus bonos affligũt, ipſi & corporis & animæ dolores æternaliter non euadent. lib. 12. in 1. cap. Leuit.

Theophylactus: Terribilius gehẽnæ ſupplicium eſt. Qui enim occidunt, ſolum corpus deſtruunt, animæ aũt fortaſsis benefaciunt: Deus autem in gehennã projciens, & animam & corpus punit. Gehennam autem cum dixit, ſignificat perpetuã pœnam. Gehenna aũt dicitur à ſemper naſcendo. in Matth. cap. 10. Et: Opera quæ in hac uita facimus, illa tradũt nos iudici: & iudex nos tradit exactori, dęmoni cuidã nos torquenti & affligenti: & poſtea punit nos, donec & minutorum peccatorũ pœnam luamus, & menſuram pœnę impleamus. Nunquam autem impleta eſt pœnæ menſura, ſemper ergo puniemur. Si enim in carcere manebimus, donec extremum minutum reddamus, & nunquam reddituri ſumus: manifeſtum, quòd æternum ſit futurum ſupplicium. in Luc. cap. 11. Et: Quidam dicunt eſſe locum ſubterraneum tenebroſum: alij autem, tranſitum animę à lucido in obſcurum & immundum, dicunt infernũ. Quamdiu enim in corpore ęſt anima, apparet propter operationes ſuas: poſtquam autem à corpore emigrauerit, inuiſibilis fit. Hoc igitur dixerunt eſſe infernum Idem in Lucam capite 16.

De loco animarum, ait Radulphus: Spiritus iuſtorum iam cum Deo regnantes, ſua quidem fœlicitate fruuntur: ſed adhuc corporum ſuorum gloriam præſtolantur: quia iuxta Danielem, Qui dormiũt in terræ puluere, euigilabunt, & mortuus homo rurſum uiuet. Radulph. libro 16. in 4. capite in Leuit. Et: Donec animæ noſtræ recipiant corpora ſua, ſuæ interim quietis iucunditate, diuina contemplatione, mutua etiam ſocietate ſeu dilectione paſcuntur. libro decimooctauo, capite quinto in Leuitic. Item: Iubilæum unuſquiſq; noſtrûm poſt hanc uitam ſtatim inuenit, ſi de corpore mundus exit. Tunc enim ad hæreditatẽ iuſtus reuertitur, ſicut eſt ſcriptum: Cum dederit dilectis ſuis ſomnum, ecce hæreditas Domini. Idem lib. 20. cap. 5. in Leuit.

De ſinu Abrahæ inquit Theophylactus: Sinus Abrahæ uocant continentiam bonorum, quæ repoſita ſunt iuſtis, qui à tempeſtate huius maris ingrediuntur in portus cœleſtes. in Lucam cap. decimoſeptimo.

DE VITA AETERNA.

VNde uita. Theophylactus: Ideo Chriſtus ſemel eſt mortuus, quòd unius mortis factus ſit precium. decretum enim erat hominibus ſemel mori. Semel itaq; mortuus eſt pro uniuerſis. Quid igitur? num ergo non morimur? Næ: ſed non ita morte detinemur, ut antehac: ſed per ſpem reſurrectionis, cuius dux & princeps factus eſt, qui pro nobis mortẽ ſubijt Chriſtus. Sed ne mors quidem, eſt mors illa, uerùm ſuper. Quia igitur mors omnes detentura erat, propterea mortuus eſt, ut nos liberaret. in epiſtol. Pauli ad Hebr. cap. 9.

Qualis uita æterna ſit futura, docet Giſelbertus: Si tantum gaudium & tanta iucunditas eſt iſta uita mortalis, quæ conſtat ex præſentia ſpiritus in corpore corruptibili: quanta iucunditas erit uita illa immortalis, ex præſentia deitatis in ſpiritu rationali, dum ipſe homo, quod minus ex diſpẽſatione creatoris acceperat conditus, per gratiam eiuſdem poſtmodum acciperet glorificandus. in lib. Altercat. cap. 3. Et: Cum mortale noſtrum induerit immortalitatẽ, & corruptibile noſtrum induerit incorruptionem: cum mors abſorpta fuerit in uictoria, & principium ſuum repetit perfectæ libertatis noua creatura: cum uenerit quod perfectum eſt, & euacuatum fuerit quod ex parte eſt: & quod uidemus nunc per ſpeculum & in ænigmate, tunc autem à facie ad faciem uidebimus: cum ceſſante mentis & corporis mutabilitate, liberum arbitrium fuerit liberatum, ut quod uolumus poſsimus, & quod poſſumus rectè uelimus: ubi ſicut uoluntatem poſsibilitas, ſic poſsibilitatem præcedit ordinata uoluntas: & quibus nunc accidit ex natiua corruptela uelle & poſſe peccare, tunc habuerimus nunquam & nuſquam uel uelle uel poſſe peccare. in lib. Altercat. cap. 4. Et: Filij Dei ſumus, & nondum apparuit quid erimus. Scimus, quia cũ apparuerit, ſimiles ei erimus: quoniam uidebimus eum ſicuti eſt. Ibi non erit amodò labor & luctus, uectigalium debitorum exactor oneroſus: non erit ibi lethalis chirographi teſtator admiſſus: non hæredum proſcriptio, non exilij luctus & uexatio, ſed ſtatus æternitatis. in lib. Altercationis, cap. 20. Et: Sicut in hac uita alius inuenitur alio ſanctior: ſic in illa beatitudine alius inuenitur alio eminentior, Apoſtolo teſtante, qui ait: Stella à ſtella differt in claritate, ſic & reſurrectio mortuorũ. Hinc eſt quòd in domo Patris manſiones multæ eſſe perhibentur. Hinc per B. Iob dicitur: Paruus & magnus ibi ſunt. Ansbertus lib. 10. in 21. cap. Apocalyp.

Radulphus ait: Poſt ſingulorum iuſtorũ pauſatio-

pauſationem, tanquam diurna Sabbata, poſt diuerſarum ætatum electionem, in quibus uelut anni ſeptimi plures reperiuntur: quia ſicut in anno ſeptimo multi erant dies uacationis, ſic in ſingulis ætatibus magnus eſt numerus multirudinis eorum qui ad requiem colligunrur: poſt omnia inquam, quæ particulatim acta ſunt, iam Saluatore redeunre, fiet generalis congregatio diſperſorum Iſrael: qnando reformatis corporibus electorum, congregabitur turba illa, quam uidit B. Iohannes, ex omnibus gentibus & tribubus & populis & linguis: rurbam quam dinumerare nemo poterat, ſtantes ante thronum in conſpectu agni. libro 18. capite 2. in Leuitic. Et: Vira beata non immeritò locus mundiſsimus nominatur, quia fœlix illa ciuitas confracto peccati aculeo, & prorſus eliminato, non in ſe hoſtem habet, cum quo confligere, & de quo trinmphare cogatur: ſed poſt multiplices triumphos, iam pace quietiſsima coronarur. libro quatto, cap. 1. in Leuitic. Item: Contaminatur fides noſtra, ſi de gloria immortalitatis tam carnalirer ſenſerit: ut poſtquam abſorpta fuerit mors in uictoriam, poſtquam incorruptibile hoc induerit incorruptionem: beatos iã & ſanctis angelis coæquatos, rurſus ad concubirus immundiciam, ad uentris & gutturis illecebras exiſtimet eſſe redituros. libro 5. cap. 2. in Leuiric. Et: Triplex eſt Sabbati figura. nam in præſenti uita dupliciter obſeruarur: in futura autem ſabbato ſabbatorum Deo promittenre ſperatur. Erit enim tunc, ut Iſaias teſtatur, menſis ex menſe, & ſabbatum ex ſabbato. In menſe ſiquidem fiet dierum collectio: dies autem uirtus intelligitur, ſicut & peccatum nox. Quanrumcunque ergo iuſtus dum hic uiuit, uirtutibus abundet: illi tamen uirtutum plenirudini non ualet æquari, cum replebimur in bonis domus Dei: quia menſis ille erit ex menſe, id eſt, à menſium cæterorum exceptus munęro, & omnem uitæ pręſentis tranſcendens profectum ſanctitatis perfectio. Erit & ſabbatum ex ſabbato: quia ſanctorum quies hic inchoatur, illic uerò qualibet ex parte perficitur. libro decimoſexto, capite primo in Leuitic. Et: Sicut ſex diebus fecit Deus cœlum & terram, & mare, & omnia quæ in eis ſunt, & requieuit die ſeptimo: ſicut Chriſtus ſexta feria in cruce poſitus compleuit opus ſuum, dicens poſt propinatum acerum, Conſummatum eſt, ſabbato autem quieuit in ſepulchro: ſic & iuſtis omnibus in mundo preſſura, in mundo labor indicirur: ſed poſt mnndi finem, qui per ſex ætates quaſi per ſex dies partitur, in ſeptima eis requies perfecta ſeruatur. lib. 16. cap. 1. in Leuitic. Et: Vita æterna duos annos facit: primum, ante corporum reſurrectionem, dum iam requieſcũt animæ iuſtorum: ſecundũ, poſt corporum reparationem. Sed uterq; iſte annus anni ſexti frugibus locupletatur, dum per laborem præſentem & animarum quies, & corporum immortalitas obtinerur. lib. 18. cap. 5. in Leuitic. Item: Cibus ſpiritalis, ad quem iam hic ex quantulacunque patte pertiugunt animæ iuſtorum, dum renouantur de die in diẽ, & cogitatiouibus ſanctis ſpiritualibusq; ſaginantur affectionibus: multo uberius illis poſt mortem datur, cum depoſita corruptibilis carnis ſarcina, à priſtinæ ſeruirutis iugo reuelatæ ueritatis perceptione, magna quiete & beatorum ſpirituũ ſocietate lætantur. Hæ ſunt igitur ueteres fruges, quibus uſq; ad nouum annum ueſcuntur filij Iſrael: quia hac interim prima ſtola contenti ſunt ſancti, ſola ſcilicet animarum ſuarum fœlicitate, qua ex tempore mortalitalitatis ſuæ ex parte frui cœperant, cum renouarentur ſpiritu mentis ſuæ, donec ſtabilem, & occaſum amplius non habiruram, etiam in corporibus ſuis percipiant immortalitatem. lib. 18. cap. 5. in Leuitic. Et: In illa ſpiritus alacritate, in corporis immortalitate, alia eſt claritas ſolis, alia lunæ, alia ſtellarum: quia, teſte Apoſtolo, talis erit reſurrectio mortuorum. Omnes igitur tunc diuinæ uiſioni uacabunt, quia diuino munere hoc ipſum percipient: ſed tamen alia erit eorum gloria, qui etiam corpore corruptibili grauati, poſtpoſitis curis temporalibus, huic ſancto negotio ſe mancipauerunt, ut cordis oculum purgarent: & inter tenebras uitæ huius, ueritatis lumen inquirerent. alia illorum, qui ſemper dum hic uiuunt, terrenis curis adhærentes, ab amore occupationis huius peſsimæ non niſi mortis uiolentia ſeparantur. Alius erit honor continentium, qui hic in carne uiuentes, extra carnẽ facti ſunt: alius coniugatorum, qui carnis uoluptarem non niſi carne deficiente relinquere uoluerunt. Diſpar quoq; futura eſt remuneratio uoluntariæ paupertatis. lib. 19. cap. 2. in Leuitic.

Theophylactus inquit: Neq; enim mihi uidetur idem paradiſus & regnum. Bona enim regni neque auris audiuit, neque oculus uidit, neque in cor hominis aſcẽdit: paradiſum autem & oculus uidit Adæ, & auris audiuit de eis. De omnibus enim, inquit, lignis quæ ſunt in paradiſo edens comede. nam licet unum tantum lignum interdictum ſit eis: uerum & ipſum uiderunt, & de ipſo audierunt. Lętabatur enim in ſpiritu Adam, alioqui tantum operatio-

nem cum lętitia in agriculturam non obiuiſſet. Atque adeò non eſt contrarium quod Paulus dicit. Latro itaq; paradiſum ſortitus eſt, non autem aſſecutus eſt regnum: aſſequetur autem, quando & omnes quos enumerauit Paulus. nunc autem hoc tempore paradiſum habet, qui eſt pars ſpiritualis quietis. in Luc. cap. 23. Et: Hodie pleriq; ſunt increduli. in futuro tamen ſeculo omnes agnoſcent, quid nobis donauerit, cernentes in gloria nullis uerbis explicabili ſanctos. idem in Epiſtol. Pauli ad Epheſ. cap. 2. Item: Quemadmodum Sabbatum requies dicitur in Scriptura, nihil etiam uetuit quo minus poſthac introitus in terrã promiſsionis diceretur requies: ſic hodie nihil prohibet poſt hãc rurſus requiem uocari futuram, regnum uidelicet cœlorum: in quod, qui non crediderunt, non ingredientur. Idem ad Heb. cap. 4.

Zmaragdus: Nihil quidem dignum inueniri, uel comparari ad futuram gloriam poteſt. In quo enim mortale immortalibus conferas, aut inuiſibilibus uiſibilia, aut ęternis temporalia, aut caduca perpetuis? in epiſtol. Pauli ad Rom. cap. 8.

De aſpectu cruciatuum in inferno, ſic ſcribit Ansbertus: Sed mirandũ ualde eſt, cur hi qui ſumma fœlicitate perfruuntur, miſerorum cruciatus ſub oculis habere dicantur. Quia enim cœleſtis patriæ ciues perfectum gaudium ex uiſione ſui conditoris habebunt, procul dubio ex miſerorum cruciatu nullum mœrorem contrahent: & quia eos minimè ad ueniam tedire poſſe confidetant, profectò ad eos nulla miſericordia ſeipſos inclinant. Cur ergo in conſpectu eorum cruciantur, qui nec illorum miſerijs ultrà compati, ut pro eis apud iuſtum iudicem interueniant, nec de illorum ſupplicijs ullùm mœrorem habere probantur? Sed ſciendum nobis, quia ordinante diuina iuſticia hoc ideo fit, ut dũ impiorum cruciatus iuſti conſpiciunt, in Dei laudibus creſcant: quia & in ſe cernunt bonum, quo gratis remunerati ſunt: & in illis aſpiciunt ſupplicium, quod miſericorditer euaſerunt: eritq;, ut malorum tormentum ad electorum proficiat laudis incrementum. Ita enim tunc pulchra erit uniuerſitas, dum & gehenna iuſtè cruciat impios, & æterna fœlicitas iuſtè remunerat pios. Sicut niget colot in pictura ſubſternitur, ut ſuperiectus albus uel rubeus pulchrior oſtendatur: ita (inquam) tunc malos benè ordinans Deus, fœliciora exhibet gaudia beatorum, oſtenſis ante oculos eorum ſupplicijs reproborum. Et quamuis illud ex uiſione Dominica eorum gaudium non ſit quo creſcat: magis tamen autori ſuo ſe debitores ſenſiunt, quando & bonum cernunt, quod gratis percipiunt: & malum, quod miſericorditer euaſerunt. lib. 6. in 14. cap. Apocal.

DE PHILOSOPHIA.

GIſelbertus ait: Philoſophorũ ſcripturę, quaſi luteus paries dealbatus, nitore eloquij foris pollent: quæ ſi quando ueritatis ſpeciẽ prætendunt, falſa admiſcendo, quaſi colore quodã ſuperducto lutum erroris operiũt. Sed pagina uitæ quaſi fauus eſt, ſimplex quidẽ in uerbis, dulcis in myſterijs. Vnde illud eſt: Eſt diues, cũ nihil habeat: & eſt quaſi pauper, cum in multis diuitijs ſit. Mundi philoſophia pompoſo uerborũ apparatu, ueritatis theſauro priuatur. In præfat. lib. Altercationis. Item: Anetum conditis eſcis & conſumptis proijcitur: ſic peractis in ſtudẽtibus ſuis officijs, ſecularis ſcientia, ne diuinam impediat, à ſtudijs ſacris amoueatur, in lib. Altercat. capite 1. Et: Mundana ſapientia nihil puritatis, nihil gratię, nihil iuſticię promittit: quippe quæ ſenſum ſanum ſuis inſtitutis aliquoties peruertit. Gladius enim diaboli Dialectica eſt, & ſuos uerbo & ſenſu in errorem traducit ſequaces. Sicut enim de melligratĩ liquore in magno uaſe poſito, ſi uel modicum guſtaueris, reliquum eiuſdem ſaporis intelligis: aut ſi maris ſaporem experiri uolueris, non opus eſt ut totum ebibas mare, cuius amaritudo in paruis guttulis prodit eius uniuerſale: ſic ſe habet qualitas diuinæ & mundanæ philoſophiæ. In altera hauſtus cœleſtis diſciplinæ, in altera uanitatis & ſtulticię teſtimonium eſt. Iſta turbulenta dictat deuiantis errorem: illa intelligẽti animę uiam demonſtrat eminentiorẽ. in lib. Altercat. cap. 3. Et: Mundanæ quidem & ſeculares ſcripturæ materiam habent opera conditionis, diuina uerò pagina materiam habet opera reſtaurationis. in libro Altercat. capite quinto. Item: Aqua in ſanguinem (apud Ægyptios) uerſa, erratica peccatiſque obnoxia philoſophorum ſunt dogmata: ranæ, poetarum carmina: ſcyniphes, ſubtilitas hæreticorum. in libro Altercat. capite octauo. Et: Philoſophorum hoc ſolum ſtudium, auertere genus humanum à cultura diuina. in libro Altercat. capite decimo. Item: Quicquid à poetis uel alijs ſecularibus ſcriptis & exemplis in uſum noſtri profectus uertere poſſumus, non abnuamus. in lib. Altercat. capite 12.

Ansbertus: Multa à lege & prophetis nota didicerũt philoſophi huius ſeculi, quę tamen poſtea in prauũ dogma conuerterunt. Referunt enim quidam, ut de cæteris taceamus, multa Platonem à Ieremia propheta

in Ægypto

in Aegypto poſito, uera didiciſſe: ſed hæc ipſa poſtmodum(ut dictum eſt)in prauiſsimum dogma conuertiſſe.lib. 7. in 16. caput Apocalypſ.

Radulphus inquit: Et quidem in eorum (ſcilicet ſapientium huius mundi) ſcriptis multa reperiuntur quæ placeant,quæ cum ſacris paginis magnam conſonantiam habeant: cum aut rerum inueſtigãt naturam, aut humanos mores examinãt, recepti nõnuuquam eriam in ipſius diuinitaris noticiam. Deus enim,teſte Apoſtolo, reuelauit illis:quia tamen illum neſcierunt, ſine quo nemo ad patrem redit,non nos eorum con ſolatur ſapiẽria, ut ſaluari poſſe credamus, quos Mediatoris nec ſanguis abluit, nec ſa lutaris hoſtia reconciliauit. Inde eſt, quòd eorum nonnunquam & dicta ſuſcipimus, & damnationem dolemus. lib. 16. cap. 3.in Leuiric.

De augurijs idem ait: Auguria idcirco ſacra lege damnantur, quia gentili ſuperſtitione adinuenta ſunt,ad ineundã cum dæmonibus ſocietatẽ: qui huiuſmodi ſignificationibus, Magia & Aſtrologia, augurijs, cum hominibus talium curioſis confabulantur ad eorum ſeductionem : nonnunquam uera nunciantes, ut in errores inducant.lib.14.cap.4.in Leuitic.

Theophylactus ait: Chriſtus docuit & ſanauit, ut tu diſcas, quòd philoſophia noſtra uerbo & opere cõſtet: & neq; dicenda ſint,quę facere nõ licet:neq; facienda,quæ dictu ſunt abſurda.In Luc.cap.9. Et:Cum multi ſint cœli anagogicè dicendo, paucos ſanè numerabimus,& eos qui ſunt faciliores captu. Eſt enim primum cœlum finis ac terminus Ethicæ, atq; adeò morum ſcientiæ, quando mores ſuos quiſquam rectè formauerit. Deinde naturalis philoſophia eſt cœlum alterum, cum ſcientiam aliquis de uniuerſi cognirione, ceu comprehenſibilem circumſcripſerit.Deinde,tertium eſt cœlum Theologica ſcientia. in epiſt. Pauli 2.ad Corinth.cap.12.

DE LIBRIS SACRAE *Scripturæ.*

DE libris ſacris ita ſcribit Giſelbertus: Captiuato enim Dei populo à rege Babylonico, tota penitùs Bibliotheca per Chaldæos, hoſtes pacis & ueritatis, incenſa eſt.Combuſto etiã templo, ut tuorum infortunio ciuium ſatis edoctus es, precioſa quoque templi quæq; perierunt, quædam captiuitati prædæq; mancipata ſunt. Itaque uelox in lege Domini Eſdra ſcriba, accepta nonnulla à tyrannis remiſsionis gratia,ex his quæ memoriter tenuit, & ex his quæ Spiritus ſancti gratia inſpirauit,totius diuinæ paginæ monumenta (ut creditur)reſtaurauit, ubi etiam prædictum teſtimonium prophetico more ſubſcriptis adiecit.Nihil igitur in prioribus, id eſt Moſaicis ſcriptis,uel poſterioribus,nõ authenticum : quia totum effluxit per inexhauſtam ſancti Spiritus abyſſum, quicquid imbiberant & protulerant mundicordium ora prophetarum. Porrò quòd quibuſdam libris caret Eccleſia, ſicut Salomonis, qui tractauit & diſputauit de uirtute radicum, & ira beſtiarum,& de naturis rerum, id eſt, de hyſopo qui egreditur de pariete,uſq; ad cedrum,quæ eſt in Libano: & in libro Regum,ubi legitur, Reliqua autem uerborum eius quæ fecit, nónne hæc ſcripta ſunt in libro uerborum dierum Regum Iuda? hæc cauſa eſt, quòd hi libri à Chaldæis incenſi, cum alijs reparati non ſunt. Veteris enim & noui Teſtamenti ſeries 30. libris continetur: ueteris quidem 22 uolumina, noui 8. utrumque tamen Teſtamentum tribus ordinibus continetur & diſtinguitur: uetus quidem in Legem & Prophetas & Hagiographa, nouum uerò in Euangelia & Apoſtolos & Patres ſanctos. Lex 5. uolumina continet, Prophetæ 8, Hagiographa 9, Euangelia 4, Apoſtoli 4.Denique librum Samuelis ſequuntur libri Regum: quorum primum dicitur feciſſe Nathan, ultimum Ieremias.totum uolumen liber Regum dici ſolet:ſed impropriè, quia duo uolumina quæ præcedunt,Samuelis ſunt. ante tempus enim Samuelis non fuerunt reges apud Iudęos.Dicimus autem,librum quendam dictum fuiſſe Librum uerborum dierum regum Iuda: id eſt, ſanctorum temporum: qui ex mulris libris, qui remporum ſingulorum regum facti ſunt, de eorum factis quaſi breuiarium quoddam magnum: Ieremias uerò quæ ſibi digna rerineri uidebantur, ſcripſit in ultimo libro Regum. Poſtea Eſdras,uidens eum multa præterijſſe,quæ digna erant memoria, appoſuit in libro Paralipomenon; Hebraicè Dabreniamin. Deniq; quæcunque in Scripturis Apocrypha dicuntur,uel propter dubium autorem eſt,uel propter nullam fidelis Synagogæ uel Eccleſiæ confirmationem. In libro Altercationis, capite primo. Et: Itaque à primordio creaturarum attende ſcriptorum per Spiritum ſanctum authoritatem. Geneſis de creaturarum exordio, de generationum ſibi temporibus alternantibus ſuccedentium catalogo,de floribunda humani generis maſſa, ſed diluuio deleta,de trifaria terrę inter filios Noe diuiſione,de confuſione linguarum, de uocatione Abrahæ,& eius fide,& circumciſionis prærogatiua, & eiuſdem generis ſucceſsione uſque ad Moſen, myſtico plerun-

que charactere procedit. Exodus uerò grauiſsimam populi afflictionem, Moſi ortum, fugam & reditum, afflicti populi Dei per plagas Aegypti ſolarium: plebis credulæ tandem liberationem, Pharaonis & exercitus ſui interitum exponit. Hebræosque ex Aegypto eductos in deſertum traijcit, diuinorumq; præceptorum cum legis ſanctione regulas comprehendit. Leuiticus (ut ipſe melius noſti) ſacrificiorum diuerſorum ritum myſticum, genus, ordinem, conſecrationem ſacerdotum, Leuitarumq;, tabernaculi myſtici typica cũ ſuis ceremonijs uteuſilia, ſummi pontificis artificioſiſsimam paraturam, cœleſtibus ſacramentis plenam deſcribit. Numerorum uerò liber, pugnaturum aduerſus ethnicos ac infideles reges populum cenſet: principes ac duces inſtituit, caſtrorum ſtationes ordinemq; diſponit: tabernaculum muneribus principum, Leuitarum miniſterio, lucernis & candelabris ornat & inſtruit. Legem expiationis & confitendi peccati, item zelotypiæ & conſecratorum ſeu Nazaræorum deſcribit: Mariam ob murmur lepra percuſſam, Moſi fratris interuentione ſanitati reſtituit. Murmurantem tædio laboris & carnium deſiderio tumultuantem populum igne multat, & cædit ſerpentum morſibus. Rebelles ac ſchiſmaticos Chore, Dathan & Abiron hiatu acuoragine terræ incluſos, uiuos demergit in tartara. Ad Chriſti natiuitatem, fideiq; propagationem myſtico ſtellæ ortu Balaam arioli præludens uaticinio. Deuteronomium quoq;, ſecunda lex, & Euangelicę legis præfiguratio, repetitis iuſto ordine collatis à Deo filijs Iſrael innumeris beneficijs, decretis item atque promiſsis prophetico Moſi ſpiritu benedictionibus, ijs qui legem Domini ritè ſeruarint: reluctantibus uerò, ac (quod iam crebra experientia præmonente futurum timebatur) dura ceruice iugum Domini ferre recuſantibus, compluribus maledictionibus comminatis Moſen, cum iam centum ac uiginti eſſet annorum, myſticæ ſepulturæ tradit in terra Moab contra Phogor, uidelicet extra terram promiſsionis: hoc nimirum ſignificante Spiritu ſancto, niſi ſepulto Moſe, id eſt, carnali legis intelligentia mortificata, atq; ab humana conſuetudine ceu terræ aluus inſepulta, neminem ad terram promiſsionis, id eſt, ad beatam uitam, abſque Ioſue ducatu, Id eſt, niſi IESV ſeruatoris fides præluxerit, poſſe introduci. Ioſue, aliàs IESVS, filius Naue, typum Domini non ſolum in geſtis, uerumetiam in nomine gerens, tranſit Iordanem, hoſtium regnum ſubuertit, diuidit terram uictori populo: & per ſingulas urbes, uiculos, montes, flumina, torrentes, atque confinia, Eccleſiæ, cœleſtisq; Ieruſalem ſpiritualia regna deſcribit. Iudicum liber nunc bellis perſtrepens, nunc rurſus optata pace pauliſper interquieſcens, haud obſcura ſignificatione præſentem militantis Eccleſiæ ſtatum delineat: quam etſi quandoque hæreticis uel tyrannis ſuccumbentibus pacis commoditate aliquantiſper frui contingat: protinus tamen uideas alicunde, uel domeſtica principum ſimultate excitari atque oriri, quod inquietudinem ac tempeſtatem illi conciliet. Samuel, in Heli mortuo (ut diuus Hieronymus inquit) & in occiſo Saul, ueterem legem abolitam monſtrat. Porrò in Sadoch atque Dauid noui ſacerdotij, nouiq; imperij ſacramenta teſtatur. Malachim, id eſt, tertius & quartus Regum liber à Salomone uſque ad Iechoniam, & à Ierobeam filio Nabath uſque ad Oſeæ, qui ductus eſt in Aſſyrios, regnum Iuda & regnum deſcribit Iſrael. Si hiſtoriam reſpicias, uerba ſimplicia ſunt: ſi in literis ſenſum latentem inſpexeris, Eccleſiæ paucitas, & hæreticorum contra Eccleſiam bella narrantur. Eſdras, & Neemias, adiutor uidelicet & conſolator à Domino in unum uolumen coarctantur: inſtaurant templum, muros extruunt ciuitatis: omniſq; illa turba populi redeuntis in patriam, & deſcriptio ſacerdotũ, Leuitarum, Iſraelis, proſelytorum, ac per ſingulas familias murorum ac turrium opera diuiſa, aliud in cortice præferunt, aliud in medulla continent. Proxima dehinc Euangelicæ libertati duobus Machabæorum libris, Iudæorum aduerſus gentes Perſarum prælia, nobileſq; triumphi, fœdus quoq; amicitiarum cum Romanorum ducibus atq; legationum narrantur. Chriſtus quippe iam præ foribus adeſſe uidebatur, ac in ſtrenuis illis, ac uerè fidelibus Machabæis ſalubre contra gentium infidelitatem bellũ gerẽs: interim miſsis (iuxta Iſaiæ uaticinium) Apoſtolis ad gentes in mare, in Aphricam & Lydiam tenentes ſagittam, in Italiam & Græciam: primùm quidem Romanum imperium conuerſis ex circumciſione Iudeis perpeti ſocietate, ac neceſsitudinis nexu indiſſolubili copulauit, donec gentiũ plenitudo intraret, & ſic omnis Iſrael ſaluus fieret. In lib. Alterc. cap. 20.

Radulphus inquit: In ſacra Scriptura ſpecies dictionis quatuor ſunt: hiſtorica, prophetica, prouerbialis, & ſimpliciter docẽs. Hiſtoria eſt præteritarũ rerum narratio, ut in quinque libris Moyſi. In quibus licet res de quibus agitur, plenæ ſint figuris: hiſtorialiter tamen legiſlator ea uel à Domino iuſſa, uel à ſe & à populo illo completa

eſſe

eſſe pronunciat. Item Ieſu Naue liber, Iudicum, Ruth, Regum, Paralipomenon, Ezras, Eſther, quatuor Euangelia, Actus Apoſtolorum, ad diuinam hiſtoriam pertinent. Nam Thobias, Iudith, & Machabæorum, quáuis ad inſtructionem Eccleſiæ legantur, perfectam tamen nòn habent autoritatem. Prophetica locutio eſt, cum futura prędicuntur. Iſta in Pſalmis reperitur, Iſaia, Ieremia, Iezechiele, Daniele, duodecim prophetis. Hæc plano ſermone nonnulla prænunciat, ut eſt illud Iſaiæ: Ecce uirgo concipiet, & pariet filium. In quamplurimis prouerbiali utitur, ut idem de eadem re: Exibit uirga de radice Ieſſæ, & flos de radice eius aſcendet. Prouerbialis ſpecies eſt figurata locutio, aliud ſonás & aliud ſentiens, & de moribus tractans. Nam & prophetiæ (ut diximus) hanc ſibi ſæpe aſſumunt: ſed tamen præcipuè morali doctrinæ aſſcribitur. Hæc in Prouerbijs Salomonis accipitur, in Canticis canticorũ, in Sapientia, in Eccleſiaſtico. Iob autem partim hiſtoricus, partim propheticus; partim uerò prouerbialis inuenitur. Eccleſiaſtes quoque prouerbialis in parte, ſed in maiori ſimplicem doctrinam proſequitur. Simplex doctrina eſt, quæ de fide ac moribus ſimpliciter docet. Hæc nec hiſtoriam texit, quia res geſtás non ex ordine proſequitur, licet aliquid ex præteritorum memoria ad auditorem inſtruendum aſſumat: nèc prophetiam, quia res futuras non ſibi reuelatas, ſed ab alijs auditas & creditas pronunciat: neque prouerbialiter loquitur, quia tantummodò ſimpliciter docet. In hac parte continentur beati Pauli Epiſtolæ, & cæterę ſeptẽ Canonicæ. Hæc cum hiſtoria commune habet, quòd utraque ſuperficie facilis uidetur, cum ſint in ſpectione & intellectu plerunque difficiles. Prouerbialis uerò in hoc cum prophetia conuenit, quòd ſuperficie difficiles uidentur, cum intellectu plerumque non ſint. Sed ſciendum, quòd hiſtoriales libri plerũque etiam prophetias interſerunt. Nam Moyſes cum res quas hiſtorialiter narrat, penè omnes propheticas habeat, nonnunquam etiam uoce manifeſtè prophetat, ut eſt illud: Prophetam uobis ſuſcitabit Deus de fratribus ueſtris, tanquam me, ipſum audietis. Item & prouerbia in hiſtorijs reperiuntur: ut in Regum, Nathan propheta Dauid regis peccatum ſub prouerbij uelamine arguit. Sic & ſimplex doctrina ſæpe: ut eſt, Diliges Dominum Deum tuum. &: Non occides, Non furaberis. Item in Prophetis nonnullæ ſunt hiſtoriæ: ut in Iſaia de Iezechia rege, quæ tamen realiter prophetia eſt: quia quod hiſtoricè narrat, myſticè intellectum futura prænunciat. Et in Ieremia, cum dicitur: Si cum peditibus currens laboraſti, quomodo contendere poteris cum equis? Prouerbiũ eſt. Sic & Micheas cum clamat: Indicabo tibi homo quid ſit bonum, Facere iudicium, & diligere miſericordiam, & ſollicitum ambulare cum Deo tuo: ſimplex doctrina eſt. Poſſunt pari modo in Prouerbijs alicubi prophetiæ, ſed & ſimplex doctrina ſæpius aduerti: ſicut & in Epiſtolis Apoſtolicis nonnulla prophetica inueniri. Vnde conſtat, cum libri hiſtoriales aut prophetici, ſeu etiam prouerbiales dicuntur, non quòd hoc uel illud ſolum ſine quantulacunque alterius admixtione habeant: ſed quòd hoc aut illud ex maxima parte cõtineant, ſic uocari. libro decimoquarto, cap. 1. in Leuitic.

De Moſe, inquit Giſelbertus: In quinque libris Moſi continetur principium mundi; medium, & conſummatio. In Geneſi, deſcribitur creatio mundi. In Exodo, recreatio. In Leuitico, ſacramentorum Eccleſiæ adminiſtratio. In libro Numerorum, Euangelica prędicatio. In Deuteronomio, ultima conſummatio, unde & benedictionibus terminatur. Itaque in Geneſi ordo creationis, in Exodo myſterium recreationis, in Leuitico ſanctitas Eccleſiaſticæ adminiſtrationis, in Numeris catalogus Euangelicæ prædicationis, in Deuteronomio conſummatio æternæ benedictionis. Inter hos autem quinque libros in hoc excellit Exodus, quòd per omnia quæ filijs Iſrael in figura contingebant, planius & plenius myſteria continentur Chriſti & Eccleſiæ. hinc namque primum. In libro Altercationis capite 9.

Radulphus ait: In Moyſi libris Leuiticus obſcurior habetur, & legentibus faſtidium potius quàm ædificationem ſolet afferre, quòd eorum à ſe acumen craſsiore quadam umbra repellere uideatur. in Prę fatione.

De Salomone, inquit Giſelbertus: Salomon tria compoſuit uolumina: Parabolas, ſiue Prouerbia: ſecundũ, Eccleſiaſten: tertium, Cantica canticorum. In primo quaſi ex paterno affectu alloquitur filium dilectum, ad capeſſandam ſapientiam, & uitandam ſtulticiam exhortatur. In ſecundo, quaſi iam maturæ ætatis uirum, tranſituris non inhærendum admonet. In tertio, iam calcato ſeculo conſummatum, & in omnibus expeditum, ſponſi iungit amplexibus. Sic etiam gentilium philoſophi auditores ſuos primùm informare probantur per Ethicam, inde per Phyſicam, poſtremò ingerunt Philoſophiam. In lib.

Altercat. capite decimoſexto.

Radulphus ait: Hunc ordinem quem in holocauſtis & ſimili oblatione oſtedimus, Salomon in libris ſuis expreſsit: cũ primo loco Prouerbia, ſecũdo Eccleſiaſten, tertio Cantica canticorũ inſtituit. In primo quippe morum correptio: in ſecundo mentis ad alta uolatus, per quem omnium quę ſub ſóle fiunt, uanitas depreheditur: in tertio, per cœleſtis illius ſponſi deſiderium, defecatæ mentis impinguatio declaratur. lib. 1. cap. 4. in Leuitic.

De libro Sapientiæ, inquit Giſelbertus: Quidam librum ſapientiæ Salomonis cuidam ſapientiſsimo Iudæo Philoni intitulant: & quicquid ibi quaſi de Salomone agitur, in Chriſti perſona accipiendum eſt. Ipſe enim rex uerus, ipſe ſapientia, fortitudo, iuſticia, ſanctitas & prudentia. In libro Altercat. cap. 16.

DE MATTHAEO.

Ansbertus: In Gręca lingua, præter Euangelium Matthæi, & Epiſtolam Pauli ad Hebræos, nouum Teſtamentum initium dediſſe, nulli dubium eſt. libro 6. in 13. caput Apocalypſ.

DE IOHANNE.

Smaragdus inquit: Cæteros quippe Euãgeliſtas nouimus, plura de miraculis noſtri Saluatoris, pauciora de diuinitate locutos: Iohannes autem perpauca de humanis ſcribens actibus, potius ſe exponendis diuinæ naturæ indidit arcanis: patenter inſinuans, quanta de pectore IESV fluenta doctrinæ cœleſtis, quæ nobis eructaret, hauſerit. in Euangel. Iohannis, cap. ultimo.

DE EPISTOLA AD HEBRAEOS.

Theophylactus: Cũ tot hæreſes in exordio ſtatim huius Epiſtolæ ad Hebræos ſint euerſæ, audent tamen nonnulli aſſeuerare, hanc epiſtolam ad Hebræos non eſſe Pauli: neque Paulum decere, ſumpto argumento & ſigno ex Epiſtolæ huius charactere ſeu ſtylo, quia differat ab aliarum à Paulo conſcriptarum literarum dictione. Verumenimuero precium certè fuerat operæ, ſimul eos uidere ſententiarũ pondus & amplitudinẽ, earumq; robur: quod nemo caſſare, debilitare, aut infringere poſsit, non eſſe alterius quàm Pauli, Chriſtũ in ſeſe loquentem habentis. Quòd ſi omnino huius Epiſtolæ dictione offendantur, nouerint Epiſtolam hanc ab apoſtolo Paulo Hebraica lingua concinnatam, ut qui Hebręis in hac ipſa loqueretur: in Græcam uerò linguam, ab (ut quibuſdam placet) Luca tranſlatam, uel (ut alij ſentiunt) à Clemente, cuius & ſtylũ potius retinet. Simile igitur quiddam delinquunt (ut ita dicam) qui hanc Epiſtolam Paulo auferunt, perinde, ac ſi Paulum à Chriſto diuellerent. in epiſtol. Pauli ad Hebræos, cap. 1.

DE APOCALYPSI.

De autore inquit Ansbertus: Abſit ut ſeparatim Pater, ſeparatim Filius, ſeparatim Spiritus ſanctus Apocalypſin miſiſſe credãtur: ſed ſimul Pater & Filius & Spiritus ſanctus, unus & uerus Deus, Trinitas inſeparabilis, quæ tota in angelo fuit, tota per angelum Iohannem docuit: quanquam idem angelus ſolius incarnati uerbi perſonam geſſerit. Ansbertus in Præfat. in Apocalyp. Et: Hubera tua ſimilia botris. Vnde & idem Iohannes, cuius hæc eſt Apocalypſis, ſuper pectus Domini tanquam huberibus alendus, in cœna recubuiſſe deſcribitur. Ansbertus libro primo, in caput primũ Apocalypſ. Item: Mirandum ualde eſt, cur apud Orientales (ſecundum quorundam ſententiam) de hoc libro dubitetur, ac nequaquam plenæ authoritatis putetur: maximè cum & fidelis eiuſdem hiſtoriæ ſcriptor Iohannes retineatur, & locus in quo uiſa fuerit, à quo & per quem miſſa, à quo & per quẽ reuelata, cuiusq; teſtimonio ſit roborata, apertiſsimè declaretur. Ne enim quiſquam de his quæ in ea narrantur, dubitaret: ſubiecit adhuc idem qui teſtimoniũ perhibet eorum, ac citò ſe uenturum: & tẽpus prædixit, ſolitæq; confirmationis, iuramentum, & ait: Amen, id eſt, uerè, ſiue fideliter. Ansbert. libro decimo, in 22. caput Apocalyp.

De dignitate eius libri, Ansbertus inquit: Inter reliquos igitur noui Teſtamenti libros, ſola Apocalypſis prophetia uocatur, de qua per eius autorẽ dicitur: Beatus qui legit, & qui audiunt uerba prophetiæ libri huius, & ſeruant ea quæ in ea ſcripta ſunt. Quia ergo noua prophetia eſt, ſic excellit ueteres prophetias, ſicut Euangelium obſeruantias legis. In quo autem ueteres excellit prophetias, niſi in eo, quòd de Chriſto & Eccleſia adimpleta iam ſacramenta denunciat, quæ illæ à longè proſpicientes, uentura cernebant. Sic enim iſta prophetia excellentior illis habetur: ſicut Iohannes baptiſta, qui digito Dominum oſtendit, maior prophetarum antiquorum, qui eum uenturum prædixerant, uocatur. Hinc eſt, quòd cum ſit multarum figurarum denſiſsimis umbris opacata, nouo nomine Apocalypſis (id eſt reuelatio) inſcribitur: quia ſcilicet (ut dictum eſt) ea quæ de Chriſto & Eccleſia antiqua prophetia reuelanda prædixit, hæc reuelata oſtendit. Ad cuius roborandam firmitatem, occurrit etiam authoritas mittentis, deferentis & accipientis, ac loci ipſius uiſionis.

A' quo

A'quo enim miſſa fuiſſe cognoſcitur, niſi à Patre & Filio & Spiritu ſancto? Per quem miſſa, niſi per angelum ? Niſi enim hanc per angelum Deus palàm faceret, nequaquam Iohanes diceret: Apocalypſis IESV CHRISTI, quam dedit Deus palàm facere ſeruis ſuis, quæ oportet fieri citò, & ſignificauit mittens per angelum ſuum. Et niſi à Filio per eundem angelum mitteretur, nequaquam idem Vnigenitus Patris diceret: Ego IESVS miſi angelum meum teſtificari uobis hæc in Eccleſijs. Niſi autem à Spiritu ſancto per iam dictum angelum reuelanda dirigeretur, minimè in eadem reuelatione diceretur: Dominus Deus omnipotens, Spiritus prophetarum, miſit angelum ſuum oſtendere ſeruis ſuis, quæ oportet fieri citò. Idem enim eſt Spiritus ſanctus, qui & ſpiritus prophetarũ, quiq; ſecundum Petri ſententiam ſpetialiter per prophetas locutus fuiſſe perhibetur. Anſbertus in Præfat. in Apocal.

De phraſibus Apocalypſis, inquit Anſbertus. Nunc à ſpecie ad genus, nunc à genere ad ſpeciẽ, nũc à ſpecie ad ſpeciẽ ſermo recurrit: modò in ſpecie genus inuenitur, modò genus generi iungitur. Species enim dicitur, qua non totũ generaliter, ſed aliquid ſpecialiter Scripturæ ſacræ locutio determinat: genus uerò, quo cũcta generaliter comprehendit. in Præfatione in Apocalypſim.

INCLINATIO DOCTRINAE, COMPLEctens peculiares & incommodas opiniones, ſtipulas & errores doctorum.

DE ANGELIS.

RAdulphus: Ante Chriſtum paſſum adorabantur à patribus angeli, & tacebant: poſt paſsionis uerò eius completa myſteria, beatus Iohannes cum angelo loquens, & ab eo ſecreta cœleſtia audiens: Cecidi, inquit, ad pedes eius, ut adorarẽ eum. Et dixit mihi: Vide ne feceris. Cõſeruus tuus ſum, & fratrum tuorum, habentium teſtimonium IESV. lib. 2. capite 4. in Leuitic. Non diſtinguit autem Radulphus inter phraſin, quæ ſignificat reuerentię externę ſignificationẽ exhibere: & eam quæ ſignificat inuocationẽ, ſoli Deo cõuenientẽ.

DE PECCATO.

Giſelbertus inquit: Poſt lauacrũ, nec originale nec actuale peccatũ in baptizatis remanet. In libro Altercationis Synagogæ & Eccleſiæ, capite octauo. Hæc abſque declaratione accepta, praua gignerent dogmata.

DE LIBERO ARBITRIO.

Nimium tribuit hominis uiribus Giſelbertus, inquiẽs: Deus author eſt ſalutis, liberum arbitriũ tantũ capax: uelle, poſſe, perficere, ſolius eſt adiutricis gratiæ, ſine qua nec baptiſmus, nec fides, nec opus, quod uidetur, effectũ meriti habet. Sola igitur mater gratia, libero arbitrio ſuccurrit, pro libertate ęterna cõſequenda. in li. Alterc. cap. 5.

Theophylactus ait: Quod Chriſtus dicit, Si quis uult poſt me uenire, Matthæi decimoſexto: uult oſtendere, eſſe liberum arbitrium, & non coactam uirtutem. in Matthæum capite 15. Et: Pauci qui ſaluantur, & qui digni ſunt ut eligantur à Deo: ita ut Dei quidẽ ſit uocare, electi aũt uel fieri uel non fieri, noſtrum eſt. in Matthæum capite uigeſimo ſecundo. Et: Rationalis, ad quã ſubſequitur liberum arbitrium, ſubſtantia eſt hominis. Omne autem rationale eſt liberi arbitrij. Dat igitur nobis Dominus rationem, ut ea libere utamur, tanquam noſtra ſubſtãtia: dat autem omnibus ex ęquo. Omnes enim ex æquo rationales ſunt, & æquè liberum habẽt arbitrium. idem in Lucã, cap. 15. Item: Ne exiſtimẽt poſteriores, quòd Apoſtoli à ſe nihil ad uirtutem cõtulerint, ſed totum Dei fuerit: Non hoc erit (inquit) ſic. neq; enim Apoſtolis meis uti uolo ut inſtrumentis inanimatis. Denique inuenies Apoſtolos, & maximè Paulum, multa & ex humanis induſtrijs rectè facere. Et lege Acta, quamuis & in his nõ abfuerit diuinum ſubſidiũ: interea autẽ & Apoſtolis accedit utilitas, ne faſtu inflentur ex hoc. ſi enim ipſi nihil curaſſent, & à Deo omnia facta fuiſſent, inflati fuiſſent, quaſi maius quiddã ſupra uires humanas ſortiti. Et alioquin naturę ignauia & corruptione nihil à ſe excogitabãt, ſed omnia expectabant à uerbo. idem in Luc. cap. uigeſimoſecundo. Et: Nullus poteſt uenire ad me, niſi pater traxerit eum. Hoc dicit Chriſtus, non ut libertatem tollat arbitrij, abſit: ſed ut oſtendat, quòd multa habeat opus cooperatione à Deo, is qui crediturus eſt. Et aliter: Illos trahit pater, qui habent uoluntatis aptitudinem: eos autem qui ſeipſos non faciunt idoneos, non trahit ad fidem. Nam ſicut magnes non omnia, ſed ſolum ferrum attrahit: ita & Deus ad omnes quidem appropriat, eos autem qui magis idonei & familiaritatem erga ipſum præ ſe ferunt, trahit. Igitur Pater quidem trahit, & adducit ad Filium: Filius autem reſuſcitat, & uiuificat, in bonis uitam & ſpirationem, hoc eſt Spiritũ ſanctũ tribuens. Itaq; ſancta Trinitas benefacit ijs qui credũt, & nõ Pater ſolus, uel Filius ſolus: ſed ſicut una natura, ita una operatio beneficẽtię Patris addu

centis, Filij uiuificantis, Spiritus ſancti qui fit ijs qui uiuificantur, pro ſpiratione. Omnis enim qui uiuit, & ſpirationem habet. Idem in Iohannē capite ſexto. Item: Vſus eſt Paulus hoc dicto (Non habet poteſtatem figulus, ex eadem maſſa facere aliud quidem uas in honorem, aliud ad ignominiam?) non ut è medio tolleret, adimeret'ue nobis libertatis noſtræ ius, liberumue arbitrium: neque ut nos corporis languidos, ac planè immobiles oſtenderet: uerùm ut doceret, quomodo nos oporteat obedire Deo, utq́ue intenſum atque adeò ipſiſsimum ſilentium, neq; non ſummam obedientiam exhiberet. Perinde, inquit, ut figulus ex eadem maſſa lutoúe, quæ animus tulerit, fingit, neque ullum ei uas contradicit: ſic cum hic ex eodem genere mortalium, alios quidem puniat, alios uerò honore dignetur, ne ſis tu curioſus, ſed adora tantummodo ipſum, lutum imitando: ac ut illud manum figuli ſequitur, ſic tu conſilio & uoluntati omnia gubernantis cede. Idem in epiſtol. Pauli ad Romanos capite nono. Ex hiſce teſtimonijs ſatis liquet, quòd hanc doctrinam non habuerit putam Theophylactus.

DE IVSTIFICATIONE, SEV *remiſsione peccatorum.*

Giſelbertus: Peccatorum uariæ remiſsiones in nouo Teſtamento. Prima remiſsio, baptiſmus: ſecunda, martyrium: tertia, eleemoſyna: quarta, reatus alieni remiſsio: quinta, conuerſio: ſexta, charitas, quæ operit multitudinem peccatorum: ſeptima fit per lachrymas, id eſt, lauatio ſtrati noſtri, & iugis confeſsio. Sic gratia diffuſa per orbem dona ſua partitur, ut populus Eccleſiæ ſemper uitæ cœleſtis aditum inueniat, ſi cœperit odiſſe malum, quod amabat: & bonum amare, quod oderat. in lib. Altercat. capite undecimo. Item: Tribus modis homo ſaluatur: agnitione ſuæ iniquitatis, obedientia, & in doctrina Chriſti perſeuerantia. in lib. Altercat. cap. 21.

Radulphus ita ſcribit: Res eſt manifeſtá, Eccleſiam ab immunditijs ſuis tum fidei uirtute, tum pœnitentiæ ſuæ ſatisfactione mundari. Aſpergitur uerò ſanguis ſepties, propter ſeptiformem ſpiritum, per quem peccatorum remiſsio condonatur. Aſpergitur digito pontificis: ut intelligas, Chriſti poteſtate ueniam peccatoribus tribui. Sunt tamen eiuſdem & illi participes, quibus ipſe ait: Quodcunque ſolueritis ſuper terram. lib. duodecimo, cap. primo in Leuitic. Et: Poſtquam lex quid pro reatu humano Mediator noſter obtulerit, fidemq́ue noſtram, quæ tantæ rei accommodanda eſt, inſinuauit: iam unuſquiſq; quid pro ſe agere debeat, ut ueniam conſequi mereatur, adiungit. Neq; enim aut ſanguis Chriſti expiat omnes, aut fides ſola ſufficiet, ut inter eos quos expiat numeremur: niſi ſanguinis Chriſti utilitatem, congrua pœnitentiæ ſatisfactione mercemur. Vnde ſcriptum eſt in Exodo: Portabit Aaron iniquitates eorum, quæ obtulerint & ſanctificauerint filij Iſrael. Aaron quippe noſter, eas tantum fidelium iniquitates portat, & paſsionis ſuæ ſupplicio expiat, quarum confeſsionem Deo obtulerint, & ſanctificauerint eas: hoc eſt, digna emendatione correxerint. Idem lib. 3. cap. 1. in Leuitic.

Giſelbertus inquit: Credendum eſt. nō nullos ipſo iudicio diluuij purgatos, alios per hoc prædamnatos. in libro Altercat. capite ſexto.

DE BONIS OPERIBVS.

Radulphus: Sunt nonnulli qui omnibus quæ mundi ſunt abrenunciant, omnia ſtudia ſua ad Deum conuertunt: quia tamen uiribus deſtituti, nō ſufficiunt laborare, placant Deum ſola innocentiæ ſanctitate. Scriptū quippe eſt: Non priuabis bonis eos, qui ambulant in innocentia. libro 1. capite 2. in Leuitic.

Theophylactus ait: Bonorum operū perfectio, quam & fundamentum nominauit Paulus, uitam æternam præbere poteſt. in epiſtol. Pauli ad Timoth. cap. 6. Hæc pugnant cum hoc fundamento, Nō eſt in alio quoquam ſalus.

DE ELEEMOSYNA.

Tantus eſt miſericordiæ fructus, ut ab homine crimina tollat, in homine dona cuſtodiat, & in terra uiuētium beatum illum efficiat. Radulph. libro 10. cap. 1. in Leuitic. Hæc meritum Chriſti & gratuitam Dei miſericordiam obſcurant.

DE ORATIONE.

De mediatrice Maria malè inquit Giſelbertus: Accedamus ad hunc thronum gratiæ cum fiducia. Ipſa enim eſt ſtella, cuius ducatu & interuentu ad patriam transfretamus: ipſa Deum patrem orat & deprecatur pro ſeruis, filium pro filijs, ſed naturalē pro adoptatis. in lib. Alterc. cap. 16. Paulus Chriſtum demonſtrat eſſe thronū gratiæ, non alium quenquam.

DE INVOCATIONE *ſanctorum.*

Radulphus: Notandū quòd ſimilæ pars ſola, thuris uerò non pars, ſed ipſum thus totum Domino incendi præcipitur. Orationis enim ſacrificium, non niſi Domino ſoli offerendum eſt. Nam etſi ſancti rogantur à nobis, non tamen ut nos ipſi ſaluent, (Domini ſiquidem eſt ſalus) uerùm ut nobis ſalutem impetrent, poſtulantur. Alioqui

maledictus,

maledictus, qui ſpem ſuã ponit in homine. Hæc eſt igitur latria, quę ſoli debetur Deo, adorandi & ſacrificandi deuotio: nempe ab illo ſolo ſalus humana & petenda & ſperanda eſt. libro primo, capite quarto in Leuit. Et: Decet peccatorem hæc humilitas, ut ſine mediatore aliquo iuſto petere indulgentiam non præſumat. Sic namque amici Iob, per ipſum, in quem peccauerãt, reconciliati ſunt. Cornelius quoque per Petrum, ſed & Saulus per Ananiã. ad Chriſti gratiam accedere meruerunt. Radul. libro tertio, capite primo in Leuitic.

De inuocatione Sanctorum in Miſſa, loquitur idem: Supplices te rogamus omnipotens Deus, iube hæc perferri per manus ſancti angeli tui in ſublime altare tuum, in conpectu diuinæ maieſtatis tuæ: ut quotquot ex hac altaris participatione ſacroſanctum filij tui corpus ſanguinemq; ſumpſerimus, omni benedictione cœleſti & gratia repleamur. libro ſecundo, capite quarto in Leuitic. Chriſtus docet patrem cœleſtem inuocandum, ac repetit hoc dictum: Dominum Deum tuum adorabis. In ſuo quoque nomine, non in alterius, iubet inuocare patrem.

DE SANCTIS.

Giſelbertus: Vellus Gedeonis, ſacratiſsimæ Virginis corpus eſt, ſine omni carnis macula. Cum enim uellus ſit in corpore, corporis neſcit paſsiones: ſic rore Spiritus ſancti uellus, id eſt corpus uirginale compluctum, nullum carnalis uitij ſenſit contagium. In lib. Altercat. cap. 4. Item: Autor facit Mariam deprecatricem pro nobis. in lib. Alterc. cap. 16. Et: Maria cõſolatio infirmorum, redemptio captiuorum, liberatio damnatorum, ſalus uniuerſorum: de ſe ſentit humilia, cuius honori famulantur omnia, terra, pontus, æther. In lib. Altercat. cap. 20. Item: Principale fundamentum totius humanæ ſalutis, matrem aduerte Saluatoris, quę lethalibus ſerpentis & Euę obuia ueſtigijs, partu ſuo mortis iter interclusit: & oſtium uitæ (quod eſt Chriſtus) intrare contendentibus aperuit, chirographũ lethalis pacti deleuit, exhęredatũ regni conſorte noui teſtatoris ſigillo ſummi regis fecit hæredẽ, filijq; ſui cohæredẽ. Ibidẽ.

DE MARTYRIBUS.

Nimium tribuit martyrio Anſbertus: Eſt & alia uitę lauatio, in Chriſti confeſsione effuſio ſanguinis: quæ non ſolum maculas detergit peccatorum, uerumetiam dignitatem promeretur filiorum Dei. lib. 10. in 22. cap. Apocalyp.

DE POENITENTIA.

Giſelbertus ait: Dignus fructus pœnitentiæ, eſt dolor mali præteriti, ſatifactio delicti. Deniq; tria iſta conſidera, pœnitentiam, fructum & dignum. Quæ ſunt iſta tria? Dolor pręteriti, cuſtodia futuri, ſatisfactio delicti. Tanta eſt pœnitentia tua, quãta contritio tua, quanta deuotio tua: contritio, ſcilicet pro malo quod feciſti: deuotio, pro bono recuperãdo quod amiſiſti. Noli laborem pœnitentiæ uerbis exponere: quia tantum profeciſti, quantũ laboraſti. Opus ſine contritione, flos eſt ſine fructu: cõtritio ſine opere, fructus eſt ſine maturitate. uera ergo pœnitentia totũ aufert, quod minatur damnatio: totum confert, quod promittit ſaluatio: mala æterna aufert, bona æterna confert. Primus pœnitentiæ fructus, meritum: ſecundus, præmium. In libro Alterc. cap. 7.

Radulphus inquit: Docemur quippe per hanc ſanguinis partitionem, luctu & afflictione noſtra primùm doctoribus ſatisfaciendum: deinde per eorum abſolutionem, nimirum quibus claues regni commiſſæ ſunt, ad diuinam indulgentiam pertingendum. Doctoribus quippe dictum eſt: Quæcunque ligaueritis ſuper terram, ligata erunt & in cœlo: & quęcunque ſolueritis ſuper terram, ſoluta erunt & in cœlo. Sed & quicunque ſunt electi, ſi ſanctitatis gratia prædit ſunt, Deo eos familiares eſſe non dubium eſt. Accedendum itaque ad illos, uulnera per confeſsionem pandenda: flendum coram eis, ut altaris cornua ſanguine noſtro tangantur, præpoſiti ſcilicet noſtri, ſeu etiam quique religioſi, fletibus noſtris ad compaſsionem flectantur: ſicque commiſſa noſtra & meritis leuent, & poteſtate relaxent. Decet enim peccatorem hæc humilitas, ut ſine mediatore aliquo iuſto petere indulgentiam non præſumat. libro tertio, capite primo in Leuitic. Et: Quiſquis ueniam impetrare, quiſquis orationem ſacerdotis ſibi prodeſſe deſiderat, conuertatur ab iniquitate ſua, & quieſcens agere peruerſe, innocentiam manuum ſuarum quaſi primum agnum offerat: ut ſi in ſecundo adhuc inualidus eſt, & contrarijs affectionibus inquietatur: prima tamen oblatione, quod in ſecunda peccat, faciat ueniale. idem lib. decimo, capite ſecundo in Leuitic. Item: Per macerationem carnis culpa redimitur. Radulphus libro 20. capite 3. in Leuit.

De contritione loquitur idem: Manifeſtum eſt, mox ut homo ad Deum conuertitur, primo loco cor eius occupare timorem. Deinde conſilium ſuccedit, quo ſibi ipſe perſuadet à uitijs declinandum, ne iudicium diuinum incurrat. Cui ſubſequenter fortitudo neceſſaria eſt, ut quod deliberauit, implere preualeat. lib. 6. cap. 1. in Leuit. Audis in his ſentẽtijs, fidẽ nitẽtẽ

miſericordia

miſericordia Dei, per Chriſtum, non urgeri, non declarari.

De Baptiſmo Iohannis Theophylactus inquit: Tametſi baptizabantur, non tamen remiſsionem peccatorum habebat baptiſma Iohannis: ſed ſolam pœnitentiam prædicabat Iohannes, & ad remiſsioné peccatorum ferebat: hoc eſt, ad Chriſti baptiſma ducebat, apud quem remiſsio peccatorum. Matth. cap. 3. Item: Baptizant diſcipuli Chriſti baptiſmo, quod nihil habebat amplius quàm baptiſmus Iohannis. ambò enim imperfecti, & nondum habentes ſpiritū: eademq; utriq; cauſa, ut adducantur ad Chriſtum baptizandi. Theophylactus in Iohan. cap. 1. Sed alibi dicit idem contrà: Omnes qui ueniebant, & baptizabantur à Iohanne, ſoluebantur per pœnitentiā à uinculo peccatorum ſuorum, dum credebant in Chriſtum. in Matc. cap. 1.

DE CONFESSIONE.

Radulphus: Dignum eſt ut qui peccatorum ſuorum confeſsionem facit, conſummet eam, omnia quæ ad memoriam reuocare poteſt, Domino pandens: non alia prodens, alia abſcondens. lib. 3. cap. 7. in Leuitic. Item: Homo ſicuti confeſsioné huiuſmodi, utrum uera an falſa ſit, nequit examinare: ſic nec iudicare de ea poteſt, nec certam ueniæ ſpé confitenti promittere. idem lib. 3. cap. 7. in Leuitic.

DE SATISFACTIONE.

Radulphus inquit: Venditores poſſeſsionis hæreditatis æternæ hi ſunt, qui claues regni cœlorum à Domino ſuſceperunt, quibus commiſſa eſt poteſtas ut ligent & excludant peccantes, ſoluant & introducant pœnitentes. Iſtis ergo (iuxta Domini præceptum) prouidendum eſt, ut in hoc mercimonio nō grauent ciues ſuos, maioré ſatiſfactionem exigentes ab eis quàm peccati qualitas requirit. Emptor quoq; caueat neceſſa eſt, ne Dei diſpenſatorem contriſtet, ſi tepida ſcilicet mente ſui delicti ueniam patens, iuſtam ſatisfactionis menſuram non explet. libro 18. capite 4. in Leuitic. Et: Munera de fermento offeruntur Domino, cum aliquis uſuris, ſeu etiam rapinis & furtis aſſuetus, denuò compunctus miſericorditer erogat, quod crudeliter aggregauit. Si enim conuerſus egerit pœnitentiam, & reatus ſui medicinam à te quæſierit: quid tandē dabis ei conſilij, niſi ut amicos faciat ſibi de Mammona iniquitatis? Etſi non inuenit quibus reddat quod rapuit, banè ipſe diſtribuat quod malè uſurpauit. Quæ tamen munera non eius ſunt meriti, quomodo ſi de iuſtis laboribus daretur eleemoſyna: ſufficit eis, ut præteritæ rapacitatis dignam ſatisfactionem obtineat. Idē lib. 1. capite 8. in Leuitic. Item: Ipſa innocentia poſt peccati abrenunciationem, ſi non pro præſentibus, tamen pro præteritis luctū habere debet, & afflictionem, per quam Deus & miniſtri eius ad compaſsionem flectantur. Non enim ſufficit peccata deſeruiſſe, niſi cōgrua ſatisfactione, quod iniquè perpetratum eſt, aboleatur. Licet ergo iam in bonis actibus conſtituti ſimus, adhuc quia mali, plangere debemus. Vnde monet Scriptura: De propitiato peccato noli eſſe ſine metu. Radulphus lib. 3. cap. 3. in Leuitic. Item: Ab unoquoq; noſtrûm pœnitentiæ ſatisfactione commiſſa culpa detergitur. Idem lib. 12. cap. 1. in Leuit. Hæc imminuunt atq; obſcurant ſatisfactionem Chriſti pro nobis præſtitam.

DE COENA.

Giſelbertus ſcribit: Chriſtum in Sacramento tam eſſe integrum ac perfectū ſub alterutra ſpecie, quàm ſub utraq;. Item: Tranſire ſubſtantiam panis, in ſubſtantiā corporis & ſanguinis Chriſti. Deniq; ſufficere, unam tantum ſpeciem exhiberi multitudini. Et ne fortè periculum fiat calicis, ſolam panis ſpeciem dari non eſſe incongruum, ita tamen ut nec contemptu religionis, nec leuitatis uitio fiat. Quę quidem omnia pugnāt cum ipſis uerbis Teſtamenti Dominici.

DE PRIMATU PETRI.

Smaragdus ait: Omnipotens Deus eum quem cunctæ Eccleſiæ præferre diſpoſuerat, ancillæ uocem pertimeſcere, & ſeipſum negare permiſit. ſuper Marcum capite ultimo.

DE VIRGINITATE.

Theophylactus: Virgo, quæ Deo conſecrata eſt, ſi nupſerit, peccauit omnino, ceu ea quæ mœchū ſuperinduxerit ſponſo ſuo Chriſto: innupta autē puella ſi nupſerit, nō peccauit. nec enim res impura eſt matrimoniū. in epiſt. Pauli ad Corinth. cap. 7. Paulus quidem inquit: Melius eſt nubere quàm uri. Item: Non peccat, ſi nupſerit.

DE CONIUGIO.

Theophylactus: Quoniam ſeruandæ pudicitiæ gratia uel intolerantia quadam, uel alia quauis de cauſa fiūt diuortia: ſatius eſt ut nulla prorſus fiat ſeiunctio. Quia tamen ſi fieri contigerit, maneat mulier uirum habens, tametſi cum eo nihil commiſceatur, nec alium ſuperinducat, uel uiro concilietur. in epiſtolam Pauli ad Corinth. cap. 7.

DE INFERNO.

Opinionem de animabus habet Anſbertus: Si non mendaciter, ſed uerißimè creditur, antiquos etiam ſanctos, qui diſpenſationis Chriſti fidem non ſolum uerbis, uerumetiam ſanctis prophetauarunt actionibus:

actionibus: etſi apud inferos, locis tamen à tormentis impiorum remotiſsimis fuiſſe, donec eos Chriſti ſanguis, deſcẽſusq; eius ad eadẽ loca exinde eriperet: profectò deinceps boni Chriſtiani, qui ea fide pollẽt, quę per dilectionem operatur, effuſo illo precio iam redempti, prorſus inferos neſciunt, donec etiam receptis corporibus bona recipiant duplicia, quæ merentur. lib. 9. in 20. cap. Apocalyp.

DE PVRGATORIO.

Giſelbertus affirmat eſſe purgatorium; probans illud dicto 1. Corinth. 3. Ignis opus eius probabit. in libro Altercat. cap. quinto. Quidam hęretici non ſolum priſcis, uerum etiam noſtris modò temporibus aſſeuerãt, poſt diem iudicij poſſe ex æterno ſupplicio liberari eos qui per gratiam Chriſti fidem & baptiſma ſunt conſecuti: illiſque cruciatibus propter fidem, quam ſine operibus tenuerunt, poſſe purgari. pro qua aſſertione, alijsq; inauditis blaſphemijs, ſanctorum Concilium, Origenem dudum, eiuſque ſequaces anathematis fulmine percuſsit. Ansbertus lib. 10. in uigeſimũprimũ cap. Apocalyp.

DA PHILOSOPHIA.

Radulphus: Plumæ uerò quæ ſunt, niſi peregrinorum ſtudiorum leuitas: ut uerſificandi peritia, Dialecticorum garrulitas: quæ omnia bonæ menti Dominum metuenti, & circa lamenta potius occupatæ, nihil remedij, nihil utilitatis poterunt conferre. Plumæ ergo & ipſæ proijciantur, ut à ſeruis Dei huiuſmodi ſtudia contemnantur. Non enim in leuibus & ſuperfluis mens, quæ Deum quærit, occupanda eſt. lib. 1. cap. 3. in Leuitic.

CAPVT V.

DE HAERESIBVS.

NOn multæ hæreſes, quæ quidem hoc ſeculo paſsim extiterunt, à ſcriptoribus Eccleſiaſticis & Hiſtoricis annotatæ ſunt: procul dubio tum negligentia quadam doctorum, tum quia fortis ille armatus domum ſuam ſumma cum tranquillitate hac ætate poſsidebat. Nam tyrannis Romanorum pontificum, uniuerſam Eccleſiam CHRISTI adeò oppreſſerat, ut magis incumberent Eccleſiæ, paſsim per orbem diffuſæ, operoſis & prolixis cæremonijs, quàm doctrinæ & inſtitutioni in fidei articulis. Non enim abs re dictum eſt à Platina, ſanctimoniam & pietatem omnem, pontifices hoc tempore deſeruiſſe, atque Imperatores inuaſiſſe. Item omnes pontifices huius temporis, moribus & doctrina indignos fuiſſe Romana ſede. Hæc Lector pius diligentiſsimè attendat. Vbi igitur Eccleſia manſit, iſtis baſibus tam fœdis atq; putridis inſiſtens?

Durarunt autem hac tempeſtate adhuc, antiquæ duæ hæreſes, Anthropomorphitarum nempe, & Manichæorum: de quibus ea quæ annotata ſunt, recenſebimus.

DE ANTHROPOMORphitis.

IN Italia hoc tempore Anthropomorphitarum hæreſis latè graſſata eſt: qui tamen eius patroni fuerint, ac quibus coloribus ſtolidos homines faſcinarint, nemo annotauit. Bergomenſis narrat, in Citrapadana prouincia maximè eam peſtem uiguiſſe.

Dogma erat, ipſum Deum habere membra corporea, perinde ut homo: utpote, caput, oculos, aures, naſum, os, brachia, manus, cor, pedes, & ſimilia, ut Sigebertus annotat. Veroſimile autem eſt, huius dogmatis profeſſores, non tantum uetera illa argumenta repetiuiſſe, ut quòd homo eſſet ad imaginem Dei conditus, & quòd uerbum Dei clariſsimis uerbis ipſi Deo membra, hominum membris ſimilia tribuat: ſed proculdubio nouos ac ſubtiliores fucos excogitaruiſt, quibus rudi plebeculæ impoſuerunt. uerùm altum ſomnum dormitant Eccleſiarum doctores, magis in ſuos honores & dignitates intenti, quàm in doctrinam. Præterea licet aliqui eruditis ſcriptis iſta dogmata refellerent: tamen non ſunt ea diligenter adſeruata, ac poſteritati tradita.

Quod autem latè ſit diſſeminatum hoc dogma, Bergomenſis teſtatur: & in primis nominat Paraſſum, Lombardiæ ciuitatem nobilem & uetuſtam, quæ tota fuerit ea doctrina imbuta, adeò etiam, ut uicina oppida ſecum nõ ſentientia, duriter afflixerit: ſi tamen ea uera ſunt.

Sed quomodo occurrerunt Italiæ præſules iſti dogmati? Audi. Vnicus Racherius, Veronenſis epiſcopus, à Sigeberto & Bergomenſe nominatur, qui uerbis & ſcriptis eiuſmodi errores refutauerit. Vtinam uerò eius uiri lucubrationes extarent, tum fundamenta rerum fortè perſpiceremus. De reliquis uerò audi aliam uiam. Nam pontifex ille Romanus, & Mediolanenſis præſul, ſpirituales ſcilicet pattes, Petro illi præclaro CHRISTI ſectatori perſimiles (ſi dijs placet) non calamo, non atramento iſti prauæ doctrinæ obuiam ruunt: ſed lanceis, gladijs, tormentis,

tis, igne. Narrat enim Bergomenſis, quomodo Mediolanenſis archiepiſcopus autoritate Romani paſtoris, cum ciues Paraſſum inhabitantes, nollent monitis parēte (quomodo autem ſint moniti, nuſquam literis proditum eſt: fortè tantum anathemata in eos ebuccinarunt, non euictis atq; euerſis ipſorum argumentis, ſolidis ac liquidis ſacræ Scripturę fundamentis) uicinas urbes ad arma capiēda aduerſum Paraſſenſes concitarit. Præiuit autem ipſemet proculdubio, non tanquam Petrus dormitans prope Dominum in Olիueto: ſed quemadmodum ille alter, qui cinctus erat lanceis & gladijs. Vi capitur ciuitas, ac trucidatis promiſcuè maribus, fœminis, puellis, infantibus plurimis (ut fieri in eiuſmodi tumultibus ſolet) etiam tāto zelo res geritur, ut expoliatis omnibus, ignis ſit immiſſus, quo conflagrarent reſidua omnia. O dulce Neronicum ſpectaculum. Tandem etiam muri non relinquuntur immunes, ſed omnia ſolo adæquantur, ita ut uix eſſet reliquum urbis ueſtigium. Neq; permiſſum eſt, ut ijs qui aciem gladij & ignis ardorem effugerant, domunculas ſuas reſtaurarent, licet catholicam amplecterentur ſententiam: uerùm ut ad omnem uſq; æternitatem, tam zeloſi facti tam zeloſorum præſulum memoria extaret (nam hoc facinus nō eſt editum à politicis magiſtratibus, quibus Deus conceſsit gladium) uoluerunt immanem uaſtitatem eius loci ad æternam rei geſtæ memoriam extare. Reliqui igitur ex tanta ſtrage, oppidum Cremam, haud procul inde extruxerunt. Hæc fuit fortis illa ſpiritualium patrum excommunicatio, in ouiculas ſuæ fidei commiſſas. Sed nondum omnia dicta ſunt. Addit Bergomenſis, agrū iſtius diœceſeos, archiepiſcopum Mediolanenſem, Placentinum & Cremonenſem inter ſe partiuiſſe. Sic ſcilicet decet cōtradicētes ἐλέγχειν & ἐπιστομίζειν, autoritate etiam Apoſtolica. Sigebertus in annum 939, Bergomēſis uerò in 951 refert. Hoc igitur eſt unum illuſtre exemplum, quomodo in Occidente pugnatum ſit contra hæreticos. Iam alterum audi in Oriente.

DE MANICHAEIS.

IN Oriente Manichæorū factio ſuperſtes fuit. Nam à Ioanne Zimiſce, Theodotus monachus Antiochenæ eccleſiæ præfectus eſt, quia Imperium ipſi prædixerat: is uerò potitus hoc pōtificatu, mox precibus ab Imperatore impetrauit, ut tota Oriente, ubi plurimum damni Eccleſijs darent (ſine dubio circa Antiochiam potiſsimùm) Manichæos propulſaret. Philippolim igitur uniuerſum genus Manichæorum tranſtulit. Sic ſcilicet uno loco expugnato, aliud iſtis ſpiritibus domicilium à politico gubernatore conceditur. Peccant autem iſti in defectu, ſicut Occidentales in exceſſu. Nam Occidentales patres ac doctores Eccleſiæ, arma corripientes, mactāt miſeros homines, non paruulis, non adultis parcentes: in pari gradu pertinaces & infirmos habentes, atq; ſanguine horribiliter effuſo, in ſuper igni cuncta tradentes. Iſti uerò Orientales diuerſimodè ſe gerunt. Præſul Antiochenus contentus eſt, ut è ſua uicinia profligentur hęretici, ne ſuis ouiculis noceāt: uerùm politicus magiſtratus, cui quidem externa poteſtas erat commendata, tam pertinacibus hęreticis in alia ciuitate locum prębet, ubi impunè blaſphement Dominū, & ouiculas Chriſti corrumpant. Perinde igitur facit, ac ſi pediculos à capite tolleret, atq; in ſuas caligas collocaret, ut uulgò dicitur.

DE SIMONIACA HAERESI.

HEnricus Imperator prælium initurus cum Vngaris, uotum facit palàm coram uniuerſo exercitu, ſi Dominus Deus uictoriam daret, ſe Simoniacam hæreſin, ab apoſtolo Petro exploſam atq; dānatam, quæ ab anteceſſoribus ſit temerè hactenus permiſſa, è toto ſuo regno expulſurum eſſe. Intelligebat autem optimus Imperator, quàm fœdus ac pernicioſus næuus in Eccleſia Chriſti exiſteret, quòd paſsim epiſcopatus, abbatiæ, aliæq; dignitates Eccleſiaſticæ eſſent uenales. In promptu cauſa erat: quia regnum Chriſti ſpirituale, in regnum mundanum transformabatur, ita ut magnos cenſus præſules Eccleſiæ acciperent, & planè more regum dominarentur. Hanc mercaturam Eccleſiaſticorum, uidebat Henricus, indoctis & auaris hominibus eſſe aucupia pecuniarum: ipſis uerò ouiculis Chriſti, quæ doctrina atq; inſtitutione deſtituerentur, exitioſiſsimam. Sæpe etiam expendebat, quàm hoc opus difficile futurum eſſet, ſi Eccleſiaſticos ea in parte conaretur attingere, atq; iſtos cauponantes ueluti ex templo ad imitationem Chriſti expellere. Quid uerò poſtea Imperator præſtiterit, non eſt annotatum. Luitprand. lib.2.cap.8.

CAPVT VI.

DE CEREMONIIS.

POtiſsima pars in Eccleſijs, Romano quidem pontifici ſubiectis, erant ceremoniæ, quæ in dies magis magisque accumulabantur: doctrinę uerò longè poſterior erat cura. Nam ceremoniæ non modò ad ſuperſtitiones pluſquā gentiles, ſed etiam ad quęſtum & honores

erant

erant comparatæ atq; directæ. Probè norant iſta aucupia Romani aucupes ſeu piſcatores. ideo huc omnes cogitationes, omnes artes, omnes uires conuertunt. Vides monaſterijs, obſeruationibus atq; ſtatutis orbem compleri. Nos quidem iſta, tanta cura & labore colligimus, ut pij Lectores, hâc etiam Antichriſti Romani notam, abundè & ad faſtidium uſq; cognoſcant & abominentur. Plurimum enim differt uera eutaxia, decor & ædificatio Eccleſiæ Chriſti. Sed iam Lectores iu ipſum chaos ceremoniarum deducimus.

DE CONGRESSIBVS *publicis.*

TAm nocturnos quàm diurnos cõgreſſus, iu uſu fuiſſe in Eccleſia Dei, ex ijs quæ ſubijcientur parebit.

Noctu Berengarius, dum ſacris intereſt, à Flamberto opprimitur: teſte Luitprando lib.2.cap.20. Ottho nâtalẽ Domini Francofordiæ celebrans, tempore antelucano templum ingreſſus eſt: teſte Reginonis cõtiuuatore. Et nocturnis & matutinis laudibus in cœnobio Mimileue idem intererat. Ac peracto prandio ueſpertinas quoq; preces, eodem die negligere noluit. Vuitekindus lib.3.geſtorum Saxòniæ. Et Mathildem, Otthonis Magni coniugem, de nocte eccleſiam ingreſſam eſſe, ac uigilijs & preculis recitandis ſe afflixiſſe, ibidem ſcribitur.

Ad eam uerò rẽ deſtinata erant templa, oratoria, baſilicæ, eccleſiæ, capellę, (quo nomine ſacella quędam, maioribus eccleſijs contigua, appellabantur) & ſimiles ædes ſacris rebus conuenientes, quarum infinitus penè eſt numerus: ſed nos alijs omiſsis, tantum ea quæ hoc ſeculo, non quidem ex neceſsitate aliqua, ſed potius mera ſuperſtitione cœperunt templa, breuiter perſtringemus. Eaq; extructa ſunt,

Aut in honorem Chriſti. Sic Ioannes Zimiſces Imperator, Chriſti Seruatoris templum in Chalce magnificum extruxit. Zonaras tomo 3.

Aut Mariæ. Oſuualdus archiepiſcopus iuxta ſummam Vigorniæ ædem, aliam in B. Mariæ honorem extruxit. Ranulphus libro 6.cap.10.in Polychronico. Circa annũ Domini 991, Auguſtæ in D. Virginis honorem templum extrui cœptum eſt: ut Bruſchius annotat.

Aut Apoſtolorũ. Gandaui in Blandinico monte, templum principis Apoſtolorũ, olim extrui cœptũ, Arnolphus comes perfecit, anno 975. Meyerus in Chronico Flandrię. D. Paulo Reginoburgij templũ, per Vuolfgangum epiſcopũ cõſecratur. Auentinus 5. Annaliũ. In Gradenſi ciuitate Vrſeolus, Veneriarum dux, S. Marci templũ, quod incendio corruerat, reſtituit. Bergomenſis lib.12. Auguſtę, in honorem S. Ioannis, Vdalricus eius loci epiſcopus templum extruxit. Conradus Conſtanrienſia epiſcopus, in honorem Iohannis, Pauli & Mauritij, templa cõdidit: ut Bruſchius indicat, do Epiſcopatibus Germaniæ.

Aut Martyrum maſculorum. Vuilbirga in arce Eberſperg, fanum D. Sebaſtiano ſacrum conſtruxit, Anno ſalutis 970. Auentinus 5. Annalium. Ioannes Zimiſces in honorem S. Theodori circa Euchaneã magnificum parauit templum, teſte Cuſpiniano. In S. Laurentij honorem, Marsburgenſe tẽplum extructum. Chronicon Marsburgenſe. Bauoni martyri templũ extructum, dedicatumq; eſſe Ardenburgij, circa Dominĩ annũ 960, Iacobus Meyer indicat. Arnulphus, Flandriæ comes, Brugis nouum Donatiano ſacrum erexit templũ, anno 940. Ibidem. Chiliano magnificũ templum intra ſuæ urbis mœnia, Bernhardus Herbipolis epiſcopus ædificauit: ut Bruſchius indicat.

Aut fœminarum. Gandaui iuxta nouam arcem, templum D. Pharahildis extrui cœptum, Anno 912. Chron. Flandriæ.

Aut Epiſcoporum. Conradus imperator anno imperij ſui quinto, Hartesburgi apud Saxones epiſcopatum fundauit, ibiq; templum in honorem Valeriani Treuerorum quondam præſulis, extrui fecit: ut in Saxoniæ Chronico annotatur.

Aliàs maiores, aliàs minores fuerunt eccleſiæ. Sacellũ pro Epiphanij oſsibus, iuxta ſummam ædem Othuuinus Hildesheimenſis condidit epiſcopus, teſte Bruſchio.

Plurima in Vuagirorum terra, Eouuardĩ Aldenburgenſis epiſcopi temporibus templa extructa eſſe, narrat Helmoldus in Slauorum Chronico.

Zurzachij primariam ędem Gebhardus Conſtantienſis epiſcopus condidit: ut Bruſchius refert.

Thieto Vuirzburgenſis epiſcopus, ſummam ædem, quæ ſuo tẽpore incendio corruerat, reſtituit: ut idem annotat.

Fuerũt & eccleſiæ quaſi munitiones quędam. Ludouicus enim Veronæ in eccleſia S. Petri, quæ in montis uertice ſita erat, propter loci tum amœnitatem, tum munitionem, commorabatur. Luithprandus lib. 2. cap.11. Et in uilla Theodonis capellam, ne pro munimine haberetur, deſtructam eſſe, Reginonis cõtinuator ait. Prope Mediolanum, Burchardus Sueuorum dux ex templo munitionẽ extruere in animo habuit: unde ſe non modò Mediolanenſes, uerùm etiam alios Italiæ primates, ſuo ſubdere iu

go poſſe ſperabat. Luithprandus lib. 3. cap. 4. Et eccleſiam S. Archangeli, quæ arx erat munitiſsima, adeò contra Otthonem. III. munijt Creſcentius, ut deinceps nõ tã Archangeli, quàm Creſcentij nomen gereret: teſte Platina.

RITVS CONSECRATIONIS *& Dedicationis.*

RRecens extructa templa conſecrari, & dedicari ſolebant: idq́ue præſentibus archiepiſcopis, epiſcopis, abbatibus & Imperatorib. fiebat, iu maximo hominũ cœtu. Villegiſus Moguntinus rogante Vigero comite, eccleſiam in Turnilan conſecrauit, teſte Mariano Scoto. Et anno 945, eccleſia S. Maximini apud Treuirenſes dedicata eſt: ut Schafnaburgẽſis indicat. Quedlinburgenſis & Vualbicẽſis eccleſiæ, ab Arnulpho Halberſtadenſi cõſecrantur epiſcopo, magna tũ cleri tũ populi multitudine præſente: teſte hiſtoria Quedlinburgẽſi. Helinuuardus Mindenſis epiſcopus, ad ſuę eccleſiæ dedicationem, Padebornenſem & Oſnaburgenſem uocat epiſcopos, qui ea in re ipſi gratificati leguntur apud Cranzium in Metropoli lib. 3. cap. 32. Annus Chriſti 952 ibidẽ annotatur. Solennis illa & celeberrima eccleſiæ Halberſtadenſis dedicatio, præſentibus duodecim, iuxta Apoſtolorum numerum, epiſcopis, abbatibus & abbatiſsis pluribus, Otthone tertio Imperatore, ipſius auia Adelheide & Mechtilde, duce Bernhardo, Ludolpho Capuano comite, alijsq́; quàmplurimis principibus uiris, ac populi & cleri ingenti concurſu, magno apparatu ac ſumptibus peracta eſt Anno 992: ut in Quedlinburgenſi ſcribitur hiſtoria. Albero Remorum epiſcopus Gandauenſe templum, in Bardinico monte, ritu ſolenni dedicaſſe anno 975, in Flandriæ Chronico ſcribitur.

Ante dedicationẽ uerò, eccleſijs de ſumptibus ſatis eſſe proſpectum neceſſe erat. Solebat enim prius quæri ex fundatore alicuius eccleſiæ, num de ſufficiente dote ſit ei proſpectum, ut uetus Agenda loquitur. Poſtea conſecrationis opus peragebat epiſcopus. Sed haud ſtultè ſapuêre boni illi uiri. Idem monet & Regino libro primo, capite uigeſimotertio, de diſciplina Eccleſiaſtica.

Res autem, ut uetus habet Agenda, hoc ordine peragebatur. Conuenerunt ad limina templi iam conſecrandi, epiſcopus ſacris indutus ueſtimentis, omnis clerus, cunctusq́; populus: ibiq́; duodecim poſitæ fuerunt candelæ ardentes. Ad templi fores occluſas recitabantur primùm ab epiſcopo aliquot preculæ. poſtea clero & populo templũ circumeuntibus, & cãtantibus reſpõſoriũ aliquod: epiſcopus parietes aqua benedicta, quæ ſale mixta erat, aſpergebat. Quibus ad templi oſtium, unde modò digreſsi fuerãt, redeuntib. epiſcopus, repetitis prius aliquot precatiunculis, ad oſtiũ accedens, baculo illud pulſabat: Tollite, inquiẽs, portas, principes, ueſtras, & eleuamini portę æternales, & introibit rex gloriæ. Cui diaconus in templo cõcluſus reſpondebat: Quis eſt iſte rex gloriæ? Epiſcopus uiciſsim: Dominus fortis & potens in prælio. His tertia uice peractis, ianuã reſerari iubebat pontifex. qua aperta, ipſe cum duobus, tribusúe miniſtris, cũ mãſionario & acolytho tantũ ingrediebatur, ter hac iterata ſalutatione, Pax huic domui: moxq́; oſtiũ denuò claudebatur, & epiſcopus ſe ad altare proſternẽs, preces faciebat. At clerus foris letanias cantabat, quibus ſacerdotes humeris geſtantes feretrũ, quo reliquiæ nouũ illuſtraturæ templũ continebantur, aſtabant uſq; dũ epiſcopus altare & omnia eius inſtrumenta ſanctificaſſet. Ludebat autẽ interim quibuſdã in templo ineptijs epiſcopus, appingẽdo literas parietibus, exorcizãdo ſal, aquam, cinerem, uinũ: hisq́; ſimul commixtis intingebat pollicem, ac ſæpius crucis ſigno altare notabat. deinde & parietes interiores tẽpli, totãq́; areã perfundebat. Poſt hæc rediens ad altare, inceuſum offerebat. Tandẽ in omnes angulos pollice infinitam cruciũ pingebat multitudinẽ, hęc adijciens uerba: Sanctificetur hoc templũ in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, amen. His peractis, concionem habebat epiſcopus ad populũ, ante oſtiũ templi, de honore Eccleſiaſtico, de decimis uel oblationibus Eccleſiarũ, ac de anniuerſaria ipſius Eccleſiæ dedicatione, alijsq́; de rebus magis uentrem quàm ſacros ſpectãtibus cultus. Tandem ſimul omnibus ingreſsis, templum horrendo boatu replebatur.

Ijs aũt tũ nomina imponebãtur, uel Chriſti, uel angelorũ, uel martyrũ. Tuto Reginoburgẽſis epiſcopus, Pragenſe templũ D. Vito cõſecrat. Auentinus lib. 4. Annaliũ. Apud Aldenburgũ, Iohanni baptiſtę recens extructũ dedicatur templum. Helmoldus cap. 12. hiſtoriæ Slauorũ. Mindẽſis eccleſia in honorem ſanctorum martyrum, Gorgonij, Laurentij & Alexandri conſecratur: teſte Cranzio in Metropoli lib. 3. cap. 32. Gandauenſe templum Iohanni baptiſtę dedicatur. Meyerus in Chronico Flandriæ.

Gratis dedicationẽ ab epiſcopo fieri debere, probat Regino lib. 1. de diſciplina Eccleſiaſtica, cap. 23. ex Vuormacienſi ſynodo.

Altaria quoq; conſecrari ſolebant. Theodoricus Metenſis epiſcopus duas aras in

Eccleſia

eccleſia S. Vincentij ſibi contiguas, præſentibus Vuigfrido Viridunenſi, & Gerhardo Tullenſi pontificibus: unam in S. Luciæ Syracuſanæ, alteram uerò in Prothi & Iacinthi martyrũ honorẽ cõſecrauit, ut in Theodorici uita, cap. 16. ſcribitur. Apud Corbeienſes altare Stephano ſacrum fuit, teſte Vuitichindo. Et in ſummo templo Madeburgi, ad altare Philippo & Iacobo apoſtolis ſacrum, Adelberti cadauer humatũ eſt: ut in Saxoniæ ſcriptum eſt Chronico.

Templa, altariaq;, de quorum conſecratione dubitatur, ſacris initiari debere, Regino lib. 1. de diſciplina Eccleſiaſtica, cap. 31. ex Meldenſi Synodo probat.

Aſpergebatur autem altare conſecrandũ aqua benedicta, ac circũquaq; crucis ſigno notabatur, canente clero antiphonã, Aſperges me Domine: & Pſalmũ 51. His ſubijciebat epiſcopus preces, ut Deus hoc altare ſpiritualibus ſacrificijs deputandum, præſenti benedictione ſanctificare, & oblationibus à ſuis famulis, deuotionis ſtudio impoſitis, benedicere, & ſpirituali hoc placatus incenſo, ſemper promptè preces eorũ exaudire dignetur. Deniq; tabulam altaris oleo ſancto idem perfundebat, ac ut ſuper illam corporis ſui miniſtrãdam hoſtiam benedicat, & conſecratam ſuſcipiat Deus, precabatur: ut ex ueteri conſtat Agenda.

Et reliqua altaria ornamenta: ut patinæ, ad conficiendum in ijs corpus Chriſti.

Corporale, ad tegendum, inuoluẽdumque corpus & ſanguinem Chriſti.

Calix, in uſum diuini miniſterij.

Linteamina, ut diuinis cultibus apta exiſtant.

Stola, ut miniſtri altaris, qui ea induũtur, ſeptiformi Spiritus ſancti gratia repleãtur.

Euchariſtialis, ſeu uaſculum quo Chriſti corpus includitur, ut uirtute Spiritus ſancti nouum fiat Chriſti ſepulchrum.

Crux, ut ſit inimicis Chriſti obſtaculum; & credentibus in ipſum perpetuum uictoriæ uexillum: Ea tum ſancta aſpergebatur aqua, addito ſimul incẽſo, & precariũcula: ut orantes, inclinantes ſe ad eã, corporis & animæ ſanitatem inueniant.

Thuribulum, ut quod offertur in eo, ſit fuga dæmonum, phantaſmatum repulſio, cogitationũ immundarũ excuſsio, ſicq; nos efficiamur Chriſto boni odoris templum.

Thymiama, ut ſit contra diaboli incurſiones munimen firmum.

Capſę, in quibus ſanctorum oſſa reponebantur: Sed cum eiuſmodi ineptijs neq; Chriſtus neq; Apoſtoli quicquam habuerunt comercij:

Quæ contenta in Templis.

In loca autẽ illa ſacris rebus deputata, reponebãtur imagines & ſtatuę Chriſti, & aureæ cruces. Luithprãdus lib. 5. cap. 13. Aureas cruces & calices D. Petro ſacros, ſuis ſcortis diſtribuit Romanus pontifex: ut idem lib. 6. cap. 6. teſtatur.

Vuilhelmus Moguntinus, Otthonis ſecundi frater, ex tributo, quod Longobardi quotannis pendebant Imperatori, crucem auream, Chriſti in ea dependentis imagine illuſtrẽ fecit: eaq; Padebornenſe donauit templũ, hoc uerſu adſcripto,

Auri ſexcentas hæc crux habet aurea libras.

Chronicon Saxoniæ. Ottho III Spirenſi eccleſię, auream Chriſti crucifixi donauit imaginem, in qua ſimul ipſius Imperatoris uiua expreſſa erat imago. Bruſchius.

Sanctorum imagines Formoſi corpus, cũ ex Tyberi extractũ, in templum, ut ibi ſepeliretur, delatum eſſet, ſalutaſſe ſcribuntur apud Ranulphum lib. 6. cap. 4.

Tum aliarum rerum. Sergius enim Romanorũ pontifex, Lateranenſem eccleſiã à ſe reparatã, multis donis & ornamentis locupletauit: idq; ad parietes templi pingi curauit, ut Antoninus ſcribit. Himmo Sagallenſis abbas, plurimũ in ſua gubernatione tẽporis picturis, ingenioſisq; imaginibus, quibus templi parietes illuſtrabat, tribuit: ut Bruſchius de eo ſcribit.

Anathemata, ſeu arma & inſignia uirorũ præſtantiũ. Gero Magdeburgenſis burggrauius, mortuo, quem unicũ habebat, filio, ſua inſignia Romæ in altari D. Petri depoſuit: ut in Saxoniæ Chronico annotatur.

Neq; tantum in templorum parietibus imagines conſpiciebantur, ſed & alijs in locis. Vintoniæ in quodam monachorum conclaui, imaginem Chriſti de cruce pendentis, in frequenti patrum conſeſſu, pro clericis reſtituendis uocem edidiſſe, ſcribit Polydorus lib. 6. Anglicæ hiſtoriæ.

Codices ſacri. Ioannes Caſsinenſis abbas, codicem Miſſalem, ac Euangeliorum librum, cum argenteis tabulis auro obductis, fecit: multosque alios libros ad totius anni uſum ſcribi curauit: teſte Leone Hoſtienſi libro 1. capite 56. Vtho Argentinenſis, hinc inde libros conquiri iuſsit, ut Bruſchius teſtatur. Cum Padebornenſi templo ſimul libri, literæ & priuilegia incendio conflagrarunt; circa annum Domini 999: ut Crantzius libro tertio, capite quarto, in Metropoli ſcribit.

Altaria. Hoc hodie ſeruatur in eccleſiã, ut ſi altitudo altaris exceſſerit breuem ſtaturam ſacerdotis, aliquod ſuppedaneum tempore officiorum admoueatur, quod expleto officio poſsit remoueri. In libro de Altercatione Synagogæ, capite 9. Ad altare Aquiſgrani Ottho imperator, ab Hildeberto Mogun-

to Moguntino diademate regio ornatur, teſte Vuitichindo lib. 2. Iohannes Caſsinenſis abbas altare quoddam, per gyrum argẽto ornauit: & magnũ illud altare, ſub quo S. Benedictus latebat, marmoreis tabulis ueſtiuit. Leo Hoſtienſis lib. 1. cap. 56.

Eaque picturis ornata erant, aut uelaminibus, ut Hugonis auream fibulam, Otthonis Imperatoris dono, Corbeienſibus conceſſam, gemmarum uarietate mirabilem, uidemus in altari protomartyris Stephani rutilantem. Vuitichindus libro 2. Et indumentorum altaris meminit Leo Hoſtienſis libro primo, capite 56. de Caſsinenſibus. Velaminum altaris uetus Agenda meminit. Mundiſsimis linteolis & pallijs altaria ueſtienda eſſe, Regino libro primo, de diſciplina Eccleſiaſtica, capite ſexageſimo, docet.

Ac erant iſtic reorum aſyla. Tancmarus, qui fratri ſuo Otthoni rebellarat, ab Imperatoris ſatellite ad aram in Eccleſia S. Petri apud Heresburgenſes, lancea per feneſtram miſſa perfoditur. Vuitichindus lib. 2. Et ſeditionis Conſtantinopolitanæ conſcij, compreſsis motibus ad Eccleſiam magnam confugiunt. Zonaras tom. 3.

Habebant & columnas, quarũ acta Metenſium in uita Adelberonis meminêre, quòd ijs templum adornârit.

Et cancelli. Eorum fit mentio apud Zonaram tom. 3.

Et candelas, lucernas, candelabra ad imagines collocata, & ſuffimẽta. Duo argentea candelabra fabricari fecit Ioannes Caſſinenſis abbas, teſte Leone Hoſtienſi libro 1. cap. 56.

Tabulas, quas conſecrari ſolitas, uetus indicat Agenda. Auream tabulam Hildesheimenſi eccleſiæ in D. Virginis honorem Dethardus eius loci antiſtes donauit: ut Crantzius libro tertio, cap. undecimo Metropoleos refert.

Coronas. Coronæ argenteæ magnæ cũ argenteis catenis, quam Caſsinenſes Vngaris pro redemptione captiuorum expoſuerunt, meminit Hoſtienſis libro 1. capite quinquageſimo octauo.

Organa muſica. Organa enim & cymbala ſonuerunt in Colonienſi templo, cum Bruno ordinaretur epiſcopus. Rogerius in uita eius. Gilbertus Remẽſis præſul, organa, quæ calefactæ aquæ uiolentia modulatos emittebãt ſonos, fabricauit: teſte Heinrico de Ertfordia.

Suggeſtuum ambonis, Vincentius lib. 24. cap. 55, & uetus Agenda meminêre.

Horologium apud Remenſes Gilbertus epiſcopus extruxit. Heinricus de Erphordia. Et Luithprandus lib. 3. cap. 8. ait, Sacrã ædem à Romano Conſtantinopoleos Imperatore extructam, ab alijs νέαν, hoc eſt nouam dici: ab alijs uerò ἐννέαν, quod nouennalem ſonat, eo quòd ibidem horarum Eccleſiaſticarum machina, nouem pulſata ictibus ſeu uocibus audiatur.

Bibliothecas. Edelſtanus Angliæ rex, nullum non monaſterium libris donauit. Vincentius lib. 24. cap. 64.

Veſtes ſacerdotum. Presbyteros ſemper ſtola uel orario indutos eſſe debere, propter ſacerdotalis dignitatis differentiam, Regino lib. 1. de diſciplina Eccleſiaſtica, capite 330. & 331, ex Tributienſi & Moguntina ſynodo refert. Et laicorum ueſtitum leuitatem utcunq; præ ſe ferentem, omnino clericis interdictum eſſe, ibidem ex diuerſis Concilijs probatur.

Campanarum pulſus, quibus ad cõuentum uocabantur, in uſu fuiſſe, Luitprandus libro ſecundo, capite uigeſimo his uerbis indicat:

Se primum quatiens ſtrepit
Gallus, quum uigiles facit
Mortales, ſolito ſonat
Et pulſata Deo canit
Iam tunc ænea machina,
Inuitatq; docens bene
Letheum graue ſpernere:
Laudes huic modo reddere,
Qui uitam tribuit, dedit
Et nobis ſuperam bene
Sanctam quærere patriam.
Hic rex Eccleſiam petit,
Ac laudes Domino canit.

QVAE IN CONGRESſu *facta ſint.*

Fiebant autem in publicis cõgreſsibus cãtiones, precationes, lectiones ſacræ, conciones, adminiſtratio cœnæ Dominicæ, gratiarum actiones, oblationes ſeu eleemoſynarum collectiones.

De Cantionibus. Ottho Magnus in eccleſia Mimeleuenſi peracto Euangelij cantu infirmari cœpit. Vuitichindus libro tertio geſtorũ Saxonicorũ. Stephanus Leodicenſis epiſcopus, cantus de Stephano, de crucis inuentione, de Lamberto, & officium Trinitatis in octaua Pentecoſtes cantari ſolitum, dulci exornauit melodia. Trithemius. Rathbodo quoq; Vltraiectẽſis epiſcopus, integrum de S. Martini translatione officium, ac uarios in honorem ſanctorum cantus compoſuit, ut idem annótat. Notingerus epiſcopus plures hymnos, qui adhuc hodie in Cõſtantienſi eccleſia in uſu ſunt, compoſuit. Bruſchius.

Hoc ſeculo in Anglicanis eccleſijs Kyrie eleiſon cantari cœptum eſt. Eiusq́ue rei

occaſionem

occaſionem, mendacio haud abſimilē, Vincentius recitat: Dunſtanum ſcilicet Miſſam celebraturū, in altari obdormijſſe; & in cœlum raptum ab angelis Trinitati ſic canenti bus didiciſſe. lib. 24. cap. 85.

De precationibus. In templis orandum, in agris autem laborandum eſt. Radulphus libro 1. cap. 1 in Leuiticum. Berengarius, ut Domino laudes canat, templum petijt. Luithprandus libro 2. cap. 20. Et in oratorijs nihil aliud agendum eſſe, quàm id ad quod deſtinata ſunt, nimirum orandi & pſallendi cultum, Regino docet libro 1. de diſciplina Eccleſiaſtica, cap. 54. Epiſcoporum & presbyterorū eſſe, ut poſt ſermonem ad plebem habitum, diebus Dominicis uel feſtis moneant, ut preces faciant pro omnis generis neceſsitatibus, pro regibus, Eccleſiarum rectoribus, pro pace, peſte, infirmis in illa parochia decumbentibus, pro defunctis. Regino libro 1. de diſciplina Eccleſiaſtica, cap. 190.

De lectionibus. Apud Polonos ſub Miecislao duce mos inoleuit, ut homines equeſtris ordinis in templis, dū ſacerdos apud altare pronunciat, unde recitaturus ſit Euangelium, medios ſtringant gladios, quaſi Euangelij & religionis defenſionem profitentes: choro autem reſpondente, Gloria tibi Domine, recondant. Diuque hunc in Polonia manſiſſe morem, Cromerus libro tertio annotat.

De concionibus. Diebus cinerū Elphegus Vintonienſis epiſcopus populū pro cōcione hortatus eſt, ut ieiunio & caſtitati illis diebus uacet. Ranulph. lib. 6. cap. 6. Intra Miſſarum ſolennia concionem habendam ad plebem, monet Regino lib. 1. de diſciplina Eccleſiaſtica, cap. 190. Presbyteros non noua aut inuſitata, ex ſuo cerebro progenita, ſed ſecundum Scripturas prædicare debere: idem cap. 201, ex capitularibus probat. Vdalricus Auguſtanus epiſcopus diligenter inquirebat, recte'ne ſui presbyteri docēdi munere fungerentur: ut in uita eius ſcribitur.

Oblationum fidelium ad altare, Regino libro 1. de diſciplina Eccleſiaſtica, capite 62 meminit. Eaſque pauperibus, hoſpitibus & peregrinis diſtribuendas eſſe, ex ſynodo Nannetenſi, lib. 1. de diſciplina Eccleſiaſtica, cap. 338 aſſerit.

Modeſtiam in publicis congreſsibus præſtandam eſſe, idem docet, inquiens: Si domus Dei, domus orationis uocatur, hoc debet eſſe, quod dicitur, nec aliud quicquam agi: ſed omnia ſancta, omnia munda, & tantummodo ad Eccleſiaſticum miniſterium pertinentia. libro primo de diſciplina Eccleſiaſtica, cap. 59.

Loca ſacris deſtinata reuerenter colenda, Radulphus docet: Si tabernaculo illi parcendum à ſordibus fuit, in quo boum ouiumq; ſanguis immolaris hoſtijs fundebatur: quanto magis loco illi deferendum eſt, in quo corpus & ſanguis Chriſti quotidie conſecratur, & mors unigeniti ſub ſacramento repreſentatur? libro undecimo, capite tertio in Leuit. Item: Si ſanctuario tanta exhibetur reuerentia, in quo uitulorum & hircorum ſanguis offerebatur: quid illi honoris habendum eſt loco, in quo populus ſacratum Chriſti corpus aſſumit, & beatum ſanguinis ipſius hauſtum bibit, in quo ſacroſancti latices ueternas diluunt culpas, chriſmate uerò genus ut creetur Chriſticolarum? Idem lib. 14. cap. quarto in Leuitic.

In templis Synodi etiam celebrari ſolebant. In baſilica enim Baſoli confeſsoris, Synodus Remis, ubi Arnulphus deponitur, celebrata eſt: ut ex actis conſtat, cap. 1.

Et iuramenta & homagia præſtari. Vincentius lib. 24. cap. 65.

In templo Colonienſi B. Petro ſacro, ad altare maius, teſtamentum Brunonis eiuſdem ſedis archiepiſcopi relectum eſt, teſte Rogerio in uita eius.

Caſus circa dedicationem.

Moguntiæ templum primariū, ipſo quo conſecrabatur die, mirando & iuſto Dei, contra ſuperſtitiones illas Ethniciſmum reſipiētes, iudicio, incendio corruit: ut Schafnaburgenſis ſcribit.

RITVS CIRCA BAPTISMVM.

BAptizandi munus epiſcopis & ſacerdotibus cōmune erat, ut ſuperiori ſeculo: teſte ueteri Agēda, & Reginone lib. 1. de diſciplina Eccleſiaſtica, cap. 262 & 263. Marco Aldenburgēſis epiſcopus, infinitam Slauorū multitudinē baptizauit: teſte Helmoldo cap. 12. Adelbertus monachus Ludouicū, qui poſtea ad Imperij faſtigium, poſt patris obitum conſcendit, baptizauit: ut Bruſchius autor eſt.

Tempus quodlibet commune & liberū fuit. Statim enim poſt partum, Adelbertus Stephanū Geyſæ Vngarorum ducis filium baptizat, teſte Bonfinio. In ueteri tamē Agenda, & apud Reginonē lib. 1. de diſciplina Eccleſiaſtica, cap. 269, Paſchatis & Pētecoſtes in primis fit mentio: ut in ijs, ſi non neceſsitatis caſus prohibeat, baptiſmus adminiſtretur.

Tā infantes quàm adultos baptizabant. Helena Rugorum regina, Conſtantinopoli baptizata eſt. Continuator Reginonis. Zonaras tomo 3. uocat Elgam Roſſorū reginā.

Patrini adhibiti etiam ſunt, quos in doctrina Chriſtiana mediocriter inſtructos, &

à fide non alienos eſſe oportebat. Theodatus Apuliæ princeps, qui regno eiectus apud Geyſam Vngariæ ducem latitabat, Stephanum filium eius è baptiſmo ſuſcepit. Quem poſtea infans reuerentiæ cauſa ſemper uernacula Italorum lingua Tata, quod patrem ſignificat, ſalutauit. Bonfinius libro primo, Decadis ſecundæ rerum Vngaricarum. Et paruulum Heroldi Daniæ regis filium, Ottho imperator de ſacro fonte leuauit. Helmoldus capite nono, in Chronico Slauorum. Porrò nullum admittendũ, ut ex baptiſmo infantem ſuſcipiat, niſi prius ſymbolum & orationem Dominicam coram presbytero recitarit: ipſos patrinos quoq; à baptizãte monẽdos, ut ſui eſſe muneris ſciant, hęc capita ſpiritualibus ſuis filijs, cum ad iuſtam ætatem peruenerint, diſcenda proponere, Regino libro 1. de diſciplina Eccleſiaſtica, cap. 272, ex Remenſi ſynodo annotat.

Renunciare diabolo & eius pompis ſolebant, ut ex ueteri patebit Agenda: cuius uerba infrà de Excommunicatione adſcribemus.

Acijs nomina imponebãtur. Geiſæ Vngarorum ducis filiolus, Stephani nomen in baptiſmo ſortitus eſt, teſte Bonfinio. Et Heroldi Daniæ regis filius, Sueniottho appellatus eſt poſt acceptum baptiſma. Helmoldus capite 9. Olaus Sueciæ rex, Bernhardi pontificis induſtria conuerſus, & ſacro baptiſmate tinctus, Iacobi nomen accepit. Saxo Grammaticus lib. 10 Danicæ hiſtoriæ. Vlricus Auguſtanus filium Adelberonis comitis à Sent baptizauit, ipſique ſuum indidit nomen. Auentinus 5 annalium.

Vtebantur lingua Romana non ſolùm apud Italos, ſed etiam aliorum locorum ſacerdotes, pontifici Romano ſubiecti: ut ex ueteri Agenda, ubi Latino ſermone baptizandi forma præſcripta eſt, liquet.

De more Romanorum, aqua baptiſmi conſecrari ſolebat. Extende, inquit Dominus ad Moyſen, manum ſuper mare. In ſignum huius manus extentæ, & uenti flantis, adhuc in eccleſia in Sabbatho paſchali, ſacerdotes aquas baptiſmi conſecrantes findunt aquas manu, & ſufflant eas flatu, & apponunt cereum accenſum in typo columnæ ignis, quæ præcedebat eos per noctem. Nocte enim ingreſſi ſunt mare, & baptiſmi ſacramentũ iuxta noctem celebrandum eſt. Altercatio Synagogæ & Eccleſiæ ex cap. 9. Exodi.

Ter immergebantur aquæ in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti: ut uetus Agenda habet: & Regino libro primo de diſciplina Eccleſiaſtica, capite 263, idem ſeruandum ex Apoſtolorum canone probat.

Albis ueſtibus à baptiſmo induebantur. Sint parati, inquit uetus Agenda, patrini, cum linteaminibus, quibus baptizatum excipiant.

Gratis baptiſmum regenerandis conferendum eſſe, ex Gelaſij epiſtola Regino libro 1. de diſciplina Eccleſ. cap. 121 adſtruit.

Nec ſilentio prætereundum hic cenſemus, nuſquam in ueteri Agenda, ſalis in baptiſmo adhibendi mentionem fieri.

DE CONFIRMATIONE ET *Chriſmate.*

Epiſcopi de facultatibus eccleſiæ balſamum emebant, idq; conſecrabant, & preſbyteris dabant ad uſum in Eccleſia. Bernhardus epiſcopus Halberſtadenſis, in carcere pontificalia ornamenta, quaſi chriſma conſecraturus, induit. Cranzius lib. 3. cap. 10. in Metropoli.

Fiebat autem cõſecratio chriſmatis die cœnæ Dominicæ, iuxta Cranzium: eo fine, ut qui eo ungendi ſint, in numerum filiorum Dei per Spiritũ ſanctum cooptentur: ut uetus Agenda loquitur.

Chriſmate inungere penes ſolos epiſcopos erat, ut uetus habet Agenda: Solis debetur, inquiens, epiſcopis, ut conſignent chriſmate, & Spiritum paracletum tradãt. Epiſcopo tamen abſente, licebat quidem presbytero, in caſu neceſsitatis, inungere chriſmate, ab epiſcopo prius conſecrato: ſed uerticem tantum, non autem frontem. quod penes ſolum erat epiſcopum.

Inungebantur autem tum adulti, tum pueri, poſt baptiſmum. Infantes enim in brachijs dextris tenebantur: maiores uerò natu uno pede patrini ſui inſiſtebant pedi, ſicq; fiebat unctio. Ibidem.

Ceremoniæ erant publicæ: fiebat impoſitio manuum, & conſignatio frontis, per oleum chriſmatis. adhibebantur etiã patrini, ut ad baptiſmum. ibidem.

Caſus circa Baptiſmum.

I.

Ethelredus Odgari & Elfridæ filius, qui poſtea annis 26 apud Anglos regnauit, dum baptizatur, alui excrementis baptiſmum conſpurcauit: unde Dunſtanus, qui eum baptizabat, uaticinatus eſt, fore eum hominem ignauum, & Eccleſiæ turbatorẽ. Heinricus de Erphordia: Vuilhelmus Malmesburienſis libro 2, cap. 53. & Ranulphus libro 6. cap. 13.

II.

Iohannes Romanus pontifex, eius nominis XIIII, primus fuit qui baptizatis campanis nomina dedit. Ipſe enim maiori Lateranenſis eccleſiæ campanæ ſuum commu-

communicauit nomen. Balæus Centuria 2 Scriptorum Britanniæ. Qui mos mox in uniuerſam irrepſit Eccleſiam, ut ex ueteri Agenda liquet: ac inſignis acceſsit ſuperſtitio, quòd nimirum tincti æris ſonitu fugeret diabolus, præueniantur fulminum ictus, ac omnis generis calamitates, quæ uentorum turbine infligi poſsint, auertantur.

III.

Edgaro Anglorum regi ſeptem annorum pœnitentia, ob uitiatam Deo ſacratam uirginem, à Dunſtano indicitur: quibus peractis abſoluitur, & infans baptiſmi ſacris initiatur, teſte Vincentio libro uigeſimoquarto.

RITVS CIRCA CLAVES.

DE CLAVE LIGANTE.

VTebantur claue ligante contra obſtinatos, & notoriè impios, ut cõtra hæreticos & blaſphemos. Ansbertus libro 5. capite 11 Apocalypſos: Eccleſia contraria Chriſto ſentientes, atq; in malo perſeuerantes, anathematum fulmine percutit.

Et contra manifeſtè facinoroſos, & contumaces. Herineus Remorum archiepiſcopus, Vuinimarum Folconis interfectorem, perpetuo anathemate ferijt. Regino lib. 2. Et Bernhardus Halberſtadenſis, eo quòd de ſuo agro, nouo Magdeburgenſi epiſcopo nihil concedere uellet, incarceratus, Otthonem Imperatorem excommunicat. Cranzius libro tertio, capite decimo, in Metropoli. Et Libentius Hamburgenſis in Danos finitima uaſtantes loca, Eccleſię gladium diſtrinxit. Ibidem cap. 42. Et ſacrilegi, urbisq; Remenſis proditores, qui nec ſponte, nec ui ad ſatisfactionem uenerant, iterato anathemate damnantur in concilio Remenſi, cap. ultimo. Comitem quendam incæſtuoſum & impœnitentem, anathematis uinculo Dunſtanum conſtrixiſſe, Vincentius libro uigeſimoquarto, capite 49 narrat. Ioannem Ziſmiſcen cædis Nicephori reum, templi aditu prohibet patriarcha: eumque, niſi prius acta pœnitentia, admittere noluit: teſte Zonara tomo tertio. Methodius Morauorum archiepiſcopus, ſuum regem excommunnicatione ferit: uniuerſoque regno ſacris interdicit, eo quòd in ipſum ſacra peragentem, in templo, præter alia conuicia uenaticos immiſiſſet canes: ut Æneas Syluius capite decimotertio hiſtoriæ Bohemicæ indicat. In Synodo Duisburgenſi, Bennonis Mediomatricum epiſcopi excæcationis autores anathemate feriuntur, teſte Reginonis continuatore.

Ac tales arcebant ab Eccleſiæ conſortio, licet ſolenni ritu Eccleſiæ nondum eſſent indicati: ut Regino libro ſecundo de diſciplina Eccleſiaſtica, capite 60, ex concilio Nannetenſi probat. Et Theophylactus inquit: Magna quondam pœna erat ſegregatio, atq; adeò excommunicatio: ſed hodie minus habet ponderis, neque in uſu eſt. Si enim ab ſimpliciter ocio torpente fugiendum eſt, operaque danda ut ab eo ſeiungamur: quanto magis ab alijs indigna facinora committentibus? In cap. 3. poſterioris ad Theſſalon.

Abuſi tamen etiam interdum ſunt ea poteſtate, uel in cauſis leuioribus, uel contra innocentes. Sic Iohannes Romanus pontifex profugus, ad epiſcopos Romæ congregatos ſcribit: Nos audiuimus dicere, quòd uos uultis alium papam facere: ſi hæc facitis, excommunico uos de Deo, ut non habeatis licentiam ullum ordinare, & Miſſam celebrare. Verùm hæ literæ papales à Synodo refutantur. Luitprandus libro ſexto, capite decimo. Et Iohannes eius nominis XVII, omnibus epiſcopis qui in Remenſi Synodo, inſcio Romano pontifice, ſuo ſuffragio Arnulphum damnarant, ſacris interdicit: teſte Æmylio de geſtis Francorum.

Præcedebant autem, præſertim ſi delicta non omnibus nota erant, ad monitiones de pœnitentia: quibus fruſtra factis, ſequebatur excommunicatio. Comitem quendam incæſtuoſum Dũſtanus, cum monitiones de pœnitentia audire nollet, excommunicat: ac eundem poſtea, cum minas ſpiraret atroces, iteraro excommunicationis fulmine ferijt. Vincentius libro uigeſimoquarto, capite ſeptuageſimonono. Et Iohannes XI, Angliæ regi negligenter res ſacras in ſuo regno curanti, niſi emendetur, minatur excommunicationem. Polydorus libro ſexto Anglicæ hiſtoriæ.

Delictorum autem rationem haberi, ac pro eorum diuerſitate diuerſas ſententias ferri debere, ex concilio Moguntiaco, Regino libro primo de diſciplina Eccleſiaſtica, cap. 292 monet. Idem capite 399, & ſequentibus aliquot, ex diuerſis Concilijs adſtruit.

Solenni autem excommunicationis actui intererant epiſcopi, ſacerdotes, clerici & tota Eccleſia. Herineus cum multis alijs epiſcopis, Vuinimarum perpetua excommunicatione damnat. Regino libro ſecundo.

Solebant etiam peccata commiſſa publicè recitari, reo præſente: ut ex formulis excommunicationis uidere eſt, quas ſubijciemus;

Cum excommunicatis familiariter conuerſari non licebat, neque Aue dicere, neque cibum capere: multo minus in rebus ſacris participari. Edgaro regi licet nondum excommunicato, Dunſtanus ob uitium uirgini Deo dicatæ oblatum, manum porrigere detrectat, eumque grauiter obiurgat: Tu, inquiens, manum audes contingere meam, qui uirginem Deo ſacratam non es ueritus rapere? nolo eſſe amicus, cui Chriſtus fuerit inimicus. Vincentius libro 24. capite 87.

Impœnitentes die cinerum ab eccleſiæ liminibus prohibitos eſſe, Ranulphus libro ſexto, capite ſexto, in Polychronico teſtatur.

Extat apud Cranzium libro 3. capite 10. in Metropoli, breuis excommunicationis forma, qua Bernhardus Halberſtadenſis, contra Otthonem Imperatorem uſus eſt, quam adſcribere libet. Aderat ſacra Iouis Dominicæ cœnæ, quali chriſma conſecraturus, iuſsit in carcerem dari pontificalia ornamenta, quibus indutus regem iubet acciri, credens iam emollitum, & malis perdomitum. Venit. ubi aſtitit, epiſcopus inchoat: In nomine, inquit, ſupremæ Trinitatis anathematizo te Rex, cum omnibus qui te non deſerendum putāt, quòd manum inieceris & detines Chriſtum Domini. Rex cachinno excipiens digreditur: altius tamen deinde deſcendit in pectus eius, pontificalis imprecatio. Et intra ſe reuerſus, miſit qui epiſcopum laxarent impetrata uenia. Ita obtinuit epiſcopalis ſeueritas, ne ſe uiuo aliquid detraheretur.

Alia item in concilio Remenſi, cap. duodecimo, his uerbis extat: Authoritate omnipotentis Dei, Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, interueniente & adiuuāte beata Maria ſemper uirgine: autoritate quoque ac poteſtate Apoſtolis tradita, nobisque relicta: excommunicamus, anathematizamus, maledicimus, damnamus, & à liminibus Sanctæ matris Eccleſiæ ſeparamus, uos Remenſium prædonum autores, factores, coòperatores, fautores, & à proprijs dominis rerum ſuarum ſub nomine emptionis abalienatores. Obtenebreſcant oculi ueſtri, qui concupiuerūt: areſcant manus, quę rapuerunt: debilitentur omnia membra, quæ adiuuerunt. Semper laboretis, nec requiē inueniatis, fructuq; laboris ueſtri priuemini: formidetis & paueatis à facie perſequentis & nō perſequētis hoſtis, ut tabeſcēdo deficiatis. Sit portio ueſtra cū Iuda traditore Domini in terra mortis & tenebrarū, donec corda ueſtra ad plenam ſatisfactionem conuertantur. Hic autem ſit modus plenæ ſatisfactionis, ut omnia iniuſtè ablata, præter cibum & potum, proprijs dominis ex integro reſtituatis, coramque Remenſi eccleſia pœnitendo humiliemini, qui ſanctam Remenſem eccleſiam reueriti non eſtis: nec ceſſent à uobis hæ maledictiones, ſcelerum ueſtrorum perſecutrices, quādiu permanebitis in peccato peruaſionis. Amen, fiat fiat.

Et in ueteri quadam Agenda, aliquot excommunicationis formulæ habentur, quas hîc ſubijcere libet.

Nouerit charitas ueſtra, fratres mei, quòd quidam uir nomine N. diabolo ſuadente, poſtponens Chriſtianam promiſsionem, quam in baptiſmo profeſſus eſt, per apoſtaſiam conuerſus poſt Sathanam, cui abrenunciauit, & omnibus operibus eius: uineam Chriſti, id eſt Eccleſiam eius, deuaſtare & deprædari non pertimeſcit, pauperes Chriſti, quos precioſo ſanguine ſuo redemit, uiolenter opprimens & interficiens, & bona eorum diripiens. Vnde quia filius huius noſtræ Eccleſiæ, cui Deo autore præſidemus, debuerat eſſe, quia in ea per aquam & Spiritum ſanctum natus eſt, & inter adoptiuos filios Dei annumeratus: quamuis modò filius diaboli ſit, imitando diabolum: ſolliciti, ne per negligentiam paſtoralem aliqua de ouibus nobis creditis deperiret; pro qua in tremendo iudicio ante principem paſtorum, Dominum noſtrum IESVM CHRISTVM, rationem reddere cōpelleremur (iuxta quod ipſe terribiliter nobis comminatur dicens: Si non annunciaueris iniquo iniquitatem ſuam, ſanguis eius de manu tua requiretur) Miſimus ad eum presbyterum noſtrū, & literas commonitorias ſemel atque iterum, atque tertiò, innitantes eum canonicè ad emendationem, & ſatisfactionem, & pœnitentiam, corripientes eum paterno affectu. Sed proh dolor ipſe, diabolo cor eius indurante, monita ſalutaria ſpreuit, & in cœpta malicia perſeuerans, Eccleſię Dei, quàm læſit, ſuperbiæ ſpiritu inflatus, ſatisfacere dedignatur. De talibus itaque transgreſſoribus, & ſanctæ religionis, pacisque, quam Chriſtus ſuis diſcipulis dedit atque reliquit, uiolatoribus, de præceptis Dominicis & Apoſtolicis habemus, quibus informamur, quid de huiuſcemodi præuaricatoribus agere nos oporteat. Ait enim Dominus in Euangelio: Si peccauerit in te frater tuus, corripe eſt. Fratres, in unoquoque noſtrûm peccat, qui in ſanctā Eccleſiā peccat. Si enim ſancta Eccleſia unum corpus eſt, cuius corporis caput Chriſtus eſt, ſinguli autem ſumus alter alterius membra: & cum patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra noſtra: iubet ergo Dominus,

go Dominus, ut frater, id eſt Chriſtianus in nos peccans, primò ſecretè corripiatur, deinde cum teſtibus redarguatur, nouiſsimè in conuentu Eccleſiæ publicè conueniatur. Quòd ſi has tres admonitiones & pias correptiones contemnit, & ſatisfacere deſpicit: poſthæc ſit tibi, inquit, ſicut Ethnicus, id eſt gentilis atque paganus: ut non iam pro Chriſtiano, ſed pro pagano habeatur. Et in alio loco: Membrū quod à ſua compage reſoluitur, & à iunctura charitatis diſſociatur, & omne corpus quod ſcandalizat, Dominus abſcindi & proijci iubet dicens: Si oculus, manus, uel pes tuus ſcandalizet te, erue eum, & proijce abs te. Et Apoſtolus: Auferte, inquit, malum ex uobis. Et iterum: Infidelis ſi diſcedit, diſcedat. Et in alio loco, rapaces à regno Dei excludit dicens: Neque rapaces regnum Dei poſsidebunt. Et alibi: Si quis frater nominatur, & eſt fornicator, aut adulter, aut homicida, aut rapax, cū huiuſmodi nec cibū ſummere licet. Et Iohannes dilectus præ cæteris Chriſti diſcipulis, talem nefarium hominē ſalutare prohibebat dicēs: Ne aue ei dixeris, neque eum in domum receperis. Qui enim ei Aue dicit, communicat operibus eius malignis. Dominica itaque atq; Apoſtolica præcepta adimplentes, membrum putridū & inſanabile, quod medicinam non recipit, ferro excommunicationis à corpore Eccleſiæ abſcindamus, ne tam peſtifero morbo reliqua membra corporis, ueluti ueneno interficiantur.

Igitur quia monita noſtra, crebras exhortationes contemnit: quia legitimas relinquentes uxores, adulteris coniuncti: tertiò ſecundum Dominicum præceptum uocatus, ad emendationem & pœnitentiam uenire deſpexit: quia culpam ſuam nec dum cognouit, nec confeſſus eſt, nec miſſa nobis legatione (qui cauſam ipſius exequimur, quia noſter parrochianus eſt) ueniam non poſtulauit: quia in cœpta malicia, diabolo cor eius indurante, perſeuerat, & iuxta quod Apoſtolus dicit, Secundum duritiam ſuam & cor impœnitēs theſaurizat irā in die iræ: idcirco nos eum cum uniuerſis ſocijs, & ſibi fauentibus complicibus, & communicatoribus, fautoribusque ſuis, iudicio Domini omnipotentis, Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, & beati Petri principis Apoſtolorum, & omnium Sanctorum, necnon & noſtræ mediocritatis autoritate & poteſtate nobis diuinitùs collata ligandi atque ſoluendi in cœlo & in terra, à precioſi corporis & ſanguinis Domini perceptione, & à ſocietate omnium Chriſtianorum ſeparamus, & à liminibus ſanctæ matris Eccleſiæ in cœlo & in terra excludimus, & excommunicatum & anathemizatum eſſe decernimus, & damnatum cum diabolo & angelis eius, & omnibus reprobis in igne æterno iudicamus: niſi fortè à diaboli laqueis reſipiſcat, & ad emendationem & pœnitentiam redeat, & Eccleſiæ Dei, quam læſit, ſatisfaciat. Et reſpondeant omnes tertiò, Amen: aut, Fiat fiat: aut, Anathema ſit. Debent autem duodecim ſacerdotes epiſcopum circumſtare & lucernas ardentes in manibus tenere, quas in concluſione anathematis uel excommunicationis proijcere debent in terram, & pedibus conculcare. Poſthæc epiſcopus plebi ipſam excommunicationem communibus uerbis debet explanare, ut omnes intelligant, quàm terribiliter damnatus ſit: & ut nouerint, quòd ab illa hora in reliquum non pro Chriſtiano, ſed pro pagano habendus ſit: & qui illi quaſi Chriſtiano communicauerit, aut biberit, aut eum oſculatus fuerit, uel cum eo colloquium familiare habuerit: niſi fortè ad ſatisfactionem & pœnitentiam eum prouocare ſtuduerit, aut in domo ſua eum receperit, aut ſimul cum eo orauerit, procul dubiò ſimiliter ſit excommunicatus. Deinde, epiſtolæ presbyteris per parochias mittantur, continentes modum excommunicationis: in quibus iubeatur, ut Dominicis diebus, poſt lectionem Euangelij, plebibus ſibi commiſsis publicè annuncient ipſam excommunicationem: ut ne quis per ignorantiam communicet cum excommunicato. Oportet etiam, ut alijs epiſcopis ipſa communicatio manifeſtetur. Præcipit enim Toletanum concilium, ut inuicem mox ſcripta percurrant, per omnes prouinciæ epiſcopos, quoſcunque adire potuerit excommunicatus. Seniori etiam eius ipſa excommunicatio debet nota fieri.

Alia Excommuncationis forma.

Audiſtis dilectiſsimi, quanta & quàm horrenda opera prauitatis ac iniquitatis, N. à diabolo inſtigatus poſt auerſionem, id eſt, abominationem, perpetrare non timuerit, & quomodo per apoſtaſiam à totius Chriſtianæ religionis cultu prophana mente receſſerit. Audiſtis, quemadmodū canonicè ad ſatisfaciendum euocatus ſit, ſed uenire diſtulerit: quomodo frequenter admonitus, ut reſipiſceret, diaboli laqueis quibus tenebatur adſtrictus, ſaluberrimas admonitiones obturatis auribus cordis audire contēpſerit. Dominus dicit in Euangelio de tali contumaci fratre, qui Eccleſiæ renuit ſuſcipere correptionem: Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi, inquit, ſicut Ethnicus & publicanus, id eſt, iam nō

eſt

eſt cõputandus inter Chriſtianos,ſed inter paganoa. Hinc Paulus Domini & magiſtri doctrinam ſequens, Corinthios redarguit, quare cum criminoſis ac ſceleratis communionem haberent, dicens: Vos inflati eſtis, & non magis luctum habuiſtis, ut tollatur de medio ueſtrûm (id eſt, ſeparetur à ueſtro conſortio) qui tale ſcelus operatus eſt. Et adiungit: Ego quidem abſens corpore, præſens autẽ ſpiritu, iam iudicaui, ut præſens, eum qui ſic operatus eſt, in nomine Domini noſtri IESV CHRISTI cõgregatis uobis, & in meo ſpiritu, cum uirtute Domini mei IESV, tradere huiuſmodi Sathanæ, in interitũ carnis. Et poſt pauca: Scripſi uobis, ne cõmiſceamini fornicarijs. Et ſtatim infert: Si ia qui frater appellatur, id eſt Chriſtianus, fornicator eſt, aut rapax, cũ huiuſmodi nec cibũ ſumere. Et alibi: Auferte malũ ex uobis. Et: Infidelis ſi diſcedit, diſcedat. Vna enim ouis morbida omnẽ gregẽ contaminat, & modicum fermentum totam maſſam corrumpit: & plerunque unum membrum putridum, totum corpus inficit. & ideo tam pernicioſa peſtis à corporè Eccleſiæ radicitùs euellatur.

Dominicis igitur atque Apoſtolicis informati præceptis, iudicio Patris, & Filij eius Domini noſtri IESV CHRISTI, & Spiritus ſancti, & autoritate & poteſtate Apoſtolis, apoſtolorumq́; ſucceſſoribus à Deo conceſſa, una uobiſcum, prædictum peſſimum uirum à liminibua ſanctæ matris Eccleſiæ excludimus, & ab omni ſocietate & communione Chriſtiana ſeparamus, ſeparatumque eſſe in æternum decernimus: id eſt, & in præſenti ſeculo, & in futuro. Nullus ei Chriſtianus Aue dicat, aut eum oſculari præſumat: nullus presbyter Miſſam celebrare cum eo audeat, aut ſacroſanctum corpus & ſanguinem Domini tradere: nemo ei iungatur in conſortio, neque in aliquo negocio. Et ſi quis ei ſe ſociauerit, & communicauerit eius operibue malignis, nouerit ſe ſimili percuſſum anathemate. His exceptis, qui ob hanc cauſam ei iunguntur, ut eum reuocent ab errore, & prouocent ad ſatisfactionem: niſi fortè reſipuerit, & Dei gratia inſpirante ad pœnitentię remedium conuerſus fuerit, & digna emendatione Eccleſiæ Dei, quàm læſit, humiliter ſatisfecerit.

Alia Excommunicationis forma.

Canonica inſtituta, & ſanctorum patrũ exempla ſequentes, Eccleſiarum Dei uiolatores, uidelicet raptores, deprædatores, & homicidas, N. in nomine Patris & Filij, & uirtute Spiritus ſancti, nec non autoritate epiſcopis per Petrum principem Apoſtolorum diuinitùs collata, à ſanctæ matris Eccleſiæ gremio ſegregamus, ac perpetuo maledictionis anathemate condenamus: ſintque maledicti in ciuitate, maledicti in agro, maledictum horreum eorum, & maledictæ requies illorum, maledictus fructus uentris eorum, & fructus terræ illorum: maledicti ſunt ingredientes, & maledicti egredientes: ſintque in domo maledicti, in agro profugi: ueniantque ſuper eos omnes illæ maledictiones, quas Dominus per Moyſen in populum diuinæ legis pręuaricatorem ſe eſſe miſſurum intentauit: ſintque anathema maranatha, id eſt, pereant in ſecundo aduentu Domini. Nullus eis Chriſtianus Aue dicat, nullus presbyter miſſam celebrare præſumat, uel ſanctam communionem dare. Sepultura aſini ſepeliantur, & in ſterquilinium ſint ſuper faciem terræ. Et ſicut hæ lucernæ de manibus noſtris proiectæ hodie extinguuntur, ſic eorum lucerna in æternum extinguatur: niſi fortè reſipuerint, & Eccleſiæ Dei, quam læſerunt, per emendationem & condignã pœnitentiam ſatisfecerint.

Alia.

Canonica inſtituta, & ſanctorum patrũ exempla ſequentes, Eccleſiarum Dei uiolatores, N. autoritate Dei & iudicio Spiritus ſancti, à gremio ſanctæ matris Eccleſiæ, & conſortio totius Chriſtianitatis eliminamus, quouſque reſipiſcant, & Eccleſię, Dei, quam læſerunt, ſatisfaciant. Hæc uetus Agenda. Eadem de excõmunicatione habet & Regino, libro ſecundo de diſciplina Eccleſiaſtica, cap. 410.

DE CLAVE SOLVENTE.

Excommunicati, aut notoriè ſcelerati, ſi pœnitentiam agebant, recipiebantur: ea tamen condirione, ut prius diſciplinę Eccleſiaſticæ ſatisfeciſſent: ut ex ueteri Agenda, cuius ſæpius in hoc capite mentionem fecimus, patet, quæ ſic habet: Cum aliquis excommunicatus uel anathematizatus, pœnitentia ductus, ueniam poſtulat, & emendationem promittit: epiſcopus, qui eum excommunicauit, ante ianuas Eccleſiæ uenire debet, & duodecim presbyteri cum eo, qui eum hincinde circumſtare debent. Vbi etiam adeſſe debent illi, quibus iniuria uel damnũ illatum eſt, & ibi ſecundum diuinas & humanas legea oportet damnum commiſſum emendari: aut ſi iam emendatum eſt, eorum teſtimonio comprobari. Deinde epiſcopus interroget, ſi pœnitentiam iuxta quod canones præcipiunt, pro perpetratis ſceleribus ſuſcipere uelit. Et ſi ille terræ proſtratus ueniam poſtulat, culpam confitetur, pœnitentiam implorat, de futuris cautelam ſpondet: tunc

epiſcopus

epiſcopus apprehenſa manu eius dextra, eum in eccleſiam introducat, & ei communionem & ſocietatem Chriſtianã reddat. Poſt hæc ſecundum modum culpæ, pœnitentiam ei iniungat: & literas per parrochiam dirigat, ut omnes nouerint, eum in ſocietatem Chriſtianam receptum. alijs etiã epiſcopis hoc notum faciat.

Comes quidã incœſtuoſus à Dunſtano excommunicatus, pœnitentia ductus, dimiſſa ſua uxore, quę ipſi ſanguinis uinculo iuncta fuerat, nudis incedens pedibus, laneiſq; indutus, ac uirgas in manu gerens, ad Dunſtani pedes in concilio epiſcoporũ ſe prouoluit, ſicq; abſolutionem meretur. Vincentius lib.24.cap.79.

Recipiẽdi, ſua peccata enumerare cogebantur ſacerdoti: ut Regino lib. 1. de diſciplina Eccleſiaſtica, cap.288. aſſerit.

Solebant & acceſſuri ad cœnam ſacram, prius confiteri. Nam ex confitentibus quadrageſimali tempore, orationem Dominicam & Symbolum apoſtolicum exigendũ eſſe: nec quenquam ad communionẽ admittendum, niſi ea memoriter teneat: Regino lib.1. de diſciplina Eccleſiaſtica, capitẽ 272. monet.

Confeſsis & pœnitentibus, ſacerdotes pro ſuo arbitrio ſatisfactiones imponebãt. Vualramo Colonienſi archiepiſcopo, eo quòd ſuũ anteceſſorẽ ectaſi correptum ſepelijſſet, ſatisfactionis loco à pontifice Romano imponitur, ut collapſum aliquod repararet monaſteriũ. Crantzius in Metropoli, li.3.cap.45. Et Dunſtanus Edgaro regi, cũ iam multis lachrymis ſuũ ob cõmiſſum facinus, dolorẽ teſtatus eſſet, ſeptennẽ pœnitentiam indixit, ut in toto hoc ſpacio coronam regni nõ geſtaret, ieiunium in hebdomada biduale tranſigeret, pauperibus theſauros largè diſtribueret. Præterea ſacrandis Deo uirginibus monaſterium Sueſsionæ fundaret: ut qui unam per peccatum Deo abſtuliſſet, plures ei per ſectã aggregaret. Aliaq; plura ei iniũgit: nihilq; fuit quod minus uel ſegnius rex impleret, quàm à rectore uitæ ſuæ præceptum fuiſſet. Septimo autem anno, cum pœnitentiæ tempus exactum fuiſſet, ſacer præſul accitis omnibus regni Anglorum principibus, epiſcopis, abbatibus, coram populi multitudine regi coronam impoſuit, cunctis lętantibus: Vincentius lib.24.cap.78.

Alfreda ob cõmiſſam cædem (priuignũ enim Edouardum Anglorũ regem interficiendum curarat) pœnitens, ieiunio & uerberib. corpus ſuũ afflixit: omne patrimoniũ aut egenis diſtribuit, aut ad ſacrarũ ædium extructionẽ contulit. Ac duo condidiſſe monialium fertur cœnobia, in quorum altero Vintonienſis diœceſis ipſa uitã deinceps egit. Polydorus Vergil. lib. 6. Anglicæ hiſtoriæ. ubi eam ſolo ſtratam ſine ceruicali cubaſſe; ſcribit Vuilhelmus Malmesburienſis lib. 2. cap.51. Et Ioannes Zimiſces, qui cædis Nicephori reus uulgò credebatur, cũ ipſe ad ſui defenſionem id cauſæ prætendiſſet, ſe proprijs quidem manibus cædem nõ perpetraſſe: à patriarcha Polyeucto iubetur Theophanonem imperatricem regia pellere, percuſſores Nicephori exilio mulctare: ac librũ, quo Nicephorus ſanxerat, ne quis pontifex ſe inſcio deſignaretur, lacerare: & quas priuatus tenuiſſet opes, pauperib. elargiri. His factis, iterum in Eccleſiam admittitur, teſte Zonara tom.3.

De publica pœnitẽtia, inquit Radulphus: Qui uoluntatis nutum ad peccati conſenſum inclinauit, citò tamen antequam illud opere perpetraret, à peccandi uoluntate reſilijt, non eſt ei neceſſaria illa afflictionis auſteritas, & publica pœnitentia, quæ criminalium operum reis imponitur. Quicunq; in lacum illiciti operis deſcenderunt, quos iam praua premit conſuetudo, quorũ mors iam publicata eſt: quoniam quibuslibet uidentibus aut ſcientibus peccare non erubeſcunt, maiore opera reſuſcitandi ſunt, multæ ſunt eis lachrymæ neceſſariæ, multi gemitus: publica quoq; illis pœnitentia iniungenda eſt, ut omnibus quos illorũ peruerſitas ſcandalizauerat, nunc cõuerſione ſatisfaciat. lib.4.cap.5. in Leuitic.

Abuſi interdum ſunt & claue ſoluente, cum impœnitentes abſoluerũt, aut ad communionem admiſerunt. Sic Romanus pontifex multis muneribus corruptus, pro ſuo imperio mandat Dunſtano, ut comitem, quem ob incœſtum, piorum cœtu eiecerat, abſoluat: ſed Dunſtanus Pontifici parere detrectat. Vincent. lib.24.cap.79.

RITVS RECEPTIONIS
& Abſolutionis.

NEmini de pœnitentibus iudiciũ uſurpare licuiſſe, præter epiſcopos & presbyteros, quibus claues regni cœleſtis traditæ ſunt: attamen extrema urgẽte neceſsitate, illis uidelicet abſentibus, diacono, ut pœnitentem ad cõmunionem ſuſcipiat, conceſſum fuiſſe, ex pœnitẽtiali Romano, lib.1. de diſciplina Eccleſiaſtica, cap. 295. Regino indicat.

Ritus autẽ recipiendi pœnitentes hoc ſeculo, in Romana præſertim eccleſia, talis in uſu fuit, ut ex ueteri patet Agẽda: Pœnitẽtes in atrio templi collecti, ad pedes Pontificis procumbunt, uſque dum eos ſurgere iubeat. Interim plures pſalmi & antiphonę canuntur. Poſtea archidiaconus quidã, omnium pœnitentium nomine ſic alloquitur epiſcopum:

epiſcopum: Adeſt ô uenerabilis pontifex tempus acceptum, dies propitiationis diuinæ, & ſalutis humanæ, qua mors interitum, & uita accepit æterna principium, quando in uinea Domini Sebaoth ſic nouorum plantatio facienda eſt, ut purgetur execratio uetuſtatis. Quamuis enim à diuitijs bonitatis & pietatis Domini nihil tēporis uacet, nunc tamen & largior eſt per indulgentiam remiſsio peccatorum, & copioſior per gratiam aſſumptio renaſcentiū. Augemur regenerandis, creſcimus reuerſis: lauant aquæ, lauant lachrymæ: inde gaudium uocatorum, hinc lætitia de abſolutione pœnitentium. inde eſt quòd ſupplices tui, poſteaquam in uarias formas criminū, neglectu mandatorum cœleſtium, & morum probabilium transgreſsione ceciderunt, humiliati atque proſtrati, prophetica ad Dominum uoce clamāt, dicentes: Peccauimus, iniquè egimus, iniquitatem fecimus, miſerere noſtri Domine. Euangelicā uocem non fruſtratoria aure capientes: Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur. Manducauerunt, ſicut ſcriptum eſt, panem doloris, lachrymis ſtratū rigauerunt: cor ſuum luctu, corpus ſuum afflixerunt ieiunijs, ut animarum reciperent, quam perdiderant, ſanitatem. Vnicum itaque eſt pœnitenti ſuffragium, & quod ſingulis prodeſt, & omnibus in cōmune ſuccurrit. Poſt hæc denuò iubentur pœnitentes, ſe ad Epiſcopi proijcere pedes: canūtur itidem aliquot Pſalmi & antiphonæ. His finitis ſurgere iubentur proſtrati, & diaconus quidā denuò epiſcopum ſic alloquitur: Redintegra in eis Apoſtolice pontifex, quicquid diabolo ſcindente corruptum eſt: & orationum tuarum patrocinantibus meritis, per diuinæ reconciliationis gratiam fac homines proximos Deo: ut qui antea in ſuis peruerſitatibus diſplicebant, nūc iam placere ſe Domino, in regione uiuorum, deuicto mortis ſuæ autore gratulentur. Epiſcopus uerò eos monet, ut in poſterum peccata, de quibus iam pœniteant, cauere ſummo ſtudio conentur. Repetuntur poſtea iterū Pſalmi & antiphonæ. tandem ipſe pontifex cum pœnitentium multitudine, in oratorio ſe poſternit, ac clerus letaniam cantat: qua expleta, dimittuntur recepti in Eccleſiæ gremium.

CASVS CIRCA CLAVES.

I.

Heinricus Auceps oblato ſibi Imperio, iuramento, nunquam ſuo capiti regium diadema imponēdū, confirmauit. uocatus ea de cauſa ad Romanā curiā, per tres annos excommunicationis pœnā ſuſtinere coactus fuit. Quib, tādē trāſactis, pōtifex, quò iuramento ſatisfieret, ſtatuit, coronam in baculo Imperatori præferri debere: ut Hermannus Gigas narrat.

II.

Odonem Cluniacenſem, abbatiam ſuſcipere detrectantem, epiſcopi ſub excommunicationis pœna ad obſequiū ſuum cogūt. Vincent. lib. 24. cap. 59.

RITVS CIRCA COENAM.

COenę ſacrę adminiſtratio, penes epiſcopos, presbyteros, ſacerdotes fuit, ut ex Agenda ueteri cōſtat. In die cœnæ Domini, Vlricus Auguſtanus epiſcopus in altari panem, ad communionem accedētibus diſtribuit: ut in uita eius ſcribitur.

In templis, ſuper altaribus aut menſis ad eam rem adornatis. Altarium enim paſsim fit mentio apud Reginonē, lib. 1. de diſciplina Eccleſiaſtica.

In uaſis metallicis & cōſecratis. Regino libro 1. de diſciplina Eccleſ. capite 67. Et uaſa altari ſeruientia ſingulari ritu dedicata eſſe, ſuprà diximus.

Vel ſingulis diebus Dominicis. Fideles, qui diebus Dominicis poſt lectum Euangelium diſcedunt, & communionem percipere negligunt, communione priuandos cenſet Regino, libro primo de diſciplina Eccleſiaſtica, cap. 193.

Vel in feſtis ſolennibus. Si non frequentius, ſaltem ter intra unius anni ſpacium laici communicare debent: in Paſchate, Natalibus Domini, & Pentecoſte. Idem lib. 1. de diſciplina Eccleſiaſtica, cap. 95.

Vtebantur autem pane azymo, & uino aqua miſto: ut Idem lib. 1. de diſciplina Eccleſiaſtica, cap. 67 indicat.

Adminiſtratores erant induti ueſtibus ad eum uſum ordinatis. Caſulæ meminit Vincētius lib. 24. cap. 79. Et nulli presbyterorum abſq; ſacerdotali amictu, albâ, ſtola, caſula, Miſſam celebrare licitum eſſe, ex Remenſi concilio Regino lib. 1. de diſciplina Eccleſiaſtica, cap. 80. indicat.

Neq; mutilam, ſed integram Cœnam, tā laicis quàm clericis diſtribuebant. Ottho Imperator lecto decumbens, Sacramentū corporis & ſanguinis Dominici expetiuit, & percepit. Vuitichindus li. 3. Et Elgiſa fœmina moritura, corpus & ſanguinem Chriſti accepit. Vincētius lib. 24. cap. 75. Corpore & ſanguine Domini infirmorū animas recreandas, docet Regino lib. 1. de diſciplina Eccleſiaſtica, cap. 119. Populus ſacratū Chriſti corpus aſſumit, bibit & beatum ſanguinis ipſius hauſtum: Radulphus lib. 14. cap. 4. in Leuit.

Nondum baptizati, uel etiam adhuc excommunicati, uel manifeſtè flagitioſi, uel nondum plenè inſtituti de capitibus doctrinæ ex-

næ ex-

næ cœleſtis, uel qui nondum ſatisfecerant diſciplinæ Eccleſiaſticæ, arcebantur à communione. Orationem Dominicam & Symbolũm recitare neſcientes, à ſacra Cœna ſuſpenſos, ex Reginonis libro 1. de diſciplina Eccleſiaſtica conſtat.

DE MISSA.

COenam Domini in theatricũ ſpectaculum, & ſacrificiũ pro uiuis & mortuis, à ſuperiorum temporum pontificibus transformatam, iam quoq; retinuerunt, & ſubinde nouos ritus affinxerunt. Mathildis de nocte templum ingreſſa, Miſſarum ſolennibus ſemper intererat. Vuitichindus libro 3. geſtorum Saxonicorum. In forma ordinationis presbyterorum, quæ in ueteri extat Agenda, dicitur: Accipe poteſtatem Miſſam celebrandi, & ſacrificium offerendi pro uiuis & mortuis. Et Dunſtanus die Pentecoſtes, lota facie conſcendens ad altare, ait: Nunc cõfido, quòd ſacrificium de manu mea ſuſcipiet omnipotens. Et in eadem Miſſa, cum diceret, Eccleſiam tuam Domine pacificare, cuſtodire, adiuuare & regere digneris: niuea in capite eius reſedit columba, quæ peractis tandem ſacris auolauit: ut Vincentius lib. 24. cap. 79 nugatur.

Officium de S. Trinitate in octaua Pentecoſtes ſub Miſſarum ſacris cantandum, ex Alcuini libro dulci melodia Stephanus Leodienſis epiſcopus exornauit: ut Trithemius in Hirſaugienſi Chronico narrat.

Ad Miſſarum ſolennia, pallia, aliaque ornamenta miſerunt ſuis mancipijs Romani, beneficio Agapeti. Halberſtadenſis epiſcopus logio, hoc eſt rationali, in Miſſarum celebratione diebus ſolennibus, ſolus utebatur: ut habent Acta Metenſium in Theodorici uita, capite nono. Et Leo in Epiſtola ad Gerhardum, Laureacẽſis eccleſiæ archiepiſcopum, ait: Pallium fraternitati tuæ ad Miſſarum ſolennia celebranda concedimus: quod tibi non aliter, Eccleſiæ tuæ priuilegijs in ſuo ſtatu manentibus, uti largimur, niſi ſolum in die conſecrationis chriſmatis, ac ſanctæ & uenerandæ reſurrectionis Domini noſtri IESV CHRISTI, ſeu in natalitijs ſanctorum Apoſtolorum, atq; B. Iohannis baptiſtæ: nec non in feſtiuitatibus ſanctæ Dei genitricis Mariæ, ſimulque in Dominico Domini noſtri natiuitatis die, pariterque in ſolennitatis Eccleſiæ tuæ die, & natalitio tuo die: uerumetiam in conſecratione epiſcoporum & presbyterorum, & quando à te Synodus celebratur, ſi fortè illic conuenticulum fuerit neophytorum, qui ad fidem Chriſti tua adhortatione ſunt perducendi: nec non in feſtiuitate S. Stephani protomartyris Chriſti, ſanctique Laurentij, & illorum ſanctorum tuorum qui corporaliter in tua requieſcunt parochia, uti concedimus die, ſicuti à prædeceſſore noſtro D. Gregorio huius almæ ſedis præſule ſancitum eſt. In ſacrario uerò tua fraternitas pallium induere debet, & ita ad Miſſarum ſolennia proficiſci: & nihil tibi auſu temerariæ præſumptionis arrogare: ne dum in exteriori habitu inordinatè aliquid arripitur, inordinatè etiam quæ licere poterant amittantur.

Et nullibi quàm in loco ſacro Miſſas celebrare licebat: ut Regino libro primo de diſciplina Eccleſiaſtica, capite 131. ex Laudicenſi concilio: & capite 336, ex Anacleti epiſtola probat.

Multis autem præſentibus Miſſas eſſe celebrandas, idem libro 1. de diſciplina Eccleſiaſtica, capite 191. ex Nannetenſi concilio adſtruit. Cui enim dicet, Dominus uobiſcum, aut Surſum corda, oremus, &c. cum nemo adſit qui reſpondeat?

In patena conficiebatur corpus Chriſti, ut uetus Agenda loquitur: ac mos fuit Romanæ eccleſiæ, ut in confectione corporis & ſanguinis Domini adſint presbyteri, & ſimul cum pontifice uerbis & manibus conficiant.

Ac oportebat presbyteros Miſſas celebrantes, ſimul communicare. In ſynodo Romana Iohanni criminis loco obijcitur, quòd Miſſam celebrans non communicarit. apud Luithprandum lib. 6. cap. 7.

In Miſſa autem, quæ die cœnæ Dominicæ peragebatur, ſolus communicabat Pontifex: cui calicem offerebat diaconus, ac unicum tantum frangebat panem, qui ſoli epiſcopo porrigendus erat, ut in ueteri Agenda annotatur.

Qua in adminiſtratione ſacrorum uſi ſint lingua, non ſatis conſtat. Æneas Syluius in Bohemica ſcribit hiſtoria, Cyrillum Romano pontifici ſupplicaſſe, ut ſibi Slauonicæ linguæ uſus, apud gentem illam, quam baptizaſſet, dum ſacra perageret, concederetur. De qua re cum in ſacro diſceptaretur ſenatu, eſſentq; ibi non pauci qui contradicerent, auditam uocem tanquam de cœlo in hæc uerba miſſam: Omnis ſpiritus laudet Dominum, & omnis lingua confiteatur ei. Indeque Cyrillus ſui uoti compos factus eſt. capite decimotertio Bohemicæ hiſtoriæ.

Non ubique eadem miſſificandi fuit ratio. Bruno enim Colonienſis archipræſul, in tota ſua prouincia diuerſam ſacra adminiſtrandi rationem correxit, ac utidẽ mos apud omnes ſeruaretur conſtituit: ut Rogerius in uita eius ſcribit.

Caſus circa cœnam.

I.

Manſit hoc ſeculo pontificium inuentū, cœnæ Dominicæ uſu de crimine aliquo ſe purgandi. Fridericus enim archiepiſcopus Moguntinus, uulgi ſuſpicione, qua conſpirationis in Imperatorem reus agebatur, corporis & ſanguinis Domini perceptione in Eccleſia ſe liberat. Reginonis continuator.

II.

Dunſtanus, Cantuarienſis archiepiſcopus, cum propter Pentecoſtes ſolennitatem, pœnam trium uirorum (qui monetæ corruptores fuerant) dilatam audiret in alterum uſque diem: ad altare, Miſſarum ſolennia peragendi gratia, prius accedere noluit, quàm hi ſcelerati debitam ſuſtinuiſſent pœnam. Quibus punitis, Dunſtanus lota facie (exemplo forſan Pilati) ad altare conſcendit, dicens: Nunc confido quòd ſacrificium de manu mea ſuſcipiet Omnipotens. ac dum Miſſam celebrat, columba in caput eius reſedit: ſi Vincentij nugæ, quæ libro 24. capite 79. extant, fidem apud pios merentur.

III.

Conradus Cōſtantienſis epiſcopus, araneam, quæ inter miſſificandum in calicem fuerat delapſa, cum uino ſine ualetudinis offendiculo ebibit: ut Nauclerus & Schedelius teſtantur.

IIII.

Edgarus Angliæ rex uenatū abiens, Dunſtanum archiepiſcopum rogat, ut Miſſam ad ſuum uſq; differat reditum. Epiſcopus inſtante Miſſæ hora accedit ad altare, ac ſacras induit ueſtes: ſed dum regem ibidē expectat, fortè inter preces ſomno correptus obdormijt: inq; cœlum raptus, angelos audiuit canētes, kyrieeleiſon, Chriſte eleiſon, kyrieeleiſon. Somno excuſſo, cum regē nōdum redijſſe ex aſtantibus cognoſceret, iterum altari innixus, ſomno ſe dedit. Denuò in cœlum raptus, angelos conclamantes audiuit, Ite miſſa eſt. Quibus cum reſponderetur, Deo gratias, rex cum ſatellitibus præſtò fuit. Sed Dunſtanus Miſſam iterare noluit: ſicq; rex diſceſsit. Vincentius lib. 24. cap. 85.

RITVS CIRCA *Orationes.*

Certas horas, quibus & publicæ & priuatæ fierent preces, obſeruarunt. Ottho enim primus pro more, ſummo ſemper mane, orationis cauſa templum petijt. Luitprandus libro quarto, capite decimoſeptimo. Et in ſynodo Romana Iohanni pontifici Romano datur uitio, quòd matutinas & canonicas horas neglexerit, & ſe crucis ſigno non munierit. Idem libro 6. capite 7.

Ac loca ei rei deſtinata. Burchardus Sueuorum dux, antequam Mediolanum urbem ingrederetur, ad uicinum quoddā templum S. Laurentij orationis gratia diuertit. Luitprandus libro 3. cap. 4. Et mulieres Romanæ Apoſtolorum limina inuiſere uerentur, propter Pontificis libidines, ne fortè etiam in templo uitium ipſis offerretur: ut idem libro 6. cap. 6 indicat. Et Richardus Normanniæ dux, in qualibet eccleſia, ubi ipſi tranſeundum erat, aut ſi aditus ei non patebat, ad templi muros orare conſueuit.

Interdum ad ſtatuas & ſepulchra oraſſe leguntur. Lotharius Mediolani ante crucem ſe proſternit. Luitprandus libro 5. capite 13. Ottho imperator cùm ſuis copijs contra Heinricum pugnantibus trans Rhenum, (ipſe enim cis flumen caſtra poſuerat) auxilio uenire non poſſet, cum omni populo lachrymas fundens, ante uictoriferos clauos manibus Domini noſtri IESV CHRISTI affixos, ſuæ iam lanceæ impoſitos, oratione pugnauit. Luitprandus lib. 4. cap. 11.

Ex ſuperſtitione ad loca etiam remotiora profecti ſunt precatum. Ottho II poſt acceptum Romæ diadema regium, archangeli Michaelis ædem in Gargano monte, uotis ſe exoluturus, orationis gratia adijt. Blondus libro ſecundo, Decadis 3. Et tertius Ottho poſt coronationem, in Apuliam ad Sanctum Angelum oratum abijt. Heinricus de Erphordia, & Martinus in Chronico. Idem & Guiſonem, urbem Poloniæ primariam, ſupplicandi gratia, ad Adelberti tumulum proficiſcitur: teſte Auentino libro quinto Annalium. Romualdus, Bonifacius, alijq; plures Germani ex Otthonis III exercitu, ad Capuanum monaſterium faciendarum precum cauſa uenêre. Leo Hoſtienſis libro ſecundo, cap. decimooctauo. Gerhardus Hildesheimenſis epiſcopus, Romæ Apoſtolorum limina adijt, & ſuos ſubditorumq; exceſſus largis profuſis lachrymis deplorat. Acta Metenſium. Et Conſtantinus Imperator Conſtantinopolitanus in Olympi montem egreſſus eſt, monachorum ibidem habitantium precibus cōtra Agarenos ſe muniendi gratia. Zonaras tom. 3.

Fit & geſtuum ac geniculationis mentio. Expanſis manibus Romanus Cōſtantinopoleos Imperator, ante crepidinem fuſus, cum lachrymis Deo preces effudit. Luitprandus libro quinto, capite undecimo.

Ottho

Ottho nunciato ſibi Eberhardi & Giſelberti interitu, ſtatim de equo deſcendit: ac cum lachrymis Deo gratias agens, orauit. idem libro 4.cap.17. Cuno dux & miles, in Otthonis exercitu, cilicio corpus domans, gemitibus Deum exorabat. Rogerius in uita Brunonis.

Orationis formulæ ſuprà Capite quarto adſcriptæ ſunt.

Letaniarum, Regino lib.1 de diſciplina Eccleſiaſtica, capite 276. & uetus Agenda meminerunt.

RITVS CIRCA VOCATIONEM *& ordinationem miniſtorum Eccleſiæ.*

IVs eligendi & uocandi epiſcopos, ſacerdotes & alios miniſtros, erat penes totam Eccleſiam, quæ clericis & laicis conſtat. Radulphus: Notãdum, quòd Moſes pontificem filiosque eius conſecraturus, turbam congregati: Iam hinc noſtrorũ pontificum electioni & conſecrationi formam præbens, ut ſcilicet quicunque eligũtur, cum aſſenſu fidelis populi conſtituantur. lib.6.cap.1.in Leuiticum. Sergius ab utriuſque ordinis hominibus, ut ſedem Romanam innadat, ab exilio reuocatur, ut Luithprandus indicat. Et Ioannes XIII, qui ſede Romana per ſeditionem potitus fuerat à clero & populo, qui in eius electionem non conſenſerãt, eijcitur. Luithprandus libro 3.capite 12. Et Albericus Romanorum princeps, muneribus apud proceres, & minis apud clerum & populum, filium ſuũ Octauianum pontificem fieri obtinuit, teſte Platina. Et Imperator Ottho magnus, Iohanne nulla non turpitudine inſigni remoto, liberam clero & populo Romano, pontificem tanta ſede dignum eligendi dat poteſtatẽ. Qui mox paribus ſuffragijs Leonem expetunt & impetrant teſte Luitprando. Deo, cleri populiq; uotis annuente, Adelbero Mediomatricum conſtituitur epiſcopus: ut Sigebertus annotat. Vuilhelmus Mogũtinus, cleri & populi conſenſu ſe archiepiſcopali ſede potitum, literis quibuſdam teſtatur, quæ apud Marianum Scotum & Trithemium extãt. Et Theodoricus, unanimi cleri populique ſuffragio, læto omnium concentu, cunctoque Palatinorum ſenatu, Metenſi ſede potitur. Acta Metenſiũ. Fridericus Heroldo, populi & cleri paribus ſuffragijs, in Iuuauienſi ſede ſurrogatur, teſte Auentino. Poppo Herbipolenſis epiſcopus id priuilegij à magno Otthone ſuæ eccleſiæ impetrauit, ut defuncto epiſcopo, clerus ex ſuo cœtu ſucceſſorem eligat. Bruſchius.

In Epiſcoporum tamen metropolitanorum & archiepiſcoporum electione & uocatione, uicinorum epiſcoporum & magiſtratus requirebatur conſenſus. Eccleſia Colonienſi epiſcopo deſtituta, quatuor ex ſacro ſenatu, totidemque laici probatæ fidei uiri, ad Otthonem, petitum ſibi Brunonem epiſcopum dari, proficiſcuntur. Quẽ etiam, Imperatore eorum annuente precibus, facilè impetrant. Rogerius in uita eius. Dãnato in Romana ſynodo ſceleſtiſſimo pontifice Ioanne, cęteri præſules ibidem congregati, clerus & cunctus populus Imperatorem appellant, alium loco eius petentes conſtitui: Qui nobis, inquiunt, exemplo bonæ conuerſationis præeſſe ualeat, & prodeſſe ſibi: rectè uiuat, ac bene uiuendi nobis exemplum præbeat. Tunc Imperator: Placet, inquit, qnod dicitis, nihilque gratius nobis, quàm ut talis, qui huic ſanctæ & uniuerſali ſedi præponatur, inueniri poſsit. His dictis, omnes una uoce dixerunt: Leonem uenerabilem ſanctæ Romanæ eccleſiæ protoſcriniarium, uirum approbatum, ad ſummum ſacerdotij gradũ nobis in paſtorẽ eligimus, ut ſit ſummus & uniuerſalis papa Romanæ eccleſię: reprobato ob impios mores Iohanne apoſtata. Cum hoc omnes tertiò dixiſſent, annuente Imperatore, nominatum Leonem ad Lateranenſe palatium ſecundum conſuetudinem cum laudibus ducunt: & certo tempore in eccleſia S.Petri ad ſummum ſacerdotium ſancta conſecratione attollunt, & fideles ſe ei affuturos iureiurando promittũt. Luiprandus libro 6. capite 10 & 11. Romani quoque fidem dederant imperatori Otthoni magno, nũquam ſe præter ipſius aut filij conſenſum, pontificẽ deinceps electuros. Verùm Impetatore apud Camerinos agente, ipſi iuramento poſtpoſito, Iohanni, quem eiecto Leone receperant, è rebus humanis exempto, Benedictũ quendam ſubſtituunt. Poſtea ad Imperatorem ſuos mittunt legatos, conſenſum eius requiſitum. Verùm Imperator ſuam in electione autoritatem neglectam ęgrè ferens, legatos in ſuum conſpectum admittere noluit: admotoque ad urbis mœnia exercitu, ferro & comeatus inopia in ſuum obſequium eós coegit: ac Leonem, cuius paulo antè electionẽ ipſe ratam habuerat, reſtituit: ut Antoninus & Cranzius teſtantur. Qui poſtea & clerum, & populum Romanum, omni pontificem eligendi iure, in ſynodo quadam (ut ſuo loco dicemus) priuauit, ſolique Imperatori tradidit: ut ex Martino Cuſenſi Blondus libro tertio, Decad. 2 annotat. At Leone mortuo, Romani Azonem ſcrinij magiſtrum, & Marinum Sutrij epiſcopum, ad Imperatorem ablegant, rogatum, ſibi dari quem ipſe uellet (ut Reginonis continuator habet) pontificem. His Im-

perator mox Odogarium Spirenſem, ac Zizonem Cremonenſem adiungit epiſcopos. Qui ſimul euntes Romam, communi plebis conſenſu Iohannem Narnienſem epiſcopum ſubſtituunt, ut Auentinus quarto Annalium indicat. Gilbertus quoque autoritate Lotharij Francorum regis Remenſi, ac poſtea per Otthonem III Rauennatenſi, & denique Romana potitur ſede: ut Vincentius & Antoninus referunt. Et Hildeuuardus ab Hermanno duce, cui Ottho magnus in Italiam contendens, Saxoniç adminiſtrationem demandarat, Halberſtadenſem epiſcopatum ſuſcipere iubetur. Quam ſucceſsionem Ottho domum reuerſus & probauit, & confirmauit. Chronicon Saxoniæ. Vdalricus Auguſtanus epiſcopus, plebis & cleri ſuffragia Heinrico imperatore comprobante, Auguſtanus conſecratur epiſcopus: ut in uita eius annotatur. Aleuicus Augienſis abbas, Otthonis tertij autoritate, Argentinenſi potitur ſede: ut Bruſchius indicat. Rupertus à clero Spirenſi, Otthone per literas id uel petente uel iubēte, eligitur epiſcopus. Et per Otthonem Anno Nemetum, ut Bruſchius teſtatur: & Heinricus Auguſtana, poſt Vlricum, potiuntur ſede: ut Hermānus Contractus & Schafnabergenſis narrāt. Erpo Verdenſem ſedem Otthonis III autoritate conſcendit, ut Cranzius teſtatur.

Apud Conſtantinopolitanos, patriarcha & primarijs ſacerdotibus de ſuffragijs iuſta ratione conferendis concertantibus, Nicephorus imperator ſibi ſoli ius pro ſuo arbitrio epiſcopos deſignandi rapuit: ac omnes pōtifices huic decreto ſubſcribere detrectantes, exilio mulctauit. Verùm hæc lex à Iohanne Zimiſce, ſucceſſore Nicephori, abrogata eſt: teſte Zonara tomo 3.

Heinricus Imperator primus Arnoldo Boiorum duci plenariā, mortuo aliquo ſuę ditionis epiſcopo, alium ſubſtituendi dat poteſtatem. Luithprandus lib. 2. cap. 7.

Et Berengarius in Italia pro ſuo arbitrio dominās, eiecto ex Brixiana ſede Ioſepho, Antonium quendam, præter epiſcoporum conſilium, propria autoritate ſubſtituit epiſcopum. Luithprandus lib. 5. cap. 13.

At Romani pontifices, ſupremam poteſtatem in electione & ordinatione confirmanda ſibi uindicarunt. Romanus enim pontifex Iohannem Rauennatenſibus ordinauit epiſcopum, ut Balæus annotat: uerùm eundem poſtea, ut inuaſorem Eccleſię, à populo urbe eiectum, ſcribunt Nauclerus & Stella. Et Dunſtanus Cantuarienſis à Romano pontifice confirmationem & pallium accepit, teſte Balæo. Et Iohannes XIIII Polonis Ægidium Tuſculanum cardinalem, religionis plantandę gratia dedicat Apoſtolum: ac ut ibi diœceſes conſtituat, epiſcopos præficiat, & (quod primum erat) doceat, ut Romanum pontificem Eccleſiæ caput agnoſcant, iniūgit. Poloniæ Chronicon. Adeldagus Hamburgēſis paſtoralē baculum ab Otthone, palliū à Leone VII. (qui eum poteſtate in omnē Septentrionalem plagam conſtituendi epiſcopos, ſimul donauit) manus uerò impoſitionem à Moguntino archipræſule accepit. Crāzius lib. 3. cap. 16 & 17. in Metropoli. Et Othricus ſecundus Magdeburgenſium epiſcopus, dū confirmationis gratia Romam iret, in itinere perijt. Saxoniæ Chronicon. Iohannes Romanus pontifex, Arnulphi Remorum archiepiſcopi depoſitione, & Gilberti ſucceſsione, quæ ſine ipſius facta erat conſenſu, cognita, ſtatim Leonem quendam abbatem ad Remenſem urbem ablegat: qui collecta Synodo autoritate pontificia, Gilbertum ſua dignitate exuat, Arnulphumq́ꝫ reſtituat: ut Æmylius & Annonius teſtantur. Et Bruno Colonienſis epiſcopus, Synodicam epiſtolam, per Hadamarum Fuldenſem abbatem, ad Agapetum Romanum miſit, ubi & fidei & electionis ſuæ rationem reddidit: qui eum pallio remunerauit, teſte Rogerio, in uita Brunonis. Et Aleuicum Argentinenſem Gregorius quintus conſecrauit epiſcopū, ut Hermānus Contractus habet. Et clero Vuormaciēſi in electione noui epiſcopi diſſentiente, Romani pontificis & Conradi Imperatoris autoritate, illa pars quæ Richouum petebat, ſuperior fuit: ut Bruſchius annotat. Mortuo Romę Francone, Spirenſi epiſcopo, in gratiam Romani pontificis Erphonem ſurrogauit Imperator: licet ſtipulata manu Franconi promiſiſſet, Burchardum fratrem germanū ipſius fore ſucceſſorem. Idem.

Fiebat aūt per graduum ordinem promotio. Giſelerus ex diacono fit Merſburgi epiſcopus, pòſt archiepiſcopus Magdeburgenſibus cōſecratur: ut habet Chron. Merſburg. Theodoricus ex diacono, Treuerenſis eccleſiæ fit epiſcopus. Trithemius in Chron. Hirſaug.

De doctrina electi primùm examinabantur, ut ex Agenda ueteri conſtat. Antiqua ſanctorum patrum inſtitutio docet, & præcipit, ut is qui ad ordinem epiſcopatus eligitur, maximè ut legimus in canone Carthaginenſi, antea diligentiſsimè examinetur cum omni charitate, de fide ſanctæ Trinitatis: & interrogetur de diuerſis cauſis uel moribus, quę huic regimini congruunt, & neceſſaria ſunt retinēre, ſecundum Apoſtoli dictum: Manus nemini citò impoſueris. & ut etiam is qui eſt ordinandus, an-

tea

tea erudiatur, qualiter ſub hoc regimine conſtitutum oporteat conuerſari in Eccleſia Dei: & ut inexcuſabiles ſint; qui ei manus ordinationis imponunt. Extant ibidē & quæſtiones ordinando epiſcopo propoſitę, ad quas ſi Volo & Credo, reſpōdere poterat, epiſcopus deſignabatur.

Examinati ordinabantur uel ab archiepiſcopo aliquo. Adeldagus Hamburgenſis Libutio cuidam S. Albani monacho, epiſcopi munus apud Rugos ſubeundum demandat Francofordiæ. Continuator Reginonis. Hogerus à Colonieſi per cōtentionem, Adeldagus uerò à Moguntino ordinantur Hāburgenſes epiſcopi: ut Cranzius lib.2.cap.24.& libro 3.cap.16. in Metropoli annotat. Et Polyeuctus Conſtantinopolitanus, à Cæſarienſi epiſcopo ordinatur. Zonaras tom.3. Giſelerus Mersburgenſis, & Hugo Cicenſis ab Adelberto Magdeburgenſi ordinātur epiſcopi. Chronicon Merſburgenſe. Heinricus Treuirorum epiſcopus, Theodoricum Merenſem conſecrauit epiſcopum. Acta Metenſium. Euuardus ab Adeldago ordinatur epiſcopus Aldenburgenſibus. Holſatiæ Chronicon.

Præſentibus etiam uicinorum locorum epiſcopis, paſtorale munus per Ecberti Treuirorum epiſcopi manus accipit Adelbero. Acta Metenſium. Libentius Adeldagi apud Hamburgenſes ſucceſſor, paſtoralem ferulam ab Otthone III, pallium à Romano pontifice impetrauit. At ordinationem à ſuffraganeis ſuſcepit epiſcopis. Cranzius libro tertio, cap. quadrageſimo ſecundo in Metropoli.

Tempus. In ſynodo Romana accuſatur Iohannes pontifex, quòd diaconum quendam nulla temporis habita ratione ordinarit in ſtabulo equorum: ut Luithprandus refert. Et ordinatio Adalberonis Mediomatricum epiſcopi, quæ ad natalem Domini ob motus bellicos dilata fuerat, die Innocentum peragitur, quia ad hoc Sacramentum peragendum dies Dominicus à patribus conſtitutus fuerat. Acta Metenſium.

Locus. In Synodo Ingelheimenſi Fridericus Viennenſibus ordinatur epiſcopus, anno 958, præſentibus 16. epiſcopis, ac ipſo Otthone imperatore: teſte Continuatore Reginonis. Et Leo Romanus pontifex, certo tempore in eccleſia ſancti Petri conſecratur. Luithprandus libro ſexto, capite undecimo.

Impoſitæ ſunt eis manus, unctum caput, conſecratæ manus, pollex chriſmate tinctus, traditus baculus & annulus: ut uetus habet Agenda. Præterea peculiari ueſtitu induebantur, oleoque perfundebantur ordinandi. Nam Theodoricus pontificali petalo indutus, & benedictionis oleo perfuſus, ab Heinrico Treuirenſi, Mediomatricum ordinatur èpiſcopus. Acta Metenſium. Et Radulphus: Viſibile unguentum inuiſibilis unctionis Spiritus ſancti ſicut ſpeciem, ſic etiam operationem habet. per illam quippe, ſi idoneos ſe ei prębeāt, Spiritus ſanctus hominibus datur. Sic de Dauid, poſtquam à Samuele unctus eſt, Scriptura teſtatur, Quia directus eſt Spiritus Domini à die illa, & in reliquum. Videant itaq; qui ad tantum officium eliguntur, qui in hoc conſecrantur ut per eos alij ſanctificentur, quales accedant. Scriptum eſt enim: Ab immundo quid mundabitur? Mūdos igitur eos eſſe oportet, qui alienæ mundationis curam ſuſcipiunt, lib.3. cap.3. in Leuit. Item: Nunc pontificum & regū capita oleo ſacro perfunduntur: qui autem minoris ſunt ordinis ſacerdotes, unctionē iſtam in manibus ſolis accipiunt. Idem lib. 6.cap.2 in Leuit.

Ac de Brunone Colonienſi archiepiſcopo Rogerius in uita eius in hunc modum ſcribit: Cum ad ſedem ſanctiſsimam uentum eſſet, factus eſt concurſus ingens populi, infinita trepidatio uulgi: nouis gaudijs exultauit ciuitas, clerus ex monaſterijs conuenit, ſanctimonialium multitudo concurrit: conditio quælibet, & ſexus uterque plus ſolito ad gaudia conuenerunt. Epiſcopi autem qui frequentes aderant, & huius ſancti cleri ſenatus, acclamantibus cunctis in uoce exultationis & ſalutis, electum à Deo & hominibus uirum ſuper cathedram pontificalem ſedere fecerunt: & laudem Deo ſimul uniuerſi clamore, quo quiſque poterat, in organis nihilominus & cymbalis, & quocunq; ſigno lætitiæ perſonuerunt.

Pleriq; huius ſeculi Romanorum pontifices, uel armis uel largitionibus ſede potiti ſunt, paucisſimis in tanta copia (triginta enim ferè in hoc incidunt ſeculum) exceptis: ut in uitis eorum dicemus.

¶ RITVS ordinandi presbyteros, diaconos, ſubdiaconos, lectores, exorciſtas, acoluthos, &c. talis in Romana eccleſia hoc ſeculo in uſu fuit, ut in ueteri quadam Agenda deſcribitur.

Menſis primi, quarti, ſeptimi & decimi, ſabbathorum die, in duodecim lectionibus ad S. Petrum, ubi Miſſæ celebrantur: poſtquam antiphonam ad introitum dixerint, data oratione ueniat archidiaconus, & offerat eos qui ordinandi ſunt, pontifici, dicens: Poſtulat ſancta mater Eccleſia catholica, ut hos præſentes uiros ad onus exorciſtarum, hos præſentes exor-

ciſtas ad onus oſtiariorum, hos præſentes oſtiarios ad onus lectorũ, hos lectores ad onus acolythorũ, hos acoluthos ad onus ſubdiaconi, hos ſubdisconos ad onus diaconi, hos diaconos ad onus presbyterij ordinetis. Tunc epiſcopus reſpondens dicat: Scis illos dignos eſſe? Reſpondeatur: Quantum humana noſtra fragilitas noſſe ſinit, & ſcio & teſtificor, ipſos dignos eſſe ad huius onus officij. Et tunc annunciet Pontifex populo, dicens: Auxiliante Domino Deo & ſaluatore noſtro IESV CHRISTO, auxiliante Domino noſtro IESV CHRISTO, eligimus hos uiros præſentes in Dei ſeruitio promouendos. Si quis autem habet aliquid contra hos uiros obijciendum, quo minus digni ſint promoueri, pro Deo & propter Deum cum fiducia procedat, & dicat: uerumtamen memor ſit communionis ac fragilitatis ſuæ. Adhæc unuſquiſque perpendere debet, quid diuina Scriptura iubeat, Gregorio teſtificante his uerbis: Sicut qui inuitatus renuit, quæſitus refugit, ſacris eſt altaribus remouendus: ſic qui ultrò ambit, uel importunus ſe ingerit, eſt proculdubio remouendus. Nam qui nititur ad altiora conſcendere, quid agit niſi ut creſcendo decreſcat? Cur non perpendit, quia benedictio illi in maledictum cõuertitur: quia ad hoc ut fiat hæreticus promouetur.

Pſalmiſta, id eſt cantor, poteſt abſque ſcientia epiſcopi, ſola iuſsione presbyteri, officium ſuſcipere cantandi, dicente presbytero: Vide ut quod ore cantas, corde credas: & quod corde credis, operibus probes.

Oſtiarijs, cum ordinantur, poſtquam ab archidiacono inſtructi fuerint, qualiter in domo Dei debeant conuerſari, ad ſuggeſtionem archidiaconi tradat epiſcopus claues Eccleſiæ de altari, dicens eis: Sic agite quaſi reddituri Deo rationem, pro his rebus quæ iſtis clauibus recluduntur. & tradat eis diaconus oſtium Eccleſiæ. Ac preces pro ijs fiunt, ut fideles reperiantur miniſtri.

Lectores cum ordinantur, faciat de illis uerbum epiſcopus ad plebem, indicans eorum fidem, uitam atque ingenium. Poſt hæc expectante plebe tradat eis codicem, de quo lecturi ſunt, dicens ad eos: Accipite & eſtote uerbi Dei relatores, habituri, ſi fideliter & utiliter impleueritis officium ueſtrum, partem cum his qui uerbum Dei miniſtrauerunt ab initio. Eligunt uos fratres ueſtri, ut ſitis lectores in domo Dei ueſtri, & agnoſcatis officium ueſtrum, & impleatis illud. potens eſt enim Deus, ut augeat uobis gratiam perfectionis æternæ; quod ipſe præſtare dignetur, qui cum Patre & Spiritu uiuit, &c. Deinde ſubijciuntur preces, ut Deus eos gubernet, ut diſtinctè legenda in Eccleſia legant, & eadem operibus impleant.

Exorciſtæ cum ordinantur, accipiant de manu epiſcopi libellum, in quo ſcripti ſunt exorciſmi, dicente ſibi epiſcopo: Accipite & commendate memoriæ, & habetote poteſtatem imponendi manus ſuper energumenum, ſiue baptizatum, ſiue catechumenum. Dominũ patrem omnipotentem, fratres chariſsimi, ſupplices deprecamur, ut hos famulos ſuos benedicere dignetur in officiũ exorciſtarum, ut ſpirituales ſint imperatores ad abijciendos dæmones de corporibus obſeſsis, cum omni nequicia eorũ multiformi, adiuuante Domino noſtro IESV CHRISTO.

Acoluthi primùm ab epiſcopo doceantur, qualiter in officio ſuo agere debeant. ſed ab archidiacono accipiant cæroferariũ cum cæreo: ut ſciant, ſe ad accẽdenda luminaria in Eccleſia Dei mancipari. Accipiant & urceolum uacuum, & dicat epiſcopus: Accipite urceolum ad ſuggerendum uinũ in Euchariſtiam ſanguinis Chriſti, ad effundendum uinum in Euchariſtiam corporis Chriſti.

Subdiaconi cum ordinantur, quia manus impoſitionem non accipiunt, patinam de manu epiſcopi accipiant uacuam, ſimiliter & calicem uacuum. De manu uerò archidiaconi accipiant urceolum, cum aqua, manili, ac manutergio, & dicat epiſcopus: Videte cuius miniſterium uobis traditur: & ideo ſi uſque nunc fuiſtis tardi ad Eccleſiam, amodò debetis eſſe aſsidui: ſi uſque nunc ſomnolenti, amodò uigiles: ſi uſque nunc ebrioſi, amodò ſobrij: ſi uſque nunc inhoneſti, amodò caſti. Ideo uos admoneo, tales uos exhibere, ut Deo placere poſsitis.

Ordinationem uerò diaconorũ & preſbyterorum præcedebat letania, poſtea ſolus epiſcopus ſuper caput diaconorum manus ponebat: quia non ad ſacerdotium, ſed ad miniſterium fiebat conſecratio, tradebatur ſingulis ſtola his uerbis: Accipe ſtolam tuam, imple miniſterium tuum. potens eſt enim Deus, ut augeat tibi gratiam. Poſt hęc ſubijciebat epiſcopus: In nomine ſanctæ Trinitatis, & unicæ diuinitatis acceptas ſtolas habete, quas uobis Dominus per humilitatis noſtræ famulatum, & per manus noſtras accipiendas præparauit, per quas ſciatis ſarcinam Domini Dei ueſtri, ceruicibus ueſtris impoſitam: & ad humilitatem, atque adminiſtrationem uos eſſe connexos, & per

quas uos cognoſcant fratres ueſtri miniſtros Dei eſſe ordinatos: ut qui in diaconatus miniſterio eſtis conſtituti, Leuiticæ benedictionis ordine clareſcatis, & ſpirituali conuerſatione præfulgentes, gratia ſanctificationis eluceatis: ſed & in CHRISTO IESV firmi & ſtabiles perſeueretis, quatenus hoc quod per has ſtolas ſignificatur, in die diſtricti iudicij ante tribunal Domini, ſine macula repræſentare ualeatis, ipſo adiuuante. Et codex quatuor Euangeliorum, his uerbis: Accipite poteſtatem legendi euangelia in Eccleſia Dei. Deniq; preces pro eis fiebant.

At presbytero ordinando tum epiſcopus, tū reliqui aſtantes, prius ordinati preſbyteri, manus ſimul imponebant. Poſt factas preces, epiſcopus ei porrigebat ſtolā: Accipe, inquiens, iugum Domini. iugum enim Domini ſuaue eſt, & onus eius leue: ſtola innocentiæ induat te Dominus. eiq; benedicebat his uerbis: Benedictio Dei Patris & Filij, & Spiritus ſancti deſcendat ſuper te, ut ſis benedictus in ordine ſacerdotali, ad offerendas placabiles hoſtias pro peccatis atq; offenſionibus populi, omnipotenti Deo, cui eſt honor & gloria in ſecula ſeculorum. Poſt hæc imponebat ei caſulam, dicens: Induat te Dominus ueſtimē to ſalutis, & indumento iuſticię circumdet te, ac utramq; ordinandi manum crucis ſigno notabat oleo ſancto, hæc uerba adijciens: Cōſecrentur manus iſtæ, & ſanctificentur per iſtam unctionem, & noſtri officij benedictionem, ut quæcunque conſecrauerint, conſecrentur: & quæcunque benedixerint, benedicantur: & quæcunque ſanctificauerint, ſanctificentur in nomine Domini noſtri IESV CHRISTI. Hoc facto patinam cum oblatis, & calicem cum uino ei porrigebat: Accipe, inquiens, poteſtatem Miſſam celebrandi & offerendi ſacrificiū Deo, tam pro uiuis, quàm pro mortuis, in nomine Domini noſtri IESV CHRISTI.

Tonderi ſolebant clericatu inaugurandi. Nam Romanus Lacapenus cum filium ſuum natu minimum Theophylactum, imperatoriæ urbis pontificatum ambire deprehenderet, detonſa coma clericum eum fecit, & à patriarcha Syngelum deſignatū: Zonaras tom. 3.

RITVS DEPOSITIONIS *epiſcoporum.*

Duas inſignium perſonarum ab epiſcopali dignitate, depoſitiones hoc ſeculo ab autoribus annotatas reperimus, Benedicti inmitum Romani pontificis, & Arnulphi Remorum præſulis. De quibus infrà in capite de Synodis topioſior extat narratio.

CASVS CIRCA ELECTIONEM *& ordinationem.*

I.

Sergius à Formoſo ordinatos, ſuis dignitatibus exuit: & quos ex ijs ipſe uolebat, denuò ordinauit, teſte Luithprando libro 3, capite 12.

II.

Stratiquates Bolislai Bohemorum regis filius, olim clero adſcriptus, cum ad epiſcopatum quendam uocaretur, eum locum tā quam ſuo genere indignum contempſit. At cum poſtea aliam quandam ſedem ſplēdidiorem ambiret, propter familiæ dignitatem repelli non potuit: ſed malè admodum ipſi ceſſit. Dum enim à Moguntino conſecratur epiſcopus, ſtatim à diabolo arreptus, miſereq; tortus expirauit: teſte Crāzio in Vuandalia, lib. 2. cap. 28.

EXORCIZATIO.

Eo die quo Adelbertus Bohemorum deſignatus eſt epiſcopus, uir quidam à diaboli uinculis inter exorcizandum liberatur, ſpiritu immundo querula uociferante uoce, non ſe in hoc ſuo theatro deinceps reſidere poſſe, quia Adelberti aduentu omnes Bohemiæ regno excedere cogerentur diaboli. Bonfinius lib. 1. Decadis 1.

Fuit etiam hoc ſeculo in uſu exorciſmus ſalis: qui fiebat eo fine, ut eſſet omnibus ſumentibus ſalus mentis & corporis: & quicquid ex eo tactum uel reſperſum fuiſſet, omni immundicia, omniq; impugnatione ſpiritualis nequitiæ careret, ut uetus Agenda loquitur.

Et aquæ, ad abigendos dæmones, morbos, ædium immundiciem, aeris corruptionem, & denique quicquid ædium incolis moleſtiam parere poſſet: ut uetus habet Agenda. Et Regino libro primo de diſciplina Eccleſiaſtica, cap. 210. ideo benedici ait aquæ, ut ea aſperſi ſanctificentur. Ea quoque domos, agros, uineas, pecora, eorumque pabula, cibos quoque & potus, quibus homines ueſcuntur aſpergenda eſſe: ex capite quinto Concilij Nannetenſis ibidem probat.

Cinerum, ut quicunque eos ſuper ſe aſperſerint, pro redemptione peccatorum corporis ſanitatem, & animæ tutelam percipiant: ut ex ueteri conſtat Agenda.

Frondium oliuarum die Palmarum, eo fine, ut eas ferentes ab inſidijs, & diaboli moleſtijs immunes eſſent. ibidem.

na Eccleſiaſtica, capite 288. In Quadrageſima Romanus pontifex in eccleſia S. Crucis in Hieruſalem, quo nomine quædam in urbe Romana appellabatur Eccleſia, tenebatur celebrare Miſſam.

Cinerum die Elphegus, Vintonienſis epiſcopus, ſuos auditores hortatur, ut illis diebus ieiunio & caſtitati uacent, uxorumque conſuetudine abſtineant.

Diei Annunciationis, ſeu Euangeliſmi, meminit Zonaras tomo 3 Annalium.

Palmarum. In ea quæ eſt ante βαιοφόρους quod nos palmarum ramos dicimus, hebdomade, tam in militibus, quàm in diuerſis conſtitutis officijs, numiſmatum aureorum erogationẽ, prout cuiuſque meretur officium, Imperator Conſtantinopolitanus facit. Fuit autem eiuſmodi erogatio. Erat appoſita decem cubitorum longitudinis, ac quatuor latitudinis menſa, quæ numiſmata loculis cõgregata, prout cuiq; dabatur, numeris extrinſecus in loculis ſcriptis retinebat. Ingrediebantur denique ad Imperatorem non confuſe, ſed ordinatim, ſecundum uocantis uocem, quæ ſcripta uirorum nomina ſecundum officij dignitatem recitabat. Quorum primus uocatus eſt rector domus, cui non in manibus, ſed in humeris poſita ſunt numiſmata cum ſcaramangis quatuor. Poſt quem domeſticoſtos, Aſcalonas, & de Lõgariſtis ploas ſunt uocati: quorum alter militibus, nauigantibus præerat alter. Hi itaque paris numeri, quia dignitas par erat, numiſmata & ſcaramanga ſuſcipientes, præ multitudine non iam in humeris portauerunt, ſed adiuuantibus alijs poſt ſe cum labore traxerunt. Poſt hos admiſsi ſunt magiſtri numero 24. quibus erogatæ ſunt numiſmatum aureorum libræ, unicuique ſecundum eundem numerũ uiginti quatuor, cum ſcaramangis duobus. Patriciorũ deinde ordo hos penè eſt ſecutus, & duodecim numiſmatũ libris cũ ſcaramanga una donatus. Qui ſicut nec patriciorũ, ita nec librarum, niſi quod unicuiq; dabatur, numerũ neſcio. Turba poſt hos immenſa uocatur, protoſpatariorum, ſpatariorũ, cãdidatorũ, & id genus clientũ. Luithprandus lib. 6. cap. 5. Solebant autẽ ea ſolennitate oliuarum frondes conſecrari, quo eis ſalutis uis accedere putabatur: ut uetus habet Agenda.

Diei Iouis, quæ Dominicæ cœnæ ſacra eſt, meminit Cranzius in Metropoli lib. 3. cap. 10. Ea die oleum, quo infirmi ungendi, & chriſma conficiebantur ab epiſcopo, ut in ueteri quadam Agenda ſcribitur. Sub neſpertinis eiuſdem diei precibus, duo acoluthi nigris induti caſulis, omnia altaria ſuis ſpoliabant ornamentis. Sub cœna epiſcopus presbyteris & clero pedes lauat. Ibidẽ.

Et paſsionis Domini. Theophylactus Conſtantinopolitanus feſtum ſanctæ paſſionis Seruatoris peragit. Zonaras tomo 3.

Diei paraſceues talis fuit obſeruatio: cõuenêre hora octaua omnes, tum Eccleſiaſtici, tum laici in templum, quadrageſimalibus induti ueſtibus, ut Pontifici Miſſam celebranti miniſtrent. lecta eſt tum hiſtoria paſsionis ſecundum Iohannem: cui cũ certæ preculæ fuiſſent ſubiectæ, tacitè omnes ſua repetiêre tecta. Sub ueſperã uerò crux cũctis deoſculãda præbebatur ab epiſcopo. Ac ſolebant eodẽ die ignis & cerei conſecrari: & pro cleri, ac uniuerſi populi, pontificis Romani, Imperatoris, eiuſque loci epiſcopi ſalute, preces fieri: ut ex ueteri conſtat Agenda.

Paſcha. Ottho paſcha in Ingelheim celebrat, anno 965. Reginonis cõtinuator. Idẽ cũ filio paſcha Quedlinburgę celebrat, anno 973, decimo calendas Aprilis: ut Quedlinburgenſis habet hiſtoria. Tertia paſchatis feria, Conſtantiuus imperator Conſtantinopoli nuptias celebrat. Zonaras tomo tertio.

In rogationibus, Otthonem Imperatorẽ Duisburgæ Lotharingorum & Francorum egiſſe conuentum, anno 944, Reginonis continuator indicat.

Aſcenſionẽ Domini, Mersburgi Ottho feriatur. Vuitichindus lib. 3.

Pentecoſtes idem meminit.

Trinitatis. Stephanus Leodicenſis epiſcopus, officium de trinitate in octaua Pentecoſtes cantandũ compoſuit. Trithemius.

S. Michaelis feſtũ Ottho Imperator Auguſtæ celebrauit, anno 967. menſe Septembri Reginonis continuator.

Et Apoſtolorum. Leo papa in natalicijs B. Apoſtolorum, Laureacenſi archiepiſcopo uſum pallij concedit: ut ex Epiſtola eius conſtat.

Iohannis. Diẽ natalem S. Iohannis Conradus rex in cœnobio Herolueſfeld feſtũ agit. Reginonis cõtinuator. Et Romę anno 964, Iohannis aliorũque Apoſtolorũ feſtiuitatẽ Ottho celebrat, ut idẽ annotat.

Et martyrum. ut Quintæ. Theophylacto enim dum die S. Quintę dicato ſacris occupatur, equam, quæ maximè ipſi curæ erat, peperiſſe nunciatur. Zonaras tomo 3.

Dionyſij memoriã Ottho dignè ueneratus eſt. Vuitichindus libro tertio geſtorum Saxonicorum.

Feſtiuitatis Laurentij martyris meminit Rogerius in uita Brunonis. Stephani & Laurentij feſtiuitatum meminit Leo in Epiſtola ad Laureacenſem epiſcopum.

In S. Auguſtini Cantuarienſis quondam epiſcopi

epiſcopi feſtiuitate, ſplendidè Angli conuiuari ſolebant. Vincentius libro uigeſimoquarto, cap.69.

Aſſumprionis Mariæ feſtum Otthonem imperatorem Vuormaciæ celebraſſe, anno 966. Reginonis continuator indicat. Feſtiuitatum B. Mariæ meminit Leo in Epiſtola ad Gerhardum Laureacenſem archiepiſcopum.

Vt die anniuerſario dedicati ſui templi, pallio induatur Laureacenſis archiepiſcopus, Leo mandat in Epiſtola, quam ſuprà adſcripſimus.

RITVS CIRCA NVPTIAS.

SPonſalia nuptias præcedebant. Zonaras tom.3.

Noui coniuges in Eccleſia ſolenni ritu à ſacerdote coniungebantur. Helena Romani filia Cõſtãtino deſponſa, nuptiæ tertia feria Paſchatis celebratæ ſunt, ſacras preces Nicolao patriarcha peragente. Zonaras tomo 3. Et Nicephorus Phocas cum Theophanone nuptias celebraturus, à patriarcha limine templi prohibetur. ibidem.

Moris erat apud Venetos, ut uirgineæ quæ nuper eſſent matrimonio locatæ, exquiſitiſsimo cultu, ornatuq; precioſiſsimo Apoſtoli ædem ſtato die inuiſerent, ut ſpectaculo eſſent uniuerſo ciuiũ cœtui. Sabellicus lib.1. Enneadis 9.

Caſus circa nuptias.

I.

HEinricus imperator Hatburgin coniugem ſuam, propter ſanguinis uinculum, & quia eam uirginem monialem duxerat, repudiat, Sigiſmundi Halberſtadenſis epiſcopi authoritate, coniugium hoc legibus contrarium eſſe prętendentis. Chronicon Merſburgenſe.

II.

Nicephorus Phocas nuptias celebraturus cum Theophanone Romani uidua, templi aditu prohibetur à patriarcha, uſq; dũ iuſtas repetiti matrimonij pœnas ſubiiſſet. Sed deinde rumore uulgato, eũ Theophanonis liberos è ſacro baptiſmate etiam ſuſcepiſſe, ab eodem, omni conſecrato ſolo eſt prohibitus, poſtulante, ut aut diuortiũ faceret, aut procul à ſacris faceſſeret. Verùm ille Theophanone non abſtinuit, flagrante adhuc amore. Tandem quæſtioné ad ſummos ſacerdotes, & Senatus principes retulit: qui reſponderunt, eum canonem, qui à Copronymo, homine impio, cõſtitutus eſſet, ualere non oportere: ſcriptoq; ratú eius matrimonium habuerunt. Sed patriarcha ſuũ propoſitũ urgebat, donec Imperatoris pater Bardas Cæſar iureiurando negauit, Theophanonis liberos ab illo ex baptiſmate ſuſceptos eſſe: & regiæ protopapa Stylianus, qui eũ rumorem princeps uulgaſſe ferebatur, ſe ea de re neq; ſcire quicquá, nec dixiſſe ad quenquá, in concilio iurauit. His demum factis, patriarcha Nicephorum recepit. Zonaras tomo 3.

III.

Conſtantinus Imperator Romano filio ſuo puellam humilis, ac potius ſordidi generis (ex cauponibus enim nata putabatur) ſed forma præditam elegantiſsima, ac naturę miraculum quoddam, dat uxoré. Quę cum Anaſtaſia diceretur, id nomé in Theophanonem eſt mutatum. ibidem.

IIII.

Gręcis omnibus non uidetur idoneum, ut ſi pater matrem, cum ſint duo unum, uxorem accipiat, filius filiam non ſine reatu ualeat ſibi coniugio ſociare. Luithprandus libro 4. cap.6.

V.

Edgarus Anglorum rex, Atheluoldum comitem, qui ipſi à ſecretis erat, ad Ordgarum Deuenenſium miſit ducem, filiam eius ſibi petitum uxorem. Legatus pulchritudine uirginis captus, ſibi eam uxorem ducit. Ranulphus lib. 6. cap. 11. & Vuilhelmus Malmesburienſis lib.2. cap.46.

VI.

Billugus Obotritorum regulus, impulſu filij ſui, odio nouercæ flagrantis, coniugem ſuam, ex qua Hodicá ſuſceperat filiam, unà cum religione Chriſtiana abijcit: ut Helmoldus cap.14. indicat.

VII.

Petrus Candianus Venetorum dux, cum uxore per ętaté amplius párere non ualente, diuortium fecit: & filium quem ex ea ſuſceperat, religionis prętextu abdicat. Sabellicus lib.2. Enneadis 9.

RITVS VISITANDI *ægrotos.*

COmmune erat officiũ Epiſcopis, presbyteris & diaconis, ęgrotos inuiſere: ut in capite de Politia indicatur.

Imò etiam alijs Chriſtianis. Mathildis enim regina quoſuis infirmos inuiſere ſolebat. Vuitichindus lib.3. geſtorũ Saxonicorũ.

Edebant ægroti ſuas confeſsiones, & communicabant. Bruno Colonienſis epiſcopus in urbe Compendio, ſibi mortis horam imminere perſentiſcens, epiſcopos, quos in ſuo habebat comitatu, conuocat, ac cum multo gemitu & lachrymis largis in hæc erupit uerba: Tria mihi uidentur genera eſſe confeſsionis, quibus ſe cor hominis Domino Deo ſuo, renum teſti & ſcrutatori cordium, patefacit: non ut ipſi, qui nihil non nouit, lucidius innoteſcat: ſed ut ille qui ſe parum nouit, ueracius ſemetipſum agnoſcat, & aut Dominum in bene-

factis

factis laudet, aut ſe in malefactis accuſet. Hoc cum ſemper fieri debeat (ſic enim uigilare præcipimur, ne fur ueniat, qui nobis incautis damnum illatutus irrepat) tum pulſante Domino domus per infirmitatis moleſtiam, neceſſe eſt ut mens ſe, quibus poſsit uiribus erigat, qua ualeat contentione iudici ſuo appropinquanri aſſurgat, ſopitis terrenis deſiderijs, ſpe ad ſuperna flagret bona perennia: & ſi non meruit, minimè tamen deſperet: ſibi diffidat, in Domino confidat. Ecce fratres dilecti, ſicut cernitis, pulſatur ianua pectoris mei, uocor ad reddendam rationem operis mei: ſi quid poteſtis, rogo ferte præſidium, orationis ueſtræ porrigite manum, incertus intra ſpem metumque feror: ut in neuttam partem pronior inflectar, id uerò enitendum eſt. Sed quales ſunt uires meæ? miſericordiæ remedium præſtolor, in manu Creatoris mei ſum: de me, quod ipſi placet ut fiat, expecto. Bonũ eſt confiteri Domino. Confeſsio & magnificentia opus eius. Non enim aliquid boni, niſi ipſo operante, fieri poteſt. Eſt autem quædam confeſsio, non peccata deplorans, miſericordiam tamen imolotans. de qua per Pſalmiſtam ex perſona Domini dicitur: Sacrificium laudis honorificabit me: & illic iter, quo oſtendam illi ſalutare Dei. Hoc ſalutare, id eſt DOMINVM IESVM ore confiteor, & corde credo, quòd Dominus illum ſuſcitauit à mortuis. hic omnes theſauros ſcientiæ & ſapientiæ abſconditos agnoſco: hunc DOMINVM IESVM nemo poteſt dicere, niſi in Spiritu ſancto: ante illum eſt omne deſiderium meũ, & gemitus meus ab eo non eſt abſconditus. Dixi, confitebor aduerſum me iniuſticias meas Domino: quod eſt ſecundum genus confeſsionis, lamentabile in peccatis. Tertium, quod commendat beatus Iacobus apoſtolus, Confitemini, inquiens, alterutrum peccata ueſtra, & orate pro inuicẽ, ut ſaluemini: hoc uobiſcum Domini & fratres mei agere uolo, hoc anxiè quæro. Spero autem quòd aduocatum habemus apud patrem, IESVM CHRISTVM iuſtum, & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris. Demũ poſtquam his ſe coram Domino totum effudit, corporis & ſanguinis Dominici ſacramentum, uirturis eiuſdem ſacramenti non. inſcius, expetiuit. & cum fuiſſet allatũ, ut ille Domini quid animo ſenſerit, toto corpore proſtratus oſtendit. Refectus autem hac uitali alimonia, ſpe ualidior, lectulo reſtitutus eſt. Tandem morbo ingraueſcente Bruno, Domino Deo ſuo, ſanctorũq; eius precibus ſe commendauit: ac cum aſtantibus benedixiſſet, expirauit. Rogerius in uita eius, ca. 6 & 7. Ottho Imperator mortẽ ſibi uicinam animaduertens, ſacramentum diuini corporis & ſanguinis expetiuit, & accepit. Vuitichindus lib. 3. geſtorum Saxonicorũ. Ottho II, mortis horam imminente ſentiens, coram Romano pontifice, ita ut ab omnibus aſtantibus audiri poſſet, ſuam edidit confeſsionẽ: ut in Saxoniæ Chronico ſcribitur. Et Elgifa, fœmina ſanctitatis opinione inſignis, cum corpus & ſanguinẽ Chriſti ſuſcepiſſet, animam Chriſto tradidit. Vincentius lib. 24. cap. 74.

Tum adultis, tum paruulis ęgrotantibus Eucharistiam datam, probat Regino lib. 1. de diſciplina Eccleſiaſtica, cap. 69.

Nulli deniq; fidelium in agone conſtituto, ſacrã cõmunionem denegandã eſſe, Regino docet lib. 1. de diſciplina Eccleſ. ca. 119.

Infirmi cogebãtur promittere, ſi fuiſſent ſanitati reſtituti, dignã ſe pro peccatis commiſsis pœnitentiam acturos: ut patet ex Reginonis lib. 1. cap. 106.

De ægrotantium unctione per oleum à Pontifice conſecratũ, ſic in ueteri habetur Agenda: De oleo quo unguntur infirmi, autoritatem habemus Apoſtolicam, dicente beato Iacobo apoſtolo: Infirmatur quis in uobis, inducat presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, ungentes eum oleo in nomine Domini: & ſi in peccatis ſit, dimittentur ei. Vnde patet, ab ipſis Apoſtolis hunc morẽ ſanctæ Eccleſiæ eſſe traditũ, ut energumeni, uel alij quilibet ægroti ungantur oleo, pontificali benedictione conſecrato.

Vngebantur aũt infirmi, poſtquam ab onere peccatorũ per confeſsionem liberati eſſent, circa pectus & ſcapulas, teſte Regione lib. 1. de diſciplina Eccleſiaſt. cap. 115.

RITVS SEPVLTVRAE.

DEfunctos plangebãt. Maximo enim Imperatoris ſuorumq; plãctu Edgitta imperatrix Magdeburgi terrę mãdatur: ut continuator Reginonis annotat.

Cũ luctu ac plãctu multorũ populorũ. Ludolphus Imperatoris filius, Mogũtię ſepelitur. Vuitichindus li. 3. geſtorũ Saxonicorũ. Et Conradus dux, Otthonis magni gener, cũ fletu & plãctu omniũ Francorũ ſepelitur Vuormaciæ. Ibidem.

Cadauera lauabãt, & aromatibus cõdiebãt. Otthonis III corpus aromatib. cõditũ, Roma in Germaniã tranſlatũ eſt. Chronicõ Caſsinẽſe li. 2. ca. 24. Et Vdalrici Auguſtani epiſcopi cadauer lotum, ſuauiſsimi odoris fragrantiam emiſit, ut in uita eius autor narrat. Milites Ludolphi in Italia defuncti corpus debito honore curãt, ac Moguntiã ut ibi ſepeliatur tranſuehunt. Vuitichindus lib. 3. geſtorũ Saxonicorũ. Feretris ad ſepulchra ferebãt cadauera. Satellites Brunonis, corpus eius Cõpẽdio, ubi expirarat,

feretro

feretro impoſitum, Coloniam referunt: ut in uita eius ſcribitur. Et feretri meminit Ranulphus lib.6.cap.7.in Polychronico.

Ac fiebant cantilenæ lugubres. Allato enim Coloniam Brunonis corpore, in paruo quodam templo, prope ciuitatis muros illud deponitur, ac ſacerdotij uelatur inſignibus, quò paucis niſi epiſcopis, & quibuſdā ſecūdi ordinis ſacerdotibus, patebat acceſſus. Inde mox denuo eleuatū cadauer, clerus & populus cantum planctumq; permixtum ingeminantes, in Eccleſiam beatiſs. Petri principis Apoſtolorum, ubi ſedes erat Epiſcopalis, detulerunt. Noctem autē illā celeberrimè in uigilijs & pſalmodijs, uix ualetudinis ſuæ habita ratione, inſomnem duxerunt. At die illuceſcente conuenit diuerſa ciuitas, & eorum quoq; qui de diuerſis prouincijs & regnis ſubita fama exterriti aduolarāt multitudo innumera. Adfuit Treuirenſis archiepiſcopus, & Leodicenſis antiſtes. Proceſſerunt in medium epiſcopi Theodoricus & Vuicfridus, teſtes ultimæ ſanctionis eius & legationis. Lectū eſt teſtamentum eius a presbytero uenerabili, ante altare ſanctiſsimi Petri. Recitata ſunt & alia, quæ pio & ſollicito animo rogauerat, & fieri iuſſerat. Tandem corpus ad monaſteriū (id enim Bruno moriturus petierat) Pantaleoni, Coſmæ & Damiano ſacrum, multis cum lachrymis comitantium funus defertur. Rogerius in uita eius.

Vigiliæ circa funera ea occaſione inſtituta hoc ſeculo legūtur. Ricardus nocte quadam orationis gratia ſolus in templum ingreſſus, reperit ibi feretrū, in quo cadauer quoddam repoſitum erat. Dum autem oraret comes, ſubitò mortuus ille magno cum ſtrepitu è feretro exilijt: ac extēſis brachijs, quaſi in amplexus eius ruiturus, ad comitem acceſsit. Quem cum comes, ſignū crucis fronti ſuæ imprimens, fruſtra intenſius ut recederet adiuraret, ſtricto gladio illum diſſecuit: & exinde ſtatuit, per totam terrā circa funera uigilias celebrari. Ranulphus lib.6.cap.7.in Polychronico.

Locus ſepulturæ erant cœmiteria, quæ cantione ſeptem Pſalmorū, & quatuor candelarum accenſione, certisq; preculis conſecrabantur: ut uetus habet Agenda.

Eaq; tum intra, tum extra urbes: ut patet ex Reginonis lib.1. de diſciplina Eccleſiaſtica, cap.25. Conradus Cōſtantienſis epiſcopus, ſub dio iuxta Mauritij templum (ut petierat) ſepelitur: teſte Bruſchio.

Aut templa. Pontificum Romanorū corpora plerunq; in tēplis ſepulta ſcribūtur, ut ſuo loco dicemus. Ludolphus, Otthonis magni filius, in templo S. Albani apud Moguntinos ſepelitur. Continuator Reginonis. Edgitta, Otthonis magni coniunx, in baſilica noua Magdeburgi ſepelitur. Vuitichindus lib.2. geſtorum Saxonicorū. Caroli Francorum regis cadauer, Senonis in eccleſia Columbæ traditur ſepulturæ. Vincētius lib.24.cap.69. Leopoldi Auſtrię ducis ſepulchrum, in Melico, in medio templi ante chorum eleuatum eſt, ut magis ſit conſpicuum intuentibus: Cuſpiniano teſtante.

Aut monaſteria. Conradus rex honorificè in Fuldenſi cœnobio terræ mandatur: teſte Reginonis continuatore. Vuitichindus lib.1, Quedliuburgæ eum ſepultum ſcribit. Henrici imperatoris corpus, Quedlinburgæ in monialium cœnobio, intra eccleſiam humatum eſt. Luithprandus lib.4.cap.7. Euerhardum puerum decem annorum, ſuumq; fratruelem, Theodericus Metenſis in monaſterio S. Vincentij ſepeliri fecit: ut ex uitis epiſcoporum Metenſium conſtat.

Ad ſepulchra lampades, lychni, aut alia κειμήλια adhibebātur. Giſala regina Vngariæ, Heinrici ſecundi Boiorum ducis filia, ad ſepulchrum matris ſuæ auream crucem dedicauit. Auentinus 5 Annalium.

Tumulis epitaphia inſcripſerunt. Metenſium epiſcopus Theodoricus, Euerhardo fratrueli ſuo, qui anno ętatis decimo obijt, hoc epitaphium in ſilicem ſcribi fecit, ut habent acta Metenſium:

Non eſt damnoſa mors iuſti, ſed precioſa,
Ante Dei faciem ſemper habendo diem.
Ipſe dies plenus, lucenteq; ſole ſerenus.
Eſt ſine nocte dies, & ſine fine quies.
Hac requie lætus, lucisq; leuamine fretus
Eurardus maneat, cernere quo ualeat
Regem regnantem, regnantum regna regentem,
Chriſtum: quem coluit, uiuere dum potuit.
Is puer inſignis, uiuentem flore decennis,
Ornans mundicia quæq; ſui ſtudia:
Tranſijt è mundo Septembris ſole ſecundo:
Lector dic tandem, pace quieſcat, Amen.

Aliud eiuſdem.

Clauditur hac tumba pridem ſine felle columba,
Infans Eurardus nobilis atq; pius.
Sanguine magnifici generoſus Theodorici
Præſulis, ex cuius fratre ſuit genitus.
Craſtina Septembris, lux bis fuit ultima membris,
Chriſte tuam requiem da ſibi, teq; diem.

Conſtantinus Imperator rhythmis, & omnis generis uerſibus obitum coniugis ſuæ deplorauit. Zonaras tom.3. Elſtrudis tale apud Iacobū Meyer in Flandriæ Chronico extat Epitaphium:

Clara fui Elfredi generoſi filia regis,
Elſtrudis proprio nomine dicta meo.
Quæ dum præſentis uigui ſpiramine lucis,
Balduini Calui iuncta ſui thalamo.

Memorias mortuorū, anniuerſaria die

cantionibus

cantionibus & orationibus repetebant. Mathildis enim Quedlinburgenſis abbatiſſa, in ipſo Auguſti patris ſui Otthonis II die anniuerſario, Vualbicenſem eccleſiam in maximo cleri ac populi tripudio dedicari fecit. Hiſtoria Quedlinburgenſis.

Magni nominis uiri, de republica & eccleſia optimè meriti, diuorũ catalogo adſcribebantur. Sic Vdalricus Auguſtanus epiſcopus per Iohannem Romanum pontificem, in diuorum conſortio locum accepit, anno 993, ut in hiſtoria Bambergenſi annotatur.

Offerri etiam aliquid ſolebat ab amicis & hęredibus, eccleſijs, ubi ſepulti erant ſui mortui. Villa, in qua Eadmundus Angliæ rex occubuit, in inferias data eſt. Vincentius libro 24. cap. 69. Theodoricus epiſcopus Metenſium, fratrueli ſuo Euerhardo mortuo luctus exequias, non tam funebres quàm celebres edidit, & corpus cum honore decenti ad monaſterium S. Vincentij deferri fecit, & ante altare S. Luciæ tumulauit: ut quæ pro innocentis uitæ puritate perciperet aurea præmia perennitatis: Cõtulit eidem loco pro ſalute animę eius, calicem aureum maximi ponderis, & mirifici operis, ſuam ipſiusque memoriam in eodem opere his intexens literis: Theodoricus huius diuæ ædis conſtructor, ac quaſitor Euerhardi, uita iuxtà chari, pro anima. Acta Metenſium. Bruno Colonienſis archiepiſcopus moriturus iuſsit, ut poſt ſuum obitum anno illo toto per ſingulos dies libra denariorum integra in pauperum uſus erogetur. Rogerius in uita eius. Et Iohannes XV Romanorum pontifex legé cauit, ne quis epiſcoporum à populis, Caſſinenſi cœnobio ſubiectis, oblationes pro defunctis exigat. Leo Hoſt. libro 2. capite 1. Roſala Balduini Flandriæ comitis uxor, multa Blandinenſi cœnobio adſcripſit bona, pro ſalute animæ Metildis filiæ, anno 985. Iacobus Meyer in Chronico Flandrię.

Pro mortuorum animabus preces fiebant. Mathildis Heinrici imperatoris coniunx, poſt obitum eius, pro delictorum expiatione celebre exequiarum officium; uiuamq; Deo hoſtiam offerre non deſiuit. Luithprandus lib. 4. cap. 7. Etiam pij regis Eduini anima, Dunſtani precibus ab inferno liberata, in pœnitentium animarum ſortem tranſlata eſt: ut Ranulphus lib. 6. cap. 8, in Polychron. nugatur. Sacerdotum officium eſſe, pro concione plebem monere, ut preces pro defunctis faciant. Regino lib. 1. de diſciplina Eccleſiaſtica, capite 190 docet. Adelberti comitis corpus in bello cæſi, Vdalricus epiſcopus Auguſtã deferens, in eccleſia B. Mariæ ſepelijt: ſpiritum uerò per ſacræ immolationis hoſtiam Domino commendauit, ut in uita eius ſcribitur.

Ac in memoriam eorum monaſteria extruebantur. Sic Fridericus Moguntinus archiepiſcopus, in memoriam Euerhardi fratris, in bello occiſi, monaſterium D. Petro ſacrum condidit. Trithemius in Chronico Hirſaugienſi.

Caſus circa defunctos.

I.

Sergius papa Formoſi corpus è terra erutum, in ſellam pontificiam, induto ipſi ornatu ſacerdotali, collocari, capite truncari, digitis mutilari, & tandem in Tyberim proijci iuſsit. Aliquanto pòſt inuentum à piſcatoribus corpus, in templum relatum eſt: quod imagines in aditu eius collocatę, adoraſſe feruntur, ut Platina indicat.

II.

Bonifacij VII corpus Romani, ut terræ mandaretur, paſsi non ſunt: ſed in Lateranenſi platea proiectum, à quouis lanceis, nemine prohibente, confodiebatur: tandem clericorum beneficio; populari traditum ſcribitur ſepulturæ. Antoninus.

III.

Nicephorus Phocas, Conſtantinopoleos imperator, decreto ſanxerat, ut milites in bello occiſi, pari cum martyribus honore colerentur. Verùm patriarcha, primarijsq; ſacerdotibus, & ſenatus principibus acriter reſiſtentibus, irritum fuit decretum. Zonaras tomo 3.

IIII.

Vualramus Colonienſis archiepiſcopus, ſuum anteceſſorem ecſtaſi correptum, putans eum mortuum eſſe, ſepelierat: re autem poſtea, neſcio qua occaſione, patefacta, cadauer eius in ſepulchro, cum ſanguinis ſtigmatibus, ſe uertiſſe repertum eſt. Cranzius in Metropoli lib. 3. cap. 45.

V.

Mortuo Byrcæ, quæ primaria Suetici regni urbs eſt, Vnnone Hamburgenſi epiſcopo, corpus eius ibidem terrę mandatur: caput uerò diſcipuli Bremam, ubi epiſcopi ſedes fuerat, retulerunt. Cranzius lib. 3. cap. 6. in Metropoli.

VI.

Fulcheri Nouiomagenſis epiſcopi cadauer, cum pediculis ſcaturire non ceſſaret, ceruino corio inſuitur, ſicq; terræ mandatur. Iacobus Meyer in Chronico Flandriæ.

DE RELIQVIIS SANCTORUM, *earumq; translatione.*

Ethnica ſuperſtitio, ſanctorum reliquias & oſſa colligendi, effodiendi, transferendi, & religioſè colendi, Antichriſti arte in Eccleſiam olim inuecta;

hoc etiã ſeculo in frequenti uſu fuit. Nam de eleuatione & collectione, teſtimonia plurima in hiſtorijs occurrunt. Theodoricus enim Metenſium epiſcopus, S. Georici Metenſium quondam epiſcopi corpus, de eccleſia S. Symphoriani leuauit, & ad nouum, in Caluomonrenſi pago à ſe extructũ cœnobium, cum magno pſallentium, cleri populique tripudio repoſuit. Acta Metenſium. Circa Domini annum 954, apud Vimam, ad quartum à Taruanna lapidem, in uentum memorant corpus D. Maximi Regienſis epiſcopi, ac Taruannam à Vifrido epiſcopo tranſlatum, conditumque reuerenter in principe æde. Iacobus Meyer in Chronico Flandriæ. Apud Gandauenſes, Florberti primi eius loci antiſtitis oſſa, poſt annos circiter 330, quàm in uiuis eſſe deſierat, è terræ uiſceribus eruta ſunt, anno Chriſti 975. Idem.

Circa annum Domini 950, apud Anglos cœperũt mortuorum cadauera è terris eleuari, & certis cæremonijs ac religione quadam in capſas aureas poni. Porrò anno Domini 956, archiepiſcopus Cantuarienſis Odo, Vuilfridi & Andoeni monachorũ atque epiſcoporum corpora, Cantuariam transferri fecit. Balæus centuria 2 ſcriptorum Britanniæ, cap. 32.

Anno Domini 923, ſanguis Dominicus Augiam delatus eſt, teſte Sigeberto & Reginonis continuatore. Sub Romano Conſtantinopoleos Imperatore, Chriſti effigies nullis facta manibus, & diuinitùs linteo impreſſa, in Imperatoriam urbem trãslata eſt. Agareni enim ea pacem ſibi redemerũt. Zonar. tom. 3 Annalium. A' Traiectẽſibus clericis ob cõtinuas, quib. ab Immone comite petebantur, moleſtias, S. Seruatij corpus Duisburgum portatur: ut Reginonis habet cõtinuator. Anno 944 Ottho imperator, reliquias S. Vincentij martyris Magdeburgum aduexit, ut Sigebertus & Vuitichindus lib. 2 indicat. Temporibus Polyeucti Conſtantinopolitani patriarchæ, ueneranda Præcurſoris manus, Antiochia Byzantium tranſlata eſt. Zonaras 3. Annaliũ.

Et Nicephorus Phocas uictis manubiis Berrhœanis, partem quãdam ueſtis Baptiſtæ, & ab Antiochia partem capillorum eiuſdem ſanguine concretam Byzantium ſecum detulit. Ibidem. Et Adelberti tanto auri pondere, quantum cadaueri reſponderet, à Prutenis redimit Bolislaus Polonorũ dux: teſte Helmoldo in Chronico Slauorum, capite 9. & Cranzio libro 2, cap. 29 in Vandalia. Benedicti VI Romanorũ pontificis tempore, oſſa Bartholomæi apoſtoli Salernum perferuntur: ut Leo Hoſtienſis libro 2, cap. 4 narrat. Blondus uerò, Ottho Phryſingenſis, Platina, & reliquum hiſtoricorum uulgus annotant, (ut obiter hoc ſaltem Lectorem moneamus, quò nugæ magis pateant) Bartolomęi corpus, capto ab Otthone II Beneuẽto, inde Romam tranſlatum eſſe. Matthæi quoq; euangeliſtæ corpus, ex Anglia Salernum tranſlatum, Leo Hoſtienſis libro 2. capite 5 nugatur. Ac Leo quidã monachus, portiunculam crucis Dominicæ auro & gemmis precioſis ornatam, quam Hieroſolymis ſecum apportauerat, Caſsinenſi donat cœnobio. Ibidem cap. 11. Studio & ſuperſtitione Brunonis archiepiſcopi, Roma ſanctorũ Eliſij, Patrocli, Priuati, Gregorij corpora cum baculo S. Petri, Coloniam trãslata ſunt, anno 955, iuxta Sigebertum: Patrocli uerò oſsibus Soſatum Angatorum oppidum idem donauit, ut Erphordienſis. & Cranzius lib. 3. cap. 27 Metrop. indicãt. Et Theodoricus Metenſium epiſcopus, dum in Italica expeditione triennium ſub Otthone militaret, multa corpora & pignora ſanctorum, de diuerſis Italiæ locis, quocunque modo potuit, collegit: Primum à Marſia S. Elpidium confeſſorem, cuius ſocium Euticium epiſcopum ipſe Imperatoriam ſuſtulerat. Ab Amiternis, Euticeten martyrem, cum reliquijs Maronis & Victorini ſociorum eius: à Fulginis, Felicianum epiſcopum & martyrẽ: à Peruſio, Aſclepiotatum martyrem: à Spoleto, Serenam martyrem cum Gregorio Spolitano martyre: à Corduno, pignora Vincentij martyris & leuitæ, ab Hiſpania olim à duobus monachis Capuam, à Capua uerò illuc deportata. A' Meuania, aliũ quendã Vincentiũ epiſcopũ & martyrẽ: à Vincentia, Leontiũ epiſcopũ & martyrem: à Florentia, Mineaten martyrem: ab urbe Tudertina, Fortunatum epiſcopum & confeſſorem: à Corfinio, Luciam Syracuſanam uirginem & martyrem, à Fotoaldo duce Spolitanorum, olim à Syracuſis illuc tranſlatam. A' Sabinis partes corporum Prothi & Iacynthi martyrum. Hæc omnia, inquit Sigebertus, cum parte cathenæ S. Petri apoſtoli, cum capillis eiuſdem, & ſanguine S. Stephani protomartyris, & parte craticulæ S. Laurentij martyris, à papa Iohanne ſibi donatis, alijsq; prętereà multis ſanctorum pignoribus, præſul Theodoricus in Galliam hoc anno 970 tranſtulit, & in eccleſia S. Vincentij martyris à ſe in inſula urbis cõſtructa locauit. Et Ottho III Beneuẽto Paulini epiſcopi corpus Romam tranſtulit: ut Erphordienſis & Martinus Polonus in Chronicis annotant. Vdalricus Auguſtanus epiſcopus, S. Habundi caput Roma Auguſtam aduexit, & ab Augaunenſibus non paucas Thebæo-

rum martyrum reliquias impetrauit, ut in uita eius indicatur. Adeldagus Hamburgenſis ſanctorum reliquias, quas à Romano pontifice emendicarat, magna cura per ſuas parochias diſtribuit: nimirum Quiriaci, Cæſarij, Coronæ, Felicis, Feliciani, Coſmę & Damiani. Crãzius in Metropoli lib. 3. cap. 23. D. Stephani quaſdam reliquias ex Italia allatas, Ottho II Halberſtandenſi donauit eccleſiæ. Idem libro 4, capite 19. in Saxonia. Hildeuuardus Halberſtadenſis, per epiſtolam à Metenſi præſule, ſanguinis B. Stephani, & de Glodeſindis oſsibus protiunculam ſibi communicari petit.

Gero quidã Saxoniæ comes, à Romano pontifice brachium S. Cyriaci accepit, ut in Saxoniæ Chronico ſcribitur. Et Vrſeolus Venetorum dux, Euangeliſtæ corpus ex incendio ereptum, nouo intulit conditorio, Sabellicus lib. 2, Enneadis 9. Et S. Albani, apud Anglos olim martyrio affecti oſſa, Theophanes imperatrix Coloniam adduxit. Trithemius in Chronico Hirſaugienſi.

Ethelfleda Angliæ regina, S. Oſuualdi oſſa in Gloceſtrenſe tranſtulit cœnobium. Malmesburienſis lib. 2. cap. 18. Et Ethelſtanus Anglorum rex, ab Otthone magno enſem Conſtántini magni, cuius in capulo clauus, quo Chriſtus affixus credebatur, hærebat: ac lanceam, qua latus eius transfoſſum: uexillum Mauricij martyrijs: partem S. Crucis, ac ſpineę coronę impetrauit: quorum partes aliquot idem rex Malmesburienſibus donauit. Ranulphus libro 6. capite 6. Et Odonem Cantuarienſem, ex Northumbria S. Vuilfridi cineres Cantuariam aduexiſſe, idem teſtatur libro 6. capite 10.

Balduinus Flandriæ comes, & Aiuardua Nouiomagenſis epiſcopus, D. Gerulphi corpus ex Merendra Tronchinium, in B. Mariæ templum tranſtulerunt: Gontero & Landberto ſacerdotibus, ſe à Gerulpho per quietem eadẽ re monitos, ſanctè affirmantibus. Iacobus Meyer in Chronico Flandriæ. Magnus comes Flandriæ, corpora Vuandregiſili; Ansberti & Vulſranni, ex Bononia Gandauum tranſtulit, Anno 944. ut idem teſtatur. Hucbaldus Elnonenſis monachus, Cyrici pueri & martyris corpus, à Niuernenſi epiſcopo impetratum, in D. Armandi cœnobium: Arnulphus uerò & Gerhardus abbates, Bauonis & Pharahildis oſſa Lauduno Gandauum deportarunt, anno 940. ut idem annotat. Arnulphus Flandriæ comes, & Vuicfridus Morinorum epiſcopus, corpora ſanctorum Guduuali & Bertulphi à Bononia Herlebeccam, atque inde Gandauum uexere, anno 959. Ibidem, anno 980. Corpora ſanctorum Landoaldi, Amantij, Adriani, Vincianæ, Landradæ & Adeltrudis, tranſlata ſunt ex Vuintershouo Hasbaniæ uiculo, ad Gandenſe cœnobium, ab Vuomaro abbate Gandenſi, facientibus illi poteſtatem Iohanne Romano pontifice, Nodigero epiſcopo Leodienſi, atque Otthone Cæſare eius nominis ſecundo. Iacobus Meyer in Chronico Flandriæ. Et Richarij ac Vualarici oſſa Hugo Capetes ex Flandria ad Gallos reportauit, anno 981. Erenboldes quoque Gandenſis monachus, Roma Pancratij & Barbaræ reliquias, ad ſuum aduexit cœnobium, anno 985. Ibidem.

¶ De ueneratione & adoratione reliquiarum hęc extant. Heinricus Imperator, oblata ſibi à Caroli Francorum regis legato, S. Dionyſij martyris manu, in terram proſternitur, eamq́ue exoſculatur, ueneratur, ac pro tanto munere Deo gratias agit. Vuitichindus libro 1. geſtorum Saxonicorum.

Theodoricus Metenenſium epiſcopus S. Georici corpus in Caluomontenſe cœnobium repoſuit, ut aduenæ & indigenæ fidelem protectorem haberent, cuius interceſsione uota precesq́; ſuas auribus Omnipotentis inſinuarent. Acta Metenſiũ. S. Epiphanij oſsibus Otthuuinus Hildesheimenſis epiſcopus, iuxta ſummam ædem peculiare parauit ſacellum: ut Bruſchius ſcribit.

Reges poſt inita fœdera, ſanctorum reliquijs ſe mutuò donabant, confirmandæ ſocietatis & amicitiæ gratia. Sic enim Caroli Francorum regis legatus, Heinricum imperatorem ſalutat: Hoc tibi Carolus ſignum fidei & ueritatis tranſmiſit: protulitque de ſinu manum precioſi martyris Dionyſij, auro, gemmisque incluſam: Hoc, inquit, habeto pignus fœderis perpetui, & amoris uicarij. Vuitichindus libro 1 geſtorũ Saxonicorum: & Erphordienſis capite 79 ex Eghardo. Sigebertus annum habet 922. Bolislaus nouus Poloniæ rex, Otthoni imperatori, pro regia dignitate qua eum donarat, & in pignus alternæ amicitiæ & deuotionis, donauit brachium diui Adelberti martyris, teſte Crantzio in Vandalia libro 2. capite 36. Quod Romæ ad S. Bartholomęi corpus Imperator depoſuit. Martinus in Chronico.

Magno etiam precio emptæ leguntur hoc ſeculo reliquiæ. Henricus enim imperator lanceam Dominicam, cui claui crucifixi Chriſti artificioſe affixi erant, à Rudolpho Burgundiorũ duce, cùm magnis præmijs, pollicitationibusq́ue nihil proficeret; ui tandem extorſit, cum ſe regnum eius ferro & Igni depopulaturum comminaretur. Quod tamen munus Imperator non tantum auro & argento copioſo; ſed & ma-

una Sueuorum prouinciæ parte eidem duci compenſauit, ut Luithprandus libro 4. cap.12: & Ottho Phryſingenſis lib.9.cap.8. narrant.

Præferebantur exercitui reliquiæ, in terrorem hoſtium, teſte Luithprando, qui præeunte hoc ſigno uictorifero (de lancea Dominica loquitur) ſemper hoſtes ſuos terruiſſe, ac in fugam conuertiſſe Heinricum imperatorem, ſcribit lib.4.cap.12. Et Carnotenſis archiepiſcopus inferiori uirginis Mariæ tunica, quam Franci camiſiam uocant, indutus, in Rollonem impetum fecit, in eiuſque exercitu magnam edidit ſtragem: teſte Roberto Gaguino libro 5. de geſtis Francorum.

DE PEREGRINATIONE *ad loca ſancta.*

AMiſſa iuſto Dei in homines ſuperſtitionum amantes iudicio, cœleſti Dei ueritate, diabolus efficaciter ſua deliria hominum pectoribus inſtillauit. Ac non poſtremus ſui regni ſtabiliendi is fuit neruus, quòd hominibus perſuaſum fuit, aliũ locum ad faciendas preces accomodatiorem, & Dei, ſanctorumque inuocandorum præſentia alio feliciorem. Hinc miſeri homines, Pontificiorum ſomnijs faſcinati, modò in hunc, modò in alium, preces faciẽdi gratia, magnis cum moleſtijs & ſumptibus oberrarunt locum. Sic uterq; Ottho ſecundus & tertius, Roma, poſt acceptũ imperij diadema, ex ſuperſtitione in Apuliã ad Garganum montem, qui hodie S. Angeli dicitur, precum ibidem faciendarum gratia abierunt, ut ſuo loco dictum eſt. Et pauperum, orationis cauſa Romam tendentium, meminit Luithprandus libro 5. capite 8. Vdalricum cauſa precandi Romam, & aliquanto pôſt Augaunenſium monaſterium, ubi S. Mauritius cum ſacra legione quieſcit, eiuſdem rei gratia petijſſe, in uita eius narratur. Conradus Cõſtantienſis epiſcopus, ter ſanctam inuiſit terram: ut Schedelius indicat.

Manſit hoc quoq; tempore conſuetudo, obſeſſos ad loca ſacra & reliquias ſanctorum ducendi, ſpe liberationis. Comes quidam Otthoni tertio familiaris, à diabolo obſeſſus, uirtute illius catenę qua D. Petrus in carcere ligatus ferebatur, liberatus ſcribitur à Sigeberto. Et obſeſſum quendam multo cum ſanguine, ad Dunſtani tumbam dæmonem euomuiſſe, Vincentius nugatur.

DE MONACHATV, *eiuſq; ritibus.*

FVit ſanè diabolus in omnes occaſiones, quæ ad ſuũ cultũ uſui eſſe poterãt, maximè intentus. Monaſteriorũ itaque, quæ omnium impietatum officinæ extiterũt, nõ tantum rationem habuit diligentiſsimè, eorumq; numerus ut augeretur laborauit (ut dicemus) ſedulò: ſed nouos inſuper ex qualicunq; occaſione inuenit ordines, prætextum quendam ſanctitatis eximiæ & diuini cultus, per ſua organa ſuperſtitionibus turgentia, hominibus offundendo.

ORDO CLVNIACENSIS.

Berno Gigniacenſis abbas moriturus, recens à ſe extructo in Burgundia cœnobio, (quod tamen Martinus in Chronico Guilielmo Burgundiæ duci adſcribit) apud Cluniacum, in Maſticenſi agro, Odonem præfecerat abbatem, uirum doctrina & ſanctitate hypocritica inſignẽ. Is S. Benedicti regulam inter ſuos monachos interijſſe uidens, non modò eam ſua opera reparatam: ſed & auctiorẽ monachis, quibus præerat, obſeruandam exhibuit. Cuius loci monachi (ut Ranulphus lib.6. cap.4 indicat) in ſuis primordijs locupletes erant in ſeculo, & ſplendidę religionis in Deo. Ea igitur occaſione, quòd cæteris monachis ſanctitate præſtare putabantur, nouæ ſectæ nomen à loco inditum eſt, quæ poſtea longè lateq; ob rei nouitatem diſperſa eſt. per Alfredam enim Angliæ reginam, in ſuum quoq; territorium hoc monſtroſorum hominum uitæ genus ſub initium ſtatim propagatum eſt, iuxta Trithemium & Bergomenſem, anno 912. ut Sigebertus & Vincentius indicant.

CAMALDVLENSIS.

Orta eſt & alia hoc ſeculo ſecta, Camaldulenſiũ nimirum, autore Romoaldo quondam patria Rauennate, Claſſenſis cœnobij, quod haud procul à Rauennatenſi aberat ciuitate, alumno: qui Otthonis ſecundi temporibus, aut certe non multo prius, poſteriusúe in uiuis fuit. In eo autem cœnobio prima futuræ ſanctitatis rudimenta & inuenit, & depoſuit. Condidit præterea ſuæ profeſsionis cœnobia in Hetruria, in Piceno, Flaminia, Venetia, Hiſtria. Demum incidit in Hetruria in Madulum Apenini incolam, qui de religione (ut æquũ eſt credere) appellatus, teſtatus eſt habere ſe agellum in ſummo Apenino, ubi per quietem uiſus eſſet ſibi cernere ſcalas in cœlum ſurrectas, in quibus mortales candido amictu cœlum ſcanderent. Motus ea imagine, non minus quàm diuino oraculo quodam Romoaldus, locum ab hoſpite & petijt & impetrauit: oratorium condidit: candidam dat cucullam ijs ferendam, qui loco initiandi eſſent, in argumentum nocturnæ illius imaginis, cum antea monachi indiſcreto amicirentur colore. Dedit & Camaldulenſium nomẽ ferre, à Camaldulo campo, ubi

noua

nouæ eſſent teligionis iacta fundamenta. Sunt in eminentiſsimo iugo montis, uiginti millia paſſuum ab Aretio, duodeuiginri otatoriæ cellæ in orbem diſpoſitæ, quibus ſingulis impoſitus eſt irriguus hortus, fons, porticus, ſacellum, uaporarium: non muto, non foſſa locus circumſeptua: perpetuum hic ſilentium, niſi cum ij qui hic ſunt, ſacris opetantur. Sunt ex hia quidam, qui ne ſactorum quidem hota cum alijs congrediantur: ſed ſibi agunt, quarta & ſexta feria pane & aqua tranſigunt ieiunia, nudis pedibus, humi accubantes, tertia & ſeptima uinum fructusque adijciuntur. prima, ſecunda & quinta coctum pulmentum, pet conualles huc & abrupta loca reptantur: ptocul inde ad quingentos paſſus occurrunt ligneæ cruces; quas transgredi mulieribus pontificio anathemate eſt interdictum. Eſt & uiris carnem ferentibus inde ad duo millia paſſuum, alter Camaldulenſium locus, horum uita remiſſior, binc oua montanis illis, & cætera edulia: ut ex commentarijs Bernhardini, Cadoli Camalduléſia monachi Sabellicus lib. 2. Enneadis 9 tefert.

Porrò hæc uirorum cœnobia extructa hoc ſeculo leguntur. Theodoricus Metenſium epiſcopus duo cœnobia: alterum intra ſuæ urbis mœnia, pro felici gubernationis auſpicio: aliud uerò in Caluomontenſi pago extruxit. Acta Metenſiū. Adeldagus Hamburgenſis monaſterium Deo ſeruientium uirorum in Friſia condidit. Cranzius lib. 3. cap. 23. in Metropoli. Milo Mindenſis monachorū collegiū in Vuedegenborg fundauit. ibidem lib. 3. cap. 47. Heinricus Treuirenſium epiſcopus, in honotem D. Petri monaſterium iuxta ſummá ædem extruxit, ut Trithemius in Hirſaugienſi Chronico ſcribit. Inſigne Pantaleonia contubernium apud Colonienſes condidit Bruno, eius eccleſiæ atchiepiſcopus. Sigebertus. Gero Brunonis ſucceſſor, duo cœnobia cū fratre fundauit: alterū in Gladbach, aliud uerò in Munchennuenburg, teſte Trithemio in Hirſaugienſi Chronico. Rogerua Leodienſium epiſcopus, Baptiſtę conſecrauit nouum monaſterium. Sigebertus. Fridericus Moguntinus D. Petrum nouo ornauit apud Moguntinos cœnobio. Trithemius. Villegiſus quoq; eiuſdē ſedis epiſcopus, duo monaſteria, alterum D. Stepbano, alterum D. Martino ſacrum extruxit: ut Marianus Scorus ſcribit. Mechtildis Heinrici Aucupis coniunx, monaſterium S. Euſtachij apud Notthuſanos condidit: & tranſlato Engtano ab Imperatote epiſcopatu, ipſa Regularium canonicorum cœtum eò collocauit: ut in Mersburgenſi ſcribitur Chronico. Theodatus Apuliæ quondam dux, qui regno eiectus, aliquandiu apud Geyſam Vngariæ regem delituit, non procul à Danubio, Taba cœnobium ædificauit. ut Bonfinius lib. 1. Decadis 2 ſcribit. Rainaldus Marſorū comes eccleſiam S. Mariæ in monaſterium mutauit, quod à cellis iam nomen tenet. Leo Hoſtienſis lib. 2. cap. 23. Et S. Quintini eccleſia in inſula ſuper Somenē fluuiū ſita, in uirorum cœnobium conuerſa ſcribitur anno 964. Sigebertus.

Adelſtanus rerum apud Anglos potitus, duo cœnobia ordinis D. Benedicti condidit: alterū apud Mehouiam Sariſberienſis diœceſeos pagū, alterū ad Micelmenū uicū. Polydorus lib. 6. Angl. hiſt. Edgarus Anglorū rex, ſingulis annis quibus regnū adminiſtrauit, nouū monachis extruxit cœnobium. Balæua centuria ſecunda Scriptorū Britan. Quadraginta eū monaſteria extruxiſſe, Ranulp. lib. 6. cap. 9 in Polycht. ſcribit.

Hermannus Saxoniæ ducum primua, cœnobium Luneburgenſe ædificauit in honorem S. Michaelis archangeli: teſte Tritenhem. in Hirſaug. chronico, & Crantzio in Metropol. libro 3. capite 19. Tribunus Menius Venetiarum dux, de ſuis bonis in D. Georgij honotem monaſterium cōſtruxit. Bergomenſis lib. 12. Thutaldus Camiſij Regenſis oppidi comes, celeberrimū in agro Mantuano in D. Benedicti honorem cœnobium condidit. Ibidem.

Viſchbecēſe cœnobiū tēporibus Lidarij Mindenſis epiſcopi extructum, ſecundo anno quo perfectum fuerat opus, ab Vngaris penitùs ſubruitur: ſed paulo poſt teparatum eſt, teſte Cranzio lib. 3. cap. 24. in Metrop. Ethelredus Merciorū dux, cū coniuge Ethelfreda, ingēti cura Gloceſtrenſe D. Petro ſacrum extruxit cœnobiū. Ranulph. lib. 6. cap. 4. Athelualdus Vintoniēſis epiſopus, Helienſe, Burbachenſe & Torinenſe ædificaſſe ſcribitur cœnobia, apud Malmesburienſem lib. 2. cap. 41. Oſualdū uigornienſem epiſcopū Ramēſiæ monaſteriū in paluſtri loco cōdidiſſe, idē autot eſt.

Hatto quidā Saxoniæ comes, ſuā arcem (ptole enim deſtituebatur) in monaſteriū uirorū, quod Hedkelinge dicitur, mutauit. Saxonię Chronicō. Magni Otthonis ſeculo Hildesleuianū in Saxonia cœnobiū initiū ſumpſit. Ibid. Bernhardus Hildeſemēſis epiſcopus, Michaeli ac nouē Angelorū choris ſacrū cōdidit cœnobiū, quod Benedictinæ profeſsionis tepleuit monachis. Ibidē. Heinricus palatinus ſecundi Otthonis temporibus Lacenſe conſtruxit cœnobiū in Treuerenſi diœceſi. Et Sigifridus Palatinua ad lacū monaſterium conſtruxit,

teſte Fráciſco Irenico lib.3. exegeſeos, cap. 56. Ottenburé Sueuię cœnobiú,ab Otthone Sueuiæ duce conſtructú,idé teſtatur lib. 12. Anhuſianó cœnoblum in Marchionatu Brandenburgenſi Norico,circa Domini annum 958. cóſtrui cœptú eſt ab Erneſto quodam comite de alto Truhendingen,eiusq; ſororio Hartmanno barone de Lodéburg, teſte Bruſchio. Petershuſianú uerò eregione Conſtátienſis urbis anno 980. à Gebhardo eiuſdem ſedis epiſcopo fundatú eſt, ut idem teſtatur. Vlricus Auguſtanus S. Afræ templú,intra Auguſtæ urbis mœnia conſtitutú in monaſteriú conuertit.Ibidé. Vuettenhuſianú regulariú S.Auguſtini Canonicorú,in Sueuia cœnobium,à comitibus de Rockenſtein fundatú eſt,anno 982.ibidé.

Ottho magnus Magdeburgi regalé abbatiá, profeſsionis Benedictinæ fundauit: ſed paulo pòſt eam in archiepiſcopatú commutauit,ac monachis extra urbis mœnia,in quodá colliculo(unde poſtea cœnobió nomen ſuú accepit)locú cóceſsit:teſte Heinrico de Erfordia. Idé Imperator ex S.Meginradi cella, in eremo quadá Tiguro uicina, magnificá fecit abbatiam Einſidléſem ſiue Heremitarú,quá ampliſsimis prouétib.annus dotauit, ac pauperú principú, comitú ac baronú receptaculú perpetuú eſſe iuſsit, ut Bruſchius in Chronol.monaſt.indicat.

Burchardus Herbipolenſis epiſcopus,in honoré D.Andreæ Benedictinæ profeſsionis monachorú cõdidit cœnobiú:qđ paulo pòſt Hugo eiuſdé ſedis antiſtes ipſi Burchardo conſecrauit,ut idé teſtatur.

Broniú Hannoniæ contuberniú, Gerardus Gandenſis abbas ædificauit, ut ſcribit Iacobus Meier in Fládriæ Chronico. Theodoricus comes Holládiæ,monaſteriú Sanctimonialium Egmundæ, quæ ob Friſonú feritaté ibi degere nó poterat,monachis inhabitandú cóceſsit.Heinricus de Erfordia.

¶ Et Virginú ſeu mulierú monaſteria extructa ſunt.Mechelburgę cœnobiú uirginó extructú eſt, teſte Helmoldo c.12.à Billugo Obotritorú principe:ut habet Holſ.Chron. Alfreda Anglię regina, duo monialiú ordinis Cluniacéſis extruxit cœnobia:unú Amiſberię, in pago Sarisberiéſis diœceſis,alterú ad Vuheruellú uicú Vintoniéſis agri.Polyd. Verg.li. 6. Angl.hiſt. Edgarus Angliæ rex, Vuiltoniéſi cœnobio ſua liberalitate extructo,Edithá filiá primá dedit abbatiſſam.ibi.

Bernhardus Halberſtadenſis epiſcopus, monaſteriú in Hadmersheim extruxit:teſte Bruſchio de epiſcopatibus. Et Hildemardus Bernhardi ſucceſſor,monaſterium Stitterlinburgenſe cõdidit anno 995. Hiſt. Quedlinb. Virginú monaſterió in Hesling, Adeldagus ædificari fecit, teſte Cranzio in Metrop.li.3.cap.23. Adelbero Metéſis epiſcopus, intra urbis mœnia nouá monialiú inſtituit congregationé: aliud uerò in Bliſacéſi pago, in honoré Trinitatis cõtuberniú cõdidit.Inſuper xenodochiú quoddá infra ſuá urbé,in uirginú Deo ſeruientiú mutauit collegiú.Acta Metenſiú. Iuditha Bertholdi cuiuſdá comitis cõiunx, Pergæ duobus quę diſtat Eichſtadio miliarib.magnificum extruxit cœnobiú,teſte Bruſchio de epiſcopatibus Germaniæ. Heinricus imperator, puellarú collegiú in Delmborgéſi inſtituit ciuitate,ut Crázius lib.2.cap.27. in Vádalia indicat. Idé Quedlinburgæ Dominarú extrui fecit cœnobiú. Crázius in Saxonia li.3. ca.12.Eiusq; cõiunx Mechtildis Ringelheiméſem arcé,quę fratre Vuitichindo,ultimo eius familię comite mortuo,iure hæreditatis ad ipſam deuoluebatur, in monialiú cõuertit collegiú, ut in Mersburgéſi ſcribitur Chron. Et Mechtildis Otthonis magni filia,monaſteriú B.Virginis Quedlinburgę in occidétali mõte ędificari fecit, anno 986.ut Quedlinb. habet hiſtoriola. Hoc etiá ſeculo,Vualbicenſe in Saxonia cœnobiú, quod hodie Mansfeldenſib.comitib.ſubiectú eſt, in honoré D. Andreæ extructú ſcribitur in Saxonię Chron. Vuillitrudis Bartholdi ultimi Baoarorú ducis cõiúx,Bergéſe monialiú cœnobiú in Eiſtetéſi epiſcopatu fundauit, anno 976. Bruſchius in Chronologia monaſteriorú Germanię. Et Hoholdus, Bruno,& Fridericus Anhaldini, fratres germani,in ſuo territorio,in honoré D.genitricis & Cyriaci martyris, monaſterium Geſeke condidêre,cui ſororé ſuam Vuitburgam præfecerut.Henricus de Erfordia.

Temporib.Otthonis primi,Vualſrodéſe cœnobiú à uirginib. inhabitandú extrui cœpit. Cranzius lib.3.cap.33.in Metrop. Gero quidá comes,ijſdé ferè téporib. Alſtebianum pro uirginibus in Baptiſtę honoré cõdidit cœnobiú. Chronic.Saxonię. At Gero Magdeburgéſis burggrauius,accepto à Ro. Antichriſto S.Cyriaci brachio, Geréroděſe cœnobió ad radices Meliboci mõtis,uulgò am Hartz ædificauit,cui filij ſui uiduá Heduuigin,primam præfecit abbatiſſam.ibidé.

Vlricus Auguſtanus, canoniſſarum collegium D. Stephano ſacrú Auguſtæ inſtituit, circiter annum 996.teſte Bruſchio.

Quędá etiá collapſa renouata ſunt.Voalramus Colonienſis archipræſul,D.Martini cœnobiú uetuſtate collapſum reparauit, & Scotis perpetuò inhabitandú cóceſsit.Crázius lib.3.ca.45.in Metropoli. Benedictus papa S.Crucis monaſteriú in Hieruſalé,Romæ reparauit, teſte Panuinio. Cœnobiú S.Victoris,& aliud in S.Diſebodi mõte,uetuſtate & anteceſſorú incuria collapſa, reparauit Villegiſus Mogútinus archiepiſcopus,teſte Tritenh.& Mariano Scoto.

Et Leo apod Teanú(ubi Caſsinenſiú monachorú ſedes fuit)abbas,cœnobium Caſsi

nũ,quod iá annis ferè uiginti & ſepté deſolatũ fuerat,reſtituit:cujus ſucceſſor Ioánes, eò cũ monachis primùm cõmigrauit. Leo Hoſtiẽſis li.1.ca.54.& 56. Eldredus Angliç rex,ab Ina rege olim conditũ Abindoniẽſe cœnobiũ, quod iá uetuſtate ferè corruerat, Edginæ matris rogatu reparauit. Polyd.li.6.Augl.hiſt. Adelbero Mediomatricũ epiſcopus,S. Symphoriani cœnobiũ reſtauratum, Benedictinis repleuit monachis. Acta Metenſiũ. Magnus Flãdriæ comes, Gãdẽſe cœnobiũ Normannorũ rabie euerſum reſtituit:ut Iacobus Meyer annotat.

Erant etiá cœnobia ſeu collegia Canonicorũ,quos Regulares uocãt. Oſuualdus Vigorniẽſis epiſcop. expulſis clericis,non ui; ſed arte circũuentis, ſedẽ epiſcopalẽ monachis repleuit regularib. Malmesbur.li.2.ca.41. D.Afrç templũ intra Auguſtç mœnia,Vlricus epiſcopus in monaſterium uertit,idq́; regularibus canonicis repleuit. Bruſchius in Chronologia monaſteriorũ Germaniæ. Eiuſdẽ conditionis monaſterium Vuettenhuſium in Sueuia fuit,ut idem annotat.

Heinricus Treuirẽſis epiſcopus,iuxta ſummá ædẽ monaſteriũ cõdidit, ac monachos ſtrictè canonicorũ regulá obſeruare præcepit. At illo è rebus humanis exẽpto, monachi excuſſo diſciplinç rigore, magis ſeculi mores amplexi ſunt. Horũ exemplũ prauũ, mox imitati ſunt uicinarũ ciuitatum monachi, Cõfluentini, Mogũtini, Vuormaciẽſes & Spirẽſes,ſuaq́; colla monaſtico iugo ſubtraxerunt:ut Trithem. in Hirſaug. annotat Chronico. Ottho magnus Epternacẽſe monaſteriũ, Sigfrido eius loci abbate ſuadẽte, ſolis monachis,canonicis inde expulſis inhabitandum conceſsit,teſte Bruſchio.

Et canoniſſarũ monialiũ, quibus liberũ erat prodire in publicum, & nubere,ſuperioris inferiorisq́; monaſterij Reginoburgi moniales,excuſſo pudicitiæ freno,populariter tũ uiuebãt, ſeq́; neſcio cuius chori dominas appellabãt. Verũ Heinricus 11. Boiorũ dux,uicioſos illarũ correxit mores, teſte Auẽtino 5. Annaliũ. Vlricus Auguſtanus collegiũ canoniſſarũ, ab omni iugo & profeſsione liberarum, D.Stephano ſacrum intra Auguſtanæ urbis mœnia inſtituit, teſte Bruſchio.

Monaſteria recẽs extructa cõſecrari ſolebant. Eccleſia enim Quedlinburgẽſi, iuſſu Mathildis abbatiſſę,in frequẽti cleri & populi cœtu,ab Alnulpho Halberſtadenſi epiſcopo, anno 996. ſexto Idus Martij, in D. Seruatij honoré conſecratur. Et paulo pòſt 9.Maij,Vualbicenſis eccleſiæ dedicatio,ab ijſdẽ peragitur, ut in hiſtoria Quedlinburgẽſi ſcribitur. Mechelburgẽſe cœnobiũ Veſtalibus repletũ uirginibus, S. Petro dicatũ fuit. Helmoldus ca.2. Vualſrodẽſe cœnobium ſub Baptiſtæ patrocinio fuit, teſte Cranzio li.3.ca.33.in Metropoli. Et autoritate pontificia cõfirmari ſolebãt. Theodericus Metenſium epiſcopus,S. Vincẽtij cœnobio priuilegiũ,à Ioãne Romano põtifice impetrat:quod cũ plura ad monaſticen ſpectãtia cõplectatur, huc adſcribere libet. Ioãnes ſeruus ſeruorũ Dei,dilectiſsimo Theodorico filio noſtro S.Metenſis eccleſiæ præſuli: Cũ in exarãdis Dei laudibus, debita paſtoralis cõpulit cura,quęq́; ad ſtabilitatẽ piorũ dinoſcũtur pertinere locorũ, ubertim promulgare,& Apoſtolicę inſtitutionis in priuilegijs atq; decretis cẽſura cõfirmare:conuenit,nempe nos Apoſtolico moderamine ſancta uenerabilia loca,quę dudũ fuerãt in ruinis,magnaq́; inopia & paupertate degẽtia,opportunè ordinare,ſeu ad meliorem ſine dubio ſtatũ perducere,præſertim ubi illa petũtur, quæ nõ ad commodũ tẽporale; ſed ad perpetuá prouidẽtiá pertinẽt domino ſeruientiũ animarũ ſcilicet: ut uenerabilis locus, qui à Theodorico dilectiſsimo filio noſtro in uno conglobatus atq; annexus eſt,cum proprijs cõgregationibus,quę regulariter in pſalmis, hymnis & orationibus,Deo ſaluatori noſtro Ieſu Chriſto,peruigiles excubias exhibẽt, ab inſolẽtijs exterioribus.circũmunitę iugiter ualeãt pij famulatus officia in monaſterio S.Vincẽtij exhibere:& quoniá cõſtat,tuá religioſitaté huius priuilegij Apoſtolicá confirmationé poſtulare à nobis,propter immutationes tẽporaliũ rerũ,uarioſq́; hominũ caſus,munitionẽ S.Vincẽtij Chriſti martyris,cũ omnib. ad idẽ monaſteriũ pertinẽtibus,atq; corroborationẽ tui tuæq́; cõgregationis, & ſucceſſorũ tuorũ,in perpetuũ fieri cẽſuimus,quatenus nũc(ſicut à te diſponũtur)ita in poſterũ uſq; in finẽ cõſeruentur: & ut illa cõgregatio incõcuſſa in unũ perſeuerãs, ſedulas laudes Deo pſoluere ualeat: & ſicuti à Deo eorũ ſtudia imbuta ſunt,iugiter perſeuerare liceat,atq; ſub uno abbate iá prędictus locus cõſtitutus in honore S.Vincẽtij,indiuiſus ſit,& indiuiſa cõgregatio. Nec cuiquá licẽtia prębeatur, ut refugiẽs rigoré ſtudioſę ſibi regulę,huc illucq́; uagetur, uel alijs recõferre conetur monaſterijs,quòd à nobis cõtra regulá,ſub anathematis uinculo prohibetur. Quapropter ſtatuẽtes & pmulgãtes corá Deo, & terribili eius futuro examine,p huius noſtri priuilegij Apoſtolici atq; cõſtituti paginá ſancimus,& beati Petri Apoſtolorũ principis autoritate decernimus atq; obteſtamur, tá Apoſtolicæ ſedis futuros põtifices,quicũq; qui epiſcopalé adminiſtrauerit actionem,uel etiá magna pārua que perſona,aut quiſpiam cuiuſcunq; ſit dignitatis præditus poteſtate,ea que à prædicto Theodorico dilecto filio noſtro,piè uenerabili loco tradita atq; conceſſa fuerint quomodo à quoquam licentiam habeant,

ſæpius nominatum locum ſancti Vincentij, in unum adunatum, atq; ſpiritualiter Apoſtolicæ exarationis ſtilo coniuncta diſiungere, uel aliquid ex inde alienare: & illud monaſterium ſancti Vincentij, reſpiciens ſit ad ſedem epiſcopalē protomartyris Chriſti Stephani iubemus, atq; abbas in poteſtate epiſcopi ipſius loci eligendus ſit. Si uerò epiſcopus defuerit, liceat abbati in feſtiuis diebus ad ſedem epiſcopalem accedere, ibique cū dalmatica & ſandalijs, quæ illi mittimus, Miſſas celebrare. Si quis inter ea (quod non credimus) temerario auſu contra ea quæ ab hac noſtra autoritate piè & firmiter per hoc noſtrum priuilegium diſpoſita ſunt, contraire tentauerit, uel hæc quę à prædicto Theodorico dilecto noſtro filio Metenſium præſule, ad laudem Domini, pro ſtabilitate iam dicti monaſterij, uidelicet ſancti Vincentij ſtatuta ſunt, refragari, auferre & alienare præſumpſerit: ſciat ſe autoritate beati Petri apoſtolorum principis, anathematis uinculo innodatum: atque cum Iuda traditore Domini noſtri IESV CHRISTI, æterni incendij ſupplicio cōcremandum, ſit deputatus, nec unquam à præfati anathematis nexibus ſit abſolutus. At uerò qui pro intuitu obſeruator in omnibus extiterit, gratiā benedictionis à miſericordiſsimo Domino Deo noſtro multiplicitet conſequatur, & uitæ æternæ particeps efficiatur, & hæc catena beati Petri aperiat ei ianuā paradiſi. Si uerò aliquis epiſcopus inde aliquid minuere uoluerit, hæc (ut diximus) catena claudat ei polorum regna. Scriptum per manū Stephani notarij, & regionarij ſanctę Romanæ eccleſię, in menſe ſeptimo, indictione quarta decima. Bene ualete. Data tertio die Kal. Octobris, per manū Vuidonis epiſcopi & bibliothecarij ſanctæ ſedis Apoſtolicæ, anno pontificatus Ioannis ſummi pontificis & uniuerſalis tertij decimi, præſidētis in ſacratiſsima ſede beati Petri apoſt. Imperij domini Otthonis maioria nono, minoria uerò tertio, Anno deniq; ab incarnatione Domini noſtri IESV CHRISTI 970.

Vel etiam Imperatorū & Regū autoritate confirmabantur. Ottho enim ſecundus, idē S. Vincentij cœnobium hoc priuilegio confirmauit: In nomine ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis. Ottho diuina fauente clemētia Imperator Auguſtus. Omniū fideliū noſtrorū, præſentiū ſcilicet atq; futurorū pateat induſtrię, quomodo fidelis noſter Theodoricus, Metenſis eccleſiæ uenerabilis epiſcopus, à noſtra celſitudine ſuppliciter petijt, ut monaſterium S. Vincentij, foras muros ciuitatis ſuę Metis uocatę conſtructū, quod ipſe cū licentia & conſenſu beatę memorię genitoris noſtri, Ottonis uidelicet Auguſtiſsimi imperatoris primùm ædificare cœpit: & mercatū, quē noſtro licitu in loco qui Spinnal dicitur, primus eleuauit, Imperiali noſtræ præceptionis donatione & potētia confirmaremus: & ut familijs eccleſiæ ſancti Stephani protomartyris Chriſti, cui ipſe præſidet, legē, & prędeceſſoribus noſtris regibus ſcilicet & Imperatoribus conceſſam autoritate noſtrę dominationis uouiter eis concederemus atq; confortaremus. cuius petitionem pro diuino amore benignè ſuſcipientes, præfatum monaſterium in honorem ſancti Vincentij martyris conſecratum, ſub noſtrę tuitionis immunitatem ſuſcepimus: & omnia illuc ab eo, uel ab alijs tradita, & adhuc ab aliquibus tradenda, regia & imperiali munificentia ac magnificētia confirmanus: & mercatus in prędicto loco eleuatus, ut deinceps abſq; hominū omniū cōtrouerſia firmiter ſtet & maneat, Imperiali poteſtate præcipimus: familiarūq; præfatæ eccleſiæ legem, quam præſcriptus Theodoricus epiſcopus eis concedendā à nobis petiuit imperiali dono & munimine, illis dehinc tenendā cūcedimus atq; cōfortamus. Et ut hæc noſtræ donationis cōceſsio per futura temporū curricula à cunctis fidelibus firmior habeatur, hoc noſtræ celſitudinis præceptū inde cōſcriptū ſigilli noſtri impreſsione ſignare iuſsimus, manúque propria corroborauimus. Bergēſe monialiū contuberniū Eichſtetēſis diœceſeos, ab Otthone ſecundo & Iohanne XV, apud Bruſchiū confirmatū legitur. Anhaldinorū quoddam monaſteriū Geſeke, tertius Ottho ſuis priuilegijs muniuit: ut ſcribit Heinricus de Erfordia.

Quædam cœnobia certos habebāt reditus, unde ocioſi illi fratres uictitabāt. Terracinenſes enim ciues ſingulis annis ſexies mille anguillas ſe Caſsinēſib. ſoluturos ſub anathematis pœna promiſerunt. Leo Hoſtienſis li.2.cap.13. Adeldagus Hamburgēſis duobus monaſterijs à ſe extructis, non tantū de neceſſaria, ſed & ſuperflua ſuſtētatione proſpexit. Crātzius li.3.cap.23. in Matrop. In Dingelfingēſi Synodo, monachis ab alienata bona reſtitui iubētur. Auētinus 4. Annaliū. Theodoricus Metenſiū epiſcopus, duobus à ſe extructis cœnobijs abūdè de uictu proſpexit. Decimas enim de ouibus, lino, lana, uino atq; annona, monachis dari præcepit. Idem beneficij, & ſucceſſor eius Adelbeto recēs à ſe fundatis cœnobijs præſtitit. Acta Metenſium. Et Villegiſus Moguntinus, cœnobijs ditandis maximè intētus fuiſſe, ſcribitur in chronic. Hirſaug. Trithemij. Heinricus Auceps Quedlinburgenſi monialiū conuentui undecies milla

iugera

iugera (ſeu manſos, ut hæc loqui ſolet, ætas) attribuit. Heinricus de Erfordia.

Tribunus Mennius Venetiarum dux, S. Georgij à ſe extructo monaſterio, prouentus ad monachorum ſuſtentationem ſufficientes donauit. Bergomenſis libro 12.

Egdarus rex, ampliſsimis donis Angliæ cœnobia locupletauit. Polydorus lib. 6 Anglicæ hiſtoriæ. Ranulphus libro 6. cap. 9. in Polychronico. Ottho magnus Luneburgenſi cœnobio Salinas donauit, ut in Saxoniæ chronico legitur. Multas deniq; arces, quibus reditus fuêre ampliſsimi, in monachorum collegia conuerſas eſſe, paulo antè diximus.

Caſsinenſes pro redemptione ſuorum captiuorum, Vngaris expendêre coronam argenteã cũ catenis argentis, pocula argentea quatuor, thuribulum argenteum auro obductum, cochlearia argentea tria, tarenos uiginti, planetam diarodinam byzanteorum uiginti: planetam aliam byzanteorum ſedecim, planetam aliam cum leonibus, urnas de pallio longitudine paſſuum quatuor, latitudine palmorum trium: pannum altaris diarodinum byzanteorum ſedecim, tapetia optima ſedecim: pannum ad maſurum octo, hoſtiales tres. Aſtaneas duas, puluinaria ſerica tria. Leo Hoſtienſis lib. 1. cap. 58.

Erant autem monaſteria quaſi ſcholæ, in quibus artes dicendi & philoſophia tradebãtur. Ea de re inſignis extat locus apud Trithemium, quem adſcribimus: Magna multitudo monachorum ſub Dithmari regimine in Hirſaugiẽſi cœnobio claruit, quorũ aliqui ſanctitate uitæ admodũ fuerunt inſignes: plures aũt propter ſcientiã & doctrinam Scripturarũ, celeberrimi nominis habiti ſunt. De diuerſis quoq; noſtri ordinis per Germaniã monaſterijs, monachi ad ſcientiã Scripturarũ hauriendã ad nos (de Hirſaugienſibus loquitur autor) mittebantur.

Talis enim eo tẽpore conſuetudo in ordine noſtro ſeruabatur, ut monachi pro ſolidiori eruditione cõſequenda, ſi qui uiderẽtur idonei, ad diuerſa monaſteria inſtruendi mitterentur. In omnibus enim noſtri ordinis cœnobijs, in Germania & Gallia maximè, monachorum ſcholaſtici ex monachis habebantur, qui iuniores quoſq; & ingenio præſtantes, in primitiuis literarũ ſcientijs erudirent: & poſtea qui habiles inuenti fuiſſent, ad altiora tranſmitterent. In ſolis autem famoſioribus cœnobijs, quibus & abundantia rerum temporalium erat copioſior, & monachorũ numerus maior, conſtituebantur ad officium docendi alios, monachi omnium doctiſsimi: & non ſolum in diuinis, ſed etiam in ſecularibus literis eruditi, ad quos ex inferioris gradus cœnobijs mittebantur monachi altioribus diſciplinis inſtituendi. Quicunq; uerò inter eos maioris eruditionis famam in ordine acquiſierat, etiam plures ad ſe miſſos diſcipulos, ad erudiendum monachos habebat. Inter monaſteria autẽ hunc morem ſtudiorum habentia, hoc tempore præcipua fuerunt, monaſteriũ Fuldenſe, S. Galli, Augiẽſe, Hirſfeldenſe, Hirſaugienſe, Prumienſe, Mediolanenſe, S. Dionyſij Pariſienſe, S. Maximini Treuerenſe, Remenſe, Altiſiodorenſe, Turonenſe, Stabulenſe, & Vuiſſenburgenſe: in quibus omnibus erãt monachi & multi, & ualde ſtudioſi, è quorum collegio in ſingulis cœnobijs unus cæteris in ſcientia Scripturarum excellentior ſcholaſticus ponebatur. Abbates autem, qui monachos habere cupiebant in omni ſcientia eruditos, ad diuerſa monaſteria ex ſuis quoſdam mittebant inſtituendos. Et ſcholæ Hirſaugiẽſi, in ſcholaſtico regimine præfuit Dithardus annis 22. Cui Meginradus, huic uerò Reinhardus ſucceſsit, ut in Hirſaugienſi Chronico Trithemius annotat. Et Odo, qui Cluniacenſis ſectæ autor fuit, à Remigio Antiſiodorenſi monacho Dialecticam & Muſicam, teſte Schedelio, didicit, ac ſcholæ Gignlacenſis cœnobij magiſter factus eſt. Vincentius libro 24. capite 55. Fridegodus Cantuarienſis monachus, in fano Seruatoris poſt monaſtica ſacra literas phaleratas, & muſas canoras magna uoluptate colebat, ut Balæus indicat. Abbo Floriacenſis monachus Ramẽſiæ, Eboraci, Buriæ, Cantuariæ, & alibi per multa Anglorum cœnobia ſcholas inſtituit. Idem centuria 13. ſcrip. Britan. cap. 11. Et in cœnobio S. Galli Huldrichus, qui poſtea Auguſtanus factus eſt epiſcopus, rudimẽta Græcę & Latinę linguę percepit, ut Bruſchius annotat. Adelbertus Lobienſis cœnobij magiſter, ſacris & prophanis ſuos diſcipulos imbuit literis: ut Trithem. indicat.

Et Theologia in monaſterijs tradebatur & diſcebatur. Sic Hildebertus Moguntinus epiſcopus, inter alia ſtudia & Sacras literas in Fuldenſi cœnobio didicit. Trithemius in Hirſaug. Chronico. Adelbero monachus Hirſaug. In cœnobio S. Albani, Moguntiæ uicino, ſcholaſticus factus anno 910, in omni ſciẽtia Scripturarum tam prophanarum quàm ſacrarum monachos inſtruxit. Ibidem. In S. Galli cœnobio, ſacra & philoſophica ſtudia floruiſſe, ex Schedelio & Bruſchio conſtat.

Ex monachorum cœtu ad Eccleſiæ gubernationem quidam uocabantur. Nam Romani aliquot huius ſeculi pontifices fuêre monachi, ut in uitis eorum dicetur.

dicetur.

dicetur. Et Dunſtanus ex Glaſconienſi cœnobio ad epiſcopatum conſcendit, teſte Polydoro Vergilio. Sigiſmundus ex Hirſaugienſi cœnobio, ad Halberſtadẽſem epiſcopatū promouetur, ut in chronico Merſburgenſi ſcribitur. Adelgarius Hamburgẽſium epiſcopus ſenio confectus, laborum ſocium Hogerum Corbeienſem monachum adſciſcit: qui poſtea illo mortuo, epiſcopatu potitus eſt. Cranzius libro 2. cap. 24. Polyeuctus monachus ſpado, & Tryphon eiuſdem profeſsionis homo, fiunt patriarchæ Conſtantinopolitani. Zonaras tomo 3.

Adelbertus Magdeburgẽſis archiepiſcopus, ex Treuerenſi cœnobio uocatur: teſte Trithemio in Hirſaugiẽſi Chronico. Ogo cum annis duodecim S. Maximini abbatię præfuiſſet, fit epiſcopus Leodienſis. Bruſchius in Chronologia monaſt. Germanię.

Notingerus ex S. Galli cœnobio, Conſtātiẽſis creatur epiſcopus, teſte Bruſchio. Aleuicus abbas Augienſis, epiſcopus fit Argentinenſis. Reginobaldus & Gotfridus Spirenſium præſules monachi fuère: hic Vueiſſenburgi, ille uerò Hirſaugiæ: ut idẽ annotat. Odo Saresburienſis epiſcopus, ad Cantuarienſem eccleſiam uocatus, noluit prius ſedem illam conſcendere, quàm monaſticis initiatus eſſet ſacris. Omnes enim ſuos anteceſſores, ex monaſterijs ad eam dignitatem euectos audierat. Ranulphus lib. 6. cap. 10.

Aut ad gentes prædicationis gratia ablegabantur. Sic ex Corbeienſi potius cœtu, qui hoc ſeculo præ cæteris magna uirorū canicie & pietatis zelo uenerandorum frequentia clarus erat, ad gentes plantandæ religionis gratia Apoſtoli, Antichriſti ſcilicet, petebantur & ablegabantur. Cranzius in Metrop. lib. 3. cap. 1.

In monaſterijs etiam presbyteri, diaconi, ſubdiaconi ordinabantur. Fridegodus diaconus monachus fuit, in S. Seruatoris fano apud Cantuarienſes. Balæus Centuria 2. ſcriptorum Britanniæ. Et Elphegus Vintonienſis epiſcopus, tribus monachis, quos ordinat presbyteros, manus imponit. Ranulphus lib. 6. cap. 6. in Polychron.

Monaſterijs præerant abbates, ſub quibus erant præpoſiti, decani, presbyteri, diaconi & monachi. Ogo ex præpoſito S. Maximini fit eiuſdem cœnobij abbas. Reginonis continuator. Et Garipertus, diuerſarum per Marchiam cellarum à Ioanne Caſſin. abbate ordinatur prępoſitus. Leo Hoſt. lib. 1. cap. 59. Et Maielpotus ex præpoſito ibidẽ fit abbas, cap. 63. Mortuo Sangallenſi abbate eiuſdem cœnobij decano, rerum gubernatio, uſq; dum nouus ab Imperatore ſubſtituatur abbas, committitur: teſte Bruſchio. In S. Galli cœnobio Dietmarus, anno ætatis ſuæ uigeſimooctauo, ſacerdotij ornatur gradu. ibidem.

Quidam etiam abbates non tantū unius, ſed plurium monaſteriorū erant inſpectores. Balduinus Caſsini abbas, per Martinum Romanum pontificem S. Pauli cœnobio, prope urbis Romanę mœnia ſimul pręficitur. Leo Hoſt. libro 1. cap. 6. Salomon, qui duodecim prælaturis, epiſcopatib. uidelicet & abbatijs donatus eſt ab Arnulpho imperatore, epiſcopus tamen præcipuè Cōſtantienſis fuit. Tandem & ipſe monachus factus eſt, teſte Bruſchio in Chronologia monaſt. Germaniæ.

Abbates autem plerunq; ex ſuo cœtu eligebantur: attamen ſi idonea perſona haberi non poterat, aliunde uel ex monaſterio, uel eccleſia aliqua petere licebat. Sic Caſſinenſes Ioannem Capuanæ eccleſiæ archidiaconum ſibi præficiunt abbatem. Leo Hoſt. lib. 1. cap. 56. Et Hirſaugienſibus monachis, in ſubſtituẽdo nouo abbate diſſidentibus (ſeniores enim, quibus religio cordi erat, uirum pietatis & diſciplinæ regularis ſtudio feruentem expetebant. Contrà maior pars, quæ Rudolphi anteceſſoris exemplo remiſsior facta fuerat, ſuis moribus conuenientem eligendū ſtatuebant) Hildebertus Fuldenſis ſuam interpoſuit autoritatem: ſicq; unamini fratrum conſenſu, Dithmarus Sangallẽſis monachus ſubſtituitur. Trithemius in Chron. Hirſaug. Et Gebhardus ob ſingularem eruditionem ex Auguſtana eccleſia, ubi diaconum egerat, ad Elbangenſis abbatiæ gubernationem auocatur. Idem.

Interdum epiſcopi quoq; abbatijs ſimul præerant: ut de Salomone Conſtantienſi iam diximus.

Politici quoque gubernatores auariciæ ſtudio, abbatias ſimul regẽdas ſuſceperunt. Sic Robertus princeps abbatem S. Germani, defuncto Ebolo, ſe uocari præcepit: ac decanos, qui ſuo loco monachis præeſſent conſtituit: ipſe interim politicę gubernationi, ut antè, uacabat. Annonius libro 5. de geſtis Francorum, cap. 41. Adolphus comes & abbas ſimul fuit alicubi in Flandria, teſte Iacobo Meyero in Fland. Chron.

In alijs plures, in alijs pauciores degebant. Ioannes Caſsinenſis abbas ultra quinquaginta monachos in ſuum cœnobium iā reparatū collegit. Leo Hoſtiẽſis li. 1. cap. 56. Et S. Quintini eccleſia Somene fluuio cōtigua, paucorū monachorū domiciliū facta eſt. Sigebertus. In S. Albani cœnobio Moguntino, magna multitudo monachorum habitauit. Trithemius in Hirſaug. Chron.

Salomon octoginta monachorũ abbas fuit in S.Galli cœnobio, teſte Bruſchio.

Abbates autẽ à monachis deligebantur. Monachi enim in cœnobio S. Maximini ab Heinrico rege, electionis iure recepto, Ogoni præpoſito abbatis partes demandant. Reginonis continuator. Ottho imperator monachis S.Petri apud Herbipolẽſes, electionis ius, quo prioribus ſeculis ab Imperatoribus priuati fuerant, reſtituit: ut idem annotat. Rudolphus monachus fratrum electione, in Hirſaugienſi abbatia ſurrogatur. Trithemius in Hirſaugiẽſi Chron.

Aut à pontificibus eligebantur. Sic Romanus pontifex in ſuo priuilegio, electionem abbatis S. Vincentij apud Meteoſes, ſoli epiſcopo tribuit. Acta Metenſium. Gotherius ab Egberto Treuirorum epiſcopo, S.Matthiæ extra urbis mœnia cœnobio, ibidem præeſſe iubetur: teſte Bruſchio.

Aut à regibus & imperatoribus eligebãtur. Ottho Magnus Herbipoli S. Petri monachis Gelionem, & poſt hunc Adelbertũ, quondam Rugis ordinatũ epiſcopum, præficit abbates: ut Reginonis continuator indicat. Idem imperator Fabrienſibus Erembrechtum, & pòſt Enzelinum dedit abbates. Ottho quoq; ſecundus, eidem cœtui Aleuicum quendã præeſſe iuſsit: ut ex Bruſchio cõſtat. Engelbertus Sangallenſis abbas ab Heinrico imperatore, nec multo pòſt Cralo in eodem munere, à magno confirmatur Otthone. Craloni porrò, cum ob malè adminiſtratam prouinciam accuſatus, profugus eſſet factus, per Ludolphum Sueuorum ducem Anno ſubſtituitur. Quo etiam mortuo, Sangallenſes ad Imperatoris uſq; aduentum, abbatis electionem protraxerunt. Tandem ſuccedit Burchardus, qui confirmationem per baculum & ferulam ab Otthone magno impetrauit. Idem Imperator propoſitis quibuſdam Nodgero conditionibus, Burchardo eum ſuccedere permittit. ibidem. Et Sigifridus Palatinus Giſilbertum cœnobio ad lacum, primũ præfecit abbatẽ. Irenicus lib.3.cap.56. Magnus Flandriæ comes, Gerardum Gandenſium monachorum cœtui præeſſe iubet. Iacobus Meyer in Chronico Flandriæ. Burchardus Sangallenſis abbas, per baculum & ferulam (ea enim tum ceremonia erat cõfirmationis abbatum) ab Otthone cõfirmatus eſt, teſte Bruſchio.

Vel ab omnibus ſimul eligebãtur & conſtituebantur. Poſt Maielpoti Caſsineſis abbatis obitum, conuenêre in capitulo monaſterij Adelbertus Capuanæ eccleſiæ epiſcopus, & Ardericus epiſcopus, Leo S. Vincentij abbas, & nobiliſsimi ciuitatis iudices Arechis & Sadelfrid, ac ipſe quoque princeps Capuanus Athenulphus: ibiq; à fratribus Aligernus præpoſitus expetitur abbas, quo & potiuntur. Leo Hoſtienſis libro 1. capite 63.

Ioannes Caſsinenſis abbas, poſt electionem à Romano pontifice honorificẽ conſecratur. Idem libro primo, cap. quinquageſimoſexto.

Abbatum munus erat, ea quæ contra regulam fiebant emendare. Odonem Cluniacenſem abbatem, collapſam Benedicti regulam reſtituiſſe, ſuprà diximus. Sigerus Hirſaugienſis abbas, ſtrenuum in ſuo cœtu, diſciplinæ monaſticæ egit patrocinium, ut Trithemius in Chronico ſcribit.

Delinquentes quoq; caſtigare ſolebant. Nam ſub Ogone S.Maximini abbate, monachi officium ſuum non facientes, monaſterio eijciuntur. Anno 934. Reginonis continuator. Et Arnulphus Bertinici cœnobij abbas, monachos, quicũq; uiuendi normam negligerent, Flandria eiecit: ut Meyerus in ſuo chronico ſcribit. Cralo Sangallenſis abbas, à ſuis monachis ob diſciplinæ rigorem accuſatur apud Ludolphum Sueuorum ducem: ut Bruſchius indicat. Lupoldus Hirſaugienſis abbas in cohercendis fratrum delictis remiſsior, & ad ignoſcendum facilior fuit: at ſucceſſor eius Hartfridus, durior erga delinquentes extitit. Trithemius.

Librorũ curã gerere ſolebãt. Dithmarus Hirſaugienſis abbas, ſuum cœnobium librorum copia illuſtrauit, teſte Trithemio in Chronico. Engelbertus ſui cœnobij bibliothecam, cõtra Vngarorum ſæuitiam, in Heluetiæ montibus tutatus eſt, ut Bruſchius indicat.

Fungebantur etiam interdum legationibus tum abbates, tum monachi. Per Hademarum Fuldenſem abbatem, ſynodicam ſuam epiſtolam ad Romanum pontificẽ perferri curat Bruno Colonienſis, qui ei pallium reportat. Rogerius in uita eius. per eundem abbatem Gerardus Bathauenſis epiſcopus, à pontifice Romano Boiorum primarium ſe deſignari petit præſulem; ut Auentinus narrat.

Vuitegouo Augiẽſis abbas, apud Otthonem tertium in aula, poſthabitis ſui cœnobij negotijs, ſæpius uerſabatur: ut Bruſchius annotat.

Qui ſemel monaſtico manum admouerat aratro, eam inde retrahere non licebat. Radulphus: Neque fas eſt, ut qui terrenis poſſeſsionibus renunciauit, diuitias repetat, & primam ſponſionem aliqua facultatum ſuarum erogatione ſe compenſaturum confidat. libro uigeſimo, capite ſexto in Leuitic.

Commune hoc quoq; ſeculo omnibus abbatibus & monachis fuit, pecuniarũ aucupijs inhiare, quibus opulentiores ſuis bonis emũgebant. Leo Caſsinenſis abbas, ab Athenulpho Capuanorum principe emendicauit montem S. Eleutherij, monaſteriũ S. Mariȩ de Cingla, pro animalium ſuorum paſcuis, & pro cædendis lignis: & fluuium Ete ab ortu eius, & Vulturinum, uſq; ad radices montis Eleutherij, in ſui monaſterij uſum. Et à Gaimario Salernitano principe amplum quoddam prædiũ cum domibus, ſyluis, arborib. uineis, ſeruis & ancillis omnibus impetrauit. Leo Hoſtienſis lib. 1. cap. 54. Reinerus Epternacẽſis abbas, ſuũ monaſterium multis oppidis & pagis auctius reddidit, ut Bruſchius annotat. Et in primis de monachorũ & ſacerdotũ præpoſtero immoditas conquirendi opes ſtudio, queritur Polydorus Vergilius lib. 6. Angl. Hiſtoriæ.

Serlo quidam monachus in S. Auguſtini cœnobio apud Cantuarienſes, contra S. Saluatoris monachorũ auariciam, luxuriam, & incredibilem ambitionem, aculeatum edidit carmen: ut ex Lelando Balæus annotat.

Bellis & conflictibus etiã intererãt. Fuldenſis abbas, Otthonis contra Hugonẽ ſecutus eſt caſtra. Crantz. in Saxon. lib. 3. cap. 23. Et Vuernerus eiuſdem collegij abbas, in prȩlio cecidit, cum Saracenis in Calabria cõmiſſo: ut Schafnaburgẽſis indicat. Gerrichus Herbipolenſis abbas, Otthonis magni interfuit comitatui, contra Berengariũ armato milite in Italiam contendenti: ut ex Reginonis conſtat continuatore.

13 Aut uirginum cœtibus abbatiſſæ præerãt. Heinricus enim Imperator, ueſtalibus Quedlinburgæ uirginibus Mathildim filiã ſuam præfecit abbatiſſam (teſte Crantzio lib. 3. cap. 12. Saxoniæ) quam multorũ ſimul principum dominã fuiſſe, Erfordienſis ſcribit. Et Hodica, immaturæ adhuc ætatis uirguncula, ab auunculo ſuo Aldenburgenſi epiſcopo Vuagone, Mechelburgæ uirginum collegio præeſſe iubetur. Helmoldus cap. 12. Edgarus rex Vuiltonienſi cœnobio Editham filiam primam præfecit rectricem. Polydorus Vergilius lib. 6. Angl. hiſt.

Adelheidis præſente fratre ſuo germano Otthone tertio, corã toto ſenatu ac plebe, multisq; epiſcopis, ſacri uelãminis arrhabone redimita eſt ab Hildiuuardo Halberſtadenſi epiſcopo: ac ut cœtui Quedlinburgẽſi prȩſit, ſimul inaugurata: ut in hiſtoria Quedlinburgenſi ſcribitur.

Erant pleraq; monaſteria epiſcopis ſubiecta, à quibus etiam uiſitari & corrigi ſolebant, ſi quid minus rectè & piè ageretur. Ioannes Romanus pontifex, S. Vincentij cœnobiũ Metenſi epiſcopo ſubijcit: ut ex priuilegio, quod ſuprà annotauimus, conſtat. Et Heinricus epiſcopus Treuerenſis, ſuȩ urbis monachos ad arctiorem regulæ obſeruationem conſtrinxit: teſte Trithemio in Hirſaugienſi Chronico. Acris monaſticæ uitæ cenſor, Bruno Colonienſis archiepiſcopus fuit, ignauosq; fratres è monaſterio exturbauit. Rogerius in uita eius. Et Agapetus Romanus pontifex, anathematis fulmine monachos Capuȩ commorantẽs, qui principum culpa, cœnobij bona rapientium, ſeculi mores amplexi fuerant, ad Caſinenſe cœnobium redire, & ſtrictam regulæ diſciplinam ſub abbatis imperio obſeruare cogit. Leo Hoſtienſis lib. 1. cap. 62. Ottho tertius Laureſheimenſem abbatiã perpetuò Spirenſi ſubeſſe epiſcopo, decreto ſanxit, temporibus Franconis eius loci antiſtite: ut Bruſchius indicat.

Licebat tamen abbatibus, ab epiſcopo ad principem & cõcilium prouocare. Nã epiſcopis quibuſdam cœnobiorum reformationẽ molientibus, Hadamarus Fuldenſis abbas apud Imperatorem impetrat, ut labore cœpto deſiſtere cogerẽtur. Vuitichindus lib. 3. geſtorum Saxon.

Fuêre & gubernatores politici uitæ monaſticæ cenſores. Berengarius enim plurimos monachorũ, ſub pelle monaſtica ocioſe uiuentes, & seculi tantum uoluptates ſectantes, ſuis clauſtris eieciſſe, ſcribitur à Balȩo Centuria 2. ſcrip. Britan.

Monachorum opera ſȩpe uſi ſunt epiſcopi. Theodoricus enim Metenſium epiſcopus, cum Imperatorem Romam euntem ſequi cogeretur, Odelberto Gorzienſi abbati, cœnobij S. Vincentij ȩdificationem commendat. Acta Metenſium.

Nec licebat abbatibus pro ſuo libitu, de bonis ſui cœnobij perdere. Gerardus abbas temerè Sangallenſis cœnobij bona profundens, grauiter coram Otthone tertio, à ſuis monachis accuſatur: ut Bruſchius indicat.

Erant etiã monaſteria quaſi carceres, & exiliorũ loca, in quȩ facinoroſi & ſeditioſi, aut à magiſtratu deiecti, uel ſua dignitate exuti, abdi ſolebãt. Ruthardus Argentinẽſis & Fridericus Moguntinus epiſcopi, Otthoni rebelles, in monaſteria, hic ad Fuldẽſes, ille uerò Corbeiã apud Saxones, in exiliũ ire iubẽtur: teſte Reginonis cõtinuatore. Conſtãtinopolitanæ ſeditionis cõſcij, ex magna eccleſia arrepti & attonſi, in monaſterio Studij monachi eſſe iubentur. Zonaras tomo 3. Zoe imperatrix, quaſi patri Imperatoris inſidiaretur, tonſo capillo D. Euphemiæ monaſteriũ ingredi cogitur

ibidem.

Ibidem. Et Chriſtophorus papa dignitate ſua exutus, in monachum tondetur: teſte Platina. Heinricus Boiorum dux, & Abraham Fruxinenſis epiſcopus, Otthoni ſecundo rebelles exilio mulctantur: illo in Ingelheim, hoc uerò Corbeiam ablegato. Schafnaburgenſis. Et Stephanus ac Conſtantinus fratres, Romanum imperatorem patrem ſuum regno exutum, in monaſterium trudunt. Quos paulo pòſt Conſtantinus Leonis filius, diuina iubente uindicta, eidem monaſterio includit. Aduenientes pater hac oratione excipit: Feſtiuum tempus, quod humilitatem noſtram Imperium ueſtrum uiſitare coegit, charitas puto quæ me de palatio expulit, filiationem ueſtram nòn ibi diu permanere permiſit. O factum bene, quod me pridem præmiſiſtis. Confratres enim mei & cõmilitones mei, ſupernę tantum philoſophiæ incumbẽtes, qualiter Imperatores ſuſciperent ignorârent, ſi nòn me iamdudum Imperialibus inſtitutis tritum haberent. Parata iam frigidior occiduis aqua decocta pruinis. Dulces adſunt fabæ, lachana, porriq́; recentes. Non hic marinæ deliciæ morbos, ſed crebra porius ieiunia creant. Turbam uerò hanc tantam, tam ſumptuoſa modicitas noſtra non recipit: ueſtrum ſolummodo imperium ſuſcipit, quod ne pâternã deſerat ſenectutẽ, aduenit. Luitprandus libro 5. capite 11.

Magnates quoque monaſteria, pręſertim monialium, principibus fœminis, uiduis, & ſenio confectis donarunt: aut ipſę ſua ſpõte tranquillitatis & ocij gratia, in ea ingreſſæ leguntur. Ottho imperator abbatiam Mereſtein ſocrui ſuæ Bertæ conceſſit: ut Reginonis cõtinuator habet. Mechtildis regina, poſt obitum coniugis Heinrici imperatoris, in monaſterio Quedlinburgenſi degit, ubi tyrunculas canonicæ religioni ritè deſeruituras collegit, & eas uſq; ad extrema uitę iſtius caducę materno more, ſpiritualiũ, nec nõ carnaliũ copijs cõmodotũ enutrire non deſtitit: ut Quedlinburgenſis habet hiſtoria. Vuilla uxor Berengarij, qui Bambergæ exul mortuus fuerat, monaſterium ingreditur. Trithemius in Hirſaugienſi chronico.

In monaſteria etiam epiſcopi, ſuo officio ſponte repudiato, uel eiecti ſuis ſedibus, ſeſe abdidêre. Ratherius ſede Leodicenſi eiectus, à Lobienſibus monachis recipitur, apud quos & mortuus eſt. Heinricus de Erfordia.

Et politici gubernatores, regni moleſtiarum pertæſi, aut ex ſuperſtitione quadam monaſteria ingreſſi ſunt. Cõſtãtinus enim Scotiæ rex, monachus factus eſt anno 932. Vuicbertus Lothariugiæ primarius quidã baro, potentia & diuitijs pollens, depoſito mundanę militiæ cingulo, monaſticum aſſumpſit habitum. Sigebertus. Vrſus Venetorum dux, mundanæ poſtpoſito uitæ ſplẽdore, monachum apud S. Felicem induit: Bergomenſis lib. 11. Et Petrus Vrſeolus eorundem dux, Camaldulenſium monachorum profeſsionem amplexus eſt. Cuius exemplò Ioannes Maurocenus dux, S. Georgij ingreſſus eſt cœnobinm. Idem libro 12. Et Vitalis Candianus Venetiarũ dux, ſtatim inito magiſtratu in morbum incidit: ex quo cum conualuiſſet, monaſticen profeſſus eſt. Et tribunus Mennius, ob populi in ſe concitatum tumultum, repudiata magiſtratus dignitate, monaſterium ſubijt. ibidem.

Statuta multa & uaria fuerunt, quorum paſsim fit mentio. In Dingelfingenſi ſynodo, ab Arnulpho Boiorũ duce indicta, monachi Boioarij, qui excuſſo ſuæ regulæ iugo populariter uiuere cœperant, arctiori conſtringuntur diſciplinæ uinculo. Auentinus 4. Annalium.

Monachi Benedictinæ profeſsionis, ſecunda & tertia feria Pentecoſtes, in Miſſa canunt hymnum à Ruperto Francorum rege compoſitũ: Veni ſancte Spiritus, & emitte cœlitùs lucis tuæ radiũ, &c. Trithemius In Hirſaugienſi Chronico.

Monachi Magdeburgenſes, die quo ex urbe in uicinũ collem, unde monaſterio hodie nomen eſt, anniuerſario, qui S. Laurentio ſacer eſt; S. Mauririj templum nudis pedibus, laneiſq; induti ueſtibus accedũt: ut in Saxoniæ Chronico ſcribitur.

Auguſtinianæ profeſsionis fuêre monachi Vuettẽhuſiani in Sueuia ad Camlachiũ amnem, teſte Bruſchio.

Monachos matutino, primæ, tertiæ, ſextæ, nonæ, ueſperæ, completorijq́; tempore, ſuæ ſeruitutis officia iuxta Benedicti regulam perſoluiſſe, patet ex Reginonis lib. 1. de diſciplina Eccleſiaſt. cap. 185.

In ſacris adminiſtrãdis, peculiaribus utebantur ueſtimentis. Ioannes Caſsinenſis abbas, planetas, pluuialia, albas, dalmaticas, & omnia quæ ad diuinum cultum quo quò modo facere uidebantur, parauit. Leo Hoſtienſis lib. 1. cap. 56.

Sine abbatis uenia monachis cœnobio exire uetitũ erat. Adelſtanus Anglorũ rex in paluſtri loco ad Micelneium uicum cœnobium condidit, ne monachi fortè uagarentur, cõtrà atq; lex ordinis iubet. Polydorus Vergilius lib. 6. Anglicæ hiſtoriæ.

Proceſsiones monachi obſeruatunt. Ioannes 23 Caſsinenſium abbas, crucẽ multis ornatã gemmis parauit, cuius in proceſsionibus uſus eſſet. Leo Hoſtiẽſis lib. 1. cap. 56.

Quidam etiam nigromantiæ dediti fuerunt, ut Balæus teſtatur, præſertim de Floriacẻlibus: ex quorum cœtu Gilbertus, qui poſtea Romanam ſedem occupauit, prodijt. Cent. 13. cap. 11.

Corruptiſsimum ſanè huius ſeculi fuiſſe ſtatum inter monachos, multa indicia habentur. plurimum enim tum epiſcopi, tū etiam politici quidam gubernatores ſudarunt in monachis, ſuum ut facerent officiū, cohercendis & conſtringendis. Ac queritur de ipſorum petulantia Polydorus Vergilius, cum inquit: Monachi & ſacerdotes hoc tempore, à maiorum uijs aberrantes ubique gentium, ueluti iure ſuo immodicas opes comparare, malis artibus honores ambire, & tyrannidem exercere cœperunt. lib. 6. Anglicæ hiſtoriȩ. Et ſub Rudolpho abbate Hirſaugienſi, cui pocula & conuiuia magis curæ erant, quàm religio, collapſam eſſe monaſticam diſciplinam, Trithemius in Chronico indicat. Ea fortè de cauſa adducti epiſcopi quidam, religionis & pietatis ſtudio inſignes, reformationem cœnobiorum (quam ſcriptores profeſsioni monaſticæ addicti grauem monachorum perſecutionem non uerentur appellare, Chriſti autoritate, qui zizania ante meſſem euelli uetuerit, ſe munientes) inſtituunt: melius nimirum iudicantes, eſſe paucos probatæ eruditionis, pietatis & fidei uiros, quàm tot, tantaq; rudium & ocioſorum hominū agmina, inutilia terræ pondera, alere. Epiſcopi itaq; initium à minoribus conuentibus faciunt, ſicq; ad maiores etiam aditum ſibi futurum faciliorem exiſtimantes. Sed infinita monachorum multitudo, ſuæ tuditatis non ignara, deſerta in qua ſtabat acie, aufugit, & populariter uiuere cœpit. At Hadamari Fuldenſis abbatis tanta apud Imperatorem fuit autoritas, ut reformatores illi cœptis deſiſtere cogerentur, Imperatore id iubente. Fuère enim nonnulli, autore Friderico Moguntino, omnia hæc agi palàm profitentes, ut nimirum Hadamarò, qui olim ipſum apud Fuldenſes, propter rebellionem contra Imperatorem, duriori carcere conſtrinxerit, ægre faceret, aut quantulamcunq; infamiæ notam ipſi inureret. Vuitichindus lib. 3. geſtorum Saxonicorum. Addit Cranzius & aliam huius reformationis cauſam, quòd uidelicet epiſcopi ægrè tulerint, ſæpius ab Imperatoribus ſibi præferri abbates. lib. 3. cap. 22. Saxoniæ.

Leges & ſtatuta moniales uaria habuerunt. Alfreda duo monialium cœnobia extruxit: quarum alter cœtus Cluniacenſium, alter uerò Benedictinorum ſectabatur uiuendi rationē. Polyd. lib. 6. Angl. hiſt.

Hac autem ratione fiebat Veſtalium uirginum initiatio. primùm ueſtimenta, quibus deinceps noua Chriſti nupta ornanda erat, conſecrabantur in altari ab epiſcopo: pòſt ijs induebatur, ſolum uelum epiſcopus reſeruabat. Ipſa uerò conſecratis iam induta ueſtibus, duos utraque manu tenens cereos ardentes, ad altare accedebat, ibique ſeſe proſternebat. Poſt lectum uerò Euangelium, epiſcopus ipſi hac orationis forma benedicebat: Deus plaſmator corporum, afflator animarum, qui nullam ſpernis ætatem, non ſexum reprobas, non ullam conditionem gratia tua ducis indignam: ſed omnium creator æqualis es, & redemptor, tu hanc famulam tuam, quam ex omni numero gregis bonus paſtor eligere ad ſeruandam coronam perpetuæ uirginitatis, & caſtimoniam animæ dignatus es, tuæ protectionis ſcuto circumtege, & ad omne opus uirtutis & gloriæ, magis ornante ſapientia præparato, ut uincens carnis illecebras, & licita connubia recuſans, inſolubilem filij tui Domini noſtri IESV CHRISTI copulam mereatur.
Huic petimus Domine arma ſuggeras, non carnalia, ſed Spiritus uirtute potentia tribuas, ut te muniente illius ſenſum & membra, in eius corpore non poſsit dominari peccatum: atque ſub tua gratia uiuere cupiens, nihil ſibi malorum defenſor, & inimicus bonorum, de hoc uaſe iam tuo nomini conſecrato, præualeat uendicare.
Omnem etiam genuinum calorem imber gratiæ cœleſtis extinguat. Lumen uerò perpetuæ caſtitatis accendat, facies ſcandalis pudica non pateat, nec incautis occaſionem tribuat negligentia delinquendi. Sicq; in ea cauta uirginitas, & ornata pariter & armata fide integra, ſpe certa, charitate ſincera, ut præparato animo ad continentiam uirtus tāta præſtetur, quæ ſuperet diabolica uniuerſa figmenta: atq; cōtemnens præſentia, futura ſectetur: ieiunia carnalib. epulis prȩferat, & lectiones ſacras cōuiuijs & potationibus anteponat, ut orationibus paſta, & eruditionibus expiata, luminata uigilijs, opus gratiæ uirginalis exerceat.
His uirtutum armis hanc tuam famulā interius exteriusq; communiens, prȩſta ei inoffenſum curſum uirginitatis implere, per ipſum Dominū noſtrū IESVM CHRISTVM, qui tecum & cum Spiritu ſancto uiuit & regnat, in æterna ſecula ſeculorum. Et ſuſcepto uelo conſecrato, uirginis capiti illud imponebat: Accipe, inquiens, uelū puella, quod perferas ſine macula ante tribunal Domini noſtri IESV CHRISTI, ipſo auxiliāte, cui eſt honor & gloria in ſecula ſeculorū.
Eamq; his conſecrabat uerbis: Domine Deus, qui

us,qui humanam ſubſtantiam in primis hominibus diabolica fraude innatam, ita uerbo tuo,per quod omnia facta ſunt,reparas, ut eam non ſolum ad primæ originis innocentiam reuoces,ſed etiam ad experientiam quorundam bonorum, quæ in nouo ſeculo ſunt habenda perducas: & obſtrictos adhuc conditione mortalium,iam ad ſimilitudinem prouehas angelorum: reſpice Domine ſuper hanc famulam tuam, quæ in manu tua continentiæ ſuæ propoſitum collocans, tibi deuotionem ſuam offert,à quo ipſa uota ſumpſit. Quando enim animus mortali carne circumdatus,legem naturæ, libertatem licentiæ, uim conſuetudinis,& ſtimulos ætatis euinceret, niſi tu per liberum arbitrium hunc amorem uirginitatis clementer accenderes, tu hanc cupiditatem in eius corde benignus aleres,tu fortitudinem miniſtrares? effuſa namq; ſuper omnes gentes gratia tua, ex omni natione, quæ eſt ſub cœlo,in ſtellarum innumerabilem numerum noui Teſtamenti hęredibus adoptatis inter cæteras uirtutes,quas filijs tuis non ex ſanguinibus,neque ad uoluntate carnis,ſed de tuo ſpiritu genitis indidiſti, etiam hoc donum in quaſdam mentes de largitatis tuæ fonte defluxit: ut cum honorem nuptiarum nulla interdicta minuiſſent,ac ſi per ſanctum coniugium initialis benedictio permaneret, exiſterent tamen ſublimiores animæ,quæ in uiri ac mulieris copula faſtidirent connubium, concupiſcerent ſacramentum:nec imitarentur quod nuptijs agitur, ſed diligerent quod nuptijs prænotatur.Agnouit autorem ſuum beata uirginitas, & æmula integritatis angelicæ, illius thalamo,illius cubiculo ſe deuouit, qui ſic perpetuæ uirginitatis eſt ſponſus,quemadmodum perpetuæ uirginis eſt filius. Implorantibus ergo auxilium tuum Domine,& cõfirmari ſe benedictionis tuæ cõſecratione cupientibus, da protectionis tuæ munimen & regimen, ne hoſtis antiquus,qui excellentiora ſtudia ſubtilioribus infeſtat inſidijs, ad obſcurandã perfectæ continentiæ palmam,per aliquã mentis ſerpat incuriam:& rapiat de propoſito uirginum,quod etiam moribus decet in eſſe nuptarum. Sit in ea Domine per donum Spiritus tui prudens modeſtia, ſapiens benignitas,grauis lenitas, caſta libertas in charitate ferueat, & nihil extra te diligat:laudabiliter uiuat,laudari non appetat: te in ſanctitate corporis, te in animæ ſuę puritate glorificet: amore te timeat, amore tibi ſeruiat:tu ei honor ſis,tu gaudiũ, tu uoluntas, tu in mœrore ſolatium, tu in ambiguitate conſilium, tu in iniuria defenſio, in tribulatione patientia, in paupertate abundantia,in ieiunio cibus,in infirmitate medicina: in te habeat omnia, quẽ diligere appetit ſuper omnia, & quod eſt profeſſa cuſtodiat, ſcrutatori pectorum non corpore placitura,ſed mente: tranſeat in numerum ſapientum puellarum, ut cœleſtem ſponſum accenſis lampadibus cum oleo præparationis expectet,ne turbata improuiſo regis aduentu, ſed ſecura cum lumine & præcedentium choro iocanter occurrat, ne excludatur cum ſtultis, regalem ianuam cum ſapientibus uirginibus licenter introeat, & in agni tui perpetuo comitatu probabilis manſura caſtitate permaneat. Cui deniq; conſecrationi preces ſubijciebantur ad Deum,pro perſeuerantia, ut uetus quædam habet Agenda.

Deo dicatorum nuptiæ deteſtabiles habitę ſunt. Neque fas eſt,inquit Radulphus, ut qui Deo uouit continentiam,qui uirginitatem uouit, uotum ſuum reuocans, carnalem ineat copulam.libro 20. capite 6. in Leuit. Attamẽ ſub Hadamaro Fuldenſiũ abbate pleroſque fratrum uxores duxiſſe, Bruſchius teſtatur: uerùm eius rei euentũ nuſquam reperiri.

Extant & libidinum monaſticarum quędã exẽpla. Edgarus Angliæ rex, ex Vuilefreda Deo dicata uirgine, Editham ſuſcepit filiam. Quamuis alij regiæ patrocinantes famæ, eam nullis initiatam ſacris inter monachos in regis uſum aſſeruatã tradant. Polydorus lib.6 Angl.hiſt. Monachus quidam S.Audonei Rothomagenſis,nocte amicam inuiſurus,de ponte in aquam cecidit,atque ſubmerſus eſt. De anima uerò dæmones & angelus certant. Res communi conſenſu ad Ricardum Normaniæ ducẽ, ut is litem dirimat, defertur. Is talem fert ſententiam, ut corpus in eundem pontẽ reſtituta prius anima collocetur: ac ſi monachus eam, quæ ad amaſiam ducat, uiam fuerit ingreſſus, diabolorum ſit in poteſtate: ſin ad ſuam eccleſiam pedes retulerit, penes angelum ſit anima. Quo facto, monachus ad ſuũ monaſterium regreſſus eſt, ſicq; anima ex dæmonum liberata creditur faucibus. ô præſtigias diaboli. Ranulphus lib.6.cap.7.in Polychronico.

Veſtitus eorum erant, cuculla ſeu cappa, ut Ranulphus libro 6, capite decimoquinto, in Polychronico uocat.

Differentia ueſtitus monachorum erat. Camaldulenſes enim alba utebãtur ueſte, alij alia, ut ſuprà diximus.

Et monialiũ ueſtis peculiaris fuit. Vuilla Berengarij Italorum quondam regis uidua, uelum ſancti moniale aſſumpſit: teſte Reginonis continuatore. Editha regio Anglorum ſtemmate nata, cum ſplendidioribus

ribus inter moniales uteretur ueſtibus, quàm eius profeſsio ferret, ab Etheluoldo archiepiſcopo ob id reprehenditur. Cui illa reſpondit: Infallibile Dei iudicium ſola operitur conſcientia. puto itaq; ſanctam & incorruptam mentem, tam latère poſſe ſub iſtis deauratis ueſtibus, atq; ſub tuis deſciſſis pellibus. Ranulphus libro 6. capite 9. in Polychronico.

Monaſticæ ſuperſtitiones multæ recenſentur, ut collectio reliquiarum, earumque prædicatio & cultus. Iohannes Caſsinenſis abbas, S. Benedicti tumulum marmoreis exornauit tabulis. Leo Hoſtienſis lib. 1. cap. 56. Dithmarus Hirſaugienſis abbas, ſuum cœnobium multis ſanctorum reliquijs illuſtrius reddidit. Trithemius in Chronico Hirſaug. Et translationes reliquiarum, per monachos ſæpius factas ſuprà diximus.

Miſsificatio. Monachi Benedictini in Miſſa, feria ſecunda & tertia Pentecoſtes, hymnũ canunt, Veni ſancte Spiritus. Trith. in Hirſaug. Chron.

Relatio ſuorum fautorum in deorum album uſitata fuit. Monachi Cantuarienſes Edgarum, Anglorum regem, quũ ſingulis nouum condebat annis cœnobium, adulterum, homicidam, tyrannum & trium ſcortorum dominum, in deorum numerum cum ſcorto & filia retulère. Balæus Centuria ſecunda ſcriptorum Britanniæ.

Peregrinatio ad loca ſancta uſitata erat. Nam Leo monachus portiunculam crucis Dominicæ Hieroſolymis, Caſsinum, detulit. Leo Hoſtienſis libro ſecundo, capite undecimo.

Orabant quoq; pro defunctorum animabus. Adalbero enim Mediomatricum epiſcopus, S. Symphoriani cœnobium monachis repleuit, qui pro ſua, anteceſſorumq; ſuorum, tum pro totius orbis ſalute preces facerent. Acta Metenſium.

Certas hymnorum, cantionum & feſtorum formas obſeruabant. Nã codices multos eccleſiaſticos, ad totius anni uſum comparauit Iohannes Caſsinenſis abbas. Leo Hoſtienſis lib. 1. cap. 56.

CASVS CIRCA MONASTICEN.

I.

Simeon Bulgarorũ dux, cupiditate regni adductus, monaſticen deſeruit, & ad politicam gubernationem redijt. Luitprandus lib. 3. cap. 8.

II.

Miſlaus Obotritorum princeps, ſororem ſuam Hodicam, ex Mechelburgenſi cœnobio arreptam, cuidam Polonorum principi uiro deſponſauit: reliquas Deo dicatas uirgines, ſuis ſatellitibus matrimonio iunxit. Helſat. Chron.

III.

Otthonis ſecundi filiam Giutham, Vlricus Bohemiæ dux ui ex Ratiſponenſi rapit cœnobio, eamq; ſibi matrimonio iungit. Saxoniæ Chronicon.

IIII.

Alphonſus Hiſpaniæ rex, Abdalę Saracenorum principi, Tyreſiam ſororem inuitam deſponderat: uerùm ipſo ante nuptias extincto, ſponſa monaſterium ingreſſa eſt. Phrygio.

V.

Hirſangienſes monachi, cum de ſuo abbate ob diſſolutam, quam agebat uitam, deponendo conſultarent: ab amicis abbatis, quos muneribus & compotationibus ſibi conciliârat, cohibentur, quo minus id perficiant. Trithemius in Hirſaugienſi Chron.

DE EREMITIS.

Svatocopius Morauiæ rex, bello uictus ab Arnulpho imperatore, eremum petijt. Quumq; ad montem ueniſſet, cui Sambri nomen eſt, abiectis armis, equo dimiſſo (pugnæ enim fuga ſuæ ſaluti cõſulturus, ſe ſubtraxerat) pedibus iter fecit: & tanquam uiator inops, uaſtiſsimam ingreſſus eremum, tamdiu pomis arborum atq; herbarum radicibus uitam ſuſtentauit, donec tres eremi cultores obuios habuit, quibus ſeſe adiungens, uſq; ad extremum uitę per ſeuetauit incognitus, patienter ac ſedate animo incommoda quæq; ferens. Vbi uerò obitus affuit, acceſsitis eremitis: Nondum, inquit, quis fuerim nouiſtis. Rex ego Morauorum, prælio uictus ad uos confugi, & regiam uitam & priuatam expertus morior. Nulla regni fortuna eſt tranquillitati eremi præferenda. Hic ſecurus ſomnus, dulces herbarum radices atq; undas efficit. Ibi curæ atq; pericula, nullũ cibum, nullũ potũ non amarum reddunt. Quod uitæ mihi fata dederũt, apud uos fœlix peregi: in regno quicquid eius tranſactum eſt, mors uerius quàm uita fuit. Sepelite me hic, poſtquam anima corpus reliquerit. Morauiamq; deinde petentes, filio meo, ſi adhuc uiuit, hæc nunciate. Atq; his dictis uita exceſsit. Æneas Syluius cap. 13. Bohemicæ hiſtoriæ.

Meginradi cellam, quam ipſe in eremo agri Tigurinj extruxerat, ut in præcedenti diximus ſeculo, aliquanto pòſt Gregorius regio Anglorum ſtemmate natus occupauit, rebus omnibus quæ in hoc ſeculo ipſi maximo poterant eſſe ornamento, poſtpoſitis: ibique in uitæ ſanctitate omnibus incognitus degit. Cui ſe adiunxit Euerhardus Argentinenſis eccleſiæ decanus, diuina (ſi credere fas eſt) motus inſpiratione, ipſoq; angelo locum monſtrante, teſte Trithemio in Hirſaugienſi Chronico. Sed ex

eadem

eadem cella Ottho magnus, cum ex Italia ad Germanos pedem referret, magnificã, D. Benedicto ſacram, abbatiam fecit, eiq́; Gregorium præeſſe iuſsit: ut Bruſchius in Chronologia monaſt. Germ. annotat.

MORES CHRISTIANORVM.

ET uirtutum & uitiorum exempla, apud autores in hoc quoque ſeculo obuia ſunt plurima, quorum aliqua hic annotaſſe ſufficiat.

EXEMPLA VIRTVTVM PRImæ Tabulæ.

Srudium religionis magnum fuit. Nam cellula Mathildis (quæ ſecundi Otthonis mater fuit) omni nocte diuinorum carminum melodia replebatur. Erat enim templo contigna: de qua omnibus noctibus conſurgens, intrabat eccleſiam: cantoribus & canratricibus nihilominus intra cellulam; ac præ foribus, Deum laudantibus, conſtitutis. Ipſa uerò intra eccleſiam, uigilijs & orationibus dedita, Miſſarum expectabat ſolennia. Domeſticos omnes famulos & ancillas, uarijs artibus, ac literis quoque inſtiruit. Vuitichindus libro tertio geſtorum Saxonicorum. Conſtantinus imperator religioſus erga Deum, & ſtudijs literarum deditus fuit. Zonaras tom. tertio. Edgarus Angliæ rex, præcipuè pietatem coluit (nihil enim præ religione Christiana, magnopere agendum putabat) uirosque magnæ doctrinæ, ſanctiraris, integritaris atque prudentiæ, in ſuum domeſticum delegit conſilium, illosque tantum populo Chriſtiano præeſſe uoluit. Polyd. Verg. libro ſexto Angl. hiſtoriæ.

Oratio & gratiarum actio. Chriſtianis enim contra Vngaros pugnantibus, ſępius inter ipſos uox Κύριε reſonat. Luitprandus libro ſecundo, capite nono. Et precibus Ottho imperator, contra hoſtes uictoriam obtinuit: teſte Luitprando libro qnarto, capite nndecimo. Ijsque ad Lycum fluuinm deuictis, per ſingulas eccleſias ſummæ diuinitati laudes dici præcepit Imperator. Vuitichindus libro tertio geſtorum Saxonicorum. Moris erat Imperàtori, ſummo mane templum petere, ibique orationibus cõtra aduerſarios ſe munire. Luitprandus libro qnarto, capite decimoſeptimo. Et Ricardus Normãnię dux, ad omne templum, ubi ipſi tranſeundũ erat, orare conſueuit. Ranulphus lib. 6. cap. 7.

Sãctificatio ſabbati. Die Dominico ſeruilia opera non facienda eſſe, aut politicas canſas tractandas, nec publicas nundinas concedendas: ſed ut omnes diem Dominicum cum omni ueneratione obſeruent, legibus cautum eſſe à Carolo 1 Regino libro primo, capite trecenteſimoſexageſimooctauo, & aliquot ſequẽtibus adſtruit.

Reuerentia erga miniſtros eccleſiæ. Romanus imperator cum in monaſterio, quò à filijs regnandi cupidirate ardentibus detruſus erat, à monachis quòd domum uerreret redargueretur, reſpondiſſe fertur: Luculentius regnat, qui ſeruorum Dei humilitatibus deſeruit, quàm qui potentibus mundi peccatoribus imperat. Luitprãdus libro 5. capite 11.

SECVNDAE TABVLAE.

Φιλοστοργία, ſtudium & cura parentũ. Lata de Zoe imperatrice, ut regia educeretur, ſentẽtia: ſtatim ipſa ad filium Conſtantinũ accurrit, ac profuſis lachrymis ad miſericordiam eum flexit. Filius tamen omnem poteſtatem regiam à matre in ſe ſolum trãſtulit. Zonaras tomo 3. Annalium.

Parentes in liberorum educatione ſolertes & diligentes erant. Geiſa enim Vugariæ rex, ut filius Stephanus cum lacte præcepta ſacræ legis imbiberet; & in rimore Dei ſemper inſtitueretur, operam dedit: nihilque à patre prætermiſſum, quod ad filij inſtirutionem facere uidebarur. Bonfinius lib. 1. Decad. 2. rerum Vngar. Edonardus rex Anglorum, filias ſuas ita inſtituerat, ut literis omnes in infantia maximè uacarent: mox etiam colum & acũ exercere conſueſcerent, ut his artibus pudicè pubem uirginitaris tranſigerent. Filios ita, ut primùm eruditio plena literarum in eos conflueret, & deinde quaſi philoſophi ad gubernandam Rempublicam, non rudes procederent. Vuilhelmus Malmesburiẽſis libro ſecundo de geſtis Anglorum: & Ranulphus lib. 6. cap. 4.

Gerebant & ipſi Chriſtiani magiſtratum, & munera politica obibant. Huius enim ſeculi Imperatores omnes põtificiæ addicti fuêre religioni: eamque non tam conſeruare, quàm ad alias gẽtes eius ignaras propagare, omnibus neruis contenderunt: ut ſæpius nobis ſcribendum occurrit.

Diligentia magiſtratus in adminiſtratione reipublicæ magna fuit. Nam Heinricus rex initium regni ſui, diſciplina ſeruandæ pacis inchoauit, latrocinia cohercuit, & diſſidentium principum animos conciliauit: teſte Reginonis continuatore.

Magiſtratui ſubiecti erant Chriſtiani, eumq́; honorabant. Creuit enim per omnes Italiæ fines regis timor: neque hunc ut cæteros reges paruifaciebant, ſed omni honorum genere proſequebantur. Luitprandus lib. tertio, cap. undecimo. Fortiſsimi duces Hermanus Sueuorum, eiusque frater Vdo, atque Conradus cognomento Sapiens, maluerunt iuſtè (ſi res ita

ferret) iuſto cum rege Otthone occumbere, quàm cum conſanguineo iniuſtè triumphare. Idem libro 4. capite 10.

Iuſticia in puniendis ſceleratis. Seuerè in ſeditioſos contra Conſtantinum imperatorem, animaduerſum eſt. Tumultu enim compreſſo, Conſtantini ſeditioſi ſocer Gregoras & Leo Chœroſphactes, ex magna eccleſia extracti, in monachos tondentur: alij flagris cęſi, in triumpho circumducũtur, nonnulli oculi effodiuntur: alij obtruncãtur, quidam trabibus affiguntur: teſte Zonara tomo 3. Annalium. Ottho magnus ueterum more conſulum, ſecurim ſibi præferri præcepit, qua nocentes percutiebat.

Seueritatem quoque illorum temporum, in puniendo adulterio, ex uno Otthonis primi facto æſtimare licet. Cum enim rex expeditionem militarem crebrius duceret per Italiam, procidit ad pedes eius mulier, querens quòd per uim paſſa eſſet ſtuprum, ac rogans iuſtam legum uindictam. Imperator uerò ob feſtinationem, ad reditum ſuum reijciebat legis executionem. At mulier uiciſsim: Quis tum, inquit, tibi Rex hanc tam atrocem mihi illatam iniuriam in mentem reuocabit? Tũ ille ſuſpiciẽs in proximam eccleſiam: Hęc, inquit, erit teſtis inter me & te, & in ſignũ iuſtæ ultionis. Sicque illam dimiſit, ipſe uerò cum ſuo comitatu progreſſus eſt. At cum pedem rebus in Italia pacatis referret, ac uideret eccleſiam, recordatur ſimul delatæ querimoniæ. Iuſsit itaque aduocari mulierem. Quę cum ſtatim aduolaſſet ad regem, ſic eum alloquitur: Sereniſsime rex, uir de quo ſum olim queſta, nunc meus eſt maritus: peperique ex eo, & iniuriam aboleui. Non ſic, inquit rex, per Otthonis barbã ſentier dolabrum. Nam inter uos facta colluſio, ſacris legibus non imperat: iuſsitque uirum ſecuri percuti. Cranzius lib. 3 Metrop. capite 12. Ottho tertius coniugem ſuam, cuius impulſu olim comitem quendam, qui eam de ſtupro ſollicitaſſet, innocentem ſecuri percuſſerat, igni tradere iuſſit: comitis uxore, uiri ſui innocentiam geſtatione ferri candentis probante. Idem in Saxon. libro quarto, capite uigeſimoſecundo. Adelbertus comes omnium decreto, iuxta ueterũ inſtituta regum, maieſtatis reus iudicatus, capi te truncatur. Luitprandus lib. ſecundo, capite tertio. Milo Flambertum, Berengarij interfectorem, omneſque eius cædis reos, ui captos, in crucem egit. Ibidẽ cap. 20. Gezo præpotens Papienſis ciuitatis iudex, Hugoni rebellis, à Samſone comite utroque lumine priuatur: & lingua, quæ in regem blaſphema fuerat, ei excinditur. Luitprandus libro tertio, capite undecimo. Edgarus Angliæ rex, delictorum inquiſitor & punitor fuit acerrimus: quæ tamen ſine ira & ſæuitia faciebat. quandoque enim ad crimina leuiora non grauatè conniuebat, ut ſalubrem magis quàm ambitioſum principem ſe præberet. Polydorus libro 6. Angl. hiſt.

Seſe contra latrones, & Chriſtianæ fidei hoſtes egregiè tutabantur. Pœnis extrema quæque reipublicæ Chriſtianę minãtibus, Iohannes Romanus pontifex Landulphi Beneuentanorum principis conſiliũ, quomodo hoſtibus occurrendum, expetit. Qui reſpondit: Res hæc, pater, palàm magnis eſt inueſtiganda conſilijs: mittito itaq; ad Græcorum Imperatorem, cuius & ipſi quę cis mare eſt terram, ſicut & noſtram depopulari non ceſſant. Camerinos etiã atq; Spoletinos, noſtrum ad auxilium inuitato, ineamusq; protectore Deo cum his bellũ. Si uincimus, non multitudini, ſed Deo imputetur uictoria. ſi uerò uicerint Pœni, peccatis noſtris, & non inertiæ deputetur. Pontifex itaque mox Conſtantinopolitani imperatoris implorat auxilia: quibus impetratis, ipſe & Landulphus ſuas coniungũt copias: ac Pœnos tantis uulneribus cõficiunt, ut nullus eorum aufugere potuerit. Luitprandus libro 2. cap. 14. Ericum comitem quendam, ſæpius inteſtinis turbantem Saxones bellis, Ottho magnus ſecuri percutit. Chonicon Saxoniæ.

Hermãnus, qui poſtea Otthonis magni beneficio totius Saxoniæ dux primus factus eſt, mediocri loco inter Saxones natus, ſeptẽ tantummodo ſub ſe colonos habuit: qui cũ apud ipſum deferrentur, quòd prædam in uicinos egiſſent, omnes in crucem acti ſunt: ut in Holſatienſi Chronico ſcribitur.

Fortitudo in bello. Cunctis epiſcopis, autore Friderico Moguntino, Imperatorem ad Briſacum Alſatiæ oppidum deſerentibus, milites qui remanſerant, magis conſultum ſibi putant fore, in Saxoniam rebus infectis redire, quàm ſe trucidandos tantæ hoſtium multitudini exponi. Quibus Imperator animo forti reſpondet: Nolite, inquiens, nolite ita loqui. Et ſi appropinquauit tempus noſtrum, moriamur omnes in uirtute, & non inferamus crimen gloriæ noſtræ. Melius eſt enim pro uera iuſticia mortem ſubire, quàm eam fugiendo turpiter uiuere. Denique ſi illos Dei ordinationi reſiſtentes, auxilium à multitudine ſola, & non à Deo ſperantes, iniuſtè præliari, mori, & ad irremiſsibiles erebi pœnas deſcendere iuuat: nihilo minus nos, imò acrius pugnare delectat, qui & præliari pro

iuſticia

iuſticia ſecuri, & ſi ſors carnis uniuerſæ acciderit, ſecurius poſſumus mori. Nam pro iuſticia pugnatores ob copiarum paucitatem, ante pugnæ experimentum terga dare, Deo diffidere eſt. His dictis non ſolum eos à fugæ propoſito reuocauit: uerumetiam ut uehementer pugnarent animauit. Luitprand. libro quarto, capite 14. Heinricus imperator ludos equeſtes, quos Torneamenta uocamus, inſtituit, ac palæſtram exerceri in ſuo regno præcepit, ut ea ratione generoſa iuuentus ad bella præpararetur: ut in Saxoniæ habetur Chronico.

Manſuetudo & miſericordia. Berengarius rex, ut erat pietatis amator, miſericordia, quæ nulla rebelli debebatur, complexus Giſelbertum, non ut populus optauit, malum pro malo reddidit: uerùm confeſtim lotum, optimiſque ueſtibus indutum abire permiſit. Cui & ait: Iuſiurandum à te nullum exigo, fidei tuæ teipſum committo. Si malè contra me egeris, rationem te ſcias Deo redditurum. Luitprandus libro ſecundo, capite decimoſeptimo. Hugo rex, de Berengarij fuga certior factus, ſtatim ad Otthonem ſuos mittit legatos, per quos magnum auri pondus regi offert, modò Berengarium non ſuſcipiat. Quibus Imperator reſpondet: Berengarius nõ ob dominij ueſtri deiectionem, uerùm, ſi potis eſt, ob reconciliationem noſtram adijt pietatem: ſi qua in re adminiculari illi penes dominium ueſtrum potero, gazas mihi ab illo promiſſas non ſuſcipio, uerùm illi meas libentiſsimè tribuo. Berengario uerò ſeu cuilibet noſtræ pietatis clementiam imploranti, ſubſidium non præbere, ſummæ dementiæ eſt. Luitprandus lib. 5. cap. 5.

Liberalitas in egenos & pauperes. Machildis, Otthonis ſecundi mater, ubicunque in uicino infirmos decumbere audiuit, eos inuiſit, & neceſſaria præbuit: pauperibus manũ præbuit, hoſpites benignè & largè ſuſcepit, neminem ſine blando affatu dimiſit, nullum ſine munuſculis ferè, uel neceſſarijs adiumentis uacuum reliquit. Sæpe uiatoribus, quos longius de cella proſpexit, neceſſaria tranſmiſit. Talia opera licet ualde humiliter diebus ac noctibus exerceret, tamen nihil de honore regio minuebat, & ſicut ſcriptum eſt: Quamuis ſederet tanquam regio circumſtantè populo ſemper & ubique, tamen erat mœrentium conſolatrix. Vuitichindus libro tertio. Et pauperum in præſentia Hugonis Italiæ regis comedentium, fit mentio apud Luitprandum lib. 5. cap. 5.

Liberalitas in ſtudioſos, & artiũ profeſſores. Erat Hugo Dei cultor, & religioni addictorũ fautor eximius, in egenos liberalis, erga eccleſias ſollicitus: religioſos, philoſophoſque uiros non ſolum amabat, ſed ſingulari inſuper honore proſequebatur. Luitprandus lib. 3. cap. 5.

Vſus bonorum. Ottho Imperator deuictis Vngaris, prædam diuino cultui, & pauperum dedicauit uſibus. Cranzius lib. tertio Metrop. capite octauo. Vrſeolus Venetorum dux, ſua bona in tres æquas diuiſit partes: quarum primam filijs, alteram pauperibus, ſacriſque ædibus diſtribuit. Reliqua parte ſuam, dum in uiuis fuit, curauit cuticulam. Sabell. libro ſecundo, Ennead. nonæ. Ottho ſecundus animam agens, in quatuor æquas partes regium diuiſit theſaurum: quarum primam eccleſiarum, ſecundam pauperum, tertiam filiorum, quartam uerò ducum, qui relicta patria malorum participes fuerant, eſſe uoluit. Chron. Saxon.

EXEMPLA VITIORVM CONtra *primam Tabulam.*

Idololatria. Papiam urbem beati Syri ope, cuius exuuię ibi repoſitæ erãt, ne prorſus incendio uaſtaretur, ſeruatam eſſe, ſcribit Luitprandus libro 3. capite 2. Et Ottho, cum exercitus eius periclitaretur, in pugna contra Giſelbertum & Euerhardũ, ante clauos quibus Chriſtus cruci affixus credebatur, quos in bello ſecum in lancea circumferebat, procidit. Luitprandus lib. 4. capite 11. Idem contra Vngaros pugnaturus, ieiunium indicit in uigilia S. Laurentij: per cuius interceſsionem Deum ſibi, ſuoque populo poſcit refugium. Acta Metenſium.

Defectiones. Quidam Nicolaus publicanus, grandi ære alieno Conſtantinopolitanæ reipublicæ obſtrictus, abiurata religione ad Iſmaelitas defecit. Zonaras tomo 3. Gens Leuticiorum ad idololatriam redijt, anno 977. Sigebertus.

Fiducia auxilij ſanctorum. Luitprandi Ticinenſis leuitę pater, lãguore correptus, monaſteriũ ingreſſus eſt: in quo poſt diem decimumquintum expirauit, iuſto Dei in ſuperſtitioſum iudicio. Luitprandus libro tertio, capite 5.

Hypocriſis. Imperator Romanus cõſiderato, ut apparet, periurio ſuo (de quo paulo pòſt dicemus) uiolataq; quam cum Conſtantino fecerat, pactione, beneficentia placare Deum ſtatuit. præter igitur alias diſtributiones, etiam os alienum pro debitoribus diſſoluit, cuius ſumma ad nouendecim centenarios excreuerat, tabulis in medio foro crematis. item precium pro ijs qui Conſtantinopoli in conducticijs domibus habitabant, numerauit. Ac debitorib. illa ſanè

profuerunt: Romano autem parum opinor,ac nihil potius utilitatis attulerũt,cùm quod de alieno largiebatur,quippe ex publico: tum quòd imperio quod ex rapto tenebat, fruebatur:eoq́; fraudato cuius erat, cum Imperatoria fœlicitate ex aſſe potiretur,per exiguam beneficentiæ portionẽ tribuebat. quod perinde eſt, ac ſi quis uicini boue immolato, extremos pedes largiatur pauperibus,totũq́; corpus ipſe deuoret:aut ſpreto legitimo coniugio,in alienæ uxoris ſtupris uolutetur,deq́; mariti illius pecunia pauperibus largiatur,ut ſibi adulterij gratia ſiat ſcilicet.Zonaras tomo 3.

Artes magicæ. Vuilla Berengarij coniũx , cùm ob Dominici presbyteruli ſtuprũ infamis eſſet, cœpit aruſpices maleficosq́; inquirere, quò eorum carminibus iuuaretur. Vtrum autem horum carminibus, an ſui mariti mollicie adiura ſit,ignoratur.ipſa enim magis deinceps à Berengario diligebatur. Luitprandus libro quinto,cap.15.

Noruegiæ regi Olauo tanta ſumendorũ auſpiciorum , adnotandorumq́; omnium cura acta eſt, ut etiam aquarum ſacrarum liquore perfuſus, cum partim religioſæ diſciplinæ rudimenta ſorpſiſſet,nullo tamen ſanctitatis exemplo,nullius autoritate doctrinæ, quo minus augurium mónitus con ſectaretur, futuraque per pullarios diſceret, uetari poſſet. Itaq; ſanctitate uacuus, nec non inanem eius umbram complexus, ſuſceptam religionis ſpeciem fucoſa ſuperſtitione damnabat. Saxo Grammaticus lib.10.hiſt. Danicæ.

Arrogantia. Sed nobis ſolerter inquirendũ eſt, qui ſint qui Domino miniſtrent. Neque enim omnes qui legunt,omnes qui prędicant,omnes qui propria tribuunt,omnes qui per carnis abſtinentiam corpus caſtigant , omnes qui panẽ & uinum in commemoratione paſsionis Chriſti offerũt,omnes qui ea quæ mundi ſunt derelinquunt, omnes qui aſsiduis uigilijs inſiſtũt , omnes qui quotidianis lamẽtis afficiuntur, Domino miniſtrãt: ſed qui in omni quod uiuũt, in omni quod agunt, non ſuam,ſed Domini gloriam quærunt. Qui enim legendo atq; prædicando gloriam propriam quærunt , largiendo quæ habent , & corpus in abſtinentia macerando, Miſſarum ſolennijs inhęrendo,bona mundi deſerendo,aſſiduis uigilijs inſiſtendo, quotidianis lamẽtis ſemetipſos afficiendo, laudes ab hominibus recipere appetunt, ſibi,& nõ Deo miniſtrant. Ansbertus lib.9.cap.20.

Periuria. Romanus Lacapenus ſancto iuramento,nunquam ſe Cõſtantino imperatori uel inſidias ſtructurũ,aut regnũ affectaturũ,promiſerat.Sed nõ multo pòſt & ſe & coniugem ſuam,cum filio Chriſtophoro,& nepote,regio diademate ornari fecit. Porrò Romanus Cõſtantinũ infra ſe collocaſſe nõ contentus, occaſionẽ quęritat etiã Chriſtophori illi præponẽdi. Itaq; inſtructa Bulgarorum turba,ut per ſeditionẽ poſtularet,ut Chriſtophorus ante Conſtantinũ nominaretur:quaſi propter motũ illũ,neceſsitati parendum eſſet ſcilicet,poſtulatis illorũ annuit. Deinde neq; Deũ ueritus , cuius numine inuocato pactiones firmârat: neq; ſubditorum pudore deterritus,etiam duos reliquos ſuos filios ante Conſtantinũ ſalutari iuſsit: & primus quintus eſt factus,eiq́; minor etiam Romanus præpoſitus fuiſſet, niſi antè deceſsiſſet. Ita indigena Imperator, ad quem hæreditario iure imperium pertinebat,inſtar adſcriptícij fuit. Zonaras tomo tertio. Vdo comes,coniurationis Berẽgarianę contra Imperatorẽ particeps, regno exuitur,interpoſito iuramento,nunquã ulla ſe ratione id repetiturũ.Sed paulo pòſt datæ fidei oblitus, ad priſtinos honores aſpirauit quidẽ: uerùm irriti eius fuêre conatus, ut habet Reginonis continuator.

Miniſtrorum uerbi negligentia. Anſbertus libro 5 . capite 11 . in Apocalypſ. Dignum eſt ut is qui Eccleſiam exhortandam ſuſcipit, excelſa uirtutum faſtigia conſcendat , quatenus inferior ſuis auditoribus non ſit: quos ut alta uirtutũ appetant, admonere non deſinit. Qui adhuc in uiuis eſſe probatur, quomodo iudicare audeat de his quæ in excelſis aguntur? Sed quid nos miſeri agimus, qui tantum alijs inferiores ſumus meritis , quantum eloquentiores uerbis: qui alios exuſcitantes, obdormiſcimus: alijs lumen præbentes, obtenebreſcimus: niſi fortè diuina miſericordia uirtutes quas illi habent,nobis proueniant.

CONTRA SECVNDAM *Tabulam.*

Magiſtratus negligentia in adminiſtranda iuſticis. Autor libri Altercationis ſynagogæ,cap.16. Quis ſecularium uel ſpiritualium,dignitatis altiorẽ gradũ quęrit, tantũ ut proſit,magis quàm præſit? Et Conſtãtinus imperator in regno adminiſtrando ſegnior fuit, iracundus & ſæuus in delinquẽtes, in pœnis ſumendis inexorabilis, uini auidior. . In cõferendis magiſtratibus, nõ dignos præturis, alijsq́; muneribus præficiebat:ſed minus bonos, ac potius improbos, & quos uel Imperatrix uel cubicularius Baſilius commendabant , qui magiſtratus uænales habebant : ita fiebat, ut Imperium non in omnibus bene adminiſtraretur. Zonaras tomo tertio. Romanus puer Imperator, delicijs , uoluptatibusq;

tibusq; deditus, & luxu diffluens, cum hominibus corruptis & peſtilentibus uitam agebat, rerum adminiſtratione præpoſito & cubiculario mandata. Zonaras tomo tertio Annalium.

Contemptus magiſtratus. Quodam die feſto, cum imperator Nicephorus Phocas ad ædem ſacram progrederetur, inter Armenios & nauticos quædam concertatio eſt orta, in quam ciues intermixti magnam edidere ſtragem: ipſum quoq; Imperatorem in forum panarium progreſſum, conuicijs inſectari, alij lapidibus eũ petere, aut puluerem in eum ſpargere non ſunt ueriti: & niſi à quibuſdam in regiam fuiſſet perductus, maiorem incidiſſet calamitatem. Zonaras 3. Heinrico imperatori rerum potito, omnes regni principes obſequentes fuêre, præter ſolum Arnoldum Bauarũ. Luitprandus lib. 2. cap. 7.

Seditiones. Imperij poteſtate poſt Alexandri obitum, ad Conſtantinum Leonis filium, qui ſeptem erat annorum, deuoluta: Conſtantinus, Alexij ducis filius, noctu Bizantium armata manu ingreditur: & conciliatis ſibi ſenatoribus quibuſdam, magnaque plebis turba congregata, Imperator ſalutatur. Vnus autem tutorum Conſtantini, coacta ex claſsiarijs manu, ut tyranno reſiſterent, eos mittit: pugna commiſſa, multi utrinq; cæduntur: ac ipſe Conſtantinus ſeditioſus, ex lapſu equi in terram proſtratus, à quodam capite trũcatur. Zonaras tomo 3. Annalium. Otthoni magno Euerhardus, Giſelbertus & Henricus, cupiditate regnandi adducti rebelles exiſtunt: ſed malum res ſortita eſt euentum. Luitprandus lib. 4. capite 10.

Ἀστοργία. Romanus Cõſtantinopoleos imperator inſtinctu coniugis, medicamento patri ebibendo uenenum admiſcuit: ſed eo, cum illi offerendam eſſet, maxima ex parte effuſo, reliquo uerò à parte exhauſto, ipſe uitæ diſcrimen ægrè euaſit. Zonaras tomo 3. Hugo Italiæ rex, conſilio fratris Boſonis, Lamberto fratri oculos exculpi fecit. Luitprandus lib. 2. cap. 13.

Ingratitudo. Giſelbertus à Berengario, cui rebellis fuerat, amicè dimiſſus contra populi uoluntatem, qui eum interfici uolebat, autor eſt Rudolpho, ut regnum contrà Berengarium capeſſat. Luitprandus lib. 2. cap. 17. Berengarius à Flamberto, quem nullo non honoris gradu ornârat, clàm occiditur. ibidem capite 19 & 20.

Temeritas. Burchardus Sueuorum dux, cum iuxta muros Mediolanenſes equitaret, his uerbis ſuas alloquitur copias: Si omnes Italos uno tantum uti calcari, ac ſtrigoſis non receto equitare equabus, non ſum Burchardus. fortitudinem ſiquidem muri huius, ſeu altitudinem, qua ſe muniri confidunt, nihili pendo: tactu quippe lanceæ meæ aduerſarios de muro mortuos præcipitabo. Sed miſer paulo pòſt confoſſus eſt. Luitprandus libro 3. capite 4.

Cædes & parricidia. Theophanonis Inſtinctu Imperatoris, coniunx noctu in ſomnis occiditur. Zonaras tomo 3. Elfrida Anglorum regina, priuignum ſuum è medio tolli curat, quo ex ſe nato filio regnum cedat. Antoninus, Polydorus. Stephanus comes noctu latrinę inſidens, ictu uenenatæ ſagittæ per feneſtram interimitur, anno 901 Regino libro 2.

Libidines. Theodora imprudens Romanæ urbis ſcortum, diras habuit natas Maroziam atque Theodoram, ſibi non ſolum coæquales, ſed etiam ueneris exercitio promptiores. Harum una Marozia, ex Sergio papa Ioannem Romanum poſtea pontificem: ex Alberto autem marchione, Albertum ſuſcepit. Theodora uerò non ſolum allexit ſuos amatores, ſed & ſecũ ſcortari compulit. Luitprandus libro ſecundo, capite decimotertio Ermegarda Adelberti, Eporegiæ ciuitatis, marchionis uidua, corpus ſuum non tantum principibus uiris, ſed & ignobilioribus proſtituebat. Idem libro 3. capite ſecundo. Edgarus Angliæ rex, cum Alphreda Etheluoldi cuiuſdam coniuge, & Vuilfreda Deo dicata uirgine rem habuit. Polydorus.

Incæſtus. Eduinus 27. Anglię rex, ipſo quo rex primùm ſalutabatur die, conſanguineã ſuã, comitis cuiuſdã uxorẽ ſtuprauit: idq; ferè in aperto, pecorũ more fecit. Polydorus lib. 6. Angl. hiſtoriæ. Comes quidã ſanguine ſibi iunctã matrimonio tenens, à Dũſtano excõminicatur. Vincentius lib. 24. cap. 2. Et in Maroziæ libidines & inceſtum, acriter inuehitur Luitprandus lib. 3. capite 12. Et Vuilla, Berengarij uxor, Dominici presbyteruli deformis fœda conſuetudine uſa eſt. Idem lib. 5. cap. 15.

Polygamia. Hugo Italiæ rex, præter coniugem ſuam multas alebat concubinas: ex quibus tres in primis deperibat, quas dearum nominibus appellabat, Veneris, Iunonis & Semeles. Idem lib. 4. cap. 6.

Diuortiũ. Billug Obotritorũ regulus, cũ religione & coniugẽ, Vuagonis Aldẽburgẽſis epiſcopi ſororem repudiat. Helmoldus in Chronico Sclauorum, cap. 13. Et Heinricus imperator iuſſu Bernhardi Halberſtadenſis epiſcopi, ſuam coniugem ex qua filiam ſuſceperat, repudiat, eo quòd monialẽ eam duxiſſet uxorẽ: ut Cranzius teſtatur.

Auariciæ & iniuſtæ exactiones. Nicephorus Phocas imperator bellorum prętextu,

textu,nouis tributis inſtituendis, & ueteribus augendis,omnis generis exactionibus ſubditos premebat. Ad hæc,ob frequentes expeditiones, pecunię inopiam cauſando Imperatorias largitiones ſenatui dari ſolitas, ex parte imminuebat: ac ne fundi eccleſiarum augerentur, decretò ſanxit. Zonaras tomo 3. Ac auariciæ tam fuit in exhauſtæ, ut numiſmata corrumperet, & pondus conſuetum imminueret, adeò ut redditus ponderoſiore numero, erogationes autem ſiue expenſas leuiore faceret. Sic plerique in paupertatem redacti. Cuſpinianus,in Nicephoro Phoca. Berengarius,homo fortis & auarus, omnem iuſticiam pecunia uendebat. Vuitichind.lib. 3.geſtorum Saxon.

Sacrilegia. Nicephorus Phocas ſacris ædibus, & in locis Deo dicatis, annuos reditus imminuit: & nouo decreto, ne immobilibus bonis Eccleſiæ ampliarentur, cauit. Vnde antiſtites crebris ſuis prouentibus ſpoliati, rei diuinæ, ſicut debebant, ſolitam operam non præſtiterunt. Et eò tandem epiſcoporum facultaté tranſtulit,ut defuncto aliquo epiſcopo,in uiduatam Eccleſiã aliquem regium miniſtrũ mitteret: cui neceſſarias tantum expenſas admodum tenuiter erogauit,reliqua conuertens omnia in ſuum uſum. Idem. Et Berengarius non ſua, ſed eccleſiarum & pauperum pecunia,duodecim nummorũ modijs à Taxi Vngarorũ rege pacem redemit. In ea uerò re non populi ſpectabat ſaluté, ſed ſuæ tantum auariciæ,quo multa auri talẽta ſibi reponere poſſet. Omnes enim utriuſq; ſexus homines, ne lactentibus quidẽ exceptis,ſinguli nummũ pendere cogebantur. Reliquam pecunię partem,quę ſupererat ex tributo, & quicquid ex eccleſijs abſtulerat,ſibi retinuit. Luitprand.lib.5.cap. 15. Billug Obotritorũ regulus,fraude Megapolenſis eccleſiæ bona in ſuum uertit commodum: teſte Helmoldo cap. 14. hiſtoriæ Slauorum.

Proditiones. Ciues Veronenſes Berengarij partium,noctu portas aperientes,Ludouicũ trucidandũ Berengario exponunt. Ludouicus uerò ad templũ cõfugit: nullusque eũ præter unũ Berengarij militẽ agnouit. Qui miſericordia motus, noluit hunc prodere, ſed celare. Timens uerò idem, ne ab alijs repertus proderetur, uitaq; mulctaretur, Berengariũ adijt, eumq; ita cõuenit: Quandoquidẽ tanti Deus te habuit,ut tuũ proprias in manus traderet hoſtẽ, debes & tu eius monita,imo pręcepta magnifacere: Ait enim: Eſtote miſericordes, ſicut & pater ueſter miſericors eſt. Nolite iudicare, & non iudicabimini: nolite condemnare, & non condemnabimini. Intellexit itaque Berengarius,ut uir non incallidus,hũc quo ipſe latêret,ſcire locum,eumq; hac ſophiſtica reſponſione decepit: Putas'ne me inſulſe, quem mihi Dominus tradidit hominem, imò regem,uelle occidere? Nunquid & Dauid ſanctus regem Saulem, à Deo ſibi in manus traditum,ſeruauit, non quòd occidere non potuit,ſed quia noluit? His ſermonibus miles inclinatus locum oſtendit, in quem confugerat Ludouicus. Qui captus,& ante Berengarij præſentiam ductus, huiuſmodi à Berengario ſermonibus increpatur: Quouſq; tandem abutêre Ludouice patiẽtia noſtra? Num inficiari potes,te illo tempore meis pręſidijs,mea diligentia circũclusum,commouere etiam cõtiã non potuiſſe: meq; miſericordia inclinatũ,quę tibi nulla debebatur,ad te dimiſiſſe? Senſiſti'ne inquã, te periurũ, in iſtis eſſe uictum? confirmaſti ſanè mihi, teipſum nunquam Italiam ingreſſurum. Vitam tibi,ſicut ei qui te mihi prodidit,promiſeram, concedo: oculos uerò tibi auferri non ſolũ iubeo, ſed cõpello. His dictis Ludouicus lumine priuatur. Luitprandus lib. 2. cap. 11.

Simulationes. Nicephorus Phocas Bringam, cui de Imperij cupiditate ſuſpectus erat, ſic eluſit. Cum uno famulo ueſperi ædes eius ingreſſus, eoque in ſecretum locum ducto, iureiurando & diris execrationibus confirmauit, ſolitariæ uitæ ſe longo iam tempore fuiſſe cupidiſsimum: eamq; iam pridem fuiſſe amplexurum, niſi Imperatorum ſe beneuolentia remorata eſſet. Non igitur fruſtra ſuſpectũ eſſe debere de regni cupiditate. Se enim iamiam rerum adminiſtratione ceſſurum. Ea uerba confirmabat,oſtenſa lacerna è pilis contexta, quã nudo corpore cæteris ueſtibus tectam geſtabat. Ea oratione & lacerna effecit,ut cubicularius pedibus eius aduolutus, ueniã peteret. Zonaras tomo 3. Et Amedeus miles, nobilis & callidus Berengarij profugi comes, cum uideret Otthonẽ alijs negotijs obrutũ, & Hugonis muneribus corruptum minus ſeriò Berengarij,contra Hugonem ipſius auxilium implorantis, negocium tractare, ſic ſuum dominum Berengarium compellat: Non clam te eſt Domine, quòd inuiſum ſe imperio duro rex Hugo cunctis Italicis effecerit, præſertim quũ & concubinarum filijs,ac Burgundionibus dignitates ſit largitus: nec ullus inueniatur Italicus,qui non aut expulſus,aut dignitatibus omnino ſit priuatus. Et quod in regẽ non aliquid moliuntur,hæc cauſa eſt: quoniã quẽ ſibi conſtituant principẽ,nõ habẽt. Si itaq; noſtrûm aliquis mutato habitu,ne agnoſceretur eò tenderet, eorumq; uolun-

tatem

tatem inquireret, conſilium proculdubio nobis bonum exculperet. Cui Betengarius: Te,inquit,tum commodius, tum nemo poteſt facere melius.Igitur Amedeus muta to habitu, cum pauperibus, qui orationis gratia Romam tendunt, Romam quaſi pro fecturus Italiam petijt:principes conuênit, & quid unuſquiſq; cordi haberet inquiſiuit.neque enim eodem ſe omnibus habitu oſtendebat: nunc niger alijs, ſubniueus alijs,maculoſus alijs uidebatur. Verùm fama malum,quo non aliud uelocius ullum, Mobilitate uiget, eum in Italia eſſe auribus regis indicauit. Quem dum diligenter iuberet inquiri,ipſe prolixam & pulcherrimam barbam pice adeò defœdauit,capillos ſubaureos nigredine immutauit,faciem detur pauit,debilem finxit, adeò ut inter pauperes,regis in præſentia comedentes, ſe regi nudum oſtenderet, & ueſtem ab eo qua indueretur acciperet,& quicquid rex de Berengario.& ipſo loqueretur audiret. Hoc deniq; modo cunctis diligentiſsimè perſcrutatis, non eodem modo quo uenerat, cum oratoribus eſt regreſſus.præceperat enim rex clauſarum cuſtodibus,ne quempiam tranſire permitterent,niſi prius quis eſſet diligenti inueſtigatione inquirerent. Quod Amedeus audiens, per inuia quædã & aſpera nulli cuſtodita pertranſijt, atq; ad Berengarium cum ea qua uoluit legatione peruenit.Luitprandus lib.5.cap.8.

Perfidia. Adelbertus Iporegiæ ciuitatis marchio, quod omnibus bonis cauendum eſt, nequaquam ſui ſimilis fuit. Nam dum feruente ætate iuuenilem duceret uitam, miræ humanitatis, miræq; ſanctitatis fuit, adeò ſanè ut ſi ei à uenatione redeunti pauper occurreret, aliudq; nõ eſſet quod illi præſtare poſſet, cornu protinus quod collo eius fibulis aureis dependebat, ſine dilatione concederet: rurſumq; ab eodem quanti æſtimabat, acquireret. Tam diræ autem poſtmodum factus eſt famæ, ut huiuſmodi uera de eo, tam à maioribus quàm à pueris cantio diceretur. Et quia ſonorius eſt, Græcè illud dicamus: Adelbertus comis curtis, μακρ. σπαθὶς μικροπιςής. quo ſignatur & dicitur, longo eum uti enſe, & minima fide.Luitprandus lib.2.cap.10. Tunc es, inquit Anſcarius ad Hattonem quendã comitem, qui contempto crucis & ſanctorum iuramento, periurus in nomine Dei tui,me tuum dominũ deſeruiſti, & ad uulpem Sarlium transfuga ac deſertor abijſti? Eſſe aliquos manes & ſubterranea regna, in quibus periuri puniantur, Cocytum & Stygio ranas in gurgite nigras,qui uſq; modò ſomniaſti,re ipſa experiêre.Hęc dicens, haſtam,quam ſine ferro geſtabat, per os illius ualidè iaciens, ſanguine cerebroq; reſperſam, per occipitium duxit. Luitprandus libro quinto,capite tertio. Gręcos per fidos eſſe,Vuitichindus lib.3.teſtatur.

Fraudes. Capuani ciues pecunia corrupti, ab Alberico Marſorum epiſcopo, ut oculos Caſsinenſi abbati eruant, fraude eum circumueniunt. Quidam enim ex eis abbatem,ut Capuam uenire,ibiq; lites minuere dignetur, orant:interpoſito etiam iu ramento, ſaluum & incolumem ad D. Benedicti monaſteriũ ſe eum reducturos. Credit abbas promiſsis,ac cum eis abit. Quem cum Capuam ad cœnobium D. Benedicti, (cui & Caſsinenſe & Capuanum factum erat)ſaluum perduxiſſent,ſuæ fidei ſatiſfactum putabant Capuani: moxq; manibus ei iniectis,oculos exculpunt.Leo Hoſtienſis lib.2.cap.16. Et fraude Cæſarienſis epiſcopi, Triphon ſuo pontificatu exuitur: apud Zonaram tom.3. Fraude Hatto Moguntinus , Bambergenſem circumuenit marchionem:ut in uita eius dicemus. Giſelbertus & Euerhardus fraude ſuis contra Otthonem partibus adiungũt Heinricum imperatoris fratrem, quem in uinculis tenebat Euerhardus: Si cõſilijs noſtris,inquiunt,te parêre nobis iuramento promiſeris, non ſolum ex captiuitate liber eris: ſed ſi res feliciter ſucceſſerit, te regem & dominum noſtrum,modò tu uolueris, conſtituemus.Sed fraudulentã hanc Euerhardi promiſsionem fuiſſe,inde colligi licet, quòd ad cõiugem,quam in ſinu dum foueret, dixerat: Iocundare nunc in gremio comitis, breui lætatura in amplexibus regis. Luitprandus lib.4.cap.10.

Burgundiones garrulos eſſe, uoraces ac imbelles, nullus qui eos nouerit, ambigit. Luitprand.lib.5.cap.2.

RITVS CIRCA IVSiurandum.

IVramenta ad ſanctorum reliquias fieri ſolebant. Elfredus,qui conſpirationis contra Elſtanum Angliæ regem princeps habebatur,dum Romæ ad altare S.Petri,præſente Ioanne pontifice, ſui purgandi gratia iurare cogitur, corruit, & poſt triduum mortuus eſt. Vincentius lib. 24. cap. 63.Et Romani ſupra corpus S.Petri, Imperatori iureiurando fidem promittunt: teſte Reginonis continuatore.

Ottho Magnus Imperator,quãdo res tractabat ſerias, per barbam ſuam,quã admodum prolixam alebat,iurare conſueuit: teſte Cuſpiniano in Otthone Magno.

Milites imperatori Heinrico fidem dantes,contra Vngaros fortiter ſe pugnaturos, dextris in cœlum eleuatis pactum firmarunt. Vuitichindus lib.1.geſt.Saxon.

RITVS DEMONSTRANDI *innocentiam, & dirimendi lites.*

INoleuit hoc ſeculo mos ille, innocenriam ſuam in cauſa dubia, uel monomachia tueri. Conradus enim, Eberhardi comitis filius, qui cum quadam tegis nepte ſe concubuiſſe iactitabat, à Burchardo Saxone uictus monomachia, mentitus eſſe putabatur, Anno 950: ut Reginonis: cõtinuator indicat. Sic & Lambertus Thuſciæ marchio, monomachia ſe, ex eadem cum Hugone matre natum eſſe, euincit. ſuppoſititius enim Bertæ filius eſſe, à pluribus credebatur, Luitprandus lib. 3. cap. 13.

Orta quoq; diſſenſione inter principes de uarietate legis, utrũ deberent auis ſuperſtitibus filij filiorum poſt patres defunctos hæreditare, an exhæredatis fratruelibus deberet hæreditas ad patruos redire: ex regis Otthonis, omniumq́; principum ſententia, cognitio ueritatis commiſſa eſt gladiatorio iudicio, ceſsitq́; uictoria his qui dicebant fratrum filios debere cum patribus hæreditare. Spec. Vincentij lib. 24. capite 70.

Vel igniti ferri geſtatione. Popponem ſi dei ſuæ ueritatem, Danis geſtatione candentis ferri comprobaſſe, teſtantur Vuitichindus & Crãtzius. Quo euenit, ut Dani abrogata duellorum conſuetudine, pleraq; cauſarum iudicia eo experimenti genere conſtatura decernerent: controuerſiarum examen rectius ad arbitrium diuinũ, quàm ad humanam rixam, relegandum putantes. Saxo Grammaticus lib. 10. hiſtoriæ Danicæ. Ottho tertius ſuam coniugem, ob iniquam comitis cuiuſdam delationem, quem ſe de ſtupro ſollicitaſſe olim conqueſta fuerat, eumque Imperator ob id capitis damnarat, igni iubet tradere: comitis uxore, candentis ferri geſtatione ſui mariti innocentiam cunctis detegente. Crantz. lib. 4. cap. 26. in Saxonia.

Perceptione corporis & ſanguinis Domini, ſuam innocentiam Fridericum Moguntinum coram eccleſia comprobaſſe, ſuprà diximus.

RITVS ELIGENDI, INAVgurandiq́; imperatores.

DEfuncto Heinrico imperatote, omnis Francorum, Saxonumq́; populus, Otthonem eligit ſucceſſorem: ac ſtatim uno omnium ore, Aquiſgrani ut conuentus fieret, ſtatuitur. Quumq́; illò uentum eſſet, duces ac præfectorum principes, cum cætera principum militum manu congregati, in xiſtorio baſilicæ magni Caroli cohærenti collocarunt nouum ducem, in ſolio ibidem conſtructo, manus ei dantes, ac fidem pollicentes, operamq́; ſuam contra omnes inimicos ſpondentes, more ſuo fecerunt eum regem. Dum ea geruntur à ducibus, ac cętero magiſtratu, Põtifex maximus cum uniuerſo ſacerdotali ordine, ac omni plebe infra in baſilica præſtolabatur proceſsionem noui regis. Quo procedẽte, Moguntinus archiepiſcopus Hildebertus obuius læua ſua dexterá tangit regis: ſuaq́; dextera lituum geſtás, linea indutus ſtola, plantaq́; infulatus, progreſſusq́; in mediũ uſq; phani ſubſiſtit: & reuerſus ad populũ, qui circumſtabat (nam erant deambulatoria infra ſupraq; in illa baſilica in rotũdum facta, quo ab omni populo cerni poſſet) En, inquit, adduco uobis à Deo electum, & à Domino rerum Henrico olim deſignatũ, nunc uerò à cunctis principibus regem factum Otthonem: ſi uobis iſta electio placeat, dextris in cœlum leuatis ſignificate. Ad hæc omnis populus dextras in excelſum leuans, cum clamore ualido imprecati ſunt proſpera nouo duci. Proinde procedit pontifex cum rege tunica ſtricta, more Francorũ induta, pone altare, ſuper quod inſignia regalia poſita erant, gladius cum baltheo, chlamys cum armillis, baculus cum ſceptro ac diademate: & accedens ad altare pontifex, & ſumpto inde gladio conuerſus ad regem ait: Accipe hunc gladiũ, quo eijcias omnes Chriſti aduerſarios, barbaros & malos Chriſtianos, autoritate diuina tibi tradita, omni poteſtate totius Imperij Francorum, ad firmiſsimam pacem omniũ Chriſtianorum. Deinde ſumptis armillis ac chlamyde, induit eum. His cornibus humetenus demiſsis, inquit: Monearis quò zelo fidei ferueas, & in pace tuenda perducere uſq; in finem debere. Exinde ſumpto ſceptro, baculoq́;: His ſignis, inquit, monitus, paterna caſtigatione ſubiectos corripias: primumq́; Dei miniſtris, uiduis ac pupillis manum miſericordiæ porrigas: nunquamq́; de capite tuo oleum miſerationis deficiat, ut in præſenti & in futuro, ſempiterno præmio coroneris. Perfuſus itaque oleo ſancto, & coronatus diademate aureo, ab ipſis pontificibus Hildeberto & Vuichfrido, ac omni legitima conſecratione completa, ab eiſdem pontificibus ducitur ad ſolium, ad quod per cochleas aſcendebatur: & erat inter duas marmoreas mitæ pulchritudinis columnas conſtructum, unde ipſe omnes uidere, & ab omnibus ipſe uideri poſſet. Diuina deinde laude dicta, ſacrificioq́; ſolenniter celebrato, deſcendebat rex ad palatium: & accedens ad menſam marmoream, regio apparatu ornatam, reſedit cum pontificibus & omni populo, duces uerò miniſtrabant. Vuitichindus lib. 2. geſtorum Saxonicorum. Et Trithemius, oleum

oleum & coronam interpretatur, cum ait: Poſt hæc fuſo ſuper caput eius oleo conſecrationis ait: Vnxit te Dominus in regem ſuper populum ſuum, ut nunquam de capite tuo oleum miſerationis deficiat, quo hic & in futuro miſericordiam ab ipſo creatore tuo conſequaris, Amen. Poſtremò impoſuit capiti eius regalem coronam, dicens: Coronaui te corona iuſticiæ, qua monearis te miniſtrare iuſticiã debere ſubditis, quatenus hoc ornamento regali præmunitus, & tuis reuerendus, & inimicis terribilis appareas, & poſt huius uitæ terminum ſempiterno cum angelis præmio coroneris, Amen. Completa benedictione Pontificis, regem in ſolium regale cum omni lętitia poſuerunt. In Chronico Hirſaugienſi. A' Romano autem pontifice Ioanne, publico & ſolenni ritu in D. Petri baſilica ante altare Imperij diademate ornatur, accepto ſimul Germaniæ Pannoniæque titulo. At iunior Ottho, uix ſeptem annorum puer, rex ibidem ſalutatur. Antoninus. Idem poſtea à Ioanne decimoquarto, cum noua nupta Theophania in Lateranẽſi patriarchio, die Chriſto natali, patre præſente, Imperij diademate inſignitus, Auguſtus appellatur: ut Blondus ſcribit.

Otthonem tertium, Ioannes Rauennas ad Aquas Graneas regio inſigniuit diademate. Schafnaburgenſis.

Ioannes Zimiſces perfecta à patriarcha ſibi impoſita pœnitentia, die Chriſto ſeruatori natali in magnam eccleſiam progreſſus, regio diademate ornatur, & Imperatoris nomine ſalutatur. Cuſpinianus in Ioanne Zimiſce.

Romanus Lacapenus, cum prius ſanctiſsimo iureiurando adactus promiſiſſet, ſe nunquam Imperatori inſidiaturum, neque regnum affectaturum: in regiam aſcendit, & cum Conſtantino Phari ædem ingreſſus, fide data acceptaq;, magnus hetæriarcha, hoc eſt ſummus amicus deſignatur. Vigeſima uerò quarta die Septembris, ad Cæſaris dignitatem euectus, & in Decembri imperij diademate eſt ornatus à patriarcha. Paulo pòſt uxorem quoq; ſuam, & filium Chriſtophorum diademate inſigniuit. Zonaras tom.3.

Nicephorus Phocas ex Hebdomo, uniuerſo populo proſequente, in magnam eccleſiam perducitur: ubi à patriarcha coronatus eſt. Zonaras ibid.

Veſtitus Imperatorum Orientis meminit Luitprandus lib.3.cap. 9. ubi ait, moris fuiſſe ut Imperator rubricatarum pellium caligis uteretur.

Etreges. Ottho III. Bolislaum Poloniȩ ducem, tegem, ſocium & amicum Romani appellat Imperij: eumq; ab omni tributo & iuriſdictione Imperatorum liberum pronunciat: ac diadema, Gaudentio epiſcopo ſolennes peragente ceremonias, ei imponit. Cromerus lib.3.

ET IMPERATRICES.

Theophania in Lateranenſi patriarchio, à Romano pontifice imperij diademate, unà cum coniuge ornatur, ut paulo antè diximus.

Romanus Lacapenus coniugem ſuã diademate ornat. Zonaras.

RITVS ADORANDI ANtichriſtum Romanum.

CReſcentius Romanus, Otthonis ſeueritatem formidans, Ioannem pontificem eius nominis XVII, à ſe profligatum, ex Hetruria reuocat: eiq; cum cæteris ſenatorij ordinis uiris, ac plebis ingenti multitudine obuiam procedit: & ad pedes eius prouolutus Creſcentius, eos oſculatus eſt: ſicq; ſupplex ueniam impetrauit, ac magna omnes ſimul reuerentia ipſum exceptum, in ſua reſidere iubent cathedra: ut Platina refert.

SVPPLICANDI RITVS.

Heinricus dux, multis ſe muniens epiſcopis, Otthoni magno, fratri ad templum tendẽti, nudis obuiam proceſsit pedibus: eiuſq; ad pedes abiectus, ueniam petijt, teſte Reginonis continuatore.

TRIVMPHANDI RITVS.

Ioannes Zimiſces, bello Roſsico feliciter confecto, Byzantium reuerſus, ab omnibus ordinibus ſplẽdidè excipitur. Nam & patriarcha cum omnibus ſacerdotibus ei obuiam eſt progreſſus, & Senatus & populus coronas offerentes, & currum cum quatuor albis equis: rogaruntq; ut eo cõſcenſo triumpharet. At ille coronas accepit, & equo ſingulari candido triumphauit: & ueſtibus Bulgaricorum regum currui impoſitis, ſupraq; eas imagine Deiparæ collocata, currum anteceſsit. Zonaras tom.3.

CAPVT VII.

DE POLITIA ET GVBERnatione Eccleſiæ.

ECcleſiæ in hoc Seculo paſſim dominationi ſeu tyrannidi Romani præſulis ſubiectę erant: & ad arbitrium iſtius, ueluti ad regis Eccleſiaſtici imperium, cuncta fiebant. Præterea omnibus reliquis epiſcopis & gubernatoribus, ritus atq; opera Romanorũ ſacerdotum plus iuſto arridebant: eaq; omnia ſummo ſtudio æmulari conabantur.

Hinc eſt quòd pauca de regimine, de doctrina, de cōfeſsione & pietate aliarum Eccleſiarum, in hac ętate ſit à ſcriptoribus annotatum: nulloq; unquam tempore uideatur atrior & dėſior nox Eccleſiá Chriſti oppreſsiſſe, quàm hoc præſenti. Quæ uerò apud autores ſparſim repetire eſt, ea qua decet fide commemorabimus.

DE PERSONIS.

IVs uocandi miniſtros Eccleſiæ, fuit penes Eccleſiam. Nam à populo & clero factam eſſe legitimam electionem pontificum, teſtatur ſynodus Romana. Et Blōdus ait, Leonem octauum à clero & populo electum: Otto autē imperator eum confirmauit. Item Ioannē 13. à clero populoq; Romano electum eſſe, Auentinus lib. 5. & Antoninus teſtantur. Et Platina inquit: Imperatorem, Romanis petentibus ab eo pontificem, reſpondiſſe: electionem Pontificis ad populū & clerum pertinere. Mortuo Vuicfrido Colonienſi archiepiſcopo, plebs in ipſa confuſione nil anceps, nil uarium molita, unicum unicè optatū, in domino Brunone, magnifico uiro & probatiſsimo, ſibi delegit ſolatium, ſecuta magnatum & totius cleri conſilium. Electi ſunt igitur à ſenatu quatuor ſummi uiri, & eodem numero laici, omnes apprimè eruditi, qui hæc omnia ad palatium perferrent, & Brunonem flagitarēt. In uita Brunonis. Leo octauus, conferens Ottoni poteſtatē eligendi pontificem, ait in ſua Epiſtola, ſe id feciſſe cōſentiente clero & uniuerſo populo.

Penes Imperatorem quoq; erat ea poteſtas, ut infrà dicemus: qui tum Romanos, tum alios Eccleſiæ præſules delegerunt & comprobarunt.

Penes principes etiam erat. Nam Henricus imperator Arnoldo Bauariæ duci conceſsit poteſtatem, in ſua regione pontifices in locum defunctorum conſtituendi. Luitprandus lib. 2. cap. 7.

Penes ſynodum. Sic in Synodo Remenſi epiſcopus Gerbertus deligitur, ut uidere eſt infrà de Synodis.

Sacerdotibus & paſtoribus omnem poteſtatem uocandi & conſtituendi epiſcopos, eripit Nicephorus Phocas: idq; propterea, quia uonnihil de electione diſſentiebant. Imperator igitur Orientalis pro animi ſententia, quos aula uult & approbat, mittit. Vixq; demenſum exiguū ſeruis Dei concedit, reliquum uerò uorat abyſſus aulæ. Zonaras tom. 3.

.. Dederūt & Pontifices eccleſijs extra Italiam ſitis, pro ſua uolūtate: id quod poſtea annotabimus.

Abuſi tamen ſunt Eccleſiaſtici præſules ſua poteſtate. nam pro pecunia gradus Eccleſiaſticos uendiderūt. Inde eſt quòd Henricus imperator cōgreſſurus cum Vngaris, uotum facit, ſeſe hæreſin Simoniacam è regno ſuo extirpaturum, tamdiu ab anteceſſoribus ſuis toleratam. Luitprandus lib. 2. cap. 8. Sic Manaſſen ſtringit, quòd Veronē ſem epiſcopatum uendiderit, lib. 4. cap. 3.

Hilduinus pecunia data Giſelberto, petebat ſibi dari epiſcopatum Leodicenſem. Sigebertus.

Scorta quoq; ipſa, euexerunt ipſos pontifices Romanos. Nā Theodora impudens ſcortum effecit, ut Ioannes Rauennatis epiſcopus, Romanus pontifex deſignaretur. Luitprandus. Marozia ſcortum nobile Iohannē, quem ex Sergio papa meretrix ipſa genuerat, papam conſtituit. Luitprandus lib. 3. cap. 12. Profectò digniſsimæ ſunt iſtæ creaturæ talibus matribus ſeu procreatricibus, iuxta illud: Mali corui malum ouum.

Porrò perſonas Eccleſiaſticas delegerūt & conſtituerunt:

Ex nobilibus. Nā Vdo, comitis Vdonis filius, fit epiſcopus Strasburgenſis. Cōtinuat. Reginonis. Hugonis nepos, per ulm in Remenſem eccleſiam collocatur. Vuitichindus lib. 3. Albertus archiepiſcopus Magdeburgenſis, ex monaſterio Treuirenſi, ad S. Maximianum uocatus eſt. Chronicon Saxoniæ.

Ex militibus. Odo enim archiepiſcopus Cantuarienſis, primùm ſub Edouardo rege Anglorum ſeniore militauit: nec multo poſt clericaliter attonſus, Vuintoniēſis pręſul effectus eſt. Ranulphus lib. 6. cap. 10.

Ex conſanguineis. Otto enim Gregoriū ſibi ex Saxonum gente conſanguineum, iubet in pontificem recipi. Blondus lib. 3. Decadis 2.

Ex monachis. Sic Vuitgero defuncto, Bēno qui in Alpibus diu heremiticā egerat uitam, & unus de ordinarijs Strasburgēſibus factus erat, in epiſcopum ſubſtituitur. Continuator Reginonis. Libutius monachus S. Albani, & Albertus cœnobita S. Maximini, doctores & epiſcopi Rugorum deſignātur. Idem. Hildebertus, ut eum Vuitichindus nominat, ex monacho Fuldenſi factus eſt archiepiſcopus Moguntinenſis. Vuimo monachus Corbeienſis, uir doctus & ſanctus, in epiſcopatū Bremenſem electus eſt, iuxta Trithemium in Hirſaug. Chronic.

Odo primùm fuit abbas monaſterij Cluniacenſis, deinde factus eſt epiſcopus Vuilconiemenſis, poſtea archiepiſcopus Dorobernenſis. Ranulphus libro 6. capite 6. in Polychron.

Ex diaconis. Otto enim primus, Erponē ad epiſcopatum Verdenſem euexit. Metrop. Crantzij.

Ex

Ex Iuriſtis. Nã Blegabridus Languaridus Británus, utriuſq; iuris magiſter ac doctor effectus eſt, & mox Landauenſis eccleſiæ archidiaconus. Balęus Centutia 2 ſcriptorum Britanniæ.

Vi quadá Eccleſię functiones propter quęſtũ & dignitatẽ rapuerunt. Sic Hugo Artoldũ Remenſiũ archiepiſcopũ ui pellens, ipſe occupat ſedem. Contin. Reginonis. Albericus Romanus ciuis, potentia & factione ſuorũ confiſus, Octauianũ filiũ ſceleribus infamem & perditum, oppreſſo clero & populo, in pontificiam ſellam collocauit: qui pro ſuo genio uixit, dum uixit. Blondus.

Ineptos non rarò delegerunt. ut Zachęũ uirũ reprobatũ (ut loquitur Luitprandus) diuinarũ atq; humanarũ literarũ inſciũ, epiſcopũ conſecrăt Iohan. 12. cuius opera in cõcitandis Vngaris uſus eſt. Luitpr. li. 6. ca. 6.

Ex cardinalibus papas elegerunt. Defuncto enim Iohanne duodecimo, Benedictũ quintum cardinalẽ in papam cõſecrarunt. Antoninus lib. 16. cap. 1.

Etſi aũt interdictũ pontificiũ, de caſtitate immũda eccleſiaſticorũ, pleraq; loca corruperat: tamẽ in Anglia, in Gallijs, Italia & Germania, hac ætate ſuperfuerũt ſacerdotes coniugati, circa annũ Domini 950. uerùm papa & monachi eos horribiliter perſecuti ſunt, ut infrà de Synodis exponitur.

Sacerdos quidã, Elingenſis eccleſię præpoſitus, inuitis papa, rege, epiſcopis ac monachis omnib. collegiũ ſibi atq; ſuis ſacerdotibus cõiugatis ſeruauit. illos propterea fingunt cum ſuis uxoribus ac liberis, in anguillas tandem uerti, & anguillas ſub aquis huc uſq; generare: ob idq; diœceſim illam Eligenſem ſeu Anguillariẽſem dici ſomniant. Hiſtoriã hanc (ſi tamen digna eſt ita uocari) Guilhelmus Malmesburius, & Iohannes Capgrauus habent. Balęus Centuria ſecunda ſcriptorum Britanniæ.

DE GRADIBVS PERSONARVM.

Archiepiſcoporũ & epiſcoporũ paſsim fit mẽtio in hiſtoria iſtius Seculi, ut non ſit neceſſe exẽpla adſcribere. Videntur aũt ſine diſcrimine eos appellaſſe Præſules. Sic Regino lib. 2. inquit: Strasburgenſis eccleſiæ & Tullenſis præſules, ſucceſſerunt in pontificali cathedra.

Item pontifices promiſcuè, tã Romanus quàm alij nominati ſunt. Luitprãdus enim ait, Arnoldũ Bauarię ducẽ, licentiã creandi põtifices habuiſſe in ſua regione. lib. 2. cap. 7. Vuitikind. lib. 1. Moguntinenſem appellat ſummũ pontificem. Fuerunt etiam

Patriarchę. Angelfredus enim Aquileiẽſis patriarcha, Synodo Romanæ contra Iohannẽ papã intereſt. Contin. Regin. Eiuſdẽ eccleſię patriarcha Gregorius, bellũ contra Saracenos gerit. Bonfinius lib. 10. Decad. 1. Conſtantinopolitani patriarchæ Zonaras meminit tomo 3. Item, uocat eum paſtorem, in hiſtoria de Nicephoro Phoca.

Cardinales. Nam ex Synodo Romana contra Iohannem papam, mittuntur Adrianus cardinalis pręsbyter, & Benedictus cardinalis diaconus.

Archipræſulatus. Luitprãdus archiepiſcopatum nominat.

Presbyteri. Dominicus ptesbyter cum uxore Berengarij conſuetudinem habuit. Luitprandus lib. 5. cap. 15.

Sacerdotes. nã Vdoni & Cunrado fit obuiam ſacerdos. Luitprandus lib. 5. cap. 16. Imò Remẽſis archiepiſcopus etiã uocatur ſacerdos, à Vuitichindo. Primariorũ ſacerdotum facit mentionem Zonaras tomo 3. ſub Nicephoro Phoca.

Domeſtici ſacerdores. Otto 3. domeſticũ habuit ſacerdotẽ. Auentinus lib. 5. Vocantur & Confeſſotes. Cum rex Anglorum Edredus grauiter ægrotaret, Dunſtanũ cõfeſſorẽ ſuũ accerſiuit: cui feſtinanter accedẽti, uox obiter clarè inſonuit: Modò rex Edredus quieſcit in pace. ad quam uocem ęquus, cui Dũſtanus inſedit, abſq; ſeſſoris læſione in terrã corruẽs expirauit. Malmesb.

Archidiaconi. Theobaldus enim Mediolanenſis archidiaconus fuit. Luitprand. lib. 4. cap. 6. Iohannes abbas 23. in monaſterio Teano archidiaconi officio functus eſt, in eccleſia Capuana. Chron. Caſſ. li. 1. ca. 56.

Diaconi. Nã reliquitur diaconatus Benedicto, qui proprer inuaſionem ſedis Romanæ degradabatur in Synodo. Continuator Regin. Theophylactus ait: Diaconi purgant per inſtructionẽ & doctrinã, preſbyteri illuminant pet baptiſmum, epiſcopi & ſacerdotes ordines conſtituunt & perficiunt. In 19. caput Lucę. Itẽ: Cuius hodie ſymbolum eſt diaconus ſtans, & ex imo pectore preces pro populo effundens. In 8. cap. ad Rom.

Capellanus palatij. Dudo palatij capellanus. Continuator Reginonis.

Archicantores. Odo Cluniacẽſis Turoni archicantor fnit. Sigebertus.

Chorepiſcopi. Sacrificuli, quos chorepiſcopos uocant. Auentinus lib. 4.

Canonici. In magna eccleſia Treuirẽſi hoc tempore (ſub Hattone archiepiſcopo Moguntino, nõ proditore illo) ſicut & in cęteris antiquis eccleſijs canonici, ſecundũ regulã eis præſcriptã in cõmuni uiuebãt, unã habẽtes menſam, unã burſam, unũq; cõmune dormitoriũ. Chron. Hirſaug. Trithemij.

Canonici ſeculares. Anno 988, Leopoldus primus Auſtrię marchio, diẽ ſuũ clauſit extremum: cum prius duodecim canoni-

cos ſeculares, cum neceſſaria prouiſione in tēplo arcis ſuæ inſtituiſſet, qui Deo laudes pſallerent. Auſtria Cuſpiniani.

Eremitę. Fridericus enim metu perculſus, aliquādiu cùm Eremitis uitā agit. Vuitichindus libro tertio.

De reliquis ordinibus, in Agendis ueruſtis dicitur: ut de ſubdiaconis, lectoribus, exorciſtis, acoluthis. de quibus in capite de Ceremonijs diſſerimus.

DISTINCTIO COETVS ECcleſiaſtici.

Diſtinguebatur cœtus Eccleſiaſticus, primùm in clerum, quo nomine omnes Eccleſiaſticis miniſterijs deſtinati reputātur. Cleri Traiactenſis fit mētio in Continuatore Reginonis, quod corpus S. Seruatij aſportarit. Cleri Romani, in Synodo contra Iohannem papam. Luitpr.

Deinde in populū. Nam ut ſuprà attigimus, penes clerū & populum erat poteſtas deligendi epiſcopos.

Catechumenorū. nam Luitprandus eorum meminit. Sancta, inquit, coaceruatim moritur catechumena plebs. lib. 3. cap. 1.

DE RATIONE GVBERNATIONIS.

Singulis eccleſijs ſingulus tantū præfuit epiſcopus, niſi quòd interdū duo de ſede diſceptarunt: alteroq; expulſo, alter ſublimitatē loci rapuit. id qđ in Romana & Remenſi eccleſia hoc ſeculo accidit. Archiepiſcopi, presbyteri, diaconi, & cęteri collegæ fuerūt cōiūcti, ſuasq; opas fecerūt.

De capitib. doctrinę ſacrę Eccleſiā erudierūt. Sic miſsi à Bremēſi archiepiſcopo doctores in Gothiā & Sueciā, ibi prædicabāt Chriſti Euangeliū cōſtanter & diligēter: & creſcebat quotidie cū magno fructu diuini uerbi plātatio, baptizabarur magna populi multitudo: tātusq; omniū ardor ad baptiſmū erat, ut exactis paucis diebus, nulli aut paucisſimi incolæ, in uniuerſa ciuitate Bircēſi (quæ tūc frequētiſsima erat) inuenirentur, qui Chriſtianæ militię adſcripti nō eſſent. lib. 17. Gothorū Sueonūq; hiſt. ca. 15.

In uernaculā linguā Sacras literas trāsfuderūt. Ethelſtanus enim rex Angliæ, per peritos doctores curauit Sacras ſcripturas in Angloſaxonū idioma, ex puriſsimis Hebręorū fōtibus trāsfundi, teſte Malmesburiēſi.

Falſa dogmata, & eorū aſſertores impugnabāt. Ratherius enim Veronēſis epiſcopus, Anthropomorphitis reclamabat. Sigebertus. Fuit tamē hoc tēpore iſta pars miniſterij Eccleſiaſtici plurimùm neglecta, quia tenebræ à Romanis profectę pontificibus cuncta opplebant & obcæcabant.

Habuerunt epiſcopi & ſuos diſcipulos, quibus pietatē & artes tradebant. Nā Odo Cluniacenſis abbas, Remigij Antiſiodorenſis auditor, ab eo Dialecticam & Muſicam didicit: teſte Schedelio.

Ad alias quoq; gentes doctrinā Euāgelij pertulerūt. Nā Bruno Coloniēſis, Danis & Dithmariēſibus cōcionatus eſt. Chron. Mersb. Ex monaſterio Corbeiēſi multi in exteras nationes propagandi Euangelij graria profecti ſunt. Metrop. Crāzij l. 3. ca. 1.

Alijs populis miſerūt idoneos uiros, qui doctrinam cœleſtem traderent. Sic Adeldagus Rugis Libutium doctorem mittit. Continuator Reginonis.

Propagatores doctrinę inter alias gētes honeſtè habuerūt, quādo ſua legatione abſoluta reuerſi ſunt. Albertus enim à Rugis reuerſus, ab Imperatore & Vuilhelmo archiepiſcopo amāter ſuſcipitur, muneribus afficitur, & ſuſtentatur. Continuator Reginonis.

Viſitarūt. Sic Vuago Aldēburgēſis epiſcopus ciuitatē Obotritorū Mikilnburg, ut loquitur Helmoldus (id eſt Meckelburgū, cuius etiamnum rudera prope Vuiſmariā uiſuntur) uiſitat, ibiq; neceſſaria conſtituit.

De cauſis matrimonialibus tractabant. Sic Polieuctus arcet Nicephorū Phocam à ſacris, & poſtea cauſa à cœtu ſacerdotum & ſenatorum uentilatur & dirimitur.

Hæreticos præfractos, & manifeſtè facinoroſos, cenſura Eccleſiaſtica cohercere & excōmunicare debebāt: ſed tales in hoc ſeculo ſunt mores Eccleſiæ, ut epiſcopi plurimi magis ad arma & ad fundēdū ſanguinē eſſent propenſi, quàm ad corrigēdos errātes per uerbū Dei, aut legitimè excōmunicādos pertinaces. id quod manifeſtè probat excidium Paraſsi, ubi Anthropomorphitę habitarunt. qua de re ſuo loco.

Sacramenta adminiſtrarunt: ut in capite de Ceremonijs indicatur.

Libros compoſuerunt. Rutgerus enim Treuirēſis eccleſiæ epiſcopus, inter cætera ingenij ſui monimēta, librū Decretorū cōpoſuit: quē in Synodo corā ſuffraganeis ſuis, apud Treuerim producēs in publicum, omnes approbāt. Trithemius in Chronico Hirſaug. Et Gilberti, Ansberti, Rudolphi, Theophylacti, & aliorum nonnullorū monumenta ad poſteritatem ſunt conſeruata.

Ad bonos mores hortati ſunt. Radul. ait: Abluamus ſordes operis, abluamus & mētis ueſtes cū corpore, ut qui de uētura malorū dānatione præſtruimur, cū dies illa uenerit, inter dānandos nō annumeremur. Et namq; qui mundus inuentus fuerit, caſtrorum cœleſtium ſine dubio aditus patebit. lib. 12. cap. 1. in Leuit.

Vitia & peccata grauiter & liberè arguere, & ſingulos ad pœnitentiā uocare debebāt: uerùm ipſimet peccatis enormib. ſuas

functiones

functiones deformabant, ut ipſi imperatores & reges neceſſe haberét (id quod ſupra modum dictu turpe eſt) epiſcopos ſubinde retrahere in uiá. atq; etiá immedicabilia uitia gubernatorú Eccleſiaſticorú enſe circúcidere, ne pars ſincera traheretur, & deprauaretur. quæ quidé ſuo loco recitantur. Ratherius tamé Veronenſiú epiſcopus, uir doctiſsimus, ab Hugone imperatore apud Papiá urbé exilio damnatus fuerat, eo quòd nimium aperteq; in eius mores deteſtabiles inueheretur. Bergomenſis lib. 11.

Coniuges initiarút ſacra benedictione. Sigefridum Parmenſis eccleſiæ uenerabilé epiſcopum, Hugo Italiæ rex, cú Bertha ex cócubina filia, Romano paruulo Conſtantini Porphyrogeniti filio, copulandá coniugio direxit. Luitprandus lib. 5. cap. 9.

Temporú rationé, feſtorú, ieiuniorú, rudi populo indicarunt. Anno 983, Egbertus archiepiſcopus Treuirenſis inſtituit ieiuniú bannitú tertia hebdomade poſt feſtum Paſchatis celebrandú, propter ſiccitaté nimiá, quę omné regioné uehemēter afflixit. Chron. Hirſaug. Trith.

Paupetum curá habebát. Sic Libentius archiepiſcopus Hamburgenſis factus, curá egit hóſpitalis, fratribus & infirmis quotidiano miniſtrabat obſequio. Ipſe quoq; uice ſua xenodochiú nepoti ſuo cómendauit Libentio, dum adhúc pax eſſet in Vádalia. Metrop. Cranzij lib. 3. cap. 42.

Seditiones cópeſcuerunt. Sic anno 916, Nonis octobris, Conradus imperator Reginoburgij concilliú procerum & epiſcoporú cogit. Ibi Arnulphus proſcribitur, eidem ſacerdotes malè precantur, huiuſcemodi deniq; precibus Thyeſtęis ipſi ſacrificijs interdictú eſt: Quoniá Arnulphus & ſocij eius (inquiút) regi & principi ſuo parēre detrectát, inferis perpetuò deuoti ſunto, nec ullo unquá piaculo reſoluuntor: cú Iuda proditore, cú malis genijs, ignis æterni carnificina excruciantor. Auentinus lib. 4 Annalium Boiorum.

Bono exéplo aliqui præierunt. Sic in Synodo Romana, petit clerus & populus talé, qui exéplo bonę cóuerſationis præeſſe ualeat, & prodeſſe ſibi: rectè uiuat, & bene uiuendi exemplum alijs præbeat. Luitprandus lib. 6. cap. 10.

Reſtiterunt iniquis & impijs poſtulatis, uel edictis regú & Imperatorú. Sacerdotes enim Cóſtantinopolitani Nicephoro Phocæ imperatori, & ſentétijs & ſuſpenſione à cœna ſacra reſtiterunt, cú peteret milites inter martyres recipi & coli. Zonaras tomo 3. Epiſcopus Halberſtatenſis Ottoni reſtitit, qui portioné ſuæ iuriſdictionis ei decerpere, atq; epiſcopatui Magdeburgenſi recens extructo, cupiebat adijcere. quam quidé ob cauſam Imperator eum incarcerat: uerùm ipſe epiſcopus in carcere regé excommunicat, poſtulatis ſacris ueſtibus, & accito rege. Metropolis Cranzij lib. 3. cap. 10.

Pro uictorijs gratias egerunt. Nam uicto Cupa, eccleſiarú miniſtri publicè Deo gratias agunt. Bonfinius lib. 1. Decad. 2.

Regibus & Imperatoribus adfuerút. Vuitichindus ait: Non minima quoq; cæteris pótificibus cunctatio erat in Bauaria, dú fauent partibus, núc regi aſsiſtédo, nunc alias partes adiuuando: quia nec ſine periculo alienabantur à rege, nec ſine detrimento ei adhærebant. lib. 3.

Obuiam proceſſerunt, & honorificè exceperunt Imperatores. Ottone enim ingrediente Italiam, comites & epiſcopus ei obuiam iuēre. Item Romę papa, clerus & populus excipiunt lætis acclamationibus Imperatorem. Continuator Reginonis.

Implorauerunt auxilia Imperatorú, quádo regna & ciuitates à potétibus opprimebantur. Sic papa Iohannes, & alij epiſcopi Italiæ, Ottonem miſsis legatis excitant & orant, ut Italiæ per Berengarium oppreſſæ opem ferat. Continuator Reginonis.

Hoſtes placauerunt ſuis colloquijs. Carolo Simplice, Francorú rege, rerú potiéte, Normanni, qui annos quadraginta multis locis Franciá incurſauerát, ampliore multitudine cótracta, in Neuſtriá irrúpunt, & per Sequaná Rothomagú uſq; aduerſo flumine deferuntur: quibus cú Franco, Rothomagorú antiſtes, ciuiú & urbis ſaluté deſperás, colloquédi occaſioné nactus, ita egit, ut neque incolis neq; ciuitati quicquá nocituri, urbé Normanni reciperent. Quid enim prouidus paſtor faceret, regis ſubſidio deſtitutus? Robertus Gaguinus de geſtis Francorú. Ex Arba & Coricta duo antiſtites ad Vrſeolú uenēre, publicè polliciti, ſe Venetorú imperata facturos. adijciunt & illud, ſe quoties rem diuiná facerent, laudes Veneto duci ſuas cátaturos eſſe. Sabel. li. 2. Ennead. 9.

Exorta fuerat inter regem Ethelredú & epiſcopú Rofenſem ſimultas, incertú qua de cauſa: idcirco contra ciuitaté exercitum duxit. Mandatú auté ei à Dúſtano archiepiſcopo eſt, ut deſiſteret: nec S. Andreá, in cuius tutela epiſcopatus eſſet, irritaret, ſicut ad indulgédú facilé, ita ad ulciſcédú terribilé. Verború nuditate contépta, adornat pręceptú pecunia, & mittit centú libras, ut obſidionem ſolueret, precioq; emptus abiret. Quo quidem ille accepto, receptui cecinit, militéq; ab impetu cohercuit. Vuilhelmus Malmesburiéſis lib. 2. ca. 54. de geſtis Angl.

Reges coronabant. Gaudentius epiſcopus, primum Polonię regé inaugurat. Cro-

merus li.3. Edouardus ordine 23 Angliæ rex, ab Ethelredo Cantuarienſi archiepiſcopo, more maiorũ corona redimitus eſt, anno à natali Chriſti 901. Polydorus Virg. lib. 6. Angl. hiſt. Henricus Boiorũ regulus, Otthoni 2. Auguſto rebellat, ſeq; regẽ appellat: & ab Abrahamo epiſcopo Fruxinẽſi Reginoburgij in tẽplo B. Haimerani inungitur, nec quicquam D. Pilgrino Laureacẽſi archimyſta, Luitpoldo Auſtriaco & Vdalrico ab Ebersberg refragantibus. Tandem Henricus ad Ingelheim, Abrahamus Corbeiã relegatur. Auentinus lib. 5. annaliũ Boiorũ. Herueus archiepiſcopus inungit Robertũ regẽ cõtra Carolũ Simplicem: ac fuit hoc miraculo mortalibus, quòd die tertio ab ea inũctione obijt archiepiſcopus. Paulus Aemylius lib. 3. Villigiſus archiepiſcopus Mogũtinus, Otthonẽ III unxit in regẽ, & poſt trienniũ à Gregorio v. Romę in Imperatorẽ cõſecratus eſt. Chron. Hirſaug Trithemij. Ioãnes Zimiſces, dãnatos à Nicephoro Phoca exilio, reduxit: inter quos erant epiſcopi, qui edicto ſubſcribere noluerũt, in quo ſancitũ fuerat, ne quis ſine eo antiſtes cõſtitueretur. Cũ aũt magnã eccleſiã ingreſſurus, coronã peteret à Polyeucto patriarcha, prohibitus, tanquã cęde pollutus, placidè illud ferebat, faſſus autores cædis. Iuſſo itaq; percuſſores regia pellere, atq; exilio dãnare unà cũ regina, ac edictũ cõtra præſules reſcindere: pœnitentiã iniũxit, ut quas priuatas opes poſsideret, egenis diſpartiret. Quæ omnia ſeſe facturũ promiſit. Et omnibus ijs factis, natali Chriſti ſeruatoris noſtri feſto, in magnã eccleſiã ꝓgreſſus, diademate coronatur, & Imperator publicatur. Cuſpinianus in Ioan. Zimiſce. Edouardo rege Anglorũ per inſidias nouercæ interfecto, eiuſdẽ ſuffragio procerib. cõgregatis, dies dicta eſt, ut Dũſtanus Cãtuarienſis archiepiſcopus adueniret, regẽ Aethelredũ, filiũ Alfredæ, archiepiſcopi iure coronaturus. Vuilhelmus Malmesburiẽſis li. 2. cap. 53. de geſtis Anglorũ. Edredus, Edimũdi regis Anglię frater, poſt obitũ ipſius in regẽ cõſecratur ab Edone archiepiſcopo in uilla de Ringeshouia. Ranulph. li. 6. ca. 8. in Polychron. Eduinus à Dunſtano & Oſualdo præſulibus in regẽ cõſecratur. Idẽ li. 6. ca. 9.

PECCATA GVBERNATORVM *Eccleſiæ.*

Negligebãt officiũ docẽdi pleriq;. Tẽpore enim Edouardi Angliæ regis 23. Chriſtiana pietas multũ apud occidentales Anglos frigeſcebat: quare nullus in ea regione erat epiſcopus, qui populum doceret: eiuſq; rei culpa in rege reſidebat, quòd per eũ qui magis bello quàm rei diuinæ inſeruiret, nõ liceret ſacerdotibus ſuo officio fungi. Quare Ioannes x. pontifex Rom. ualde commotus, per literas Edouardũ uehemẽter caſtigauit, minatusq; eſt ſe illũ unà cũ populo religionis hoſtẽ denunciaturũ, niſi maturè accerſeret epiſcopos, qui priſtinã religionis diſciplinã ſeruandã curarẽt. Quod ubi rex intellexit, negligentiã reſarcire ſtudẽs, ita egit cũ Plemundo Cãtuarienſi archiepiſcopo, qui Athelredo ſucceſſerat, ut ille protinus conuentũ fecerit: in quo plures epiſcopi creati ſunt, qui diœceſes regerẽt. poſtea Plemundus, uir doctrina & uitæ integritate clarus, ſui purgandi cauſa Romam profectus, pontificem placauit. Polyd. Vergil. lib. 6. hiſt. Angl.

Eiecerũt ritè electos. Sic Ioãnis papę cõſanguinei, eijciũt Leonẽ electũ & conſtitutũ legitimè Romanũ epiſcopum. Blondus.

Ex una ſede in aliã cõmigrarunt. Sic Ioannes Rauẽna, Bononiã & Romã profectus, Theodora ſcorto eum impellẽte, atq; euehẽte ad pontificiũ culmẽ. Luitpr. Manaſſes Arelatẽſis epiſcopus, friuola ratione ad exemplũ Petri ſe epiſcopalem ſedẽ mutaſſe dicebat. Oſualdus Vingorniæ epiſcopus, pòſt Eboraci archiepiſcopus, Ramaſię monaſterium fundauit. Faſcic. temporum.

Alios expulerũt ui, ac ſe eò collocarunt. Hugo enim Artoldum archiepiſcopum Remorum expellens, ſeſe eò collocat. Continuator Reginonis.

Plus temporis tribuebant ceremonijs, quàm concionibus ſacris: id quod fuit hoc tempore uniuerſa pietas Eccleſiaſticorum, ut ex capite de Ceremonijs perſpicuũ eſt.

Moniales ordinarũt. Adelheid enim Otthonis III ſoror, ſacri uelaminis arrhabone, Chriſto ſpõſo cœleſti ab Hildeuardo, cęteris etiã archiepiſcopis coràm aſtantibus, cõſignata eſt. Hiſtoria Quedlinburgenſis.

Falſa miracula faciebant: quale fuit, quãdo Dunſtanus in Anglia, per cacodæmonẽ fecit uocem in cõuentu, ubi cõtra ſacerdotum coniugia dimicabãt impuri monachi, ſonare, ſacerdotes malè ſentire.

Plus templorũ & monaſteriorũ ſtructuræ uacabant, quàm alijs magis neceſſarijs officijs. Sic Theodoricus Metenſis epiſcopus, ex ædificatã ibidẽ à ſe eccleſiã, Eccleſiaſticis ornamẽtis honorauit: donarijs inſuper precioſis locupletauit, partim à ſe ipſo collatis, partim ſui amoris gratia ab optimatibus regni Eccleſiæ Dei oblatis: & præcipuè à munificẽtia glorioſi Cæſaris Otthonis, eiuſq; coniugis Adelheidis, cuius uita nihil aliud fuit niſi exemplar pietatis & caſtitatis: ſed & gloria poſteritatis eorum Ottho iunior, in hac largitate non fuit inferior. Geſta Metenſium.

Monaſteria ædificarũt. Bruno enim Colonienſis

lonienſis archiepiſcopus, Pantaleonis monaſterium extruit. Chron. Mersburg.

Plura bona ad ſe traxerunt auaricia quadam. Rudbertus Treuerenſis mulrum laborauit in abbatia S. Maximini ſibi uendicanda: uerùm præda cui inhiabat, non eſt potitus. Conrinuator Reginonis.

Arcebant à coniugio, quorũ liberi è baptiſmo ſuſcepti ſunt. Patriarcha enim Conſtantinopolitani Imperatoris coniugiũ improbat cum ea, cuius liberos è baptiſmo ſuſceperat. Zonaras tomo 3.

Excommunicatione cõtra hoſtes pugnabant. Ioannes XII. bruto fulmine Otthonẽ, utpote ſuorum morũ acrem cenſorem & reformatorem feriebat: ſed reciditin autorẽ maledictio.

Super alios præſumpſerunt dominari. Lambertus Mediolanenſis archiepiſcopus Hugoni prouincialiũ comiti mãdat, ut regnũ Rudolpho auferat. Luitpran. lib. 3. ca. 3.

Negocijs ciuilibus ſe implicarunt. Sic Ludimarus Vercellenſis epiſcopus, diu fuerat à ſecretis Caroli imperatoris: in qua quidem functione ingentẽ pecuniæ uim corraſerat: cuius poſtea, fugiens Vngaros, mammonamq́; ſaluare cupiens, ſemel facit iacturam. forte quia præda fuit, prædæ uiciſsim ea obnoxa fuit, ut Eſaias inquit: Væ qui prędaris, nã prędarionẽ parieris. Regino lib. 2. Otto præmittit Hattonem Fuldenſem abbatẽ, ad præparanda ſibi diuerſoria ſeu habitationes. Continuator Reginonis.

Adeldagus archiepiſcopus Hamburgenſis, Vnnoni ſucceſsit uolũtate regis Otthonis, cuius ſemper ad hęrebat conſilijs, eius intimus ac primus ſecretarius, quem ætas noſtra nocat cancellarium: quod miniſterium præſtabat ſumma fide tribus Otthonibus. Metrop. Crantzij lib. 3. cap. 16.

Ludouicus rex Germaniæ atq; Boiorũ, ex omni Boiaria peracto delectu Anaſsiburgum, nouam Boiorũ coloniam, ſe confert. Adſunt epiſcopi, monachorũ antiſtites, proceres Boiorum 15. Calend. Iulij, anno Chriſtianæ ſalutis 967. ibi decrerum omnium ſeutentia eſt, Vngaros Boiariæ regno eliminandos eſſe. Vires igitur ex uniuerſis Boiariæ prouincijs, ex Nariſcis, Boethis, Camabis, Vindelicis, Noricis, Vennonibus, Atheſinis, Styrijs, Venedis, Charinis, Carnis, cõtrahunrur: bellum Vngaris indicitur intento infeſtoque exercitu, utraque Danubij ripa proceres Boiorum in hoſtes contendunt. Ludouicus cum Burchardo Bathauenſi epiſcopo, Arabone præfecto, Anaſsiburgij ſubſtitit. Belli deinde periti omnes copias in tria agmina partiuntur. Luitpoldus Auſtriaci limitis dux, ripa Aquilonari, Meridionali uerò in parte Theodomarus archimyſta Iuuauenſis, Zacharias Cabonẽſis, Otto Fruxinenſis, cum monachorũ præſulibus Gũpoldo, Hartuico, Helnprechto, Vratislauiam uſq; procedũt, ibiq́; caſtra locant. Auent. lib. 4. Annal. Boiorum.

Legationibus poliricis perfuncti ſunt. Sic Fridericus Moguntinenſis miſſus eſt ab Imperatore ad hoſtes: uerùm malè legationẽ obiuit. Continuator Reginonis. Bernhardus Vuirtzburgenſis epiſcopus, imperatoria legatione Conſtantinopolim pro impetranda ſibi Græci imperatoris filia in matrimoniũ miſſus, in Achaia prouincia moritur. Hiſtoria Quedlinburgẽſis. Franco Rothomagẽſis antiſtes, à Carolo Simplice Frãcorũ rege ad Rollonẽ Normannorũ ducẽ mittitur, pro firmãdis inducijs, & bello cõponendo. Carnotenſis antiſtes Indurus camiſia interiori B. uirginis Mariæ, magnã edit ſtragem in hoſtes Normannos. Robertus Gaguinus lib. 5. Raguſei legati ad Vrſeolũ Venetorũ ducẽ, ab expugnatione inſulę Phari digreſſum uenêre: eratq́; legationis caput urbis antiſtes, per quẽ illi omnia diuina & humana Venetæ fidei tradiderũt. Sabellicus lib. 2. Ennead. 9.

Regna huius mũdi ſimul ſuſceperunt & adminiſtrarunt: ut Bruno archiepiſcopus Colonienſis unà cũ epiſcopatu Lotharienſem ducatum & regnũ ſuſcepit. Continuator Reginonis, Auentinus lib. 5.

More principũ cũ armis & equitatu proceſſerũt. Fridericus enim Moguntinenſis archiepiſcopus, & Rudhardus Strasburgẽſis, in caſtra Otthonis Cæſaris cũ apparatu bellico uenerũt: ſed facti fœdifragi, noctu ex caſtris clàm aufugiunt, ſeq́; hoſtibus Cæſaris coniungunt.

Bella geſſerũt uel per ſe, uel cum alijs. In Lõgobardia multi epiſcopi interfecti ſunt, cũ ſeſe Vngaris in Italiã irruentibus, unà cũ poliricis opponerẽt. Regino lib. 2. Henricus rex adiuncto ſibi Rutgero archiepiſcopo, Metenſem urbem obſedit. Cõtinuator Reginonis. Bruno archiepiſcopus Colonienſis, exercirũ Lotharienſiũ duxit cõtra Cunradum ducẽ. Continuator Reginonis. Eiuſdẽ factione Regnerus comes cõprehẽſus, ad Sclauos relegatur. Idẽ. Vualdo Cumanus epiſcopus, inſulam in Cumano lacu cępit, & munitiones in ea fundirùs euertit. Cõrinuator Reginonis. Epiſcopi Treuirẽſis, Coloniẽſis & Lutticẽſis auxiliares miſerũt copias Hẽrico I. cõtra Vngaros. Interſunt ei bello & Friſingenſis, Paſſauiẽſis, Tridẽrinus, & Ratisbonẽſis: item Moguntinẽſis, Hãburgenſis, Padebornẽſis, Oſnaburgẽſis, Mindenſis. Chronicon Mersburg.

Cum Græci Italiã uaſtarent, Iohãnes decimus exercitũ colligit, cui Albericum He-

truriæ ducẽ, magiſtrũ equitũ præfecit: eaq; ratione hoſtẽ Latio expellit. Bonfinius lib. 10. Decad. 1. Aquileienſis patriarcha Gregorius, bellũ gerit contra Saracenos. ibid.

Cum Otto in Calabria aduerſus Gręcos pugnaret, Auguſtenſis epiſcopus cũ multis alijs epiſcopis eſt interfectus. Item abbas Fuldenſis. Schafnaburgenſis.

Mediolanẽſis archiepiſcopus, Paraſſum Lombardiæ ciuitatẽ, in qua erãt Anthropomorphitæ, armis delet. Berg. lib. 11.

Ipſos Imperatores cõuiuijs lautiſsimis exceperũt. Sic epiſcopi Francię, Henricũ regẽ in ſuis ſedibus, regalibus planè cõuiuijs exceperunt. Continuator Reginonis.

Fidem Imperatoribus & regib. nõ ſeruarũt. Nã Guido Metenſis epiſcopus ſimulãs fidelitatẽ, próditor deprehenditur, atq; in Sclauos exulatũ mittitur. cõtinuator Reginonis. Similiter Guido Mutinẽſis epiſcopus, abbatia Nonãtula animatus, ut inquit Luitprandus, Hugonẽ regẽ Italię deſeruit, & multos ad defectionẽ mouit. li. 5. cap. 12.

Heinrico Bauarię duce reluctãte Cęſari, Abrahã epiſcopus cũ reliquis cõtra Imperatorem cõſpirauit. Schafnaburgẽſis. Adelbero Metenſium epiſcopus, Otthoni reſiſtit, nolens dedere ciuitarem. Sigebertus.

Sæpe etiã proditionũ miniſtros ſe præbuerũt. Hatto Mogũtinus archiepiſcopus, uiolata religione iuramẽti, Albertũ comitẽ circũuenit, eũq; Ludouico adduxit: is eũ capitali affecit ſupplicio. Eadẽ fraude Henricum Saxonẽ uoluit prodere: uerũ detecta fraus eſt per aurifabrũ. Luitprandus, Vuitichindus. Lãbertus archiepiſcopus Mediolanenſis, Sueuorũ ducẽ Iralis prodit ut occidatur. Luitpr. lib. 3. cap. 4. Ope atq; proditione Anſellini Laudunẽſis antiſtitis, Carolus regni gubernacula ex Lotharingia (cuius ducatũ gerebat) tanquam legitimus hęres recipere tentãs, ab Hugone qui Capetus appellatus eſt, capitur, atq; Aureliam in cuſtodiam mittitur. Robertus Ganguinus lib. 5. de geſtis Francorum.

Oppoſuerunt ſeſe armis Imperatoribus. Merenſis enim epiſcopus, Otthoni Cæſari aliquãdiu reſtitit, cum is ſuos hoſtes ſuperaſſet. Continuator Reginonis.

Obſides etiã dati ſunt epiſcopi. Frãci enim pro liberãdo ſuo captiuo rege Ludouico à Normannis, filium Lothariũ dederunt obſidem, cũ duobus epiſcopis, Hilderico Beluacenſi, & Guidone Syluanectenſi. Robertus Ganguinus lib. 5. de geſtis Francorum.

DE DONIS.

Dona miraculorum quidam habere crediti ſunt, ut Dunſtanus in Anglia: uerũ meræ fuerunt illuſiones, & præſtigiæ diabolicæ, contra inſtitutionem Dei.

Futura prædixerunt nonnulli. Hildebertum enim Moguntinenſem archiepiſcopũ, prophetię ſpiritũ accepiſſe, Vuitichindus teſtatur lib. 2. Briſtano Vuintoniẽſi epiſcopo ſucceſsit Elphlegus monachus, cognomẽtô Caluus, uir propheticus: qui cũ aliquãdo ordinaret in presbyteros tres monachos, Dunſtanũ, Etheluoldũ & Ethelſtanũ, cõpletis ſolennibus ait ad illos: Hodie corã Deo tribus uiris manus impoſui; quorũ duo pontificalem gratiã nanciſcentur, tertius uerò miſerabiliter peribit. Cui Ethelſtanus tanquã cognatione familiarior ait: Num ego ero pontifex? Non erit (inquit) tibi pars in ordine illo, neq; diu geres ueſtẽ illã. Ranulph. lib. 6. cap. 6. in Polychronico.

DE SYNODIS PRIVATIS.

Neceſsitate exigenre conuentus agebãt: ac Synodis interfuerũt Imperatores, ut Otho: Luitprandus. epiſcopi, abbares, & populus, ut ex Synodo Remenſi apparet.

Diaconi, ur in Syuodo Romana ſub Otthone.

Clerus interfuit Synodo cõtra Ioã. papã.

Populus. In Synodo enim Romana, Romanus quoque populus eſt, & fert de Papa ſenrentiã, præſente Imperatore. Luitpran.

Elegerunt aũt, uel depoſuerunt etiã nõnullos in Synodis. Remis enim Synodus cõgregata, deponit Arnulphũ, ac ſubſtituitur Gerbertus: poſtea uerò in altera Synodo, ibidem Gerbertus rurſum deijcitur gradu, & reſtituitur Arnulphus. Sigebert. Idẽ in Romana eccleſia, ſub Otthonib. geritur.

Dogmata examinari ſolita ſunt in Synodis. Verùm in hoc ſeculo dogmata ſub ſcãnis (quod dicitur uulgò) deliteſcũt: & uigẽt rixæ atq; iurgia, de epiſcopatuũ dignitate, ſucceſsione, facultatibus, alijsq; rebus non paucis futilibus.

DE BONIS ECCLEſiaſticis.

PRincipes quædam cõtulẽre. ut Ottho promiſit, omnia bona S. Petri ſe Romano põtifici redditurũ. Luitpr. li. 6. ca. 6.

Et facta eſt collatio ex liberalitare ſpontanea. Nam Othincarus ad ſacerdotiũ euectus, ampliſsimũ patrimonium in templorum uſus erogauit. Saxo Gram. lib. 10.

Ex iudicijs. Cuiuſdam enim Scirenſis comitis bona, eo quòd Bauariã Vngaris prodidiſſet, partim in fiſcũ relata, partim inter eccleſias diuiſa ſunt. Ottho Phryſ. l. 6. ca. 20.

Ex legatis & teſtamentis. Ipſe enim dux & archiepiſcopus Remenſis Bruno, quidquid in re mancipi haberet, per teſtamentũ Eccleſijs ſanctorum delegauit. Sigebertus.

Edmundus rex Angliæ, Glaſconienſem eccleſiam magnis prædijs & honoribus ditauit, & cõfirmauit donationem ſuam per priuilegium

priuilegium, aureis literis ſcriprum. Speculũ Vincentij li.24. cap.69. Otto ſecundus cõdito teſtaméto, atq; pauperibus & eccleſijs theſauro diſtributo, cõceſsit in fata. Metrop. Cranzij lib.3.cap.35. Er Bruno Verdéſis epiſcopus, hæreditaté quá à parentibus acceperat, Deo & Eccleſię cõſecrauit. In loco Vleſſem, nũc breuius Vlſſen uocát, monaſteriũ diuæ Virgini ac Iohanni baptiſtæ erexit, dicauit ac conſecrauit: ueteré ciuitaté uocant hodie Monaſteriũ. Allodiũ in Hidderdorp iſte contulit eccleſiæ, ſarcophagũ fecit excindi D. Mariano, plurima eccleſiæ ornamenta comparauit. dilexit enim decoré domus Domini, & illi amplificando diligenter in diebus ſuis inſtitit. ibidem lib.3. cap.36. Tépore Bernarij decimitertij eccleſię Verdéſis epiſcopi, cœpit eius eccleſiæ ſtatus maioré in modũ proficere, accedéte illi patrimonio nobilis uiri Vuigberti, immediati Bernari prædeceſſoris. Acceſſere largitiones Imperatoriæ, prouiſiones põtificales, & eleemoſynę ſanctorũ. Iá enim res omnes inclinauère Germanis, qui in eccleſias erant propenſiores quàm exteri reges. Idem lib.2.cap.30.

Ex rapinis. Luchardus comes Quedlinburgenſis, captus ab Otthone Cęſare, cogitur pro liberatione dare ex pręda, monaſterio Vualpeck decimam partem bonorũ ſuorum, anno 969. Chronicon Saxoniæ.

Varia auté eccleſijs ſunt oblata & donata: ut uillæ, prædia. Otto enim ſecũdus dato priuilegio, eccleſiã Oſnaburgenſem quibuſdã factis donationib. amplificauit, idq; ob preces Theophaniæ cõthoralis ſuæ, & ob reſpectũ optimi põtificis Ludolphi. Nomina prędiorum quæ elargitus eſt eccleſię Ottho Imperator, hęc ſunt: Apelderberch, Heſnouu, Linga, cũ curtib. & mácipijs adiacentibus: quæ adeò etiã memorato epiſcopo dedit in proprietaté, ut ſi uideretur illi, pro ſuo arbitrio alienaret. Quę res indicat, magis tũ Imperatoré, cũ daret, reſpexiſſe in perſonã epiſcopi, quàm eccleſiã, alioquin arbitriũ nõ permiſiſſet diſtrahendi. Datæ literæ in Logbarden, ſiue illã Longobardiã ſignauerit, ſiue locũ aliũ. Annus auté huius donationis erat 975. anno Imperatoris illius ſeptimo. Metrop. Crantz. lib.3.cap.17. Reynerius dux Arduennæ & Vueſtraſiæ, legitur in annalibus Echternacenſibus, cœnobio dono dediſſe pagos Pergen, Rodenacũ & Tremeten, anno currenre à nato Chriſto 915. cuius frater Richuuinus conſecratur in præſulé Argẽtoratenſem, anno 920. Lazius de Migrat. gentium, lib.3.

Decimę epiſcopis Polonicis cõſtitutę, ut Cromerus lib.3. teſtatur.

Tributa, uectigalia, Otto 1, uectigalia dat Oſnaburgenſi eccleſiæ. Metrop. Cranzij lib.3.cap.25.

Prætoria. Pontifices Bauarię, Iunauẽſis, Barhauenſis, Fruxinenſis, Salonenſis, Auguſtanus, Aichſterenſis, & ſubſequẽti ſeculo, Bambergẽſis, ingẽtia cõdidère: accepereq; Reginoburgij circũ ædes reguli Boiorũ prętoria, quæ ad huc ibidé noſtro æuo, & dux & hi epiſcopi poſsident. Fuit enim Reginoburgũ ſedes lõgo tépore regulorũ Boiarię. Sacerdoteſq; ſuperiores aulam principis Boiorum frequentes ſectabanrur: & ſtatis diebus quotannis cõuentibus iuridicis, cæteriſq; Boiarię concilijs intereſſe ſolebant. Auentinus lib.4.

Vſus bonorũ fuit, quòd inde epiſcopi & miniſtri ſuſtentationé neceſſariã, imò cum ſuperſtitio hoc ſeculo & degeneratio eccleſiaſtici ſtatus in politicũ in imméſum creſceret, habuerunt ſuperfluũ. Ná epiſcopi & bella gerere, & ſeſe armatos regibus, atq; adeò Imperatori Romanorũ opponere auſi ſunt: ut ſingula ſuo loco narranrur.

Pauperibus multa hoc ſeculo fuiſſe diſtributa, non eſt memoriæ proditũ. Ná epiſcopi pleraq; bona eccleſiæ, in magnificentiam ſuam, in bellicos apparatus, uel in nõ neceſſarias extructiones & ornatus templorum conferebant.

Captiuos interdũ redimebãt. Vngari enim multos ex hominibus noſtris (Capuanis ſcilicet) captiuos dùxerunt, in quibus redimendis ea expeudimùs, quæ infrà norátur: coronã argenteam magnam cum catenis argenteis, pocula argentea quatuor, thuribulum argenteum inauratũ, &c. Chronic. Caſsinenſ. lib.1.cap.58.

Pontifices Bauariæ ſacras ueſtes, ſericas, laneas, opes templorum, uaſa eccleſiaſtica, ſigna diuorum aurea, argentea, ſacraq;, ob tenuitatem ęrarij, egeſtatem populi, Vngaris contribuere, ac pacem ab eis redimere coacti ſunt. Auentinus libro 4 Annalium Boiorum.

Non licebat autem ad hæredes transferre bona eccleſiaſtica: quę quidé regula immota erat iſtius quidem ſtatus eccleſiaſtici, quo coniugium atq; œconomia omnis cõiugum, ex ordine eccleſiaſtico exploſa & damnata erant.

DE BIBLIOTHECIS.

In monaſterijs habuerunt bibliothecas, ut patet ex hiſtoria Odonis apud Vincentium lib.24. cap.55. uerùm hoc ſeculo non tam libros quàm ceremonias operoſas in templis atq; antris monachorũ, & Mauortia arma tractàuère.

DE SCHOLIS.

Byzantij ſchola philoſophica uiguit. Nam Simeon Bulgarorum rex, ibi à puero

uſq;

uſque, Demoſthenis rhetoricã & Ariſtotelis ſyllogiſmos didicit. Luitprand.li.3.ca.8.

Conſtantinus Leonis filius, Imperator Conſtantinopolitanus, Philoſophiæ rationem habuit, quæ penè in obliuionẽ uenerat. Ordinatis igitur doctoribus, diſciplinas iterum excitauit. Zonar. tomo 3.

In monaſterijs fuerunt ſcholæ. nã Adelbertus Lobienſis, Vuitichindus Corbeienſis ſcholæ rector eſt: teſte Trithemio.

Anglorum ſcholæ, quæ Romæ fuit, meminit Vincentius libro 24. cap. 65.

Louaniæ. Sub Heinrico imperatore, Louanienſe gymnaſium in Brabantia fundatur. Leua ciuitas Brabantiæ eſt, ubi uniuerſale ſtudium incœpit annò Salutis 926. à Iohanne duce Brabantiæ. Ciuitas hæc ſatis ornata eſt, non longe à Bruxella & Antuerpio ſita. Fr. Irenius li. 12. De ſchola Aulica inquit Balæus: Cum feliciſsimus princeps Alfredus Academiam ad Iſidis uadum inſtituiſſet, excellẽtis doctrinę uiros in ſuo palatio nutriebat, qui non modò literas illic profiterentur, uerùm etiam interpretationi Latinorum autorum ſedulò incumberent. Inter hos in aulã uocatus Vuerfridus, tanquam anteſignanus prænituit. Balęus 2. parte ſcript. Britanię, cent. 10. cap. 29.

Prope eccleſias fuerũt ſcholæ. Othincarum iuniorẽ Bremæ traditum ſcholæ, archiepiſcopus Adeldagus & ſuis manibus baptizauit, & ſuũ illi nomen, ut Adeldagus diceretur, indidit: quippe apud inſignes eccleſias, ab antiquo docti uiri fouebãtur, qui publicas ſcholas ſuſtinerẽt, priuſquam publica literarum gymnaſia, quæ nunc multa florent, per Chriſtianiſmũ erigerentur. Sed ea tempeſtate, quam nũc explicamus, ualuit uetus Eccleſiarũ cõſuetudo, ab uſq; Origene & Clemẽte & primis Eccleſiæ doctoribus traducta, quæ apud memorabiles eccleſias Antiochiæ & Alexandriæ ſuis tẽporibus docuerunt. Metropolis Cranzij libro tertio, capite 43.

DE CONSOCIATIONE ECCLESIARUM IN UNA ALIQUA PROUINCIA.

cleſiarum in una aliqua prouincia.

IN ꝓuincijs epiſcopi ſibi mutuas operas præſtabant, neceſſarijs officijs: maximè uerò ut ſuã dignitatẽ & opes cõſeruarẽt.

In primis autem celebrabant ſynodos prouinciales, atque ipſis ab alijs indicatis ſynodis interſunt. Heinricus ad Dingelfing, oppidum inferioris Boiariæ, in ripa Iſarę ſitum, concilium Boiorum conuocat. Interfuêre quinque Boiariæ primarij ſacerdotes, Hildebertus archimyſta Iuuauenſis, Iſengrinus epiſcopus Reginoburgẽſis, Gerardus Bathanenſis, Vuolframus Fruxinenſis, Nidhardus Sabonenſis, & Sarcolochus & Godbertus ſacrificuli, quos chorepiſcopos uocant, nuncij Vdalfridi Aichſtetenſis tum ægroti. Hoc concilio Arnulphus prędiorum Eccleſiaſticorum, quæ Vngari depopulati fuerant, ab alijsq; occupabantur, uſus fructus ſacerdotibus monachis reſtituit: templa, ſacras ædes refici, inſtaurariq; iuſsit. Maias & Caninas, item uicos, uineas, aliaq; prædia prope Titolios in Vennonum Atheſisque ualle, quæ adhuc ibi myſtæ Fruxinenſes poſsidẽt, Vuolframo reddidit. epiſcopos, monachos, ſacerdotes, quorũ quidã excuſſo ſeuerioris religionis iugo, populariter uiuere cœperant, ſub arctioris diſciplinæ iugum miſit. Auẽtinus lib. 4. Annalium Boiorum.

Monaſteria cõſecrabant. Sic epiſcopus Halberſtadenſis mouaſteriũ Vualbick prope Mansfeldium, & alia conſecrabat.

Cauebant ne bona Eccleſiaſtica abalienarentur. Sic Folco recepit abbatiam S. Vedaſti à Carolo rege, quam Balduinus comes inuaſerat: licet ab ipſo latrone hanc ipſam ob cauſam interficiatur. Regino li. 2.

Epiſcopos, presbyteros & monachos in ſua prouincia ordinabãt. Adeldagus Hamburgenſis archiepiſcopus, plures in Daniã ordinauit epiſcopos, quorum nomina quidem reperimus: ad quas uerò ſedes inthronizari ſint, non legimus. Exiſtimari autẽ poteſt, quòd pro rei nouitate nulli adhuc epiſcoporum certa fuerit ſedes deſignata: unde plantandæ ſtudio Chriſtianitatis, quiſque in ulteriora progeſſus, uerbum Dei tã ſuis quàm alienis prædicare certabant. Metrop. Cranzij lib. 3. cap. 38. Cunradus electus in abbatem Hirſaugienſis monaſterij, munus confirmationis ab epiſcopo ſuſcepit. Chron. Hirſaug.

DE CONSOCIATIONE ECCLESIARUM IN PLURIBUS PROUINCIJS.

ſiarum in pluribus prouincijs.

In prouincijs uni alicui ſubeſſe ſolebãt, nempe archiepiſcopo, ut moris erat: ſedes uerò eaſdẽ retinuerunt archiepiſcopi, quas ſuperiori ſeculo habuerunt, niſi quòd noui epiſcopatus ſubinde erecti atq; conſtituti ſunt. Nos in præſentia tantum aliquot indicabimus. Fuerũt igitur archiepiſcopatus

In Italia Rauennæ. Luitpran.

Mediolani. Landbertus Mediolanẽſis archiepiſcopus à Luitprando nominatur, & alijs in locis.

In Gallijs: ut Remis, ubi Falco, Heriueus & alij archiepiſc. fuerũt. Regino lib. 2.

Treueris. ibi enim Metẽſis epiſc. deligitur, ut extat in uita Adalberonis manu ſcripta.

In Germania. Moguntiæ. nam Fridericus & alij ibi archiepiſcopi extitêre.

Magdeburgi. nam Ottho ibi epiſcopatum erexit.

Ratiſponæ. Auentinus.

Laureati. Otto ſecundus capta ui urbe Bathiauenſi, ope D. Pilgrini Laureacenſis archimyſtæ, ſancit ut Pilgrinus, cæteriq; epiſcopi Bathauenſes, perpetuò ſint & nominentur archiepiſcopi Laureacenſes. Auentinus lib. 5. annalium Boiorum.

Coloniæ. Vuigfridi archiepiſcopi Colonienſis fit mentio in Continuatore Reginonis.

Bremæ, ubi archiepiſcopi uicina loca adminiſtrabant.

Tituli horum uſitati, ut & priori ſeculo erãt, archiepiſcopi, põtifices, archipręſules.

Porrò Rauennatis ſedes, ſecundus poſt Romanum archiepiſcopatum, archipræſulatus habebatur. Luitp. lib. 2. cap. 13.

Primas Alemaniæ ab Ottone cõſtitutus archiepiſcopus Magdeburgenſis. Faſc. temporum. Magdeburgenſi archiepiſcopatui ſubiecta eſt tota Vandalia, uſq; ad Panim fluuium. Epiſcopatus ſuffraganei quinq;, quorum Marsburgum & Cicenſis ad Salã conditæ urbes, Miſna ſuper Albim, Brandẽburgum & Hauelbergum ad interiora recedunt. Sextus Vandaliæ epiſcopatus eſt Aldenburgũ: hunc, ſicut cæteros, Imperator Otto Magdeburgẽſi primùm ſubijcere decreuerat, propter gentis cognationem: quẽ tamen Adeldagus Hamburgenſis archipręſul, Imperialis cancellarius, pro ſuo defendit, eo quòd terminis ſuæ eccleſię antiquis priuilegijs Imperatorũ eſſet cõprehenſus. Eſt autẽ Aldenburgũ, ea quæ Vandalica lingua Starigara, hoc eſt urbs antiqua dicitur. Helmoldus in Chron. Slauorum, cap. 11. & Vandalia Crãzij lib. 2. cap. 30. Et Irenicus lib. 3 Exegeſeos, cap. 38 ſcribit, epiſcopatũ Madeburgenſem ad Vueſtualenſes tranſlatũ à Vuittikindo. Otto primus, atq; eius uxor Editta, iterũ ad Magdeburgũ eũ reduxerũt: eiq; Otto ſex epiſcopatus adiecit, uidelicet Mersburgenſem, Miſnenſem, Cizẽſem, Brandẽburgenſem, Hamburgenſem, Poronẽſem. Ægitha, ſeu Editta imperatrix illic monaſteriũ S. Mauricij conſtruxit.

De Ratiſponẽſi inquit Auentinus lib. 5. Quòd hactenus Ratiſponẽſis epiſcopus curauerit Bohemos, nunc uerò proprium acceperunt epiſcopum.

Dania ab Otthone ſubiugata, & ad fidẽ conuerſa, in tres epiſcopatus eſt diuiſa, atq; Hãburgenſi metropoli ſubiecta. Helmold.

Epiſcopi ſe inuicẽ erudierũt. S. Vdalricus, qui poſtea Auguſtẽſis epiſcopus factus, epiſcopo Adelberano erudiẽdus traditur à cõſanguineis. Hart. Schedel, 6. ætate mũdi.

Cõmendabãt quoq; miniſtros. Nã Ratbodus ſanctæ Treuerẽſis eccleſiæ ac plebis ipſius humilis famulus, presbyterum quendam ſuæ eccleſiæ, Rudberto reuerendo S. Metenſis eccleſiæ antiſtiti commendat, ut ipſum in ſinum ſanctæ matris Eccleſiæ canonicè fouendũ ac regendũ ſuſcipiat. Hãc epiſtolã Gręcis literis hinc inde munire decreuimus, & annulo Eccleſiæ noſtræ bulla recenſuimus. Data Treueris, Idibus Octobris, Anno Dominicæ incarnationis 906. Indict. 9. Habetur & alia quædam epiſtola commendaticia Dadonis epiſcopi Viridunenſis, ad eundem S. Treuerenſis eccleſiæ archiepiſcopum: in qua ſcribit, ſtatutũ eſſe à ſanctis patribus, neminem clericũ alienum & ignotũ recipi ab aliquo epiſcopo, & inthronizari in ſua eccleſia debere, niſi habeat à proprio epiſcopo epiſtolã, quæ in Canonib. nominatur Formata. Ego in nomine Patris, & Filij, & Spiritus S. & in unitate S. Eccleſię, in qua Petro datũ eſt ius ligandi atq; ſoluendi, abſoluo Dado humilis epiſcopus, presbyterũ ad ruinã de ciuitate Viridunẽſi indict. 9. & licentiã do uobis N. uenerabilis archiepiſcope, inthronizandi eũ, in quacũq; eccleſia uultis ueſtræ parochiæ.

Ordinabant & regebant epiſcopos. Ad ordinationẽ enim Adalberonis Metenſis epiſcopi, antiſtites uicinarũ ciuitatum Treuerim, quæ eſt antiqua metropolis, confluunt, eũq; in ſedẽ Metenſis urbis præſulem cõſecrant atq; benedicunt. Acta Metenſiũ. Helimuuardus Mindenſis epiſcopus, cũ de maioris Eccleſię ſuæ conſecratione dubitaret, uicinarũ eccleſiarũ pontifices inuitaſſe fertur, Dudonẽ Padebornenſem & Dragonem Oſnaburgenſem, quo ſolẽnitate maiori res gereretur, qui & cõparuerũt. Metrop. Crãtzij lib. 3. cap. 32. Adeldagus Hamburgẽſis archiepiſcopus, omniũ primus in Daniã ordinauit epiſcopos: Heroldũ, in Sleſuicũ: Liafdagũ, in Ripã: Rembrãdũ, in Aruſiã. Quibus etiã illas cõmẽdauit eccleſias, quæ in inſulis erectæ fuêre in Fionia & Seladia & Scania, atq; in Sueonia. ibid. cap. 17.

Proficiſcebãtur ad Synodos uniuerſales, aut legatos eò mittere ſolebant. Sic ad Remenſe conciliũ ij maximè cõueniũt, qui cõprouinciales erãt. Ex uicinis enim prouincijs, q fama & dignitate honeſtiores eſſent, mittebant legatos, ut in ea ſynodo legitur.

In Synodis œcumenicis unus aliquis, aut plures ex archiepiſcopis ſolebãt præſidere. Ita in Remenſi Synodo Siguinus principalem obtinet locum.

In quæſtionibus difficilioribus ſolebãt abbates & monachos eruditos conſulere: ut in Synodo Remenſi uidere eſt, quæ poſtea ſubijcienda erit.

Excõmunicabãt eos qui anteceſſorib. iniuriã intuliſſent. Herineus Remorũ archiepiſcopus, unà cum alijs epiſcopis Vinemarum, interfectorẽ Folconis anteceſſoris ſui,

perpetuo

perpetuo anathemate damnauit. Regino lib.2. Epiſcopi Synodo congregata, Metenſes excommunicarunt, qui Bennonem epiſcopũ excæcauerant, & ſubſtituũt Adalberonem nobilem pro eo. Continuator Reginonis. Hugo filius Heriberti, qui pulſo Artaldo ſedem archiepiſcopatus Remenſis occupauerat, in Synodo omnium epiſcoporum iudicio damnatur. continuator Reginonis. Leo octauus reſtitutus ab Imperatore Romæ in Synodo, Benedictum inuaſorem ſedis deponit, & exuit omnibus gradibus, ſolo diaconatu relicto, perpetuoque eum exilio deſtinat. Continuator Reginonis. Luitprandus.

Reliquias ſanctorum curarunt, ac diſtribuerunt. Adeldagus enim uigilantiſsimus pontifex, reliquias ſanctorum, quas ab urbe Roma deportauit, magna per parochias ſuas diligentia diſtribuit. Corporũ ſanctorum Cyriaci & Cæſarij & Coronæ, Felicis & Feliciani, Coſmę & Damiani, paternamque ſacrorum cœtuum curam egit: ut Cranzius in Metropoli lib.3. cap.23 indicat.

Fuerunt tutores. Ludouico enim Arnulphi filio, ſeptimũ agenti annum, & iam in Imperatorem electo, Otto Saxoniæ regulus, & Hatto Moguntinus archiepiſcopus, tutores à Germaniæ proceribus eſſe iubentur. Auentinus libro 4. Annalium Boiorum.

DE CONSOCIATIONE, AC *mutuis officijs archiepiſcoporum.*

Miſerunt alijs doctores. Ericus enim rex Gothorum, à Bremenſi metropolitano expetiuit doctores: is uerò miſit ei duos prę ſtantes uiros, qui doctrinam in iſtis Septentrionalibus regnis ſtrenuè propagarũt. lib. 17 Gothicæ hiſtoriæ.

Archiepiſcopi ſimul electionem, & deſignationem, ſeu coronationem Imperatoris adiuuant. Moguntinenſis enim archiepiſcopus, Henrico imperatori diadema offert, Vuitichindus li.1. Ottone in Cæſarẽ deſignato, quæſtio oriebatur inter Treuirenſem & Colonienſem, utri cõueniret coronatio: ille antiquitatem ſuæ eccleſiæ ab Apoſtolis inſtitutæ, hic diœceſin complecti locũ coronationi deſignatum obtendens, tandem ea prouincia in præſentia demandatur Hildeberto Moguntinenſi archiepiſcopo. lib.3. ibidem. Otto tertius Aquiſgrani, à Iohanne Rauennate epiſcopo eſt unctus in regem. Schafnaburgenſis.

Principes & reges ſui officij admonent. Vdalricus enim epiſcopus Ottonem imperatorem incitat, & orat ut bellum aduerſus Vngaros ſuſcipiat.

Coniungunt operas in auxilijs expetendis. Nam Eualbertus archiepiſcopus Mediolanenſis, & Qualdo Cumanus epiſcopus, cum alijs Italiæ principibus, ad Ottonem mittuntur, ut Romanos Italosq́; à Berengarij, Albertiq́; filij eius tyrannide liberarẽt. Nauclerus uolum. ſecundo, Generatione 23.

Res etiam ineptas non rarò tractauêre, & ſibi inuicem cõmunicarunt. Halberſtadenſis antiſtes in celebratione Miſſarum, ſolennibus diebus utebatur logio, id eſt rationali: quod eſt indicium doctrinæ & ueritatis. Prærogatum eccleſiæ ſuæ, ex decreto papæ Agapiti, ſuggeſsit per epiſtolam Adalberi Mettenſis Hildeuuardo epiſcopo Halberſtadenſi: ut, quia erant in omnibus unum, communicaret etiam ſibi illud unum, quod erat ſibi ſolum. Cui ille reſpondit, unum indiuiduum eſſe: ſed quia unitatis charitas nihil patiebatur negare, miſſo ſimili, illud ſe ei communicare, ea propoſita conditione, ut neutri liceret ulterius ĩ ulli eccleſiæ illud transfundere: ſed hæ duę ſolæ ſorores, uno patre, una matre, una germanitate, uno gaudentes protectore, oculis ſponſi ſe apparent pudicè & honorificè: & ſi qua alteri ineſſet macula, aut ruga, alterius tergeretur uel corrigeretur extra. Expoſtulabat tamen pro hoc, uice laudandæ remunerationis, dari ſcilicet eccleſiæ ſuæ partem uel minimam ſanguinis protomartyris: qui ſanguis uera fide creditur pullulare in eccleſia urbis Metenſis, & reliquias glorioſæ Chriſti uirginis Glodeſindis. unde, ſicut per Salomonem dicitur, Funiculus triplex difficile rumpitur: hæc ipſa fraternitatis uuanimitas, uſq; in præſens inconuulſa utrinq; firmiſsimè ſeruatur. Acta Metenſium, in uita Theodorici cap.9.

Abuſi ſunt ſuo regimine: ideo ſępe petierunt ouiculæ, ſe liberari à tyrannide epiſcoporum. Sic mortuo imperatore Arnulpho, Morauj, qui Moemaro parebat, Eiſenricho transfuga inſtigante, ad Iohannem pontificem Romanum, ſtupris & auaricia infamem, legatos mittunt, grauiter ſacerdotum Boiorum mores accuſant. Eos cum Vngaris, alienis à religione Chriſti, amicitiam fœdusq; iniiſſe: Vngaros ut Italiam inuadant, ab his concitari. Inſuper illos per canes lupum deierare, cum Sueuis & Francis diſsidere, Sclauis inimicos eſſe, intolerabiles criminantur. pecunia deniq; Morauj, ſe ab iugo epiſcoporum Boiariæ redimunt: Quippe Iohannes archiepiſcopus, Benedictus & Daniel epiſcopi, oratores Romani pontificis, in Morauiam proficiſcuntur, Morauos à legibus myſtarum Boiariæ ſoluunt, Ipſis archimyſtam peculiarem deſignant: & ex una pontificiali prouincia quinq; cõficiunt,

ficiunt, reclamantibus Boiariæ ſacerdotibus. Nam Moraui hinc anſa arrepta Ludouico rebellāt, præfectis Boiorū obtemperare recuſant. Quamobrē Boij per Boiemiā, in commilitium ſecum Boiemis in Morauiam accitis, hoſtili animo tranſitum faciunt: unius mēſis ſpacio ferè totam regionē ferro, flamma, cæde, incēdijs, rapinis, fœdè deuaſtant: cum præda copioſa incolumes domum redeunt. Hatto archiflamen Mogūtinus, quinq; Boiorū pontifices, Ioanni urbis Romæ primario ſacerdoti literis cōqueruntur, ſe falſo & immeritiſsimò accuſari à Sclauis: Ioannem facinus indignum, aduerſum pietati Chriſtianæ & maiorum decretis commiſiſſe, liberè & apertè, multisque uerbis docent. Hortantur poſtremò, ut Morauos mendaciorum loquaciſsimos, corrigat: niſi Boiorum præfectis & epiſcopis pareant, fulmine ſuo terreat. Oportere primarium ſacerdotem plus tribuere Boijs, qui rem Romanam reſtituerint: quàm Morauis, qui Romanam maieſtatem uaſtant, & manubrio (ex facto huiuſcemodi legatorum) epiſcopi Romani occupato, à rege Ludouico deficere conentur. Boios tam ſacratos quàm populares, pietatis Chriſtianæ officio nulli gentis ſecūdos eſſe: à quibus nolint uelint, Sclaui Moraui ſub iugum mittentur. Auentinus lib. 4. Annalium Boiorum.

DE ROMANI PONTIFICIS *principatu & tyrannide, ſeu de operibus Antichriſti, in regimine Eccleſiaſtico.*

PRincipatum extulerunt pontifices Romani, uel in primis propter corpora Apoſtolorū. nā Luitprādus inquit: Ipſa inſignis & toto orbe notiſsima Roma, Papia inferior eſſet, ſi precioſa beatiſsimorum Apoſtolorum corpora non haberet. lib. 3. cap. 2. Deinde & reliqua fundamenta ſui primatus retinebant, quæ ſuperioribus ſeculis facta fuerant.

DOMINATIO SUPRA *alias eccleſias.*

In alijs regionibus epiſcopos conſtituūt. Ægidius enim cardinalis, epiſcopus Thuſculanus, miſſus à Ioā. 13. archiepiſcopos & epiſcopos in Polonia cōſtituit. Chron. li. 3.

Ad gentes nondum conuerſas miſerunt epiſcopos, ut eos pontificio charactere imbuerent. Sic Iohannes 14. Poloniæ regnū ad Papiſmum inuitauit, Ægidium Thuſculanum cardinalem illuc miſit, ut populū in ea fide confirmaret, diœceſes per regiones diſtingueret, epiſcopos ſua unctione cōſecraret, atq; ut ipſum pro eccleſiarū omnium capite agnoſcerent. Ab hoc tempore cœperunt campanis baptizatis peculiaria dari nomina. Quoniā ipſe Lateranenſis eccleſię campanę maiori, poſt Otthonis coronationē, ſuum tribuit nomen. Balæus centuria ſecunda Scriptorum Britanniæ.

Eccleſias pro libitu tollunt ac deprimūt. Iohannes pontifex Capuanā eccleſiam, ob Pandulphi principis merita, metropolitanam conſtituit. Blondus, Nauclerus, Sabel.

Acta Synodorum quibus ipſi non interfuiſſent, damnabant. Sic Romanus pontifex indigniſsimè tulit, Arnulphum Remenſem archiepiſcopum, in Synodo abſq; ſua præſentia & ſuffragio depoſitū fuiſſe: moxque ſtomachabundus eò ablegat Leonem, ut Synodo alia congregata, rurſum Arnulphum in locū collocet, recens electo repudiato. Ammonius lib. 5. cap. 46.

FALSI CULTUS.

Superſtitioſos ritus confirmarunt. Nam Odilo abbas Cluniacēſis, primùm inuenit feſtum omnium defunctorum, poſt feſtum omnium Sanctorū: quod ſanctum inſtitutum ad omnes eccleſias, Iohannes decimus ſextus pontifex approbauit, & obſeruandum tranſmiſit. Bergomenſis libro duodecimo.

In eccleſiarum extructiones nimis magnos ſumptus fecerunt. Sic eccleſiam primitùs totam, quam dictus Iohannes conſtruxerat, nouis trabibus cypreſsinisque contignans operuit tegulis: parietes uerò illius undique mirificè pinxit: pauimentum etiam ante altare beati Benedicti multimoda lapidum uarietate conſtrauit: ipſum quoque altarium argenteis tabulis per gyrum decorauit. Anteriorem quoq; faciem altaris ſancti Iohannis argenteam fecit: & crucem argenteam deauratam, haud exiguam, textumque Euangelij undique argento inaurato contextum, auroque & gemmis ornatum: coronas argenteas tres, calices quoque & thuribula, & uaria ornamenta Eccleſiaſtica, codicesque plurimos acuarios. Chronic. Caſsinenſ. libro ſecundo, capite 3.

REGNA HUIUS MUNDI, *& gloria eius.*

Ius creandi, inaugurandi, ſeu coronandi & deponendi reges, ad ſe traxerunt. Sic Iohannes 12. Ottonem, rebus feliciter contra Berengarium geſtis, Auguſtum proclamat & ordinat. Mar. Scotus, Continuator Reginonis. Cunradum & Henricum Imperatores, non exiſtimarunt inter Auguſtos connumerandos, quia benedictione Imperiali (ut loquuntur) caruerunt. Henr. Polonus. Henricus oblato ſibi imperio iurauit, quòd corona Imperialis nunquam ſuo capiti imponeretur: unde principes ipſum ad curiam citantes, per tres annos ſu-

ſtinuit excommunicationem. Tandem ſub forma iuris abſolutus, dum allegaret iuramentum quod fecerat: tulit Papa ſenrentiam, qua ſuſciperet imperium gubernandum: & quòd corona Imperialis capiti ſuo non imponererur, ſed in baculo anre eum porrarerur. Hetmánus Gigas. Leo octauus Otthonem primum Romæ coronauit. Bonfinius libro decimo, Decad. primæ. Gregorius v. Orthonem coronauir, & Auguſtum proclamauit. Bonſinius. Orthonem ſecundum coronat Iohannes pontifex. Blondus, Nauclerus. Iohannes duodecimns ſtaruit, ut Imperatot Auguſtus à papa Romano coronetur. Dolebant Romani, & uniuerſi Iraliæ populi, quod ad Germanos transferretur Imperium: proprerea Romani ponrifices Tranſalpinoa Imperatores, à Ludouico tertio uſq; ad Otthonem primum, deinceps Imperij corona inſignire noluerunt. Fuerunt enim hęc tempota pontificum ambitione, & ſæua (ut ita dicam) eorum tyrannide, infelicisſima. Põtifices namq; poſtpoſito Dei timore atq; diuino culru, inimicitias non minus, ac ſi eſſent tyranni crudeles, inter ſe exetcebant. Imperatores uerò ignauiæ dediti, ab induſtria, & Imperatorij nominis dignitate defecerant. Bergomenſis lib. 11. Iohannes 14 Otthonem 2 Romæ in Auguſtum coronanit. Balæus. Martinua Polonua ait, Benedictum ſeptimum id feciſſe.

Coronas miſerunt regibus. Sic papa regi Vngarorum mittit coronam. Bonfiniua lib. 1. Decad. 2.

Decreta politica ſanciunt. Quale eſt, Quòd Gregorius quintus Germanis ſolis illam libertatem eligendi Imperatorẽ Romanum conceſsit & confirmauit. Bõfiniua libro decimo, Decad. 1. Item: In primis ex conſtitutione Gregorij quinti ac Otthonis tertij, lege caurum eſt, ut is qui uirtute magis excelleret inter principes, Imperio potiretur, nec genere Imperialis apex propagaretur. Franciſcus Iren. libro tertio Exegeſ. capite 33.

Bella gerebant. Iohannes Rauennas papa, Pœnos Italia expulit, cuiuſdam iuuenis Pœni uafto conſilio. Luitptandus lib. 2. capite 14.

PACTA NONSERVANTES, *ſeditioſi.*

Fœdifragi plerunque fuerunt: ut Iohannea duodecimus papa, iutamẽrum Otthoni præſtitum, ſine fronte, aut corde potius, uiolat. Luitprand.

Deficiebãt ab Impetatore. papa enim Iohannes 12. contra iuramentum ab Otthone deficit, & Alberto hoſti ſe coniũgit, eumq; in ciuitatem recipit. Luitptand.

Imperatoribus & tegibus ſe opponebãt, & leui occaſione exilio. excommunicabãt. Iohannes enim papa Imperatori Otthoni recalcitrat, & contra ipſum armatus procedit: licet poſtea fortiiudine Cæſaris conſpecta, fuga ſibi conſulat. Luitprandus. Idem Benedictus facit, à ſolis Romanis electus: qui Romanos incitat, ne Imperatorem intromittant: ipſeq; Impetatotem & alios excommunicans, muros urbis aſcendit, & elatiori ſe animo, quàm Apoſtolicũ decebat, oſtendit. Continuator Reginonis.

Iutauerunt Imperatoribus. Nam periuria famoſi ponrifices Romani, cogebantur Imperatoribus fidem iuramẽto facere. Sic Iohannes papa Otthoni iuramenrum præſtat ſupra corpus Petri, ſe nunquam Berengario, & Albetto eius filio, auxiliaturum. Luitpr. lib. 6. cap. 6.

FVRES.

Bona Eccleſiaſtica furati ſunt. Nam Bonifacius 7. precioſisſima quæque è baſilica Petri ſuffuratur, ac Conſtantinopolim profugit. Vide quæſo, quanrum degenerauerint hi põtifices à maioribus ſuia, qui hanc rempublicam Chriſtianam tam amplam, tamq; magnificam, ſuo ſanguine conſignatam nobis reliquêre. Pontifex Romanus, ſacrorum pater & rex, ſacta ipſa furto abſtulit: & qui uindicare ſacrilegia debuerat, tanti ſacrilegij factus eſt auror. Hoc autem contingere in quauis republica cõſueuit, quando plus malorum hominum ambitio & auaricia ualet, quàm bonorum uirtus & grauitas. In clerũ igirur deligendi eſſent, quorum uita & doctrina ptobata ſit: nõ autem hi, qui cum nihil uirtutis aut teligionis habeant, ambitione & largitione ſibi potentiam quærunt. Platina de Vitis pontificum. Idem habet Radulphus lib. 6. cap. 10. qui addit, Bonifacium reuerſum Romam, oculos Iohannis cardinalis eruiſſe. Hęc ſcilicet omnia conueniunt Apoſtolico, Petrino, & columnæ eccleſiæ Romanæ.

MERETRIX BABYLONICA.

Fœdis libidinibus indulſerunt. Sic Ioannes papa libidinibus diabolo & hominibus notiſsimus, tandem in adulterio occiſus eſt. Luitprandus, Blondus.

Sacerdorum coniugia legitima diſtraxerunt. Nam Dunſtano Anglo, papa eiuſmodi crudeles literas tradit, ut coniuges ſacerdotes expellat. Polyd. Verg. lib. 6.

Eccleſiæ bona ſcortis dedêre. Iohannes papa Raineræ ſcorto nobili aureas cruces & calices dedit. Luitprandus lib. 6. cap. 6. Conuenit enim, meretricis præmia meretricibus diſtribui.

CRVDELIS IN SE ET ALIOS.

Alius pontifex, alterius decreta & conſtitutiones

tutiones

tutiones mutauit,id quod hoc ſeculo in primis accidit:ubi nō tantum uiui uiuos pontifices,ſed etiam uiui mortuos atrociſsimè ſunt perſecuti.

Seſe inuicē depoſuerūt,& execrati ſunt: id quod ſchiſmata, & ipſorum uitæ teſtantur. Theodorus enim papa, contra Stephanum papam ſentiens,reconciliauit ordinatos à Formoſo , quos Stephanus per uim intus Romę,& nō foris exordinauerat:nec tamen præſumpſerat eos iterū conſectare.

His recociliatis,Theodotus papę libros abrenunciationis reddidit, &igni concremari præcepit. Iohannes etiam Romanus papa,ad confirmādam Formoſi ordinationem , quam Stephanus depoſuerat , Synodum 74 epiſcoporum , præſentibus Francorum archiepiſcopis & rege, apud Rauennam congregat:& coram eis combuſta eſt Synodus, quā Stephanus in damnationem Formoſi fecerat.Spec.Vincentij lib.14.cap.58.

¶ Confirmatunt portò dominationem Romani pontifices, eis titulos nimis magnificos attribuentes.Sic Pontificem Luitprandus Romanum epiſcopum uocat ſummum pontificem , & uenerabilem papam: lib.6.cap.6.Cōtinuator Reginonis,Apoſtolicum.Luitprandus,ſedem Romanā nominat ſummā atq; uniuerſalē præſulatus ſedē:li.3.ca.14.Item uocat pontificem Romanum:Bonfinius,eum uicarium Chriſti nominat,lib.1.Decad.2.

Nimium honoris pontifici Romano exhibētes. Sic Stephanus Vngarorū rex,receptis literis ac priuilegijs papæ, quoties mētio Romani antiſtitis facta eſt, ſe inclinauit, & idem alios facere uoluit. Bonfinius lib.1.Decad.2.

Epiſcopatus ab ipſis petētes.Scribit enim Bonfinius,Geyſam petiuiſſe à pontifice Romano,ut Strigonienſem eccleſiā metropolitanam eſſe iubeat,ac cæteros epiſcopatus in Vngaria erectos ſua autoritate confirmet.lib.1.Decad.2.

Archiepiſcopatus à papa petētes.Sic Pilgrinus à Benedicto ſexto per duos ſacerdotes flagitat,ut ſe archiepiſcopum Laureacēſem declaret. In eam aūt ſententiam reſcribit: Dilectiſsimis in Chriſto filijs Ruperto Moguntino, Theodorico Treuerenſi,Alberto Magdeburgēſi patriarchę Germanię, Gerioni Agrippinenſi, Friderico Iuuauēſi, Adeldago Bremēſi archiepiſcopis, pariter domino Ottoni glorioſiſsimo Imperatori Auguſto,atq; nepoti ſuo pręcellentiſsimo, duci Boioariorū,cęterisq; omnibus epiſcopis,abbatib.ducibus, comitib. Galliæ atq; Germanię, Benedictus diuina gratia Apoſtolicę ſedis pōtifex , ſeruus autē ſeruorum Dei, in Domino ſalutē. Ob uetuſtatē Laureacenſe templū ab Iuuauenſium iugo ſoluit, præfectq; Salisburgio : illi dignitatem archimyſtæ reſtituit, quòd illic ab infantia religionis Chriſtianæ diuina ædes dicata ſit:ibique complures pro Chriſto mortem oppetierint : Pilgrinum,ſucceſſorem eius: epiſcopos Bathauenſes,archiepiſcopos perpetuò edicto deſignat : præſtareque decernit Iuuauenſibus archimyſtis : illis Pannonias , Noricum Ripenſe , Morauos , Vngaros , Auariam , Venedos addicit: his Noricum mediterraneum & Vindeliciam attribuit.Auentinus lib . 5 Annalium Boiorum.

Pallium ementes. Nam Hagerus Hamburgenſis pallium à Sergio papa accepit: ferulam uerò à Lodouico rege,filio Arnulphi.Metrop.Crantzij libro tertio , capite 1. Adeldagus pallium à Leone 7 accepit.Metrop.Crantzij lib.3.cap.16. Leo 7 , Saliſburgenſi detrahit Pallium,atq; id attribuit Bathaoienſi.Auentinus lib.4.

Appellantes ad Romanum. Vt factum eſt in controuerſia Iuuauienſis & Bathauienſis:de qua infrà de Schiſmatis. Auentinus lib.4.Idem fit in Synodo Remenſi.

Priuilegia ab ipſis petentes:quę quidem dedêre liberaliter. Nobili enim principalis eccleſiæ Padebornenſis monaſterio,unà cum libris priuilegijs plenarijs , alijsquo eccleſiæ ornamentis, concremato , Retharius epiſcopus ſolennes miſit nuncios Romam,tam ſummo pontifici,quàm Imperatori ibi tum agenti , detrimenta ſuæ eccleſiæ denuncians : omniaque priuilegia eccleſiæ ſuæ tam à Romanis pontificibus, quàm Imperatoribus conceſſa , poſtulauit innouari,quæ & innouata ſunt ab utroque principe Chriſtianiſmi,Papa & Imperatore,Calend.Ianuarij,anno Domini 1000.pōtificatus Sylueſtri , qui antè fuit dictus Gilbertus,anno ſecundo:Otthonis tertij, Imperij decimooctauo , qui fuit uitæ & regni nouiſsimus . Metrop.Crantzij libro tertio, capite quarto. Sergius papa , qui ferè per totidem annos ſeptem , à Formoſo cathedram tenuit Apoſtolicam, calumnias Adalgari miſeratus,priuilegia Hamburgēſis eccleſiæ innouauit : & omnia quæ à Gregorio & Nicolao prædeceſſoribus ſuis , Anſgario & Remberto conceſſa ſunt , roborauit.Adhæc,quia ſenecturis pondere grauatus , paſtorale officium obire non poterat, circumeundo,prædicando, epiſcopos conſecrando : dati ſunt ei adiutores à Papa, ad tam grandem prouinciam Aquilonarium regionum obeundam,uicini quinque epiſcopi , Emundus Halberſtadenſis (quem Euilpum diximus) Vuigbertus Verdenſis, Biſo Badebornenſis, Bernarij duo Minden

ſis & Olnaburgenſis, quorum ope ſenex fulciretur. Er quamuis Sergius priuilegia Hamburgenſis eccleſiæ renouauerit, idemque rentauerir anre illum Srephanus papa, qui omnia Formoſi acta reſcindens, Hermáno Colonienſi & Adalgerio Hamburgenſi archiepiſcopis, Moguntiæ conuentum indixerit, & Fulconi Remenſi archiepiſcopo uices ſuas commiſerir: quidquid tamen ibi decretum eſt, Hermannus facilè diſcuſsir: præſertim quòd ea répeſtare ſummorum pontificum execrabilis conrentio, aurorirarem eius ſedis facerer conremptiorem: in qua uir potens apud Imperatorem, & qui armis præualeret, facilè effecir quod uoluit. Ergo nec Sergij decrera ualuerunt, quo minus etiam poſtea Colonienſes archiepiſcopi, Bremenſem quaſi ſuffraganeum habuère, donec plenè ea res elucidarerur remporibus Alberti archiepiſcopi. Crantz. lib. 2. Metrop. cap. 24. Quidá Menſium pontificum honorati, ultra priuatum præſulum modum, plerunq; à ſede Apoſtolica rale conſecuti ſunr priuilegium, ſiue ob ſanctitatis gratiam, ſiue ob nobilitatis gloriam, ut ſalua metropolirani ſubiectione, archiepiſcopi fungerenrur officio & honore. Valo etiam pallij uſum meruir: ſed omnes ſingulari ſuæ dignirati, non in commune matri ſuę Eccleſiæ conſulentes, in diebus tantum uitæ ſuæ ſinguli hoc priuilegio potuerunr decorari. Theodoricus uerò & Adalbero, hác honoris prærogariuam rheſaurizauerunr, non ſibi duntaxat in præſentia, ſed poſteris & filijs matris ſuæ in perpetuum, faſtuoſæ eminentiæ illius ambirum accipieures. Geſta pontificum Merenſiũ, in uira Theodorici, capire decimo. Veneti ad Otthonem 1 Imperarorem, & Leonem 8 pontificem miſère: eſtque ea legarione impetrarum, ur Gradenſis eccleſia Venetiæ & Iſtriæ princeps & marer eſſet. Sabellicus lib. 2. Ennead. 9.

Doctores ab ipſis peréres. Frotho enim Daniæ rex, petit ab Agapiro Romano pontifice, ſibi doctores mitti. Saxo Grammaricus libro 9.

De monachis Polydorus Vergilius ita ſcribit: Atque ita per idem tempus, monachi in alia alibi ſacerdorum collegia uenerunt: ac deinde uelur iure ſuo, ubiq; gentium opes immodicas ſibi comparare cœperunt: quod poſteris damno fuit. Dũ enim monachi diuinis duntaxar rebus uacanres, hominum cœrum fugiebanr, ac ſolirudines, unde ſibi nomen uindicát, quęrebant: tum profectò monaſticæ uitæ inſtitutum ritè ſeruabant. Conrrà, ubi omiſſa ſolitudine, celebritarem colere, ubi diuitias recipere libuit, incredbile dictu eſt, quantum à maioribus ſuis degenerauerint. lib. ſexto Anglicæ hiſtorię.

Confirmarionem monaſteriorum à papa exegerũt. Anno 947, ab Agapero, Quedlinburgenſe cœnobium eſt confirmatum. Chron. Quedlinburg. Leo 22 abbas Tranéſis, à Sergio rertio priuilegium impetrat. Chron. Caſſ.

Coronationem à papis nimis ſuppliciter petebanr. Anno 973, Miecislaus Poloniæ dux, Lampertum Cracouienſem archiepiſcopum miſir Romam, peritum coroná: uerùm Romanus præſul ei denegauir, forrè quia ad culinam non ſatis attulêre. Balęus, Cromerus.

Iuramenta pręſtantes papæ: ut Ottho 1. Iohanni 12 iurauir, ſicur exrat Diſtinctione 63. cap. tibi domino. Eſtque hoc exemplar: Tibi domino Iohanni papæ, ego rex Ottho promittere & iurare facio, per Parrem & Filium & Spirirum ſanctum, & per hoc lignum uiuificæ crucis, & per has reliquias ſanctorum, quòd ſi permirrente Domino Romam uenero, ſanctam Romaná Eccleſiam & re rectorem eius exalrabo, ſecundum poſſe meum: & nunquam uitam, aut membra, aur ipſum honoré, qué habes, uoluntate mea, aut meo cõſenſu, aur conſilio meo, aut exhortatione perdes. Et in Roma nullum placirum aur ordinationem faciam, de omnibus quæ ad re aur ad Romanos pertinenr, ſine ruo conſilio. Et quicquid de rerra ſancti Petri ad noſtram poteſtatem uenerit, ribi reddam. Er cuicunque regnum Iralicum commiſero, illum iurare faciam, ut adiutor tui ſit, ad defendendam terram S. Petri, ſecundum ſuum poſſe.

QVI SESE OPPOSVERVNT *dominatui & tyrannidi Romanorum pontificum, ac contra Antichriſtum clamarunt.*

FVerunt autem pauci qui hac tempeſtate contra hanc dominationem pugnarunt: niſi quòd inrerdum doctores nõnulli aliquantulum hiſcere auſi ſunt.

In concilio Remenſi Arnulphus Aurelianenſis acertimè in primatum Pontificis inuehitur, cum accuſarenrur, quaſi damnaſſenr Arnulphum Remenſem, non prius re ad pontificem Romanum relata. capire 28. Quod quidem capur ſtudioſus Lector expender.

De Pontificum degeneratione, tantum Plarinæ unũ atq; alrerũ reſtimoniũ adſcribemus. Idé etiá accidiſſe põtificali dignitati dicere poſſumus. Sanctitare enim & doctrina, quæ nõ niſi magnis laboribus, conſummaraq; uirture cõparanrur, pontificiũ decus ſine ullis opibus primò quidé auctũ eſt, inter tot hoſtes & obſtinatos perſecu-

tores

tores Chriſtiani nominis: mox uerò, ubi cũ ipſis opibus laſciuire. cœpit Eccleſia Dei, uerſis eius cultoribus à ſeueritate ad laſciuiam, peperit nobis tantam licentiam peccandi, nullo principe flagitia hominum tũ cohercente hæc monſtra, hæc portenta, à quibus ambitione & largitione ſanctiſsima Petri ſedes occupata eſt potius quàm poſſeſſa. Platina de Vitis pontificum.

Item Sergius 3. Formoſi factionem perſequebatur, quòd antea ei impedimento fuerat, quo minus pontificatum conſequeretur. Vide quæſo, quantũ iſti degenerauerint à maioribus ſuis? Illi enim, utpote uiri ſanctiſsimi, dignitatem ultrò oblatam contemnebant, orationi & doctrinæ Chriſtianæ uacantes: hi uerò largitione & ambitione pontificatũ quærentes, & adepti, poſthabito diuino cultu, inimicitias non ſecus ac ſæuiſsimi quidam tyranni inter ſeſe exercebant: ſuas uoluptates poſtea ſecurius expleturi, cum nullibi extarent, qui eorũ uitia cohercerent. Platina de Vitis pontificũ.

Imperatores armis contra papas contumaces & periuros egerunt. Sic Ottho 1, Iohanne papa perfidè Romam tenente, & hoſtibus prodente, armis eum pepulit. Bonfinius ait: Vrbem Romam Ottho imperator ſæpe reuiſit, ut pontificum contumelias & uexationes quandoq; corriperet. lib. 10. Decad. 1.

Synodos cõtra papas celebrarunt, eosque depoſuerunt. Ottho enim imperator, Iohanne papa tyrannide & Sodomiticis ſceleribus Romanam ſedem commaculante, Synodum in urbe coegit, contra papam pronunciauit, eumq; tanquam indignum iſto loco depoſuit, alio ſubrogato. Luitprandus.

Puniuerunt Imperatores papas. Ita Benedictum illegitimè delectum in papam, non modò deponit Imperator & Synodus: uerùm etiã in exiliũ ut deportaretur Hamburgum, mandat. Blondus.

Romani Ioannẽ Narniẽſem, electũ in põtificẽ, cũ multa tyrãnicè aduerſum Romanos moueret, mox in principio eſt ab urbis præfecto, & quodam Rotfredo comprehẽſus, atq; urbe exactus, & in Cãpania cuſtodiæ mancipatus.

Adaldagus Libntium monachum S. Albani, Rugorum epiſcopum ordinat Francofordiæ. Continuator Reginonis. Non igitur tantum ſolis Romanis pontificibus id licitum fuit.

DE OFFICIIS POLITICI MAgiſtratus, *in iuuanda gubernatione & conſeruanda diſciplina Eccleſiaſtica.*

Imperatores, epiſcopi, & plebs Romana, ſimul elegerunt atq; conſtituerunt pontificẽ Romanũ. nã Cõtinuator Reginonis ſcribit, Iohannẽ Narniẽſem à plebe Romana electum.

In primis uerò Imperatores, ius & poteſtatem creandi Romanum pontificem habuêrẽ. Ius autem eligendi pontificem Romanum ideo Leonem Ottoni conceſsiſſe, ait Martinus Polonus: quia Romani ſubinde ſuos intrudebant. Romani igitur proceres iurant, ſe nunquam ordinaturos Papã ſine conſenſu atq; electione Imperatoris. Luitprandus libro 6. cap. 6. Leone papa mortuo, Marinus Sutrienſis epiſcopus mittitur ad Imperatorem in Saxoniam, ut quẽ uellet ſucceſſorem deſignaret: qui mittit epiſcopos, ut ſuo nomine Romæ deligant. Cont. Reg. Ottho 3. Brunonem, nepotem Cunradi, pontificem deſignat. Auent. lib. 5.

Romani proceres, Iohanne libidinum monſtro interfecto, Benedictum creant põtificem, non conſulto Imperatore: uerùm eius temeritatis poſtea graues pœnas dãt. Luitprandus. Bonifacium ſeptimum, patre Ferrutio, ciuem Romanum, ſiue iure ſiue iniuria tãquam minus canonicè electũ, Romani, 14 pontificatus menſe, Conſtantinopolim relegarunt: creatusq; eſt Benedictus ſeptimus. Blondus lib. 3. Decad. 2.

Imperatores ipſi epiſcopos dederunt & confirmarunt. Nam Landouardus Mindenſis epiſcopus, primus inter omnes anteceſſores ſuos, regalia ſuſcepit de manu Imperatoris Otthonis primi, anno 961. apud Forchem, 7 Idus Iunij. Cœpit tum ea res apud Imperatores, ut darent inueſtituram epiſcopis, & regalia, poſtquam Leo octauus omne patrimonium Imperij per Italiam reſtituit Imperio, in perſona dicti Otthonis primi. Ea tum uolentibus & cupientibus ſummis pontificibus, per Imperatores gerebantur. Et paulo pòſt hunc epiſcopum Imperator honorare uolens, baculum ei paſtoralem precioſum de lignis hebeni, beato Petro & eccleſiæ Mindenſi obtulit. Metropolis Crantzij lib. tertio, capite 33. Huic urbi (Aldenburgo) tum clariſſimæ, glorioſus imperator Ottho pontificem primum dedit, uenerabilem uirũ Marionem, ſubdens ei omnem Obotritorum prouinciam, uſq; ad Panim fluuium, & urbem Demyn: prætera ciuitatem Sleſuig, quæ alio nomine Heidebu dicitur, eiuſdẽ curæ commendauit. Ibidem cap. 31. Imperator (uel Ludouicus, uel Cunradus) Vuilhelmum in eccleſiam Monaſterienſem introduxit. Nec mireris, ab Imperatore cõſtitutum epiſcopum. Ferebant hoc illa tempora, quando etiam ſummorum pontificum conſtituendorum deijciendorumque habebant arbitrium. Non enim erat capitu

his (ut nunc) electio libera: non erat confirmatio Apoſtolica tunc neceſſaria. quē enim princeps delegerat, is erat pontifex conſecrandus à uicinis epiſcopis. Erat longa de hoc iure concertatio inter ſacerdotium & regnum. Hoc duo Henrici, pater & filius: hoc idem duo Frederici, auus & nepos, diu defendere ac tueri quęrebant. Sed uicit gladius Eccleſiæ, peruicitq́;, ut ius ſuum Eccleſijs relinquerent Imperatores. Metropol. Crantz.lib.2.cap.29. Conradus, ob electionem cleri & populi, ſine ſuo nutu factā, repudiat Lediadum, eiusq́; loco Vnni regalia iura archiepiſcopi Hamburgenſis tradit. Metrop. Crantz.lib.3.cap.5. Sic Imperator Ottho 3, in Germaniam reuerſus, Gniſon urbem primariam Polonorum, ad ſepulchrū D.Alberti (qui apud Boruſſos pro Chriſto mortem oppetierat) uotis ſuſceptis ſupplicādi gratia proficiſcitur, ſeptem prouincias pontificales facit. Gaudentium fratrem D.Alberti Boiemis archimyſtā deſignat. Auent.l.5.Annal.Boiorū. Miecislaus baſilicas nouē diuerſis locis ædificat, easq́; ſupellectili omnis generis pretioſa ornat, cenſibus & poſſeſsionibus locupletat: & in diœceſes diſtribuit, duas quidem ex his archiepiſcopis, nēpe Gneſnenſem & Cracouienſem: reliquas uerò, hoc eſt, Poſnanienſem, Smogorouienſem (quæ poſtea Bicinenſis, ac demū Vratislauienſis dicta eſt) Cruſuicienſem, quæ Vuladislauiam ſucceſſu temporis translata eſt, Plocenſem, Culmenſem, Lubuſſenſem & Camenenſem, ſingulis epiſcopis attribuit: ijsq́; decimas omnis generis frugū, de ſuis iuxtà ac nobilitatis plebisq́; agris, edicto perpetuò adſcribit, ita quidem, ut eæ decimæ poſt menſem ab eis qui dant, ad conſtitutum locum comportentur. Crom.lib.3. Otto III, paternæ auiæq́; uirtutis æmulus, Chriſtiana pietate rempublicam iuuit & auxit: uiros eruditos & amauit plurimùm, & excoluit, ingenuis diſciplinis condigna ſolatia largitus. Nec minus religioni intentus, antiqua templa diruta reformauit. Monaſterium illud Bauariç, Altaha nomine, ſub Arnulpho deſolatum, reconcinnauit. Pragenſibus per legatum rogantibus, Theodagum ſacerdotem, uirum dignum, & ab archiepiſcopo Moguntino conſecratum, antiſtitem dedit. Cuſpinianus in Otthone III. Seruantur in eccleſia Bremenſi literæ regiæ, quæ ſignant reſtanturq́;, regem Ottonem in ſua ditione regnum tenuiſſe Danicum, adeò ut etiam illi epiſcopos pro arbitrio donauerit, quod illa ætas regibus permiſit. Metropolis Crantzij lib.3.cap.17.

Epiſcopos ablegarunt ad propagandam doctrinam cœleſtem. Olaus enim rex Gothorum, à Mildredo Anglorum petit doctores, qui ipſi miſit Sigfridum archiepiſcopū Eboracenſem.lib.17.Hiſt.Gorth.

Doctores defendebant, & alebant. Hugo, Laudunenſi epiſcopo exuli, Veronenſem epiſcopatum ſtipendij loco conceſsit. Luitprandus lib.3.cap.11. Otto Imperator Leonenſem legitimè creatum pontificem armis defendit, atq́; reſtituit in ſedē. Blondus. Idem Ottho Ioannem 13 reſtituit, & in autores ſeditionis grauem pœnā ſtatuit. Idem.

Epiſcopos & presbyteros ſui officij commonefaciebant. Rutbertus archiepiſcopus Treuirenſis, & Richardus Tungrenſis epiſcopus, coram rege infidelitatis arguūtur: uerùm liberantur crimine. Continuator Reginonis.

Minus idoneos ab officio remouerunt. Sic Otto imperator, Romę in ſynodo Ioannem papam, ſeu potius Lenonem Romanum deponit: atq́; alium, Leonem nempe, ſubſtituit: item Benedictum, à Romanis electum. Luitpr. Conr. Reginonis.

Scelera & peccata epiſcoporum, & aliorum Eccleſiaſticorū prohibebant & puniebāt. Sic Ottho imperator periuros, Fridericum Moguntinenſem archiepiſcopū Hamburgum relegauit, ut habet Vuitichindus: uel Fuldam, ut ſcribit Continuator Reginonis: Rudherdum uerò Strasburgenſem, Corbeium miſit. uerùm eos poſtea in gratiam recepit. Vuitichindus lib.2.

Ab epiſcopis ſeu gubernatoribus eccleſiæ, malè ſentientibus, ad Synodū prouocabāt. Nicephorus à Polyeucto, patriarcha Conſtātinopolitano, ſibi prohibente cōiugiū, ad ſacerdotes & Senatū prouocat, qui pro Imperatore pronūciant. Zonar.tom.3.

Reſtituerūt iniuſtè expulſos. Otto enim Leonem octauum à Romanis profligatū, reſtituit in ſuum locū armata ui. Continuator Reginonis. Bergomenſis. Item Otto armis pellit Hugonis nepotem ex urbe Remenſi, per uim intruſum, & legitimum reſtituit. Vuitich.lib.3.

Imperatores punierunt malè electos. Sic Ottho imperator ſecundò Romam petit, Creſcentium obſidet: capit eundem cum duodecim urbis ſenatoribus cōſcijs, & ante urbis mœnia in crucē agit. Ioannē Placentium naribus amputatis, oculis exculptis, de Capitolio præcipitari iubet: Gregorium Eccleſiæ reſtituit: ſenatores pleroſq́;, qui cum Creſcentio conſpirarāt, in Saxoniam ſecum in exilium deportat. Auentinus libro 5.

Hortati ſunt politici ad receptionem doctrinæ, & ſuos & alios. Geyſa enim Vngarorum rex, miro ardore recepit & propagauit

pagauit apud ſuos Chriſtianam religionē. Bonfinius lib. 10, Decadis 1.

Synodos coegerunt, & eis interfuerunt. Ottho enim Imperator Romæ congregat Synodum contra Iohannem papam: & hortatur patres, ut ſinant unumquenque ſuam cauſam liberè dicere. Luitprandus.

Epiſcoparus inſtiruerunt. nam Geyſa epiſcoparum Strigonienſem inſtiruit. Bonfinius libro 1, Decadis 2.

Ottho Magnus epiſcoparum Magdeburgenſem erexit. Martinus Polonus. Adſcribemus autem locum ex Heinrico de Erphordia: Anno trigeſimo Otthonis, regalis abbatia in Magdeborch mutata eſt in archiepiſcopatū per Otthonem imperatorem. Quod intelligo, quanrum ad locū. Imperator enim monachos tranſpoſuit ad locū, ubi nūc ſunt ad S. Iohannē, & epiſcopatū de Vroſe ad locū eorū, & in alodiū ſuū trāſtulit. Ex quodam priuilegio Magdeburgēſi. Ottho primus ciuitatē Magdeborch in parochia Halberſtatēſi à fundamēto cōſtruxit, ſanctū Adelberrum ibi primum archiepiſcopum poſuit. In Citzi, Miſni, Mersbórch, Brādeborch, Hauelberch, Poznā epiſcopia fundauit in terris Sclauorum, quos ad fidem conuertetat, & gladio ſubegerat. Fecit autem hoc conſenſu Iohannis papæ in Synodo Rauennæ. poſuit igirur primum archiepiſcopū Magdeburgenſem Adelbertū: & epiſcopos ſub eo, Iordanē, primū epiſcopū Pozanenſem, Hugonem Cizenſem, Borchardū Miſnenſem, Boſonē Mersburgēſem, Dodilonē Brādēburgenſem, Cudonē Hauelbergenſem, conſecrauit: anno Dominicæ incarnationis nongenteſimo ſexagemooctauo. Henricus de Erphordia. Verùm Miſnenſem epiſcopatum ab Henrico Otthonis patre fundarum, ait Cranzius in ſua Metrop. lib. 3. cap. 11. Idem aſſeuerat Chronicon Hirſaugieuſe.

Templorū, monaſteriorum & xenodochiorum ædificationē, renouationē & conſeruationē iuuabant. Nā Henricus primus eccleſiā cathedralē in Engern in Vueſtphalia, tranſtulit in Vuallersleue. Chron. Merſſpurg. Mechtildis Quedlinburgēſe cœnobium, & S. Euſtachij Northuſæ, & in Pollebe in comitaru Mansfeldenſi ædificauit: inſuper arcem Ringelheim in monaſterium conuertit. Chron. Mersb.

Bona ſua eccleſiæ dabant. Vigerus comes, eccleſiam in Turnilan, cum omnibus quæ in eadem marchia habuit, poſt obitū ſuum S. Martino, & epiſcopo Moguntinenſi contradidit. Marianus Scotus.

Bonis eccleſiaſticis conſeruandis ſtudebant. Sic Carolus rex abbatiā Vedaſti abreptam à Balduimo, Folconi Remorum archiepiſcopo reſtituebat. Regino lib. 2. Cūradus comes filium Cunradum cum exercitu miſit, ut Gerhardum & Matfridum, qui poſſeſsionem S. Maximini & S. Mariæ ad Horrea uiolenter inuadebant, populſaret: id quod fecit. Ibidem. Otto imperator ad comitem, abbatiam Lauresheim petentem, dixit: Scriprum eſt, Nolite ſanctum dare canibus. Quod, quamuis à doctoribus ſpiritualiter intelligendum eſſe prædicetur, ego tamen ſatis me dare canibus ſanctum cenſeo, ſi monaſteriorum prædia, quæ à religioſis uiris Deo ſunt militantibus tradita, tulero, & ſeculo militanribus dedero. Luitprandus libro 4. cap. 15. Rodolphus rex ualdè ſeuerus extitit in cohercendis prædonibus Eccleſiæ Dei. Annonius lib. 5. cap. 42.

Reſtiruebant ablata. Sic duo Otthones Boiorum duces, Tigurinam ædem à duobus fratribus illuſtribus Boiariç comitibus (ita enim in diplomate appellantur) conſtructam, ab Vugaris combuſtam, quā proceres cū uxoribus, canibus & equis, aliquot annos incoluerant, monachis cum prædijs reddunt: Hartuicum prçficiunt, prophanos migrare iubent, annó noſtræ Saluris 979. Auent. lib. 5. annal. Boiorum.

Pauperes uiſitabāt. Petrus Vrſeólus dux Venetorum, ſæpe clanculum ægrotos uiſitabat, ipſorūq; inopiam uerbis & eleemoſynis ſubleuabat. Bergomenſis lib. 11.

Priuilegia dederunt. Otto primus renouauit, & literis inſeruit donationes eccleſiç Oſnaburgenſi factas, per fundatorem magnum Carolum. Adiecit priuilegio mercatum publicum, in loco Vuiddenbrugge: uectigalia inibi colligēda donat eccleſiæ Oſnaburgenſi, ob merita Drogonis, qui tū illi præfuit eccleſiç. Metrop. Crantzij lib. 3. cap. 25. Otto ſecundus imperator confirmat priuilegium monaſterij S. Vincentij, extra muros urbis Metenſis. Geſta pontificum Metenſium in uita Theodorici.

QVAE A' POLITICIS VIRIS, *contra ſuum officium & Eccleſiæ utilitatem geſta ſunt.*

IDololatricos cultus poſtularūt, aut cōfirmarūt. Sic Nicephorus Phocas ſemel poſito in Eccleſiam pede, ſubinde plura audet: poſtulat ut milites (erat enim militari ingenio præditus) in bello cadentes, in numerum martyrum referantur, & hymnis publicè colantur: uerùm miniſtri Eccleſiæ reſiſtunt, addita etiam ſuſpenſione eius à ſacra cœna ad triennium. Zonaras tomo tertio.

Baaliſmum inſtituerunt, uel obſeruarūt ipſi quoq; nimis ſuperſtitioſe. Robertus enim Occidētalium Francorū rex, filius Hu-

gonis Capetis,in magnis ſanctorũ feſtiuitabus,in aliquo regni ſui monaſterio,cũ monachis aut cantauit, aut cappam portando chorum rexit. Hic autem fecit illam ſequẽtiam de S. ſpiritu, S. Spiritus adſit nobis gratia. & illud reſponſorium de uigilia natalis Domini, O Iuda & Hieruſalẽ, nolite. Ranulphus libro ſexto, capite 15. in Polychronico.

Impias conſuetudines tolerarunt. Sic Henricus ante pugnam cum Vngaris, queritur, ſuos anteceſſores in toto regno Simoniacam hæreſin toleraſſe.

Bona eccleſiæ inuaſerunt,& ſuo fiſco addixerunt. Sic Balduinus comes, Atrebatis caſtrum, hoc eſt abbatiam S. Vedaſti, ſibi rapit & uẽdicat. Regino li. uigeſimoſecũdo. Romani metuentes imperatoris Otthonis aduentum, theſaurum Petri rapiunt, atque inde ſibi munitionem conducto milite comparant. Contin. Regin. Arnoldus Bauariæ dux, accepta poteſtate ab Henrico imperatore conſtituendi epiſcopos, in ſua regione, bona eccleſiaſtica hac occaſione ad ſe tranſtulit, ac militibus diſtribuit. Cuſpianus. Nicephorus Phocas, dona olim eccleſijs donata eripit, cauſans inopiam pecuniæ. Idem decreto ſancit, ne fundi eccleſiarum augerentur: cauſam prætendit, quia non conferrentur in eccleſiæ utilitatem à ſacerdotibus. Zonaras tomo 3.

Carolus Simplex, rex Francorum, edidit illud memorabile, ac religione plenum. Summi proceres prophani, locupletiſsimorum cœnobiorum opes, beneficio Regum acceperant, ac monachis tantum in ſumptum ſuppeditabant, quantum neceſſarius uſus poſtulabat: ex eisque ipſi deligebant, qui non Abba (nam id ſibi nomen uelut ampliſsimum arrogabant) ſed Decurio uocitaretur. permultas ætates is mos tenuerat. Iam epiſcoporum iura inuadebant. Simplex coacto concilio diuitias pontificum ſanctas eſſe conſtituit. Cœnobiorum libertas ſanciri nondum poterat, quòd eorum facultatibus Robertus magiſter equitum, ac Hugo, fratres, militem alebant, ac iam cum factionis ſuæ hominibus occupare regni ius contendebant. Paulus Æmylius libro tertio, de geſtis Francorum.

Anno 956, Arnulphus comes Flandriæ, (ſi quid credimus monaſteriorum Chronicis) multa cœnobijs detraxit, quæ ſuæ diuiſit nobilitati: ut cœnobio Gandenſi in pago Curtracenſi, Eliſachiam, Aldenghem & Holthem: in pago Methelentiſſi, Skelmas cum molis duabus: in pago Tornacenſi, Coloniam & Nielam: in pago Brachbantenſi, Meren, Craynham, Bellanicum, Bruggecinam, Milimam, Merſken, Aingham, Badingham, Morteſelam & Maſminam: in pago Flandrenſi, Bettinghem, Holtanam, Oſtold, Adinghem, Rodenborch, Baltreshandam, Lapſcuram, Velthem: in pago Menipiſco, Gontrengen, Gameghem: in pago Gandenſi, Haſs, Henthorp, Huſdine, Berghine, Vuaſinonaſterium, Merendram. Referunt & Marſianenſes, ablatas ſibi apud Bainas ab Arnulpho poſſeſsiones ſuas: quas eo defuncto, mox interceſsione Emmiæ reginæ, ab Lothario rege receperunt. Eandem ferè Bertiniani canunt cantilenam, quanquam illis penè omnia ante obitum reſtituerit. Iacobus Meyer in Chron. Flandriæ.

Eccleſiaſticis uiris iniutiam & damnum inferebant. Adelbertus Pabẽbergenſis Rudolphum epiſcopum Vuirtzburgenſem ab Eccleſia profligat, & poſſeſsiones Eccleſiæ diripit. Gerebat enim bellum contra Eberhardum ducem. Regino lib. 2.

Pulſis uel ſacerdotibus, uel canonicis, monachos ſubſtituerunt. Sigfridus enim dux Lotharingiæ (qui ducatum adminiſtrauit circa annum 980.) expulſis canonicis ex cœnobio Echternacenſi, monachos ſubſtituerat. Lazius de Migratione gentium lib. 3.

Erga epiſcopos & monachos nimis largi fuerunt. Aldeburgenſem epiſcoparũ Otto nimium locupletat, ita ut iſti epiſcopi ex iſtis bonis erga reges ac principes eſſent liberales. Dabatur, inquit Helmoldus, pontifici annuum de omni Vuagirorũ ſiue Obotritorũ terra tributũ, quod ſcilicet pro decima imputabatur, de quolibet aratro mẽſura grani, & quadraginta reſticuli lini, & duodecim nummi puri argẽti. Ad hoc unus nũmus, precium colligentis: Slauicum uerò aratrum par boum, aut unus conficit equus. De urbibus uerò aut prædijs, aut curtiũ numero, quę ad poſſeſsionem pontificis pertinebant, non eſt huius operis explanare, eo quòd uetera in obliuionem uenerint, & ecce noua ſunt omnia. Helmoldus in Chron. Slauorum, cap. 12.

Politica epiſcopis tribuerũt. Otto tertius Erponi Verdenſi epiſcopo permiſit, ut monetam ſuo nomine cuderet, mercatũ in loco eccleſię ſuę ſolennẽ haberet. Idẽ Imperator cõtulit eidẽ epiſcopo & ſucceſſoribus, uenationẽ ceruorum & ceruarũ, ſublimiũ ferarũ: qui fuit ab olim ſeruarus honor ſummis principibus. Extãt deſuper literę datæ anno 985. Pagum autẽ uenationis, Sturmiũ uocant. Metrop. Crantzij lib. 3. cap. 36. Sic Henricus Bauarorum dux, monachis uenationes indulſit. Auent. lib. 5.

Nimis multa tẽpla & monaſteria extru-

xerunt.

xerunt. Nam Cunradus rex eccleſiam cathedralem in Hartesborg inſtituit. Chron. Saxoniæ. A' Richardo Francorum duce, Fiſcanij cœnobium diuinæ Trinitati dicatum eſt. Itemque in ſuburbano Rothomagi Audœni templum, & in monte Tumba S. Michaelis monaſterium, mulris cœnobitis cumulatum. Mortuus eſt Richardus anno 996. Robertus Gaguinus de geſtis Francorum lib. 5. Hermanus dux in monte Luneburg, monaſteriū diuo iuſsit conſecrari Michaeli: quod monaſteriū inde in oppidum eſt translatum, ad eiuſdem montis pedem. Metropol. Cranzij libro tertio, capite 19. Gūtherus apud Tutogos nobiliſſima familia procreatus, in Boiaria Aquilonari, qua Boionicæ continuatur, in Noreta ſylua, particula Hercyniæ, Rinichnacum D. Benedicti monachis ædificauit, Altaichio inferiori addixit. Aribe quoque dynaſta Boiorum, in Boiaria, quæ eſt in Norico, Burgilum caſtellum ſuum in templum uertit, diuo Lāberto dedicat, traditq; ſymmiſtis D. Benedicti. accolæ à lacubus qui ibi frequentes ſunt, Soeum uocant. Henricus Boiorum dux, uniuerſa huiuſmodi templa largiter collocupletat. Auentinus lib. 5. Annalium Boiorum. Etheluoldus Vintonienſis epiſcopus duo egregia cœnobia extruxit: alterum Vintoniæ monacharum, alterum monachorum ordinis D. Benedicti, quod Burgum Petri nominãt, quia D. Petro dedicarum: eſt ad orientem ſolem locus in Northantonenſi comitatu, Lincolnienſis diœceſeos. Oſualdus uerò Eboracenſis epiſcopus cœnobium ordinis Benedicti extruxit in pago eiuſdem diœceſeos, quæ Ramiſia dicitur, quæ ad Elym inſulam proxima eſt. Polyd. Vergil. lib. 7. hiſtoriæ Anglicæ. Vrſeolus Venetorū dux primùm omnium pium & populare opus aggreſſus, ducariā domum cum templo teſtituit priuato ſumptu: ac maiore quàm antea apparatu, Euangeliſtę corpus incendio ſeruatum, nouo cōditorio intulit. Auteam tabulam Græcanici operis ad aram maximam dedicauit. Sabellicus libro 2. Enneadis 9. Edgarus rex Anglorum plus quàm quadraginta monaſteria conſtruxit: inter quæ Glaſconienſe, Abyndonenſe, Burgum, Torneyl, Ramegaye, Vuiltonienſe locupletauit. Sed apud Vuintoniam in nouo monaſterio, monachos loco clericorum primus inſtituit. Nā clerici laborē cleri fugientes, & bona Eccleſiæ pro libitu alibi cōſumentes, uicarios parum ad uictum habentes, locis ſuis conſtituerant: at cum ipſi moniris regis Edgari, epiſcopi Etheluoldi, ac archipræſulis Dunſtani minimè cotrigerentur, Rex ipſe præbendas clericorum prædictorum, præfatis uicarijs contulit. Sed & illi in perſonatum promoti uicarios ſibi facientes, facti ſunt peiores prioribus, unde Rex turbatus, annuente papa Iohanne 13, ex pulſis clericis, monachos ibidē introduxit. Ranulphus lib. 6. cap. 9. in Polychronico. Chronicon Saxoniæ teſtatur, Otthonē Imperatorē ſuſtuliſſe idolū Rerhre ex urbe Megapoli, atq; eccleſiam cathedralem eò extruxiſſe. Henricus Palatinus tēpore Otthonis 2 monaſteriū Lacenſe Treuerenſis diœceſis erexit. Secundus inde palatinus Sigifridus, monaſterium ad lacum condidit, & primum abbatem Giſelbertū cōſtituit. Nuēburg Palatini comites Rheni erexerunt, ut Alexander ait. Frāciſcus Irenicus lib. 3. Exeg. cap. 56. anno 940. Arnulphus Flandriæ comes, cum Gerhardo Cellenſi, & abbate Gandēſi, corpora diuorum Bauonis & Pharahildis, Lauduno Gandauū retulit. Iacobus Meyer in Chronico Flandriæ.

Monaſteria & eccleſias nimium ditarūt. Ita de Arnulpho, & monaſterio Teanenſi ſcribitur. Huius (Leonis abbatis) interuentu, conceſſus eſt ab eodē principe mons S. Eleutherij, monaſterium S. Mariæ de Cingla, pro paſcuis animaliū ipſius loci, & pro cędendis lignis in uſus uarios: fluuius etiā qui Ete dicitur, ab ipſo ortu ſuo uſq; ad Vulturnum flumē, ac deinceps Vulturnus ipſe uſq; ad pedes dicti montis S. Eleutherij, ſicut ad ius palatij ſui pertinebat, ut eſſent ipſę aquę in uſus monaſterij. Guaimarius Salernitanus princeps, per præceptū dedit curtem unam magnam, in loco qui dicitur Rota, cū domibus, ſyluis, arboribus, uineis, ſeruis & ancillis omnibus ad eandē curtē pertinētibus. Conceſsit item hic ipſe Guaimarius huic monaſterio mediam curtē in finibus Sarni, loco qui Lenciaria dicitur: cuius aliam medietatem Agenardus iam obtulerat beato Benedicto, cum omnibus ad eandem curtem pertinentibus. Hic fecit libellū Adelario Romano ciui de eccleſia S. Benedicti, ut quoties abbas uel monachi monaſterij Teani, pergerēt alicuius neceſsitatis gratia, Romā, eos in eadē eccleſia cum honore ſuſciperet, atq; retineret, quādiu neceſſariò ibi remorari oporteret, & annis ſingulis cēſus nomine denarios 60 monaſterio mitteret. Chron. Caſsinēſ. lib. 1. cap. 54. Itē à principib. Lādulpho & Atenulfo præceptū confirmationis accepit Iohannes abbas Teani. Aliud itē de curte petræ mellariæ, cū omnibus omnino pertinentijs ſuis: ipſam uerò curtē iam dicti principes, commutationis uice dederunt. Namq; curtē de Pantano prope Beneuentum à nobis acceptam, obtulerant in ſancta Sophia, quę ſcili

cet

cet huic monaſterio ſubiecta erat. Hic fecit libellũ Adelberto de Caſtello, Raineri filio, de curtib. quibuſdã huius monaſterij in comitatu Murinenſi, qui Perficeta dicitur, ad octingẽta iugera, reddentibus annis ſingulis cenſum 7 ſolidorũ. Alium etiam libellum fecit eidem Adelberto, de quibuſdam huius loci poſſeſsionibus, in fundo Adili. Idẽ uerò Adelbertus obtulit poſtea per ſcriptum huic monaſterio quaſdam alias curtes ſuas, quas in eodem fundo habebat. Chron. Caſs. lib. 1. cap. 57. Adelberto abbati Iohannes Neapoleos conſul & dux, præcepto ſuo confirmauit eccleſiã S. Cæciliæ intra Neapolim ſitam, in platea quæ dicitur Palmarum, olim ad monaſterium noſtrum pertinentem, cum omnibus omnino iuribus eius: cellam quoq; S. Seueri in Surrento, cum omni pariter ſubſtantia & pertinentia ipſius: cellam inſuper noſtram de Gentiana cum Gualdo, terris, ſyluis, & omnibus omnino in ipſo territorio ad nos pertinentibus: & ut in tota ciuitate Neapoli nullũ omnino uectigal monachi aliquando perſoluerẽt, iuſsit. Eodem tempore Agelmũdus quidã nobilis de Vicalbo, obtulit huic monaſterio curtẽ ſuã, quæ dicitur de Pranduli, cum omnibus pertinentijs eius. Aliam item curtẽ in Patenara, cum uineis & pratis, & omnibus pertinẽtijs ſuis. Omnia item quæ ſibi iure hęreditario competebant, in ciuitate Sorana, & in caſtro quod dicitur Sclaui. Chronicon Caſs. lib. 1. cap. 59. 60. & 63. Fuit etiam hac tempeſtate comes quidã nomine Elbertus. is omnia ſua Deo dedit; & in honore Mariæ, monaſterium cõſtruxit in uilla Vualciodoro, quam Moſa alluit in diœceſi Leodicenſi: idemq; monaſterium Metenſi eccleſiæ teſtamẽto delegauit, & Imperiali decreto in perpetuũ confirmauit. Villam etiam ſuæ ditionis eidem contiguam loco, Haſtoriã uocabulo, cum appendicijs ſuis, eidem coniunxit cœnobio. Geſta Metenſiũ, in uita Theodorici.

Adelſtanus ordine 24 Angliæ rex, Vulſtanum archiepiſcopũ Eboracenſem, ob ſingularem eius animi uirtutẽ, uitæq; ſplendorẽ, unicè amauit, eiusq; cauſa Eboracẽſem epiſcopatum plurimũ locupletauit: poſtremò magno imperio potitus, omne ſtudiũ ad religionẽ colendam ac pacem fouendã, ſuorumq; cõmodum augendũ contulit. quippe duo ædificauit cœnobia monachorũ ordinis D. Benedicti: alterum apud Meltoniã pagum Sariſberienſis diœceſeos, alterũ ad Micelneũ uicum Somerſeti comitatus, poſſeſsionibusq; utrũq; locupletauit. Polyd. Virgil. lib. 6. Item Heinricus Boiorũ dux (poſtea Imperator eius nominis ſecundus) ſacerdotes & monachos ditauit: ipſis uenationem quoq; indulſit. Contubernia ab Vngaris uaſtata erãt. Monachi arrepta occaſione ex paupertate, ſeuerioris religionis iugo excuſſo, licentius uiuere cœperãt: myſtæ & Auguſtiniani ex atris albi, ex laneis linei facti erant. Henricus cõſilio D. Gothardi, in Boiaria apud Altaichũ inferius nati, uiri perquàm eruditi atq; boni, templa uirorum & ſacratarum fœminarũ, qui labente diſciplina, difficile religionis obſequiũ interpretando detrectabant, reficit: hos ad caſtimoniarũ abſtinentiã arduam redigit. Manſee Noricorum ædem ab epiſcopis Reginoburgenſibus in paupertatem redactã, ſacris D. Benedicti, impoſito magiſtro redit. Idem Henricus Chiemenſibus uirginibus Gerpirgam ſororem, Bathauenſibus Helicam amitam præficit. Altaichium inferius, abdicatis popularibus myſtis, in ordinem D. Benedicti redigit: Polling reficit. Tigurinis D. Gothardum dat magiſtrum inuitis monachis, id contra inſtituta eſſe uociferantibus: Gotſcalco quoque epiſcopo Fruxinenſi, Gothardum, quòd alienæ incubaret prouinciæ, carpente. Quamobrem Gothardus ad Henricum redit, peruicaciam monachorum incuſat. Henricus Tigurinos petit, Eberhardum uel ingraris imponit. Deinde de integro Boiaria extruxit à fundamento Neoburgij, ſupra Angiloſtadium templum: alterum Reginoburgij, quod plumbo texit, & ueterem ædiculam nominamus. Tertiũ Mosburgij: illud ſanctis uirginibus, alia flaminibus popularibus dicauit. Cæteri Boiorum proceres uiri, fœminę, epiſcopiq;, ſecuti principem ſuum, pleraq; conſtruxẽre phana, annitente & opitulante pientiſsimo regulo. Angelbertus Fruxinenſium pontifex, extra mœnia urbis D. Stephani ædẽ ſymmiſtis Benedictinis ampliauit & tradidit. Sacerdotes inde ad ędem D. Viti, ad radicem eius montis migrare iuſsit, ubi adhuc ſunt. Gebhardus primus poutifex Reginoburgenſis, cum fratre Rapotone, Damaſia, & ab Hohenuuart oriundus, ſucceſſor D. Vuolfgangi, Prulam in agro Reginoburgẽſi, & Thierhaupten apud Licatios D. Benedicto, eiuſque conſecraneis dedicat. Adalbero & Valſcalcus fratres primorũ clariſsimi, Kuepachium non procul à Barro amne. Irmindruda ſoror D. Kunegundæ Auguſtæ, Vuelphonis ſecundi ſatrapis, Ambronum in Vindelicia & Boiaria & Altorf atque Rauensburgij in Rhetia ſiue Sueuia, uxor, ſacratas fœminas ex Altorf Sueuorum in Boiariam, ad Altonis monaſterium, & hinc monachos illuc tranſtulit. Garlitam uirginum maximam cæpit. Sub idem tempus Chunegunda, neptis Otthonis magni, ex

filia Richlyta, coniunx Friderici in Dieſſen & Andechs tetrarchę, D. Stephano & Aurelianis flaminibus collegium inſtituit. In eius ſepulchro nuper inuetus laterculus coctilis eſt, cui hoc epigrāma impreſſum eſt: Chunigunt peccatrix, huius loci dominatrix, iſtam conſtruens aulam, 2 Nonis Martij, obijt anno 1020. Auentinus lib. 5. Anual. Boiorum. Teſtatur & Saxoniæ Chronicon, Otthonem Cæſarem, Miſnenſem epiſcopatum fundaſſe, eiq́; regionem propriam attribuiſſe. Richardus Normāniæ dux, geſtarum rerum gloria pariter ac uirtutis fama præclarus, de religione Chriſtiana itidem bene mereri ſtuduit: quippe qui nonnulla condidit templa opere egregio, multiſq́; donarijs ea exornauit. Polydorus Vergilius lib. 6. hiſtoriæ Anglicæ. Pœnituit Alfredam cōmiſſæ cædis, priuigni Angliæ regis: quæ & ieiunio & uerberibus corpus ſuum afficiens, omne patrimonium, aut indigentibus hominibus partiendo, aut ſacras ædes ædificando, ſarciendoúe effudit quam ferunt duo condidiſſe monachorum cœnobia: unum Amisberiæ in pago Sariſberienſis diœceſeos, ordinis Cluniacenſis; & alterum ordinis diui Benedicti ad Vuheruuellum uicum, Vintonienſis diœceſis, & in hoc illam uitam egiſſe. Polydorus Vergilius libro 6 Anglicæ hiſtoriæ. Ottho Cæſar Magdeburgenſi monaſterio ſuum concedebat locum & bona, & inſuper libertatem: tantum ut quotannis ſibi equum & puerum tributi loco penderent. Chronic. Saxon.

Confirmarunt monaſteria. Atenulphus princeps, confirmat poſſeſsiones monaſterij Teanenſis. Continuator Regionis.

Priuilegia dederunt epiſcopis. Extat priuilegium eccleſiæ Oſnaburgenſis inſigne, quod Dodo fertur impetraſſe ab Otthone primo, iam tunc rege Romano, anno 938. Eximit hoc priuilegium eccleſiam ab omni onere, quod à præfectis aut dominicis nuncijs poſſet imponi. Daturq́ue in ſpecie nunc huic eccleſiæ, quod longo antè tempore ſuperiores Imperatores dabant Eccleſiæ uniuerſali. Firmauit hoc priuilegium rex manu, impreſſo etiam annulo, per inſtantiam Dodonis Oſnaburgenſis eccleſiæ pontificis. Metropol. Crantzij libro 3. capite 14.

Eccleſiaſticis uiris in negocijs politicis nimium poteſtatis attribuerunt. Nam interfuiſſe ipſos negocijs & conuentibus politicis, ſuprà eſt annotatum.

Gubernatores ex ſuperſtitione fiunt monachi. Anno 15, Otthonis tertij, Anfridus claruit. hic cum fuiſſet comes Bracuſpantium, non minus iuſticia quàm potentia ſeculàri famoſus, depoſito militiæ cingulo, tonſus in clericum, eò prouectus eſt, ut ordinaretur epiſcopus Vltraiectenſis. Heinricus de Erfordia. Petrus Vrſeolus, dux Venetiarum, officio ſuo renuncians, in diui Michaelis de Muriano, ordinis Camaldulenſium intrauit, ac religionis ipſius habitum ſuſcepit. Cuius exemplo Iohannes Maurocenus, & ipſe dux, permotus, monaſterium ſancti Georgij intrauit, idq́; maximis impenſis ædificauit. Bergomenſis lib. duodecimo.

Sacerdotum collegia inſtituerunt. Anno 925, Burienſe ſacerdotum collegium fundabatur per Ethelſtanum Anglorum regem. Balæus 2 parte Scriptorum Britāniæ, Cent. 10. cap. 34.

CAPVT VIII.

DE SCHISMATIBVS *ſub Ludouico.*

STRASBVRGENSIVM DISSIDIVM *cum ſuo epiſcopo.*

DIſsidium inter plebem Straſburgenſem, & epiſcopū eius loci Baltramium extitit, cum Ludouicus Imperij ſceptra teneret. Quæ uerò eius cauſa fuerit, non exprimunt hiſtorici. Id autem Ludouicus Imperator compoſuit, circa annum Domini 905.

SVB LVDOVICO.

MOraui peculiarem epiſcopum cupientes, ad Romannm præſulem ſcribunt, quantis Bauarorum ſacerdotum rapinis uexentur. impetrant autem à Romano legatos, qui in Morauiam uenientes, pontificali audacia, ex una pontificali prouincia, quinque conſtituunt. Bauarici porrò præſules indignè ferentes, ſuæ dignitati & reditibus tantum decedere: inſtigant principes, ut armis nouum conſilium diſturbetur. Hi prædæ cupidi, integrum menſem Morauos depopulantur: atque ſpolijs onuſti domum redeunt, multis hominibus trucidatis. Deinde uicinos quoque archiepiſcopos extimulant, ut hæc nequaquam patiantur fieri, ſuæ ſimiliter dignitatis rationem habentes. Hatto igitur Moguntinus archiflamen (ut eum Auentinus nominat) acriter cum Romano præſule de hoc facinore expoſtulat, & claudit epiſtolam hiſce uerſibus:

Alme

Alme pater mundi, dignus prænomine Petri,
Nomine quem ſequeris, utinam uirtute ſequaris:
Siſq; tuis ouibus protector uerus, & ipſas
Commendes Domino, cœlo qui præſidet alto.

Cum autem Moraui ſuum conſeruarent epiſcopatum, ſancti patres Eccleſiæ, incitatis politicis cum Vngaris, fœdera pacis contrahunt, ea cõditione, ut hi Morauos bello domitos, ſacerdotibus Bauaricis iterũ ſubijcerent. Sic ſcilicet potius ſanguinẽ Morauorũ ſitiũt, eoſq; hoſtibus mactandos offerũt, quàm ut ſuæ eminentiæ & redituũ aliquã iacturã fieri patiantur. Tandẽ igitur illi ſacerdotes Bauarici ad eum modũ uoti compotes fiunt, ut Morauia per crudeliſſimos Vngaros penitus uaſtata, nullum penè doctorem pietatis, uſq; ad Otthonem magnum (ſicuti uerba Benedicti 7. ſonant) habuerit. Simul autem uires Bauariæ tam fœdè attritæ ſunt, dũ iſti uicini traditi ſunt erucifigeodi, ut ipſi quoq; Bauari uix longo tẽpore reſpirare potuerint. Auen. lib. 4.

SVB CVNRADO ET ALIIS *diſſidium ac laniena mutua pontificum Romanorum, propter acta Formoſi.*

IOhannes x. acta Formoſi approbãt, & confirmat: uerũm Sergius non longo interuallo ſequens, repulſæ memoriam liuidiſſimo corde fouens, rurſum cœlum terræ miſcet: atq; ne non ſuo miti pectori, tanquam egregius Petri ſectator, & baſis eccleſiæ Romanæ, ſatisfaceret, Formoſi cadauer iubet terra erui, atque fœtida membra in iudicium ſiſti & condemnari: ac tandem aliquot digitis præciſis, & capite etiam amputato, truncum in Tyberim præcipitari, more planè non Apoſtolico, ſed pluſquam Neroniano. Sequeotes rurſum contra Sergium pro Formoſo pronunciant. Hoc modo iſtæ petræ in ſeſe inuicem collidũt, tum in uiuos, tum in mortuos pariter graſſantes. Et quis inficias ire poterit, eccleſiam Romanam hiſce temporibus ſuper immotas petras conſtitiſſe? Hæc quia ſuis in locis prolixius enarrantur, hic paucis tantum ſtringimus.

SVB HENRICO I.

NAta eſt inter Libentium Hamburgẽſem, & Bernarium Verdenſem, diſceptatio de Ramſola. Reiecta cauſa eſt ad Sergium pontificem per Oddonem, is uerò definiuit, locum in archiepiſcopatu Hamburgenſi relinquẽdum, idque in memoriam Anſgarij: qui fugiens ex incendio Hamburgenſi, ibi oratoriũ cõſtituerit, licet ille locus Verdenſi eſſet propinquior.

SVB OTTHONE I.

De ſchiſmate Romano inter Iohannem 12. & Leonem, atque Imperatorem Otthonem primũ, in capite de Cõcilijs agemus.

SCHISMA OB DIGNITATEM *pallij.*

Inter Gerhardum Laureacenſis eccleſiæ epiſcopum, & Heroldum Salisburgenſem archiepiſcopum, mota eſt uehemens cõtentio propter pallij dignitatem. Nam archiepiſcopus tanquam ſummo honore præcellens, eam dignitatẽ Gerhardo, utpote inferiori inuidebat. Contrà Gerhardus allegabat loci uetuſtatem & claritatem, in qua ageret epiſcopum: aiebat ibi docuiſſe Apoſtolos, eorumq; legatos. Deinde, in hoc loco inſignem martyrum multitudinem cubare. Tertiò, Batauenſem ac Laureacenſem pontificem, ſemper fuiſſe archiepiſcopũ Bauarorum, uicinarumque regionũ, donec Carolus Magnus Hunnis deletis, Arnonem Iuuauienſem epiſcopum, in collegium archipræſulum Bauariæ cooptaret. Quartò, nitebatur ſenrentia pontificum Romanorũ, quibus ita placuerat, ut Laureacenſis eccleſia ſuam retineret authoritatem & dignitatem.

Hanc litem ad Agapitum ſecundum præſulem Romanum Gerhardus, per Hadamarum quendam monachum perſcribit: is ut ſuam autoritatem in exteras eccleſias corroboraret, mox ſententiam magno ſupercilio fert: Laureacenſem deſignat archiepiſcopum, ac dignitatem pallij attribuit, atq; limites Salisburgenſi conſtitui. Tandem & horribili crepitu fulminis, anathema in inobedientes eboat. Otthoni inſuper ac Heinrico Boiorum ducibus mãdat, ut Gerhardi defenſionem ſuſcipiant, ſi Heroldus acquieſcere in ſuo decreto nollet. Extat adhuc Agapiti epiſtola, minas truculentas ſpirans.

Porrò nequaquam pacarunt fulmina papalia mentem Heroldi. Mox enim, quod nullo iuris prætextu obtinere poterat, armis conſequi ſtatuit. Init fœdera cum Cunrado duce, ab Otthone proſcripto: templa in ſubſidium belli expoliat: & cum ſuis uiribus potiri uotis ſuis non liceret, ad Vngaros ſe recipit, cum ſocio ſibi adiuncto. Hi Bauaros genti immaniſſimæ produnt, atq; pollicentur ſeſe futuros duces in uniuerſa Bauaria excindenda. Vngari prædæ opimæ inhiantes, innumerabili penè hominũ multitudine in Bauariam ſeſe effundunt, præeunte Iuda Heroldo, ſanctiſſimo & benigniſſimo (ſi dijs placet) archiepiſcopo. Sed Heinricus Boiorum dux Heroldum capit, atq; oculis priuat. Cunradus quoque Otthoni ſeſe dedit. Deniq; Vngari quoque ſternuntur: id quod ſuo loco exponitur. Hoc modo diremptum eſt Eccleſiaſticum præliũ, cruenta nimirũ cæde Vngarorũ, & interitu Heroldi. Auentinus lib. 5. Annaliũ.

IN ANGLIA.

SCHISMA DE PANE *Euchariſtico.*

Circa annum Domini 950, exorta eſt in clero Cantuarienſi, acris contentio de pane Euchariſtico. Alij enim aſſeuerabant, priorem panis ſubſtantiam remanere: & nihilominus ſimul ibi, iuxta uerba ipſius Chriſti; uerum Chriſti corpus porrigi & accipi: alij uerò pugnabant, recitatis uerbis Domini, priorem ſubſtantiam elementorum prorſus euaneſcere, atque tranſire in corpus Domini; reliquam tamen manere figuram panis. Hanc poſteriorem ſententiam Odo Cantuarienſis archipræſul, falſis miraculis, ſeu præſtigijs potius, conabatur obtinere, quàm ſolidis Scripturæ ſanctæ fundamentis.

ALIVD.

De coniugio ſacerdotum.

Poſtea, circa annum 975, mota eſt ibidem, Dunſtano archipræſule, diſputatio de coniugio ſacerdotum, quæ finita eſt tali modo: ut autoritate pontificis Romani, ac præſtigijs diabolicis, pronunciatum & actum ſit cõtra manifeſtum Dei uerbum, ut infrà de Synodis dicendum erit. Ranulph. Vincent. Antoninus.

ALIVD.

In monaſterijs, quaſi in proprijs arcibus ſuis, ſemper habitauit Eris: id quod perpetua hiſtoria Eccleſiæ Chriſti teſtatur. Hac tempeſtate Cantuariæ lis erat Serloni monacho Benedictino, cum auaris monachis alterius monaſterij in eadem ciuitate. Quę uerò materia eius rixæ fuerit, non indicatur. Ait autem Lelandus, iſtum Serlonem tam uehementem & acrem Satyram ſeu inuectiuam, carmine contra alteros raſos fratres ſcripſiſſe, ut ſtigmata uulnerum maiora nulla, uel ſerpentes ipſi quantumuis ſibilantes reliquiſſent. Tam enim ingenioſè arguta fuiſſe, quæ ſcripſit, Camarinam improborum mouẽs, ut uel faſtidioſo cuiuis, uel nauſeanti, aures iuxtà ac oculos facilè excitent. Vſus autem erat (ut ipſe fatetur) patrono ac defenſore Odone Cantuariorum archiepiſcopo. Balæus 2 Centuria Script. Britanniæ.

IN GRAECIA.

De iure electionis.

Sub Nicephoro Phoca, inter paſtorẽ ſummum ac primarios ſacerdotes contentio incidit, de iure eligendi epiſcopos. hi enim ſibi poteſtatẽ eligendi ac approbandi epiſcopos adſcribebant: ille uerò electiones iſtas, abſq; iudicio, & nõ ſine affectib. fieri cauſabatur. Ac uidetur nõ tãtũ hoc egiſſe, ut ipſe quoq; in conſilium adhiberetur: uerùm inſuper, ut ſumma poteſtas decernendi penes ſeſe conſiſteret. Eam uerò tyrannidem cum abhorrerent ac detrectarent reliqui ſacerdotes, res in aulã delata eſt, non ſine proditione ſummi paſtoris: qui fortè ſperauit, ſeſe regio ſceptro munitum, cæteris iugum ſuum impoſiturum eſſe. Verùm harpyię aulicæ ſua commoda captant. Nicephorus enim Phocas eo pacto certamen tollit, ut utriſq; libertatẽ eligendi epiſcopos, in uniuerſum eripiat, ſuęq; cancellarię uendicet: prodit è cancellaria edictum, regia autoritate munitum, ne quiſquam ſuo iniuſſu, in ullam eccleſiam mittatur. Defuncto igitur aliquo epiſcopo, ipſe, ſeu cancellarij ipſius, qui plerunq; rerum potiuntur, aliquos in uacantia loca ſubſtituebant, aulico nimirum iudicio idoneos. Iſtis miniſtris demenſum tribuit Nicephorus, magna ſapientia aulica ſcilicet, ut uix cutem ſuam (quod uulgò dicitur) ſuſtentare poſſent: reſiduum uerò ipſe ſibi uendicat & deuorat. Epiſcopos & miniſtros uerbi, iſti decreto reluctantes, amouet: ut nimirũ paci & tranquillitati Eccleſiæ conſulat. Nam aula iudicat eos ſeditioſos, qui ſuis cupiditatibus ex uerbo Dei obſiſtunt: pacificos uerò appellat, qui ad uẽti flatũ (quod dicitur) palliũ uertere, aulicorũq; molitiones pulchrè excuſare norunt. Hęc eſt illa aulica eccleſiarũ reformatio, uiſitatio & cura: nẽpe eius uaſtatio, & expoliatio. Zonaras in uita Nicephori & Zemiſcæ.

ALIVD.

DE NOVIS SANCTIS *certamen.*

Quàm ſint aulæ religioſæ, uel ex hac hiſtoria æſtimare licet. Imperator enim Nicephorus, arrepta licentia mittendi atq; inthroniſandi epiſcopos pro ſuo arbitrio, mox quoq; cum ſuis ſcribis ac politicis uiris, ipſam religionis formam præſcribere conatur. Cum enim exiſtimaret, robur Imperij, & pacem publicam conſeruari à uiris fortibus, qui arma gererent, neque dubitarent uitam ipſam pro communi ſalute profundere: decretum ſancit, atque Eccleſiæ miniſtris autoritate regia obtrudit, ut milites qui in bellis fortia facta ediderint, inter martyres publicè referrentur, atque inter alios martyres hymnis alijsque debitis honoribus colerentur. Nec dubium eſt, extitiſſe quoſdam palpones, qui tumido ore gloriati ſint, tum in hac, tum in præcedenti controuerſia, ipſos magiſtratus eſſe cuſtodes utriuſque Tabulæ, & eiuſmodi cœpta omnia ex ſingulari fauore erga religionem proficiſci. Verùm patriarcha & nonnulli primarij ſacerdotes, imò & politici quidam Deum timen-

tes, iſti impio Imperatoris edicto ſeſe opponunt, atq; triennio ab uſu ſacræ Cœnæ remouent. Hac conſtantia & grauitate, præpoſtera ſanctitas aulæ, & religionis deformatio retunditur. Zonaras in Nicephoro.

HIRSAUGIENSE SCHISMA *de electione abbatum.*

Graue diſsidium in monaſterio Hirſaugienſi excitatum eſt, propter electionem abbatis cuiuſdam. Hardfrido enim extincto, fratrum uoluntates in diuerſas partes ſunt diſtractæ. Alij enim Cunradum, alij uerò Euerhardum delegerunt abbatem. Cunradus autem tanquam à pluribus, & quidẽ canonicè uocatus, ad epiſcopũ proficiſcitur, confirmationem ſuæ uocationis impetraturus. Interea Euerhardus clenodia cœnobij, calices, cruces & ornamenta præcipua arripiens, ad uicinum comitem, iampridẽ bonis eius monaſterij inhiantem, perfert, atq; rogat ut ſuæ dignitatis habeat rationem. Comes lætatur ſibi occaſionem præberi, qua cum aliqua ſpecie poſſet bona collegij inuadere: ac titulo iuſtæ defenſionis Euerhardi munitus, ſuis centauris rapit, ſibiq; uendicat proxima & commodiſsima quæq; eius cœnobij bona. Inſuper prætendit, ſe iam bona à ſuis maioribus, à ſua domo abalienata, & fraudibus monachorum abſtracta, iure optimo repetere. Monachi paſsim epiſcoporum auxilia implorant: uerùm nihil conſequuntur. nam comitis potentiam pleriq; metuebant. Tandem Euerhardus, cum iam oppugnationem monaſterij, & uiolentam occupationem meditaretur, uita fungitur. Dehinc fratres in cœnobio trãquilliorem ſtatum nanciſcuntur: ſed bonis per uim ereptis, carere coguntur. Hæc facta ſunt anno 989, & aliquot ſequentibus. Tritenhem. in Chronico Hirſaugienſi.

CAPUT IX.

DE SYNODIS.

SUB LUDOVICO.

RAVENNATENSIS SYNODUS.

ANno Domini 903, ut Sigebertus & Vincentius tradũt, ſub Iohanne decimo (Martinus Polonus & alij nonnulli Nonum uocant) Rauennæ Synodus inſtituitur. Conuenerunt epiſcopi ſeptuaginta quatuor. Intereſt & Francorum rex unà cum archiepiſcopis Galliæ, ut Sigebertus ſcribit.

Materia quæ uentilatur in hoc conuentu, ſunt acta Formoſi pontificis. Decretum uerò eſt eiuſmodi: Perperàm à Stephano factum eſſe, qui cenſuit, eos qui à Formoſo ad ſacros ordines cooptati eſſent, denuò ordinandos eſſe. In huius rei confirmationem, acta Stephani publicè omnibus ſpectantibus cõcremata ſunt. Platina adiũgit, hoc quidem tum accidiſſe, quia pontifices à Petri ueſtigijs diſceſſerint (ô petras Eccleſiæ, & ô miſeras eccleſias Chriſti talibus petris affixas) & quia principes fuerint ignaui, neq; petulantes iſtorũ paſtorũ mores ſua autoritate & gladio correxerint: ac minatur ipſis ultionem diuinam.

GALLICANAE SYNODI *duæ, de bonis Eccleſiaſticis, & de Fulcone occiſo.*

CArolus Simplex concilium patrum iubet conuenire, fortè in urbe Remenſi: uerùm loci non fit mentio. Cauſa erat, quia profani proceres Eccleſiaſtica bona occupârant beneficio regum, qui de alieno plus æquo ſunt liberales. Ac nominatim Æmylius commemorat, eos cœnobiorum bona tenuiſſe: deinde tantum monachis præbuiſſe demenſum quoddam, reliquos reditus ſibi reſeruaſſe: tertiò, nomen abbatum tanquã ſingularem dignitatem, monachis in uniuerſum abſtuliſſe, ſibiq; adſcripſiſſe: tantum uerò ſuperiores monachos appellaſſe Decuriones. Quartò, inſuper iura epiſcoporum inuaſiſſe. Hæc cum alia ratione non poſſet Carolus, ob nimiã potentiam ſuorum ſatellitum, ſaltem Concilij autoritate ſperabat ſeſe in priſtinũ ſtatum reuocaturum & redacturum eſſe.

Statutũ autem eſt in hac Synodo, bona epiſcoporum ſancta eſſe oportere, quæ nefas ſit politicis dominis abalienare, atq; in prophanum uſum conuertere.

Cæterùm monachorum bona hocquidem tempore ad libertatem priſtinam retrahi non potuêre. Ratio fuit: quia clauam è manu Herculis extorquere perdifficile eſt. Nam Robertus magiſter equitum, & Hugo fratres, militem ex iſtis reditibus alebant: ac licet hiſce armis clàm regnum Franciæ ſperarent ſeſe adepturos eſſe, tamen aulica calliditate & ſuperbia præ ſe ferebãt, iſtos reditus in præſentia ſeruire paci regni Francici: ideo reſtitui nondum poſſe, tractandaq; iſta eſſe alio magis conuenienti tempore. Et habebant Hugo reliquiq; potentes, inter ipſos epiſcopos, quos gratia & beneficijs in ſuam pelliciebant partem, politicaq; conſilia in ſpeciem plauſibilia ſuggerebant, quibus definitionem de reſtituẽdis eccleſiaſticis bonis impedirent.

Dum igitur cum hiſce falſis fratribus, & politicorũ cupiditati ſeruientibus (ut ſem-

per

per reperire eſt non paucos eiuſmodi uentriloquos) rectè ſentientes grauibus adductis rationibus acriter dimicant : à quodam Vinemaro, qui non pauca rapuerat eccleſiaſtica bona, Fulco archiepiſcopus Remorum, in ipſa Synodo inrerimitur. Additur & altera propior ratio: quia Fulco Vedaſti cœnobium, quod Vinemarus tenuerat,& dulces reditus more aulico iſtorum temporum acceperat,iterũ ad ſuá eccleſiá adiũxerat. Hoc fuit illud facinus, quod aulicus prædo ſanguine ultus eſt.

Hòc modo patres turbati,è Synodo diffugiunt, uerentes ne & ipſi ab iſtis harpyis ſeu uulturibus,ueluti pauidæ columbæ,ſimul omnes interficiantur.

In parricidam autem tum quidem nihil ſuſcipitur à rege:quia factio iſtorum latronum, tenentium ſacra bona, nimis erat ualida.

Paulo pòſt iterum patres conuenêre. Aulici interea accuſationem contra Fulconem erant commenti,Fulconem nimirum crimen læſæ maieſtatis commiſiſſe: quia Vidonem in Franciam euocaſſet,ac promiſiſſet ſe eum in regem uncturum eſſe.

Territatur etiam congregatio patrum, quòd Vinemarus à Roberto iuſſus, Fulconem percuſſerit: propter iſtas igitur criminationes & tonitrua aulicorum, Vinimaro tantum aqua & igni interdicitur. Paulus Æmylius in uita Caroli Simplicis. Hęc accidêre circa annum Domini 905.

SVB CVNRADO.

IN ALTHAIM SYNODVS.

ANno Domini 916, duodecimo calendas Octobris, regni Conradi quinto, Synodus eſt celebrata in Althaim, pago Rhetiæ. præſto autem fuit Ortonenſis epiſcopus, legatus Iohannis 10. pontificis Romani. Decreta hæc annotantur:

Quiſquis regi fidem non ſeruarit, aut eidem rebellare conatus fuerit, diris deuotus eſto.

Erchingerus, quandoquidem cum ſocijs, uitæ regis, domini ſui, & Chriſti Dei inſidiatus eſt, à claſsibus Reipublicæ, armorumque exors eſto: in monaſtério captus, perpetuò arctioris religionis diſciplina ſcelus expiato.

Richuinus Argétoratenſis ædis occupator, Herigero Moguntino archimyſtæ ſatis facito. Quod ſi contempſerit, curia ſacerdotum exautorantor.

Epiſcopi Saxonum, qui præſtò eſſe recuſarunt, ſacrificijs abſtinentor, donec Romam ad eluendum facinus perueniant.

Erchingerus, Berchtoldus, Burckhardus, Arnulphus, quòd noſtro decreto non ſteterunt, nec dicto audientes fuerũt, in numero impiorum atque ſceleratorum habétor: nemo non eorum aditum atque ſermonem defugito, ne quid ex contagione incommodi accipiatur. Auẽtinus lib. 4 Annalium Boiorum.

SVB HENRICO I.

IN DINGELFINO BAVARIAE *Synodus.*

ARnulphus Bauarię dux, tranſactis rebus cum Henrico imperatore, & accepta poteſtate Eccleſiaſticarum rerum, mandat ut epiſcopi in ſua ditione cõueniant in Dingelfing, quod eſt oppidum inferioris Bauariæ, in ripa Iſaræ ſitum.

Epiſcopi autẽ Bauarici interſunt quinque, & alij nonnulli ſacerdotes. Hildebertus archimyſta Iuuauenſis, Iſengrinus epiſcopus Reginoburgenſis, Gerardus Bathauenſis, Vuolframus Fruxinenſis, Nitardus Sabonenſis: & Sarcolochus & Godbertus ſacrificuli, quos Chorepiſcopos uocãt, nũcij Vdalfridi Aichſtatenſis tum ægroti. Auentinus libro 4 Annalium Boiorum.

Præeſt autem deliberationi ipſe Arnulphus dux, & ſimul cum patribus decreta edit.

Prædia Eccleſiaſticorum, quæ partim Vngari depopulati erant, partim alij occuparant, epiſcopis ac monachis reſtituit.

Templis & ſacris ędibus reditus conſtituit, quibus reparari queant.

Fruxinenſi bona, quæ abrepta fuerant, reddit.

Epiſcopos, monachos, ſacerdotes rurſum intra metas diſciplinæ retrahit: quia nimis populariter in iſtis rerum omnium turbationib. uiuere didicerant. Auentinus libro 4 Annalium Boiorum.

DVISBVRGENSIS *Synodus.*

MEtenſes excæcarant epiſcopum ſuum Bennonem, uulgò Benedictum nominatum: quæ uerò tanti facinoris cauſa fuerit, non annotatur. Duisburgi igitur Synodus congregatur, anno Domini 927. in qua autores cædis, anathematis fulmine feriuntur: & ſubſtituitur Adalberus epiſcopus, ut refert Reginonis Continuator.

ERFVRDENSIS SYNODVS.

MAgnam epiſcoporum & abbatum Synodũ, Erfurdiæ in Thuringia celebratã eſſe, Schafnaburgenſis, Tritenhemius in Chronico Hirſaugienſi, Continuator Reginonis & alij ſcribunt: uerùm quæ cauſa, quæue ibi decreta ſint ſancita, nemo refert. tanta fuit hiſtoricorum inertia & ſocordia. Annum autem ſignant noningenteſimum trigeſimum quintum.

SVB OTTONE I.

BONNENSIS SYNODVS.

CElebrem fuiſſe Synodum Bonnæ, in qua uigintiduo epiſcopi conuenerunt, circa annum Domini 943. Continuator Reginonis, & Schafnaburgēſis referunt: ſed neq; cauſam, neq; euentum eius indicant.

INGELHEYMENSIS SYNODVS.

In Ingelheym Synodus à triginta quatuor epiſcopis habetur, anno Domini 948. Adſunt autem Ludouicus & Ottho reges: præſidet uerò, ut Continuator Reginonis notat, Martinus epiſcopi Romani legatus. Ottho Phryſing. eum Marinum nominat.

Primùm autem quædam ad utilitatem Eccleſiaſticarū rerum pertinentia, ſunt ſtatuta. Deinde, Hugonis filij Heriberti cauſa uētilatur. Nam is Artaldo archiepiſcopo, è Remenſi eccleſia expulſo, ſibi eam excellentiā arrogauerat: communi igitur Synodi iudicio, ob hoc facinus damnatur. Continuator Reginonis, Hermannus Contractus, Schafnaburgenſis, Ottho Phriſingenſis.

AVGVSTANA SYNODVS.

Anno 951, Auguſtæ Synodus uiginti quinque epiſcoporum colligitur, iuſſu Otthonis: uerùm quænam fuerit cauſa, non recitatur. Hermannus Contractus.

RAVENNATENSIS SYNODVS.
De cauſa Heroldi

Indignè ferebat Heroldus Salisburgenſis epiſcopus, Gerhardū Batauienſem pallij dignitate, à pontificibus Romanis ei cōceſſa, uti: idcirco quod honeſtis rationibus non poterat conſequi, fraude & ui conatur extorquere. Nam ut ſuprà dictum eſt de Schiſmatibus, Vngaros contra Bauaros excitat, atque cruentam hominum lanienam efficit. propter hanc pertinaciam & perfidiam, Iohannes 12 pontifex Romanus, conuentum quinquagintaquinque patrum inſtituit, qui uno ore Heroldum, propter tam crudele facinus anathematizant, atque omnem ei archiepiſcopi & ſacerdotis dignitatem derogant. Auentinus libro quarto Annnalium Boiorum.

IN INGELHEYM ALIA
Synodus.

Anno 958, in Ingelheym conſenſu Heroldi Synodus ſedecim epiſcoporum habetur, præſente Imperatore: ibi Fridericus Viennenſis archiepiſcopus ordinatur. præterea nihil adſcribitur à Continuatore Reginonis.

ROMANA SYNODVS.
De Iohanne duodecimo.

Pacata Italia ab Otthone primo; quem Iohannes duodecimus inuitârat precibus, ut Berengarium & Albertum expelleret: priuſquam domum reuertitur, iuramentum Ottho à pontifice accipit, quòd Berengarij & Alberti partes nunquam eſſet foturus. Sed Imperatore in Germaniam reuerſo, ilico papa fidem iuramenti uiolans, Albertum in urbem recipit. Deinde neglecta prorſus cura paſtorali, libidinibus fœdis, & omni ſcelerum genere, omnia polluit: adeò ut etiam Romani nonnulli Imperatorem hortarentur, ut reuerſus, ruinæ totius Eccleſiæ & politiæ ſubueniret. Redit igitur ad urbem optimus Imperator, monet pontificem ſui officij, dum adhuc eſt in itinere: uerùm lapidi uerba fiunt, quod dicitur. Cum autem uiderent ſcelerum ſocij, Imperatorem ingenti exercitu urbem cingere, malè conſcij papa & Albertus, fuga ſibi conſulunt: atque ad Hernicos Iohannem aufugiſſe, & in ſyluis more feratum aliquandiu delituiſſe, Platina commemorat. Ciues, iſtis ducibus diſsipatis, Otthoni portas aperiunt.

Hiſce igitur ad eum modum elapſis, Imperator nihil tyrannicè, nihil præcipitanter agendum ratus, conſilium de Synodo celebranda inijt: in qua controuerſia de Iohanne duodecimo, tam periuro tamque impuro pontifice, publica epiſcoporum deliberatione diſcuteretur. Huc acceſſerunt reliquorum Romanorum epiſcoporum, adeoq; totius populi preces. Fuerat enim inſania pontificis, & libido in conſpurcandis matronis & uirginibus, toti populo grauis.

Locus concilio deſignatur eccleſia ſancti Petri Romę: & quanta poteſt celeritate, ex uniuerſa Italia, Francia, Saxonia, alijsq; locis epiſcopos & uiros eruditos euocat Imperator. idq; factum eſſe ait Sigebertus, anno Domini 963: Tritenhemius, 964 annotat. Strada nongenteſimum ſexageſimū ſecundum.

Ipſi igitur concilio præſedit Imperator Ottho II Adeſt etiam populus Romanus. Epiſcoporum autem catalogum recenſet Luitprandus libro ſexto, capite ſexto. Ab Italia, pro Engelfrido Aquileienſi patriarcha, quem in eadem urbe languor repentè, ut fit, ortus arripuerat, Rudolphus diaconus: Vualbertus Mediolanenſis, Petrus Rauennas. A' Saxonia, Adeldagus archiepiſcopus, & Landohardus epiſcopus Numēdenſis (Tritenhemius habet Mindēſis) A' Francia, Orgerius epiſcopus Spirēſis, Bubtus Parmēſis. Ab Italia, Luitprādus Cremonēſis, Hermenaldus Regēſis. A' Thuſcia Cōradus Lucēſis, Euerarius Ariciēſis, Piſanus Senēſis, Florētius Peſtruēſis, Petrus Camerinenſis,

meriẽſis, Spoletinus Romanus, Gregor. Albanenſis, Spolerinus, Sico Hoſtienſis, Benedictus Portuenſis, Lucidus Canenſis, Theophylactus Prænestinus, Vuido Sylue candldæ, Leo Velitrinenſis, Sico Blebenſis, Stephanus Serenſis, Iohannes Nepeſinus, Iohannes Tyburtinus, Iohannes Forocludenſis, Romanus Ferenrinenſis, Iohannes Normenſis, Iohannes Berulenſis, Martinus Sutrinus, Iohannes Narnienſis, Iohannes Sapinienſis, Iohannes Gallacenſis, Phalarenſis, Alaterenſis, Ortanus, Iohannes Anagnienſis, Trebenſis, Salibatinus, Tarraconenſis, Stephanus cardinalis archipreſbyter titulo Balbinæ, Dominicus titulo Anaſtaſiæ, Petrus titulo Damaſi, Theophylactus titulo Chryſogoni, Iohannes titulo Equitij, Iohannes titulo Suſannæ, Petrus titulo Pammachij, Adrianus titulo Calixti, Iohannes titulo Cæciliæ, Adrianus ritulo Luciniæ, Benedictus titulo Sixti, titulo quatuor Coronatorum, Stephanus titulo Sabinæ, Benedictus cardinalis archidiaconus, Iohannes diaconus, Bonoſilius diaconus, Cardinalis primicerius, Georgius ſecundicerius, Stephanus adminiculator, Andreas Arcarius, Sergius primicerius defenſorum, Iohannes ſacellarius, Stephanus, Theophylactus, Adrianus, Stephanus, Benedictus, Azo, Adrianus, Romanus, Leo, Benedictus. Irem Leo, & Leo ſcriniarij, Leo primicerius ſcholæ cantorum, Benedictus ſubdiaconus & oblationarius, Azo, Benedictus, Demetrius, Iohannes; Amicus, Sergius, Benedictus, Vrſo, Iohannes, Benedictus ſubdiaconus, ſubpulmentarius, & Stephanus archiacolytus, cum omnibus acolyris & regionarijs. Ex primatibus Romanæ ciuitatis, Srephanus filius Iohannis Superiſta, Demerrius Melioſi, Creſcentius caballi marmorei, Iohannes cognomento Nuzina, Stephanus de Muza, Theodorus de Ruſnia, Iohannes de primicerio, Leo de Camirzuli, Richardus, Petrus de Canaparia, Benedictus cum Bulgamino filio ſuo ex plebe: Petrus, qui & Imperiola eſt dictus, aſtitit cum omni Romanorum militia.

Quomodo uerò res ipſæ in hoc Concilio ſint tractatæ, Luitprandus fide digniſſimus teſtis, pulchrè exponit cap. 7. in eodē libro: quæ huc adſcribimus.

His itaque reſidentibus, ſilenriumq́ue ſummum renenribus, ita ſanctus eſt Imperator exorſus: Quoniam decorum eſſet tam claro ſanctoq́ue Dominum papam Iohannem intereſſe Concilio, quur tantum declinauerit cœtum, uos ô ſancti patres conſulimus: quibus communis labor eccleſiaſticus, ac cōmmune negocium exiſtit? Tunc Romani pōtifices & cardinales, presbyteri ac diaconi, cum uniuerſa plebe dixerunt: Miramur ſanctiſsimam prudenriam ueſtram, nos hoc uelle percontari, quod nec Hibericos, nec Babylonicos, nec Indicos incolas latet. Nam hic iam de illis eſt, qui ueniunt in ueſtimentis ouium, intus autem ſunt lupi rapaces: ita apertè ſæuit, ita apertè diabolica pertractat negotia, ut nihil circuitionis utarur. Imperator reſpondit: Iuſtum nobis uidetur, ut accuſationes nominatim exprimantur: deinde quod agendum eſt, communi conſilio pertractetur.

Tunc conſurgens Petrus cardinalis presbyter, ſe uidiſſe illum Miſſam celebraſſe, & non communicaſſe, teſtatus eſt. Iohannes epiſcopus Narnienſis, & Iohannes cardinalis diaconus, ſe uidiſſe illum diaconum ordinaſſe in equorum ſtabulo, non certis temporibus, ſunt profeſsi. Benedictus cum cæteris condiaconis & presbyteris dixit, ſe ſcire, quòd ordinationes epiſcoporum ptecio faceret, & quòd annorum decem epiſcopum in Tudertina ciuitate ordinaret. De ſacrilegio non eſſe neceſſe percontari, dixit: quia plus uidendo, quàm audiendo ſcire potuiſſemus. De adulterio dixerunt, quod oculis non uiderant, ſed pro certo ſcirent, uiduam Rainerij, & Stephanam patris concubinam, & Annam uiduam cum nepte ſua abuſum eſſe, & ſanctum palatium lupanar & proſtibulum feciſſe: uenationē dixerunt publicè exercuiſſe: Benedictum ſpiritualem patrem ſuum lumine priuaſſe, & mox mortuum eſſe. Iohannem cardinalem ſubdiaconum uirilibus amputatis occidiſſe, incendia feciſſe: enſe accinctum, galea & lorica indutū fuiſſe, teſtari ſunt. Diaboli in amorē uinum bibiſſe, omnes tam clerici quàm laici acclamarunt. In ludo aleæ, Iouis, Veneris, cæterorumq́; dæmonum auxilium popoſciſſe dixerunt. Matutinas & canonicas horas eum non celebraſſe, nec ſigno crucis ſe muniuiſſe, profeſsi ſunt.

Hiſce criminibus adijciantur & illa quæ Luitprandus præcedenti capite enumerat: quòd iuramentum Imperatori, ſupra ipſum corpus Petri præſtitum, non ſeruarit: quòd aureas cruces & calices S. Petri, ſcortis diſtribuerit: quòd Zachæum, uirum reprobatum, diuinarum atque humanarum literarum inſcium, conſecrarit epiſcopum, & Vngaris deſtinarit, ut ſuis concionibus ipſos contra Imperatorem inſtigaret. Nunc porrò quæ Luitprandus narrat, audiamus.

His, inquit, auditis, Imperator quia Romani

mani eius loquelam propriam, id eſt Saxonicam intelligere nequibant, Luithbrando Cremonenſi epiſcopo præcepit, ut Latino ſermone hæc Romanis omnibus quæ ſequuntur exprimeret. Surgens itaque ſic cœpit:

Perſæpe contigit, & nobis expertis credimus, ut in dignitatibus conſtituti, inuidorum infamia maculentur. Diſplicet, bonus malis, quemadmodum & malus bonis. Atque hoc rei eſt, quòd hanc in papam accuſationem, quam modò Benedictus cardinalis diaconus legit, & nobiſcum fecit, amphibolam retinemus: incerti utrum è zelo iuſticiæ, an impietatis liuore proruperit. Vnde, ſecundum dignitatis autoritatem mihi indigno conceſſo, omnes obteſtor per Deum (quem fallere, etſi uult, nemo poteſt) ſanctamque eius genitricem, intemeratam uirginem Mariam, perq; precioſiſsimum Apoſtolorum principis corpus, in cuius hæc recitantur Eccleſia, ut nulla in dominum papam iaculentur conuicia, quæ non ſint ab ipſo patrata, atq; à uiris probatiſsimis uiſa. Tunc epiſcopi, diaconi, clerus, & cunctus Romanorum populus quaſi uir unus dixerunt: Si non, & quæ per Benedictum diaconum lecta ſunt, hiſque turpiora & ampliora Iohannes papa indigna commiſit facinora, non nos à peccatorum uinculis abſoluat Apoſtolorum princeps beatus Petrus, qui uerbo cœlum indignis claudit, iuſtis aperit. Simus anathematis uinculo innodati, atque in die nouiſsima, in ſiniſtra parte poſiti, cum eis qui dixerunt Domino Deo, Recede à nobis, ſcientiam uiarum tuarum nolumus. Quod ſi fidem nobis non adhibetis, exercitui domini Imperatoris ſaltem debetis credere, cui ante quinque dies enſe accinctus, clypeo, galea, lorica indutus occurrit: ſolus Tyberis qui interfluxit, ne ſic ornatus ab exercitu raperetur, impediuit. Mox ſanctus Imperator dixit: Tot ſunt huius rei teſtes, quot ſunt noſtro in exercitu bellatores. Sancta Synodus dixit: Si placet ſancto Imperatori, mittantur literæ domino papæ, ut adueniat, ſeque ex his omnibus purget. Tunc eidem ſunt literæ tales deſtinatæ.

¶ Summo pontifici & uniuerſali papæ, domino Iohanni, Ottho diuinæ reſpectu clementiæ Imperator Auguſtus: cum archiepiſcopis Liguriæ, Thuſciæ, Saxoniæ, Franciæ, in Domino S. Romam ob ſeruitium Dei uenientes, dum filios ueſtros Romanos, ſcilicet epiſcopos, cardinales, presbyteros, diaconos, & uniuerſam plebem de ueſtra abſentia percontaremur, & quid cauſæ eſſet quòd nos eccleſiæ ueſtræ, ueſtriq; defenſores uidere noluiſſetis: talia de uobis tanquam obſcœna protulerunt, ut ſi de hiſtrionibus dicerentur, uobis uerecundiam ingererent. Quæ ne magnitudinem ueſtram omnia lateant, quædam uobis ſub breuitate deſcribimus. Nam ſi cuncta nominatim exprimere cuperemus, dies nobis non ſufficeret unus. Noueritis itaque, non à paucis, ſed ab omnibus, tam ueſtri quàm alterius ordinis, uos homicidij, periurij, ſacrilegij, & ex propria cognatione, atque ex duabus ſororibus incæſti eſſe accuſatos. Dicunt & aliud auditu ipſo horridum, diaboli uos in amorem, uinum bibiſſe: in ludo aleæ, Iouis, Veneris, cæterorumque dæmonum auxilium popoſciſſe. Oramus itaque paternitatem ueſtram obnixè, uenire, atque ex his omnibus uos purgare non diſsimuletis. Si fortè uim temerariæ multitudinis formidatis, iuramento uobis affirmamus, nihil fieri præter ſanctorum Canonum ſanctionem. Data VIII idus Nouembris.

Hanc epiſtolam quum legiſſet, huiuſmodi apologeticũ ſcripſit: ¶ Ioannes epiſcopus, ſeruus ſeruorum Dei, omnibus epiſcopis: Nos audiuimus dicere, quòd uos uultis alium papam facere: ſi hoc facitis, excommunico uos de Deo omnipotenti, ut non habeatis licentiam ullum ordinare, & Miſſam celebrare.

Cum hæc epiſtola in ſancta Synodo legeretur, aduenerunt qui prius defuerant religioſi: à Lotharingia, Henricus Treuerẽſis archiepiſcopus: ab Aemilia & Liguria, Vuido Muzienſis, Gezo Tertonenſis, Sigulfus Placentinus: quorum conſilio domino papæ ita reſcribunt.

Summo pontifici & uniuerſali papæ domino Iohanni, Ottho diuinæ reſpectu clementiæ Imperator Auguſtus: ſed & ſancta Synodus Romæ ob ſeruitium Dei congregata in Domino, Salutem. Præterita ſynodo, quæ celebrata eſt VIII Idus Nouembris, literas uobis direximus, in quibus accuſatorum ueſtrorum uerba, atque accuſationis cauſæ continebantur. Rogauimus etiam eiſdem literis magnitudinem ueſtram, quemadmodum iuſtum eſt. A' uobis non quales temporis qualitas, ſed inconſultorum uanitas expoſcit hominum, literas accepimus. Non ueniẽdi ad Synodum rationabilis eſſe excuſatio debuit. Sed & præſentes magnitudinis ueſtrę debuerunt nuncij intereſſe, qui aut ægritudinis, aut certè difficultatis cauſa ſatisfaceret, ſanctã uos ſynodũ declinaſſe. Eſt & aliud ueſtris in literis

in literis ſcriptum, quòd non epiſcopum, ſed puerilem inepriam ſcribere deceret. Excommunicaſtis enim omnes, ut non habeamus licentiam canendi Miſſas, ordinandi eccleſiaſticas diſpoſitiones, ſi alium Romanæ ſedi conſtitueremus epiſcopum. Ita enim ſcriptum erat: Non habeatis licentiam ullum ordinare. Nunc uſque putauimus, imò credimus, duo negatiua unum facere dedicatiuum, i niſi ueſtra autoritas priſcorum ſententias infirmaret autorum. Nos uerò intentioni ueſtræ, non uerbis reſpondeamus. Si ad Synodum uenite, & obiecta purgare non differtis, autoritati ueſtræ proculdubio obediemus. Sed ſi, quod abſit, uenire, & obiecta uobis capitalia crimina purgare diſſimulatis, quum præſertim uos uenire nil impediat, non maris nauigatio, non corporis ægritudo, non itineris longitudo: tunc excommunicationem ueſtram paruipendemus: eam potius in uos retorquebimus, quoniamquidem iuſtè facere poſſumus. Iudas Domini noſtri IESV CHRISTI proditor, imò uenditor, cum cæteris prius ligandi atque ſoluendi poteſtatem à magiſtro in hæc uerba acceperat: Amen dico uobis, quæcunque ligaueritis ſuper terram, &c. Quamdiu enim bonus inter diſcipulos fuit, ligare atque ſoluere ualuit: poſtquam uerò cupiditatis ueneno homicida factus, uitam occidere uoluit: quem poſtea ligatum ſoluere, atque ſolutum ligare potuit, niſi ſe ipſum, quem infœliciſsimo laqueo ſtrangulauit? Data x Calend. Decembris: & miſſa per Adrianum cardinalem presbyterum, & Benedictum cardinalem diaconum. Qui quum ad Tyberim perueniſſent, eum non inuenerunt. pharetratus enim in campeſtria iam abierat. Necquiſquam erat qui his, ubi ipſe eſſet, indicare poſſet. Cumque eum inuenire non poſſent, cum eiſdem literis ad ſanctam Synodum, quæ tūc tertiò eſt habita, ſunt reuerſi.

Mox Imperator ait: Expectauimus aduentum eius, ut præſente eo, quod nobis egerit, quereremur: uerùm quoniam eum non affuturum certò ſcimus, quam perfidè nobiſcum egerit, ut diligenter agnoſcatis, etiam atque etiam flagitamus. Notum itaque uobis facimus archiepiſcopis, presbyteris, diaconis, reliquoque clero, nec non & comitibus, iudicibus, omnique plebi: quòd idem Iohannes papa oppreſſus à Berengario atque Adelberto rebellibus noſtris, miſit nobis in Saxoniam nuncios, rogans ut pro amore Dei in Italiam ueniremus, & eccleſiam ſancti Petri ac ſeipſum ex faucibus eorum liberaremus. Nos uerò adiuuante Deo, quantum fecerimus, non eſt neceſſe dicere, ut impræſentiarum uidetis. Ereptus uerò mea opera ex eorum manibus, & honori debito reſtitutus, oblitus iuramenti & fidelitatis, quam mihi ſupra corpus ſancti Petri promiſit: eundem Adelbertum Romam uenire fecit, & contra me defendit, ſeditiones fecit: & uidentibus noſtris militibus, dux belli factus, lorica & galea eſt indutus. Quid ſuper hoc ſancta Synodus decernat, edicat.

Ad hæc Romani pontifices, reliquusq; clerus, & cunctus populus dixerunt: Inauditum uulnus inaudito eſt cauterio exurendum. Si corruptis moribus ſibi ſoli, & non cunctis obeſſet, quoquo modo tolerandus eſſet. Quot prius caſti, huius facti ſunt imitatione incæſti? Quot probi, huius exemplo conuerſationis ſunt reprobi? petimus itaque magnitudinem Imperij ueſtri, monſtrum illud nulla uirtute redemptum à uitijs, à ſancta eccleſia Romana pelli, aliúque loco eius conſtitui, qui nobis exemplo bonæ conuerſationis præeſſe ualeat, & prodeſſe ſibi: rectè uiuat, ac bene uiuendi nobis exemplum præbeat. Tunc Imperator: Placet, inquit, quod diciris: nihilque gratius nobis, quàm ut talis, qui huic ſanctæ & uniuerſali ſedi præponatur, inueniri poſsit.

His dictis, omnes una uoce dixerunt: Leonem uenerabilem ſanctæ Romanæ eccleſiæ protoſcriniarium, uirum approbatum, ad ſummum ſacerdotij gradum nobis in paſtorem eligimus, ut ſit ſummus & uniuerſalis papa Romanæ eccleſiæ, reprobato ob improbos mores Iohanne apoſtata. Quum hoc omnes tertiò dixiſſent, annuente Imperatore, nominatum Leonem ad Lateranenſe palatium, ſecundum conſuetudinem, cum laudibus ducunt: & certo tempore in eccleſia S. Petri, ad ſummum ſacerdotium ſancta cōſecratione attollunt: & fideles ſe ei affuturos, iureiurando promittunt. Luitprandus, Sigebertus, Platina, Tritenthemius in Chronico Hirſaug. Crantzius, Strada, & alij. Pueriliter igitur Otto Phryſingenſis conatur iſti hiſtoriæ fidem derogare, quaſi Teutonici tantum de ſceleribus iſtius Iohannis ſcripſiſſent.

Iohannes duodecimus in Synodo ob grauiſsimas cauſas legitimè depoſitus, ſuffectoque in ipſius locum Leone octauo, uiro ſpectatæ fidei, minimè ſibi quieſcendum eſſe putabat. Sed ſimulac intelligebat per ſuos obſeruatores, Otthonem præſidium, quod penes ſe in urbe fuerat, dimiſiſſe, ne populum Romanum nimium grauaret: mox proceres Romanos,

quotum inconſtantiam & auariciam probè ſibi perſpectam habebat, clandeſtinis literis ſollicitat, ut Imperatorem, atq; ipſum quoque Leonem de medio tollant, ut iugum Cæſareum excuterent, ut qui parua hominum manu ſtipatus eſſet. deinde largiſsimè promittit, ſe ipſis omnes Eccleſiæ theſauros ſponte traditutum & conceſſurum eſſe. Hac ampla ſpe ineſcati perfidi Romani, rem mota ſeditione quamprimùm aggrediuntur: uerùm Imperatorem potenti dextera ſua Deus protegebat. Milites enim Imperatoris ſumma alacritate arma capiunt, atq; tantam ſtragem in ſeditioſorum cohorte edunt, ut ipſe Imperator miſericordia erga ſceleratos affectus, receptui caneret, uindictamque militum coherceret. Eiuſmodi igitur diſsidium, & tam cruentam pugnam, iſte præſul Romanus concitauit.

Non diu pòſt, aliam uiam tentat hic filius diaboli: quia prior non exuoto ſucceſſerat. Habebat Romæ ſuas meretrices Iohannes complures, eaſq; genere non ignobiles: cum hiſce per internuncios conſuſurrat. Meretrices igitur Ioannis papæ, apud primates urbis hoc efficiunt, ut Leonem comprehenſum de medio tollere: atque præclarum ſcilicet uirum Iohannem, in urbem atque ſolium pontificale reuocare, ſummis uiribus conentur. Leo Herodiadum iſtarum aſtutis conſilijs comprehenſus, mirabiliter tamen euaſit carnificum manus, atque ad Imperatorem confugit. Iohannes ſanctiſsimus ſcortorum leno, uotis potitus, publica ſolennitate capur Romanæ eccleſiæ conſtituitur. Sede occupata, cum Biblica doctrina nihil prorſus haber negocij: ſed Iohanni diacono cardinali manum amputat: Azoni ſcriniario linguam præcidit, duos digitos amputat, & nares ei mutilat. ô Apoſtolici Apoſtolica prorſus facinora.

Imperator iſtis ſceleribus modum conſtitututus, Romam iter ſuſcipit: interea uerò Iohannes animam ſuam impuram exhalat, idq; tali ratione, ut Tritenhemius recenſet: Dum ſe cum uiri cuiuſdam uxore ſuauiter oblectat, diabolus (fortè is fuit maritus uxoris, deprehendens tunc ſanctiſsimum Petri uicarium in ipſo ſcelere, ſicut Platina ſcribit apertè, eum confoſſum eſſe) tam grauem ictum ipſi in tempora impingit, ut octauo die pòſt, abſque uiatico corporis & ſanguinis Domini (quia iſti columnæ eccleſiæ Romanæ, iſte cibus non conueniebat) mortuus ſit, & collectus ad patres ſuos, ubi adulteri honoribus debitis afficiuntur.

ALIA ROMANA SYNODVS
Ioannis XII, contra Leonem octauum.

Iohannes fraude & ui recuperato ſuo atrio, angelicam faciem aſſumens, more ſui ſpiritus, eueſtigiò concilium contra Leonem congregat, in quo meras audias condemnationes.

Viſum autem eſt acta hic adijcere, ſicut in ueteri libro deſcriptum reperimus.

IN NOMINE SANCTAE
& indiuiduæ Trinitatis.

¶ Anno Domini N. Domini Otthonis Imperatoris, ex quo Italiam repetit, tertio, habitum eſt Concilium in eccleſia beati Petri Apoſtolorum principis, V Calendas Martij, hoc eſt menſe Februario, die uiceſima ſexta, in dictione ſeptima, poſitis in medio ſacroſanctis Chriſti quatuor Euangelijs: præſidente pijſsimo & coangelico domino Iohanne, ſummo pontifice ſanctæ Romanæ eccleſiæ, duodecimo papa, in uenerabili baſilica eiuſdem. Præſentibus etiam cum eo reuerẽdiſsimis epiſcopis, uidelicet Iohanne Galliſanæ, Iohanne Anagninæ, Iohanne Narnienſis eccleſiæ epiſcopis, Iohanne Nornutanæ eccleſiæ epiſcopo: item Iohanne Berolenſis eccleſiæ epiſcopo, Vuidone ſanctæ Syluæ candidæ eccleſiæ epiſcopo, Gregorio ſanctæ Albanenſis eccleſiæ epiſcopo, Luniſſo S. Lauicanenſis eccleſiæ epiſcopo, Romano ſanctæ Ferentinatis eccleſiæ epiſcopo, Sabbotino ſanctæ Ferrarienſis eccleſiæ epiſcopo, Zachęo gentium epiſcopo, Iohanne Mantuarienſis eccleſiæ epiſcopo: item Iohanne ſanctæ Sabinenſis eccleſiæ epiſcopo, item Iohanne ſanctæ Nepeſsinæ epiſcopo, Benedicto ſanctæ Treuirenſis eccleſię epiſcopo, Iohanne ſanctæ Salernitanæ eccleſiæ epiſcopo.

Seu uenerabilibus presbyteris: Stephano archipresbytero tituli ſanctorum Næroi & Achiloi, Leone presbytero tituli ſanctæ Balbinæ, Domno presbytero tituli ſanctæ Anaſtaſiæ, Petro presbytero rituli ſancti Laurentij, Adriano presbytero S. Marię, Theophylacto presbytero tituli S. Chryſogoni, item Theophylacto presbytero tituli ſanctotum quatuor coronatorum: Ioanne presbytero tituli ſanctotum Syluestri & Martini, Stephano presbytero tituli ſanctæ Salinæ, Benedicto presbytero tituli ſancti Sixti, Iohanne presbytero tituli ſanctæ Ceciliæ, Adriano presbytero tituli ſancti Laurentij, aſtantibus diaconis, uidelicet Benedicto archidiacono, item Benedicto diacono, Bonofilio diacono, ſeu reliquis aſtantibus.

Actio prima.

Iohannes pijſsimus ac mitiſsimus ſanctæ Romanæ eccleſiæ papa dixit: Sciris dilectiſsimi fratres, me fuiſſe expulſum Imperiali ui à propria ſede, per duos menſes: quapropter uos plurimùm rogo, ſi dici regulariter poteſt Synodus, illa quæ habitata eſt me abſente, in eccleſia mea, quarto uidelicet Decembris, ab Otthone Imperatore, ſuisque archiepiſcopis atque epiſcopis, an non? Sanctum concilium reſpondit: Regularirer Synodus dici non poteſt, quia ſanctorum patrum decreta omnino prohibent. Pijſsimus ac mitiſsimus papa dixit: Quo nomiue ritè uocari poteſt? Sanctum concilium reſpondit: Proſtibulum fauens adulteris. Pijſsimus ac mitiſsimus papa dixit: Ergo damnanda eſt à nobis? Sanctum concilium reſpondit: Autoritate ſanctorum patrum damnanda. Tunc pijſsimus ac mitiſsimus papa damnauit eam in perperuum, cum eorum conſona reſponſione. Poſt hæc autem interrogauit idem papa ſanctum concilium, dicens: Dicite dilectiſsimi frarres, ſi epiſcopi à nobis ordinati, in noſtro patriatchio ordinationem facere potuerunt, an non? Sanctum concilium reſpondir, Minimè. Pijſsimus ac mitiſsimus papa dixit: Quid cenſetis de Sicone epiſcopo, à nobis dudum conſecrato, qui in noſtro patriarchio Leonem curialem, & Neophytum atque periurum noſtrum oſtiarium, lectorem, acolurhum, ſubdiaconum, diaconum, atque ſubitò presbyterum ordinauit: eumque ſine aliqua probatione contra cuncta ſanctorum patrum ſtatuta, in noſtra Apoſtolica ſede conſecrare non formidauit? Sanctum concilium reſpondit: Deponatur ipſe, & qui ab eo eſt ordinatus. Pijſsimus ac mitiſsimus papa dixit: Neſcitur ubi latet. Sanctum concilium reſpondit: Requiratur diligenter, ſi placet, uſque ad tertium conuentum. Quod ſi minimè repertus fuerit, canonica feriatur ſententia. Pijſsimus ac mitiſsimus papa dixit: Placet. Tunc conſuluit concilium dicẽs: Quid igitur, reuerendiſsimi fratres, ſancitis de iſtis duobus epiſcopis à nobis ordinatis? Benedicto ſcilicet Portuenſi, & Gregorio Albanenſi, qui ſuper præfectum curialem, & Neophyrum atq; periurum noſtrum orationes dederunt? Sanctum concilium reſpondit: Simili pœna multentur, ſed ueſtræ interim relinquantur poteſtati, uſq; ad tertium conuentum. Pijſsimus ac mitiſsimus papa dixit: Quid ergo de illo curiali & Neophyto, periuro atque inuaſore noſtræ ſedis cenſetis? Sanctum concilium reſpondit: Omnino damnetur, ut nullus deinceps curialium, aut neophytorum, aut iudicum, aut pœnitentum, ad ſummum eccleſiæ gradum aſpirare præſumat. Tunc pijſsimus ac mitiſsimus papa dixit: Sit Leo curialis ac neophytus, ac periurus noſter, Domini omniporentis & beatorum Apoſtolorum principum Petri ac Pauli, & omnium ſimul Sanctorum atque uenerandorum & uniuerſalium Conciliorum autoritate, nec non & Spiritus ſancti per nos iudicio, omni ſacerdotali honore & nomine alienus, & omni clericatus officio prorſus exutus: ita ut ſi poſt hanc conſtitutionem, diuina inſpiratione depromptam, & unanimitate atque concordia ſancti Concilij promulgatam, tentauerit in Apoſtolico throno reſidere: aut ſi ulterius auſus fuerit aliquid de ſacro miniſterio more ſacerdotis contingere, iuxta præcedentem conſuetudinem, nullo modo liceat ei communionis ſpem, aut locum habere ſatisfactionis: ſed anathematis uinculis innodatus maneat, unà cum ſocijs ſuis atque fautoribus perpetuo Dei per noſtram mediocritatem iudicio ac ſententia: & ſacrum corpus & ſanguinem Domini noſtri IESV CHRISTI, non niſi uicino mortis periculo omnino percipiat. Quicunque autem prædicto curiali & neophyto, atque inuaſori ſanctæ catholicæ & Apoſtolicæ eccleſiæ, conſilium aut adiutorium dederit, ad recipiendum Eccleſiaſticum honorem, quo regulariter expoliatus eſt, anathema ſit. Pijſsimus ac mitiſsimus papa dixit: Quid ſentitis de his qui ab eis ordinati ſunt? Sanctum concilium reſpondit: Priuentur honore, quem ab ipſo acceperunt. Tunc idem benigniſsimus papa præcepit, ingredi eos in Concilium ueſtimentis, planetis atque ſtolis, & ununquemque eorum in chartula ſcribere fecit huiuſmodi uerba: Pater meus ſibi nihil habuit, nihil mihi dedit: Et ſic eos priuauit honore, quem dederat eis ipſe inuaſor, & neophytus, arque curialis: & reuocauit illos in priſtinum gradum.

Actio ſecunda.

Iohannes pijſsimus ac benigniſsimus papa dixit: Recordari credimus ueſtram dilectionem, qualirer de Sicone refuga epiſcopo, heſternò die definitum eſt, in præſentia ueſtra, ut diligenter inquireretur. Sed plurimùm quæſitus, inueniri non potuit: nunc uerò decernite, quid agendum ſit de eo. Sanctum concilium reſpondit: Suſpendatur eius damnatio, ſi placet uobis, uſq; in tertiũ conciliũ. Pijſsimus ac mitiſsimus

mus papa dixit: Fiat ſecundum ueſtram ſanctionem. Tunc conuocauit epiſcopos, Benedictum Portuenſem, & Gregorium Albanenſem, qui ſuper ipſum neophytum orationes dederant: & fecit tenere eas chartulas in manibus, continentes hæc uerba: Ego Benedictus epiſcopus ſanctæ Portuenſis eccleſiæ, uiuente patre meo conſecraui in loco eius Leonem curialem & Neophytum atque periurum illius, contra ſtatuta ſanctorum patrum. Ego Gregorius epiſcopus ſanctæ Albanenſis eccleſiæ, uiuente patre meo, conſecraui in loco eius Leonem curialem & Neophytum atque periurum illius, contra ſtatuta ſanctorum patrum. Poſt hæc autem conſuluit concilium dicens: Quid agendum ſit de his? Sanctum concilium reſpondit: Suſpendantur & iſti, ſi placet uobis, uſque in tertium Concilium. Pijſsimus ac mitiſsimus papa dixit: Placet. Tunc conſuluit iterum concilium, dicens: Quid cenſetis dilectiſsimi fratres, de his qui ſæpe fato Neophyto precium accommodauerunt, ad tuendam gratiam Dei, quæ uendi non poteſt? Sanctum concilium reſpondit: Si epiſcopus fuit, aut presbyter, aut diaconus, proprij gradus periculo ſubiaceat: ſi uerò monachus, aut laicus, anathematizentur. Benigniſsimus ac mitiſsimus papa dixit: Rectè iudicaſtis: Dicite quæſo, quid agendum ſit de abbatibus noſtris, qui ſupradictæ damnatæ Synodo interfuerunt? Sanctum concilium reſpondit: Hi autem ueſtro relinquantur iudicio, in cuius poteſtate conſiſtunt. Pijſsimus ac mitiſsimus papa dixit: Poteſt aliquis uendere ſuum Eccleſiaſticum gradum cuiquam, an non? Sanctum concilium reſpondit: Minimè: quoniam neque uendi, neque emi ab aliquo poteſt. Benigniſsimus ac mitiſsimus papa dixit: Hoc etiam ſtatuite, ut nunquam minor priori ſuo gradnm tollere præſumat: ſi autem fecerit, communione priuetur uſqne ad emendationem. Simili modo ſtatuite, ut monachi in locis quibus ſeculo renunciauerint, habitent. Sin aliàs fecerint, reuocentur ad loca, quæ dimiſerint: aut communione priuentur, donec reſipuerint. Sanctum concilium dixit: Statutum atque confirmatum hoc à nobis maneat.

Actio tertia.

Iohannes pijſsimus ac mitiſsimus papa dixit: Reuerendiſsimi fratres, Domino protegente, iam ad tertium uenimus Concilium. Modò definite de Sicone epiſcopo, ordinatore ipſius Neophyti quid agendum ſit? Nam à noſtris diu quæſitus, ſed minime inuentus eſt. Sanctum concilium reſpondit: Canonico mucrone feriatur. Tunc benigniſsimus ac pijſsimus papa dixit: Siconem ſanè, qui Oſtienſi eccleſiæ irregulariter, atque Deo contempto præfuit, & Leonem curialem ac laicum, nec non & periurum noſtrum, ſubitò conſecrare in pontificali honore non formidauit: ſancimus, & iuxta canonicam deliberationem Apoſtolica autoritate definimus atque ſtatuimus, omni ſacerdotali carere, atque priuatum fore miniſterio, ita ut nullo modo liceat ei in qualibet Synodo reſtitutionis ſpem, aut locum habere ſatisfactionis. Quod ſi de reliquo præſumpſerit, in ſacro officio more ſacerdotis, quouis tempore miniſtrare, anathema ſit: & omnes communicantes ei, ab eccleſia abijciantur, ſed & ipſi anathema ſunto. Eos uerò quos ipſe Leo Neophytus, & inuaſor ſanctæ Catholicæ & apoſtolicæ Romanæ eccleſiæ, in quolibet eccleſiaſtico ordine prouexit, Apoſtolica atque Canonica autoritate, & Synodali decreto, in priſtinum reuocamus gradum: quia ordinator eorum nihil ſibi habuit, nihil illis dedit. Sicuti olim noſter prædeceſſor piæ memoriæ, papa Stephanus ſententiam tulit de his qui ordinati fuerant à Conſtantino quodam Neophyto, & inuaſore ſanctæ ſedis Apoſtolicæ: & poſtmodum quoſdam eorum ſibi placabiles presbyteros aut diaconos conſecrauit: ſtatuens, ut hi qui ex eis conſecraturi erant, nequaquam ad ſuperiorem honorem aſcenderent, nec ad pontificatus culmen promouerentur, ne talis impiæ nouitatis error in Eccleſia pullularet. Pijſsimus ac mitiſsimus papa dixit: Hoc nefarium eſt ſtatuere, ſi placet uobis dilectiſsimi fratres ut in circuitu altaris, aut in presbyterio nullus laicorum ſtare præſumat, quoties Miſſarum ſolennia celebrantur. Quod ſi fecerit, cõmunione priuatus maneat uſque ad emendationem. Sanctum concilium reſpondit: Hoc quoque omnibus placet. Iohannes ſanctæ catholicæ & Apoſtolicæ Romanæ eccleſiæ, huic decreto à nobis, ſicut ſuprà legitur, promulgato, ſubſcripſi.

ALTERA ROMANA SYNODUS, *contra Iohannem duodecimum.*

Iohanne, ſcortorum patrono, è rebus humanis ſublato, nihilominus Romani adhuc priſtinam libertatem ſpirant: cumque iam Imperatorem armatum, & irritatum, in conſpectu haberent, attamen prodigioſo penè furore Benedictum quendam

quendam propria autoritate in ſublimitatem ſummi ſacerdotij euehunt, Leone, qui in exercitu Cęſaris erat, prorſus poſthabito. Hac perfidia & cõtumelia grauiter offenſus Imperator, primùm obſeſſam, & duriter preſſam ciuitatem cogit facere deditionem, atque de periuris ſupplicium ſumit: poſtea Synodum Romæ abſq; mora cogit, multis epiſcopis, abbatibus, ſacerdotibus, clericis, monachis, & præcipuis ex populo præſentibus. Facta hęc eſſe anno 963, Schafnaburgenſis ſcribit. Huius autem Synodi ſummam itidem exponit Luitprandus lib. 6. cap. 11.

Reſidentibus, inquit, domino Leone, ſummo & uniuerſali papa, in eccleſia Lateranenſi, nec non & Imperatore ſanctiſsimo Otthone, & epiſcopia Romanis, Italicis, à Lotharingia & Saxonia, archiepiſcopis, presbyteris, diaconis, omnique Romanorum plebe, quorum nomina ſuperius aſſcribuntur: aduenit Benedictus Apoſtolicæ ſedis inuaſor, eorum qui ſe elegerant manibus adductus, pontificalibus ueſtibus indutus. Quem Benedictus cardinalis archidiaconus, tali eſt ſermone aggreſſus: Qua tibi autoritate, quaúe lege, ô inuaſor, hæc pontificalia indumenta uſurpaſti? ſuperſtite hoc pręſente domino noſtro, uenerabili papa Leone, quem tu nobiſcum, accuſato & reprobato Iohanne, ad Apoſtolicatus culmen elegiſti? num inficiari potes, præſenti domino Imperatori iuramento promiſiſſe, unquam te cum cæteris Romanum papam electurum aut ordinaturum, abſque illius, filijq; ſui regis Otthonis conſenſu? Benedictus reſpondit: Si quid peccaui, miſeremini mei. Tunc Imperator effuſis lachrimis, quàm miſericors eſſet oſtendẽs, rogauit Synodum, ne Benedicto præiudicium fieret. Si uellet & poſſet, ad interrogata reſponderet: quod ſi non poſſet, aut nollet, ac ſe culpabilem redderet, tamen pro timore Dei miſericordiam aliquam inueniret. Quo audito, ad domini Leonis papę pedes, ipſiusque Imperatoris, idem Benedictus concitè procidens, ſe peccaſſe, ſeq; ſanctæ Romæ ſedis inuaſorem eſſe acclamauit. poſt hæc pallium ſibi abſtulit, quod ſimul cum pontificali ferula, quam manu geſtabat, domino papæ Leoni reddidit. Quam ferulam idem papa fregit, & fractã populo oſtendit. Deinde Benedictum in terra ſedere præcepit, Cui caſulam, quam Planetam uocant, cum ſtola pariter abſtulit. poſt autem omnibus epiſcopis dixit: Benedictum ſanctæ & apoſtolicæ ſedis Romanæ inuaſorem, omni pontificatus & presbyteratus honore priuamus: ob eleemoſynam uerò domini imperatoris Otthonis, cuius ſumus opera in ſedem debitam reſtituti, diaconatus eum ordinem habere permittimus: & non iam Romæ, ſed in exilium deſtinamus.

Fuit autem ablegatus Benedictus Hamburgum, ubi in exilio uitam finiuit: ut præclarè docet Crantzius in Metropoli.

Porrò in hoc concilio, & de iure eligendi pontificem, deque bonis Imperatoria in Italia, actum eſt. Pontifex enim non ſolum gratitudinis, ſed etiam iuſticiæ gratia reſtituit, aut potius confirmat, quæ ad Imperatorem pertinebant. qua de re Leonis diplomata ad poſteritatem conſeruata, ſubijciemus.

¶ Cõuenit (inquit Leo) Apoſtolico moderamine, pollentibus beneuola compaſſione ſuccurrere, & poſcentium animis alacri deuotione aſſenſum prębere. Ex hoc enim lucri potiſsimũ præmiũ apud conditorem omnium reperitur. Deinde quoque & cunctum clerum, & omnem populum, aſſerimus eſſe concordem, & ad meliorem ſtatum fore productum: atque ideo, quia iuſtè rationabiliter ueſtra humilitas noſtro Apoſtolatui humiliter poſtulat, quatenus gratulanter peragrantes ſanctam Synodum, ueſtro concilio congregatam patriarchio Lateranenſi in eccleſia ſancti Saluatoris conſtitutam, à pluribus uiris catholicis, epiſcopis & abbatibus, inſuper iudicibus & legis doctoribus: promulgantes, qualiter quietè ac pacificè ſtare & uiuere ualeamus, pręſentibus omnibus & ſingulis regionibus huius almæ urbis Romæ, & ex omnibus ordinibus cleri & populi, aſſerentibus & confirmantibus per omnia, ut hæreſi & altercatione ac omni errore expulſo: quoniam nimis his temporibus error ex hoc accreſcere diſcernitur, tam de Romano imperio, quàm de Apoſtolica ſede ac dignitate patriciatus, & de inueſtituris epiſcopatuũ: idcirco ad exemplum beati Adriani, ſedis Apoſtolicæ huiuſmodi epiſcopi, cuius uitam & actionem ſatis diſcretam audiuimus, & rationabilis admodum ſuis ſpiritualibus ſanctionibus, regni Italiæ patriciatus dignitatem & ordinationem, ſedi Apoſtolicæ cõceſsit. Inſuper & epiſcopatuum inueſtituras, uelut ipſi cum diſcretione & reuerentia libitum fuerit, præter quos tam pontifici ſummæ ſedis, quàm archiepiſcopus ipſi Carolo reliquit. Igitur nos Leo ſeruus ſeruorum Dei, epiſcopus, ac idem exemplum beati Adiani, cum cuncto ſimiliter clero & uniuerſo populo Romano, omnibusque ordinibus huius almæ urbis (ſicut in ſuis ſcripturis apparet) conſtituimus, confirmamus, per manum Apoſtolicam,

cam,

cam, dignitatem concedimus atque largimur domino Otthoni primo, Teutonico, Regì doctiſsimo, ſpirituali in Chriſto filio noſtro, eiusq; ſucceſſoribus huius regni Italiæ in perpetuum, tam ſibi facultatem ſucceſſorem eligendi, quàm ſummæ ſedis Apoſtolicæ pontificem ordinandi: & per hoc archiepiſcopos, ut ipſi tantum ab eo inueſtituram accipiant, & conſecrationem, ubicunq; pertinuerit, exceptis his quos Imperator pontifici & archipresbyteris conceſſit. Ita demum aſſerimus, quòd nemo deinceps, cuiuſcunque gradus uel conditionis, aut dignitatis ſeu religionis, eligendi regem, uel patricium, ſiue pontificem ſummæ ſedis Apoſtolicæ, aut quemcunq; epiſcopum uel ordinandi habeat facultatem: ſed ſoli regi Romani Imperij, hanc reuerendam tribui facultatem, quam abſque omni pecunia diſponat & eroget, utpote rex & patriciatus Romanus. Quod ſi à cuncto clero & uniuerſo populo quis eligatur epiſcopus, niſi à dicto rege laudetur & inueſtiatur, non conſecretur. Si quis contra hanc authoritatem Apoſtolicam & traditionem aliquid molitus, aut temerator in aliquo repertus fuerit, ſiue contra hoc noſtrum conſilium agens, ſciat ſe in iram S. Petri, principis & filij noſtri domini Otthonis, eiusque ſucceſſotum, & omnium prædeceſſorũ noſtrorum cenſuram, & ſub anathematis uinculo emerſurum: ac per hoc excommunicatione uniuerſalis Eccleſiæ, omnisq; populi Chriſtiani eũ ſubiacere decernimus. Inſuper, niſi à malo reſipuerit, irreuocabili exilio prematur, uel ultimis ſupplicijs feriatur. Qui uerò pro intuitu cuſtos & obſeruator extiterit, benedictionis gratiam uitamque æternam, cum omnibus ſanctis ſine fine mereatur habere in ſecula ſeculorum, Amẽ. In his actis interfuêre ſeniores, proconſules, exarchatus quidam tenentes, regionarij ſcholæ Græcorum, Arabum, Iudæorum & Paganorum, & de maioribus omnium platearum. inſuper cardinales, archiepiſcopi, omnes presbyteri & epiſcopi, de finitimis ciuitatibus proceſſuarij, notarij, cancellarij, & ex omni plebe Romani Imperij.

Dignum lectione & memoria & altetum diploma eſt, quod eiuſmodi eſt:

¶ Ego Leo ſeruus ſeruorum Dei, epiſcopus, Otthoni ſpirituali filio noſtro in Chriſto, Imperatori Auguſto, & omnibus ſucceſſoribus ſuis, Imperatoribus & Regibus regni Italiæ: Quatenus dominus Carolus Rex Francorum & Longobardorum, & patricius Romanus, necnon Pipinus pater eius, de Regalibus regni Italiæ tribuerunt in ſancta Romana Eccleſia B. Petro apoſtolo, ſiue inſtrumenta ſcripta fuerunt, per Etherium notarium ſuum, ſiue per ſacram, ſiue donationes, ſeu per alios modos ſibi obuenerunt donationes à Iuſtiniano rege, & à Ruperto rege: hæc omnia largimur & diffinimus uobis Otthoni Imperatori, & Alheidæ coniugi tuæ, regniq; conſorti, ueſtrisq; ſucceſſoribus regni Italiæ in perpetuum, præſentibus ſacroſanctis Euangelijs, & patrocinijs plurimorum ſanctorum uidelicet, De cruce Domini, & de caligis pedum ſuorum, & de ueſtimento inconſutili, & ſuper corpus beati Petri, cum terribilibus ſacramentis, à papa prædicto & ſuis cardinalibus, per conſenſum & autoritatem totius populi Romani, tam clericorũ quàm laicorum, de omnibus ordinibus Romanis, ex unaquaque regione præſentibus, laudantibus & confirmantibus pro nimia perſecutione Paganorum: & Deus omnipotens tibi uictoriam tribuere dignetur, & expellere eos de prouincijs Romani Imperij. Prædictas autem donationes, quas ſpecialiter hic nominabimus, & perpetuatim in regalibus rebus ſubiacere uolumus, per noſtram Apoſtolicam traditionem: Surrianum, Montembordon, & Lunæ inſulã, Corſicæ regnum, paruam Mantuam, Montenſelere, inſulam Venetiarum, ducatum Ferrariæ, Canellum, Caniodam, ducatum Hiſtriæ, Dalmatiam, exarchatum Rauennæ, Fauentiam, Ceſenam, caſtrum Tiberiatus, Roceam Mediolanum, Roccam Comiza Term. terimitum, caſtrum Ceperianum, terram Cornulariam, Roccam Fauillam, Petram de Appla, ſeu caſtrum Cuſianum, Petram Mauri Cernutullam, dncatum Arimini, Contam, Montemferretum, Montem Capiniam ſeu Olympicum, caſtrum Exforij, Robin, Eugabin, Vrbin, Fotum Sempronij, Galli & Sonogalli, Anconam, Auximani, Goſam, ducatum Petuſij, Vrbenetam & Tudertum, Amelia ortu Mõtiſci capti cum oppidis ſuis, caſtrum Cimianum, caſtrum Gallera, caſtum Suranum, Caſtellanum, Tiburtinum, ducatum Spoletanum, Marſi & Anchar, Theanum, Locumbareni, & Capitenatam Apuliam, Calabriã, Bat Theantrum, ducatum Neapolim, ducatum Beneuenti, Capuam, Salernum, Sorrenti inſulam, Cardiniam inſulam, Meſen, Anciæ inſulam ſeu Montiſlutrem, Monris argetatij, territorium Cuſitan, territorium Præneſtinum, & Cornetum prope mare cum multis caſtris: terram Silandis, terram Cluſium, terram Fundam, terram Caſsipate, terram Vegetan, terram Claudianam, terram Camiſinam, terram Fabinen, terram Sirã, terram Goranij, terram Portuenſem cum inſula Archis, terram Oſtienſem cum maritimis:

rimis: caſtrum Lucolis, & Montisbobium, cũ rota Campania: ciuitatem Fundis, ciuiratem Aquinenſis, Ferẽtium & Terracium, ciuitatem Lamentum & Suſſorariam, Liſuuairas, Septym, Tranueicies: ciuiratem Nephiſij, ciuitatem Faliſenam, Fidenam: uillam magnam, Fererrum, Clyternam, Vitrialem, Pontenlongum, Ereſſuroctam, Bergalli, Roccam, Fanan, Roccam Palioli: Gaſtum ruptum, Alborum, Caſtrum rubeum, Neapolim, Galiopolim, Catronum, Regium Almæ ciuitatis maritaniæ. Territan, in regno Trinacriæ Patemenſen, Mercenenſen, Garanienſen, Athenarium, monaſterium ſancti Benedicti, in monte Caſino monaſterium Farrenſe, monaſterium Imbellim, monaſterium ſancti Archangeli Bononienſis, monaſt. Aula regia, monaſterium Nouancule, monaſterium Martyrum conſtiturum in Tuſcia. & hæc omnia habearis, reneatis, & poſsideatis in perpetuum, ad uſus curiæ & militiatum ueſtrarum, ad bellandum & expugnandum contra prædictos paganos, & conrra rebelles Romani Imperij. Ideoque per huius noſtri auroritatem iuſtam confirmamus, corroboramus, in omnibus progeniebus ueſtris, de generarione in generationem in perpetuum. Nam ſi quiſquam hanc auroritatem noſtram deſtruxerit, & huius uiolaror eſſe repertus fuerit, ſiue contra hoc agens, ſciat ſe in iram beati Petri, principis Apoſtolorum, & noſtram noſtrorumque prædeceſſorum caſurum: inſuper niſi à malo reſipuerit, ſubiacebit legi Iuliæ, & eius regiæ poreſtati & reipublicæ, ut ij contra rempublicam, contra Imperaroris maieſtatem aliquid moliti fuerint, tunc amiſsionem ſuſtineant, & bona eorum publicentur: Fiat, fiat. In actis hiſce inrerfuêre archiepiſcopi, epiſcopi, & alij de uicinis comitatibus: archiepiſcopus Calaritanus, Ciconarus epiſcopus, Euſtaſius Albanenſis epiſcopus, Gratioſus Prҽneſtinus epiſcopus, Martinus Narnienſis epiſcopus, Benedictus Tudertinus epiſcopus, Boardus Caſtrenſis epiſcopus, Iohannes Petuſienſis epiſcopus, Georgius Ortenſis epiſcopus, Andreas Mamentanus epiſcopus, Theodoſius Melitenſis epiſcopus, Sanicen. Feranſis epiſcopus, Albertus Lucerinen. epiſcopus, Damianus Alanas. Hi omnes archiepiſcopi & epiſcopi in his actis inrerfuêre. Cardinales presbyreri: Georgius cardinalis ad uincula, Benedictus cardinalis de præſepe S. Mariæ, cardinalis presbyter Leo ſanctæ Hieruſalem, cardinalis presbyter Ianuarius ſanctæ Ceciliæ, Andreas patriarchatus Lateranenſis, cardinalis presbyter Fauſtinus S. Petri. Marcus presbyrer cardinalis S. Petri apoſtoli. Hi omnes cardinales his actis inrerfuêre, omnes Scholæ Romanæ: deinde proſcrinarij, ſacellarij ex omni ordine Romano, atque minoris populi Romani: irem Fauſtinus, caput ſenatus, exconſul: Probonus exconſul, Palatinus. Lucianus Romanus de Forma Troiana, Paulus de remplo Palatani, Iohannes de uia Claudiana, Leo de uia Salaria, Remigius de uia Amelia, Scaniphus de uia Mamerrina, Romulus de uia Ardearium, Gardus de uia Flaminea, Marcus de uia Portuenſi, Gorbus de uia Latina, Sauinus de uia Apia, Marianus de uia Tiburtin. Gardus de Macello Lidiæ. In his actis inrerfuêre de omnibus iſtis regionibus: regio uico Princij, regio Violera, regio Caputtauri, regio Celimonte, regio riui Argentarij, regio prima Auentini, regio ad duos monres, regio urbis Rauennæ, regio octaua ſub Capitolio, regio ad Gallinas albas, regio Lobantica, regio Herea, regio Fuctim, regio ſecunda Mamertini, regio ſecus Pormetronij: Ianuarius ex nota Græcorum, Troianus de Monremolbio. Iohannes conſul de Palio, Soforiranſis Amacius conſul de palio Vatican. Iohannes de monte aureo, Petrocius de Cuto, Gregorius de Cellanoua. Scripta per manum Gregorij archinotarij noſtri. Darum in patriarchio Lareranenſi, tertio Calend. Maij. Indict. v i. Anno eius ſecundo, & dicti domini Otthonis ſecundo fœliciter. Iſta ſcripta in Bibliothecis autiquiſsimis repoſita inueniuntur.

De hiſce rebus etiam ea quæ Henricus Token collegit, inſerenda teſtimonij gratia nobis uiſa ſunt.

Theodoricus Niem, tempore Iohannis uigeſimotertij, Florenriæ inuenit in quodam antiquiſsimo libro, de inueſtitura Epiſcopatuum. Dicit enim, ſecundum quod habetur 63 diſtinctione in Synodo: Quòd ſucceſſoribus Otthonis regibus Italiæ in perpetuum conceſsit poteſtarem eligendi ſummum ponrificem: & dicit, Solum regi Romani Imperij tribuimus hanc facultatem. Quòd ſi à cuncto clero & uniuerſo populo quis eligatur epiſcopus, nec à dicto rege laudetur & inueſtiatur, non conſecretur. Et ponit, quòd hoc concilium ſub pœna excommunicationis uniuerſalis Eccleſiæ latæ ſententiæ ſeruari debeat. Hoc priuilegium ſeruatur Florentiæ, pro Imperatoria dignitate. Item, idem papa Leo Otthoni & ſuis ſucceſſoribus Romanis Imperatoribus, & regibus, in perpetuum reſtituit omnia bona Romanæ eccleſiæ, per prius ab Imperarore collata: & fuit factum per papam, cardinales & populum Roma-

num,& uniuerſale concilium. Cuius copia ſic incipit: Leo ſeruus ſeruorum Dei, epiſcopus, Otthoni ſpirituali filio noſtro in Chriſto, Imperatori Auguſto, & omnibus ſucceſſoribus ſuis, Imperatoribus & Regibus regni Italiæ, quatenus dominus Carolus rex Francorum & Longobardorum, & patricius Romanus, nec non Pipinus pater eius, de regalibus regni huius tribuerũt in ſancta Eccleſia Romana beato Petro apoſtolo, ſiue per inſtrumenta ſcripta, ſiue per Ethereum notarium ſuum, ſiue per ſacram, ſiue per donationes, ſeu per alios modos, ſiue proueniunt per donationes à Iuſtiniano rege, & à Ruperto rege: hæc omnia largimur & diffinimus uobis domino Imperatori & Alheidæ coniugi tuæ, regnique conſorti, ueſtriſque ſucceſſoribus regni huius Italiæ in perpetuum, præſentibus ſacroſanctis Euangelijs, & patrocinijs plurimorum ſanctorum, &c. Et nominantur omnia dominia & caſtra nominatim, & ſuſcriptiones nominatim, & præcedunt epiſcopi in ſubſcriptione, cardinales, &c.

SVB OTTONE II.

ALIA ROMANA SYNODVS.

IOannes decimustertius Romanus pontifex, Leoni octauo ſubſtitutus, accepta ſede, mox criſtas erigens, atque inſolentius quàm par erat, ſe erga proceres Romanorum exhibens, in exilium miſſus, in Campania cuſtodiæ mancipatur. Hunc Otto 2, ſumptis ſupplicijs à ſeditioſis, armata manu reſtituit.

Confeſtim & Synodus celebratur, in qua Imperator urbem Romam, & Hexarchatum Rauennæ, papæ reddit. Deinde Eccleſiaſtica quædam reformantur & conſtituuntur.

Continuator Reginonis Rauennæ id concilium habitum eſſe affirmat, anno Domini 967. uerùm Strada ſcribit Romæ celebratum, pontifice in ſedẽ repoſito: id quod uero ſimilius eſt.

ALIA IN INGELHEYM *Synodus.*

Anno Domini 972, Synodus propter Adalberonem, S. Vdalrici nepotem, in Ingelheym colligitur: aliud uerò nihil addit Hermanus Contractus.

VVINTONIENSIS SYNODVS.

In Anglia magnum certamen inter clerum & ſacerdotes exortum eſt in Cantuarienſi eccleſia, tali occaſione: Elferus Merciorum princeps, pro coniugatis ſacerdotibus, cum impuris monachis bellum gerens, profligatis Sibariticis monachis, ſacerdotes coniugatos eccleſijs reſtituit, præſertim Alfritha regina iſti negocio fauente. uerùm monachi (ut eſt id hominum genus liuidum & crudele) nihil non moliebantur, ut oppreſsis & expulſis ſacerdotibus piè in coniugio uiuentibus, ipſi ſoli rerum potirentur: ac ſub uaniſsimo caſtitatis prætextu impunè ſcortarentur, utpote non uni ſaltem coniugi alligati, uerùm in plures licentiam habentes. Primum igitur ſuis uociferationibus ad populum, in inuidiam conantur pertrahere ſacerdotum uitam coniugalem, tanquam ab omni pietate alienam: quia nimirum Canonibus eſſet contraria. Ac fuit in primis audax monachus Etheluuoldus, qui ſine fronte coniugium ſacerdotum inſectabatur. Deinde aulam regiam irrepunt monachi, ac non tantum criminationibus portentoſis, uerùm etiam arte magica, incentore ſuo ſpiritu, eius artis præſide, hominum uoluntates faſcinant, abſque ullo timore Dei. Tertiò Dunſtanus, ſcortationis monaſticæ inſignis patronus, non contentus ſua magia, Romam proficiſcitur: atque inde ab Iohanne duodecimo, monſtro Romano horrendo & ingenti (quod omnes hiſtorici ueteres execrantur & deteſtantur) non modò pallium emit, uerùm etiam ſæuum diploma contra ſacerdotum legitima coniugia impetrat. Hanc Gorgonem reuerſus domum, tum politicis uiris, tum etiam Eccleſiaſticis omnibus obijcit. Synodus igitur Vuintoniæ indicitur: hic ſacerdotes ex uerbo Dei dilucidè demonſtrant & euincunt, coniugium non modò permiſſum, uerùm etiam mandatum eſſe ſacerdotibus. Proferunt inſuper exempla primitiuæ Eccleſiæ plurima. Dunſtanus uerò cum ſuis aſſeclis, omiſſo uerbo Dei, tantum ſonat canones ſeu traditiones humanas, & exotici, hoc eſt Romani præſulis truculentam membranam. Denique cùm à iuuentute cum diabolo habuiſſet commercia Dunſtanus, & magicis artibus nihil non attentaret atque obtineret, ad haſce artes ueluti ad aſylum ſeſe recipit. Nam cum uideretur ſacerdotum cauſa, ex luculento uerbo Dei, & obſeruatione primitiuæ Eccleſiæ ſuperior futura: diabolus in auxilium uocatus, uocem edit, non aliter atque ex imagine crucifixi Chriſti, quæ à pariete ſuſpenſa erat, ea uox proferretur, ueram Dunſtani uiam eſſe, ut Ranulphus refert: ſeu ut Malmeſburienſis habet, clericos, eorumque fautores confuſos eſſe. Polydorus ait hanc fuiſſe uocem: Non bene ſentiunt, qui presbyteris fauent. His uerbis palàm auditis, multi quidem expauerunt, atque de feruore certaminis remiſerunt: uerùm

rum nonnulli non ignari iſtarum technarũ proteſtantur, ſeſe propter hancuocem nequaquam impio decreto aſſentiri poſſe. Notant enim, Deum neqnaquam ferre ſententiam, contra ſuum expreſſum uerbum: diaboli uerò hoc eſſe opus proprium, ut cõtra Dei uoluntatem pronunciet. Monachorum tamen plauſibus & clamoribus Synodus diſſoluitur. Hæc circa annum Domini 975 facta uidentur.

Nondum igitur ſedatis animis (ut Mamelburienſis & Ranulphus loquuntur) in Calue regio uicu alia Synodus congregatur. Euocat autem Elfredus è Scotia epiſcopum inſigni doctrina, fide, eloquio & autoritate præſtantem, qui coniugia ſacerdotum ex uerbo Dei, & non hypocriſin & tyrannidem monachorum aſſereret. Hunc alij Fathodum, alij uerò Ethelredum (ut Balæus ſcribit) nominant. Hic iterum tam ualidis argumentis ſacerdotum coniugium aſtruitur, ut monachi ueluti diuina luce obcæcati, non haberent quod ſolidè opponere poſſent. In eiuſmodi igitur anguſtias cum denuò redacti eſſent libidinoſi & crudeles monachi, ad extremam ancoram rurſum confugiunt, qua ſe ſeruant. Quæ nam uerò ea eſt? Audi. Dunſtanus quidem eius tragœdiæ choragus, dicebat ſe confectum ſenio & laboribus Eccleſiæ, ut ſtudijs incumbere ulterius nequeat, nec uelle ſe eiuſmodi colloquijs deinceps moleſtari: Ac licet (inquit) uideamini uictoriam habere, ea tamen non gaudebitis, nec uelle ueſtrum in ea parte ſequetur. Magicis igitur præſtigijs & diabolica clementia Dunſtanus efficit, ut ſubitò cœnaculum illud corruat: & nonnullis occiſis, alijs uerò miſerabiliter læſis, ſolus Dũſtanus in trabe ſtans in columis maneat. alij ferunt, raſum agmen unà cum impoſtore, ab iſto periculo immune fuiſſe. Sic non uerbo Dei iſta controuerſia dirimitur, ſed diabolica ſæuitia, quia eſt homicida: ac tandem cruenta cæde plurimorum ſanctorum uirorum, recteque ſentientium, uincit Dunſtanus antiſtes Cantuarienſium, atque dominium in ſcelerata cauſa obtinet. Mamelburienſis lib. 2. Ranulphus lib. 6. cap. 11. Polydorus lib. 6. Capgrauius, & alij.

ALIA ROMANA *Synodus.*

In quadam Romana Synodo, decretum fuiſſe commemorat Bonfinius, ut unuſquiſque paſtor ſibi commiſſum gregem paſcat, neq; ſine maximo ſcelere eum deſerat. Occaſio fuit, quòd multi ſuis locis relictis, in alias regiones ſeſe conferrent, alij alijs de cauſis. Adelberto tamen Pragenſi epiſcopo, à pontificibus Romanis ait libertatem eſſe conceſſam, ut ſi propriæ ouiculæ eum audire nollent, liceret ad uicinas gentes excurrere, atque Euangelium Chriſti quàm latè poſſet propagare. libro 1. Decadis 2. Vero ſimile igitur eſt, circa Annum 978, hoc decretum eſſe factum.

CONSTANTINOPOLITANA *Synodus.*

Sacerdotum atque ſenatorum duntaxat in Conſtantinopolitana ciuitate, ſynodus à Nicephoro Phoca eſt coacta. cauſa fuit eiuſmodi.

Nicephorus imperio Orientis potitus, anteceſſoris ſui Romani coniugem duxit in uxorem. Ea uerò res cum improbaretur patriarchæ Polyeucto, non dubitauit Nicephorum à ſacro loco tanquam pollutum arcere. cauſas uerò prætendit duas. Vnam, quòd ſecundas nuptias celebraſſet: alteram, quòd Theophanonis imperatricis libros è ſacro fonte ſubleuaſſet. Res à Nicephoro ad ſacerdotes & ſenatum principum reiecta eſt, qui diſcuſſa controuerſia reſpondent: Canonem à Copronymo homine impio ſancitum, ualere non debere: atque ſcriptis rationibus, matrimonium Imperatoris confirmarunt. Patriarcha autem cum rationibus nihil poſſet, pertinacia tantum obſiſtit, donec pater Imperatoris Bardas iureiurando aſſeueraſſet, non eſſe liberos Theophanonis à Nicephoro è ſacro fonte ſuſceptos, & autor iſtius rumoris Stylianus, in conuentu publico iuraret, ſibi ea de re nihil conſtare. Tantus ſcilicet zelus erat, in ſcirpo nodum quærere. Nam Deus in ſuo uerbo nuſquam uetuit, matrimoniũ inire cum ſuſceptis ex baptiſmo, aut cum patrinis. Zonaras tomo tertio de Nicephoto.

ALIA CONSTATINOPOLITANA *Synodus*

Baſilius Scamandrenus, patriarcha Conſtantinopoleos, enormibus ſuis peccatis cauſam conuocandi Synodum præbuit: cum quadriennium iam munere ſun functus eſſet, autoritate eius cœtus depoſitus: atq; Antonius Studites in ipſius locum ſuffectus eſt: idque accidit ſub Iohanne Zimiſce. Zonaras tomo 3.

SVB OTTHONE III.

SYLVANECTENSIS SYNODVS: *eſtq; de cauſa Arnulphi Remenſis archiepiſcopi prima Synodus.*

Carolus dux, mortuo Ludouico, regnum paterna & auita ſucceſſione poſtulat. erat enim Lotharij frater. Verùm Hugo Capetus ex alio ſtemmate oriũdus, re-

gnum obtinet. Anno Domini 990, Carolus Remin ciuitatem occupat: idq; proditionibus Arnulphi, ſui nepotis, qui ibi erat archiepiſcopus. Reméſi igitur ciuitate prodita atq; occupata, & archiepiſcopo ſiue uerè ſiue in ſpeciem capto, coeût epiſcopi diœceſani Syluanectis, in medium conſilia conferentes, quomodo his tantis turbationibus occurrendum eſſet. Nec abſimile uero eſt, Hugonem ad iſtam Synodũ & ſententiam epiſcoporũ ſtimulum ſuũ addidiſſe.

Componunt autem & promulgant tum inuectiuam, tum atrocem excommunicationem erga omnes inuaſores & direptores eius ciuitatis: ac nominatim in Adelgerum proditorem totis habenis, quod dicitur, feruntur.

Etſi autem de Arnulphi proditione rumores paſsim uolitarent, nec deeſſent aliqui accuſatores: tamen quia nondum ſatis euidentia teſtimonia in promptu erant, & quia captiuus credebatur, in hac quidẽ Synodo ab ipſius publica damnatione patres abſtinent. Hæc patent ex 14 cap. actorum ſynodi Remenſis, quam paulo pòſt ſubijciemus.

REMENSIS SYNODVS: EST QVE *de cauſſa Arnulphi ſecunda Synodus.*

Hugo uiciſsim uictoria potitus, omnem mouet lapidem, ut Arnulphum iterum deijciat atq; amoliatur: cauſas haſce exaggerans, non decere, ut ex concubina natus, tam ſublimi Eccleſiæ munere fungatur. Re autem uera odiũ eum extimulabat, quod Lotharij regis progeniem exterminare cuperet, ne regno ſuo ullum periculũ crearet.

Hugo igitur epiſcopos Galliæ conuocauit, ut de Arnulpho decernerent. Videtur ipſe Hugo non procul abfuiſſe à concilio, atq; ſuis criminationibus & poſtulationibus urſiſſe patres, ut ſuæ cupiditati morem gererent, atque Arnulpho dignitatem omnem derogarent: ut ex Ammonij narratione apparet. & Synodus narrat, eum ueluti moræ impatientem, tandem irrupiſſe in ipſum conuentum, atque narrationem actorum poſtulaſſe.

Cum autem eius ſynodi acta in uetuſto codice accuratè conſcripta ad manum haberemus, uiſum eſt ea integra inſerere, quia aliàs non extabant. Apparet autẽ Gerbertum fuiſſe collectorem.

PROLOGVS.

¶ Licet æmuli mei dentes in me exacuant, dictaque & facta proſcindere parent: plus tamen amicorum obſequio, quàm inuidorum odio permoueor. Non enim ubi non erat timor, timere didici, nec amicorum infecta relinquere negocia: accingar igitur, & ſummarum quidem genera cauſarum, in Remenſi concilio expoſita breuiter attingam, ut & geſtorum ueritas innoteſcat, & quæ à ſummis uiris retractata ſunt agnoſcantur. Peto autem ab huius ſacri conuentus prælatis, ſi quid minus graue uel parum comptum expreſſero, nõ ſuæ iniuriæ, ſed meæ adſcribi ignorantię: ab auditoribus quoq;, ne me aliena uel parũ dixiſſe denotent. Siquidem triplici genere interpretionis utendum fore cenſeo, ſcilicet ut quædam ad uerbũ, ex alia in aliam tranſferantur linguam. In quibuſdã autem ſententiarum grauitas, & eloquij dignitas dicendi genere confirmentur. Porrò in alijs una dictio occaſionem faciat, & abdita inueſtigari, & in lucem iſtos affectus manifeſtè proferri. Quæ etſi ad plenum aſſequi nõ potuero, his tamen modis doctiſsimorum hominum ſententias conabor interpretari. Sed earũ amplificationes, digreſsiones, & ſi qua eiuſmodi ſunt quodam ſtudio refringam, ne odio quarundam perſonarum; potiſsimumq; Arnulphi proditoris moueri uidear, quaſi ex eius legitima depoſitione Remenſe epiſcopium legitimè ſortitus uideri appetam. Alterius erit hoc operis, alijsq; implicitum quæſtionibus, cũ de proprijs, communibus, & differentijs epiſcoporum, archiepiſcoporum, uel metropolitanorum, patriarcharum, ſeu primatu, uel etiam Romani epiſcopi poteſtate, ut animo concepi, prolixius diſputabo.

Incipiunt capitula.

Qui, & quò, & ex quibus prouincijs epiſcopi conuenerint. Prælocutio Arnulphi epiſcopi, de examinanda Arnulphi cauſa.

Reſponſio Siguini archiepiſcopi, de cognitione iudicij.

Obiectio Daiberti archiepiſcopi, & Heruei epiſcopi.

Conqueſtio Brunonis epiſcopi.

Proſecutio Goteſmanni & Brunonis epiſcoporum, de diſcuſsione Arnulphi.

Rathbodus epiſcopus, Lotharienſes epiſcopos chirogrophum Arnolphi reprehendere dicit.

Libellus Arnolphi.

Arnulphus epiſcopus eundem libellum in parte nituperat, & in parte laudat.

Exemplar libelli cuiuſdam hæretici conuerſi.

Confeſsio Adalgeri presbyteri.

Vdo epiſcopus commonitorium Arnulphi, & anathema inducit.

Gualterus epiſcopus ea reprehendit.

Guidò epiſcopus aliud anathema inducit.

Siguinus archiepiſcopus argumentatur, Arnulſum, & ſuos cõplices dãnatos uideri.

Exempla

Exempla canonum de damnatis, qui miniſtrant.

Arnulphi epiſcopi admonitio, pro defenſione Arnulphi.

Siguini archiepiſcopi anathema, pro eadem re.

Qui Arnulphum defendere conati ſunt, & quibus exemplis.

Epiſtola Stephani archiepiſcopi ad Damaſum papam.

Reſcriptum Damaſi ad eundem.

Ratbodus epiſcopus decretalē tomū Synodi porrigit, pro Arnulphi defenſione.

Breuis annotatio accuſationis & defenſionis Arnulfi.

Quòd iuſtè captus ſit, ex Africano cōcilio.

Exemplar Epiſtolæ regis, ad Romanum pontificem directæ, pro cauſa Arnulfi.

Item, epiſcoporum ad eundem.

Quid regis & Brunonis epiſcopi legati Romæ egerint.

Luculeta oratio Arnulfi epiſcopi, uim totius Synodi continens.

Exempla canonum contra Arnulphum.

Arnulphus in Synodū deductus, epiſcoporum ſententijs contradicit: ſed retineri ſententiam non ferens, ſeceſſum petit.

Synodus abſente Arnulpho, in eius crimina capitula annotat.

De confinitimis hoſtium ſacerdotibus, qui ſine regis licentia legationes agunt.

De his qui regibus fidem promiſſam non ſeruant.

De clericis, q capitalia crimina cōmittūt.

De confugientibus ad hoſtes.

De his qui rege ſuperſtite, aut ſibi aut alijs affuturum prouident regnum.

De cuſtodia uitæ principum.

De refugis atq; pfidis clericis ſiue laicis.

De clericis uel monachis, contra regem periuris.

Epiſcoporum collectio, & Arnulfi cōfeſſio, & ſuper eius depoſitione quæſtio.

De Maximo epiſcopo depoſito.

De Eutychete presbytero.

De Ratherio & Petro eiectis.

De iniuſtè depoſitis.

Quomodo Arnulphus deponi debeat.

Exemplum de Potamio archiepiſcopo depoſito.

De Egidio & Ebone depoſitis.

De iudicio non innouando.

Sequentis diei ſynodus.

Ingreſſus regum in Synodum.

Arnulphus epiſcopus, præteriti diei acta breuiter recapitulat.

Arnulphus epiſcopus Arnulphi confeſſionē ſubornat contra comitē Brochardū.

Arnulfus à regibus ueniam petit, & accipit, modumq; abdicationis agnoſcit.

Libellus abdicationis Arnulphi.

Adalgeri presbyteri reclamatio, & depoſitio.

Africanum Conciliū; in quo modus Romani epiſcopi cognoſcitur.

CAPVT PRIMVM.

Anno ab incarnatione Domini noſtri IESV CHRISTI 992, indictione quarta, anno regni domini Otthonis Auguſti nono, & excellentiſsimi regis Hugonis quarto, congregata eſt Synodus in Remenſi territorio. Actum eſt autem magna induſtria principum, ut quia omnes Galliarum epiſcopi eò conuenire non poterant, propter quaſdam regni neceſsitudines: ij maximè conuenirent, qui comprouinciales eſſent. Deinde ex uicinis prouincijs fama & dignitate honeſtiores, & qui legatione ſuarum prouinciarum digni uiderentur, ſuorumque fratrum abſentiam ſua præſentia ſuſtinere poſſent.

Igitur 15 Calend. Iulij, collecti ſunt in baſilica domini Baſoli confeſſoris, Remorum quidem diœceſanei: Guido Sueſſonicæ urbis epiſcopus, Adalbero Laudunenſis, Herueus Belluacenſis, Goteſmannus Ambianenſis, Ratbodus Nouiomenſis, Odo Siluanectenſis: ex prouincia Bituricenſium; quæ Aquitanotum eſſe putatur, Daibertus archiepiſcopus: ex prouincia Lugdunenſium prima Sequanotum metropolis, Remenſiq; prouinciæ cōtigua, Siguinus archiepiſcopus, Arnulfus Aurelianenſis, Herbertus Antiſiodorenſis, præterea diuerſarum urbium abbates quàm plurimi aderant: qui poſt ſolitariam epiſcoporum diſputationē reſidere iuſsi ſunt, habitaq; ratione totius ſummæ ſynodi, dignitas prælaturæ ac poteſtas quaſi iudiciaria ſtetit penes archiepiſcopum Siguinum, quem & ætas & uitæ meritum ac ſcientia commendabat. Arnulfus autem uenerabilis epiſcopus; ordinis cuſtos, ac omnium gerendorum interpres declaratus eſt, eò quòd inter omnes Galliarum epiſcopos ſapientia & eloquentia clarior haberetur. Hunc poſt expoſitam allegationem eorum ſacerdotū qui minimè adeſſe poterant, poſt totius cleri ingreſſum, quibuſdam ſentētijs pertractatis, hoc modo prælocutum accepimus.

CAPVT SECVNDVM.

Ita quidem eſt ut dicitis, reuerendiſsimi patres: nullus tumultus, nullus accuſator improbus, nullus iudex iniquus, hoc ſanctum Conciliū agitare debet. Seruetur unicuiq; perſonæ ſuus locus, debita reuerentia: nullusq; aut ſe aut aliū præiudicio grauari putet, cum ſit libera facultas & proponendi, & ſciſitandi, & reſpondendi. Conſultationes autem ſiue deliberationes, ſic

in medio locentur, ut nemo cauſetut imponi ſibi quod nolit, aut eripi quod uelit. Sanè quē me priorem dicere uoluiſtis, dieam quod ſentio in præſentia ueſtra, & cleri nuper admiſsi, idque paulo altius repetam, ut res bene digeſta melius innoteſcat. Ego quippe cum inter uarios tumulrus bellorum pro pace Eccleſiæ, cui authore Deo deſeruio, totis uiribus elaborarem: noui nuncij fama, inauditi ſceleris rumore, ſic ſubitò turbatus ſum, ut etiam in uilibus rebus lingua balbutiret, intellectus hebeſceret. Ferebatur quippe illa nobilis urbs Remorum, dolo proditionis hoſtibus paruiſſe, prædæ ac direptioni ceſsiſſe, ſancta ſanctorum armata militum acie polluta fuiſſe. Horum omnium malorum incentor, auctor, quod ſine magno dolore animi referre nequeo, Is qui tutari debuerat, Arnulfus epiſcopus nunciabatur, ſacerdotális dignitas huius cauſa impetebatur: uixq; erat qui noſtro ordini non inſultaret. Nunc quia religionis amore, & ſtudio ſereniſsimi regis noſtri domini Hugonis cōgregati ſumus, quærendum eſt, quomodo tanta infamia carete poſsimus: etſi frater & coepiſcopus noſter Arnulfus, illata crimina diluere queat, uel crimen regiæ maieſtatis propulſare. Scitis enim, omnes nos inſimulari probro infidelitatis & perfidiæ, cauſa unius. Si, inquiunt, iuſtis epiſcopi utuntur legibus, fidiſsimique ſuis regibus ſunt, cur hominem impuriſsimum ſuis legibus non puniunt? nimirum aliorum flagitia ideo moliuntur celare, an impunè liceat eis peccare. Abſit hoc ab hoc ueſtro ſanctſsimo cœtu, abſit ut cōtra diuinas & humanas leges quenquam moliamur defendere uel damnare. Dicant tantum qui nouerint ſeriem geſtorum, ſique ſuos exponant caſus, qui graues (ut ipſi aſſerunt) iniurias pertulerunt: tum, ſi qua contradictio fuerit oborta, diſcuſsis partibus ex authoritate canonum iudicium promulgetur.

CAPVT TERTIVM.

Tum Siguinus: Non patiar, inquit, diſcuſsionem fieri eius qui dicitur eſſe maieſtatis obnoxius, niſi fortè conuicto ſupplicij indulgentia promittatur. ſimulq; 31 caput Toletani cōcilij prolatū eſt ex eadē re.

Sæpe principes contra quoslibet maieſtatis obnoxios, ſacerdotibus negocia ſua committunt: & quia ſacerdotes à Chriſto ad miniſterium ſalutis electi ſunt, ibi conſentiant regibus fieri iudices, ubi iureiurando ſupplicij indulgentia promitterur, non ubi diſcriminis ſententia præparatur. Si quis etiam ſacerdorum contra hoc commune conſultum diſcuſſor, in alienis periculis extiterit, ſit reus effuſi ſanguinis ad Chriſtū, & apud Eccleſiā perdat propriū gradū.

CAPVT QVARTVM.

Grauiſsimum uerò eſt, ait Daibertus, ideo te iudicem ptæbere in alienis negocijs, ut cum reum conuincis, tu concidas: cum dijudicas, tu damnatus abeas. Si hoc, inquit Herueus epiſcopus, periculoſum eſt: uidete ne ſit periculoſius, iudicia Eccleſiaſtica deinceps à ſecularibus non expectari. Conſequens enim eſt, ad forenſia iura nos pertrahi, ſi diuinis legibus in aliquo uidemur obniti. At quomodo ſine iudicio relinquetur, quod commiſſum eſſe conſtiterit? uel cur contra principem noſtrum cauſabimur, ſi quod attingere nō audobimus, iudiciaria poteſtate conceditur?

CAPVT QVINTVM.

Bruno epiſcopus dixit: Nullum certè ueſtrûm æquè turbat tanti diſcriminis examen, ac me: ego quippe ſolus ob hunc infœliciſsimum per ora omnium uolito. Ego eū in has miſerias præcipitaſſe uideor, quē contra omnium bonorum uota, memetipſum in pignus obſidis dedi, pro ſpe conſeruandæ fidei: tanta erant apud me regis Lotharij merita, tantumq; me carnis affinitas permouebat. Et cum ſcirem hunc Laudunenſis urbis peruaſorem, totiusq; tyrannicæ factionis fuiſſe principem: ſub obtentu tamen huius honoris, ad meliorem ſtatū uitæ attrahere niſus ſum, ut qui diſcordiarum & bellorū incentor extiterat, pacis & charitatis ipſe iáceret fundamenta. Attendite pacis principia, attendite hominē mala pro bonis reddentem. homines mihi percharos, & ad uſum uitæ multum neceſſarios: id eſt, unicum fratrem meum comitem Giſlebertum, meumq; conſobrinū comitem Guidonem, cum cæteris quorum amicitia gloriabar, ſua ſimulata captiuitate ueræ captiuitati contradidit, me pacis ſponſorem in mortis diſcrimine dereliquit: & ô impudens audacia hominis, qui mei, imò ſui & totius Eccleſiæ homicida, adhuc improba fronte negat, quod negari non poteſt. Certè ex his quæ confitetur, eliciemus ea quæ propalare erubeſcit. Certè in præſentia regum, in præſentia epiſcoporum, ante ora cleri & populi, ſacramento uolens obligatus eſt, ſe principibus ſuis adiumento futurum conſilio & auxilio ſecundum ſuum ſcire & poſſe, contra Carolum, itemq; inimicis dominorum ſuorum, nec conſilium nec auxilium ſe laturum ſcienter ad eorum infidelitatem, neq; pro prę terito aut futuro ſacramento ſe præſens relicturū. an nō erat inimicus Carolus, qui regnum peruadere uitebatur? an non inimici Rotgerus & Mamaſes, qui clerum & populum

pulum eius in eccleſia ipſius,armara milirū manu cæperanr?Hos iſte conſecrerales & primos amicotum eſſe feceratːhos eorū bonis ditauerat,qui ſe elegerant,qui ſibi principatū contulerant,quibus ſine periurio auferre nihil porerar, quos neceſſariò iuuare debebat,niſi in ſe peccarét:at quid peccauerūt?Fidem'ne promiſſam ſeruare, quid ſibi perſuadere niſi ſunt?Ignoſcite frarres,ſi dolor nimius de grauitare ſacerdotali aliquid derogauit: & ſi orationem finire non ſinit, quam ueſtra inrelligentia ex præcedētibus ad plenum comprehendit.

CAPITVLVM SEXTVM.

Hic Godeſmānus Ambianenſis eccleſiæ epiſcopus ſubintulit:Mulra uenerabilis pater Bruno perſecurus eſt,quæ quáro magis fidem dubijs faciunr , ranto magis reū maieſtatis arguūt,ac ſacerdorio indignum reuincunt.Sed quia paulo anrè de periculoſa diſcuſsione ſermo habirus eſt,uelim noſſe, quid pater Bruno inde ſentiar.Nō eſt enim æquū nos fieri aurhores effundendi ſanguinis,qui debemus eſſe authores ſalutis.Et ille : Sentio , inquit,reuerendi patres,& hoc uos inrelligere quod dicitis,& alrerū pudori eſſe quod racetis.Nam mouenr uos diuinæ leges, mouet eriam homo affinitare carnis mihi coniunctiſsimus, urpore auunculi mei regis Lotharij filius:habeo,& rependo charitari ueſtrę multiplices grates.Sed abſit hoc à me,ur amori Chriſti amorē ſanguinis præferam:aur ut meo ſanguine(quantū in me eſt) Eccleſia Dei polluatur. Ergo,agite diſcuſsionem ſimul & iudiciū aggrediamur:nec ſanguinis effuſionē perhorreſcite, cum apud beneuolenriam principum iuſtè petira obtinere non difficile ſir. Cū hoc maximè ſir pertimeſcendū,nedū fortè uni perſonæ parcere uolumus , ſicut frarer & epiſcopus noſter Herueus paulo antè retulit, & eam & omnem Eccleſiaſticum ordinem ſub periculo ſanguinis relinquamus . Itaq; is presbyrer, qui urbis porras aperuit , intromittatur,ſi placet,atq; geſtorū ordinem pandat.Ab uniuerſis dictum eſt: Placet.

CAPVT SEPTIMVM.

Quoniam,inquir Rarbodus,Nouiomenſis eccleſiæ epiſcopus , à multis noſtrorum frarrum audio dici, libellum fideliratis ſub ſpecie chirographi editum ab Arnulpho,ad damnarionem eius poſſe ſufficere: quoniā que Lotharienſium quoſdam contra hanc ſcripturā fama eſt diſpurare:inrerim de hac re iudiciū tanrorū patrum experiri uelim, quidq; de eo ſentiendū ſit agnoſcere.Synodus dixit,Proferatur in mediū.prolatus eſt itaq; libellus chirographi , ad hunc modū.

CAPVT OCTAVVM.

Ego Arnulfus gratia Dei præueniēte Remorum archiepiſcopus , promitto regibus Francorū Hugoni & Rorberto,me fidē puriſsimā ſeruaturū,conſiliū & auxiliū, ſecundum meū ſcire & poſſe, in omnibus negotijs præbiturū : inimicos eorum nec cōſilio nec auxilio ad eorū infideliratem ſcienrer adiururum.Hæc in conſpectu diuinæ maieſtatis & beatorū ſpirituū,& rotius Eccleſiæ aſsiſtens promitto, pro bene ſeruatis laturus præmia æternæ benedictionis.Si uerò; quod nolo;& quod abſit,ab his deuiauero; omnis benedictio mea cōuertatur in maledictionē,& fianr dies mei pauci , & epiſcoparum meū accipiat alrer . Recedant à me amici mei,ſinrq; perpetuò inimici.Huic ergo chirographo à me ediro , in teſtimoniū benedictionis uel maledictionis meæ ſubſcribo , fratresq; & filios meos ut ſubſcribanr rogo:ego Arnulfus archiepiſcopus.

CAPVT NONVM.

Quo peracto,Arnulfus Aurellanenſis eccleſiæ uenerabilis epiſcopus ſubiunxit:Haber,inquam, hæc ſcriptura maximam uim reprehenſionis: habet etiam ſubriles defenſionis uires,habira ratione perſonarū.Nam eius aurhor Arnulphus deteſtabilis eſt, eò quòd ob immenſum ambitum affectati honoris, inauditum ſeculo prius monimentū ſui deteſtabile reliquir . Qui uerò commentati ſunr, rem utilem ac neceſſariam feciſſe uiſi ſunt : ur ſi aliquando fidem promiſſam pernegare ueller,ſcriptura cōrra ſe reſtis exiſteret:er ſi deuiarer ipſe,cōrra ſuā profeſſionē & ſubſcriptionē ueniens, honore ſe priuarer:& ne forrè peccās nomine ſummi pontificis diutius defenderetur, ipſe ſummus pontifex ſenrenriā ſuæ dānationis in ſe dixiſſe uiſus eſt . Sed quia presbyter adeſt, finem dicēdi faciā , ur ipſi locus pareat. Interim tamen dū presbytero ſtandi locus eligitur,ſignificabar ſibi aſsidenribus,quendam epiſcopum ex hæreſi ad fidem catholicam conuerſum,beato Gregorio ſimilem libellum porrexiſſe:ſed hoc intereſſe,quòd hic Arnulfus malarum cauſarū rationibus permotus ſit, id eſt perfidia & cupiditare:ille aurem oprimarum , id eſt fide carholica & amore habendi Deum . Erat uerò ibi ita ſcriptum inter cætera.

CAPVT DECIMVM.

Et ideo,poſtquam comperto diuiſionis laqueo,quo tenebar,diutina mecū deliberatione pertractans,prona & ſpontanea uoluntare ad unitarem ſedis Apoſtolicæ diuina gratia duce reuerſus ſum:ne nō pura mēte,ſed ſimulatè reuerſus exiſtimer ; ſpōdeo ſub ordinis mei caſu , & anarhematis obligatione,atq; promitto tibi, & per te S. Petro Apoſtolorum principi,atq; eius uicario

beatiſsimo Gregorio, uel ſucceſſoribus ipſius, me nunquam quorumlibet ſuaſionibus, uel quocunque alio modo ad ſchiſma, de quo Redemptoris noſtri miſericordia liberante ereptus ſum, reuerſurum: ſed ſemper me in unitate ſanctæ Eccleſiæ catholicæ, & cõmunione Romani pontificis per omnia permanere. Vnde iuratus dico per Deum omnipotentem, & hæc ſancta quatuor Euangelia, quæ in meis manibus teneo, & ſalutem geniumq́ue Mauricij atque Theodoſij dominorum noſtrorum R. Q. P. gubernatores, me in unitate (ſicut dixi) Eccleſiæ, ad quam Deo propitio ſum reuerſus, & communionem Romani pontificis, ſemper, & ſine dubio permanere. Quòd ſi (quod abſit) aliqua excuſatione uel argumento ab hac me unitate diuiſero, periurij reatum incurrens, æternæ pœnæ obligatus inueniar, & cum autore ſchiſmatis habeam in futuro ſeculo portionem.

CAPVT VNDECIMVM.

Adalgerus: Scio me, inquit, non magnã habiturum expectationem in dicendo, reuerendiſsimi patres: cum omnia quæ pro defenſione mea dicturus ſum, contra me fortaſſe uideantur. hoc enim & in initio intellexi, cũ Dudo Caroli miles, ut huius proditionis author exiſterem, machinatus eſt. Cui cum reſponderem, cur ex tanta maſſa hominum ego clericus & ſacerdos potiſsimùm eligerer, ut ſeniorem & epiſcopũ meum traderẽ ob cauſam Caroli, ad quẽ nihil attinebã: primùm, ſocordiã & fatuitatẽ hominũ me ſcire dicebat. Meũ autẽ ingeniũ, prudentiam, animi magnitudinem, miris laudibus extollebat. Denique ipſum meũ ſeniorẽ hoc ita uelle, ſibiq́; ita præcepiſſe: cui cũ fidẽ quaſi ſpopõdiſſem, nõ tamẽ ſatis tutũ fore hoc mecũ reputabã, niſi ex ipſius ſenioris ore non benẽ credita, per memetipſum ſine interprete recognoſcerẽ. eius amor, eius imperium, me in has præcipitauit miſerias. Quærebã tamẽ ex eo, cuius'nã fretus auxilio imperata perficerẽ, & ſi tibi pertimeſcendũ foret? qui cũ Carolũ ſibi patruum eſſe dixiſſet, Manaſſen quoq; & Rotgerũ ſacramẽta quæ uoluerit præſtitiſſe: auunculũ ſuũ Rotbertũ, Caroli ſeruũ, comitẽ fidiſsimũ fore deſignauit, cum alijs quibuſdã. & ut hoc factũ ſub ſpecie honeſti tegeretur, manus & ſacramẽta ſimul Carolo præbui. Sed iuſſu ipſius, claues urbis accepi: ſed à manu ipſius portas aperui, ſed illius præcepto. Hæc ſi quiſquam ueſtrûm aliter eſſe putat, meq́ue indignum cui credatur: credat igni, feruenti aquæ, candenti ferro: faciant fidem tormenta, quibus non ſufficiunt mea uerba. ipſi hoſtes mei, quibus nuper inuiſus eſſe cœpi, teſtimonio erunt, cum ſuo me beneficio uiuere comprobabunt, quãdo ueſtrum anathema perhorreſcens, eorum tunc miſeratione gladios Richardi fratris epiſcopi uix euaſi, hanc meam confeſsionem expaueſcentis.

CAPVT DVODECIMVM.

Ad hæc Odo epiſcopus Siluanectenſis; Bene nunc (inquit) anathema in memoriam redit. Pater enim Arnulfus, hunc noſtrum Arnulfum in chirographo ſe damnaſſe dicit: nos aũt quoddam ſcriptũ ab eo in tẽpore ipſo accepimus, per Guidonis manus uenerabilis epiſcopi, in quo & confeſſio ſui facti, & damnatio ipſius contineri uidebatur, quod in præſenti iubeat recitare ſanctitas ueſtra. Synodus dixit: Recitetur. Recitatũ itaq; eſt in hũc modũ: Arnulphus gratia Dei archiepiſcopus, cõmonitorum prędonib. Remorũ. Quid tibi uis prędonũ Remenſiũ ſcelerata manus, nihil'ne te mouent pupilli & uiduæ lachrymæ, nec aduocatus eorũ, uelis nolis, dominus tuus ipſe teſtis & iudex, & grauis ultor, cuius iudicium nõ effugies. Vide quid ante oculos ipſius egeris: ſanctam pudicitiam uirginum non erubuiſti, matronas etiam barbaris uerendas nudas reliquiſti, orphanum & pupillum non reſpexiſti. parum tibi hoc: acceſsiſti ad templum matris Dei, cunctis mortalibus reuerendum: eius atrium perfregiſti, polluiſti, uiolaſti. Quod oculi ibi uiderunt, concupiuiſti: quod manus attrectare potuerunt, rapuiſti. Et nos quidem contra diuinum ac humanum ius, miſericordia abutentes, quod cibi & potus abſtuliſti, non indulgemus: ſed propter impia tempora non exigimus. exigimus autem reliqua omnia, quæ pollutis manibus peruaſiſti, ac retines. Redde ergo, ut ſententiam damnationis, in peruaſores rerum Eccleſiaſticarum, à ſacris Canonibus promulgatam: eamq́ue in te latam, multotiesq́ue ferendam excipe.

Autoritate omnipotentis Dei Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, interueniente & adiuuante beata Maria ſemper uirgine, authoritate quoque ac poteſtate Apoſtolis tradita, nobisq́ue relicta, excommunicamus, anathematizamus, maledicimus, damnamus, & à liminibus ſanctæ matris Eccleſiæ ſeparamus, uos Remenſium prædonum authores, factores, cooperatores, fautores, & à proprijs dominis rerum ſuarum ſub nomine emptionis abalienatores. Obtenebreſcant oculi ueſtri, qui concupiuerunt: areſcant manus, quæ rapuerũt: debilitẽtur omnia mẽbra, quæ adiuuerũt. Sẽper laboretis, nec requiẽ inueniatis, fructuq́; laboris ueri priuemini: formidetis

& paueatis

& paueatis à facie perſequentis, & non perſequentis hoſtis, ut tabeſcendo deficiatis. Sit portio ueſtra cum Iuda traditore Domini, in terra mortis & tenebrarum, donec corda ueſtra ad plenam ſatisfactionem conuertantur. Hic autem ſit modus plenæ ſatisfactionis, ut omnia iniuſtè ablata, præter cibum & potum, proprijs dominis ex integro reſtituatis, coramq; Remenſi eccleſia pœnitendo humiliemini, qui ſanctam Remenſem eccleſiā reueriti non eſtis: nec ceſſent à uobis hæ maledictiones ſcelerum ueſtrorū perſecutrices, quamdiu permanebitis in peccato peruaſionis. Amen, fiat fiat.

CAPVT XIII.

Quo perlecto, Gualterius Auguſtodunēſis eccleſiæ epiſcopus: Quid'nā (inquit) hoc portentum eſt? ſatis'ne ſanæ mentis eſt hic epiſcopus, qui pro iactura uiliſsimæ ſupellectilis reos damnat: ſuper ſui autem & cleri & populi captiuitate tacet, pro pauperum tugurijs fortè magis quàm in ruetibus anathematizat, & pro templo Dei per orbē terrarum famoſiſsimo nihil dicit? Nempe omnis terrena creatura homine uilior eſt, & omne manu factum ędificiū templo Dei uilius. Sed fortè quia Apoſtolus dicit, Si eſurierit inimicus tuus, ciba illū: ſi ſitit, potum da illi: tanquam pietate uſus, prędonibus cibum & potum indulget: attamē ab auro & argēto deterret, quid hoc ad pauperes Chriſti? certè enim aurum & argentum non perdiderunt, quia non habuerunt: ſed cibō & potū, quem ad uſum uitæ nō ſioe magno labore cō quiſiuerunt. Ecce audiſtis fratres argumentum perditi hominis, pauperum necatoris, prædonum nutritoris. Intellexiſtis quia ad hoe uoluit capi, ut ſua ſimulata captiuitas, ueram nobilium efficeret captiuitatem. Ideo ſacrilegos à communione non arcet, quia ſe authorē ſacrilegij eſſe cognoſcit: nec ſie tamen euadit, dum authores, inuētores, factores, cooperatorēs, fautoresq; ſimul permiſcet. Ipſe enim autor, cuius conſilio & imperio perdirio facta eſt. Ipſe factor & cooperator, ut per quendam Sapientē dicitur: Comites illi tui, manus erāt tuę. ipſe fautor, qui uſq; in præſens tacendo cōſenſit, & ut fama eſt, magnis inſuper beneficijs eumulauit. tendit materia hæc in immēſum. Sed cōtraho ſermonē qua poſſum breuitate, ne uidear quaſi criminales dictare.

CAPVT XIIII.

Goido epiſcopus: Si in proprijs conſcriptionibus, ubi cauere ſibi potuit Arnulfus, ita læſus eſt: quomodo in proxima Synodo Syloanectis habita, damnatus non eſt? Conueneramus quippe in unum nos omnes, qui hic adſumua Remorū diœceſanei, cōqueſtum ſanctam Remenſem eccleſiam noſtrarum omnium matrem deſolatum iri. Metropolitanus noſter cū clero & populo teneri ab hoſtibus prædicabatur. Rumor tamen ab eo factę proditionis frequens erat: itaq; noſtrorum comprouincialium cōmuni eooſultu ſtatuimus anathema in reos, quod nullus aliquo modo ſe occultans, ſuo terfugere poſſet. Eius exēplar (ſi placet) proferatur. prolatumq; eſt in hunc modum.

ORATIO INVECTIVA EPISCOporum *Remenſis diœceſeos, uice decreti habita Syluanectis.*

¶ Quouſq; ſe extendet effrenata licentia ueſtra, altenus proditoris Iudæ ſatellites? Ad quem finem ſcelerum progredietur, incœpta audacia ueſtri ducis: ducis dicimus Adalgeri presbyteri, qui nomen ſacerdotalis dignitatis ſuo nomine polluit? Te igitur interpellamus funeſte presbyter, quid tibi uiſum eſt, poſt illa cruenta arma, quibus te Lauduni exercuiſti, ut iterū uilis apoſtata factus, Arnulfum Remorū archiepiſcopum traderes, cum ante eum uelut fidiſsimus cuſtos cubares, conuiua aſsiduus eſſes, cōſilia diſponeres, ſacroſancta adminiſtrares? Nū rigorem Eccleſiaſticæ ſeueritatis, uel iudicium omnipotentis Dei effugere te putaſti? Vrbis portas aperuiſti, hoſtes introduxiſti: uenerabile templum matris Dei, atque ipſis barbaris reuerendū, uelut hoſtium caſtra oppugnaſti. nū etiā uos, prædonū maxima portio, qui Eccleſię ingentibus beneficijs eratis obligati: qui dicitis, Hæreditate poſsideamus ſanctuarium Dei: qui ſigna militaria, loricati & galeati, cum ſcutis & lanceis ante arā beatæ Dei genetricis intuliſtis: qui pollutis manibus paſtorem cum clero & populo intra ſancta ſanctorum comprehendiſtis, cuſtodiæ diſtribuiſtis, carceri mancipaſtis, & adhuc retinetis: num, inquam, uos diuina iora effugietis? Vos quoq;, quorum dolo & fraude, cōſilio & auxilio tantum ſcelus factum eſt, cum hia qui principes tanti facinoris fuerunt, conſociandi eſtis, ut pœnam peccati ſimul feratis, qui cauſa peccati ſimul conſpiraſtis, bonaque cioium Remenſium, prædones impijſsimi, uelut ſub haſta diſtraxiſtis. Nec etiam uos abeſſe debetis, qui in Adalberonem Laudunenſem epiſcopum non minus leuia perfeciſtis: & ut pullulantem hæreſin reſcindamus, quæ dictitat omnia licere Carolo, etiam in ſacris locis: Remenſem ſimul ae Laudunenſem eccleſiā, utrāq; ſacrilegio (quamuis diſsimili) pollutā, à ſacris remouemus officijs, donec legitimè cōcilietur utraq;. Et ne quis nos talibus monſtris hominū fauere, talib. negotijs aſsēſum prębituros putet; ſed pro fide qua uioimua,

omnibus

omnibus expoſitos periculis ſententiam noſtram ita confirmamus, ſtabilimus, corroboramus.

Anathema in reos.

Autoritate omnipotentis Dei Patris & Filij & Spiritus ſancti, interueniente & adiuuante beatà Maria ſemper uirgine, cum omnibus ſanctis: autoritate quoq; ac poteſtate Apoſtolis tradita, nobisq; relicta, excommunicamus, anathematizamus, damnamus, & à liminibus ſanctę matris Eccleſiæ ſeparamus, Adalgerum presbyterum, diaboli membrum, epiſcopi, cleri & totius populi Remenſis traditorẽ: eos quoq; qui huius traditionis extiterunt inuentores, authores, factores, cooperatores, fautores, ciuiumq; depopulatores, & à propris dominis rerũ ſuarũ ſub nomine emptionis abalienatores. his adiungimus Laudunẽſis epiſcopij peruaſores, ac ipſius epiſcopi grauiſſimos tortores. Fiat illis, ſicut Scriptura dicit: Qui dixerunt, Hęreditate poſsideamus ſanctuarium Dei, Deus meus, pone illos ut rotam, & ſicut ſtipulam ante faciem uenti. Sicut ignis qui comburit ſyluam, & ſicut flamma comburens montes: ita perſequeris eos in tempeſtate tua, & in ira tua turbabis eos. Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum Domine: erubeſcant & conturbentur in ſeculum ſeculi, & confundantur & pereant: & cognoſcant, quia nomen tibi Dominus, tu ſolus altiſsimus in omni terra. Et quia pupillum & uiduam non miſerati ſunt, neq; templa Dei reueriti, dominiumq; eccleſiarum ſibi uſurpauerunt, fiant filij eorum orphani, & uxores uiduę. Scrutetur fœnerator omnem ſubſtantiam eorum, & diripiant alieni labores illorum. Nutantes transferantur filij eorũ, & mendicent, eijciantur de habitationibus ſuis: fiant dies eorum pauci, & principatum eorum accipiat alius. Et duplici contritione contere eos, Domine Deus noſter: niſi reſipiſcant, & Eccleſiæ catholicæ fructuoſa pœnitentia ſatisfaciant. Amen, fiat fiat.

CAPVT XV.

Siguinus archiepiſcopus: Peruenit hoc ſcriptum ad noticiam Arnulfi, dictum eſt perueniſſe. ſubiunxit: Suſpendit ſe poſt ab eorum communione, quos iuſtiſsimè damnatos accepit. Imò, inquiunt, eos omni fidelium communione dignos habuit. Ego, inquit, non ſatis admirari queo ſuper huius audacia. Primùm ipſe prædones ſuos à cõmunione remouit, eisq; modum damnationis præſcripſit, ut omnia iniuſtè ablata reſtituerent, coramq; Remenſi eccleſia humiliarentur, qui ſanctã Remenſem eccleſiam reueriti non eſſent: & ſicut paulò antea à quibuſdam fratribus mihi relatum eſt, reſtitutio amiſſarum rerum aut uix ulla facta eſt, aut nulla: pœnitentia autem à nullo publicè ſuſcepta, ob facinus publicè admiſſum. Occultè autẽ quĩ potuit, cum ſcriptum ſit: Qui publicè peccat, publicè pœnitet. uel quomodo pro uili ſupellectile reos damnauit, ſicut frater & coepiſcopus noſter Gualterius paulo antè retulit, pro uiolata Eccleſia à communione nullum remouit: an uile putauit eſſe crimen, quod diuinæ leges per ſe totum ulciſsi poſſe non putant, niſi ad humana iura transfundant? Sic enim ſcriptum eſt in Toletano concilio, capite decimo: Nullo teneantur euentu neceſsitudinis, qui Dominicis ſe defendendos commiſerunt clauſtris. Si quis autem hoc decretum uiolare tentauerit, & Eccleſiaſticę excommunicationi ſubiaceat, & ſeueritatis regiæ feriatur ſententia. Ecce hic planè dicitur, quòd ab epiſcopis excommunicandi ſint hi ſacrilegi, & à rege digna pro meritis pœna animaduertendi: ſed quis ipſos abſoluere poteſt, niſi pœnitentia & digna ſatisfactione ueniam poſtulantes? At hi quando ſatisfecerunt, ut abſolui poſſent, cum neminem reuera captum abire liberum ſinerint? Sed eſto, Arnulfus eos abſoluerit: cur ergo clericus eius Raineri uicedomini filius, retentus eſt? Si per uim factũ eſt, & Arnulfo inuito, in crimine ſacrilegij permanentes, etiam ab idoneo epiſcopo abſolui non potuerunt. Si autem eo conſentiente, obligationem pro abſolutione ab obligato acceperunt. Itẽ, eſto Arnulfus eos abſoluerit: quomodo id ſine ſuorum clericorum prę̨ſentia potuit? At eos non interfuiſſe conſtat, dum abſoluerẽrur. interfuerunt autem, dum obligarentur. Irrita igitur habenda eſt, quæ ſolennis debuit eſſe, ſi in abditis abſolutio facta eſt. Scriptum quippe eſt in concilio Carthaginenſi, cap. 23. ut epiſcopus nullius cauſam audiat, abſq; præſentia clericorum ſuorum: alioquin irrita erit ſententia epiſcopi, niſi præſentia clericorum confirmetur. Et quia ſcriptum eſt, Impius cum in profundum peccatorum uenerit, contemnit: tantorum ſcelerum ipſe ſibi conſcius, ſacroſancta tractare non erubuit in Eccleſia, quam fratres & coepiſcopi noſtri Remorum diœceſeos, noſtro conſultu à communione ſuſpenderant iuſtiſsimis de cauſis. Quapropter, ſi placet, capitula Canonum ſuper his perquirantur, ut nemo cauſetur hũc noſtro, ſed ſanctorum patrum damnatum eſſe iudicio. Synodus dixit: Placet perquirantur. perlatæ ſunt itaq; in medium hæ ſententiæ.

CAP. XVI.

De damnatis, & miniſtrare tentantibus poſt excommunicationem, ex Antiocheno, capite XIIII.

Si quis epiſcopus damnatus à Synodo, presbyter aut diaconus à ſuo epiſcopo, auſi fuerint aliquid de miniſterio ſacro contingere, ſiue epiſcopus, iuxta præcedentem conſuetudinem, ſiue presbyter aut diaconus: nullo modo liceat ei, nec in alia Synodo reſtitutionis ſpem, aut locum habere ſatisfactionis. Sed & communicantes omnes abijci de Eccleſia, & maximè ſi poſteaquàm didicerint aduerſum memoratos prolatam fuiſſe ſententiam, eiſdem communicare tentauerint. Item, ſi quis excommunicatus, ante audientiam communicare præſumpſerit, ipſe in ſe damnationem protulit.

Carthaginis. Cap. XXVIIII.

Item placuit uniuerſo Concilio, ut qui excommunicatus fuerit pro ſuo neglectu, ſiue epiſcopus, ſiue quilibet clericus, & tempore excommunicationis ſuæ ante audientiam communionem præſumpſerit, ipſe in ſe damnationis iudicitur protuliſſe ſententiam.

Carthaginis. Cap. XIII.

Vt epiſcopus, qui contra ſuam profeſsionem in concilio habitam uenerit, deponatur. Si quis contra profeſsionem uel ſuſcriptionem ſuã uenerit in aliquo, ipſe ſe honore priuabit.

CAP. XVII.

Arnulphus epiſcopus dixit: Quamuis hæc ita ſe habeant, reuerendiſsimi patres, certumq́; ſit hũc Arnulfum omnium patrũ concordibus damnari ſententijs: tamen ne in inuidiam adducamur, admoneantur ſi qui ſunt ſtudioſi eius defenſionis, habeantque locum contradicendi, ſuumque Arnulfum quomodolibet defenſandi. Sitque hoc edictum noſtrum ſub diſciplina Eccleſiaſtica, ita ut nullus deinceps excuſandi pateat locus. Excuſet nunc, qui eum iuſtas putat habere cauſas. Hic clerus ipſius adeſt, hic abbates ſcientia & eloquentia non ignobiles erigant iacentem, attollant humilatum: & ſi iniuſtè deiectum exiſtimant, qua iuſticia reformari debeat edoceant. Non enim in ruina fratris & conſacerdotis noſtri lætari nobis fas eſt: nec quiſquam in iniuriam ſui ducit, ſi ea quæ contra Arnulphum dicta uel facta ſunt, ueracibus cognouerit refelli aſſertionibus.

CAP. XVIII.

Siguinus archiepiſcopus dixit: Sicut frater & coepiſcopus noſter uenerabilis Arnulphus perorauit, autoritate Dei Patris omnipotentis, & Filij, & Spiritus ſancti, adiuuante beata Maria ſemper uirgine, cum omnibus ſanctis, autoritate quoque huius ſacri conuentus præcipimus, ut nemo in hac Synodo ſilentio tegat, quæ pro defenſione Arnulphi putauerit eſſe idonea: uel ſi ea quæ circa ipſum facta ſunt, reprehenſione digna exiſtimat. Nec deinceps alicui ſcientia pateat refricandi aut remordendi, quod hoc ſacro ſanctum Concilium decreuerit; qui ſe nunc defenſioni ſubduxerit, cum utique & ex tanto tempore excurrere potuerit, & nunc ei omnis copia dicendi adſit. Sed nec occaſione inſidiarum ſibi quiſquam blandiatur, cum ſciamus principes noſtros, omnibus licentiam abſque iniuria ueniendi, & cauſas proprias exponendi, quæ uellent, conceſsiſſe. Sic accuſatoribus ſiue obtrectatoribus, tam præſentibus quàm futuris, uel contra Arnulſum, uel contra nos teſtis conſcientia præſens, qua in extremo examine quiſque dijudicandus eſt, ſit nobis iudicantibus præſens forma Chriſti in ultimo iudicio iudicantis: habeant defenſores exemplar miſericordiæ, qua miſericordibus miſerendum eſt.

CAP. XIX.

Hic cũ ab uniuerſis patribus pronunciatum eſſet, Placet, placet hoc edictum patris Siguini: ſtupor ſe quamplurimus infudit, qui pertinaci epiſcoporum ſententia Arnulſum damnandum fore putabant: quoſdam autem ſpes defendendi in magnam animi alacritatem perduxit. Et ſuæ quidem Eccleſiæ filij accuſare nolebant, pudore permoti: defendere autem minimè præſumebant, conſcientia ſimul & anathemate deuincti. Sed aderant acerrimi defenſores, ſcientia & eloquentia inſignes, Iohannes ſcholaſticus Antiſiodorenſis, Ranulphus abbas Senonenſis, Albo rector cœnobij Floriacenſis, ignorantia præteritorum geſtorum preſſi, & anathemate ad dicendum prouocati. Facto itaque ſilentio, diuerſarum partium multiplicia librorum uolumina ſubitò apparuerunt. Multa denique in medium prolata, multa inter confidentes collata, ingens ſpectaculum præbuerunt: in primiſque Stephani archiepiſcopi, & trium Conciliorum epiſtola ad Damaſum perlecta eſt: itemque Damaſi reſponſio continuata in hunc modum.

CAP. XX.

Quòd epiſcoporum & ſummorum negotiorum Eccleſiaſticorum cauſæ ſemper ad ſedem Apoſtolicam ſint referendæ.

Dño beatiſsimo & Apoſtolico culmine ſublimato

ſublimato, ſancto patri patrũ Damaſo papę, & ſummo omniũ præſulũ pontifici, Stephanus archiepiſcopus cõcilij Mauritanię, & uniuerſi epiſcopi de tribus concilijs Africanæ prouinciæ. Notum ueſtræ facimus beatitudini, quòd quidam fratres in confinio nobis poſiti, quoſdam fratres noſtros, uenerabiles uidelicet epiſcopos, uobis inconſultis à proprio deijcere moliuntur gradu, cum ueſtræ ſedi epiſcoporum iudicia & ſummorum finem Eccleſiaſticorum negotiorum, in honorem beatiſsimi Petri, patrum decreta omnium, cunctam reſeruaſſe ſententiam, inquirendique reuerentiam de Dei rebus, quas omni cura & ſolicitudine obſeruare debemus. Maximè uerò debent ab ipſo præſulum examinari uertice Apoſtolico, cuius uetuſta ſollicitudo eſt, tam mala damnare, quàm releuare laudanda. Antiquis enim regulis cenſitum eſt, ut quidquid horum (quamuis in remotis, uel in longinquo poſitis ageretur) prouincijs, non prius tractãdum uel accipiendum ſit, niſi ad noticiam almæ ſedis ueſtræ fuiſſet deductum, ut eius autoritate, iuxta quod fuiſſet pronunciatum, firmaretur. Et reliqua multoties talis, & his ſimilia, quæ ſuper his conſtitura ſunt. Quibus, ſi illicitè factum eſt (ut ſemper ueſtræ ſedi conſuetudo fuit) feſtinanter occurrite, & pro his uiriliter, ut pater pro filijs certantes, ſtate. Sicut bene ad Ieſum filium Syrach dictũ eſt: Vſque ad mortẽ certa pro ueritate, & ſemper Dominus Deus tuus pugnabit pro te. accipere enim perſonam impij non eſt bonum, ut declines à ueritate iudicij: ſin minus illicita ſunt hæc, pateat nobis talis omnibus licentia, beatiſsime pater: aut ſi liceat hos uel aliquos etiam minorum graduum clericos, niſi canonicè tempore legitimo uocatos, aut ſine legitimis accuſatoribus, aut abſque ueris & innocentibus teſtibus: & niſi manifeſtè canonicè conuictos, aut ſponte confeſſos, uel à ſuis ſedibus eiectos, aut ſuis rebus expoliatos, uocare ad Synodũ, uel damnare. Quia legimus, eos non poſſe canonicè ad Synodum uocari, ante ſuam diu tenẽdam & gubernandam, uiribus ſcilicet plenirer reſumptis, reſtitutionem, ſuiſque omnibus ſibi legaliter reſtitutis integerrimè: & ſic imperare, ut ueniant ad Synodum, niſi ſponte uoluerint.

CAPVT XXI.

Item epiſtola Damaſi ad eundem Stephanum, & ad concilia Africæ, quòd epiſcoporum iudicia non aliter quam authoritate ſedis Apoſtolicæ ſint terminanda.

Damaſus ſeruus ſeruorum Dei, atque per gratiam eius, epiſcopus ſanctæ catholicæ Eccleſiæ urbis Romæ, Stephano archiepiſcopo cõcilij Mauritanię, & uniuerſis epiſcopis Africanę ꝓuincię: Lectis fraternitatis ueſtrę literis, primò gratias ago, quòd tantorum fratrũ merui benedictione frui. Deinde, quòd circa fratres ſollicitos uos reperi, & cum eis crucem Domini deferre, qui ait: Qui uult uenire poſt me, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me: & reliqua ad hũc modum pertinentia. Igitur quoniam in præſenti opportunè geſtorum conſultatione, Apoſtolicis noſtra beatitudo uiſceribus commota, nos hortata eſt, tuitionem fratrum Apoſtolica impendere autoritate, & eorum iniurijs ſubuenire: dum conſtat, uos eadem cũ Apoſtolo compaſsibiliter dicere, Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis ſcandaliſatur, & ego non uror? ſatagẽtes, ne aliquis de his qui nobis crediti ſunt, à ſæuis beſtijs laceretur, aut capiatur. pro qua re oportet iuxta ueſtram prudentiam commonitionem, magis autem ſecundum Domini diuinam præceptionem, nos qui ſupra domum eius, hoc eſt uniuerſalem catholicam Eccleſiam epiſcopale ſuſcepimus miniſterium, ſollicitè uigilare, ut ne quid de ſacris eius muneribus, id eſt Apoſtolici iuris, Apoſtolorumque ſucceſſoribus atque miniſtris, quicquam nobis dormitantibus ualeat ſupprimi, atque iniuſtè nobiſque inconſultis damnari. Scitis fratres chariſsimi, firmamentum à Deo fixum & immobile, atq; titulum lucidiſsimum ſuorum ſacerdotũ, id eſt omnium epiſcoporum, Apoſtolicam ſedem eſſe conſtitutam, & uerticem Eccleſiarum. Tu es enim, ſicut diuinum pronunciat ueraciter uerbum, Petrus: & ſuper firmamentum tuum, Eccleſiæ columnæ, qui epiſcopi intelliguntur, confirmatæ ſunt: tibi & claues cœlorũ regni cõmiſsi, atque ligare & ſoluere poteſtatem quæ in cœlis ſunt, & quæ in terris, promulgaui. Tu prophanarorum hominũ & membrorum meorum, maximeq; meorum diſcipulorum extiſtis, ut princeps & doctor orthodoxæ & immaculatę fidei, cuius uice hodie (gratia Dei) legatione pro Chriſto fungimur: & omnes huius ſanctæ ſedis præſules eius uicem geſſerunt, gerunt, & gerent. Ideo omnia quæ innotuiſtis, non licere mandarem, niſi uos tam pleniter inſtructos eſſe ſcirem, quòd cuncta ſuper quibus conſulatis, illicita eſſe non dubitetis. Diſcutere namque epiſcopos, & ſummorum Eccleſiaſticorum cauſas negotiorum metropolitanas, unà cum omnibus ſuis comprouincialibus: ita ut nemo ex ijs deſit, & omnes in ſingulorum concordent negocijs, licet. Sed definire eorum atque Eccleſiarum ſummas querelas

telas cauſarum, uel damnare epiſcopos, abſq; huius ſanctæ ſedis autoritate, minimè licet: quam omnes appellare, ſi neceſſe fuerit, & eius fulciri auxilio oportet. Nam (ut noſtis) Synodum ſine eius autoritare fieri, non eſt catholicum: nec epiſcopus niſi in legitima Synodo, ſuo tempore Apoſtolica uocatione congregata, definitè damnari poreſt: neq; ulla unquam Concilia tata leguntur, quæ non ſunt fulta Apoſtolica autonrare. Accuſatores autem clericorum, & teſtes ſuper quibus togitaſtis, abſq; ulla infamia aut ſuſpicione uel manifeſta macula, & ueræ fidei pleniter inſtructi eſſe debent: & tales, quales ad ſacerdotiũ eligete diuina iubet autoritas. Quoniam ſacerdotes (ut antiqua tradit autoritas) ctiminari nõ poſſunt: nec in eos reſtificari, qui ad eundem nõ debent nec poſſunt ptouehi honorem. Vocatio enim ad Synodũ, iuxta decreta patrum canonica, eius qui impeditur, tam ſua præſentia, quàm & ſcriptis atq; apocryſiatijs, pet ſpacium fieri debet congruum atq; canonicum: quia niſi canonicè uocatus fuerit ſuo tempore, & canonica ordinatione, licet uenerit ad conuentum quacũq; neceſsitate, niſi ſponte uoluerit, nullatenus ſuis reſpondebir inſidiatoribus. Quoniam nec ſeculi leges hoc permittunt fieri: quanto magis diuinæ? Deiectis uerò, atque ſuis rebus expoliatis, nihil uobis uerius ſignificare queo, quàm quòd ſancti patres definierũt, & noſtri prędeceſſores Apoſtolica autoritate roborauerũt. Ita enim hæc ſe habent: epiſcopos eiectos, arq; ſuis rebus expoliatos, eccleſias proprias primò recipere, & ſua omnia eis legaliter reddi, ſancti Canones decreuerunr: & poſtea ſi quis eos accuſare uellet, æquo id periculo facere ſanciuerunt. Iudicerũt eſſe decernentes epiſcopos rectè ſapientes, & iuſtè uolenres ad tempus, diuque illis & teſumptis uiribus & ſuis poteſtariuè fruentibus rebus, amiciſque, & Dei ſeruis ſapienribus conſulentibus uiris, in Eccleſia conuenientes, ubi teſtes erunt ſingulorum, qui oppreſsi uidebantur, & reliqua ad hunc ordinem pertinentia, quæ prolixitatem uitantes hic non inſerimus, quia his ſufficete credimus. Si quis autem his non eſt contentus, legat ea, & ſatiabitur. Scimus enim, homines inermes non poſſe cum armatis ritè pugnare. Sic nec illi qui eiecti, uel ſuis bonis ſunt expoliari, cum illis qui in ſuo ſtant ſtatu, & ſuis fruuntur amicis atq; bonis, litigare ritè poſſunt. Nec ſeculi quoq; leges hęc ſecularib. fieri permittũt: ſed prius eiectos uel oppreſſos aut expoliatos, cum ſuis omnibus reſtitui iubent: & poſtea ſuo tempore (ſicut lex eorum continet) ad placita uenire præcipiunt, nec ulla carceris cuſtodia appellantem arceri permittunt. Docent enim ex parte (ſicut noſtia) terrena, quæ ſunt cœleſtia. Accuſatores uerò & accuſationes quas ſeculi leges nõ adſciſcũt, nullatenus ſunt in horum admittendę cauſis: quia omne quod irreprehenſibile eſt, catholica defendit Eccleſia: & hoc à maioribus definitum eſſe, ptopter prauorum hominum inſidias, non dubitatur. Decet enim Domini ſacerdotes fratrum cauſas piè tractare, & uenerabiliter intendere, atque eorum iudicia ſuper ſacrificia ordinare, ne proterua aut tyrannica dominatione (ut de quibuſdam refertur) ſed charitate pro Deo & fraterno amore cuncta peragere: & quòd ſibi quis fieri iuxta Dominicam uocem non uult, alij inferro non præſumat: & in qua menſura menſi fuetitis, remẽtietur uobis. Ea uerò quæ Apoſtolorum prædicatione & patrum inſtitutione percepimus, ſemper tenere debemus, ne aliqua noua cudere, aut ad noxam fratrum ſemper inſandere uideamur. Sed alterutrum onera portemus, ut, iuxta Apoſtolum, legem Domini adimplere ualeamus. Tempus enim congruum præuideri oportet, quando uniuſcuiuſque accuſatæ perſonæ cauſa, tectiſsimè in medium producatur, quatenus grauitatem eius & conſonantiam, quæ contra patrũ decreta uel Synodi cõfeſsionẽ prodi, minimè cognoſcatur, quàm ordinabiliter omnes intẽdãt, ut ad eam in omnib. rationabiliter reſpondeãt, & iuſtè ſe uelle manifeſtè oſtendant. Nullus autem introducatur perſonaliter, ſed accuſatores & accuſati æqua audiantur ratione, iuxta quod geſtorum ordo exigit. Accuſatores uerò & iudices non ijdem ſint: ſed per ſe accuſatores, per ſe iudices, per ſe teſtes, per ſe accuſati, unuſquiſq; in ſuo ordinabiliter ordine. nã inſcriptio primò ſemper fiat, ut talionẽ calumniator recipiat: quia ante inſcriptionẽ nemo debet iudicari uel dãnari, cũ & ſeculi leges hæc eadẽ retineant: de quibus omnibus uera ſemper fiat æquitas, quatenus accuſationis & iudicij ac teſtimonij mercedẽ, per ueritatẽ geſtorũ conſequi ualeant. Scriptũ eſt enim: Abominatio Domino labia mẽdacia. &, teſtem fallacem, proferentem mendacia, & ſeminantem inter fratres ſcandala atque litigia deteſtatur, ipſo monẽte atq; dicẽte: Non facies calumniã proximo tuo, nec ui opprimes eum: nõ facies quod iniquũ eſt, nec iniuſtè iudicabis: non conſiderabis perſonam pauperis, nec honores uultum potentis. iuſtè iudica proximo tuo: & quod tibi non uis fieri, alteri non facias, etc.

Et maximè præceptum habentes Apoſtolicum,

ſtolicum, attendere nobis ipſis & gregi, in quo nos Spiritus ſanctus poſuit epi copos, tegere Dei Eccleſiam, quam acquiſiuit per ſanguinem ſuum proprium: conuenit & iterum attendere lupos, attendere malos operarios, qui peruerſa faciunt, & aduerſa loquuntur, ut detrahere ſemper diſcipulos Domini, & infamare queant. Quos corrige te uos, & omnes Domini ſacerdotes ſummo ſtudio oportet: quia peius malum non eſt, quàm ut ciues ciuibus inuideant, & ſacerdotes uel clerici, ſacerdotibus uel pontificibus inſidientur, teſtante etiam ueritatis uoce: Qui uos tangit, tangit pupillam oculi mei: & qui ſcandalizauerit unum de puſillis iſtis, melius eſt illi ut ſuſpendatur mola aſinaria in collum eius, & demergatur in profundum maris. & item: Beatus qui non fuerit ſcandalizatus in me. ille proculdubio ſcandalizatus eſt in Dominum, qui eius ſcandalizat epiſcopum uel ſacerdotem, & multa talia, quæ hic non inſeruntur, ne nimis prolixa efficiatur epiſtola. Monentes quoque, inſtruere debetis memoratos uicinos ueſtros, ut à talibus ſe ſubtrahant: & quæ illicitè circa præfixos fratres egerunt, citò corrigant: & quos nobis inconſultis læſerunt, nobis inconſultis plena ſatisfactione ſanent: & citò ſibi eos reconcilient, ſi noluerint Apoſtolicæ ſedis ſuſcipere cenſuram. nam ſi quid fortaſſe in eis aut contra eos emerſerat, noſtrum fuerat expectandum examen, ut noſtra (ut ſemper huic ſedi fuit conceſſum priuilegium) aut condemnarentur autoritate, aut fulcirentur auxilio. neque enim ſuo pro libitu noſtra debuerant iura peruadere, abſque Apoſtolicæ ſedis diſpoſitione mandante. A' talibus deinceps omnes ſe abſtineant ſacerdotes, qui noluerint ab Apoſtolicæ petræ, ſuper quam Chriſtus (ut prædictum eſt) uniuerſalem conſtruxit Eccleſiam, cui epiſcoporum ſumma iudicia atque maiorum cauſæ (ſicut paulo ſuperius memoratum eſt) reſeruatæ ſunt, ſoliditate, atque ſacerdotali honore ſecludi. Induciæ enim accuſatis in criminalibus epiſcopis, ſex menſium, uel eo amplius (ſi neceſſe fuerit) concedendæ ſunt: quoniam & laicis hoc permiſſum, nullus ſecularibus imbutus diſciplinis ignorat: quanto magis ſacerdotibus, qui ſuperiores eſſe eis non dubitatur. Habetur quoq; in decretis patrū ſancitū, nō debere canonicè quenquā ſacerdotem iudicari uel damnari, antequam accuſatores canonicè examinatos præſentes habeat, locūq; defendendi accipiat: item inducias Eccleſiaſticas, ad abluenda crimina, & cætera: nec extra propriam fiat prouinciam, primò diſcuſſionis accuſatio ſine Apoſtolica præceptione, cui in omnibus cauſis debet reuerentia cuſtodiri: quoniam & antiqua docet hoc patrum regula, in qua & imperialia pariter ſtatuta concinunt. Criminum, inquiunt, diſcuſſio ibi agitanda eſt, ubi crimen admiſſum eſt. nam alicubi criminum reus prohibetur audiri, & alibi in canonibus præcipitur, Quæcunque negocia in ſuis locis, ubi orta, ſunt finienda, & reliqua. Talia, & his ſimilia, ſalua tamen in omnibus Apoſtolica authoritate, ut nihil in his diffiniatur, priuſquam ei placere cognoſcatur, qua omnes ſuffultos eſſe oportet: & ſi quid eis graue intolerandumque acciderit, eius eſt ſemper expectanda cenſura. neque enim proteruè, aut ſtimulo ſuæ cogitationis impulſus (ut ſæpe actum) agnouimus detrahere, aut accuſare præſumat quenquam ſacerdotum: quia iniuria eorum ad Chriſtum pertinet, cuius uice legatione pro populo Chriſti ſanguine redempto funguntur. cauſas enim eorum, quia Dei cauſæ ſunt, eius eſſe iudicio reſeruandas, qui ualet corpus occidere, & animam mittere in gehennam. qui dicit: Mihi uindictam, & ego retribuam: apud quem conſcientia nuda eſt, cui non abſconduntur occulta. Inſtruendi etiam omnes ſunt, quomodo per nos illis Chriſtus intonuit, Non eſſe ouium, lupi inſidias præuidere, ſed paſtoris. Monet igitur beatus apoſtolus Paulus, ne de his temerè leuiterque præſumatur iudicium: de quibus nemo poteſt uerius uel melius iudicare, quàm Deus. Tu autem, inquit, quare iudicas fratrem tuum, aut cur ſpernis eum? omnes enim ſtabimus ante tribunal Dei. Scriptum eſt enim: Viuo ego, dicit Dominus, quoniam mihi flectetur omne genu, & omnis lingua confitebitur Domino. Itaque unuſquiſque noſtrûm pro ſe rationem reddet Deo. In hoc ergo non ſibi quiſpiam temerarios auſus uſurpet, ut præter quod ad concordiam pertinet, aliud agat, unde unitas Eccleſiæ diſſipetur. non ergo leuiter quiſquam aſſentiat in detractione, uel iudicatione, aut damnatione fratrum: maximeque ſacerdotum, qui proximiores ſunt Deo, & qui proprio ore Chriſti corpus conficiunt: quia ob hoc uenit ira Dei in filios præuaricatorum, qui Chriſtum in ſuis perſequuntur membris. Nolite fratres, nolite effici participes eorum, nec communiceris peccatis talium, aut in fructuoſis uerbis illorum: magis autem & redarguite talium cœtus, qui extendere moliuntur quaſi arcum, in fratres linguas ſuas. Defendere ergo fratres, & omnes monete ut armentur

contra

contra fratrum perſecutores. confidimus autem de uobis meliora, & uiciniora ſaluti: quia neque mors, neque uita, neque angeli, neque principatus, neque inſtantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura aliqua (magiſtro gentium docente) poterit nos ſeparare à charitate Domini noſtri IESV CHRISTI, quæ maximè in ſacerdotibus & reliquis perficitur membris eius. Nolite itaque amittere confidentiam ueſtram, quæ magnam habet remunerationem. Ecce enim iudex ante ianuam aſsiſtit, coronas hilariter promittens his qui pro eo fratribus auxiliũ ferunt, & oppreſsis ſuccurrunt, atque in charitate collaborãt. Quòd ſi ſubtraxerit ſe quis, non placebit Deo, ſed cadet: quia non ſubleuauit cadentem, ſed emarcuit.

Et poſt aliquanta:

Temerè enim iudicat, ſi quis epiſcopum abſque ſedis Apoſtolicæ autoritate condemnat, cum ei (ut paulò ſuperius prælibatum eſt) hoc ſpecialiter priuilegium reſeruatum ſit.

Item poſt aliquanta:

Ille proculdubiò facit iniquitatem in iudicio, qui ea ſibi uendicat, quæ ei uẽdicare non licet: ideoque huic ſedi conceſſa ſunt, ut nullus uſurpare ſine eius conſultu præſumat, qui non uult honore Eccleſiaſtico indignus aut contemptor iudicari. Itaque oportet propulſare negligentes, ſed ita, ut nolentes non roborentur: & bonos improbis atque inſidiatoribus fratrum reſiſtere, ne corpore deſidiæ oppreſsi, taciturnitatis teneamur obnoxij. itaque qui poteſt obuiare, & perturbare peruerſos, & non facit, nihil agit aliud quàm fauere impietati. Nec enim caret ſcrupulo ſocietatis occultæ, qui manifeſto facinori deſinit obuiare, & reliqua.

CAPVT XXII.

Allatus eſt autem etiam Tomus, Abbotharienſi regno per manus Ratbodi epiſcopi Nouiomenſis, in quo hæc continebantur: Ex decretis ſancti Clementis papæ, de accuſatione epiſcoporum. Accuſandi uel teſtificandi licentia denegetur, qui Chriſtianæ religionis & nominis dignitate, & ſuæ legis uel ſui propoſiti normam, aut regulariter prohibita neglexerũt. Tráſgreſſores enim legis ſuæ ſponte, eiuſque uiolatores, Apoſtatæ nominantur. Omnis enim apoſtata refutandus eſt, & ante reuerſionem ſuam non in accuſatione aut teſtimonio ſuſcipiendus.

Ex decretis Stephani papæ.

Nullus epiſcoporum, cum ſuis fuerit rebus expoliatus, aut à ſede propria quaſlibet occaſione pulſus, debet accuſari, aut à quoquam ei poteſt crimen obijci, priuſquam integerrimè reſtauretur, & omnia quę ei ablata quocunque ſunt ingenio, legibus redintegrentur, & ipſe propriæ ſedi & priſtino ſtatui regulariter reddatur.

Item ex eiſdem.

Accuſatores & accuſationes, quas ſeculi leges non recipiunt, & anteceſſores noſtri prohibuerunt, & nos ſubmouemus. nullus enim alienigena, aut accuſator epiſcoporum fiat, aut iudex. Vnde & de Loth ſcriptum eſt: Ingreſſus erat aduena, nunquid ut iudices? Accuſator autem eorum nullus ſit ſeruus aut libertus, nullaque ſuſpecta aut infamis perſona. Repellantur etiam cohabitantes inimicis, & omnes laici.

Ex decretis Syxti papæ.

Nemo pontificum aliquem ſuis rebus expoliatum epiſcopum, aut à ſede pulſum, excommunicare aut iudicare præſumat: quia non eſt priuilegium, quo expoliari poſsit iam nudatus.

Ex decretis Iulij papæ.

Si quis ab hodierna die & deinceps epiſcopum, præter huius ſanctæ ſedis ſententiam damnare, aut propria ſede pellere præſumpſerit, ſciat ſe irrecuperabiliter eſſe damnatum, & proprio carere perpetim honore: eoſque qui abſque huius ſedis ſententia ſunt eiecti uel damnati, huius ſanctæ ſedis autoritate ſcitote priſtinam recipere communionem, & in proprijs reſtitui ſedibus.

Item:

Nocumenta epiſcoporum ſunt prohibita, ita ut qui talia tentauerint, aut eis nocere præſumpſerint (ſiquidem clerici fuerint) à proprio gradu decidãt: ſi uerò monachi aut laici fuerint, anathematizentur.

Ex decretis Symmachi papæ.

Ordinis dignitate & communione priuetur, qui uiuo pontifice, quolibet modo epiſcopatum eius conuictus fuerit ambiſſe uel tẽtaſſe: omneſq; pariter huius culpę reos, anathematis pœna duximus plectẽdos.

Item:

Nulli fas eſt uel uelle uel poſſe tranſgredi Apoſtolicæ ſedis præcepta, nec eius diſpoſitionis miniſterium; quod omnium ſequi oportet charitatem. Sit ergo ruinæ ſuæ dolore proſtratus, quiſquis Apoſtolicis uoluerit contraire decretis: nec locum deinceps inter ſacerdotes habeat, ſed extorris à ſancto miniſterio fiat: nec de eius iudicio quiſquam poſtea curã habeat, quoniam iam damnatus à ſancta & Apoſtolica

 Eccleſia,

Eccleſia, eiusque autoritate & propria in obedientia atque præſumptione, à quoquam eſſe non dubitatur: quia maioris excommunicationis deiectione eſt exigendus, cui ſanctæ Eccleſiæ commiſſa fuerit diſciplina: quia non ſolum præclaris ſanctæ Eccleſiæ iuſsionibus parêre debuit, ſed etiam alios ne præterirent, inſinuare. Sitque alienus à diuinis & pontificialibus officijs, qui noluit præceptis obtemperate Apoſtolicis.

Ex decretis Euſebij papæ.

Oues ergo quæ paſtori ſuo commiſſæ fuerint, eum nec reprehēdere, niſi à recta fide exorbitauerit, debent, nec ullarenus accuſare poſſunt: quia facta paſtorum, oris gladio ferienda non ſunt, quanquam rectè reprehendenda uideantur. Ideo iſta dicimus, quia his ſcriptis ueſtris reperimus, quoſdam epiſcopos ueſtris in partibus à proprijs ouibus accuſatos, aliquos uidelicet ex ſuſpicione, & aliquos ex certa ratione: & idcirco quoſdam ſuis rebus eſſe expoliatos, quoſdā uerò à propria ſede pulſos: quos ſcias nec ad Synodum comprouinciālem, nec ad generalem poſſe uocare, nec in aliquibus iudicare, antequam cuncta quæ eis ſublata ſunt, legibus poteſtati eorum redintegrentur.

Item ex eiuſdem.

Errorem ueſtrum corrigite fratres, & ab omni erroris macula nos cuſtodite, ut purū Deo munus offerre ualearis. Seruos Dei nolite perſequi. Epiſcopos nolite infamare, neq; accuſare: quia Deus eos ſuo iudicio uoluit reſeruari.

Ex decretis Adriani papæ.

Homicidæ, malefici, fures, ſacrilegi, raptores, uenefici, adulteri, & qui raptum fecerit, uel falſum teſtimonium dixerir, ſeu qui ad ſacrilegos magosq; cucurrerint, nullatenus ad accuſationem, uel ad teſtimonium erūt admittendi. Qui crimen intendit, agnoſcendum eſt, ſi ipſe antè non fuir criminoſus: quia periculoſum eſt, & admitti non debet rei aduerſus quemcunque profeſsio.

Ex decretis Fabiani papæ.

Similiter ſtatutum eſt, & nos eadem ſtatuta firmantes ſtatuimus, ut ſi aliquis clericorum ſuis epiſcopis infeſtus aut inſidiator fuerit, eosque criminari tentauerit: aut conſpirator fuerit, ut mox ante examinatum iudicium ſubmotus à clero, curiæ tradatur, cui diebus uitæ ſuæ deſeruiat, & infamis abſq; ulla reſtitutionis ſpe permaneat, nec ullus unquam præſumat accuſator ſimul eſſe, & iudex.

Ex decretis Marcelli papæ.

Si qui epiſcoporum expulſi fuerint, aut expoliati ſuis rebus, primò omnia legaliter reddi, quæ eis ab inimicis aut perſecutoribus ablata ſunt, & ſedes proprias cum omnibus ad ſe pertinentibus regulariter congregatis reſtitui, & poſtea tempore congruo uocari ad Synodum regulariter congregatam, cenſemus: nec liceat ei, priuſquam hæc fiant, de ſe iuxta ſtatuta prædictorum reſpondere, aut de ſuis impeditionibus, ſi ſe uiderit prægrauari, reddere rationem. Sed his ritè peractis, ſuisq; omnibus liberè diſpoſitis, ſi tum iuſtè uidetur, ſuis reſpondeat accuſatoribus: & ſi ei neceſſe fuerit, inducias accipiat non modicas, ut explorare ualeat ea quæ obijciuntur ei, ne aliqua deluſus fraude nocenter ruat.

Ex decretis Anacleti papæ.

Accuſatores, inquit, & teſtes eſſe non poſſunt, qui ante heſternum diem, aut nudiuſtertius inimici fuerunt, ne irati nocere cupiant, ne læſi ulciſci ſe uelint. Inoffenſus igitur accuſatorum & teſtium affectus quærendus eſt, & non ſuſpectus.

Ex decretis Damaſi papæ.

Qui accuſare alium elegerit, præſens per ſe, & non per alium accuſet: neque ullus unquam iudicetur, antequam legitimos accuſatores præſentes habeat, locumq; defendendi accipiat, ad abluenda crimina. Syluerius autem papa de fraudulenta ſui comprehenſione querimoniam faciens, inter cætera dixit: Qui talia contra me egerunt, anathematizaui: & unà cum epiſcopis, Apoſtolica & Synodali autoritate ſtatui, nullum unquam epiſcoporum ita decipi: huiuſmodi uerò præſumptorem anathema maranata fieri in conſpectu Dei & ſanctorum angelorum.

CAP. XXIII.

In his omnibus qui defenſioni ſtudebant, quatuor quædam principaliter ingerebant. Primùm, ut ſuæ ſedi reſtitueretur: neque enim ſpoliatum reſpondere debere. Deinde legitimas uocationes, & ut Romano pontifici cauſa ſignificaretur, tum accuſatum tum accuſatores, teſtes ac iudices in magna Synodo diſcernendos, neque ſibi aliter ex ratione canonum poſſe uideri cauſam conſtare. Quibus omnibus diligenter conſideratis, ab altera parte reſpondebatur, iuxta hunc ordinem decretorum, omnia penè conſummata eſſe. Nam ut ab ultimis, inquiunt, repetamus, accuſator eius ad hanc cauſam ſatis idoneus eſt. Quippe nec antè inimicus, nec ad accuſandum

dum metu aut præmio adductus, ſed tantum zelo religionis permotus: & qui, ſi eum non coguouiſſet, eo quo utitur presbyteratu dignus haberi poſſet. Vocationes autem eius ad Synodum, per epiſtolas canonicas, & per apocriſiarios, non ſolum ſex menſium, ſed etiam anni ſpacia tranſcendunt. Addebant præterea, ſedi ſuæ minimè poſſe reſtitui, eo quòd etiam reſtitutus uocem loquendi non haberet. ſic enim contineri in Africano concilio, titulo 12. Si clerici intrà annum cauſam ſuam purgare contempſerint, nulla eorum uox poſtea penitùs audiatur. Et quia captio eius inuidioſa putabatur, neque inuſitatum, neque alienum à ſacris legibus idem reperiebatur. In hiſtoria quippe Remenſium pontificum ſcriptum conſtabat, Hildemannum Beluacenſem epiſcopum, detentum in monaſterio ſancti Vedaſti, Synodum expectaſſe: eo quòd apud Imperatorem Ludouicum inſimularetur, ad Lotharium Cæſarem profugere uoluiſſe. Ebonem quoque Remorum archiepiſcopum idem molientem, per Rothadum Sueſſonicum, & Erchenradum Pariſiorum epiſcopum, in Vuldenſi monaſterio, pro ſimilibus ſimilia ſuſtinuiſſe. Iuſtum ergo uideri, ut qui de regiæ maieſtatis crimine impeditus, uocationi epiſcoporum non paruerit, iudiciaria poteſtate contentus ſit: idq; firmari ex Africano concilio, titulo 38.

CAP. XXIIII.

Creſconius Villaregieuſis epiſcopus, plebe ſua derelicta, Tuburnienſem inuaſit eccleſiam: & uſque hodie commonitus, ſecundum quod ſtatutum fuerat, relinquere eandem quam inuaſerat plebem, contempſit aduerſus ſtatuta, quæ pronunciata fuerant: Cõfirmata quidem audiuimus, ſed petimus ſecundum quod nobis mandatum eſt, ut dignemini dare fiduciam, quo neceſsitate ipſa cogente, liberum nobis ſit, rectorem prouinciæ ſecundum ſtatuta glorioſiſsimorum principum aduerſus illum adire: ut qui nunc admonitioni ſanctitatis ueſtræ acquieſcere uolnit, & emendare illicitum, autoritate iudiciariâ protinus excludatur. Aurelius epiſcopus dixit: Seruata forma diſciplinæ, non exiſtimabitur appetitus. Si ueſtra charitate modeſtè conuentus recedere detrectauerit, cum fuerit ſuo contemptu & contumacia, faciente etiam autoritate iudiciariâ, conuictus.

Item ex eodem Concilio, titulo 43. Sunt plerique conſpirantes cum plebibus proprijs, quas decipiunt (ut dictum eſt) earum ſcalpentes aures, ad ſeducendum uitioſæ uitæ homines: uel certè inflati, & ab hoc conſortio ſeparati, qui putant propriæ plebi incubandum: & nonnunquam conuenti ad concilium uenire detrectant, ſua fortè ne prodantur flagitia metuentes. Dico (ſi placet) circa hos non tantum diœceſes non eſſe ſeruandas: uerumetiam & de propria Eccleſia, quæ illis malè fauerit, omni modò adnitendum, ut etiam autoritate publica reijciantur, atque ab ipſis principalibus cathedris remoueantur. Oportet enim, ut qui uniuerſis fratribus, ac toto concilio inhæſerit, non ſolum ſua iure integro, ſed & diœceſes poſsideat. At uerò qui ſibimet putant plebes ſuas ſufficere, fraterna dilectione contempta, non tantum diœceſes amittant: ſed (ut dixi) etiam proprijs publica careant autoritate, ut rebelles.

CAP. XXV.

Ad Romanum autem pontificem cauſam perlatam fuiſſe dicebant, exemplaribus in hunc modum prolatis: Beatiſsimo papæ Iohanni, Hugo gratia Dei Francorum rex. Nouis atque inuſitatis rebus permoti, ſummo ſtudio, ſummaque cura ueſtra conſilia expetenda decreuimus. quippe cum ſciamus, uos omne tempus in humanis ac diuinis ſtudijs exegiſſe. Conſiderate ergo quæ facta ſunt, & facienda præſcribite, ut & ſacris legibus ſuus honor reddatur, & regalis poteſtas non annulletur. Arnulfus regis Lotharij (ut dicunt) filius, poſt graues inimicitias ac ſcelera, quæ in regnum noſtrum exercuit, loco parentis adoptatus eſt à nobis, ac metropoli Remorum gratis donatus: iuſiurandum præbuit, quod contra præterita & futura ualeret ſacramenta. Libellum fidelitatia ſub nomine chirographi conſcripſit, recitauit, corroborauit, corroborarique fecit. Milites ac omnes ciues iurare coegit, ut in noſtra perſiſterent fide, ſi ipſe aliquando in poteſtatem hoſtium deueniret. Contra hæc omnia, ut certiſsimi teſtes ſunt, ipſe portas hoſtibus patefecit: clerum ac populum ſuæ fidei creditum, captiuitati & prædæ diſtribuit. Sed eſtò, eum eſſe addictum alienæ poteſtati, ut ipſe uideri uult: cur ciues & milites peierare cogit? Cur arma contra hos comparat? Cur urbem ac caſtra contra nos munit? Si captus eſt: cur non patitur liberari? Si ui hoſtium oppreſſus, quare non uult ſibi ſubueniri? & ſi liberatus eſt, cur ad nos non redit? Vocatur ad palatium, & uenire contemnit. Inuitatur ab archiepiſcopis, nihil ſe eis debere reſpondet. Ergo qui uices Apoſtolorum tenetis, ſta-

tuite, quid de altero Iuda fieri debeat, ne nomen Dei per nos blaſphemetur: & ne fortè iuſto dolore permoti, ac ueſtra taciturnitate urbis excidium, totiusque prouinciæ moliamur incendium: nec iudici Deo excuſationem prætendetis, ſi nobis quærentibus atque ignorantibus, formam iudicij dare nolueritis.

CAP. XXVI.

Domino & reuerendiſsimo papæ Iohanni, epiſcopi Remorum diœceſeos: Non ſumus neſcij, Beatiſsime pater, iamdudum oportuiſſe nos expetere conſulta ſanctæ Romanæ eccleſiæ, pro ruina atque occaſu ſacerdotalis ordinis: ſed multitudine tyrannorum preſsi, longitudine terrarum ſemoti, deſideria noſtra hactenus implere nequiuimus. Nunc itaque ueſtro examini, non ſine magno dolore perferimus nouum atque inuſitatum crimen Arnulfi Remorum archiepiſcopi, qui famoſus apoſtata factus, locum Iudæ traditoris olim in Eccleſia tenet: qui filius quondam eccleſiæ Laudunenſis, cum epiſcopum ſuum dolo & fraude cæperit, eccleſiam eius peruaſerit, ad cumulum ſuæ damnationis Remenſem ſibi creditam, cum clero & populo captiuauit: nec mouet eum noſtra uocatio, uel potius ſaluberrima exhortatio, non archiepiſcoporum comprouincialium multoties repetita admonitio, non canonicè facta coram Deo & angelis eius profeſsio: non chirographi in conſpectu Eccleſiæ recitata deſcriptio, non numeroſa ſacramenta miris excogitata conſilijs. Stant ſuo uitio quàm plures eccleſiæ paſtoribus uiduatæ, pereunt innumerabiles populi ſine ſacerdotali benedictione & confirmatione: ipſe factione tyrannica, diuina humanaque iura contemnens, tyrannidem exercét. Regibus noſtris, à quibus tantam gloriam gratis conſecutus eſt, interitum meditatur. Ergo tandem monſtro perditiſsimi hominis expergefacti, iuimus in ſentẽtiam Domini dicentis: Si peccauerit in te frater tuus, uade & corripe eum inter te & ipſum ſolum. Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum: ſi autem te non audierit, adhibe tecum adhuc unũ uel duos, ut in ore teſtium duorum uel trium ſtet omne uerbum. Quod ſi non audierit eos, dic Eccleſiæ. Si autem & Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus. Adeſto pater ruenti Eccleſię, & ſententiam ex ſacris canonibus promulgatam, uel potius ab ipſa ueritate prolatam, profer in reum. Sentiamus in uobis alterum Petrum defenſorem, & corroboratorem Chriſtianæ fidei; ferat ſancta Romana Eccleſia ſententiam damnationis in reum, quem uniuerſalis damnat Eccleſia. Suffragetur nobis ueſtra authoritas, & in huius apoſtatæ deiectione, & in eius qui domui Dei præeſſe poſsit, archiepiſcopi noua ordinatione: ſimulque inuocatis epiſcopis noſtris fratribus, neceſſaria promotione: ut ſciamus & intelligamus, cur inter cæteros Apoſtolatum ueſtrum præferre debeamus.

CAP. XXVII.

His epiſtolis in media Synodo recitatis, miſsionis earum tempus, & relata legatio à defenſoribus Arnulfi perquirebatur: &, de primo quidem menſis undecimus reperiebatur, de altero autem nihil memoria dignum. Sed legatos tantum ſcripta Romano pontifici porrexiſſe, primoque ſe blandè acceptos eſſe: poſtea uerò quàm Heriberti comitis legati, equum corpore præſtantem, niueo colore inſignem, cum alijs muneribus pontifici obtulerunt, ſe per triduum ante ianuam palatij defatigatos, nec admiſſos, infecto negotio rediſſe. Aſtipulabantur etiam huic rationi Brunonis epiſcopi præſentes clerici, qui ſe pro eius captione Romanum pontificem adeſſe dicebant. A' quo maledicta in reos cum ex autoritate Apoſtolica expeterent, eius miniſtri ſummam ſolidorum decem dari cenſebant. Quibus deriſis, eo quòd ſe pecunia redimi poſſet, nec mille talenta moras inferrent: hoc tandem in reſponſis ab ipſo pontifice acceperunt, ut is pro quo captus eſſet, bene illi proſpiceret. Non ergo ſedem Apoſtolicam huic iudicio præiudicare. Bene quoque Africanos epiſcopos ſuper hoc Romanorum typo permotos fuiſſe, qui ſuper hac re, Synodo 217 epiſcoporum, tempore Zoſymi papæ inchoata, & per tempora Bonifacij diſtenta, tandemque ſub Celeſtino conſummata, quod de Romani epiſcopi poteſtate ſentiri uellent, in æternis monimentis ſtatuerunt. Quod concilium quoniam inſigne eſt, & beati Auguſtini pręſentia illuſtratum, & artificioſis cõſultationibus expolitum, uimque multiplicis argumenti huic Synodo præbuit, ad plenũ his geſtis annectere utile iudicauimus.

CAP. XXVIII.

Multa ſuper his pater Arnulphus publicè locutus eſt, multa cum ſibi tantum aſsidentibus contulit: quæ ne fortè minus ſuauitatis habeant, ita ſparſim poſita, ut ſunt ab eo prolata, ea in unum colligere maluimus, ut continuata oratio plus utilitatis ſtudioſo Lectori cõferat. Nos ue-

rò, inquit, Reuerendiſsimi patres, Romanã eccleſiam propter beati Petri memoriam ſemper honorandam decernimus, nec decretis Romanorum pontificum obuiare contendimus: ſalua tamen autoritate Niceni concilij, quod eadem Romanæ eccleſiæ ſemper uenerata eſt. Statuta etiam ſacrorum canonum diuerſis locis, diuerſis temporibus (ſed eodem Dei ſpiritu conditorum) in æternum ualere præcipimus, ab omnibus ſeruanda cenſemus. Duo autem ſunt, quæ magnopere à nobis præuideri debent: id eſt, Romani pontificis ſilentium, aut noua conſtitutio promulgatis legibus Canonum, uel decretis priorum præiudicari poteſt. Si enim ſilentium præiudicat, omnes leges, omnia priorum decreta, & ſilente ſilere neceſſe eſt. Si autem noua conſtitutio, quid proſunt leges conditæ, cum ad unius arbitrium omnia dirigantur? Videtis, quia his duabus cauſis admiſsis, Eccleſiarum Dei ſtatus periclitatur: & dum legibus leges quærimus, nullas omnino leges habemus. Quid ergo? Num priuilegio Romani pontificis derogabimus? minimè. Sed ſi Romanus epiſcopus is eſt, quem ſcientia & uitæ meritum commendet: nec ſilentium, nec noua conſtitutio metuendæ ſunt. Quòd ſi uel ignorantia, uel metu, uel cupiditate abalienatur, uel conditio inuidiam facit (quod ferè ſub hæc tempora uidimus) Romæ tyrannide præualente: tunc multo minus idem ſilentium, & noua conſtitutio formidanda ſunt. Non enim is qui quolibet modo contra leges eſt, legibus præiudicare poteſt. Sed ô lugenda Roma, quæ noſtris maioribus clara patrum lumina præbuiſti, noſtris temporibus monſtroſas tenebras futuro ſeculo famoſas effudiſti. Olim accepimus claros Leones, magnos Gregorios. Quid dicam de Gelaſio & Innocentio, qui omnem mundanam philoſophiam ſua ſapientia & eloquentia ſuperant? Longa ſeries eorum eſt, qui ſua doctrina mundum repleuerunt. Eorum itaque diſpoſitioni, qui uitæ merito & ſcientia cunctos mortales anteirent, rectè uniuerſalis Eccleſia credita eſt: quamuis & in hac ipſa fœlicitate hoc priuilegium tibi ab Africanis epiſcopis contradictum ſit, has credo quas patimur miſerias magis, quàm typum dominationis formidantibus. Nam quid ſub hæc tempora non uidimus? Vidimus Iohannem cognomento Octauianum, in uolutabro libidinum uerſatum: etiam contra eum Otthonem, quem Auguſtum creauerat coniuraſſe: quo fugato, Leo neophytus in pontificem creatur. Sed Otthone Cæſare Roma diſcedente, Octauianus Romam redit, Leonem fugat: Iohannem Diaconem naſo, dextris digitis ac lingua mutilat: multaque cæde primorum in urbe debacchatus, in breui moritur. cui Benedictum Diaconem, cognomento Grammaticum, Romani ſubſtituunt: eum quoque Leo neophytus cum ſuo Cæſare non longe pòſt aggreditur, obſidet, capit, deponit, perpetuoq; exilio in Germaniam dirigit. Succedit Otthoni Cæſari Cæſar Ottho, natura, ætate cunctos principes, armis, conſilio ac ſcientia ſuperans. Succedit Romæ in pontificatu horrendum monſtrum Malefacius, cunctos mortales nequitia ſuperans, etiam prioris pontificis ſanguine cruentus: ſed hic etiam fugatus eſt, in magna Synodo damnatus: poſt obitum diui Otthonis Romam redit, inſignem uirum Apoſtolicum Petrum, Papienſis eccleſiæ prius antiſtitem, data ſacramentorum fide, ab arce urbis deijcit, deponit: ſqualore carceris affectum, perimit. Num talibus monſtris hominum ignominia plenis, ſcientia diuinarum & humanarum rerum uacuis, innumeros ſacerdotes Dei per orbem terrarum, ſcientia & uitæ merito conſpicuis, ſubijci decretum eſt. Quid eſt hoc Reuerendiſsimi patres? uel quo'nam uitio fieri credendum eſt, ut caput Eccleſiarum Dei, quod in ſublime erectum, gloria & honore coronatum eſt, ita in infima deiectum, ignominia & dedecore deturpatum ſit? Noſtrum, noſtrum eſt hoc peccatum, noſtra impietas, qui quærimus quæ noſtra ſunt, non quæ IESV CHRISTI. Si enim in quouis ad epiſcopatum electos, morum grauitas, uitæ meritum, diuinarum ac humanarum rerum ſcientia, ſubtiliter inueſtigantur: quod in eo qui omnium epiſcoporum magiſter uideri appetit, inueſtigandum non eſt: cur ergo in ſumma ſede ſic infimus conſtituitur, ut etiam in clero nullum habere locum dignus inueniatur? Quid hunc Reuerendi patres, in ſublimi ſolio reſidentem, ueſte purpurea & aurea radiantem, quid hunc (inquam) eſſe cenſetis? Nimirum ſi charitate deſtituitur, ſolaque ſcientia inflatur & extollitur, Antichriſtus eſt, in templo Dei ſedens, & ſe oſtendens tanquam ſit Deus. Si autem nec charitate fundatur, nec ſcientia erigitur, in templo Dei, tanquam ſtatua, tanquam idolum eſt: à quo reſponſa petere, marmora conſulere eſt. Quò ergo conſultum ibimus? Euangelium docet, quendam in ficulnea ter fructũ

quæſiſſe: & quia non repererit, ſuccidere uoluiſſe, ſed admonitum expectaſſe. Expectemus ergo primates noſtros, quo ad poſſumus: atq; interim diuini uerbi pabula, ubi'nam reperiri ualeant, inueſtigemus. Certè in Belgica & Germania, quæ uicinæ nobis ſunt, ſummos ſacerdotes Dei, in religione admodum præſtantes, inueniri; in hoc ſacro conuentu teſtes quidam ſunt. Proinde ſi regum diſsidentium animoſitas non prohiberet, inde magis epiſcoporum iudicium petendum fore uidetur, quàm ab ea urbe, quæ nunc temporibus uenalis expoſita, ad nummorum quantitatem iudicia trutinat. Quod ſi quiſpiam dixerit ſecundum Gelaſium, Romanam eccleſiam de tota Eccleſia iudicare, ipſam ad nullius commeare iudicium, nec de eius unquam iudicio iudicari poſſe: quanquam hoc ipſum Africani epiſcopi impoſſibile iudicant, niſi fortè (inquiunt) quiſquam eſt qui credat, unicuilibet poſſe Dominum noſtrum examinis inſpirare iuſtitiam, & innumerabilibus congregatis in concilium ſacerdotibus denegare: Sed cum hoc tempore Romæ nullus penè ſit (ut fama eſt) qui literas didicerit, ſine quibus (ut ſcriptum eſt) uix oſtiarius efficitur: qua frōte aliquis eorum docere audebit, quod minimè didicit? Ad comparationem quippe Romani pontificis, in alijs ſacerdotibus ignorantia utcunq; tolerabilis eſt: in Romano autem, cui de fide, uita, moribus, diſciplina ſacerdotum, deque uniuerſali Eccleſia catholica iudicandum eſt, intolerabilis uideri poteſt. Is enim eſt (ut quibuſdam placet) qui ſecundum Ezechielem prophetam; moratur in gazophylacio, quod reſpicit uiam meridianam; & excubat in cuſtodijs templi: cur autē loco prior, ſcientia inferior, non æquo animo ferat iudicium loco inferioris ſcientia prioris? Certè ipſe Apoſtolorum princeps non abnuit iudicium, quamuis loco minoris, Pauli, ſcientia prioris, in faciem ſibi reſiſtentis: quoniam non ſana uidebatur doctrina magiſtri. & Gregorius papa cum dicat, Si quæ culpa in epiſcopis inuenitur, neſcio quis Apoſtolicæ ſedi ſubiectus non ſit, ſubinfert: Cum uerò culpa non exigit, omnes ſecundum rationem humilitatis pares ſunt. Inuolutus ergo criminibus, ſentiat præeſſe ſibi Romanum pontificem: qui nullis atrocioribus factis prægrauatur, intelligat parem dignamq; ſe ac Romano pontifice in quolibet negotio laturus ſententiā. Sed eſto, ponamus nunc Romæ eſſe Damaſum, quid contra eius decretum actum eſt? nempe, ſi bene recordor, primum capitulū fuit, quòd epiſcoporum & ſummorum negociorum Eccleſiaſticorum cauſæ ſemper ad ſedem Apoſtolicam ſint referendæ: utique relatę ſunt non ſolum ab epiſcopis, ſed etiam à principe noſtro sereniſsimo, liberáque poteſtas Apoſtolicæ ſedi data eſt, & ue ra inueſtigandi, & cognoſcendi, & dijudicandi per temporum interualla nimis prolixa: nec prius ad cauſam acceſsimus, quàm deſperatione iudicij eius protraheremur. Conſultus eſt ergo Romanus epiſcopus ut oportuit, & de huius Arnulfi depoſitione, & de eius qui domui Dei dignè præeſſe poſſet ſubſtitutione: ſed cum nihil reſponderit, quorum intereſt, ipſi uiderint. Nos autē Sardicenſe concilium, quod priuilegio Romanę eccleſiæ plurimùm fauet, ita ad hanc cauſam inflectimus, ut quod de ſolo epiſcopo in qualibet prouincia relicto dicit, ad Romanum epiſcopum affectum eſſe credamus. Sic enim habetur Titulo 6.

Oſius epiſcopus dixit: Si cōtigerit in una prouincia, in qua fuerint plurimi epiſcopi, unum fortè remanere epiſcopum: ille uerò per negligentiam noluerit ordinare epiſcopum, & populi conuenerint epiſcopos uicinæ prouinciæ: debere illum prius conueniri epiſcopum, qui in eadem prouincia moratur, & oſtendere quòd populi petant ſibi rectorem: & hoc iuſtum eſſe, ut & ipſi ueniant, & cum ipſo ordinent epiſcopum. Quòd ſi conuentus literis tacuerit & diſſimulauerit, nihilque reſponderit: tunc ſatisfaciendum eſſe populis, ut ueniant ex uicinis prouincijs, & ordinent epiſcopum. Iuxta huius ſententiæ tenorem, ad petitionem ab epiſcopis & principe conuentus eſt, ut ſua autoritate Arnulfus deponeretur, & alter ſubſtitueretur. Quia ergo conuentus literis tacuit & diſsimulauit, & nihil reſpondit: nunc ſatisfaciendum eſſe populis cenſeo, ut epiſcopi qui e uicinis prouincijs conuenerant, & hunc Arnulfum, ſi depoſitione dignus eſt, deponant: & ſi fortè qui domui Dei præeſſe poſſit, repertus eſt, epiſcopum cōſtituant. Et quoniam Damaſus epiſcoporum ſumma negocia metropolitanis diſcutere concedit, definitionem eorum ſuæ poteſtati attribuit: Damaſo quidem non reſiſtimus, ſed ſcriptum beati Gregorij in medium proferimus. Lator, inquit, præſentium Nemeſion ad nos ueniens, indicauit Paulum, Teathinæ ciuitatis epiſcopum, inter alia mala in corporale crimen lapſum, à ſuis fuiſſe clericis accuſatum: atque habita cognitione, ita quod ſine dolore dicere non poſſumus, claruiſſe: atque inſuper poſtquā conuictus eſt, etiam libellum eum in quo ea de quibus accuſatus fuerat, uera eſſe confeſſus eſt, obtuliſſe.

Qua

Quà de re illo depoſito, epiſcopali ſententia, eius loco cum fraternitatis ueſtræ conſenſu eſſe epiſcopum ordinatum. Ecce hic Paulus epiſcopus, ignorante Gregorio deponitur, alter in loco eius ſubſtituitur: cauſa cum ſuis effectis per latorem apicum Gregorio ſignificatur. Non in depoſitores Gregorius ulciſcitur, ſed in depoſitum ulterius ſæuit. ait enim poſt aliquanta: Qui ſi fortè (quod non credimus) poſt depoſitionem ſuam inuerecundè, ac mente peruerſa aliquid de epiſcopatu loqui, atque rurſus ad hoc qualibet aſpirare præſumptione tentauerit, fraternitatis ueſtræ ſe contra improbitatem ipſiua omnino uigor accendat, atque Dominici corporis & ſanguinis communione priuatum, in monaſteriò eum uſque ad diem obitus ſui, ad agendam curet pœnitentiam retrudendum: quatenus perpetrati ſceleris maculas dignis diſcat fletibus emundare, quas magis in interitu animæ ſuæ, nequiter augere deſiderat. Quomodo nunc decretum Euſebij papæ ſeruatum eſt? Etenim paulo antè in Tomo decretali lectum eſt: Oues ergo quæ paſtori ſuo commiſſæ fuerint, eum nec reprehendere, niſi à recta fide exorbitauerit, debent; nec ullatenus accuſare poſſunt. Quia facta paſtornm, oris gladio ferienda non ſunt, quanquam rectè reprehendenda uideantur. Certè hic Paulus à ſuis ouibus, id eſt à ſuis clericis reprehenſus & accuſarus eſt, non de fide, ſed de corporali crimine. In hac itaque decretorum uel canonum uarietate hoc obſeruandum eſt, ut cauſarum euentus finem accipiant iuxta æquitatem, nullis animorum perturbationibus improuidè admixtis. Et quoniam ſummi negocij diſcuſſionem & definitionem, à metropolitano primæ Iuſtinianæ factam fuiſſe cognouimus: doceamus etiam nunc, quòd epiſcopis etiam ſuorum metropolitanorum ſumma negocia diſcutere liceat. Scribit item Gregorius uniuerſis epiſcopis concilij Vizachij: Sicut (inquit) laudabile diſcretumque eſt, reuerentiam & honorem debitum exhibere prioribus: ita rectitudinis & Dei timoris eſt, ſi qua in eos correctionis indigent, nulla diſſimulatione poſtponere: ne totum, quod abſit, corpus incipiat morbus inuadere, ſi languor non fuerit curatus in capite. Ante multum ſiquidem temporis, quædam ad nos de fratre noſtro Clementio, primate ueſtro perlata ſunt, quæ cor noſtrum nō modico mœrore transfigerent: ſed premētibus diuerſis tribulationibus, & maximè circumſæuientibus hoſtibus, ea nobis non fuit ſpacium requirendi: & quoniam ira ſunt grauia; ut tranſire indiſcuſſa nullo modo debeant, fraternitatem ueſtram his hortamur affatibus, ut cum omni ſollicitudine ac uiuacitare, ueritaris indagare ſubſtantiam multis modis debeatis: & ut audita ſunt, ultione canonica reſecentur: aut falſa, & fratris noſtri innocentia diu, ſub nefandæ opinionis dilaceratione non iaceat. Vnde ne quis deſidiæ tēpor in requiſitione ſit, admonemus ut non cuiuſdam perſonæ ſit gratia, non fauor, non blandimenra, uel quodlibet aliud, quenquam ueſtrûm uel ab his quæ nobis nunciata ſunt molliar, uel à tramite ueritaris excutiat: ſed ſacerdotaliter ad inueſtigandam uos ueritarem, proprer Dominum accingite. Nam ſi quis in hoc aur piger eſſe, aut negligenter præſumpſerit ſe exhibere, dictis criminibus apud omniporentem Dominum ſe nouerit eſſe parricipem, cuius zelo ad perſcrutandas ſubtiliter nefandi cauſas facinoris non mouetur. Et hic profectò intelligimus, nullam perſonam peccantem eſſe, quæ iudicio uniuerſalis Eccleſiæ non ſubiaceat. Omnis enim criminaliter peccans, uel (ut ita dicam) alteratus, & quaſi legibus capite minor cenſetur. Accuſatur apud Gregorium Lucillus, Mellitiæ ciuitatis epiſcopus; & ex epiſtolis coepiſcoporum illata crimina uera eſſe cognoſcit. Et ideo, inquit, quia tanti facinoris ultio nulla debet dilatione differri, fraternitas ueſtra tres uel quatuor de fratribus ac conſacerdotibus ſibi noſtris adhibeat, ut ipſis quoq; præſenribus; prædicta ac ſatisfacta ueritate, prædictum Lucillum de epiſcopatus ordine, quem huius ſceleris contagiū maculauit, ſtudeat ſine ambiguitate deponere. Progreditur ultrà, & in cōſocios criminū, diguam Romano pōtificē ſententiā iaculatur. Quia uerò, inquit, presbyteri, uel diaconi quidam proditæ iniquitatis fuiſſe conſcij ac participes memorantur; ſanctitas ueſtra ſubtili indagatione diſcutiat: & ſi ita reperenit, ab honoris ſui & ipſos ſimiliter gradu deijciat, & in monaſterijs, ubi dignè ualeant agere, ad pœnitentiam deputentur. Non adhuc ſatis eſt; quia ſcit dictum Ezechielis prophetæ: Fili hominis, perfode parietē. ſed quia, inquit, per hos multi huius labe peccati perhibentur eſſe collapſi, cunctos qui rei eſſe claruerint, Dominici corporis ac ſanguinis participatione priuare uos conuenit. Ecce hic Gregorius non nutrit uitia, ſed amputat. Quid eſt enim aliud, de manifeſtis peccatis tacere, quàm ſcelera nutrire? Sed eſto. Taceamus de his; in quibus nemo

ſe lædi

ſe lædi conqueritur: quid acturi erimus, ſi armati duces genialis lecti nocturna furta deprehenderint? Si irati reges quemlibet noſtrûm maieſtatis reum conuicerint? Quid inquam acturi erimus, ſi quodam colludio, longis ambagibus, perplexis cauillationibus ſe deludi ſenſerint: num eos iudicij formam, Romæ pecunia redempturos putatis? reumq; ſibi defuturũ, quin auri & argenti montes Romanis offerat, ſi ſe redimi pecunia ſperet? At ſi remota ab uſu & cõſuetudine & ſpacio terrarum eſſe putatis, quæ præponimus, ſint uobis exempla è uicino petita. Egidius certè Remorum archiepiſcopus, qui Achilperici regis amicitia uſus fuiſſe conuictus eſt, ad Childeberti regis ſui infidelitatem, in urbe Metẽſi à Galliarum epiſcopis depoſitus, apud Argentoratum (quæ nunc Strateburgis dicitur) perpetuo exilio damnatus eſt: cui mox Ronulfus, Lupi ducis filius, iam presbyter ſubſtituitur: nec Magnus Gregorius, priuilegij Romanæ eccleſiæ acerrimus defenſor, quicquam pro his aut contra hæc dixiſſe reperitur. Ebo etiam eiuſdem Remenſis eccleſiæ metropolitanus, ob crimen regiæ Maieſtatis, apud Theodonis uillam à Galliarum epiſcopis deponitur: longeque pòſt à Nicolao papa requiſita & cognita eius depoſitio eſt, ac deinde à Sergio corroborata. quid ergo? Num Damaſi decreta damnabimus? minimè. Sed in cauſis latentibus, & in quibus ob magnitudinem ſui iuſta prouocatio fit, ad uniuerſale concilium, uel ad Damaſum recurremus? Si tantum eum Romæ commorari audierimus, quamuis etiam ad Damaſum prouocatio Africanis inhibeatur concilijs (ut ſuperius dictum, & ad huc dicendum eſt) ac in cauſis euidentibus, & in quibus ad Romanum epiſcopum nulla prouocatio fit, prouincialibus uel comprouincialibus utemur concilijs. Quod etiam Antiochena Synodus uelle uidetur.

CAPVT XXIX.

Si quis, inquit epiſcopus, de aliquibus cauſis criminalibus in iudicio epiſcoporum fuerit accuſatus, contingat autem de ipſis epiſcopis prouinciæ qui conuenerunt, diuerſas habere ſententias, & alios quidem innocentem eum pronunciare, alios reum: propter huiuſmodi igitur controuerſiam amputandam, placuit ſanctę Synodo, Metropolitanũ epiſcopum alterius uicinæ prouinciæ aduocari, & aliquãtos cũ eo epiſcopos alios, qui pariter reſidentes, quæcunq; fuerit, dirimant quæſtioné, propter hoc ut firmum ſit iudicium, quod ab unius prouincię epiſcopis fuerit promulgatum. Quamuis & hoc Concilium, quod depravata coepiſcopi noſtri cauſa agitur, uniuerſale uideri debeat, utpote plurium prouinciarum iudicia continẽs: & ne fortè ad placitum loqui uideamur, ueterumq; ſententias malè interpretari, audite quid hinc ſentiat Hincmarus Remorum archiepiſcopus, & in lege Dei eruditiſsimus. Scribẽs enim ad Nicolaum papam, ita inquit: Abſit à nobis, ut priuilegium primæ & ſummæ ſedis ſanctæ Romanæ eccleſiæ pontificis Perſiæ paruipendamus, ut controuerſias & iurgia tam ſuperioris quàm etiam inferioris ordinis, quæ Niceni & cæteri ſacrorum Conciliorum Canones, & Innocentij atque aliorum ſanctæ Romanæ ſedis pontificum decreta, in ſynodis prouincialibus, à metropolitanis præcipiunt, terminari ad ueſtram ſummam autoritatem fatigandam ducamus. Ac ſi fortè de epiſcopis cauſa nata fuerit, unde certa & expreſſa in ſacris regulis non habeamus iudicia, & ob id in prouinciali, uel in comprouinciali nequeat examine diffiniri: ad diuinum oraculum, id eſt ad Apoſtolicam ſedem nobis inde eſt recurrendum. De prouocationibus idem Hincmarus æquè nobiſcum ſentit, quòd à ſuſpectis iudicibus, & minoris autoritatis, ad maioris autoritatis iudices legitima prouocatio ſit. Ab electis uerò, & ubi reus cauſa decidit, nullam omnino fieri poſſe. de quo & in Africanis concilijs ita legitur: Vt ab electis iudicibus prouocare liceat. Si autem fuerit prouocatum, eligat qui prouocauerit, iudices: & cum eo ille contra quem prouocauerit, & ab ipſis deinceps nulli liceat prouocare. Item in eiſdem concilijs de eadem re, capite XXII. Quòd ſi clerici ab epiſcopis prouocandum putauerint, non prouocent niſi ad Africana concilia, uel ad primates ſuarum prouinciarum: ſicut & de epiſcopis ſæpe conſtitutum eſt. Ad tranſmarina autem qui putauerint appellandum, à nullo in terra Africa, in communione ſuſcipiantur: nimirum per tranſmarina, Romanam eccleſiam uolentes intelligi, cauſam ubi orta eſt, debere determinari, Africani epiſcopi confirmauerunt. Videat autem, qui poteſt, quod non ſine quodam ſcrupulo, paulo antè lectum eſt: Vt noſtis, inquit Damaſus, ſynodum ſine eius, id eſt Romanæ ſedis autoritate fieri, non eſt catholicum: quid ergo, ſi barbarorum gladijs circumſæuientibus, licentia commeandi Romam intercludatur: uel ſi Roma barbaro cuilibet ſeruiens, motu libidinis eius in aliquod regnum auferatur: num interim aut nulla concilia erunt, aut orbis terrarum epiſcopi, ad ſuorum regum damna, uel interitus ab hoſtibus diſponendarum

nendarum rerum conſilia & concilia expectabunt: & certè Nicenus canon, qui ipſa Romana eccleſia teſte, omnia concilia, omnia decreta eminentia ſui exuperat, bis in anno concilia debere fieri dicit, nihilque inde ad Romani epiſcopi autoritatem ſpectare præſcribit. Sed inſuper eius priuilegio (ſicut Africana Synodus interpretatur) multum derogat. Et de priuatis quidem cauſis, in prouinciali Synodo: de communibus autem, in generali concilio, eadem Africana ſynodus iudicandum præſcribit, capite nono Concilij Melpuitani. At nos controuerſiarum lite depulſa, Romanam quidem eccleſiam, ob memoriam Apoſtolorum principis, ita ut à maioribus noſtris accepimus (quo ad poſſumus) amplius quàm Afri colamus: & ſeu ſe digna ſeu indigna prolatura ſit, ſi ſtatus regnorum patitur, ab ea reſponſa petamus, ſicut etiam pro cauſa Arnulfi factum eſſe conſtat. Si in expetendis uel uitandis iuſtam uel iniuſtam iudicij promulgauerit formã, in altero pax eccleſiarum, & unitas conſeruabitur. in altero uocem Apoſtoli audiemus dicentis: Quicunq; uobis annunciauerit præter quod accepiſtis, anathema ſit, licet angelum de cœlo ſe fingat eſſe. Porrò, ſi tacebit, ut nunc, cõſulite leges, uoce conditorum loquentur. Sed ò infœlicia tempora, quibus patrocinio tantę fruſtrãtur eccleſiæ. Ad quam deinceps urbium fugiemus: cum omnium gentium dominam, humanis ac diuinis deſtitutam ſubſidijs uideamus? Vt enim planius dicamus, palamq; fateamur, poſt Imperij occaſum hęc urbs Alexandrinam eccleſiam perdidit, Antiochenam amiſsit: & ut de Africa taceamus, atq; Aſia, ipſa iam Europa diſcedit. nam Conſtantinopolitana eccleſia ſe ſubduxit: interiora Hiſpaniæ eius iudicia neſciunt. Fit ergo diſceſsio, ſecundum Apoſtolum, non ſolummodo gẽtium, ſed etiam Eccleſiarum: quoniam cuius miniſtri Gallias occupauerunt, noſq; totis uiribus premunt, Antichriſtus inſtare uidetur. &, ut idem Apoſtolus ait, Iam myſterium iniquitatis operatur tantum: ut qui nunc tenet, teneat, donec de medio fiat, ut ille perditionis filius reueletur, homo peccati, qui aduerſatur, & extollitur ſupra Dei nomen, Deiq; culturam. Quod iam in aperto fit, ut Romana potentia conquaſſata, religione profligata, nomen Dei frequentibus periurijs impunè humilietur: ipſius diuinæ religionis cultus etiam à ſummis ſacerdotibus condemnatur. Ipſa inſuper Roma iam penè ſola à ſe ipſa diſcedit, dum neque ſibi neque alijs conſulit. Proinde ſi placet charitati ueſtræ, quia Pelagium patriarcham à duodecim epiſcopis auditum eſſe ſcimus, ut beatus Auguſtinus in libro contra eundem Pelagium ſcribit: quoniamque Romana Eccleſia à nobis conſulta, nullam iudicij formam promulgauit, ex ſacris legibus capitula proferantur: & à quot epiſcopis epiſcopus in crimine detentus audiri debeat, & qui cauſæ ſuæ dicendæ adeſſe noluerit, quam ſententiam excipiat. Itaque iubente Synodo, hæ ſententiæ recitatæ ſunt, ex concilio Carthaginis titulo decimo.

CAPVT XXX.

Fœlix epiſcopus dixit: Quiſquis epiſcoporum accuſatur, ad primatem prouinciæ ipſius cauſam deferat accuſator: nec à communione ſuſpendatur, cui crimen intenditur, niſi ad cauſam ſuam dicendam electorum iudicium, die ſtatuta, literis euocatus minimè occurrerit: hoc eſt, infra ſpacium menſis ex ea die, qua eum literas accepiſſe conſtiterit. quod ſi aliquas ueras neceſsitatis cauſas probauerit, quibus eum occurrere non potuiſſe manifeſtum ſit, cauſæ ſuæ dicendæ inter alterum menſem integram habeat facultatem: uerùm tamdiu poſt menſem ſecundum non communicet, donec purgetur. Si autem ad concilium uniuerſale anniuerſarium occurrere noluerit, ut uel ibi cauſa eius terminetur, ipſe in ſe damnationis ſententiam dixiſſe iudicetur: tempore ſanè quo non communicat, nec in ſua eccleſia uel parrochia communicet. De contemptu iudicij ex epiſtola papæ Bonifacij, probat uera eſſe illa quæ aduerſum ſe dicta ſunt, qui ad ea confutanda adeſſe minimè uult: & nullus dubitat, quod ita iudicium nocens ſubterfugit, quemadmodum ut abſoluatur, qui eſt innocens quærit. Sed aſtuta cauillatio eorum qui uerſutis agendum credunt eſſe conſilijs, nunquam innocentiæ nomen accipiet. Confitetur enim de omnibus, quiſquis ſe ſubterfugere iudicium dilationibus putat. ueniet tamen aliquando ille qui talis perhibetur, in medium: nec prodeſt illi toties latuiſſe, toties ſubterfugiſſe, quem ſui actus & commiſſa, quocunque fugerit, ea quæ ſubijciuntur illi, ſi uera ſunt crimina, perſequuntur: ut ſi adeſſe uoluerit præſens, ſi confidit ad obiecta reſpondeat. quod ſi adeſſe neglexerit, dilationem ſententiæ de abſentia non lucretur. Nam manifeſtum eſt, confiteri eum de crimine, qui indulto, & toties delegato iudicio, purgandi ſe occaſione non utitur. Nihil enim intereſt, utrum in præſenti examine, omnia quæ dicta ſunt comprobentur,

cum

cum ipſa quoq; pro confeſsione ptocurata toties conſtet abſentia.

CAP. XXXI.

His omnibus pertractatis, à defenſoribus Arnulfi uenia poſtulatur: & quòd eius negocia minus cautè prius inquiſierint, & quòd Concilium longis dilationibus defatigauerint. Deinde adiungunt, non ſe controuerſiarum genere adductos, ad ſtudium defenſionis acceſsiſſe: ſed epiſcoporum anathema ſibi neceſsitatem dicendi impoſuiſſe. Epiſcopi uerò, & qui contra Arnulfum ſtetiſſe uidebantur, æquo animo ſe obiecta accepiſſe dicebant. Sibi quoque placere, quòd iudicium poſſe fieri iam in commune legitimum putaretur: nihilque aliud ſupereſſe, quàm ut ipſe Arnulfus in medium deduceretur, & de qualitate ſui facti iuxta quod uellet reſponderet. Itaq; iubente Synodo, in epiſcoporum ordine conſedit: cui pater Arnulfus circa eum regis beneficia, iremq; ipſius in regem maleficia, mitialloquio cõmemorat. Negat ille ſe quicquam contra regis ſalurem egiſſe, ſed pro fide ad eum conſeruara, cum clero & populo ſe in propria urbe ab hoſtibus captum fuiſſe: nihilq; ſolatij perinde à rege tuliſſe, ſed inſuper maleficia pro beneficijs recompenſata ſibi eſſe. Opponit parer Arnulfus, præſentem presbyterum, qui utbis portas, acceptis à manu eius clauibus, iuſſu ipſius affirmabat ſe hoſtibus aperuiſſe. Ille reſpondet, presbyterum longè meditata dicere, falſaq; pro ueris narrare, ſuamq; innocentiam eius fictis criminationibus haberi ſuſpectam non debere. Cui econtrà presbyter ingerebat, quòd ſe ad accuſandum nemo impulerit: quòd locus fugę ſibi patuerit, quòd ſibi ſemper fidiſsimus fuerit, nihilq; aliud in accuſandi cauſa ſe habere, quam ut crimine proditionis liberaretur, qui eius imperio paruiſſet: & ſi quid in ueri confeſsione Synodi dubitet, uel ſuo uitio adſcribat: Synodi decretis ſe ſubiacere pollicebatur, tantum Eccleſiaſticæ communioni reſtitueretur. Adhæc Arnulfus, ſe teneri ab hoſtibus conquerebatur, nec aliquando ſe uidiſſe epiſcopum ſic attractatum. ideoq; ſe reſpondere neſcire. Neq; uerò ſibi relictos eſſe ſuos monachos, ſuos clericos, ſuos abbates, quibus quæ uellet præcipere poſſet: quod dictum inſulſi hominis eſſe putabatur. Et quid'nam, inquit pater Arnulfus, his præcipiendum eſt? Num ut te à culpis eximant? & quid eſt, ſi pro teſtimonio ferendo dices, En tui epiſcopi, qui te frequẽter pro temetipſo, ut ad Synodũ uenires, hortati ſunt? en tui abbates, tuusq; clerus, cum ſibi prælatis, his omnibus datur licentia ta defendendi, non ſolum uoluntaria, uerùm neceſsitate impoſita. Ad hęc ille, ad priora relabebatur, non ſe uidiſſe epiſcopum ſic attractatum dicens, nec ita ſe habitum ſcire reſpondere: doctum etiam hominem inter tot ſapientes inſipientem uideri poſſe. Cur ergo, inquit epiſcopus Guido, ſecundum tua uota habitus, toties q; ab epiſcopis & domino tuo rege uocatus, reſpondere noluiſti? Et ille: Delatus ad regem eram, & ideo quò uocabar, ire nõ audebam. Non ita eſt, inquit Guido epiſcopus: ſed cum te in uicinia Laudunenſis urbis apud Cauinionem conueniſſem, coram fidelibus teſtibus clericis & laicis, tertio te ad fratrum tuorũ conuentum inuitaui, ſub obteſtatione diui nominis, ex canonum autoritate & ſocietate omnium fidelium: ad dominorum quoq; tuorum præſentiam ire monui, per fidelitatem quam eis promiſeras, per omnia ſacramenta quæ ipſis præbueras. unde periurum te eſſe, negare non potes: per chirographum, cui ſubſcripſiſti, & omnes nos ſubſcribere feciſti. Sed cum tu reſpõderes, non poſſe te ire ſine ductoribus Oddone & Heriberto, eo quòd uim tibi inferri timeres: fratrem meum Gualrerum obſidem tibi obtuli, me & patrem meum comitem Gualterum, itineris ductores pollicitus ſum, ut ſine periculo uitę, membrorum, captionis, ad tua redires. Idem quoq; in eodem momento, ſacramenta firmare propria manu præſtò fui: cumq; te à Catolo captum eſſe prætenderes, eiq; ſacramenta & obſides præbuiſſe, ideoq; ſine eius licentia ire nõ poſſe: percontabor à te, qui'nam obſides pluris tibi uiderentur? utrum Richardus frater tuus, Bruno epiſcopus conſobrinus tuus, eiusq; ſororis filius, in regum poteſtate conſtituti? an milites tui Sehardus & Rainoldus, qui datis per ſe pueris, abire permiſsi ſunt, quorumq; beneficia ſimulatis captiuatoribus tuis attribuiſti, palàm faciens, quanta in dante & accipiente obſidum diligentia fuerit. Quod'nam etiam tibi ſacramentum potius ſeruandum foret, requirebam, ſcilicet quod regi & domino tuo ſponte dederas, aut quod hoſti armato inuitus dare debueras? Tria autem erant ſacramenta, quæ nulla arte, nullo ingenio effugere poteras. Primum, quo te obligaſti, ut pro nullo à te facto uel faciendo ſacramento, à fidelitate dominorum noſtrorum recederes. Secundum, ut ſi ab hoſtibus interceptus eſſes (ſicut tunc ſimulabas) mox ut locus fugæ tibi patêret, ad dominos tuos redire, per rectam fidem non differres. Idq; in præſenti facere monebam, cum tecum pauci eſſent, ego autem optimorũ militum copias haberem. De tertio uerò quid dicam, cum tam multiplicis periurij reus ſis, quòd

ſis, quòd eſſe periuros facis. Omnes enim ciues tui ac milites, te iubente iurauerunt, ut ſi aliquando ab hoſtibus capereris, uel ſi ipſe tua ſponte à regis fidelitate deficeres, regi ſe fidem ſeruaturos, urbemque & caſtra ſub eorum iure retenturos. Econtrà, cum tua fidelitate regis defeceris, contra omnes mortales tibi ſacramenta præbere iuſsiſti: domino tuo regi portas ciuitatis obſtruxiſti: Carolo, quoties ſibi libuit, aperuiſti: nec ad profeſsionem tui chirographi reſpicere uoluiſti, cum inimicis dominorum tuorum conſilium & auxilium, ſecundum ſcire tuum & poſſe, ſubminiſtrares. Nunquid & hæc negare contendes? Addebat etiam de pactis & conſtitutis in uulgari lingua cum eodem habitis, quibus epiſcopos à ſua ſubiectione quaſi emancipauerat, ſi à chirographi conditionibus declinaſſet: ſeque id ex ſua ac reliquorum epiſcoporum perſona, iam dudum apud Cauinionem effeciſſe. Ad hæc ille, de non ſeruatis chirographi & ſacramentorum, erubeſcebat: quibus tamen poterat modis hęc eadẽ attenuabat. Petebant ergo epiſcopi, ut aliquis familiarium eius teſtis horum admitteretur, cuius conſcientiam uereretur. Admittitur ergo Ramerus, ſecretorum ipſius per omnia conſcius, & qui eum inter alia periuria etiam contra ſe ac ſuam uxorem ac filium publicè periurum proteſtabatur. Cui cum à ſacro conuentu diceretur, quæ Arnulfus de regis infidelitate denegaret, tali eum ſermone aggreſſus eſt: Cur omnem populum tuo errore perdis? neſcis quæ ante urbis traditionem, iuxta fluuium Axonam mihi retuleris? & ut omnium melius recorderis, neſcis te Ludouici amorem filij Caroli omnibus prætuliſſe mortalibus? & ſi tibi placere uellem, ut de eius ſalute cogitarem? Vnde ergo & ſcelera tua epiſcopis confitebe- ris, ut quia corpus perdidiſti, ſaltem animam per pœnitentiam ſalues: & populum qui de tuis criminibus adhuc dubitat, ab hoc errore abſoluas. Quod ſi nolueris, coram epiſcopis, coramque omni multitudine, quæ pro foribus aſtat, peccata tua, quæ adhuc dubia ſunt, manifeſta faciam: & ſcelera tua, quę in nulla opinione populi ſunt, in medium proferam, ut omnes ſciant & intelligant, quid de te ſentire debeam, & ut uerbis meis fides in æternum habeatur. Poſtquam perorauero, mea dextera ita eſſe ſacramenta firmabo, meumque uernaculum epiſcopis tradam, qui per ignitos uomeres incedens, Deum de te iudicare manifeſtia declaret iudicijs. Ad hæc abbatũ quidam dicebant, debere dari Arnulfo ſeceſſum deliberandi, cum quibus uellet, ut conſultius pro ſe reſpondere ualeret. Quibus pater Arnulfus: Quis, inquit, prohibet? Surgat, & quoſcunque delegerit, ſuis conſultationibus adhibeat. Surgens itaque, ad ſcriptæ ſecretiorem partem, oſtijs diligenter obſeratis, uenerabiles deduxit epiſcopos Siguinum Senonenſem, Arnulfum Aurelianenſem, Brunonem Linguonenſem, Goteſmannum Ambianenſem.

CAPVT XXXII.

In horum abſentia, multa ex canonum capitulis in Synodo prolata ſunt, multa inter aſsidẽtes collata, utpote omnium ignaros quæ in abditis agerentur: non tamẽ neſcios, imperatricis Theuphanij ac hoſtiũ regis colloquia, contra ipſius regis uoluntatẽ & utilitatem Arnulfum expetiſſe: ſuorumque militum copias ſub ſignis Caroli, cõtra eundem regem in acie conſtituiſſe, & inſuper criminis regiæ maieſtatis reum eſſe. Itáque uarijs quoq; ſacramẽtorum generibus implicitum uideri, ut à nemine ſacerdotum tot periurijs obuoluto, epiſcopale miniſterium ullis legibus ualeret impleri. Ad has autem cauſas hæ ſententiæ, quaſi è uicino reſplcientes, reperiebantur. Ex concilio Toletano, cap. XXX.

CAPVT XXXIII.

Confitemini hoſtium ſacerdotes, præter eos qui à regia poteſtate licentiam acceperunt, à quolibet mandatum agentes extraneum, occulrè accipere uel dirigere non præſumant. Qui autem deprehenditur aut conuincitur, denunciatus principi apud cõcilium condigna animaduerſione multabitur. Item ex eodem, titulo LXXV.

CAPVT XXXIIII.

Poſt inſtituta quædam Eccleſiaſtici ordinis, uel decreta, quę ad quorũdam pertinent diſciplinam: poſtrema nobis cunctis ſacerdotibus ſentẽtia eſt pro robore noſtrorum regum, & ſtabilitate gentis Gothorũ, pontificale ultimum ſub Deo iudice ferre decretum. Multarum quippe gentium (ut fama eſt) tanta extat perfidia animorum, ut fidem ſacramento promiſſam, regibus ſuis obſeruare contemnant: & ore ſimulẽt iuramenti profeſsionem, dum retineant mente perfidiæ impietatem. Iurant enim regibus ſuis, & fidem quam pollicentur pręuaricant: nec metuunt uolumen illud iudicij Dei, per quod inducitur maledictio, multaque pœnarum comminatio ſuper eos qui iurant in nomine Dei mendaciter. Quæ igitur ſpes talibus populis contra hoſtes laborantibus erit, quæ fides ultrà cum alijs gentibus in pace credenda, aliter quod fœdus poſt fœdus non uiolandum? quæ in hoſtibus iura iſta permane-

bunt ſponſione, quando nec ipſis proprijs regibus iuratam fidem conſeruant? Quis enim adeò furioſus eſt, qui caput ſuum manu ſua propria deſecet? illi, ut notum, immemores ſalutis ſuæ, propria manu ſe ipſos interimunt, in ſemetipſos ſuosq́ue reges proprias conuertendo uires: & cum Dominus dicat, Nolite tangere Chriſtos meos. & Dauid: Quis, inquit, extendit manum ſuam in Chriſtum Domini, & innocens erit? illis nec uitare metus eſt periurium, nec regibus inferre exitium. Hoſtibus quippe fides pacti datur, nec uiolatur. Quòd ſi in bello fides uigeat, quanto magis in ſuis ſeruanda eſt? ſacrilegium quippe eſt, ſi uioletur à gentibus regum ſuorum promiſſa fides: quia non ſolum in eis fit pacti tranſgreſsio, ſed & in Deum quidem, in cuius nomine pollicetur ipſa promiſsio. Inde eſt, quòd multa regna terrarum cœleſtis iracundia ita permutauit, ut pro impietate fidei & morum alter ab altero ſolueretur. Vnde & nos oportet cauere caſum huiuſmodi gentium, ne ſimiliter plaga feriamur præcipiti, & pœna puniamur crudeli. Si enim Deus angelis in ſe præuaricantibus non pepercit, qui per inobedientiam cœleſte habitatulum perdiderunt (unde & per Eſaiam dicit: Inebriatus eſt gladius meus in cœlo) quanto magis nos noſtræ ſalutis interitum timere debemus, ne per infidelitatem eodem ſæuiente gladio pereamus? Quòd ſi diuinam iracundiam uitare uolumus, & ſeueritatem eius ad clementiam prouocare cupimus, ſeruemus erga Deum religionis cultumatq; timorem, cuſtodiamus erga principes noſtros pollicitam fidem atque ſponſionem. Non ſit in nobis, ut in quibuſdam gentibus, infidelitatis ſubtilitas impia, nō ſubdolæ mentis perfidia, non periurij nefas, & coniurationum neſanda molimina: nullus apud nos præſumptione regnum arripiat, nullus excitet mutuas ſeditiones ciuium, nemo meditetur interitus regū: ſed defuncto in pace principe, primatus gentis cum ſacerdotibus ſucceſſorem regni conſilio communi conſtituant: ut dum ciuitatis concordia à nobis retinetur, nullum patrię gentisq; diſsidiū per uim ambitionis moueatur. Quòd ſi hæc admonitio mentes noſtras non corrigit, & ad ſalutem communem cor noſtrum nequaquam perducit, audite ſententiam noſtram. Quicunq; igitur à nobis, uel totius Hiſpaniæ populis qualibet coniuratione uel ſtudio ſacramētum fidei ſuæ, quod pro patriæ ſalute, gentisq; Gothorum ſtatu, uel conſeruatione regiæ ſalutis pollicitus eſt, temerauerit, aut regem nece attrectauerit, aut poteſtate regni exuerit, aut pręſumptione tyrannica regni faſtigium uſurpauerit, anathema ſit in cōſpectu Dei patris & angelorum: atque ab Eccleſia catholica, quam periurio profanauerit, efficiatur extraneus, & ab omni cœtu Chriſtianorum alienus, cum omnib. impietatis ſuæ ſocijs. Quia oportet ut una pœna teneat obnoxios, quos ſimilis error inuenerit implicatos. Quod iterum ſecundò replicamus, dicentes: Quicunque amodò ex nobis, uel cunctis Hiſpaniæ populis, quolibet tractatu uel ſtudio ſacramētum fidei ſuæ, quod pro patriæ ſalute, gentisq; Gothorum ſtatu uel conſeruatione regiæ ſalutis pollicitus eſt, uiolauerit, aut regem nece attrectauerit, aut poteſtate regni exuerit, aut præſumptione tyrannica regni faſtigium uſurpauerit, anathema in conſpectu Chriſti & Apoſtolorum eius ſit: atque ab Eccleſia catholica, quam periurio profanauerit, efficiatur extraneus, & ab omni conſortio Chriſtianorum alienus, & damnatus in futuro Dei iudicio habeatur, cum comparticipibus ſuis. Quia dignum eſt, ut qui talibus ſociantur, ipſi etiam damnationis eorum participatione obnoxij teneantur. hoc etiam tertio acclamamus dicentes: Quicunque amodò ex nobis, uel cunctis Hiſpaniæ populis, qualibet meditatione uel ſtudio, ſacramentum fidei ſuæ, quod pro patriæ ſalute, gentisq́ue Gothorum ſtatu, uel incolumitate regiæ poteſtatis pollicitus eſt, uiolauerit, aut regem nece attrectauerit, aut poteſtate regni exuerit, aut præſumptione tyrannica regni faſtigium uſurpauerit, anathema ſit in conſpectu Spiritus ſancti, & martyrum Chriſti: atq; ab Eccleſia catholica, quam periurio profanauerit, efficiatur extraneus, & ab omni communione Chriſtianorum alienus, nec partem habeat iuſtorum: ſed cum diabolo & angelis eius, æternis ſupplicijs condemnetur, unà cum eis qui eadem coniuratione nituntur, ut par pœna perditionis conſtringat, quos in perniciem praua ſocietas copulat. Et ideo ſi placet omnibus qui adeſtis, hoc tertiò reiterata ſententia, ueſtræ uocis conſenſu firmate. Ab uniuerſo clero uel populo dictum eſt: Qui contra hanc ueſtram definitionem præſumpſerint, anathema, maranatha, hoc eſt, perditio in aduentu Domini ſint, & cum Iuda Iſcharioth partem habeant, & ipſi & ſocij eorū: Amen. Quapropter nos ipſi, & ſacerdotes omnes, Eccleſiam Chriſti ac populū admonemus, ut hæc tremenda, & totiens reiterata ſententia, nullum ex nobis præſenti atq; æterno condemnet iudicio: ſed fidem promiſſam, erga glorioſiſsimum dominum noſtrum

ſtrum regem ſeruandam cuſtodientes, ac ſyncera illi deuotione famulantes, non ſolùm diuinæ pietatis in nobis clementiam prouocemus, ſed etiam gratiã antefati principis percipere mereamur. Item ex concilio Agathenſi, tit. 50. cap. 34.

CAP. XXXV.

Si epiſcopus, presbyter, aut diaconus capitale crimen commiſerint, aut chartam falſauerint, aut teſtimonium falſum dixerint, ab officij honore depoſiti, in monaſterium retrudantur: & ibi tantummodo, quam diu uixerint, laicam communionem accipiant. Item ex Concilio Toletano ſexto, capite 12.

CAP. XXXVI.

Prauarum audacia mentium, ſæpe malicia cogitationum, aut cauſa culparum, refugium appetit hoſtium: unde quiſquis patrator cauſarum extiterit talium, uirtutem potens defendere aduerſariorum, & patriæ uel genti ſuæ detrimenta intulerit rerum, in poteſtatem regis ac gentis reductus, excommunicatus & retruſus, longinquioris pœnitẽtiæ legibus ſubdatur. Quòd ſi ipſe mali ſui prius reminiſcens, ad Eccleſiam fecerit confugium, interceſſu ſacerdotum & reuerentia loci, regia in eis pietas reſeruetur, comitante iuſticia. Item ex eodem Concilio, tit. 17.

CAP. XXXVII.

Quamuis in Concilio anteriori, quod anno primo glorioſi principis noſtri habitum eſt, de huiuſmodi re fuerit promulgata ſententia: tamen placet iterare, quod conuenit cuſtodiri. Itaque regis uira conſtante, nullus ſibi aliquo opere uel deliberatione, cuiuſcunque dignitatis laicus, ſeu gradu epiſcopi aut presbyteri aur diaconi conſecratus, cæteriſque clericatus officijs deditus, futurum regem præuidens, contra uiuentis regis utilitatem, & procul dubio uoluntatem, nullo blandimento uel ſuaſione pro eadem ſpe, aut alios in ſe trahat, aut ipſe in alium acquieſcat. Iniquum enim, & ualde execrabile Chriſtianis debet haberi, futuri temporis illicitis proſpicere, & uitæ ſuæ ignaris uentura diſponere. Quod ſi quiſquam iam talia, iniqua deliberatione cum quocunque eſt meditatus, hoc ſibi nouerit eſſe ſacerdotali moderatione conceſſum, ſi ueniabiliter poſsit, ut hoc ſine mora præſentis principis auribus ſtudeat publicare. Si autem retineat, & deliberationis ſuæ machinamenta noluerit dicere, peſsimo plectatur anathemate. Item ex eodem Concilio, tit. 18.

CAP. XXXVIII.

Iam quidem in antecedenti uniuerſali Synodo, ſaluti noſtrorum principum conſtat eſſe conſultum: ſed libet iterare bene ſancita, & digna authoritate munire ſalubriter ordinata. Ideoque teſtamur coram Deo, & omni ordine angelorum, coram Prophetarum & Apoſtolorum, uel omni Martyrum choro, coram omni Eccleſia catholica, & Chriſtianorum cœtu, ut nemo intendat interitum regis, nemo uitam principis attrectet, nemo eum regni gubernaculis priuet, nemo tyrannica præſumptione apicem regni uſurpet, nemo quolibet machinamento in eius aduerſitate ſibi coniuratorum animum adſociet. Quòd ſi quiſpiam horum quicquam noſtrorum tentare præſumptor extiterit, anathemate diuino perculſus, abſque ullo remedij loco habeatur condemnatus æterno iudicio. Is autem qui eius ſedem fuerit aſſecutus, ſi uult tanto expiari piaculo, quaſi proprij patris eius ulciſcatur interitum. Item ex Concilio Toletano.

CAP. XXXIX.

Non parum proficit ad emendationem multorum, ſi ea quæ conſtituta ſunt, per fraternam collationem ad memoriam reducantur: ſi illa etiam adijciantur, quæ aut deeſſe uidentur, aut omnino conſtituenda competenter exiſtimantur. Quis enim neſciat, quanta ſint hactenus per tyrannos & refugas transferendo ſe in externas partes, illicitè perpetrata: & quàm nefanda eorum ſuperbia iugiter frequentata, quæ & patriæ diminutionem afferrent, & exercitui Gothorum indeſinentem laborem imponerent. Quod ſi quidem laicorum inſania fuiſſet factum, tolerandum nobis forſitan aliquoties uideretur. Illud tamen eſt uehementius ſtupendum, quod peius eſt: quia tanti ex religionis propoſito, in hac interdum præſumptione præcipites efferuntur, ut non ad leuem confuſionem noſtram pertineat, ſi res ullatenus inulta remaneat, quam & mundana lege & Eccleſiaſtica conuenit inſtanter diſciplina corrigere. Ideoque placuit nunc concordi ſententia definire, ut quiſquis in ordine clericatus, à maximo gradu uſque ad minimum conſtitutus, in alienæ gentis regionem, ſe quacunque occaſione traduxerit, ut exinde ſuperbiẽdo, uel reditũ ſuum, uel quodlibet aliud uideatur expetere, ſiue etiam quod gentem Gothorum, uel patriam aut regnum ſpecialiter ſub hac occaſione poſſit nocere, uel fieri diſpoſuerit, uel aliquatenus fecerit. Sed & quicunq; talibus conſcius reperitur, eiſq; uel conſiliũ uel opem adminiſtrare cognoſcitur, qualiter aut ad

gentem alienam fugam appeterent, aut in malis quæ cœperant, perdurarent, ſeu quácunq; læſionem genti Gothorú, uel patriæ aut principi poſt fugam inferrent, atq; in eadem prauitate perſeuerarent: quiſquis hoc feciſſe dinoſcitur, iſte ita indubitanter omni honoris ſui gradu priuetur, ut locum eius in quo miniſtrauerat, alter continuò perpetim regendum accipiat. Ipſe uerò tranſgreſſor ſub pœnitentia conſtitutus, ſi reminiſcens mali quod fecerat, uſque in diem mortis ſuæ, ſi rectiſsimè pœnituerit, in ſolo tantum fine communio ei præſtanda eſt, ita ut antequam finis eius tempus aduenïat, ſi quiſpiam ſacerdotum etiam ordinante principe, ei communicare conſenſerit, particeps criminis illius effectus, anathema fiat in perpetuum, ac ſimili cum eo cui communicauerit, ſententia condemnetur: quoniam poteſtati principis, nullus ſacerdotum in hoc præbere debet aſſenſum. Vnde uel periurium uideatur incurrere, uel (quod abſit) ſi quicunque catholicæ fidei præuaricator princeps ſurrexerit, ſacerdos nullatenus uel fauore principis, uel terrore, à recto credulitatis lumine ad tenebras cogatur reuerti. Sic enim nec ſuper adnexa capita, uel imperijs principum, uel terroribus oportebit unquam euocari: quia nouimus omnes penè Hiſpaniæ ſacerdotes, omnesque ſeniores uel iudices, ac cæteros homines officij palatini iuraſſe: atque ita nunc de regibus decretum fuiſſe, ut nullus refuga, uel perfidus, qui contra gentem Gothorum, uel patriam, ſeu regem agere, aut in alterius gentis ſocietatem ſe transducere reperitur, integritate rerum ſuarum nullatenus reformetur, niſi forſitan princeps humanitatis aliquid perſonis talibus impertire uoluerit: cui tamen non amplius quàm uiceſimá partem rerum, ei qui perfidus extitit, de rebus unde rex elegerit, tribuendi poteſtaté habebit. Sed quia plerosq; clericos inſtátis leuitatis, interdum prauitas ita eleuat, ut prætermiſſa ſui ordinis grauitate, ac pollicitі ſacramenti immemores, cõſtante principe, cui fidem ſeruare promiſerát, in alterius erectionem temeraria leuitate cõſentiant, abrogari decet hanc omnino licentiam, & à noſtro conſortio penitùs extirpari: ita ut ſi quicunq; laicorum, quandoquidem intra fines patriæ Gothorum ſuperbiens, regni apicem ſumere fortaſſe tentauerit, eiq; clericorum quilibet adiutoriũ uel fauorem pręſtiterit: atq; hunc qui ſuperbire uidetur, ad eandem regni ambitionem, præualente delicto, peruenire contigerit: ex eo quidem die uel tempore eiuſdem epiſcopum, uel cuiuslibet ordinis clericũ; excommunicatum manere perpetim oportebit, quo tali ſe ſcelere implicauit: tamen ſi propter improbitatem principis, cui iniquè conſenſit, non potuerit inſtantia ſacerdotú à communione ſuſpendi: ſaltẽ ſi ſuperſtitẽ poſt eiuſdem regis obitú tẽpus inuenerit, ſuperiori anathematis correptioni ſubiaceat. Et quicunq; illi, præter in ultimo uitæ ſuæ fine (ſi tamen eum legitimè pœnitere probauerit) communionis gratiá conſenſerit impendẽdá.* Nobis interim ratio perſuaſit, Synodali ſuper hoc conſtitutione decernere, ut quicunq; etiã laicorú interdictis capitulis, hoc eſt in aduerſitaté gẽtis, aut patriæ, uel regiæ poteſtatis, in externas partes ſe cõferendo, uel talibus opẽ prębẽdo noxius fuerit ultrà repertus, non ſolum (ut dictum eſt) omni rerum ſuarú proprietate priuetur: ſed & perpetua excõmunicatione damnatus, núquã illi niſi ultimo mortis ſuę tempore communio tribuatur. Excepto, ſi communionis eius remediú, uel eorum de quibus ſuprà taxauimus, imploratione ſacerdotum, apud principẽ fuerit impetratum. Nam ſi in derogationẽ aut cõtumeliam principis reperiatur aliquis nequiter loqui, aut in necem regis, ſeu direptionem intendere, uel conſenſum præbere: nos quidẽ huiuſcemodi excõmunicatione dignum cenſemus. Vtrum tamen ſit illi quandoque communicandum, pietate principis decernẽdú relinquimus: cuius procul dubio poteſtatis eſt, ſubiectorum culpas miſericordiæ iudicijq; ſentẽtia temperare. Conteſtamur autem clementiſſimos principes, & per ineffabile diuini nominis ſacramentú obteſtantes, unanimiter obſecramus, ne quandocũq; abſq; iuſta, ubi neceſſe fuerit, imploratione ſacerdotali, ex communicationis huius ſententiam à perfidis clericis uel laicis, ad externas partes ſe transferentibus, uel cõſenſum præbẽtibus, quacunq; temeritate ſuſpendat. Nam hoc magis utilitatibus uidetur ferre cõſultum, ut conſtitutionis noſtræ forma ſeruetur: & ut execrandum anathema fiat, & uelut pręuaricator catholicæ fidei ſemper ad Dominum reus exiſtat, quicũq; regum deinceps canonis huius cenſuram, in quocunq; crediderit uel permiſerit uiolandũ. Item ex cõcilio Toletano, cap. 11.

CAPVT XL.

Frequẽtiam moleſtiarum nocens impulſus, contemni quidem magnitudine dicentis poterit grauitatis: ſed quia honeſta ſollicitudo cohibere properat, quod frequentata uſitatio uitare non curat, ideo cum & quorundam paternorum ſanctionibus decretorum, & inſtitutionibus ſit legalibus cautum, ne contra ſalutem principum, gentisq; aut patriæ quiſquã meditari conetur,

aduerſum hoc unum ſpecialiter nunc depromitur obſeruandum: ut ſi quis religioſorum, ab epiſcopo uſq; ad extremum ordinis clericorum ſiue monachorum, generalia iuramenta, in ſalutem regiam, gentiſque aut patriæ data reperiatur uiolaſſe, uolutate profana, mox propria dignitate priuatus, & loco & honore habeatur excluſus.

CAP. XLI.

Hæc & huiuſmodi dum ſibi quoque, uel alteri replicat, epiſcopi qui in Synodo reſidebant, ab his conuocantur epiſcopis, qui Arnulphum ad remotiora comitati fuerant. Quò cum conueniſſent, cauſam ſui aduentus nō ſine lachrymis & multo gemitu didicerunt. erat autē Arnulfi cauſa, Apiarij presbyteri cauſæ conſimilis. de quo, ſicut Africani epiſcopi Celeſtino papæ Romano retuletunt, ita & hic de Arnulfo, epiſcopi epiſcopis in hunc modum referre uiſi ſunt. Tergiuerſationes Arnulfi, quibus nefandas turpitudines occulere conabatur, Deus iudex iuſtus, & fortis, & longanimis, magno compendio reſecauit. Tetriore quippe ac putridiore obſtinatione compreſſa, qua tamdiu liuidum cœnum impu[illegible]tia negarionis uolebat obruere, Deo [illegible]ro eius conſcientiam coartante, & occulta quæ in illius corde tanquam in uolutabro criminum iam damnabat, etiam hominibus publicante, repentè in cōfeſsione cunctorum obiectorum flagitiorū doloſus negator erupit, & tandē de omnibus incredibilibus opprobrijs ultroneus ſe ipſe conuicit. Atq; ipſam quoq; noſtram ſpem, qua eum & credebamus & optabamus de tam pudendis maculis poſſe purgari, conuertit in gemitus. Niſi quoniam iſtam noſtram mœſticiam uno tantum ſolatio initiauit, quod & nos labore diuturnioris quæſtionis abſoluit, & ſuis uulneribus qualemcunq; medelam, etſi inuita ac ſuæ conſcienriæ reluctante confeſsione, prouidit. Addebant præterea confeſſores epiſcopi, eum ſuis pedibus prouolutū, cū lachrymis & gemitu ſua crimina ſub nomine cōfeſsionis declaraſſe, ſeq; à ſacerdotali officio, quo hactenus indignè uſus fuerat, remoueri uelle. Sed epiſcopi, qui conſentiente Arnulfo, confeſsionis teſtes admiſsi fuerant, ab ipſius ore ſe audire malle dicebant. Quod cū [illegible] eſſet, epiſcopi per terribile nomē omnipotentis Dei, ſub tremendo anathema[illegible]æcipiunt, ne ulla formidine coactus, [illegible]uid falſè de ſe proferat: ſeq; illi omne [illegible]atium laturos, ac priſtinum honorem eti[illegible] inuitis regibus recuperaturos pollicē[illegible]r, tantum innocentiam ex æquo & uri[illegible]aſtruere uelit. At ille epiſcopis pro ſalutis ſuæ ſtudio gratias agens, quæ eorum fidei cōmiſerat, uera eſſe confirmat. Nec ſe Deo, in cuius conſpectu adſtet, uelle menriri, ad cuius iudicium ire formidet. Petebant ergo epiſcopi, quoniam ea quæ per confeſsionem protulerat, grauiſsima ſibi uiderentur, ut abbatum & clericorum doctiſsimos ac religioſsimos intromitti liceret: quiq; ſacramēto uel anathemate deuincti, & ſua peccata fido ſilenrio tegerēt, & quid facto opus eſſet in commune decernerent, futuris quoq; temporibus dictorum & factorū fidiſsimi teſtes exiſterent. Quod, aliquandiu ſecū reputans, fieri permiſit. Admiſsi ergo ſunt ex omni abbatum & clericorum collegio, ferè numero triginta, quibus per conditionem anathematis, Arnulphi confeſsio, ipſo iubente, in ipſius pręſentia prolata eſt. Itaq; eo commoto, longis conſultarionibus definitum eſt, quomodo eius arcanum tegeretur, & clero ac populo abſenti pro eius depoſitione ſatisfieret. Iam enim eum qui ſibi delectos iudices conſtituerat, ad alterius non poſſe commeare iudicium, certum erat. iam epiſcopi inuidia Romani priuilegij carere uidebantur, cum Arnulphus nec ad alios iudices, nec ad ſedem Apoſtolicā prouocaſſet, uel ante electorum iudicum audientiam, quod bene quidem licuerat, ſi ſe iuſtam habere cauſam putaſſet: uel poſt eorundem iudicum ſententiam, quòd minimè licere manifeſtum erat, ſed utpote reus, à torquente ſe conſcienria conuictus, & ſua ſponte (ut uideri tunc potuit) cōfeſſus, iudicij formā improbus accuſator ſui expoſtulauerat. Quæſitum ergo eſt, qualiter ipſius depoſitio celebraretur, ut lege & conſuetudine cōſtaret. Et de lege quidem manifeſtum erat, quòd una & eadem ſemper ad æquitatem ſpectet. De conſuetudine uerò, quòd neque una neque eadem ſit, neque ſemper ad æquitatem intendat: ſed eam præcellere, quæ legi uel æquitati uicina ſit. Quærebatur ergo lex & conſuetudo depoſitionis epiſcoporū, uel archiepiſcoporum. & lex quidem hæc reperiebatur in Africanis cōcilijs, ſed ſine depoſitionis celebritate & conſuetudine.

CAP. XLII.

De Maximino epiſcopo.

De Maximino autem Bagaienſi, & ad eum, & ad ipſam plebem, placuit de Concilio literas dari, ut & ipſe ab epiſcopatu diſcedat, & illi ſibi alium requirant.

CAP. XLIII.

Itē Eutyches presbyter, in Conſtantinopolitana Synodo depoſitus, non aliud depoſitionis factum excepit, niſi quòd anathema ipſi ab uniuerſis conclamatum eſt: & poſt aliquanta, à Flauiano epiſcopo ſen-

tentia in hunc modum prolata: Per omnia Eutyches quoudam presbyter, & archimandrites, ex his quę antè acta ſunt, & propoſitis eius quæſtionibus, Valentini & Appollinaris peruerſitate repertus eſt ægrotare, & eorum blaſphemias incommutabiliter ſequi: qui nec noſtram reuerens perſuaſionem & doctrinam, rectis uoluit conſentire dogmatibus. Vnde gementes, perfectam eius perditionē decreuimus, per Dominum noſtrũ IESVM CHRISTVM ab eo blaſphematũ, extraneũ eſſe ab omni officio ſacerdotali, & noſtra cõmunione & primatu monaſterij. Sciãt ergo & hi qui poſtea cum eo colloquentur, & ad eum conuenerint, quoniam rei erunt & ipſi pœna excommunicationis, ſi uon declinauerint confabulationes eius.

CAP. XLIIII.

Item quæ circa Ratherium Veronenſem epiſcopum uſu uel conſuetudine prouenerũt, ab omnibus abrogata ſunt. Vterq; enim nec abdicationis porrecto libello, nec ſacerdotalibus depoſitis inſignibus, ſucceſſorē acceperat: Ratherius quidem Milonem, Petrus uerò Honeſtum monaſterij beati Apollinaris abbatem: quem Honeſtum dominus Iohannes papa, cognomēto Bonus, ad conſecrandum prius ſibi allatum uidit, quàm de Petri deiectione uel fama nunciãte cognouerat. Deferebatur ergo lex & cõſuetudo ſiue depoſitionis feſtiuitas, ex concilio Toletano, cap. 28.

CAP. XLV.

Epiſcopus, presbyter, aut diaconus, ſi à gradu ſuo iniuſtè deiectus, in ſecunda Synodo innocens reperiatur, non poteſt eſſe quod fuerat, niſi gradus amiſſos recipiat coram altari de manu epiſcoporum. Si epiſcopus eſt, horarium, annulum, & baculũ: ſi presbyter, horarium & planctam: ſi diaconus, horarium & albam: ſi ſubdiaconus, patinam & calicem: ſic & reliqui gradus, eas in reparationem ſui recipiant, qui cum ordinarentur, perceperant.

CAP. XLVI.

Ex hac itaque ſententia intellectum eſt, ut quę in promotione ſua quiſq; acceperat, ea in depoſitione reddere deberet. Arnulfus autem in ſui promotione, annulũ & baculũ acceperat, quoddamq; genus horarij, quod per differentiam pallium dicitur. hęc ergo eũ reddere debere, neq; uerò in hoc facto primati Romano præiudicium inferri: quòd neq; ad eum ab Arnulfo prouocatum ſit, neq; eidē Arnulfo depoſitionis neceſsitas ulla impoſita, quodq; ab epiſcopis & principe Romanus epiſcopus cõuentus reſpondere noluerit: cum ipſe potius ſacrorum canonum executor, & reum ſua damnare autoritate, & epiſcopos iudicium remorantes inſtigare debuerit, ut epiſcopos Gregorius concilij Vuizachij pro crimine ſui primatis: item decretum Propotamio Braccarenſi archiepiſcopo, ex concilio Toletano, lege & conſuetudine ualere conſtitutum eſt. Erat autem huiuſmodi.

CAP. XLVII.

Adſumere poteramus canonicam in cãtum fraternę lætitię tibiam, quia diuina pietas conuentum noſtrum ad concordiæ cõuocauerat ſtudia. Et cõuenerat mœſticiã uitare, quoniam uiſitatione diſciplinæ uidebamur paternas regulas innouaſſe: ſed grauius ſiſtrum pro cymbalo ſumimus, & funus pro carmine decantamus, gementesq; cum Hieremiæ queſtibus dicimus: Diſſolutum eſt gaudium cordis noſtri, uerſus eſt in luctum chorus noſter. Vnde & uæ corã nobis cõſpicimus, quoniam cecidiſſe coronam capitis noſtri uidemus, dum tam nobile in infimum corruit, quod in ſtatu ſublimi ſanctitatis optimè ſtetit. Ecce etenim tractantibus nobis in pace de Eccleſiaſticis regulis, delatum eſt conuentui noſtro epiſtolium confuſę cõfeſsionis, & abolendæ ſubſcriptionis, quod Potamius Braccarēſis eccleſię epiſcopus de factis proprijs, ſuis uerbis, ſuis annotarat articulis. Quo reſerato, quid obliteranda pagina & abolēda literarũ panderēt elementa, fletibus potius quàm ſermonibus lachrymoſa concio recēſuit. Tunc ſolitariè tantum ſecretimq; adunatis pontificibus Dei, prædictum epiſcopum adeſſe fecimus coram nobis: quem ſingultibus aggredientes, amplius quàm loquelis, reſeratam illi ſuæ deformitatis, & noſtræ confuſionis protulimus ſcripturam: quam accipiens ac recurrens, ſciſcitantibus nobis, utrum ſui operis, & ſuæ annotationis intimatio eſſet? ille ſuum actum, ſuique oris eloquium, ſuorumque digitorum eſſe robur adſeruit, quod illic relegendo præuidit. Rurſum diuini nominis conteſtatione hunc adiurantes, obteſtati ſumus, utrum de ſe ſponte mendacium diceret, aut alicuius uiolentia premeretur, & perterritus talia enarraret, ueraciter indicaretur? Qui mox flebili uoce, luminibusque ploratu madentibus, & fragore ſingultuum, cum unius Dei nominis iuramento clamauit, ſe & uerè eadem mala de ſe confiteri, & ad hæc confitenda nulla ſe uiolentia prægrauari. Vnde etiam fermè per nouem menſes ſponte deſeruiſſe regimen eccleſiæ ſuæ, & ergaſtulo quodam pro admiſſo flagitio acturus pœnitentiam ſe concluſiſſe, prædixit. Tunc per fidelem confeſsionem eſt agnitio, quòd tactu fœmineo ſorduiſſet, declarata: & licet

cet hunc paterna antiquitas ſacris regulis deijcere ab honore decerneret, nos tamen miſerationis iura ſeruantes, non abſtulimus nomen honoris, quod ipſe ſibi ſui criminis confeſsione iam tulerat: ſed ualida autoritate decreuimus, perpetuæ pœnitentiæ hunc inſeruire officijs & ęrumnis, prouidentes melius illum per aſperam ire pœnitentiæ ſolitudinem, ut quandoque perueniret ad refrigerij manſionem, quàm relictum in uoluntatis ſuæ latitudine, ad pręcipitium deijci ęterna damnatione. Tunc uenerabilem fructuoſum Eccleſiæ Clumlenſis epiſcopum, communi omnium noſtrûm electione conſtituimus eccleſiæ Braccarenſis gubernacula continere, ita ut omnem metropolim prouinciæ Gallicæ, cunctosque epiſcopos, publicosque conuentus ipſius, omniumq; curam animarum Braccarenſis eccleſiæ gubernandam ſuſcipiens, ita componat atq; conſeruet, ut & Dominum noſtrum de rectitudine operis ſui glorificet. & nobis de incolumitate Eccleſiæ eius gaudium præſtet. Quia uerò ad futurum proſpicere conuenit, ne exoriatur in ſtatu pacis quædam commotio litis, patrûm ſententiam, quæ iam dictum Potamium epiſcopum rectitudine damnat, huic decreto connectere uigilantia noſtra procurat. Ex concilio Toletano, titulo quarto. Nec illud, fratres, ſcribere alienum ab Eccleſiæ utilitate cenſuimus, ut ſciretis, quicunque ſub ordinatione uel diaconatus, uel prebyterij, uel epiſcopatus mortali crimine dixerint ſe eſſe pollutos, à ſupradictis ordinibus ſubmouendos, reos ſcilicet uel ueri confeſsione, uel mendacio falſitatis. Neq; enim abſolui poteſt in his, ſi in ſe ipſos dixerint, quod dictum in alios puniretur: quoniam omnis qui ſibi fuerit mortis cauſa, maior homicida ſit. Multæ quidem & aliæ ſententiæ huic poterant annecti decreto, quæ dictũ Potamiũ epiſcopũ ſeuerißima auſteritate abijcere iubẽt: ſed ex omnib. hanc cõſcriptá ponere ſentẽtiã maluimus, ne ſi tot cõdẽnationis edicta replicaſſemus, grauiſſimę ultionis autores exiſtere uideremu.

CAP. XLVIII.

Poſt huius Pontamij deiectionem, Remenſium archiepiſcoporum Egidij & Ebonis depoſitiones, ad legem ſimul & conſuetudinem ualere uiſæ ſunt. Quod ergo tertiò factum ſit, nec reprehenſum, ſed inſuper æternis traditum monimentis, pro lege & conſuetudine ualere cenſebãt. Nec quenquam epiſcoporum in depoſitione ſua ſcindendum, more Romanorum, honeſtum iudicabãt, cũ hoc nec lege firmaretur, nec conſuetudine factum in hiſtoriarum monimentis reperiretur. Africanũ ergo concilium ſequentes, ut ipſius Arnulfi uerecundiæ parceretur, ſtatuebant: & propter Eccleſiæ opprobrium, & propter inſolentem inſultationem ſecularium, ne dignitas ſacerdotalis pollueretur: & ne fortè de his de quibus impetitur, & adhuc impetendus erat, publicè conuictus foret. Libellum ergo eius depoſitionis dictandũ, & coram eo ipſius iuſſu ſcribendũ cenſebant, & propria manu corroborandum, & uiuæ uocis confeſsione atteſtandum, ut eius abdicatio nec exquiſita, nec inuita uel extorta fore uideretur. tot enim ſceleribus inuolutũ, ſacris altaribus aſtare nõ poſſe. Quòd ſi corpore languẽs epiſcopus, abdicationis porrecto libello ſecundũ Gregoriũ accipere ſucceſſorẽ poteſt: multo magis qui in anima Deo mortuus eſt, abdicationis porrecto libello, ſucceſſorem accipere poſſe. Addebãt præterea, quia ſi hæc ita feſtiuè & ſolẽniter determinata forẽt, omnino iudiciũ hoc innouari nõ poſſet: idq; formari ex concilio Antiocheno, capite 15.

CAP. XLIX.

Si quis epiſcopus criminaliter accuſatus, ab omnibus qui ſunt intra prouincialem epiſcopis exceperit unã conſonãq; ſentẽtiam, ab alijs ulterius iudicari nõ poterit: ſed manere circa eũ oportet tanquã conuenientẽ, quę ab omnibus prolata eſt firmã ratãq; ſentẽtiã. His ita definitis, diſceſſum eſt.

CAP. L.

Sequenti autem die, conſidentibus epiſcopis in baſilica domini Baſoli confeſſoris, totiusque cleri diſpoſito conuentu, pauca de ciuilibus, plurima uerò de Eccleſiaſticis negocijs pertractata ſunt. Rurſumq; Arnulfus Remẽſis in memoriam redijt. Cumq; cauſa eius iam non in defenſione, ſed maximè in cõqueſtione uerſaretur, alijs illũ propter genus, alijs propter florẽ iuuẽtutis miſerãtibus epiſcopis, ruina fratris & ignominia ſacerdotalis dignitatis grauius ſtimulabat. unuſquiſque enim caſum eius ex ſeipſo metiebatur, ſeq; ab infamia liberari putabat, ſi is qui publicè impetebatur, à criminibus liber foret: uel periclitari, ſi cauſam perderet.

CAP. LI.

Sed cũ has in longũ ducerẽt querimonias, ecce Frãcorũ reges cũ primoribus palatij, ſacro cõuẽtui ſeſe inferũt: epiſcopis gratias agũt, quòd pro ſalute principũ diutius cõſultãdo, deuotionẽ ſuã plena fide ſignaſſent. Laudant, quòd à prauorũ hominũ cõſpiratione nõ ſolũ ſe remouiſſent: uerũ etiã ipſa mente ſe alienos fuiſſe, ſuo ſtudio demonſtraſſent: ſimulq; geſtorũ ſeriẽ breuiter exponi petunt, & in quo fine conſtiterint.

CAPVT LII.

Nõ,inquit pater Arnulfus,hoc nobis adſcribi debet,quod minimè promeritos conſtat. Pro ſalute enim ueſtra quamuis omni tempore conſultandũ ſit, hoc tamẽ tempus ſaluti fratris noſtri in periculo poſiti torum cõtulimus.& ſi res eò, quò uoluimus,deducta non eſt, nõ utiq; amore & beneuolẽtia ueſtri,uel odio ipſius hoc actũ eſt:ſed cauſarum difficultate, in quibus ſi aliqua ſimilitudo defenſionis apparuiſſet, argumẽtorũ fortia machinamenta,ſententiarũ ualidiſsima iacula, ꝑ eius munimine excitaſſemus: tanta nos pietas cõmouit,tantus charitatis feruor accendit.Deniq; non ſolum eos qui defendere parati erant, pro eo exacuimus: uerumetiã eos qui impugnare uidebantur, ueſtro anathemate dubitare coegimus.Itaque utcũq; numeroſę patrũ ſententię prolatę ſunt,ſed nulla earũ adiutus eſt.Deductus etiam in mediũ eſt, & interrogatus.qui primò quidẽ omnia negauit: ſed cũ ſibi ſingillatim ſpecies cauſarũ proponerẽtur,neceſſe erat ſibi confiteri,quod publicè factũ cõſtabat. Cumq; ex his quæ confitebatur, conſequerẽtur ea quæ negauerat:illa quoq; quæ plurimũ celare nitebatur,in dubiũ adducebat. Inter has tergiuerſationes cũ hæreret, propoſitum ſibi eſt,ut ſibi conſuleret:qui ſeceſſum petens, epiſcopos ad remotiora duxit. Ibiq; dũ de qualitate purgationũ agere putaretur,ſtimulante conſcientia,ſubitò in confeſsionem peccatorũ ſuorum erupit,cũctosq; qui aderant attonitos reddidit.Epiſcopis autẽ ſalutem illi promittentibus,nihilq; graue paſſurum, ſi rumores aduerſos propelleret:ille nihilominus in ſui cõfeſsione permanſit,ſeq; ſacerdotio priuari popoſcit.Huic confeſsioni quidã ex abbatibus, multi ex clero interfuerunt,ſecretorum Arnulfi teſtes per lõga ſecula futuri. Sed ſi placet,in pręſentiam omnium deducatur,coramq; multitudine ipſe ſibi teſtis & iudex cauſam ſuã exponat:ſimulq; accuſatores,teſtes atq; iudices inuidia liberet, in ſe uno horum omnium perſonam gerens.

CAPVT LIII.

Quo ingreſſo cũ uniuerſo populo, poſt paululũ ſilentium indictũ eſt.Deinde pater Arnulfus,ad Arnulfum : Vides'ne omnium ora in te unũ conuerſa?cur pro te ipſo nõ loqueris? Qui cũ malè cõcinna uerba effunderet,minusq; intelligi poſſet,ait pater Arnulfus:Es'ne adhuc in ſententia,in qua te ſerò reliquimus? Sum,inquit.Vis'ne te abdicare à ſacerdotij honore, quo hactenus abuſus es?& ille:Sicut dicitis. Tũ comes Brochardus:Quid eſt,inquit,iſtud,Sicut dicitis?palàm eloquatur,palàm confiteatur, ne poſtmodũ epiſcopos crimina,quę uoluerint finxiſſe dictitet,ſe cõfeſſum eſſe abneget.Et ille:Palàm,inquit, dico & profiteor me erraſſe,& à fidelitate regia deuiaſſe.Sed peto,ut Domino Arnulfo pro me loquẽti credatis: ipſumq; in ueſtra præſentia deprecor, ſicut mihi cõſcius eſt,& ſibi placet,ut ita cauſam meã exponat. Natura , inquit pater Arnulfus,taciturnus eſt: & inſuper quæ ſub teſtimonio Chriſti noſtræ fidei celãda cõmiſit, palàm cõfiteri erubeſcit.Sufficiat uobis hoc tantũ noſſe, quod publicè cõfitetur, ſcilicet ſacramenta quæ regib.publicè præbuit,minimè conſeruaſſe:cõtra confeſsionẽ & ſubſcriptionẽ ſuam ſub ſpecie chirographi factã,publicè ueniſſe.Nõ eſt mihi ſatis,inquit comes Brochardus, niſi publicè fateatur, aut publicè ꝑneget ſub ueſtro teſtimonio, ſe traditionẽ feciſſe,ut alteri ſit libera facultas in eius locũ ſuccedẽdi.Imò,inquit pater Arnulfus,non eritis hodie pares ſacerdotibus, quibus ſolis pura debetur confeſsio: non'ne,ſi quis militũ pro nominato crimine apud regẽ inſimularetur, ipſe autẽ illud denegaret, confiteretur autẽ ita ſe in alijs peccaſſe,ut nec prædiũ nec beneficiũ obtinere poſſet, proq; ſola uita ſupplicaret: ſi eius inquã pręadiũ uel beneficiũ regali munificẽtia uobis offerretur,accipere recuſaretis? Quid enim intereſt inter omnia mortifera crimina,utrũ homicidio uel adulterio, an ueneficio quis puniatur? Satis ergo uobis ſit,quòd per confeſsionẽ nobis ſua peccata manifeſtauit,quòd publicè ſe indignũ ſacerdotio proteſtatur,quòd ſic ſe peccaſſe coram regibus in conſpectu Eccleſiæ confitetur, ut nullo honore huius ſeculi dignus ſit. non enim ad rem ſpectare uidetur, utrum hoc an illo crimine ſe ipſum ſacerdotio priuet.

CAPVT LIIII.

Ego Arnulfus,Remorum quondam archiepiſcopus, recognoſcens fragilitatem meam,& pondera peccatorũ meorũ,teſtes cõfeſſores meos, Siguinum archiepiſcopũ, Daibertum archiepiſcopum,Arnulfum epiſcopum,Goteſmannum epiſcopum,Gualterum epiſcopum , Brunonem epiſcopum, Milonem epiſcopum , Adalbertum epiſcopum,Odonem epiſcopum,Guidonem epiſcopũ, Heribertum epiſcopũ,conſtitui mihi iudices delictorum meorũ : & purã ipſis confeſsionẽ dedi, quærens remediũ pœnitendi,& ſalutem animę meę,ut recederẽ ab officio & miniſterio põtificali, quo me recognoſco eſſe indignũ,& alienum me reddẽs pro reatibus meis,in quibus peccaſſe me ſecretò ipſis cõfeſſus ſum:& de quib.publicè arguebar, eo ſcilicet modo,ut illi ſint teſtes alij ſuccedẽdi & cõſecrãdi in loco meo,q dignè pręeſſe & ꝓdeſſe poſsit Eccleſię,cui hactenus

ctenus indignus præfui: & ut inde ultrà nullam repetitionem aut interpellationẽ autoritate Canonica facere ualeam, manu propria mea ſubſcribẽs firmaui. †. Vel quo perlecto ita SS. Ego Arnulſus archiepiſcopus quondam SS. Huic libello Arnulfi, præſentes epiſcopi teſtes adfuerunt, atque ab eo rogati ſubſcribere, SS. ac ſingillatim illi dixerunt: Secundum tuam profeſsionem & ſubſcriptionem ceſſa ab officio. Poſt hoc clerum & populum à ſacramentorum nexu abſoluit, ut omnibus libera ſacultas in alterius tranſmeandi iura pateret.

CAP. LV.

His ſolenniter peractis, ecce Adalgerus presbyter ad regum pedes proſternitur, ſeque priuari communione conqueritur, eo quòd imperio domini & archiepiſcopi ſui, cui reſiſtendũ non erat, paruerit. Cui pater Arnulfus: Aperuiſti, inquit, urbis portas hoſtibus? & ille: Aperui. & pater Arnulfus: Ingreſſus es templum Dei hoſtiliter? Tũ presbyter: Negare non poſſum. & pater Arnulfus: Ex ore, inquit, tuo te iudico. Sanguis tuus ſuper caput tuum. Subiunxit Gualterus epiſcopus: Quando, inquit, imperans epiſcopus ita mulctatus eſt, tu obtemperans, ac manibus iuſſa perficiens, conſequẽtem mulctam exolues. Et pater Bruno: Tu, inquit, ac tui ſimiles malis conſilijs, & malis executionibus iuuenem perdidiſtis, ut ergo ille ploret, & tu cantes? aut quomodo queſtibus temperare potero, ſi nulla afficiantur pœna, qui filium patrui mei in has præcipitauêre miſerias? itaque presbytero iubetur, ut quod malit eligat, aut perpetuum anathema, aut ſui legitimam depoſitionem. ſua enim ſpõte uenerat ſub conditione, ne quid uiolentiæ pateretur. Diu ergo ſecum deliberans, maluit deponi, quàm ſub perpetuo anathemate detineri. At epiſcopi nulla miſeratione circa eum adducti, ueſte ſacerdotali induunt, ac mox illi ſingula quæque uſque ad ſubdiaconatum ſine reuerentia derrahentes, ſingillatim per ſingula ſubinſerunt: Ceſſa ab officio. deinde per legitimã reconciliationẽ, laicã illi tantũ cõmunionẽ cõcedũt, ac pœnitẽtię ſubdũt: eos uerò ſacrilegos, urbisq; proditores, qui nec ſpõte nec ui ad ſatisfactionẽ uenerant, iterato anathemate dãnãt. poſt hæc Cõciliũ ſolenniter determinatur.

Supereſt ut de euẽtu huius Synodi quędã ſubijciamus. Depoſito igitur Arnulfo, Gerbertus (quẽ alij Gilbertũ dicũt) qui fuerat pręceptor Roberti conregis, filij Hugonis, Aquitanus philoſophus, & monachus eruditione excellens, & eloquentia pollens, ſubſtituitur in archiepiſcopum Remorũ. Arnulphus uerò cuſtodiæ traditur in Aureliana ciuitate: & quia Siguinus Senonum archiepiſcopus, in tam uiolentam Arnulphi depoſitionem, quæ magis ipſius aulæ inſatiabili odio, quàm epiſcoporũ ſententia fiebat, conſentire nollet, unà cum Arnulpho in carcerem ire iubetur. qua quidem in re Hugo rex ſuæ tranquilitati conſulere ſtudebat, ne Seguinus ſumma autoritate excellens, alios quoque epiſcopos ad improbandam hanc tyrãnidem permoueret. ac triennium utrique in captiuitate conſeruantur: poſtea uerò, à Iohanne papa Romano reſtituũtur. Ammonius li. 5. cap. 46. Æmilius, Ganguinus, Tilius, & alij.

ALTERA REMENSIS SIVE *Moſomenſis Synodus: eſtq; de cauſa Arnulphi, tertia Synodus.*

Huic tertiæ Synodo de controuerſia Arnulphi, cauſam prębuit diſſenſio patrum in pręcedenti concilio. Etſi enim crimina Arnulphi notoria & manifeſta erant, tamen pœnæ aſperitatem erga pœnitentem improbabant nonnulli. Volebant enim autoritati & famæ epiſcoporum, pœnæ moderatione conſuli, ne politici uiri hoc ſublime genus uitæ tam fœdè pedibus ſuis conculcarent. Perlatis igitur actis Synodi Remenſis Romam, per eos qui à pontifice pendebant, Iohannes (ut plerique ſcribunt) decimustertius, Martinus Benedictum ſeptimum nominat, ingenti ira exardeſcit: & protinus ſuum fulmen uibrans, omnibus epiſcopis Galliæ, qui Arnulphum deiecerant, aliumque ſuffecerant, omnibus ſacris interdicit, executionem ſcilicet cognitioni more Romano anteponens. Hiſce plus quàm panicis terroribus præmiſsis, Leonem abbatem circumdatum Romanæ ſedis autoritate ablegat in Gallias, qui nouam indicat & conuocet Synodum in urbe Remenſi: ut habet Ammonius, & Martinus (Inſcriptio orationis Gerberti exemplari eſt in Moſomenſi cõcilio) iubeatq; Siguinũ uice Romani præſulis, eius Synodi gubernationẽ ſuſcipere. Quando autẽ Siguinus è carcere ſit liberatus, an ſit hoc factũ adueniẽte Leone pontificia Romani legato, an uerò paulo antè, nõ eſt à ſcriptoribus indicatum.

Cõueniũt iterũ epiſcopi, præſertim cũ Hugo quoq; rex tonitruis Romanis nõnihil terreretur: & exiſtimaret ſuo regno periculoſum fore, ſi tot ſacerdotibus conſpirantibus ſeſe opponeret. Ceſsit igitur tempori, & Synodo iſti non reſtitit.

Porro in Synodo redintegratur controuerſia nõ tã de Arnulphi criminibus, quàm de ipſius cõtumelioſa & uiolẽta depoſitione atq; incarceratione. Narrat Ammonius in geſtis Remorum epiſcoporum, extare al

tercationem

tercationẽ Gerberti & Leonis ualde utilem, quam prodeſſet in lucem emitti: nos uerò tantum unicam in præſenria ad manũ habuimus orationem Gerberti, in hac Synodo pronunciatam, non ineruditam, quam apponere uiſum eſt.

ORATIO GERBERTI ARCHIepiſcopi, habita in concilio Moſomenſi.

¶ Semper quidem, reuerédiſsimi patres, hanc diem præ oculis habui, ſpe ac uoto ad eum intendi, ex quo à fratribus meis admonitus, onus hoc ſacerdorij non ſine periculo captus mei ſubij. Tanta erat apud me pereuntis populi ſalus, tanta ueſtra autoritas, qua me tutum fore exiſtimabã. Recordabar prẹteritorũ beneficiorũ, dulcis atq; * effabilis ueſtrę, qua prẹſtantiũ ſępenumero cum multa laude uſus fuerã. Cum ecce ſubitò contrarius tumor uos offenſos inſinuat: uitioq; dare, quod magna paratũ uirtute inter alios cõſtabat. Horrui, fateor: & quos antea formidabam gladios, prę indignarione ueſtra poſthabui. Nũc quia propitia diuinitas coràm tulit, quibus ſalutẽ meã ſemper cõmiſi, pauca ſuper innocentia mea referã, & quo'nam conſilio urbi Remorũ prẹlatus ſim ediſſeram. Ego quippe poſt obitũ diui Otthonis Auguſti, cũ ſtatuiſſem non diſcedere à clientela patris mei Adalberonis, ab eodem ignorans, ad ſacerdotium prælectus ſum: atq; in eius diſceſſu ad dominũ, coram illuſtribus uiris futurus Eccleſiæ paſtor deſignatus. ſed Simoniaca hæreſis, in Petri ſoliditate me ſtantem inueniens, repulit, Arnulfum prætulit. Cui tamen pluſquam oportuerit, fidele obſequiũ exhibui: donec eum per multos, & per me apoſtatare palàm intelligẽs, dato repudij libello, cũ omnibus ſuis apoſtaricis dereliqui: non ſpe, non pactione capeſſendi eius honoris (ut mei ęmuli dicunt) ſed monſtroſis operibus diaboli uirtutis, in effigie hominis latitãtis. Non idem (inquam) illum dereliqui, ſed ne illud propheticum incurrerem: Impio ptębes auxilium, & his qui oderũt me amicitia iungeris, & idcirco quidem iram Domini mereberis. Deinde ſanctionibus Eccleſiaſticis, per longa temporum ſpacia in eũ peractis, legeq; perẽptoria cõſummata, cũ nihil aliud reſtaret, iudiciaria poteſtate principis coercetur: & tãquã ſeditioſus, ſed & rebellis, à principali cathedra remouetur lege Africani cõcilij, iterũ à fratribus meis & regni primorib. cõuẽtus & cõmonitus ſum, ut excluſo apoſtata curã diſciſsi & dilaniati ſuſciperẽ populi. Quod quidẽ & diu diſtuli, & poſtea nõ ſatis ſpõtè acqeui: quoniã quę tormentorũ genera me comitarentur, omnimodis intellexi. Hæc eſt uiarũ mearum ſimplicitas, hæc innocentiæ puritas, & coram Domino & uobis ſacerdotibus in his omnibus munda conſcientia. Sed ecce ex aduerſó calumniator uocum nòuitaribus, ut maior fiat inuidia, delectatus obloquitur: Dominũ tuum tradidiſti, carceri mancipaſti, ſponſam eius rapuiſti, ſedem peruaſiſti. Ita' ne egó dominúm, cuius nunquam fuerim ſeruus, cui etiam nullum ſacramenri genus unquam præſtiterimus? Et ſi illi ad tempus ſamulatus ſum, fecit hoc imperium patris mei Adalberonis, qui me in Remenſi eccleſia commorari præcepit, quoaduſque ponrificis mei ſacrati mores actusque dinoſcerem. Quod dum operior, hoſtium præda factus ſum: & quæ ueſtra munificentia, magnorumq; ducum largitas clara & præcipua contulerat, uiolenta prædonum manus abſtulit, meque nudum penè gladios euaſiſſe doluit. Deniq; poſtquam illum apoſtatam dereliqui, uias & itinera illius non obſeruaui, nec quolibet modo ei communicaui. Quomodò ego eum tradidi, qui ubi tunc temporis fuit neſciui: ſed neq; eum carceri mãcipaui, qui nec nuper ſub præſentia filiorũ teſtium conueni, ut ꝓpter me nec admonitũ ulla detineretur cuſtodia. Si enim autoritas ueſtra pro me ſtaret, tantum Arnulfus uileſceret, nt mihi obeſſe minimum ualeret. Quod ſi contraria mihi (quod abſit) ſentẽtia ueſtra decerneret, quid mea In intereſſet, utrum Arnulfus, an alius Remorũ conſtitueretur epiſcopus? Iam de rapta ſponſa, ſedeq; peruaſa, quod dicitur, ridiculum eſt. Dico enim primùm, nunquã illius fuiſſe ſponſam, quã pro legitima donatione ſpiritualis dotis collatis antè beneficijs expoliauit, proſcidit ac dilaniauit. Hęc dum ſacerdotali inſignitus erat, & iam omnia quæ notatæ ſponſæ fuiſſe uidebantur, ſatellites Simonis uaſtauerãt. Dico etiam, ſi cõcedatur, quolibet modo illius ſponſam fuiſſe: utiq; eſſe deſijt, poſtquam eam pollntam & uiolatam, & (ut ita dicã) adulteratam ſuis prædonibus proſtituit. Non igitur eam, aut quam non habuit, uel quam ſuo ſcelere perdidit, illius ſponſam rapui. Sedem autem multitudine populorũ refertam, aduena & peregrinus, nullius fretus opibus, peruadere quî potui? Sed fortè Apoſtolica ſedes nobis opponitur, tanquã ea inconſulta, ſummũ hoc negociũ diſcuſſum ſit uel ignorantia, uel contumacia Certè nihil actũ uel agendũ fuit, quod Apoſtolicæ ſedi relatum non fuerit, eiuſq; per c c & octo menſes expectata ſentẽtia. Sed dũ ab hominibus conſilium non capitur, ad filij Dei ſupereminens eloquium recurritur. Si oculus (inquit) tuus ſcandalizat te, eruẽ eum,

eum,& proijce illum abs te. & fratrem peccantem corá teſtibus coramq; Eccleſia cõmonitum,& non obtemperantem, decernit habendum tanquam ethnicum & publicanum. Cõuentus ergo Arnulfus, & commonitus literis & legatis epiſcoporũ Galliæ, ut à cœpto furore deſiſteret: & ſi ualeret, ſe quodámodo addictionis ſcelere purgaret: dum monita ſalubria contemnit, habitus eſt tanquam ethnicus & publicanus. Nec tamen idcirco dijudicatur ut ethnicus & publicanus, ob ſedis Apoſtolicę reuerentiam, ſacriq; ſacerdotij priuilegia: ſed à ſe ipſo in ſe ipſum damnationis ſentẽtia prolata, hoc ſolum in omni uita ſua prædicare egiſſe iudicatum eſt: quia nimirum, ſi eum ſe ipſo damnãte, epiſcopi abſoluerent, pœnam ſceleris eius incurrerent. Si, inquit, magnus Leo papa, omnes ſacerdotes & mundus aſſentiat damnandis, damnatio conſentientes inuoluit, non præuaricationem conſenſus abſoluit. Hoc enim Deus omnium indicauit, qui peccantem mundum generali diluuio interemit. Et papa Gelaſius: Ergo qui ſemel eſt cum ſuo autore damnatus, inparticè * quolibet prauæ communionis effectu execrationem ſui geſtat, & pœnam. Excluſo itaq; illo ab Remẽſi eccleſia, mihi reluctanti, multumque ea quæ paſſus ſum, & adhuc patior formidãti, à fratribus meis Galliarũ epiſcopis hoc onus ſacerdotij ſub diuini nominis obteſtatione impoſitum eſt. Quod ſi fortè quippiam à ſacris legibus deuiatum eſt, nõ id malicia, ſed temporis importauit neceſſitas. Alioquin tempore hoſtili omne ius, omneq; licitum cauere, quid eſt aliud quàm patriam perdere, & necem inferre? Silent equidem leges inter arma: quibus ille Otto feralis beſtia ita hoc tempore abuſus eſt, ut reuerendiſsimos ſacerdotes Dei, quaſi uilia mancipia manciparet, nec ab ipſis ſacro ſanctis altaribus temperaret, commeatus publicós intercluderet. Redeo ad me, reuerendiſsimi fratres, cui ſpecialiter ob ſalutem pereuntis populi, totiusq; reipublicæ curam mors furibunda cũ omnib. ſuis incubuit copijs. Hinc dira egeſtas, horrea & apothecas armata manu ſibi uindicat: illinc foris gladius & intus pauor, dies ac noctes reddiderunt inſomnes. Sola ueſtra autoritas, ut tantorũ malorum leuamen fieret, expectata eſt: quæ tantám uim habere creditur, ut non ſolum Remenſis, ſed etiã omni eccleſię Gallorũ deſolatæ, & penè ad nihilum redactę ſubſidio eſſe ualeat: quã diuinitate propitia expectamus, & ut fiat, omnes in cõmune oramus.

Finis huius Synodi eſt, quòd Arnulphus è carcere reuocatus, ſuæ ſedi cum honore pontificali reſtituitur. Gerbertus uerò hac dignitate exuitur, & (quemadmodum Ammonius teſtatur) pœnitentia ductus, non illubenter renunciat. Ne autem nimium offenderetur Cęſar Otto, cuius pręceptor fuerat Gerbertus: & ex altera parte etiam Hugo nonnihil placaretur, cuius filium Robertũ erudierat: Rauennatenſem pontificẽ deſignant Robertũ, ex qua ueluti ſcala poſtea in Romanũ epiſcopatũ temporis progreſſu emergit, qua de re alibi dicẽdi locus eſt.

Hugo ſui regni curã agẽs, iſta omnia fieri patitur. Ammonius, Martin⁹, Tilius, & alij.

CAPVT X.

DE EPISCOPORVM ET Doctorum uitiis.

DE ASIATICIS Doctoribus.

THEODORVS ANTIOCHENVS.

IOannes Zimiſces, Theodori monachi cuiuſdam uaticinio, ſpem de Imperatoria dignitate adipiſcenda cõceperat, modò præfinitum diuinitùs tempus æquo expectaret animo. Voti itaq; ſui compos factus Zimiſces, Theodorum Antiochenis, qui tum præſule deſtituebantur, dedit pontificẽ. Cuius precibus motus Imperator, fœdam Manichęorum ſectam, qui multos in Oriente ſuo ueneno infecerant, Philippopolim migrare iuſsit: ut Zonaras tom.3. ſub imperio Zimiſcæ annotat.

DE EVROPAEIS Doctoribus.

CONSTANTINOPOLITANI patriarchæ.

STEPHANVS.

POſt Nicolaum Stephanus Amaſenus metropolita, Conſtãtinopolitanus deſignatus eſt patriarcha: eã uerò dignitatẽ cũ uix triennio tenuiſſet, uita functus, ſucceſſori Tryphoni locũ dedit: ut Zonaras tom.3. ſub imperio Rom. Lacapeni ſcribit.

TRYPHON.

Tryphon monachus ea cõditione ſede Conſtantinopolitana potitur, ut poſt certũ tẽpus Theophylacto Imperatoris filio, qui tũ ob ętatẽ tãto muneri impar erat, ultrò ſe decederet. Verùm elapſo tẽpore pręfinito, Tryphon, ut conuenerat, cedere noluit: & quamuis omnes neruos, ne tantum ſibi bolum è faucibus eripi pateretur; intenderet, fraude tamen Cæſarienſis patriarchæ dignitatem amittit. Is enim ut Imperatori, ſibi data eſſe à Tryphone uerba ęgrè ferenti, gratificaretur, patriarchã amicitiæ nomine compellat,

compellat: ac quibus artibus ipſum Imperator oppugnet, indicat: ſed nullum earũ eſſe felicem ſucceſſum. Denique ait: Hoc te ariete expugnatum iri confidunt aulici, quòd literarum rudem te eſſe iactitãt. Quare ut hoc etiam te crimine purgare poſsis commodè, nolo tibi meo deeſſe conſilio: Scribas, inquit, multis pręſentibus nomen tuum, & pontificatus dignitatem, eamq́ue chartam ad Imperatorem curato perferri. Paret Tryphon, dolum frandulenti hominis nõ olfaciẽs, & aſſumpta charta hæc ſcribit: Tryphon ex Dei miſericordia archiepiſcopus nouę Romæ, & œcumenicus, & patriarcha. Eam chartam Cæſarienſis Imperatori offert: ac mox per aulicos Tryphonis nomine ſubijcitur, quaſi ſua ſe functione abdicârit. Hoc artificio ſede ſua eiecto Tryphone, Theophylactus Imperatoris filius deſignatur pontifex: ut idem Tomo tertio, ſub Romano Lacapeno commemorat.

THEOPHYLACTVS.

Romanus Lacapenus, filiũm natu minimum Theophylactum, cum pontificatum urbis eum ambire animaduerteret, detonſa coma clericum fecit. Aliquanto uerò pòſt Tryphone, Cæſarienſis patriarchæ dolo (ut diximus) dignitate ſua exuto, Theophylactus ſede Conſtantinopolitana contra maiorum decreta potitur. Annum autẽ tunc ætatis decimum ſextum uix egreſſus, adhuc pædagogis parêre cogebatur: quorum iugo, patriarchatus honore eum extimulante, excuſſo, multa & pręter decorum & officium fecit. equi enim, canes, uenationesq́ue in primis ipſi curæ erant. Cum aliquando inter ſacra ei nunciaretur, generoſiorem illam, quam præ cæteris amaret, equam pullum enixam eſſe: properanter diuino peracto officio, uiſendi gratia è templo diſceſsit. at uiſo pullo, in templum, feſtum ſanctæ paſsionis Seruatoris peracturus, redijt. Mortis cauſa ei fuit equitatio: qua cum audaciſsimè uteretur, alliſo corpore, ſanguinem per os reiecit. Vnde cum bienniũ ęgrotaſſet, ex aqua intercute obijt, cum Eccleſiæ annis uiginti tribus præfediſſet, anno duodecimo Imperij Conſtantini, Leonis filij. Ibidem.

POLYEVCTVS.

Polyeuctus monachus ſpado, eloquentia & uirtute inſignis, à Cæſarienſi patriarcha electus, Theophylacto ſucceſsit. Primũ autem poſt renunciationem officium fuit, quòd Imperatorem monuit, ut deteſtandam cognatorum Romani ſenioris auariciam coherceret. Quæ uox Conſtantino Imperatori, Leonis filio, & in primis Helenæ Imperatrici admodum ingrata fuit: quæ in omnem, inſtigante eam Baſilio ſpadone, occaſionem dignitate patriarcham priuandi, intenta erat. Imperator uerò dũ idipſum, fortè coniugis impulſu, meditatur, mortem obijt. Cui cum Nicephorus Phocas per tumultũ in regno ſuccederet, à Polyeucto in magna eccleſia coronatur.

Magna etiam ſeueritate Polyeuctus contra Iohannem Zimiſcen, qui Theophanonis inſtinctu, Imperatorem per ſicarios noctu in lecto cubantem interfici curauerat, uſus eſt. Nam cum is ad eccleſiam, ut diademate ornaretur, properaret, eius aditu tanquam cæde pollutus, à patriarcha prohibitus eſt. Eam ſeueritatem ſatis æquo tulit animo Zimiſces: ac pro ſui defenſione, non quidem ſuis manibus, ſed Theophanonis impulſu per ſicarios trucidatum Imperatorem prætendit. Patriarcha contrà, Theophanonem regia pelli, cæſores exilio multari: ac decretum Nicephori, quo ſibi ius deſignandi epiſcopos arrogarat, irritũ haberi poſtulauit. Annuit mox Zimiſces patriarchæ poſtulatis: legatisq́ue miſsis, Theophano regia educta, in Præconeſum relegatur, ipſumq́ue decretum abrogatur. His factis, die natali Saluatoris in templũ admiſſus Zimiſces, & regio diademate ornatus, ab omnibus Rex ſalutatur. Trigeſimoquinto à coronatione Zimiſcæ die, mortem obijt Polyeuctus: ut Zonaras tomo tertio, ſub imperio Iohannis Zimiſcæ ſcribit.

BASILIVS.

Baſilius Scamandrenus monachus, qui Polyeucto ſucceſſerat, cum uniuerſo ſacerdotum grege, ſenatu & populo, Ioanni Zimiſcæ imperatori, ex Roſsico bello Byzãtium redeunti, obuiam proceſsit, coronas uictori offerentes. Quarto autem ſui patriarchatus anno, ob quædam obiecta crimina loco motus eſt per concilium Baſilius, cui Antonius Studites ſucceſsit: ut Zonaras ſub imperio Zimiſcæ refert, tomo tertio Annalium.

IOSVS DIACONVS.

Sub imperio Cõſtantini Leonis filij, Baptiſtæ manus per Iobum quendam diaconum, Antiochia Byzantiũ translata eſt: ut Zonaras tomo tertio Annalium narrat.

THEOPHYLACTVS.

Theophylactum à Photio quodam patriarcha Bulgaris miſſum epiſcopum, in libro fratrum ordinis Prædicatorum contra Græcos ſcribitur. Ac licet de tempore, quo uixerit, cum ſcriptorum autoritate deſtituamur, certi nihil in promptu ſit: huic tamen ipſum ſeculo admodum uicinũ fuiſſe, uero haud abſimile uidetur. inter Græcos enim theologos recentior eſt. præterea Photius ille, quem Cõſtantinopolitanum putamus

putamus patriarcham, ſub finem nonæ Cēturiæ(iuxta Zonaram tomo tertio) in uiuis eſſe deſijt.

Scripſit Græca lingua: In quatuor Euangelia enarrationes, quæ ſunt ueluti ſumma qnędam è Chryſoſtoini commentarijs decerpta.

In omnes D. Pauli epiſtolas.

In Propheras aliquot minores: Habacuc, Ionā, Nahum. Apud Venetos, integros in Nahū (quorum hactenus fragmentū tantū habuimus) & in Micheā Cōmentarios, cū Epiſtolis aliquor eiuſdem, Græco omnia exornata ſermone, latêre, Geſnerus in ſua Bibliothera annotauit. Nec Hebrææ linguę ignarus fuit: ut patet ex cap. 18 in Lucā.

Porrò doctrinæ ipſius capita, nęuosq; inſigniores, ex quarto Capite diligens petet Lector. Vnum ſaltem de næuis eius repetijſſe ſatis ſit, quòd Latinorum ſententiā de proceſsione Spiritus ſancti ex Patre & Filio improbet: in 3 cap. Iohannis.

Nunc opiniones ſolum peculiares paucißimis uerbis ſtringemus: Omnis, inquit, incredulus cōdemnatus eſt, quòd hinc migrans mox ſupplicio tradendus, & nō in iudicium producendus, iuxta illud: Non reſurgent impij in iudicio. Indigni enim habentur, ut rationē dent impij, ſicut & diabolus. In iudicium igitur non reſurgent, ſed in condemnationem. in 2 cap. Iohannis. Item, Ioannis mortem ideo permittente Deo maturatam ait, ne uidelicet de Chriſto & Iohanne diuiderentur ſententiæ: ſed ut omnis populus paratus ad Chriſtum tranſiret. De Zacharia a Iudæis interfecto ait: Alij dicunt, fuiſſe Zachariam filium Ioiadæ, quem lapidarunt: ut diſcimus ex libris Regum. Alij uerò patrem Præcurſoris, eo quòd ille ordinauerat Dei genetricem cum uirginibus, etiam poſtquam peperiſſet Chriſtum, & conſtituerat eam in loco qno illæ ſtant. Hic enim locus eſt inter templum & altare, quod eſt extra æreū, & propterea occiderunt eum. Nā quia expectabāt Chriſtū quendā regem ſuū futurum, nolebant autē regē ferre: ideo occiderunt ſanctū, qui aſſeruerat uirginē pepériſſe, & Chriſtū natū eſſe, regnaturū ſup eos, quod auerſabantur. abſq; enim rege uolebant eſſe. in cap. 11 Lucæ. Parabolam eſſe, non hiſtoriā, quòd de Lazaro & diuite Chriſtus recitat. cuius ſuæ ſentētiæ hāc reddit rationē: Nondū enim erāt ſeparata iuſtis bona, & peccatorib. cōtraria. in cap. 16 Luc. Chriſtū in eo locò crucifixū ait, ubi primi omniū noſtrûm parentis craniū iacuit: ut ubi per lignū caſus, illic & per lignum reſurrectio. in 23 caput Lucæ. Deniq; in perſtringendis ueterum hæreticorū prauis dogmatibus plurimū eſt occupatus: at ſuæ ætatis, quę plus quàm Cimmerijs preſſa erat tenebris, doctrinæ ueræ deprauatores ne unico quidem uerbulo attingit.

DOCTORES

Italiæ.

DE ROMANIS PONtificibus.

IOHANNES X.

IOhannes decimus, natione Romanus fuit, iuxta Bergomenſem, ex patre Rampualdo natus: ac profeſsione monachū S. Benedicti præ ſe ferens, ut Panuinius refert: pontificatum adeptus, turbas aliquo modo iam ſopitas reſuſcitauit. Dum enim Formoſi acta, maxima Romanorum parte contradicènte, in integrum reſtituere conatur, ſeditioni in urbe Roma cauſam præbet, ita ut parum à ctuento conflictu abfuerit. Pontifex nerò uitæ in periculo ſe uerſari animaduertens, fugam arripit. A' Rauēnatibus igitur excèptus, ſeptuaginta quatuor epiſcoporum Concilium ibi coegit: cui Carolus Simplex, Francorum rex, cum archiepiſcopis Galliæ interfuit. In eo autē Formoſi acta rata eſſe cenſuit: repudiatis, ignique traditis Stephani decretis, qui ad ſacros ordines à Formoſo adſcitos, de nouo iterum ordinandos eſſe in Synodo iudicârat. Sigebertus.

Rauenna eum Romam redijſſe, ac paulo pòſt mortuum: eiuſq; corpus in baſilica S. Petri terræ mandatum eſſe anno 900, octauo Calend. Nouembris, ſcribit Panuinius. Obijt anno ſecundo, die decimo quinto ſui pontificatus: Domini uerò, 901. ut Nauclerus in Chronographia, generatione 31. Bergomenſis libro undecimo: & Ranulphus libro 6. capite tertio, in Polychronico, teſtantur.

BENEDICTVS IIII.

Benedictum quartum, patre Mammolo, ciue Romano natum, ut Panuinius habet: ob humanitatem & clementiam inſignem, ad pontificatum poſt Ioannem euectum eſſe, refert Nauclerus in Chronographia, generarione 31. Nihil autem in tanto dignitatis faſtigio laude & memoria dignum ab eo geſtum reperitur. Acciderat enim illi ætati (ut Stellæ uerbis utamur) quòd omnis uirtus tam in capite (Romanum pontificem innuit) quàm in membris, ex hominum ignauia conſumpta fuerat. Completis autem tribus ſui regiminis annis, & menſibus quatuor, mortem obijt, anno Domini 904. Platina. Her-

mannus uerò Contractus annos quatuor, menſes 6, dies uiginti quatuor eum ſediſſe prodidit.

LEO V.

Leo quintus, Italus natione, patria Ardeatinus (Aretinus, iuxta Antoninum) ex quadam uilla, cui à Priapo nomen erat inditum, è monacho ordinis ſancti Benedicti de Brandalo, ad Romanæ ſedis dignitatē adſcitus eſt. Panuinius, & Trithemius in Chronico Hirſaugienſi. Sed breue admodum ipſius fuit curriculum. Quadrageſimo enim ſui pontificatus die, à Chriſtophoro eoſdem honores ambiente captus, in uincula conijcitur, ubi paulò pòſt animi mœrore extinctus eſt: uidens nimirum, à ſuo domeſtico, quem omnis generis officijs & dignitatibus ornârat, ac uelut lupum in domo ſua fouerat, eam ſibi referri gratiam: Anno Chriſti 905, ut Platina & Nauclerus annotant. Carcere eductum in monaſterium retruſum eſſe, ſcribit Panuinius: Sigebertus triginta dies ei tantum tribuit, Marianus uerò Scotus quinquaginta ſeptem.

CHRISTOPHORVS PRIMVS.

Chriſtophorus primus Romanus fuit, patre Leone natus, presbyter cardinalis titulo Damaſi, teſtibus Panuinio & Mariano Scoto. Balæus patriam & cognomen eius, ob ignobilitatem ignorari ait. Hic pontificiæ dignitatis cupiditate ardēs, Leonem, cui familiaris (ut diximus) fuerat, cæpit: eóque in uincula coniecto, ui & armis, imò & meretricum ope (iuxta Balæum) pontificatum ſibi rapuit. Sigebertus. Verùm talionis pœnam ferre coactus eſt. omnibus enim tam clericis quàm laicis Romanis, ob malas illas artes, quibus ad eum honoris gradum euectus fuerat, inuiſus Chriſtophorus, à Sergio, cum iam ſeptimum ſui papatus menſem ageret, captus, atque in monachum attonſus eſt. Inde paulo pòſt, ab eodem Sergio, ſuo in pontificia ſede ſucceſſore, cognita nimirum hominis malicia ac crudelitate, rurſus extrahitur, arctiorique, & quidem publico traditur carceri, ubi miſere uitam finire coactus eſt. Platina, Nauclerus, Trithemius in Chronico Hirſaugienſi. Ranulphus libro ſexto: cap. quarto, in Polychronico, quarto eum ſui pontificatus menſe deiectum eſſe, memoriæ prodidit.

SERGIVS III.

Sergius tertius Romanus, natus patre Benedicto, presbyter cardinalis fuit. Antoninus, & Bergomenſis lib. undecimo. Luitprandus eum Romanæ eccleſiæ diaconum uocat. Is cum Formoſo pontificatum ambiens, repulſam paſſus erat, ác urbe Roma inteſtinis turbis ob electionem pontificum labotante, pulſus, in Thuſcia aliquā diu exulauit. Cum autem Chriſtophorus papa in odio omnium, tum clericorum, tum laicorum Romanorum (ut dictum) uerſaretur, ab utriuſque ordinis hominibus de exilio reuocatur. Sergius occaſionem tantam ultrò ſibi oblatam non negligens, Caroli Simplicis Francorum regis, & Adelberti Thuſciæ marchionis præſidijs ſe muniuit, Romamque armata manu petijt, ſcilicet ut ſucceſſorem Petrinum decet. Vrbem ingreſſus, ſedem papalem inuaſit: ac Romanorum inſtinctu Chriſtophorum ſua dignitate exutum, uitam monaſticam ſubire coegit: quem tamē paulo pòſt inde extractum, durioribus uinculis in publico carcere, uſq; ad uitæ finem conſtrinxit.

Antichriſti nota haud obſcura eſt, quod in Purificationis feſto candelas (quæ ad fugandos dæmones prodeſſe putabantur) ferendas præcepit, teſte Balæo. Digna conſtitutio tanto tyranno, qui nec interdiu uideret lucem, uoluit lucernas ſibi in ſacris ſuis accendi.

Tyrannide & crudelitate in ſede pontificia iam collocatus, ipſo Nerone haud inferior fuit. Formoſi enim cadauer, octauo poſt ſepulturam anno è terra euulſum, ac pontificali ornatu indutum, in ſellam papalem collocari, capitisq; ſupplicio affici iuſſit. Tandem, cum ſæuiendo in cadauer ſuam expleuiſſet libidinem, tribus digitis præfectis, ipſum tanquam ſepultura humana indignum, in Tyberim præcipitari iuſſit: ut Luitprandus, Ranulphus in Polychronico libro ſexto, capite quarto, indicant.

Formoſi factionem atrociter etiam perſecutus eſt, proprerea quòd ei impedimento fuiſſet, quo minus ad pontificiam dignitatem eueheretur: ut Platina habet. A Formoſo quoque ordinatos ſuis rurſum exuit dignitatibus: atque ex ijs ſolum ad ſacros admittendos ordines decreuit, quos ipſe dignos iudicaret, eoſque denuò ordinauit.

Ipſos etiam Romanos, ſeculari nimirum brachio fretus, minis & terroribus eò uſq; perpulit, ut omnia Formoſi acta & decreta improbarēt & reſcinderent, ſuis uerò ſubſcriberent.

Ob libidinem quoque celebris eſt Sergius. ex Marozia enim Guidonis coniuge ſplendida, ſed impudentiſsima meretrice, ſpurciſsimus adulter genuit Iohannem, poſtea Romanum pontificem eius nominis duodecimum: ut Luitprandus refert lib. 3. cap. 12. Quāuis Cuſpinianus eū Sergij, cui Os porci nomen fuerat, filiū fuiſſe ſcribat.

Eccleſiam

Eccleſiam Lateranenſem, quæ temporibus Stephani ſexti ferè penitùs corruerat, reparauit, diuerſisque donis atque ornamentis locupletauit: idque in perpetuam rei memoriam, ex utraque parietum parte literis exaratum eſt: ut Antoninus ſcribit.

Rebus in pontificatu ſuo confirmatis, in Gallias eum prófectum eſſe, Nauclerus ſcribit. Quid uerò ibi negocij habuerit, non exprimitur.

Pontificatum tenuit annis ſeptem, menſibus quatuor, diebus quindecim. Platina. Mortuus eſt anno Domini 913. Cadauer eius in baſilica Conſtantiniana ſepultum eſt.

ANASTASIVS III.

Anaſtaſius tertius, Luciani ciuis Romani filius, Sergio ſucceſsit. In gubernatione antem quid præclari geſſerit, etſi nuſquam apud autores extet: tamen anteceſſoribns ſuis modeſtior fuiſſe uidetur, cum à maledicentia & damnarione eorum ſe continuerit: nt Platina & Nauclerus teſtantur. Obijt anno Chriſti 915, cum ſediſſet annis duobus, ac totidem menſibus. Marianus Scotus. Hermannus Contractus addit inſuper diea uiginti & duos.

LANOO I.

Anaſtaſium ſecutus eſt Lando, patria Romanus, juxta Sabellicum & Platinam. Sigebertus in Chronico uocat eum Dandoné, niſi fortè Typographi incuria error admiſſus ſit. Onuphrius Panuinius ſcribir, quòd fuerit natione Sabinus, patria Herebo, ex patre Tanno. Adeò autem obſcurus eſt, ut à pluribus ſcriptoribus, ipſis pontificibus Romanis non annumeretur. Platina.

Ante initum Pontificatum, Iohannem undecimum, poſtea Romanum pontificem ex adulterio, ſe maſculum eſſe probás, genuit. Balæus, ex relatione Petri Præmonſtratenſis annotat.

Berengarium Italiæ regem, coronam ab eo accepiſſe, Schedelius narrat.

Berengario Italiæ, & Rudolpho Burgundionum regibus, de regno Italię inter ſe diſsidentibus, Lando autoritatem ſuam apud utrunque regem interpoſuiſſe ſcribitur, quò minus armata manu confligerét. Sabellicus Enneadis 9. lib. 1. Platina, Hartmannus Schedelius.

Curriculum eius breue fuit. nondum enim ſeptimo ſui pontificatus menſe completo, defunctus eſt. Nauclerus. Marianus Scotus, & Sigebertus, tantum quatuor habent menſes: quibus Hermannus Contractus dies addit uiginti-duos.

IOHANNSI XI.

Iohannes undecimus cognomento, & patria Rauennas, Landonis papæ filius, ut dictum eſt. Blondus eum Tauxignauo Romandiolæ oppido ortum aſſerit: Decade ſecunda, libro ſecundo. at Panuinius in prouincia Æmylia, patre Iohanne quodam natum fuiſſe ſcribit. Diaconus primùm fuit Petri Rauennatis archipræſulis, qui eius opera in negocijs, in Romana curia expediendis, ſæpius uti ſolebat. Cum autem formæ eſſet decoræ, in amorem eius exarſit Theodora, nobile eius temporis Romæ ſcortum: eumque in turpem libidinem non tantum blanditijs allexit, ſed & impulit. Cæterùm mortuo Bononienſi epiſcopo, Iohannes in locum eius eligitur. Verùm antequam epiſcopi officium in ea eccleſia, ſolenni ritu ei demandaretur, Petrus Rauennas mortem obijt. Quare Theodoræ amaſiæ impulſu, priori eccleſia poſthabita, Rauennatenſem ambit: eamque impetrat, & à pontifice Romano eò ordinatur epiſcopus. Paulo pòſt Romanus pontifex defunctus eſt. Theodora igitur, qno ſæpius eius frueretur concubitu, ſuam eum eccleſiam deſerere, Romanamque appetere, imò Inuadere coegit: ac res ex notis utrique ſucceſsit. Luitprandus. Vno autem animo à Rauennatenſi populo, tanquam inuaſorem Eccleſiæ, Iohannem urbe eiectum eſſe per tumultum, Nauclerus, Martinus Polonus in ſuo Chronico, & Stella annotant.

Pontificatum Romanum opera meretricis adeptus, per literas Edouardum XXIII Angliæ regem grauiter reprehendit, quòd religionis ſtudium in ſua terra intercidere pareretur, dum magis rei bellicæ, quàm Eccleſiæ curam ageret: eique minatur, ſe publicè religionis hoſtem, cùm ipſum, tum totam eius gentem declaraturum eſſe, niſi maturè corrigantur. Rex hoc fulmine pontificio percitus, plurimos per Pleimundum conſtitui curat epiſcopos: ac per eundem, purgandi ſe cauſa Romam miſſum, Pontifici reconciliatur: ut Polydorus Virgilius lib. 6. Anglicæ hiſtoriæ refert.

Sed tamen militem potius, quàm Eccleſiæ gubernatorem, deinceps egit: eaque fortè de cauſa Bonfinius, eum uirum circumſpectum & magnanimum uocat. Nam conſilio Landulphi & Atenulphi Capuanorum principum, Conſtantinum Græcorum Imperatorem, contra Sarracenos, totam Italiam, Calabriam & Apuliam adeò uaſtantes, ut de tota religione,

Italiæq; ſalute actum uideretur, in auxiliũ uocauit: qui per Romanum ducem ipſi auxiliares copias miſit. Quibus aduenientibus, cõiungit ſe pontifex cum Alberico Hetrutriæ marchione. Iſti igitur omnes cõiunctis uiribus Saracenos oppugnarunt: tantisque prælijs attriuerunt, ut intra tres menſes ferè penitùs extincti fuerint: ut Blondus, Bonfinius & Luitprandus referunt. quibus & Leo Hoſtienſis in Chronico Caſinenſi libro primo, capite quinquageſimoquinto, adſtipulatur: & Ranulphus in Polychronico, libro ſexto, capite ſexto.

Ex bello domum rediens pontifex, triumphantis more Romam ingreſſus eſt: quam ob cauſam Alberici, cuius auxilio hoſtes profligarat, odium incurrit. Sibi enim ſoli uictoriæ laudem contrà Saracenos (teſte Bergomenſi) adſcripſerat: quæ quidem res in apertum bellum deinde accreuit. Albericus enim Roma à pontifice eiectus, Vngarorum opem implorat: qui Italiam ingreſsi, grauius quàm unquam antea fecerant Saraceni, eam afflixerunt: ingentique præda onuſti, ad ſua reuerſi ſunt.

Porrò Saracenis, reſumptis iam uiribus, & Beneuento urbe ſpoliata & incenſa, ad oppugnandam Romam nunc redeuntibus: autor eſt Romanis Iohannes pontifex, ut Guidonem Thuſciæ comitem rei bellicæ præficiant. Qui rebus feliciter contra hoſtes geſtis, urbem quieti reddidit. Guido autem aliquantò pòſt quietis pertæſus, in pontificem optimè de ſe & Romanis meritum, eiusque fratrem Petrum, Maroziæ inſtinctu, ſuum ex Sergio papa filium, ad pontificiam dignitatem promouere conantis, impetum facit: ac pontificem captum, trucidato prius in conſpectu fratre eius Petro, in carcerem coniecit: ubi à militibus Guidonis, ceruicali ſuper os eius impoſito ſuffocatur, cùm pontificatum tenuiſſet annis circiter tredecim, Anno Chriſti 929: ut Luitprandus libro tertio, capite duodecimo: Sigebertus, Blondus libro ſecundo Decadis ſecundę, habent.

Iohanne è uiuis exempto, in locum eius per ſeditionem ſubſtituitur Iohannes alius, eius nominis duodecimus; Sergij papæ ex Marozia meretrice filius. Verùm quia clerus & populus Romanus, in eius electionem non conſenſerant, eodem anno ſede deijcitur: & ob id in apiſcoporum Romanorum catalogum ab autoribus non refertur. Redijt tamen poſtea, mortuo Stephano ſeptimo (ut dicemus) ad pontificiam dignitatem Iohannes: ut Luitprandus libro tertio; capite duodecimo: Sigebertus & Palmerius teſtantur.

LEO VI.

Leo ſextus Romanus fuit: patrem habuit uel Leonem, uel Chriſtophorum quẽdam, Romanæ eccleſię primiceriũ: ut Panuinius refert.

In pontificatu conſtitutus, uulgus furibundum in urbe Romana, ob inteſtinos motus, qui multos iam annos durauerant, compeſcere, & ad concordiam mutuam reuocare, ipſam quoque Italiam bellis ardentem pacare ſtuduit: ſed ſeptimo ſui regiminis menſe (teſte Balæo) ueneno à Marozia ſublatus eſt, quò Iohanni filio eius notho ad pontificatum redeundi locus eſſet: ut Bergomenſis, Platina & Nauclerus annotant.

STEPHANVS VII.

Stephanus ſeptimus, Romanus, Gende mundi cuiuſdam filius, ut Panuinius annotat, poſt Leonem ſedem papalem conſcendit. Etſi autem nihil memoria dignum geſsit (prorſus enim muti ſunt de eo pontificij ſcriptores) tamen pacis, manſuetudinis & religionis eum ſtudioſum fuiſſe, Cranzius & Hartmãnus Schedelius teſtantur. Cùm annis duobus & menſe uno pontificatum adminiſtraſſet, ueneno extinctus eſt, Anno Chriſti 932: ut Balæus habet.

IOHANNES XII.

Leone & Stephano uenenatis poculis ſublatis, Iohannes Romanus, Maroziæ ex Sergio papa filius (ut præter cæteros autores etiam Leo Hoſtienſis libro primo, capite quinquageſimooctauo, Chronici caſsinenſis, teſtatur) ad Romanæ eccleſiæ faſtigium, unde prius deiectus erat (ut paulo antè ſtrinximus) iterum conſcendit.

Magna autem hic autorum (ut hoc obiter Lectorem moneamus) ueram hiſtoriam à Luitprando deſcriptam ignorantium, diuerſitas eſt. Nam aliqui ex hoc Iohanne, cum bis pontificatum tenuerit, duos faciunt. unum, qui Leonem & Stephanum præceſsit, quem à pontificum albo ſecludunt: & hunc, de quo nunc agimus, Stephano ſurrogatum, de quo nihil eſſe ab hiſtoricis ſcriptum referunt. Sunt & alij qui ex hoc Romano, & altero Rauennate, unum quoque conſtituant. Ex quorum numero Platina, utrunque dicit eſſe Sergij pontificis filium. Valerius Anſelmus ſcribit, unum eorum fuiſſe alterius fratrem: ex eiuſdem Platinæ errore

deceptus

deceptua. Sunt etiam adhuc alij, qui illum à prædictis duobus ſeparent, & omnino diuerſum fuiſſe credant, dicentes eſſe ſcriptoribus ignotum, ac nihil feciſſe memoria dignum. Sed ad Luitprandum reuertamur, qui in libro tertio, capite duodecimo; de huius Iohannia matre ſic ſcribit: Marozia ſcortum impudens, & Iohannis pontificis mater, poſt Guidonis mariti mortem, Hugonem eius fratrem, Italiæ regem, patria Burgundum, per nuncios inuitat ut ad ſe ueniat, & ab ea Romam nobiliſsimam urbem ſumat. Quod aliter fieri non poſſe ſcribit, niſi ipſam in uxorem accipiat. Rex ergo relicto longè exercitu, Romam aduenit: qui decenter à Romanis ſuſceptus in Hadriani molem, ſeu caſtrum S. Angeli, fortiſsimam munitionem, ad meretricis Maroziæ thalamum declinauit. Cuius incæſto concubitu dum eſſet potitus, Romanos, quaſi iam ſecurus, deſpicere cœpit. Habuerat tunc Marozia filium Albericum, Iohannis pontificis fratrem, quem tamen ex Alberico marchione genuerat: qui dum matris hortatu Hugoni aquam funderet, ubi manus ablueret, ab eo pro correctione in faciem cæſus eſt, quod non moderatè & prudenter id feciſſet. Is uerò, ut illatam ſibi poſſet ulciſci iniuriam, congregatis in unum Romanis, eiuſmodi eos ſermone conuenit: Romanæ urbis dignitas ad tantam eſt ſtulticiam ducta, ut meretricum etiam imperio pareat. Quid enim fœdius, quid'ue turpius, quàm ut unius mulieris incæſtu Romana ciuitas pereat? Romanorumque aliquando ſerui Burgundiones, Romanis imperent? Si meam priuigni ſui faciem cęcidit, cum præſertim nouus habeatur hoſpes, quid uobis iam inueteratum facturum creditis? An Burgundionum ſuperbiam ignoratis? &c. Nec mora, his auditis, Hugonem regem omnes deſerunt, atque eundem Albericum ſibi dominum eligunt. Tanto igitur terrore coactus, Romanam urbem deſeruit rex Hugo: atque ad ſuos, relicta Marozia, confugit. Albericua ergo cum Marozia matre, Romanæ urbis monarchiam ſolus tenuit, Iohanne eiua fratre papatui præſidente. Qui poſt papalia facta, anno Domini noningenteſimotrigeſimoſeptimo, & quinto anno ſui pontificatus, naturæ ceſsit: dum meretrix mater, Romæ tam regnum quàm eccleſiam adhuc regeret. Cui ſententiæ & Auentinus libro quarto Annalium adſtipulari uidetur, cum inquit: Hugo Arelatenſis ab Italis accitus, regno potitur Longobardorum. Albericus eius priuignus, cum matre Marozia urbem Romam occupat: uitricum urbe pellit, Iohannem fratrem ſuum pontificem maximum deſignat. Auentinus libro quarto Annalium. Ita hoc tempore Eccleſia, Romaque tota, meretrici turpiſſimæ ſubiecta erat, ut per illam utraque regerentur. in cuius quidem libidinem grauiter inuehitur Luitprandus libro tertio, capite duodecimo:

Quid Veneris facibus compulſa Marozia ſæuis?
Coniugis ecce tui ſpectas, tu ſuauia fratris,
Nubere germanis ſatagens Herodia binis.
Immemor aſpiceris præcepti cæca Iohannis,
Qui fratri uetuit, fratris uiolare maritam.
Hæc tibi Moyſeos non præſtant carmina uatis,
Qui fratri ſobolem fratris de nomine iuſsit
Edere, ſi primus nequeat ſibi gignere natum.
Noſtra tuo peperiſſe uiro te ſecula norunt.
Reſpondes, ſcio, tu: Nihil hoc Venus ebria curat.
Aduenit optatus, ceu bos tibi ductus ad aram
Rex Hugo, Romanam potius commotus ad urbem.
Quid iuuat ô ſcelerata uirum ſic perdere magnum?
Crimine dum tanto ſatagis regina uideri,
Amittis magnam Domino tu iudice Romam.

LEO VII.

Leo ſeptimus, patria Romanus, homo fuit ingenij remiſsioris: ac negocijs tum ſecularibus, tum Eccleſiaſticis minus attentus, ſuæ tanquillitati & ocio tantum conſuluit: nihilque de ſe literis & memoria dignum, præter ſolum nomen, reliquit poſteris. Hoc Leone pontificatum ineunte, Ottho magnus Saxoniæ dux ad Imperij Romani dignitatem apud Germanos conſcendit. Obijt autem anno pontificatus ſui tertio, menſe ſexto, die decimo: Chriſti uerò noningenteſimo quadrageſimoprimo: ut Platina, Bergomenſis libro undecimo, & Ranulphus libro ſexto, capite ſexto, in Polychronico, teſtantur.

STEPHANVS VIII.

Stephanus octauua, ex Germanis primua, die poſt obitum Leonis decimo, Romanæ eccleſiæ pontifex creatus eſt. In gubernatione autem, à rebus gerendis, Romanorum ciuium crebris & turbulentis motibus impeditus fuit: imò intra ipſa mœnia facto conflictu, adeò uulneribus confoſſus eſt, ut ob cicatricum in facie deformitatem deinceps in publicum prodire (turpe nimirum id ſibi fore iudicans) noluerit, ſed intra domeſticos parietes latitare maluerit: ut Platina & Naucletus referunt. Obijt completia pontificatus ſui annis tribus, & menſibus quatuor: ut Hermánus Contractus & Palmerius ſcribunt.

MARTINVS III.

Martinus tertius, ſiue Marinus (quo nomine eum Sigebertus & Hermannus Contractus appellant) patria Romanus, Stephano defuncto, ſellam Pontificiam anno Chriſti nonigenteſimo quadrageſimoquarto conſcendit.

In ſua functione, negocijs huius ſeculi poſtpoſitis, religioni animum adiecit, atque operibus idololatriæ potiſsimum ſeruientibus ſtuduit. Templa enim, ob uetuſtatem ruinam minitantia, reparauit (quod quidem Pontificij ſcriptores, totum ſe religioni addicere, non uerentur appellare) ac pauperum curam egit, quos liberaliter fouit atq; aluit.

Pacis politicæ etiam rationem habuit. Nam cum Ottho exercitum duceret in Italiam, eò ad Berengarij tyrannidem compeſcendam accerſitus, eique Lotharius Hugonis Italiæ regis filius obſtaret, finibusq; ſuis prohiberet, & ob id cruentis ſæpe conſligerent prælijs: papa utriq;, ut ab armis diſcederent, autor fuit, cum tota Italia præter famem, alijs etiam grauiſsimis calamitatibus premeretur: ut Platina & Bergomenſis habent.

Cum annis quatuor, menſibus ſex, ac diebus quatuordecim (iuxta Sigebertum, & Martinum in Chronico) dignitate pontificia perfunctus eſſet, collectus eſt ad maiores ſuos. Platina, Bergomenſis, & Balæus, tribus annis, paucisque menſibus eum Romanæ præfuiſſe Eccleſiæ ſcribuut. Ranulphus, tribus annis, menſes ſex adijcit: libro ſexto, capite ſexto, in Polychronico.

AGAPITVS.

Agapitus ſecundus, Romanus natione, Martino, tota Italia bello ardente, ſucceſſit. Ob uitæ autem innocentiam, Chriſtianæque (pontificiæ potius) religionis amorem, à Naucleto & Bergomenſe commendatur.

Frothoni Daniæ regi, ab eo uiros doctos, qui ſui regni incolas de uera fide erudirent, petenti, non eſt dubium quin ſit gratificatus: eiq; ſuæ religionis homines miſerit, quo & iugo ſuo iſtas regiones ſubmitteret. Erant enim Romani pontifices, in omnes occaſiones ſuum ſtabiliendi primatum intenti: uerùm Frotho morte præuenit Romanæ legationis aduentum, ut Saxo lib. 9 hiſtoriæ Danicæ narrat.

Huius pontificis temporibus Synodus in Iugelheim celebrata eſt, cui Martinus Romanæ eccleſiæ legatus præſedit, Ludouico Francorum & Otthone Germanorũ regibus præſentibus: ubi multa in Eccleſiaſtico ordine uitioſa, emendata ſunt: ut ex Otthone Phryſingenſe, Reginonis Continuatore, & Balęo uidere eſt.

Pax etiam & tranquillitas externa ei curæ fuit. Nam Berengario ſuperbè & crudeliter Italis imperante, nec religioſis & monachis parcente, ſed omnia pro ſuo agente arbitrio, Agapitus alijque Italiæ proceres, nuncios ad Otthonem, cuius laus in rebus feliciter gerendis, tum in toto orbe Chriſtiano nota erat, eius auxilium rogatum mittunt. Qui magnis itineribus in Italiam contendens, eam à Berengarij, filijq; eius Alberti iniquo imperio liberat. Teſtes eius rei ſunt Nauclerus, Bonfinius, Bergomenſis, & alij.

Alberto etiam Venetos, poſtquam Ottho Imperator ab Italia deceſſerat, bello uexante, pontifex pro uirili id prohibere conatus eſt: ut Platina refert. Obijt anno pontificatus ſui nono, menſe ſeptimo, qui eſt Chriſti noningenteſimusquinquageſimusquintus: iuxta Sigebertũ, Hermánum Contractum, & Nauclerum. Balęus annum habet noningenteſimũ quinquageſimumquartum.

IOHANNES XIII.

Iohannem decimumtertium, qui ante pontificatum Octauianus dicebatur, patre Alberico Romano principe, Guidonis & Marozię filio legitimo natum: Iohannes Stella, & Leo Hoſtienſis tradunt.

Adoleſcens nullo non flagitiorum genere, præ cæteris eminuit & claruit. ſed cum magna eſſet Alberici patris apud Romanos autoritas & potentia, muneribus apud proceres, at minis apud populum & clerum obtinuit, ad Romanæ ſedis dignitatem euehi filium, ganeo potius, cui præficeretur, dignum, quàm Eccleſiaſtico munere, ob uitæ fœdam turpitudinem, dignum ſcilicet patella operculum. In ipſo enim uiuum pontificiarum uirtutum in Romana Eccleſia, intueri licet exemplar. Ea de cauſa Nauclerus & Platina, monſtri appellatione eum non dedignantur. Idem & Blondus de eo fert teſtimonium.

Pontificem agens, nunquam de uitæ emendatione cogitauit: ſed ſcelcribus, quibus ab ineunte ætate aſſueuerat, etiam poſtea deditus fuit.

Conſtituiſſe hic papa ſcribitur, Balæo teſte, ut Imperator Auguſtus ſemper poſthac à Papa Romæ coronaretur.

Ab hoc quoque Antipetrino, Dunſtanus monachus necromanticus, archiepiſcopus Cantuarienſis in Anglia, confirmationem, ac metropolis ſuæ pallium Romæ ſuſcepit, anno Domini 960. ac grandi inſuper auri ui, ab eodem impetrauit magnæ autoritatis diploma, quo poſſet mi-

niſtrorum

niſtrorum Eccleſiæ apud Anglos coniugia damnare,& ad Papiſtici cœlibatus uotum compellere:aut omni prorſus Eccleſiaſtico prouentu, parêre detractanres,exuere: ut ex Iohanne Capgrauio Balæus,& Polydorus Vergilius libro ſexro Anglicæ hiſtoriæ referunt.

Italiæ bellis inteſtinis flagranti, etiam mederi, ſuis rebus potiſsimùm conſulens, conatus eſt. Nam & ipſe Otthonem Imperatorem tum ſuo, tum Romanorum nomine, miſsis ad eum legaris ad Berengarij tyrannidem auertendam, in Italiam denuò accerſiuit: is uerò conſcripro in Germania milite, ſtatim eò conrendit: & Berengarium perfidum, eiuſque filium Albertum bello aggreſſus eſt. Berengarius autem Otthonis uirtutem antea expertus, fugit,& intra munitiones ſuas latirauit. Albertus uerò cum eiuſdem potentiam ſuſtinere non poſſet, in Corſicam inſulam Fraxinetum abijt; ſeque Sarracenorum fidei commiſir: ut Luitprandus libro ſexto, capite ſexto,& Nauclerus narrant.

Imperator externo rerum ſtatu, aliquo modo in Iralia pacato, Romam adijt: ac præſtito prius Romanis iuramento, de ſuo erga urbem & Eccleſiam indefeſſo ſtudio, intra mœnia receptus eſt. A' pontifice aurem, totoque populo honorificè excipitur: ac paulo pòſt Imperij diademate, unà cum filio ſeptem uix annorum, accepto: inſuper Germaniæ, Pannoniæque titulo, publico & ſolenni ritu in D. Petri baſilica, anre altare à Iohanne ornatur. Poſthæc Imperator aliquandiu Romæ commoratus, familiarique ſæpius pontificis colloquio uſus, ſeriò & grauiter de corrigenda uita, tanto Eccleſiæ Dei gubernatore admodum indigna, eum monuir. Tandem Imperator, cum iuramenro ſeſe inuicem obſtrinxiſſent, nunquam ſe datam iam mutuò fidem & pactum uiolaturos, Roma relicta, Berengarium fugientem inſecutus eſt: ut ijdem annotant. Interim pontifex iuramenti & promiſsionis Imperarori paulo anrè datæ immemor, Alberto ſe coniungit: eique ex Corſica inſula, quò fugerat, reuocato, Romanæ urbis portas aperit, ac ingredi permittit. Imperator de papæ perfidia per duos cardinales certior factus, & rei indignitate motus, relicto Berengario, Romam cum exercitu redire feſtinat, in Papam & Albertum animaduerſurus. Verùm illi metuentes Imperatoris indignationem & arma, expoliata prius ſancti Petri baſilica; fugam arripiunt: hic quidem Corſicam repetijt, ille uerò in Campaniam abijt: ibique, Antonino teſte, in ſyluis & montium iugis ferarum more oberrans laritauit. Ante fugam autem Papa duos illos cardinales, per quos Imperator reuocatus erar, cōprehēdi iuſsit: quorū alreri linguā, naſum & duos digitos, alteri uerò manū præſcidit. Ottho Romam ingreſſus, profugum papam per literas reuocat, eiq; liberè Romam redeūdi, ac ſua dignitate fruendi poteſtatem concedit: uerùm papa malè ſibi conſcius, uenire detrectat. Imperator igirur auditurus epiſcoporum de Iohanne ſententiam, concilium plurimorum Epiſcoporum Romæ conuocar: ut Luitprandus, Nauclerus & Antoninus referunt.

Crimina autem, quorum Iohannes reus agebatur, hæc in Concilio primùm in medium adducuntur: Quòd Miſſam celebrans, non communicârit: quòd nulla habira temporis ratione, in equorum ſtabulo diaconum quendam ordinarit: quòd muneribus corruptus, epiſcopatus, & quidem ob ærarem minus aptis perſonis diſtribuerit: quòd ſit ſacrilegus, adulterij, incœſtus ex duabus ſororibus, & propria cognatione, ac periurij reus: quòd uenationi ſtuduerit: Benedictum patrem ſuum ſpiritualem lumine priuarit, qua calamirate mox extinctus ſir: Iohannem quendam cardinalem uirilibus exectis occiderir: quòd enſe, galea & lorica armatus in publicum prodierit: quòd in diaboli amorem uinum biberit: in ludo aleæ, Iouis, Veneris, aliorumque dæmonum opem expetierit: matutinas & canonicas horas neglexerit, nec crucis ſigno ſe muniuerit. Luitprandus libro ſexto, capite ſeptimo, ſicut ſuo loco expoſuimis. Hic uerò Lectoris monendi gratia repetimus, ut iſta monſtra Rómana, & organa diaboli, diſcant cognóſcere, & rectius iudicare quàm uulgus pontificium ſolet. Cogita enim, an Eccleſia Chriſti, in tantis potentis, quæ tota rerum natura abhorret, poſsit conſiſtere?

Poſthæc Imperator autoritate & mandato Concilij, ad pontificem profugum ſecundas adornat literas, in quibus præcipua capita criminum ipſi obiectorum ſtringit: ac ut comparere in Synodo, & de ijs ſe purgare uelit, hortatur. Idem libro 6. capite 9.

Haſce literas cum legiſſet pontifex, Synodo reſcripſir: ſe ipſos excommunicare, ſi uelint alium pontificem creare. Idem cap. 10.

Tertiò igitur Imperator ex Synodo ad Iohannem literas, per duos cardinales mittit, quibus idem quod prioribus petit. Sed eæ reddiræ ipſi non

ſunt, cum nuſquam cardinales à Synodo miſsi, inuenire ueſpertilionem poſſent. Ibidem.

Re igitur diu multumque in Synodo deliberata, omnes de Iohanne remouendo, alioque ſubſtituendo conſentiunt. Conceſsit itaque Imperator clero & populo Romano, quem ipſi tanto munere dignum iudicarent, eligendi facultatem. Qui mox communibus ſuffragijs Leonem ſibi dari epiſcopum petunt: ut Luitprandus, Nauclerus & Antoninus annotant.

Iohannes pontificatu, & iuſtè quidem, deiectus, nihil non tentauit, quo eam (ut ipſe cenſebat) ab Imperatore & Synodo ſibi oblatam iniuriam ulciſceretur. Promiſsionibus igitur ſplendidiſsimis munerum ampliſsimorum, Romanos ad opprimendum clàm Imperatorem, in ſua urbe commorantem, ſollicitauit: ſed malè rea, Iohanni gratificari uolentibus ceſsit, ut Luitprandus teſtatur. Quin & conſanguinei eius, uiri urbis Romæ præpotentes, cum iam Imperator bello contra Berengarium, eiusque filium implicitus, aliquanto longius ab urbe abeſſet, omnem mouerunt lapidem, quo Leone pulſo Iohannes reſtitueretur. Mulieres quoque nobilitate generis apud eoſdem illuſtres, quarum conſuetudine Iohannes uſus fuerat, uehementer in eadem cauſa apud proceres laborauerunt, tandemque uoti ſui compotes factæ fuêre. Leone itaque eiecto, Iohannes, uir omnium qui unquam ante ſe in pontificatu fuêre (teſte Platina) pernicioſiſsimus & ſceleratiſsimus, per uim reſtituitur. Sed paulo pòſt, cum nocte quadam extra Romam mulierculæ cuiuſdam illicita frueretur conſuetudine, à dæmone percuſſus, mortem obijt: ut Luitprandus & Nauclerus referunt. Quidam ab adulteræ marito transfoſſum (id quod uero ſimilius eſt) ſcribunt, anno pontificatus ſui nono, menſe tertio. Platina, Balæus. Alij annos tantum octo ei tribuunt, eumq; Chriſti anno nongenteſimo ſeptuageſimo ſecundo obijſſe annotant.

BENEDICTVS V.

Romani, in primis uerò Iohannis fautores, contra iuramentum Imperatori datum, quòd nunquam pontificem ſine ipſius aut filij ſui conſenſu eligere uellent, Benedictum diaconum quendam, cognomento Grammaticum (ut Concilium Remenſe hoc ſeculo celebratum habet, capite uigeſimooctauo) natione Romanum, in locum Iohannis in adulterio interempti, Leone (cuius electionem Imperator ratam habuerat) repudiato, in ſellam pontificiam non ſine tumultu ſubſtituunt: pòſt miſsis ad Imperatorem legatis, confirmari eius electionem petunt. Verùm Imperator eos non modò audire detrectat, ſed & minis à ſe repellit, cum eius autoritas ea in re prius neglecta fuiſſet. at Romani nihilominus in ſua perſiſtunt ſententia. Leo præterea inſidias ſibi ſtrui animaduertens, ad Imperatorem in Camerino ducatu commorantem ſe confert, eique de Romanorum iniuria grauiter conqueritur. Imperator hac ſui contumelia extimulatus, ſtatim exercitum urbi admouet, ac Romanos foris ferro atque igni, intus uerò fame eò uſque adegit, ut ſibi Benedictum tradere cogerentur: quem non tantū pontificia, ſed omni ferè ſacerdotali dignitate à Leone exutū, perpetuo damnat exilio, & Adeldagi Hamburgenſis epiſcopi commendat fidei & cuſtodiæ: qui tamē honorificè eum tractauit. tandem igitur mœrore animi extinctus eſt. Eius ſepulchrum adhuc hodie in eccleſia Hamburgenſi uidere eſt. Sedit in pontificatu menſes circiter tres: ut Sigebertus: Luitprandus libro ſexto, capite undecimo: Antoninus & Crantzius in Metropoli libro tertio, capite 20 referunt. Platina ſex menſibus Romanæ eccleſiæ eum præfuiſſe ſcribit.

LEO VIII.

Iohanne ob uitam malè actam, in Synodo Romæ congregata, ritè depoſito, in locum eius omnium tum cleri tum populi Romani ſuffragijs, ipſo etiam Imperatore annuente, Leo primarius ſcrinij magiſter, uir ſtrenuus & induſtrius, patria Romanus, eligitur. ſed paulo pòſt ſe de iterum deijcitur: ac Iohannes, in cuius ipſe locum erat ſurrogatus, ac poſt hunc Benedictus, pontificiam dignitatem, per Romanorum potentiam tenent. Tandem uerò Imperatoris ope, priſtinum honoris gradum recuperat. Synodus Remenſis hunc Leonem neophytum appellat.

Pontificatum adeptus Leo, Benedictum omnibus dignitatibus exuit: eique ſolum diaconatus gradum, Imperatore pro ipſo intercedente, conceſsit: ut Luitprandus libro 6, capite 11, & Reginonis continuator teſtantur.

Gratitudinis etiam erga Imperatorem declarandæ cauſa, imperio reddidit, quæ uel Conſtantinus donauit, aut Carolus dedit Eccleſiæ, ant ante illum Iuſtinianus confirmauit, uel Arithpertus Longobardorum rex tribuit. Exemplar autem literarum Leonis ſuprà in capite de Politia poſuimus ex libro 4, capite decimo Saxoniæ Crantzij.

tij. Eius rei quoque meminit Faſciculus temporum.

In Synodo quadam, eum populo & clero Romano poteſtatem eligendi pontificem ademiſſe, atque ad ſolum Imperatorem, quo ſeditionum cauſas in electionibus præcideret, id iuris & cōfirmationem tranſtuliſſe, ex Martino Cuſenſi Blondus lib. 3 Decadis ſecundæ commemorat. Extat idem decretum ſexageſima tertia diſtinct. c. in ſynodo.

Poſtquam autem annum unum & menſes quatuor in pontificatu trāſegiſſet, mortem obijt: ut Nauclerus teſtatur, anno Chriſti noningēteſimo ſexageſimoquarto. Blondus ſolos menſes tres ei adſcribit.

IOHANNES XIIII.

Leo Iohannem decimum quartum, natione Italum, Iohannis epiſcopi cuiuſdam filium, ſucceſſorem habuit. Epiſcopatum is Namienſem ſex annis & menſibus undecim adminiſtrauit. Vſus eſt tum eius opera Iohannes Romanus pontifex, Alberici filius, in legatione ad Otthonem Imperatorem: ut ex Luitprandi libro ſexto, capite 6 uidere eſt.

Leone autem mortuo, Azo primarius ſcrinij magiſter, & Marinus Sutrij epiſcopus, ad Imperatorem à Romanis poſtulatum ſibi pontificem ablegantur. Imperator Odogarium Spirenſem, ac Lizonem Cremonenſem, epiſcopos, ſuo nomine Romam mittit. Ibi re in pontificum conuentu agitata, communi totius populi ſuffragio Iohannes Narnienſis deligitur: ut Continuator Reginonis & Auentinus libro quarto Annalium habent.

In gubernatione, cum manſuetudinis & tranquillitatis maximè ſtudioſus eſſet pontifex, Petrus urbis præfectus, & Gotfredus quidam Campaniæ comes cum filio, duo conſules, Senatores duodecim, ac nobiles Romanorum plurimi, contra eum, quòd Imperatori faueret, confœderati, in eccleſia Lateranenſi eum capiunt, ac in carcere Sancti Angeli menſibus ferè undecim captiuum tenent. (inſolenter eum Romanis imperaſſe, eosque durius quàm decebat tractauiſſe, & ob id in eam calamitatem incidiſſe, ſolus Continuator Reginonis teſtatur.) Verùm Ottho, cognita contra Iohannem Romanorum ſæuitia, conſcribit exercitum, eùmque Romam adducere feſtinat. Sed ante Imperatoris in Italiam aduentum, Gotfredus, eiusque filius mortem obierunt (quidam à Iohanne Capuanorum principe eos interfectos ſcribunt.) Romani certiores facti, Imperatorem ſuæ urbi appropinquare, papam è uinculis dimiſſum, magno cum applauſu in ſuam ſedem reponunt, ac ſummo eum deinceps proſequuntur honore. Imperator autem nemine prohibente urbem ingreſſus, habito procerum conuentu, de autoribus tantæ in papam iniuriæ diligenter inquirit, ac ſeuerè in reos animaduertit. Alios enim in exilium egit, alios bonis ſuis exuit: duodecim autem quos diximus ſenatores, præcipuas iſtius mali faces, in crucem egit, duos conſules apud Germanos perpetuò exules eſſe iuſsit. Gotfredi, eiusque filij oſſa, è ſepulchris mandante Imperatore (fortè pontificis inſtinctu) eruta, & diſperſa ſunt: ipſum autem Petrum, pontificis arbitrio puniendum reliquit. Qui uindictæ cupidus, eum nudum per carnificem, ad equum Conſtantinianum ad integrum diem crinibus alligari: deinde aſino impoſitum, facie ad poſteriora uerſa, & manibus caudæ alligatis, per totam urbem flagellis cædi, ac tandem in Germaniam exulatū ire iuſsit. Exemplum ſcilicet patientiæ, omnibus ab hoc Chriſti uicario petere licet. Antoninus, Sabellicus, Continuator Reginonis & Auentinus, Petrum fuga ſibi conſuluiſſe, quo minus in manus uel Imperatoris, uel pontificis incideret, referunt.

Rebus porrò Romæ pacatis, Imperator & pontifex Rauennam abeunt, ibique Paſcha ſimul celebrāt: ac Synodo plurimorum ex Italia & Romania epiſcoporū ibidem collecta, plurima ſtatuerunt. Tum etiam Imperator Iohanni pontifici urbem & terram Rauennatenſem, aliaque ſuis maioribus ablata reſtituit.

Imperator etiam & pontifex Rauennæ commorantes, Otthonem ſecundum iam antè regem deſignatum, Romam è Germania per literas uocant: quem eò uenientem cum noua nupta Theophania, pontifex in Lateranenſi patriarchio Chriſti natalibus imperiali diademate redimitos, Auguſtos appellauit.

In eadem coronationis feſtiuitate idem pontifex Capuanam eccleſiam, ob Panduli principis in Romanam eccleſiam merita, metropolitanam conſtituit: ut Blondus: Cranzius libro quarto, capite decimoquinto Saxoniæ: & Auentinus libro quinto Annalium referunt.

Suæ etiam, hoc eſt Antichriſti doctrinæ rationem habuit. Nam per Ægidium Tuſculanum cardinalem, ſuo nomine legatione fungentem, ad Polonos eam propagari curauit: qui epiſcopos ijs ordinauit, atque ut Romanum pontificem ſummum Eccleſiæ caput agnoſcerent, docuit. Chronicon Poloniæ.

Huius

Huius Pontificis tempore, campanis contra uerbum Dei baptiſatis, peculiaria nomina impoſita ſunt. Ipſe enim pontifex, maiori campanæ in eccleſia Lateranenſi, quam poſt Otthonis coronationem baptizauit, ſuum nomen dedit: Balæo teſtante.

Obtinuit autem pontificatum, iuxta Palmerium, annis octo. Platina ſeptem habet. Obijt anno Chriſti noningẽteſimo ſeptuageſimoſecundo.

BENEDICTVS VI.

Benedictus ſextus, Romanus, Hiltepran di cuiuſdam filius, cum Iohanni in pontificia dignitate ſucceſsiſſet, graſſantiũ tum calamitatũ ſimul particeps factus eſt. A' Cynthio enim, præpotenti ciue Romano, captus, in publicam S. Angeli cuſtodiam coniectus eſt: in qua ab eodem, menſe quo ſedere cœpit, crudeliter interfectus dicitur. Alij enim (ut Naucletus & Honorius) fune collum eius fractum: alij uerò (ut Sabellicus & Cuſenſis) fame eum enectum ſcribunt. Sed cum nuſquam ſit reperire, eius mortem, uel Imperatorem, uel Romanos eſſe ultos: Scriptores plurimi, Sabellicus in primis, Panuinius & Platina, pontificem iuſtas ſuæ maliciæ pœnas dediſſe ſuſpicantur.

DONVS II.

Donus, Romanus (quem Marianus Scotus & Honorius Bonum, Sigebertus uerò Nonum uocat) defuncto Benedicto, locum eius accepit. Nihil autem uel malè uel bene memoria & literis dignum in Pontificatu geſsit. Eccleſiaſtica tamen mediocriter (teſte Cranzio) adminiſtrauit: & à ſeditionibus immunis fuit, ut Si moneta inquit. Anno primo pontificatus ſui eum obijſſe, Platina, Bergomenſis, & Nauclerus teſtantur: Palmerius uerò annum unum, & menſes ſex ei adſcribit.

BONIFACIVS VII.

Bonifacius VII, Romanus, prius Franco nuncupatus, ex patre Ferucio natus, diaconus cardinalis, Dono ſurrogatus eſt pontifex, anno Chriſti 976. Horrendum monſtrum, cunctos mortales nequicia ſuperans, etiam prioris pontificis ſanguine cruentus: ut Concilium Remenſe indicat. Sed quia malis artibus ſibi eos honores acquiſierat, cunctaque gubernationis officia male adminiſtraret, omnium apud Romanos odia incurrit. Relicta itaque ſede, fugam arripere conſultiſsimum ſibi foreputauit. Spoliata igitur prius omnibus ſuis theſauris eccleſia, Conſtantinopolim abijt. In magna Synodo eum damnatum, concilium Remenſe capite uigeſimooctauo teſtatur. Dum aute Roma abeſt, Ioannes XV in eius locum creatur pontifex. Porrò Conſtãtinopoli ex ſpolijs diuendiris, magnam auri uim ſibi comparauit. Eo igitur tanquam ualidiſsimo ariete, quo animi Romanorum expugnari poſſent, fretus, (id enim ſuperiora eum docuerant tempora) menſe octauo pòſt Romam redijt: ſibique muneribus ciuium, & peſsimorum quorumque animos conciliare tentauit. Verùm cum hac ratione parum proficeret, Iohannem cardinalem, cuius in urbe Roma autoritas erat præcipua, quique improbis ipſius conatibus obſtabat ſtrenuè, ſui ſodalitij conſilio & ope cæpit, ac lumine priuauit. Sed paucis diebus interpoſitis, ipſe Bonifacius tantorum ſcelerum conſcientia excruciatus, ſubitanea morte corruit, menſe põtificatus ſui ſeptimo: ut Sabellicus, Nauclerus & Platina recenſent. Vndecimo menſe poſtquam ab exilio Conſtantinopolitano ad pontificatũ redijſſet: apoplexia eum ſuffocatum eſſe, Blondus libro tertio Decadis ſecundæ narrat. Cadaver eius terræ mandari primùm non ſunt paſsi Romani: ſed proiectum in Lateranenſi platea, à quouis lanceis & contis impunè transfodiebatur. tandem clericorum beneficio, ſepulturæ populari traditum eſt: ut Antoninus libro decimoſexto, capite primo, ex Iohanne de Columna annotat.

IOHANNES XV.

Petrus, natione Papienſis, ac eiuſdem Eccleſiæ epiſcopus, uir inſignis & Apoſtolicus, teſte Remenſi Concilio, fugato Bonifacio pontificatum adipiſcitur: ac mutato priori nomine, Iohannes XV dictus fuit. Octauo autem ſui regiminis menſe, à Bonifacio, Conſtantinopoli ex fuga reuerſo, multoque ære onuſto, capitur: oculiſque priuatus in carcerem conijcitur, ubi ſqualore & fame interijt: ut Bergomenſis, Martinus in Chronico, & Sabellicus teſtantur. Ferrucij, primarij Romani ciuis, Bonifacij patris, gladio, quòd filio in adipiſcendo pontificatu aduerſatus eſſet, eum cecidiſſe, ex Valerio Anshelmo Balæus recitat. Quod & Blondus libro tertio Decadis 2 indicare uidetur.

BENEDICTVS VII.

Bonifacio, homine ſacrilego & ſcelerato è uiuis ex empto, Benedictus ſeptimus Romanus, Deuſdedit filius, epiſcopus Sutrinus, pontificia dignitate potitur: ut Nauclerus, Platina & Panuinius habet. Monaſteriorũ architectũ egit. nam

cœnobium

cœnobium Sanctæ Crucis in Hieruſalem (hoc enim nomen eccleſiæ cuidam Romanæ erat) uetuſtate collapſum reparauit: teſte Panuinio.

Gladio quoque politico uſus eſt hic pontifex, tanquam Antichriſti uicarius. Nam cum Otthonem tertium, patre Imperatore annuente, corona regia donaſſet, (ut Martinus in ſuis Chronicis teſtatur) ab Imperatore gratitudinis ergò poteſtatem, ſeditioſos in urbe Roma capiendi ac pro arbitrio puniendi accepit. Quod & egregiè præſtitit, dum alios exilio, alios horridis uinculorum ſupplicijs afficeret: ut Stella, & Balæus lib. 3. de Romanorum pontificum actis referunt.

Porrò cum proceres de ſubſtituendo nouo Imperatore, Otthone ſecundo è uiuis exempto, Romæ deliberarent, alijq; Otthoni tertio adhuc puero, alij uerò Henrico Bauariæ duci eam dignitatem deferendam cenſerent, Pontifex orando & monédo apud eoſdem inſtitit, ne in electione noui Imperatoris temerè ſuffragia ferrent, ſed Chriſtianæ Reipublicæ rationem haberent. Tandem uerò Germanorum, Otthonem ſucceſſorem regni expetentium, ſententiam ratam haberi uoluit idem pontifex. Platina.

Anno pontificatus ſui octauo, qui fuit Chriſti noningéteſimus octuageſimusquartus, uitam cum morte commutauit: ut Palmerius & Platina habent. Cadauer eius Romæ in baſilica S. Crucis in Hieruſalem reconditum eſt.

IOANNES XVI.

Iohannes decimusſextus, Romanus, Leonis presbyteri cuiuſdam filius, pontificiam ſellam conſcendens, prorſus hoſtili erga clerum fuit animo: atque ob id non modò cleri, ſed & totius populi odium ui tiſsim incurrit: præterea minus etiam fidelem bonorum Eccleſiæ diſpenſatorem egit. Ijs enim, neglecto interim uero eorum uſu, ad quem conferri debebant, ſuos cognatos & affines diuites reddidit, eorumque ingluuiem & auaritiam explere uoluit. In carcerem igitur coniectus quarto ſui regiminis menſe, fame in eo perijt: ut Nauclerus, Sabellicus & Bergomenſis teſtantur.

IOANNES XVII.

Iohannem XVII Romanum, Roberti filium, Panuinio teſte, rei militaris peritiſsimum, eximiæque eruditionis mirum fuiſſe, ac multa poſteris ſcripta reliquiſſe: ex Carſulano & Præmonſtratio, Balæus & Bergomenſis quidem referunt: ſed quæ nam illa ſint, non exprimunt.

Antichriſti notæ in ipſo inſignes fuêre, quòd Vdalricum Auguſtanum epiſcopum, in diuorum numerum cenſeri iuſsit, anno noningenteſimo nonageſimotertio, ut in Bambergenſi ſcribitur hiſtoria: & quòd Creſcentio pedes oſculandos præbuit, ut Platina refert.

Religionis negocia maiori cura hic tractauit, quàm multi anteceſſores ſui fecerunt. Cum enim Lotharius Francorum rex, Arnulphum Remenſis Eccleſiæ epiſcopum, non legitima ratione, ac ſine Romani pontificis autoritate in Synodo dignitate ſua priuari, ac Gilbertum quendam monachum & magum ei ſurrogari feciſſet: Iohannes re cognita, omnibus epiſcopis qui Synodo iſti interfuerant, ſacris interdixit: ac per ſuum legatum Leonem quendam abbatem, in eadem urbe Synodo epiſcoporum indicta, Arnulphum in ſuæ dignitatis locum reſtituit: ut Sigebertus, Gaguinus & Paulus Æmylius teſtantur. Platina, & alij quidam eum ſecuti, Benedicto ſeptimo hanc Synodum, in qua Arnulphus reſtituitur, adſcribunt: ſed toto errant cœlo. Synodus enim celebrata eſt, ut ex actis conſtat, anno noningenteſimo nonageſimoſecundo. At Benedictus anno noningenteſimo octuageſimoquarto in uiuis eſſe deſijt.

Calamitatum uerò ſub hoc præſule, Romana ſedes expers non fuit. Creſcentius enim Numentanus, urbis Romæ dominium per uim ſibi rapiens, ipſum pontificem, quem minus morigerum, & ſuorum conatuum fautorem habebat, adeò affixit, ut Roma relicta, in Hetruriam exulatum coactus fuerit ſecedere. Inde ad Otthonem tertium, petitum opem legatos mittit. Creſcentius autem metuens Imperatoris iram, Iohannem pontificem per conſanguineos, agnatoſque conuenit, ſibique reconciliari, ac Romam redire petijt. Amicorum itaque precibus, ac Creſcentij amplis promiſsionibus uictus, indignationem remiſit. In urbem igitur rediens, obuiam habuit Creſcentium, Senatores, cæteroſque magiſtratus, ac totum Romanum populum. Ipſeq; Creſcentius ad genua Pontificis ſe dimittens, eius pedes exoſculatus eſt: ac magna eum ſolennitate in ſedem pontificiam repoſitum, debito deinceps honore proſequutus eſt: ut Antoninus, Blondus & Platina annotant. Obijt denique Iohannes anno Chriſti noningenteſimo nonageſimoquarto, regni uerò ſui decimo: iuxta Palmerium.

GREGORIVS V.

Cum Ottho Imperatot iter Romam uerſus ingteſſus eſſet,accerſitus nimirum à Iohanne (ut diximus) contra Cteſcentium, nunciatut ei de morte pontificis.Domeſticum igitur ſuum ſacerdotem , uirum ſanè doctum Brunonem , Conradi ex Luidgarda Otthonis primi filia pronepotem, Otthonis Sueuiæ ducis & Iudithæ filium , per Vuillegiſam collegam eius, Romam mittit , eiq; pontificiam ſedem concedi poſtulat.Romani metu perculſi , precibus Imperatoris mox annuunt: eumq;,Gregorij nomine ipſi impoſito, Romanū ſalutant pontificem . Imperator hos ſtatim ſubſequitur: urbemq; ingteſſus,intercedente nouo pontifice,Creſcentio reconciliatur.Poſt diſceſſum uerò eius , Creſcentius Romanorum quorundam clamoribus incitatus, dominium urbis artipit, Gregorium ſede ſua pellit: ac Iohanem Placentinum epiſcopum,à quo magnum auri pondus (ut Petrus Damianus in inuectiua contra Cadaloum indicat) acceperat , eius locum tenere iuſsit, Gtegorius in Hetturia aliquandiu ſubſiſtit, ea ſpe,ſe quoq; exemplo Iohannis anteceſſoris ſui , ab exilio reuocatū iri . Sed ſpe ſua fruſtratus , Imperatorem in Germania fixā habentem ſedem,adijt, ac de tanta Romanorum iniuria apud eum queritur.Imperatot animo recolens Romanorum in ſuos etiam maiotes perfidiam , ad domandos eos,omnes belli neruos intendit: Romam maximis itineribus petit , eamq; hinc inde obſidione cingit . Creſcentius autem cum Iohanne pontifice , arci S . Angeli ſe includit:quam adeò cōtra hoſtiles impetus communierat , ut deinceps non tam S. Angeli, quàm Creſcentij arx dicta ſit. Ciues Romani,uidentes ſumma ui ab Impetatore ſe peti,pacem ſupplices rogant: ac portis reſeratis, eum intra mœnia recipiunt . Imperator autem ac belli duces,difficilem ſibi fore oppugnationem atcis perpendentes, ſuiſque uiribus propemodum diffidentes,tem alia aggrediendā cenſent uia. Facta igitut utrique ſpe ueniæ & ſalutis , atce eos exire iubent.Verùm in itinere intercepti,Iohannes prius oculis , auribus quoq; & naribus (ut Damianus refert)deinde dignitatibus,deniq; uita etiam priuatus eſt. Flores temporum Honorij,& Auentinus,habent, quòd de Capitolio præcipitatus ſit : indeq; eſſe, ut nulli pontifici Capitolium inuiſere liceat . Creſcentius uerò iumento uili impoſitus,uerſo ad poſteriora uultu, ſpectaculi loco in urbe circumducitur , eiusq; membra paulatim præſecantur , tandem ante urbis mœnia de patibulo ſuſpenditut:ut Nauclerus,Bonſinius & Antoninus referunt.

Gregorius undecimo ſui exilij menſe, priſtinæ dignitati per Imperatorem teſtitutus , ſuam patriam inſigni aliqua dignitate ornaturus , ſanxit,ut penes ſolos Germanos eligendi regem eſſet Ius ac poteſtas, qui poſt diadema à Romano pontifice acceptum,Imperator & Auguſtus appellaretur.Suntq; Electores conſtituti , Moguntinus, Treuirenſis & Colonienſis archiepiſcopi,marchio Brandeburgenſis,comes Palatinus Rheni, Saxoniæ dux : & rex Bohemiæ, qui paribus ſuffragijs Electorum exiſtentibus,litem inter eos dirimat.Hanc cōſtitutionem Imperator & probauit, & ſua autoritate ratam haberi uoluit : ut Nauclerus generatione 34.Bonſinius lib.10,Decadis primæ rerum Vngaricarum , Cuſpinianus in Otthone,Platina & Stella teſtantur.

Sunt qui Imperiale diadema accepiſſe Otthonem III ab hoc Gregorio narrant:inter quos Blondus,Schaffnaburgenſis,Hermannus Contractus & Cuſpinianus habentur.

Obijt complatis pontificatus ſui annis duobus , menſibus octo , anno Chriſti 997. iuxta Blondum, Stellam & Platinam: computato ſcilicet ſimul illo anno,quo exulem egit,Iohanne Romanam interim ſedem tenente,ut iam dicemus.

IOHANNES XVIII.

Gregorio in exilium acto,Iohannes Calaber ſuccedit.Fuit is natione Græcus, conditione ſeruus , at mira calliditate præditus . Aulam enim Otthonis Magni ingreſſus, uulpina aſtutia Imperatricis beneuolentiam ſibi primò conciliauit ; cum qua ipſum rem etiam habuiſſe , Petrus Damianus in inuectiua in Cadaloū teſtatur . Quæ ut regia ſtipe aleretur,à coniuge Imperatore impetrauit . Gnathonicis deinde artibus,quas egregiè callebat, effecit,ut in magna exiſtimatione,& quidem inter primos in aula Otthonum haberetur . Mortuo autem temporibus Otthonis III, Placentinæ eccleſiæ epiſcopo : Iohannes omnium applauſu,eam non tam regendam,quàm deuaſtandam ſuſcipit:ut in Chronico Quedlinburgenſi de eo eſt annotatum .

Quemadmodum autem homo ambitioſus fuit,ita & per fas nefasq; ad ſummos aſpirauit honores.Cum enim Conſtantinopoli , quò legatione Impetatoris nomine (ut eadem hiſtoria Quedlinburgenſis teſtis eſt)functus erat, reuerteretut , Romam magno auri pondere onuſtus uenit , quo Creſcentium auariciæ deditiſsimum corrupit,adeoq; ſibi deuinxit, ut eius autoritate & potentia per ſeditionem papali ſede potiretur:ut Schafnaburgēſis & Stella narrant . Sed undecimo pontificatus ſui menſe,mi-

ſe, miſerabili morte (ut modò diximus) unà cum Creſcentio perijt.

SYLVESTER II.

Sylueſter, antea Gilbertus dictus, natione Belga, teſte Auentino, patria Aquitanus, ut Paulus Æmylius habet, defuncto Gregorio ſucceſsit. Monachum à teneris annis apud Floriacenſes egit: uerùm ea conditione repudiata, ſtudiorum gratia Hiſpalim, quæ Hiſpaniæ urbs eſt, ſe contulit. Fortè ibi in philoſophũ quendam magiæ deditum incidit, cuius domeſtica uſus eſt conuerſatione. In eius Bibliotheca reperit librum quendam, de arte magica conſcriptum. Arriſit homini ſtudium illud, ac de eo ſurripiẽdo cogitauit. Verùm cum philoſophus eum religioſius aſſeruaret (noctu enim ſub ceruicali repoſitum cu ſtodiebat) à filia ſibi familiari petijt, ut parentis librum clàm ſibi perlegendũ daret. Puellę igitur opera uoti ſui compos factus, cum libro aufugit. Metuens autem ob furtum uitæ ſuæ, ipſo cum diabolo fœdus inijt, eumque ſibi artis magicæ præceptorem, itinerisque comitem, quo turus in Galliam redire, & haud uulgares dignitatis gradus ac opes conſequi poſſet, expetijt: ut Vincentius & Heinricus de Erfordia referunt.

In Hiſpalenſi autem ſchola breui temporis ſpacio tantum profecerat, ut omniũ cum admiratione artes liberales in Gallia doceret: eaſque antea ex Gallia quaſi profligatas, iam ſua induſtria reuocaret: adiunctis ſibi laborum & profeſsionis ſocijs, Conſtantio S. Maximini abbate in diœceſi Aurelianenſi, & Adelboldo Vouiziburgenſe epiſcopo. Summi itaq; uiri, nimirum Ottho adoleſcens, poſtea Imperator eius nominis tertius, Robertus rex Franciæ, & Leothericus poſtea Senonum archiepiſcopus, ipſi inſtituendi traduntur.

At Arnulpho Remenſi ſede deiecto, in Synodo quadam, ipſe Gilbertus, Lotharij Franciæ regis autoritate, eodem dignitatis gradu potitus eſt. Verùm Iohannes Romanus pontifex, Arnulphum non legitima ratione, ac ſine ſua autoritate, epiſcopatus honore exutum indignè ferens, per legatum Remis Synodum conuocat: ac Gilberto, qui per uim, ut fur & latro, in ouile intrârat, remoto & damnato, Arnulphum reſtituit. Gilbertus ad Imperatorem de iniuria illa (quo quidem nomine ipſe eam æſtimabat) conqueſturus abijt: ibiq; aliquandiu commoratus, epiſcopatum Rauennatenſem, qui tum fortè uacabat, Imperatoris ope adipiſcitur. Hunc cũ plurimos tenuiſſet annos, mortuo Romanæ urbis pontifice, per Otthonem ad eãdem ſedem euehitur: ut Robertus Gaguinus, Antonius de geſtis Francorum, Vincentius, Antoninus, Ranulphus libro 6. capite 14 in Polychronico, ac plurimi alij teſtantur.

Regulam de Abaco, ad Conſtantium abbatem S. Maximini iuxta Aureliam, eum ſcripſiſſe, Vincentius libro 24, capite 98: & Vuilhelmus Malmesburienſis libro 2. cap. 56 de geſtis Anglorum, indicant.

In pontificatu ſuam cum diabolo neceſſitudinem, & quotidiana colloquia egregiè diſsimulauit. Æneum uerò caput domi clàm habuit, per quod diabolus, de rebus futuris ab ipſo rogatus, reſponſa dabat.

Mirè autem ſibi placebat, animoq; iam prorſus ſecuro erat Sylueſter, in tanto honorum gradu, diaboli ope, conſtitutus. Cõſuluit igitur aliquando diabolum de tantæ fœlicitatis ſuæ diuturnitate: qui reſpondit, non eum moriturum, niſi Hieroſolymis Miſſam celebrarit. Pontifex urbem Palæſtinæ intelligens, longiſsimè mortem à ſe abeſſe ſomniabat, cũ nihil minus quàm de Hieroſolyma adeunda cogitaret. Impiam igitur, & ab omni emendationis cura liberam agebat uitam. At conſuetudine in Romana eccleſia receptum fuit, pontificem in eccleſia S. Crucis, quæ Hieruſalẽ dicitur, in quadrageſima ſacra facere. Quod & Sylueſter ratione ſui officij, & ꝓ recepto more in eo templo, animo ſecuro præſtitit. Verùm in ipſis ſacris ardenti febri corripitur, dæmonumq; audit ſtrepitum. Ibi tandem de templi appellatione cogitare cœpit, ſeq; ambiguo diaboli ſui congerronis reſponſo deceptum, ac iam mortem ſibi imminere intelligit. Conſcientiæ itaq; morſu ſæuiſsimo excitatus, ſcelus ſuum deplorauit, ac præſentibus cardinalibus rem omnem multo cum gemitu aperuit, eosq; de uita piè & ſanctè inſtituẽda grauiter monuit. Deniq; ab eis petijt, ut corpus ſuum diſſectum & lacerum bigis imponatur: & quocunq; equi bigis iuncti, ſua ſponte id deferrent, ibi ſepeliatur. Cardinales, ut petierat, præſtant: ſed corpus equi, nemine agente (niſi fortè ille equorum gubernator fuerit, qui uiuum pontificem pro libitu agitare ſolebat) ad Lateranenſem eccleſiam uehũt, ibiq; terræ mandatur, anno pontificatus tertio, Chriſti uerò 1001. Eius ſepulchrum colliſione oſſium, & ſudore emiſſo, ab eo tempore dicitur ſemper pontificum mortem prędixiſſe: procul dubio hanc ob cauſam (ut Barni uerbis utamur) ut diabolus ſignificet, cũ pontificibus ſucceſſoribus eandem neceſſitudinem ſibi eſſe, quę cum Sylueſtro fuit, quẽ etiam ſuæ mortis ante obitum monuit: ut Platina, Nauclerus, Antoninus, & Henricus de Erfordia, annotarunt.

ALII DOCTORES *Italiæ.*

MARTINVS.

MArtinum quendam Romanæ eccleſiæ epiſcopum, ac pontificiæ ſedis legatum, Synodo in Ingelheim præſediſſe, anno Domini 948. ex Reginonis Continuatore conſtat.

IOHANNES DIAconus. *Azo.*

Iohannes Diaconus, & Azo primarius ſcrinij magiſter, nomine ſedis Apoſtolicæ, omniumque procerum urbis Romæ, ad Otthonem Imperatorem, petitum eius opem contra Berengarij in Italiam tyrannidem, ablegantur: teſte Luitprando libro ſexto, capite ſexto. In utrumque Iohannes XIII poſtea crudeliter ſæuijt. Alterum enim dextra, alterum uerò lingua, naribus, ac duobus digitis priuauit, eo quòd Imperatorem de Pontificis perfidia certiorem reddidiſſent, & Romam reuocaſſent: ut idem Luitprandus libro ſexto, cap. undecimo teſtis eſt.

AZO ALIVS. MARINVS.

Azo ſcrinij magiſter, & Marinus Sutrij epiſcopus, ad Imperatorem Otthonem in Saxonia commorantem mittuntur à Romanis: petitum ut Leoni VIII defuncto, alium pontificem ſubſtituat. Continuator Reginonis, & Auentinus libro 5 Annalium Boiorum.

EGIDIVS TVSCVlanus.

Egidium Tuſculanum Iohannes XIIII, Romanæ eccleſiæ pontifex, ad Polonos miſit, ut ibi ueram religionem, Antichriſti ſcilicet, plantaret, eosque in fide confirmaret: & in toto regno diœceſes conſtitueret, epiſcopos præficeret, ac ut Romanum pontificem pro Eccleſiæ capite colerent doceret. Chronicon Poloniæ.

IOHANNES TERRACINENSIS.

Cum plurima Italiæ loca terræmotibus concuterentur, ciues Terracinenſes, Iohanne epiſcopo ſuo ſuadente, Caſsinenſi monachorum collegio quotannis ſexies mille anguillas ſe ſoluturos uouerunt. Leo Hoſtienſis libro 2. capite 14. Claruit ſub Otthone tertio.

VRSVS PADAVANVS, REINuuardus Tridentinus.

Vrſus Padauanus & Reinuuardus Tridentinus archiepiſcopi, ſua præſentia dedicationem Halberſtadenſis eccleſiæ ornare dignati ſunt: ut ex hiſtoria Quedlinburgenſi conſtat, Anno 992.

RAVENNATES.

PETRVS.

Petrus Rauennatis ſedis epiſcopus, qui hoc tempore ſecundus poſt Romanum habebatur, Iohannem, qui poſtea papa factus eſt, ſucceſſorem habuit: ut Luitprandus libro ſecundo, capite decimotertio ſcribit.

IOHANNES.

Anno 984, Otthonem tertium Iohannes Rauennas, apud Aquiſgranum, regio diademate ornauit: ut Schaffnaburgenſis autor eſt.

LEO. *Fridericus.*

Leo eiuſdem eccleſię præſul paralyſi percuſſus, ſede ſua ceſsit, priuatusq; quadriennio ferè ſuperuixit. Eius uerò locum, regnãte Otthone tertio, Fridericus ſortitus eſt, qui de ſuo patrimonio eccleſiam ſibi concreditam liberaliter fouit: ut Petrus Damianus in epiſtola ad Nicolaum papam ſcribit.

PAPIENSES, QVI ET Ticinenſes.

IOHANNES.

Iohannes Papienſis epiſcopus, uir bonus & doctus, Vngaris ciuitatem igni tradentibus, in media flamma perijt: anno 924. ut Luitprandus libro tertio, capite primo refert.

LVIDFREDVS.

Hugo in Italia rerum potitus, cum Luidfredum Papienſem pręſulem dignitate ſua exuere uellet, precio placatur: teſte Luitprando lib. 5. cap. 14.

LEO.

Leo epiſcopus Ticinenſis ciuitatis, Vualberti & Gezonis præpotentum ibidem ciuium, Hugoni rebellantium, partibus non fauit: eiusq; ope, Samſone comite ſubminiſtrante conſiliũ, uterq; in Hugonis poteſtatem uenit. Idem lib. 3. cap. 11.

LVITPRANDVS.

Ampliſsima familia in Papienſi urbe natus eſt Luitprandus, ſeu, ut eum uocat Trithemius, Eutrandus. Patre enim eius, ob morum probitatem & linguæ urbanitatẽ, Hugo Italiæ rex uſus eſt legato ad Romanum Gręcorum Imperatorem, pro eius ſibi amicitia expetenda: ut ipſe Luithprandus lib. 3. cap. 5 teſtatur. Vitrici quoq; ſui, uiri & grauitatis & ſapientiæ laude præclari, quẽ idem Hugo Italiæ rex ad Conſtantinopolitanum Imperatorem pro regni negocijs ablegauerat, lib. 5. cap. 5 meminit.

Fuit autẽ Luitprandus adoleſcens Græcè & Latinè doctus, & poeſeos non ignarus. Sæpe enim hiſtoricæ narrationi Græca interſpergit. Nonnunquam ligata etiam oratione utitur, præſertim cum oblata occaſione in magnatum uel uitia inuehitur,

uehitur,uel eorum laudes prædicat.

Scripſit hiſtoriam rerum per Europam geſtarum libris ſex,quam ab anno Chriſti 858 uſque ad trigeſimum ferè Otthonis magni annum deduxit.

Cæterum qua ratione Ticinenſis eccleſiæ leuita factus ſit, non inuenitur. Vocis autem dulcedine, qua nullus ſibi coæqualium puerorum uel par, uel ſuperior erat, cum Hugonis, qui euphonia maximè delectabatur,ſibi fauorem conciliaſſet Luitprandus, conſilijs rebusque gerendis in aula fuit adhibitus:ut ipſe non obſcurè indicat capite 1, libri 4. ubi,ea quæ ipſemet cognorit,in poſterioribus libris ſe ſcripturum pollicetur.Poſtea uerò cum Berengarius rerum in Italia potiretur, parentũ ſuorum opera ac largitione,ipſi à ſecretis, epiſtolarumque ſignator eſſe iubetur.

Mortuo autem Hugone, Berengarij nomen etiam apud procul diſsitas gentes inclareſcere cœpit.Conſtantinus itaque Cõſtantinopoleos Imperator, ipſius amicitiam per literas & nuncios expetebat.Berengarius igitur ſumptibus parcens, Luitprandi uitrico arte circumuento perſuaſit, ut priuignum ſuum, quo nemo ob animi conſtantiam melius, tum ob dicendi copiam nemo commodius id facere poſſet, proprijs ſumptib. huius itineris moleſtias ſubire pateretur:id cauſæ ſuo prætendẽs conſilio Berengarius,facilimè eum hac occaſione Græcæ linguæ cognitionem, cum ingenio ualeat, iſtic percipere poſſe. Hac ſpe uitricus eius motus, non tantum itineris ſumptus, ſed & munera Conſtantino regi, Berengarij nomine offerenda,de ſuo ſpontè largitur. Conſtantinopolim ingreſſus Luitprãdus,honorificè à rege exceptus eſt: ac expedito quod in mandatis habebat à Berengario, negocio, magnis muneribus eum donatum, Conſtantinus ad ſuos ire permiſit:ut ipſe Luitprandus lib.6,cap.1. 2 & 3 ſcribit.

Verùm cum ſuo munere fideliter in aula longo tempore functus eſſet, uulgare aularum præmium inde reportauit. A' Berengario enim in exilium miſſus eſt: ut lib. 5,cap.14 queritur.In eo uerò libros ſuæ hiſtoriæ,qui hodie extant, conſcripſit, quos Regimundo Hiſpaniarum epiſcopo dedicauit,ut in Præfatione tertij libri his uerbis teſtatur:Cœptus quippe libellus in Franconouord,in Paxu inſula,nõgentis & eo amplius à Conſtantinopoli miliaribus, uſque hodie exaratur. Et in Præfatione libri ſexti,plurimis quidem ſe exerceri calamitatibus ſecundũ exteriorem hominem, queritur:uerùm ſecundum interiorem, ibidem de ſua patientia gloriatur,cum inquit: Tẽporis inſtantis qualitas tragœdum me potius quàm hiſtoriographum quæreret, niſi pararet Dominus in conſpectu meo menſam aduerſus eos qui tribulant me. Explicare enim non poſſum, quot peregrè profectus quatiar incommoditatibus, iuuatque hominem exteriorem potius lugere, quàm ſcribere. Interior uerò Apoſtolicis confirmatus inſtitutis,in huiuſmodi tribulationibus gloriatur, ſciẽs quòd tribulatio patientiam operatur,patientia autem probationem,probatio uerò ſpem,ſpes autem non confundit: quia charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritũ ſanctũ, qui datus eſt nobis.Pareat itaque interiori exterior, ſuaque infortunia non ſolum nõ exhorreat, uerùm in his potius conquieſcat:dumq; ſcribendo operam dans,fortunæ rota hos extolli, illos deprimi dixerit, præſentem incommoditatem minus ſentiet:eiusque mutabilitati congaudens, deteriora (quod fieri nequit) niſi mors aut membrorũ debilitatio intercedat, iam nõ metuat, ſed fortunata ſemper expectet.Inſtantia enim ſi maturauerit, ſalutem quæ deeſt afferet: infortunatum quod adeſt, expellet.

Hiſtoriæ ſuæ dogmatica obiter interdum admiſcet, quæ hic breuiter interſerere libuit.

De ſacra Scriptura inquit:Priſcorum facta regum, & ſanctorum ſcripta Patrum, nobis quid agere debeamus inſinuãt. lib. 2, capite 8.

De Deo inquit: Deus iuſtus eſt, & rectũ iudicium eius,in quo non eſt iniquitas. libro 3, capite 13.

De Chriſto,eiusque beneficijs eleganter ait:Dominus noſter IESVS CHRISTVS,coæternus & conſubſtantialis patri, ſanctoque Spiritui, cuius miſericordiæ plena eſt terra:qui neminem uult perire,ſed omnes ſaluos fieri,& ad agnitionem ueritatis uenire,ne pereant: qui ſolus Deus ante mundi conſtitutionem prȩuidit, atque poſt omnem creaturam, quaſi Dominum cæteris utentem ac dominantem creauit hominem:quemque in fine temporis per ſui ſanguinis effuſionem, uerus homo uerusque Deus,non duo, ſed unus redemit. libro 2, capite 12.

De diaboli lapſu, & quòd omnium iniuſtorum bellorum incentor ſit, inquit: Is qui poſt creationis ſuæ mox clariſsimam dignitatem, Creatori ſuo ſe ſimilem facere uoluit, per auditores ſuos, talibus Heinricum contra fratrem,imò regem & dominum (Otthonem magnum intelligit) ſermonibus inſtigauit:Recte'ne patrem egiſſe reris,in regia tibi dignitate genito,nõ in

eadem genitum præponendo? Planè non diſcretionis hoc cenſuta ponderauit: uerùm paſsionis magnitudine aberrauit. Ergò age, neque tibi deerunt copiæ, fratrem deijce, regnum accipe: ſitq́ue tibi regnandi facultas, cui accidit Deo largiente, & in eadem dignitate natiuitas. li. 4. cap. 8. Et Paulo pòſt:

Fraternas acies nunc nunc malè
Conflictare cupis, fallax, crudelis, inique,
Impie Leuiathan Beemoth paras
Antiquum renouare tua iam fraude duellum,
Crimine prò cuncto pœnas lues.
Hic reprobum numeris culpans quòd peccat in æuo
Improbe ſupplicium reſeres ſimul:
Et quæcunq; malis debentur flammea cunctis
Vincula, parta tibi miſero, neq;
Ignicomas erebi iuſtè demerſus ad undas,
Perpetuò tecum arſuros trabes
Christicolas. —

Diabolum quidem nouiſſe Scripturam, ſed ea peruerſe abuti, idem teſtatur: Diabolus quippe Scripturas nouit, & tamen (ut peruerſus eſt) peruerſe eas interpretatur: & cum his utitur, ad perniciem, non ad ſalutem utitur. Scis'ne hunc, cum tentationum iaculis Dominum & redemptorem noſtrum IESVM CHRISTVM, auſu nephario ſauciare conaretur, his propheticis malè uſum uerbis? Qnoniam angelis ſuis mandauit de te, ut in manibus tollant te, ne quando offendas ad lapidem pedem tuum. Hoc ſanè ita eſſe ſcriptum, ac de eo dictum, nullus fidelium ambigit. Sed quàm fraudulenter uera hæc Leuiathan ille proferat, ex ipſius (qui non ſolum mortalium, ſed et angelorum ſenſus exuperat) reſponſione animaduertere poteris: Non tentabis, inquit, Dominum Deum tuum. libro 4. cap. 3.

De iuſtificatione ait lib. 4. cap. 8, oratione ad diabolum conuerſa:

Non perpetuò tecum arſuros trabes
Christicolas: quia ſi qua ſacro baptiſmate loti
Debita poſt traxêre, Dei manet
Gratia, quæ lapſos erexit ſanguine gratis.

De fide. Non Deo difficile, paucis plures ſternere, ſi tamen horum qui id agere cupiunt, fides meretur: fides inquam, non profeſsionis tantum, ſed operis: nõ ſolummodo oris, ſed etiam cordis. lib. 2. cap. 8.

De cruce piorum inquit: Dominus noſter IESVS CHRISTVS, ad amorem ſui, propriæque patriæ dilectionem, quoſdam beneficijs inuitat, terroribus alios compellit, non quò ſibi, qui nec augmentum bonitate noſtra (ut propheta teſtatur dicẽs: Quoniam bonorum meorum non eges) nec detrimentum malicia ſumere poſsit, ſed ut nobis proſit. Placuit itaque ei, quia beneficijs noluimus, huiuſmodi nos ad tempus caſtigare terroribus. lib. 2. cap. 12.

Deum in pœnis miſericordiæ etiam recordari, idem teſtatur, cum de Papiæ urbis conflagratione ſic ſcribit: Pijſsimi, omnipotentisq; Dei ira, cuius propheta miſericordiam & iudicium concinit, cuiusque miſericordia plena eſt terra, uſq; ad conſummationem non deſęuit. Nam etſi peccatis promerentibus eſt exuſta, non tamen inimicorum manibus tradita. impleturq́;, quod rex & propheta canit: Nunquid in æternum proijciet Deus, aut non apponet, ubi complacitior ſit adhuc, aut in finem miſericordiam ſuam abſcondet à generatione in generationem, aut obliuiſcetur miſereri Deus, aut continebit in ira ſua miſericordias ſuas? Itemq; & alius propheta dicit: Cum iratus fueris, miſericordiæ recorderis. libro 3. capite 1.

Deum pro ſuo iudicio conferre regna. Sic enim Heinricum Imperatorem, cum Arnoldo Boiorum duce ad Imperij faſtigium aſpirante, colloquentem introducit libro 2, capite 7.

Inſana Domini iuſsis quid mente reſiſtis?
Quòd populus regem me cupit, eſſe ſcias
Imperio Christi, quo conſtat machina mundi:
Tartarus hunc metuit, hunc Phlegeton timuit.
Conterit hic nitidos reges, dudumq́; tremendos,
Sublimesq́; uolens erigit hic miſeros,
Quò meritas laudes Domino per ſecula ſoluant.
Tu'ne ſuperbe, reus, perfide, dure, ferox,
Inuidiæ ſtimulis ſæuaq́; cupidine tactus,
Corpora Christicolûm perdere ualde ſitis?
Si regem populus cuperet præponere temet,
Protinus is fierem, quem magis is cuperet.

Et libro quarto, capite octauo, acriter in Heinricum Otthoni fratri rebellẽ inuehitur, cum inquit:

Regnandi tibi quid iuuenum tam dira cupido,
Optime Saxigenûm prohibet Deus?
Haud pater Heinricus dedit his, quia ſceptra mouebat
Aſtripotens bonus ipſe Deus, pius,
Quo ſine nec regnum capitur, nec tempora ſiſtunt,
Quicquid in orbe Deus geritur iubet,
Per quem iura duces cernunt, regesq́; triumphant.

Næuos etiam inſignes habet Luitprandus. nam, Sanctiſsimorum apoſtolorum Petri & Pauli precibus (inquit) Christianos credimus meruiſſe, quatenus Pœni fugerent, & ipſi uictoriam obtinerent. libro 2, capite 14. Item: Papiam ope ſanctiſsimi patris doctorisque egregij beati Syri, cuius in ea urbe requieſcunt exuuiæ, ne penitùs ex incendio corrueret, ſeruatam eſſe. li. 3. cap. 2 ſcribit. Sic & lanceæ Dominicæ uictoriam, quam ab hoſtibus reportauit Ottho, adſcribit. lib. 4. cap. 11 & 12.

Romanæ

Romanæ eccleſiæ primatum defendere uidetur, cum ſummum pontificem, & uniuerſalem papam, Romanum antiſtitem appellet, lib.6.cap.6.

Vbicunque autem locorum mortuus ſit Luithprandus, nuſquam apud autores reperire eſt.

MEDIOLANENSES antiſtites.

EVALBERTVS.

Berengario, cum filio Alberto, ſuperbè Italis imperante, Italiæ proceres communi conſenſu Eualbertum (qui & Guabertus, & à Luitprãdo Vualbertus dicitur) Mediolanenſis ſedis antiſtitem, & Vualdonẽ Cumanum, cum alijs principibus Italiæ uiris, ad Otthonem apud Auguſtam Vngarorum incurſiones ſuſtinentem mittunt, petitum eius auxilium contra Berengarij inſolentem tyrannidem: ut Luithprandus libro 6, cap.6: Naucletus uolumine ſecundo, generatione 33. & Pantheon Gotfridi Viterbienſis parte 17, annotant.

HARDERICVS.

Berengarius ab Harderico archiepiſcopo accitus, Papia relicta, cõcitato curſu Mediolanũ uenit. Luithprandus lib.5.cap.12.

MANASSES.

Manaſſes Arelatenſis ciuitaris epiſcopus, cum Hugonem genere ſibi propinquum, tota Italia dominari cognouiſſet, deſerta, imò uendita (ut ei Luithprandus obijcit) Eccleſia, ad ipſum, ambitionis ſpiritu ductus, ſe contulit. Hugo autem ſuæ potentiæ conſultum eſſe ratus, ſi ſanguine & affinitate ſibi iuncti ad regni officia eueherentur, tribus eum epiſcopatibus, Veronenſi, Mantuano, & Tridentino ſimul præfecit. His minimè contentus Manaſſes, Tridentinam quoq; marchiã, aſsiduis apud Hugonem precibus inſtans obtinuit. Ea potitus, militem potius quàm epiſcopũ agere, glorioſius ſibi eſſe iudicabat: minus igitur Eccleſiæ negocia deinceps ipſi curæ erant. Ne autem temerè & impiè feciſſe uideretur, quòd Arelatenſi ſede relicta, ad alios honorum gradus aſpiraſſet, ſui cõſilij hanc prætendebat rationem, quam tamen longa oratione reijcit Luitprandus lib.4. cap.3. cuius uerba adſcribere libuit. Beatus (inquit Manaſſes) Petrus, Antiochena dimiſſa eccleſia, ad Romanam urbem, quæ potentiæ magnitudine cunctis tunc nationibus imperabat, poſtmodum tranſuolauit: ubi cum diſponente Deo ſanctam toto orbe uenerandam fundaret Eccleſiam, diſcipulo ſuo beato euangeliſtæ Marco priſtinã Antiochenam ſimul commendauit: ita tamẽ, ut Aquileienſem & ipſe primò inſtitueret, atq; Alexandrinam concitè peteret. Quod ita factum eſſe, neminem eorum qui actus Apoſtolicos legerit, neſcire cognouimus. Sed ut nobis reſpondentibus, ô Manaſſes, uera te ſuper his non ſentire cognoſcas, ex nominis tui etymologia, parentes tuos uidentes fuiſſe intelligis. Manaſſes quippe obliuioſus, ſeu obliuio Domini, interpretatur. Quid enim uerius aut apertius parentes tui hoc nomine uaticinari potuerunt? Ita inquam es oblitus tui, ut nec hominem quidem te eſſe reminiſcâre. Diabolus quippe Scripturas nouit: & tamen, ut peruerſus eſt, peruerſè eas interpretatur: & cum his utitur, ad perniciem, non ad ſalutem utitur. Scis'ne hunc, cum tentationum iaculis Dominũ & redemptorem noſtrum IESVM CHRISTVM auſu nephario ſauciare conaretur, his propheticis malè uſum uerbis? Quoniam angelis ſuis mandauit de te, ut in manibus tollant te, ne unquam offendas ad lapidem pedem tuum. Hoc ſanè ita ſcriptum eſſe, ac de eo dictum, nullus fidelium ambigit. Sed quàm fraudulenter, uera hęc Leuiathan ille proferat, ex ipſius qui non ſolum mortalium, ſed & angelorum ſenſus exuperat, reſponſione animaduertere poteris: Nõ tentabis, inquit, Dominũ Deum tuum. Vides igitur, quòd & tu ueris quidem, ſed fraudulentis aſſertionibus uteris, quemadmodum & apoſtata Iulianus reſpondiſſe dicitur Chriſtianis, quos auiditate rapinę cenſu proprio defraudauit: Nolite, inquit magiſter ueſter, poſsidere aurum, neq; argentum. Et illud: Facilius eſt camelum introire per foramen acus, quàm diuitem intrare in regnum cœlorum. Et item: Qui non renunciat omnibus quæ poſsidet, non poteſt eſſe meus diſcipulus. Cedò igitur, quid peruerſius ille, quid'ue fœdius, te dixiſſe credendum eſt? Quod enim Petrus ad iuſtitiam, tu transfers ad culpam. Credo enim te actus Apoſtolorum non intellexiſſe: aut, quod credibilius eſt, minimè legiſſe. Ibi planè ſic ſcriptum reperies: Quoniam fideles uendebant prædia ſua, & ponebant precium ante pedes Apoſtolorũ, quibus erant omnia communia, nec quiſquam aliquid ſuum eſſe dicebat. Diuidebatur autem ſingulis, prout cuiq; opus erat. Si igitur, quod in humano cenſu eſt precioſius, tibiq; anima tua charius, Petrus aurum quaſi quiddã peſtiferũ tangere noluit: qua ratione eum Antiochena deſerta, ad Romanam aſſeris Eccleſiam tranſuolaſſe? Si latras, illũ, quod omnino falſum eſt, quæſiuiſſe cenſum: ego animatum luctum, & glorioſum comprobo martyriũ. Pręaictum quippe ipſi à magiſtro, imò creatore & redemptore omnium fuerat: Quoniã cum eſſes iunior, cingebas

te,& ambulabas ubi uolebas: cum autem ſenueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & ducet quò tu non uis. hoc autem dixit, ſignificans qua morte clarificaturus eſſet Deum. Denique & alio in loco poſt reſurrectionem, Petro ſe quò iret interroganti: reſpondiſſe Dominus dicitur, Romam, iterum crucifigi. Venit igitur Romam Petrus, non ambitioue inflammatus, ſed martyrio animatus: non quærens aurum, ſed animarum lucrum. ô felicem, imò beatum, ſi talem te tua conſcientia teſtaretur. Nec inficiari quidem potes, te Veronenſem epiſcopatum uendidiſſe: quod Petro non cuilibet, ſed Apoſtolo illi, nunquam didicimus contigiſſe. Quare non ſolum ſpirituali, uerùm etiam corporali honore ſenſus alienatione te priuatum eſſe cognouimus.

Inſatiabili itaque ambitionis ſtudio laborans Manaſſes, nullam non ad altiores adhuc dignitatum gradus aſcendendi occaſionem negligeudam duxit. Nam cum Berengarius ex Sueuia, paruo cum comitatu in Italiam conteuderet contra Hugonẽ, ut Italiæ regnum in ſuam iterum poteſtatẽ redigeret: ipſe caſtra ad Formicariam arcẽ, quam Manaſſes clerico ſuo Adelhardo tuẽdam commiſerat, poſuit. Sed cum ui & armis arcem natura & opere munitiſsimam, expugnare difficile ſibi fore animaduerteret, ipſiq́; de Manaſsis & ambitione & uanæ gloriæ cupiditate conſtaret, Adelhardi amicum expetijt colloquium Berengarius. Quem, cum adueniſſet, ſtatim de arcis deditione ſollicitauit: facta ei ſpe, quòd Manaſſen Mediolanenſi, ipſum uerò Cumano epiſcopatu, gratitudinis ergò, eſſet donaturus, ſi Italię regno potiretur: eamq́; promiſſionem iuramento confirmabat. Arriſit homini ſpes aurea, rem ad Manaſſen defert, qui ſtatim Berengarij petitioni locum dat. ac non ſolum arcem in eius poteſtatem tradidit: uerùm etiam totius Italiæ epiſcopis, ut Berengarij partibus ſe adiungant, autor fuit. Rebus autem ex ſententia Berengario in Italia ſuccedentibus, Adelhardũ non Cumanum, ſed Regienſem conſtituit epiſcopum. Manaſſem uerò Mediolanenſi eccleſia potitum, ex Luitprandi conſtat narratione: qui à Vualberto, eadem ſede pulſo, ipſum coram Otthone accuſatum ſcribit, libro quinto, capite 13: & libro ſexto, capite ſexto.

LANDBERTVS.

Landbertus, quem Auetinus Lambertũ uocat, amore Mediolanenſis cathedræ captus, quiduis in Berengarij gratiã fecit. Magno igitur auri pondere contra ſanctorum patrum decreta expenſo, uoti ſui compos factus eſt. Tenebat autem tum in uinculis Odelricum palatij comitem, ſibi rebellem, rex Berengarius: eum Landberto epiſcopali iam dignitate potito, cuſtodiẽdum tradidit, donec quid de eo fieri uellet, ſtatuiſſet. Epiſcopus hãc qualemcunq; occaſionẽ nactus, de ſua pecunia, quam pro epiſcopatu erogarat, recipienda ſedulò cogitabat. Quare cũ ſuo captiuo, preciumq́; pro ſui redemptione offerẽte, cõtra regẽ paciſcitur. poſt aliquot dies rex Odelricum ab epiſcopo per nuncios repetit: uerùm is ſuum captiuum, ſaluis ſuis honoribus dimittere ſe poſſe cõſtanter negat. Fore enim, ut ſi quẽpiam trucidandum regi traderet, ſacerdotali exuatur dignitate. Nũcij ad ſuum regẽ reuerſi, Terentianum illud reſponſi loco retulerunt: Huic cõmendes, ſi quid rectè curatũ uelis: ut Luitprandus lib. 2, cap. 15 ſcribit.

Defuncto Berengario, Rodulphus Italię regnum ſibi arrogabat, contra Ermegardæ Adelberti, Eporegiæ ciuitatis marchionis, uiduæ procos, quę totius Italię dominiũ tenebat: ut Luithprãdus ſcribit. Verùm Auẽtinus narrat, uiuo Berengario Rudolphum, Lamberti epiſcopi & reliquorum Italię procerũ conſilio, regnum affectaſſe: lib. 4. Annalium. Collectis igitur copijs, nõ procul à Papienſi urbe, quam Ermegarda incolebat, in eo loco ubi Ticinus & Padus confluunt, caſtra poſuit Rodulphus: eiusq́; partibus in primis fauebat prædiues Mediolanenſium epiſcopus. Verùm à muliere libidine inſigni clàm accerſitus Rodulphus, noctu deſertis caſtris, Papienſem urbem, nemine animaduertente, mulieris aſtucia per nauiculam ingreſſus eſt. Orta die, milites ſui regis pręſentia deſtituti, animis perturbati in caſtris oberrant: moxq́; rumore ſparſo, regẽ tranſfugam iam iam in ipſos impetum facturum cum hoſtibus, quibus cum ſe coniunxiſſet: magno tumultu caſtris egreſsi, nullo certo ordine, neq; duce, cum ſibi quiſq; primum itineris locum peteret, & quo ſe tutò recipere poſſet, properaret, fecerunt ut fugę nõ abſimilis uideretur profectio. A` Mediolanenſibus igitur ex fuga recepti, ibi tanquã loco munito ſe concludunt. Landbertus eius urbis primarius præſul, Rodulphi perfidia motus, Hugoni comiti, qui & potentia & ſapientia eminebat præ cæteris, autor eſt ut Rodulphum regno exuat, ſibique obtineat.

Rodulphus cum ob ſui exercitus fugam, dum ipſe apud Amaſiam delituerat, de uictoria contra hoſtes deſperaſſet, Burchardũ Sueuorum ducem, ſocerum ſuum, ut auxilio ſibi ueniat, ſollicitat. Qui coacta cohorte, ſtatim Mediolanum petit, hoſtilem erga ciues animum diſsimulans: ut quid in

urbe

urbe ageretur, cognoſcere poſſet. Verùm Landbertus per exploratores de fraude certior factus, benignè quidem Burchardum excipit, eique omnia humanitatis, beneuolentiæque præſtitit officia: interim tamen totius Italiæ proceres in Burchardi necem inuitat. Mediolano igitur egreſſus, in hoſtium phalanges, qui ei iter interclſerât, incidit: & in fuga lapſu equi retardatus, lanceis confoditur Burchardus: ut Luithprandus libro tertio, capite 3 & 4 refert.

HILDVINVS.

Hilduinus Lobienſis cœnobij, Trithemio teſte, abbas, Landocienſis eccleſiæ fit epiſcopus. Sede autem ſua pulſus, ad Hugonem in Italiam, qui rerum ibi potiebatur, & cum quo affinitas quædam ipſi intercedebat, fugit. Qui humaniter eum exceptum, Veronenſi epiſcopatui præeſſe iuber. Aliquanto pòſt mortuo Landberto, eiuſdem opera Mediolanenſem ſedem occupauit: ut Luitprandus libro 3, capite 11. indicat. Raherium Lobienſis cœnobij monachum, Veronenſibus ab Hilduino quodam conſecratum præſulem, author eſt Trithemius. Is uerò dum adhuc abbas eſſet, ſcripſit petentibus fratribus, Lobienſis cœnobij acta, & ſermones aliquot ad fratres, ut idem teſtatur: qui ſi extarent, iudicium de doctrina eius fieri poſſet.

THEOBALDVS ARchidiaconus.

Hugo Italiæ rex, Theobaldum ex Stephania pellice filium, Mediolanenſem fecit archidiaconum, ea opinione, ut ſede illa epiſcopo orbata, ipſe ſubſtitueretur. Sed ſpe ſua excidit Theobaldus: ut Luitprandus libro quarto, capite ſexto indicat.

CAPVANI.

SICO.

Sico Capuanus epiſcopus, contra ius & æquum eccleſiam S. Angeli à ſuo anteceſſore, cuidam monacho Caſsinenſi, ut ibi monaſterium extrueret, conceſſam, uiolenter rapuit, ac ſuo diacono beneficij loco donauit. Monachus apud pontificem Romanum Martinum ſecundum, de iniuria ſibi illata conqueſtus, literas extorquet ad Siconem: quibus acriter in eum inuectus eſt Papa, ignorantiam Canonum, literarum inſcitiam, nimiam cum ſecularibus familiaritatem, temerariam denique tranſgreſsionem ei obijciens: ac niſi monacho ſuam eccleſiam reddiderit, anathematis fulmen, & dignitatis amiſsionem minatur. Chronicon Caſsinenſe libro 1, capite 60.

ADELBERTVS, Ardericus.

Adelbertus, egregius eccleſiæ Capuanæ præſul, & Ardericus epiſcopus, ſuis ſuffragijs iuuār electionem Aligerni abbatis Capuani. Chronicon Caſsinenſe libro primo, capite 63.

IOHANNES, LEO, Gerbertus.

Iohannes Romanæ eccleſiæ pontifex, cum ſede ſua pulſus, in exilio uagaretur, Capuam uenit: ibique rogatu Landulphi principis archiepiſcopatum conſtituit: cuius & fratrem Iohannem Primum eam ſibi dignitatem uſurpare iuſsit. Poſt hunc Leo Caſsinenſis abbas annis quatuor, mēſibus ſex, eandem ſedem tenuit. Cui Gerbertus monachus Capuanus, penultimo Otthnis primi anno ſucceſsit. Ibidem libro ſecundo, capite nono. Verùm Blondus ob Pandulphi Capuani principis in Romanam eccleſiam merita, in feſtiuitate coronationis ſecundi Otthonis, Capuam inter metropolitanas eccleſias locum ſortitam eſſe refert: ut ſuprà diximus.

ACIO.

Agio Capuanus archiepiſcopus, magnæ illi Halberſtadenſis eccleſiæ dedicationi interfuiſſe ſcribitur, in hiſtoria Quedlinburgenſi, anno 992.

AQVILEIENSES.

ENGELFRIDVS. RVDOLphus diaconus.

Engelfridus Aquileienſis patriarcha, iam ingreſſurus iter ad Romanam Synodum, in qua Iohannes damnatus eſt, repentino morbo corripitur. Rudolpho igitur diacono ſuo, ut uices ſuas in Synodo agat, demandat. Luitprandus libro ſexto, capite ſexto. Verùm Reginonis Continuator ſcribit, Angelfredum Romæ interfuiſſe Synodo, ibique mortem obijſſe.

GREGORIVS.

Saraceni, Morauia & Bohemia ferro & igni uaſtata, arma in finitimas ſibi regiones Carnorum ac Noricorum, quas nunc Carniolam, Carinthiam, Stiriamque uocamus, uerterunt. His Gotofredus Morauiæ, Eberhardus Carinthiæ duces, & Gregorius Aquileienſis patriarcha, armato milite occurrerunt. Pugnatum eſt diu ancipiti prę lio: ſed tandem occiſis ducibus, patriarcha cum reliqua cohorte, fuga ſalutem quęrere coactus eſt: ut Bonfinius libro decimo Decadis primæ, ex Annalibus Vngarorum refert.

PETRVS PRESBYTER Tiburtinus.

Petrus quidam Tiburtinus presbyter, eccleſiam ſancti Paſtoris, Tiburtinæ urbi uicinam,

bi uicinam, cum omnibus reditibus ac fundis, monaſterio S. Mariæ in cellis ſubiecit & donauit. Chronicon Caſsinenſe libro ſecundo, capite uigeſimotertio.

CVMANI.

PETRVS.

Vualbertus præpotens Papienſis ciuitatis iudex, Cumis, ditiſsimo in loco, filium ſuum Petrum epiſcopum fecit: ut Luitprádus libro 3, capite 10 narrat.

VVALDO.

Berengariua tyrannus, cum omnia pro ſuo arbitrio in Italia ageret, Cumis Vualdonem quendam epiſcopum conſtituit. Quod quàm bene fecerit, ſubditorum depopulatio, uitium euulſio, arborum decorticatio, multorum oculorum excuſsio, ſimultatis ſæpiſsima repetitio, tum ſignis, tum gemitibus narrant: teſte Luitprando libro 5, capite 13.

Berengarij tamen tyrannidem poſtea etiam expertus eſt. Ipſe enim ad Otthonem in Germaniam fugit, eiusq́ue opem contra Berengarium, ex cuius manibus uix ſe elapſum queritur, implorauit: ut idem libro ſexto, capite ſexto: Continuator Reginonis, & Ottho Phryſingenſis libro ſexto, capite uigeſimoprimo teſtantur. Nauclerus & Gotfridus Viterbienſis, eum cum Eualberto Mediolanenſium epiſcopo, procerum Italiæ iuſsione, ad Otthonem in Germaniam abijſſe ſcribunt, petitum contra Berengarium eius auxilium.

Rei etiam militari operam dedit. Inſulam enim Cumani lacus armis à ſe captam, ſolo æquauit. Continuator Reginonis.

PLACENTINI.

VVIDO.

Contra Imperatorem Berengarij partibus Vuido, Placentinæ urbis epiſcopus, fauebat: teſte Luitprando libro 2. cap. 17.

BOSO.

Boſonem Hugo Italiæ rex, ex pellice ſibi natum, poſt Vuidonem, Placentinũ conſtituit epiſcopum. Eum uerò Berengarius ſede deijcere uolebat: ſed precio interueniente, dignitatis gradum retinuit. Idem libro 4, cap. 6: & libro 5, cap. 14.

SIGOLFVS.

Sigolfum Placentinæ eccleſiæ præſulẽ Imperator, quòd partibus Alberti contra ipſum faueret, in tranſalpinas Franciæ uel Saxoniæ partes exulatum miſit, anno 966, ut Continuator Reginonis teſtatur. Synodo tamen Romæ contra Iohannem XIII, circiter annum Chriſti 971 celebratæ, interfuit Sigolfus Placẽtinus: unde ab exilio eũ reuocatũ, priſtinæq; dignitati teſtitutũ fuiſſe, colligere licet, niſi fortè hic alius ſit à priori. Luitprandua lib. 6. cap. 10.

GEZO TERTONANSIS.

Conſilio Gezonis Tertonenſis epiſcopi, & aliorum quorundam, Synodus Romana refutauit literas Iohannis pontificis profugi, ad epiſcopos iſthic congregatos ſcriptas. Ibidem.

OVIDO MVTI-
nenſis.

Berẽgario in Italiá contra Hugonẽ armáta manu ueniente, Guido Mutinenſis præſul, nõ quidẽ iniuria aliqua laceſsitus: ſed maxima illa abbatia Nonantula, quá tunc acquiſiuit, animatus, non ſolú ab Hugone defecit, ſed & magnæ in Italia multitudinis animos ab eo auertit: ut Luitprandus libro 5. capite 12 teſtatur.

Legatione Alberti, Berengarij filij, fungens Guido, uulpina aſtutia & calliditate præditus, Imperatorẽ Otthonẽ magnum apud Saxones tũc agentẽ adijt, & quaſi fidẽ ſuá ipſi (ut aſtute ſimulabat) probaturua, quorundam Italiæ procerum perfidiá prodit. Verùm Imperator fraudem perſentiſcens, ipſum in conſpectum ſuum non admiſit, ſed captum cuſtodiæ tradidit: ut Reginonis continuator, & Cuſpinianus in Otthone primo referunt. Imperatori tamen poſtea ipſum reconciliatum fuiſſe, indicio eſt, quòd in Synodo Romana, damnationẽ ſcelerati pontificis iuuit: teſte Luithprando libro 6, capite 10.

SIGFRIDVS PAR-
menſis.

Parmenſem epiſcopum Sigfridum, Hugo Italiæ rex Conſtantinopolim miſit, ut Bertam filiam, ſibi ex Bezola concubina natam, Romano Conſtantini Porphyrogeniti filio, adhuc paruulo, matrimonio copulandam offertet: ut idem libro 5. capite 9 teſtis eſt.

VERONENSIS.

SVB LVDOVICO.

ADELHARDVS.

Ludouicus Boſonis filius, Berengario de Italia expulſo, cum paucis Veronam Adelhardo eiua urbis epiſcopo ſuadente, omni cura liber ingreſſua eſt: ut Regino ſcribit libro 2.

ALBERICVS, OVINISIVS,
epiſcopi Marſorum, & Andreas presbyter.

Albericus Marſorum epiſcopus, ab Otthone magno ius monaſterij S. Angeli de Barregio, quoad uiueret, impetrauit: quo defuncto, ad Caſsinenſes ut rediret, inter ipſos conuenerat. Chronicon Caſsinenſe libro 2. cap. 4.

Porrò

Porrò cum Albericus ob ætatem decrepitam ad Eccleſiæ gubernationem minus idoneus eſſet, Guiniſio filio ex illegitimo thoro nato, epiſcopatum regendum dedit: ac ut Caſinenſe quoq; monaſteriũ in filij poteſtatem, quem & honoribus & diuitijs excellere uolebat, per fas nefasque redigeret, laborabat ſedulò. Capuanorum igitur, quibus ob inſolentiam inuiſum Caſinenſem abbatem, ſub cuius dominatu erant, ſciebat, animos tentat, eorumque operam expetit. Promiſſa autem ingenti pecuniæ copia, tum monachos tum ciues aliquot Capuanos, ut abbatem oculis priuent, ac ſuo filio monaſterij adminiſtrationem concedant, ſollicitat. Eius pecuniæ dimidiam partem in præſentia: alteram uerò, cum exculptos abbatis oculos in ſuis tenuerit manibus, ſe ſoluturum, ſanctè pollicetur. Capti ſpe prædæ Capuani, ſuam ei operam addicunt. Albericus, ne mora aliqua interpoſita res diuulgaretur, corradit undecunque pecuniam, Capuaniſque offert. Adeunt homines illi pecuniæ auidi abbatem, eumque ut Capuam cauſa cognoſcendi ac ius dicendi gratia uenire non grauetur, obnixè rogant. Abbas, quem Capuanorum erga ipſum inuidia non latebat, dolum perſentiſcens, primùm uenire recuſat. Inſtant illi porrò uehementer, ac interpoſito iuramento, ſaluum & incolumem ſe ipſum ad S.Benedicti monaſterium (non Caſinenſe, ſed Capuanum intelligentes) perducturos, fidem faciunt. Abbas ſplendidis promiſsis Capuanorum fidem adhibens, locum dat petitioni, ac cum ipſis Capuam contendit. In monaſterium autẽ S. Benedicti, quod Capuæ erat, honorificè introducto, abbati (ſic enim fidei ſuæ ſatisfactum putabant ſcelerati illi) ſtatim uincula inijciuntur, oculique effodiuntur: ijque mox linteolo inuoluti, per legatos ad Albericum ferri curantur. Legati gratum ſuo domino hoc futurum nuncium non dubitantes, concitato curſu ad eum aduolare contendunt. Verùm cum ab ipſo haud longè abeſſent, ex uiatore quodam, ſuum epiſcopum ea ipſa hora, qua abbatis oculi exculpi fuerant, uita functum eſſe cognoſcunt. Legatorum unus fuit Andreas quidam presbyter, quem centeſimum ætatis iam annum egreſſum, Leo Hoſtienſis in Chronico Caſinenſi libro ſecundo, capite decimoſexto, ſe, dum adhuc puer eſſet, nouiſſe fatetur.

Guiniſius, Alberici filius, qui patri ſucceſſerat, ut in ſuam poteſtatem monaſterium S.Angeli, de quo paulo antè diximus, reciperet, uehementer cum Caſinenſibus monachis contendebat: ſed Marſorum comitum iudicio tandem uictus, monachis, quod uoluerunt, conceſsit. Chronicon Caſinenſe libro ſecundo, capite quarto.

IOSEPH LATINENſis presbyter.

Ioſeph quidam Latinenſis ciuitatis presbyter, Capuano monaſterio S. Laurentij eccleſiam, quam ipſe in ſuo territorio extruxerat, cum omnibus prædijs ſubieciſſe, ſcribitur in Caſinenſi Chronico libro 6, capite 6.

SALDEFRID LEſinenſis.

Saldefrid Leſinenſis ciuitatis diaconus, S.Martini eccleſiam, quæ in ipſius erat poteſtate, cum ornamentis omnibus Caſinenſi monaſterio obtulit. Leo Hoſtienſis libro 2, capite 6.

BENEDICTVS FVliginenſis.

Benedictus Fuliginẽſis epiſcopus, Theodorico Metenſium epiſcopo S. Feliciani oſſa donauit: ut ex Theodorici uita cõſtat.

LANDENVLPHVS.

Landenulfo Nucerinæ ſedis epiſcopo, Grimoaldus iudex Aquinenſis, piſcariam Leſinenſem donauit ea conditione, ut quot annis monaſterio S.Sophiæ de Beneuento, Byzanteos uiginti ſex penderet. Chronicon Caſinenſe lib.2, cap.13.

BRIXIANI.

IOSEPH, *Antonius.*

Ioſepho, ætate quidem iuuene, at morum grauitate ſuo ſeculo uix ullo inferiore, Berengarij tyrannide Brixinæ ſedis dignitate expoliato: Antonius quidam ab eodem, poſthabito epiſcoporum conſilio & ſuffragio, propia auctoritate in locum deiecti ſurrogatur: ut Luitprandus libro 5, cap.13 ſcribit.

ADELCHISVS *Lucerinus.*

Adelchiſi Lucerinæ ciuitatis epiſcopi, Leo Hoſtienſis in Caſinenſi Chronico libro 2, cap.6 meminit.

CREMONENSES.

LVTPRANDVS.

Ioannes Romanæ eccleſiæ pontifex, homo omniũ ſcelerum contagio inſignis, Othonem Imperatorem extra Romã Berengarij bello in Italia occupatum, per legatos incuſat, quòd mala fide res ageret, dum hoſtes non ipſi pontifici, ſed ſibi ſoli iuramento obſtringeret: & Leonem quendam epiſcopum,

ſcopum, & Iohannem diaconum cardinalem, qui Romanæ ſedi dicto audientes eſſe noluerint, benignè recepiſſet. Imperator ſe purgandi gratia, Landohardum Numendenſem, & Luithbrandum Cremonenſem epiſcopos, pontificijs legatis adiunctos, Romam proficiſci iubet. Quos, cum in conſpectum ipſius ueniſſent, ita excepit pontifex: ut non obſcurè colligere poſſent, quanto erga Imperatorem animus eius odio flagraret: nec de ſua ſententia, quicquid tandem legati, ſui Imperatoris purgandi gratia, interpoſito etiam iuramento proferrent, latum cedere uoluit unguem. Luithprandus libro ſexto, capite ſexto. Deinde in Synodo Romæ contra eundem Iohannem habita, hoc Luithprando Cremonenſi Ottho Imperator uſus eſt interprete ad Romanos: ut idē autor eſt lib.6, cap.7.

LINZO.

Mortuo Leone octauo, Imperator Odogarium Spirenſem, & Linzonem Cremonenſem epiſcopos Romam ablegat, ut ſuo nomine noui pontificis interſint electioni. Communi igitur conſenſu Iohannes Narnienſis ſubſtituitur. Reginonis Continuator, & Auentinus libro quinto Annalium.

PROSVS CORSIVS *Siculus.*

Ottho ſecundus, ex infelici contra Saracenos prælio ad mare fugiens, à nautis intercipitur: delatus uerò Roſanam (ut Auentinus teſtatur) Tarentini littoris urbem, à Probo Cæſio, eius loci antiſtite, & Theodorico Metenſium epiſcopo, qui cum Imperatrice belli euentum præſtolantes ibi ſubſtiterant, à nautis liberatur: ut Heinricus de Erfordia, & Martinus Polonus in ſuo Chronico narrant. Auentinus libro quinto Annalium, eum ex naui hoſtium in mare exiliiſſe, ac natando euaſiſſe refert.

DE GALLICANIS *Epiſcopis & Doctoribus.*

LAVDVNENSES.

ANSELLINVS.

Mortuo Ludouico Francorum rege, Carolus Lotharingiæ dux, patruus eius, ad capeſſendum regnum in Galliam uenit: ſed Gallis, eo quòd Germanorum imperio proſus addictus fuiſſet, minimè probabatur. Obuium igitur habuit Hugonem Capetem, ualida factioſorum manu ſtipatum. Commiſſo autem ad Laudunum urbem prælio, Caroli exercitus cæditur. Ipſe dux fuga elapſus, Laudunum urbem ingreditur, ubi uxor eius commorabatur. Noctu autem ab Anſellino Laudunenſi epiſcopo uetulo (quem Nauclerus Anſelmum, Annonius uerò Aſcellinum uocant) reſeratis portis, Hugo quoque intromittitur: qui uinctum Carolum, ad Aurelianenſes cum uxore carceri includendum miſit: ut Annonius libro 5. Robertus Gaguinus libro quinto, & Paulus Æmylius libro tertio de geſtis Francorum teſtantur.

ADELBERO.

Adelbero Laudunenſis epiſcopus, intereſt Synodo Remis, anno noningenteſimo nonageſimoprimò celebratæ: ut ex 14 cap. eius Concilij conſtat.

ARNVLPHVS AVRElianenſis.

Arnulpho Aurelianenſi in Synodo Remenſi, cum inter omnes totius Galliæ epiſcopos ſapientia & facundia excelleret, primæ delegantur partes, ac ut quo cūcta ordine peragerentur ipſi curæ ſit: ut ex actis eiuſdem Synodi uidere eſt.

ANTISIODORENSES.

BETTO.

Betto ab ineunte ætate monaſticis ſtudijs imbutus, fit præpoſitus monaſterij ſanctæ Columbæ: inde ad Antiſiodorenſem epiſcopatum translatus eſt, circa annum Domini 916. ut Trithemius in Chronico Hirſaugienſi teſtatur.

GILDERICVS.

Gildericus abbas monaſterij ſancti Germani, doctrinæ & morum ſplendore illuſtris, Bettoni ſucceſsit: ut idem ſcribit.

RICHARDVS.

Circa annum Domini 970, Antiſiodorenſem adminiſtrauit ſedem Richardus, qui ex abbate S. Germani ad eam dignitatem conſcenderat. Ob uitæ quidem integritatem, & religionis zelum dignus ea ſede: uerùm quia ſimplex, minuſque induſtrius eſſet (qualem tamen omnino tempora illa requirebant) ſuæ prouinciæ labores uix ſuſtinere poterat: ut idem refert in Chronico.

HERBERTVS.

Herbertus Antiſiodorenſis epiſcopus, cæteris qui in Synodo Remenſi fuerunt, annumeratur, anno 991: ut ex Actis eius Cōcilij uidere eſt.

IOHANNES *Scholaſticus.*

Ioānes Antiſiodorēſis Scholaſticus, terū ſcientia

ſcientia & facundia præſtans, in eadem Synodo Arnulphi acerrimum egit defenſorem: ut ex Actis conſtat.

ANSEGISVS TRECARVM
epiſcopus.

Orto inter Anſegiſum Trecarum epiſcopum, & Robertum comitem, diſsidio quodam, epiſcopus comitis factione præualente, urbe eijcitur: qui mox ad Otthonem, eius petitum auxilium, in Saxoniam fugit. Imperator calamitate epiſcopi motus, milites ei duce Helpone addit. Obſiderur aliquandiu ciuitas: uerùm Senones, belli ſummam Archenbaldo archiepiſcopo & Ramardo comite uetulo adminiſtrantibus, obſeſsis auxilium ferentes, commiſſo cum Saxonibus prælio, ſuperiores extitêre: ut Annonius libro 5 de geſtis Francorum, capite 43 indicat.

TVLLENSES.

LVIDHELMVS.
Druogo.

Anno 906, Luithelmus Tullenſis eccleſiæ præſul, in uiuis eſſe deſijt. cui Druogo ſucceſsit: ut Regino ſcribit libro 2.

GERHARDVS.

Gerhardo Tullenſi epiſcopo præſente, Theodoricus Mediomatricum epiſcopus, in eccleſia S. Vincentij duas conſecrat aras, anno 972. Acta Metenſium.

FVLBERTVS CAMERA-
cenſis.

Circa tempora Otthonis primi, Cameracenſi eccleſiæ præfuit Fulbertus: teſte Iacobo Meier in Chronico Flandriæ.

LEVCORVM
epiſcopi.

GOZELINVS.

Gozelinus, nobili Francorum genere natus, pietate inſignis, & in omnis generis doctrina ſolidè inſtitutus, in Leucorum urbe, quæ multis ſeculis diſsipata, & ad nihilum redacta penè fuerat, eligitur & conſecratur epiſcopus.

Prima autem ipſius in gubernatione cura fuit, clerum inſtituere, uiros ſapientes ſibi adiungere: urbem ſolitudini haud abſimilem, rebus & facultatibus augere, murisque cingere. Ac fideliter eum iuuit Archenbaldus S. Apri abbas, qui ſui monaſterij ſumptibus deuaſtatæ eccleſiæ miniſtros aliquandiu aluit. Mortuus eſt autem Gozelinus, anno ordinationis ſuæ quadrageſimo quarto: ac in Buxerienſi cœnobio, quod ipſe olim fundauerat, & uirginibus inhabitandum dederat, terræ mandatur: ut in libro ſecundo de Actis Leucorum urbis epiſcoporum ſcribitur.

GERARDVS.

Gerhardus patre Colonienſi ciue oriundus, inter cleros ibidem pietatis & eruditionis opinione maximè clarus, autoritate Otthonis Augusti, ipſiusque fratris Brunonis, eiuſdem ſedis archiepiſcopi, in Leucorum ſede ſurrogatur. Fuit homo ſuperſtitioni & idololatriæ Antichriſti dediti ſsimus. S. Manſueti enim corpus, qui temporibus Petri apoſtoli Leucorum credebatur fuiſſe epiſcopus, cum pluuiæ defectu paſsim laboraretur, circa fines agrorum circumgeſtari curauit. Et paulo pòſt graſſante inguinaria peſte, idem corpus, epiſcopi iuſſu ad S. Mariæ templum (quam ſummam imperatricem & matrem cœleſtis imperatoris, aç omnium ſuarum ouium legatione perfungi dicebat) magna deportatum eſt pompa. Quo facto, ceſſauit peſtis: ut ibidem extat.

FRIDERICVS VIENNENSIS.

In Synodo Ingelheimẽſi Fridericus quidam, à decem & ſex epiſcopis ibidem congregatis, præſul Viennenſis conſtituitur, anno 958: ut Reginonis continuator habet.

SYLVANECTESES.

GVIDO.

Franci pro liberando rege ſuo à Normánis capto, Lotharium filium eius, Hildricum Beluacenſem, & Guidonem Syluanectenſem, epiſcopos, ijs dedêre obſides: ut Robertus Gaguinus libro 5 de geſtis Francorum ſcribit.

ODO.

Odo Syluanectenſis Remenſi Synodo intereſt, anno 991, ut eius Synodi acta habent, capite 1.

DAIBERTVS BITV-
ricenſis.

Diabertus Bituricenſiũ archiepiſcopus, in Remenſi Synodo ad genua principum prouolutus, pro ſalute Arnulphi ſupplex factus eſt: ut ex ijſdem actis cap. 53 uidere eſt.

Huius ſanctiſsimi præſulis temporibus, in multis Bituricæ urbis eccleſijs (quæ, ſicut teſtis eſt uniuerſa antiquitas, monaſteria olim fuerant) collegia canonicorum ſecularium inſtjtuta ſunt. Præfuit autem Eccleſiæ ſuæ annis 25, & octo menſibus, ut ex Bituricenſium epiſcoporũ uitis conſtat.

BELVACENSES.

HILDRICVS.

Normannus Hildricus Beluacenſis epiſcopus, pro Ludouici liberatione datus eſt obſes: uſque dum indicto aliquo conuentu procerum, plenius de pace tractare licetet. Ganguinus lib. 5.

ODO.

Odo ex abbate Corbeienſi, ob eximiam erudi-

eruditionis opinionem, & uitæ ſanctimoniam, Beluacenſis factus eſt epiſcopus. Magna eius tum apud Romanum pontificem, & Galliæ tegem fuit autoritas: quorum nomine ſępe in arduis negocijs, legationibus functus eſt. Claruit ſub Otthone ſecundo: ut Ttithemius in Hirſaugienſi Chronico annotat.

HERVEVS.

Herueus Beluacenſis, Remenſi Synodo anno 991 inteteſt: ut patet ex Actis capite primo.

FRANCO ROTHOMAGENSIS.

Notmannis Franciam igni & ferro depopulantibus, ac per Sequanam aduetſo amne Rothomagum uſq; delatis, Fráco tegio deſtitutus ſubſidio, cum tantam hoſtiũ multitudinem ab utbe ptopulſari poſſe ſibi diffidetet, colloquendi cum hoſte facultatem nactus, urbem eis tradidit ea conditione, ne quid detrimenti ciuibus inferretur.

Potiti hac utbe turiſsimo ſibi tefugio hoſtes, Ftanciam totis uiribus, maximisque conatibus oppugnare cœpetunt: Rollone Normanno, cui ob admiſſum ſcelus ſpes redeundi ad ſuos præciſa erat, belli ſummam adminiſtrante. Hoſtium ſæuitia perterritus Carolus Francorum tex, Ftanconem ad Rollonem, cui iam notus erat epiſcopus, mittit, petitum trium menſium inducias: quas & impetrat. Verùm ijs exactis, Normanni ad ingenium tediêre, ac ctudelius quàm antè in homines urbesque igni & ferro ſæuire contenderunt. Rex ſuorum eiulatu, & rerum triſtiſsima facie excitus, iterum Franconem Rothomagenſium epiſcopum, ut fitmandæ pacis cauſa Rollonem adiret, urget. Franco communis omnium in regno Franciæ ſalutis gratia, quiduis laborum & periculorum ſubite non tecuſans, ad Rollonem redit, eique ex regis iuſſu perſuadete non deſiſtit de religione Chriſtiana amplectenda: quam ſi integra fide recepiſſet, Caroli filiam, Gillam nomine, cum Neuſtriæ ducatu uxotem ipſi datum iri. Sicq; tes Gallicæ pacatæ fuêre. Gaguinus lib. 5.

SENONENSES.

GALTHERIVS.

Cum Carolus Simplex ob ætatem iuuenilem tegni moleſtias ferte non poſſet, crebrique de bellico Normannorum apparatu rumores perfetrenrut ad Gallos: Eudoni (quem Annonius Odoné uocat) Roberti Andegauenſis filio, Caroli rutela, regniq; adminiſtratio traditur. Hic à Galtherio Senonum archipræſule conſectatus, ab omnibus rex ſalutatur. Idem libto 5. de geſtis Ftancorum.

VVILHELMVS.

Vuilhemus, ſeu Guillermus (ut Annonius eũ uocat) Senonum epiſcopus, cum Otthonis primi, nomen iam in toto orbe celebre eſſet: communi de conſilio Galliæ procerum in Angliam proficiſcitur, repetirum Ludouicum Caroli Simplicis filium, ut paternum regnum capiat. Superioribus enim annis, cum propter ætatem, hoſtium concurſiones in Galliam ſuſtinere non poſſet, in Angliam cum matre Egina, Anglotum regis filia, fugerat. Quæ acceptis obſidibus & ſacramentis, archiepiſcopo filium ad Gallos traducendum commiſit: ut Annonius libro quinto de geſtis Francorum, & Heinricus de Erphotdia indicant.

GERLANDVS.

Poſt Vuilhelmum, Gerlandus monachus S. Germani apud Anriſiodorenſes, uir doctus & pius, Senonum ſede potitur. Poſt obitum, cadauet eius ad monaſterium S. Germani relatum, ſepultutæ ibidem traditum eſt: iuxta Trichemium in Hirſaugienſi Chronico. Annonius uetò libro quinto de geſtis Francorum, capite quadrageſimotertio ſcribit, Vuilhelmi ſucceſſotem, quem Archenuualdum uocat, à Saxonibus Ttecarum urbem obſidétibus, cæſum eſſe.

HILDEMARVS.

Gerlando ſucceſsit Hildemarus, S. Dionyſij apud Pariſienſes monachus, eruditus, & religionis ſtudio clarus: ut Trithemius teſtarur.

SEGVINVS.

Seguinum Senonum epiſcopum Hugo Capetes cogit, ut ad Synodum Remenſem ueniat, ibique Arnulphi deiectionem ſuo iuuet ſuffragio. Verùm cæteris epiſcopis tegi gratificantibus, is ſolus contradicere non eſt ueritus, licet fruſtra: ut Annonius libto q'ſnto, capite quadrageſimoſexto de geſtis Francorum tefert. At Iohannes Romanæ eccleſię pontifex, ſine ſua autoritate & conſenſu, Arnulphum dignitate ſua ex poliatum ægrè ferens, omnibus epiſcopis, qui regis ſententiam apptobauerant, ſacris interdixit: ac pet Leonem abbatem Seguino mandat, ut ſine ulla interpoſita mota Synodum cogat: & Arnulphum ex catcere reuocatum, priſtinæ dignitatis locum, pontificia autoritate, temoto Gilberto, recipere iubeat. Seguinus Arnulphi cauſæ addictus, pontificis mandatum fideliter exequitut. Sicque Arnulphus ipſius ope (pènes Seguinum enim, cum inter cæteros epiſcopos & doctrina & longo terum uſu excelleret, iudicaria in Synodo ſtetit poteſtas, ut ex actis conſtat) ſedem ſuam recupetat. Annonius, Gaguinus.

Cœnobium

Cœnobium S. Petri Milidunenſia collapſum, ex fundamentis reparauit, monachisque repleuit. Seguinus. Anno Chriſti 1000, 16 Calend. Nouembris uita excelsit. Annonius.

OVIMARDVS NAVETENSIS.

Normanni, Caroli Simplicis temporibus, Galliam hoſtili animo ingreſsi, Nauetem urbem duce Rollone expugnant: eiusq; ſedis epiſcopum Guimardum facris occupatum, miſerè trucidant. Gaguinus libro 5 de geſtis Francorum.

OALTERIVS *Auguſtodunenſis.*
BRVNO *Lingonienſis,*
MILO *Matiſconenſis,*
GVINO *Sueſſonenſis,*
GOTESMANNVS *Ambianenſis.*
RATBODVS *Nouiomenſis.*

Hi omnes interfuère Remenſi Synodo, Arnulphi cauſa celebratæ anno 991: ut ex Actis cap. 1. uidere eſt, quæ integrè Cōcilijs inſeruimus.

METENSES.

SVB LVDOVICO.

AMELARIVS.

AMelarium Mediomatricum epiſcopum, libros quatuor de diuinis ſacramentis ſcripſiſſe, autor eſt Honorius de ſcriptoribus Eccleſiaſticis, qui ſub Ludouico eum uixiſſe ait.

SVB HEINRICO.

VVITGERVS.

HEinricus Imperaror, Rutgeri Treuirenſis archiepiſcopi, & Giſelberti ducis auxilio, Metenſem urbem obſedit: & Vuitgerum epiſcopum, licet diu urbis mœnia fortitet defendentem, in ſuam tandem poteſtatem redegit: ut Reginonis continuator annotat.

BENNO.

Benno, qui eremum in Alpibus aliquandiu incoluerat, Argentinenſis factus eſt canonicus. Sed paulo pòſt ad Metenſem archiepiſcopatum uocatur, anno noningēteſimo uigeſimoquinto: dictusque eſt, ob nimium ſanctitatis ſtudium, Benedictus epiſcopus. Poſt biennium uerò à Metenſibus oculis priuatur, cuius ſceleris autores in Synodo Duisburgenſi anathematis fulmine feriuntur: ut idem refert.

SVB OTTHONE I.

ADELBERO.

OTtho Magnus, cum ſibi totius Lotharingiæ regnum ſubijcere tentaret, ſolius Adelberonis Mediomatricum epiſcopi, qui Bennoni ſucceſſerat, rebellionem expertus eſt. Obijt autem anno 964, ut Sigebertus habet.

THEODORICVS.

Thaodoricus, natione Saxo, Otthoni Magno ſanguine ac familiaritate cæteris deuinctior, inter canonicos Halberſtadenſes ab ineunte ætate enutritus fuit. At Brunona ad Colonienſem archiepiſcopatum euecto, Theodoricus eius indiuiduum agebat comitem: & quia ipſum quoq; ad Eccleſiaſticam gubernationem acceſſurum aliquando ſperabat Bruno, ut in Colonienſi gymnaſio artium liberalium & Sacrarum literarum doctrina erudiretur, prouidit. Acta Metenſium. Mortuo itaq; Adelberone Mediomatricum epiſcopo, Imperatoria & Brunonis autoritate eundem locum ſortitus eſt.

Aſſeruabatur in Metenſi eccleſia catalogus quidam epiſcoporum Metenſium, quorum nomina initialibus tantum literis, uel auro, uel argento, uel alio uiliori metallo, notata erant: qui Clementi, primo eius ſedis antiſtiti, ab Angelo traditus fuiſſe, uulgi ſermone ferebatur. In eum cum hic nouus præſul incidiſſet, ſuique nominis literam argenteam offendiſſet, dixiſſe dicitur: Ea fide ſuæ Eccleſiæ commodia ſe proſpecturum, ut æquo omnium iudicio, litera aurea dignus cenſeatur: ut Sigebertus autor eſt.

Quibus uerò artibus tantam laudem ſibi ac quiſiuerit, nuſquam reperire eſt, niſi fortè reliquiarum cultu. Multa enim plauſtra putridorum oſsium ex Italica expeditione, cum Otthonis Magni caſtra integrum triennium ſecutus fuiſſet, in ſuam eccleſiam ſecum aduexit: ut Sigebertus refert. Aut templorum & monaſteriorū extructione, cui labori ſedulus incubuit. Cœnobium enim S. Vincentij, pro felici ſuæ gubernationis auſpicio, in urbe Metenſi fundauit. Aliud quoq; in Caluomontenſi pago, quorum utrumque plurimis reliquijs, prædijs, & in primis quæ ad uictum Deo ibidem famulantium, uſui fore putabat, abūdè ditauit: teſte Sigeberto, & actis Metenſium.

Cum Otthone quoq; ſecundo, contra Græcos pugnante, in armis fuit. Nam cum Imperator ex infelici cum hoſtibus prælio, fuga ſalutem quærere compelleretur, & terra excluſus, natando hoſtium manus effugere contenderet, à nautis intercipitur, qui gregarium eum exiſtimabant eſſe militem. Delatus ad Roſanæ urbis portum, ubi Theodoricus Metenſium præſul, & Theophania Imperatoris coniunx, cum impedimentis ſubſtiterant, rei euentum expectantes, epiſcopi opera liberatur: ut Sigebertus ſcribit.

Dono prophetiæ illuſtrem fuiſſe Theo-

doricum, idem teſtatur. Nullus, inquiens, principum, qui ex Calabrico bello incolumes euaſerant, iuxta huius uiri præſagium diu in uiuis ſuperſtitit. Obijt autem anno primo regni Otthonis tertij, qui fuit Chriſti 984: ut Metenſium pontificum Acta habent.

SVB OTTHONE III.

ADELBERO ALIVS.

NAtus eſt hic Adelbero patre Friderico, Galliæ medianæ duce: matre uerò Beatrice, Hugonis magni filia. In Gurgitenſi ſchola à primis annis literas edoctus, eo anno quo Theodoricus obijt, menſe Nouembri, Deo, cleri populiq́; uotis annuente, ſubſtituitur epiſcopus; ut Sigebertus refert. Ad cuius ordinationem uicinarum ciuitatum antiſtites Treuerim confluentes, paſtorale ei munus, rem peragente domino Ecberto, eius eccleſiæ epiſcopo, demandant.

Monachorum adeò ſtudioſus & amans fuit, ut felicem ſe eo prædicaret die, quo cum his prandere liceret, quibus cum mundus crucifixus eſt, & ipſi mundo. Fortè moniales putauit, quibus duo contubernia extruxit: alterum intra urbem Metenſem, (quę quotidie ei inuiſere licuit) alterum in Bliſacenſi pago, Trinitati ſacrum: quorum utrunq; ampliſsimis, uentri & gulæ potiſsimum ſeruientibus, bonis ditauit.

Synodo cuidam interfuit Adalbero, ab Heinrico II congregatę. qua de re in undecima Centuria dicendum eſt.

Obijt autem anno Chriſti 1005, cum pontificio munere functus eſſet annis uiginti & uno. Ibidem.

LEVDO, & HERINVARDVS *presbyteri*, BERTRAVS *diaconus*.

Hi ab Alberico Marſorum epiſcopo oſſa Elpidij martyris: & à Benedicto Fuliginenſi, Feliciani putridum corpus, accepta, ad Theodoricum Metenſium epiſcopum deferunt: ut ex actis Metenſium uidere eſt.

REMENSES.

SVB LVDOVICO *& Conrado.*

HERINEVS.

HErineus, uel Herueus, Remorum pontifex, circiter annũ Domini 905 creatus, Vuinimarũ anteceſſoris ſui interfectorem perpetuo anathemate ferijt: ut Marianus Scotus & Reginonis Continuator annotant.

Heinricus ad imperij faſtigium ſublatus, cum Carolo Simplice Francorum rege fœdus icit, eiq́; poſcenti Germanorum copias contra aduerſariorum factionem (cum Roberto enim de regno contendebat Carolus) auxilio miſit. Quod uniuerſa penè Francorum nobilitas ægrè ferens, regem nimirum Germanorum potius fidei ſe credere, quàm ſuæ: ad Robertum regni æmulum ſtudia uiteſq́; inclinauit. Quẽ, unanimi tantorum uirorum conſenſu permotus Herueus epiſcopus, à Roberti cauſa nõ alienus, regem inunxit. Verùm die ab ea inunctione tertio, mortem obijt epiſcopus. Quod miraculi loco fieri omnea credidẽre: ut Paulus Æmylius libro 3 de geſtis Francorum ſcribit.

SVB HENRICO PRIMO.

SEVLFVS.

POſt Herieum, Seulfus Remenſem ſedem conſcendit, circiter annum Domini 921: teſte Paulo Æmylio de geſtis Francorum.

SVB OTTHONE I.

HVGO. ARTALDVS.

IN Synodo Ingelheimenſi, cui Ottho Imperator interfuit, anno 948, inter cætera, Hugonis quoque cauſa, qui Artaldo epiſcopo pulſo, Remenſis eccleſiæ ſedem inuaſerat, agitata: ipſeq́ue omnium qui aderant epiſcoporum iudicio damnatus eſt: ut Continuator Reginonis habet.

Porrò Ludouicus Francorum, & Contadus Genaurorũ reges, caſtra magni Otthonis contra Hugonem, qui Capetes dictus eſt, ſequentes: cum Lugdunum propter loci aſperitatem expugnare non ualerent, caſtra ad Remenſem urbem ponunt: ubi Hugonis nepos Hugo, contra fas & æquum, legitimo eius loci epiſcopo adhuc ſuperſtite, ſedem epiſcopalem tenebat. Capta uerò urbe, Hugo eijcitur, & Artaldus in priſtinum dignitatis locum reſtituitur: Vtſpergenſe teſte.

SVB OTTHONE II.

ALBARO.

GAndauenſe templum in Bardinico mõte, ab Albarone Remorum epiſcopo dedicatum eſſe, circa annum 975. Meyerus in Flandriæ ſcribit Chronico.

SVB OTTHONE III.

ARNVLFVS.

ARnulphus Remorum archiepiſcopus, Lotharij regis Franciæ frater, uir bonus & modeſtus, Hugoni inuiſus, carceri traditur: ac illegitimorum natalium, & proditionia Remenſis urbis prætextu, in patrum Concilio ſede ſua deijcitur, ſolo Seguino Senonum epiſcopo acriter reclamante. In deiecti locum ſubſtituitur Gilbertus, magus inſignis, qui poſtea Romanus pontifex factus, Syueſter dictus eſt: ut ſuo loco ſcripſimus. Iohannes pontifex maximus, re cognita, omnibus epiſcopis, quorum ſententijs Arnulphus ſede remotus fuerat, ſacris interdixit: ac per Leonem abbatem,

ſuum legatum in Remenſi ciuitate, Apoſtolica autoritate alia Synodo collecta, prioris acta reſcidit: ſicq; Gilberto depoſito, Arnulphus de cuſtodia extractus, priſtinæ dignitatis locum omnibus applaudētibus recepit: ut Antoninus, Paulus Æmylius, & Annonius teſtantur.

PARISIENSES.

ALBERTVS,

Vualterus.

Albertus, qui & Aſcelinus dicitur, Balduini Flandriæ principis ex concubina filius, epiſcopus Pariſiorū, & Truricinienſis antiſtes, anno 977 in uiuis eſſe deſijt. Cui Vualterus ſucceſsit, ut Iac. Meyer annotat.

VVIGFRIDVS Viridunenſis.

Vuigfridus Viridunēſis epiſcopus, Theodorico Metenſium antiſtiti duas aras in S. Vincentij eccleſia conſecranti adeſt, anno 972. Acta Metenſium.

FVLCHERVS Noniomagenſis.

Fulcherus illegitimo natus thoro, patre Ludouici Imperatoris coquo, cum annis ferè tribus Noniomagenſis eccleſiæ ſedem gubernaſſet, morbo pediculari interijt: cuius cadauer cum pediculis ſcaturire nō ceſſaret, ceruino corio inſutum, terræ mandatum eſt. Magnum punitæ ambitionis & ſimoniæ exemplum, inquit Iacobus Meyer in Chronico Flandriæ.

TREVIRENSES.

SVB HEINRICO PRIMO.

RVTGERVS.

ANno 917, iuxta Trithemium in Chronico Hirſaugienſi, defuncto Ratbodo, ſucceſsit Rutgerus in gubernatione Treuirenſis eccleſiæ.

Scripſit decretorum librum, quem in Synodo ſuis ſuffraganeis Treueri oblatum, à cunctis approbatum eſſe, idem autor eſt.

Heinrico regi Metenſem urbē oppugnāti, in auxilium uenit, anno 923. Moritur autem anno pontificatus ſui undecimo, Chriſti 928. Continuator Reginonis.

SVB OTTHONE I.

RVPERTVS.

RVpertus, qui Rutgero, eo quo obijt anno ſucceſsit, in conuentu principum Duiſburgæ, Otthone rege præſente, à Conradi ducis factione, infidelitatis erga regē accuſatur. Sed breui ſe à crimine obiecto purgat: idq; factū anno Chriſti 944, ut Reginonis Continuator habet. Ambitioſum & auaricię deditū fuiſſe argumento eſt, quòd plurimùm laborauit in S. Maximini abbatia ſuo epiſcopatui adijcienda: ſed irriti eius fuêre conatus. Peſte extinctus eſt anno Domini 956, pontificatus ſui 28. ut in eodem uidere eſt autore.

HENRICVS.

Rupertus in Treuirenſis eccleſiæ gubernatione Henricum ſortitus eſt ſucceſſorē. Is iuxta ſummum templum Treueri monaſterium in D. Petri apoſtoli honorē conſtruxit: & à monachis ibi incluſis, Canonicorū regulā ſtrictè obſeruari præcepit: ut Trithemius in Hirſaugiēſi Chronico annotat. Otthonem etiam contra Bereugarium, in Italiam cum armato milite contendentem ſecutus eſt: ac Synodo Romę contra Iohannē pontificē, ob ſceleſtam & turpem uitā infamem celebratæ interfuit, eiusq; damnationis nō inter poſtremos accenſetur autores à Luithprādo lib. 6. cap. 10. Otthone Roma abeunte, in itinere (teſte Reginonis Continuatore) mortuus eſt epiſcopus.

THEODORICVS.

Theodoricus Treuerenſis eccleſiæ diaconus, Heinrico defuncto ſuccedere iuſſus eſt: ut Reginonis continuator ſcribit. Sub hoc præſule Treuirenſes canonici, qui Heinrici anteceſſoris tempore ad arctiorem regulæ obſeruationem obſtricti fuerant, remiſsiores facti, ſecularibus rebus potius ſtuduerūt. Horum exemplum malum ſubſequentibus temporibus Cōfluentini, Moguntini, Vuormacienſes & Spirenſes imitati, idem fecêre. Obijt Theodoricus anno Chriſti 977, ut Trithemius in Chronico Hirſaugienſi refert.

ECBERTVS.

Ecbertus Treuirenſium epiſcopus, Adalberonem Metenſibus ordinat epiſcopum. Acta Metenſium.

Bannitum ieiunium tertia hebdomade poſt Paſcha celebrandum, ob ſiccitatem nimiā, qua omnis tum terra premebatur, ab Ecberto initiū ſumpſit, anno 983: ut Trithemius in Hirſaugienſi Chronico narrat.

SVB LVDOVICO.

RATHBODVS Vltraiectenſis.

RAthbodus decimus quartus Vltraiectēſium epiſcopus, Germanus, ingenij pręſtantia & facundia inſignis, ab ineunte ætate Nānone philoſopho, qui aduocatus in Caroli Craſsi palatio fuit, pręceptore uſus eſt, à quo philoſophica percepit ſtudia. Poſtea monaſterium ingreſſus, Sacras literas euoluere cœpit: tandem Vltraiectenſium epiſcopus conſecratus eſt.

Scripſit autem laudes S. Martini,	lib. 1.
Laudes S. Bonifacij epiſcopi,	lib. 1.
Laudes S. Martini;	lib. 1.
Homiliarum & Sermonum,	lib. 1.
De S. Amelberga,	lib. 1.
De S. Vuillibrordo,	lib. 1.

Integrum quoq; de S. Martini tranſlatione officium, & uarios in honore ſanctorum cantus compoſuit.

Et uiuum & mortuum multis miraculis claruiſſe, Trithemius ſcribit: quorum tamé nulla recenſet.

Moritur anno Domini 917, cum epiſcopatum in graui Danorum perſecutione fideliter annis decem & octo adminiſtraſſet. Cuius corpus Dauentriæ terræ eſt mandatum. Trithemius in libro de Illuſtrib. uiris.

LEODIENSES.

SVB LVDOVICO.

STEPHANVS.

STephanus Metenſis canonicus, in ſacris & prophanis literis ſolidè doctus, poſt Franconem Leodienſi ſede potitus eſt, anno 904.

Scripſit autem ad Hermannum Colonienſem, uitam S. Lamberti. Ad epiſcopum Metenſem librum unum. Sermones multos, pluresq; Epiſtolas. Cantus quoq; nonnullos de inuentione S. Stephani, de cruce, de Lamberto. Officium de Trinitate, quod in octauis Pentecoſtes cantari ſoler, ex Alcuini libro dulci melodia exornauit: ut Trithemius refert. Obijt anno 921, iuxta Sigebertum.

SVB HEINRICO I.

RICHARIVS.

STephano defuncto, Richarius autoritate Romani pontificis Iohannis, qui Rauennatenſis dicebatur, per Carolum Francorum regem in eadem ſede ſubſtituitur, repudiato Hilduino largitionibus à Giſſeberto, qui cum Carolus de regno armis contendebat, eundem epiſcopatum petente, circa annum Domini 921. Sigebertus.

SVB OTTHONE I.

OGO.

OGo ingenij perſpicacia, ac ſingulari præſtans prudentia, cum annis duodecim abbatiam S. Maximini extra Treuericæ urbis muros fideliter adminiſtraſſet, Leodienſis epiſcopus factus eſt, circa annum Domini 945, ut Bruſchius annotat. Cuius tale apud eundem extat Epithaphium:

Obſecro te frater, titulum qui conſpicis iſtum,
Quò memor eſſe mei cordè uelis humili.
Ogo uocatus eram, dum carnis mole premebar,
Cœnobio huic dictus à puero monachus.
Nunc cinis & puluis, miſeræ contagia uitæ
Valde perhorreſcens, dic precor ex animo:
Facturæ Deus alme tuæ clemens miſerere,
Ogoni requiem dans piè perpetuam.

FARABERTVS.

Circa annũ Chriſti 950, Farabertus Leodienſi eccleſię præſidet: ut ex Sigeberto colligitur.

RATHERIVS.

Ratherius, ſeu Catherius, natione Belga, monachus Lobienſis, morum ſimplicitate, ſed omni doctrinarũ genere inſignis: cum Hilduino, qui in ambiendo Leodicenſi epiſcopatu repulſam paſſus fuerat, in Italiam ad Hugonem regem abijt, per quem Veronenſi eccleſiæ præficitur, circiter annum Domini 928: ut Luithprandus libro 3. cap. 11, & Sigebertus teſtantur.

Scripſit in primo exilio, de ſuis ęrumnis librum unum.

In ſecundo alium, quem inſcripſit Phreneſin.

Alium, qui uocatur Inefficax.

De corpore & ſanguine Domini, librum unum.

Contra Anthropomorphitas librũ unũ.

Agoniſticon, hoc eſt præloquiorũ lib. 6.

Confeſsionum quoq; librum unum.

Vitam S. Vrſmari Lobienſis lib. 1. & alia nonnulla: ut Sigebertus refert.

Duriter hoc ſeculo Eccleſiam Chriſti premebat Anthropomorphitarũ hæreſis, quibus Ratherius ore & calamo ſtrenuè & intrepidè reclamabat: ut Sigebertus indicat.

Cum autem Arnoldus Boioariorum & Carentanorum dux, in Italiam magno armatorum militum ſtipatus agmine contenderet, eo animo ut cum Hugone de regno Italiæ pugnaret: à Milone comite, Veronenſis urbis dominium tenente, & Ratherio epiſcopo, quorum literis accerſitus dicebatur, benignè excipitur. De aduentu Arnoldi Hugo certior factus, obuiam ei militaribus copijs proceſsit: fuſoq; eius exercitu, ipſe dux fuga ſaluti ſuæ conſulens, in Boioariá regreſſus eſt. ipſa uerò ciuitas in Hugonis poteſtatem uenit: & rebellionis culpa in Ratherium epiſcopum reiecta, ciues ei recõciliantur: Nauclero teſte. Epiſcopus autem captus, Papiam exulatum ire iubetur: ut Luithpr. lib. 3. cap. 11, & Sigebertus referũt. Interiecto aliquo temporis ſpacio ad eccleſiam ſuam redit: ex qua tamen denuò expellitur. Qua uerò occaſione id factũ, apud autores non extat. Bergomenſis quidem lib. 11, & Platina in uita Ioánis XII, ſcribunt, eum libera & acri oratione in deteſtandos Hugonis mores inuexiſſe, eaq; de cauſa ab eo ſede ſua deiectũ eſſe: quod fortè de ſecundo exilio accipiendum eſt.

Tandem mortuo Faraberto Leodienſiũ epiſcopo, opera Otthonis magni & Brunonis archiepiſcopi, fratrum, in locũ eius ſuffectus eſt, ànno 954. Verùm altero anno hac quoq; ſede pulſus, ad Lobienſe monaſteriũ redijt. cuius de ſeipſo hoc extat monaſtich.

Veron

Veronæ præſul, ſed ter Ratherius exul.

Sigebertus. Anno autem primo Otthonis II, apud Lobienſes exul mortem obijt, ſuoq; tumulo hoc Epitaphium (ut Heinricus de Erfordia annotat) inſcribi rogauit: *Conculcate pedes hominum ſal infatuatum.*

BALDERICVS.

Ratherio dignitate ſua exuto, Baldricus, auũculi ſui Raginetij, comitis Montenſis, auxilio, Leodienſem conſcendit ſedem, anno 956. ut Sigebertus ſcribit.

SVB OTTHONE II.

ROGERVS.

ROgerus Leodicenſiũ epiſcopus factus, anno 972, urbem muro cinxit, alijsq; ſplendidè exornauit ædificijs. Summam quoq; ædem ab imis fundamentis renouauit, ac cœnobium Iohanni euangeliſtæ ſacrũ extruxit. præclara ſcilicet pietatis epiſcopalis opera. Sigebertus.

LVITARIVS *Vercellenſis.*

Saracenos Gallia ciſalpina uaſtata, Ioannem Vercellenſem epiſcopum trucidaſſe, ex Vngarorum annalibus Bonfinius libro decimo Decadis primæ rerum Vngaricarum refert.

REIMVNDVS *Hiſpanus.*

Reuerendo patri Raimundo, Liberitanæ eccleſiæ in Hiſpania epiſcopo, Luithprandus Ticinenſis eccleſiæ leuita, in ſcripſit libros ſuos de Rebus per Europam geſtis.

GERMANIAE EPIſcopi & doctores.

BAVARI.

LAVREACENSES, SIVE *Bathauenſes.*

BVRCHARDVS.

BOiorum epiſcopi, proceres, nobiles & ciues primarij, negociationis gratia ſępe in Auſtriam commeantes, Ludouicum regem Vrini commorantem adeunt: eiq; de telonum rapacitate & portoriorũ magnitudine, quibus & plebeij & ſacri ordinis homines expilentur, conqueruntur. Imperator benignè ſupplicum precibus auditis, rẽ Ariboni Auſtriæ duci, Theodomaro Salisburgenſi, Burchardo Batauenſi, & Odagrio præfecto demandat, ut quæ ſuperiorum Imperatorum temporibus portoriorum ratio fuerit, cum ſenioribus inquirant. Qui in frequenti Raſuelſtadij conuentu, quod ab Imperatore in mandatis habebant, exequuntur: ut Auentinus lib. 4. Annalium ſcribit.

GERARDVS.

Gerhardus Bathauẽſis epiſcopus adeſt Synodo Dingelfingenſi, ab Arnulpho Boiorum duce indictæ, ubi dux eccleſijs abalienata reſtituit bona, & monachos, qui ob ſeueriorem diſciplinam aciem deſeruerant, in ſuam ſtationem redire coegit.

Certamen ei fuit cum Heroldo Iuuauiẽſi epiſcopo: uterque enim principem ſibi locum inter cæteros Boiorum epiſcopos iure antiquitatis arrogabat, ut ſuo loco diximus. Res tandem ad Agapetum pontificẽ Romanũ, à Gerardo per Hadamarum Fuldenſem abbatem defertur. Is interpoſita ſua autoritate, Gerardum non ſolum à Iuuauiẽſis epiſcopi ſubiectione liberum: ſed & Heroldo poſtpoſito, illum Boiorum archiepiſcopum pronunciat, & ut Pannoniam, Auaros, Morauos, Venedos ſacris inſtruat iniungit. at Heroldo, niſi latæ ſententiæ acquieuerit, ſacris interdicit. Quin & ſeculari brachio Gerardum communit põtifex. Otthoni enim Imperatori, & Heinrico Boiorum duci per literas mandat, ne contra Heroldum ſuũ auxilium ipſi petenti ſubtrahant: ut Auentinus libro 4. Annalium refert.

PILGRINVS.

Geizo Vngarorum rex, rerum ſacrarum adhuc ignarus, Pilgrinum Bathauenſis & Laureacenſis eccleſiarum pontificem, cuius nomen ob eximiam ſanctitatis opinionem in omnium ore hoc æuo uerſabatur; per legatos orat, ut ad Vngaros excurrere, & diuini uerbi prædicatione, æternæ eorũ ſaluti conſulere non grauetur. cuiuis enim liberam diuinũ recipiendi cultum fore poteſtatem, ultrò pollicetur. Paruit uocationi Pilgrinus: & aſſumpto Vuolfgango eius ſeculi uiro doctiſsimo comite, iter ingreſſus eſt. Ad quorum conciones audiendas certatim Vngari aduolãt, ſeq; baptiſmi ſacris initiari petunt: templa extruunt, & nihil non quod ſacris rebus uſui eſſe putabatur, ſubminiſtrant.

Tam felici prædicationis ſuæ euentu, occaſionem nactus Pilgrinus, per literas & duos diaconos Romanũ pontificem Benedictum ſextum ſollicitat: ut quoniam ipſe ſolus tanto oneri, quod ſibi apud Vngaros incumbebat, impar eſſet; ſe Laureacenſem archiepiſcopum deſignet, ac collegas cooptãdi apud Vngaros copiam faciat. Fridericus enim, qui tum Iuuauienſi eccleſię pręerat, archiepiſcopalem dignitatẽ, autoritate & beneficio Benedicti V Romani pontificis, ſuæ eccleſiæ recuperauerat. Annuit Pilgrini precibus Romanus pontifex, ac mox ſcriptis ad Otthonem II Imperatorẽ, & primarios totius Galliæ ac Germaniæ epiſcopos, abbates, duces & comites literis: Laureacenſem eccleſiã à Iuuauienſiũ dominio

 eximit;

eximit, Pilgrinum, eiusq; ſucceſſores in Bathauenſi, ſeu Laureacenſi eccleſia perpetuo edicto archiepiſcopos, ac Iuuauienſibus ſuperiores eſſe ſtatuit: & ut Pannonias, Noricum, Ripenſes, Morauos, Vngaros, Auariá, Venedos in ſacris rebus procurét, iubet. Iuuauienſibus uerò Noricum mediterraneű & Vindeliciá attribuit, ut Auentinus lib. 5 Annalium ſcribit.

Porrò dum Ottho Imperator bello Polonico occupatur, Heinrici duo, alter Boiorú, alter Charini limitis dux, Bathauiam occupant: ibiq; ſe muniunt, Imperatori fauentes grauiter affligunt, omniaque ferro & igni uaſtát. Imperator collecto milite Bathauiá ſummis uiribus aggreditur: ac Pilgrini ope & cõſilio, ponte ex nauibus extructo, ui urbem expugnat: & mœnia, ne poſthac hoſtibus receptaculo ſint, ſolo æquat. Perpetuo deniq; edicto ſancit, ut Pilgrinus, eiusque ſucceſſores, Laureacenſes archiepiſcopi nominentur: ut idem teſtatur.

CHRISTIANVS.

Heinricus abdicato regio nomine (Otthone enim ſecũdo defuncto, ad Imperij faſtigium aſpirabat, cõtra principú ſententiá, quibus Otthonem III ſubſtituere in animo erat) regnoq; Boioariæ recepto, celebré Boiorum pontificũ, prçſulú, ac populi conuentum egit apud Tulná ciuitaté, ibiq; lites cõtendentium diremit. Ibi cũ & Luitpoldus Auſtriæ princeps, ſui iuris eſſe aſſereret prædia Bathauenſis epiſcopi, quæ Orientalem plagá ſpectarent, Chriſtianus Bathauenſis epiſcopus quinq; illuſtriũ uirorũ in Boioaria teſtimonio ſua eſſe contra Luitpoldum obtinuit, ſuisq; prædijs omnibus immunitaté ab Heinrico imperrauit: ut Auentinus lib. 5 Annalium indicat.

IVVAVIENSES, SIVE Salisburgenſes.

THEODOMARVS.

Theodomaro Salisburgenſi, & Burchardo Bathauenſi põtificibus, alijsq; politicis uiris, demandatur ab Imperatore negociũ inquirendi de ratione tributorum, ſuperioribus ſeculis uſitata. Qui mox indicto Raſueltſtadij conuentu, Imperatoris ſatisfaciunt uoluntati. Auentinus libro 4. Annalium Boiorum.

HILDEBERTVS.

Hildebertus Iuuauienſis epiſcopus, Dingelfingenſem Synodum iuſſu Arnulphi Boiorum ducis collectam, ſua exornat prçſentia: ut idem lib. 4 teſtatur.

HEROLDVS.

Heroldo Iuuauenſi ſeu Salisburgenſi epiſcopo, qui ex generoſa familia comitum à Scheurn natus fuit, lis erat ob pallij dignitatem, quam à Carolo Magno ſuam eccleſiam accepiſſe iactitabat, cum Gerardo Bathauenſi epiſcopo, cui à Leone VII paulo antè eadem collata fuerat dignitas. Gerardus per Hadamatum Fuldēſem abbaté, rem ad Agapetum Romanum pontificé refert: & ob eccleſiæ ſuæ antiquitatem, confirmationé ſui iuris expetit. Huius precibus annuit Pontifex, eumq; totius Bauariæ archiepiſcopum eſſe iubet: Heroldo uerò, eiusq; ſocijs, niſi pareant, ſacris interdicit. Indignè ferés Heroldus ſe repulſam paſſum, fœdus cum Conrado duce ab Otthone proſcripto init: qui expoliatis templis, Bauariá per Vngaros horribiliter uaſtant. Interea Heinricus dux Boiorum, Heroldũ iuxta legis Salicæ horrendũ fulmen (quo cauetur, ut epiſcopus, ſi cum hoſtibus cõſpirauerit, hos quópiam inuitarit: & eos quos ſeruare debeat, perdere uoluerit: pœnas capite luat) perfidiæ condénat. Eidē poſtea apud Muldorff capto, oculos effodi iuſsit. Iohannes etiá XII, Romanæ eccleſiæ præſes, eundem Heroldum ob tantũ ſcelus Rauennç, in frequenti Synodo condemnatum, diro anathematis fulmins ferit, ac omni prorſus ſacerdotij dignitate eum exuit: ut Auentinus lib. 4 Annalium Boiorum refert.

FRIDERICVS.

Heroldo cõmuni epiſcoporũ cõſenſu, in Synodo ſede ſua deiecto, Fridericus comes de Chiégeu, à clero populoq; uno ore epiſcopus ſubſtituitur, anno Chriſti 958. Hic à Benedicto V Romanæ eccleſiæ pontifice, ius pallij recuperauit. Verùm Benedictus eius nominis ſextus, Pilgrino Laureacenſi epiſcopo ob felicem ad Vngaros ſacrorum cultuum propagationem, eandem dignitatem perpetuò tenendam conceſsit: ut Auẽtinus lib. 5 Annalium ſcribit. Erithuricum (fortè Fridericus eſt) Salisburgenſem epiſcopum anno 991 mortuum, hiſtoria Quedlinburgenſis teſtatur.

NITHARDVS *Sabonenſis.*

Nithardus Sabonẽſis eccleſiç epiſcopus, Dingelfingenſi intereſt Synodo: teſte Auentino lib. 4 Annalium Boiorum.

RATISPONENSES.

TVTO.

Bohemis ab Henrico Imperatore & Arnulpho Boioariæ duce, ad obſequium coactis, Tuto Reginoburgenſis epiſcopus Pragæ (quæ caput eſt gentis) templum D. Vito conſecrat. Auentinus lib. 4 Annalium.

ISENGRINVS.

Iſengrinus Reginoburgenſis epiſcopus, intereſt Synodo in oppido Dingelfing, ab Arnulpho Boiorũ duce indictæ: in qua prædiorũ uſusfructus Eccleſiç abalienati reſtituuntur,

tuuntur, ſacrę ędes ab Vngaris deuaſtatę reparari iubentur: & monachi, ſacerdoteſq́;, qui ſeuerioris diſciplinæ iugo excuſſo populariter uiuebant, ſub arctioris diſciplinę iugũ miſsi ſunt: ut Auentinus lib. 4 Annalium indicat.

MICHAEL.

Vngarorum ad Lycum fluuium exercitu cæſo ab Otthone, Michael Reginoburgenſis epiſcopus, qui cũ Imperatore erat, in prælio uulnus in manu accepit, ac ægrè euaſit: teſte Auentino libro 5 Annalium.

RAMHOLDVS.

Ramholdus, eiuſdem urbis præſul ad D. Haimeranũ, Treuerim in exiliũ relegatur, quòd Henrico Boiorũ duci cõtra Otthonẽ II faueret: ut Auent. lib. 5 Annaliũ ſcribit.

VVOLFGANGVS.

Vuolfgãgus natione Sueuus, ex comitũ de Pfulligen proſapia ortus, Nauclero teſte, duodecimus Ratiſponenſium fuit epiſcopus, uir ſuo ſeculo doctiſsimus.

Docendi munere hic functus eſt ſtrenuè: nã comes fuit Pilgrini ab Vngarorũ rege Bãthauia auocati, ut ſuã gentẽ de uera ſalute erudiret. ubi felicẽ miniſterij ſui ſucceſſum, Domino cooperãte experti ſunt: teſte Auẽtino lib. 4 Annalium. In Bohemia quoque, quæ nuper idolorũ cultu abiecto Chriſto, nomẽ dederat, de uoluntate Secũdi Otthonis epiſcopatũ Vuolfgangus inſtituit: ut in Chronico de ducibus Bauariæ uidere eſt.

Lotharius occidẽtalis Galliæ rector, rupto quod cũ Otthone inierat fœdere, Oriẽtale quoq; regnũ ſuo adiũgere ui & armis contendebat. Imperator igitur hoſtili animo per cõtinuos duos menſes Gallię fines percurrit, cunctaque cæde & incendijs uaſtauit, ſolis templis ſaluis: & inter redeundũ, caſtra ad Axonã flumẽ poſuit. Huic expeditioni D. Vuolfgãgus Reginoburgẽſis epiſcopus interfuiſſe, primuſq; cęteris hęſitãtibus uadũ inueniſſe, flumẽ ſuperaſſe, animũq; militibus reddidiſſe dicitur: quẽadmodũ Reginoburgẽſes ad huc prædicãt & depingunt. Auentinus lib. 5 Annalium.

Huius etiam epiſcopi ſuaſu Heinricus Secundus Boiorũ dux, qui familiariter eo uſus eſt: templum diuo Paulo Reginoburgij, quæ rum ſummi Boiorum principis ſedes erat, dedicat. Idem.

Anno 994 in uiuis eſſe deſijt, cui Gebhardus ſucceſsit: ut Schafnsburgenſis habet.

GEBHARDVS.

Gebhardus, cum fratre Rapotone Damaſia, & ab Hohenuuart oriundus, Prulam in agro Reginoburgenſi, & Thierhaupten apud Lycatios D. Benedicto, eiuſque conſecraneis dedicant. Auentinus.

FRVXINENSES, QVI & Friſingenſes.

SVB LVDOVICO.

VVALDO.

LVdouicus Arnulphi filius, qui poſtea patri in Imperij faſtigio ſucceſsit, cum iam ſeptimo ætatis anno rex cõſtitutus eſſet, Valdoni Fruxinenſi epiſcopo erudiendus traditur: teſte Auentino libro 4 Annalium.

VVOLFRAMVS.

Vuolframus Fruxini epiſcopus, intereſt Synodo Dingelfingenſi, ab Arnulpho Boiariorum duce collectæ. Idem libro eodem.

SVB OTTHONE II.

ABRAHAM.

HEinricus Boiorum dux, conſilio Bercholdi Schirorum principis, & Heinrici Auguſtanorum epiſcopi, contra Otthonem II imperij dignitatem affectans, ab Abrahamo Fruxinenſi epiſcopo, Heinrici cauſæ non parum addicto, Reginoburgij in æde D. Haimerani regio diademate inſignitur, multis licet refragantibus epiſcopis. Nouus rex cum Bolislao & Mizicone Polonorum ducibus mox fœdus init: eorumque ope confiſus, regiam dignitatem ui & armis tueri conatur. Ottho de rebellione Heinrici, & accerſito exterorum auxilio certior factus, regni proceres conuocat, eorumq; conſilium ea in re expetit. Re in frequenti procerum conuentu diu multumq; iactata, de communi tandem cõſenſu Poppo Vuirtzburgenſis, ac Gebhardus equitũ magiſter in Boiarism ablegantur, poſtulatum, ut Heinricus publica fide accepta, ad Imperatorem concitato ſe conferret curſu. Quòd ſi recuſaturus eſſet, contra rempublicam feciſſe, certi argumenti loco futurum. Paret mandatis Concilij Heinricus, ac cum Abrahamo epiſcopo ad Otthonẽ proficiſcitur: quorum uterq;, Heinricus in Ingelnheim, Abrahamus uerò Corbeiam exularum ire iubentur: ut Schaffnaburgenſis & Auentinus referunt, quamuis ille exilij non meminerit.

Dum autem Auguſtus bello Danico occupatur, Heinricus & Arahamus cuſtodia elapſi, ad Boios redeũt: Heinricus occupata Bathauia, multorum confœderatione ſe ibi munit: Auguſti partibus fauentes grauiter affligit, & igni ferroq; omnia depopulatur. Idem epiſcopus & Fruxini facit. Vdalricus Senonum præfectus, iuſſu Imperatoris ui expugnat Fruxinum, ac epiſcopus in poteſtatem ipſius uiuus peruenit. Imperator quoq; capta Bathauia, Heinricum cum Abrahamo Treuerim in exilium mittit: ut Auentinus ſcribit lib. 5 Annalium.

GOTSCALCVS.

Gotſcalcus Fruxinẽſiũ epiſcopus, caſtra

Otthonis tertij in Italiam, contra Creſcentium tribunitiam poteſtaté in urbe Roma ſibi uſurpantem contendentis, ſecutus eſt. Auentinus.

Gothardi cuiuſdã epiſcopi factũ, qui ab Heinrico II Imperatore Tigurinis monachis ſe præfici paſſus fuerat, improbauit: quòd nimirũ in alienã meſſem falcem ſuã immitteret, ut idem refert.

DE DOCTORIBUS *Francis.*

MOGUNTINI.

HATTO.

HAtto, ex Franciæ regum ſtemmate natus, uir callidus & prudens, cum abbatiam Elbangenſem annis 17 probè adminiſtraſſet, in diuitis Augiæ cœnobio eandem prouinciam gerere cogitur, ſub annum Salutis 888. cui cum annis quatuor pari fide præfuiſſet, Moguntinus archiepiſcopus ab Arnulpho Imperatore deſignatus eſt.

Magnæ autem autoritatis uirum fuiſſe Hattonem, indicio eſt, quòd Ludouicum Arnulphi Imperatoris filium è baptiſmo ſuſcepit, ac mortuo patre cum Otthone Saxoniæ duce tutoris officium à Germaniæ proceribus ſubire iuſſus eſt: ut Auentinus libro 4 indicat.

Habentur quidem aliquot eius Epiſtolæ: ſed eæ nondum in lucem, quod nobis conſtet, prodiêre. A' Rabano Moguntino archiepiſcopo per literas petit, ut ſuis literis ad Romanum pontificem proprias adiungere non grauetur, quo facilior ſuis ad pontificem ſit aditus.

Leonis Romani ſe & ſuos in monaſterio fratres, per literas commendat precibus: ac ſi fortè ex ſuo cœtu aliqui monachi Romam ueniant, ut præ cæteris ſingularem eis exhibeat beneuolentiam, petit.

Aliã eiuſdem argumenti ad Pontificem miſit, per Thacholfum, Thuringorum ducem, epiſtolam.

Apud Rabanum Moguntinum per literas pro Geruuigo uaſallo intercedit, ut eius cauſam uel coràm ipſe, uel per alios audire, & ſententiam æquam ferre uelit.

Per epiſtolium ab Ezone comite repetit prædiolum in Brigiriching, cuius uſus fructus ſaltem ad aliquod tempus ipſi conceſſus fuerat.

A' Bernhardo quodã comite per literas petit, ut eorum bonorum quæ in Italia collegium Fuldenſe poſsideat, fidelẽ ipſe agat tutorem, ac ne abalieneutur proſpiciat.

Otgarium Moguntinum archiepiſcopũ rogat, ut Gotſchalco ſit adiumento, quò hæreditatem ipſi negatam recipiat.

Meminit Auentinus Epiſtolæ cuiuſdam Hattonis & aliorum quinq; Boioariæ epiſcoporum. ea occaſione ad Ioannem X Romanum pontificem Moraui à Boiorum epiſcopis, ſub quorum iuriſdictione hactenus fuerant, poſt Arnulphi obitum ſe auellere conabãtur: quare per legatos apud Ioannẽ Romanũ pontificem grauiter eos accuſant, quòd ſcilicet fœdus cũ Hũgaris, Chriſtianæ religionis hoſtibus, inierint, ac ut Italiã uaſtent allexerint: deniq; etiam pecunia ſe à Boiorum epiſcoporum iugo apud Romanos redimunt. Itaq; Hatto Moguntinus, ac quinq; Boiorũ pontifices, Ioanni Romano pontifici per literas conqueruntur, falſo & præter meritũ à Morauis ſe accuſari. Ipſum præterea Iohannẽ ob uitam turpẽ, ac põtifice indignißimam, liberè & apertè reprehẽdũt, & ut Morauos mendaciorũ præcones ſua autoritate reprimat, hortãtur: ac niſi Boiorum præfectis & epiſcopis parêre uelint, anathematis fulmine eos cogat. libro 4. Annalium.

Magna præterea ipſi, cum adhuc abbatẽ apud Fuldenſes ageret, interceßit familiaritas cum Angilberto Mediolanenſi epiſcopo. Crebris enim literis ſe mutuò compellarũt: ut teſtatur Thioto abbas Fuldẽſis, in epiſtola ad Dadonem Mediolanenſem.

Ob perfidiam, ac magnis uiris ſtructas inſidias, celebris eſt apud autores. qua de re ſuis in locis diximus. Hatto uidens dolos ſuos ex uoto ſibi non ſucceßiſſe, mœrori & luctui ſe dat, ac paulo pòſt uita fungitur, anno Chriſti 913, cum præfuiſſet Moguntinæ ſedi annis uiginti & uno: ut Vuitichindus, Sigebertus, Granzius in Metropoli libro ſecundo, capite 25: & libro 3, capite 4 teſtantur. Hermannus Gigas & Schedelius ſcribũt, quòd fulmine cœli ictus interierit, ac in Æthnæ montis uoragines à dæmonibus præcipitatus ſit, hac uoce in aere reſonante:

Sic peccata lues, ſicq; ruendo rues.

HERIGERUS.

Poſt Hattonem Herigerus (uel Hurgerius, iuxta Marianum Scotum) uir pius & modeſtus, Moguntinam eccleſiam adminiſtrãdam ſuſcepit, anno Domini 913. Is Heinrico, in regem unamini procerum cõſenſu electo, unctionem & diadema Imperatorium obtulit: quæ tamen Imperator ſuſcipere detrectauit, ut Vuitichindus teſtis eſt. Completis in pontificatu annis duodecim, ſponte ijs ſe honoribus abdicauit, ac ſexto anno poſt mortẽ obijt: ut Bruſchius de Epiſcopis Germaniæ autor eſt.

HILDEBERTUS.

Succeſſorem in Moguntina eccleſia Herigerus habuit Hildebertum (qui & Hildebrandus

brandus, teſte Bruſchio, dictus eſt) fratrem Eberhardi ducis, & Conradi Romanorum regis: ut Lazius lib. 3 de Migrationibus gētium annotat.

In monaſterio Fuldenſi à primis annis educatus Hildebertus, monaſticis ſtudijs ibidem imbutus eſt, in quibus admodum feliciter profecit. Nam ſapientia omnibus admirauda, uitæ iutegritas, ac ſacrarū literarum ſcientia præ cæteris adeò in eo effulſit, ut omnium iudicio, qui mortuo Haithoni ſuccederet, dignus cenſererur. factusque eſt abbas Fuldenſis anno 923. Eam functionem cum fideliter annis quinque admiſtraſſet, Moguntiacæ ſedis gubernationem ſuſcepit.

Otthone autē ad imperiū electo, Colonienſis & Treuirenſis epiſcopi de noui regis inunctione inter ſe contendunt. At regni proceres ſapienti conſilio hanc litē dirimētes, utrūq; repudiarūt, ac Hildeberto ungēdi regē cōceſſerunt poteſtatē: Vuitichindo lib. 2 geſtorum Saxoniæ, & Trithemio in Hirſaugienſi Chronico, teſtanribus.

Dono prophetiæ eū ornatū fuiſſe, ijdem quidem referunt autores: nihil tamen certi exprimunt.

Cū Mogūtinā eccleſiā annis 14 rexiſſet, ex hac deceſsit uita, anno Chriſti 939: ut Trithemius annotat. Legitur deſiguatus Romanus pontifex, ſed citius rebus humanis euocatus, quàm Romam migraret: ut Bruſchius habet.

FRIDERICVS.

Hildeberto defuncto in Moguntina cathedra, Fridericus Antichriſti ſuperſtitionū amans, ac fidei probatiſsimæ uir (teſte Vuitichindo) ſurrogarur.

Nā in occiſi fratris Eberhardi memoriā, apud Moguntinos S. Petri cœnobiū extrui curauit: ut Trithemius in Chronico Hirſaugienſi ſcribit.

Arma uerò & militaria negocia, in primis ei curæ fuiſſe, inde cōijcere licet: quòd Otthoni ad bella eunti ſemper adfuit, cuius tamen fidem ſępe fefellit. Nam cum Imperator Briſaco Alſatię oppido admouiſſet exercitū, plurimos in ſuo comitatu habuit epiſcopos, inter quos nō poſtremo loco habebatur Fridericus Moguntinus. Is (erat enim alieno ab Imperatore animo, quod egregiè tamē diſsimulare norat) cęteris ſuę farinę hominib. autor fuit, ut deſerto Imperatore, noctu motis caſtris clàm aufugerint, & ſed ſua redierint. At Fridericus, ne ſuo cōſilio id factū qs ſuſpicaretur, cū Imperatore in caſtris aliquādiu ſubſtitit. Interim uerò Eberhardus & Giſelbertus Imperatoris hoſtes, quorū partib. clàm fauebat Fridericus, pereunt. Eberhard. in prælio cadit, Giſelbertus uerò ex pugna fugiēs Rheno ſubmergitur. Ante hāc tamē cladē Fridericus, quem diu iam preſſerat, erga Imperatorem animum perfidum prodidit, ac ſe quoque ex caſtris ſubduxit, relicto Imperatore ad Briſacum, & citato pede Mentenſem urbē petijt. Conuenerat enim inter ipſum & Heinricum Otthonis fratrem, militē iſthic ſcribere contra Imperatorem. Porrò audita in itinere cōfœderatorum nece, adeò in anguſtum cogitur pontifex, ut quid conſilij capiat ignoret: attamen Imperatori, quamuis deſtitutus erat epiſcoporū ſubſidio, nō minor fuit uirtus & animus hoſtibus occurrendi. Poſtpoſita itaq; Alſatiæ uaſtatione, Franciam ferro & igni ſub iugum ſuum redigit. Moguntini ciues, ſui epiſcopi in Imperatorem perfidia cognita perterriti, ac regis offenſam metuentes, epiſcopum ſuum profugum urbis ingreſſu prohibent. Nam pontifex corā tota eccleſia ſua Moguntiæ, perceptione ſacroſancti Sacramenti corporis Domini antea ſe purgarat: cùm quòd partibus Imperatoris minimè faueret, incuſaretur: ut Reginonis Cōtinuator annotat. Imperatore autē Moguntiā cum exercitu contendente, epiſcopus fortè intercipitur, & in conſpectū eius adductus Hadamaro Fuldenſi abbati cuſtodiendus traditur. Qui initio quidē ſatis honorificè eū tractauit: at cum literas quaſdā Imperatori haud tolerādas ſcripſiſſe eū deprehendiſſet, arctiori cuſtodia conſtrinxit. Tandē Imperatoris clementia inde dimiſſus, priſtinę dignitatis locum recepit. Cæterùm rebus in Germania nō nihil pacatis, & cū ſe in Imperatoris amicitiā rurſus inſinuaſſet Fridericus, ut Hadamaro ægrè faceret, ac ſuā in ulciſcendo libidinē expleret, animo dies noctesq; uoluit. Communicato igitur clàm cū alijs epiſcopis eiuſmodi conſilio: melius nimirum eſſe paucos literarū ſcientia & uitæ integritate pręditos in monaſterijs, quàm magnā ocioſorum & fruges cōſumere natorum hominum caterusm alere: monaſteriorum reformatio inſtituitur. ac quò poſtea ad maiores conuentus in ordinem redigendos facilior monaſticæ prauitatis inquiſitoribus eſſet aditus, inferiores primo loco examini ſubijciuntur. Sed tanta fuit Hadamari apud Imperatorē autoritas, ut omni ſucceſſu Reformatores illi fruſtrati, hoc labore ſuperſedere cogerētur: ut Luitprandus, Vuitichindus & Vrſpergenſis annotant.

Imperatorē poſtea in Italiam ſecutus eſt, cum alijs Germaniæ proceribus, ibique ſecundis eius nuptijs cum Adelheide Burgundiæ regina interfuit: ut hiſtoria Quedlinburgenſis teſtatur. Ludolphus uerò filius, nuptias iſtas non probans, comite

Friderico

Friderico Moguntino, patre inſcio in Germaniam redijt. Vnde poſtea nonæ inter patrem & filium exortæ ſunt turbæ. Nam Salueldiæ (quem funeſtum Concilijs locum ſcriptores appellant) filius contra patrem, cum principibus, inter quos & Moguntinus præſul fuit, fœdus inijt, ac cum copijs epiſcopo duce Moguntiam intrauit. Epiſcopus uerò Briſacum, belli euentum ibi quaſi de longè ſpectaturus, concedit. Imperator In Germaniam reuerſus, Moguнto exercitum ſuum admouet, eamque acriter oppugnat: ſed ciuium fortitudine ab oppugnatione propellitur. Filius tandem ſuis etiam uiribus diffidens, noctu excedens Mogunto, Ratisbonam pergit, quem pater eò uſque inſequitur: ac ciues fame & ferro ad deditionem, & filium, ut ſupplex ueniam petat cogit. Inter hoſce motus Fridericus Moguntinus uita fungitur, cum pontificatui præfuiſſet annis ferè quindecim, circiter annum Chriſti 954: ut Vuitichindus, Sigebertus & Vrſpergenſis teſtantur. Hæc aliquanto prolixius hoc in loco repetere uoluimus, ut extaret næuus Antichriſti, quantopere epiſcopi regnum Chriſti ſpirituale, cui præfecti erant, in mundanum conuerterint.

VVILHELMVS.

Poſt Fridericum, eccleſiæ Moguntinæ gubernationem Vuilhelmus, Otthonis Imperatoris ex Editha Angliæ regina filius, ſuſcepit. Ab Arnſtadenſi autem epiſcopatu eò translatum eum eſſe, ex uerbis ipſius, quæ Marianus Scotus & Trithemius in Chronico Hirſaugienſi in hunc modum referunt, conſtat. Anno Dominicæ incarnationis 954, indictione 12, beatæ memoriæ Dominus Fridericus, ſanctæ Moguntiacenſis eccleſię archiepiſcopus, 8 Calend. Nouembris obijt. Eodem uerò anno ego Guilielmus tantæ ſucceſsionis indignus, loco eius, cum conſenſu cleri & populi eiuſdem ſanctæ ſedis, 16 calend. Ianuarij, in loco Aranſtedi ſum electus, & 9 Calendis Ianuarij Moguntiæ ordinatus.

Huius præſulis conſilio Adelbertus monachus (quamuis non uerbi propagandi, ſed potius ægrè faciendi ſtudio id fiebat) Ruſsis deſtinatur epiſcopus. Sed poſtea eundem ob infelices ſuæ prædicarionis ſucceſſus inde redeuntem, familiariter ſuſcepit, ac plurima beneuolentiæ officia exhibuit: ut Reginonis continuator habet.

Ob prudentiam in rebus adminiſtrandis, & comitatem erga quoſuis celebratur. Ottho etiam pater, cum in Italiam contra Berengarium uocatus contenderet, omnem Francici regni gubernationem, & filiolum Otthonem, eius curæ commiſit. Quem cum pater poſtea Romam, regem ordinandum, per legatos accerſeret, ipſe pontifex regio comitatu eò deduxit: ut Schafnaburgenſis autor eſt.

Eam prouinciam cum annis 14 adminiſtraſſet, mortem obijt: iuxta Sigebertum, anno Chriſti 968.

HATTO.

Hatto, cognomento Bonoſus, cum Fuldenſium monachorum cœtui per duodecim annos non ſine magna laude præfuiſſet, in Moguntina ſede defuncto Vuilhelmo ſurrogatus eſt.

In pauperes crudelem fuiſſe, hæc plurimorum de ipſo narratio teſtatur. Nam famis tempore ingentem eleemoſynas petẽtium mendicorum copiam, in horreum quoddam amplum, quaſi ſua liberalitate eos alturus, concluſiſſe dicitur: ac igne ſubiecto, eos concremari iuſsiſſe. Horum cum in ipſis flammis ululatus audirentur, mures eſſe dixit epiſcopus: ſed tertio pontificatus ſui anno diuina eum ultio oppreſſit. Murium enim turba impetu in eum facto, tantis eum moleſtijs affecit, ut nuſquã ei tutus ab ipſorum morſibus daretur locus, quantumuis munitus. Turrim denique in ipſo Rheni flumine extruxit, ibi ſe liberum fore ſperàns. At beſtiolæ illæ tranſnatando Rhenum (mirabile dictu) turrim conſcenderunt, ipſumque epiſopum ſuis morſibus enecuerunt. Pontificis quoque nomen, parietibus & chartis inſcriptum, diuina ultione abraſerunt. Multis hæc quidem fabuloſa habentur: at turris illa, cui à muribus nomen eſt, in hunc uſque diem in Rheni flumine cõſpicitur, ac de tãta epiſcopi immanitate teſtimonium dicit: ut Honorius in Floribus, Martinus in Chronico, & Trithemius de rebus Hirſaugienſium referunt: Anno Chriſti noningenteſimo ſeptuageſimo, iuxta Marianum Scotum, & Schafnaburgenſem.

RVBERTVS.

Rubertus Dung, cum Moguntinæ ſedi poſt Hartonem annis ſex, uitæ & morum honeſtate præfuiſſet, uita functus, ſucceſſori locum dedit: ut Marianus Scotus & Schafnaburgenſis de eo ſcribunt.

VVILLEGISVS.

Villégiſus, quem Hermannus Gigas Vuihelmum uocat, humili loco, patre rhedario in Saxoniæ pago Stromingo natus, Ruberto anno 976 ſucceſsit.

Hic uirtute & prudentia adeò in iuuenili ætate excelluit, ut ab Imperatore Otthone, ad diaconi officium in aula eueheretur: quam prouinciam adeò fideliter adminiſtrauit, ut clandeſtinis, & maximè ſerijs deinceps adhiberetur in aula, de regno admini-

adminiſtrando conſultationibus; imò filiũ Otthonem III eius fidei & diſciplinæ Imperator tradidit. In ijs omnibus, cum plurimarum uirtutum ſpecimen edidiſſet præclarum, eiusq; laus in omnium ore uerſaretur, Moguntinæ ſedi magno omnium cum applauſu datus eſt epiſcopus.

Diuini cultus, qualis tunc quidem in uſu erat, maximè ſtudioſus fuit, eumq; pro uirili ampliare contendit ſeduló. plurimorũm enim monaſteriorum & templorum architectus extitit. Statim, poſtquam ad eos honores cõſcendiſſet, duo monaſteria, alterũ in honorem Martini, alterum uerò S. Stephani extruxit. In mõte etiã S. Disbodi, uel Hattonis uel Ruberti incuria collapſum, Dei cultũ reſtituit, canonicis in eum locũ introductis. S. Victoris quoq; cœnobiũ extra Moguntiam, cùm ædificiorum, tum bonorum amplitudine illuſtrauit. Ac denique eccleſijs ditandis, bonisque hinc inde acquirendis intentus fuit: Mariano Scoto & Trithemio in Hirſaugienſi Chronico teſtantibus. Maius autem templum Moguntiæ à Vuillegiſo extructum, ipſo conſecrationis die igne conflagrauit. Schafnaburgenſis.

Tunilanenſem, uel Dorlonenſem quoque eccleſiam, Vigero eius ditionis domino & comite rogãte, dedicauit. Quam paulo pòſt idem comes, cum omnibus reditibus S. Martino apud Moguntiam teſtamento legauit: ut Marianus Scotus indicat. Halberſtadiam ad eccleſiæ maioris conſecrationem anno 992 accerſitus, ſacræ illi actioni intereſſe non detrectauit: ut habet Quedlinburgenſis hiſtoria.

Magni nominis & autoritatis uirum apud omnes hominum ſtatus fuiſſe, argumento eſt, quòd poſt Otthonis II obitum, cum filius eiuſdem, qui patri ſuccedere à regni proceribus iuſſus erat, ſed tamen ratione ætatis, ad tantam negociorum molem minus erat aptus: totius Romani imperij curam & adminiſtrationem ſuſtinere, ipſumq; Otthonem III regem inungere cogitur. Trithemius.

Primus etiam in Moguntina eccleſia hanc dignitatem & accepit, & poſtea ea uſus eſt: quòd cum cæteris Electoribus ordinarijs, iuxta Otthonis conſtitutionẽ, Hẽricum Claudum Romanum Imperatorem elegit, conſtituit, ac conſecrauit.

Vt autem conditionem ſuam perpetua tenere memoria liceret, in parietibus ſui oratorij rotas depinxit ac ſuſpendit, hac inſcriptione: Vuillegiſe, prioris tuæ fortunæ memor, qui nunc ſis conſidera. Nemini autem aditus in conclaue illud patebat: unde grandem ibi theſaurum reconditum teneri, plurimi ſuſpicati ſunt. Intromiſſus aũt aliquando Heinricus Claudus Imperator, nihil præter rotas & literas pictas uidit: idque in uulgus poſtea ſparſit, ac ut pontifices Moguntini prioribus inſignibus duas rotas adijciant ſanxit: ut Nauclerus, Hermãnus Gigas, & Bruſchius de Epiſcopatibus annotant.

Mortuus eſt autem archiepiſcopus anno pontificatus ſui 36, qui fuit Chriſti 1011, & in S. Stephani æde ab ipſo extructa terræ mandatus. Idem.

RVODBERTVS DIACONVS.

Heinricus frater Otthonis Imperatoris, Ruodberti Moguntinenſis eccleſiæ diaconi opera, ex cuſtodia, qua ꝓpter rebellionem in Ingelheim detinebatur, elapſus, Francofordiæ fratri Imperatori natalem Domini celebranti, ad genua prouolutus, ueniam petijt: teſte Reginonis Cõtinuatore.

CVRIENSES.

VVALDO.

Vualdo Curienſis epiſcopus, anno 949 in uiuis eſſe deſijt: teſte Reginonis Continuatore.

HARDBERTVS.

Hardbertus, Vualdonis in Curienſi epiſcopatu iuxta eundem Cõtinuatorem ſucceſſor, unà cum Auguſtano epiſcopo, Otthone Imperatore, & filio eius Ludolpho, utrinq; in acie ſtantibus, iam iamq; parricidiali manu prælium committere in animo habentibus, ultrò citroque commeat, ſurſum & deorſum curſitat: ac ut tantis cladibus, & ſanguine cognato trucidando abſtineant, utriuſque aciei milites hortatur, & hac ratione utroſq; in officio continet: ut Auentinus lib. 4 Annalium ſcribit. Anno ſuæ gubernationis uiceſimo primo, qui fuit Chriſti 969, in uiuis eſſe deſijt. Bruſchius.

HVLDBOLDVS.

Huldboldo, qui poſt Hardbertum Curienſem ſedem tenuit, & omnibus ſucceſſoribus eius, telonium ad pontem Clauennæ perpetuò tenendum conceſsit Ottho ſecundus. Anno 988, mortem obijt: teſte Bruſchio.

VVALDO ALIVS.

Heinricus.

Temporibus Vualdonis, qui Huldboldum ſecutus eſt, Ottho III totam ciuitatem Clauennam ſub Curienſis eccleſiæ iure ac poteſtate eſſe præcepit: ut Bruſchius annotat. Vualdoni anno 995 defuncto ſurrogatur Heinricus, cuius breue admodum in ea functione fuit curriculum, iuxta eundem.

RVBILOCENSES, SIVE Eichſtadenſes.

VLFRIDVS.

Poſt Erchenuualdum, Vlfridus à clero Eichſtadenſi ſurrogatur epiſcopus, quam prouinciā annis 31 tenuit: ac quia Ludouico tertio, Cōrado primo & Heinrico Aucupi, Romanorū Imperatoribus charus erat, multa ſuæ eccleſiæ priuilegia ab eis Impetrauit. Idem, cum propter morbum Dingelfingenſi Synodo intereſſe non poſſet, legatos ſuos cōmiſit: ut Auentinus libro quarto annalium teſtatur. Obijt anno Chriſti 933, Calendis Ianuarij. Bruſchius.

STARCHANDVS.

Vlfridum ſequitur Starchandus in eadem ſede. Is omnibus bonis, præſertim S. Vlrico Auguſtano, propter uirtutum in ipſo elucentium chorum, gratus & charus fuit. Eccleſiæ etiam commodis & utilitati, tota eius adminiſtratio ſeruijt. Otthonem primum Hungaros bello petentem ſecutus eſt: & ad Lycum fluuium, ubi Imperator eos cæcidit, in pugna occubuit: ut Auentinus libro quinto Annalium refert. Bruſchius, in hoſtium manus eum ueniſſe, & ab ijſdem in Lyco flumine ſubmerſum ſcribit: idque factum eſt anno 965. cuius exuuias Vlricus epiſcopus Eichſtadium ferri, ibique honorificè terræ mandari curauit. Peractis amici exequijs, cum iam ad ſuos rediret Vlricus, & ad Altorf, locum eminentiorem, ex quo totam Eichſtetenſem ciuitatem intueri poterat, conſcendiſſet, uerſa ad urbem facie, dixit: Vale S. Vuilibalde, uale uir ſancte. Iuxta te enim, hominem in hac terra mihi amiciſsimum ſepeliui, nunquam poſthac Eichſtadium uiſurus. Vale, uale.

REGINOLDVS.

Reginoldus trium linguarum, & Muſices, aliarumque artium peritia inſignis, Otthonis autoritate poſt Starchandum Eichſtadenſi potitur epiſcopatu.

Sanctorum Nicolai, Blaſij, Vuilibaldi ac Vuunibaldi fratrum, uitas eum ſcripſiſſe, Bruſchius de epiſcopatibus Germaniæ teſtatur.

Eius gubernatio Eccleſiaſtica apud omnes laudem merebatur: multorumque liberalitatem, huius pontificis gratia, eccleſia Eichſtadenſis experta eſt. Nam à tribus Otthonibus ſibi in Imperio ſubſequentibus, haud uulgaribus immunitatibus, præter cæteras quas prius habuit, donata eſt. Iudittha etiam, Giſberti Lotharingiæ ducis filia, Bertoldi comitis coniunx, Bergæ monialium uirginum duobus ab Eichſtadio miliaribus, cœnobium magnificè extruxit: ipſamq; cathedralem eccleſiam Eichſtadij, argenteis & aureis monumentis inſignem, & admodum diuitem reddidit.

Anno Chriſti 999, epiſcopatus uerò ſui 24, die quarto Aprilis, uitam cum morte cō mutauit. Idem.

SARCOLOCHVS.

Godertus.

Cum Vdalfridus Eichſtatenſium epiſcopus, quo minus Dingelfingenſi Synodo intereſſet, morbo prohiberetur, nuncios ſuos Sarcolochum & Godbertum ſacrificulos, quos chorepiſcopos uocant, eò miſit. Auentinus lib. 4. Annalium.

CONSTANTIENSES.

NOTINGERVS.

Notingerus, ſeu Notingus, iuxta Contractum & Nauclerum: uel Notgerus, ut Flores Honorij habent, anno 919, defuncto Salomone, communi Conſtantienſis cleri ſuffragio, ex S. Galli cœnobio, ubi monaſticen profitebatur, ad Eccleſiæ gubernationem uocatur.

Vir ſanè doctus fuiſſe, ac in omni doctrinarum genere plurima ſcripſiſſe perhibatur: de quibus, in Euangelia ſecundum quatuor Euangeliſtas commentarios: cantiones quoq; nonnullas, quarum adhuc hodie in eccleſia Conſtantienſi uſus eſt: ac tropicos uerſus, ad poſteros ueniſſe, Honorius & Bruſchius teſtantur.

Commiſſam ſibi prouinciam tanta fidelitate & fructu adminiſtrauit, ut peractis eius exequijs, Huldericus Auguſtanus integrum triduum feſtum agi, ac preces ad Deū fieri præceperit: ut eiuſmodi præſulem, qualis hic fuerit, ſuę Eccleſię largiri uelit. Obijt autem anno Domini 935: regiminis uerò ſui decimoquinto. Idem.

CONRADVS.

Conradus comes de Altorf, ex illuſtri genere Guelforum natus (ut Nauclerus ſcribit) Notingeri domeſtica conſuetudine & inſtitutione fideli, à teneris annis familiariter uſus eſt. Poſt præceptoris uerò ſui obitum, S. Huldrichi & cleri Conſtantienſis uoluntate, eiuſdem Eccleſiæ gubernationem ſuſcipere iubetur.

Omne patrimonium, quod habuit ampliſsimum, in ædificiorum ſplendorem expendit. Varia enim templa, S. Iohannis, Pauli, Mauricij, pauperum quoq; & ad loca ſancta peregrinātium domicilia, de ſuo extruxit. Ex terra Sancta, quam uiſendi gratia perierat, tertia uice reuerſus, ſepulchrū Domini in Conſtantienſi æde, quod Hieroſolymitani illius formam ad amuſsim referret, adornari fecit: ut Bruſchius & Schedelius indicant.

Miraculis etiam clārum fuiſſe, ex Nauclero & Schedelio uidere eſt: qui in lecu Acronio ſiccis ipſum pedibus ambulaſſe, & in altari, cum Miſſam celebraret, cum uino araneam in calicem delapſam, ſine ullo ualetudinie detrimento ebibiſſe ſcribunt.

Epiſcopatum tenuit ennis quadraginta duobus. Mortem obijt anno Domini 976. Sub dio iuxta Mauricij templum, ut petierat, ſepultus.

GAMINOLPHVS.

Conradi defuncti ſedem accepit Gaminolphus: ſed & ipſe quarto ſui pontificatue anno uita functus, ſucceſſori locum dedit.

GEBHARDVS.

Gebhardus Vthonis comitis de Bregētz filius, qui ex aluo matris partus doloribus extinctæ, exectus fuerat, homo doctus & facundus, Gaminolpho in Couſtantienſi ſede ſurrogatur. Ie ſedulus Baaliſmi fuit propagator. Monaſterium enim Petershuſum quinquennij ſpacio à ſe confectum Benedictinis monachis repleuit. Conſtantienſi eccleſiæ plurima de ſuis bonie eſt elargitus. Zurzachij, ſui patrimonlj ſubſidio primariam extruxit ædem: ac quæ ad liberalem Deo ibi ſeruientium ſuſtentationem ſufficerent, benignè proſpexit.

Obijt anno Domini 996, cum præfuiſſet Eccleſiæ annis 16: ut Bruſchius & Hermanus Contractus referunt. Corpus eiue in nouo Petershuſij remplo cum tali epitaphio reconditum eſt:

Debita pars terræ fallentis tempora ſperne,
Et memorare uiæ, quam teſtatur cinis iſte.
Gentis honos noſtræ tacet hic, gentis dolor atq;
Præfuit hic urbi, cuncto ſed profuit orbi.
Hancq; Deo ſedem templi fundauit, & ædem.
Parti terrenæ Deus ignoſcens miſerere:
Redde uicem iuſtè, quia te dilexerat iſte.

ARGENTINENSES.

BALDRAMVS.

Baldram, Boius natione, uir probitatis & religiouis ſtudioſus, Reginhardo ſucceſſit, ordine uigeſimutquartus epiſcopus. Diſsidium inter ipſum & Argentoratenſee obortum fuiſſe, quòd Ludouicus ex Frácia pedem in Germaniam referens, diſſentientibus animis iu gratiā redactis, diremerit: Auentinus lib. 4. Annalium ſcribit. uerùm cauſas diſſenſionum non exprimit. Epiſcopatum renuit annis undecim. Obijt anno 906. ut Continuator Reginonis, & Bruſchius de Epiſcopatibus teſtantur.

OTBERTVS.

Arigerion & Berchtoldus duces, aduerſus Conradum regem Sueuiam ſuo iugo ſubijcere contendentes, in eius partium epiſcopos Immaniter ſæuiunt. A' quibus Otbertus Argentoratenſis, Baldrami ſucceſſor, ferro necatur: teſte Auentino libro 4 Annalium. Verùm Bruſchiue de Epiſcopatib. diuerſum annotat. Scribit enim, Otbertum in erce Rotenburgenſi, quo ſe ob crudelitatem Argentinēſium abdere compulſus fuerat, à duobus ſicarijs mercede ad hoc facinus perpetrandum conductis, interfectum eſſe, enno Chriſti 913, cum ſedem tenuiſſet annis ſeptem.

GOTFRIDVS.

Gotfridus, Caroli Craſsi ex ſotore nepos, menſe ſecūdo poſtquam Otberto ſucceſſeret, in uiuis eſſe deſijt: ut Bruſchius de Epiſcopatibus indicat.

RICHVVINVS.

Richuuinue frater Reineri ducis Arduēnæ & Vueſtraſiæ (Lazio teſte) poſt Gotfridum in præſulem Argentinenſem conſecratut, uir pietate & eruditione inſignis. Collegium Thomenſe intra mœnia Argentinæ, bonis auxiſſe ſcribitur à Bruſchio. Obijt anno ſui præſuletus decimo quinto, Chriſti 928.

RVTHARDVS.

Ruthardus natione Sueuus, Richuuini ſucceſſor, Imperatori Otthoni, Briſacum oppidum Alſatiæ armato milite cingenti, præſtò fuit. Verùm noctu Imperatore deſerto, tentorijs & ſarcinis relictis, clàm cum cæteris epiſcopis aufugit: ſeque Giſelberto & Euerhardo, qui contra Imperatorem in armis erant, adiunxit. Imperetor deuictis hoſtibus, in perfidos animaduertit epiſcopoe, ec Ruthardum in Corbeienſe cœnobium ad Saxones exulatum mittit. Inde poſt undecimum annum Imperatoris fauore liberatus, in priſtinum honoris locum reſtitutus eſt. Obijt anno Domini 950: ut Vuitichindus, Cuſpinianus & Reginonis continuaror indicant.

VTHO.

Vtho, perre Franciæ quodam comite Vthone, qui Hermanni Sueuiæ ducis ex fratre nepos erat, natus, Ruthardi locum accepit. Hunc literatum emantem fuiſſe inde apperet, quòd magna cura & diligentia libros hinc inde conquiri & comportari iuſſerit, qui adhuc hodie in bibliotheca Argentinenſi aſſeruantur. Biennio antequam ex hac uita decederet, propter negociorum onus, collegem Erchenbaldum aſſumpſit: ut ex Bruſchio uidere eſt. Obijt enno Chriſti 965, cum tenuiſſet ſedem illam annie decem & quinq;.

ERCHANBALDVS.

Erchanbaldus pijs ac honeſtis quidē, ſed

u lioris conditionis parentibus natus, ad Eccleſiæ gubernationem adſcitus ab Vthone (ut diximus) poſt obitum eius, ſedi omnium ore præeſſe iubetur. Hic uitas aliquot ſuorum anteceſſorum, haud ineleganti carmine deſcripſit. Obijt anno non ngenteſimo ſexageſimooctauo, teſte Bruſchio.

ſALDVS.

Erchanbaldus, in Argentinēſis eccleſiæ adminiſtratione Baldū quendā, hominem deuotū & probū, ſucceſſorem habuit: qui poſt duodecimum adminiſtratæ prouinciç annum in uiuis eſſe deſijt.

VVILDEROLPHVS.

Vuilderolpho Baldi ſucceſſori, Ottho II totius Alſatiæ adminiſtrationem, cū ipſe in Italiam iret, commiſit, anno Chriſti 980. Poſt quintum ab hoc tempore annum, Selt zenſe cœnobium ad littus Rheni conſecrauit. Anno pōtificatus ſui 17, qui fuit Chriſti 997, à muribus abſumptus dicitur: Bruſchio teſte.

ALEVICVS.

Aleuicus, monachus doctus & pius, Otthonis tertij autoritate, Augienſis abbas conſtituitur, anno 997. Sed eodem anno per eundem Imperatorem ad Argentoratē ſem epiſcopatū, Gregorio V Romano Pontifice eū conſecrante, promouetur: ut Hermannus Contractus & Bruſchius ſcribunt.

SPIRENSES.

EVERHARDVS.

Euerhardus, quem Auentinus Ænardū uocat, ex Vueiſſenburgenſi cœnobio ad Spirenſem epiſcopatum, poſt Amelricum, anno 894 acceſſit. Verùm anno pontificatus ſui decimo octauo, qui erat Chriſti 913, ab Arigerione & Berchtoldo fratribus, Sueuiam aduerſus regem Conradum in ſuam poteſtatem armis redigere conantibus, oculis, eo quòd partium Conradi eſſet, priuatur: ut Auentinus lib. 4 Annaliū, & Bruſchius annotant.

ALMERICVS.

Almericus trium Imperatorum, Conradi, Heinrici Aucupis, & Otthonis Magni temporibus, quibus & ſanguinis propinquate iunctus fuit, Spirenſi præfuit eccleſiæ: cui uel amplificandæ uel exornandæ nunquā ſuo ſtudio defuit. Cū tenuiſſet illā ſedem annis 31, uita functus eſt, anno 943.

REGINBALDVS.

Reginbaldus Hirſaugienſis cœnobij monachus, Sacrarum literarum ſcientia excellens, & pia ac honeſta conuerſatione inſignis, iuſſu Otthonis magni, Spirenſis creatur epiſcopus. Gratus etiam fuit Conrado Sapienti, qui telonia aliquot, tributa & decimas ei donauit: ac poteſtatem argentū cudendi, Ottone id comprobante, conceſſit. Præfuit Eccleſiæ ſuæ annis 15. Obijt anno 958.

GOTFRIDVS.

Ex monaſterio Vueiſſenburgenſi Gotfridus productus, ac in Reginbaldi locū à clero Spirenſi ſurrogatus epiſcopus, apud omnes tam infimæ quàm ſummæ ſortis homines plurimùm gratia & autoritate ualebat: ſed breue admodū eius fuit curriculum. decimoquinto enim menſe ab electione, in uiuis eſſe deſijt, anno 960: Continuatore Reginonis, & Bruſchio referētib.

OTGERVS.

Otgerus doctrina, prudentia & facundia excellens, ob ſingularem in negocijs expediendis induſtriam & felicitatem, Otthoni Magno à conſilijs erat. Verùm ſplendidarum aulæ moleſtiarum pertæſus, in Hornbachenſe cœnobium, ſuç tranquillitati & ocio cōſulens, ſe abdidit. Ibi cū aliquādiu delituiſſet, Ottho ad Spirenſis eccleſiæ clauū, defuncto Gotfrido, eum ſedere iuſſit. cum autem ſummam omnium rerum fidem ei haberet Imperator, à ſuo latere nunquam eum diſcedere paſſus eſt. In Italiam itaque contra Berengarium abiens, ſuo in comitatu eum deduxit. Romæ, contra Iohannem pontificem, nullo non turpitudinis genere infamem, Synodo celebrata, eius de cathedra Romana deiectionem, & Leonis ſucceſsionem, ſuo iuuit ſuffragio. Iohannes dignitate ſua exutus, ijs quorum autoritate præcipuè res acta ipſi uidebatur, clàm inſidias ſtruxit. In primis uerò Otgarius, quem gratia plurimùm apud Imperatorem ualere ſciebat, ipſi ſuſpectus erat. Eū itaque fortè captum, flagris & uirgis cædēdum ſuis ſatellitibus tradidit, poſtea in uincula coniecit: inde eum dimittere priùs noluit, quàm iuramento ſe obſtringeret, ſibi curæ hoc negocium fore, quò cum Imperatore in gratiam redire poſsit pontifex. Ea conditione tādem dimiſſus ex uinculis Otgerus, ad Imperatorem in caſtra redijt. Iohannes autem paulo pòſt uita functus eſt: ut Luithprandus, Continuator Reginonis, & Trithemius in Hirſaugienſi Chronico annotant.

Italicis motibus pacatis, Imperatorem in Germaniā pedem referentem, ſecutus Otgerus, ad ſuam eccleſiam redijt: ac cum ſe quieti iam tradidiſſet, ſuæque Eccleſiæ adminiſtrandæ operam impenderet, per legatos Romanos Imperatori Leonis Romani pontificis obitus nunciatur, qui ſucceſſorem poſtulatum uenerant. Imperator mox Otgerum Spirenſem, & Lizonem Cremonenſem Romam proficiſci iuſſit,

iuſsit, ut Imperatoria autoritate electioné noui pontificis iuuarent & confirmarent. Quo negocio feliciter expedito, & Iohanne Narnienſi in pontificiam ſedem collocato, Otgerus ad ſuos redijt: ut Reginonis Cōtinuator, & Auentinus lib. 4 Annalium ſcribunt.

Iohanne autem Romano pontifice non multo pòſt à Petro urbis præfecto in carcerem miſſo, Imperator ad pacãdos illos motus accerſitus, iterum in Italiam cum armato milite contendit, Otgero eum comitante. Quem cum ad quartum ferè annum Imperator ſecum in Italia detinuiſſet, tandem multis priuilegijs, quæ Spirenſi eccleſiæ cōceſsit, onuſtum ad ſuos remiſit. Domum uix reuerſus epiſcopus, in morbum incidit: quo poſt paucos dies expirauit, anno Chriſti 969.

BALDERICVS.

Vuerinbaldus, Hirſaugienſis monachus, pietate & uitæ integritate pręſtans, crebris Spirenſis cleri precibus ad epiſcopatum ſuſcipiendum poſt Otgeri obitum ſollicitatus, tanto ſe indignum iudicans honore, hoc reſponſi dedit: Si mihi animus fuiſſet mundi me negocijs inuoluẽdi, nunquã ſolitariam uitam, in qua nunc uerſor, appetiuiſſem: eligite uobis, quemcunq; uolueritis epiſcopum: ego nec poſſum, nec uolo etiam, hoc arduũ ſubire munus. Quare Baldericus quidam oblatam ſibi prouinciam adminiſtrandam ſuſcepit, anno 970. Is quoque tribus Otthonibus, qui eum ſępius ob eximiam prudentiam, & multarum rerum experientiam, in conſilia adhibuerunt, charus fuit. At ſub hoc canonici Spirenſes, qui arctiori diſciplinæ iugo conſtricti fuerant, unde & Regulares dicebantur, illud excuſſerunt: & abiecta uita & conſuetudine monaſtica, ſeculo ſe magis dederunt: ac diſtributis inter ſe ſuis reditibus, quiſq; ſibi de proprio domicilio & œconomia proſpexit. Quorum exemplo adducti Moguntini & Vuormacienſes, idem fecēre: ut Trithemius in Chronico Hirſaugienſi, & Bruſchius annotarunt. Obijt anno 987, cum Eccleſiam tenuiſſet annis decem & ſeptem.

SVB OTTHONE III.

RVPERTVS.

RVpertus generis nobilitate, uirtute & omnium doctrinarum ſcientia inſignis, ex Vueiſſenburgenſi monachorum collegio, à clero Spirẽſi, Imperatore, cui grata erat Ruperti conuerſatio, per literas id negocij apud clerum agente, Balderico ſubſtituitur. Huius pontificis fauore, Ottho Spirenſem epiſcoparum Lindesheimenſi oppido, cum omni ſua iuriſdictione donauit. Imaginem quoque Chriſti crucifixi, in qua uiua Imperatoris effigies ſculpta erat, in eadem eccleſia ſuſpendi fecit: Bruſchio teſtante. Præfuit Eccleſiæ annis 18. Obijt anno 1005.

VVORMACIENSES.

SVB CONRADO PRIMO.

RICHGOVVS.

MOrtuo Diethlaco, clerus Vuormaciẽſis in electione ſucceſſoris diſsidebat. Altera enim pars Luitherum abbatem Lorſenſem expetebat. Verùm Romani præſulis & Conradi Imperatoris autoritate, altera pars cleri Richgouum ſibi dari epiſcopũ obtinuit. triũ autẽ Imperatorũ temporibus, Cõradi nimirũ, Heinrici Aucupis, & Otthonis magni, quibus cũ magna ei familiaritas interceſsit, hac dignitate uſus eſt. Obijt anno pōtificatus ſui 36, qui erat Chriſti 950, ut Bruſchius habet. Sepulchrum eius hoc Epitaphio inſignitum eſt:

Ad ſuperos ciues Richgouo pectore diues,
In tumulo, lapidis mole grauante, iacet.
Qui paſtoris opus uenerandum Vuormaciani
Exegit, populis ergo colendus erit.

SVB OTTHONE I.

ANNO.

ANno natione Heſſus, in Treuirẽſi cœnobio ad S. Maximinũ ſtudijs monaſticis ab ineunte ætate imbutus, ob ſacrarum & prophanarum ſcientiam literarum haud uulgarem, morũq; honeſtatẽ, ab Otthone primo circiter annũ Chriſti 940, in Bergẽſi monaſterio iuxta Magdeburgum, abbatis munus primus obire iubetur, Trithemio in Chronico Hirſaugienſi teſtante. Inde poſt decimum annum, ob bene adminiſtratam prouinciam ad Vuormacienſem epiſcoparum per Imperatorem promouetur: cui pari diligentia & fide præfuit annis 24. Apud Imperatorem gratia & fauore plurimùm ualuit, ut Bruſchius habet. Obijt anno 974. In tumulo eius hanc inſcriptionem uidere licet:

Anno uir iuſtus, primo dilectus Othoni,
Ergo uirum multa concumulauit ope.
Anno magis regi ſummi ſed amatus Olympi,
Quocirca cœli regna beata colit.

SVB OTTHONE II, ET III.

HILDEBOLDVS.

HIldeboldus, frater germanus prædicti Annonis, Otthonis II cancellarius (ut hiſtoria Quedlinburgenſis habet) uir magnæ apud omnes regni proceres autoritatis & exiſtimationis fuit. Et quia pietatis quoq; & eruditionis laudẽ, qua fratre uix inferior eſſe putabatur, apud omnes merebatur, ab Otthone in defuncti fratris locum magno cùm populi tum cleri applauſu ſurrogatur: munere illo, quod in aula prius geſſerat, ſaluo ſibi

uo ſibi permanēte. Nā Hildeboldus epiſcopus cancellarius ſubſcripſit decreto Otthonis II, quo priuilegia monaſterij S. Vincētij extra muros Metenſes confirmantur: ut ex Metenſiū pōtificū Actis uidere licet. Solēni etiā & ſplendidæ illi dedicationi maioris eccleſię Halberſtadenſis interfuiſſe, in hiſtoria Quedlinburgēſi ſcribitur, anno Chriſti 993. Cū eccleſiam Spirenſem rexiſſet annis decem & octo, ex hac uita deceſsit. Exuuię eius in Newhuſen delatæ, ad S. Petri altare in ſumma æde hac tumuli inſcriptione reconditæ ſunt:

Hildeboldus amat fratri ſuccedere charo,
Sicut & officio relligione pari.
Haſſo prior natus fuerat, fuit alter & Haſſo,
Cultores ueri firmiter ambo Dei.

FRANCO.

Franco natione Heſſus, & generis & uirtutum gloria illuſtris, ac Otthoni III à conſilijs, Hildeboldo Spirenſi, Imperatoris iudicio, ea ſede non indignus ſuccedit. Imperator autem, quòd ſæpius felici eius cōſilio uſus fuerat, gratitudinis & beneuolentiæ erga hunc præſulem declarandę gratia, amplisſimam Lorsheimenſem abbatiam, ſub Spirenſis epiſcopi iuriſdictione, ab eo tempore perpetuò uoluit eſſe.

Cum aliquando Romæ ad Imperatorē, quem eò uſq; ſecutus fuerat epiſcopus, in familiari colloquio diceret, animū ſibi certo mortem intra paucos dies obeundā pręſagire: quæſiuit Imperator, quem ſibi ſucceſſorem ea ſede dignum dari expeteret. Ille, ut fratri ſuo Burchardo ij honores deferantur, rogauit. Quod Imperator ſe facturū data fide promiſit. Paulo pòſt Franco, nondum tertio ſui præſulatus completo anno, Romæ uita fungitur, anno 996. ibiq; cadauer eius magno omnium luctu terræ mandatur, referente Bruſchio. Eius tumulo tale Epitaphium affixum eſt:

Romam Franco pater cum rege meauit Otthone
Tertio, ubi ſoluit iura ſuprema neci.
Germanus ſancti Burchardi qui fuit: ambo
Pontifices plebis Vangionenſis erant.

ERPHO.

Peractis Romæ exequijs Franconis, Ottho Imperator, ut Romano pontifici morē gereret, neglecto Burchardo, quē ſe ſubſtituturum fratri ſanctè promiſerat, Erphonē Spirenſem epiſcopum cōſtituit: qui die ab electione tertio, ſubitanea morte concidit. Corpus eius iuxta Franconem depoſitū eſt hoc Epitaphio:

Præſulis Erpho capit faſtigia ſumma probati,
Officium moriens liquit & illud onus.
Tres uix ipſe dies gauiſus munere tali;
Cœleſtis patriæ munera læta ſubit.

RAZO.

Razo illuſtri familia natus, amicorum quos ſuę profectionis comites habebat Imperator, non poſtremus, cuius ſingularis fides ipſi ſæpius probata fuerat, Roma poſt Erphonis obitū Vuormaciā ab Imperatore mittitur epiſcopus. At hic quoq; cū in itinere ad Curiēſem urbē, die ab electione facta decimoquarto diuertiſſet, graui morbo pręter omnium opinionem corripitur, quo & paulo pòſt expirauit: ut Bruſchius indicat. cuius in ſepulchro apud Curienſes tale uidere eſt Epitaphium:

Pontificis baculum portauit Vuormaciani,
Bis ſeptem uiuens non niſi Razo dies.
Razo ſequēs ternum Romam properantem Otthonē,
Qui tunc diues erat, uix modò pauper eget.

AVGVSTANI.

SVB LVDOVICO III, ET Conrado Primo.

ADALBERTVS.

ADelbertus comes à Dillingē, monachus omni doctrinatū genere excultus, Muſices quoq; & artis canendi ſcientia inſignis, anno 904 Elbangenſis fit abbas: poſt annos uerò decē & ſeptem, Auguſtę epiſcopus cōſecratur. Dū in monaſterio adhuc eſſet, Arnulphi filium Ludouicum, qui poſt patrem Imperatoria dignitate potitus eſt, baptiſauit: ac cum iam adoleuiſſet, in pietatis & bonarum artiū ſtudijs, patris iuſſu imbuit. Sanctus quoq; Vdalricus, huius Adelberti domeſtica conſuetudine & inſtitutione uſus eſt. Cum autem totidē annis & epiſcopi munus geſsiſſet, mortē obijt, anno Chriſti 922: ut Bruſchius autor eſt.

HILTINVS.

Hiltino, quem Adelbertus ob negociorum molem, ante ſextum quàm ex hac uita decederet, annum ſibi collegam adiunxerat, à clero totū gubernationis onus, Adelberto mortuo, imponitur. Verùm decimoquinto menſe pòſt & ipſe uita functus eſt, anno 923, ut Bruſchius annotauit.

SVB HENRICO AVCVPE.

S. HVLDRICHVS.

HVldrichus ex primaria Sueuorum nobilitate de Kiburg & Dillingē natus, à primis annis in cœnobio S. Galli educatus, Vuaningo monacho haud uulgariter docto, præceptore uſus eſt: à quo, cum Grammatices & Latinæ linguæ ſtudio, Sacrarum literarum non mediocrem intellectū percepit. Adeò autem monachorum conuerſatione delectabatur, ut niſi ab amicis prohibitus fuiſſet, monaſticum habitū aſſumere non fuiſſet reluctaturus: ut Schedelius ſcribit. A' cōſanguineis poſtea Adelberto Auguſtano, ut domeſtica eius cōſuetudine & cōuerſatione frue-

ne frueretur, cõmittitur: qui perſpectis ingenii uiribus, ac prudentia ſingulari, in grauioribus negocijs obeundis eius opera uſus eſt. Miſſus igitur ab eo Romam; papæ adeò ſuam fidem & ſolertiam, quam in præſenti negocio, quod ſui epiſcopi nomine gerebat, probauit, ut in Auguſtana ſede poſt Adelbertum, eum non immeritò ſubſtitui poſſe cenſeret pontifex: ut Sigebertus autor eſt. At Huldrichus ad ſuum epiſcopum reuerſus, ne ambitionis fortè ſuſpicionem, ob Romani de ſe põtificis iudicium incurreret, relicta Auguſta, ſe ad patrios lares, ocio & tranquillitati ſe daturus, recepit. Anno uerò 923 defuncto Hiltino, Heinricus Imperator cognomento Auceps, ad occupandum Auguſtanum epiſcopatum eum reuocauit: ut Bruſchius refert.

Cum Arnoldus Boioariæ dux dominandi libidine adductus, Heinrico Imperatori rebellaret, S. Huldricho per ſomnum duo gladij oblati ſunt, quorum alter capulo caruit: quo ſignificabatur Arnoldi conatus, qui contra Dei uoluntatem regnum appetebat, irritoa & infelices forẽ: ut Nauclerus teſtatur.

Vngaris quoque ſub Otthone Magno totam Bauariam igni ferroque uaſtantibus, ipſemet Huldrichus, Imperatoris caſtra contra hoſtes ſecutus eſt: qui coniunctis uiribus non tam armis, quàm ratione & conſilio, hoſtes conciderunt: ut Phryſingenſis & Nauclerus habent.

Architectum etiã egit. nam Auguſtanam urbẽ, quę initiò anguſtis cõtinebatur limitibus, extẽdit: ipſumq; S. Afrę templũ, quod Vngari ſolo æquauerant, intra mœnia concluſit: ſuoq; de nomine, priori mutato, dici uoluit. Monaſteriũ etiã uirginũ in eo loco, ubi Ottho Magnus Vngarorum fuderat exercitũ, in perpetuã rei memoriã extruxit, quod Stephani nomine dixit: eo quòd Vngarorũ rex in bello ab Otthone captus, & ab Vdalrico baptiſatus, idem nomẽ acceperit: ut Schedelius & Bruſchius annotant.

Cum ad annum ætatis octogeſimumtertium perueniſſet, annis in epiſcopatu tranſactis quinquaginta, mortem obijt, anno noningenteſimo ſeptuageſimotertio. Funus eius Vuolffgangus Ratiſponenſis epiſcopus curauit: ut Hermannus Contractus & Bruſchius teſtantur.

SVB OTTHONE II.

HEINRICVS.

HEinricus, patre Burchardo comite de Geiſenhuſen, matre uerò Adelheide, Otthonis ex Heinrico fratre, nepte natus, eodẽ anno quo S. Hulderichus obijt, ab Ottone Magno in epiſcopatu Auguſtano ſurrogatur. Sequẽti uerò anno, cũ Otto filius patri in regno ſucceſsiſſet, epiſcopus & officij, ac beneficij ab Imperatoris patre in ſe collati immemor, cum Henrico Bauariæ duce imperij dignitatem ambiente, contra nouum Imperatorem coniurat: qui coniunctis ſuis uiribus, contra eum arma capiunt. ſed bello uicti, utrique in exilium abire iubentur. In gratiam poſtea receptus epiſcopus, in priſtinum dignitatis locum reſtituitur. Secutus autem Otthonis ſecundi contra Saracenos caſtra, in Calabria inter præliandum occubuit cum pluribus alijs epiſcopis, & Vuernero Fuldenſi abbate, ubi & Imperator ægrè hoſtium manibus elapſus eſt, anno 982: ut Hermannus Contractus & Schafnaburgenſis teſtantur.

SVB OTTONE III.

ETTICHO.

POſt Heinricum Etticho comes de Altorf, illuſtri Guelphonum proſapia oriundus, epiſcopatum regendum ſuſcepit: quẽ cum annis quinque ac ſex menſibus adminiſtraſſet, uita functus ſucceſſori locum dedit, anno noningenteſimo octuageſimo octauo: ut Bruſchius refert.

LVPOLDVS.

Lupoldus Auguſtanæ ſedis dignitatẽ poſt Ettichonem potitus, S. Huldrichum, oſsibus eius autoritate Iohannis Romani pontificis è terra erutis, in deorum numerum, Ethnica prorſus & uana ſuperſtitione retulit. Templum quoque Auguſtanum biennio antequam ex hac uita decederet collapſum, Adelheidis Otthonis Magni relictæ uiduæ liberalitate reparauit, ac denuò in D. Virginis honorem cõſecrauit. Solenni Halberſtadenſis eccleſiæ dedicationi interfuiſſe, ſcribitur in hiſtoria Quedlinburgenſi: obijt autem anno 996, ut Bruſchius refert.

GEBHARDVS.

Gebhardus Huldrichi temporibus in Auguſtana eccleſia diaconi munere fungebatur: uerùm propter literarum ſcientiam, ad Elbangenſis monaſterij gubernationẽ inde auocatur. Cui cum annis octo feliciter præfuiſſet, ad eccleſiam Auguſtanam, ut epiſcopi loco ſedeat, reuocatur: ut Trithemius in Chronico Hirſaugienſi, & Bruſchius annotarunt.

Vitam S. Huldrichi eum ſcripſiſſe, Bruſchius teſtis eſt: ſexto autem miniſterij ſui anno mortem obijt, Chriſti 1002.

VVIRCIBVRGENSES.

THIETO.

Poſt Rudolphum epiſcopatum Herbipolenſem Thieto, monachus doctrina & prudentia inſignis, ſuſcepit, anno Chriſti 908: quem omniũ cum admiratione & laude, Bruſchio teſte, annis 24. adminiſtrauit.

Nihil tamen rerum ipſius præclarè geſtarum in literas relatum eſt, niſi quòd ſummam ædem ſuo tempore igne crematam reparauerit. Obijt anno Chriſti 932, die 15 Nouembris.

BVRCHARDVS.

Burchardus Hirsfeldenſis cœnobij abbas, Heinrici Aucupis conſilio & uoluntate poſt Rudolphum duodecimus Herbipoli conſtituitur epiſcopus. Charus Otthoni quoque Imperatori fuit. Summi templi reparationem, à Thietone cœptam, ſtrenuè perfecit. Epiſcopatum tenuit annis nouē, menſibus tribus, diebus uerò uigintitribus. Obijt anno Chriſti 941, ut Trithemius, Schafnaburgēſis & Bruſchius annotāt.

POPPO.

Poppo, patre natus Vuirziburgēſi burggrauio, ab Otthone, cui ſanguinis ratione iunctus erat, in locum Burchardi defuncti, in ſede Herbipolenſi decimustertius ſurrogatur epiſcopus. Cæteris autem beneficijs, quæ Eccleſiæ præſtitit epiſcópus, hoc quoque annumerari debet, quòd priuilegium ab Otthone impetrauit: ut ab eo tempore clerus Herbipolenſis, defuncto epiſcopo, ex ſuo cœtu ſucceſſorem eligeret. Cum eidem eccleſiæ annis 19, menſibus 10 præfuiſſet, in comitijs Ratiſponēſibus mortē obijt, anno 961. Cadauer eius Herbipolin delatum, magno cleri ac populi fletu ſepulturæ traditum eſt: ut Reginonis Continuator & Bruſchius indicant.

POPPO IVNIOR.

Clerus Herbipolenſis, libertate noua ab Imperatore precibus Popponis conceſſa, uſus, Popponem iuniorem (ut eum Vrſpergenſis appellat) Otthonis primi ex ſorore nepotem, Herbipolenſem burggrauiū, epiſcopum ſibi elegit. Romanæ is Synodo cum plurimis alijs Germaniæ epiſcopis interfuit: ac Iohannis XIII deiectionem, Leonisq; ſucceſsionem, ſuo ſuffragio iuuit: ut Bruſchius teſtatur.

Otthoni II ad Imperij Romani faſtigiū euecto, Heinricus Boiorum dux dominandi cupiditate adductus rebellat, ſeque regem appellat: & ab Abraham Fruxinenſi epiſcopo Reginoburgij, in D. Heimerani æde, publico & ſolenni ritu inungitur. Verùm Ottho procerum conſilio Popponem epiſcopum Herbipolenſem, & Gebhardū magiſtrum equitum in Bauariam mittit, qui poſtularent ut Heinricus accepta fide publica, quàm celerrimè ſe ad Cæſarem conferret: ut Schafnaburgenſis & Auentinus libro 5 Annalium Boiorum referunt.

Cum annis 13, mēnſibus 4 fideliter ſuam functionem adminiſtraſſet, mortē obijt, anno Domini 984, die 24 Iulij: teſte Bruſchio.

HVGO.

Poppo iunior Hugonem quendam ex aula Otthonis ſecundi, cui à conſilijs aliquandiu fuerat, ſucceſſorem habuit. Pontificiæ hic religioni prorſus addictus fuit. Nam monaſterium S. Andreæ à Burchardo ædificari cœptum perfecit, ac monachis Benedictis inhabitandum conceſsit: quin & à Benedicto V, Romanæ ſedis præſule, ſancti Burchardi oſſa de terra effodiendi, ipſumque in diuorum catalogum referendī poteſtatem accepit. Oſſa ad nouum monaſteriū delata, ſuum ei nomen, Burchardi uidelicet, mutato priori, dederunt. Anno præſulatus quinto, menſe ſeptimo, uita functus eſt: Chriſti uerò 989, die 29 Auguſti: ut Bruſchius ſcribit. Extant de eo uerſiculi:

Hic præſul ſapiens, cunctis fuerat bene gratus:
Singula proſpiciens, conſtans, prudens, oculatus.
Tunc deſolatum clauſtrum ſub monte locatum,
Rebus & orbatum, diſciplina uiduatum
Ipſe reformauit, multisq; bonis releuauit:
Cenſum ditauit, cultumq; Dei renouauit.
Sacrum corpus cō tulit à tellure leuatum,
Auxiliante Deo, Burchardi clarificatum:
Feſtaq; tranſlati iubet omnia concelebrari,
Clauſtri præfati loculumq; perrenne uocari.
Illic conſtituit tunc fratres ſub monachatu,
Et ſic inſtituit ut uiuant abſq; reatu.

BERNHARDVS.

Bernhardus, quem alij & Beronowuardum uocant, comes à Rotenburga ad Duberum, decimusſeptimus Herbipoli epiſcopus, poſt Hugonem deſignatus eſt. Venerat is ex Pariſienſi ſchola ſub Lupoldo abbate, circa annum Domini 983, ad cœnobium Hirſaugienſe, in monachorū catalogū ſe ſcribi petēs. ibi cū aliquādiu cōmoratus eſſet, ac monachicas artes imbibiſſet, à Lupoldo Herbipolin ad S. Burchardi monaſteriū, nuper ab Hugone extructū, & nūc monachis replendū mittitur. in eo uitæ genere tum doctrina, tū uitæ ſanctitate adeò excelluit, ut ſede epiſcopali, omnium ſanorum iudicio non indignus, defuncto iam Hugone cenſeretur: cui & ſuccedere, ac Frācorum ſimul ducatum adminiſtrare (ut Lazius annotat) iuſſus eſt. Intra mœnia Herbipolis ſacellum quoddam S. Chiliani, ſuis & fratris Einhardi comitis ſumptibus, in magnificum extruxit templum, ampliſsimisque reditibus ditauit: quod in hodiernum uſque diem à nouitate retinuit nomen, ut Bruſchius habet. Anno 995 ab Ottone II Conſtātinopolin miſſus, pro Theophania coniuge, in itinere in inſula Eubœa defecit. ac in monaſterio, quod Politīca dicitur, ſepulturæ traditus eſt: ut Marianus Scotus, Hiſtoria Quedlinburgenſis & Lazius teſtantur.

COLONIENSES.

SVB HEINRICO I.

VVIGFRIDVS.

HErmanno defuncto, Vuigfridus Colonienſi præficitur ſedi: quã cũ annis uiginti nouem, iuxta uitas Colonienſium, adminiſtraſſet, uita functus eſt.

SVB OTTHONE I.

BRVNO.

BRuno, Otthonis Magni frater germanus, quarto ætatis anno, Baldrico Traiectẽſium epiſcopo erudiendus traditur: ubi cũ prima Grãmatices rudimenta mediocriter percepiſſet, Prudentium legere à præceptore iuſſus eſt: cuius carmen adeò ei arriſit, ut autoris lectione exaturari non poſſet. Reliquorum præterea poetarum, hiſtoricorũ, philoſophorum, ac ſacrarum literarum lectione non minus delectabatur. Nullũ denique erat liberaliũ ſtudiorum genus, uel in Latina uel Græca lingua, quod ipſius ingenij captũ excederet. Ob tam felices ſtudiorum progreſſus, & prudentię opinionẽ, quę in eo eximia erat, ab Otthone Magno adhuc adoleſcens è ſcholis in aulam uocatus, tantum pietatis, ſapientiæ & iuſticiæ ſpecimen edidit, ut quaſi uiuum illarum uirtutũ exemplar in ipſo intueri liceret.

Defuncto uerò Vuigfrido, plebs Coloniẽſis ſolatio deſtituta (omnia enim in Occidentis partibus tum bello ardebant) Brunonem magnatum & cleri conſilio ſibi deligit epiſcopum. Mittuntur itaq; ad aulam Imperatoris, ex ſanctiſsimo ſenatu quatuor ſummi uiri, totidemque laici, quorũ dexteritas & fides plebi perſpecta erat, poſtulatum ſibi Brunonẽ epiſcopum dari. Imperator precibus eorum annuens, cum Colonienſi ſede, Lothatingię quoq; ducatum eius fidei & curæ ſua autoritate cõceſſit: quam à latronum tyrannide liberatam, adeò legibus conſtrinxit, ut ſumma ratio, ſummaque pax illis in partibus locum tenerent: eumq; pontificis (inquit Vuitichindus) ſummi, ac ducis magni uidimus officium gerentem. ac ne quis eum culpabilem ſuper hoc dixerit: cum Samuelem ſanctum, & alios plures, ſacerdotes pariter legamus, & iudices. Vuitichindus lib. 1 & 2. geſtorum Saxoniæ.

Synodicam ſuam epiſtolã per Hadamarum Fuldenſem abbatẽ Romã miſit ad Agapetũ papã, in qua & fidei & electionis reddidit rationẽ: appellatusq; eſt in Romana curia, Conſors & cõciuis Apoſtolorũ, princeps ac propagator Domini pręceptorum. Hadamarus Roma diſcedens, pallium Brunoni offerendum à pontifice accipit: ut Rogerius in uita eius ſcribit.

Diuini cultus, qualis hoc quidem ſeculo in uſu fuit, & diſciplinæ ſtrenuus fuit propagator & exactor. Plurimos enim Normannorum in ipſius prouincia paſsim uagantium, Holſatos, Danos, Nortalbingos, & Dithmarſos, Chriſtianæ religionis & imperij iugo colla ſubmittere coegit: ut Cranzius in Saxonia libri tertij capitẽ duodecimo, & Heinricus de Erfordia, teſtantur.

Diuerſitatem quoq; ſacra peragendi, in tota ſua prouincia correxit, ac ut eadem ubique eſſet ratio conſtituit. Luxum quoque ueſtium, tam apud clerum quàm plebem cohercuit, ſuo exemplo eis pręeundo. Nam molles & delicatiores ueſtes, quibus pro regia dignitate ab ineunte quidem ætate uſus fuerat, mutauit: ac inter ſatellites auro gemmisq; nitentes, ipſe uiliori ueſte indutus inceſsit.

Monaſteriorum præterea & reliquiarũ cura nõ poſtrema ipſi fuit. Morũm enim in cœnobijs degentium cenſor extitit acris, ac ignauum fucos pecus à præſepibus (ut loqui ſolebat) abigi præcepit. Ipſa etiam ædificia uetuſtate ruinam minitantia, reparauit: nouaq; templa & monaſteria extruxit, inter quæ Pantaleonis maximè inſigne fuit: eaq; ampliſsimis donis ac putridis ſanctorum oſsibus, ſuo ſtudio Roma Coloniã uſq; translatis, ornauit: ut Sigebertus & Rogerius in uita eius ſcribunt. O præclara in tanto uiro pietatis teſtimonia.

Porrò Ragineriũ comitem Montenſem, eo quòd bellorum tuba exiſteret, apud Valentianas captum, & perpetuo exilio damnatum à Brunone Agrippinẽſi archiepiſcopo, ac Lotharingiæ duce, Sigebertus refert.

Nec pretereundum nobis hoc in loco eſt, quod Auentinus annotat: hunc Brunonem archiepiſcopum, fratris Auguſti fretũ autoritate, inter primos fuiſſe, qui Reipublicæ munia obierint: cum hactenus epiſcoporũ ſtudium fuiſſet, ſacras docere literas.

Anno autem pontificatus ſui duodecimo, qui fuit Chriſti 961, cum in Franciam contenderet, diſſentientes animos ſuorum nepotum, Lotharij regis & filiorum Hugonis, reconciliandi gratia, Compendij febre corripitur. inde regreſſus Remos redit: ibique cum ſibi moriendum eſſe animaduerteret, omnia quæ habebat bona, teſtamento Colonienſi legat eccleſiæ. paulo pòſt morbi uehementia expirat. Corpus eius per Theodoricum Remorum epiſcopum Coloniam delatum, in templo Pantaleoni ſacro terræ mandatur. Epitaphiũ eius tale uidere eſt circa ſepulchrum, ut Rogerius indicat:

Fundite corda preces, lachrymoſas mittite uoces,

Ecce pater patriæ conditus in ſilice.
Regi progenies terras memoranda per omnes,
Bruno pacificus, uir bonus atq; pius.
Archos antiſtes cui clara Colonia ſedes
Viſus erat, cunctis charus ubiq; fuit.
Offendit tenebras lux uiuaciſsima tetras,
Inuida lingua tacet, laus modò aera placet.
Non fuit hic mundus tam raro munere dignus,
Raptus ab hoc æuo iam fruitur Domino.
Idus Octobris quinto, præſul duodenus
Vitæ conceſsit, ſpes comes alma fuit.

VOLCMARVS.

Brunoné ſecutus eſt Volcmarus, qui poſt quartum annum mortem obijt: ut Trithemius & Schaſnaburgenſis ſcribunt.

GERO.

Gero Volcmari ſucceſſor, illuſtri quadã comitum familia apud Saxones natus, cũ Dithmaro fratre duo cœnobia: alterũ Munchennuenburg, alterum uerò in Gladbach extruxit. Trithemius de rebus Hirſaugienſium, & Saxoniç Chronicon.

SVB OTTHONE II.

VVARINVS.

De Vuarino, quem Cranzius Vualramũ uocat, ſcribitur, quòd Geronem ſuum anteceſſorem ectaſi correptum, uiuum ſepelierit. Eius facti poſtea pœnitens Romam adijt, papalem ſatisfactionem expetitum. Cui, ut monaſterium aliquod collapſum reficiat, iniũgitur. Reuerſus itaq; domum, S. Martini cœnobium reparauit, ac Scotis perpetuò inhabitandum dedit. Colonienſem ſedem tenuit annis 9. Obijt anno Chriſti 985. ut Cranzius in Metropoli libro 3, capite 45: & Trithemius in Hirſaugienſi Chronico reſtantur.

SVB OTTHONE III.

EVERGERVS.

VVarini locum ſortius eſt Euergerus, ſeditq; annis 15: ut uitæ epiſcoporum Colonienſium teſtantur.

SAXONIAE DOctores.

BREMENSES, SEV Hamburgenſes.

SVB LVDOVICO.

HOGERVS.

ADelgarius Hamburgenſium archiepiſcopus, cum iam ætatis ratione tantã negociorũ in ſuo regimine ſibi incũbentiũ molẽ, aduerſariorumq; impetus ſuſtinere non poſſet: Hogerum Corbeienſem monachum, laborum ſibi ſocium adſciſcit: quo huius miniſterio ſuffultus, ipſe magis tolerabilem agere ſenectutem poſſet. Sed Adelgario anno 909 mortuo, totum regiminis onus Hogero incubuit. Qui mox ordinationem tanquam ſuffraganeus Bremenſis, per contentionem à Colonienſi archiepiſcopo ſuſcipere coactus fuit: qui Formoſi papæ conſtitutioni iuſiſtens, Bremenſem eccleſiam ab Hamburgenſis archiepiſcopi iuriſdictione auulſam, exploſis multorum principum & Imperatorum, Stephani quoq; & Sergij Romanorum põtificum ipſi conceſsis priuilegijs, in Tribunenſi Synodo (ut ex ſuperiori ſeculo uidere eſt) ſuo iugo ſubeſſe per fas & nefas obtinuerat. Potentia enim Colonienſis præualebat: ac tanta erat rerum in Italia & Germania perturbatio, cum utrinque de Imperatoria dignitate diſceptaretur, ut cauſam pro ſuo iure agere non poſſet Hogerus. Pallium tamen, ne prorſus de ſuo iure deceſsiſſe uideretur, à Sergio Romano impetrat: ferula autem paſtorali, à Ludouico imperatore Arnolphi filio donatur.

Diſciplinæ Eccleſiaſticæ in ſua functione ſeueriſsimus ac diligentiſsimus fuit exactor, quemuis paterno complectens affectu. Monaſteria ſuæ fidei commiſſa, ſæpe intempeſta nocte iter faciendo, fratribusque minimè attẽdentibus, inuiſit, ne quid à uera pietate alienum, per incuriam monachorum obreperet: ſuæ autem Eccleſiæ præfuit annis ſeptem, ut Cranzius in Metropoli lib. 2. capite 24: & libro 3, capite 1. indicat.

SVB CONRADO I.

REGINVVARDVS.

CAtalogo Hamburgenſium epiſcoporum poſt Hogerum, Reginuuardus quidã inſeritur: quis autem ille fuerit, qua'ue ratione ad illum dignitatis gradum aſcenderit, nuſquam extat. Nec annum integrum in eo tranſegiſſe, inde facilè colligi poteſt, quòd comitijs anno quinto Conradi regis, quo & Hogerius mortem obijt, celebratis, interfuit Vnno Hamburgenſis epiſcopus: ut Cranzius in Metropoli libro 3. cap. 4. ſcribit.

VNNO.

Mortuo Reginuuardo, de conſenſu omnium, tum cleri tum populi, in locum eius Ledradus Bremenſis chori præpoſitus ſurrogatur. cum autem ad Imperatorem Conradum, ferulam paſtoralem peritum contenderet, itineris comitem ſibi adiũgit Vnnonem, eiuſdem eccleſiç diaconum. Ledradus in conſpectum Regis admiſſus, Vnnone quoq; adſtãte, negocium ſuum, ac quid peterat, exponit. Imperator ſine ſua autoritate electionem factam moleſtè ferens (ſibi enim id iuris reges hoc ſeculo ſaluum eſſe uolebãt) poſthabito Ledrado, adſtanti diacono Vnnoni ferulam paſtoralem, quam manu tenebat, offert, eúq; epiſcopi munus ſua autoritate gerere uoluit. Sicq; Ledradus

dus ſpe ſua deiectus, nec non multo rubore ſuffuſus, Inde diſceſsit.

Fuit Vnno ob corporis deformē habitū omnibus initio contemptui: uerùm poſtquam ad tantos honorū gradus præter ſuā aliorumq; opinionem diuina uoluntate cōſcendiſſet, fide, māſuetudine & dexteritate, qua in ſua functione erga quoſuis utebatur, omnium amorē, fauorem & beneuolētiam ſibi non modò conciliauit, ſed & penitùs deuinxit. Ipſis etiam ſub quibus uixit Imperatoribus, Conrado & Heinrico charus fuit, qui debito honore & reuerentia eum proſecuti ſunt: ut Cranzius teſtis eſt in Metropoli libro tertio, capite quinto: qui eundem ſolenni Principum conuentui quinto anno Conradi Imperatoris habito interfuiſſe indicat.

Guormoni Daniæ regi impio, qui Saxonum fines religionis cauſa acrius infeſtârat, Heinricus primo impetu tantū terrorem incuſsit, ut abiectis armis pacem peteret. Hac occaſione Dania pacata, Vnno Hamburgenſis ſuæ uocationis memor, multiſque alijs religionis & ueræ pietatis ſtudio præſtantibus uiris ſtipatus, Danos adijt, ac in ijs conuertendis plurimùm laborauit. Regem quoq; Guormonem, crudelitate in uiros religioſos inſignem, magno animo aggreſſus eſt ſua prædicatione: uerùm laterem in ipſo conuertendo lauit. Filium tamen Haroldum Chriſto lucratus eſt, qui & liberam ipſis prædicandi, Daniſq; fidem Chriſtianam recipiendi poteſtatem dedit. Huius præſidio munitus Vnno, omnes Danorum inſulas peruagatus, uerbum Dei euangelizauit: & quos fideles captiuos illic offendit, in fide corroborauit.

Porrò conſtitutis in Dania rebus Eccleſiæ, ordinariſque ſacerdotibus, apud Heroldum, ne ſuo eos patrocinio unquam deſereret, multis precibus & monitionibus inſtabat. Tandem commoda oblata nauigatione, mare Balticum traijciens, ad portum primariæ regni Suetici urbis Byrcæ appulit, ibique plurimos fideles Chriſto reddidit. Rebus ibi quoque feliciter & ex uoto Deo benedicente peractis, ad ſuos redire epiſcopus animo uoluit: ſed ægritudine corporis prohibitus, mortem ibidem obijt. cuius corpus in Byrca oppido terræ mandatum eſt: ut Helmoldus in Chronico Slauorum libro primo, capite octauo: & Saxo Grammaticus libro decimo Danicæ hiſtoriæ ſcribunt. Cranzius in Metropoli libro tertio, capite ſexto, indicat, diſcipulos eius corpore defuncti Vnnonis Byrcæ relicto, ſolum caput ipſi reſectum, ac Bremam delatum, in eccleſia ſancti Petri ſepelijſſe. Obijt anno incarnationis Domini nongenteſimo trigeſimoſexto, cum in pontificatu exegiſſet annos ſedecim: ut ijdem teſtantur.

ADELDAGVS.

Adeldagus nobili familia ortus, conſanguineus & diſcipulus Adaluardi Verdenſis epiſcopi fuit. Ex Hildeſemenſi autem eccleſia, ubi officiolum quoddam geſſerat, ob ſingularem prudentiam, uitæque integritatem, quæ in iuuenili ætate eminebant, in aulam ab Imperatore Otthone Adaluardi conſilio accerſitur, & à ſecretis, ſeu (ut nos hodie uocamus) cancellarius eſſe iubetur. Porrò tam grata & iucunda Imperatori erat Adeldagi conuerſatio, ut rariſsimè à ſuo latere eum diſcedere pateretur: ipſiusque præ cæteris, in rebus maximè arduis, quibus ſemper adhibebatur, conſilium ſæpiſsime præualuit.

Mortuo autem Vnnone Hamburgenſi epiſcopo in Suecia, quò propagandi ſtudio doctrinam cœleſtem (ut diximus) abierat, Otthonis primi autoritate eidem præficitur epiſcopatui. Ferulam itaque paſtoralem ab Otthone Magno, pallium à Leone VII: manus uerò impoſitionem à Moguntino archipræſule accepit. Idem tamen munus, quod prius in aula Otthonis primi ſuſtinuerat, etiam deinceps, cum iam epiſcopum ageret, ac duorum ſequentium Otthonum temporibus ipſi incubuit: eiusque ſolius conſilio, tantorum Imperatorum aulæ regebantur. Magna enim felicitate domi foriſque in negocijs peragendis ornatus erat: ut Cranzius in Metropoli libro tertio, capite decimoſexto, de eo ſcribit.

In primis Agapeto Romano pontifici charus fuit, ob propagandæ religionis ſtudium ad uarias gentes. Is enim huius archipræſulis tempore omnia priuilegia Hāburgenſi eccleſiæ à Romanis pontificibus Gregorio, Nicolao, Sergio olim conceſſa, ſua autoritate rata eſſe nunc etiam uoluit: ac Adeldago liberam poteſtatem ad omnes Septentrionis partes, Pontificia autoritate epiſcopos conſtituendi, dedit. Metropolis Cranzij lib. 3, cap. 17.

Fidelis autem paſtoris officia in Eccleſiaſtico munere animo ſuo uoluens, non tantum de ijs qui in Hamburgenſi eccleſia ſuæ fidei erant commiſsi, curam egit: ſed & exterarum gentium non minorem rationem habendam cenſuit. Victo itaque Haraldo Daniæ rege ab Otthone, circiter annū Domini 948, & ad ſuſcipiendū baptiſma, Chriſtianęque religionis ſtudium coacto, Adel-

acto, Adeldagus anno pontificatus ſui duodecimo, plurimos in Daniã epiſcopos miſit, Haroldum Sleſuicum, Leſdagum Ripã, Rembrandum Aruſiam: quibus & inſulares commendauit eccleſias in Fionia, Selandia, Scania, & Sueonia. Haricũ, Stercolphum, Folchbertum, Adelbertũ, Merha, & plures alios, quibus nullæ tum temporis certæ ſedes, ob rei nouitatem, conceſſæ leguntur. Cranzius in Metrop. lib.3.cap.38.

Et Francofordiæ, quò cum Imperatore ob natalis Domini feſtiuitatem commigrârat, anno 960, Libutio cuidã S. Albani monacho epiſcopi munus ad Rugos demandauit: ut Continuator Reginonis annotat.

Omnem etiã mouit lapidem, ut ſua eccleſia præ reliquis emineret. quare ut uicini aliquot epiſcopi (quos Suffraganeos uocant) ei ſubeſſent, ab Imperatore obtinuit. Dania enim ciſmarina, quæ & Iulia dicitur, in tres diuiſa epiſcopatus, Hamburgenſi, ſtudio Adeldagi, ſubijcitur. In Metropoli lib.3, cap.17.

Romam uſq; Imperatorem ad Berengarij tyrannidem reprimendam, ac Iohannis pontificis uitam ſceleſtam corrigendã, ex Germania euocatũ ſecutus eſt: ibiq; Synodo, in qua pontifex damnatur, intereſt: ut Continuator Reginonis & Crantzius teſtantur.

Otthone autem in Italia ob negociorum molem diutius commorante, Adeldagus, cuius cõſilio cuncta gerebantur, integrum quinquennium à ſua abfuit eccleſia. Ouiculæ igitur ſui paſtoris ſolatio deſtitutæ, crebrò per nuncios & literas eius reditum expetunt. Is ab Imperatore, quamuis difficilem admodum ſe prius præbuiſſet, tandem redeundi ad ſuos facultatem impetrat. Abeũti Imperator Benedictum, quem Romani ſine ſuo conſenſu pontificem ſummum per tumultum creârât, commendat: eumq; ut ſecum in Saxoniam deferat exulatum, iubet. Hunc Adeldagus honorificè quidem & ſplendidè, uſque ad uitæ finem apud ſe Hamburgi retinuit: ut Crantzius in Metropoli libro tertio, capite uigeſimo indicat.

Falſorum numinum cultorem, & fidelem Baaliſmi propagatorem egit. Nam magna reliquiarum copia, quas Romæ acceperat, onuſtus Saxoniam ingreſſus eſt: quas in omnes eccleſias ſuas diſtribuit, & coli præcepit.

Monaſteria duo ocioſorum hominũ fundauit, alterum uirginum in Heslinge, alterum uerò uirorum in Phryſia: quibus non tantũ de neceſſaria, ſed etiam ſuperflua uitæ ſuſtentatione proſpexit.

Pauperum, quo ſanè laudem aliquã præ ſuis anteceſſoribus meretur, magnam curam habuit. Bremenſe enim xenodochiũ adeò facultatibus & reditibus auxit, ut præter quotidianos hoſpites, adhuc uiginti quatuor in eo poſſent ali pauperes. Crantzius in Metropoli libro tertio, capite uigeſimotertio.

Ipſam quoq; ciuitatem Bremenſem, duro iudiciariæ poteſtatis iugo preſſam, immunitate & libertate, cuiuſmodi reliquæ finitimæ fruebantur ciuitates, donari, ab Imperatore impetrauit. Crantzius lib. tertio, capite 16.

Certamen ei fuit cum Brunone Colonienſis eccleſiæ præſide: qui Otthonis Imperatoris fratris germani autoritate fretus, Bremenſem eccleſiam ſui eſſe iuris aſſerebat, eamq; ab Hamburgenſi auellere conabatur. Verùm Adeldagus in tanto apud Imperatorem & pontificem Romanum erat precio, ut Bruno quantũuis acer & uehemens, in eo negocio operam & oleum perderet.

Quin & Otthoni, Aldenburgum epiſcopatui Magdeburgenſi propter gentium illarum cognationẽ adijcere conanti, Adeldagus reſtitit: ac pro ſuo, in medium de ea re antiquis Imperatorum prolatis teſtimonijs, fortiter defendit & obtinuit, eoq; loci pro ſuo arbitrio epiſcopum conſtituit: ut Crantzius in Vandalia libro 2, capite 30 & 34 narrat.

Obijt Adeldagus anno pontificatus ſui quinquageſimo quarto, Chriſti 988, ſub Otthone III. teſtis eſt Crantzius in Metropoli lib.3, capite 39.

LIBENTIVS.

Libentius, natione Italus, Adeldagum Roma ad ſuos redeuntem ſecutus eſt, quẽ animã agens ſibi ſucceſſorẽ dari anxiè petebat. Erat enim Libentius omni doctrinarũ genere excultus: caſtitate præterea, temperantia & humilitate inſignis: ac in omni uitæ curſu Adeldagi ſui anteceſſoris ueſtigijs inſiſtere, omnibus uiribus contendebat. Archiepiſcopus igitur factus, ab Otthone III uirga, à Ioanne Romano pontifice pallio, ordinatione uerò à ſuffraganeis ſuſcepta, totum ſe religionis ſtudio dedit: ac ſi plurimos Chriſto in ſuo miniſterio lucrifacere contingeret, glorioſum ſibi fore duxit. Vandalos itaq; ſæpius inuiſit, ac ueram ſalutis uiam eos edocuit. Cæterùm cum malicia temporum ipſe tantas obire nõ poſſet moleſtias, maiorum exemplo, legatos, uerbi diuini propagandi gratia non ſolùm ad finitimas, ſed ad exteras quoq; gentes miſit. Ac cùm Sueno Daniæ rex tum in ſuos ſubditos, Chriſtianam doctrinam amplectentes, tum alias uicinas gentes ferro & igni ſæuiret, ma-

ret,ma-

ret, magnasque de ijs prædas ageret, nec precibus aut muneribus placari poſſet, ſui quod erat officij Libentius fecit. Nam gladium Eccleſiæ diſtringens, effecit ut princeps eius uaſtationis, per annos ſeptuaginta ſit integer in ſepulchro repertus: donec Adeluardi miniſterio, quem Albertua Hãburgenſis archiepiſcopua miſit, ſolueretur à uinculis. ſolutione facta, in cineres redactus eſt: ut Cranzius libro tertio, capite 42 & 48 in Metropoli refert.

Pauperibus etiam & infirmis ſua opera & liberalitate nunquam deeſſe uoluit: quorum curam ſuo ex fratre nepoti Libentio commendauit, ut ijſdem neceſſaria ſuppeditaret: quod officium & ipſe olim nomine Adeldagi in urbe Bremenſi geſſerat, teſte Cranzio in Metropoli libro tertio, capite 23 & 42.

Certamen ei fuit cum Bernario Verdenſi præſule, de Ramſola prædio, quod Verdēſis epiſcopatus includebatur limitibus: eaq; de cauſa id ſub ſua poteſtate uolebat eſſe epiſcopus. Miſſo igitur ad Romanum pontificem, utis litem dirimat, de utriuſque conſenſu, Oddone legato: pontifex Hamburgenſis epiſcopi iuriſdictioni id ſubeſſe ſua autoritate cõfirmauit, eo quòd Anſgarius quondam epiſcopus ex incendio urbis Hamburgæ elapſus, ibi ſubſtiteris, oratoriū extruxerit, plurimasq; ſanctorum reliquias eò repoſuerit. Anno autem Chriſti 1013 in uiuis eſſe deſijt Libentius. Cranzius in Metropoli libro 3, cap. 48.

ALDENBVRGENSES.

MARCO.

Ottho Magnus deuictis, & ad fidem Chriſtianam conuerſis Danis, omnes belli uires in Slauos ſibi rebelles, & ueræ religionis hoſtes conuertit: quos uno prælio in tantas anguſtias redegit, ut & tributum pendere, fidemq; recipere ſponderent. Aldenburgū igitur epiſcopalem conſtituit ſedem, cui primum Epiſcopum præfecit Marconem, uirum uenerabilem, omnē Obotritorū terram uſq; ad Panim fluuiū, & urbem Deminū ei ſubijciens. Sleſuicū quoq; ſub eodem pontifice eſſe iuſsit. Verū poſt Marconis obitū, proprio epiſcopo hanc ciuitatem donauit. Marco ſuę ſibi functionia conſcius, nullos non labores ſubijt, ac uerbi prędicatione apud concreditam ſibi gentē indefeſſo ſtudio inſtitit, eamq; ſacro baptiſmatis fonte abluit: ut Helmoldus de Slauis cap. 12 teſtatur. Obijt põtificatus ſui anno decimonono: ut Holſatiēſe Chronicon habet.

EOVVARDVS.

Eouuardus, ordinatione prius ab Adeldago Hamburgenſis eccleſiæ archiepiſcopo ſuſcepta, Marconis anteceſſoris ſui ueſtigijs inſiſtens, plurimos Slauorum ad fidē Chriſtianam ſuſcipiendam perduxit. Ac multa huius pontificia temporibus, in terra Vuagirorū templa extructa ſunt. Epiſcopatui præfuit annis decem & quatuor: ut ijdem teſtantur.

SVB OTTHONE III.

VVAGO.

VVagonem tertium Aldenburgenſiū præſulem, non infimæ ſortis hominem fuiſſe, inde conſtat, quòd Billug Obotritorum regulus, ſororis eius, ob formæ præſtantiam, nuptias ambierit. Quam epiſcopus, multis licet reclamantibus, uiro inculto & agreſti uirginem ſpecioſiſsimæ formæ copulari indignū fore, ſpe diſseminādi Euangelium Chriſti per omnem illam ditionem, ei matrimonio iunxit. Ex ijſdem poſtea natam Hodicam monialibus, quæ Mechelburgæ degebant, adhuc iuuenculam Vuago præfecit abbatiſsam. Inde frater uirginis, odio religionis & nouercæ, occaſione arrepta, patrem de repudianda coniuge, pontificis ſorore, ne uidelicet hoc exemplo peregrinus ille mos in ijs terris inoleſceret, ſollicitauit. Parens intempeſtiuo filij cõſilio motus, & coniugem & religionem abijcit. Quę res deinde occaſionem inimicitiarum inter pontificem & Regulum præbuit. Billug enim bonis eccleſię inhians, religionis plantationem retardauit, ac Slauis, ut ſuo exemplo fidem abijciant, autor fuit: & niſi Bennonis Saxonię ducis autoritas obſtitiſset, ad pugnam peruentum eſſet: ut Helmoldus in Chronico Slauorum cap. 13 & 14 ſcribit.

EZICO.

Quartus Aldenburgenſium epiſcopus, ab Adeldago Hamburgenſi in extrema ſenectute conſtituto, poſt Vuagonis obitum, conſecratur Ezico. Horum quatuor pontificum Aldenburgenſium temporibus, Slaui in fide perſtiterunt, eccleſiæ in Slauania ubique erectæ, monaſteria uirorum & mulierum Deo ſeruientium conſtructa ſunt plurima. Teſtis eſt magiſter Adam, qui geſta Hamburgenſis eccleſiæ pontificum conſcripſit: qui cum commemoret, Slauaniam in duodeuiginti pagos diſpertitam, affirmat, præter tres, omnes ad fidem Chriſti conuerſos: Helmoldo teſte in Chronico Slauorum, capite 14.

MARCVS EPISCOPVS *in Vallersleue.*

Heinricus Imperator canonicorum examen ex Angaria Vueſtphaliæ, in Vallersleue Saxoniæ oppidum transtulit: quibus

bus Marcum eruditione & pietate inſignẽ, epiſcopum dedit. ac fuit is primus & ultimus eius eccleſiæ antiſtes. Poſt huius enim obitum, Ottho Imperator epiſcopalem ſedẽ Magdeburgum tranſtulit: ut Saxoniæ Chronicon habet.

MAGDEBVRGENSES.

ADELBERTVS.

Magdeburgenſem urbem Ottho Magnus, ſuo & Chriſti iugo belli uirtute Vuandalis & Slauis ſubiectis, conſilio Editthæ religionis ſtudioſæ fœminæ metropolim conſtituit: eiusq́ue loci epiſcopo hos quinque epiſcopatus ſubeſſe uoluit, Merſeburgenſem, Cicenſem, Miſnenſem, Brandenburgenſem, & Hauelbergenſem. Aldenburgenſem uerò, qui etiam Imperatoris iudicio ſuperioribus accenſeri debebat, Adeldagus, cuius autoritas apud Imperatorem ſumma erat, ſui ut maneret iuris, obtinuit.

Magdeburgenſi igitur ſede Albertum monachum ſanctitatis nomine celebrem, ex Treuirenſi cœnobio S. Maximini accerſitum (ut Trithemius in Chronico Hirſaugienſi ſcribit) primum dedit archiepiſcopũ, anno Chriſti 971. Qui cum fideliter annos circiter tredecim ſuo munere perfunctus eſſet, multosq́ue Slauorum ſalutari prædicatione, de uera ſalutis uia inſtruxiſſet, calculi doloribus expirauit: ut Helmoldus, & Cranzius in Metropoli lib. 3, cap. 28, & 37 teſtantur.

OTHRICVS.

Succeſsit Adelberto Othricus, ſuo ſeculo ob eximiam eruditionem celeberrimus, cuius laus etiam auditoribus ſuis, ad ſummos honorum gradus aſpirandi magna occaſio fuit. Hoc enim qui præceptore uſus fuerat, cæteros rerum ſcientia præcellere omniũ opinione iudicabatur. Verùm poſt electionem, Romam confirmationis gratia contendens, in itinere defecit: ut Saxoniæ Chronicon, Cranzius in Metropoli lib. 3, capite 37, & Trithemius in Hirſaugienſi Chronico annotant.

GISELERVS.

Giſelerus, uel Hiſillarius iuxta Schafnaburgenſem, uir facũdus, prudens, & aulicorũ motũ peritus, ope Annonis Vuormacienſis epiſcopi, pietatem, candorem & induſtriam eius coram Imperatore Otthone magno ſummis euehentis laudibus, in aulam uocatur, ac diaconi munus ſubire iubetur. Quam prouinciam cum probè adminiſtraſſet, Merſburgenſem epiſcopatum poſt Boſonem ſortitus eſt, anno 974, ordinatione à ſuo archiepiſcopo Adelberto Magdeburgẽſi acceptà: ut Cranzius in Metropoli teſtatur.

Ad epiſcopalem dignitatem à ſecundo Otthone euectus, ambitionis & auaritiæ ſtudium inſatiabile, quæ hactenus in ſinu clàm fouerat uitia, detexit. Viuo enim ipſo adhuc Adelberto, ſua ſorte minimè contẽtus, ad archiepiſcopatum aſpirabat: quem ut aſſequi poſſet, mala admodum fide ſuo functus eſt munere. Immunitates enim & bona ſuæ eccleſiæ uicinis epiſcopis, Cicenſi, Miſnenſi & Halberſtadenſi, quibus cum magna ipſi neceſsitudo interceſſerat, uel diuendidit, uel pignori oppoſuit. Argentum itaque undecunque per fas & nefas corraſum, & in ſuos aliquando uſus conuertendum ſibi repoſuit: quædam uerò ſibi, Magdeburgenſi ſcilicet eccleſię, ſi res ex uoto ſuccederet, donaturus, bona reſeruauit. Denique ſuum epiſcopatum ad tantam omnium rerum inopiam redegit, ut reditus, qualeſcunque adhuc ſupererant, epiſcopo alendo non ſuppeterent. Poſt Othrici itaque obitum, rem, ambitionis ſtimulo incitatus, integris aggreditur uiribus, ac cardinalium prius grege ſibi magna auri ui conciliato, ad archiepiſcopatum Magdeburgenſem conſcendit, circa annum Domini 982. Cæterùm Merſburgenſem ſedem, cui annis præfuerat undecim, diebus 20, in monachorum collegium mutatam, in ſua poteſtate retinuit, cui Adericum Bergenſem monachum præfecit abbatem: ut habet Chronicon Merſburgenſe.

Verùm tertius Ottho cum huic pontifici minus faueret, ad Romanum pontificem Syluestrum ſimoniæ eum accuſat, quòd & largitionibus ad archiepiſcopatum perueniſſet, & pręter conſuetudinem toti Germaniæ incognitam, duobus ſimul præeſſet epiſcopatibus. Giſelerus in Romana curia comparere iuſſus, ſuæ cum diffideret cauſæ, morbum ſimulabat. Interim Sylueſter uita fungitur.

Completis in Magdeburgenſi cathedra annis nouendecim, ex hac uita Giſelerus quoque deceſsit, anno Chriſti 1004. cuius cadauer in ſumma æde ibidem terræ mandatum eſt.

BOZO MERSBVRGENSIS.

Bozo illuſtri familia in Bauaria natus, ab ineunte ætate monaſticis ſtudijs in cœnobio S. Emerani apud Rariſbonenſes deditus fuit: ſed ob religionis ſtudium, & ingenij præſtantiam, Otthonis magni diaconus factus eſt. Data poſtea ab eodem Imperatore optione, ut inter tres epiſcopatus, Merſburgenſem, Cicenſem & Miſnẽſem, quem mallet, ſibi eligeret, Merſburgẽſem perijt: ſicq́ue eius eccleſię omnium primus factus eſt epiſcopus.

Sorabis,

Sorabis, quorum magna adhuc multitudo in ſua diœceſi, loca illa circa Muldam, Elſterum, & Neiſs fluuios incolebat, uerbū ſalutis Bozo per interpretes (ipſe enim eius linguæ ignarus erat) prædicaſſe dicitur: ſed parum gratiæ ab incultis & pertinacibus reportauit populis.

Imperator uerò, qui plurimum ipſi tribuebat, regia eum atce, nobili Romanorū Claudij, Druſi, & Neronis Germanici opere, cui à Marte nomen inditū erat, donauit.

Poſtremò, cum in pontificatu biennium ferè compleuiſſet, ſuorum deſiderio ductus, in patriam commeauit: ſed morbo in reditu correptus, antequam ad ſuos rediret, expirauit. Corpus eius Merſburgū delatum, honorificè in templo S. Laurentij reconditum eſt: ut in Merſburgenſi Chronico ſcribitur.

HVGO CICENSIS.

Hugo primus autoritate Otthonis Magni, Cicenſis eccleſiæ epiſcopus, & ab Adelberto Magdeburgenſi (iuxta idem Chronicon) conſecratus, celeberrimæ Halberſtadenſis eccleſiæ, cum plurimis alijs archiepiſcopis, epiſcopis & abbatibus, intereſt dedicationi, anno 992. ut hiſtoria Quedlinburgenſis habet.

BVRCHARDVS *Miſnenſis.*

Primus Miſnenſium epiſcopus Burchardus, Adelberto Magdeburgenſi parêre iubetur ab Otthone magno: ut ex Chronico Saxoniæ conſtat.

HAVELBERGENSES.

DVDO.

Primus Hauelbergenſis eccleſiæ epiſcopus Dudo, archiepiſcopo Magdeburgenſi ab Otthone fundatore ſubijcitur: ut habet idem Chronicon.

HILDERICVS.

Hildericus eiuſdem ſedis epiſcopus, dedicationem maioris eccleſię Halberſtadenſis iuuit, anno Chriſti 992. ut in hiſtoria Quedlinburgenſi annotatur.

OVODOLINVS *Brandenburgenſis,*
IOROANVS *Borenenſis.*

Hi duo primi ſuarum eccleſiarum epiſcopi per Otthonem cōſtituti, Adelberti Magdeburgēſis imperio ſubeſſe cogūtur. Chronicon Saxoniæ.

HILDESHEIMENSES.

SVB LVDOVICO III. *& Conrado I.*

DETHARDVS.

DEthardus abbas Hirſueldenſis, nonus Hildesheimenſis eccleſiæ præſul, poſt Sehardū, qui eam annos circiter 40 rexerat, factus eſt: ut Trithemius in Chronico Hirſaugienſi refert. Nihil autem memoria dignum geſſit, cum tamē ſatis longo tempore, annis nimirū uiginti duobus, iuxta Trithemium, ſuæ eccleſiæ præfuerit, præterquam quòd aureā tabulam in ſumma æde, munus ſanè pontifice dignum (ut Crantzius ait) diuæ uirgini conſecrauit: lib. 3, cap. 11 Metropoleos. Bruſchius annos uiginquinq; ei adſcribit. obijt anno 956.

SVB OTTHONE I. & II.

OCHVVINVS.

OChuuinus, abbas cœnobij Magdeburgenſis, in regimine eccleſiæ Hildesheimenſis, Dethardo ſuccedit: ut Trithemius & Crantzius in Metrop. lib. 3, cap. 34 teſtatur.

Superſtitioni & auaritiæ deditus fuit. Nam Romam gratia ſalutandi pontificem profectus eſt: ac in reditu oſſa S. Epiphanij, quæ Papię colebantur, ad ſuam eccleſiam tranſtulit, iiſq; propriū iuxta ſummā ędem extruxit ſacellum. Geiſenheimenſe oppidum ſuæ diœceſi ſubiecit: Bruſchio teſte.

Canonicorum etiam luxui ne quid deeſſet, conſtituit, ut certis diebus, quorum ſedecim ſingulis annis definierat, uinum eis exhiberetur: ut idem annotat. Præfuit eccleſiæ ſuæ annis triginta, ut Crantzius & Bruſchius habent. Obijt anno 986.

SVB OTTHONE III.

OSDACHVS.

OSdachus Augiēſis monachus, Ochuuino in abbatia Magdeburgenſi, & poſtea etiam in Hildesheimenſi functione ſucceſsit: ſed cum quartum in pontificatu ageret annum, qui erat Chriſti 990, uita perfunctus eſt: iuxta Bruſchium, & Saxoniæ Chronicon. Verùm Trithemius & Crantzius, cum annis 29, tum uerbo tum exemplo, ſtrenuè commiſſam ſibi eccleſiam rexiſſe ſcribunt.

GERHARDVS.

Oſdachum ſecutus eſt Gerhardus, qui poſt quartum ſuæ electionis annum, mortem obijt: ut Saxoniæ Chronicon habet. Hunc orationis gratia Romam iniſſe, & in reditu apud Longobardos mortē obijſſe hiſtoria Quedlinburgenſis teſtatur.

SVIDBOLDVS *presbyter,*
BODO *diaconus.*

Gerhardo Romam eunti, itineris comites fuēre Suideboldus presbyter, & Bodo diaconus: ut eadem habet hiſtoria.

HALBERSTADENSES.

SVB LVDOVICO *& Conrado.*

SIGISMVNDVS.

SIgiſmūdus in Hirſaugienſi cœnobio, monaſticis ſtudijs aliquandiu imbutus, ad Halberſtadenſis eccleſiæ gubernacula ob eximiam & prudentiam & eruditionem uocatur, temporibus Arnulphi Imperatoris: ut Trithemius in Hirſaugiēſi Chron. teſtatur.

Huius epiſcopi conſilio, Heinricus Auceps Imperator Hatburgin ex Vitikindi ſtemmate natam, cui ſanguine iunctus erat: & quia eam uirginem monialem ſibi matrimonio iunxiſſet, repudiauit, quaſi matrimonium hoc legibus contrariũ eſſet, ut epiſcopus dictitabat: ut ex Mersburgẽſi Chronico uidere eſt. Obijt Sigiſmundus anno pontificatus ſui trigeſimo, qui fuit Chriſti noningenteſimus uigeſimus ſextus.

SVB OTTHONE I.

BERNHARDVS.

Sigiſmundo ſucceſsit Bernhardus ſeptimus eius loci epiſcopus, natione Saxo, ex nobili burggrauiorum Magdeburgenſium familia, teſte Cranzio, natus.

Diuturnum & uehemens ipſi cum Imperatore Otthone certamen fuit. Nam cum Ottho precibus & conſilio cõiugis ſuæ Editthæ, quæ Albis flumine admodũ delectabatur, urbẽ Magdeburgenſem (quæ in eum uſque diem piſcatorijs caſis, ac uili quadam arce burggrauiorum ſede conſtabat) ſplendidioribus ædificijs exornaſſet, nundinis eam, quò mercatoribus eò commeandi facultas eſſet, donauit. Ac uidens Imperator locum negociationibus eſſe per commodum, de religione ibi non tantum plantanda, ſed eam urbem metropolin deſignandam, animo uoluit. Vandali præterea non tantum finitima, ſed & longius diſſita incolentes loca, religionis gratia cateruatim eò confluebant, ita ut terra illa uix eos ſuſtinere poſſe uideretur (ager enim Halberſtadenſis ad ipſa urbis Magdeburgicæ mœnia ſe extendebat.) Imperator itaque amicè cum Bernhardo Halberſtadenſi præſule egit, ut de ſuo agro portiunculã aliquam nouo cederet epiſcopatui. Ille epiſcopatum ſibi, non ut quicquam ei detrahatur, ſed ut eius cõmodis fideliter proſpiciatur, concreditum aſſerens, precibus Imperatoris locũ non dedit. At Imperator, cũ nec precibus nec placida actione quicquã poſſet, regia autoritate agendũ ſtatuit. Epiſcopũ itaq; capi, ac Quedlinburgę in uinculis detineri iuſsit, ea ratione eius animũ nõnihil frãgi poſſe autumans. Sed epiſcopus quiduis ferre potius, quàm de ſuo decedere iure, paratus erat. Nec hac ratione Imperator, qui captiuitatis diuturnitate epiſcopũ ęquiorẽ ſibi futurũ ſperabat, quicquã profecit. Aderat fortè dies Dominicæ cœnę ſacra. ibi epiſcopus ornatũ, cuius in ſacris peragẽdis uſus erat, in carcerem ſibi afferri iuſsit. Quo cum indutus eſſet, Imperatorẽ etiã uocari præcepit. Qui cũ aliud reſpõſi ab epiſcopo iã nõnihil emollito ſe reportaturum ſperaret, ſtatim comparuit. Ibi epiſcopus in hæc uerba prorupit: (quod & ſuprà recitauimus, uerùm hic propter hiſtoriæ ordinem repetendum eſt) In nomine ſupremæ Trinitatis, anathematizo te Rex, omnesq; tuarum partium, quòd manũ inieceris, & captiuũ detineas Chriſtũ Domini. Ac p omnẽ diœceſin regi ſacris interdictũ ab epiſcopo, Crãzius in Saxonia lib. 4. cap. 7. & in Metropoli lib. 3. cap. 10, indicat.

Imperator initio quidẽ hoc epiſcopi fulmen ludibrio & riſui habuit: uerùm poſtea rem altius perpendens, ad ſe reuerſus eſt: ac dimiſſo ex cuſtodia præſule, ueniã ab eo petere non erubuit, nec deinceps ei moleſtus fuit. Hoc uerò pontifice mortuo, omnia Imperatori ex uotis ſucceſſerunt. Cranzius in Metropoli lib. 3, cap. 10. De ſuo patrimonio monialium uirginũ congregationẽ in Hadmersheim fundauit epiſcopus, quibus primo loco germanam ſororem præfecit: ut Bruſchius autor eſt.

Obijt anno pontificatus 48, Chriſti 974: ac in S. Stephani æde, quã ſplendidioribus exornauerat ędificijs, ſepultus eſt: Cranzio & Bruſchio teſtantibus.

HILDEVVARDVS.

Ab Hermanno filij Otthonis pręceptore, cui Imperator Saxonię gubernationem, cũ ipſe Italiam ad compeſcendos ibidem motus petere cogeretur, demandarat, Bernhardi defuncti locũ tenere iubetur Hildeuuardus comes de Vuerle, ac Halberſtadẽſis eccleſiæ, ſub Bernhardo anteceſſore præpoſitus. Ottho ab Italia, altero ab Hildewardi electione anno, reuerſus, Hermãni conſiliũ probauit: ac epiſcopi ſucceſsionẽ ratã haberi uoluit: ut in Saxoniæ ſcribitur Chronico.

Habetur Hildewardi epiſtola ad Alberonem Metenſium epiſcopum, qua petit ſibi communicari partem de ſanguine B. Stephani, ac portiunculam de oſsibus ſanctæ Glodeſindis.

Ab hoc epiſcopo Imperator, id quod à Bernhardo huius anteceſſore nec minis nec precibus (ut dictum eſt) extorquere potuit, facilimè impetrauit: ut Crãzius in Metropoli lib. 3, cap. 31 ſcribit.

Adelheidem Otthonis tertij ſororem, cœlibem inter uirgines Veſtales expetentẽ uitam, Hildewardus ſacro uelamine, pluribus epiſcopis aſtantibus, cinxit.

Hoc etiam epiſcopo pręſidente, celebris illa Halberſtadenſis eccleſiæ dedicatio, à duodecim epiſcopis, ut Apoſtolorũ numerus repræſentaretur, facta eſt.

Vltimo pontificatus ſui anno, uirginum cœlibum monaſterium in Stitterlingeborg extrui fecit: ut in Hiſtoria Quedlinburgenſi uidere eſt.

Anno Chriſti 996, pontificatus uerò ſui 24, Hildewardus peſte, quæ tum erat

ſæuiſsi-

ſæuiſsima, extinctus: in Saxoniæ Chronico ſcribitur.

VVESTPHALIAE Doctores.

MIMIGARDEVORDENſes, ſiuè Monaſterienſes.

VVILHELMVS.

VVilhelmus, uir ſimplex & religioſus, paſtor plebanus in Catzenhuſen, hac ratione ad epiſcopalem dignitatē in eccleſia Monaſterienſi conſcendit: Imperatorū aliquis uel Ludouicus uel Conradus, ceruum in uenatione inſecutus, longius à ſuis ſatellitibus receſſerat: & dum in denſiſſima ſylua, locorum ignarus, in multam noctem oberraret, fortè in hunc paſtorem incidit, ibiq; hoſpitium petit. Qui cum magni nominis uirum eſſe facile animaduerteret, perbenignè eum recepit, & pro ſua tenuitate tractauit. Iuſſus aūt ab hoſpite ſplendido aliquid petere paſtor, corrigiam de ceruina pelle, qua cinguli loco uti poſſet, ſibi dari petijt. Annuit petitioni ſtolidæ Imperator. Sed breui interiecto tēporis ſpacio, Bertoldo Monaſterienſi epiſcopo mortuo, in locū ipſius hunc paſtorē ſubſtituit. Nihil prætere de eo memoria dignū, aut quanto tēpore eccleſiæ præfuerit, in Annales relatū eſt: teſte Crantzio in Metrop. lib. 2, cap. 29.

RICHARDVS.

Richardus præter regium ſtemma, quod ex Anglis ducebat, etiam ſacrarū literarum ſcientia & morū integritate inſignis, Vuilhelmi defuncti locum in Oſnaburgēſi ſede accepit. Lis ei fuit cū præpotenti quadā in ſua diœceſi familia, cui Meinhouele cognomen erat, quæ ſuperbè & contumaciter ipſi reſiſtebat, dum epiſcopi dominium auertere à ſe conaretur: addebatq; hoc epiſcopi aduerſarijs animū, quod ipſum Imperatoris ope, qui bello uel Bohemico uel Vandalico occupatus longius tunc aberat, deſtitutum ſciebāt. Verùm Richardus modeſtia & manſuetudine, quàm armis eos frangēdos magis conſultū fore iudicans, amicè eā litē compoſuit. Crantz. in Metrop. lib. 3. cap. 15.

RVMOLDVS.

Rumoldus, qui Richardum ſecutus eſt, Ioſephi Aegyptij exemplo, Vueſtphalia ob rei frumentariæ penuriam grauiter laborante, ſuo ſubſidio plurimos iuuit. Crantzius ibidem.

HILDEBOLDVS. Dodo.

Nonus hunc in ordine Monaſterienſium præſulū ſecutus eſt Hildeboldus, cui Dodo ſucceſsit. Quorū uterq; in ſua gubernatione in id ſedulò incubuiſſe dicitur, ut domi foriſq; perpetuæ laudis memoriā mereretur. Crantzius ibidem.

SVB OTTHONE I.

SVEDERVS.

MOnaſterienſi eccleſiæ poſt Dodonem, Suederus Halberſtadenſis eccleſiæ cœnobita, ut Quedlinburgenſis hiſtoria habet, tanta fide, induſtria & pia conuerſatione præfuit, ut omniū iudicio, qui ſanctorū catalogo inſeratur, dignus ſit habitus. Idem libro 3, cap. 35.

THEODORICVS.

Vt ſuam eccleſiam, cui poſt Suederū præerat, diuitijs & reditibus amplis auctiorem redderet, manibus pedibusque laborauit Theodoricus: teſte Cranzio in Metropoli lib. 3, cap. 46.

MINDENSES.

SVB LVDOVICO.

ADELBERTVS.

DE laude Adelberti ſexti Mindenſiū epiſcopi, paucisſimi extant uerſiculi, apud Crāzium in Metropoli lib. 3, cap. 13.

Liberat Eccleſiæ depulſis uulpibus agrum,
Nec iam ſchiſmaticus uorat ouile lupus.
Non dubitat forti pater obuius ire leoni,
Maxilliſq; graues inſeruiſſe manus.

BERNHARDVS. LIDARIVS.

EVERGISVS.

Bernhardi, qui Adelberto in Mindenſi ſede ſucceſsit, breue quidem, ſed admodū inſigne extat encomium apud eundē Cranzium in Metropoli lib. 3, cap. 18.

Sanctus & electus Bernhard ſit ſeptimus heros,
Herculis exemplo, mundi ne corruat axis
Hic habet, atq; humeris grande retentat opus.

Quid ad hanc laudē, ſi uera eſt, addi poſſet, cum ſanctus & electus fuerit, & Eccleſiam iamiam minitantē ruinam ſuis humeris fulcitam ſuſtinuerit? Huic Lidarius quidā temporibus Conradi Cæſaris ſucceſsit, cui Euergiſus: de quibus nihil præter ſola nomina extant, Cranzio teſte cap. 24, & 27 libri 3 Metropolêos.

SVB OTTHONE.

HELINVVARDVS.

DEcimus Mindenſium præſulum Helinvuardus, uitę puritate & doctrina pręſtans, Euergiſum ſecutus eſt. Is ut maiori pompa res perageretur, ad ſuæ Eccleſiæ dedicationem, Dudonem Padebornenſem, & Drogonem Oſnaburgæ epiſcopum, Mindam accerſiuit: qui ut hominis ſuperſtitionem, ipſi quoque ſuperſtitioſi alerent, præſtò ei fuēre, ac in honorem Gorgonij, Laurentij & Alexandri, maximo cleri & populi concurſu eccleſiam conſecrarunt. Sexto autem poſt dedicationem anno, qui erat Chriſti 958, ex hac uita deceſsit. Extāt de eo uerſiculi apud Cranzium in Metropoli libro 3,

cap.32.qui teſtimonium perferunt, qua exiſtimatione apud omnes fuerit, præſertim apud populum ſui paſtoris amantem:

Hic ſublimatus in ordine pontificatus,
Moribus ornatus, doctus uitaq; beatus.

LANDOVVARDVS.

Landovuardus, undecimus Mindenſis eccleſiæ præſul, omnium primus ab Imperatore Otthone Magno regalia ſuſcepit: cui & precioſam de ligno hebeni ferulam Imperator obtulit, anno 961. Crantz. teſte.

Interfuit epiſcopus Romanæ Synodo, ubi eximium illud Antichriſtianæ ſedis (ſi uitijs laudem Romanorum pontificũ exiſtimare uelis) decus deponitur, ac Leo ipſius locum tenere iubetur: ut Trithemius in Hirſaugienſi Chronico annotat.

Extat quoddam eius encomium, uerſibus ineptis ſcriptum: ſed quia qualecunq; de eo teſtimonium ferunt, libuit huc adſcribere ex Crantzij Metrop. lib.3, cap.33.

Præſul Landuuardus, moribus redolens quaſi nardus:
Gregem non tardus ſeruat uigilans quaſi pardus.
Carnem caſtrauit, hoſtem mundum ſuperauit:
His bene peractis, conſcendit ad agmina lucis.
Famelicos pauit, ſitibundis pocula lauit.

SVB OTTHONE III.

MILO.

Milo, Landovuardi ſucceſſor, ab Otthone III, anno 992, poteſtatem in quodã ſuo oppido Vuedegenborg monachorum collegium extruendi accepit: anno uerò Chriſti 999 ex hac uita deceſſit.

Huius quoq; pontificis eximiũ duobus uerſiculis extat encomium apud Crantziũ lib. 3 Metropoleos, cap.47.

Hoc mundi commune iubar, ſidus generale,
Omnibus in media nube reuelat iter.

OSNABVRGENSES.

SVB HEINRICO I.

DODO.

Poſt Engelmarũ Oſnaburgenſem, qui anno 918 mortem obijt, præſedit Dodo, ſeptimus eius eccleſiæ prȩſul. Is ab Otthone primo inſigne ſuæ Eccleſiæ priuilegium impetrauit, quo ipſa ab omni onere, quod à præfectis aut dominicis nuncijs imponi poterat, eximitur. Eiuſmodi uerò libertate hæc eccleſia inter minores prima donata eſt. Nam ſuperioribus ſeculis hoc iuris metropolitanis tantum ab Imperatoribus concedebatur. Idq; priuilegium rex propriȩ manus ſubſcriptione & ſigillo ſuo, epiſcopo petente, confirmauit, anno 938. Crantzius in Metrop. lib.3, cap.14.

SVB OTTHONE I.

DROGO.

Dodoni uir optimus Drogo ſucceſsit, cuius fauore Ottho Magnus Oſnaburgenſis eccleſiæ priuilegia, à primo fundatore Carolo Magno cõceſſa, renouauit. Quibus inſuper publicum mercatũ in Vuiddenbrugge, ubi uectigalia exigere liceret, adiecit. Hic quoque epiſcopus cum Dudone Padebornenſi, eccleſiæ Mindenſis dedicationẽ iuuit. Anno 969, menſe Aprili diem clauſit extremum: ut Crantzius in Metropoli lib. 3. cap. 25 & 32 indicat.

SVB OTTHONE II.

LVDOLPHVS.

Oſnaburgenſi eccleſiæ Ottho ſecundus, coniugis ſuæ, & Ludolphi epiſcopi, qui tũ ei præerat eccleſiæ, precibus aliquot conceſsit prædia, ita ut ſi uideretur epiſcopo, quem in literis confirmationis ſuum cõſanguineum appellat, illa pro ſuo arbitrio abalienare liberum ei foret. Hæc donatio facta eſt anno 975. Præfuit ſuæ eccleſiæ cum laude Ludolphus annis 14. Obijt anno 983, ut Crantzius in Metrop. lib.3, cap.37 refert.

SVB OTTHONE III.

DODO ſecundus.

Dodo eius nominis ſecundus, ordine pontificum Oſnaburgenſiũ decimus, poſt Ludolphum ſedit annis 13. nec de eo quod uel laudem uel uituperationem mereatur, quicquam in literas relatũ eſt. Obijt anno 996, menſe Aprili: ut Crantzius in Metropoli lib.3, cap. 45 annotat.

PADEBORNENSES.

SVB LVDOVICO III.

THEODORICVS. VNVVANVS.

In eccleſia Padebornenſi poſt Biſonem, Theodoricus ordine quintus ſurrogatur epiſcopus, qui annis nouem uerbi diuini prædicatione commiſſo ſibi gregi fideliter præfuit. Hoc deficiente, ſuccedit Vnvuanus, qui annis decem & nouem eam dignitatem tenuiſſe ſcribitur. Quid autẽ hic pontifex in ſuo miniſterio fecerit, in faſtos non eſt relatũ, nec nos etiam diuinare poſſumus, ut Crantzij uerbis utamur lib.2. Metropol. cap.31. Vnvuanus obijt anno 930, iuxta Bruſchium.

SVB OTTHONE I.

DVDO.

Dudo pontificio honore, Crantzij iudicio, non indignus, Vnvuano ſubſtituitur, ac ſolenni Mindẽſis eccleſiæ dedicationi, Helinvuardo eius epiſcopo petente, cum Drogone Oſnaburgenſi intereſt. Eam dignitatem annis uigintiquinq; tenuit, ut Crantzius lib.2, cap.31. & lib.3, cap.32 in Metropoli annotat.

SVB OTTHONE II.

VOLCKMARVS.

Volckmarus, uir pius, & nullo non honoris

noris gradu digniſsimus, poſt Dudonem pontificia dignitate apud Padebornenſes potitus eſt, anno 955. ut Crãzius refert. Huius pontificis fauore Ottho ſecundus eccleſiam illam imagine Chriſti crucifixi ex auro puriſsimo confecta donauit, quæ ſexagies mille florenis empta fuerat. Eam uerò pecuniæ ſummam Imperator ex tributo, quod Longobardi quotannis pendebant, comparſerat. Obijt anno 981, cum pręfuiſſet annis ſex & uiginti: Bruſchio teſte.

RETHARIVS.

Volckmari defuncti loco potitus eſt Retharius, pietatis erga Deum & homines ſtudioſiſsimus. Huius pontificis anno decimonono, urbs & eccleſia Padebornenſis, incendio conflagrauit: ſimulque liberi, literæ & priuilegia ab Imperatoribus ei conceſſa, & uniuerſus templi ornatus in cineres redacta ſunt. Retharius itaque Romam ad pontificem Syluestrum, & Imperatorem Otthonem tertium, ibidem tum commorãtem, legatos mittit: qui multis lachrymis utrique tantam cladem exponunt, petentes ut priuilegia antiquitùs ſuæ eccleſiæ ab Imperatoribus & pontificibus conceſſa, ſua autoritate reſtituant. Quod illi non modò facilimè ab utroque impetrant, uerùm etiam ſuis ſumptibus Imperator in reſtaurando templo pontificem ſtrenuè iuuit: ut Cranz. in Metro. lib. 3, ca. 40 indicat.

Solenni Halberſtadenſis eccleſiæ dedicationi interfuiſſe ſcribitur Retharius, in Quedlinburgenſi hiſtoria.

Anno pontificatus ſui 28, qui erat Chriſti 1009, uiuere deſijt.

VERDENSES.

BERNARIVS.

BErnarius Verdenſis epiſcopus decimus tertius, triũ Imperatorũ, Ludouici nimirũ tertij, Conradi primi, & Heinrici Aucupis amicus haud uulgaris fuit, à quibus ſuæ eccleſiæ ampliſsimas impetrauit immunitates. His & põtificales prouiſiones, ſanctorũq; eleemoſynæ acceſsêre: ut Cranzius in Metropoli lib. 2, cap. 30 indicat.

SVB OTTHONE I.

ADOLVARDVS.

IN eiuſdem eccleſiæ gubernatione, Bernarium ſequitur Adoluardus, non tam generis ſplendore, quàm literarum ſcienria & uitæ probitate inſignis: cuius etiam fides Imperatori Otthoni Magno probata fuit, à quo paſtoralem accepit ferulã. Vſus eſt hoc epiſcopo præceptore Adeldagus, poſtea Hamburgenſium præſul, eiusque, commendatione Imperatoris fauorem primùm meruit. Cranz. in Metrop. lib. 3, ca. 16.

Veri paſtoris officio bona fide perfunctus eſt. Ad Vandalos enim excurrit, eosq; ueram ſalutis uiam ſua prædicatione edocuit. Quamdiu autem prouinciam in Verdenſi eccleſia adminiſtrarit, ignoratur: teſte eodem Cranzio in Metropoli libro 3, capite 12.

AMELVNGVS.

Amelungus, frater germanus Hermanni, illius quem Ottho Magnus ducẽ Saxoniæ constituit, poſt Adeluardum ad Verdẽſem ſedem euehitur: eſtq; ordine decimus quintus.

BRVNO.

Bruno, Otthonis Magni ex Ludolpho filio nepos, qui poſt Amelungum ſede Verdenſi potitus eſt, liberalis in ſuam eccleſiam fuit Poſtquam enim pontificatum ingreſſus eſt, patrimonium ſuum ſacris rebus dicauit, indeq; in honorem B. Virginis & Iohannis Baptiſtę, collegium cœlibem uitã agentium uirginũ extruxit, ac plurima eccleſię ornamenta de ſuo comparauit. Diuo Mariano quoque ſarcophagum excindi fecit, quod de ſuperſtitione epiſcopi fert teſtimoniũ. Crãzius in Metropoli lib. 3, cap. 36.

SVB OTTHONE II & III.

ERPO.

COlonienſi & Hamburgenſi, duobus Germaniæ primarijs epiſcopis, de Bremẽſi ſede coram Imperatore Otthone Magno, cum uterq; eam ſui eſſe iuris diceret, contendentibus: Erpo Adeldagi Hamburgenſis diaconus, homo ingenij acutiſsimi, tanta fide & indnſtria ſuo epiſcopo in ea contenrione ſuam operam præſtirit, ut Imperator coram omnibus teſtaretur, fore eũ eius eccleſiæ intra Germaniæ fines epiſcopum, qnæ prima ſuo paſtore deſtitueretur. Mortuo itaq; Brunone Verdenſi, in ipſius locum Imperatoris autoritate ſurrogatur: quẽ per ſecundi & tertij Otthonum tempora, ſumma omnium laude adminiſtauit. Ottho tertius ei libertatẽ argentũ cudendĩ cõceſsit, ac ut ſolennes nundinas ubicũq; locorũ intra ſui epiſcopatus limites indiceret. Maiorum ferarum uenationem, quæ ſolis principibus olim cõpetebat, eidem Imperator, omnibusque eius ſucceſſoribus liberam eſſe uoluit. Qua de re literaa anno 985 ſcriptas extare, Cranzius in Metropoli libro 3, capite 36 indicat.

Anno 992, celebri Halberſtadenſis dedicationi, cum plurimis alijs epiſcopis Erpo interfuit: ut in hiſtoria Quedlinburgenſi ſcribitur.

METHODIVS MORAVORUM *epiſcopus.*

Morauorũ rex Suatocopij filius, uenatũ aliquãdo iturus, archiepiſcopo ſuo Methodio man-

dió mandauit, ne ante ſuum reditum ſacra peragerет. Expectauit Methodius uſque ad meridiem: tandem rem diuinam negligi ueritus, Deo ſacrificium offerre cœpit. Interea reuerſus princeps, ubi nullam ſui habitam eſſe rationem animaduertit, ſacram ingreſſus ædem, canum uenaticorum multitudinem intromiſit: tubasque clangere iubens, ad altare progreſſus, multis epiſcopum conuicijs petijt, ac uix cruentas continuit manus. Eam ob rem Methodius, cũ prius regem excõmmunicationis ferijſſet fulmine, uniuerſoque regno ſacris interdixiſſet, in Bohemiã fugit: ut Æneas Syluius in Bohemica hiſtoria capite decimoterrio ſcribit. Ibi Vuortziuoum (quem Nauclerus Borſinoum uocat) Bohemiæ ducem, eiusque coniugem Ludimillam baptiſmi ſacris initiauit, anno 905. ut Schedelius habet. Nauclerus uerò uolumine 2 Chronographię, Generatione 32, ſub Stephano ſeptimo, circiter annũ Domini 931, id factũ aſſerit. In Bohemia uerò cũ aliquãdiu ſubſtitiſſet Methodius, Romã abijt, ibique in fratrẽ ſuum Cyrillum incidit. Æneas Syluius.

CYRILLVS.

Cyrillus Methodij frater, cum Morauos Chriſtiana religione imbuiſſet, ad Slauos ſe conuertit, ac magnam ibi quoque Chriſto lucratus eſt multitudinem. Poſtea Romam abijt pontifici ſupplicatum, ut apud Slauorum gentem à ſe baptizatam, uernacula lingua in ſacris peragendis uti ſibi liceret. De qua re dum in ſacro diſceptaretur ſenatu (aderant enim non pauci qui contradicerent) hæc uox tanquam de cœlo prolata in medio conſeſſu ſonuit: Omnis ſpiritus laudet Dominum, & omnis lingua confiteatur ei. Sicque Cyrillus uoti ſui compos factus, diſceſsit: ut idem in Bohemica hiſtoriã, capite 13 indicat.

PRAGENSES.

THEODOMARVS.

SVb Otthone ſecundo Boiemis, quorum ſacris ad hæc uſque tempora præfuerat Reginoburgenſis epiſcopus, proprius datur antiſtes, Theodomarus genere Saxo, uir eruditione inſignis: ut Syluius capite 16 de Bohemis, & Auent. lib. 5 Annaliũ ſcribunt.

ADELBERTVS.

Secundus Bohemorum epiſcopus Voiecechus, ut Ctomerus habet: ſeu Vuictech, ut Sigebertus: Adelbertus, ſeu Albertus, iuxta Sabellicũ, ab exteris gentib. dictus fuit.

Amplisſima aũt familia Boiemorũ hunc Adelbertũ natũ, ex Bonfinij narratione cõſtat, qui patrẽ eius Slauicũ nomine Lubeco imperaſſe, ſuumq; regnũ in Boiemiã, ad Sutinam & Niſam uſque fluuium, & ad Herciniam ſyluam apud Teuthones, & in Poloniam ad Glaſtum uſque agrum extendiſſe, ſcribit. Cæterùm graui in iuuenili ætate morbo correptus Adelbertus, à ſuperſtitioſa matre Streſilaua, ad D. uirginis quandã ædem defertur: quæ cum uotum ibi reddidiſſet, perpetuò hũc ſuũ filiolũ religionĩ addictũ fore, ſanitatẽ ipſi impetrauit. Liberaliter igitur & ingenuè tenellus puer à parẽtibus educatus, literas feliciter didicit: & apud Fuldẽſes, quorũ cõuerſatio hoc ſeculo toto orbe prædicabatur (ut Trithemius annotat) uitę monaſticę habitũ, ut uoto matris ſe exolueret, aſſumpſit.

Boiemis autẽ epiſcopo deſtitutis, ipſe ad ſacerdotale munus uocatur, ac in metropoli eorũ Praga reſidere (ut Marianus Scotus habet) iuſſus eſt. Verùm cũ ob gentis in idololatria ethnica & feritate pertinaciam extremã fruſtra aliquãdiu apud ſuos docuiſſet, Romã, ſanctos ut cõſulat patres, abijt: ibiq; monaſticę uitę habitũ denuò aſſumpſit. Bohemi eius abitu indignati, in parentẽ & fratres impetu facto, eos trucidarunt. Roma deinde per Boleslaũ ducem reuocatus, in patriã redijt, ac ſacerdotis munia, ut antè, alacri animo obire non eſt grauatus. Bohemi uerò antiquũ obtinẽtes, eadẽ qua prius, in eũ uſi ſunt ſæuitia & inhumanitate: ut Bõfinius lib. 1. Decadis 2 ſcribit. Horũ pertinacię pertęſus, & plãtandę religionis gratia alias inuiſere gẽtes magis cõſultũ fore ratus, Vngaros adijt, Gauderio fratre aliisq; religioſis uiris eum comitãtibus. Apud quos ultra annũ cõmoratus, copioſum ſuę prędicationis fructũ, rege fauẽte religioni, fecit: cuius & filium Stephanum ſacro baptiſmate initiauit. Inde ad Polonos contẽdit, à quibus honorificè ſuſceptus, duce eorum Miecislao ſingulari eum fauore cõplectente, eandem ipſis, quam Vngaris, nauauit operam. Mortuo uerò ijſdem diebus Roberto primo, Gneſnenſi archiepiſcopo, Polonorum ducem Adelbertum reluctantem, magna cõtentione in locũ eius ſubſtituiſſe, Bohemorũ annales teſtantur. Sed breui interiecto temporis ſpacio, nocturna uiſione admonitus, ſuſceptam religionis ergò peregrinationẽ perſequi tentat. Relicto itaq; ibi itineris comite, & fratre Gauderio archiepiſcopo (cui & Rafino nomẽ erat) ipſe ad Boruſſos abijt. Verùm magna non ſolum difficultate ſuo munere ibi functus eſt, ſed quotidie truculenta mors ei ob oculos uerſabatur. Tandem prope oppidum Fiſshauſen, Ethnicorum flaminum inſtinctu, à Barbaris trucidatus ſcribitur, anno Chriſti 995: iuxta Marianũ Scotũ. Schafnaburgenſis habet annũ 997. Cuius corpus Boleslaus dux tanto

suũ

auri pondere, quantum cadaueri reſponderet, à Barbaris redemit: & ad Gneſnenſem delatũ eccleſiam, terræ ibi mandari magna ſolennitate curauit. Non multo pòſt, monumentum eius plurimis inclareſcere cœpit miraculis: ut Bonfinius lib. 1 Decadis 2 rerum Vngaricarũ: Cromerus lib. 3 de rebus Polonorum ſcribũt. Diuorũ catalogo Adelbertum inſcriptum, eiq; feſtum agi diem 9 Calend. Maij, Trithemius indicat.

THEODAGVS.

Pragenſibus per legatum petentibus, Otho tertius Theodagum, monachum Corbeiẽſem (ut in Hirſaugienſi Chronico Trithemius teſtatur) uirum tanto munere non indignum, & ab archiepiſcopo Mogũtino conſecratum, dedit antiſtitem: ut Cuſpinianus in uita Otthonis indicat.

LAMPERTVS
Cracouienſis.

Miecislaus Polonorum dux, Lambertũ Cracouienſem epiſcopum, ad Romanum pontificẽ Benedictum, eius nominis ſeptimum, ablegat, regium diadema duci Polonorum & omnibus eius poſteris petitum: uerùm repulſam paſſus eſt, ut Cromerus lib. 3. de rebus Polonorum refert.

BRITANNIAE DOctores.

CANTVARIENSES.

ATHELREDVS.

ATHelredus uirtute & autoritate ſummus, poſt Celnotũ ſeu Chelutum, ex Vintonienſi epiſcopo, Cantuarienſis archipræſul factus, Edouardo XXIII Angliæ regi, pro more maiorũ, regiũ impoſuit diadema, anno Chriſti 901. Archiepiſcopatum annis circiter decem & octo adminiſtrauit: iuxta Polydorum Vergilium lib. 6 Anglicæ hiſtoriæ.

PLEIMVNDVS.

Athelredo mortuo, Pleimũdus, uir & doctrina, uitæq; integritate illuſtris, ſede eadẽ potitus eſt. Magna autẽ ex parte Edouardi regis incuria apud occidẽtales Anglos religio interciderat. Rex enim dum bellicarũ magis rerũ quàm religionis ſtudioſus eſſet; ſacerdotes ſuo officio inter arma parũ fideliter fungi poterãt. Ioannes itaq; Romanus põtifex, eius nominis undecimus, per legatos & literas regẽ uehementer obiurgauit: eumq; hoſtẽ religionis publicè ſe denunciaturũ, niſi ad ſaniorẽ redierit mentem, minatus eſt. Hoc fulmine excitus Rex, apud Pleimũdũ, ut Synodũ cogat, inſtat. In ea plures uno die à Pleimũdo ordinãtur epiſcopi: Firtheſtanus ad eccleſiã Vintoniẽſem, Adelſtanus ad Schireburnenſem, Adelmus ad Vualenſem; Gindulphus ad Cridẽſem. Auſtralibus Saxonib. Berneſus, Mercijs Cenulphus preficitur. Hoc facto archiepiſcopus ſui purgãdi cauſa Romam profectus, pontificem; oblatis ampliſsimis ei muneribus, iterum placauit: ut Polydorus lib. 6. Anglicæ hiſtoriæ, & Vuilhelmus Malmesburienſis lib. 2, cap. 22 teſtantur.

ATHELMVS.

Athelmus uigeſimus Cantuarienſiũ epiſcopus, qui Pleimũdo ſucceſsit, anno Chriſti 926, Adelſtanum XXIIII Angliæ regem, Edouardi ex cõcubina filiũ, ad Kingſtonũ oppidum, circiter decem milia paſſuũ Londino diſtans, regia corona inſigniuit. Polydorus lib. 6 Anglicæ hiſtoriæ.

VVILFEMVS.

Defuncto Athelmo, Vuilfemus, ſeu Vuilſelmus ex Vuellẽſi epiſcopatu, tẽpore Adelſtani regis, Cantuarienſem cathedram conſcendit: quam cum annis tenuiſſet decẽ, uita functus eſt: ut ex eodẽ uidere eſt autore.

ODO.

Odo cognomento Seuerus, homo uafer & callidus, ex Danis orientalẽ Angliæ partem incolentibus oriundus, Græcæ & Latinæ linguæ peritiſsimus fuit, ut uel ſoluta uel ligata oratione, quicquid uellet, ex tempore & expeditè proferre poſſet. Tanta ingenij felicitatẽ celebris factus, ſub Eadmũdo uigeſimoquinto Anglorũ rege, Sareſbirienſis epiſcopus cõſtituitur. Poſtea defuncto Vuilfemo, ad Cantuarienſis eccleſię gubernationẽ accerſitur: ad quam tamẽ prius nolebat accedere, quàm à Floriacenſi abbate monaſticis initiatus eſſet ſacris. Omnes enim anteceſſores ſuos ex monachorũ collegijs ad eam dignitatem conſcendiſſe audierat. præterea clericorum ordinem ob cõiugium apud uulgus, fœtidorum monachorum impia de cœlibatu doctrina infectum, cõtemptui & ludibrio eſſe norat: ut Ranulphus lib. 6, cap. 10 teſtis eſt.

Ex uafro ingenio hæc pauca & impura pduxit ſcripta. Ad Floriacẽſes monachos:

Pro nepote Oſuualdo, lib. 1.
Defenſionem Euchariſtiæ, lib. 1.
Vitam Vuilfridi archiepiſcopi, lib. 1.
Ad ſuos ſuffraganeos, Epiſtolam 1.

Poemata quoq; plura edidit, epiſtolas ac ſtatuta ſynodalia.

Accepto autem monachorum Floriacenſium ordine, & pallio ab Agapeto Romano pontifice impetrato, ſuę gubernationis munia animo forti, Sodomiticarum turpitudinum patronus haud ſegnis, aggreſſus eſt. Clericorũ enim pias & legitimas nuptias in gratiã monachorũ damnauit, quo ipſorũ uitæ genus, omnis generis libidinib. fœdis exũdãs, apud ignobile uulgus, ipſe magnæ autoritatis & eruditionis uir, efferret. Nec regis quidẽ Edunini cõcubinæ, ab ipſius ſe

ueritate immunes fuêre. Earũ enim facies in regis contumeliam cauterio notauit, & ad Hybernos exulatum miſit, ſuas interim in monachorum cellis deliteſcere permittebat: ut Balæus ſcribit.

Huius Odonis temporibus (fortè non ſine ipſius cõſilio & autoritate) putrida mortuorum oſſa apud Anglos ex terra effodi, & religioſe, ſeu (ut uerius dicam) ſuperſtitioſe in aureas capſulas reponi cœpta ſunt. Ac ipſe archiepiſcopus, Vuilfridi Riponenſis epiſcopi, & Andoeni monachi cadauera, honorificè Cantuariá transferri curauit, anno 956. ut occaſione miraculorum, mendacium per eos ibidem edendorum, clericos cum coniugibus ab illa eccleſia Seruatoris eijceret, ac monachis inhabitandá cõcederet. Ac ſucceſsit nõ multo pòſt ex uoto ſententia, ut Balæus ſcribit.

Duos Anglorum reges ſub quibus uixit, Eldredum nimirum, anno Salutis 946, & poſt eum Eduinum filium ſucceſſorem, anno 955, ad Kingſtonum, ſacro diademate, maiorum more conſecratos, ornauit: teſte Polydoro Vergilio lib. 6 Anglicæ hiſtoriæ.

Lis ei fuit cum Cantuarienſi clero, circa materiam cœnæ Dominicę: quorum aliqui aſſerebant, manere panis ſubſtantiam, & iã tum eſſe figuram corporis Domini, ac uinũ ſanguinis eius. Quod Odo cum ſolida Scripturæ ſacræ fundamenta, quæ aduerſarijs opponeret, ſibi deeſſe uideret, præſtigijs quibuſdã, ac mendacibus Sathanæ miraculis diluere conabatur. factaq; hęc ſunt circa Domini annum 950, ut Balæus indicat.

Fatali morte tandẽ abſumptus eſt, anno Chriſti 959, archiepiſcopatus ſui 13: uel ut alij uolunt, 19. ut Polydorus lib. 6. Anglicæ hiſtoriæ, & Balæus de Scriptoribus Anglię teſtantur.

DVNSTANVS.

Dunſtanus ampliſsimo Anglorũ genere natus, homo mira ingenij induſtria & ſagacitate excellens, Hybernis monachis apud Anglos erudiẽdus tradltur, inter quos ipſe quoq; adhuc puer monaſticũ induit habitum. Prętet linguarum autẽ & artiũ ſtudia, in primis Muſica inſtrumenta magna cũ felicitate tractare didicit. Manũ etiã ad imagines in omni metallo effingẽdas & exculpendas habuit promptiſsimã: nec magicæ artis (ut Vincẽtius indicat) quæ monaſticæ profeſsioni uicina eſt, ignarus fuit. Cæterũ per omnes dignitatum gradus, ad archiepiſcopatus faſtigium tandem conſcendit.

Scripſit ad Alphiraldum:

Benedictionariũ archiepiſcopale, lib. 1.
Regulam uitæ monaſticæ, lib. 1.
Ordinationes cleri, lib. 1.
Super regulam Benedicti, lib. 1.
De occulta philoſophia, lib. 1.
Leges decimarum, lib. 1
Contra ſacerdotes ad papam, lib. 1.
Solutiones dubiorũ Euchariſtiæ, lib. 1.
Epiſtolas ad diuerſos, lib. 1. & alia quędã ſuo ingenio & uafricie digna.

Sub Edmundo XXV Anglorum rege, abbas Glaſconienſis factus, diabolorum conſortio ſępius in monaſterio uſus, ac per eos de rebus futuris edoctus ſcribitur. Nã cũ ex ſcurrilibus dæmonis cuiuſdam ante ſe ſaltantis geſticulationibus, Edmũdi regis obitũ cognouiſſet, mox equo conſcendens, ad aulam regiam incitato curſu contendit: ſed in medio itinere de obitu regis certior factus eſt, ut Vincentius lib. 24, cap. 71 narrat.

Cuius exequijs peractis, Eduinus patri in regno ſucceſsit. Qui pro iuuenili temeritate quiduis ſibi licere exiſtimans, eo ipſo die quo primùm Rex ſalutatus eſt, incæſtũ cum nobili quadã coniuge, per uim in publico loco committere non eſt ueritus, ita ut tantum ſcelus per omnem Angliæ regionẽ diuulgaretur. Dunſtanus igitur, qui paucis antè diebus abbas factus fuerat, amicis uerbis ob commiſſum ſcelus iuuenem Regẽ arguebat. Rex admonitionis impatiẽs, ſcelus ſceleri adiecit: ac Dunſtanum dignitate ſua exutum, in Flandriam exulatum miſit. Sed quarto ſui regiminis anno, Eduinus animi mœrore extinctus eſt. Northumbri enim, & Mercij eius uitia deteſtantes, ab eo defecerunt, ac Edgarum fratrem eius Regem ſalutarunt: ut Polydorus lib. 6 Anglicę hiſtoriæ teſtatur.

Edgarus rerum ſumma apud Anglos pòtitus, Dunſtanum ab exilio reuocatum, duplici honore ornat. Vigorniẽſem etiim poſt Oſvualdum, & Londinenſem ſimul eum creat epiſcopũ: qui utriq; prouinciæ adminiſtrandę, ut in populi commodum cuncta cederent, ſedulò ſuam nauauit operã. Nam id temporis epiſcopi (ut Polydorus ait) nõ plus opum, at plus doctrinæ, plus ſanctitatis, plus prudentiæ quàm alij habebant. Ranulphus lib. 6, cap. 9 in Polychronico.

Eadem ſeueritate & in Edgarum regem uſus eſt, qui defuncta Elfteda ſua coniuge, Alſredam Etheluoldi cuiuſdam principis uiri adhuc ſuperſtitis uxorem, deperire cœpit. Venandi itaque gratia ad Etheluoldi uillam accedenti, regi obuiam facta Alfreda, ultrò caſtum reſoluit pudorem. Turpẽ ea res ignominiæ notam apud plurimos regio inuſsit nomini. Dũſtanus ſui officij memor, & hunc de peccati atrocitate monuit: ac licet conſcientia uictus de eo nonnihil doleret, tamẽ pellicis libidini, ipſa nimirũ inſtigante, nõ potuit nõ indulgere. Ac licet graue Alfredæ irã, quòd regem de illicitis

moneret

moneret nuptijs, incurrerit archiepiſcopus: apud regem tamen ipſum ſuæ autoritatis locum ſemper obtinuit. Genuit autē ex ea Ethelredū: qui cū baptizaretur, alui excrementa in ſacram immiſit aquam: unde Dūſtanus prædixiſſe fertur, eum magni patriæ ſuæ mali dedecoriſque cauſam futurum: ut Polydorus Vergilius lib. 6 Anglicæ hiſtoriæ ſcribit.

Mortuo uero Odone Cantuarienſi archiepiſcopo, Dunſtanus ordine eius antiſtitum uigeſimustertius, cōmuni conſenſu ei ſuccedit: ut idem teſtatur.

Porro à Iohanne XII Romanæ eccleſiæ præſule, quo uix flagitioſior homo unquā fuit, confirmationē & pallium impetrauit. A quo ſimul magno auri pondere, magnæ autoritatis diploma redemit, quo clericorū coniugia damnare, & ut cœlibē agant uitā cogere, aut hanc conditionē reſpuentes & honore & facultatibus ſuis exuere poſſet. Quàm truculēter uerò & tyrānicè perſecutionē in ſacerdotes honeſto matrimonio iunctos exercuerit, ſuprà eſt expoſitum. Polydor. lib. 6 Ang. hiſtoriæ.

Claruit iiſdem temporibus Scotorū quidā epiſcopus anonymus (quem alij tamen Fothadū, alij Ethelredum dici autumāt) ingenij acumine, doctrinæ & eloquentiæ laude uix ulli ſuo ſeculo inferior. Hunc Alpherus Merciorū comes, Elfrithę Anglorū reginæ precibus motus, in Angliā comitātibus cū aliquot eruditis uiris miſit, pro defenſione coniugij ſacerdotū, contra impiā monachorum opinionē & tyrannidē. Qui cū Dūſtano in Caluenſi Synodo, argumentis ſolidis & Scripturis congreſſus, ita in anguſtū eius coegit copias, ut contrà mutire nō fuerit auſus. Tandem Dunſtanus & ſenio & laborū mole, quos in gubernatione multos tā annos ſuſtinuiſſet, adeò ingenij ſui uires eſſe fractas queritur, ut diſputationibus amplius uacare non poſſit, nec uelle ſe eiuſmodi colloquijs deinceps à quoquam moleſtari. Et quamuis (furioſe inquit) penes uos uictoria eſſe uidetur: parum tamen inde referetis laudis, nec felices ueſtri conſilij ſucceſſus experiemini. Vnde malis artibus per eundem Dunſtanum, domo ubi diſputabant euerſa, uita priuatos eſſe, haud obſcurè Antoninus, Capgrauus & Fabianus in ſuis Chronicis indicare uidentur: ut ait Balæus.

Duobus Angliæ regibus Edouuardo atque Ethelredo regium diadema impoſuit.

Dono inſuper futura prædicēdi ornatus fuit. Nam cum Etheldredum, qui infans olim baptizandus alui excrementis (ut modò diximus) baptiſmū fœdauerat, Edouuardi nouercæ ſuę iuſſu trucidati, ſucceſſorem regem inūgere Dunſtanus archiepiſcopus, licet diu repugnaſſet, tandem coactus fuiſſet, prædixiſſe fertur, Deum à totius Angliæ populo, ob necem Edouardi pij regis, multis calamitatibus pœnas repetiturum. Ac reſpōdit paulo pòſt euentus. Daci enim irruentes in Angliam, felici bellorum ſucceſſu cuncta in ſuam poteſtatem redegerunt: adeò ut Rex ignauus & mollis, multo auro pacem ab eis redimere compulſus fuerit. Quæ tamen & ipſa diuturna non fuit. Secuta eſt inſuper peſtis & fames ſæuiſſima, ut Polydorus libro ſexto & ſeptimo Anglicæ hiſtoriæ: & Vuilhelmus Malmesburienſis libro 2, capite 53 ſcribunt.

Aliquot monaſteriorum tum uirorum tum uirginum architectus fuit, quæ non ſolum neceſſarijs, ſed ſuperfluis quoque bonis & reditibus ditauit: ut ex Balęo & Faſciculo temporum conſtat.

Multis enim, dum in uiuis fuit, miraculis claruiſſe, Polydorus indicat: uerùm nulla eorum recenſet.

Paulo ante obitum, cum in lecto decumberet, Seraphin uidit, & ab angelo antiphonam didicit: O rex gentiū, dominator omnium, propter ſedem maieſtatis tuæ da nobis indulgentiam, rex Chriſte, peccatorū: ut ex Chronico, quod Epitome mundi inſcribitur, uidere eſt.

Obijt autē anno ſui in eccleſia Cantuarienſi præſulatus uigeſimooctauo, ætatis uerò ſeptuageſimonono, qui fuit Chriſti 988, ac mox in diuorum numerum ob uitæ ſanctimoniam relatus eſt: ut Polydorus Vergilius libro 7 Anglicæ hiſtoriæ, & Balæus Centuria ſecunda Scriptorum Britanniæ, cap. 38 annotant.

ALFRICVS.

Alfricus, Grammaticus & monachus, Betheluoldo præceptori ſuo in Abindonenſi ſubſtituitur abbatia. Fuit & Vuellēſis epiſcopus: uerùm cū ſtrenuā in propagando apud Anglos papiſmo nauaret operā, ad Cantuarieſem archipræſulatum accitur. In florenti ætate ſcripſit,

Grammaticā quandā Latino Saxonicā, lib. 1.
Dictionarium Latinum, lib. 1.
Super Gregorij dialogos, lib. 4.
Sermones 180, lib. 2.
Donatum uertit, lib. 1.
Geneſin tranſtulit, lib. 1.

Obijt anno Chriſti 1006, archiepiſcopatus ſui 13. Cadauer eius Cātuariæ terræ mādatū eſt: ut Balęus Cēturia ſecūda Scriptorum Britanniæ, cap. 41, ex Lelando refert.

EBORACENSES.

VVLSTANVS.

VVlſtanus decimuſſextus Eboracēſium epiſcopus,

epiſcopus, apud Adelſtanum Anglorum regem, ob ſingularem animi uirtutem & uitę ſplendorem, in magno fuit precio: ipſiusq; fauore rex Eboracenſem eccleſiam plurimis bonis auxit. Ab Eldredo leui de cauſa, quę tamen reticetur, in exilium eiectus eſt. Vnde anno altero reuocatus, priſtinę digni tatis locum recuperat. In carcere eum diu à rēge detentum fuiſſe, Vuilhelmus Malmesburienſis lib. 2, cap. 38 de geſtis Anglorum teſtatur. Biennio poſt exilium tranſacto, rebus humanis exemptus eſt. Vixit ſub tribus Anglorum regibus, Adelſtano, Edmundo & Eldredo: ut Polydori Vergilij hiſtoria de Anglis lib. 6 teſtatur.

OSCITELLVS, AOELVALOVS.

Vulſtanū ſecutus eſt Oſcitellus, cui poſt obitum Adelualdus Vigornienſis præſul ſucceſsit, utriuſq; eccleſiæ gubernationem ſimul ſuſtinens. Monachorum ſingularis fuit hic fautor & patronus. Nouum enim ijs in Vigornienſi ciuitate domicilium extruxit: ut Ranulphus lib. 6, cap. 10. in Polychronico, & Polydorus annotat lib. 6 Anglicæ hiſtoriæ.

OSVVALDVS.

Oſvualdus monachus Floriacēſis, Odonis Cantuarienſis archiepiſcopi patruelis, ut Ranulphus habet, Edgari Anglorum regis & Dunſtani beneficio, Vigornienſi ſede, ac deinde eiuſdem opera Eboracenſi archiepiſcopatu potitus eſt.

Scripſit ad Albonem, Epiſt. 1.
Ad Sanctos, dum eſſet Floriaci, lib. 1.
Statuta Synodalia, lib. 1.

Et alia quædam, ut Balæus teſtatur.

Tantæ autem apud Edgarū (quem cum Cantuarienſi archiepiſcopo, regio ornarat diademate, ob uitæ ſanctitatem, quam mito artificio interdum ſimulare norat) autoritatis erat, ut nihil non perficere ualēret. Strenuè igitur Dunſtano, ſacerdotes maritos, Papalium literarum fulmine, & regis conſenſu, è ſuis ſedibus eijcienti, ſuam nauauit operam: teſte Polydoro lib. 6 Anglicæ hiſtoriæ.

Pietatis ſuæ ſpecimen editurus, cœnobium ordinis diui Benedicti in pago quodā Lincolnienſis diœceſis extruxit.

Obijt Oſvualdus circiter Salutis annum 979, poſt annum adminiſtratæ apud Eboracenſes prouinciæ uigeſimum tertium. Ob uitæ autem puritatem, diuorum conſortio dignus eſt habitus: ut Polydorus Vergilius lib. 7 Anglicæ hiſtoriæ refert.

ADVLPHVS.

Adulphus uigeſimus Eboracenſium epiſcopus, poſt Oſvualdum factus eſt: ut idem annotat.

VINTONIENSES.

FIRTHESTANVS. BIRSTANVS.

INter uiros doctos, qui Adelſtani uigeſimi quarti Anglorum regis temporibus floruēre, haud poſtremi fuerunt Firtheſtanus, qui in Synodo à Pleimundo ordinatus eſt Vintonienſis epiſcopus, & ſucceſſor eius Birſtanus: ut Polydorus lib. 6 Anglicæ hiſtoriæ, & Malmesburienſis lib. 2, cap. 22 annotant.

ETHELVOLDVS.

Etheluuoldus, Albę gallinę filius dictus, & ex occidentalium Anglorum progenie natus, ſub Dunſtano abbate in Glaſconienſi cœnobio monachum induit. Ob literarū autem ſcientiam, Abindoniæ abbas, deinde Vintoniēſis epiſcopus, Edgari regis iuſſu factus eſt.

Scripſit contra presbyteros fornicarios, li. 1.
De ſuis uiſionibus, lib. 1.
De planetis & climatibus mundi, lib. 1.

Fuit homo præceps, uafer, nouarum terum & auræ popularis cupidiſsimus. Vt igitur ſuæ conſuleret gloriolæ, ſacerdotū nuptias, eadem cum Dūſtano arte & zelo peruerſo ſtrenuè damnauit. In huius etiam gratiam Edgarus rex, nouum Vintonienſe collegiū, ac Schireburnenſe, eiectis inde preſbyteris, monachis inhabitandum cōceſsit.

Vitæ monaſticæ adeò fauit, ut monialiū (haud ſtultè ſapis) monachorūq; peruigil dictus fuerit patronus. Ac duo extruxit monaſteria (inſignia pietatis, ſeu, ut uerius dicamus, hypocriſis opera) alterū uirginum, alterum uerò monachorum: quod Burgū Petri, cuius tutelę commiſſum fuit, dicitur.

Acriter contra hunc à multis in Anglia, præſertim à Scoto illo, cuius paulo antè facta eſt mentio, de ſacerdotum negocio, qui matrimonio contrahendo uel prohibebantur, aut ut mariti coniuges ſuas defererent urgebantur, diſputatum eſt.

Dum adhuc in uiuis fuit, plurimis eum claruiſſe miraculis, Polydorus Vergilius quidem indicat, at nullum eorū exprimit: & ob id poſt mortem diuorum quos Antichriſtus colit, catalogo inſcriptum eſſe.

Anno Salutis 984, epiſcopatus uerò ſui 24, è uiuis ſublatus eſt: ut idem lib. 7 Anglicæ hiſtoriæ: & Balęus Centuria 2 Scriptorū Britanniæ, cap. 36. annotant.

ALPHREDVS *Exceſtrienſis.*

Alphredus Malmesburienſiū monachorum abbas, ſacrarum prophanarūq; literarum ſcientia præſtans, Cridiodunenſis eccleſiæ, quæ nunc Exceſtrienſis dicitur, factus eſt epiſcopus, ſub Ethelredo Anglorum rege.

Scripſit de naturis rerum, Lib. 1.

De rebus

De rebus ſui cœnobij, Lib. 1.

Familiariſsimus fuit Dunſtano Glaſconięſi abbati: ut Balæus indicat Centuria 2 Scriptorum Britanniæ, cap. 39.

PLEGMVNDVS *Dorouernenſis.*

Plegmundus genere Mercius, Dorouernenſium archipræſul, Alphredo regi in primis charus & familiaris fuit: ut ex Lelando refert Balæus. Plura poſteritati monumenta eum reliquiſſe, idem annotat: nullum tamen eorum exprimit. Obijt anno ſui pontificatus trigeſimotertio, qui fuit Chriſti 926. ut idem Centuria decima Scriptorum Britanniæ, cap. 32 ſcribit.

ALII ANGLIAE doctores.

BLEGABRIDVS *archidiaconus.*

Blegabridus Languaridus ex Cambria orinndus, ob ſingularem ingenij præſtantiam, & eruditionis opinionem utriuſq; Iuris doctor effectus, mox in Landauenſi eccleſia archidiaconi locũ accepit. In magna autem apud principes uiros fuit exiſtimatione, qui eius amicitiam & colloquia ſæpius expetebant.

Houueli Cambrorum regis uarias leges collegit, easq; Latinas fecit: quibus titulũ indidit,

Leges Houueli regis, lib. 1.

Dicitur & alia quędã, ex eruditorũ ſcriptis ſelecta, in locos cõmunes diſtribuiſſe.

Claruit anno 914, ſub Eduardo Anglorũ rege: ut Balæus ſcribit.

VNWONVS *presbyter.*

Vnwonus presbyter, Britannus natione, multarum linguarũm peritia excellens, ab Eodmaro S. Albani abbate, ut ueteres aliquot codices Anglico ſermone ſcriptos in Latinam linguam trãsfunderet, accerſitur. Inter quos præcipui fuêre:

Vita Albani Verolamij. Alius item de Verolamenſium placitis, antiquis Romanorũ ritibus & ſacrificijs eorum dijs patrijs exhibitis, differens. Magnam autem Vnwoni laborum partem iniquus abbas igni concremandam tradidit: ut Balæus Centuria ſecunda Scriptorum Britãniæ, cap. 33, ex Matthæo Pariſio & Lelando annotat. Claruit circa annum Domini 970. ſub Edgaro XXVII Anglorum rege.

GISELBERTVS.

Extat liber quidam ſine expreſſa autoris mentione, cui titulus eſt, Altercatio Synagogæ & Eccleſiæ: quem nos, autoritate Trithemij in Hirſaugienſi Chronico, Giſelberto quidem Benedictinæ profeſsionis monacho adſcribimus: quem Anſelmi, de quo ſequenti Seculo Deo dante nobis dicendũ erit, apud Anglos fuiſſe ait diſcipulũ. Attamen aliũ hic nobis uiciſsim inijcit ſcrupulum ipſe Altercationis autor, Ioannem Scotum, quem Caroli Magni uixiſſe temporibus Trithemius autor eſt, tanquã ſibi coætaneum allegãs, cum ait: Theologus apud Græcos Linus fuit, apud Latinos Varro, & noſtris temporibus Ioannes Scotus de decem categorijs in Deũ. Extat præterea Caroli (quẽ diximus) epiſtola, cuius tale exordium eſt: Cauſſa ſcribendi hãc epiſtolã eſt, altercatiõ Iudæorũ contra Chriſtianos. Cæterùm quiſquis tandem ſit autor, nos Giſelberti nomen retinentes, præſenti Seculo hoc inſeruimus ſcriptum, cum alioqui non modò prę́ſtantioribus, ſed etiam mediocribus deſtituatur Eccleſiæ doctoribus: imò ut uerum fateamur, doctum ferè nullũ, de cuius liquidò cõſtet monumentis, habeat.

Apparet autem & alium quendam libellũ ab eodem ſcriptũ. nam in Altercationis proœmio ait: Videamus nunc quid in ſuperiorib. ſtudijs noſtris de ſtatu geminę ſenectutis & adoleſcentiæ cõfecerimus, & quo modo præcedentia ſequentibus coaptetur & compẽdeant ſtudeamus. Quia enim pro faſtidio remouẽdo, hoc Opus ab iſto diſtinximus: conſequenter ſubſequens opus ad ſenſum præcedentis opuſculi flectere ualebimus. Contulimus illic nõnulla de iuuentutis & ſenectutis proprietate: conferamus & hic de iuuenis & ſenioris collocutione.

Phyſices ignarus nõ fuit Giſelbertus. Iridis enim hãc reddit rationem: Radius ſolis nubem imbriferam ingreſſus, & ſpiſſam, cũ denſitatẽ ipſarũ nubium ſplendori ſuo oppoſitã non ualet traijcere ſua uirtute, arcuatur quadam circũflexione: nec ulla ratione uideri poteſt, nec apparet cœli ſerenitate. Item, epar cũctis uenis ſanguinem miniſtrare ait cap. 20. At Dialecticam, diaboli gladium appellat: quod de abuſu accipiendũ, haud obſcurè in ſequentibus innuit.

Veras de Chriſtianæ doctrinæ capitibus ſentẽtias, pluribus obfuſcat næuis. Nã tum originale tũ actuale peccatũ poſt baptiſmũ non remanere ait. Patrocinatur ſatisfactionibus papiſtarũ. Septẽ ait peccatorũ eſſe remiſsiones, ca. 12. Mariã prorſus ab omni peccato liberã, ac noſtrã deprecatricẽ pronunciat, cap. 16 & 20. Vellus, inquit, Gedeonis ſacratiſsimæ uirginis corpus eſt, ſine omni carnis macula. Cũ enim uellus ſit in corpore, corporis neſcit paſsiones: ſic rore Spiritus S. uellus, hoc eſt corpus uirginale cõplutũ, nullũ carnalis uitij ſenſit contagiũ. cap. 14. Purgatoriũ præterea & tranſſubſtantiationem in ſacra cœna adſtruit. Verùm de his ſtudioſus Lector Quartũ caput cõſulat.

Opinionibus etiam interdũ luſit. Nam alios diluuij iudicio purgatos, alios uerò ꝑ

hoc

hoc prædamnatos credit. Commune habet cum multis alijs doctoribus, quòd tam ſacrorum quàm prophanorum autorum dictis ſuam plus iuſtò muniat ſententiam.

Cæterùm de Antichriſti tẽporibus unũ atq; alterum apud eundem extat uaticinium: Septem, inquit, anni inopiæ uenient Antichriſti temporibus, quando uerbi diuini cara erit annona: quia faciem Antichriſti præcedet egeſtas. cap. 7. Item: Multi in fine mundi Chriſtum ſola profeſsione ſequentur, ſed opere Antichriſtum.

De uitæ curriculo, eiusq́; obitu, in literas nihil relatum eſt.

FLANDRI.

VVIGFRIDVS.

ANno 959, uenerabilis Morinorum epiſcopus Vuigfridus, diem clauſit extremum: ut Iacobus Meyr in Chronico Flandriæ indicat.

TRANSMARVS.

Transſmarus epiſcopus Gãdaui templũ Iohanni baptiſtæ ſacrum dedicauit, anno 941: ut Meyerus in ſuo Chronico annotat.

DANI.

POPPO.

Clericus quidã Poppo nomine, in conuiuio cum Danis diſputat de cultu ueri Dei: quòd nimirum unus eſſet Deus uerus in eſſentia, trinus uerò in perſonis. Dani contrà aſſerebãt, Chriſtum quidem eſſe Deũ: ſuos tamẽ deos & potẽtia & antiquitate ipſum antecellere. Res tandem ad Haraldum regem defertur, ut is litem eorum dirimat. Poppo geſtatione candentis ferri ſuam fidem probare iubetur: quod in cõſpectu ingentis multitudinis illæſus præſtitit. Quo miraculo & Rex ipſe, ac infinita Danorum multitudo mori, relictis ſuis idolis, Chriſtianam fidem amplectuntur. Poppo uerò pontifex ab Adaldago Bremenſi cõſecratur: ut teſtantur Vuirichindus, Sigebertus & Saxo Grammaticus: qui temporibus Suenonis, Haraldi ſucceſſoris, hæc accidiſſe ſcribit. Cranzius præterea lib. 3. cap. 43 Metropoleos, & huius miraculi meminit: Cum iã ob celebritatem prioris miraculi, ad epiſcopatum Slesuicenſem euectus eſſet Poppo, iterum ad Danos excurrit, ibiq́; denuò ſuam fidem nouo quodam miraculo probare coactus fuit: ueſte cera copioſa prius illita indutus, in medio populi circo eam incẽdit: ipſe uerò nullum ſe ignis calorem ſentiſcere teſtatus eſt, licet ipſa ueſtis corpori circũ data in fauillas redacta eſſet. Quo miraculo multa milia ex Danis Chriſto ſe addixerunt, & Popponis nomen in hunc uſq; diẽ apud eos celebre habetur.

HARICVS, HARALDVS, GERBRANDVS. RIMBRANDVS. MARCVS.

Cũ Dania Chriſtianę religioni ſe adiũxiſſet, Adeldagus Hãburgẽſis eccleſiæ prȩſul, plures eò miſit epiſcopos. Cuius autem urbis eccleſiam quiſq; adminiſtrandam ſuſceperit, nuſquam inuenimus, cum in ipſis initijs non fuerint diſtributæ ſedes epiſcoporum. Harico tamen Seuiſcus, Haraldo Sleſuicum, Gerbrando Roſchildia ceſſerunt. Popponi in Aruſiana eccleſia Rimbrãdus, Harico Marcus ſucceſsit. Quibus & Inſularium eccleſiarum inſpectio in Fionia, Selãdia, Scania atq; Sueonia commiſſa eſt: ut Saxo lib. 10 Danicæ hiſtorię, & Cranzius in Metropoli lib. 3, cap. 17. annotant. Et cap. 38. Stercolphus, Adelbertus, Mhera Daniæ quoq; epiſcopis annumerantur.

LEFDAGVS. FVLBERTVS.

Lefdago Ripienſis eccleſia ab Adeldago commiſſa fuit, qui miraculorum dono excelluit, ac Trãſmarinos Sueones & Normannos Chriſtianãm fidem docuit: cui poſtea Fulbertus ſucceſsit. Cranzius in Metropoli lib. 3, cap. 38.

OTHINCARVS ALBVS.

Othincarus Albus, natione Danus, illuſtri familia natus, uir doctrina & ſanctitate inſignis, Fulberti Ripenſis epiſcopi locum accepit. Is patrimonium ſuum, quod habuit ampliſsimum, neceſſarijs Eccleſiæ uſibus erogauit. Pauperibus etiam in Xenodochijs degentibus, liberaliſsimè agros diſtribuit, eosq́; locupletes effecit. Bonus paſtor bona ſua erogaſſe in Dei honorem non cõtentus, rebus diuinis totum ſe addixit: ac Fioniam, Sueoniam, Scaniam, Selandiamq́; peruagatus, prædicatione uerbi diuini illuſtrauit. Saxo Grammaticus libro 10 Hiſtoriæ Danicæ: Cranzius in Metropoli libro 3, cap. 38.

GOTHORVM Epiſcopi.

ADALVARDVS. STEPHANVS.

ERicus, qui & Stenchillus, Gothorum Sueonumq́; rex, per legatos à Bremenſiũm epiſcopo uiros doctos, qui religionis ueræ plantationem in ſuo territorio tentarent, ſibi mitti petit. Mox igitur Adeluardus & Stephanus eò proficiſci iubentur. Horum miniſterio tota ferè Birchenſis ciuitas, quæ populoſiſsima eſt, ſacris baptiſmi prõptiſsimè initiatur. Non tamen defuẽre mali quidam homines, non uirtutem, ſed generis nobilitatem tumido ore iactitantes: qui à diabolo, uerę religionis & animarum ſalutis hoſte inſtigati, cum horum uirorum prædicationem ſuo palato non ſapere animad-

uerte-

uerterent, ac turpiſsimæ ſuæ uitæ, quam ipſi pro arbitrio agebant, minimè conuenire, non tantum hos diuinorum cultuum propagatores, ſed ipſum quoq; regem calumnijs in uulgus ſparſis, apertaq; ui petere non deſtiterunt. Vulgus ignobile aulicorum Thraſonum autoritate munitum, uiros illoa comprehenſos uirgis cædit: ipſe quoq; rex eorum ſæuitiam, nunc huc núc illuc fugiendo, latebras quęrere cogitur: ut Iohannes Magnus Gothicę hiſtoriæ autor lib.17, cap.15 annotat.

NORVVEGIANI.

BERNHARDVS.

BErnhardi Angli cuiuſdá prædicatione, Norvuegia fidem Chriſtianam didicit. Ipſe etiam rex Olaus ab eo baptiſmum accepit, ac mutato priori nomine, Iacobus dici uoluit: Saxone Grammatico lib.10 Danicę hiſtoriæ, & Iohanne Magno lib. 17, cap. 17 de rebus Gothorum teſtantibus. Iohannea Magnus cap. 19 eiuſdem libri, Sigfridum quendam Eboracenſem epiſcopum (cuius tamen nulla hoc ſeculo apud probatos rerum Angliæ ſcriptores mentio fit) ab Eldredo Anglorum rege, precibus Olaui regis in Norvuegiam miſſum eſſe ſcribit, qui regem, plurimamq; ſubditorum multitudinem, ſacris baptiſmi iniriârit. At Balæus Centuria 13 Scriptorum Britanniæ, cap.68, meminit cuiuſdam Sigvuardi, Bergenſis epiſcopi in Norvuegia: quem ad Fontanum Angliæ monaſterium ueniſſe, ibiq́ue monachorum conuentum, cum Ranulpho abbate in Noruuegiam tráſferendum impetrauiſſe, circiter annum Domini 1145. ex Hugone Kirchoſtallenſi refert. Errore igitur lapſus Iohannes Magnus, hoc ſeculum cum poſteriori confundit: cum diuerſis illis ſeculis, eorúdem ferè nominum reges Daniæ & Sueniæ regnum adminiſtrarint, ut ex Chronologijs conſtat.

DE MONACHIS.

MONACHI EVropæi.

ITALI.

CASSINENSES.

LEO.

LEo uigeſimus Caſsinenſis abbas, ſuorum anteceſſorum ueſtigijs inſiſtens, ut mendicando ſui monaſterij bona auctiora redderet, præcipuè operam dedit. A' Sergio III Romanorum præſule, priuileginm accepit. Monaſterium ſuum in cinerea ſuperiori ſeculo redactum, hic reædificare cœpit. Pręfuit annis 15, teſte Leone Hoſtienſi lib.1, cap.54.

IOHANNES.

Defunčto Leone, cum ob monachorum in eo collegio ruditatem, nullus tanto munere dignus reperiretur, Landulphi & Atenulphi Capuanorú principum autoritate, Iohanni Capuanæ eccleſiæ archidiacono, familiæ ſplendore & hypocriticæ pietatia laude præclaro, unanimi fratrum conſenſu abbatis partes delegantur, & à Iohanne Romanæ ſedis præſule pro more conſecratur. Huiua conſilio monachi Teano relicto, Capuam, quæ erat primaria ciuitas, ac principum ſedes, commigrarunt. Ibiq́ue Iohannes auxilio amicorum monaſticis artibus faſcinatorum, magnificum ex imia fundamentis in honorem D. Benedicti extruxit monaſterium: ad cuius cultum ut bona ſua profunderent, hominibus perſuaſit.

Auro, argento, ac horrendis boaribus ſuum Benedictum ſtrenuè coluit. Miſſalem enim (ut uocant) codicem, Euangeliorumque, auro & gemmis ornauit. Altare argento obduxit, crucem (cuius circumgeſtatione uſus erat) artificioſe fecit exculpi: candelabra duo, urceolumq; ex auro fabricari curauit. Veſtes etiam plurimas, quæ inter ſacra peragenda uſui eſſe poterant, parauit. Ac nihil non, quod ad ſui Benedicti ſuperſtitioſum cultum facere uidebatur, magno ære, non ſuo quidé, ſed ab alija emendicato, præſtitit.

Præfuit monaſterio annis 19. ut Leo Hoſtienſis lib.1, cap. 56 ſcribit.

ADELPERTVS.

Succeſsit Iohanni paribus fratrum ſuffragijs Adelpertua uigeſimusquartus Caſsinenſium abbas, anno Domini 934. Huiua temporibus iuſto Dei contra monaſticas idololatrias, quibus totus erat mundus repletus, iudicio, Vngari Capuanum territorium, ac finitima loca igni & ferro deuaſtarunt: ingentemq́ue hominum multitudinem pecorum more abegerunt: pro quibua redimendis Capuani monachi, precioſiora ſui cœnobij κειμήλια expendere coacti fuère: ut Hoſtienſis libro primo, capite 58 indicat.

In bonia etiam ſuo monaſterio acquirendis non poſtremam adhibuit curam. Plurimos enim principes uiros ſuis uillis ac prædijs, fraude monaſtica exuit: ut ibidem uidere eſt.

Præfuit annis nouem, temporibus Stephani VII, & Iohannis, Sergij papæ ex pellice filij.

BALDOINVS.

Baldoinus, natione Frācus, qui Adelberto ſucceſſerat, a Martino tertio Romanę eccleſiæ pontifice confirmationem accepit: ut Leo Hoſtienſis libro primo, capite 60 narrat.

Beneuentanum cœnobium, quod Principum quorundam ui, ex Caſsinenſium monachorum faucibus ereptum erat, hic Baldoinus Romanorum pontificum, aliorumque regum prolatis priuilegijs recuperauit. Sed non multo pòſt defuncto Martino Romano, ijdem principes monaſterium illud denuò in ſuam poteſtatem redigunt. Baldoinus itaque de iniuria apud Agapetum, qui Martino ſucceſſerat, conqueſtus, impetrat literas, quibus raptores illi anathematis fulmine ablata reſtituere iubentur.

Martino Romano ob eximiam prudentiæ opinionem charus fuit, plurimumque apud ipſum potuit: qui & S. Pauli monaſterium, extra urbis Romanæ mœnia, ipſius fidei ac gubernationi ſimul commiſit: ut idem libro 1, capite 61 indicat.

MAIELPOTVS.

Maielpotus præpoſitus Caſsinenſis monaſterij, poſt Baldoinum abbatis munus accepit, ac fidelem bonorum ſui cœtus annis ſex tutorem egit, temporibus Nicephori in Oriente Imperatoris: ut Leo libro primo, capite ſexageſimotertio teſtatur.

ALIGERNVS.

Aligernus, patria Neapolitanus, ac cœnobij S. Pauli monachus, unde Baldoino abbate ſuadente (ſacrarum enim prophanarumque literarum ſcientia, uitæque puritate cæteris præſtabat) ad Caſsinenſes commigrauit, ubi paulo pòſt præpoſiti munus accepit. Poſt Maielpoti uerò obitum, Adelberti & Arderici epiſcoporum, ac nobiliſsimorum Capuanæ urbis iudicium, ac Arhenulphi principis electione, reliquis quoq; fratribus annuentibus, eius locum ſortitus eſt, anno noningenteſimo quadrageſimo nono: ut Hoſtienſis libro 1, cap. 63 & 64 narrat.

Statim autem, ut rerum monaſterij ſumma potitus eſſet Aligernus, non tantum ædificia olim à Leone ac Iohanne cœpta perfecit: uerùm & alia his adiecit. Ianulam enim arcem, eique contiguam S. Germani eccleſiam ædificauit. Extra portam quoque S. Angeli, ancillarum non Deo, ſed uicinis monachis miniſtrantium conſtruxit cœnobium. Templi ornamenta, quorum in ſacris peragendis uſus erat, plurima in D. Benedicti honorem parauit. & ab omnibus ferè pontificibus, ſub quibus uixit, confirmationem ſuorum priuilegiorū extorſit.

De bonis ſui cœnobij, quæ bellicis tumultibus abalienata fuerant, diligenter inquirebat: eaque ut ueris dominis reſtituerentur, apud poſſeſſores inſtabat. Verùm cum nec ſuis precibus, nec Romanorum pontificū, Imperatorumq; literis, locū dari uideret, Landulphi Capuani principis opem implorat. Aduerſarij cognito abbatis conſilio, quod ſe principis muniret præſidio, de capiendo eo conſilium iniêre. Ex improuiſo igitur Adenulphus Aquinenſium princeps, qui non minimam bonorum Caſsinenſium portiunculam tenebat, in abbatem Ianulæ arcis extructione occupatum, armata manu impetum facit: eumq; captum, Aquinum deducit, ac paulo pòſt urſina inſutum pelle in loco publico canibus uenaticis exponit, atque alijs cum maximo dedecore coniunctis malis abbatem affligit.

Landulphus de tantis abbati illatis iniurijs certior factus, mandat Adenulpho, ut Capuam uenire, ibique ſuorum factorum rationem reddere non grauetur. Verùm Adenulphus ſuæ cauſæ diffidens, ac munitæ arcis præſidio fretus, non comparuit. Capuanus igitur princeps, & ſibi & abbati illatam ulturus iniuriam, armato milite Aquinum contendit: admotisque æneis muro machinis, ſceleſtum hominem, cum tantam uim ipſe ſuſtinere non poſſet, ut ſe dederet, coegit. A' propria igitur coniuge (ſic enim fieri uoluerat Adenulphus) fune in collum iniecto, uinctus Capuano principi traditur. Quem ſtatim princeps uinctum abbati, ut pro ſuo de ipſo ſtatuat arbitrio, conceſsit. Adenulphus ſe abbatis, quem prius peſsimè tractârat, manibus conſtringi perpendens, multa interpoſita mora, cuncta quæ rapuerat bona, monaſterio Caſsinenſi reſtituit, datis ea de re literis abbati: ſicque dimiſſus eſt. Huius Adenulphi malo edocti alij, quibus monaſteriorum bona in delicijs erant, ablata reſtituere non ſunt cunctati.

Idem abbas à Mariano Imperiali patricio ac Calabriæ duce, plenam monaſterij ſui poſſeſsiones ubique locorum & inquirendi ac recuperandi accepit poteſtatem.

Præfuit ſuo muneri annis 37, temporibus Otthonis Magni, eiusque filij in Imperio ſucceſſoris: ut Hoſtienſis libro ſecundo, capite primo & ſequentibus aliquot refert.

MANSO.

Manſo Caſsinenſis abbas, cum magis ſecula-

ſecularibus quàm Eccleſiaſticis rebus ſtuderet, pluresq́; ſatellites uitæ ſplendori & luxui deditos aleret: ac ipſe quoq; poſthabitis ſui cœnobij negocijs, aulam Imperatoris frequentius quàm par erat ſectaretur, omnium, præſertim Capuanorum, incurrit odia. Albericus uerò Marſorum epiſcopus, qui tradito ex pellice ſibi nato filio epiſcopatu, Caſsinēſis cœnobij dominium ambibat, frigidam ſuffudit: & oblata ingenti pecuniæ ui, Capuanis perſuaſit, ut abbati oculos exculperent. ea enim ratione ſe Caſſinenſi abbatia potiri poſſe, Albericus exiſtimabat. Arriſit pecunia Capuanis: & ut epiſcopo gratificentur, in omnes occaſiones intenti fuère. Blanda igitur oratione ex Caſsinenſi cœnobio Capuam, ut ibi ius dicat, alliciūt abbatem, interpoſito iuramento, ſaluum & incolumem ſe ipſum Capuā, & ad S. Benedicti monaſterium reducturos. Credit abbas, ac cum ijs Capuam abit. Quem cum ad S. Benedicti cœnobiū, quod Capuæ erat, ſaluū deduxiſſent (ſic enim datæ fidei ſatisfactum putabant, cum & Caſſinenſe & Capuanū monaſterium Benedicto dicatum eſſet) ſtatim uinciunt, eiq́ue oculos eruunt. Leo Hoſtienſis libro ſecundo, cap. 16.

Manſo, Caſsinus abbas, ſolenni Halberſtadenſis eccleſiæ dedicationi interfuiſſe, ſcribitur in hiſtoria Quedlinburgenſi.

IOHANNES.

Iohannes XXIX, Caſsinenſis abbas, Manſonis ſucceſſor, cum ob ſenium imparem ſe eſſe tanto oneri uideret, poſt unum adminiſtratæ abbatiæ annum, in eremum ſeceſsit: ut in Chronico Caſsinenſi libro ſecundo, capite uigeſimo annotatur.

LEO.

Leo monachus, Aligerni abbatis Caſsinenſis frater, de ligno crucis Dominicę portiunculam, auro gemmiſq; ornatam, Hieroſolymis ſecum detulit, ac Capuano donauit monaſterio. ibidem lib. ſecundo, capite undecimo.

OLIBANVS.

Olibanus, ditiſsimus Galliarum comes, Romualdi cuiuſdam ſuperſtitioſi hominis ſuaſu, monachus apud Capuanos factus eſt. Leo Hoſtienſis libro ſecundo, capite decimooctano.

IOHANNES.

Iohannes monachus quidam, patria Capuanus, obtulit patriæ ſuæ monaſterio eccleſiam S. Viti in monte S. Agathæ, Capuæ uicino. Leo Hoſtienſis libro primo, capite ſexageſimotertio.

DE ALIIS ITALIAE *monachis.*

LEO.

Leo abbas, iuſſu & autoritate Romani pontificis, Synodum in Remenſi ciuitate cogit, ubi Arnulphus priſtinæ dignitati reſtituitur: ut ſuo loco diximus.

LEO.

Leo uenerabilis S. Vincentij abbas, iuuat cum alijs epiſcopis, Aligerni Caſsinenſis abbatis electionem: ut habet Chronic. Caſsin. lib. 1, cap. 63.

NILVS.

Nilus, uir ſanctiſsimus, qui apud uallem Luci cum Græcis aliquot fratribus religioſiſsimè uiuebat, Adelbertum Slauorum epiſcopum in ſuum cœtum recipere detrectat: eo quòd rogantibus monachis, apud Caſſinenſes manere noluerit. Chronicon Caſſinenſe lib. 2, cap. 17.

MONACHI *Galliæ.*

S. GERMANI.

HVGO.

Hugo Magnus, poſt Roberti patris ſui obitum, abbatiæ adminiſtrationem apud S. Germanum ſuſcepit: Lothario autem Ludouici regis filio in regē uncto, & ipſe Francorum dux deſignatus eſt.

Sub hoc Hugone, duce ſimul & abbate S. Germani, decani fuère, Armarus, Goſbertus, Abbo, Herricus, Hubertus, Galterius & Albertus: ut Ammonius lib. 5 de geſtis Francorum, cap. 42 & 43 ſcribit.

GVALO.

Hugone regni negocijs nimium obruto, Gualo fit S. Germani abbas: qui ſuum monaſterium à regum aliorumq́; hominū moleſtijs liberum reddidit: ut Annonius lib. 5, cap. 45 annotat. Hunc Albericus & Morardus ſecuti ſunt. Ibidem.

CLVNIACENSES.

ODO.

Odo, quem Martinus in ſuo Chronico Otthonem uocat, ſtudioſus Remigij Antiſiodorenſis monachi auditor fuit: à quo, ut Schedelius teſtatur, Dialecticam & Muſicam didicit: ac cum Muſices eſſet peritiſsimus, Turonenſis eccleſiæ archicantor factus eſt. Bernonis uerò Gigniacenſis abbatis celebri nomine excitus, eò ſe contulit, ibiq́; monaſticen profeſſus eſt. Berno perſpecta hominis pietate & eruditione, qua cæteros facilè uincebat monachos, Cluniaco nuper extructo, primum eum præfecit abbatem, anno 912, ut Sigebertus habet.

Scripſit uitam S. Gerhardi, lib.1.
Laudes S. Martini, lib.1.
Chronicon breue & ſuccinctum.
Hymnos ac uarios cantus in honorem Sanctorum.

Prolixos etiam B. Gregorij papæ commentarios in prophetam Iob, arctiori uolumine, fratrum precibus, conſtrinxit.

Abbas factus, & pietate, & accurata ſuæ regulæ obſeruatione, commiſſo ſibi gregi ut fidelem decuit paſtorem præiuit: ut Trithemius de Scriptoribus Eccleſiaſticis annotat.

Anno 937 obijt primus Cluniacenſium abbas Odo, multorum monachorum pater: ut Faſciculus quidam temporũ habet.

ADAMARVS.

Adamarus, qui & Haymarus ab Antonino appellatur, morum ſimplicitate & feruido monaſticæ regulæ ſtudio clarus, Odoni ſucceſsit. Cuius præcipua in locupletando ſuo monaſterio cura fuit. Viſum tandem amiſit: ut Vincentius libro 24, capite ſexageſimooctauo narrat. in catalogum Sanctorum poſt mortem relatus eſſe, ſcribitur in Hirſaugienſi Chronico.

MAIOLVS.

Maiolus Maticenſis eccleſię archidiaconus, totius Cluniacenſis collegij conſenſu, defuncto Haymaro ſubſtituitur. Erat enim, Antonino teſte, morum grauitate & honeſtate, religionis pietatisq; monaſticæ zelo, ac omni literarum ſtudio, nemine ſuo ſeculo inferior.

Collapſam ſuperioribus annis monachorum diſciplinam, in integrum reſtituere in primis annitebatur: ut Martinus Polonus in ſuo Chronico annotat.

Infirmis eum ſanitatem, cæcis uiſum reſtituiſſe, dæmones, qui homines obſederant, eieciſſe: ſerpentum, canum ac luporũ uenenato morſu uulneratos ſanaſſe, Antoninus titulo decimoquinto, capite 16 de eo nugatur.

Anno autem nongenteſimo nonageſimoquinto è rebus humanis exemptus eſt Maiolus, ut Schafnaburgenſis refert, cum ſuo apud Cluniacũ gregi (teſte Antonino, loco paulo antè citato) præfuiſſet annis quinquaginta ſex. Cui Odilo ſucceſsit.

DOMACELVS.

Domacelus, Odonis Cluniacenſis abbatis auditor, plurimum operæ in reſtituenda monaſtica diſciplina nauauit: teſte Sabellico libro 2 Enneadis nonæ.

FLORIACENSES.

ABBO.

ABbo, ſeu Albo iuxta Trithemium, monachus, patria Aurelianenſis, cum Odonis Cantuarienſis archiepiſcopi nepote Oſualdo, qui poſtea Eboraci epiſcopatũ adminiſtrandũ ſuſcepit, ex Aureliana ſchola in Angliam uenit, ibique plurimas & ipſe ſcholas per monaſteria aperuit. Fuit autem uir facundus, & in omnibus philoſophorum ſtudijs ſuo quo uixit ſeculo, nemine inferior. Ob eximiam itaque eruditionis opinionem Floriacenſis factus eſt abbas. Hos autẽ libros ſua de eruditione teſtantes, Dunſtano tunc Cantuarienſi archiepiſcopo rogante, ſcripſiſſe dicitur:

Vitam Eadmundi martyris, lib.1.
Apologeticon ad Francorũ reges, lib.1.
Homelias in Euangelia, lib.1.
Ad Gregorium v, epiſt.1.
Ad regem Robertum, epiſt.1.
Ad Bernhardum Bellilocum, epiſt.1.
Ad Imperatorem Otthonem, epiſt.1.
Ad Odilonem Cluniacenſem, epiſt.1.
Super calculo Victorij, lib.1.
Additiones in eundem, lib.1.
De motibus ſtellarum, lib.1.
De planetarum curſu, lib.1.
Contra epiſcopũ Aurelianenſem, lib.1.
Rudimenta puerilia, lib.1.
Categoriarum ſpiritualium, lib.1.
De computo, lib.1.
De Euangelijs, lib.1.
De cœna Domini, lib.1.

Et alia adhuc plura ſcripſit. De S. Stephano protomartyre, ſequentiam unam, ac reſponſoria quædam edidit. Item, circulos annorum incarnationis Dominicæ, à Chriſto ad ſua tempora correxit: teſte Balæo Centuria decimatertia Scriptorum Britanniæ, cap.11.

In Synodo autem Remenſi acerrimum egit Arnulphi defenſorẽ, ut ex 19 cap. Actorum Synodi uidere licet.

A' monachis ſuis lancea cõfoſſus eſt, anno 1004, ut Balęus annotat: Bergomenſis uerò & Trithemius eum in Vaſconia, dum uerbum diuinum prædicaret, martyrio affectum ſcribunt.

AMMONIVS.

Ammonius, poeſi & proſa inſignis, Abbonis temporibus in Floriacenſi cœnobio claruit.

Scripſit ſui abbatis iuſſu, de origine & geſtis Francorum hiſtoriam, ad Renaldum uolumen unum.

De miraculis librum 1: ut Trithemius annotat.

HERIGERVS LOBIENSIS.

Herigerus (quem Sabellicus libro ſecundo Enneadis nonæ, & Platina, Heinricum uocant) Lobienſis abbas, diuinarum humanarumque literarum peritiſsimus, carmine

mine & proſa excellens, ſcripſit

Dialogum inſignem ſub perſona ſui & Adelboldi clerici & monachi; tunc Romæ exiſtentis.

De diſſonantia Eccleſiæ, lib.1.
Ad Hugonem de quæſtionibus, lib.1.
Geſta epiſcoporum Lobienſium, lib.1.
Vitam S. Vrſmari, carmine, lib.1.
De diuinis officijs, lib.1.
De corpore & ſanguine Domini, lib.1.

Obijt autem Herigerus anno 990. ut Trithemius & Bergomenſis indicant.

ODILBERTVS GORZIENSIS.

Eccleſiæ S. Vincentij conſtruendæ curam Theodoricus Metenſium epiſcopus Romam, ad ſecundi Otthonis nuptias abiens, Odilberto Gorzienſi abbati, uiro doctiſsimo, demandauit: ut ex uita Theodorici uidere eſt.

ROMOALDVS CAMALDVLENSIS.

Romoaldus, patria Rauennas, in cœnobio Claſſenſi, ubi monachū agebat, prima Camaldulenſiū religionis rudimēta inuenit. Inde Venetias ſe contulit, ibiq; multos ſanctitate & ſeculi ſplēdore niros illuſtres in ſuam perduxit ſententiā: inter quos fuēre Petrus Vrſeolus Venetiarum dux, Bonifacius & Tarianus Otthoni Imperatori familiariſsimi.

Cæterùm condidit Romoaldus ſuæ ſectæ monachorum cœnobia in Piceno, Flaminia, Venetia, Hiſtria: ac mira ſermonis ſuauitate & ſanctitatis opinione, hominū animos alliciebat, ut totum orbem ſuæ religioni addictum reddere potuerit: ut Petrus Candianus (Sabellico teſte) de eo ſcribit.

GEMETENSES.

BALDVINVS. GVNDVINVS.

DVo monachi Balduinus & Gūduinus, qui ex Aſpera Cameracenſis agri uico prodierant, Gemeticum cœnobium, ante triginta annos à Danis ſolo æquatum, reſtaurarūt, circa tempora Ludouici, Caroli Simplicis filij: ut Robertus Ganguinus lib. 5 de geſtis Francorum indicat.

FLAVALDVS REMENSIS.

Flaualdus Remenſis monachus, in ſacris & prophanis literis eximiè doctus, ſcripſit inſigne opus Remenſium pontificū, quod tribus diſtinxit libris, ab initio ipſius ciuitatis exorſus, quibus plurimorum ſanctorū uitas inſeruit. Trithemius.

AMBROSIVS ANSBERTVS.

Ambroſius Ansbertus ex Galliarum prouincijs ortus, intra Samnij regionem, apud monaſterium martyris Chriſti Vincentij, maxima ex parte diuinis rebus imbutus, & ſacroſanctis altaribus ad immolanda Chriſti munera traditus eſt: ut de ſe ipſo loquitur. Cuius hæc à Trithemio annotantur opera:

In Cantica canticorum, lib.1.
In Pſalterium, lib.1.
In Apocalypſin, lib.10.
De cupiditate, lib.1.
Epiſtolarum ad diuerſos, lib.1.

In Apocalypſin opus propter intelligendi facilitatem, Speculum paruulorum inſcripſit, lib.7, cap.15. in eoq; ſe uſum apertè fatetur Victorini, Hieronymi, Ticonij Donatiſtæ, Primaſij Africani cuiuſdam antiſtitis, Auguſtini, & in primis Gregorij Romani commentarijs: Cuius, inquit, uerba non ſolum in his quæ de hac Apocalypſi ſenſit, uerùm etiam in alijs quę pro confirmando operis mei dogmate occurrunt, proprium in illis expoſitionis laborem refugiens, adnecto. Ad cuius me locutionis inſtar, etſi minus ſapiens, ita confirmare ſtudeo, ut à rariſsimis intelligi poſsit, qua ſibi concatenatione illius uerba miſceantur & mea.

Et quidem ſupra modum humiliter de ſuis ſentit laboribus Ansbertus: Tanta, inquiens, eſt mea ſcientia, Auguſtini & Hieronymi comparata ſcientiæ: quanta eſt gutta ex digito pendens, ad magnitudinem maris.

Pietatem porrò eius commendat oratio, qua initio ſuarum Commentationum in Apocalypſin utitur, qua à Trinitate greſſus ſuos dirigi petit, ne erroris præcipitium incurrat. Tres primarias linguas ipſum calluiſſe indicio eſt, quòd ex Latinis, Græcis & Hebraicis uocibus numeros quoſdā elicit, referens eos ad Antichriſtum. lib.6, cap. 13. & lib.9, cap.20.

Omiſsis autem hoc loco, ne odioſa ſit Lectori repetitio crebra, quos uel illuſtrauit uel corrupit, fidei Chriſtianæ articulis, incōmodas aliquot ſaltem eius opiniones ſubijciemus. Nos ſola Chriſti humanitate redēptos, innuere uidetur lib.3. cap.4. Iudæorum etiam in fine ſeculi conuerſionem per Enoch & Eliam, eximios prædicatores, ſomniat lib.2, cap.3. lib.5. cap.10 & 11.

In hæreticorum ueterum blaſphemijs redarguendis acer & uehemens eſt. Arium mentiri ait, Chriſtum in natura diuinitatis initium habere docentem: lib.1, cap.2. Sabellium, latronem detegendum: Photinū, garrulum coruum: & Arium, ueſpertinum uocat lupū: lib.2, cap.2. Pelagium & Celeſtinum, hominem ſine gratia Dei poſſe ſalutem ſuam operari docentes, refellit, oppo-

nendo eis cōtraria ſacræ Scripturæ teſtimonia: lib. 4, cap. 7. & Marcioniſtas duplū Deum, & bonū & malum fingentes: lib. 5, cap. 10. Damnat idem & imaginum cultum & adorationem. Et Ticonium ait imprudenti temeritate ex dicto Iohannis, Ex nobis exierunt, ſed nō erant ex nobis: finxiſſe, Eccleſiam ab Eccleſia exiere. lib. 7, cap. 15.

Iudicij extremi tempus rimantes, dicto Chriſti retūdit: Nō eſt ueſtrū noſſe tēpora uel momēta, quæ pater poſuit in ſua poteſtate. Hinc, inquiens, perpendant, hinc erubeſcant, qui ſex mundi ætates ſexies ſenis millibus cōputantes, nouiſsimū tēpus ſua temeritate ſe ſcire iactant, ſi etiam in ipſo fine poſitis hæc cognitio denegatur. Non enim ſex millia annorum Scriptura nos computare docet: ſed ex mundi ætatibus, omne tempus uitæ præſentis concludi. Prima enim ſeculi ætas, duorum milium & quadraginta duorum annorum curriculis euoluta cognoſcitur. Sexta autē & nouiſsima eſt, quæ nūc agitur: quæ quanto temporis ſpacio protelelur, ignoramus. Et quidē ſigna quæ à Domino in Euangelio de fine ſeculi prædicta ſunt, completa iam cernimus: ſed quantū adhuc ipſius tēporis finis in longum protrahatur, ignoramus. At contrà, qui dicunt: Cum finiti fuerint ſex milium anni, tunc erit conſummatio: quid aliud agunt, quàm contra Dominum interdicta tempora ſe ſcire iactent? Sed abſit à fideliū cordibus, ut hoc ſe ſcire aut dicāt, aut cupiant, quod Dominus etiam angelos latêre uoluit. Libro ſexto, capite decimotertio.

De cæteris quæ ad Anſberti uitam pertinere uidebantur, ſcriptores muti ſunt.

SENONENSES.

ARIGANDVS.

FLoruit Ottonis Magni tēporibus, apud Senonēſes in cœnobio S. Petri, Arigandus quidā monachus, monaſtices zelo flagrantiſsimus. Chron. Hirſaug.

ROMVLPHVS.

Senonum abbas Romulphus, eruditione & facundia excellens, in Synodo Remenſi ſtrennè Arnulpho patrocinatus eſt: ut ex Actis patet.

GERMANIAE Monachi.

FVLDENSES.

HELINFREDVS.

Anno Domini 900, defuncto Hoigero, Fuldēſem abbatiā Helinfredus adminiſtrādam ſuſcepit. Hic monaſterium ſuū primus muro cinxit, aliaq; uetuſtate ruinam minantia reparauit ædificia. Præfuit annis 16: ut Bruſchius & Valentinus Munzerus annotàrunt.

HAICHO.

Poſt Helinfredum Haicho annis ſeptem eidem prouinciæ præfuit: ut ijdem habent. Obijt anno Salutis 923. teſte Reginonis Continuatore, lib. 2.

HADAMARIVS.

Cum Hildebrandus, Haichonis ſucceſſor, Moguntina ſede potitus eſſet, Fuldenſis conuentus curam ſuſcepit Hadamarius, uir magnæ prudentiæ & induſtriæ, Vuitichindo teſte: quique Pij cognomen uirtute ſua meruit, ut Bruſchius annotat.

Orta inter Heroldum Salisburgenſem & Gerhardum Bathauenſem epiſcopos, de primaria Eccleſiarum ſuarum dignitate, contentione: Gerhardus rem per hunc Hadamarium ad Agapetum Romanum pontificem refert, poſcitque ſuæ dignitatis confirmationem. Cuius precibus Romanus præſul etiam annuit, ut Auētinus lib. 5 Annalium ſcribit.

Magna huius abbatis temporibus monachorum perſecutio, Friderici (ut uulgò credebatur) Moguntini epiſcopi conſilio, qui odio erga Hadamarium abbatem flagrabat, oborta eſt. Plurimi enim epiſcopi uociferabantur, magis conſultum fore, pauciores in monaſterijs uiros doctrina & pietate inſignes, quàm ignauum fucos pecus, fruges conſumere natum, quibus omnia cœnobia eſſent referti ſsima, magnis alere ſumptibus. Multi itaque ſuæ ſibi inſcitiæ conſcij, habitu monaſtico depoſito è monaſterijs exière. Verùm Hadamarij Fuldenſis autoritas, qua plurimùm apud Imperatorem poterat, obſtitit, quo minus eiuſmodi epiſcoporum inuentum felicem ſortiretur ſucceſſum. Odij autem cauſa erga Hadamarium hæc erat: quòd Fridericum olim ab Imperatore ad Fuldenſis monaſterij carcerem miſſum, durius aliquanto conſtrinxiſſet abbas: ut Vuitichindus lib. 2 geſtorum Saxonicorum indicat.

Fuldenſe templum, quod ex fulminis ictu conflagrârat, magnis reparauit ſumptibus: ut idem ſcribit.

Sub eodem abbate pleroſq; fratrum Fuldenſium legitima contraxiſſe matrimonia, Bruſchius refert: uerùm eius rei euentum nuſquam reperiri ait.

Anno 956, peſte obijt Hadamarus, teſte Reginonis Continuatore. Schafnaburgenſis idem tempus quidē annotat, ſed peſtis

non

non meminit. Præfuit ſuæ prouinciæ annis uiginti & octo, iuxta Bruſchium.

VVERNERVS.

Vuernerus, ſiue Vuerinharius, ut in Imperatoris diplomate habetur, Huldrichi Auguſtani epiſcopi materteræ filius, poſt Hattonem, qui Moguntina cathedra potitus erat, monachorum collegio apud Fuldenſes præficitur, anno 969. Hic pietatis ſuę monaſticæ ſpecimen editurus, paradiſum circumiacentibus ædificijs ornauit, ſacellū́q; D. Ioannis ampliauit. Vndecimo autem ſui regiminis anno, ſecundi Otthonis caſtra cōtra Saracenos bella gerentis ſecutus eſt: in ea expeditione cum Heinrico Auguſtano, alijsq; uiris fortiter in prælio pugnantibus occubuit: ut Bruſchius & Valentinus Muntzer annotant.

RADVLPHVS.

Hoc uixiſſe ſeculo Radulphum, patria Flauiacenſem ſub Benedicti regula, quem ſuum ipſe legislatorem appellat: argumento nobis eſt, quod lib. 20, cap. 1. in Leuiticum, prophetæ dicto: Vrbes ueſtras redigā in ſolitudinem, &c. ſubijcit: Manifeſtè hic pronunciatur, quod iam per mille annos uidemus impletum.

Scripſit, ut Trithemius de Illuſtribus uiris teſtatur,

In Leuiticum, lib. 20.
In epiſtolas Pauli, lib. 14.
Hiſtoriam rerum Francicarum.
Chronicon quoddam breue.

Græcæ linguæ ignarus non fuit, ut patet ex libro 4 in Leuiticum, cap. 5, ubi Græcas appellationes, quibus delictum in ſacris denotatur, recēſet. Nec à phyſicis alienus fuit ſtudijs. cōplurium enim animantium, auiumq; naturas commemorat, lib. 8, cap. 3.

De doctrinæ uerò Chriſtianæ capitibus, quid uel piè uel incommodè ſenſerit, ex ſuperioribus conſtat. Opiniones ſaltem eius ſingulares, hic breuibus perſtringere uiſum fuit. Antiquos patres, ait, uſque ad Domini aduentum, quamlibet iuſtè uixerint, ductos ad regnum non eſſe: niſi ille deſcenderet, qui paradiſi clauſtra hominibus, interpoſitione ſuæ mortis, aperiret. libro 2, capite 4 in Leuiticum. ubi lymbum patrū adſtruere uidetur. Item, ante Chriſtū paſſum adorabantur angeli à patribus, & tacebant: poſt paſsionis uerò eius completa myſteria, B. Ioannes cum angelo loquens, & ab eo ſecreta cœleſtia audiens: Cecidi, inquit, ad pedes eius, ut adorarem eum. Et dixit mihi: Vide ne feceris, conſeruus tuus ſum, & fratrum tuorum habentiū teſtimonium IESV. Tetigerat ergo ipſum ſanguis Chriſti: quia reuerentia illius motus, naturam illam ſibi proſterni non patiebatur: quam apud Dominum ſuum tanti eſſe cernebat, ut morte propria ab eo redimeretur. Radulphus lib. 2, cap. 4 in Leuiticum. Et ſanctos aſſerit à nobis rogari, non ut ipſi nos ſaluent, ſed ut nobis ſalutem impetrent.

Iudicium liberum ſua ſcripta legenti permittit, cum inquit: Admoneo Lectorem, ut ubique dictorum ueritatem rimetur: & ſi alicubi me à tramite deuiaſſe compererit, corrigat potius quàm ſequatur. lib. 4, cap. 5 in Leuiticum.

Cæterùm in ſuis in Leuiticum Cōmentarijs, non ſolum ſacrorum meminit autorum, ſed ethnicorum quoq; teſtimonia & dicta creberrimè immiſcuit: quod à nonnullis ſibi uitio dari, ipſemet teſtatur libro 16, capite 3. Verùm ijs ad hunc modum reſpondet: Si gentilium ſententias diuinis inſeramus eloquijs, non incongruum uideri exiſtimo, nimirum cum omnis ſapientia à Domino Deo ſit, etiam illi qui perfectam Dei cognitionem minimè habuerunt, Dei tamen munere illuminati, quod ueritatis attingere potuerunt, nobis utilius quàm ſibi ſcriptum reliquerūt. lib. 1, cap. 6. Verùm nobis ea indicio ſunt, quòd multo labore & diligentia uariorum autorum perluſtrarit monumenta.

Hæreſes ſuperiorum ætatum paſsim perſtringit. Arium, cuius blaſphemijs libro decimoſexto, capite tertio contradicit, in Trinitate diuiſionem feciſſe, & Sabellium perſonarum proprietates confudiſſe ait. Et quanta Manichæi in patriarchas, & legiſlatorem, in prophetas, & ipſum Domini præcurſorem proferant, horret pietas, cum legit: nec ſine dolore mens Deo dedita, tantorum uirorum tantas contumelias audit. libro nono, cap. quinto. Donatiſtarum & Pauli Samoſateni, libro nono, capite octauo meminit. Quin & illorum opinionem, ut ineptam & puerilem reijcit, qui mille annos carnalis conuerſationis poſt reſurrectionem ſomniarūt. libro quinto, capite ſecundo.

Vbi locorum monachum egerit, incertū eſt. Trithemius quidem apud Fuldenſes eum uixiſſe, multorum opinionem eſſe teſtatur. nec de obitu eius quicquam in literas relatum eſt.

SANGALLENSES.

HARTMANNVS.

HArtmannus, ſeu Herimannus, ut Contractus habet, pietate, ſapientia ac uitæ integritate clarus, ſacrarum prophanarumq; literarum, ac Muſicæ in primis ſtudioſiſsimus, triennium ferè Sangallenſi fratrum conuentui præfuit. Obijt anno 924. ut Bruſchius refert.

ENGELBERTVS.

Succeſsit Hartmanno Engelbertus, confirmatione ab Heinrico primo accepta. Sub hoc Sangallenſe monaſterium ab Vngaris uaſtatum eſt. Verùm abbas bibliothecam, & quæ precioſiora, monachisq; erant chariora, in Heluetiæ alpes auehi curarat. Engelbertus ſenio confectus, Thietoni monaſterium adminiſtrandū cōceſsit, anno 933: ut Bruſchius autor eſt.

THIETO.

Thietonis temporibus maximum Sangallenſe templum, incendio per ſcholaſticos excitato conflagrauit. Hic abbas nono ſui regiminis anno, ob decrepitam ætatem munus ſuum ſponte reſignauit: ut idem ſcribit.

CRALO. ANNO.

Cralo Thietonis frater uterinus, paribus monachorum ſuffragijs fratri ſuccedere iuſſus, ab Otthone Magno, anno 942, ultima Maij confirmatur. Accuſatus autem aliquando à monachis ſuis de nimia diſciplinæ aſperitate, & quòd Fabarienſem abbatiam Sangallenſi ſubditam, ſua incuria amiſiſſet, Ludolphi Sueuorum ducis odiū incurrit. Quo ex Italia redeunte, abbas ſuæ ſaluti conſulturus, magnis monaſterij theſauris onuſtus, ad Imperatorem confugit. Ludolphus uerò dux, Annonem Cralonis fratrem, uirum bonum, omnibusque beneficum, abbatem conſtituit. Is Vngarorum metu ſuum cœnobium, adiunctasq; ædes mœnibus, propugnaculis, foſſisque amplis muniuit. Ac fuêre hæc prima Sangallenſis oppidi initia. Mortuo uerò poſt annos quinque Annone, Otthonis Magni iuſſu, priſtinam ſedem, intercedente D. Huldrico Auguſtano, recuperat Cralo: qui fortuna elatus, durior monachis, quàm prius, tyrannus fuit. Victori enim comiti cuidam, Sangallenſis cœnobij alumno, oculos exculpi fecit: qua immanitate omnium in ſe odium concitauit, factusque eſt & animo & corpore infelix. Eggardo itaque, uiro nobili & erudito, eiusque cœnobij decano, abbatis partes, uſque in Otthonis Magni aduentum, à fratribus delegantur. Moritur interim Cralo Heriſouij, undecimo ſui regiminis anno, pro Eggardo ſucceſſore ſubſtituendo rogans. Verùm cum is ex lapſu equi crus fregiſſet, claudusq; factus eſſet, à monachis repudiatur: ut Bruſchius annotat.

BVRCHARDVS.

Anno 959, Burchardus comes de Lintzgovv, Buchorn, & Monteforti, uir beneficus, & liberalitate in pauperes præſtans, poſt Cralonis obitum abbas deſignatus eſt, confirmatione ab Otthone Magno per baculum & ferulam accepta. Dictus autem fuit Ingenitus, eo quòd ex mortuæ matris aluo exectus eſſet. Sub huius abbatis gubernatione, res monaſterij tranquillum ſortitæ ſunt ſtatum.

Ab equo ferociori, cui aliquando inſidebat, in terram proſtratus, per omnem ætatē claudo pede inceſsit: cum uerò annis 13 feliciter ſuam prouinciam adminiſtraſſet, eā reſignauit, ac fratrum unanimi conſenſu Nodgerum ſubſtituit.

NODGERVS.

Nodgerus Cralonis ex fratre nepos, ætate iuuenis, à Burchardo ac reliquis S. Galli monachis electus, ſtatim ad Otthonem Spiræ commorantem, cum literis Burchardi commendaticijs, decemque alijs fratribus canicie & ætate uenerandis ſtipatus mittitur. Imperator dum hominis ætatem conſiderat, dixiſſe fertur: Is'ne unus & ſolus tantæ abbatiæ gubernatione, inter tot ueneranda canicie ſenes, dignus eſt iudicatus? Ac niſi Imperatoris filius, ac cæteri monachi qui eum comitati fuerant, interceſsiſſent apud Imperatorem, tanta dignitate procul dubio excidiſſet Nodgerus. Pluribus igitur conditionibus paſtoralem baculum ab Imperatore impetrat, ne uidelicet in rebus arduis ſine Burchardi conſilio quicquam ſtatuat, ac ut fratres ſuæ curæ commiſſos ad regulæ obſeruationem ſtrenuè urgeat. Quæ omnia, interpoſito etiam iuramento, ſe facturum promiſit: & tanta fide annis illis octo, quibus monaſterium rexit, ſui gregis curā egit, ut meritò de eo ab Erhardo quodam exclamatum ſit:

O fortunatam Galli, te conſule, cellam.

Obijt anno Chriſti 981, in Nouembri, uiuo adhuc Burchardo anteceſſore: qui tamē paulo pòſt etiam in uiuis eſſe deſijt, ut Bruſchius indicat.

HIMMO.

Nodgero Himmo traditionum monaſticarum ſtudioſiſsimus ſucceſsit. plurimum is operæ, dum eam dignitatem tenuit, ueſtibus adornandis, ac templum uarijs picturis, ingenioſisq; imaginibus illuſtrando, tribuit. Poſt octauum ſui regiminis annum è rebus humanis exceſsit. Cuius tumulo hoc Epitaphium à fratribus affixum fuit:

Hic bene maturo tranſit pater ille ſub æuo,
Ad patriæ requiem, hic obit Himmo diem.
Hinc meritò noſtri uigilanter habent memorari,
Plura loco Galli ſtant monumenta cui.

VLRICVS.

Vlricus laude monaſticę pietatis ac pompæ Him-

pæ Himmone anteceſſore ſuo uix inferior, ſancti Galli abbas anno noningenteſimo nonageſimoprimo eligitur, tertio Otthone pro more eum confirmante. Cœperunt autē ſub hoc abbate, in cœnobio illo, dum uidelicet monachi ineptijs ceremoniarum excogitandis & peragendis operam nauabant, literæ frigere. Sacellum ſepulchri Dominici ædificaſſe fertur Vlricus. Obijt quinto adminiſtrati muneris anno, qui erat Chriſti 996. Bruſchio teſte.

GERHARDVS.

Gerhardus, qui & Eckhenhardus, ſuperbus, temerarius, ac (ut uno dicamus uerbo) homo nihili, autoritate tertij Otthonis Vlrico ſubſtituitur, anno Chriſti noningenteſimo nonageſimoſexto. Is accepta abbatiā, cum omnis honeſtatis & pietatis expers eſſet, ſtatim & pietate, honeſtate & eruditione uenerandos monachos in Sangallenſi cœnobio ſuis miniſterijs priuauit: eorūque in locum ſui ſimiles, homines nimiſum iuuenes, leues & laſciuos ſubſtituit. Porrò cum bona etiam monaſterij male fide tractaret, eaque uel uenderet, uel oppignoraret, aut alijs præter meritum largiretur, grauiter apud Imperatorem à monachis accuſatus eſt. At Gerhardus Muzonem, primarium aulæ Imperatoris comitem, amplis promiſsionibus, multoque ſibi conciliārat auro, ut monachorum accuſationibus locus nullus daretur in aula. Poſt paucos deinde menſes Muzo comes de promiſsis abbatem, cui in calamitate ſubuenerat, monuit: qui ne ingratus diceretur, Præpoſituram quandam S. Alexandri prope Adorfum in Thurgouia (quam tum duodecim tenebant canonici) ei conceſsit. Canonicorum ſocietatis impatiens Muzo, ſuis eos deturbauit domicilio, ac ipſe ſolus rerum potitus eſt. Præfuit Gerhardus iſte annis 11. Obijt anno Salutis 1007, iuxta Bruſchium. Hermannus Contractus annum habet 1001.

TREVIRENSES.

AVGILBERTVS.

Augilbertus, ſeu Engelbertus, ut Trithemius habet, patria Moſellanus, cœnobij S. Eucharij, quòd hodie S. Matthiæ ſacrum eſt, apud Treuirenſes monachus, in eadem urbe in S. Martini monaſterio abbatis munus fratrum electione ſubijt.

Duodecim eum Apoſtolorum uitas carmine contexuiſſe, & de Muſica, compoſitioneq; monochordi opuſculum compoſuiſſe, Trithemius in Hirſaugienſi Chronico teſtatur. Præfuit ſuo monaſterio temporibus Otthonis primi, & Benedicti vi Romanorum pontificis, circa annum Chriſti noningenteſimū ſexageſimūprimū: ut Bruſchius habet. Eius tale apud Trithemium in Hirſaugienſi Chronico extat Epitaphium:

Hoc recubat buſto ſemper memorabilis abbas,
Engelbertus ouans, ſpiritus aſtra colit.
Menſis Martij obijt, biſſenis ipſe calendis:
Conſtruxit templum, quod retinet tumulum.

EBERVVINVS.

Ebervuinum Engelberti ſucceſſorem, uitas S. Magnerici archiepiſcopi, & Simeonis monachi cuiuſdam Treuirenſis deſcripſiſſe, à Bruſchio indicatur.

GOTHERIVS.

Gotherius ex Gaudenſi cœnobio accerſitus, ab Egberto Treuirenſium archipræſule, monachis S. Matthiæ extra muros Treuirorum abbas præficitur, anno Domini 977. Quibus cum annis præfuiſſet tredecim, uita functus eſt.

VVILLERVS.

Vuillerus Ogoni ad Leodienſem eccleſiam abeunti, in abbatia S. Maximini, extra Treuirenſes muros ſucceſsit, anno 946. Poſt annos uerò 13 uita functus eſt: ut Reginonis Continuator indicat. Cuius in ſepulchro tale Epitaphium hodie uidere licet, ut Bruſchius ſcribit:

Hac eſt Vuillerus foſſa pius abba ſepultus,
Quem bonus à puero nutriuit epiſcopus Ogo,
Et ſucceſſorem ſibi deſignauit herilem:
Qui bona quæq; ſtudens, fuit omni dogmate prudens,
Et ſibi ſubiectis præbens documenta ſalutis:
Fit miſerando pater, ſed condiſcendo miniſter:
Nonis Octobris perſoluit debita mortis.

VVICKHERVS.

Vuickherus, Vuilleri ſucceſſor, cum annis octo præfuiſſet, in uiuis eſſe deſijt. Quem ſecutus eſt Aſolphus, qui altero anno mortuus eſt. Poſt quem idem munus Thietfridus diaconus annis duodecim adminiſtrauit. Ogo primùm diaconus, poſtea eiuſdem cœnobij abbas, obijt anno 987. Volmarus, qui & Folcardus dicitur, eidem monaſterio circa annum Domini noningenteſimū nonageſimūtertium præfuit: ut ex Bruſchij Chronologia de Germaniæ monaſterijs uidere eſt.

REGINO PRVMIENSIS.

Regino à primis annis in Prumienſi cœnobio Treuirenſis diœceſeos enutritus, adeò in diuinarum ac prophanarū rerum ſcientia profecit, ut communi fratrum conſenſu, abbatis partes in eodem monaſterio ipſi demandarentur.

Scripſit hiſtoriam de rebus Francorum & Germanorū, à primo natiuitatis Dominicæ anno, uſq; ad ſua tempora, annum uidelicet 908. eamq; Adalberoni Treuirenſium epiſcopo inſcripſit. lib. 2.

De diſci-

De diſciplina Eccleſiaſtica libros duos, iubente Rathbodo eiuſdem ſedis antiſtite: ut Trithemius annotat.

Cum munere ſuo aliquandiu cum laude functus eſſet, & ipſe inuidiam ſuæ uirtutis comitem habuit. Nam Richarij cuiuſdam dolo dignitate ſua priuatur, non ſine ignominiæ nota, quaſi uidelicet peſsima fide res ſui cœnobij adminiſtraſſet: ut ex Epiſtola quadam Reginonis libro adiecta uidere eſt.

HARTVICVS *Tigurinus.*

Tigurinam ædem ab Vngaris deuaſtatã, proceres quidam aliquot annos cum ſuis familijs, deficientibus monachis, incoluerant. Verùm duo Otthones Boiorũ duces, politicis inde migrare iuſsis, idem cœnobium cum omnibus prædijs reſtituêre monachis: quibus Hartuicum quendam præfecerunt abbatẽ, anno 979. teſte Auentino libro 5 annalium Boiorum.

MONACHI VVIRZburgenſes.

GELIO.

OTtho Imperator abbatiæ S. Petri apud Herbipolim à ſe reparatæ, Gelionem uenerabilem uirũ præfecit abbatem, anno 957, qui poſt quartum obijt annum: ut Continuator Reginonis habet.

GERRICHVS.

Gerrichus Gelionis ſucceſſor, qui Imperatoris caſtra in Italiam ſecutus fuerat, in reditu peſte moritur, anno 964. teſte Reginonis Continuatore.

ERCANBERTVS.

Ercanbertus fratris ſui in Herbipolẽſi abbatia ſucceſſor, anno 966 mortẽ obijt. Idẽ.

ADELBERTVS.

Poſt Libutium Adelbertus ex monacho S. Maximini (Corbeienſem monachum fuiſſe, Trithemius in Chronico Hirſaugiẽſi ſcribit) Rugis, autoritate Otthonis Imperatoris, qui eum itineri neceſſarijs rebus benignè inſtruxerat, mittitur epiſcopus. Apud quos cum parum proficeret, ad ſuos redijt. Vix autem plurimis ex comitibus deſideratis, ipſe cruentas eorum manus euaſit: qui ab Imperatore & Vuilhelmo Arnſtarenſi epiſcopo honorificè ſuſcipitur, & fouetur. Tandem Imperatoris iuſſu in abbatia Vuirzburgenſi, Ercãberti defuncti locum accepit: ut idem teſtatur.

AVGIENSES.

EGGEHARDVS.

POſt Alenuicum, Eggehardus in Augienſis monaſterij gubernatione ſucceſsit, anno 958: ut Hermãnus Contractus, & Reginonis Continuator teſtantur.

RVTMANNVS. VVITEGOVIVS.

Rutmannus, poſt Eggehardum annis tredecim abbas fuit. Obijt anno 985. Cui Vuitegouius ſucceſsit, qui totidem ferè annis idem munus adminiſtrauit: teſte Hermanno Cõtracto. Plurima hic in ſanctorum honorem ſacella extruxit. Rariſsimè autem apud ſuos erat, ſed uel Romæ, uel in Otthonis tertij aula uerſabatur. De cuius laude Burchardi cuiuſdam monachi tales extant uerſiculi, ut Bruſchius annotat:

Dicitur os regis, populorum lingua ſalubris,
Inter catholicas primas rutilando columnas:
Regum rectores, comitum decet atq; cohortes,
Rege iubente, ſui parent ſimul omnia dictis.
Contra uelle ſuum uertit ſe nemo retrorſum.
Eſſe manum regis nam plebs hunc prædicat omnis.

CAMPIDONENSES.

BVRCHARDVS.

BVrchardus Riznerus ab Hattenhoſen, nobili familia oriundus, uir multæ lectionis, Campidonenſis eligitur abbas anno 910. Vidit is ſui cœnobij direptionem, & conflagrationem, Hunnis circumquaque Germaniam ferro & igni uaſtantibus. Præfuit autem annis ſeptẽdecim, ut Bruſchius annotat.

THEOBALDVS. ADELBRECHTVS.

Theobaldus, qui Burchardo ſucceſſerat, decimatertia, ab impetrata confirmatione pontificia, hebdomade, à quodam præfecto ſuo ueneno ſublatus eſt, anno 928. Cui Adelbrechtus, homo obſcurus, ſucceſsit: ut Bruſchius refert.

LVDOVICVS.

Ludouicus illuſtri genere natus, uir mitis & placidus, anno 940, Campidonenſi præficitur cœnobio: quam prouinciam unico tantum anno adminiſtrauit. Tertiam ſui monaſterij uaſtationem, ab Hunnis acceptam, intueri coactus eſt: teſte Bruſchio.

ALEXANDER.

Reparato monaſterio, Alexander uir generis nobilitate, iuſticiæ, æquitatisq; laude, & Sacrarum literarum ſcientia clarus, abbas conſtituitur, anno nongenteſimo ſexageſimoſecundo. Magnam is ſibi non tantum apud ſuos, ſed etiam apud exteros populos, in ſuæ prouinciæ adminiſtratione comparabat autoritatem. Non enim tam ſui cœnobij commodis temporalibus, quàm diuini uerbi prædicationi ſedulò intentus erat. Templum S. Mauri, muros, aliaq; ædificia, tum ipſe reparauit, tum ſuis reparandi facultatem conceſsit. Ratiſponæ in comitijs ab Otthone Imperatore, abalienata ſuo monaſterio à nobilibus bona,

bona ope cuiuſdam Friſingenſis epiſcopi recuperauit. Anno 992, die ſexto Auguſti, è rebus humanis exemptus eſt: ut Bruſchius habet.

ELVVANGENSES.

GErbertus, Adelberone ad epiſcopatum Auguſtanum uocato, Elbangenſis monaſterij gubernationem ſuſcepit, cui annis 22 præfuit. Obijt anno 944. Sedē eius, Hermannus potitus eſt, eamque annis duodecim adminiſtrauit. Cui Herdebertus ſucceſsit. Quo poſt annos 18 mortuo, Vuinitarius eligitur: qui anno noningenteſimo nonageſimo mortem obijt, cum prouinciā ſuam annis 16 adminiſtraſſet: ut Bruſchius indicat.

FABARIENSES.

IOHANNES.

IOhannes uigeſimuſprimus, Fabarij Curienſis diœceſeos monaſterij abbas, à Ludouico tertio Romanorum Imperatore priuilegium quoddam accepit.

Hunc ſecuti ſunt Hatro, Guardo, Erembrechtus, qui ab Otthone Imperatore anno 949, ut diplomata teſtantur, electus fuit. Huic Enzellinus Sangallenſis monachus, anno 958, eiuſdem Otthonis autoritate ſucceſsit. Poſt quē Maiorinus præfuit. Verùm anno 974, iuſſu Otthonis ſecundi Fabarianus abbas deſignatus eſt Aleuicus, diuitis Augiæ monachus: ut Bruſchius autor eſt.

BERINGERVS PETERSHVſienſis abbas.

Beringerus Petershuſiani cœnobij primus conſtituitur abbas à Gebhardo Conſtantienſi epiſcopo, anno 992: ut Bruſchius indicat.

EPTERNACENSES.

REYNERVS.

REynerus Lotharingiæ comes & abbas, annis nouendecim Epternacenſi monaſterio præfuit, quod multis pagis & oppidis auctius reddidit. Obijt anno 915, ut Bruſchius indicat.

GISILBERTVS.

Giſilbertus Lotharingiæ dux, Reyneri filius, patri in regimine huius monaſterij ſucceſsit. Qui poſtea Otthoni Magno, cuius ſororem duxerat uxorem, rebellis factus, cum equo in Rheno ſubmerſus eſt: teſte Bruſchio.

HERIMANNVS.

Succeſsit Giſelberto Herimannus, Lotharingiæ dux, circa annum Domini 949: ut ex eodem conſtat autore.

SIGFRIDVS.

Poſt Herimannū Sigfridus comes, Epternacenſi abbatia potitus eſt. Huius conſilio Ottho Imperator, canonicis inde expulſis, ſolis monachis cōceſsit inhabitandū Epternacenſe monaſterium, circa annum Domini 973. Idem.

RANIGERVS.

Ranigerus ab ipſo Otthone Imperatore apud Magdeburgum coram omnibus regni principibus, Epternacenſis monaſterij abbas deſignatus, cum quadraginta monachis eò miſſus eſt. Ante id enim tempus canonici annis 125 circiter, illum incoluerant locum. Piè autem & ſapienter ſuam adminiſtrauit prouiniciam, annis 34 ſub Otthonibus & Heinrico II. Obijt anno Salutis 1007. cuius tale extat Epitaphium, ut Bruſchius ſcribit:

Hac recubant foſſa Ranningeri patris oſſa,
Et ſiunt hominis lege ſoluta cinis.
Hunc Ottho primus tranſmiſit Cæſar opimus
Sifridi monitis egregij comitis.
Miſit & hunc talem, qui uitam cœnobialem
Hic reparare pio ſufficeret ſtudio.
Nam locus iſte bonis hoc tempore relligionis
Factus erat uacuus, rebus & exiguus.
Dumq; uir induſtris tribus annis, ſex quoq; luſtris
Præfuit, eximiam reddidit eccleſiam.
Septembris flendus nonis, deniſq; Calendis
Clauſerat ipſe diem, nunc habeat requiem.

VTHENBVRRHANI.

BYRTHILO, ADELBERO, RVOVNGVS.

BYrthilo nobili familia natus, Vthenburrhani monaſterij abbas eligitur anno 902. ac fideliter annis 39 præfuit. Cui Adalbero comes S. Vlrici Auguſtani ex ſorore nepos ſucceſsit: quem Vlricus ſecutus eſt. Rudungus ab Vlrico Auguſtam uocato, abbas deſignatus circa annum Domini 972, fideliter uſque ad uitæ finem commiſſo præfuit gregi. Obijt anno 1000, ut Bruſchius autor eſt.

HIRSFELDENSES.

THIETHARDVS.

THiethardus, qui & Theodardus, iuxta Faſciculum temporum, cum annis ferè triginta Hirsfeldēſi cœnobio præfuiſſet, mortem obijt, anno 930: ut Schafnaburgenſis annotat.

MEGINGVS.

Anno 933 (duo enim abbates inter hunc & Thiethardū, ad epiſcopatus adſciti fuerant) abbatiam Hirsfeldenſem Megingus morum grauitate inſignis ſortitus eſt: ut Trithemius in Chronico Hirſaugienſi annorat. Obijt anno 956, teſte Schafnaburgenſi.

HAGANO.

HAGANO. GVNTERVS.

Hagano Migingi ſueceſſor,paralyſi correptus , Gunthero abbatis munus demandari rogat:ut idem refert.

EGILOLPHVS.

Egilolphus poſt Guntherum , eandem abbatiam regendam ſuſcipit, anno 962. eique feliciter annis nouem præeſt: ut idem indicat.

GOTBERTVS.

Gotbertus,Egilolphi ſucceſſor, eccleſiam quandam in Ordorf Thuringiæ oppido conſtruxit,anno 980:eodem teſte.

BERNHARDVS.

Gotberto defuncto Bernhardus ſucceſſit, anno 985.ſuæ proninciæ annis 17 præfuit,ut idem refert.

HIRSAVGIENSES.

RODVLPHVS.

ROdulphus prouectioris ætatis monachus, poſt Haderadum quintus Hirſaugienſis abbas factus eſt. Is, quia pocula & quotidiana conuiuia magis ipſi curę erant, monaſticam diſciplinam inter ſuos magna ex parte intercidere paſſus eſt.Semel atque iterum monachi ob diſſolutam uitam, ſuo eum munere priuare decreuerunt:ſed amicorum quorundam, quos uel poculis uel muneribus ſibi conciliârat abbas, minis prohibiti ſunt. Anno ſui regiminis ſeptimo,qui erat Chriſti 925,è rebus humanis exceſsit : ut Trithemius in Hirſaugienſi Chronico teſtatur.

DIETHMARVS.

Diethmarus natione Sueuus, à parentibus,infimæ ſortis hominibus, S. Galli monaſterio, puer ſeptem annorum offertur. Monaſtica enim perſuaſione faſcinati erát, ſe filij ſui merito Deo futuros chariores. Ibi ſacrarum literarum ac philoſophiæ ſtudia,quæ tum in eo conuentu florebant,tâta percepit facilitate, ut miraculi loco hominis haberetur ingenium. Præter eruditionem, quæ in ipſo erat eximia, uitæ ſanctitati in primis ſtudebat. Anno itaque ætatis uigeſimooctauo ſacerdotij gradum accepit:poſt ſeptimum uerò inde annum, ad Hirſaugienſis abbatiæ clauum ut ſedeat, à monachis,Hildeberto Fuldenſi abbate ſuam inter diſsidentes de electione abbatis fratres autoritatem interponête, uocatur.

Hic collapſam monachorum diſciplinâ, prudenti gubernatione, ad priſtinum ſtatum nonnihil reuocauit. Erat enim in rebus gerendis,ac in perſuadendo mira eius felicitas, ut nemo ei unquam contradicere tentaret.

Suum etiam monaſterium multis bonis, ornamentis & Sanctorû reliquijs (quę maxima monachorum uentris gratia tum cura erat)auctius reddidit.

Anno autem regiminis 27,ætatis ſeptuageſimoprimo,Domini uerò 952, mêſe Martio,in uiuis eſſe deſijt Dithmarus:ut Trithemius in Hirſaugienſi Chronico ſcribit.

SIGERVS.

Sigero eiuſdê cœnobij decano,patria Moguntiaco, omnique doctrinarum genere, pietatis & prudentiæ exiſtimatione inſigni,côcordibus fratrum ſuffragijs, eo ipſo quo mortuus eſt die Diethmarus, abbatis partes delegantur.

Diſciplinæ monaſticę ſtrenuum hic egit patrocinium:ac ut commiſſo gregi quaſi uiuum ſe uirtutum exemplar exhiberet,omnibus contendit uiribus,toto ſuæ gubernationis tempore,quod fuit annorum triginta.Anno 982,mêſe Septembri, mortê obijt: Trithemio teſte.

LVPOLDVS.

Lupoldus patria Ratiſponenſis, ſub Diethmaro abbate, Hirſaugienſis monaſterij regulam amplexus eſt,ſub qua annos ultra quadraginta omnium iudicio (quod ad externam quidem attinet uitam) piè & honeſtè uixit. Mortuo autem Sigero,fratrum electione ſucceſsit. Fuit is in cohercendis monachorû delictis remiſsior, & ad ignoſcendum facilior. Præfuit annis quatuor, menſibus tribus: ut Trithemius indicat.

HARTFRIDVS.

Hartfridus,natione Sueuus,ingenij, eruditionis & facundiæ laude præſtans, nonus Hirſaugienſium abbas factus,ad ſtrictiorem regulæ ſuæ obſeruationem monachos coegit,ac in delinquêtes grauiter animaduertit.Secundo uerò ſui regiminis anno,qui erat Chriſti 988 ,peſte cum alijs ſexaginta eiuſdem cœnobij monachis extinctus eſt. Idem.

CONRADVS. EVERHARDVS.

Mortuo Hartfrido cum tot, ut diximus, monachis , duodecim tantum in eo ſuperſtites manſere contubernio. Quibus in côſtitutione noui abbatis diſſentiêtibus, duo fuêre ſimul electi, Conradus & Euerhardus: ac utrique ſua erat factio inter monachos,licet numero paucißimos. Contadus tamen confirmatione à Romano accepta pontifice,ſuperior habebatur: Euerhardus uerò , precioſioribus cœnobij ornamentis clàm ſurreptis , cum alijs duobus ſuarum partium monachis,ad comitem quendam monaſterij bonis iamdudum inhiatê, eius in ſua cauſa petitum auxilium confugit. Hoſpes profugus,auroque onuſtus , benignè excipitur à comite:qui commodam ſe nunc occaſionem nactum eſſe ratus , mox pro iuſta (ut ipſe dictitabat) Euerhardi defenſione

fenſione, prædia & uillas monaſterij inuaſit, ac in ſuam, inſtigante eum Euerhardo, qui ſe iterum monaſterij abbatē & dominū prædicabat, redegit poteſtatem. Interim Conradus omni auxilio humano deſtitutus, intra ſui cœnobij muros latêre cogitur, ubi ipſe & ſocij eius magna cum fame conflictantur. Re ad extremum perducta caſum, cum ſingulis iam momentis, Euerhardi à comite per uim reſtituendi aduentus, à trepidantibus monachis expectaretur, mors eum præuenit. Quo omnium malorum capite ſublato, tranquillior Conrado cum ſocijs fuit gubernationis monaſticæ ſtatus. Obijt autem Conradus duodecimo ſuæ abbatiæ anno, qui fuit Chriſti 1002: ut Trithemius in Hirſaugiēſi Chronico ſcribit.

ADELHARDVS.

Adelhardus Hirſaugienſis cœnobij monachus, religioſus & doctus, ex grauiſsimo capitis dolore uiſum amiſit. Ac poſt ceſſantibus doloribus, annis ferè uiginti & tribus ſuperuixit. Dono propheticæ illuſtris erat cæcus. Triennio enim antè; & diem & horam ſui obitus fratribus quibuſdam indicauit. Huius quoque monaſterij uaſtationem, quæ poſt annos octoginta demum ſecuta eſt, uiuis coloribus, ac ſi eius mali ſpectator fuiſſet, depinxit. Mortuus eſt anno Salutis 924: ætatis uerò 78. ut Trithemius in Hirſaugienſi Chronico annotat.

VVERENBOLDVS.

Vuerenboldus Hirſaugiēſis monachus, ſcripſit de laude martyrum librum unum, & de clade ac patriæ deſolatione librum quoq; unū. Obijt autem anno Saluris 977. ut ex Meginfredo Trithemius in Hirſaugiēſi Chronico refert.

DITHARDVS.

Dithardus monaſticæ apud Hirſaugienſes ſcholæ rector annis 22 fuit. Obijt anno 943. ut Trithemius in Hirſaugienſi Chronico habet.

MEGINRADVS.

Dithardo in ſcholaſtico regimine, Meginradus diſcipulus eius ſucceſsit. Vuitichindus Corbeienſis monachus, Saxonum hiſtoriæ autor, in libro quem de Veterum ſtudijs ſcripſit, fatetur (ut Trithemius in Hirſaugienſi Chronico annotat) ſe Meginradi ſcholaſtici & monachi fama excitum, Hirſaugiam inuiſiſſe: ibique præter opinionem uiros omni doctrinæ genere præſtantiſsimos offendiſſe, quorum dulci per aliquot dies fuiſſet uſus conſuetudine. Ipſum uerò Meginradum præcipuis effert laudibus, ſcribens eum eſſe alterum Hieronymum, & nulli ueterum eruditione inferiorem. Obijt autem Meginradus anno 968.

REINHARDVS.

Reinhardus monachus quidem doctus, ſed nulla ratione præceptori conferendus, Meginrado in ſcholaſtica functione ſuccedit: ut idem ſcribit.

ARNOLDVS.

Eiuſdem cœnobij monachus Arnoldus, prouerbia Salomonis carmine reddidit: Claruit circa Otthonis tertij tēpora: ut Trithemius in Hirſaugiēſi Chronico annotat.

MOGVNTINI.

VVERNERVS.

Vernerus Hirſaugienſis monachus, Meginradi ſcholaſtici auditor, Moguntiæ ad S. Albanum abbas conſtituitur: teſte Trithemio in Hirſaugienſi Chronico.

THEODORICVS.

Theodoricus S. Albani apud Moguntiā monachus, & ſacræ & prophanæ Scripturę peritia clarus, ſcripſit Commentarios

In Euangelium Iohannis.

In Cantica canticorum.

Geſta quoq; & ſucceſsiones Moguntinorum pontificum: teſte Trithemio in Hirſaugienſi Chronico.

GEMBLACENSES.

VVIPERTVS.

Vipertus ex primaria Lotharingiæ nobilitate natus, uir diues & potens, Gemblacenſe fundauit monaſterium. In quo, introductis monachis & abbate, ipſe quoque monaſticum induit habitum, circiter annum Domini 921: ut Trithemius in Hirſaugienſi Chronico, & Sigebertus annotant.

HERLVINVS.

Herluinus primus Gemblacenſis abbas, moritur anno Salutis 987: Sigeberto teſte.

ADELBERTVS.

Adelbertus, ſeu Albertus (utroque enim nomine à Trithemio appellatur) cœnobij Lobienſis monachus, & ſcholæ rector fuit: in qua Burchardum, qui poſtea ad Vuormacienſem epiſcopatum conſcendit, & alios ſuæ fidei commiſſos, tum in ſacris, tum prophanis inſtituit literis. Poſtea Gemblacenſis factus eſt abbas, Otthonis ſecundi temporibus.

Plurium ſanctorum uitas, ac in eorundem honorem cantus eum compoſuiſſe, Trithemius annotat in catalogo Scriptorū Eccleſiaſticorum.

ADELBERO ABBAS *S. Ferrucij.*

Adelbero Hirſaugienſis monachus nullo non doctrinarum genere excellens, mo-

naſticæ ſcholæ in S. Albani cœnobio prope Moguntiam fit rector, ſeu ſcholaſticus: ut uſitatam hoc ſeculo uocem retineamus. Quam prouinciam cum laude ac maximo diſcentium fructu adminiſtrauit. Per Herigerum uerò Moguntinum archipræſulem, monachis S. Ferrucij (quod monaſterium alio nomine Blidenſtad appellatur) abbas mittitur: ut Trithemius in Hirſaugienſi ſcribit Chronico.

CHRISTIANVS
Colonienſis.

Bruno Colonienſis archiepiſcopus, nouo, Pantaleoni ſacro, monaſterio, Chriſtianum quendam primum dedit abbatem: ut Trithemius in Hirſaugienſi Chronico teſtatur.

GLADBACHENSES.

SANDERADVS.

SAnderadus religionis & diſciplinæ monaſticæ ſtudioſiſsimus, primus in Gladbachenſi monaſterio, à Gerone Colonienſi archiepiſcopo, eius cœnobij fundatore, cõſtituitur. Poſt mortem Sanctorum catalogo adſcriptus eſt. Trithemius in Hirſaugienſi Chronico.

BRVNO.

Bruno monachus S. Viti apud Gladbachenſes, ob ſingularem eruditionem temporibus Otthonis tertij celebris fuit. Ibidem.

CORBEIENSES.

THIATINVS.

THiarinus Corbeiẽſis abbas, ſua præſentia dedicationem Halberſtadenſis eccleſiæ ornaſſe, in hiſtoria Quedlinburgenſi ſcribitur.

VVITICHINDVS.

Vuitichindus, ſeu (ut Sigebertus habet) Vuindichildus, Corbeiẽſis monachus, multis annis eiuſdem cœnobij ſcholæ magno cum auditorum fructu præfuit.

Scripſit hiſtoriã Saxonum, ac Otthonis Magni, aliorumq; ſuccedentium Imperatorum, ad Mechtildam Quedlinburgenſis cœnobij abbatiſſam, lib. 3.

De uita Pauli eremitæ libros duos: alterum ligata, alterum ſoluta oratione.

Paſsionem Teclæ uirginis, lib. 1.
Sermonum ad fratres, lib. 1.
Epiſtolarum ad diuerſos, lib. 1.

Floruit temporibus Otthonum Imperatorum: ut Trithemius adſignat.

Sancti Viti ſtudioſiſsimus fuit cultor: ipſamq; reginam Mechtildã, cui ſuam hiſtoriam inſcribit, monet, ut tantum patronũ, cuius ope Saxonia ex ſerua facta ſit libera, colere non deſinat. lib. 1. geſtorum Saxonicorum.

LVNEBVRGENSES.

LVDERICVS.

HErmannus Saxoniç dux, Luneburgenſi cœnobio à ſe extructo in S. Archangeli Michaelis honorem, Ludericum monachum, religionis ſtudio & morum integritate pręſtantem, Colonia ex S. Pantaleonis cœnobio accitum, primum præfecit abbatem: ut Saxoniæ Chronicon, & Trithemius annotant.

LVTZO.

Lutzo Luneburgenſis abbas interfuit dedicationi Halberſtadenſis eccleſiæ, anno 992: ut ex Quedlinburgenſi hiſtoria uidere eſt.

ERHARDVS.

Erhardus Luneburgẽſis monachus, ſcripſit commentariorum in Geneſin, lib. 1.
In Exodum, lib. 1.
In Leuiticum, lib. 1.
In Numeros, lib. 1.
In Deuteronomium, lib. 1.
Homiliarum, lib. 1.

Claruit autem circa annum Domini 980, ut Trithemius autor eſt.

ADELBERTVS *Clingenſis.*

Adelbertus familia nobili natus, presbyter & monachus in cœnobio Hirſaugienſi, ob eximiam in omni doctrinarum genere eruditionem, Clingenſi abbatiæ præficitur temporibus tertij Otthonis, quam multis annis feliciter rexit. Pluribus Germaniæ principibus & Eccleſiarum præſulibus, ob promptam conſiliorum felicitatem, charus & gratus fuit: ut Trithemius in Hirſaugienſi Chronico annotat.

ADELRICVS MERS-
burgenſis.

Dilapidatis à Giſilario, quem manibus pedibusque ad Magdeburgenſem epiſcopatum contendiſſe diximus, Eccleſiæ Merſburgenſis bonis, adeò ut ad epiſcopi ſuſtentationem nõ ſufficerent: ipſe, cum ex uoto ſententia ſuccederet, Odericum, ſeu Othardum, ſiue Othacarum, uel (ut hiſtoria Quedlinburgenſis eum appellat) Othardum, Bergenſem monachum, epiſcopatu Merſburgenſi in abbatiam mutato, primũ ibi conſtituit abbatem: ut ex Merſburgenſi conſtat Chronico. Othardum hunc Halberſtadenſis eccleſiæ dedicationem, cum pluribus alijs epiſcopis iuuiſſe, in hiſtoria Quedlinburgenſi ſcribitur.

BRITANNIAE MONACHI.

BERNOLPHVS.

Bernolphus Hirſaugiẽſis monachus, Meginradi

ginradi auditor, in monaſterio S. Michaelis fit abbas: ut Trithemius refert in Hirſaugienſi Chronico.

SMARAGDVS.

Smaragdus abbas S. Michaelis in Britannia (ut ipſe in expoſitione paſsionis Dominicæ teſtatur) in ſacris Scripturis inſigniter doctus, ſtrenuè monaſticæ diſciplinæ egit patrocinium. Multis hic libris ſui nominis memoriam poſteris commendauit, quos Trithemius & Honorius de ſcriptoribus Eccleſiaſticis hoc ordine annotant:

In regulam S. Benedicti, lib. 1.
Diadema monachorum, lib. 1.
In totum Pſalterium, lib. 1.
In Epiſtolas & Euangelia Dominicalia, lib. 2.
Sermones plures, lib. 1. &
Donatum maiorem expoſuit.

De ijs autem nihil pręter ſummaria illa Epiſtolarum & Euangeliorum hodie extant: quæ (ut ipſe teſtatur) in Præfatiuncula, ex patrum, nimirum Hilarij, Hieronymi, Ambroſij, Auguſtini, Cypriani, Cyrilli, Gregorij, Victoris, Fulgentij, Iohannis Chryſoſtomi, Caſsiodori, Eucherij, Tichonij, Iſidori, Figuli, Bedæ, Primaſij: & de cautè legendis Pelagij & Origenis ſermonibus, quaſi de magnis fluminibus, pelagiq́; gurgitibus, in modicos riuulos pariter deriuator, pariterque breuiator (ſic enim de ſe ipſo ſcribit) exiſtens, collegerit: eamq́; farraginem Comitis librum appellat. Verum qua de cauſa, non facilè eſt diuinare: niſi forte, quod ſit quaſi Enchiridion catholicorum doctorũ, ſemper manibus terendum.

Suo Operi ipſe hoc encomium ſatis arrogans præfixit:

Quiſquis amas typicos legis cognoſcere ſenſus,
Vitalesq́; cupis doctorum carpere fructus,
Iſtius egregij calamum perquire libelli,
Diſcute paginulas ſolers & mente ſagaci,
Quid teneat typicum ſublato tegmine diſce.
Pabula fert animæ uerbo condita ſalutis,
Pollet & in ſacris nimium typicisq́; figuris:
Senſibus elucet, læto ſermone niteſcit,
Argenti nitidos diſtincto limite campos,
Et nimium grauidos diſtincto munere cunctos
Ordine multidico conſperſo ſemine uatum,
Continet in gremio digeſtos iſte libellus.
Aurea de quorum proprio ſudore reciſa
Rure, fauente Deo, patres traxère metalla:
A quibus eximios, nitido ſermone repletos,
Sum proprio niſus modulo componere libros.
Ex quibus hunc modicum, ſacro chariſmate plenum,
Inſpirante Deo, uolui coniungere librum.
Qui mihi perſpicuè diſflorans Dindyma legis
Quæ tenet in ſacris monſtret nudata figuris,
Abdita qui reſerat, nec non qui myſtica pandat.
Profert in medium ſacro cum dogmate cuncta
Quæ latuère diu cæco ſub tegmine clauſa.
Qui rutilus nocuas pellat de mente latebras,
Vincula diſrumpat, cordis eliminet umbras,
Irradietq́; ſacro mentis ſpiramine fibras:
Vt ualeat uobis diuino ſemine iacto
Rore poli madidus, doctorum uomere cultus,
Cordis opimus ager, centenos reddere fructus.

Et in Præfatione inquit: Ideo ueluti ferculum uarijs delicijs plenum, hunc nos diligenti Lectori modicum apponimus librum: ut cum ambroſium palato mentis probauerit guſtum, in diuinarum Scripturarum ſe exercens latiſsimo campo, ſagaciter plurimum Domini perquirat eloquium, & uelut deificum uiuificumque amplectatur animæ cibum: cuius confortatu ſedulo & inſtanti prudentior, & in futuro ſeculo uiuat felicior.

Eleganter uerò ibidem de fructu uerbi Dei inquit: Lectionis ſacræ cognitio imbecillis baculum, neruoſis arma miniſtrat: hoſtium ſubdolas fortiter premit inſidias, & uictoribus æternas feliciter promittit coronas.

Græcè & Ebraicè linguæ non fuit ignarus. ſæpe enim in ſuo Opere utriuſq; linguæ uocibus utitur.

SERLO.

Serlo in cœnobio S. Auguſtini Anglorum Apoſtoli apud Cantuariá monachus, in maximo circiter Ethelſtani regis tempora, ob ſingularem eruditionis opinionem, fuit precio.

Scripſit contra monachorum libidines, lib. 1.
Commentarios in Pentateuchum, lib. 5.
De differentijs, lib. 1.
De prouerbijs, lib. 1.
Homilias quoq;, lib. 1.

Lis erat monachis S. Auguſtini fanum incolentibus, cum monachis cœnobij ſancti Saluatoris, in eadem urbe Cantuarienſi exiſtentibus. Inſtigatus igitur à ſuis Serlo, contra monachorum ſancti Saluatoris ambitionem, luxuriam, & incredibilem auariciam, carmen acre & aculeatum ſcripſit. In quo aduerſus ipſos (ut Lelandus inquit) patrocinante ipſi Odone Cantuariorum archiepiſcopo, tam uehemens eſt, ut ſtigmata uulnerum maiora nulla uel ſerpentes ipſi quantumuis ſibilantes reliquiſſent. Tam enim ingenioſè arguta ſunt quę ſcripſit, Camarinam improborum mouẽs, ut uel faſtidioſo cuiuis, uel nauſeanti aures iuxtà ac oculos facilè excitent.

Claruit circiter annum Domini 960: ut Balæus Centuria 2 Scriptorum Britanniæ, cap. 31 annotat.

FRIDEGODVS.

Fridegodus, S. Saluatoris apud Cantuariam monachus, Græcè & Latinè doctus, ut Malmesburienſis teſtatur: rogante eiuſdem urbis archiepiſcopo Odone, qui putrida Vuilfridi & Andoeni monachorum oſſa ex ſepulchris eruta coli iuſſerat, Heroico carmine ſcripſit

Vuilfridi Riponenſis uitam,	lib. 1.
Andoeni monachi uitam,	lib. 1.
De peccatrice in Euangelio,	lib. 1.
De Hieruſalem ſupera,	lib. 1.
De uiſione beatorum,	lib. 1.
Contemplationes uarias,	lib. 1.

Fuit autem coętaneus Serloni, ut Balęus refert Centuria 2 Scriptorum Britannię, capite 32.

EADMERVS.

Eadmerus abbas D. Albani, Vnuuoni preſbyteri, multarum linguarum cognitione excellentis, fama excitus, eundem ad ſe uocauit, eiusq; opera in uetuſtis codicibus è Britannico in Latinum ſermonem uertendis uſus eſt: quos tamen libros poſtea iniquus abbas igni tradidit, ut Balæus Centuria 2 Scriptorum Britannię, cap. 33, ex Lelando annotat. Vixit circa annum Domini 970.

BRITHFERTVS.

Brithfertus Rameſienſis doctor & monachus, Mathematum ſtudioſiſsimus & peritiſsimus, ſcripſit

De principijs Mathematicis,	lib. 1.
In Bedam de temporibus,	lib. 1.
In eundem de natura rerum,	lib. 1.
De inſtitutione monachorum,	lib. 1.

Claruit circiter annum Domini 980, ut Balęus annotat Centuria eadem, cap. 35.

LANFRIDVS.

Lamfridus ueteris apud Vuintonienſes cœnobij monachus, ſcripſit uitam Svuithuni epiſcopi, ac miracula eiuſdem lib. 2. Claruiſſe dicitur anno noniugenteſimo octuageſimo. Balæus.

FLANDRI.

BERTINICI.

ADOLOLPHVS.

ADololphus, Bertiniani cœnobij abbas & comes, diui Folquini epiſcopi oſſa ex ſepulchro à ſe eruta coli præcepit, anno 928: ut Iacobus Meyer in Flandriæ Chronico indicat.

HILDEBRANDVS.

Eiuſdem cœnobij abbas Hildebrandus, Arnulphi Flandriæ comitis rogatu, diui Vedaſti monachorum uitas correxit: eosq; à ſua regula exorbitantes, ad ſtrictiorem eius obſeruationem reduxit. Ibidem.

HVCBALDVS *Elnonenſis.*

Hucbaldus Elnouenſis, cœuentus Amando dicati monachus, Cilinam, Remigij Remorum olim archiepiſcopi matrem, uenuſto carmine ornauit. Idem etiam mortuis oſsibus diuinos exhibuit honores, contra Dei uerbum. Nam à Niuernenſi epiſcopo Cirici pueri cuiuſdam, ſed magni martyris, oſſa impetrauit, eaq; in ſuum cœnobium Elnonæ recondidit: eodem teſtante.

GANDENSES.

GERARDVS.

GErardus ex orientali Frácia, patre Stantio, uiro nobili, & Plectrude, Stephani Leodienſis epiſcopi ſorore natus, Cellenſis factus eſt monachus: ubi omnibus adeò uitam ſuam probauit, ut ſancti nomen etiam apud exteros mereretur. Ab Arnulpho igitur comite, ut collapſam monaſteriorum Flandriæ diſciplinam ad priſtinum reuocaret ſtatum, uocatur: poſtea reparato à Magno comite Gandenſi cœnobio, abbas ibidem creatur.

Monaſticas ſuperſtitiones pro uirili non tam conſeruare, quàm etiam auctiores reddere ſtuduit. Bronium enim Hanoniæ monaſterium extruxit, idq; Eugenij oſsibus à diuo Dionyſio Pariſienſi emendicatis donauit. Anno 959, die Octobris tertio, diem clauſit extremum: ut Meyerus in Flandriæ Chronico indicat.

VVOMARVS.

Gerardi locum in Gandenſi abbatia ſortitus eſt Vuomarus: ut idem narrat.

ERENBOLDVS.

Erenboldus monachus, & poſtea Gandenſis abbas, anno 985 claret: eodem teſte.

DE HEREMITIS.

GREGORIVS. EBERHRADVS.

OTtho Imperator ab expeditione in Saracenos ex Italia reuerſus, S. Menradi cellulam inuiſit, ibiq; Gregorium primæ ſuæ coniugis Edithæ germanum fratrem, & Eberhardum, qui ſummi collegij Argentinenſis decanus fuerat: ſed eremiticæ uitæ ſtudio relictis rebus omnibus, eremum ingreſſus fuerat, offendit. Ibi Imperator, hortante ſecunda coniuge Adelheide, ex eremitarum illorum tuguriolo, magnificam D. Benedicti fecit abbatiam Einſidelenſem, quam ampliſsimis prouentibus annuis dotauit: eiq; Gregorium affinem ſuum, primum pręfecit abbatem, qui uixit uſque ad annum Chriſti 996. Chronicon Einſidlenſe, Eberhardum pro primo abbate habet, & Gregorium pro ſecundo: ut Bruſchius annotat in Chronologia de monaſterijs Germaniæ.

DE ABBATISSIS
& uirginibus Veſtalibus.

GANDERSHEIMENSES.

RODESCHVVINDA.

ROdeſchuuinda, religioſiſsima uirgo, ducali Saxonum ſtemmate nata, poſt Chriſtinam, Gandersheimenſi ſacrarum uirginum cœtui, à Vualdoberto Hildeſiano epiſcopo præficitur, quæ anno 906 in uiuis eſſe deſijt: ut Bruſchius refert.

VVENDELGARDIS.

Vuendelgardis nobili familia nata, eodem quo Rodeſchuuinda obijt anno, Gandersheimenſi ſede potita eſt, eique diutiſsimè præfuit. Obijt ſub Ochuuino decimo Hildeſiano præſule: ut idem autor eſt.

GERBERGA.

Gerbergæ, quæ Vuendelgardi ſucceſsit, Roſuuita eiuſdem cœnobij monialis, omnia ingenij ſui poetica & hiſtorica monumenta inſcripſit. Obijt Gerberga Bernhardi Hildeſiani temporibus: eodem teſte.

ROSVVITA.

Roſuuita, cœnobij Gandersheimenſis alumna, Latinè & Græcè docta, ac poeticès non ignara, ſcripſit

De uita & conſeruatione Mariæ, lib. 1.
De Aſcenſione Domini, lib. 1.
De S. Gingolfo, lib. 1.
De Martyrio S. Pelagij, iſtis temporibus in Corduba paſsi, lib. 1.
De lapſu & pœnitentia Theophili uicedomini, lib. 1.
De lapſu cuiuſdam iuuenis à S. Baſilio conuerſi, lib. 1.
De paſsione S. Dionyſij, lib. 1.
De paſsione S. Agnetæ uirginis, lib. 1.
De geſtis Otthonis Imperatoris, lib. 1.
Epigrammatum, lib. 1.

Præterea ad imitationem Terentij compoſuit ſex comœdias, quarum prima inſcribitur, Conuerſio Gallicani principis, continens martyrium Iohannis & Pauli. Secunda eſt, de paſsione Agapis, Chioniæ, & Hirenę uirginum. Tertia, de reſuſcitatione Calymachi & Druſianæ per S. Iohannem. Quarta, de lapſu & conuerſatione Mariæ, neptis Abrahæ eremitæ. Quinta, de conuerſione Thaydis meretricis. Sexta, recitat paſsionem uirginum Fidei, Spei, & Charitatis. item alia. Trithemius, de illuſtribus uiris Germaniæ. Celtes poeta totum opus edidit, teſte Bruſchio de Monaſterijs.

VVILTRVDIS *Pergenſis.*

Vuilltrudis, Bertholdi ultimi Bauarorum ducis coniux, cui ob ſingulare religionis ſtudium à pietate nomen inditum fuit: cum prole deſtitueretur, omnes dotales prouincias, quibus poſt mariti ſui obitum imperitabat, Deo dicauit: ſeque iam ſenio confectam, religioni totam dedidit. Collecto igitur piarum uirginum cœtu, Pergenſe cœnobium, in honorem Chriſti, eiusq; Sanctæ genitricis, S. Iohannis & Sanctæ crucis, in Eiſtetenſi epiſcopatu conſtruxit, anno 976: idq; de conſilio Otthonis ſecundi, ac coniugis ipſius, omni ſuo dotali territorio liberaliſsimè dotauit. Ipſa uerò prima eius loci abbatiſſa facta eſt. Suę fundationis confirmationem & priuilegia ab Otthone II, ac Iohanne XV Romano pontifice impetrauit: ut Bruſchius in Chronologia monaſteriorum Germaniæ ſcribit.

AVGVSTANAE.

ELEVSINIA. AGNES.

VLricus Auguſtanus epiſcopus, extructo in eo loco, ubi Hungari ab Otthone Magno cæſi fuêre, S. Stephani cœnobio, Eleuſiniam, germanam ſororé, eidem primam præfecit abbatiſſam, circiter annum Chriſti 966. cui Agnes ſucceſsit: ut idem refert.

HODICA MECHAL*burgenſis.*

Vuago Aldenburgenſis epiſcopus, ſuam ex ſorore & Billugo Obotritorũ regulo neptẽ, monialibus Mechelburgæ degentibus adhuc iuuenculam præfecit abbatiſſam: ut Helmold. in Slauorũ Chron. cap. 13 ſcribit.

VVIBERADIS SAN*gallenſis.*

Vuiberadis apud S. Gallum die noctuq; orationibus & ieiunijs, religionis ergò, corpus affligens, prophetiæ dono illuſtris fuit. Vdalricum enim tum Sangallenſis cœnobij alumnum, Auguſtano epiſcopatu potiturum prædixit. Huius uaticinum rei euẽtus poſtea comprobauit: Trithemio teſte, in Hirſaugienſi Chronico.

TVEDVVIF.

Mindenſium præſul ab Otthone III, poteſtate extruendi cœnobium monialium in Vuedegenborg accepta, primam eo cœtui Tueduuif quandam præfecit abbatiſſam. Crantzius lib. 3, cap. 74 in Metropoli.

VVILFREDA.

Edgarus Anglorum rex in Vuilfredam quandam uirginem monialem deperit, uel (ut alijs placet) monaſterio eam nullis initiatam ſacris, ne uidelicet uulgus regis libidines cognoſceret, ad ſuos tantum uſus incluſit, ex qua Editham filiam ſuſcepit: ut Polydorus Vergilius libro 6 Anglicæ hiſtoriæ ſcribit.

MECHTILDIS QVEDLIN*burgenſis.*

Mechtildis, Heinrici Aucupis Romano-

rum Imperatoris filia natu maxima, prima à parentibus in Quedlinburgenſi monaſterio, à ſe in Seruatij quondam Tungrorum epiſcopi (teſte Trithemio) honorem extructo, conſtituitur abbatiſſa: ut in Merſburgenſi Chronico uidere eſt.

DE PHILOSOPHIS.

ALPHARABIVS.

ALpharabius Arabs philoſopus, & Aſtronomus ſuo ſeculo excellentiſsimus, Otthonis tertij temporibus in precio fuit: ut Bergomenſis & Sabellicus teſtantur. Alpharabij cuiuſdã liber de compoſitione Aſtrolabij extare fertur, teſte Geſneri Bibliotheca.

AVEDADIS.

Auedadis Alpharabio coætaneus (ut Sabellicus autor eſt) philoſophus & medicus, multos in Ariſtotelis libros edidit commentarios: ut Bergomenſis annotat.

CAPVT XI.

DE HAERETICIS.

MAgna fuit hoc ſeculo ignauia in cognoſcendis & dijudicandis falſis dogmatibus, quæ paſsim à faſcinatis ac prophanis Eccleſiæ præpoſitis rudi populo tradebantur. Omnes totis uiribus laborabant, ut ſummos gradus, atque cum ipſis honores & uoluptates carnales conſequerentur. Inde eſt, quòd pauci hæretici ſunt annotati. Regnabant enim atræ tenebræ errorum & ſuperſtitionum ſuper totam Chriſti Eccleſiam, ac uerè fortis ille ſuum atrium (ut Chriſtus prædixit) in pace poſsidebat. Nam quo uigilantiores & alacriores, ſunt Eccleſiæ Dei inſpectores & doctores in plantanda atque propaganda ſincera Dei doctrina: eo manifeſtius & uehementius ſeſe opponit Satan per falſos doctores. Hinc ſanis & fidis Eccleſiæ Chriſti doctoribus, planè ἄσπονδος πόλεμος eſt cum hæreticis. Eſt igitur hæc ipſa res, quòd hoc Seculo tam parum eſt contra hæreticos pugnatum, argumento, Eccleſiam Dei ueram in hac ætate ſupra modum fuiſſe exiguam. Sciat igitur Lector, omnes hæreticos ex hoc Capite fugiſſe, atque in prælatos ac monachos pontificios ſeſe abdidiſſe.

CAPVT XII.

DE MARTYRIBVS.

VVIBORADA.

ANno 925, Vuiborada ſanctitate inſignis, ab Vngaris Germaniam uaſtantib. martyrio corronatur: Hermanno Contracto teſte.

BONIFACIVS.

Bonifacius, quidam Otthonis tertij conſanguineus, cuius caſtra multos ſecutus fuerat annos, apud Ruſſos tandem martyr factus eſt: ut habet Chronicon Caſsinenſe lib. 2, cap. 18

BENEDICTVS, NATHANael, Iohannes, Iſaac, Chriſtianus.

Fuêre hi B. Adelberti Pragenſis epiſcopi comites & diſcipuli: & religionis quam à ſuo præceptore didicerant, ſeduli ad Vngaros, Boruſſos & Polonos propagatores. Tandem in Polonia pro ſuo labore martyrij laudem reportarunt: ut ſcribit Trithemius in Hirſaugienſi Chronico.

VINAMANNVS, VNAMANNVS, Sunamannus.

Horum trium Sigfridi nepotum, cladẽ, quam ob religionis plantationem apud Vueſtgothos ab impijs quibuſdam proceribus acceperunt, ſuprà Capite tertio annotauimus.

Plurium martyrum, in deſcriptione perſonarum, ſuprà fit mentio.

CAPVT XIII.

DE MIRACVLIS & prodigijs.

DE REBVS ADMIRABIlibus ſub Ludouico tertio.

ANno 904, mẽſe Maio, cometa uiſus eſt, qui cladem illam Italicam, quę mox ſubſecuta eſt, portendiſſe credebatur. Ludouicus enim Longobardorum rex, Berengarium Italia expulit: ſed paulo pòſt mutata belli fortuna hic ſuperior factus, Ludouicum captum Veronæ oculis priuauit: ut Regino annotat lib. 2.

Anno 912, alius apparuit cometa, ut habet Contractus, & præter morem rutilantior: quem maxima apud Saxones in primis, aquarum exundatio inſecuta eſt: teſte Schedelio. Ac circa idem etiam tempus, à Francis regnum ad Saxones tranſlatum eſt: quod ſine magnis motibus, multoque ſaguine fieri non potuit: ut Honorius ſcri- in ſuo Chronico.

Eodem ferrè tempore ignea facies, ſtellæ mi-

læmicantes, ac hincinde oberrantes, magno hominum ſtupore uiſæ ſunt. Quæ res Vngarorum in Italiam incurſiones, deuaſtationesque notauit: ut Schedelius ætate ſexta, Naucletus Generat. 31 referunt. Sabellicus uerò Enneadis nonæ lib. 1, extremis Sergij pontificis Romani id factum ait temporibus.

In Ludouici Imperatoris conſpectū, mōſtrum quoddam canino capite, cætera uerò hominis formam referebant membra, delatum eſt: ut Faſciculus temporum habet.

SVB CONRADO

primo.

ANno 913, acutiſsimum hyemis fuit frigus. Continuator Reginonis.

Hatto Moguntinus archiepiſcopus, cuius dolo Adelbertus Bambergenſis marchio capitis olim damnatus fuerat, cū iam Conradi Imperatoris inſtinctu Heinrico Saxoni duci quoq; necem intentaret, fulmine ictus interijt: eiusq; corpus in Æthnæ montis uoragines à diabolo præcipitatum eſſe, apud Honorium in Chronico, & in Floribus temporum ſcribitur: hac uoce in aere reſonante:

Sic peccata lues, ſicq; ruendo rues.

DE PRODIGIIS ET REBVS

admirabilibus ſub Heinrico I.

ANno 929 aſperrimæ frigiditatis hyēs fuit, teſte Reginonis Continuatore.

Secundo anno Ludouici Francorum regis, Caroli Simplicis filij, qui fuit annus Chriſti 930, decimo ſexto Calend. Martij, circa gallorum cantum uſq; ad diem illucescentem, in ęthere hominum flagrantiū, ac in ſe mutuis cædibus ſæuientium acies, ſe conſpiciendas præbuerunt: teſte Annonio libro 5 de geſtis Francorum, capite 42. ac clangores exercitus, hominumque clamores auditi ſunt: ut Robertus Ganguinus ſcribit. Quæ prodigia plurimarum in Franciæ regno calamitatum fuēre indicia. Nam tertio anno pòſt, Franciæ proceres à Ludouico deficiunt, qui inito cum Heinrico Imperatore fœdere, Nordmanni ducis auxilio tandem ad officium eos ui & armis iterum compulit. Tanta præterea fuit per totam Franciam fames, annonæque caritas, ut una frumenti menſura, cui Seſtarius nomen eſt, quatuor & uiginti ueniret libris: ut ijdē teſtantur. Nec multo pòſt ſanguine pluit, ut Annonius li. 5 de geſtis Francorum, cap. 43 indicat.

Anno 934, eccleſia S. Maximini apud Treuirenſes turbine corruit: ut Reginonis habet Continuator.

Anno 935, in Genuenſi urbe, inter Alpes Coccios ad Africanum mare ſita, fons ſanguinis ubertim fluxit, quo imminens urbi denotabatur clades. Sarraceni enim inſtructiſsima ex Africa claſſe profecti, Italiam maiori quàm antea factum fuerat unquam, uiolentia inuadunt, igni & ferrò obuia quæque proſternentes. Genuam urbem ui expugnant, omnes trucidant ciues, bona diripiunt: mares uerò impuberes, puellas, ac matronas nauibus impoſitas, cum triumpho ſecum ad patrios lares auehunt: ut Luitprandus libro quarto, capite 2. Sigebertus, Naucletus & alij referunt.

Circa idem tempus, quo Normāni à Rudolpho Burgundiæ duce cæſi fuēre, terræ motus circa cœnobium S. Columbæ uirginis accidit, menſe Ianuario: ut Annonius lib. 5, cap. 41 indicat.

Anno 936, S. Bonifacij eccleſia apud Hirſfeldenſes, iuſto Dei iudicio contra monaſticas idololatrias, incendio corruit: ut Schafnaburgenſis autor eſt.

Anno 937, ſol ſereno cœlo obſcuratus, & quaſi ſanguineus factus eſt, adeò ut ipſi etiam radij ſolares per feneſtras tranſmiſsi, eundem colorem præ ſe ferrent. Sigebertus & Bergomenſis. Ex Maſſeo refert Balæus, uiſum eſſe ſanguinē per aliquot dies ex ſole quaſi effluere. Magna autem peſtilentiæ ſubſecuta eſt ſæuitia, ac maximè ſubitanei hominum interitus: ut ijdem produnt.

Ineptum eſt miraculum, quod eodem anno Sigebertus & Vuitichindus accidiſſe ſcribunt: quòd homini cuidam manus ferro præſecta, poſt annum dormienti reſtituta ſit. ac ut rei fides adhiberetur, locus coniunctionis ſanguinea notatus conſpiciatur linea. Fuerunt autem præſtigiæ.

Miraculi loco ab ijſdē annotatur, quòd mons ille, ubi Heinrici Imperatoris exuuię poſitę fuēre, multis in locis flāmas eiecerit.

Ziemomislo Poloniæ duci filius natus eſt cæcus, ac deinceps uxor părere deſijt. Septimo autem anno, cum filius ſacris initiaretur, ſplendido regni proceribus à duce conuiuio apparato, filius uiſum recipit; magno diſcumbentium ſtupore ac lætitia, & ſibi & duci de tanta fœlicitate gratulantium. Cromerus libro ſecundo de geſtis Polonorum.

Simeone Bulgarorum duce, & Romano Lacapeno Orientis Imperatore, ad Coſmidij littus de pace tractantibus, duæ ſuper eos aquilę dicuntur uolitaſſe, & cū clangore inter ſeſe congreſſæ: ſed ſtatim ſegregatas eſſe, altera uerſus urbē, altera in Thraciā tendēre. Ea autē rei indicio fuit, fruſtrà inter ipſos de pace tractari: id quod euētus declarauit. Re enim infecta, colloquiū eorū

E 4 fuit

fuit ruptum. Zonaras tomo 3, ſub imperio Romsni Lacapeni.

Paulo pòſt Symeon, homo ſanguinarius, & quietis impatiens, Crobatis bellum intulit, ubi uictus eſt. Interea uerò imperatori Romano nunciatur, ſtatuam in ſummo fornice Xerolophi uerſus Occaſum poſitam, in Symeonis Bulgari formam conuerſam eſſe: cuins ſtatuæ capurſi amputetur, Symeonis interitũ haud procul abfuturum. Eo igitur facto, eadem hora Symeonem ex ſtomachi dolore expiraſſe, Impetatori nunciatum eſt.

SVB OTTHONE PRIMO.

HEinrico duce, contra fatrem Otthonem Imperarorem pugnante (imperij enim dignitarem ipſe qnoq; ambibar Heinricus) ſtella perlucida, in ipſo partium conflictu, medio cœli axe, media præter morem die apparuit: ut in hiſtoria Quedlinburgenſi ſcribitur.

Anno 942, cometa à decimo quinro Calendarum Nouemb. uſq; ad ipſas Calendas apparuit: qui exundationes (Vuitichindo lib. 2 reſtante) & animalium denotauit interitus, ut enetua comprobauit. Saxoniæ Chronicon, Reginonis Continuator, Hermannus Contractus.

Anno 944, terræmotus factus eſt 16 Cal. Maij. Eodem etiam anno ſol hora diei tertia horribilem eclipſin paſſa eſt. Qua die Abdaram Saracenorum rex, à Gallitiæ rege Radimiro, bello uictus eſt. In Italia quoq; miræ magnitudinis ac proceritatis, continuis noctibus, comeres apparuit, igneos diffundens radioa. Qui imminentem ſignificauit famem, qua paulo pòſt dntirer premebatur uniuerſa Italia: ut Luitprandus libro 5, cap. 1. & Sigebertus annotant. Vrſpergenſis cometam ad annum 945 refert, quo bella & famem Galliam denuò afflixiſſe, quidam prodidêre.

Acrem & niuoſam hyemem, à Nouembris initio uſq; ad æquinoctium uernum in Polonia perduraſſe, anno 947, ex Dngloſſo Cromerus libro 3 de rebus Polonorum annotat.

In Italia ſtupendæ magnitudinis lapia ignitus, qnaſi candentis ferri maſſa, ab Occidente uolitans (ut Hermannus Contractus haber) intet tonitrua & tempeſtatem turbulentam, è nubibus in terram magno cum uidentium ſtupore cecidit, anno 951. ut Vuitichindus libro tertio, Sigebertus & Sabellicus lib. 2 Enneadia nonæ indicant. Simul & draco uiſus, nt Contractus & Marianus Scotus annotant.

Sub idem tempus in plurimis Galliæ Germaniæque locis, terræmotus acciderunt: ut ijdem antotes referunt. Templa etiam in pleriſque locis tempeſtatum ui concuſſa, utriuſque ſexus ſacetdotes de cœlo tacti interierunr, ac innumera ferè, dictuque horrenda monſtrata ſunr portenta: ur Vuitichindus libro tertio geſtorum Saxonicorum ſcribir. Sigebertus & Ertordienſis ad annum Otthonis decimum nonum, qui eſt Chriſti 956, referunt. Quo & innumera hominum multitudo peſtis ſæuitia interijt: teſte Reginonis Continuatore. Quam hyems aſpertima, eam uerò immaniſsima fames ſubſecuta eſt: ut ſcribit Vuitichindus libro ſecundo. Fames autem Galliam & Burgundiam adeò preſsit, ut homines cibo ſuia corporibus conuenienti, uix ali potuerint. Bergomenſis libro undecimo.

Anno 957, duo ſimul ſoles cõſpecti ſunt. Et ſalſæ maris aquæ, à Neapoli Cumas uſqne, per biduum dulces factæ ſunt: ſi Leo Hoſtienſis libro ſecundo, capite quinto, fidem meretur.

Anno 959, uel ſequenti, iuxta Marianum Scotum, cruces in hominum ueſtibua apparuerunt: quarum nonnullæ cruentæ fuerũnt, multorumq; ueſtes ut lepra ſorduerunt: ut Vuitichindus, Sigebertus, & Naucletus produnt.

Signum qnoddam in ſole conſpectum anno 961, Hermannus Contractus quidem annotat: uerùm quale id fuerit, non exprimit. Eclipſin ſolis fuiſſe, quæ 16 Calend. Iulij acciderit, Continuatot Reginonis teſtis eſt.

Temporibus Romani Lacapeni Imperatoris Conſtantinopoleos, ſæuiſsima hyems, fames maxima, horrendumque fuit incendium. Sub eodem quoque duo ex Armenia adoleſcenres concreti uenere Conſtantinopolin: quorum altero mortuo, cum medici nexum reſecuiſſent, nihil emolumenti acceſsit alteri, nec diu ſuperſtes fuit. Zonaras tomo 3 Annalium.

Anno 964, grauiter in exercitu Otthonis peſte laboratum eſt: ut ait Reginonis Continuator.

Anno 968, terræmotus factus, & cometa apparuit. Anno ſequenti, undecimo Calendar. Decembris, ſol eclipſin paſſus eſt: qnam maxima in terria fames ſecuta eſt. Hatto antem Moguntinus archiepiſcopus, magna pauperes fame premi uidens, ingentem eorum cœtum in horreo concluſit. catertiatim enim ſpe eleemoſynæ cuiuſdam confluebant famelici. Pontifex obſeratis horrei foribus, ignem ſobiecit, ac miſeros homines concremauit. Ac cum quiritantes eos inter flammas audiret, mures eſſe dixit. Sed comitabatur tandem hanc

immani-

immanitatem diuina ultio. Mures enim magnis agminibus in epiſcopum irruẽtes, die noctuque eum afflixêre, eiusque carne exaturari cupierunt. Ille uerò ad turrim quandam (cui poſtea ab hoc euentu nomẽ fuit inditum) in medio Rheni aluo conſiſtentem confugit, ibi nimirum à murium morſibus liberum ſe fore ratus: ſed uanam operam ſuſcepit epiſcopus. Diuina enim ultione urgente, mures (mirabile dictu) Rhenum tranſnatantes, turrim conſcenderunt: ſicque tandem inter mures miſerè interijt epiſcopus, anno 969. ut ſuo loco diximus.

Sub Nicephoro Phoca Orientis Imperatore, horrenda terræ concuſsio facta eſt: qua Conſtantinopoli quidem illæſa, plurimæ ciuitates in uicinis locis quaſſatæ ſunt. Maio ſequenti, fruges uenti urentes peremerunt: quam quidem calamitatem fames comitabatur ſæuiſsima, eamque Nicephorus in ſummum conuertit lucrum, magno frumentum uendens precio. Zonaras tomo tertio.

Anno 971, ſignum quoddam ignei coloris in cœlo ſe conſpiciendum præbuit: teſte Vrſpergenſi & Hermanno Contracto. Eodem anno celebre Thuringiæ quoddam templum Dornburgi exuſtum eſt.

Fertur, aliquot diebus ante Cõſtantini Imperatoris Conſtantinopolitani obitum, noctu multos lapides cum magno ſtridore ad eius thalamum eſſe delatos. Quod cum pluribus fieret noctibus, ab hominibus eos iaci, Imperatorẽ credidiſſe. ſed cum ab obſeruatoribus circa regiam collocatis, nemo uiſus ſit qui mitteret, non fieri illud humanitùs creditum eſt. Zonaras tom. 3.

Poppo geſtatione ferri candentis, ſine manuum offenſione, ueritatem ſuæ doctrinæ comprobat apud Danos: ut Vuitichindus libro tertio, Sigebertus & Saxo Gramaticus libro decimo hiſtoriæ Danicę tradunt: quibus Cranzius adſtipulatur, & aliud addidit miraculum, quo ſuam Danis religionem probârit: quòd uidelicet tunicam copioſa cera tinctam (qua indutus erat Poppo) iuſſerit accendi, quæ in fauillas redacta ſit, ipſe uerò nullam omnino corporis ſui ſenſerit offenſionem. libro 3, capite 42 Metropoleos.

DE PRODIGIIS ET REBUS *admirabilibus ſub Otthone ſecundo.*

ANno ſecũdo Ottonis II, uehemẽtiſsimũ factũ eſt gelu, quod à Calẽdis Nouẽbris, ad æquinoctiũ uernum uſq; durauit: ut Sigebertus autor eſt. Eodẽ anno & cometes uiſus eſt, Lycoſthene teſte, de Prodigijs.

Anno eiuſdem ſexto, qui fuit Chriſti 979, quinto Calendar. Nouemb. flagrantes per totam noctem in cœlo uiſæ ſunt acies, ac mutuis ſe uulneribus conficientes: iuxta Sigebertum & Vrſpergenſem. Annonius libro quinto de geſtis Francorum, cap. 41, & diem annotat, Calẽdas nimirum Februarij. Quæ res infœlix illud Imperatoris cum Græcorum exercitu ſignificauit bellum, ubi ipſe cæſis copijs, fuga ſuæ ſaluti conſulere coactus fuit.

Anno 983, ubique locorum grauiter laboratum eſt fame: ut Sabellicus libro 2 Enneadis 9 ſcribit: & Platina in uita Iohannis decimiſexti (ubi, præter alia horum temporum prodigia, & cometæ meminit) Hæc mala, ait, ob Romani pontificis, quem diximus, ſuperbiam, rapacitatem, contemptumq; Dei ac hominum, accidiſſe, cõmunem omnium fuiſſe opinionem.

Capuæ quoq; eodem tempore multæ domus, Beneuẽti quindecim turres, ſimulque centum & quinquaginta homines: magna item Ariani & Frecenti, ac dimidia Companæ ciuitatis pars, Ronſaq; ferè tota cum habitatoribus, ſubterraneo concidêre motu: ut Leo Hoſtienſis lib. ſecundo, cap. 11 ſcribit.

Miræ magnitudinis ædificium Magdeburgi corruiſſe, anno 982, Schafnaburgenſis indicat.

Conradus Conſtantienſis epiſcopus, in Acronio lacu ſiccis ambulaſſe dicitur pedibus: teſte Nauclero Generat. 32, uolumine ſecundo.

DE REBVS ADMIRABILI*bus & prodigijs ſub Otthone* III.

SExto huius Imperatoris anno, Chriſti uerò 989, frequens aquarum fuit hyberuo tempore exundatio, ac plurima ingenti uentorũ impetu proſtrata ſunt ædificia: ut in Quedlinburgẽſi hiſtoria ſcribitur.

Poſt hæc magna terræ ſiccitas in uere, qua ſatio impediebatur, totiusque æſtatis feruor intenſiſsimus (ut Schafnaburgenſis ait) ſecuta ſunt. Fames dehinc grauiſsima, duriter homines afflixit: teſte Contracto. Niues præterea intempeſtiuæ, ac continui imbres, denuò autũnalem prorſus impedierunt ſationem. Circa idẽ tempus annona in Albania, & piſciculis in Saxonia (quorum tamen, iuxta Trithemium, ob fœtorem nullus fuit uſus) de cœlo pluiſſe: præter Quedlinburg. hiſtoriam, Sigebertus, Erphordienſis & Saxoniæ Chronicon atteſtantur.

Anno 990, eclipſin ſol paſſus eſt, 12 Calendatum Nouemb. hora diei quinta. hiſtoria Quedlinburgenſis.

Ignem

Ignem è Rheno aſcendiſſe, quo uicinæ conflagrarint uillæ, anno 991, Schaffnaburgenſis annotat.

Sequenti anno, 12 Calend. Nouemb. noctu tribus uicibus cœlum apparuit ſanguineum. Hiſt. Quedlinburgenſis.

Anno 993, ſeptimo Calend. Ianuarij, ſub primum gallicinium noctu, ſubitanea ex Aquilone lux (ut medium diei tempus eſſe crederes) effulſit: quæ quidem unius horæ ſpacio perdurauit, tandem uerò rubente aliquantulum cœlo nox redijt: ut in eadem hiſtoria, & Saxoniæ Chronico uidere licet.

Anno 994, hyems ſæuiſsima ab initio Nouembris ad Maium uſque, rariſsimis diebus æſtiuis interiectis, durauit, frigidis æſtiferisq; ſimul flantibus uentis. Circa finem uerò Iulij, in tantam duriciem præ glaciei rigore ſtagna ac flumina ſunt concreta, ut piſces in ijs extinguerentur, & aqua ad uſus humanos non ſuppeteret. Arbores, fruges ac paſcua quaſi igni ſubiecto exaruerũt penitùs. Deniq; fames & peſtilentia atrox tam in homines, quàm omnis generis animalia, immaniſsime ſæuijt, ut multæ domus ſuis habitatoribus deſtituerentur. Porrò ſequenti anno nouum acceſsit malum, ſuperioribus adhuc durantibus, Slauorum nimirum hoſtiles in orientales Saxones incurſiones ac uaſtationes: ut in Quedlinburgenſi annotatur hiſtoria. Saxoniæ Chronicon annum habet 991.

Eodem anno in Halberſtadenſi agro infans quidam partu editus eſt ſine cruribus ac genitali membro, poſteriora in modum auiculæ deplumatæ acuminata habens, cuius auris & oculus in dextro latere magnitudine excedebant lateris ſiniſtri membra. In ſiniſtra manu tantum pollex erat, reliquis uerò digitis & dextro brachio penitùs carebat. Dentes crocei erant coloris. uiſus eius ante baptiſmum truculentus: at poſt baptiſmum nunquam oculos habuit apertos. Quarto natiuitatis die monſtrum hoc uiuere deſijt: ut eadem perhibet hiſtoria.

Anno 996, cometes uiſus eſt: teſte Bergomenſi lib. 12.

Vuilderolphus Argentinenſium epiſcopus, occulto Dei iudicio à muribus abſumptus dicitur, anno 997. Lycoſthenes de Prodigijs.

Anno Otthonis decimoſexto, qui fuit Chriſti 999, multa prodigia uiſa ſunt. terræ motus factus eſt quammaximus: horribilis cometa apparuit. decimonono Calendar. Ianuarij, circa horam nonam, aperto cœlo quaſi facula ardẽs cũ longo tractu, fulguris inſtar ſplendens ſuper terrã: & adeò quidẽ, ut non modò qui in agris, ſed intra domos erant, irrupto quaſi fulmine ferirentur. Hac cœli ſciſſura ſenſim euaneſcente, interim uiſa eſt figura quaſi ſerpentis, capite quidem creſcente cum cæruleis pedibus. Vincentius libro 24, capite 107. Duos ex cœlo igneos delapſos eſſe globos, quorum alterum Magdeburgum exceperit, alter uerò trans Albim ceciderit: in Saxoniæ Chronico, & hiſtoria Quedlinburgenſi ſcribitur: ubi præterea & ſubterranei in Saxonia motus fit mentio.

Miraculis & hoc accenſeri poterit, ſi uera eſt narratio: Cum Otthonis tertij coniunx libidine inſignis, comitem quendam (ut diximus alibi) de ſtupro ſollicitaſſet, ipſe uerò hoc ſcelus ſuo genere indignum, ac Imperatori cõtumelioſum, cõmiterre renuiſſet: Imperatrix ira excanduit, ac comitem apud Imperatorem, quaſi ab ipſo eius concubitus petitus eſſet, detulit. Qui mox capitali adiudicatus eſt ſupplicio. cum uerò ſecuri percuteretur, pro ſanguine lac è rictu effluxit: ut Saxoniæ Chronicon habet. Vxor comitis paulo pòſt coram ipſo Imperatore pro tribunali ſedente, geſtatione ferri candentis ſine ullo ſuarum manuum offendiculo, innocentiá comprobauit uiri: ut Cranzius in Saxonia lib. 3, cap. 26 ſcribit.

DE MIRACVLIS SVPERSTItioſis & fabuloſis.

SIGNA MENDACIA, PRO *ſtabiliendo errore de Sanctorum interceſsione.*

IN bello Romanorum contra Pœnos, Petrus & Paulus apparuerunt, quorum patrocinio Romani ſe uictoria potitos eſſe credebant. Luitprandus lib. 2, cap. 44.

Per S. Hilarij, Pictauienſis ciuitatis patroni, interceſsionem, Hugonem Magnum ab eius obſidione diuinitùs tonitru & turbine propulſatum eſſe, Annonius lib. 5 de geſtis Francorum cap. 43 nugatur.

IMPOSTVRAE PRO STABI*liendo errore, quòd Sancti appareant, & hominibus, quid facere debeant, iniungant.*

Sub Erico Aorſel Suéonum rege, non parua religio Chriſti, diuina palàm & mirabiliter cooperante clementia, accepit incremẽta. Dum enim rege, totaq; populi multitudine præſente, ſacerdos quidam idolia ſuis ſacrificia offerret, repentina percuſſus cæcitate in terram corruit: ac diu multumq; à ſuis dijs uiſus, reſtitutionem, ſed fruſtrà, poſtulauit. In ædes deductus ſacerdos cæcus, quieti ſe dedit: ibi miſericors Dei mater miſerum illum inuiſere, conſolari, & de Chriſtiana fide inſtruere non eſt dedignata. Et quia,

quia, inquit, lumine & ratione ad idolorum cultum es abuſus, iuſto Dei iudicio in tantam incidiſti calamitarem. Igitut ſi ocũlos tuos recipere uolueris, crede in filium meum IESVM CHRISTVM, qui eſt Deus Chriſtianorum: eiuſque fidem firmiter ſerua, & ab omnibus ſeruandam prædica. Credidit ille, atque confeſtim uiſum recepit, ſtatimque Chriſtianæ religionis prædicator effectus eſt diligentiſsimus: ut Iohannes Magnus in Gothica hiſtoria lib. 17, cap. 15 fabulatur.

Floriacenſis cœnobij monachi, de Normãnorum in Galliam expeditione certiores facti, S. Benedicti corpus Aureliam deferunt, ubi tutius ipſi contra hoſtes erat receptaculum. Normanni autem aduenientes, Floriacenſe monaſterium deuaſtarunt, igneque ſubiecto concremârunt. Nocte inſequenti D. Benedictus comiti Sigilloſo, cui monaſterij illius cura & defenſio erat commiſſa, in ſomnis apparuit: eumq́; grauiter, quòd nimirum ſua ope defuiſſet cœnobio, contra Normannorum incurſiones obiurgat. Comes ſomno excuſſo; ſtatim arma capit: paruaq́; manu coacta hoſtẽ præda onuſtum, concitato inſecutus eſt curſu: ac impetu in eos facto, D. Benedicti ope ad internecionem uſq; omnes cecîdit: ſicq́; pręda & captiui ſuis ſunt redditi locis. Robertus Gãguinus lib. 5 de geſtis Francorũ.

Sarolthæ, Vngarorũ ducis Geiſſæ cõiugi, dormienti, cũ uterũ gereret, Srephanus protomartyr apparet, eamq́; his uerbis affatur: Cõfide in Domino IESV CHRISTO, mulier, & ex te diuino mãdato ſic habeto, te propediem ſcitum fortunatumq́; puerũ editurã, cui Pannonici regni debetur diadema. Ac talis is uir erit, qualẽ nunquã deinceps uiſura eſt Pãnonia. Demum inter diuos ipſi locus erit. Et cũ ego Srephanus ſim (inquit phantaſma) protomartyr, qui nunquã nõ ei adero, meum filio nomen imponito. His dictis euanuit. Saroltha ſomnio confirmata, protomartyri ad omnes aras ſacra fieri præcepit: ut Bonfinius libro 1 Decadis primæ fabulatur. Fuit enim ſine dubio ſpectrum diabolicum, quod contra uerbũ Dei poſtulauit idololatricos cultus inſtitui.

Dunſtanus, poſtquã diu reluctatus eſſet obire Vintonienſis eccleſiæ munia, in ſomnis tres ei apparent Apoſtoli, Petrus, Paulus, & Andreas: qui eum reuerenter eum ſalutaſſent, Andreas mox angelica uoce canit: Tollite iugum meum ſuper uos, & diſcite quia mitis ſum. A` Petro autem læuã manum extendere iuſſus eſt, qui mox ferula eã uerberat, dicens: Hæc tibi ſit & pœna abiecti, & ſignum ulterius nõ abijciẽdi pontificatus. Hoc oraculo monitus, oblatam eccleſiam regendam ſuſcepit. Paulo pòſt, cum Eldredus Angliæ rex grauiter decumberet, Dunſtanum ad ſe accerſit: qui cum properè ad aulam contenderet, è cœlo uocẽ audiuit: Ecce rex Eldredus obdormiuit in Domino. Qua uoce equus quo uehebatur Dunſtanus, concidit: ut Vincentius habet lib. 24, ca. 76. Fuit aũt Dũſtanus inſignis nigromanticus, ut ſuo loco indicauimus. Nihil igitur fuit mirum, quòd diabolus cũ hoc ſuo mancipio ita pueriliter luſit.

Idem in agone mortis Seraphin uidit; antiphonã, O rex gentiũ, dominator omniũ, &c. tum didicit: & Maria uirgo cum ſocijs ſe ei conſpiciendam præbuit: ut in Epitome mundi narratur.

Vt autem uideas impudens mendacium eſſe, de antiphona illa non conſentiunt nugatores. Vincentius enim ſic refert: Quadam nocte dum dormiret Dunſtanus, per uiſum raptus eſt in ſuperna, & uidere ſibi uiſus eſt matrem ſuam cuidam potentiſsimo regi in coniugio copulatam; ſub immenſa magnatum lætitia, reſonantibus undique hymnis & laudibus in gloriam illius regis, & diuerſis organis concrepantibus. Quibus dum ipſe magnificè delectatus intenderet, acceſsit ad eum quidam iuuenis candidiſsimo tectus amictu, dicens: Quare omnibus alijs gaudentibus & cantantibus, tu ſolus taces in nuptijs matris tuæ? Qui reſpondit, ſe neſcire quid in laudem tanti regis cãtaret. cui ille: Vis, inquit, inſtrui quid debeas cantare? reſpondit: Cupio. & ille: Canta, O rex gentium, dominator omnium: propter ſedem maieſtatis tuæ, da nobis indulgentiam rex Chriſte peccatorum, Alleluia. Quam ſæpius ille cantans, & repetens, miro modo delectabatur. expergefactus, ſtatim illã antiphonã iuſsit ſcribi. lib. 24, cap. 79.

SIGNA MENDACIA, PRO *confirmando errore de Sanctorum cultu, conficta.*

HVgo Capetes, animo & rebus potẽs; cum nemo ſe ei obijcere auderet, ui atq; armis Regem ſe ſalutari obtinuit: iactitãs præterea, in ſomnis Vualericũ & Richarium ſibi eius rei fuiſſe autores, eo quòd corpora ipſorum à Normannorum incurſionibus uindicaſſet, magnaque animi deuotione coluiſſet: ut Ganguinus lib. 5 de geſtis Francorum nugatur.

Cũ diu ancipiti Marte inter Romanos (q Ioãni Zimiſcæ Cõſtãtinopoleos Imperatori auxilio uenerãt) & Roſſos pugnaretur, diuinitùs Romani adiuti ferũtur. Procella enim barbarorũ facies ferijt: pręterea à multis eximius uiſus eſt eques, q Romanos tuere-

tur,

tur,hoſtiumque phalanges turbaret. Theodorum autem fuiſſe,ex eo conſtat.Muliercula enim quædam Byzantia,religioſa,pridie illius pugnæ in ſomnis ſanctam Deipara procedere cum magno comitatu uidit,quæ dixerit:Domine Theodore, meus & tuus Iohannes grauia certamina ſuſtinet,properè igitur opem illi ferto.Id ſomnium illa quibuſdam aperuit: qui die notato,compererunt id pridie poſtremæ pugnæ contigiſſe:ut Zonaras tomo tertio Annalium indicat.

PRAESTIGIAE PRO CONfirmando errore, reliquias Sanctorum habere uim conferendi malè habentibus ſanitatem.

ALiſa Magni Flandriæ comitis uxor, incurabili diu uexata morbo, ad D. Bertini aram ſanitati reſtituitur, unde poſtea eius cultus maxima accepit incrementa, anno 938. ut Iacobus Meyer in Flandriæ Chronico nugatur. Nec illud ſilentio prætereundum (idem ait) quòd Gandaui anno 982 factum referunt miraculum. Nam cum Ludolphus epiſcopus Nouiomagenſis iterum in eo loco corpus Landoaldi leuaret, mutus quidam adoleſcens Theodardus Oſtburgo oriundus, primùm ibi loqui cœpit.

Quidam Otthonis ſecundi præfectus à diabolo obſeſſus, catena qua S.Petrus uinctus dicebatur, collo circumdatus, mox liberatur, anno 983: ut Chronicon Saxoniæ habet. Vincentius libro 24, capite octuageſimooctauo, Ottonis primi temporibus accidiſſe refert.

Presbyter quidam paralyticus ad Dunſtani tumbam delatus, ſtatim ſanitati reſtitutus eſt. At cum inter pocula id beneficij ſoli Dunſtano adſcribere nollet, priſtino morbo correptus concidit, & horrendo boatu ſpiritum emiſit. Ad eiuſdem ſepulchrum, obſeſſus quidam multo cum ſanguine dæmonem euomuit. Virgo à natiuitate cæca, & puer claudus, ibidem ſanantur: ſi Vincentio libro 24, cap. 95 fides adhibenda eſt.

SIGNVM MENDAX, PRO ſtabiliendo Romanorum pontificum primatu.

FOrmoſi corpus, quod è ſepulchro erutum Sergius in Tyberim præcipitari iuſſerat, cum à piſcatoribus inuentum, ad eccleſiam S. Petri, ut ibi ſepeliretur, deferretur: ab imaginibus quibuſdam ſanctorum, in ingreſſu templi magna reuerentia adoratum & ſalutatū eſſe, Vincentius lib. 24, capite 58 ſcribit. Verùm iuſto Dei fit iudicio, ut ſpectris decipiantur, qui manifeſto Dei uerbo credere nolunt.

PRO CONFIRMANDA AVtoritate pontificum, Antichriſti membrorum.

DVnſtanus, inſtante die Aſcenſionis Domini, dum ſolus orationi eſſet intentus, à Cherubin & Seraphin ſalutatur, & his uerbis ad æternæ uitæ cōnſuetudinem auocatur: Mandat tibi, quem piè deſideras, filius Dei, ut ſi paratus es, uenias: & diem hanc, ad cuius gaudium nunc ſuſpiras, nobiſcum celebres. At ille: Iam dies ſolēniſsimus eſt, quo mei muneris erit, pane uerbi Dei plebem reficere, & quomodo ad hoc gaudium perueniatur docere. Et quia frequens tum conuenire ſolet cœtus, tanta occaſsio minimè negligenda eſt. Quare hodie ut compaream, fieri non poteſt. Cui illi reſpondēre: Die igitur Sabbati, ut nobiſcum hinc diſcedas, paratus eſto. Annuit Dunſtanus: ſicque illi diſceſſerunt. Sub Miſſa igitur grauiter eum docentem audierunt, ita ut non hominis alicuius, ſed ipſius angeli uocē eſſe dicerent: ubi & mortem ſibi inſtare prædixit. Peracto autem prandio ſolus oratorium petijt, & locum ubi ſuum corpus recōdi uelit notauit, poſt hæc morbo corripitur: & cum in lecto decumberet, tribus uicibus in ſublime uſque ad laquearia fertur, & leniter ad terram iterum dimittitur. Denique cum aſtantibus benedixiſſet, & ab omnibus reſponſum eſſet Amen: ad ſuos, qui eum dudum uocauerant, tranſijt: ut Heinricus de Erphordia, & Vincentius libro 24, cap. 94 ex Osberno annotant.

Diabolus urſi forma aſſumpta, dum paſtoralem baculum, quem manu tenebat Dunſtanus, eripere ipſi conatur, malè ab eo tractatur, ſuumque in ipſius tergore baculum comminuit epiſcopus: ut Vincentius ſcribit libro uigeſimoquarto, cap. 77. O' luſum diabolicum.

PRO STABILIENDO ERrore de ſacrificio Miſſæ.

CVm primò Dunſtanus Cantuarienſis archiepiſcopus factus, in ſua eccleſia ſacra perageret, repentè ſacra ædes nube obtegitur, & Spiritus ſanctus columbæ ſpecie (imò erat ater coruus) deſcendit, ac ſuper eo uſque dum ſacris occupatur, manet: ut idem lib. eodem, cap. 78 nugatur. Quod in ferijs Pentecoſtes denuò accidiſſe, ſequenti refertur Capite.

Edgarus Angliæ rex, uenatum iturus, Dunſtanum, ut Miſſam uſque ad ſuum differat reditum, orat. Imminente autem ſacra peragendi tempore, epiſcopus ſancto indutus ornatu, & innixus altari, dū Regē præſtolatur, obdormijt: & in ecſtaſi conſtitutus, audit angelos canētes: Kirieeleiſon, Chriſte

Chriſte eleiſon, Kyrie eleiſon. Ad ſe reuerſus epiſcopus, regem non dum redijſſe ex aſtantibus cognoſcit. Iterum igitur inter preces cum obdormijſſet, denuò in cœlū rapitur, ubi alta uoce edi hæc audit uerba: Ite, Miſſa eſt. Interim regij ſatellites accurrunt, Domini aduentum nunciantes. Quibus Miſſam peractam nunc eſſe, reſpondit. Epiſcopus ille ſomnolentus, ac regi, ne diem Dominicam poſthac tribueret uacationi, prohibuit: ut idē nugatur li.24, ca.85.

PRO STABILIENDO ERRO-*re de templorum dedicatione.*

Dedicabat aliquando Dunſtanus eccleſiam quandam: & cum aqua ibi deficeret, baculo terram ferijt: moxq; largiſsimè effluxit aqua: quæ hodie uſq; manans, nomē eius celebre facit. Aliā quandam eccleſiam dedicaturus, cum ad Orientē eam non ſpectare animaduerteret, humeros parieti admouit: ſicque ad orientem conuerſa eſt, ut Vincentius nugatur.

PRO CONFIRMATIONE ER-*roris de dignitate uitæ Monaſticæ.*

Dunſtanus (ut & ſuprà indicatum eſt) ex Cantuarienſibus collegijs ſacerdotes maritos, autoritate literarum Romani pontificis eiecerat, eaq; monachis referſerat impuris. Sacerdotes uerò omnem mouebant lapidē, quo ſuas recuperare poſſent facultates. Habito itaq; Cantuariæ ſacerdotū cōuentu à Dunſtano, ad res religionis rectè conſtituendas: ſacerdotes facultatibus ac dignitatibus ſimul ob coniugium exuti, etiam ſuam in mediū protulêre cauſám cōtra monachos. Et cū maior pars (in frequenti enim conſeſſu, in quodā monachorū cōclaui res agebatur) presbyteros ad priſtinos honores reſtituendos cenſeret: monachi ad ſuas tanquā ad ſacram anchoram confugêre artes, quibus & ſuperiores extitêre. Nam ſubitò hæc uox audita eſt: Non bene ſentiunt, qui presbyteris fauent. Et quia imago Chriſti de cruce pendentis, quæ ibi proſtabat, eam uiſa eſt reddidiſſe uocem: fides habita eſt oraculo. Sicq; presbyteri monachorum præſtigijs cauſa cecidêre, omnisq; turba ſedata eſt. Polydorus lib. 6 Anglicæ hiſtoriæ, & Vincētius lib.24, cap. 80.

Monachus quidam arctioris diſciplinæ pertæſus, cū ex monaſterio fugere uellet, à Dunſtano (qui iamdudum in uiuis eſſe deſierat) in monachi forma fugienti apparente, duriter uirgis cæditur. Londinenſi præterea cuidam matronæ iamiam (ut cuncti aſtantes opinabantur) morituræ Dunſtanus apparuit, eamq; an conualeſcere cuperet, interrogauit. Quæ cum omnino ſe hoc uelle annueret, ait ei Dunſtanus: Tolle auriphrigium quod eſt in arca tua, & pone illud in caſula quæ eſt apud Vueſtita monaſterium, & conualeſces. Et factum eſt ita: & quod mirabile fuit, auriphrigiū illud nec minus nec maius eſt inuentum, quàm caſulæ ornatus exigebat.

Quidam Gotfredus monachus, noctu orationi intentus, furem quendam equum abigere uidit: ſed tamen cum potius equū abducendum, quàm preces & ſilentium rumpendum eſſe duceret, furem prohibere noluit. At die redeunte, fur uni loco affixus cum equo repertus eſt: ut Vincentius lib.24, cap. 60 narrat.

Duo monachi ex Cluniacenſi cœnobio Turonum miſsi, à Normannis uicina loca uaſtantibus, noctu intercipiuntur, qui nec uinculis nec minis quantumuis atrocibus ſilentium ijs excutere potuêre. In conſpectum igitur ducis ſui adducti monachi à ſatellibus, ſtatim equus cui dux inſidebat, reſilit, ſeſſoremq; in terram proſtrauit: quē mox acutiſsima corripuit febris. Porrò cū ſortes à barbaris mitterentur, uter captiuorum ſui ducis ſalute cædi & offerri deberet, neutrum ſors tangere potuit. Tandem cum fruſtra eis ſæpiſsimè mors intentata fuiſſet, uinculis ſolutis, pro duce ut preces facere dignarentur, obnixè per interpretes rogant Normanni, & ſic iterum conualuit: ut idem ſcribit.

Equus in nauicula, qua Odo Cluniacenſis cum pluribus alijs uehebatur, uiolento calcis ictu foramen fecerat, ita ut ad ſummum aqua repleretur, ac præſentiſsima mors omnium oculis obuerſaretur: ſed Odonis beneficio nauis ad littus delata eſt. Omnium poſtremò egreſſo Odone, nauis fundum petijt: ut idem teſtatur.

PRAESTIGIAE ET ILLVSIO-*nes diaboli ad confirmandos errores de Purgatorio, de Operum meritis, de Inferno, &c.*

DVnſtanus ob reprehēſas Edvuini Anglorum regis libidines, in exilium ire iuſſus, in templi area diabolū alta ridentem uoce audiuit. cui magno ipſe animo reſpondit: Nihil ſuper exilio meo gratuleris: quia plus eſt quod me redeunte doleas, quàm quicquid me exulante lętari ualeas: ſicq; diabolus diſceſsit. Porrò non multo pòſt dignitate ſua Edvuino exuto, à fratre reuocatus, ad ſuam eccleſiam redijt Dunſtanus: & cum in templo precibus aliquando intentus eſſet, diabolorum cœtum choreas ducentem ſibi ob oculos oberrare uidet. Cumq; de tanta dæmonum lætitia diligentius inquireret, Edvuinum expiraſſe, eiusq; animam iamiam gehennæ tradēdam ex ijſdem cognoſcit: ſed tamen prius hoc Dunſtano ex Dei mandato nunciandum.

dum. Is uerò mox in terram proſtratus, largas pro rege dãnato effudit lachrymas: nec prius ab oratione deſtitit, quàm eius animam liberatam eſſe certior fieret. Redit itàque diabolórum agmen magno ululatu in Dunſtani conſpectum, in hos clamores erũpens: O` hominem fidei alienum, & noſtris ſemper beneficijs minus gratũ: ad ulciſcendas iniurias tuas uenimus, ecce aduerſis increpationibus tuis confuſi redimus. Cumq; ille mãdaret dæmonibus, ut ueritatem dicerent: cognoſcit ex diabolis (ô ueraces teſtes) animã regis angelica uirtute illis ereptam eſſe, eamq; in ſortem pœnitentiũ collocatam. Tunc exultans, furores illorũ tali ratiocinatione compeſcuit: Si peccauit, inquit, homo iſte in Chriſtum, peccauit & in me. Quod ergo Chriſtus & ego dignati ſumus indulgere, uos qua temeritate audetis improbè reprehẽdere? Hac ſententia tetri ſpiritus quaſi ſagitta percuſsi, muſcarũ à uento diſsipatatum inſtar diſsiliunt. Vincent. lib. 24. cap. 77.

MIRACVLA ALIA
Fabuloſa.

EX maiori Caſsinenſis tẽpli altari, tantum aquę ab hora diei tertia ad mediũ uſq; noctis exudaſſe, ut cuncta eius ornamenta madefierent, Leo Hoſtienſis lib. 1, cap. 56 fabulatur.

Inter metamorphoſes Ouidij referri poſſet, quod Saxo Grammaticus de urſo nugatur: quem ait in agro Suetico uirginẽ quandam rapuiſſe, & in ſuis latebris eius concubitu uſum eſſe. Tandẽ à uicinis paſtoribus, quorum gregibus moleſtus fuerat, captum & interemptũ eſſe: uirginem uerò, quæ ex urſo grauida fuerat facta, filium enixam eſſe, cui à parente Vrſi nomen ſit impoſitum. Qui tandem poſtquam adoleuiſſet, agnita ſuæ propaginis ueritate, à patris interfectoribus funeſta exegit ſupplicia. lib. 10 hiſtoriæ Danicæ. Fuit autem hic Vrſus latro aliquis nobilis, qui id facinus perpetrauit: poſtea hoc ſcelus poetę tali modo pinxerunt, cum autorem potentem apertè non liceret reprehendere.

CAPVT XIIII.
DE REBVS IVDAIcis externis.

HOc etiam Seculo miſeram Iudæorum fecem reliquã fuiſſe, ſatis ex hiſtoria patet. Narrat Saxoniæ Chronicon hanc de ipſis hiſtoriã: quòd cũ in imaginem Chriſti de cruce pendentis aliquando Iudęi quidã incidiſſent, contumelię gratia clauis & lanceis eam transfoderint, ſtatimq; ſanguis mixtus aqua effluxerit. Hoc uiſo miraculo, Iudæos in terram ſe prouoluiſſe, ueniamq; à Chriſto petijſſe: ſanguinem quoq; illum ſtudioſe exceptũ, atq; in Augienſe cœnobium delatum eſſe: idq; factum Heinrici primi tẽporibus. Bruſchius uerò in Chronologia monaſteriorum Germanię (ut hoc obiter moneamus) delati ad Augienſes ſanguinis Dominici quidẽ meminit: ſed longè alia tum occaſione, tum tẽporis annotatione factum narrat, cuius uerba adſcribimus: Sanguis Dominicus ſcribitur ex Hieroſolymis tranſmiſſus eſſe in Augiam diuitem à rege Aza, qui concupiuit uiſdere faciem Caroli Magni, incitatus rerum ab ipſo geſtarum magnitudine.

Sed ut hæc res ſeſe habeat, de Iudæorum in ueram Chriſti religionem odio, ſaltẽ ex libro qui Altercatio Synagogæ inſcribitur, ſatis cognoſci poteſt: præſertim uerò cap. 20, & Ansberti lib. 4. in ſeptimum cap. Apocalypſeos: ubi ſeptem blaſphemas eorũ recenſet hypotheſes, quas ſuo loco recenſebimus. Et Radulphus inquit: De Iudæorum cæcitate temporibus noſtris, quicunq; dubitat, Scripturas ſacras aut non legit, aut legens nequaquã intelligit. In Præfatione in Leuiticum.

Vagati itaq; ſunt & hoc Seculo paſsim in orbe terrarum Iudæi ſine certa ſede, ſine regno, ſine honore, tanquam mundi piacula ſeu catharmata: manifeſtiſsima teſtimonia irę diuinę, tanquã reatus ſigna geſtãtes.

CAPVT XV.
DE ALIIS RELIGIONIBVS extra Eccleſiam.

DE IVDAISMO.

CApita doctrinæ Iudaicæ, hæc ferè apud autores huius Seculi extãt. Deũ quidẽ cœli & terrę eſſe factorẽ ſentiunt Iudæi, ſed filium eum habere negãt. Ansbet. lib. 2, in tertiũ caput Apocalypſeos.

Meſsiam adhuc ſibi mittendũ expectãt. Ansbertus lib. 6, in 13 cap. Apoc.

Ieſum Chriſtum negant de pura natum uirgine: quia contra naturam eſſet uirginẽ parere. Liber Altercationis Synagogæ, cap. 20. Ac eundem purum hominem, & fabri filium fuiſſe, iidem aſſerunt. Ansbertus lib. 4, in ſeptimum caput Apocalypſis.

A` QVIBVS, ET QVOMOdo laboratum ſit in Iudæorum blaſphemijs refutandis.

CAeterùm doctores, quamuis pauciſsimorum extent monumenta, prout rili Iudæorũ delirijs ex uerbo Dei cõtradixerunt, eaq; ſtudioſè exploſerunt. In libro enim qui Altercatio Synagogæ inſcribitur, inter alia dicitur: Perfidi Iudęi cauſantur,

tur,contra naturam uirginé párere. Inuenimus in Scripturis, Alma pro uirgine nimia diligentia cuſtodita, poſitũ. Vnde oſtendat perfidus Iudæus, in Scripturis alicubi poſitum Alma, ubi tantum adoleſcentulam, nõ uirginé ſonet:& cõcedimus eis illud quod in Eſaia legitur, Ecce uirgo concipiet,& pariet filiũ:non abſconditam uirginẽ,ſed adoleſcentulam uirginem ſignificare,iam nuptam.cap.20. Et: Expectatione ſuſpenſa, toleat nunc Iudæos blaſphemantes Eccleſia,quos ab ipſo Redemptoris aduẽtu amiſiſſe ſe dolet. O' ſi nunc pacis tempore aut uellent,aut poſſent ad unitaté fidei redire, quàm amplo dilectionis ſinu reciperentur? Quod quia facere,nec uolunt,nec poſſunt, Synagoga ſathanę fiunt:quiq; Iudęos ſe eſſe dicunt,& non ſunt,ſed mentiuntur:quia nomen quod exterius ſecundũ literam gerunt,intus ſecundũ ſpiritũ amiſerunt.Hinc Paulus dicit:Non qui in manifeſto Iudęus, neq; in carne circumciſio:ſed qui in abſcondito Iudæus,& circumciſio non carnis, ſed ſpiritus.Iudæus namq; interpretatur,confitens.Et Dominus in Euangelio ait:Qui me confeſſus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum corá patre meo, & corá angelis eius:& qui me negauerit coram hominibus,negabo & ego eum corá patre meo qui eſt in cœlis . Iudæorũ ergo nominis expreſsio,Chriſti eſt confeſsio . Quòd contrà dicunt ſe Iudæi nominis ſui proprietaté in eo habere,quòd Deum factoré cœli & terrę uidẽtur adorare:ſed quia incarnatũ Dei uerbum,per quod facta ſunt omnia , non recipiunt,mentiri probantur . Qui enim habet filium,& patré habet:qui non habet filium, nec patrem habet. Qui tamé (ſecundũ Apoſtolũ) etſi inimici propter cõuerſas gentes, chariſsimi tamen habentur propter patres. Item:Iudæi Chriſti fidem abnegantes,Antichriſtũ expectant pro eo ſuſcipiendũ , ipſo Domino dicente:Ego ueni in nomine patris mei, & nõ ſuſcepiſtis me:alius auté ueniet in nomine ſuo,& hunc ſuſcipietis . Idé lib.6.in Apocalypſin,cap.13. Et Radulphus ſuos Commentarios in Leuiticũ ijſdem opposuit, ut ipſemet in Præfatione teſtatur: Cum aduerſus Iudęorũ ſubſannationes armari uellemus, ad ſacræ legis conſiderationem appoſuimus animũ, cui ſubditi ipſi uideri uolunt: ſed eius intentioné nequaquá intelligunt. Ité: Quid igitur ſuccenſet mihi Iudæus,ſi dicá Moſsicas traditiones umbraticas eſſe, & ſolũ ueritatis imaginé continere? Item : Suis autoribus cõuincuntur Iudæi: quia cum ſigna pro rebus accipiunt, legiſlatoris ſententiam ignorant,nec quid per eadẽ ſigna docere uelit intelligunt . Ad hæc auté ſigna diſcutienda dedimus animum,& ad Leuiticũ cõtulimus nos, qui in Moſi libris obſcurior habetur, quiq; legentibus faſtidium potius quàm ædificationẽ ſolet adferre, quòd eorũ à ſe acumẽ craſsiore quadam umbra repellere uideatur.

Blaſphemas aliquot Iudæorũ cõtra Chriſtum ſentẽtias refutat Ansbertus lib.4,cap. 7 in Apocalypſin,in hunc modum: Ecce etenim,dicũt illi, Chriſtus ueſter quem colitis, purus homo,filius fabri extitit:& quia Deũ ſe eſſe uoluit,omnino mẽdax fuit, Nos ecõtrà reſpondemus:Nec purus homo,nec mẽdax homo:ſed Deus & homo, una ueritas Deus & homo , quod ſonat Amen . Ipſi dicunt:Maledictio cõgruit Chriſto crucifixo, quia ſcriptũ eſt: Maledictus omnis qui pendet in ligno.Nos econtrà:Nulli potius conuenit benedictio , quàm illi qui maledictũ legis auferens,factus eſt pro nobis maledictũ,ut in gentibus benedictioné Abrahæ dignaretur effundere.Ipſi dicunt:Non conuenit homini mortuo claritas, ſed ſoli Deo uiuo . Nos econtrà : Nemini magis quàm illi aſcribitur claritas,qui & in diuinitate ſemper uiuens,candor eſt lucis æternę:& in humanitate ad horam mortuus , poſt paululũ reſurrexit per gloriam patris: & eſt illi claritati cõparticeps homo aſſumptus , & uiuit ac ſedet in dextera patris,unus Chriſtus & Deus homo,cuncta per ſecula . Ipſi dicunt: Non eſt Chriſtus ueſter illa ſapiẽtia,quæ attingit à fine uſq; ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter:qui tãtillus ex noſtra ſorore paruulus natus,per incremẽta temporum ſapientia profecit ut homo. Nos econtrà:Non eſt detrimentũ paſſa in homine aſſumpto illa ſapientia,cũ idem ſecundũ hominem per uiciſsitudinem temporũ profecit ſapiẽtia:ſed magis hæc ab illa aſſumpta, manſit una ſapientia:quæ ſapientia mũdus eſt factus,qua ſapientia mũdus eſt reſtauratus,qua ſapientia homo de terrá ad cœlum eſt eleuatus.Ipſi dicunt:Nulla debetur gratiarum actio pro animarũ ſalute,qui animá ſuam liberare à morte minimè potuit.Nos ecõtrà : Nulli cõgruentius quàm illi,qui ut ſalutem animarũ noſtrarum afferret,ſic uoluit ex poteſtate animam ponere:qui ſi nollet,nunquá poſſet animá effundere.Ipſi dicunt:Nulla admittit ratio illi Dei honorem aſſcribi,qui exprobratus,irriſus,illuſus,ſputatus,contemptui dignus habitus eſt . Nos econtrà:Inde dignius à nobis honorandus eſt,unde & indigna pro nobis ſuſtinuit:nec minuit honoré eius qué cũ patre poſsidet, irriſio atq; illuſio ueſtra,quá in homine ſuſtinuit.Ipſi dicunt: Non fuit Chriſtus æterna uirtus uel fortitudo, qui laſſari potuit ex itinere. Nos ecõtrà reſpondemus:Quia quod infirmum eſt Dei, fortius eſt homini-

bus. Illa enim infirmitate totam mundi uirtem ac fortitudinem proſtrauit.

DE GENTILISMO.

VAna gentilium religio, quę ſuperioribus Seculis altas paſsim egerat radices: nunc quoq; multis in locis, quos breuiter annotabimus, perſtitit.

Roſsi, Bulgari & Vngari, ſuæ religionis tenaces fuère: ut ex Zonatæ tomo tertio colligere licet.

Adrianopoli manſit Ethniciſmus. Fame enim ad deditionem urbe coacta per Symeonem Bulgarorum ducem, ut Zonaras tomo 3 ſcribit: impiæ religionis ibi iacta eſſe fundamenta, non eſt dubium.

Liuonios, Polonos, Slauos, Danos & Bohemos à religione Chriſtiana circa huius Seculi initium alienos fuiſſe, ex Heinrici Imperatoris oratione conſtat, qua milites ſuos ut fortiter pugnent hortatur, cum ſe Chriſtianos eſſe ſciant, illos uerò gentiles & idololatras: ut Chronicō Saxoniæ habet. Idem & ex Helmoldo, cap. 8 & 9. Cranzio & Cromero lib. 3 conſtat.

In Boruſsia quoque eadem uiguit religio. Adęlbertus enim apud Boruſſos Chriſtianum ſe eſſe profitens ab omnibus ludibrio habetur: teſte Bonfinio lib. 1. Decad. 1.

Apud Gothos idolorum cultum in uſu fuiſſe, ex Iohanne magno conſtat. Sacerdos enim dum ad aram ſacrificia idolis offert, cæcitate percutitur. lib. 17 Gothicæ hiſtoriæ, cap. 15.

Iulinum Vandalicę oppidum hoc quoq; tempore idolis deditum fuiſſe, Crãzius in Vandalia lib. 2, cap. 32 ſcribit.

CAPITA OPINIONVM *gentilium.*

Sancto Vito ſuus deitatis primatus, apud Rugianos mãſit inuiolatus: teſte Cranzio.

Noruegij humanis hoſtijs numina placari opinabãtur. Idem lib. 4, cap. 2 hiſtoriæ Danicæ.

Credebant Vngari (qui & Scythæ uocantur) quoſcunque in hac cęderent uita, eorum in altera ſeruitio ſe potituros. Bonfinius lib. 10 Decadis primæ.

De regimine ſacro.

Sacra ſacerdotes adminiſtrarũt, ut ex Crãzio colligi poteſt lib. 2, cap. 25 Vandaliæ: & ex Gothica hiſtoria Iohannis magni, lib. 17, cap. 15. Et ex diuinis arioliſq; Ziemomislus Polonorum dux quærit, quid de ſuo filio, qui cæcus natus, ſeptimo ætatis anno uiſu fuerat donatus, ſit futurum? qui Poloniam ſuo principatu illuſtratam iri reſpondent. Cromerus lib. 3.

De ceremonijs & ritibus eorum.

Dijs ſuis ſacrificia offerebant; teſte Gothica hiſtoria.

Et Haquinus Noruegiæ rex, ſuis uiribus contra Haraldum Danorum regem diffidens, ſuperos inuſitato piaculo propitiandos curauit. Duos ſiquidē præſtantiſsimæ indolis filios, hoſtiarum more aris admotos, potiendæ uictoriæ cauſa nefaria litatione mactauit. Saxo Grammaticus lib. 10 hiſtoriæ Danicæ: & Cranzius lib. 3, cap. 3, in Noruegia.

Virgines quæ caſtitatis uotum dijs ſuis faciebant, ſi id uiolaſſent, uiuæ tumulabantur, aut alio genere ſupplicij afficiebantur. Liber de Altercatione Synagogæ, cap. 20.

Iulinũ præclarum erat hac ætate Vandolorum emporium, tantis opibus, mercatorumq; negotijs frequens, quale uix totã habuit Europa, ſola Conſtantinopoli excepta. Ibi Ruſsi, Dani, Sembi, Saxones, & ipſi Vandali ſuas incoluêre plateas: eratq; illa, terra mariq; uenientium lex, in quam iurare cogebantur, nullam ſe ullius nouæ religionis facturos mentionem, quo minus ethnicus illorum cultus turbaretur: & ſic tandem commune municipij ius aduenis erat, cum eius oppidi ciuibus. Crãzius in Vandalia lib. 2, cap. 33 & 34.

Apud Polonos pueris ſeptimo ætatis anno prima coma attonderi, & nomina imponi moris erat, apparato ſimul conuiuio, quod concentibus & choreis ornabatur: teſte Cromero lib. 2 de Polonis.

Gentili more Miecislaus Poloniæ dux, ſeptem duxit uxores. Cromerus lib. 3.

Hungari diem prælij auidiſsimè expectant: & ut magis hoſtibus terriculamẽtó ſint, interfectorum ſanguinem bibunt. Et matres pueris in lucem editis, ſtatim acutiſsimo ferro genas ſecant, ut antequam lactis nutrimenta percipiant, uulnerum tolerantiam ſubire diſcant: ut Luitprandus lib. 2. cap. 1, ex lib. de Vngarorũ origine refert.

SATVRNVS.

Gero Slauorum dux, expugnata Vuaatorum munitione, inter urbis ſpolia Saturni ex ęre fuſum idolum reperit. Vuitichindus lib. 3 geſtorum Saxonicorum.

S. VITVS.

Apud Rugianos Viti cultus manſit integer hoc ſeculo: teſte Cranzio in Vandalia.

PROPVGNATORES GENTILISMI.

¶ Indefeſſo ſtudio gẽtilis idololatrię patrocinium egerunt ſacerdotes & magi: ut ex ſuperioribus uidere eſt.

Et magiſtratus. Zuenotto enim abiecta religione uera, Haraldum patrem grauiter ea de cauſa affligit, & regno pellit. Iulinenſes quoq; idololatræ, omnibus terra marique ad ſe uenientibus, ne religionis nouæ (ut ipſi eam uocabant, ſuam interim antiquiorem & ueriorem æſtimantes) faciant

mentio

mentionem interdicunt:teſte Crantzio.

A' QVIBVS ET QVOMODO *pugnatum ſit contra illos.*

Poppo non ſolum ſermone, ſed & candentis ferri geſtatione, gentilem Danorum ſuperſtitionē retudit, ſuamq́; probauit:ut Vuitichindus lib.3 indicat.

Et magiſtratus ſuo etiam iure uſi ſunt. Nam Conradus Imperator, Guormonē Daniæ regem adeò bellis attriuit, ut & pacē ſupplex peteret, & Chriſto nomen dare ultrò promitteret. Helmoldus in Chron. Slauorum, cap.8. Idem & Ottho apud Danos datæ fidei immemores, & Slauos ſedulò ēgit:ut idem teſtatur cap.9.

DE MAHOMETISMO.

LOngè lateq́; peſtilens Mahometicæ religionis malum hactenus ſerpſerat, magnaq́; cum Agarenorū imperio (quod omnibus uiribus ampliare ipſi contenderunt) ſimul uires acquiſierat. Præter illa autem loca quæ in ſuperiori ſeculo à nobis annotata ſunt, & hæc apud autores tam noxio ueneno infecta leguntur.

IN ASIA.

In Berrhœa ciuitate, quam Agareni tenebant, multi Chriſtiani captiui erant:ut Zonaras tom.3 Annalium, ſub imperio Romani pueri indicat.

Anabarzā, Roſum, Adanā, Tarſum, Mopſpheſtiā, aliasq́; Ciliciæ urbes ac caſtella, & Antiochiā ipſam, iiſdē paruiſſe, idē teſtatur.

IN APHRICA.

Ex Africa Saraceni Romanos nauali prælio oppugnāt: ſed magna accepta clade, tandē barbari receſſerūt, Anno 983. Sax. Chrō.

IN INSVLIS.

Superiori diximus libro, in plurimis inſulis bello deuictis, ſuos inſtituiſſe cultus Saracenos: quæ loca etiā nunc ui & armis nō ſolū tutati ſunt, uerumetiam maritimā Romanorum oram inde crebris infeſtarūt bellis, & Sicilienſes Agareni à Romanis tributum exegerunt:ut ſcribit Zonaras tom.3.

Erroneæ aūt Mahometiſtarū opiniones nuſquā apud autores huius Seculi reperiūtur: ſed antiquum eos obtinuiſſe ueriſimile certè eſt. Cōtinuis enim bellis, alijs diuerſæ religionis gentib. moleſti fuēre, & captiuos Chriſtianos abduxerūt: ut modò dictū eſt.

A' QVIBVS ET QVOMODO *propugnatus.*

Saraceni non tantum intra ſuos ſe terminos cōtinebant, ſed & longius diſsita loca hoſtili infeſtabant animo. Ac in primis Italiam, Calabriam & Apuliam Ioannis undecimi tempore, ferro & igni adeò uaſtarunt, ut & de regno & religione Italica actū nūc eſſe uiſum fuerit:ut Luitprandus indicat.

Nec dubium eſt, Chriſtianorum apoſtaſia Saracenos confidentiores eſſe factos. Nicolaus enim quidā publicanus, grandi ære alieno Reipub. Conſtātinopolitanæ obſtrictus, abiurata religione, ad Iſmaelitas ſe cōtulerat, & aſtrologiā tractabat. Zon. tom.3.

A' QVIBVS AT QVOMODO *repugnatum.*

Hic quoq́; deteſtanda doctorū Eccleſiæ, Romanorū præſertim pontificum, ſocordia uituperationē meretur, qui ne uno quidē uerbulo (quod certè officij ratione ipſis incūbebat) tantæ impietati contradixerunt: præſertim cum tāta immanitate (ut modò diximus) Italiā oppugnarint. Sed ipſi pontifices potius ſuam curabant cuticulam, luxui & omnis generis turpitudinibus indulgentes:ut ex uiris eorū cōſtat. Ioannes quidem Conſtantinū, Græcorū Imperatorem, contra Saracenorū incurſiones in auxiliū uocaſſe, ſicq́; coniunctis copijs ſe hoſtibus oppoſuiſſe, ſcribitur apud Luitprādū: ſed alterū ſpirituale, quē ſe quoq́; gerere iactitāt Romani pōtifices, gladiū ſtringere noluit.

At Chriſtiani magiſtratus barbarorū incurſionibus ſuo neruo fortiter reſtiterunt: ſed (ut facile credi poteſt) nō tam ueræ religionis, quàm mūdanæ ſuæ potentiæ & gloriæ tuendæ gratia. Ad Lemnū inſulam, Romanæ triremes Agarenorū naues demerſerunt:ut idem refert. Nicephorus Phocas cū iuſtis copijs cōtra Cretenſes Agarenos miſſus, ſeptē menſibus ſæpiſsimè cum ijs conflixit: eorumq́; oppida expugnata in ſuam recepit poteſtatem, ac Candacem eorum metropolim ſolo æquauit. Rebus in Creta feliciter geſtis, in Syriam abijt: & capta Berrhœa, multos Chriſtianos, qui ibi tenebantur uinctī, redemit. Zonaras tom.3. Sed hæc in ſequenti Capite latius.

CAPVT XVI.

DE MVTATIONIBVS ET motibus politicis.

SVB LVDOVICO III.

LVdouicus III, ſeu quartus (ut alij numerant) iuuenis adhuc in patris Arnolphi locum deſignatur Imperator, in oppido Forcheim, Anno mundi 900. Marianus Scotus, Cōtinuator Reginonis. Vincentius uerò ponit 903 annum. præfuit aūtē imperio annos 12. ut Marianus Scotus annotat. Henricus de Erfordia, 11 ei annos adſignat: alij 10 ei tribuūt. Coronam à pontifice Romano non accepit, propter incendium bellorum, quibus uniuerſa ardebat Italia: & propter plurima pericula, quæ ipſi Germaniæ ingruebant:ut Henricus de Erfordia ſcribit. Vxorem habuit Luidgarden, ſororem Ottonis Saxoniæ ducis.

Statim autem primo Ludouici anno,Vngari in Morauiam & Bauariā impetum faciunt,tantū prædandi cupiditare accenſi.Ludouicus Cæſar pugnā cū ipſis cōmittit ad Lycum amnem,uel(ut Auetinus ſcribit)ad Danubiū,prope oppidū Ansburg.ubi,licet primo conflictu ultra mille hoſtes ſtrauiſſet Imperator,tamē cū ꝓtraheretur prçliū uſq; ad horam ſeptimā: tandem ſimulata fuga, in inſidias pertractæ ſunt copiæ Cæſaris, ac uictoriam Hungari obtinuerūt.Hoc fœlici ſucceſſu elati,Bauariam,Sueuiā,Franciā, Saxoniā peruagantur,cædibus,rapinis atq; incendijs diris omnia uaſtantes.Luitprandus,Vſperg.Henricus de Erford. Tritenhemius in Chronico Hirſaugiēſi narrat,id ſactū eſſe anno Domini 900: uerùm id nō ponimus in magno diſcrimine.Nam patre huius Imperatoris regnante, Hungari iam cœperunt bellum mouere.

Tertio Ludouici anno,Saraceni ex Africa traijcientes,Italiam inuadunt:& uaſtata Calabria atq; Apulia,Galerianū montē occupār: munitioneq; ibi extructa,urbes Italiæ affligūt atq; expugnant. Exciti aūt ſunt petitionibus Romani Conſtātinopolitani Imperatoris: qui cū uarijs bellis implicitus eſſet, rogauit Aphricanū regē, ut Calabriā atq; Apuliā ſibi rebellātes, cogeret ad obedientiā debitā.Verùm hac re perfecta(ut fieri ſolet)latius ſunt ꝓgreſsi.Tandē uerò hoc modo attriti atq; deleti ſunt Pœni. Profugit ad papā Romanū,iniurijs quibuſdā irritatus,iuuenis Pœnus:ac mox cōſiliū ſuggeſſit, quò in anguſtijs ad prçdā excurrētes Africani trucidarētur,prçbuitq; ſemetipſum ducē huic ſtratagemati. Multis uerò occiſis,qui paſsim agebāt prçdas, Ioānes pōtifex Lādulfum ducē creat,ac ſimul Conſtātinopolitani Imperatoris auxilia impetrat: qui latrones illos Pœnos omnes multis prçlijs ſuperāt, atq; ad internecionē uſq; ſternūt, Italiāq; ſuç priſtinç libertati reſtituūt. Luitp.l.2.c.12.13.14.Hēricus de Erfordia.Verùm Sigeb. iſta in 10 Ludouici annū refert.

Quarto anno Imperatoris, Zuendeboldus rex,Arnulphi filius, à Lotharingenſib. perimitur, eo quòd rapinis & cædibus omnia turbaret. Ludouicus igitur eius regno potitus eſt.Hēricus de Erford. Otto Phryſ.

Eodē anno Albertus comes Bābergenſis, bellū intulit Cūrado oriētalis Frāconiæ duci.Cauſa eſt,quòd cædē ſui fratris à Cunrado occiſi,uindicare ſtatuiſſet.Confoſſo aūt in prælio Cūrado, Albertus integro triduo regionē circa Vuirtzeburgū uaſtauit,atq; ingenti prçda onuſtus domū reuertitur.Verū cū ab Imperatore ad iudiciū legitimū uocaretur,ſeq; ſiſtere nollet,ſententia in eū lata, bellūq; indictū eſt:præſertim cū ad ſeptenniū rebellis exiſteret, multaq; licenter faceret.Cum autem perſuaſione Hattonis, Moguntini præſulis,in fidem Imperatoris ſeſe dedidiſſet, capitali ſupplicio eſt affectus. Continuator Reginonis,Vrſpergen.

Hoc tēpore Berengarius Foroiulianorū dux,cçteriq; Longobardorū principes, ad Galliā inuadendā animū induxerūt:uerùm cū ſpe ſua fruſtrarentur,Berēgarius ad occupandā Italiā ſe cōuertit,prçtendēs ſeſe auitū regnū repoſcere.Occaſionē uerò ſibi oblatā eſſe ſtatuebat,eo quòd Cçſar eſſet inuenis, ac res Impij Romani plurimis in locis miſerè eſſent quaſſatæ. Singulari aūt induſtria atq; ſucceſſu Berēgarius res ſuas adminiſtrauit.Habuit porrò plures aduerſarios, quos partim aſtu, partim ui fregit atq; peremit.pleriq; ſcriptorū narrāt,Ludouicū Imperatorē contra ipſum bella gerentē,captū prope Veronā,oculis & genitalibus priuatum eſſe. Verùm alij affirmant, errorem in nomine eſſe.Nam Ludouicū,filiū Boſonis, regis prouinciæ,accerſitū eſſe in Italiā : quē Berengarius tanta crudelitare deformarit.

Rodolphus Burgūdorū rex ab Italis,qui tyrannidē Berēgarij oderāt,accerſitur,ut regnū capiat.Hic ueniēs in Italiā,iuſto exercitu ſtipatus,Berengarium pellit,ac trienniū regno præeſt.Luitprandus lib.2.

Interea dū Rodolphus in Burgundia abeſt,quò redierat,pacatis rebus Italiæ,ac Berengarius à Flāberto quodā confoſſus fuerat: Vngari apertā ianuā in uacuā domū irrūpendi nactos ſe eſſe rati, in Italiā duce Salardo irruūt.Nam iſtā uiā à Berengario didicerant,qui eos Veronā acciuerat,ut Odelricum comitē,ſuum aduerſariū reprimerent. Vngari Papia capta & accēſa,opimisq; ſpolijs ex tota Italia ditati, domū reuertuntur. Iſta occaſione Itali, Hugonē Arelatēſem comitē ad regnū inuitant.Rodolphus aūt hac perfidia territus, ultrò in Burgundiam deſerta Italia redijt.Luitpr.Blondus.

Poſtea Arnoldus Bauarorū dux,ab Italis eſt excitatus : uerùm Hugo eum prope Veronam deuicit.Blondus lib.2.Decad.2.

Anno Chriſti 907, Bauari cū Vngaris dimicantes, iterum ſunt uicti: ſequenti uerò biennio rurſum uaſtarunt Saxoniam,Thuringiam,& alias partes Alemaniæ.

Anno 910,Frāci infeliciter cum Vngaris, in finibus Bauariæ & Franciæ dimicarunt, amiſſo Gebhardo comite Franciæ.

Anno 911,Imperator moritur ſine liberis, ſepultus eſt Ratiſponæ in æde S. Emerani. Mox igitur ſequēti anno Vngari,nemine reſiſtēte, Franciā & Thuringiā depopulātur.

DE ALEXANDRO CONſtantinopolitano.

ORientis imperium Alexander adminiſtrauit

niſtrauit annos duos, anno Domlni 904, ut Sigebertus ſcribit. Ignauus fuit, luxui & magiæ deditus. Percontatus à præſtigiatorib. ſuis, an diu uicturus eſſet? reſponſum accepit, ſi apro æneo in theatro dẽtes & pudẽda ademiſſet. quo dicto ſignificabát, eũ gulæ & libidinib. deditũ, à quibus niſi abſtineret, eum ſibi mortem acceleraturum eſſe. id quod euenit. Nam poſt balneum epulis & luſibus deditus, rupta uena ſanguinis effuſione ſus iſta interijt. Zonaras. Variat autẽ in annis Volaterranus.

DE CONSTANTINO.

ANno Domini 905, Conſtantinus Alexádro ſuccedit: annos imperat 39, ut Sigebertus refert. Is autẽ cũ eſſet puer ſeptennis, uariá fortunæ aleã expertus eſt. Nam tutores ad regiũ culmen inſidijs & ſeditionibus aſpirarunt. In primis uerò ferox ille Romanus, qui Leonẽ interfecerat, dux claſsis, audacia & tyrannide emergẽs, Helenam filiá Conſtantino deſpondet: & criſtas erigens, nõ modò tutoris uices agit, uerùm etiá Imperatoris poteſtatẽ & autoritatẽ ſibi uẽdicat, multaq; licẽter agit. Ná filios ſuos creauit Auguſtos, ac Conſtantino prætulit: adeoq; prę ſũt Cõſtantinũ, ut is arte pingẽdi coactus fuerit ſibi uictũ acqrere: ut Sigebertus narrat. Verùm nihil uiolentum ac ſuperbũ diuturnũ eſt. Cũ iá 26 annos pro libidine imperitaſſet Romanus, ſuóſq; quantũ potuit in ſublime euexiſſet, ecce ultio diuina ingruit. proprius filius Stephanus, uelutí cuculus ſuam matrẽ, arripit patrẽ, eumq; detonſum in inſulã Proten ablegat, atq; includit. Hiſce patratis, Stephanus cũ ſuo fratre multa ſuperciliose moliuntur. At Conſtantinus germanus regni hæres, iá animo ſuo uoluebat cogitationes, quomodo paternũ regnũ poſſet recuperare. Inuitatis igitur Stephano atq; eiuſdẽ fratre Cõſtantino ad prandiũ, altercantes de prærogatiua ſeſſionis, iubet per ſubordinatos utroſq; ſellis deijci, tonderi atq; relegari: Stephanũ quidem in Mitylenen, Conſtantinũ uerò in Samothraciá, perinde ut ipſi patrẽ ſuũ tractauerát. Qui igitur hactenus preſſus à Romano uix umbram regni retinuerat, nunc ſolus iterum optatam ſedem recipit. Zonaras, Sigebertus, Volaterranus.

Conſtantinus poſtea, licet eſſet literis tinctus, eaſq; promoueret: tamen & ignauus fuit, & uini appetens. Romanũ filiũ, mox regno potitus, Auguſtũ creari uoluit. Zonar.

SVB CVNRADO I.

LVdouico rebus humanis exẽpto, Otto dux Saxoniæ, pater Heinrici primi, ad imperij gubernationẽ, propter ſapientiá & omniũ uirtutũ præſtantiá depoſcitur: uerùm ætatẽ ſuam iá prouectá, & penè fractam prætendens, hortatur omnes, ut Cunrado Francorum duci, uiro ſtrenuo, & multis bellis exercitato id muneris imponatur: ac perſuadet. Vuitichindus & alij. Idq; factũ eſſe traditur anno Domini 913. Atq; in hoc deſijſſe Caroli Magni poſteritatẽ, plerique cẽſent: ut Tritehemius, Cõtractus, & alij. præfuit regno annos ſeptẽ: coronationẽ pontificiam nõ accepit, Vngaricis incurſionib. & domeſticis ſeditionibus impeditus.

Cum autem imperium uarijs modis turbatum & conquaſſatum acciperet, multæ eum curæ, multaq; pericula excepetunt.

Ac primùm quidẽ Vngari Alemaniá inuadẽtes, à Bauaris & Alemanis ad Oenũ fluuium cædũtur, anno Dñi 913. poſt bienniũ autẽ reuertẽtes, cupiditate uindicádi acceptã iniuriá accenſi, Alemania horribiliter uaſtata, Thuringiã atq; Saxoniá peruagantur, ac Fuldã uſq; procedũt. Contin. Regin. Crantz.

Interea uerò funeſta exoritur ſeditio cõtra Imperatorẽ à principib. quorũ alij alias habebant cauſas. primùm autẽ Arnulphus Bauariæ dux (quẽ Luitprádus Arnoldũ nominat) Giſelbertus Lotharingię, & Burcardus Sueuię, ex Gallia Anricęſarẽ accerſunt. Idq; factũ ſecũdo anno Imperij Cũradi: ut Luitpr. annotat. Hiſce cõiungit ſe Hẽricus, poſt obitũ patris Ottonis iniurijs irritatus. Ná Cęſar metuẽs, ne Henricus uirtute atq; autoritate excellens, nimiũ uirib. creſceret, ea quę parẽti fuerát cõceſſa, huic uoluit eripere: quá qdẽ rẽ indigniſsimè Hẽricus tulit.

Interea uerò Hũgari anno Domlni 917, ad ipſa loca ſuorũ latrociniorũ redeũt, Alemaniá atq; Alſatiá depopulátes ac ſpoliantes, uſq; ad fines Lotharingiæ: minuſq; eis reſiſtitur, propter inteſtina principum diſsidia. Cont. Regin. Hoc tempore etiam Baſileam uaſtant. Contractus.

Porrò aliquomodo redẽpta pace ab Vngaris, Imperator in comitijs hoſtes ſuos proſcribit. Arnulphũ Bauaria pellit: is ilicò ad Vngaros cũ uxore & liberis fugá capeſsit: neq; reuertitur, dum in uiuis eſt Cunradus. Luitprádus. Eringerũ & Bertholdũ, Giſelberti ducis Lotharingię fratres, obtruncat. Henric. Erford. Reſtat aũt grauior illis omnib. hoſtis Hẽricus, qui ſumma ſapiẽtia, induſtria & fœlicitate, bellũ cõtra Imperatorẽ gerebat. Timẽs igitur tá præſtantẽ principẽ Cũradus, inſidijs eũ de medio tollere conatur: quá ad rẽ ſuá operá callidus atq; periurus Hatto, Mogũtiæ epiſcopus, audacter promittit. Curat igitur iſte ſicarius & proditor Hatto torquẽ aureá fieri, qua & caperetur & interficeretur optim. princeps. Quid fit? Effundit latro iſte gemebũdus apud aurifabrũ paulò imprudẽtius quędam uerba, iſtũ torquẽ exitioſum fore Hentico. Cũ igi-

tur aditurũs

tur aditurus eſſet Hẽricus epiſcopũ, q pacis gratia cum eo acturus uidebatur, aurifaber dolũ clàm aperit Henrico. is eã perfidiã indigniſsimè ferens, iubet renunciari ſuo inſidiatori, ſuũ collũ nõ eſſe durius Alberti collo, ſeq́; domi ſuæ expectaturũ tractationes iſtarũ rerũ. Protinus etiã omnia quę in Haſſia atq; Thuringia ad epiſcopũ ſpectabant, occupat. Inde bellũ cruentũ naſcitur. Sicarius Hatto, fortè hauſto ueneno ſibi peſsimè cõſcius, animã efflat. alij eũ fulmine ictũ eſſe dixêre, ut Vuitichindus annotat. Imperator ab Eccleſiaſticis inſtigatus, cum fratre Eberhardo exercitũ in Saxoniam ducit. Verùm ꝓpe Heresburg (Hartzburg rectius) tã graui prælio cæſi ſunt Franci à Saxonibus, ut à mimis etiã ſit proclamatũ: Vbi tãtus eſſet infernus, qui tãtam interfectorum multitudinem capere poſſet? Vuitichindus.

Tandẽ hac accepta clade, Cunradus morbo correptus, ſuã in Henricũ uolũtatẽ prorſus immutat: ſpõteq́; ac liberè accerſito fratre Eberhardo, cæteriſq́; regni proceribus hortatus eſt omnes, ut ſummã ſapiẽtiã, grauitatẽ, & in reb. maximis conficiendis conſiliũ & fœlicitatẽ Henrici agnoſcerẽt, & ſtatuerẽt hũc unicũ uirũ Imperio Romano tot modis afflicto & quaſi eneruato ſuccurrere poſſe. Nõ modò igitur ſeſe ſuadere, ut pacẽ cũ hoc tãto uiro ineãt & colãt, ſed ſe quoq; eũ creare atq; deſignare Imperij ſucceſſorẽ: atq; mãdare & orare, ut ipſe frater Eberhardus Imperij inſignia, ſceptrũ, coronam, lanceam ſacrã, gladiũ ueterũ regũ, armillas ac chlamydẽ ad ipſum Henricũ perferat. Hanc poſtremã Cũradi uocẽ frater & reliqui omnes unanimi ſuffragatione exceperũt: atq; Eberhardus nulli ambitioni priuatæ locũ præbẽs, ipſemet poſt obitũ fratris, iſta omnia fide inſigni efficit, atq; Henricũ per omnem ſuam uitam debitis officijs colit. Vuitichindus, Luitprandus.

Berẽgario primo è uiuis ſublato, ſecũdus Berẽgarius regnãte Cunrado ſucceſsit, atq; Italiæ regnũ uſurpauit. Hoc tẽpore Ludouicus Boſonis filius, qui Prouinciæ ac Burgũdię pręfuerat, per Taurinos ingreſſus Italiã, regnũ inuaſit. Verùm captus à Berẽgario, ea conditione dimittitur, ne in Italiã reuertatur. paulo pòſt autẽ oblitus iuramẽti, rediẽs cũ exercitu, Veronã capit: ſed captus à Berẽgario, oculis priuatur. Pacẽ cũ Vngaris quoque ſancit eo fine, ut tranquillã poſsideret Italiã: eaq́; eſt occaſio, ut Vngari ad alias gẽtes turbandas ſeſe cõuerterent. Bonfinius.

SVB HENRICO I. AVCVPE.

HEnricus audita narratione Eberhardi, & oblatis imperij inſignib. agnouit ſeſe diuinitùs ad faſtigiũ tanti regni pertrahi, ac paſſus eſt Frislarię ſeſe à proceribus regni confirmari. A' põtifice autẽ Romano coronatus nõ eſt, quia cõſtitutione Germanicarũ rerũ fuit occupatiſsimus: ac tandẽ cũ iter Romã ſuſcepturus eſſet, ętate & laboribus fractus expirauit. Regno præfuit annos 17. ut Crantzius in Saxonia narrat: alij 18 numerãt. Auceps cognominatus eſt, quia Eberhardus afferens Imperij ornamẽta, inuenit eũ aucupio occupatum, quo mirificè delectabatur. Chron. Merſb. Cœpit autem faſces imperij Anno Domini 920. ac reliquerat ipſi Cunradus ſtatũ uniuerſi Imperij ualde turbatũ & afflictũ. Exiſtimauit igitur ſapientiſsimus Cæſar, inteſtinia malis primùm omnium ſalutarem medicinã eſſe adhibendam, neq; defuit bonis cœptis benedictio diuina.

Erat Burchardus Alemaniæ dux, grauis Hẽrici hoſtis: is autoritate ac potẽtia Hẽrici territus, ſe in ipſius poteſtatẽ tradit. Vuitic.

Dum iſta geruntur, Arnulphus Bauariæ dux ex Vngaria reuertitur, atq; extimulatur à nonnullis, ut ſceptra Imperij affectet. Henricus principijs obſtandũ ratus, ualidũ exercitũ cõtra Arnulphũ ducit, qui Ratiſponæ ſeſe incluſerat. Cũ autẽ ſingulari prudẽtia & uirtute excelleret, colloquio potius quàm armis diremptionẽ iſtius diſsidij tentare ſtatuit. Vocato igitur Arnulpho ad colloquiũ, exponit Hẽricus graui oratione, ſe nõ ſponte aut ui rapuiſſe Imperiũ: ſed oblatũ & traditũ ab Eberhardo iuſſu Cunradi, detractare non potuiſſe: atq; acceſsiſſe omnium procerũ cõſenſum, ac ſcriptũ eſſe, Per me reges regnant. Iam ſi proceres regni Arnulphũ deſignarẽt Imperatorẽ, ſe ſpõte ipſi obtemperaturũ eſſe. Hac tã modeſta & graui oratione Arnulphus motus, cõſeſtim promittit Henrico fidẽ atq; obedientiam. Hoc exemplũ uirtutis in Henrico dignũ memoria eſt, ac teſtatur, nequaquã iſtos excellẽtes uiros barbaros fuiſſe: ut barbari quidã ſcriptores blaterãt. Luitp. li. 2. c. 7. Memorię tradita eſt uiſio S. Vlrico epiſcopo Auguſtano hoc tẽpore oblata. uidit enim duos gladios, quorum alter capulo deſtitueretur, alter uerò integer exiſteret: eã ſignificationẽ Arnulpho ipſemet indicauit: & monuit, Deũ ipſi nõ cõceſſurũ eſſe Imparatoriã dignitatẽ, ſed Hẽrico. Nõ igitur uolũtati diuinę reluctandũ eſſe. Anno 921, Vngari Saxoniã rapinis atq; incẽdijs uaſtant. Cõtigit autẽ, ut princeps qdã ex Vngaris caperetur, quẽ ipſi magna ui pecuniæ cupiebãt redimere: uerùm Henricus nullã aliã admittebat cõditionem, quàm ut in nouem uſq; annos pax conſtitueretur. Hoc pacto plus ocij ad pacandã Germaniã cõſequitur Luitp. lib. 1.

Dum hæc gerũtur, in Gallijs bellũ flagrabat inter Ratbertũ & Carolum. Verſi Ratbertꝙ

berto regni inuaſore deuicto, cum iá in Lotharingiá ducturus eſſet exercitú Héricus, anno Domini 922, ſponte ſua Carolus, potentiá Cæſaris extimeſcés, obuiá ei mittit, ſe ac Franciá Hérico ſubijcit: atq; in eius rei euidés pignus, dono exhibet manú S. Dionyſij Pariſiéſis martyris, auro atq; gemmia artificioſe incluſam. Iſta humiliatione, & tá ſancto dono Cæſar motus, nihil hoſtile in Caroliī ſuſcipit, cú tutú ſibi iá eſſe Lotharienſiú regnú intelligeret. Luitp. lib. 2. Sigeb.

Anno 923, Carolus oblitus ſuę promiſsionis, Alſatiá ac partes Franciæ prope Rhenú inuadit, ac progreditur uſq; Vuormaciá. Verùm collectis copijs à præfectis Henrici ac fortiter repulſus Carolus, terga cú turpitudine ſomma dat. Cæſar Metenſem urbem obſidione cingit, atq; cogit Vuitgerum imperata facere. Contin. Reginonis.

Anno 924, Vngari in Italiam irrumpunt, Papiam incédunt. Luitprandus lib. 3, cap. 1.

Bonnę cóueniunt Cęſar Henricus & Carolus: & pax ſancitur, ne poſthac unquá Carolus ſibi ius ullú in Lotharingiá uſurpet.

Eodé anno Carolus Galliæ rex, ab Heriberto comite, propter necem Ratberti captus, in cárceré Parone truditur, qui in eo ſequéti anno moritur. Sigebertus eius obitum in 926 annum refert.

Anno 926, Vngari Franciá, Alſatiá, Galliá & Alemaniá depopulátur: à Saxonia uerò propter fœdus pacis abſtinét. Cont. Regin.

Interea cótra Sclauos arma capit Cæſar, q ſubinde limites excedétes, rapinis operá dabát. Obſidet aút ipſorú arcé & aſylú Brádeburgú, aſperrima hyeme caſtris ſuper glacié poſitis: atq; frigore ac fame, deniq; etiá ferro eos deuincit. Vrbe potitus, etiam uicinas undiq; ſuo impio ſubijcit: ac poſtea in Dalmatiá caſtra mouens, Groná urbem occupat. Vuirichindus. Marchiasq; conſtituit paſsim ducibus præpoſitis, ne facilè Sclauis amplius recalcitrare liceret.

Anno 928, in Bohemiá ꝑfectus Cęſar, Pragá cingit obſidione: ac tádé urbé cú rege in ſuá poteſtaté redigit, atq; uniuerſum regnú ſibi tributariú efficit. Vuitich. Cont. Regin.

Gana urbem Dalmatiæ quoq; capit, ac Dalmatia tributum imponit. Sigebertus.

Anno 933, bellú illud celebre cú Vngaris prope Merſburgú Imperator cómittit. Ná pacatis paſsim hoſtibus, conſtituit patriá à muneribus, quæ pédebat Vngaris, ex pacto nouénali liberare. Negabat igitur legatis, q eo nomine aderát, ſolita munera. Hac re offenſi Vngari, mox ira æſtuátes ad arma clamát, & bipartito exercitu Saxoniá ingrediútur. Ac primùm quidé Thuringiá peruolitátes, incédijs atq; cædib. metú incutiunt. deinde ipſam quoq; Saxoniá horribilibus minis inuadút. Vuitichin. Hac fama percepta, Henricus, licet aduerſa ualetudine nónihil laboraret, tamé ilicò exercitú conuocat: ac prius in cóſpectú Vngarorú uenit, quàm id ex quoquá exploratorú cognouiſſent. Votú aút ante pugná Henricus facit, ſi Dominus Deus ſibi uictoriá cóceſſurus eſſet, ſe ex uniuerſo regno ſuo Simoniacá hæreſim profligaturú eſſe, quá anteceſſores tolerauerant. Fuſis igitur ad Deú precib. & graui oratione excitatis militú animis, præliú cómittit, idq; ſtratagemate præclaro. Mádat eqtib. ut pari curſu ad hoſté ꝓperét, ſeſeq; mutuis clypeis in altú leuatis cótegant, ut primum impetú telorú ſuſtineát: poſtea uerò citato curſu uelocius ad hoſtes ueniant, quàm denuò ſagittarú nimbú immittere queát. Obtéperantes eqtes huic cóſilio, illæſi in ipſos irruút. Vngari ſeſe mutuò cohortátur uoce tyránica: Hui hui. At Hérici copiæ uociferabantur, κύριε, κύριε. Luitprandus.

Etſi aút primę impreſsioni fortiter Vngari reſiſterét, tamen ſuſtinere alacritaté exercitus diu nó poterát: quia Deus ultioné dè Vngaris expetebat. Terga igitur dantes, fugaq; ſaluté quęritátes, Imperator inſeqtur, atq; ad internecionem uſq; cædit, ingétiq; præda potitur. Vuitichindus, Luitpr. Sunt qui referant, ultra quadtaginta millia Vngarorum in eo prælio occubuiſſe.

Reſtabat aút altera pars Vngarorú in Thuringia, ea in parte quę im Ried Germanicè appellatur: ad eos celerrimè cótendit Imperator, ne accepta fama de ſuorú ſociorú ſtrage, fugá arriperét. Diſponit etiá milites, qui fugiétes cobercerét. Tali ſtratagemate hoſce quoq; pręter expectationé adoritur, ac ſternit. Multi tamé, quá potuerút, effugêre. Vuitich. Hiſtoriá iſtá Merſburgi in arce depingi curauit Imperator, ut memoria eius extaret: ut Luitpr. refert, & Phriſin. Hac uictoria & libertaté patrię reſtituit, & ſummá autoritaté nó in Imperio ſolúmodo, uerùm etiam apud exteras gentes ſibi cóparauit.

Danos incurſantes Phryſios, nó modò cohercuit: ſed uicit quoq;, atq; ſibi tributarioa fecit. Marchias quoq; paſsim, ſeu limitaneas pręfecturas, ſapiéti cóſilio cóſtituit, ut in officio regiones populoſiſsimę cótinerétur: utin Cymbrica Cherſoneſo, Sleſuicenſem marchiá, Brádeburgenſem marchiá cótra Henetos, cótra Bohemos Miſnéſem, cótra Polonos & Sileſios Luſaticá marchiá.

Tandé uerò in Italiá iter inſtituens, morbo correptus, morté obijt in caſtello Himeleuna, anno ætatis ſuę ſexageſimo: ac ſepultus eſt Quedlinburgi, anno Salutis 937.

IN ORIENTE.

Bardas Phocas legionú domeſticus, Agarenos oriétales repreſsit, eiq; multas urbes

ademit. Zonaras tom. 3. ſub Conſtantino.

DE ROMANO PVERO.

Romanus Conſtãtini filius, Puer dictus, luxui & ueneri deditus, ueneno extinctus eſt, cum uix triennium ſceptra renuiſſet. Zonaras. Matrem & ſorores aula exegit: quæ poſtea impatientia doloris quæſtum proſtitutione corporis quæſierunt.

Hoc imperãte, Nicephorus Phocas domeſticus legionum, Cretẽſes Agarenos uincit: ac Leo Phocas eius frater, Oriẽtales Agarenos uel necat, uel ꝓfligat, paſsim graſsãtes.

Nicephorus deinde in Syria potitus uictoria, Berrœam etiam capit. Zonaras.

SVB OTTONE I.

MOrtẽ ſuã animaduertens Henricus, Ottonẽ filiũ Imperij ſucceſſorẽ deſignat: neq; diſcrepat poſtea procerũ ſententia. Nam conſentientibus ſuffragijs, Aquiſgrani ſolenni ritu ab Hildeberto Moguntinẽſi pontifice, cui ſponte ſua iura Treuerẽſis & Colonienſis tũ permittebãt, coronatur. Vuitichin. Anno mũdi 4900, Chriſti 938. Impio cũ laude pręfuit annos 36. Sigeb.

Primùm autẽ domeſticis excipitur motibus. Nã liberi Arnulphi, eo quòd Otto Bertoldo fratri ducatũ attribuiſſet, & comitũ prouincialiũ titulũ ipſis ſolũmodo reliquiſſet, arma capiunt. Eã diſſenſionẽ primùm ſedare conatur Imperator recõciliationibus quibuſdã: uerùm cũ pertinaces animos regnãdi libidine accẽſos frãgere non poſſet, deinde ui eos cõpeſcit. Cõt. Regin. Vuitich.

Interea Tanquardus, frater Ottonis, ex cõcubina Brandeburgenſem marchiã, quã Imperator Gereoni conceſſerat, ui eripit. Huic ſe iũgit Eberhardus Frãconiæ dux, aliquas iniurias ulturus: & Henricus Ottonis frater ab hiſce captus, in ſocietatẽ belli trahitur: hac perſuaſione accẽſus, quaſi ipſum eſſent adiuturi, ut Imperij dignitatẽ acciperet. iure enim ipſi, nõ fratri cõpetere. Accedit & Giſelbertus Lotharingiæ dux, ſpe recuperãdi regni: uerùm Tanquardus Hereſburgi (ut narrat Vuitichindus) à militibus Imperatoris, quibus ciuitas erat dedita, in ipſo templo ad aram eſt transfoſſus: eaque fuit ſeditionis ultio.

Congreſsi poſtea ſunt Henricus cũ ſuis cõſortibus Salueldij, ibiq; in perniciẽ Imperatoris coniurarũt. unde locus ille funeſtus cõſilijs dictus eſt, ac moles belli in Lotharingiã trãslãta fuit. Imperator ad Rhenũ cũ exercitu accedens, iuxta Biertanã in pręlio uincit: atq, cõiuratos diſsipat. nã Henricus ſibi fuga cõſulit. Vuitichind. Cont. Regin.

Dum hæc geruntur, aliæ turbæ ingruũt. Rex Galliæ Ludouicus, quo facilius Lotharingiam recuperaret, in Alſatiam impetum facit. Otto protinus ei occurrens, Gallicos conatus forti manu repulit.

Imperatore abſente, Eberhardus & Giſelbertus occaſiones ſuas minimè negligunt. Verùm ab Vdone & Cũrado comitibus, ne Rhenũ tranſirẽt, prohibẽtur: atq; pręlio cõmiſſo ad Andernacũ Eberhard. occiditur: Giſelbertus uerò in Rheni alueo cũ multis alijs ſubmergitur: ut manifeſtũ fieret, Deũ pro legitimo magiſtratu bellũ gerere, ac pœnas ſumere de ſeditioſis. Sigebertus, & alij.

Cũ aũt Henricus Merſburgũ ſe recepiſſet, Imperator eò adducit militẽ: atq; urbe obſeſſa, adigit Henricũ, ut ad Imperatorẽ egreſſus, ſupplex ueniã deprecaretur: quã tali pacto impetrauit, ut aliquãdiu tamen, ne motus noui cõcitarẽtur, Ingelheimij in cuſtodia detineretur. Cont. Regin. Vuitich. Alij dicũt, anno 941, Henricum denuò cum alijs cõtra regem conſpiraſſe: ac cæteris ſupplicio affectis, Henricum aliquandiu captũ in Ingelheim detentum eſſe.

Inter hoſce motus, & bellum Bohemicũ enaſcitur. Nã Bolislaũ ob interfectũ fratrẽ Vuenceslaũ regni gratia, & quòd in uicinos etiã moliretur crudelia, Imperator per ſuos duces reprimere & cohercere cogitur. Verùm dũ Impator uarijs bellis, diuerſis in locis, eſt occupatiſsimus, trahitur Bohemicũ illud bellum ad annos quatuordecim: ut Vuitich. & Sigeb. annotant. Tandẽ uerò Bolislaus in fidem Ottonis ſe dedit.

Vngari Imperatore occupato, & in hoſtes ſuos intento, Auſtraſiã & Alemaniã uaſtãt: Vuormaciæ Rhenouſq; ad Oceanũ trãſito, Gallias & Burgundiã uaſtãt, ac per Italiã reuertũtur: ut Sigebert. & Hẽricus de Erfordia annotãt. Ac Sigeb. inquit, Anno Domini 939, Vngaros à Saxonib. grauiter eſſe cęſos: atq; idẽ Continuator Regin. aſſeuerat.

Hoc anno Magdeburgum ciuitatem extruit Otto. Sigebertus.

In Gallijs Hugo, comes Pariſiẽſis, regnũ adoritur. Nã Ludouicus rex à ſuis profligatus, & à Normãnis aſtu captus, Hugonis cõſilio Lugdunũ mittitur, atq; cuſtodiæ traditur. Sigebertus. Molitur inſuper imperiũ ad ſe retrahere Hugo, iſto prætextu, quod ex Carolino genere linea tranſuerſa è ſexu maſculino, Otto uero è fœminino natus eſſet. Adhæſerunt Hugoni tũ Argẽtina aliæq; ciuitates, tum principes ac nobiles uiri nõ pauci. Imperator huic incendio tempeſtiuè occurrendũ ratus, implorãte ſuum auxiliũ Ludouico, Argentinã occupat: & cũ prius Silberthal appellaretur, Strasburg nominari uoluit: ut liber de ducib. Bauariæ refert. Ita progreſſus ad Pariſiorũ urbem, cum in ſummas anguſtias Hugo redactus eſſet, pacem petiuit Ludouicus, ſororem Ottonis habens coniugem; regnoq; reſtituitur.

Circa

Circa hæc tempora Vngari in Italiá ruũt, Capuam, Beneuentum, Nolam peruagantes: ingẽtiq́; præda grauati, pedẽ referũt. Verùm Marſorum fines ingreſsi, Marſi ac Peligni iũctis exercitib. ex inſidijs ipſos adoriuntur, cædunt ac fugant, atq; collecta per latrones præda potiũtur. Chron. Caſsinen. lib.1, cap.58. licet anni indicatio parum uideatur conuenire.

Anno 945, Ottho Lotharingiam ſibi iterũ ſubiecit, licet Metenſiũ epiſcopus Adelberto ipſi reſiſteret. Sigebertus.

In Hiſpania Abdará à Radimiro Galiciæ rege bello ſuperatus eſt. Luitpran. li.5, ca.1.

In Italia Hugo multa tyrannicè perpetrabat: Alberto rege excuſſo, ciuitates omnes ſibi ſubijciebat. Berengarius Alberti, Eporegiæ marchionis filius, cognitis inſidijs atq; minis Hugonis, quòd nimirum oculos ſibi effoſſurus eſſet, eo quòd potentiá ſuam me tueret Hugo: ad Imperatorẽ profugit, eiuſque auxiliũ implorauit atq; impetrauit, interceſsione Hermani Sueuorum ducis.

Ruſsi, duce Ingero, mille nauib. ingreſsi mare, Cõſtantinopolin petierunt: hos Romanus Imperator Conſtãtinopolitanus nõ multis nauibus inſtructus, arte uicit. Ná aliquot expeditis nauib. obuiá hoſtibus procedit. Iſti conſpicati tá paucas naues, uiuos putát ſe homines cõprehẽſuros eſſe, ac pro pius accurrũt agminatim: uerùm Græco igne in naues Ruſſorũ iniecto, periêre flámis miſerrimè, & plurimi capiti ſunt. Luitpran.

Saraceni interim Italiá adoriuntur, atq; Fraxinetũ occupant: Hugo autẽ igni Græco in naues ipſorum immiſſo (quem quidẽ ab Imperatore Conſtantinopolitano acceperat) Fraxinetũ capit: cumq; eos delere potuiſſet, tamẽ audito reditu Berengarij in Italiam cũ Saracenis fœdus init, ut ſibi auxilio aduerſus Berengarium adeſſent.

Vngaros quoq; magna pecuniæ ui, & amplisſimis pollicitationibus, quòd in Hiſpaniam ipſos ducturus eſſet, flectit, modò Italia excederent, quò regnũ ſuum contra Berengarium ualidius tutaretur.

Cum Berẽgarius in Italiá reuerſus eſſet, magna procerum defectio ad ipſum cœpit, omnibus ſibi aureũ ſeculũ nunc pollicitantibus. Hugo præſentẽ rerũ inclinationẽ expendens, promiſit ſe ſua ſponte regiæ poteſtati renunciaturũ, modò filius Lotharius pari cũ Berengario poteſtate uteretur. Ipſe igitur in Burgundiá diſcedit, neq; diu manet ſuperſtes. Solus igitur regni faſces Berẽgarius ſuſcipit. Luitprandus. Sigebertus.

Berengarius regno accepto, tyrannide cuncta replet, omnem iuſticiam (ut Vuitichindus refert) pecunia uendit, neq; parcit Eccleſiæ bonis: atq; epiſcopatus quib. uult, diſtribuit. quib. de cauſis põtifex Imperatorẽ rogat, ut ſubueniat tũ ſibi, tũ reliquæ Italiæ toti. Accedebant & alij proceres Italiæ, eadem efflagitantes. Imperator ad preces iſtius præſulis facilis, & cõſiderans coniugium Adelheidæ, uiduæ Lotharij, quá Berengarius captiuá detinebat, Ludolphũ filiũ & Cunradũ Sapientẽ dictũ, generũ ſuũ, iuſto exercitu præmittit. Subſequitur paulo pòſt Imperator, armiſq́; Adelheidam liberat, atq; uxorem ducit. Luitprandus. Continuator Reginon. Contractus.

Berẽgarius, & Albertus ipſius filius, Auguſtá uſq; Cæſarem ſequuntur: idq́; cõſilio Cunradi factũ eſſe, Reginonis Contin. ſcribit. Cõciliata autẽ uoluntate Otthonis, Berẽgarius cõſequitur poteſtatẽ redeũdi in Italiá, atq; Lõgobardiá adminiſtrádi: ut Heinricus de Erphordia narrat. Id factũ Cunrado Sapienti, qui Papiæ relictus fuerat, tantopere diſplicuit, ut animũ ſuũ erga Imperatorẽ ſocerũ auerterit: eiq́; ſe adiungit Ludouicus filius Imperatoris, qui ſecũdis nuptijs offenſus fuerat. Hinc igitur bellorum funeſtiſsimorum ſeminarium extitit.

Initio autem Moguntiæ congregati, eo quòd epiſcopus eius loci partes Ludolphi cõtra patrẽ defenderet, ab Imperatore obſeſsi ſunt, tãdẽ; artè cõſtricti, ut de pace inſtitueretur tractatio: uerùm ſine fructu. Ludolphus itaq; Ratisboná occupat, quanta poteſt celeritate: oblitusq́; omnis pietatis, Vngaros quoq; in ſocietatẽ receptos, in Frãciá ablegat, ut patriá depopuládo, plus negotij paréti faceſſerét. Verùm Imperator cõtractis undiq; auxilijs Ratisboná obſidet, donec cõmeatu, imò etiá omni ſucceſſu deſtitutũ, neceſsitas extrema adigeret filium, pacẽ atq; recõciliationẽ expetere. Is uerò nudis pedibus in conſpectũ patris prodiẽs, & ſeſe ad genua ipſius prouoluens, lachrymisq́; ueniá rogás, in gratiá eſt receptus. Et Bauaria fratri Imperatoris tradita eſt: ut Vuitichindus commemorat.

Hinc in Vngaros arma mouet Imperator, quorũ innumerabilis penè multitudo ſe effuderat in regiones Imperatoris. prœliũ initur ad Lycũ amnẽ haud procul ab Auguſta: ac tãta ſtrage Vngari ſuperãtur atq; delẽtur, ut uix maiori clade affecti uideãtur. Cũradus ictu ſagittæ interemptus eſt. Sueuorũ dux Burchardus quoq; interijt. Frater Ottonis morbo è reb. humanis ſublatus eſt. Vuitichind. Cont. Sax. Idq́; accidit anno Domini 955. Otto Phryſingẽſis ait, uix decẽ ex Vngaris fuga euaſiſſe, reliquos omnes in acie periſſe, & in poteſtatẽ Imperatoris ueniſſe.

In hiſce tumultibus nequaquam Sclaui quieſcunt: uerùm ſubinde libertatẽ ſpirãt, uicinosque uellicant. Ducit igitur in hoſce omnem

omnem uim exercitus Imperator, licet perpetuum contra Sclauos militem aleret, ac Theodoricus (cui defenſionem limitum Saxoniæ commiſerat) pręclara fortitudine conatus iſtius populi retunderet. præſente Imperatore, Sclaui graui prælio cæduntur. Vuitichindus. Continuat. Reginonis.

Inde profectionem in Daniam inſtituit. nam Haraldus rex defecerat, ac legatos Imperatoris trucidauerat: quem bello ſuperatũ, cogit imperata facere. Locus pugnę adhuc nomẽ obtinet, Ottẽſund. Helmoldus.

Sclaui aũt iterum uarijs in locis recalcitrant: ad quos reprimendos Otto multum operæ ſumit. Nam annis 957, & 959, & 960. contra eos Imperatorem exercitus duxiſſe, Reginonis cont. annotat. Et Vuitichindus uarios Sclauorum populos narrat eſſe ſuperatos. Meminit etiam Miſicæ, quem nominat amicum Imperatoris, cuius uirtute rebelles Sclaui ſint repreſsi. Eſt autem is Miſicas, Miſilaus, 27 Herulorum & Vandalorũ rex, à quo deſcendunt illuſtriſſ. Megapolenſes principes. Sigebertus quoque annotat, Vuigmãnum diu contra Ottonem fuiſſe rebellem: qui à Miſaca Sclauorum regulo, Imperatoris amico & milite, ſit peremptus.

Vndiq; ſopitis hoſtibus, Italia ardens factionibus, & in primis tyrannide Berengarij preſſa, Ottonis auxilium implorat. Nam Ioan. 12, & proceres regni, legatos ad Ottonem mittũt petitum, ut extremè periclitanti Italiæ ſuccurrat. Nõ enim parcebat eccleſijs, non politijs Berengarius. Ratione igitur Imperij ſui excitus Otto, prius Ratisbonæ habito conuentu, Ottonẽ filium ſeptennem deſignat Cæſarem, qui mox Aquiſgrani ſolenni ritu inunctus & confirmatus eſt. Proſpiciebat enim pro ſua ſapientia Imperator, quàm periculoſæ profectioni ſeſe cõmitteret, nõ tantum propter Berengarij potentiam: ſed omnium maximè propter inconſtantem & uariabilem gentis Italicæ fidem. uoluit igitur relicto certo ſucceſſore Cæſare, trãquillitati Germaniæ prudenter conſulere. Veniens igitur in Italiam, ualida manu Ticinum ui expugnat: cæteræ ciuitates partim pertęſæ tyrannidis Berengarij, partim metu fractæ, ultrò ſe dedunt. Berengarius cũ filijs fugam arripiunt, atq; munitiſsimis ſeſe locis includunt. Romã ueniẽs Otto, ſumma omniũ cõgratulatione & honore excipitur, atq; à pont. Ioãne 12 proclamatur atq; confirmatur Auguſtus. Scribit Luitprãdus, pontificẽ iuramẽto ſolẽni promiſiſſe Imperatori, quòd partibus Berengarij fauere nollet unquã: id quod poſteà nõ ſeruauit. Narrat Reginonis cont. Imperatorem primùm uxorem Berengarij, turbulentam fœminam (quæ ſe in lacum maiorem in inſula ad S. Iulium incluſerat) cępiſſe: uerùm eam ex clementia dimiſſam, quæ mox marito ſuo hortatrix fuerit ne Imperatori ſe dederet. Hæc anno 962 facta ſunt.

Anno 963, Imperator Berengarium intra montem S. Leonis ſe continentẽ, obſidet. Verùm pontifex fœdifragus, Albertũ Berengarij filium Romam uocat, atq; ei regnũ tradit. Denuò igitur Romã abducit exercitũ Imperator, eamq; deditione capit. Põtifex & Albertus fuga dilabuntur. Hac perfidia præſulis motus Imperator, alium cõſtituit pontificem Leonem VIII. & obſtringit Romanos iuramento, ne pontificem abſq; cõſenſu Imperatoris creent.

Anno 964, Berengarius lõga obſidione preſſus, ſeſe in poteſtatem Imperatoris cũ coniuge tradit: qui hominibus perfidis & turbulentis nõ amplius fidẽ habens, ablegauit eos Bambergã, ubi in exilio expirarunt.

Dum Roma abeſt Imperator, Romani ab Alberto Berengarij filio ad defectionem ſollicitati, Leonem VIII in exiliũ pellunt: reuocato ſceleſtiſſimo homine Ioãne, eoq; in Plutonis regnũ abrepto, Benedictũ incõſulto Imperatore ſubſtituunt. Hac defectione & tantis machinationibus contra fidẽ datã ſuſceptis, grauiſsimè offenſus Imperator, exercitũ urbi admouet: quę defenſionẽ moliens, tã arctè eſt obſeſſa, ut fame ad humanas propemodũ carnes uorãdas adacti fuerint. Dedita urbe, in autores defectionis animaduertit: ciuib. parcit, Benedictũ uerò Hãburgum in exiliũ ablegat. Centũ obſides accipit, quos intercedẽte Leone VIII reddit. Deinde Spoletinũ & Camerinum ducatus conſtituit, atq; in Germaniam reuertitur.

Anno 965, Longobardi ab Imperatore inſidijs Alberti deficiunt, quos Burchardus dux Germanorum pręlio uicit. Albertus fuga elapſus eſt.

Interea Leo VIII uita fungitur. Romani ab Imperatore ſucceſſorem flagitant: is Iohannẽ XIII ſubſtituit. Verùm Romani iſto pręſule in carcerem coniecto, alium pro ſua uoluntate & commodo ſubrogãt. Imperator iſtis ſeditionibus in ipſis initijs obuiam iturus, Romam proficiſcitur. percepta autẽ fama de Cęſaris aduẽtu, Ioãnes reſtituitur: uerùm nihilominus Romã cõtendit Cęſar, ac tredecim iſtius ſeditionis autores laqueo publicè ſuſpendit, cæteris conceſſa uenia.

Dum autẽ Romæ imperij corroborandi gratia ſubſiſtit, Otthonẽ filium ad ſe uocat, quem pontifex pronunciat Auguſtũ: idq; Marianus Scotus ſcribit eſſe factum Anno Domini 966. & pater ipſi filio ambit Nicephori Conſtãtinopolitani Imperatoris priuignam Theophaniã. Græci eam rem indignè ferentes, exercitũ Otthonis, miſſum ad

ſponſam

ſponſam adducendã, adoriuntur, cædunt, & captos Conſtantinopolin ducunt. Eã uerò iniuriã Otto indigniſſimè tulit, ac mox Otthoni filio exercitũ committit: qui Apuliam atq; Calabriã ingreſsi, longè lateq; populãtur omnia, atq; tributũ ipſis imponũt.

Hac potentia Otthonis moti Græci, ſpõſam ultrò adducunt & tradunt. Nuptijs celebratis, reuertuntur Auguſti in Germaniam. Luitprand. Vuitichind. Sigebertus, Cont. Reginonis, & alij.

Circa annũ Domini 968, uenæ metallicę prope Goſlariam in Saxonia repertæ ſunt.

Anno Domini 971, templũ celebre Dornbergæ in Thuringia exuſtũ. Schafnaburg.

Poſtremò, imperio Romano iterum probè conſtituto, & rebus plurimis feliciter geſtis, Imperator inter ſacra, quæ Mimileuæ haud procul à Merſeburgo colebat, morbo correptus, uita functus, & Magdeburgã in ſummũ templũ repoſitus eſt, anno Domini 974, Nonis Maij. Marianus 975 annotat. Henricus de Erfordia inquit, eũ Quedlinburgi ægrotaſſe, & rebus humanis ceſsiſſe, atq; funus Parthenopolin deductum.

DE NICEPHORO PHOCA.

A' militibus in Oriẽte Imperator proclamatur Nicephorus, propter uirtutẽ & gloriam bellicam: ac Conſtantinopoli à patriarcha Polyeucto coronatur. Etſi autẽ mox initiò Theophaniã Romani coniugem aula exigit, tamen paulo pòſt eam in uxorem ducit, reluctante patriarcha. Fuit autẽ militaris homo, magis armis tractãdis, quàm legibus & pacis artibus deditus: incredibili auaricia arſit, & aucupia pecuniarum inuenit: neq; erubuit uitiare monetã. ſi quando ipſi erogandum aliquid eſſet, exactionibus omnia exhauſit. Milites pari cũ martyribus honore coli uoluit, quia pro publica reipublicæ ſalute ſanguinem profunderent.

IN ASIA.

Multas res in Aſia præclarè contra Agarenos ſeu Turcas geſsit. Nam duce Iohanne Zimiſce, ex Adana Ciliciæ ciuitate Turcas pellit: ac deinde Nicephorus ipſe in Ciliciã uenit, capit Anabarzan, Roſum, Tarſum, Mopſueſtiam: claſſem quoq; Ægyptiacam, quę in auxilium Agarenis uenerat, ſuperat.

Cyprum quoq; recuperat. Deinde in Syria prope Libanũ ciuitates uincit, & uſq; ad Antiochiam exercitum mouet. Verùm cum ab ea diſcedere cogeretur, Burzę induſtria poſtea capta eſt.

Tandem uerò cum Nicephorus annos 6, totidemq; menſes, uel (ut alij ſcribunt) annos 10 imperio ſuo preſsiſſet ſubditos, propriæ coniugis Theophaniæ proditione & ſcelere, à Zimiſce trucidatus eſt. Zonaras. Sigebertus.

SVB OTTHONE II.

OTthone Magno defuncto, Ottho ſecundus, eius filius, ſceptra imperij ſolus accepit, anno Domini 974. præfuit annos 10, ut Helmoldus annotat. Contractus tantum 9 ei adſcribit. Etſi aũt pręclarus eſſet Cæſar, tamen uirtute ac rebus geſtis patri non fuit par. Bigamum fuiſſe, Strada affirmat: ut qui præter Theophaniam, aliam uxorem è familia marchionum Auſtriæ duxerit.

Initio imperij, Heinricus patruelis, Bauariæ dux, arrogãtia extimulatus, Imperatoris titulũ ſibi uſurpauit, ſuis uſus adſtipulatoribus & inſtigatoribus. Nã Abrahã epiſcopus, Boleslaus Bohemiæ, Meſico Poloniæ & Haroldus Daniæ reges, cũ Henrico cõſuſurrabant, ut ea occaſione unuſquiſq; ſuis commodis ſtuderet. Verùm Ottho primùm poſtulat, ut iure ſecũ agat Henricus, atq; conuentũ indicit. Expoſita igitur hiſtoria, qua'nam ratione à parente, à procerib. regni, & à pontifice ſit electus atq; cõfirmatus Auguſtus, omniũ ſuffragijs euincit, ſe legitimè & ritè uocatũ. Hac cẽſura nonnihil repreſſus Henricus domũ reuertitur, ac premit altũ corde dolorẽ: quẽ facilè poſtea iterũ exuſcitant, qui rebus nouãdis ſtudebãt. Iuſta igitur arma Imperator induit: atq; in Bauariã ducto exercitu, patruelem ſeditioſum expellit: eãq; ditioneẽ Ottoni duci Sueuorũ tradit, anno. Domini 976. Schaffnab.

Deinde & confœderatos ad obedientiã facile redigit. Nam Henrico ſopito, cæteri potentiam Cæſaris experiri nolebant, ſeſeque ipſi ſubijciebant.

In Gallijs tumultus concitant Regnerus & Lambertus, filij Regneri Lõgicolli, cum Garnero & Ranoldo, qui comitatum ſui parentis occupauerant prope Peronam, & inde Lotharingiam infeſtant. Sigebertus.

Anno Domini 978, ut Schafnab. ſcribit, aliud bellũ naſcitur. Nam Lotharius Gallię rex, Lotharingiã inuadit & occupat, dũ Bauarico bello implicitus eſt Imperator. Verùm Bauaria ſibi ſubiecta, & profligato Henrico, eueſtigiò in Lotharingiã mouet. Imperator Lotharius percepto aduẽtu Cæſaris, retrocedit in Galliam. Recuperata igitur prouincia, Aquiſgrani aliquanto ſecurior quàm debebat, Ottho degebat: præter ſpẽ igitur, per proditores occaſione opprimẽdi Ottonẽ cognita, accurrit Lotharius: eſtq; in tãto diſcrimine Ottho, ut ſaluti ſuę fuga cogeretur conſulere. Hanc iniuriam indigniſsimè ferens Imperator, contracto exercitu ualido, Lothariũ magna ui eijcit, cuncta recuperat: eumq; Parihos uſque inſequitur, ac ferro igniq; multa Galliæ lo-

ca uaſtat. Schafnab. Pace autem inita, reducens copias, maxima clade affectus eſt in Axona fluuio. Nam fluminis imperus quia pluuijs creuerat, multi interierűt, & nonnulli extremű agmen uellicabát prædæ gratia.

Tertiò, Græcum bellum exoritur. Nam Baſilius & Cőſtantinus, Cőſtantinopolitani Imperatores, filij Romani, ſucceſſu rerű inſolentiores facti, animű adijciunt ad Italiæ partem, ſibi ereptam, recuperandam. In Syria enim potiti uictoria, & in Creta Saracenis profligatis, exiſtimarunt ſibi occaſiones rei bene gerendę ultrò offerri: primùm, quòd Otto affinis (cuius quidé nullá habét rationem) bello domeſtico diſtrictus eſſet. Deinde, quòd Saracenos ſibi in auxiliű iungere poſſent. Nec fefellit eos animus. nam iunctis copijs Barű capiunt, Macherá diruunt, Apuliá atq; Calabriá metu perculſam deditione accipiűt. Imperator hiſce cognitis, in Italiá expeditioné ſuſcipit (ut Schafnaburgenſis indicat) anno Domini 980, ducta ſecű Theophania. Eductis autem copijs Beneuentum uſq;, hoſtem habuêre aduerſum, infeſtisq; armis cőcurrêre. Etſi aűt Imperatoris exercitus fortiter impreſsionem faceret in Græcos & Saracenos: tamé multitudine Saracenorű, ac turpi defectione & deſertione ſuorű, uicti ac fuſi ſunt. Nam Romani atq; Beneuētani, ex acie ſceleratè profugerűt. Occubuêre in iſto prælio (ut Schafnaburgenſis ſcribit) Vdo, Gebhardus, Guntherus, Bertholdus, uiri illuſtres, & Henricus Auguſtenſis epiſcopus, & Vuernerus abbas Fuldēſis. ipſe uerò Imperator ægrè euaſit. Nam ad ſinű Tarentinű, Roſanamq; fugiens, eo quòd ibi cum ſubſidijs Theophania uxor & Theodoricus Mediomatricum epiſcopus ſubſtitiſſent, & uijs obſeſsis ad urbé accedere non poſſet, in undas ſeſe cőiecit, ut natádo elaberetur. Verùm à nautis interceptus, cum ſe gregariű militem profiteretur, pecunia ſe redemit, atq; ad coniugem reuerſus eſt.

Recollecto porrò exercitu, in Beneuentanos perfidos animaduertit, urbe incenſa: Romanos quoq; fugæ autores debitis ſupplicijs afficit. Flores Honorij indicát, eű Romæ in cőuiuio aliquot perfidos cőprehenſos decollaſſe: qua de cauſa ab aliquib. ſanguinarius uocatus ſit, & Rubeus Otto. Cuſpinianus. Poſtea cű Saracenis cőgreſſus, tá graui pugna eos cædit, ut Ottoné, morté Sarracenorum appellarint. Auentinus. Verùm hac in parte hiſtorici uariant. Hæc facta ſunt intra biennium.

Romæ tandem, non diu poſt hæc prælia ſuperſtes fuit. Nam profluuio uentris moritur, atq; in æde S. Petri more regio ſepelitur. Auentinus, Otto Phriſing. Bonfinius.

Anno Domini 983. Marianus.

Anno 981, Hala ciuitas ad Salis fontes, in Saxonia eſt ædificata.

DE IOANNE ZIMISCE.

Succedit igitur per lanienam Ioannes Zimiſce: actaq; Nicephori (qui, ut Volaterranus ſcribit, magiſter ſcholarű in Oriēte fuerat, & à Nicephoro cőtra Saracenos in Siciliá miſſus) reſcindit. Cum autem patriarcha eű propter cędé neq; coronare, neq; in templum admittere uellet, regina parricidij incentrice & proditrice mariti ex aula eiecta, tandē uenia accipit, & Theodorá Cőſtantini Porphyrogeniti filiam ducit uxoré. Eius tempore Roſsi Bulgariá uaſtantes, bello ſuperantur, atq; inde expelluntur.

IN ASIA.

Turcæ Antiochiá infeſtátes, repelluntur. Et cű multæ urbes in Oriente defeciſſent, ipſe redactis pleriſq; ad obedientiam, domum redijt: atq; in itinere, uiſis præclaris prædijs quę eunuchus tenebat, cű dixiſſet, Dolendű eſſe, ſpadoné táta bona poſsidere, quę multorű præſtantiű uirorum ſanguine parta eſſent: odiű eunuchi Baſilij ſibi cőciliauit, qui uenenum ei per pincernam dedit, quo lenta tabe expirauit, cum imperiű gubernaſſet annos ſex. Zonaras, Sigebert.

SVB OTTONE III.

OTtone II defuncto, ſententiæ de perſona, cui faſces imperij Romani tradendi eſſent, uariarűt. Otto III mortui Cæſaris filius, erat adhuc puer, annos uix natus undecim. Hēricus Bauariæ dux, nepos ex fratre Ottonis I, ſibi deberi hoc faſtigiű exiſtimabat: utq; facilius uoti cőpos fieret, ratione tutoris Ottoné puerű ad ſe recipiebat. Romani dignitaré Imperij ad ſe retrahere moliebátur, atq; Creſcentiű cőſulé crearűt, qui Imperio præeſſet. Verùm procerű Germaniæ ſentētia obtinuit, ut Ottoni III Imperij autoritas cőfirmaretur. Eſtq; ſolēni ritu initiatus & unctus Aquiſgrani, anno Domini 984. Sigeber. Otto, Bőfinius, Blődus, & alij. Præfuit imperio annos 19, Honorius: 18 uerò Sigebertus ei tribuit, & Otto tantű 17. uerùm pleriq; cum Honorio conſentiunt. Appellatus eſt, ob inſignem ſapientiam, quæ ipſam ætatem ſuperaret, Mirabilia mundi.

Anno Domini 986, Bohemiam Otto bello petit, & pleraq; uaſtans diſcedit: ſubſequenti autem anno uniuerſam ſibi regionem ſubiecit. Schafnaburgenſis.

Anno Domini 989, in Italiam copias ducit Imperator, ut Romanorű conſilia in euehendo Creſcentio retunderet. Romam igitur ueniens, humanius initio egit: atq; Creſcentio ſimulante ceſsioné, ignouit. Schafnaburgenſis indicat, Theophaniam Imperatoris matré, cum exercitu Romá petijſſe,

omnemq;

omnemq; Italiam ſubiecíſſe, ac pacaſſe.

Anno Domini 992, Brandeburgum obſidet, & capit. Schafnaburgenſis.

Interea Romani ambitione flagrãtes, iterum Creſcẽtium inſtigant, ut animos altos ſumat, atq; Imperatoriã maieſtatẽ ſuſcipiat, ut dignitas gubernationis ad Italiã retrahatur. Hęc neceſsitas cogit Otthonẽ, ut denuò cum exercitu in Italiã recurrat. Roma autẽ occupata, hac etiã uice lenius in Creſcentium agit: qua uerò de cauſa id acciderit, non eſt literis traditũ. In hac profectione priuſquam Romã ueniret, audita morte põtificis, Brunonẽ conſanguineũ ſuum, Otthonis Sueuiæ ducis filium creat pontificem, qui poſtea Gregorius v appellatus eſt: isq; Romę Otthonem ſolennibus ceremonijs pronunciauit Auguſtum.

Reuerſo autem Otthone in Saxoniam (ut Strada ſcribit) Romani cum ſuo Creſcentio redeũt ad uomitum, atq; Gregorium pontificẽ urbe exturbant, ac Iohannem Placentinum proprio arbitrio ſubſtituunt.

Ea autẽ iniuria comperta, Ottho in Italiam tertiò proficiſcitur ualida ui: & capta urbe, in autores ſeditionis pro grauitate animaduertit: Creſcentiũ uili iumento auerſa facie impoſitũ, per ciuitatẽ iuſsit circũduci, probris affici, & membris mutilari, ac tãdẽ cũ duodecim ſocijs ante urbẽ ſuſpendi. Schafnaburgẽſis ait decollatũ, & poſtea ſuſpẽſum tamẽ. Blõdus affirmat, eũ à militib. cõfoſſum. Ioannẽ uerò pſeudoepiſcopũ, naſo truncatũ, & oculis effoſsis de Capitolio deturbauit: Gregoriũ uerò reſtituit. Anno Dñi 998. Cuſpinianus, Bonfinius, & cęteri.

Porrò, ut machinationes tã mobiliũ Romanorum impediret, imperiumq; ſuũ conſtabiliret, exiſtimauit ſibi aliquandiu in Italia ſubſiſtendũ. Neq; uerò tantùm de Italiæ pace, uerùm de uniuerſo Imperio Romano rectius conſtituendo, ſapienter & diu deliberauit: in primis uerò, quia electio Imperatoris ſemper turbas plurimas gigneret: quia Itali liuore & ambitione flagrãtes, ſubinde ad antiquũ imperij decus reſpectarent: & Galli ſimiliter ob ſtirpẽ Carolinam, animos ſuperbos remitterẽt: inſuper quia in Germania cognatione, potentia & autoritate excellẽtes, cohercendi eſſent: graui ac maturo cõſilio cenſuit pro autoritate Imperatoria, qua in præſentia fungebatur, & iure belli, ius ac poteſtatẽ creãdi Imperatorẽ ad ſolos Germanos deriuare: idq; priuilegiũ, cõmunis cõcordiæ gratia, omnib. cõceſsis rationibus confirmare. Hoc igitur decretum abſq; omni dubitatione, omniũ procerũ Germaniæ conſilio & ſuffragatione factum, Romę tandem reuelat & pronũciat, epiſcopo Romano conſentiẽte & approbante: ut ſoli Germani, ex Germanico ſanguine natũ, deinceps ſemper deligant, cõſtituant atq; inungãt Imperatorẽ Romanũ, cui cæteri ſtatus iuxta leges obtemperent. Blondus, Martinus Polonus, Bergomenſis, Scheddel, Naucierus, & alij.

In decretis Leonis 8 manu ſcriptis habętur: Nos quoq; Leo ſeruus ſeruorũ Dei, epiſcopi ſimiliter, cũ cuncto clero & uniuerſo populo Romano, omnibusq; ordinib. huius almæ urbis (ſicut in ipſis conſcriptis apparet) cõſtituimus, cõfirmamus, corroboramus, & per noſtrã Apoſtolicã autoritatẽ cõcedimus atq; largimur Domino Ottoni primo Teutonico, regi dilectiſsimo, ſpirituali in Chriſto filio noſtro, eiusq; ſucceſſoribus huius regni Italiæ in perpetuũ, tã ſibi facultatẽ ſucceſſorũ eligẽdi, quàm ſummæ ſedis Apoſtolicæ pontificẽ ordinandi: ac per hoc & archiepiſcopos, ſeu epiſcopos; ut ipſi tantum ab eo inueſtiturã ſuſcipiant, & cõſecrationẽ recipiant, undecunq; pertinuerit, exceptis his quos Imperator põtifici & archiepiſcopis conceſsit. Ita demum aſſerimus, ut nemo deinceps cuiuſcunq; gradus uel cõditionis aut dignitatis, uel religioſitatis, eligẽdi regẽ uel patriciũ, ſiue pontificẽ ſummæ ſedis Apoſtolicæ, aut quẽcunq; epiſcopum, uel ordinandi habeat facultatẽ: ſed ſoli regi Romani Imperij hanc reuerentiã tribuimus, & facultatẽ, abſq; omni pecunia, hæc omnia ſuperius diſponendi: & ut ipſe ſit rex, & patricius.

Vtrum autem mox Septemuiris ea poteſtas deligendi & deſignandi Imperatorem Romanũ ſit diſtributa, nõ ſatis ex hiſtorijs uetuſtis, propter ſcriptorũ negligentiã, eſt perſpicuum. Hoc ſanè liquet, quòd Germanis cõceſſa eſt & confirmata poteſtas, è ſua gente Imperatorẽ creandi: uerùm quòd tãtum penes ſeptem Electores, ex omni procerum Germaniæ numero, ea poteſtas eſſe deberet, id non eſt annotatum. ac fit primũ mentio Septemuirorum poſt Fridericũ ſecundum, ut Auentinus indicat lib. 5 Annal. Boior. Blondi uerba huc inſeremus: Paulo enim pòſt quàm redierat, eã fecit de Imperatoris electione ſanctionẽ, quã hucuſq; ꝑ annos ſupra quadringentos ſeruatam uidemus, ſolis licere Germanis, qui inde Electores ſunt dicti, principẽ deligere: qui Cæſar tunc & Romanorũ rex dictus, ſi à Romano põtifice coronabitur, impator Auguſtus appelletur. Sũtq; hi Electores: Mogũtinus, Treuerẽſis & Colonienſis, archiepiſcopi: & marchio Brãdenburgẽſis, Palatinus comes, dux Saxonię, rex Bohemiæ. Diſtincta ſunt autẽ inter eos officia, ut tres primi ſint cãcellarij: Germanię primus, ſecũdus Gallię, Italię tertius: & Brandenburg. marchio camerarius,

rarius, comes Palatinus dapifer, dux Saxonū enſis portator, rex Bohemiæ ſitpincerna. Annum in quo hæc ſanctio à pontifice Gregorio facta eſt, ſecūdū ſupra milleſimū Chriſtianæ ſalutis fuiſſe inuenimus. Quanquam ſolus inter multos Ptolemæus Lucēſis, undeuiginti annos addidit: & ita multorum pontificum ipſe, ſicut & multi alij, tempora confudit: ut ueritatem, ſi etiam id noſtri eſſet propoſiti; à nobis inueniri potuiſſe addubitemus. lib. 3. Decad. 2.

Cromerus lib. 3 de rebus Polonorū ait: Bohemiæ regem ſeptimū à Rudolpho Imperatore adiūctum, qui paribus illorū ſuffragijs controuerſiam dirimeret.

Iacobus de Strada ſimpliciter affirmat, ſeptem principibus ius eligendi traditum: idq; nunc ultra quingentos annos duraſſe.

Martinus Polonus uerſus recitat, licet ualde rudes, quos etiā alij hiſtorici recitāt:

Moguntinenſis, Treuerenſis, Colonienſis,
Quilibet imperij ſit cancellarius horum.
Et Palatinus dapifer, Sax portitor enſis,
Marchio prepoſitus Cameræ, pincerna Bohemus,
Hi ſtatuunt dominum cunctis per ſecula ſummum.

Coniugem habuit Mariam de Aragonia, ſterilem quidem, ſed uirorum appetentiſsimam. Habebat iuuenē, quē induerat ueſtibus muliebribus, cū quo turpitudinē quotidie perpetrabat. Deprehenſus autem, ac ueſtibus nudatus, uiuus combuſtus eſt: Mariæ uerò pepercit Imperator. Strada. Verùm impudica mulier illicitas ſuę libidinis flāmas cohercere non potuit. Accenſa amore comitis circa Mutinam, ſolicitauit eum de adulterio: cum uerò honeſtiſsimus uir iſti beſtię nollet gratificari, accuſauit eum corā Imperatore, quaſi comes uoluerit ipſi uim inferre. qua delatione Imperator accēſus, nō facta diligentiori inquiſitione, iuſsit eū decollari. Comitiſſa lugens innocētis mariti ſupplicium, obſeruat commodū iudicij tēpus, ubi Cæſar corām erat: atq; ſciſsitatur quali pœna is dignus foret, qui indicta cauſa innocentē capitali ſupplicio afficeret. Cæſar ſimpliciter ſententiā profert, eum ſimili ratione capitis pœnam ſubiturū. Tunc comitiſſa: Tu es, inquit, Cęſar ille iudex, qui meū maritū, indicta cauſa, & inſontē iuſsiſti interfici, idq; candētis ferri geſtatione ſeſe demōſtraturā pollicetur: ut Honorius refert. Eo facto, Cæſar attonitus, rē iubet diligentius inquiri: & patefactis Mariæ technis, eā flammis comburendam publicè iubet, ut illuſtre exemplum aduerſus adulteras ſtatueretur: uiduam uerò comitis, multis muneribus proſecutus eſt.

Cœpit quoq; Romę palatiū extruere: quę res inuidiā plurimorū excitabat, & inſidias, ut ſępe ſicarij puniendi eſſent. Dum autē iura regni & Eccleſiæ in priſtinū ſtatum reducere moliretur, maiores cōſpirationes exoriūntur: adeò ut uix ſimulato pacto, Roma ęgredi poſſet. Vxor Creſcentij, quæ in ſui amorē illexerat Imperatorē, uidens ſeſe ſpe coniugij ac regni fruſtrari, chirotecas ueneno infectas ei miſit: quibus indutis, intra Italiā expirat immatura morte. Hēricus de Erfordia. Arte Italica eū ſublatū eſſe, Cranzius inquit. Inteſtina autē Auguſtæ, reliquū uerò corpus Aquiſgrani ſepultum eſt. Marianus. Cęterū digniſsimus erat hic Imperator lōgiſsima uita. nā ſapiētia & uirtute excellebat, & diſciplinas honeſtas ſingulari amore cōplectebatur & promouebat. Cuſp.

DE BASILIO PORPHYROgenito, *& eius fratre Conſtantino.*

Nicephorus imperio potitus, mox ſocios imperij aſciuit, Romani filios, Baſilium & Conſtantinum. Sublato igitur Nicephoro, ad iſtos redijt imperij ſumma. Primum autem Baſilius pręeſt imperio, idq; aliquādiu per cubicularium Baſiliū, uirum induſtriū & ſtrenuum, adminiſtrat: fratrem uerò Cōſtantinum uoluptatibus deditum, ſinit ſuo indulgere genio. Schlerum mouentē ſeditionem, & adſpirantem ad culmen imperatoriū, cohercet & uincit. Aduerſum Bolgaros infœliciter pugnat: quia arte eū dux ab iſto bello, ne uictoria potiretur, & ipſos duces parui faceret, abſtrahit: nunciato periculo, quòd domi regnō nonnulli affectarent. Phocas etiam regni inuaſor, in prælio occūbit. Tranquillitate conſtituta, Baſilius inſoleſcit: & auaritiæ, quæ cum multis iniurijs coniuncta eſt, ſeſe dedit: doctos uiros faſtidit, imperitis munera committit.

IN ASIA.

Expeditionē in Aſiam ſuſcipit: atq; Iberiæ partem, quam palatij curator Dauid ei legauerat, occupat: & in Phœnica motus exortos ſedat, acceptisq; obſidib. diſcedit.

Huius tēpore & Ægypti princeps rupto fœdere quod cū Baſilio habebat, Hieroſolymitanum templum ac monaſterium propinquum uaſtat & ſpoliat.

Moritur Baſilius, cum annos quinquaginta ſolus regnaſſet. Zonaras.

Conſtantinus frater ſuccedens, callū in delicijs & uoluptatib. obduxerat, ut ad gubernationis onera ignauus & ineptus eſſet. Alijs igitur traditis officijs pleriſq;, ipſe obſtato more uentrē curat. Cū autē & ætate & molliori uita fractus, ſentiret exitum ſuum haud procul abeſſe: cuidā nobili, cui Romano nomē erat, & filiā tradit in matrimoniū, & imperij ſucceſsionē committit. Tertio poſt fratrem anno è uiuis excedit. Zonaras.

DECIMAE CENTVRIAE
FINIS.

LOCORVM SCRIPTVRAE S. QVI IN DECIMA ECCLESIASTICAE HISTOriæ Centuria explicantur, INDEX.

GEneſ. 1. Spiritus Dei ferebatur ſuper aquas. 102.32

2 Immiſit igitur Dominus Deus ſoporem in Adam, &c. 89.8

Relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori ſuæ 150.54

3 Pectore & uentre repes 119.22

Terra es, & in terram reuerteris 51.1

6 Et facies oſtium in latere arcæ 201.39

7 Et periit omnis caro aquis diluuij, præter Noa, & qui cum eo in arca erant 209.52

8 Et emiſit Noe columbam, quæ non inueniens ubi pedem poneret, reuerſa eſt ad Noa, folium oliuæ in ore habens 102.18

15 Factoq; ueſpere irruit ſopor ſuper Abraam, & ecce horror magnus & tenebroſus, &c. 229.38

18 Ecce tres uiri ſtabant iuxta eum 70.18

Loquar ad Dominum meum, cum ſim puluis & cinis. 44.32

19 Et dedit Ioſepho Dominus eius omnia in manus ipſius 49.44

22 Iſaac autem portauit ligna. Item: Et retroſpiciens Abraham uidit arietem cornibus uepribus inhærentem, &c. eumq; in ſacrificium Deo obtulit 93.5

24 Dixitq; Abraham ad ſeruum ſuum, Pone manū tuam, &c. ſed petas terram meam, & iſthinc uxorem filio meo Iſaac adducas 204.32

50 Et luxerunt Iacob Aegyptij ſeptuaginta diebus. 244.40

¶ Exod. 3. Apparuit Deus Moſi in rubo 209.41

Ego indurabo cor eius 181.52

9 Extende manum tuam ſuper mare 235.44

13 Et præcedebat eos Dominus interdiu per columnam nubis, noctu uerò per columnam ignis 38.58

14 Moſes quid clamas ad me 174.54

15 Et uenerunt filij Iſrael in Elim, & fuerunt illic duodecim fontes aquarum, & ſeptuaginta palmæ. 60.38

¶ Leuit. 1. Et incendet ſacerdos omnia in altari holocauſti, ſacrificium hoc igne confectū odor ſuaueolens Deo 170.41

Spargentq; ſanguinem ſuper aram per ambitum 193.38

4 Et omnem adipem iuuenci, qui eſt ſacrificiū, &c. & incendet ea ſacerdos in ara holocauſti 93.10

Et cunctum ſanguinem iuuenci fundet ad baſin aræ holocauſti 157.20

6 Et omnis hoſtia peccati, de cuius ſanguine infertur in tentorium conſtitutionis, ad expiandum in ſanctuario, non comedetur, ſed igne cremabitur. 131.46

9 Tolle tibi uitulum iuuenem ex armento ad hoſtiam pro peccato 159.26

¶ Iudic. 9. Ibant aliquando arbores ut regem ſuper ſe inungerent. dixerunt ergo ad oleam, Impera nobis, &c. 231.13

¶ 1. Regum. 2. Iam tu noſti quid Ioab filius Zeruiæ mihi fecerit, &c. 252.26

1. Paralipom. 16. Ne tangatis unctos meos 62.54

¶ Pſalm. 1. Impij non reſurgent in iudicio 254.32

9 Dum ſuperbit impius, incenditur pauper 63.24

22 Foderunt manus meas & pedes meos 58.58

Longè à ſalute mea, uerba delictorum meorum 90.27

48 Confitebitur tibi, quando ei benefeceris 65.1

51 Libera me de ſanguinibus, Deus 48.29

101 Principio tu Domine terram fundaſti 57.60

128 Videas filios filiorum tuorum, pax ſuper Iſrael. 49.39

¶ Iſa. 1. Lauamini, mundi eſtote 192.16

53 Domine quis credit auditui noſtro 58.29 & 62.47

61 Spiritus Domini unxit me, &c. 60.10

¶ Ezechiel. 1. Quocunq; ibat Spiritus, illuc pariter & rotæ gradiebantur 40.12

¶ Hoſeæ 2. Deſponſabo te mihi in fide 160.7

Et reddam ei deinde uineas ſuas, &c. 147.39

4 Vinum ſiue temulentia eripit cor 143.41

Ligauit ſpiritum in alis ſuis, & pudefient à ſacrificijs ſuis 127.47

6 Et ſciemus, ſectabimurq; ad cognoſcendum Dominum 202.44

Venite reuertamur ad Dominum, quoniam ipſe diſcerpſit, & ſanabit nos: percuſſit, & obligabit nos. 114.29

¶ Ionæ 2. Inuocaui ipſum ut eſſet adiutor meus 224.23

3 Adhuc intra 40 dies Niniue ſubuertetur 68.57

Ad hoc quoq; publico edicto proclamarunt, ut neq; homines, neq; iumenta, neq; armēta, neq; greges quicquam guſtarent, &c. 236.40

4 Aitq; Dominus ad Ionā, Tu parci cupis Kikaion, &c. 215.8

¶ Nahum 1. Expectantibus Dominum in die tribulationis 221.15

Terra ſe proripit ex illius conſpectu, aut facie 75.30

3 Propter multa probra meretricis, uenuſtæ & gratæ, &c. 127.40

¶ Habacuk 1. Cuncta hamo trahuntur, colligitq; in ſagenam ſuam, & in rete ſuum cōuertit, & ob id gaudet & exultat 110.12

2 Ecce arrogantis & faſtuoſi animus non eſt in ſeſe rectus, iuſtus autem, &c. 110.44

Hanc ob cauſam lapis ex pariete clamabit, &c. 38.42

Væ ei qui potum præbet proximo ſuo, qui adhibes furorem ut inebries eum 136.59

Iuſtus ex fide ſua uiuet 159.48

3 In lumine iacula tua ibunt, in ſplendore fulgoris armorum tuorum 228.19

¶ Micheæ 6. indicabo tibi ô homo, quid ſit bonū, aut quid requirat Dominus à te: facere iudicium, &c. 197.24

¶ Malachiæ 2. Labia ſacerdotis cuſtodiunt ſcientiā, & legem requirunt de ore eius 211.47

¶ Matthæi 1. Hic eſt liber, &c. Ieſu Chriſti 75.35
Priuſquam enim congrederentur, inuenta eſt uterum habens, &c 99.15
Ibidem: Et non cognouit eam, donec, &c. ibid.22
Ipſe enim ſaluabit populum ſuum a peccatis 75.60
Donec peperit filium ſuum primogenitum 75.47
2 Ex te enim proditurus eſt mihi dux, qui paſcet populum meum Iſrael 97.37
3 Et multi baptizabantur ab eo, ſcilicet Iohanne 277.8
Et facite fructus pœnitentia dignos 166.32
Et repurgabit aream ſuam 300.25
Et deſcendens Spiritus S. in ſpecie columbæ, &c. 106.1
4 Quoniam angelis ſuis mandauit de te, &c. 350.22
5 Non ueni ſoluere legem, ſed implere 148.56
Si ſcandalizat te oculus tuus dexter, &c. 237.17
6 Neſciat ſiniſtra tua quid faciat dextra 64.37
Orantes ne ſitis multiloqui 275.15
Panem noſtrum quotidianum, &c. 272.15
Lucerna corporis tui eſt oculus tuus 55.28
7 Omnia ergo quæcunq; uolueritis ut homines uobis faciant, &c. 166.18
Hic ſimilis eſt uiro ſapienti, qui ædificat domum ſuam ſuper petram, &c. 271.44
8 Sequere me, & ſine ut mortui ſepeliant mortuos 171.3
10 Ne formidetis illos qui tantum corpus occidere poſſunt: ſed magis metuite illum qui poteſt, &c. 257.10
Quiſquis confitebitur coram hominibus, &c. 194.47 & m.te
12 Cum autem immundus ſpiritus eiectus eſt ex homine, &c. 111.55
Omne peccatum & conuicium remittetur hominibus at conuicium in Spiritum non remittetur eis 133.56 & 141.2
13 Exijt ſeminator ad ſeminandum ſemen, &c. 201.54
At quod in ſpinas cecidit ſemen, hic eſt qui audit ſermonem, & cura ſeculi huius, &c. 166.22
Multi enim reges & prophetæ cupiuerunt uidere, quæ uos uidetis, & audire quæ uos auditis, & non potuerunt 62.58
14 Et indoluit rex, attamen propter iuſiurandum, &c. iuſſit dari caput Ioan. 274.14
15 Omnis plantatio quam non plantauit pater meus, eradicabitur 251.35
16 Et dabo tibi claues regni cœlorum 195.51
Super hanc petram ædificabo eccleſiam meam 204.12 & 208.49
Et ſequatur me 219.14
Donec uiderint filium hominis uenientem in gloria ſua 254.10
17 Et aſſumptis tribus diſcipulis, &c. transformatus eſt coram illis 95.41
Qui habet fidem, poteſt dicere monti huic, Demigra hinc, &c. 162.2
18 Qui ſcandalizauerit unum de puſillis iſtis, &c. 257.9
Dico enim uobis, quòd angeli eorum in cœlis ſemper uident faciem patris mei qui eſt in cœlis 114.56
Oportet uenire ſcandala 257.42
Si fuerint alicui homini centum oues, & amiſerit unã, nónne, &c. 202.9
Amen amen dico uobis; quæcunq; alligaueritis ſuper terram, &c. 194.24
20 Calicem quidem meum bibetis 237.54
22 Ligatis manibus & pedibus eius mittite eum in tenebras exteriores, ubi eſt fletus & ſtridor dentium 271.27 & 254.2
Ego ſum Deus Abraham, Iſaac, & Iacob. 59.41
Date Cæſari quæ Cæſaris ſunt, & Deo quæ Dei ſunt 242.31
Dilige Dominũ, &c. hoc eſt primum & ſummũ mandatum, &c. 269 27
23 Vſq; ad Zachariam filium Barrachiæ, &c. 323.36
24 Cum ergo uideritis abominationem deſolationis, quæ prædicta eſt à Daniele 229.54
25 Non noui uos 271.52
26 Cum autem Ieſus eſſet in Bethania, in domo Symonis leproſi 166.28
Hoc eſt corpus meum 196.15
Percutiet Dominus paſtorem, & diſpergentur oues 59.10
Reconde gladium 84.36
28 Omnia mihi tradita ſunt à patre, &c. 98.7 & 100.48
Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos, &c. 116.4 & 187.32 & 188.1
¶ Marci 1. Et deſcendit ſuper illum Spiritus in ſpecie columbæ 289.34
Reſipiſcite, & credite Euangelio 59.59
Et obſtupuerunt omnes, ita ut conquirerent inter ſe, &c. 214.16
4 Aliud quidem cecidit in uiam, &c. 35.59
5 Egreſſoq; ei de naui ſtatim occurrit homo ſpiritui obnoxius immundo, &c. 218.13
6 Et congregantur apoſtoli ad Ieſum, & renunciarunt ei omnia 214.4
9 Habete in uobis ipſis ſalem 214.20
Hoc genus nulla re poteſt exire, niſi per orationem & ieiunium 175.52
Tunc uidebunt filium hominis, &c. 252.16
10 Nam omnia poßibilia ſunt apud Deum 134.22
Primi erunt ultimi, & ultimi primi 224.9
Et aſſumptis Ieſus iterum duodecim, cœpit illis dicere quæ ei euentura eſſent 95.18
Sinite paruulos uenire ad me: talium enim eſt regnum cœlorum 185.28

11 Quicquid petieritis in oratione ueſtra, credite quòd accipietis, & dabitur uobis 241.10
12. Cum enim à mortuis reſurrexerint, neq; matrimonium contrahent, neq; nuptum dabuntur 245.
54
Hoc eſt primum & magnum mandatum, ſecundum uerò ſimile huic, &c. 168.48
13 Et tunc mittet angelos ſuos, &c. 75.58
14 Et cùm hymnũ dixiſſent, ſeu gratias egiſſent, &c.
219.27
Sedete hic paululum, donec digreſſus orauero.
177.5
At Petrus cœpit execrari, ac deierare, non noui iſtum de quo mihi dicitis 153.24
¶ Lucæ 1. Vinum & ſiceram non bibet 66.58
Ipſe conuertet corda patrum in filios 67.8
Benedicta tu in mulieribus, & benedictus, &c. 56.
57.
2 Et paſtores erant in regione eadem uigilantes, & excubias agentes nocte ſuper gregem ſuum, &c.
212.24
4 Tunc ductus eſt Ieſus in deſertum, ut tentaretur à diabolo 192.9
5 Præceptor per totam noctem laborantes nihil cæpimus 55.30
Ne metuas, quia poſthac homines capies 213.47
6 Factum eſt autem illis diebus, & exijt in montem ad orandum 175.57
7 Et factum eſt deinceps, ut iret in ciuitatem quæ uocatur Naim 214.35
Vade in pace 60.26
8 Quid mihi tecum rei eſt Ieſu fili Dei altiſſimi? Obſecro te, &c. 118.27
Et tetigit fimbriam ueſtimenti eius, & confeſtim ſtetebatur fluxus ſanguinis eius 161.22
9 Domine, permitte mihi patrem ſepelire meum
60.28
Egreßi autem (diſcipuli) per caſtella circuibant, euangelizantes & curantes 217.53
10 Videbam Sathanam ſicut fulgur de cœlo cadentem 118.6
Homo quidam deſcendebat de Hieruſalem in Hiericho
156.18
Rectè dixiſti, tu ergo fac ſimile 172.30
11 Et ne inducas nos in tentationem 219.11
Quis ex uobis pater, à quo ſi filius petierit panem, nũ lapidem dabit ipſi? &c. 177.7
Quòd ſi per digitum Dei eijcio dæmonia, &c. 102.
40
Beatus uenter qui te portauit, & ubera quæ ſuxiſti.
82.32
12 Quiſquis confitebitur in me, &c. 132.42
Nónne duo paſſeres minuto aſſe ueneunt? &c. 215.
14
Nihil occultum, quod non reuelabitur 254.15
Cauete uobis à fermento phariſæorum, quod eſt hypocriſis 143.57
Cui datum eſt multum, ab eo requiretur multum, &c.
214.42
Quòd ſi dixerit ſeruus ille in corde ſuo, Differt dominus reditum, cœperitq;, &c. 250.6
Cùm enim uadis cum aduerſario tuo, &c. ne fortè pertrahat te ad iudicem, &c. 256.9 & 257.
17
13 Ecce anni tres ſunt, ex quo uenio quærens fructum in ficu hac, & non inuenio 144.58
Regnum Dei ſimile eſt grano ſinapis 153.24
Verumtamen oportet me hodie & cras & proximo die ambulare, &c. 97.57
Et ecce mulier quæ habebat ſpiritum infirmitatis, &c. eratq; contracta, &c. 119.35
14 Homo quidam apparauerat cœnam magnam
201.44
Exi citò in plateas & uicos ciuitatis, &c. ibid.47
Et hora cœnæ miſit ſeruum ſuum, &c. 81.29
Ite in uias & ſepes 154.50
Qui non renunciat omnibus quæ poßidet, non poteſt eſſe diſcipulus meus 67.53
Qui habet aures ad audiendum, audiat 60.
56
15 Et inuentam ouem in humeros recipit, &c. 92.
21
Quæ mulier habens decem drachmas, &c. 157.
13
Et cupiebat implere uentrem ſuum de ſiliquis, &c.
134.43
Proferte ſtolam primam; & induite illum 115.
54
Et date annulum in manum eius 189.50
Et adducite uitulum illum ſaginatum, & mactate 189.
54 & 78.19
16 Erat diues quidam qui habebat diſpenſatorem iniquum, &c. 57.17 & 118.18
Erat diues qui induebatur purpura & byſſo, &c.
525.31
Et portatus eſt ab angelis in ſinum Abrahæ 257.
56
17 Nam ſicut fulgur coruſcans è regione quæ ſub cœlo eſt, ita erit filius hominis in die ſuo 254.
19
18 Nemo bonus, niſi ſolus Deus 68.54
Veruntamen filius hominis cum uenerit, an repertu rus eſt fidem in terra? 176.22
19 Ecce dimidium bonorum meorum, Domine, do pauperibus, & ſi quid aliquem fraudaui, &c. 166.
46
Amen dico uobis, ſi conticuerint, lapides clamabunt.
58.42
Vocatis autem ſeruis ſuis decem, dedit eis decem minas, & ait ad illos: Negociemini, &c. 127.4
20 Date igitur Cæſari quæ ſunt Cæſaris, &c. 124.
51
22 In hac nocte uos omnes ſcandalum in me patiemini 65.12
Tu ergo eum conuerſus fueris, confirma fratres 166.
51
Quod pro uobis datur, & effunditur 197.5
Abba pater, ſi poßibile eſt, &c. 66.50
23 Et eum abducerent illum, inuenerunt Symonem quendam, &c. & impoſuerunt illi crucẽ 214.54

Amen dico tibi; hodie eris mecum in paradiſo 260.50
Pater, in manus tuos commendo ſpiritum meum 121.49
24 Qui potēs fuit in ſermone & opere, & omni populo 166.58
Comedit Chriſtus poſt reſurrectionem 100.22 & ibid. 83
¶ Iohannis 1. In principio erat, &c. 61.2 & 76.11
Et uerbum erat apud Deum 57.47 & 61.5
Omnia per ipſum facta ſunt 57.56
In ipſo uita erat 111.50
Illuminans omnem hominem, &c. 114.50 & 146.9
In ſua uenit, & ſui ipſum non receperunt 69.49
Mundus per eum factus eſt, & ipſe non cognouit eum. 61.14
Deum nemo uidit unquam 61.21
Et uerbum caro factum eſt, habitauitq; inter nos, &c. 81.40
Et uidimus gloriam eius 94.46
Velut unigeniti à patre 79.27
Per Chriſtum autem gratia & ueritas contigit 37.48
Ecce agnus Dei qui tollit peccata mundi 76.32
Cui non ſum dignus calceamenti corrigia ſoluere. ibid. 38
Dedit poteſtatem filios Dei fieri, omnibus qui crediderunt in nomine eius 102.47
Qui non ex ſanguinibus, &c. ſed ex Deo nati ſunt. 186.33
2 Nuptiæ factæ ſunt in Cana Galileæ 177.17
Et reperit in templo eos qui uendunt boues & oues, &c. 218.8
Ipſe enim ſciebat quid eſſet in homine 69.29
3 Amen amen dico tibi, niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu, &c. 99.8 & 122.37 & 183.30. 44
Quicquid ex ſpiritu natum eſt, ſpiritus eſt 192.39
Vt filium ſuum unigenitum daret 92.59
Vt omnis qui credit in eum, non pereat, ſed habeat uitam æternam 161.42
Qui credit in filium, non iudicatur: qui autem non credit, iam iudicatus eſt 61.34 & 165.38
Qui credit in eum, habet uitam æternam 154.6
Quamuis Ieſus non ipſe baptiſaret, ſed diſcipuli eius 186.4
Non enim ad menſuram huic dat Deus ſpiritum 103.29
5 Ne poſthac pecces 135.20
Pater uſq; modò operatur 108.27
Non poteſt filius à ſeipſo facere aliquid, &c. 98.21
Scrutamini Scripturas 64.10
6 Operemini cibum qui non perit, ſed qui permanet in uitam æternam 61.25
Hoc eſt opus Dei, ut credatis in eum, &c. 161.46
Hunc enim pater conſignauit, &c. 80.32
Et reſuſcitem illum in nouiſſimo die 246.49 & 250.6
Qui edit & bibit carnem & ſanguinem meum, in me manet, & ego in ipſo 195.9
Niſi comederitis carnem filij hominis, non habebitis uitam 196.30
Nemo uenit ad me, niſi, &c. 272.42
7 Qui credit in me, ſicut dicit Scriptura 164.54
Nunquam ſic locutus eſt homo, ut hic 101.23
8 Cum exaltaueritis filium hominis 93.9
Nónne rectè dicimus, quòd Samaritanus es, & dæmonium habes? Reſpondet Ieſus: Ego dæmonium non habeo, &c. 97.49
Ieſus autem abſcondit ſe, & exiuit è templo 221.22
Deus enim peccatores non exaudit 62.42
10 Qui intrat per oſtium, paſtor eſt ouium 42.9
Ego ſum paſtor bonus 180.24
Mercenarius autem, qui non eſt paſtor, & cuius oues non ſunt propriæ 218.31. & inde.
Et lupus rapit, & diſpergit oues 119.10
11 Lazarus noſter frater obdormiuit, &c. 242.49
Domine, iam fœtet 243.56
13 Exemplum dedi uobis, ut quemadmodum ego feci, &c. 173.30
In hoc omnes ſcient, quòd uos eſtis diſcipuli mei, &c. 169.5
14 Amen amen dico uobis, ſi quis credit in me, opera quæ ego facio, faciet, & his maiora, &c. 179.25
Et ueniemus ad ipſum, & manſionem apud eum faciemus 108.43
Quodcunq; petieritis in nomine meo, hoc faciam 176.52
Et alium paracletum mittet uobis 102.24
Pacem do uobis, &c. non quomodo mundus dat, &c. 95.14
Venit princeps huius mundi 121.18
15 Ego ſum uitis, uos eſtis palmites 202.59
Non uos me elegiſtis, ſed ego elegi uos 112.16
Cum autem uenerit paracletus, quem ego mittam uobis à patre, &c. 133.5
Spiritus ueritatis, &c. 105.5 & 105.30
Qui procedit à patre 102.55 & 105.9
16 Quia de meo accipiet, et annunciabit uobis. 102.44
Nec dico uobis quòd rogaturus ſim patrem pro uobis, &c. 96.56
Et iam uos mundi eſtis propter ſermonem quem locutus ſum uobis 186.60
17 Et pro eis ſanctifico meipſum, ut ſint & ipſi ſanctificati 195.22
Volo ut ubi ego ſum, &c. 92.6
20 Accipite ſpiritum. S. Quorum remiſeritis peccata, &c. 105.18
21 Paſce oues meas 203.5
Mittite in dexteram partem nauigij rete, & inuenietis 204.3
Sunt autem & alia multa quæ fecit Ieſus, &c. 269.18

¶ Act.

¶ Act.1. Hic Ieſus qui aſſumptus eſt à uobis in cœlū, ſic ueniet, &c. 251.46
¶ Roman. 1. Segregatus in Euangelium Dei 152.47
Quod antè promiſerat per prophetas ſuos in Scripturis ſanctis 38.8
Per quem accepimus gratiam & apoſtolatum, &c. 63.4
Gratias ago Deo meo pro omnibus uobis, quòd fides ueſtra, &c. 179.40
Licet præpeditus ſim ad hunc uſque diem 178.33
Quantum enim in me eſt, paratus ſum & uobis, qui Romæ eſtis, euangelizare 217.58
In Euangelio patefit iuſticia Dei, quæ eſt ex fide in fidem 154.55
Aduerſus omnem impietatem & iniuſticiam 142.52
Si quidem inuiſibilia illius, &c. 69.37
Superbi, alieni à charitatis affectu 141.48
2 Secundum duriciam autem tuam & cor impœnitens, theſaurizas tibi iram, &c. 182.4
3 Quecunq; lex dicit, ijs qui in lege ſunt dicit 144.24
Vbi igitur nunc gloriatio tua 148.27
Quid igitur irritam facimus legem 159.57
5 In Adam omnes peccauerunt 136.33
Imò regnauit mors ab Adam uſq; ad Moſen, in eos quoque, &c. 244.12
Peccatum regnabat tantiſper, dum lex Moſe daretur 149.41
Qui (Adam ſcilicet) typum gerit futuri, ſubaudi Chriſti 901.11
6 Et deinceps non moritur amplius 147.9
Nam finis illorum mors 138.16
7 Porrò ueniente mandato, &c. 151.3
Nam citra legem peccatum eſt mortuum 145.32
Quid igitur dicemus, Lex peccatum eſt? Abſit. Sed peccatum non cognoui, niſi per legem 147.2
Sed uideo in membris meis, &c. & captiuum me reddentem legi peccati 126.34 & 134.32
Non enim quod uolo bonum, hoc facio, ſed quod nolo malum 122.44
Gratias ago Deo per Ieſum Chriſtum 149.12
8 Chriſtus miſſus eſt à patre in ſimilitudinem carnis peccati 82.8
Vos autem non eſtis in carne, ſed in ſpiritu 190.13
Quotquot ſpiritu Dei aguntur, hi ſunt filij Dei 192.32
Vt deſtruat corpus peccati, &c. 55.28
Quòd ſi ſpiritus eius, &c. habitat in uobis, &c. uiuificabit & mortalia corpora ueſtra 247.53
Siquidem reputo non eſſe pares adflictiones præſentis temporis ad gloriam, &c. 226.35 & 261.23
Quos præde finierat, eoſdem & uocauit: & quos uocauit, eoſdem & iuſtificauit, &c. 160.55 & 113.20 & ibid.49
Si Deus pro nobis, quis contra nos? 225.38
Sicut ſcriptum eſt, Tota die occidimur, uelut mactationis oues reputati 225.42
Verùm in his omnibus ſuperamus, per eum qui dilexit nos 226.28
9 Optarim enim ego ipſe anathema eſſe à Chriſto 193.59
Promiſsionis enim hic ſermo eſt, In tempore hoc ueniā, & erit Saræ filius 189.13
Non habet figulus poteſtatem ex eadem maſſa, facere aliud quidem uas in honorē, aliud in ignominiā? 273.4
10 Moſes enim ſcribit de iuſticia quæ eſt ex lege, quòd qui fecerit ea, uiuet per illa 155.14
11 Sì quo modo prouocem ad æmulandum carnem meam 65.6
Quis prior dedit illi, ut retribuatur ei? 68.34
12 Sed transformemini per renouationem mentis ueſtræ 35.54
Sacrificantes noſmetipſos Deo 197.46
Hoſtiam uiuentem, ſanctam, acceptam Deo, rationalē cultum ueſtrum 199.20
Si quis functionem quampiam nactus, in ea functione perſeueret 216.44
Siue prophetiam iuxta analogiam fidei 164.42
13 Omnis anima poteſtatibus ſubdita ſit 151.12
Non enim eſt poteſtas niſi à Deo 241.9 eſt enim magiſtratus, miniſter Dei, tibi in bonum. ibid.34 ultor in iram, ei qui malum operatur. ibid.42
Neceſſe eſt ergo obedire non tantum propter iram, uerumetiam propter conſcientiam 242.34
Propter hoc enim & uectigalia ſoluitis 241.58
Qui proximum diligit, totam legem implet 172.36
Dilige proximum, &c. 152.25
Illud autem dico, Ieſum Chriſtum miniſtrum fuiſſe circumciſionis pro ueritate Dei, ad cōfirmandas, &c. 149.22
¶ 1. Corinth. 1. Nō enim miſit me Chriſtus ut baptizarem, ſed ut euangelium annunciarem 215.2
2 Animalis homo non percipit ea quæ ſunt Dei 122.54
5 Expurgate itaq; uetus fermentum, ut ſitis noua conſperſio 39.22
7 Bonum eſt homini non attingere uxorem, ſed propter fornicationem uitandam, &c. 237.57
Vxor enim non habet poteſtatem ſui corporis, nec uir, &c. 279.8
In Chriſto Ieſu neq; Iudæus neq; Græcus eſt, neq; ulla differentia 205.52
9 Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis ſcandalizatur, & ego non uror? &c. 237.29
10 Petra autem erat Chriſtus 55.18
Panis quem frangimus, nónne communicatio corporis Chriſti eſt? 195.32
Poculum benedictionis, cui benedicimus, nónne communicatio ſanguinis Chriſti eſt? 196.26
Quoniam unus panis, unum corpus multi ſumus 195.24

Non enim permittit nos tentari ſuprà quàm ſufferre poſsimus 223.14

11 Adiunxi enim uos uni uiro, ut caſtam exhiberetis uirginem Chriſto 204.27

Propter hoc multi inter uos imbecilles & inualidi, & multi dormiunt 185.5

Quando autem iudicamur, à Domino corripimur, ne, &c. 225.55 & 135.17

13 Si linguis angelorum loquar, &c. 116.12

Et ſi habeam prophetiam, & nouerim myſteria omnia, &c. 37.60

15 Si Chriſtus prædicatur reſurrexiſſe à mortuis, quo modo dicunt quidam inter uos, reſurrectionem non eſſe? 247.19

Quòd ſi mortui non reſurgunt, nec Chriſtus reſurrexit 245.46. & inde

Seminatur corpus animale, reſurgit ſpirituale 248.57

Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptibilitatem, &c. 249.11

Stella à ſtella differt claritate, ſic & reſurrectio mortuorum 258.51

Non quidem omnes morientur, omnes tamen immutabuntur 245.54

Primitiæ Chriſtus, deinde ij qui ſunt Chriſti, in aduentu ipſius 248.2

¶ 2. Corinth. 1. Cum ſciamus, quòd quemadmodum participes eſtis adflictionum, ſic futuri ſitis & conſolationis 226.2

3 Ad eandem imaginem transformamur, à gloria in gloriam 190.17

Lex eſt miniſterium mortis, Euangelium uerò eſt miniſterium ſpiritus 154.30

Non uerſantes per aſtuciam, neq; dolo tractantes uerbum Dei 34.24

In quibus Deus huius ſeculi excæcauit, &c. 69.44

Habemus theſaurum hunc in teſtaceis uaſis, ut uirtutis eminentia ſit ex Deo, &c. 226.14. & inde

Propterea non defatigamur, ſed quamuis externus homo noſter corrumpitur, &c. 216.39

5 Porrò etiamſi cognouimus Chriſtum ſecundũ carnem, nunc tamen non amplius nouimus 82.13

Vt nos efficeremur iuſticia Dei per illum 155.18

6 In caſtigationibus multis 218.46

12 Noui hominem, &c. raptum in tertium uſq; cœlum 263.34

Super hoc ter rogaui Dominum, ut diſcederet, &c. 220.24

¶ Galat. 1. Sed per Ieſum Chriſtum 77.1

Si uel angelus uel nos prædicemus uobis aliud Euangelium, &c. 58.36

2 Viuo tamen iam non ego, ſed uiuit in me Chriſtus. 112.59

3 Quòd autem ex lege nullus iuſtificetur corã Deo, palàm eſt: ſiquidem iuſtus ex fide uiuet 160.31

Lex enim pædagogus noſter ad Chriſtum 147.20

Nam ſi data eſſet lex quæ uiuificare poſſet, uerè ex lege eſſet iuſticia 148.38

Mediator autem, ſiue interceſſor unius non eſt, &c. 96.38

Sed coocluſit Scriptura omnia ſub peccatum, &c. 147.5

4 At ubi uenit plenitudo temporis, emiſit Deus filium ſuum, natum ex muliere, &c. 82.46 & 123.22

Bonum eſt æmulari ſemper, ſed in re bona, &c. 174.12

5 Porrò carnis opera hæc ſunt 168.12

Spiritu ambulate, & carnis deſideria non perficietis. 67.13

¶ Epheſ. 1. Benedictus Deus & pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui, &c. 179.41

2 Iuxta principem, cui poteſtas eſt aeris, &c. 118.28

Conditi enim ſumus ad bona opera in Chriſto Ieſu. 130.41 & 167.9

Superſtructi ſuper fundamentum prophetarum & apoſtolorum ſummo angulari lapide ipſo Ieſu Chriſto 205.28

4 Vnus Dominus, una fides, unum baptiſma 70.4 & 71.3

Qui iuxta Deum conditus eſt per iuſticiam & ſanctitatem, &c. 164.4

Quapropter depoſito mendacio loquamini ueritatẽ, &c. 167.29

Nolite locum dare diabolo 117.32

5 Vxores ſubditæ eſtote maritis ueſtris 238. 44 et 240.10

Viri diligite uxores ueſtras, ſicut & Chriſtus dilexit Eccleſiam, &c. 239.17 ſicut ſeipſum. ibid. 42. & inde

Sicut & Chriſtus ſeruator, &c. 239.19

Quemadmodum et Chriſtus caput eſt Eccleſiæ, & idẽ eſt qui ſalutem dat corpori 202.50. & inde

Seruite, ſeu obedite eis tanquam Domino 63.29

6 Super omnia uerò aſſumite ſcutum fidei, quò poſſitis omnia iacula ignita mali illius extinguere. 162.2

In omni deprecatione & obſecratione, orantes in omni tempore, in ſpiritu, &c. 175.25

¶ Philip. 2. Ne ſua quiſq; ſpectetis 173.2

Vt flectatur ipſi omne genu, &c. 63.28

3 Qui transfigurabit corpus noſtrum humile, ut conforme reddat, &c. 216.50

¶ Coloſſ. 1. Iis qui ſunt Coloßis, ſanctis ac fidelibus fratribus in Chriſto 159.32

Non deſinimus pro uobis orare 178.40

Vt per omnia placeatis Deo, in omni opere bono fructificantes 172.58

Qui eſt imago Dei inconſpicui 80.17

Qui eſt primogenitus uniuerſæ creaturæ 77.8

Qui eſt ante omnem creaturã, ſiue primogenitus uniuerſæ creaturæ 79.27

De qua antè audieritis per Euangelium ueritatis. 152.44

2 Videte ne quis ſit qui uos deprædetur per philoſophiam & inanem deceptionem 119.50

Quoniam

Quoniam in illo inhabitat plenitudo diuinitatis corporaliter 87.22
Qui excitauit illum à mortuis 94.18
Ex quo totum corpus per commiſſuras & compagines ſubminiſtratum & compactum, augeſcit augmento Dei 202.15
Vt cõſolationem accipiant corda illorum, cum fuerint compacti in charitate 205.3
3 Quando Chriſtus manifeſtatus fuerit, uita noſtra, tunc & uos cum illo manifeſtabimini in gloria 254.40
Sitis igitur induti tanquam electi Dei beneficentiam, modeſtiam, manſuetudinem, longanimitatem 173.11
4 In oratione perſeuerate, uigilantes in ea, &c. 178.44
¶ 1. Theſſ. 1. Quem excitauit à mortuis Ieſum, qui liberat nos à uentura ira 216.57
4 Ne quis opprimat ac circumueniat in negocio fratrem ſuum 239.54
Quoniam ipſe Dominus cum hortatu, &c. 248.22
Quoniam ipſe Dominus cum hortatu & uoce archangeli, ac tuba Dei deſcendet de cœlo 252.15
5 Cum enim dixerint, Pax & ſecuritas, &c. 244.28
Sicut dolor partus mulieri prægnanti, nec effugient 139.2
Spiritum ne extinguite 106.32
¶ 2. Theſſ. 1. Patientiam perfectam in perſecutionibus in uobis faciet 221.9
2 Quoniam non adueniet Dominus, niſi prius uenerit defectio, & reuelatus fuerit homo ille, &c. 229.55 & 230.40 & inde & 234.31 & 235.30 & inde
Ipſe uerò Dominus, &c. qui dedit ſpem bonam per gratiam, conſoletur corda ueſtra 227.7
3 Iis autem qui ſunt iſtiuſmodi præcipimus, ut cum quiete operantes, ſuum ipſorum panem edant. 126.60
¶ 1. Timoth. 1. Gratia & miſericordia, & pax, à Deo patre & Chriſto Ieſu Domino noſtro 108.36
Fidelis ſermo, &c. quòd filius Dei uenit in hunc mundum peccatores ſaluos facere 93.41
Regi autem ſeculorum immortali, inuiſibili, ſoli ſapienti Deo, honor, &c. 101.13
2 Adhortor itaq; ut ante omnia fiant deprecationes, obſecrationes, &c. 174.13
Pro regibus & omnibus in eminentia conſtitutis 177.33
Vnus mediator Dei et hominum, homo Chriſtus Ieſus. 95.57
Mulieri docere non permitto 63.9
Non enim Adam deceptus eſt, ſed mulier 64.22
3 Qui epiſcopatum deſiderat, &c. 209.48
Epiſcopus ſit unius uxoris maritus 210.38
Quæ (eccleſia uidelicet) columna eſt ueritatis 207.44
Deus manifeſtatus eſt, &c. iuſtificatus in ſpiritu. 78.24
4 Prohibentium contrahere matrimonium 238.30
Sanctificatur enim per ſermonem Dei, & gratiarum actionem 179.52
5 Porrò qui benè præ ſunt; duplici honore digni habeantur, &c. 216.60
6 Tu uerò homo Dei, &c. 163.26
Recondentes ſibi ipſis fundamentum bonum in poſterum 274.28
¶ 2. Timoth. 1. Nõ enim dedit nobis Deus ſpiritum timiditatis, &c. 107.16
3 Omnes qui uolunt piè uiuere in Chriſto Ieſu, perſecutionem patientur 219.6
¶ ad Titum 1. Oportet enim epiſcopum inculpatum eſſe, &c. 210.55 & inde
Non ſuperbus 211.16
Cretenſes ſemper mendaces, malæ beſtiæ 49.7
Non attendentes Iudaicis fabulis 40.53
2 Sobriè, piè & iuſtè uiuamus in præſenti ſeculo. 265.58 & 166.5
3 Seruauit nos nõ ex operibus iuſticiæ, quæ fecimus nos, &c. 158.54
Per lauacrum regenerationis & renouationis ſpiritus 199.39
¶ Hebr. 1. Per ſeipſum purgatione facta peccatorum noſtrorum 92.30 & 190.46
Conſedit in dextera maieſtatis in excelſis 94.56 & 95.4
Et ſplendor gloriæ eius 76.42 character 78.39
Portans omnia uerbo potentiæ ſuæ. ibid. 41
Qui facit angelos ſuos ſpiritus 114.17
Cœli peribunt, tu autem permanes, & omnes ut ueſtimentum ueteraſcent, & mutabuntur 245.17
2 Etenim ſi is qui per angelos dictus fuerat ſermo, &c. quæ cùm primùm enarrari cœpererit per ipſum Dominum, ab iis qui audierant, &c. 153.3
Donec poſuero inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum 237.16
Non enim angelos aſſumit, ſed ſemen Abrahæ. 83.1
Et eum qui mortis habebat imperium 136.44
Vt per gratiam Dei pro omnibus mortem guſtaret. 158.14
Nam ex eo quòd ipſi contigit tentatum eſſe, poteſt & iis qui tentantur ſuccurrere 222.60
3 Videmus, & apertè cernimus, quòd inobedientes & infideles non ſunt ingreßi 141.35
Hodie ſi audieritis uocem eius, ne obduretis corda ueſtra 36.5
5 Qui in diebus carnis ſuæ, cum & precationes & ſupplicationes apud illum, qui poterat ipſum à morte ſeruare, cum ualido clamore & lachrymis obtuliſſet, &c. 94.10
Ita & Chriſtus non ſemetipſum glorificauit, ut fieret pontifex: ſed is qui dixerat illi, &c. 92.41
Qui placabilis eſſe poßit ignorantibus & errantibus. 136.51
6 Non rurſus fundamentum iacientes, &c. baptiſmatum 187.48

Impoßibile eſt, eos qui ſemel fuerunt illuminati, &c. ab integro crucifigentes filium Dei ſibiipſis, & ludibrio exponentes 190.60
7 Teſtificatur enim ad hunc modum, Tu es ſacerdos ſecundum ordinem Meſchiſedeck, &c. 97.3
Talis enim decebat ut nobis eſſet pontifex, &c. 97.28
9 Et ob id noui Teſtamenti conciliator factus eſt, ut morte intercedente, ad redemptionem earum præuaricationum, &c. 91.51
Illud ſignificante Spiritu ſancto, nõdum manifeſtatam eſſe ſanctorum uiam, &c. uſq; ad tempus correctionis 198.3
Obumbrantia propitiatorium ibid.20
Pontifex noſter cum ſanguine tabernaculum intrauit. 90.31 & 35
Et quatenus illud manet omnes homines, &c. ita & Chriſtus ſemel oblatus eſt, ut multorum peccata tolleret 258.2
10 His hoſtijs quas ſingulis annis eaſdem continenter offerunt, &c. 198.36
Cumq; habeamus ſacerdotem magnum, præfectum domui Dei, &c. 98.8
Si quis legem Moſæ reieciſſet, coram duobus aut tribus teſtibus moriebatur 64.38
Atqui in ipſis commemoratio fit peccatorum quotannis 199.7
Sin autem ſubtraxerit ſe iuſtus, non habet oblectationẽ in ipſo anima mea 159.42
Abluti corpore aqua munda 186.56
11 Eſt autem fides earum rerum quæ ſperantur, ſubſtantia, &c. 164.19
Fide intelligimus conſummata eſſe ſecula 164.26
Accedentem ad Deum, oportet credere eſſe Deum, & eſſe remuneratorem, &c. 172.40
12 Quem enim diligit Dominus, corripit 219.52
13 Parete ijs qui præſunt nobis, &c. ut cum gaudio hoc faciant, non gementes 217.8
Deus autem pacis, &c. abſolutos uos reddat in omni opere bono, ad faciendum uoluntatem ipſius, &c. 168.17
¶ 1. Petr. 1. Qui regenuit uos in ſpem uiuam, per hoc quòd reſurrexit è mortuis 93.21
2 Depoſita ergo omni ſimulatione, detractione & blaſphemia, &c. 66.39
Vos autem eſtis regale ſacerdotium, gens ſancta, &c. 200.36
Ipſi quoq; ueluti uiui lapides ædificamini domus ſpiritualis, &c. ibid.60
Qui peccata noſtra ipſe pertulit in corpore ſuo ſuper lignum, &c. 93.16
Offerentes Deo per ipſum hoſtias ſpirituales 174.47
Aedificamini in domum ſpiritualem 206.17
3 Sanctificantes Dominum in cordibus ueſtris 66.48 & 100.2
Per reſurrectionem Ieſu Chriſti, qui eſt ad dexterã patris 192.50
4 Et uigilantes ad orandum 275.2
5 Scientes eaſdem adflictiones fraternitati ueſtræ, quæ in mundo eſt, confieri 229.18
¶ 2. Pet. 1. Non uoluntate humana allata eſt olim prophetia, &c. 40.18
¶ 1. Iohan. 1. Si tamẽ confeßi fuerimus peccata noſtra, purgabit nos ab omni iniquitate 145.16
2 Non mandatum nouum do uobis, ſed uetus, &c. 56.4
3 Nos ſcimus, quòd tranſlati ſumus de morte ad uitam 243.58
4 In hoc apparuit gratia Dei, non quòd uos, &c. 158.22
Timor non eſt in charitate, ſed perfecta charitas forãs eijcit timorem 151.49 & 152.8
¶ Apoc. 1. Qui lauit nos à peccatis per ſanguinem ipſius 192.14
Ego ſum α & ω 78.17
Ecce uenit cum nubibus 252.5. & ibid.40
Omnis oculus eum uidebit 248.40
Et conuerſus uidi ſeptem candelabra aurea 222.13
Et pedes eius ſimiles aurichalco 131.56
Et habeo claues inferorum & mortis 207.24
Et plangent ſe ſuper eum omnes tribus terræ 252.17
2 Sed hoc habeo aduerſus te, quia habes illic tenentes doctrinam Balaam 211.55
Et dabo illi aſtra matutina 114.8
3 Conſtantiam ſeu patientiam habes, & ſuſtinuiſti propter nomen meum, & non defeciſti 221.29
Ego ſeruabo te ab hora tentationis quæ uentura eſt. 231.44
Ego, quos amo, caſtigo 222.56
Qui uicerit, dabo ei ſedere mecum in throno meo, &c. 222.44 & inde
4 Sedet, uel ſedebit Eccleſia, indicans duodecim tribus Iſrael 231.39
Et quatuor animalia ſingula eorum habebant alas ſenas in circuitu 144.24
Sanctus, ſanctus, ſanctus Dominus exercituum 207.6
5 Et uidi in dextera ſedentis ſuper thronum, librum ſcriptum intus & foris 38.17 & 154.2
Et uidi angelũ fortem prædicantem uoce magna, Quis eſt dignus aperire librum, &c. 225.22
Dignus es agnus, &c. quia occiſus es 89.50
6 Et uidi, cum aperuiſſet ſigillum, &c. 89.57
8 Et data ſunt illi incenſa, ut daret deprecationibus ſanctorum 176.40
10 Et uidi alium angelum fortem, &c. 73.53
Et iris in capite eius 111.55
11 Et reddas mercedem ſeruis tuis prophetis & ſanctis, & timentibus nomen tuum, &c. 172.8
Et apertum eſt templum Dei 207.15
Vbi & Dominus noſter crucifixus eſt 90.14
Gratias agimus tibi Domine Deus omnipotens, qui es, & qui eras, & qui uenturus es 250.48
12 Michael & angeli eius præliabantur 208.25
Et in capite eius corona ſtellarum duodecim 205.48

13 Et uidi de mari beſtiam aſcendentem, habentem capita ſeptem, &c. 231.19 & inde.

14 Et miſit angelus falcem ſuam acutam in terram, & uindemiauit uineam, & miſit in lacum, &c. 291.12

Quorum non ſunt ſcripta nomina in libro uitæ agni. 112.34 & inde

Et uidi, & ecce agnus ſtans ſuper montem Zion 74.4 & 208.35

Et cruciabitur igne & ſulphure in conſpectu ſanctorum angelorum, &c. 261.26

15 Et ecce draco magnus, rufus 116.36

Et uidi angelos VII, habentes plagas ſeptem nouiſſimas, quoniam in illis conſummata eſt ira Dei 135.40

Veſtiti lapide mundo 74.8

Magna & mirabilia ſunt opera tua, &c. 80.53 & 110.52

16 Et æſtuauerunt homines æſtu magno, & blaſphemauerunt nomen Dei, &c. 141.52

18 Et clamauerunt, uidentes fumum in cœno eius, &c. 174.28

19 Et uidi cœlum apertum, & ecce equus albus, etc. 107.48

Et uidi beſtiam, & reges terræ, & exercitus eorum cõgregatos, ad faciendum prælium cum illo qui ſedebat in equo, & cum exercitu eius 119.11

Vocabitur fidelis, & uerax, & iuſticiam iudicat 282.55

Gaudeamus & exultemus, & demus gloriam ei, quia nuptiæ uenerunt agni, & uxor eius præparauit ſe. 258.37

21 Et ego Iohannes uidi ſanctam ciuitatem Hieroſolymam, deſcendentem de cœlo, à Deo paratam, ſicut ſponſam ornatam uiro ſuo 200.3

Et uenit ad me unus de ſeptem angelis, &c. 227.34

Ecce habitaculum Dei cum hominibus, & habitabit cum eis 255.46

Nolite me conſiderare, quia fuſca ſum: decolorauit enim me ſol 223.37

Ego ſum α & ω, initium & finis 74.52 & 75.5

22 Et qui iuſtus eſt, iuſtificetur adhuc: & qui ſanctus eſt, ſanctificetur adhuc 171.9

Qui nocet, noceat adhuc: & qui ſordidus eſt, ſordeſcat adhue 181.14

Dicit qui teſtimonium perhibet iſtorum, Etiam uenio cito 270.19

LOCORVM SCRIPTVRAE
FINIS.

RERVM ET VERBORVM IN DECIMA ECCLESIASTICAE HISTORIAE CENturia præcipuè memorabilium

INDEX.

A ET ω, Chriſtus uocatus 72.57
Aaron ueri põtificis Chriſti typus 91.12 & 95 97 uitulũ pro peccatis octauo die offerrẽs, quid myſticè figuret 247 47 per eius filios dominicæ oblationes cur adferri iuſſa 170.48
abbatiæ, à politicis gubernatoribus auariciæ ſtudio regendæ, ſuſceptæ 350.42
abbas Capuanorũ à ſuis nepharié captus, atq; oculis priuatus 563.1
abbati Caßinenſi oculi eruti 376.5
abbates unde electi 350.17 nõnulli non unius tantum, ſed pluriũ monaſteriorum inſpectores 350.5 à monachis delecti 351.3 à põtificibus. ibid. 14 à regibus & imperatoribus. ibid. 21 ab omnibus ſimul. ibid. 35

ABBATES.

Augienſes 661.53
Bertinici 670.46
Britanniæ 670.58
Campidonenſes 462.19
Caßinenſes 643.50
Cluniacenſes 648.45
Corbeienſes 669.32
Elwangenſes 662.5
Epternacenſes 663.41
Fabarienſes 663.18
Flandri 673.45
Floriacenſes 649.58
Fuldenſes 653.54
Galliæ 648.23
Gandenſes 474.11
Gemblacenſes 668.29
Gemetenſes 651.40
Germaniæ 653.52
Gladbachenſes 669.19
Hirſaugienſes 665.19
Italiæ 643.50
Luneburgenſes 670.1
Mogũtini 668.13
Senonenſes 653.40
Treuirenſes 659.45
Vtenburrhani 664.30
Vuirtzburgenſes 661.22

abbatũ quod fuerit munus 352.9 et inde. de eorũ electione ſchiſma. 429.6
abbatib. ab epiſcopo ad principẽ et cõciliũ prouocare licuiſſe 354.22
abbatibus & monachis hoc ſeculo quid commune fuerit 353.1
abbatibus de bonis ſui cœnobij pro ſuo arbitrio perdere non licuiſſe 354.41
abbatiſſæ Auguſtanæ 476.18 Gandersheimenſes 675.4 hoc tempore uirginum cœtibus præfuerunt 353.38
Abbo, ſeu Albo, apud Floriacenſes abbas 29.19 & 449.59
ablata à politicis magiſtratibus reſtituta 416.19
Abraham pater noſter prius per fidem quam per circumciſionẽ placuit 159.12
Abraham Fruxinenſis epiſcopus. 584.17
de Abſolutione 193.38
abyſſus in ſacro eloquio 51.5
ad Accuſationem qui nõ admitti debeant. Adrianus papa 481.39 et Anacletus papa 482.20
de Accuſatoribus & accuſationibus aduerſus epiſcopos, Stephani papæ decretum 480.10
acies hominum flagrantium, mutuisq; cædibus in ſe ſæuientiũ, in aere uiſæ 679.32 & 684.1
Adami nomen 101.50
Adam figura Chriſti. ibid. 44 quomodo initio creatus 128.60 tribus principaliter tentationibus à ſerpente in paradiſo tentatus & ſuperatus 137.18
Adam & Chriſtus per contentionẽ inter ſe conferuntur 155.22
Adam cauſa peccati, Giſ. 135.51 & mortis 244.12 quomodo ſimilitudo Chriſti 201.21
in Adã omnes peccauerũt 136.33
Adamarus, qui & Haymardus, 11 Cluniacenſis monaſterij abbas. 649.17
Adalgerus presbyter in Cõcilio Remenſi 515.15
Adaluardus & Stephanus 29.22
Adelbertus Clingenſis abbatiæ adminiſtrator 670.27 Pragenſis epiſcopus 17.37 & 18.21 & 26.34 Iporegiæ ciuitatis marchio, deſector 375.33 apud Auguſtanos antiſtes 602.22
Adelbertus, Ercanberti, in abbatia Vuirtzburgẽſi ſucceſſor 661.39 Magdeburgẽſis epiſcopus 617.9
Adelbertus, ſiue Albertus 13 Bohemorum epiſcopus 629.52
Adelbertus Lobienſis cœnobij monachus, ſcholæq; rector 668.48. XXII Caßinenſis cœnobij rector 644.37
Adelbero S. Ferrucij abbas 648.56 Mediomatricũ epiſcopus 571.54 alius Adelbero 575.9
Adelgagus archiepiſcopus Hamburgenſis Otthonis regis cãcellarius 391.34 Hamburgenſis epiſcopus 612.4
Adelgerus presbyter anathematizatus 449.5
Adelhardus Hirſaugienſis cœnobij monachus 667.19 (646.13
Adenulphus Aquinẽſium princeps.
Adelricus Mesburg. abbas 670.40
Adelſtanus rex 21.3 XXIIII Angliæ rex 421.45
Adolphus Bertiniani cœnobij abbas & comes 473.49
de Adoleſcentibus duobus miraculum 682.39
Adonai appellatio Dei 48.10
Adoualdus 14. Verdenſis eccleſiæ epiſcopus 627.49
in Aduerſis gaudendum & exultandum 223.18
adulterium hoc ſeculo magna ſeueritate punitum 305.17
in Adulterio perempti 537.42
contra Adulteros illuſtre exemplũ. 721.34
Aegidius Tuſculanus 549.33 (44
Aegypti fœdifragus princeps 722.
Aegyptiacarũ plagarum aliquot, typica expoſitio 242.43
Aegyptiaca ſeruitus ſpiritualis, noſtræ ſeruitutis typus 157.9
æquitatis diuinæ regula 182.32
de Aetatibus mundi 88.39
affectus praui unde 126.34
afflictio & anguſtia non eſt ſignũ diuinæ iræ 225.42
per Africam eccleſiæ 10.2 Mahometiſmus 699.39
Agapitus ſecundus, Martini Rom. præſulis, ſucceſſor 533.39
Agelmundus nobilis quidam de Vicalbo 421.25 (76.38
agnus Dei cur appelletur Chriſtus.
Albericus Marſorum epiſcopus. 562.54
Alberici Maroziæ filij contra uitricum ſuũ Hugonem ad Romanos oratio

oratio 531.30
Albertus Bamburgenſis 25.14
Adelbertus Bambergenſis comes Cunrado orientalis Flandri duci bellum infert 701.51.
Aldeburgenſis epiſcopatus ab Othone nimium locupletatus 418.31
Aldenburgenſes præſules 615.36
Alemania ab Vngaris horribiliter uaſtata 704.14 & ibid.14
Aleuicus Argentinenſis epiſcopus. 397.24
Alexãder apud Campidonenſes primarius monachus 662.46
de Alexandro Cõſtantinopolitano. 702.58
Alfredæ pœnitẽtia de commiſſa cæde priuigni Angliæ regis 423.18
Alfricus Cantuarienſis archipræſul. 636.39
Allgernus præpoſitus, abbas expetitus, & conſtitutus 311.53
Aligernus Neapolitanus Caſinenſis cœnobij præpoſitus 645.34
Alisa Magni Flãdriæ comitis, uxor ſanitati reſtituta 689.17
Alma uox nuſpiam in Scripturis poſita, ubi tantum adoleſcentulam, non uirginem ſonet 694.38
Almericus Spirenſis epiſcopus 597.45
Alpharabius Arabs philoſophoaſtronomus 677.9
Alphonſus defectionis ſuæ dat pœnas 22.35
Alphredus Exceſtrienſis epiſcopus 638.53
in Althaim Synodus 411.35
ambitioſi 546.49 & 555.30 & 575.56
Ambroſius Ansbertus, Gallus apud Gemetenſes monachus 651.39 eius opiniones 632.43
Amedeus miles, Berengarij profugi comes 374.43
Amelarius Metenſium epiſcopus 571.26
Ammonius Floriacenſis cœnobij præfectus 650.47
ad Amorem fraternum exhortatio 172.56
ex Amore mutuo amor erga Chriſtum diſcitur 169.5
de Ampliatione eccleſiæ 20.2
Anaſtaſius 111. Rom. pontifex 527.18
in D. Andreæ honorem Benedictinæ profeßionis monachorum cœnobium conditum 541.51
& 542.22
angelus cur Chriſtus dicatur 73.52 & 74.30
angelus ad Iohannẽ in Apocalypſi miſſus 46.33
angeli quid à Deo differant 116.6 quando creati 114.15 ante paſſum Chriſtũ à patribus adorati 271.42
angelorum officium. 12.21 linguæ 116.10 appellationes 114.2 naturæ. ibid. 23 caſus ſeu lapſus. ibid.57
angelos quis mittat 115.17 eſſe creatos 114.7 immortales. ibid.11
pro Angelis Chriſtus non eſt mortuus 90.39
de Angelis bonis, quid hoc tempore doctores prodiderunt 114.1
angelica natura bona quidem creata, ſed mutabilis 114.14
S. Angeli, eccleſia Capuana 559.44
Angliæ doctores 659.15
in Anglia, ſchiſmata 427.1
de Anglica ſchola 397.19
Anhuſianum cœnobium 34.14
animus hominis 124.43
anima hominis 227.20 inſtar citharœdi 123.50 unde creata, & cur diuinitus humano corpori inſpirata 127.27 iuſto, ſed tamen occulto Dei iudicio damnationi ſubiecta 227.20 quomodo moriatur 244.23
de Animæ morte 243.58 & 244.23 reſurrectione 246.56
animæ dualæ 127.47
in Anima hominis tres uires 125.5
de Animarum à corpore ſeparatarum loco 257.37
animalis homo 122.54
Anno Sangallenſis abbas 657.19 Vuormacienſis eccleſiæ præſul. 600.27
Anſegiſus Trecarum epiſcopus. 567.4
Anſelinus Laudunenſis epiſcopus. 565.50
Antichriſtus quid ſit 229.5 unde ſit. ibid.9 quando uenturus. ibid.38 qualis futurus 250.31 quomodo 231.2 ubi 233.46 quis ſit ille futurus 254.28 ſemper blaſphemus 232.40 fidem diuinam abnegabit 233.19
Antichriſtum multi, imò innumerabiles ex gentibus cum Iudæis, ſequentur 232.54
Antichriſtus uenturus eſt ex Dan, opinio Giſelberti & Radulphi: 235.54 & inde
Antichriſtus Romanus à Creſcentio Romano adoratus 580.15
ſub Antichriſto quid futurum, Radulph 233.14
de Antichriſti potentia 234.40 ſigne. ibid. 55 characteribus ſeu notis 232.37 miraculis 234.32 temporibus Giſelberti uaticiniũ 641.5 operibus in regimine eccleſiaſtico 405.31 doctrina propagata 540.33 & 549.34
Antichriſti tempore omnes illicitas uoluptates regnaturas, Theoph. 233.28 notæ in Ioanne XVIII. Roman. pontifice 344.2
contra Antichriſtum qui clamarint 410.38
de Antichriſto doctorum huius ſeculi ſcripta 229.2
Antiſidiorenſes epiſcopi 566.28
de Anthropomorphitis 280.12
Anthropom. hæreſis 575.25.
Anthropomorphitarum dogmati, Italiæ præſules, quomodo occurrerint 280.47
de Antiphona, quam Dunſtanus à Seraphim didicerit, narrationẽ, impudens mendacium eſſe 688.13 & inde
de Apoſtolis 217.58
Apoſtolorum, Petri, Pauli, & Andreæ poſt mortem apparitio 687.51
propter Apoſtolorũ corpora principatum Romanos pontifices extuliſſe 403.36
Apoſtolicæ ſedis præcepta uiolantibus, quæ pœna à Symmacho papa ſtatuta 480.51
ad Apoſtolicam ſedem epiſcoporum & ſummorum negociorum eccleſiaſticorum cauſas ſemper referendas, Remenſis concilij decretum 472.55
de Apocalypſi Ansb. 270.4. eius dignitate. ibid. 33. phraſibus 271.23
de Apocryphis libris, Giſel. 264.44
de Appetitu praui operis 140.58
aqua, Dunſtani opera ex terra miraculoſè elicita 691.14
de Aquà benedicta 320.40
aquarum metaphora in diuinis literis 47.42 & 50.54 exundationes quibus ſignis prænotatæ 681.23
Aquileienſes epiſcopi 360.52

de Aquilis miraculum 680.52
in Aquilonaribus regionibus quomodo propagata eccleſia 17.12
Arca teſtaměti, eccleſiæ figura 109.19
Archiepiſcopatus hoc ſeculo præcipui 398.46 à papis poſtulati. 407.46
archiepiſcoporum plures prouinciæ ſubditæ 398.41
archiepiſcoporum conſociatio & mutua officia 401.32
Argentina ciuitas 710.50
Argentoratenſi eccleſiæ hoc ſeculo qui præfuerint 595.43
argentum cudendi libertas quibuſdam epiſcopis conceſſa 618 44
ariolos diuinos conſulit Ziemislus Polonorum dux 697.52
cum Armis & equitatu principum more hoc ſeculo epiſcopos proceßiſſe 592.32
Arnolphus ſeditioſus proſcriptus, & dirus à ſacerdotibus deuotus. 387.33
Arnulphus Remorum archiepiſcopus 574.47
Aurelianenſis epiſcopus 566.20
Arnulphus de proditione urbis Remenſis ſuſpectus 457.18
Arnulphus Bauariæ dux 726.18
Arnulphi iuramentum quo Hugoni et Rotberto Francorum regibus ſeſe obſtringit, ſed paulo pòſt uiolat 463.60 ſcriptum, in quo iniquum ſuum factum confitetur, atq; damnat 466.18
Arriani confutati 79.59 & 73.1 & 76.56 & 98.57
de Arrogantia 143.48
de Arnulphi Remenſis archiepiſcopi cauſa ſynodus Syluanectenſis. 456.54 Remenſis 457.27
Arnulphi oratio quam publicè in Remenſi concilio habuit 486.54
aruſpices maleficiq; conſulti. 569.15 & inde
per Aſiam eccleſiæ 9.49 Mahometiſmus 699.25
de Aſiaticis doctoribus 520.8
Aſperſiones & uictimæ legalis à peccatis non liberarũt. Theoph. 198.30
Aſtorgiæ exempla 871.39
Aſtra matutina cur angeli uocẽtur, opinio Ansberti 124.3
Aſtuti & callidi 546.32 & 562.19
Athelmus 20. Cantuarienſium epiſcopus 632.7
Athelredus Cantuarienſis archipræſul 631.32
auari 372.59 et 575.56 & 563.1 & 618.2
Auceps quare Henricus 5. Imper. ſit dictus 706.6
Aucdadis philoſophomedicus. 677.18
Augilbertus ſiue Engelbertus S. Eucharij, quod hodie S. Mathiæ ſacrum eſt, apud Treuirenſes monachus atq; abbat 659 47
Augienſes abbates 661.33
de Augurijs, Rad. 263.21
Auguſtani epiſcopi 602.18
Auguſtana ſynodus 431.28
Auguſtanæ abbatiſſæ 676.18
Aulæ præpoſtera ſanctitas 428.57
Aularum uulgare premium 551.43
Authoritate et exiſtimatione prediti epiſcopi 600.51

B.

BAſiliticus cultus ab Imperatoribus inſtitutus & obſeruatus. 416.58
Badiſmi propagatores 595.21 & 613.49
Baldericus Spiræ epiſcopus 599.20
Baldonius 28. Caßinenſium abbas. 645.1
Baldramnus unus ex Argentinenſiũ epiſcopis 595.44
Baldus Argentinenſis præſul 597.9
Baptiſmus dicitur illuminatio 185.25 unde ſit 186.33 quomodo debeat adminiſtrari 187.23 quòd ad ſalutem ſit neceſſarius 185.30
de Baptiſmi materia 186.49 fine 188.27 retentione 192.31
baptiſmus non iterandus 187.46 & 191.6
Baptiſma crux. Theoph. 190.60
Baptiſmi aqua hoc æuo de Romanorum more conſecrari ſolita 293.44
baptiſmi encomion 192.42
baptiſmum unum eſſe 187.43 & 191.23 tentationes ſequi 192.9
poſt Baptiſmum nullum peccatum in homine remanere, Giſelberti dogma 271.36
poſt Baptiſmum peccantes non deſperent 191.21
per Baptiſmum diabolus eijcitur. Theoph. 111.56
circa Baptiſmum caſus 294 45
in Baptiſmo peccatum remittitur. 188.52 Spiritus ſanctus datur. &c. 189.34
baptiſmo qui excidant 191.13
in Baptiſmo quomodo aqua regenerare dicatur 185.50
de Baptiſmo doctorum huius ætatis traditio 185.24
baptizandi ordo in adultis 187.32
baptizandos eſſe omnes 187.60 paruulos quoq; 188.21
baptizatos eſſe hoc tempore non ſolum adultos, uerùm etiam infantes 292.58
Baptiſtæ uenerandæ manus, Antiochia Byzantium tranſlata. Zonaras 531.44 & inde
Baptiſtæ nouum monaſterium extructum 339.48 & 342.38
Bardas Phocas legionum in Oriente domeſticus 708.19
S. Bartholomæi apoſtoli oſſa Salernum tranſportata. Leo Hoſtienſis 533.57
Baſileá ab Vngaris uaſtata 704.19
Baſilius Scamandrenus Conſtantinopol. patriarcha 522.54 & 456.44
Baſilius & Conſtãtinus Conſtãtinopolitani Imperatoris filij 717.6
de Baſilio Porphyrogenito 722.27
è Baſilica Petri precioſißima quæque à Bonifacio 7. ablata 406.21
Baſilicæ 9. à Miecislao diuerſis locis ædificatæ 413.23
Bathauia oppugnata & expugnata 581.10
in Bauaria qui doctores hac ætate floruerint 579.38
Benedictus à Romanis propria authoritate in ſummi ſacerdotij dignitatem euectus 446.36 iterum deiectus 447.4 & inde
Benedictus martyrio coronatus. 678.16 auro, argento ac horrendis boatibus à Iohanne eius cœnobij abbate cultus 644 22
Benedictus 5 5 1 1. Rom. pontifex. 524.45 Quintus 537.49 Sextus 341.12 Septimus 542.54
D Benedicti apparitio 687.13
D. Benedicti ordinis duo cœnobia condita 340.13 cœnobium ab Oſwalde Eboracenſi epiſcopo extructum 419.35
Benedicti regula; monachis auctior ab Odone abbate obſeruanda exhibita 818.12
Benedictionis ſermo in Scripturis. 61.32
de Beneficentia 872.18

Beneficia

Beneficia Chriſti 95.12
Beneuentanũ cœnobium olim Principum quorundam ui ex Caſsinenſium monachorum faucibus ereptum, à Baldouino recuperatum. 643.7
Beneuentani perfidi ab Otthone II puniti 717.45
benignitatis in proximum uſus & fructus 176.16
bella à Papis geſta 405.47 ab epiſcopis 392.39
bellis & conflictibus hoc tempore abbates & monachos interfuiſſe 333.28
Benno ſiue Benedictus epiſc. 16.19
Benno Metenſis archiepiſcopus. 573.41 à ſubditis ſuis excæcatus 432.42
Beluacenſes doctores 508.52
Berengarius 27.55 & 28.16
Berengarius Foroiulianorum dux ad occupandam Italiam ſe conuertit 902.6 à Rudolpho Burgundorũ rege pellitur. ibid.25. item ab Othone primo Imperatore 713.28 à quo homo perfidus atq; turbulentus Bambergã ablegatus, in exilio moritur. 714.16
Berengarius ſecundus 705.43
Berengarij tyrannis 711.57
Berengarij regis erga Giſelbertũ rebellẽ declarata clemẽtia 367.14
contra Berengarium, eiusq; filium Albertum expeditio Imp. Othonis prima 514.4 ſecũda 515.10
Bero eius nominis ſecundus, Sueco rum rex 20.12
Berngerus Petershuſiani cœnobij abbas 665.35
Bernarius Verdenſis XIII epiſcopus 627.40
Bernhardus apud Noruegiam doctor 643.15 Halberſtadenſium VII epiſcopus 621.12 XVII. Herbipolenſis præſul 606.10
Bernolphus S. Michaelis cœnobij apud Britannos abbas 670.59
ad D. Bertini aram Aliſa ſanitati reſtituitur 639.17
Bertinici monachi 670.46
beſtiis in Apocalypſi 45.21
Betto Antiſiodorẽſis præſul 5-6.30
de Bibliothecis quas habuit hæc ætas 306.51
Bigami 716.9
Birchenſis ciuitas 642.52
de Blaſphemia in ſpiritum S. 143.1 quid ſit. ibid.29
Blaſphemia Dei duplex 143.12
Blegabridus Languaridus Landauenſis eccleſiæ archidiaconus. 639.18
Bohemia ab Otthone III bello uaſtata, ſuæq; poteſtati ſubiecta. 718.50
in Bohemia eccleſiæ 13.32
Bohemi ad fidem Chriſti conuerſi. 19.45
Bohemos, Polonos, Slauos, Danos & Liuanos, circa Seculi huius initiũ à Chriſtiana religione fuiſſe alienos 697.16
Bohemicũ bellum 710.22
Boliſlaus Poloniæ dux rex factus. 179.59
Bonifacius VII Conſtantinopolim relegatus 412.23
S. Bonifacij apud Hirsfeldẽſes eccleſia, incendio corruit 680.18
de Bonifacio ſeptimo è rebus humanis exemplo. Antoninus 332.21
Bonnenſis Synodus 431.2
Bonifacius martyr 678.10
de Bona intentione 171.24
Bonum quod facimus, Deus ipſe in nobis facit per Ieſum Chriſtum. Theoph. 168.17
bonum quod agit pius, non ſibi, ſed Deo applicat. in malis uero non alium, ſed ſeipſum attendit 167.40 & 131.6. & ibi.19 & 132.13
Bona eccleſiaſtica ad hæredes trãſferre hoc tempore non licuiſſe. 195.41 eccleſijs detracta 618.8
bona eccleſiæ politicos uiros inuaſiſſe, & ſuo fiſco addixiſſe 417.14
bona eccleſijs abalienata, reſtituta 579.50 à Rom. pont ſurrepta. 406.21
bonorum legitimi uſus exempla. 368.6
bonorum eccleſiaſticorum quis fuerit hoc ſeculo uſus 396.16
bonis eccleſiaſticis conſeruandis Imperatores ſtuduiſſe 413.58
de Bonis eccleſiaſticis Gallicanæ ſynodi 430.49 de ijſdem Carolus Simplex 417.32
de Bonis & manſuetis 129.53
in Boruſsia hac ætate ethnicam religionem uiguiſſe 697.25
Boſo Placentinus epiſcopus 561.39.44
Bozo Merſburgẽſis præſul 618.48
in Brabantia eccleſiæ 24.58
Brandeburgum 719.2 urbs, ab Henrico I. Imp. bello occupata. 707.33
Bremenſes, ſeu Hamburgenſes doctores 605.45
Britanniæ monachi 670.58
doctores 611.58
Brithfertus Rameſienſis doctor & monachus 671.9
Brixiani præſules 564.34
Bruno Verdenſis antiſtes 628.14 hæreditatẽ à parentib. acceptã Deo & eccleſiæ conſecrat 395.5
Bruno Colonienſis præſul 607.10 eius iam morituri, apud epiſcopos qui conuocati ipſi aderant, edita confeſsio 326.49
Bruno S. Viti apud Gladbachenſes monachus 669.27
aduerſum Bulgaros infœlix Baſilij bellum 721.29
Burchardus Riznerus Campidonẽſis cœnobij rector 662.20 Batauenſis præſul 579.41 S. Galli abbas 657.56 Alemanniæ dux 706.38 XII Herbipoli epiſcopus 605.6
Burchardi Sueuorum ducis temeritas 371.56
in Burgundia eccleſiæ 12.17
de Burgundionibus. Luitpr. 376.28

C

CAdendi modus 146.10
Cæci nati, mirando modo uiſum conſecuti 60.43
cæcitate repẽtina percuſsi 686.19
cædium exempla 5-2.7
Cæſares clariſsimi qui in hoc decimo Seculo uixerunt 9.25
calculi doloribus qui expirarunt. 617.27
de Calumniatoribus 207.21
Camaldulenſis ordo 318.34
Campanæ baptizatæ, nominibusq; inſignitæ 294.57
Campanis baptizatis peculiaria nomina dari quando cœptũ 403.59
Campidonenſes abbates 662.19
canibus expoſiti 646.13
in Cantuarienſi eccleſia certamen inter cleros & ſacerdotes exortum 451.34
Cantuarienſes doctores 612.30
Capitolium Romanum cur nulli põtifici inuiſere liceat 545.46
Capua horribilem terræ commotionem paſſa 684.21
Capuani antiſtites 559.42
Capuana eccleſia 404.6
Capuanum territorium unà cum finitimis locis ferro igniq; ab Vngaris uaſtatum 644.40

caro Chriſti poſt reſurrectionem non in diuinam naturam trãſijt. Theoph. 95.17
Carolus perfidus ab Henrici Imp. exercitu profligatus 707.5 & inde.
carceribus traditi 539.19 & 541.13 et 543.50 & 562.19 & 574.47 ex ijſdẽ liberati 622.9 et 575.3
Caßinenſes pro redemptione ſuorũ captiuorum, Vngaris quantum expenderint 347.16 (46
de Caſtigãdi uerbo, Smaragdus 118.
caſtigationis diuinæ finis & uſus. Theoph. 134.29
de Caſtitate 173.21
Caßinenſes monachi 643.50
Caſus circa baptiſmum 292.29
claues 305.53
cœnam 309.1
dedicationem 291.19
defunctos 332.10
electionem & ordinationem miniſtrorum eccleſiæ 320.3
nuptias 325.10
ceremoniæ legales fuerunt umbra futurorum. Giſelb. 38.38
ceremonijs plus temporis quàm ſacris concionibus ab epiſcopis hoc tempore tributum 390.32
de Ceremonijs eccleſiæ, quæ quidẽ hoc ſeculo fuerũt ſolẽnes 282.32
de Cenſura eccleſiaſtica. Rad. 206. 40
centenarius numerus 50.9
in Centuria hac decima eccleſiaſticæ hiſtoriæ tria ſunt memorabilia.
de Charitate 172.36 (7.48
charitatis ſex ſpecies 168.27 refrictio omniũ malorũ radix 143.56
ex Charitate bona opera promanant 169.58
Chriſtus nomen 77.2 & 75.35
Chriſtus uocatus initium 74.52 primogenitus 75.47 uerbũ 76.1 ſplendor patris. ibid.42 lux illuminans omnem hominem uenientem in hunc mundũ 155.57
Chriſtus cur homo 83.20 Deus & homo una perſona 86.12 uerè Deus 78.7 ſine patre & matre. 85.41 neq; principiũ neq; finẽ habet 79.3 mediator 93.57 rex. 97.34 paſtor. ibi.36 cuſtos. ibi. 42 futura prædixit 95.51 ubiq; docet 97.57 cum patre operatur 98.21 quomodo dicatur de cœlo deſcendiſſe 99.8 quomodo habitet in nobis. ibid.48 quomodo à patribus ſit uiſus 100.11 ſimilis filio hominis 71.35 angelus. ibid.52 agnus 74.4 lapis mundus. ibid.8 quomodo in eccleſia offeratur. Theoph. 198.54 uolũtariè pro nobis paſſus eſt 92.17
Chriſti & Adam collocutio à Giſelberto deſcripta 102.36
Chriſti incarnatio 80.52 paßio 87.52 reſurrectio 94.10 ſeßio ad dexterã patris. ibi.30 gloria. ibi. 46 beneficia 95.12 miracula. ibid 41 beneficia 156.19 obediẽtia, noſtra redemptio 222.6
Chriſti effigies nullis manibus facta Conſtantinopolim translata 333.32 Zonaras
Chriſto omnia tradita 98.7
per Chriſtum opera noſtra Deo probantur 170.40
in Chriſto quomodo diuinitatis plenitudo corporaliter habitet 87.22 duæ naturæ mirando fœdere unitæ 84.5
de Chriſto regula 100 47
de Chriſto, eiuſq; beneficijs. Luitpr. 552.38
Chriſtianus Bathauenſis eccleſiæ gubernator 581.23 Colonienſis cœnobij primus abbas 669.11 martyr 678.16
Chriſtiani ſunt reges, ideoq; ut reges ambulare & imperare debent. Theoph. 166.37 imperent peccato 166.37
Chriſtianorum huius ſeculi mores. 363.6
Chriſtianos magiſtratũ geßiſſe, & politica munera obijſſe 364.38 magiſtratibus ſubiectos fuiſſe. ibid 52
in Chriſtianos crudeles 611.28
Chunegũda Ottonis magni neptis. 422.60
circa Cibos ritus 321.35
cinerum exorciſmus 320.52
circumciſio typus reſurrectionis. Giſelb. 251.6 in ſene ciuſtificat, nec damnat 139.12
circumciſionem quare Chriſtus acceperit 149 27
de Incircumciſorum ſalute 160.15
ciuilibus negotijs epiſcopos hoc tempore ſe implicaſſe 391.22
claues quid ſint 193.31
de Clauis ligantis ritibus 295.20
ſoluentis 302.38
claues non tantum ſacerdotibus, uerum etiam toti eccleſiæ à Chriſto traditæ. Theoph. 194.24
circa Claues caſus 305.54
de Clementia præpoſtera. Rad. 242.11
de Clericis epiſcopis ſuis infeſtis, & inſidiantib. eoſq; criminãtibus, Fabiani papæ ſtatutum 481.50
Clumlenſis eccleſiæ epiſcopus, eccleſiæ Braccarenſis gubernator cõſtituitus 511.13
Cluniacenſis ordo 338.10
Cluniacenſes monachi 648.41
cœli tres, iuxta Theophylactum. 110.49
cœna ſacra tum adultis tũ paruulis, ægrotantibus, hoc tempore data 328.12 non mutila, ſed integra tam laicis quàm clericis hoc tempore diſtributa 306.45
cœnæ finis 195.9
materia ibid.51
circa Cœnam ritus 306.9
ad Cœnam qui accedere debeant. 196.60
circa Cœnam caſus 309.2
à Cœna ſacra qui ſuſpenſi 304.38
in Cœna præſentiæ Chriſti modus non inquirẽdus. Theop. 196.10
in Cœna quomodo indignè manducantes, corporis & ſanguinis Chriſti rei fiant 184.55 quare nobis Dominus corpus ſuum tradat 195.31
de Cœna ſacra ueterum doctrina. 195.8
cœnæ uocabulũ in Apocalyp. 46.7
cœnobij S. Vincentij priuilegium à Iohanne Romano pontifice datum 144.2
cœnobia uirorum hoc tempore extructa 339.27 uirginum ſiue mulierum 341.43
cœnobia Imperatorũ & regum authoritate confirmata 345.48
collapſa renouata 342.49
cœnobia Canonicorũ, quos Regulares uocant 343.14 Canoniſſarũ monialium. ibid.19
cœnobia duo ab Etheluoldo Vintonienſi epiſcopo extructa 419.28
de Cœnobiorũ certis redditib 346.39
cœnobijs bona multa ab Arnulpho Flandriæ comite detracta 417.52
apud Colonienſes epiſcopi 607.1
columba quare Spiritus S. dicatur. 102.14
cometæ in cœlo uiſi 678.41 & ibi. 51 & 631.21 & ibid.34
conciliorum quorundam acta reſciſſa 574.57
confeßionis uocabulum in Sacris. 49.30

de Confeſsione peccatorum 194. 54 & 182.50
de Confeſsione in baptiſmo 195.1 ſacerdoti præſtanda. Rad. 276.17
de Congreſsibus publicis 283.14
in Congreſsibus quæ facta 290.38 modeſtia præſtãda. Regino 291. 53
de Confirmatione & chriſmate 294.13
Coniugium à Giſelberto ſacramentum nuncupatum 237.47 unde ſit 238.44 ab hoc ſeculo minimè prohibitũ ac dãnatũ 238.30
cõiugij curam eximiam à principio Deus geſsit. Theop. 258.44
de Coniugij dignitate 240.14. fine. ibid. 19
in Coniugio qualis ſit coniunctio 238.60
in Coniugio principem locum maritus obtinet. Theoph. 239.19
de Coniugio ſacerdotum diſputatio 427.21
coniugia ſacerdotum legitima à Papis diſtracta 406.50
coniuges ſacra benedictione ab epiſcopis hoc ſeculo initiati 587.13
Conradus Conſtantienſis eccleſiæ gubernator 594.41 Hirſaugienſis cœnobij confirmatus abbas 666.42
de Conrado Eberhardi comitis filio 377.5
de Conſcientia bona. Giſ. 296.8
de Conſtantia 221.29 & inde
Conſtantienſes epiſcopi 594.16
Conſtantinus Alexandri Conſtantinopolitani ſucceſſor 703.14
Conſtantius ſeditioſi tragicus interitus 371.21
Conſtãtinus Imp. in adminiſtrando regno ſegnis, &c. 370.48
ante Conſtantini imperatoris Conſtãtinopolitani obitum, quid miraculoſè factum 683.30
de Conſtantino Baſilij Prophyrogeniti fratre 722.50
Conſtantinopolitani patriarchæ 520.39
Conſtantinopolitana ſynodus 456. 8 & ibid. 43.
conſuetudines impiæ à politico magiſtratu toleratæ 417.10
de Cõtritione 180.41 & 182.52
cur Cõuertantur alij, alij nõ 184.6
conuerſatione pia et honeſta epiſcopi inſignes 597.54. & 599.21
cor præcipuè Deus attendit, non opera. Rad. 370.21
Corbeienſium præcipui monachi 669.52
coronæ à Rom. Pont. regib. miſſæ 405.33
cornua in Sacris literis 50.6
ob Corporis deformem habitum cõtempti 611.3
de Corpore ſpirituali 124.57
Cralo Sangallenſis abbas 657.19
de Creatione, Deum omnia creaſſe 110.15 omnia bona creaſſe 111.1 quomodo omnia creata ſint. ibi. 8 in quem finem cuncta creata. ibid. 13
creatura Dei omnis bona. Rad. 112.1
creaturæ omnes propter hominem conditæ. Giſel. 111.18. quædam homini poſt lapſum nociuæ factæ. Giſelb. 125.57
credens quomodo comparatus ſit 161.10 duo lucratur 161.42
credentium in Chriſtum quantus ſit honor 163.52
credentibus omnia mala in ſuum cõmodum à Deo conuerti. Theop. 225.34
de uerè Credentibus. Theop. 161.10
Cremonenſium epiſcopi 564.52
Creſcentius 718.37 ob ſeditionem graui ſupplicio affectus 719.24
Creſcentij uxor. 722.5
Creſcentius Numentanus 544.35 & 545.17 & ibid. 55
Creſconius Villaregienſis epiſcopus 483.36
crimina præterita ad memoriam reuocanda 170.12
de Crucis fine 221.57. & inde
crucis piorum & impiorum differentia 222.30
de Cruce piorum. Luit. 551 53
in Cruce quomodo ſe pij gerere debeant 220.42
de Cruce & calamitatibus, quæ huius ætatis ſcriptores memoriæ prodiderunt 218.45
crucis Dominicæ portiuncula à Leone monacho Hieroſolymis Caſsinum delata. Hoſtieſis 368. 33
S. Crucis cœnobium in Hieruſalem, Romæ reparatum 342.53
de Crucis Chriſti imagine, à Iudæis clauis lanceisq́; , cõtumeliæ gratia, transfoſſa, ſanguis aqua mixtus miraculoſè effluit 693.54
cruces cruẽtæ in hominum ueſtib. conſpectæ 682.24
de Crucifixi Chriſti loco. Theop. 523.55
Cyrillus apud Moranos præſul. 629.26

D

A' DAemone interfecti 537.38
Dæmones 117.6 poſſunt miracula facere 118.42 peccati ſunt milites 119.42
Damaſi epiſtola ad Stephanum & ad concilia Africæ 473.59
ad Damaſum papam Stephani archiepiſcopi epiſtola 472.60
Dania conuerſa 19.17. & 611.19
Daniæ epiſcopi 641.16
in Dania eccleſiæ 15.17 quæ inſtauratæ & propagatæ doctrinæ fuerit occaſio 22.43
Dani Heinrici I. Imperatoris tributarij facti 708.45
de Decalogo 145.11
decreta ſua & conſtitutiones, Rom. põtifices mutuò abrogaſſe 406. 60
pro Defunctorũ animabus orare, monachorum ſuperſtitio 361. 36
circa Defunctos caſus 332.10
defectiones eccleſiarum à uera fide 25.11
defectionum exempla 368.38
delicti uox 159.10
de Deſcenſu Chriſti ad inferos. Giſelb. 94.5
deſerti nomine quid in arcanis ſcripturis ueniat 53.18
deſertores eccleſiæ 555.30
deſperare nemo debet 180.59
Dethardus IX Hildesheimenſis eccleſiæ præſul 619.56
de Deo 67.41
Deus quomodo ab hominibus agnoſcatur 67.45 cordium ſcrutator 69.19 omnium Deus: ibid. 49 unus 69.58 quare unus appelletur. Giſelb. 69.59 curam noſtri agit 108.36 duobus modis offenditur 141.7 filium habere à Iudæis negatur 694.40
Deus pater quomodo adhuc operetur. Theoph. 108.16
Dei attributa 68.19 opera 108.2 æternitas in Scripturis quomodo deſignetur 46.2 prouidentia 111.56 præſcientia 112.6 uiſio 108.56
Dei recordari, & obliuiſci 109.9
Dei longanimitas 69.6 duplex uoluntas. ibid. 24 diuinitas. ibid. 36 ſapientia 68.26 ſecretiſsimis eius auribus deſiderijs magis

quàm uerbis clamamus. Giſelb. 174.54 & 173.38
Dei & hominis diſcrimen 68.44
Dei beneficia omnia gratuita 68.30
Deo qui miniſtrent. Ansberti opinio 369.36 quo pacto aſcribatur anima 110.3
Deum mundũ gubernare 111.50 uelle omnes homines ſaluos fieri. Giſel. 158.27 habere membra corporea, Anthropomorphitarum dogma 280.21
à Deo quatuor nos abſtrahunt. 140.29
de Deo. Luitp. 552.35
de Deo phraſes & regulæ 109.7
de Deo patre, quo diſcrimine ſit pater Chriſti, & pater noſter 72.17 quomodo ſit in nobis. ibi.23
de Deo filio. ibid.35
in Deorum numerum nõnulli à monachis relati 361.13
de Deuteronomio. Giſelb. 265.34
dexteritate in rebus agendis præditi 612.36
diabolus 116.25 & ibi.56 cur ſit in terris relictus 118.13 piſcator 120.21 cum cruce Chriſti uictus ſit, quare adhuc inſaniat, & pios ſuis inſidijs infeſtet 89.26 quo modo princeps mũdi 121.18 de rebus futuris rogatus 548.10 cur habitet in monumentis. Theoph. 118.32 à Dunſtano baculo percuſſus 690.36
diaboli inhabitatio quis fiat. Ansb. 140.45 ambiguum eius reſponſum 548.17
de Diaboli lapſu, & quòd omnium iniuſtorum bellorũ inuentor ſit. Luitp. 352.32
diabolũ nouiſſe quidẽ Scripturã, ſed ea peruerſè abuti. Luitp. 553.21
diabolo obſeſſi liberati 689.30
cum Diabolo pacta facta 547.22
diaboli unde ſint mali 117.42 quòd ſint ex cœlo pulſi 118.7 ubi degant. ibid.18 hominum interitu gaudent 119.30 & 120.17 quo modo eijciantur 121.35 licet magno furore aduerſus eccleſiam ferantur, huic tamen præualere non poſſunt, filio Dei ipſis reſiſtente. Theoph. 120.44
diabolorũ nomina 116.22 proprietates 118.27 miracula. ibid.42 conatus. ibid.54 peccatum eorum cur in Sacris literis non expreſſum 118.1 eorum conſortio uſi 634.7
contra Diabolos quomodo pugnandum 122.7
à Diabolis Chriſtus nos liberauit. 121.48
de Diabolis, patrum qui decimo hoc ſeculo claruerunt, ſcripta. 116.21
Diabertus Bituricenſium archiepiſcopus 568.41
Dialectica diaboli gladius. Giſelb. 37.16
Diaplaſma Hebræa uox 64.45
dies octaua quid myſticè deſignet. Rad. 247.38 uniuerſalem reſurrectionem ſignificat 250.25
Diethmarus Sueuo, Hirſaugienſium abbas 665.36
dignitate ſua exuti 537.4 & 338.12 & 543.17 & 574.47 & 577.33
dignitati priſtinæ reſtituti 537.14 & 544.19 & 546.1 & 375.3
dilectio Dei patris unde probata in nobis 138.21
diligendo Deum ſeruamus mandata eius. Theop. 168.39
de Diluuio. Giſelb. 274.15
in Dingelfing Bauariæ, ſynodus 432.8 concilium Boiorum ab Henrico conuocatum 397.32
S. Dionyſij Pariſienſis martyris manus à Carolo Henrico 1. imperatori dono data 336.15 & 707.5
Dithardus monaſticæ apud Hirſaugienſes ſcholæ rector 667.41
Dithmarus Sangallenſis monachus Hirſaugienſium abbas conſtitutus 350.13
diuinas res ratione inquirere, blaſphemia eſt 34.31
diuinitatis plenitudo quomodo in Chriſto corporaliter habitet. 87.22
diuitiæ quomodo poßidẽdæ 128.17
de Diuortio 240.31
diuortij legitimi exemplum 323.33 . illegitimi 326.29 & inde
de Diuortio, Theophylacti neuũ. 278.47
diuortia illegitima 621.1
doctores in hac decima ætate 7.16 & 4.32
doctores Aſiatici 520.18 Europæ. ibid.35

DOCTORES, SIVE Epiſcopi.

Aldenburgenſes 615.36
Antiſidiorenſes 366.28
Aquileienſes 560.31
Argentinenſes 595.42
Auguſtani 602.19
Beluacenſes 568.52
Bremenſes, ſeu Hamburgenſes 609.45
Britanniæ 631.28
Brixiani 564.34
Capuani 559.42
Colonienſes 607.2
Conſtantienſes 394.16
Cremonenſes 564.58
Cumani 561.5
Curienſes 592.22
Dani 641.25
Eboracenſes 636.58
Flandri 642.15
Franci 583.10
Fruxinenſes, qui et Priſingenſes 584.2
Gallicani 565.46
Germaniæ 579.38
Gothorum 642.48
Halberſtadenſes 620.51
Haluebergenſes 619.34
Hildesheimenſes 619.52
Italiæ 524.6
Iuuauienſes, ſiue Salisburgenſes 581.41
Laudunenſes 565.50
Laureacenſes, ſiue Bathauenſes 579.39
Leodinenſes 577.22
Leucorum 567.36
Magdeburgenſes 617.8
Mediolanenſes 555.8
Metenſes 572.23
Mimigadeuorenſes, ſiue Monaſterienſes 623.6
Mindenſes 624.18
Moguntini 583.18
Noruegiani 643.13
Onaburgenſes 6[illegible].40
Padebornenſes 626.28
Papiẽſes, qui & Ticinẽſes 350.28
Placentini 361.39
Pragenſes 629.42
Ratiſponenſes 582.49
Rauennates 549.45
Rubilocenſes, ſiue Eichſtadenſes 593.1
Saxoniæ 609.42
Sẽnonenſes 569.49
Spirenſes 597.32
Syluanectenſes 368.26
Treuirenſes 575.34
Tullenſes 367.20
Verdenſes 627.39
Veronenſes 562.45
Vintonienſes 638.2
Vueſtphaliæ 643.3
Vuirtzburgenſes 604.34
Vuormacienſes 600.5

doctores

doctores à Rom. pontificibus petiti 409.44 ab Imperatoribus defenſi & ſuſtentati 414.4
doctores ſeu prædicatores bona opera faciant 166.13
doctores probandos eſſe 210.14
de Doctoribus malis 110.13
de Docendi ordine 115.18
docendi officium ab epiſcopis huius ſeculi neglectum 389.53

Doctrina orthodoxa ſcriptorũ eccleſiaſticorum huius ſeculi. De

- Angelis bonis 114.1
- Antichriſto 119.2
- Baptiſmo 285.14
- Clauibus 193.30
- Cœna ſacra 195.8
- Confeßione 194.34
- Coniugio 237.46
- Creatione 110.14
- Cruce 218.45
- Deo 67.44
- Diabolis 116.21
- Eccleſia 210.2
- Euangelio 152.33
- Fide 164.18
- Homine 122.17
- Inferno 250.20
- Iudicio extremo 250.46
- Iuſtificatione 154.19
- Lege 144.7
- Libero arbitrio 128.13
- Libris ſacræ Scripturæ 263.46
- Magiſtratu 241.8
- Meßia ſeu Chriſto 72.34
- Miniſterio 209.47
- Miraculis 228.14
- Morte 242.48
- Operibus bonis 165.53
- Oratione 174.27
- Peccato 133.19
- Philoſophia 261.5
- Pœnitẽtia, ſeu conuerſione 179.55
- Reſurrectione 245.38
- Sacramentis 184.43
- Sacrificijs 197.7
- Scriptura ſacra 39.54

Doctrinæ inclinatio, continens peculiares & incõmodas opiniones, ſtipulas & errores doctorum huius ſeculi. De

- Angelis 271.40
- Baptiſmo Iohannis 277.8
- Cœna 278.18
- Confeßione 277.11
- Coniugio 278.46
- Eleemoſynis 274.34
- Inferno 278.55
- Iuſtificatione ſeu remißione peccatorum 273.28
- Libero arbitrio 171.2
- Martyribus 275.51
- Oratione 274.18
- Peccato 271.40
- Pœnitentia 275.58
- Philoſophia 279.11
- Primatu papæ 278.18
- Purgatorio 279.11
- Sanctis 275.28
- Sanctorũ inuocatione 274.52
- Satiſfactione 177.32

ad Doctrinam cœleſtem propagandam epiſcopi ab Imperatoribus mißi 413.59
ad Doctrinæ ueræ receptionem Imperatores & ſuos & alios hortatos eſſe 414.58
Dodo VII. Oſnaburgẽſium præſul 615.42. Dodo II 626.13
dogmata falſa, eorumq; aſſertores à doctoribus huius ſeculi impugnati 385.52
in Dogmatibus falſis cognoſcendis, & dijudicandis magna fuit hoc ſeculo ignauia 677.28
Domacelus Cluniacenſium monachorum abbas 649.52
dominatio à Rom. epiſcopis confirmata 407.23
de Dominio maiorum in minores 141.12
donationes à Leone 8. Otthoni & ſuis ſucceſſoribus Imperatoribus & regibus in perpetuum reſtitutæ 450.13 & 452.53
Donus ſecundus Rom. præſul 541.30
Dornbergæ in Thuringia celebre templum exuſtum 715.14
draco infernalis quomodo cognoſcatur 116.28
Drogo VIII. Oſnaburgẽſis eccleſiæ epiſcopus 615.58
Dudo Padebornenſium epiſcopus 616.49
Duisburgenſis ſynodus 432.40
Dunſtanus Cantuarienſis præſul 633.42 pontifici ipſi, ut comitem, quem piorum cœtu eiecerat, abſoluat, præcipienti, parẽre recuſat 304.36 comitem inceſtuoſum excommunicat 296.32. Edgaro regi ob uitium uirgini Deo dicatæ oblatum, manũ porrigere detrectat, grauiter quoq; ipſum obiurgans 297.4 eidem regi pœnitentiam indicit, & pœnitentiæ tempore exacto eum recipit 303.35 à Cherubin & Seraphin ſalutatus, & ad æternæ uitæ conſuetudinem auocatus 690.4 ſcortationis monaſticæ patronus inſignis 454.22 & inde. & 455.36
ad Dunſtani tumbam paralyticus presbyter delatus, ſtatim ſanitati reſtituitur 689.37
Dunſtani mors 690.24
Dunſtanum Miſſam celebraturum in altari obdormiſſe, & in cœlum raptum, ab angelis Kyrieleiſon canere didiciſſe, Vincentij fabuloſa narratio 190.59 & 509.35
Duodo Palatij capellanus 28.41

E

Eadmerus D. Albani apud Cantuarienſes abbas 673.18
Eberhardus Einſidlenſis cœnobij abbas 674.41
Ecbertus Treuirenſium epiſcopus 576.34
Eberuuinus Treuirenſis abbas. 660.9
Eboracenſes doctores 636.58
Eccleſia unde nata. Giſel. 89.9 duplex, iuxta Ansbertum 200.43 quid ſit. ibid. 59 unde ſit 201.21 ubi ſit 201.44 eſt mixtus cœtus 203.15. eſt una tantum 205.38 habet miracula 208.15 pugnat contra diabolum. ibid. 24 ex Iudæis & gentibus conſtat 204.16 areæ ſimilis, in qua ſunt paleæ & triticum 200.25 ueritatis cõſtitutio. Theop. 207.43 altare. Rad. 208.9 cur mulier dicta 200.3 quomodo ab immunditijs ſuis mundetur. Rad. 271.46 mirabilis. Theop. 208.19 cruci ſubiecta 218.51 ſponſa Chriſti 210.36 quomodo à Chriſto uitam & incrementum accipiat. Theoph. 201.13
Eccleſiæ nomina 200.3 claues 207.24 arma contra Sathanã. Ansb. 122.8
de Eccleſiæ duplicibus mẽbris 201.4 capite 202.50 rectore 201.4 ordine 205.2 fundamento. ibid. 27 duratione 206.22 mũdatione 207.51
Eccleſiæ typus 209.7 poteſtas 206.33 ætates 205.9 notæ 206.48 membra infirma 204.46 tres ordines 205.10 bona à papis ſcortis data 406.54

deEccleſiæ doctrina, ab orthodoxis huius ſeculi tradita 200. 2
de Eccleſiæ tranquillitate & perſecutione ſub Ludouico imperatore 24.22 ſub Radol. 1.25. 32 ſub Henrico primo 26. 8 ſub Othone primo 27. 45 ſecundo 29. 48 tertio 30. 18
eccleſiæ huius ſeculi locus 9.43 propagatio 16.1 ampliatio 20.1 inſtauratio 21. 8 defectio 23.11 trãquilli & perſecutio 24.19 doctri 59 functiones à nonnullis propter quæſtum & dignitatem ut raptæ 383. 6
eccleſiæ Chriſti inde uſq; ab initio inſidiatus eſt ſathan. Giſelb. 118. 59 poſtremis autem his temporib. rabioſius ſæuit. Anth. 119.11
eccleſiam quomodo ingrediamur 202. 38
ad Eccleſiã per tria Chriſtus, reuertitur. Giſelb. 207.38
extra Eccleſiam nulla ſalus 209.31
eccleſiam Dei ueram fuiſſe hoc ſeculo ſupra modum exiguam 677. 48
in Eccleſia quales fiant 204. 26
Deus habitat 207.57 Deus colitur 208. 9
pro Eccleſia Chriſtus dimicat 208. 35
eccleſiæ à pontificib. Rom. pro libitu ſublatæ ac depreſſæ 404. 5 ſpoliatæ 541.58 & 535. 56
de Eccleſiarum huius ſeculi conſociatione in una aliqua prouincia 397. 45 in pluribus prouincijs 398.39
de Eccleſijs huius ſeculi per Aſiam 9. 49 per Africam 10. 1 per Europam. ibid. 21 per Oceanum 15. 41
eccleſiaſticæ perſonæ hoc ſeculo unde delectæ & conſtitutæ 382.21
de Eccleſiaſticarum perſonarũ hoc ſeculo gradibus 383. 43
eccleſiaſticorum uirorum capitalia crimina quomodo punienda, ex concilio Toletano 503.9
eccleſiaſticorum ſcelera & peccata ciuili magiſtratu prohibita & punita 414. 25
eccleſiaſticis uiris à politicis iniuria & damnum illata 418.17
eccleſiaſticis uiris in politicis negotijs nimium poteſtatis tributum 423. 54
eccleſiaſticus cœtus quomodo fuerit hoc tẽpore diſtinctus 385. 11
de Ecleſiaſte Salomonis. Rad. 267. 25
ex Echternacenſi cœnobio canonici pulſi 418. 24
eclaſi correpti 609.25
Edgarus Angliæ rex acerrimus delictorum inquiſitor atq; punitor 366.2
Edgarus Anglorum rex impius in deorum album cum ſcorto & filia relatus 361.24
Edgari Angliæ regis magnum circa Chriſtianam religionem ſtudium 363.29
Edutha Edgari Angliæ regis ſuppoſiticia filia 360.28. & ibid. 60
educationis piæ liberorum exempla 364. 19
Eduuinus, ſeu Eduuernis, Angliæ rex 29.10
Eduini XXVII Angliæ regis inceſtuoſus concubitus 372.34
Eduuini impij regis anima, Dunſtani precibus ab inferno liberata, & in pœnitentium animarũ ſortem tranſlata. Ranulphi nugatoria narratio 331.50
Eggehardus in Augienſis monaſterij gubernatione, Alenuici ſucceſſor 661. 56
Egidij & Ebonis archiepiſcoporũ Remenſium depoſitiones, confirmatæ 511. 50
Egilolphus Hirsfeldenſium monachorum abbas 665. 6
Egla coniunx ducis Roſſorũ 19. 26
Einſidlenſis, ſiue Heremitarũ abbatia 341.14
Elbertus comes 421. 34
de Electione 112. 16
electio Dei gratuita, reprobatio iuſta. Anſb. 112. 55
electionis gratia tantum nos ſeruari. Rad. 131. 54
electorum & reproborũ quomodo Deus nũc & in futuro iudicio recordetur & obliuiſcatur 109. 9
electos fieri uel nõ fieri, in noſtra poteſtate poſitum. Theop. 272. 14
electi à Deo cur aliqui ſint, alijs ab eodem reprobatis quæſtio deciſa per Anſbertum 112. 40
electi malè ab Imperatorib. puniti 414. 47
electores principes 720.34
electores Germaniæ à Gregorio V Rom. pontifice conſtituti 546.8
de Eleemoſyna 173. 45
eleemoſynæ plus ſatis à Radulpho laudatæ 274.35
Elſerus Merciorum princeps pro coniugatis ſacerdotib. dimicat 453. 54
Elfrida Anglorum regina 372.9
de Eligendi epiſcopos iure cõcertatio 427.54
Elienſis, ſeu Anguilarienſis diœceſis unde hoc nomem ſortita. Malmeſburius 383.31
Elphlegi Vintonienſis epiſcopi de trib. à ſe electis ſiue ordinatis presbyteris prophetia 394.4
Eleuſinus monaſterij apud Auguſtam prima abbatiſſa 676. 20
Eluuangenſis cœnobij adminiſtratores 663. 5
Engelbertus Hartmãni in Sangallẽſis cœnobij abbatia ſucceſſor 657.1
Engelfridus Aquileienſis patriarcha 560.32
Eounardus Aldenburgenſis eccleſiæ epiſcopus 615. 59
S. Epiphanij oſsibus peculiare ſacellum paratum 336.26

Epiſcopi ſuo munere hoc ſeculo qua ratione ſint functi.

Alijs populis idoneos uiros mittebant 386. 9
ad Bonos mores hortabatur. ibi. 50
bono exemplo aliqui præibãt 387. 46
coniuges ſacra benedictione initiarunt. ibid. 13
diſcipulos ſuos, quib. pietatẽ & artes traderent habebant 385. 58
doctrinæ propagatores, quãdo ſua legatione abſoluta reuerſi erãt, inter alias gentes honeſtè habebant 386. 13
eccleſijs ſingulis, ſingulus tantũ epiſcopus præfuit 385. 27
falſa dogmata, eorumq; aſſertores impugnabant. ibid. 51
ad Gentes alias euangelij doctinam perferebant 386. 8
hæreticos præfractos & manifeſtè ſcelcroſos eccleſiaſtica cenſura cohibere, et excõmunicare debebant. ibid. 29
(18 hoſtes ſuis colloquijs placabãt 388.
Imperatorum auxilia quando à potentib. regna uel ciuitates opprimebantur, implorabant. ibid. 22
libros componebant 386. 41
literas ſacras in uernaculam linguã transfundebant 385. 46
de Matrimonialibus cauſis tractabant 386.28

obuiam Imperatoribus procedebant, eoſq; honorificè excipiebant 383.16
pauperum curam habebant 387.52
poſtulatis iniquis & impijs reſtiterunt. ibid.52
reges corouabant 388.59
regibus & Imperatoribus adfuerunt. ibid.9
ſacramenta adminiſtrabant 386.39
ſeditiones compeſcebant 387.33
temporum rationem feſtorum, ieiuniorum, &c. rudi populo indicabant. ibid.19
pro Victorijs gratias agebant 388.6
uiſitabant 386.20
uitia & peccata grauiter & liberè arguebant. ibid.58

Quibus uitijs atq; peccatis laborarint.

Alios ui expulerunt, ſeq; eò collocarunt 390.38
cum Armis & equitatu, principum more, proceſſerunt 392.12
auaricia quadam plura bona ad ſe trahebant 391.3
bella uel inter ſe uel cum alijs geſſerunt 392.39
ceremonijs plus temporis, quàm ſacris concionibus tribuerunt. 390 52
ciuilibus negocijs ſe implicuerunt. 391.22
à Coniugio, quorum liberi è baptiſmo ſuſcepti erant, arcebant. ibid.8
docendi officium negligebant. 389.52
dominari ſuper alios præſumebant 391.18
electos ritè eijciebant 390.16
excommunicatione contra hoſtes pugnabant 391.13
fidem imperatoribus & regibus non habebant 393.16
Imperatoribus armis ſe opponebant. ibid.46
legationibus politicis perfuncti ſunt 392.6
miracula falſa faciebant 390.41
monaſteria ædificabant. ibid.60
proditionum miniſtros ſæpè ſe præbebant 393.29
regna huius mundi ſimul ſuſcipiebant & adminiſtrabant 392.27
templorum & monaſteriorū ſtructuræ, magis quàm alijs plus neceſſarijs officijs uacabant 390.46
episcopi ab Imperatoribus dati & confirmati 412.19 ſui officij ab iiſdem admoniti 414.13 à nemine præter ſanctæ Apoſtolicæ ſedis ſententiam, damneutur, aut propria ſede pellautur, Iulij papæ decretum 480.18
epiſcopi Romani regnum, quantopere eccleſias in Europa omnes hoc ſeculo obumbrarit & obnubilarit 71
de Epiſcoporum & doctorum huius ſeculi uitijs 520.15 auaricia 391.3 depoſitione 319.54 donis quibus fuerunt hoc ſeculo ornati 393.56
epiſcoporum iudicia non aliter quā ſedis Apoſtolicæ authoritate eſſe terminanda. Damaſus 473.59
epiſcopi Saxonum, qui in concilio Althaimenſi preſto eſſe recuſarunt, anathematizati 411.55
epiſcoporum, qui Romanæ Synodo contra Ioan. XII cōgregatæ, interfuerunt, catalogus 414 45
epiſcopis ab Imperatoribus priuilegia data 423.40
de iis qui Epiſcopis damnum dant, Iulius papa 480.39
epiſcopos ſe inuicē erudiſſe 399.53
erga Epiſcopos & monachos Imperatores nimis fuiſſe largos 413.30
ab Epiſcopis euangelij doctrina ad alias quoq; gentes perlata 586 3
de Epiſcopis damnatis, & poſt excommunicationem miniſtrare uolentibus, decretum 471. 2 expulſis ſuiſq; rebus expoliatis Stephani papæ decretum 479.60 Marcelli papæ 482.3 Syxti papæ 480.22
epiſcopatus unde dicatur 209.48
epiſcopatum ſuſcipere auerſati. 399.21
epiſcopatu deiecti 582.30
epiſcopatus à papis expetiti 407.40
epiſcopalis pietatis præclara opera. ſcilicet 579.14
epitaphia 595.32 & 600.20 & inde & 600.10 & inde. Euerhardi, fratruelis Theodorici Metenſiū epiſcopi 330.27 Elſtrudis. ibid.53
Epternacenſes abbates 663.42
Erchanbaldus Argentoratenſis eccleſiæ gubernator 596.59
Erchingerus anathematizatus. 431.44. & ibid.58
de Eremitis 361.19
Erſurdenſis ſynodus 432.51
Erhardus Luneburgenſis monachus 670.17
Eris 427.31
Ermegarda Adelberti, Eporegiæ ciuitatis marchionis uidua 372.26
Erpho Vuormacienſis præſul 601.47
Erpo Verdenſium preſul 518.28
Erponi Vernenſi epiſcopo ab Othone III permiſſum, ut ſuo nomine monetā cuderet 413.48
eruditione inſignes 578.4 & 596.19
de Eſdra ſcriba. Giſelb. 263.56
de Eſdræ & Nehemiæ libris 266.26. Giſelb.
de Ethelredi Odgari & Elfridæ filij baptiſmo 294.47
Etheluoldus Vintonienſis epiſcopus 638.12
Ethgarus nimium religioſus 15. 48
Etucho Auguſtanorum epiſcopus. 604.18
Eualbertus Mediolanenſis ſedis antiſtes 555.18
de Euangelio 152.53
euangelium cur ita dicatur 152.54 unde ſit 153.3 quid à lege differat. ibid. 37 ſine pi conſeruir. ibid. 24 Dei & Chriſti unum atq; idem euangelium 152. 47 non docet defectionem aut inobedientiam erga magiſtratus 153.18
euangelij doctrina quæ ſit 153.18 quis finis. ibid.24 promiſſiones 154.8
euangelio cur alij credant & corrigantur, alij non 184.7
euangelia quatuor cur nobis data. Theophylactus 41.60
Euerhardus Spirenſis doctor 597.34 & 429.9 Hirſaugienſis monaſterij electus præpoſitus 666.42
per Europam eccleſiæ 10.18
de Europæis doctoribus 520.56
Eutyches presbyter in Conſtantinopolitana Synodo depoſitus. 508.56
exactionum iniuſtarum exempla. 372.59 & inde
excæcare & obdurare Deus quomodo dicatur 181.6
de Excommunicatione 296.4
de Excommunicatis 297.2
excommunicationis aliquot formulæ 297.17 & inde. finis 294.22

exēplo bono aliquos epiſcopos gregi præiſſe 387.46
exilio damnati 538.12 & 578.43 et 581.16 & 596.15
ab Exilio reuocati 614.37 & 637.5
de Exodo 265.1 & 268.34
exorcizatio 320.14
expulſi iniuſtè, ab Imperatoribus reſtituti 414.40
Ezico Aldenburgenſis præſul 616.40

F

FAbarienſis monaſtici collegij rectores 665.18
facundia inſignes 576.45 & 595.17
fames dura, in Francia 679.48 in Italia 681.34 in Gallia & Burgundia 681.14 in toto mundo. 684.12
Fathodus, ſiue Ethelredus coniugij ſacerdotalis propugnator 455.14
febre extincti 608.45
ferri candentis geſtatione uera fides confirmata 641.36 ueritas & innocentia hoc tempore cōprobata 377.26
ferro necati 546.2
feſtum omniū defunctorum 404.20
de Feſtis hoc ſeculo in Eccleſia celebratis 321.44
fides quid 164.19 unde ſit. ibid.53 contingit per uerbum 165.3 eadem utriuſque teſtamenti. ibid. 30 grano ſinapis cōparata 161.1 & 162.5 uincit omnes tentationes & mala. ibid.13 habeat adiuncta opera 161.50 amplectatur uniuerſam doctrinam uerbi Dei 161.25 magis magisq; creſcere debet 154.60 debet charitate animata eſſe 157.2 non eſt res indemonſtrabilis & impoſtura 164.26 tum dignitate tum tempore lege ſuperior. 148.2 non deſtruit, ſed ſtatuit potius legem 159.57
fides in Chriſtum 161.46
fides noſtra quomodo contaminetur. Theoph. 259.24
de Fidei natura 165.14 effectu. ibid.34
extra Fidem nulla ſalus 165.19
fidem non ſolam, ſed coniunctam cū pœnitentiæ ſatisfactione iuſtificare, Radulphi præpoſtera ſententia 273.57
ad Fidem Chriſtianam conuerſi. 615.38 & 611.19
fidem qui ſefellerunt 587.44
de Fide, huius ſeculi doctrina 164.18 Luitprandus 551.47
de Fide hiſtoriæ 164.49 indubitata 162.1 duplici 164.42
fideles cur pij dicantur 159.35
fidelium duo genera: unum robuſtius, aliud infirmum 201.5
in Fidelibus quomodo Chriſtus nūc regnet, & deinceps regnaturus ſit 224.48
de Filio Dei, Domino noſtro Ieſu Chriſto 72.34
Filius Dei dicitur uerbum 72.35 α & ω ibi 57 ſimilis filio hominis. 73.34 mediator Dei & hominum. ibid.52 agnus 74.4 lapis mūdus. ibid.8 angelus. ibi. 30 initium. ibid.52 facies patris 75.30 Chriſtus. ibid.35 primogenitus & unigenitus. ibid. 47 ſaluator & Deus. ibid.10 agnus Dei 76.31 deradiatio aut ſplendor. ibid.42 primogenitus creaturæ 77.8 Ieſus. ibid.29
Filius Dei, natura Deus 78.6 æqualis patri 79.38 æternus.ib. 48 ſemper cum patre exiſtens. ibid.54 uerus homo factus 80. 52 quare 83.20 pro omnibus traditus 158.15 quomodo à patre pro nobis traditus eſſe dicatur 92.59
Finis & interitus rerum quomodo ſit futurus 245.16
in Flandria præcipui monachi 673.45
Flaualdus Remenſis monachus 651.50
Floriacenſes monachi 649.58
fœdera icta 573.55 & 584.17 rupta 583.34 cum dæmone inita. 547.22
fœdifragos Rom. pont. plerunque fuiſſe 405.53
propter Formoſi acta Rom. pontificum diſsidium, mutuaq; laniena 425.23
de Formoſi, poſt mortem, corpore. Platina 332.12
Formoſi corpus à Sanctorum imaginibus adoratum & ſalutatum. 689.51
fornicationis cauſa 136.38
de Fortitudine 173.52
fortitudinis bellicæ exempla 366.42
fortuna elati atq; ſuperbi facti 657.40
Franciæ doctores 585.10
Franciæ proceres à Ludouico deficiunt, & ad officium ui atq; armis denuò compelluntur 679.32
in Franconia eccleſiæ 13.44
Frācia à Saxonibus graui prælio ceſi 705.14
Francorū reges ſacro Remenſi conuentui interueniunt 512.51
Franco Vuormacienſiū epiſcopus. 601.18 Rothomagenſis epiſcopus 569.13
fratres in Scriptura tribus modis dici 41.36
fraudium exempla 376.5
Fridegogus S. Saluatoris apud Cantuariam monachus 673.1
Fridericus, Hildeberto in Moguntina cathedra ſurrogatus 587.34
Fruxinum urbs expugnata 584.47
Fruxinenſes, ſiue Friſingenſes doctores ibid.2
Fulcherus Nouiomagenſis eccleſiæ gubernator 575.24
de Fulcone occiſo Synodi Gallicanæ 430.49
Fuldenſes monachi 653.54
fulmine cœli icti 586.19 & 685.56 & 679.17
Fumi nomē quare pro peccatorum confeſsione ponatur 52.49
de Fure equum abigente fabula. 692.6
futura Chriſtus prædixit 95.52 à nonnullis epiſcopis prædicta. 394.2

G

GAllicani epiſcopi atq; doctores 565.46
Gallicanæ Synodi 430.49
Galliæ monachi 648.13
in Gallijs eccleſiæ 11.47 tumultus. 716.38. & inde. motus ſub Othone primo 710.42 bellum ſub Henrico 3. Imp. 706.59
Galtherius Senonum archipræſul. 569.51
Gaza Dalmatiæ urbem Henricus 2. Imp. capit. 707.48
Gandersheimenſes abbatiſſa 675.4
Gandenſe cœnobium reſtauratum. 343.11
Grandenſis monaſterij abbates. 674.11
Gebhardus Reginoburgenſis præfectus 583.56 primus Reginoburgenſis pontifex 422.43 Auguſtanus epiſcopus 604.41 Conſtantienſis epiſcopus 595.16
Gedeon figura Chriſti 89.21
Gedeonis uellus, uirginis Mariæ corpus

corpus.Giſelb. 275.19
Geizo in Vngaria 29.45
Gelio S.Petri apud Herbipolim venerabilis abbas 661.26
Gemblacenſes abbates 668.29
Gemetenſes monachi 651.40
Gemeticum cœnobium reſtauratũ. 651.43
de Geneſi.Giſelb. 264.52
genitalibus priuati 702.16
ad Gentes nondũ conuerſas à Rom. pont.epiſcopi mißi 403.52
gentilium religio quibus hoc tempore in locis uiguerit 697.4 opinionum capita 697.36 ſententiæ diuinis eloquijs à patrib. cur inſertæ 656.13 præcepta de moribus nugas eſſe,quæ homines in bono cõſeruare nõ poßint 130.1
gentiliſmus 697.5
gentiliſmi regimen ſacrũ. ibid.48 ceremoniæ et ritus ibi.58 propugnatores 698.50 à quib. & quo modo contra hos ſit pugnatum. 699.2
Genua urbs, inter Alpes Coccios ad mare Africanum ſita, à Sarracenis ui expugnata, et horribiliter uaſtata 680.1 hæc clades quo portento denotata 679.58
in D.Georgij honorem monaſteriũ conſtructum 340.27
S.Georgij corpus in Calcouonienſe cœnobium repoſitum 336.11
Gerardus Gandenſis cœnobij,à Magno comite reparati, abbas 674.13
Gerbertus Eluuangenſis monaſterij gubernator 663.6
Gerberga Gandersheimenſis abbatiſſa 675.19
Gerhardus Leucorum antiſtes 508.2 Batauenſis eccleſiæ antiſtes. 579.59
Gerhardus,ſiue Eckenhardus, Sangallenſis ſuperbus atq; temerarius abbas 659.13
Gerlandus apud Senones præſul. 570.18
Germaniæ epiſcopi & doctores. 579.35 monachi 653.52
in Germania eccleſia 12.45
Gereberti archiepiſcopi in Moſomenſi cõcilio habita oratio 517.7
Gerrichus Herbipolenſis abbas. 661.30
Gero Colonienſium epiſcopus. 609.15
Geyſas rex ſiue dux Vngariæ 16.17 & ibid.48 Chriſtianæ religionis apud ſuos ſedulus propagator 414.59
Gezo Hugoni rebellis utroq; lumine priuatur 565.57
Giſelbertus Angliæ doctor 639.52 quibus opinionib. luſerit 640.59 eius næui, quibus ueras de doctrinæ Chriſtianæ capitibus ſententias obfuſcauit 640.41
Giſelberti erga Berengarium ingratitudo 371.48
Giſelbertus Remorum archiepiſcopus ſua dignitate exuitur reſtituto Arnulpho 314.15
Giſelerus,uel Hiſillarius apud Magdeburgum antiſtes 617.47
Giſilbertus Lotharingiæ dux et abbas 663.48
Gintha ui ex Ratiſponenſi cœnobio rapta 561.2
Gladbachenſes primarij monachi. 669.19
gladius in Scripturis 56.26
gladio politico aliqui pontifices Roman.uſi 541.5
globi ignei duo miraculoſe è cœlo demißi 686.5
gloria Chriſti 94.46
ad Gloriam futuram nihil dignum inueniri uel comparari poteſt. Smaragd. 261.21
Gormo impius et crudelißimus rex. 21.9 & 15.46 & 31.14
Gotfridus apud Spirenſes doctor. 598.6
D. Gothardus Tigurinis magiſter datus 421.21
Gotherius S. Matthiæ extra muros Treuirorum abbas 660.14
in Gothiam & Succiam doctores, prædicandi Euangelij ergò,miſſi 385.15
Gothorum epiſcopi 642.43
apud Gothos hoc tempore idolorũ cultum in uſu fuiſſe 697.19
Gotſchalcus Fruxinenſium præſul. 584.49
Gozelinus Leucorum epiſcopus. 567.40
in Græcia eccleſia quomodo propagata 16.2 ſchiſmata 417.51
Græcum bellum 717.6
Grandenſis eccleſia 409.39
gratia Dei 158.45 cur data 130.27 ſine hac nihil eſt liberum arbitrium 131.20 hac omnes iuſtificantur 158.49
gratia ſeu miſericordia Dei iuſtificatos, non debere ſegnes, ſed ad bona opera alacres eſſe 160.7
gratiæ Dei in homine triplex operatio 108.9
per Gratiam Dei quæ bona nobis contigerint 163.8
de Gratiarum actione 179.40
Gregorius v.papa 545.1 eius conſtitutio 546.2
Gregorius Einſidlenſis abbas 674.41 Aquileienſis patriarcha 560.43
Guaimirius Salernitanus princeps. 410.34
Gualo S. Germani in Galliæ abbas. 648.18
gubernationis eccleſiæ huius ſeculi ratio 385.26
gubernatores ex ſuperſtitione monachi facti 423.58
gubernatorum eccleſiæ huius tempeſtatis peccata 389.52
Guido Mutinenſis præſul 562.9 perfidus Metenſis epiſcopus. 393.17 Thuſciæ comes 529.18

H

HAdamarius Fuldenſis abbas. 654.11
Hadbertus Curiẽſis epiſcopus 591.28
hæreſes hac tempeſtate graſſatæ. 279.42
hæretici præfracti & manifeſtè ſceleroſi ab epiſcopis coherciti, & excommunicati 386.29
contra Hæreticos in Occidente quo modo pugnatum ſit 281.47 quo modo in Oriente ibid.50
de Hæreticis huius ſeculi 677.26
Hæmorrouſſa mulier, Eccleſiæ figura 158.9
Halberſtadenſes epiſcopi 620.52
Hamburgenſis eccleſiæ priuilegia à Sergio papa innouata 408.45
Haquinus Noruegiæ rex 29.52
Haraldus 17.14
Haraldus Daniæ rex ab Otthone primo ſuperatus, & ad officium reuocatus 713.8
Hartfridus Suenus, ex Hirſaugienſium abbas 666.52
Hartmannus ſeu Harimãnus S. Galli abbas 656.53
Hartuuicus Tigurinus abbas 661.12
Hatto cognomento Bonoſus, Moguntinus epiſcopus 590.8 & 585.13

585.13 *ſicarius & proditor* 704.51 *Alberti comitis proditor* 593.50 *fulmine ictus* 679.17
Hatto comes perfidus 375.50
Hauelbergenſium doctores 619.34
de Hebraeorum epiſtola 269.38
Helena, Rugorum regina 16.5
Helmfredus abbatiæ in Fuldenſi cœnobio adminiſtrator 653.57
Helmuuardus x. Mindenſium præſul 614.46
Henricus 1. Imperator 705.56
Henrici 1. Imperatoris celebre bellum cum Vngaris prope Merſburgum commiſſum 707.50 uocum de Simoniaca hæreſi è regno ſuo expellenda 282.21
in Henrico 1. Imp. illuſtre uirtutis exemplum 706.21
Henrico primo ad imperij gubernacula ſedēte, quæ fortuna uel proſpera uel aduerſa eccleſia ſit uſa 16.8 quæ contentiones obortæ 415.47 quæ concilia agitata 412.6
Henricus, Otthonis ſecundi patruelis, Otthone primo defuncto, regnum affectat 716 ſeditioſus è ſede ſua expellitur. ibid. 26
Henrici regis in adminiſtratione regni diligentia 364.47
Henricus dux, Otthoni magno ſupplex factus 580.27
Henricus eccleſiæ apud Auguſtanos antiſtes 605.34 Treuirenſis eccleſiæ gubernator 576.4
Herigerus, uel Hurgerius Moguntinæ eccleſiæ adminiſtrator 586.46
Herigerus, ſiue Henricus Lobienſis abbas 650.56
Herineus, uel Heruens Remorum pontifex 573.50
de Henoch & Helia Ansberti imaginatio 652.49
Heroldus iuuanienſis ſiue Salisburgenſis epiſcopus 581.57
de Heroldi cauſa Rauennæ ſynodus 413.31
extra Hieruſalem cur Chriſtus paſſus & mortuus ſit 90.14
Hildebertus, Herigeri in Moguntina eccleſia ſucceſſor 586.58 Iuuauienſis epiſcopus 581.52
Hildebrandus Bertiniani cœnobij abbas 675.55
Hildeboldus, fratris ſui Annonis, apud Vuormatienſes, in epiſcopatu ſucceſſor 600.50
Hildesheimenſes epiſcopi 619.51
Hildewardus Halberſtadenſis epiſcopus 622.25
Hilduicus Beluacenſium epiſcopus 568.54
Hilduinus Landocienſis eccleſiæ epiſcopus 559.13
Hiltinus Auguſtanæ eccleſiæ epiſcopus 602.59
Himmo S. Galli abbas 658.59
Hirſaugienſe ſchiſma 419.6
Hirſaugienſes abbates 665.19 monachi 502.14
de Hiſtoria ſacra. Rad. 266.56 & 267.44
Hodica monialium Mechelburgenſium rectrix 676.26 cuidam Polonorum principi deſponſata 362.33
Hogerus Hamburgenſium archiepiſcopus 609.49
homo animalis & ſpiritualis 132.18 interior & exterior 123.25 deprauatus 124.38 mortalis 126.34 in quem finem factus. ibid. 40 uetus & nouus 127.57
homo poſt lapſum 129.53
exterior Homo quomodo corrumpatur. Theop. 226.43
hominis generatio 123.11 materia. ibid. 40 forma. ibid. 45 ætates. ibid. 58 ratio 124.49 exitus 127.12 anima. ibid. 20
in Homine poſt lapſum quatuor mala apparent. Giſelb. 138.49
hominum dignitas 125.12 ordines. ibid. 26
ad Peccandum pronitas. ibid. 45
hoſtes ſuis colloquijs placare epiſcopos ſolitos 588.28
hoſtia quæ Chriſto accepta 197.21
Hugbaldus Elnonenſis conuentus, Amando dicati, monachus 674.1
Hugo Capetus 688.46
Hugo apud Vuirtzburgenſes præſul 606 Remenſis eccleſiæ præſul 574.20 Cicenſis eccleſiæ antiſtes 629.20 Parienſis comes Gallicum regnum adoritur 710.42 Magnus apud S. Germanum in Gallia abbatiæ adminiſtrator 648.27 Italiæ rex, plures ſimul uxores habet 372.46
Hugonis erga fratrem impietas 372.44
Hugonis Francorum regis ad Iohannem papam epiſtola 484.22
Hugonis in ſtudioſos & artiū profeſſores liberalitas 367.59
Huldaboldus Curienſium antiſtes 592.44
S. Huldricus Auguſtanorum præſul 602.47
humilitas Chriſti 95.10
humilitatis exemplum Chriſtus. 871.38
humilitatis leuiter de ſuis laboribus ſentientis illuſtre exemplū 652.28
humilia cur Chriſtus de ſe aliquando dicat 101.24
hyems acris & niuoſa 681.44
hypocriticos exempla 368.50
Hypocritæ multi etiam in Eccleſia 203.40
Hypocritarum proprietas 206.48

I

IAcobum patriarchā plures uxores habuiſſe 140.41
idololatriæ exempla 508.24
idololatrici cultus ab Imperatorib. poſtulati & confirmati 416.48
ieiunium ob terræ nimiam ſiccitatem ab Ecberto Treuirenſi epiſcopo inſtitutum 576.38
de ieiunio 250.19
ieiunia in publicis calamitatib. propter orationes indicta 523.24 loco ſatisfactionis indicta. ibid. 86 certis & ſtatutis temporibus obſeruata. ibid. 5
Ieſus nomen 77.29
Ieſum Chriſtum de pura uirgine natum Iudæi negant 694.46
ex Ignorantia & errore omne peccatum naſci 136.52
de Imagine Dei 123.60
Ad Imaginem & ſimilitudinem ſuā Deus hominem quomodo fecerit 124
imago Dei, Adæ lapſu amiſſa, per Chriſtum credentibus reparata 95.12
immundi ſpiritus cur ſic dicantur 126.60
de Immutatione adhuc uiuentium corporum in aduentu Chriſti 245.52
de impatientia 224.40
inter impietatem & iniuſticiā quid interſit 142.50

impijs

impijs temporalem ſuam fœlicitatem nos nō inuidere debere 222.44
de impijs, qui ob impietatem ſuam in hac uita non puniuntur 135.
imperio inter principes qui potiri debeat, Gregorij papæ decretū. 405.40
ut Imperator Auguſtus deinceps ſemper à papa Romæ coronaretur, Ioannis XIII pontificis conſtitutio 534.52
Imperatorem ex Germanico ſanguine natum, & quidem à ſolis Germanis deinceps ſemper eligendum, Otthonis tertij decretum. 719.37
Imperatores quibus ritibus hoc ſeculo electi & inaugurati 377.48 lautiſsimis conuiuijs ab epiſcopis excepti 393.12
Imperatorum & regum iniquis & impijs poſtulatis uel edictis epiſcopos reſtitiſſe 387.32 auxilia ab epiſcopis, quando regna & ciuitates à potentibus opprimebantur, implorari conſuetum 388.22
Imperatorum Orientis ueſtitus hac ætate qualis 379.53
Imperatoribus & regibus epiſcopi adeſſe ſolui 388.9 fidem epiſcopos non ſeruaſſe 393.16 ſe[...] opoſuiſſe 393.46 & 406
[...]peratores præcipuè creandi Roman. pontificem ius & poteſtatē habuiſſe 422.4 bona ſua ecclesiæ dediſſe 415.53
ab Imperatoribus Rom. antiſtites defeciſſe 405.57
inceſtuum exempla 372.34 et 634.27
incarnatio filij Dei magnum & admirabile Dei opus 80.53
incarnationis Chriſti fides quid operetur 261.22 eius finis & uſus. 90.10
per Incarnationem filij Dei, diaboli regnum deſtructum 89.15
incendia 680.18 & 682.36
de Induratione 181.6
de Infante monſtroſo 685.33
tam Infantes quàm adulti hoc ſeculo baptizati 292.55
in Inferno qui futuri 256.21 qualia tormenta ſint futura. ibid.27
inferno error, ſatanicis illuſionibus confirmatus 692.39
[...]nſis Synodus 433.9 & ibid 50 & 455.46
ingenij præſtantia inſignes 576.45 & 577.44 & 603.2
ingratitudinis exempla 371.48
iniquitas ad mortem quæ ſit 140.3
iniquitatis proceſſus 126.15
iniquitates quas ſacerdos noſter Chriſtus portarit 274.9
iniuriæ uindicatæ 531.22
ob Innocentiam uitæ commendati. 533.42
innocentiā demonſtrandi ritus, hoc tempore ſolennes 377.2
de Inſtauratione eccleſiæ 21.8
in Inſulis Mahometiſmus 699.37
de Interceſsione pontificis noſtri Chriſti. Theop. 67.58 & 97.18 ſanctorum 179.21
ex Interceſsione mutua duo bona oriuntur 177.35
in Interitum duo nos ducunt, mala doctrina & corrupta uita. Theophyl. 169.33
de Inuocatione Sanctorum in Miſſa. Rad. 275.14
de Iobi libro. Rad. 267.23
Iohannis bapt. mors cur Deo permittente maturata 523.32
de Ioānis euangelio, Smar. 169.28
Iohannes cur Theologi nomen obtineat 79.46
Iohannes papa fœdifragus 405.53
Iohannes papa, qui & Octauianus dicitur 28.32
Iohannes X Rom. pontifex 524.6 undecimus 528.2 duodecimus 530.35 decimus tertius 534.26 decimus quartus 539.18 decimus quintus 542.34 decimus ſextus. 543.37 decimus ſept. ibid.54 decimus octauus 546.30
Iohannes X Rom pontifex, Eduardū Angliæ regem per literas uehementer caſtigat, ſeq; illū unà cum populo religionis hoſtē denunciaturū minatur, niſi maturè epiſcopis accerſitis religionis diſciplinam ſeruandam præcipiat. 389.53
Iohānes XII papa imperat. Otthoni perfidus 433.60 de hoc ſynodus Romana 433.58 eius ſcelera, quorū in concilio Romano reus agitur 416.16 pontificali dignitate exutus 400.12 reſtitutus. ibid. 52 & inde. miſerabilis eius exitus 441.44
à Iohanne XIII. Dūſtanus neomāticus monachus quæ acceperit. 534.54
Iohannes Narnienſis pont. punitus. 411.44
Iohannes Terracinenſis epiſcopus. 549.43
Iohannes XXI apud Caſsinenſes abbas 644.3 Fabarij Curienſis cœnobij abbas 663.19 Romanæ eccleſiæ diaconus 549.9 martyr 678.16
Ioan. XXIX Caſsinenſis cœnobij rector 647.32
de Iohanne Zimiſce 304.5 & 718.4 & inde regio diademate coronatur 389.22 eius, poſt bellum Roſsicum fœliciter peractum, triumphus 380.34
Ioſeph Latinenſis presbyter 564.8
Ioſephi ſimilis hiſtoria 686.12 & 721.34
de Ioſua libro. Giſelb. 263.56
iridis ſignificatio 111.35 ratio à Giſelberto expoſita 640.32 arcus adumbrat Chriſtum 155.44
Iſaac figura Chriſti 93.5
Iſaac in Polonia martyr factus 678.16
Iſengrinus Reginoburgenſis præſul 582.56
ad Iſmaelitas, abiurata Chriſtiana religione, Nicolaus publicanus ſe conuertit 700.12
Italia Otthonis Imp. beneficio, à Berengarij filijq; eius Alberti iniquo imperio liberata 534.4 & 713.28 à Sarracenis affligitur et expugnatur 701.21
Italiæ doctores 549.2 monachi. 643.50
in Italiam Vngari irruunt 702.30 Sarraceni 711.34
in Itinere qui deſecerunt 617.41 et 618.12 & 620.43
Iudæi hoc nomen mendaciter ſibi tribuunt 695.17 quare ad cognitionem Dei non peruenerint. 141.52
Iudæis cur lex tradita 147.12
Iudæorum in ueram Chriſti religionem odium 694.16
in Iudæorum blaſphemijs refutandis à quibus quomodo laboratū. 694.52 blaſphemæ aliquot contra Chriſtum ſententiæ ab Anſberto refutatæ 696.
Iudæos in fine ſeculi per eximios doctores Enoch & Heliam conuertendos, Anſberti ſomnium. 652.40
de Iudæis hiſtoria ex Saxoniæ Chronico ab authoribus mutuatā. 693.54

iudaiſmus

Iudaiſmus 694.37
Iudaicæ doctrinæ capita 694.38
de Iuda Iſcharioth 110.33
iudicium extremum certò futurum. 250.47 quale futurum 252.26 quando futurum 255.5
in iudicio extremo ſingulis pro factis ſuis rependetur 152.16
iudicandus quis ſit, quis non ſit. Damaſus papa 482.30
iudex quis futurus 252.26 Chriſtus. ibid.39
de tribus iudicijs 151.7
de Iudicum libro. Giſelb. 166.3
Iulinum Vandaliæ oppidum 697.34 & 698.14
Iulinenſes gentilis idololatriæ patroni 698.56
iurare imperatoribus Rom. præſules ſoliti 406.13
de Iuramentis 174.23
iuramenta papæ præſtita 410.16
circa Iuſiurandum ritus 376.41
iuſtitia Dei quid 154.45
iuſtitia cõſummata eſt, uera fide & charitate Chriſto adhærere 156.9
iuſtitiã uniuerſalem quomodo deſcribat Theophyl. 164.3
iuſtitiam Dei ſeruare nos, non noſtram 154.55
iuſti quare peculiariter ſint Dei. 163.27
iuſtitiæ in puniẽdis ſceleratis exempla 365.4
de iuſtificatione 154.39
iuſtificatio unde 155.22 ex miſericordia & gratia 158.36
iuſtificationis cauſa finalis 130.42 effectus 162.58
de iuſtificatione. Luitprandus 553.42
iuſtificari nos fide 159.1 ſola fide 160.15 omnes credentes iuſtificari 162.46 æqualiter. ibid. 54
Iuuauienſes, ſiue Salisburgenſes doctores 581.40

L

LAmbfridus ueteris apud Vuintonienſes cœnobij monachus. 671.39
Lamperius Cracouienſis epiſcopus. 631.19
lancea Dominica ab Henrico Imperatore magno precio empta. 336.52
lanceæ Dominicæ uictoria, quam ab hoſtibus Ottho reportarat, à Luitprando adſcripta 554.58
lanceis confoßi 558.54
Landbertus, ſiue Lambertus (iuxta Auentinum) Mediolanenſis cathedræ præſes 557.55
Landenulfus Nucerinæ ſedis epiſcopus 564.18
Lando primus, pontifex Rom. 527.29
Landouuardus II. eccleſiæ Mindenſis epiſcopus 615.6
lapis ignitus è nubibus in terrã prolapſus 681.49
lapides multi cum magno ſtridore ad thalamum Conſtantini Imperatoris, ante mortem eius delati. 682.30
de Lapſu hominis 119.14 renatorum 133.23
lapſus primorum parentum quomodo factus 137.18 eius cauſæ 155.39 finis 138.34
lapſum hominis Deus præuidit, nec tamen ideo eius cauſa exiſtit. 112.6
Lapſos, ſi pœnitentiam agant, iterũ ad Deum cõuerti & recipi 180.8. & inde
laqueo ſuſpenſi 714.42
Lateranenſis eccleſia à Sergio III. papa reparata 517.1
Lauiunenſium epiſcopi 565.49
Laureacenſes, ſiue Bathauenſes epiſcopi 579.39
per S. Laurẽtij interceßionem Dei auxilium imploratum 368.33
legationibus pontificis epiſcopi hoc tempore perfuncti 391.6
Leo uenerabilis ſanctæ Romanæ eccleſiæ protoſcriniarius ad ſummum ſacerdotij gradũ euectus. 440.31 iterum deturbatus. 444.4 denuò reſtitutus 447.12. & inde à Iohanne XII ei inſidiæ ſtructæ 400.52
Leo V Rom. pontifex 515.5 ſextus 530.5 ſeptimus 532.25 octauus 538.32
contra Leonem octauum Synodus à Ioan. XII congregata 441.2
Leo Caßinenſis cœnobij monachus 647.40
Leo uigeſimus Caßinenſis abbas. 643.53
Leodienſes epiſcopi 577.13
Leua Brabantiæ ciuitas 397.15
Leucorum epiſcopi 567.35
de Leuitico 265.9 & 268.40
de Lege 144.7
lex cur uocetur ſancta 144.8 interdum pro ueteri Teſtamento ponitur. ibid.13 ubi promulgata 145.41 à mandato quid differat 151.3
legis diuiſio 144.22 proprietas 145.50 intellectus. ibid.58 finis. 146.26 abrogatio 151.13 cum pædagogo collatio 147.20 ſcopus Chriſtus 148.41
per Legem quid diſcamus 146.57 homines eam non implere 147. non iuſtificare 148.1 Chriſtum eam implere. ibid. 52 non eſſe abrogatam 151.35
inter Legem operum & fidei quid interſit. Giſel. 153.49
lege quis legitimè utatur 147.56 ſine ea peccatum mortuum 145.51
de Lege naturæ 146.9 illuſtrata 146.20
de Legibus cæremonialibus 150.10
leges uariæ homini à Deo datæ. 144.54
Libentius apud Hamburgenſes epiſcopus 614.37
liber ui[illegible]guls, uel quid ſit 111.34 & 133.12
de Libro uerborum dierum Regũ Iuda 264.34
liberalitatis in pauperes & egenos exemplum 367.40 in ſtudioſos & artium profeſſores. ibid. 59
de Libero arbitrio 118.23
liberum arbitrium ante lapſum 118.44 poſt lapſum in renatis 130.8 unde ſit 131.1 hic non plenariè reſtitui 135.14 eius definitio 118.24 diuiſio. ibid. 39
in Libidinem Iohannis XII pontificis, Luitprandi grauis inuectiua 512.7
libidinum exempla 372.16 & 526.53
libidinibus fœdis Rom. pont. indulſiſſe 406.46
linguarum peritia clari 593.41 & 632.12
Liptineus Bohemiæ rex 19.53
literarum ſcientia excellentes 597.54 & 600.27
lites diremptæ 580.5 & 581.13 & 587.17 quibus ritibus diremptæ 377.1
loca ſacris deſtinata reuerenter colenda. Rad. 292.1
Londinenſis matrona iamiam moritura, Dunſtani beneficio priſtinæ ualetudini reſtituta 691.54

Longobardi

Longobardi defectores 714.58
Lotharius Galliæ rex . 716.44
Lotharingiam Ottho iterum ſibi ſubijcit 711.10
in Lotharingia eccleſia 15.5
Louanienſe gymnaſium 14.58
de Luctu mortuorum 244.52
Ludericus Luneburgenſis cœnobij primus abbas 670.3
Ludmardus ſiue Luituardus, epiſcopus Vercellenſis 24.56
Ludolphus apud Oſnaburgenſes epiſcopus . . 626.11
Ludouicus proditus 373. 45 captus Veronæ oculis priuatur. 678.41
Ludouicus III Imperator 700.45 cum Vngris pugnam committit 701.1 à Berengario oculis & genitalibus priuatur 702.16 ſine liberis moritur, & Ratiſponæ ſepelitur. ibid.55 ſunesta contra eum ſeditio à principibus excitata 704.21
ſub Ludouico quæ fuerit eccleſiæ tranquillitas & perſecutio. 24.22 quæ ſchiſmata 414.58 quæ celebratæ Synodi. 410.43 qui præcipui epiſcopi et doctores apud Veronenſes. 5..43
Ludouicus Galliæ rex 709.37
Ludouicus Boſonis filius, Prouinciæ atque Burgundiæ præfectus 705.45 Campidonenſis cœnobij præfectus 662.37
Luitarius Vercellenſis epiſcopus. 579.21
Luitprandus Papienſis doctor 550.43 dogmata eius quæ ſuæ hiſtoriæ obiter admiſcet 552.28 inſignes næui 553.49
Luitprandus Ticinēſis eccleſiæ diaconus 27.57
Luneburgenſe cœnobium in honorem D. Michaelis archangeli ædificatum 540.23
Luneburgenſes abbates 670.1
Lupoldus Auguſtanæ ſedis præſes. 604.26 Hirſaugienſis abbas. 666.21
Lutzo Luneburgenſis abbas 670.12
luxuriæ malum 119.18
luxui dediti 705.2

M

MAchabæorum libri 266.55
Magdeburgum ciuitas ab Otthone quando extructa 710.40
Magdeburgenſis epiſcopatus ab Otthone magno erectus 415.11
Magdeburgenſem eccleſiam qui gubernarint 617.8
Magdeburgenſes monachi 556.51
Magdeburgenſi cœnobio ab Otthone quæ conceſſa 423.30
magiæ deditι 547.11 & 574.54 & 703.2
magica arte monachi uſi 454.16. 42 à pluribus hoc ſeculo exercitata 569.15
magiſtratus unde ſit 241.9 à ſubditis contemptus 371.6
magiſtratus defenſione ſemper eccleſia opus habet 241.28
de Magiſtratuum uindicta 242.20 negligentia in adminiſtranda iuſticia. Zonaras 370.44 diligentia in adminiſtratione reipublic. hoc tempore magna. 364.46

De Magiſtratus politici in gubernatione & iuuanda diſciplina Eccleſiaſtica officijs.

Ablata reſtituunt 416.19
bona ſua eccleſiæ dant 415.55
bonis eccleſiaſticis ſtudent. ibid.58
ad Doctrinæ receptionem & ſuos & alios hortantur 414.58
doctores defendunt & alunt. ibid.4 minus idoneos ab officio remouent. ibid.19
electos malè, puniunt. ibid.47
epiſcopos dant 412.29 ad propagandam cœleſtem doctrinam ablegant 413.59 ſui officij commonefaciunt 414.13
epiſcoporum aliorumq́; eccleſiaſticorum ſcelera atq; peccata cohibent ac puniunt. ibid.25
epiſcopatus inſtituunt 415.8
expulſos iniuſtè reſtituunt 414.40
pauperes uiſitant 416.29
pontificem Romanum elegerunt & conſtituerunt 411.59 & 412.4
priuilegia dant 416.35
ad Synodum, ab epiſcopis ſeu gubernatoribus malè ſentientibus prouocant 414.34
Synodos cogunt, eisq́; interſunt. 415.5
templorum, monaſteriorum, & xenodochorum ædificationem, renouationem, & conſeruationem iuuant. ibid.43

A' Magiſtratibus politicis, quæ contra ſuum officium, eccleſiæq́; utilitatem facta ſint.

Baaliſmum inſtituunt, uel ipſi nimis ſuperſtitioſè obſeruant. 416.58
bona eccleſiæ inuadunt, ſuoq́; fiſco addiciunt 417.14
conſuetudines impias tolerant. 417.10
erga Epiſcopos & monachos nimis largi ſunt 418.30
epiſcopis politica tribuunt. ibid.48. priuilegia dant 423.40
eccleſiaſticis uiris in negotijs politicis nimium poteſtatis attribuunt. ibid.54 uim atq; iniuriam inferunt 418.17
ex Gubernatorib. ſuperſtitioſè monachi fiunt 425.58
idololatricos cultus poſtulant, aut confirmant 416.48
monaſteria confirmant 425.56
monaſteria & eccleſias nimium ditant 419.23
monachos, pulſis uel ſacerdotib uel canonicis, ſubſtituunt 418.25
ſacerdotum collegia inſtituunt. 424.14
templa & monaſteria nimis multa extruunt 418.60
¶ Mahometiſmus in Aphrica 699.54
Aſia. ibid.25
Inſulis. ibid.37
à quibus & quomodo propugnatus ibid.51
impugnatus 700.6
in Mahometicis erroribus impugnandis Romanorum pontificum ſocordia taxata 700.8
¶ Maielpotus 25 Caſinenſis monaſterij gubernator 645.26
Maiolus III. Cluniacenſis collegij abbas 649.28
à Malo prius abſiſtendum quàm faciis bonum 166.47 abſtinere non eſt ſatis, ſed bonum quoque facere neceſſe eſt 167.29

Manaſſes Arelatenſis ciuitatis epiſcopus 555.30
mandatorum & teſtimoniorũ differentia 130.43
mandatorũ Dei obſeruatio non iuſtificat 148.38
Manichæorum fœda ſecta ab Imp. Iohanne Zimiſce Philippopolim relegata 520.32
Manſo Caſsinenſis abbas 646.59
mãſuetudinis et miſericordiæ exempla 367.14
manus in Scriptura ſacra 49.44
manus, cuidam homini ferro præſecta, poſt annum dormienti reſtituta 680.32
marchiæ ſiue limitaneæ ab Henrico I Imperatore ſapienti conſilio conſtitutæ 708.47
Marcus epiſcopus in Vallersleue. 616.56 Aldenburgenſium antiſtes 615.37
maris aquæ ſalſæ, dulces factæ 682.20
in Mari mediterraneo eccleſiæ. 10.8
de Maria mediatrice 274.42
Mariæ modum excedens laudatio. Giſelb. 275.37. & inde. apparitio 686.49 de eius interiori tunica 337.10 eccleſia eius in monaſterium mutata 340.6
Mariam, ſemper uirginẽ, ſancti ſpiritus operante uirtute, naſcituro ex humanis membris unigenito Dei filio, carnis ſuæ materiã miniſtraſſe 82.24
Maria Ottbonis tertij Imperatoris Sodomitica libidine infamis uxor 721.26. & inde
mariti erga uxorem officia 239.26. & ibid. 41
Marozia ſcortum impudens, Iohannis XII pontificis mater 531.8
Martinus Romanæ eccleſiæ epiſcopus 549.3 III. Rom. antiſtes. 533.1
martyrij duo genera iuxta Ansber. 227.29 cauſa 219.60
martyres qui dicantur 227.26 ubi fiant. ibid. 55
inter Martyres, milites, qui in bellis fortia facta edidiſſent, referendos, Nicephori Imp. decretum. 428.37
de Martyribus huius temporis. 678.3
matrimoniũ res uirginitate tutior. Theoph. 237.57
de Matrimonialib. cauſis tractare, fuiſſe epiſcoporum officium. 386.25
de Matthæi euangelio 269.21
Maximinus epiſcopus Begaienſis degradatus 508.50
Methildis Quedlinburgenſis prima abbatiſſa 676.58
mediator noſter Chriſtus 95.57 quibus uocabulis exprimatur. 50.12 quomodo ſit mediator noſter 96.4
Mediolanenſes antiſtites 553.8
Megapolenſium conuerſio 19.4
Megingus apud Hirsfeldenſes abbas 664.53
Meginhardus Dithardi præceptoris in ſcholaſtico regimine apud Hirſaugienſes, ſucceſſor 667.46
de Mendacio officioſo 174.18
de Mercenario 218.10
de Meſsia 88.37 quando uenerit. 88.18 adhuc ſibi mittendum Iudæi expectant 694.44
Metenſis eccleſiæ gubernatores. 571.23
Methodius Morauorum epiſcopus. 19.45 & 628.57
Michael Reginoburgenſis eccleſiæ paſtor 581.8
S. Michaeli ac nouem angelorum choris ſacrum cœnobium conditum 340.53
Mieſco, ſiue Miecislaus qua occaſione ad fidem Chriſti peruenerit. 17.57
milites potius quàm eccleſiæ gubernatores quoſdam Rom. pontifices & epiſcopos egiſſe 528.52
de Militibus in bello occiſis Nicephori Phocæ decretum 312.28
Milo XII Mindenſium epiſcopus. 625.28
Mimigardeuordenſes, ſiue Monaſterienſes doctores 623.6
Mindenſes antiſtites 624.18
de Miniſterij fine 217.53 quæ huic contraria 218.8 tria ad hoc adferenda & contribuenda 213.34
de Miniſterio huius ſeculi doctrina. 209.47
miniſter uerbi Dei qualis eſſe debeat 210.27 ſit coniugatus. ibid. 38 acutus. ibid. 55 non ſuperbus 211.16 ubi docere debeat. ibid. 22 oret 216.37 in uocatione maneat. ibid. 44
miniſtri unde ſint 209.52 non cõniueant ad peccata 213.59 doceant 214.4 exempla proponant 215.23
miniſtri eccleſiarum electi, primùm examinati de doctrina, poſtea demum ordinati 314.49 ab epiſcopis commendati 399.57 minus idonei à politicis magiſtratibus ab officio remoti 414.19
de Miniſtrorum uocatione 311.14 ordinatione 315.8 & inde. circa electionem et ordinationẽ, ipſorum caſus 320.4 eorum officio 211.28 poteſtate 215.34 moribus. ibid. 46 ſuſtentatione. 216.56 dignitate 217.25 effectu. ibid. 33 unde ſit effectus. ibid. 29 de eorum negligentia, querela Ansbert. 370.27
miniſtros eccleſiæ uocandi poteſtas, hac tempeſtate penes quos ſita fuerit 381.10
mirabilia mundi Otho tertius nominatus 718.47
miracula falſa ab epiſcopis hoc ſeculo facta 390.41
miracula fabuloſa 693.24
miracula Chriſti 93.42
miracula cur uerbo addita 228.15. Ansbert.
miraculis ad fidem Chriſti conuerſi 641.39 fides confirmata. 641.37 & ibid. 48
de Miraculis, quid hæc ætas docuerit 228.14
de Miraculis falſis. Theoph. 228.48
de Miraculis & prodigijs hoc ſeculo editis 678.36
de Miraculis ſuperſtitioſis & fabuloſis 686.31 dæmoniorum. 118.42
miraculis clari 577.4 & 595.1 & 636.21 & 638.44 & 649.40
miſericordia Dei in omnibus nos præuenit, proficientibus multiplicatur 132.18 & ibid. 8
de Miſſa 307.7
pro Miſſæ ſacrificio ſtabiliendo mẽdacia ſigna 690.43
ad Miſſarũ ſolẽnia, pallia, aliaq; ornamenta à Romanis, Agapeti beneficio ſacerdotib. miſſa 307.34
Miſtauus Vandalorum rex 30.19
modi uerborum ſeptem in Sacris cõprehenduntur 42.46
Moguntiæ primarium templũ, ipſo quo conſecrabatur die, mirando & iuſto Dei iudicio, incẽdio corruit 292.10

Moguntini antiſtites 585.12 abbates 668.13
de Monachatu, eiusq; ritibus 337.56
monaſterium ab Heinrico Treuirenſi epiſcopo conſtructum. 345.25
monaſteria ab epiſcopis ædificata. 390.60 recens extructa conſecrari ſolita 343.50 ab imperatoribus confirmata 423.37 hoc tempore pleraque epiſcopis ſubiecta 353.58 à politicis uiris nimium ditata 420.25
monaſteria hoc tempore quaſi carceres & exiliorum loca fuiſſe. 554.47
monaſteriorum præſides 349.50 cõfirmatio à pontificibus Rom. exacta 410.5 quis fuerit hoc ſeculo uſus 547.51
circa Monaſticen caſus 561.48
in Monaſterijs alijs plures, in alijs pauciores monachi degebant. 350.52 presbyteri, diaconi, & ſubdiaconi, ordinati 349.42 Theologia tradita 548.45
è Monaſterijs egreſſi 654.18
de Monacho quodam S. Adonei Rothomagenſi, Ranulphi narratio. 360.31
de Monacho quodam arctioris diſciplinæ pertæſo, ideoq; ex monaſterio egreſſo, fabuloſa hiſtoria 691.50
monachi huius ætatis 643.45 Europæi. ibid.46
monachi defectores Capuæ commorãtes, ab Agapeto Romano pontifice anathematis fulmine percuſſi 554.11
monachorum opera epiſcopi ſæpe uſi 554.35
monachorum ſtudioſi & amantes. 573.21 & 602.54 & 638.31
ex Monachorum cœtu ad Eccleſiæ gubernationem quidam uocati. 348.57 aut prædicationis gratia ad gentes ablegati 349.34
de Monachorum huius temporis ueſtitu: Ranulph. 360.50 & inde corruptione. Polydorus Vergilius 409.48
de Monachis duobus ficta narratio 692.14
monialium ueſtitus 360.55
monaſtici ordines hoc æuo in immenſum aucti 337.58
monaſticæ huius ſeculi ſuperſtitiones 361.10
monaſticæ uitæ dignitas quibus miraculis confirmata 691.23
monaſtico aratro manum qui ſemel admouerant, eam inde retrahere non licebat. Ranulph. 352.53
monaſticarum libidinum quædam exempla 360.27
mons Oliueti 65.60
Moſes dux & Aaron ſacerdos populo prælati, cuius rei imaginem gerant. Giſelbert. 241.28
de Moſis libris. Giſelb. 268.20
per Moſen lex, per Aaronem Chriſtus figuratus 153.58
Moſaica lex cur data. Theop. 144.43
in Moſaicis ſcriptis, & poſterioribus nihil non authenticum. 264.5
Moſomenſis Synodus 516.15
inter Morauos & Bauaros ſchiſma 424.39
Morauorum rex à Methodio archiepiſcopo excommunicatione feritur 295.49
morbi unde 155.22
ad Mores bonos Radulphi exhortatio 586.51
in Morum compoſitione quid homo ſibi & proximo debeat. 166.6
mors unde 244.11
mors propria à quibuſdam precognita 601.29
mortis imperium quomodo diabolus habeat 156.45 præſentis & æternæ diſcrimen 243.52 hora quare ignota 244.27
mortem cur Chriſtus ſomnum nominet 242.49
poſt Mortem differentia 244.39
morte ſubitanea extincti 542.17. & 601.48
mors Chriſti 91.23 & 51. eius utilitas 89.35
morte Chriſti qui ſaluentur 283.26
mortis nomen in Apocalypſi 45.54
de Morte animæ & corporis. Rad. 245.13
de tribus Mortibus. Anſh. 243.8 & inde
morientes uiuere 244.17
mulieres ſint ſubditæ uiris 240.9
mundi materia 110.44 finis 111.13 ætas. ibid.28
mundi ſex ætates qui faciunt, à Giſelberto refutati 633.10
mundum à Deo gubernari 111.50
in Mundo duæ partes: una Chriſti, diaboli altera 300.44
munus ſuum, qui ſponte, certas ob cauſas, reſignarunt 657.14 & 658.9
murium morſibus enecati 590.20 & 685.49
muſices artisue canendi ſcientia inſignes 602.23
muſicorum inſtrumentorum gnari 633.47
muto adoleſcenti, Landoaldi corpore leuato ſermo reſtitutus 689.22

N

NAthanael martyr 678.16
de Natiuitate duplici 185.40
naturæ humanæ infirmitas 125.50 & ibid.59
nauis cum hominibus Odonis Cluniacenſis beneficio ſeruata 692.31
Nicephorus Phocas 715.16. & inde à ſubditis cõtemptus, & tantum non lapidibus obrutus 371.6 iniuſtis exactionibus ſubditos premit 373.1 eius auaricia 373.8 ſacrilegium. ibid.18
de Nicephoro Phoca & Theophanone Romani uidua 325.42
Nicolaus publicanus apoſtata 568.58
Nilus Italiæ monachus 648.15
Nitherdus Sobonenſis eccleſiæ antiſtes 512.44
Nodgerus abbatiæ collegij monaſtici apud Sangallenſes gubernator 656.13
nomina infantibus in baptiſmo indita 295.26
Noruegia Bernhardi Angli cuiuſdam prædicatione ad fidem Chriſti perducta 643.16
Noruegiani, numina humanis hoſtijs placari poſſe, opinati 697.41 quos habuerint præcipuos eorum doctores 643.13
Notingerus, ſeu Notingus, Conſtantienſis præſul 594.17
in Nouiſſimo die quomodo Chriſtus ſit uenturus 251.56. & inde. & 253.35
de Nouitate uitæ 182.22
de Nouitate poſt baptiſmum 191.49
nouus homo 130.51

nouum Teſtamentum præſtantius eſſe ueteri 30.46 Omnia in eo eſſe noua 39.31
nubes, quando in ſacro eloquio ſingulari uel plurali numero ponitur, quid metaphoricè ſignificet 47.19
numeri, ternarius, quaternarius, & duodenarius in Sacris literis. 49.13
de Numerorum libro 265.16
nuptiæ Deo dicatorum deteſtabiles habitæ 160.18
nuptiæ quomodo ſint ſanctificatio. Theoph. 239.60 in reſurrectione mortuorum tollentur 245.34
ob Nuptias ſecundas Nicephorus Imp. à Polyeucto patriarcha à ſacris excluſus 456.10
circa Nuptias ritus 325.14 caſus. ibid. 31

O

Obedientia erga magiſtratum 242.10
de Inobedientia erga doctores 271.7
oblatio Dominica quæ ſit 158.3
oblationes fidelium ad altare, quib. diſtributæ 291.47
Obotritæ conuerſi 18.56
obſeſſi ad loca ſacra & reliquias Sanctorum, ſpe liberationis, ducti 337.46
per Oceanum eccleſiæ 15.41
Ochuuinus decimus Hildesheimenſis epiſcopus 020.10
contra Ocium 117.1 & 136.42
oculis priuati 541.41 & 545.48. & 563.37. & 597.54
Odilbertus Gorcienſis abbas 651.13
Odo Beluacenſis epiſcopus 568.60 cognomento Seuerus, Cantuarienſis eccleſiæ doctor 632.21 ſiue Otho, apud Cluniacenſes primus abbas 648.47
offerenda Deo quæ ſint 197.24
Ogo Leodienſis epiſcopus 577.43
Olaus rex 23.14
oliuarum frondium in Palmarum die exorciſmus 320.57
opera Dei duo eſſe præcipua. 108.2
opera bona in timore Dei præſtanda. Rad. 171.22 Deus in nobis operatur 168.17 bis Deū placari, Radulphi ſiniſtra opinio 274.20 & merita eſſe uitæ æternæ. ibid.
opera bona cur ſpiritales hoſtiæ dicantur 165.54 unde ſint 167.38 quæ facienda 168.27 quod præſtanda 165.58 quomodo præſtanda 169.58 quare placeant 170.40 non ſunt perfecta 171. iuxta Decalogum facienda 169.26 qui poßint præſtare. ibid. 46
opera carnis cur ſic ab Apoſtolo nominata 168.10
operum bonorum finis 172.35. merces 172.7 ordo 170.59 compenſatio à Deo expectanda 171.40
de Operum meritis error diabolicis præſtigijs confirmatus 692.39
ex Operibus nō eſſe iuſticiam 172.19
ex Operib. quamuis non iuſtificamur, tamen circa opera non decet nos deſides eſſe 167.9
de Operibus bonis quid hac tempeſtate doctum 165.53
operandum fide 170.27 in hac uita benè operandum 171.27
oratio ſumi uirgula dicta 174.28
orationis & gratiarum actionis exempla 363.37
orationis formula 177.57 effectus 179.34 in oratione quæ petenda 177.7 in ea uigilandum 175.2
de Oratione, Theophylacti et Smaragdi doctrina 174.27
de Oratione interiori 174.52
circa Orationes ritus 309.53
orandum quomodo ſit 175.14 corde 175.37 cum ieiunio. ibid. 52 cum bona conſcientia 176.8 cum fide. ibid. 22 in nomine Chriſti ibid. 41 & inde. ubi orandum 177.2 pro alijs ibid. 52
ordinatio cantorum 317.32 oſtiariorum. ibid. 38. lectorum. ibid. 48 exorciſtarum 318.6 acoluthorum. ibid. 20 ſubdiaconorū. ibid. 30 diaconorum & presbyterorum. ibid. 44 & inde
ad Orientem, eccleſia mirabiliter per Dunſtanum conuerſa 691.18
Oſnabugenſes antiſtites 625.40
Oſuualdus Eboracenſis archiepiſcopus 637.26
Othertus Argentinenſium epiſcopus 595.58
Otgerus Spirenſis eccleſiæ gubernator 598.15
Othincarus Albus ſacerdos 20.51
Othricus apud Magdeburgenſes epiſcopus 617.34
Ottho primus 14.13 & 12.12 concilium aduerſus Iohannem XII inſtituit 433.60 à Bernhardo Halberſtadenſi excommunicatus 295.10
Ottho III religionis Chriſtianæ ſedulus propagator 413.40
Ottho palatinus comes 29.6
Otthonis, Heinrici Imperatoris ſucceſſoris electio & ordinatio. 377.50
Otthonis ſecundi morituri teſtamentum 368.14 mater in egenos & pauperes liberalis 367.40
de Otthonis tertij coniuge libidinoſa, & comite quodam, narratio. 686.12
Otthonis Imperatoris laudabilis mos 363.47
Otthoni tertio Imp. eiusq; ſucceſſoribus à Leone VIII priuilegiū datum 720.7

P

Pacis politicæ qui rationem habuerint 533.17 & 534.3
Padebornenſis urbs incendio conflagrata 627.15 monaſterij priuilegia à papa & Imperatore innouata 408.28 præſules 626.31
pallium à Rom. pontificibus emptum 408.15
ob Pallij dignitatem contentio. 426.1
de Pane Euchariſtico certamen. 427.2
in Pannonia eccleſiæ 13.36
Papæ ex cardinalib. deſignati 383.20 ab Imperatorib. puniti 411.40
contra Papas contumaces & periuros, Imperatores armis egiſſe 411.24 Synodos celebratas. ibid. 32
Papia urbs 368.24 ab Vngaris incenſa 707.20
Papienſes, ſiue Ticinenſes doctores 550.21
parabolam, non hiſtoriam eſſe, quod de Lazaro & diuite Chriſtus recitat 523.51 Theoph.
parabolæ in Scripturis quid 57.27. & 58.23
paradiſus & regnum Dei, non idem. Theoph. 260.50 typus eccleſiæ 209.7
in Paradiſo cur Adam collocatus, & inde iterum eiectus ſit. Rad. 129.26

129.26
paralyticus miraculoſè ſanatus. 689.37
paralyſi correpti 665.2
παράπτωμα & plemmelia 139.15
paraſceues diei qualis hoc tempore fuerit obſeruatio 324.5
Paraſſus Lombardiæ ciuitas à Mediolanenſi archiepiſcopo armis deleta 393.9
parricidiorum exempla 372.7
Pariſienſes doctores 575.8
Paſcha 66.14 uetus & nouum. Theoph. 197.12
de Paßione Chriſti 88.52
paßio Chriſti in adflictionibus cogitanda 224.37 à noſtra quomodo differat 228.5
paſtor ſibi commiſſum gregem paſcat, nec ſine maximo ſcelere cū deſerat: Synodi Romanæ decretum 455.54
paſtoris ueri officijs perſuncti. 627.60
paſtores à ſuis ouibus non reprehendantur, niſi à recta fide exorbitent. Euſebius papa 481.13 & inde.
de Patibulo ſuſpenſi 378.42
de Patientia 221.9 & inde.
patientiæ exemplum in Luitprando 351.56
de Patrinis, hoc eſt ijs qui infantes ex ſacro fonte leuarunt 292.59 cum his coniugium contrahentes damnati 456.10
patrum ſcripta cum iudicio legēda. 656.6
Paulus prius præſcitus, poſtea prædeſtinatus 113.26
paupertas noſtra ſpiritualis 138.4
pauperes ab Imperatorib. uiſitati. 416.29 curam eorum qui habuerint 613.60 & 615.12 eorum curam epiſcopos habuiſſe 387.26 hoc ſeculo non multa ipſis diſtributa 396.24
in Pauperes crudeles 590.14
peccatum originis unde 135.50
peccatum actuale quid 139.36 unde 140.35
peccatum omne tribus gradibus cōſummari ibid.15 ſiliquis aßimilatū 134.45 quomodo uſq; ad Moſen regnarit 149.41 animæ mors. Smarag. 243.36
peccatum unum idemq; ſæpe peccatum, & plaga, & peccati cauſa eſt 141.32
peccati uocabulum 133.30 definitio 134.21 natura ibid.48 pœnæ 139.2
peccati originalis effectus 257.33
peccati cur Chriſtus expers 93.33
de Peccato in genere quid hæc ætas tradiderit 133.29
de Peccato Originis quid 135.38
de Peccato in Spiritum ſanctū 133.56
ſine Peccato nemo præter ſolum Chriſtum 84.1 & 141.12
à Peccato ſeu reatu ſuo quomodo ſanctificetur homo 159.21
peccata omnia immunda 140.45 odio proſequenda 180.53
peccata ſeu lapſus magnorum hominum cur in Scripturis narrētur. 42.41
peccata uenialia 142.41
peccata per ſolum Chriſtum auferuntur 156.48 poſt acceptam condonationem, deinceps uitanda 182.22 quæ ſint remißibilia, quæ irremißibilia 133.36
peccatorum actualium diuiſio 139.45 impulſiuæ cauſæ 140.22
peccatorum ſeu uitiorum Deus non eſt cauſa 61.57
de Peccatorum agnitione 180.41 & inde.
peccatorum eſſe gradus, Rad. 140.60 eorum finis 134.52 & 142.52
peccatis reſiſtendum 142.45
à Peccatis Deum ſæpe cohercere homines 183.31 quomodo Chriſtus nos ab illis purgarit. 190.46
de Peccatis actualibus 139.9 interioribus 140.60
peccandi conſuetudo quid efficiat. 126.8
peccatores quid faciant 166.28
pedes Domini in Scripturis quid. 47.14
de Peregrinatione ad loca ſancta. 337.16
perfidiæ exempla 375.33
periuriorum exempla 369.57
perſecutorum anguſtia & tribulatio. Anſb. 227.44
perſonæ diuinitatis ſunt uerè & realiter diſtinctæ. Anſb. 70.52 earum in Trinitate differentia. 107.18
Peteribuſianum cœnobium 341.9
Petrum cur Deus labi permiſerit. 133.24
in D. Petri honorem monaſterium extructum 339.37 & ibid.50. & 340.39
Petri & Pauli apparitio facta 486.35
S. Petri catena, qua uinctus dicebatur, circundatus obſeſſus, à diabolo liberatur 689.30
Petrus Tiburtinus presbyter 540.57 Vrſeolus Venetorum dux. 416.29 Romanæ urbis præfectus, à Iohanne XIIII, quòd ſeditionis aduerſus ipſum motæ cum alijs quibuſdā author eſſet, punitus 540.15
in B. Petri eccleſia Romana concilium habitum 442.13 baſilica Romæ Otho Imp. à Iohanne XIII pontifice publico & ſolenni ritu, Germaniæ Pānoniæq; titulo ornatur 335.25
Petri theſaurus à Romanis raptus. 417.18
peſte extincti 666.38 & 654.58 & 622.59
peſtilētia graſſata 680.28 & 682.45 & 687.23
de Philoſophorum ſcripturis 262.6 unico ſtudio 262.48
de Philoſophis huius ætatis 677.8 multa eos à lege & prophetis uera didiciſſe 262.56
philoſtorgiæ exemplum 364.12
phyſices periti 640.32 & 655.37
de Pietate 151.48
pijs in hoc mundo labor indicatur, poſt mundi uerò huius finem requies ſeruatur 259.50 omnia mala cooperantur in bonum. 225.34
Pilgrinus à Benedicto VI Laureacēſis archiepiſcopus declaratus. 407.46
Pilgrinus Bathauenſis & Laureacēſis eccleſiarum pontifex 580.26
Placentini antiſtites 561.39
Plegmundus Dorouernenſis archipræſul 639.9
Pleimundus apud Cantuarienſes antiſtes 631.42
pœnæ peccatorum 139.2 has aliqui hic, aliqui ibi, aliqui neq; hic neq; ibi, ſuſtinent 134.12
pœnam pro peccatis luentes, & poſtea iterum in eadem peccata incidentes, grauiora patientur. 135.5
in Pœnis Deum miſericordiæ ſuæ recordari 554.8

pœnitẽtia quòd ſit agenda 180.3 unde ſit. ibid.16 quid ſit. ibid.2 duplex, iuxta Radulph. acrior ſeu uirilis, & remißior ſeu fœminea 179.57
pœnitentia digna 184.56 publica 304.17
pœnitentia neceſſaria, priuſquam boni aliquid facias 169.54 ſuper qua re ſit agenda 170.1 non ſit coacta, ſed ſpontanea 180.36 eius impulſiuæ 180.35 non differenda 155.41 ad eam Deus per caſtigationem aliquos interdum uocat 184.27
pœnitentiam agentes ſaluari 183.25 à Deo recipi 181.54
Pœni extrema queq; Chriſtianæ reipub. imitantes, cæſi 166.10
poeſeos periti 550.55
de Poetis 262.51
politica epiſcopis ab Imperatoribus tributa 418.48
politica decreta à Rom. pont. ſancita 405.56
à Politicis uiris cõtra ſuum officiũ, & eccleſiæ utilitatem quæ geſta. 416.45
Polonis qua occaſione fidem Chriſti acceperit 17.47 à Iohanne XIIII ad papiſmum inuitata. 403.53
in Polonia ut eccleſia propagata. 17.46
apud Polonos ſub Miecislao duce, quando in templis ſeu publico cœtu Euangelium recitabatur, quid fieri ſolitum 292.23 quid cum pueris ſeptimo ætatis anno fieri ſolitum 698.27
Polyeuctus Conſtantinopol. pontifex 521.50
de Polygamia 240.45
polygamiæ exempla 372.46
pontifex noſter Chriſtus 96.18 & ibid.28
pontifici Rom. nimius honos exhibitus 407.34
pontificem Rom. eligendi poteſtas à Leone papa Otthoni cur conceſſa 412.6
pontifices Rom. tyranni 526.27 ab Imperatoribus, epiſcopis et plebe Rom. ſimul electi 411.59 quidam à ſcortis euecti 382.18

De pontificum Romanorum principatu atq; tyrannide.

Bella gerunt 405.47
bona eccleſiæ furantur 406.21
ſcortis dant. ibid.54
decreta politica ſanciunt 405.56
decreta & conſtitutiones alter alterius mutant 406.60
in Eccleſiarum extructiones nimis magnos ſumptus faciunt 404.27
eccleſias pro libitu tollunt ac deprimunt. ibid.5
fœdifragi ſunt 405.53
ad Gentes nondum cõuerſas, ut eos pontificio charactere imbuant, mittunt 403.51
Imperatoribus iurant 406.13
imperatoribus & regibus ſeſe opponunt, leuiq; de cauſa exilio excõmunicant. ibid.1
ab Imperatoribus deficiunt 405.57
libidinibus fœdis indulgent 406.46
principatum, uel in primis propter Apoſtolorum corpora extollũt. 403.56
reges creandi, inaugurandi ſeu coronandi & deponendi ius ad ſe trahunt 404.48
regibus coronas mittunt 405.53
in Regionibus alijs epiſcopos conſtituunt 405.46
ritus ſuperſtitioſos confirmant. 404.19
ſacerdotum legitima coniugia diſtrahunt 406.50
ſeſe inuicem deponũt & execrantur 407.5
Synodorum, quibus ipſi non interfuerunt, acta damnant 404.19

Pontificum Rom. dominatui atq; tyrannidi hac ætate qui ſe oppoſuerunt.

DOCTORES, ut,

Arnulphus Aurelianenſis 410.45
Platina. ibid.53
Sergius tertius 411.10

IMPERATORES.

Armis contra papas cõtumaces atq; periuros agendo. ibid.24
Synodos cõtra eos celebrãdo, eosq; deponendo: ibid.32
eos puniendo. ibid: 40 pro primatu eorum ſtabiliendo, ſignum mendax 689.48 de degeneratione ipſorum, Platina 410.51
¶ Pontifices Romanos & archiepiſcopos ordinandi ius Otthoni Imp. à Leone Octauo conceſſum 448.54 & 452.39
ipſos ſeſe inuicem depoſuiſſe, & execratos eſſe 407.5
pontificatum, uiuo adhuc pontifice, ſub excommunicationis pœna nemo ambiat. Symmachus papa 420.45
pontificatu deiecti 537.4.12 & 545.17
pontificiarum uirtutum Iohannes XIII unum exemplar 554.41
Poppo quibus miraculis ſuæ doctrinæ ueritatem confirmarit. 683.59
Poppo XIII, in Herbipolenſi ſede epiſcopus 605.17 iunior prædicti Poponis ſucceſſor. ibid.34 apud Danos epiſcopus 641.27
Potamius Braccarenſis archiepiſcopus deiectus 510.4 & inde
in Poteſtatem alienam redacti 572.54 & 572.48
à Poteſtate aliorum liberati 572.43
de Potentijs in homine 125.4
præceptum de dilectione proximi cur aut quomodo ſit ſimile priori præcepto de dilectione Dei. 168.50
præcepta moralia etiam noui Teſtamenti populo obſeruanda. Giſelb. 145.11 horum ordo & breuis explicatio. ibid.
præceptorum cæremonialium & moralium diſcrimen 150.18
in Præceptis ſuis quid conditor omnium intendat 146.26
de Prædeſtinatione 112.34
prædeſtinare non idem quod præſcire 113.49
prædia ab Otthone Imperatore eccleſiæ donata 395.53
prædicatorum duo diſtincta officia. Giſelb. 221.42
prædones grauiter puniti 366.34
præſcientia Dei 112.6 non intulit protoplaſto peccandi neceßitatem 112.12
præſepe in quo infans Ieſus reclinatus eſt 126.27
præſtigiatorẽ percontati 703.3
Praga Bohemiæ urbs ab Henrico 5. Imp. occupata 707.44
Pragenſes antiſtites 629.43
precatio, oratio & interceßio quid differant 174.33
precantes à curis uacent 175.59 etiamſi non ſemper exaudiamur, non ægrè id ferenus 178.33

precandi gratia peregrina loca petita 537.19
preces per Chriſtum Deo offerendæ 176.41 cur non longæ faciendæ 175.17
contra Primatum 208.48 Arnulphus Aurelianus 410.45
principium qua ratione Chriſtus dicatur 75.2
priuilegia à papis petita 408.27 ab Imperatoribus data 416.33
Probus Cæſius Siculus, Cremonēſis epiſcopus 565.30
de Prodigijs 218.57
proditionum exempla 373.45
prolepſis, uſitatiſsima in Sacris literis figura 54.11
promiſsionum legis atq; Euangelij diſcrimen 154.1
propagationes diuinæ doctrinæ in hac eccleſiæ ætate, factæ 7.48
de Prophetia 57.60 et 58.53 et 267.8 & ibid.58
prophetiæ dono illuſtres 572.60 & 587.25 & 653.56 & 667.24 & 676.35
propitiatorij ſignificatio 198.20
propitiatorium ueteris legis, typus Chriſti 86.23
de Prouerbijs 267.16
de Prouidentia 121.56
de Proximo 152.15
proximus noſter quis ſit 172.30
proximo periclitanti ſuccurrendū. 273.2
prudentiæ nomine commendati. 598.15 & 599.33
in Pugna qui occubuerunt 595.22
pulueris uocabulum in Scripturis. 44.52
de Purgatorio error quibus diaboli præſtigijs & illuſionibus ſtabilitus 692.39

Q

Quadragenarius numerus 51.47
quaternarius numerus 51.57

R

Racherius Veronenſis epiſcopus, Anthropomorphitarū errores refutat 280.48
Radulphus Flauiacenſis, Benedictini ordinis monachus 655.19 eius opiniones. ibid.42 duæ eius precationis formulæ 177.57. & inde
Ramiris ſecundus Hiſpaniæ rex. 23.22
Ranigerus Epternacenſis monaſterij rector 664.6
de Ramſola inter Libentium Hamburgenſem, & Bernarium Verdenſem diſceptatio 425.48
Ratbodus XIIII Vltraiectenſis epiſcopus 576.44
Ratherius Veronenſium epiſcopus. 27.37 ab Hugone Imperatore, quòd in mores eius deteſtabiles nimium inueheretur, exilio damnatus 387.7 ſeu Catherius Leodienſis eccleſiæ præſul 578.3
de Ratione hominis 272.18 et 124.49
Ratiſpona à Ludolpho occupata. 712.30
Ratiſponenſes doctores 582.49
Rauennatenſis ſynodus 429.49 & 413.32
Rauennates doctores 549.57
Razo Vuormaciæ epiſcopus 602.4
reconciliatio noſtri cum patre, per Chriſtum quomodo facta 92.58
recordari & obliuiſci Dei 109.9
redemptio noſtri per Chriſtū facta. 93.54
reformationis eccleſiarum aulicæ exemplum 417.54
de Regeneratione 199.18
Regimundus Liberitanæ in Hiſpania eccleſiæ præſul 579.17
Reginbaldus eccleſiæ Spirenſis antiſtes 597.54
Regino in Prumienſi cœnobio Treuirenſis diœceſeos præfectus. 660.49
Reginuuerdus Hamburgenſis epiſcopus 610.32
in Regionibus alijs à Romanis pontificibus cōſtituti epiſcopi 403.47
religionis ſtudium hoc ſeculo magnum 365.13
religionis ſtudioſi 553.8
religioni pontificiæ addicti 606.2
de Religionibus extra eccleſiam. 694.15
de Reliquijs Sanctorum, earumq; translatione 532.55 hoc ſeculo magno precio emptæ 336.51 exercitui in terrorem hoſtium prælatæ 337.5 de earum ueneratione & adoratione 336.14 ad has hoc tempore iuramenta fieri ſolita 576.43 regum fœdera his confirmata 356.31
Remēſis ciuitas prodita atq; capta. 456.57 eius proditores anathematis uinculis innodati 469.5
Remenſes epiſcopi 572.45 eorum ad Iohannem papam epiſtola. 485.10
remiſsio peccatorum unde 157.15 per baptiſmū accipitur. Theop. 190.1 & 191.35
remiſsionem peccatorum ſine mediatore aliquo iuſto petere nemo debet 275.6
remiſsiones peccatorum uariæ. Giſelb. 273.30
renati quoq; peccata habent 141.12 eorum lapſus 133.23 rectè cos non ſolum ſpirituales, ſed etiam ſpiritus dici 191.39 quale ſit in ipſis liberum arbitrium 130.8
renunciare omnibus, & relinquere omnia, quid differant 67.33
reſponſorium de uigilia natalis Domini quis fecerit. Ranulph. 417.6
reſponſa à diabolo data 548.12
reſtaurationis humanæ opus, materia omnium diuinarum ſcripturarum. Giſelb. 40.28
reſurrectio Chriſti 94.10 eſt noſtræ reſurrectionis teſtimoniū. Rad. 247.19
reſurrectionis Chriſti & noſtræ diſcrimen. Rad. 250.39
reſurrectio quid ſit. Radulph. 146.26 & Theoph. ibid. unde ſit. Radulph. 247.19. & inde. qualis ſit futura 249.36 & 260.28
de Reſurrectionis materia, Ansber. Giſelbert. & Theoph. 248.33 & inde. fine 250.5 piorum & impiorum diſcrimine. Theophyl. 246.49
reſurrectionis cur toties mentionē Chriſtus faciat. Theoph. 250.60
reſurrectionem certò futuram. Theoph. 245.34
de Reſurrectione duplici. Giſelber. Ansber. Theoph. Smarag. 246.37. & inde
reſurgentium differentiam fore. Ansb. 249.47
reſurrecturum eſſe hoc ipſum quod nunc circumferimus. Theoph. 246.32
Retharius Padebornenſis antiſtes. 627.12

reuerentiæ erga miniſtros uerbi exemplum 364.2
rex et ſacerdos noſter Chriſtus 74.44
reges creandi, inaugurandi, ſeu coronandi & deponēdi ius Rom. præſules ſibi reſurpaſſe 404.48 horum ſaluti in Toletano concilio quomodo conſultum. 503.33. & inde
de Regum libris 264.27 & 266.18
regni affectatores 558.24 & 603.19
regna pro ſuo iudicio Deum conferre. Luitpr. 554.21
regna huius mūdi ab epiſcopis hoc æuo ſimul ſuſcepta & adminiſtrata 392.27
Reynerus Lotharingiæ comes & abbas 663.42
Richardus Antiſidiorenſium epiſcopus 566.43 Oſnaburgenſis præſul 623.33 Normanniæ dux 423.12
Richarius Leodienſis eccleſiæ antiſtes 577.33
Richgouus Vuormacienſis epiſcopus 600.8
Richuinus Argentinenſis præſul. 396.18
Richuino Argentoratenſis ædis occupatori quæ pœna indicta 431.51
Riginoldus Eichſtadenſium præſul. 593.41

DE RITIBVS.

Ritus

baptiſmi 292.35
claues 295.18
ciborum 321.4
cœnæ 306.9
confirmationis & chriſmatis 294.13
conſecrationis & dedicationis. 285.8
depoſitionis epiſcoporum 319.54
exorcizationis 320.24
ieiuniorum 321.4
miſſæ 307.7
monachatus 337.36
nuptiarum 323.14
orationum 307.52
receptionis & abſolutionis 304.42
ſepulturæ 328.58
uiſitationis ægrotorum 326.40
¶ Ritus ſuperſtitioſi à Rom. pont. confirmati 404.19
Robertus princeps & abbas ſimul. 350.44
Rodeſchuuinda, ſacrarum uirginū apud Gandersheimenſes cœtus, præfecta 675.6
Rodolphus Burgundorum rex Italiam à Berengarij tyrannide liberat 702.23
Rodulphus poſt Haderadum v Hirſaugienſium abbas 665.20
Rogerus Leodicenſium epiſcopus. 579.14
Rollo Normandorum dux 26.48
Roma ab Otthone primo deditione capta 714.5 obſidione cincta & occupata 545.27 & 446.56
Romanæ ſynodi 433.58 & 442.2 & 446.52 & 453.27 & 455.32
Romani cum Ruſsis dimicantes, diuinitus adiuuantur 688.33 defectores 714.21
Romanus Imp. hypocrita 368.50 Lacapenus periurus 369.58 & 397.38 Conſtātinopoleos Imp. parricida 371.39
Romanus Leonis interfector 703.9
Romanus Conſtantini filius, Puer dictus 709.2
Romani Imperatoris erga miniſtros uerbi reuerentia 364.2
Romoaldus Camaldulenſis abbas. 651.21
ros cum quo manna deſcendit, ſignificat Spiritum S. 102.12
Roſuuita Gandersheimenſis cœnobij alumna 675.25
Rothmagus urbs, Normannis, obſidione cum cum gentibus dedita. 569.14
Rubertus Dung, Moguntinus antiſtes 590.44
Rubilocenſes, ſiue Eichſtadēſes epiſcopi 593.2
Rumoldus Vueſtphaliæ epiſcopus. 623.50
Ruodbertus Moguntinenſis eccleſiæ diaconus 592.13
Rupertus Treuirenſis epiſcopus. 578.50 Balderici in Spirenſis eccleſiæ adminiſtratione ſucceſſor 599.50
Ruſsi à Romano Conſtant. Imperatore arte uicti 711.14
Rutgerus, Ratbodi defuncti, in gubernatione Treuirenſis eccleſiæ, ſucceſſor 575.36
Ruthardus Argentinenſis antiſtes. 596.27

S

SAbbati figura triplex. Theoph. 359.32
de Sabbati ſanctificatione, Caroli lex 363.34
ſacerdotum collegia ab imperatoribus inſtituta 424.14
ſacerdotibus uel canonicis pulſis à politicis magiſtratibus monachi ſubſtituti 418.25
de Sacramentorum uſu 184.44
ſacramenta quis diſtribuat. ibid. 52 ad hæc quomodo accedendum. 183.18
de Sacramentis in genere, quid ſcriptores huius ſeculi docuerint. 184.43
ſacrificium qua parte Chriſtus pro nobis factus ſit 84.36
ſacrificium Deo nos ipſos quomodo faciamus. Giſelbert. 197.46
ſacrificia ueteris teſtamenti cur reiecta 199.17 non liberant à peccatis 198.29
de Sacrificiorum ſignificatione. 197.35
ſacrificiorum ueteriſq; atq; noui teſtamenti collatio 199.19
in Sacrificijs quid Deus quærat. 197.52
de Sacrificijs quid hæc ætas ſenſerit. ibid. 20
ſacrilegiorum exempla 371.18
de Salis exorciſmo 320.33
de Salomonis libris, Giſelb. 268.46 & inde
ſaluari hominem tribus modis. Giſelb. 273.42
ſalus tantum in Chriſto quærenda. 157.31 extra quem nulla ſalus: ibid. 60 extra Eccleſiam nulla. 209.51
ſalutis cura non procraſtinanda. 183.42
ſalutis noſtræ promulgatio 153.9 exordium 155.33 media 185.19
de Salute nemo deſperet. Smarag. 180.39
ſanctitas quid 164.6
ſanctitatis nomine celebres 617.28
ſancti pij unde ſint 159.51
ſancti non omnia norunt. Theoph. 178.39 quatenus à nobis rogandi, Radulphi opinio 656.3
ſanctorum in eccleſia quæ ſit hereditas 159.7 contra eorum nimiam uenerationem

nem 178.58
pro errore de Sanctorum interceſſione ſtabiliendo mendacia ſigna edita 688.32
de Sanctis nouis certamen 428.35
Sanderadus primus in Gladbachēſi monaſterio 669.20
Sangallenſes monachi 656.52
ſanguinis nomine in diuinis literis quid figuretur 48.29 & 52.26
ſanguis Chriſti ſolus à peccatis nos mundat 91.26 qua conditione expiet peccata noſtra, Rad. incō moda opinio 274.2 translatus 694.11 Augiam delatus. 333.50. Sigebertus
ſanguis uituli ad altaris baſim fuſus, quid figuret 157.20
ſanguine Chriſti à peccatis abluti, patriq; reconciliati ſumus. Rad. 91.5 & inde. ſine hoc nulla eſt peccatorum expiatio. Radul. 91.16
de Sapientiæ libro, Giſelb. 249.13
de Sapientiū huius mundi ſcriptis, Radulph. 243.5
Sarraceni oppugnati 519.5 graui pugna ab Otthone II cæſi 717.52 à Nicephoro Phoca cæſi. 700.50
Satanas cur ita dicatur 116.24 cur uocetur Belial 117.24 omnia mala humanis corporibus infert. 119.15
ſatanæ ſuggeſtionibus uerbo Dei obuiandum 310,56
Saxonia ab Vngaris uaſtata 706.52
Saxoniæ doctores 609.43 eccleſiæ. 24.13
In Saxonia uenæ metallicæ repertæ. 715.12
ſcabiei peccata quædam aſſimilata. 139.48
ſcandalum duplex: alterum litis, alterum peccati, iuxta Anſb. 317.8
ſcire Dei in Scripturis quomodo accipiatur 47.57
ſcientia perfecta quæ 156.9
de Scientia ſeculari. Giſelbert. 262.18
de Scholis hoc ſeculo celebribus. 306.58
ſcorta 528.13 & 531.8
ſchiſmata huius decimi ſeculi 424.23
ſchiſma Straſburgenſium cum ſuo epiſcopo. ibid.26 inter Morauos & Bauaros. ibid.39 pontificū Rom. propter acta Formoſi 425.24 de Ramſola inter Libētium Hamburgenſem, & Bernarium Verdenſem epiſcopum. ibid. 48 inter Gerbardum Laureacenſis eccleſiæ epiſcopum, et Heroldum Salſburgenſis archiepiſcopum 426.1
ſchiſma de pane Euchariſtico 427.2 de ſacerdotum coniugio. ibid. 21 de electionis iure. ibid.52 de nouis ſanctis 428.55 de electione abbatum 429.6
Scriptura ſacra quibus uocabulis nuncupetur 39.55 & 44.54 unde ſit 40.8 quod eius ſubiectum. ibid.28 authoritas. ibid. 40 quomodo legenda 41.2 eius finis. ibid 15 quare uerbis præteritis pro futuris utatur 58.58 diligenter ſcrutanda. Theoph. 61 & 42.2 quæ tacuit, ea nos quærere non oportet 57.5
ſcriptura ſacra aliquando cibus eſt, aliquando potus, & quomodo hoc. Anſb. 55.2
de Scripturæ ſacræ ſenſibus & intellectu. Giſelb. 34.43 & 42.17 & 43.53
de Scriptura ſacra. Luitpr. 552.31 quæ huius ætatis doctores de eâ memoriæ prodiderint 39.55
in Scriptura quatuor dictionis ſpecies. Rad. 246.53 quare nonnulla ſæpius dicantur & præcipiantur 55.53
ſcripturæ ſacræ à peritis quibuſdā Angliæ doctoribus in Anglosaxonum idioma transfuſæ 585.46
ſcripturarum ſacrarum mos, ſiue conſuetudo 55.7 libri quibus Eccleſia caret. Giſelb. 264.8
inter Scripturas ſacras & gentiles quæ ſit differentia 37.1 & inde.
ſcripturis tantum credendū, & de mortuorum reſuſcitatione nihil curandum. Theoph. 42.5 ex his oritur fides recta. Theoph. 164.53 ſine his nihil aſtruendū 52.21
in Scripturis quod ſingulare fidei firmamentū habeatur. Rad. 40.40 ſi quid ambigui occurrat, quid faciendum. Giſelb. 41.27
ſecuri percuſſi 686.20
ſeditiones ab epiſcopis ſedatæ 387.35
de Seditioſis pœnæ ſumptæ 710.2 & 714.42
ſeditioſi contra Conſtantinum Imper. ſeuerè puniti 565.4
Sergius III papa 525.54
Segninus Senonum epiſcopus 570.56
Senonenſes doctores 569.48 monachi 653.40
ſeptenarius numerus in Scripturis. 57.14 & 56.53 cur ſpiritui S. tribuatur 105.24
de Sepultura 344.49
ſepulturæ ritus hoc ſeculo, qui uel quales 328.38
ſequentia de ſpiritu S. à quo facta. 417.4.
Serlo in cœnobio S. Auguſtini Anglorum apoſtoli apud Cantuariam celebris monachus 671.28
in Serpente æneo, paſſio mediatoris noſtri expreſſa 88.52
ſeſſio Chriſti ad dexteram patris. 94.30
ſiccitas terræ magna in aere, qua ſatio eſt impedita 654.41
ob Siccitatem terræ ieiunium indictum 576.38
Sico Capuanus epiſcopus 559.44. quòd Leonem pontificem conſecrauit, ſacerdotali miniſterio priuatus. 446.3
Sigerus Moguntiacus in abbatiæ Hirſaugienſis cœnobij gubernatione, Dicibmari ſucceſſor. 666.7
Sigfridus Anglus, Eboracenſis archiepiſcopus 16.59 & 643.22
Parmenſis epiſcopus 562.16
Sigfridus comes, & Epternacenſis abbas 663.59
Sigiſmundus Halberſtadenſis eccleſiæ antiſtes 420.54.
ſignum & prodigium ut diſcernat Theoph. 228.36

Signa mendacia.

pro ſtabiliendo errore de Sanctorū inuocatione 686.32
quòd Sancti appareant, & hominibus, quid facere debeant, iniungant. ibid.41
quòd cultu ſint proſequendi 688.43
quòd Sanctorum reliquiæ ubi habeant malè habentibus ſanitatem conferendi 689.15
pro ſtabiliendo Romanorum pontificum primatu. ibid.48
pro eorundem authoritate confirmanda 690.8
pro ſtabiliendo errore de ſacrificio

crificio Miſſæ. ibid.43
pro ſtabiliendo error de templorum dedicatione 692.12
pro confirmatione de dignitate monaſticæ uitæ. ibid.13
ad confirmandos errores de purgatorio, de operum meritis, de inferno, &c. 692.39
¶ Sigollus Placētinæ eccleſiæ præſul 561.50
Sigvuardus Bergēſis præſul in Norbvegia 641.30
de Simoniaca hæreſi 282.20
Simoniæ accuſati 418.33
ſimulatio quid 64.39
ſimulationis illuſtre exemplum. 374.27
de Sinu Abrahæ 157.57
Siphridus Danorum dux 31.18
Slaui prælio ab Heinrico Imp. uicti. 707.31
Slaui rebelles, uereq; religionis hoſtes ab Otthone Magno deuicti, & ad fidem Chriſti conuerſi. 615.38 & 713.11
Smaragdus S. Michaelis in Britannia abbas 671.4
Sodomiticarum turpitudinum patroni 631.50
ſolis nomine in Sacris quid ſignificetur 45.8
circa Solem miracula 680.22 & 681.31 & 682.50
ſoles duo conſpecti 681.19
per Somnia res futuræ prædictæ. 603.19
Sorabis Dei uerbum prædicatum. 619.1
de Spe. Theoph. 217.7
de Specie una in ſacramento cœnæ. Giſelb. 278.19 & ibid.23
Spirenſis eccleſiæ epiſcopatum qui tenuerint 597.32
Spiritus quando in diuina ſcriptura ſine additamento ponatur. 46.15
Spiritus ſanctus, ſpiritus filij 103.19 cur in ſpecie columbæ apparuerit 106.1 cur uiſibiliter datus ſit. ibid.56 cur interdum ſubtrahatur 107.3
Spiritus ſanctus quare dicatur columba 102.14 quare paracletus. ibid.24
Spiritus S. lumen clauis eſt diuini uerbi aperiendi. Giſelb. 40.8
Spiritus S. non eſt ex filio 103.33
Spiritus S. cur ſuper baptiſmum Iohannis deſcenderit 189.34. Theop.
Spiritus S. cuſtodiendus 191.50
Spiritus S. quomodo accipiatur & amittatur 163.23
Spiritus S. diuinæ agnitionis & cōſtantiæ author. Smarag. 133.5
Spiritus ſanctus quomodo poſt reſurrectionem Apoſtolis datus. 132.22
Spiritus S. corpora fidelium in nouiſsimo die ſuſcitabit. Theoph. 247.53
Spiritus S. ſubſtantia 102.31 proceſsio. ibid.55 officium 104.4 inhabitatio 107.11
Spiritus S. perſonā rariſsimè in Scriptura ſine additamento poni. 48.3
ante Spiritus S. aduentum diſcipuli Chriſti rudes & infirmi 133.5
Spiritui S. quare ſeptenarius numerus conſecretur 105.22
Spiritum S. qui excutiant 106.12 quomodo hunc habeat, & cōmunicet Chriſtus 100.46
de Spiritu S. quid hoc ſeculo à Doctoribus traditum 102.10
ſpirituales hoſtiæ cur opera noſtra, eleemoſynæ & preces appellentur 165.54
Starchandus Eichſtadenſium antiſtes 593.26
ſtationis ſuæ deſertores 579.60
ſtatua in hominis formam mutata. 681.3
ſtella perlucida medio cœli axe, medis, præter morē die, uiſa 631.16
ſtellæ micantes, ac hinc inde oberrantes, magno hominum ſtupore uiſæ 478.60
Stephanus ſeptimus Rom. pōtifex. 530.22 octauus 532.44
Stephanus Amaſenus metropolita, Conſtantinopolitanus patriarcha deſignatus 520.42
Stephanus Leodienſium epiſcopus 577.16
Stephanus comes interemptus. 372.12
Stephani protomartyris apparitio 687.32
D. Stephano cœnobiū conſecratū 339.52 & 342.46 & 343.46
Straſburgenſium diſsidium cum ſuo epiſcopo 424.27
ſtruthiorum nomine hypocriſis deſignata 206.57
ſtultiloquium & ſcurrilitas quid differant 65.49
de Suatocopio Morauiæ rege eremita facto 362.10
de Subſtantiæ, & ſubſiſtentiæ uel perſonæ uocabulis 80.39
Suederus Monaſterienſis eccleſiæ pius atq; fidelis præſul 614.4
Suenotto qua occaſione defecerit à Chriſtiana religione 23.40
de Superbia 141.48
Superi ab Haquino Noruegiæ rege inuſitato piaculo propitiati. 698.1
ſuperſtitioni dediti 610.25
Syluanectenſis ſynodus 456.54
Syluanectenſium præſules 568.26
Syluester II Romanorum archiepiſcopus 547.3
Symeon Bulgarorum dux monaſticen deſerit 361.50 homo ſanguinarius, quietisq; impatiens. 681.3
S. Symphoriani cœnobium reſtauratum, & Benedictinis monachis repletum 343.8

Synodi uniuerſales hoc ſeculo celebratæ.

SYNODVS

Althaimenſis 431.35
Auguſtana 433.26
Bonnenſis. ibid.2
Conſtantinopolitana prior 456.8 poſterior. ibid.42
Dingelfingenſis 432.8
Duiſburgenſis. ibid.40
Erfurdenſis. ibid.52
Gallicanæ ſynodi 410.16
Ingelheimenſis 433.9
Rauennatenſis 429.49
Remenſis prima 457.26 ſecunda 516.15
Romana prima 433.58 ſecunda 442.2 tertia 446.52 quarta 453.28 quinta 455.52
Syluanectenſis 456.54
Vuintonienſis 453.54

De Synodis priuatis.

Synodos exigente neceſsitate celebrabant 394.18

Synodis interfuerunt.

Diaconi. ibid.22
clerus. ibid.24
populus. ibid.26
in Synodis nonnulli uel electi uel depoſiti. ibid.28
in Synodis dogmata quoq; examinata. ibid.38
ſynodi ab Imperatoribus coactæ, ipſorūq; præſentia ornatæ 425.3 contra papas celebratæ 411.32
in templis

in templis celebrari ſolitæ 292. 19
ad Synodum, ab epiſcopis ſiue eccleſiæ gubernatoribus imperatores prouocaſſe 414.54
ſynodorum, quibus Rom. pont. non interfuerant, acta damnata. 404.9
B. Syri ope, Papiam urbem ſeruatam, Luitprandi ſtulta opinio. 554.54

T

TAbernaculum Dei in ſacris oraculis quid 54.5 eccleſiæ adumbratio 209.14
de duabus Tabulis decalogi 145.31
Tanquardus, Otthonis ex concubina ſeditioſus frater 709.34
de Telonum rapacitate querela. 579.43
temeritatis exemplum 371.56
templum Salomonicū propter idololatriā exuſtum, cuius rei imago. Giſelb. 142.24
templa & monaſteria nimis multa ab Imperatoribus extructa 418.60
templorum, monaſteriorum, xenodochiorum ædificatio, renouatio & conſeruatio ab Imperatoribus adiuta 415.43 ſtructuræ hoc Seculo plus quàm alijs magis neceſſarijs officijs epiſcopos uacaſſe 390 46 dedicatio quibus miraculis confirmata 691.12
in Templis quæ hoc Seculo contenta 287.39
temporum, feſtorum & ieiuniorū ratio rudi populo ab epiſcopis indicata 387.19
in Tentatione quæ conſolatio tenenda. Theoph. 225.51
tentationes undè 219.52
tentationū duo genera, iuxta Theophyl. 219.40
in Tentationes nō debemus noſmetipſos inijcere 226.20 & 220.23
terræmotus facti 680.13 & 681.50 & 682.48 & 683.15 et 684.21
teſtamentū Chriſti erga ſuos 91.51
teſtamentum nouum præſtantius ueteri. Theophylactus 39.46
de Teſtamenti ueteris atq; noui libris, eorumq; ſerie. Giſelb. 264.18
de Teſtamento ueteri & nouo 37.15 de utriuſq; conſonātia 58.16
diſcrimine. ibid.37
teſtimonium qui nō dicere poßint. Adrianus papa 481.19 & Anacletus papa 481.20
teſtis falſus 152.27
Theobaldus apud Campidonenſes abbas 662.30
Theodora nobile ſui temporis Romæ ſcortum 528.13. & 372.16
Theodorus Antiochenus 320.21 Romanorum cum Roßis pugnantium adiutor 668.55. & inde
Theodoricus Metenſis epiſcopus. 572.1 Treuerenſis eccleſiæ præſul 576.20 Moguntiæ ad D. Albanum monachus 668.10
Theodomarus Saliſburgenſis pontifex 581.43
Theophania 718.59
Theophaniam Nicephori Imp. Conſtantinopolitani priuignam Ottho primus Imp. filio ſuo uxorē ambit 714.53. & inde
Theophylactus, Romani Lacapeni Imp. minimus natu filius 320.49. & inde
Theophylactus Conſtantinopolitanorum epiſcopus 322.50 quas habuerit peculiares opiniones 523.23
Thiatinus Corbeienſis abbas 669.54
Thietbardus Hirßfeldenſis abbas. 664.47
Thieto Vuirtzburgenſis epiſcopus. 604.55 Sangallenſis monaſterij præfectus 697.11
in Thuringia eccleſia 13.58
in Thuſcia qua ratione propagata eccleſia 17.56
Tigurina ædes monachis reſtituta. 416.19
torneamenta ab Henrico Imp. inſtituta 367.10
de Traditionib. humanis quid hoc Seculum ſenſerit 256.18
Tranſalpini Imperatores à Rom. pont. à Ludouico III. uſque ad Otthonem I. cur imperij corona non inſigniti 405.17
transfugæ 596.28 & 603.60
de Tranſſubſtātiatione, Giſelb. 278.22
Treuirenſes epiſcopi 575.34 monachi 659.45
tribulationes ſanctis nō citra lucrū abeunt. Theoph. 224.23
Trinitas fons uitæ 70.47 inſeparabilis unus Deus, inſeparabiliter operatur, & tamen ſingulis perſonis propria actio tribuitur. Giſelb. 107.19
Trinitatis inhabitatio 108.43
in S. Trinitatis honorem contuberniū ſiue cœnobiū conditū 342.1
de Trinitate quid hæc ætas docuerit 70.16
trucidati 577.17 & 579.22 & 630.23. & ibid.53
Tryphon monachus Conſtantinopolitana ſede potitus, et per fraudem iterum deturbatus 520.48
Tuedwif cœnobij monialiū in Vuedengenborg extructi abbatiſſa. 676.43
Tulenſes antiſtites 567.20
turpitudine uitæ infames 598.29
Tuto Reginoburgenſis epiſcopus. 582.51
Tyreſia Alphonſi Hiſpaniæ regis ſoror 362.4
de Typis ueteris Teſtamenti 198.2

V

VAndali 24.8 apud Vandalos Chriſti regnū quo pacto propagatum 18.26
uaſa figuli in Scriptura ſacra 50.50
uaſis fictilibus credentes in Chriſtū comparati. Ansb. 204.47
Vdalricus Auguſtanus epiſcopus diuorum catalogo adſcriptus 351.9
Vdo comes perfidus 370.19
ueneno ſublati 662.31 & 530.14. & ibid.50
uerbum Dei cur literis conſignatum 41.48 primum audiendum & intelligendum; poſtea firmiter retinendum. Theoph. 166.22 in adflictionibus intemeratum ſeruandum 221.29 non eſt inefficax. Theoph. 35.27 ſine doctore ſpiritu nō intelligi, Smaragdus 35.41 apud quos fructificet ibid.58
uerbum Chriſtus appellatur 72.35
de Verbi Dei ſtudio, Theophylactus 36.10 eius encomiū 35.18
uerbi Dei & philoſophiæ collatio. 36.37
uerbi Dei finis & effectus 35.1 & 672.19 eius propagandi gratia doctores ad exteras gentes miſsi. 614.53 & 613.1 per prædicationem eius Spiritus S. accipitur. Ansb. 55.12

uerbo Dei

uerbo Dei diligenter attendendum 34.37 per hoc cūcta à Deo creata.Anſb. 210.32
uerbum Dei eſſe ſimplex 14.22 non eſſe ratione metiendum. ibid.31.quibus detur. ibid.37
uerbo Dei mundamur 186.60 Smarag.eodē regeneramur.Theop. 187.13
de Verbo Dei quid huius ſeculi ſcriptores tradiderint 54.21
Veſtales uirgines 675.1
ueſtium luxus coercitus 608.13
Verdenſes epiſcopi 627.59
Veronenſis eccleſiæ antiſtites 562.41
de Vetere & nouo homine 127.57
ueteris teſtamenti libri rectè intellecti,non ſunt fabulæ.Theoph. 40.57
uictimarum oblationes in ueteri lege quid ſignificarint. Anſh.197.56
S. Victoris collapſum monaſterium,à Villegiſo Moguntino archiepiſcopo reparatum 542.55
uictoria perfectiſſima quæ. Theop. 226.28
uictoriæ potiundæ gratia ſuperis humanis hoſtijs litatum 698.1
pro Victorijs gratias agere epiſcopi hoc tempore ſolui 388.6
Vigerus comes 415.53
Villegiſus Moguntinorum præſul 590.50
S.Vincētij martyris reliquiæ Magdeburgum tranſlatæ 551.42.Sigebertus
in Vincula coniecti 611.44
Vintonienſes doctores 638.1
uirgæ paſtoralis typus.Giſelb. 211.53
uirgis cæſi 645.6
uirginitatem cōmendantes patres, coniugium nō damnant.Theop. 328.50
uirgines qui dijs caſtitatis uotū fecerant,ſi illud uiolabant, quibus pœnis ſint affectæ 698.10
cum Virginibus recens matrimonio locatis,apud Venetos quid fieri ſolitum 325.26
uiribus humanis nimium tribuit Giſelb. 272.1
uirtutum utrinſq; tabulæ exempla 561.11.& inde
uirtutum gloria illuſtres 601.19
Viſilas Herulorum et Vandalorum rex 19.5
uiſio S.Vlrico Auguſtano epiſcopo oblata 706.45
uiſionib. nocturnis admoniti 610.47
uiſitationis ægrotorū ritus 326.40
uiſum qui amiſerunt 649.22.& 667.20
uita æterna unde 258.2 qualis ſit futura. ibid.15
de Vita ſolitaria.Theoph. 256.44 & contemplatiua. ibid.54
uitæ humanæ exitus incertus 127.12.
uitia & peccata grauiter & liberè arguere,& ſingulos ad pœnitētiam uocare,epiſcoporum huius ætatis munus 586.58
uitiorum contra utrāq; tabulam exempla 568.15.& inde
S. Viti cultores 669.55
S. Vito ſuum deitatis primatū hoc ſeculo apud Rugianos manſiſſe inuiolatum 697.59
uiui ſepulti 609.25
Vlfridus Eichſtadienſis epiſcopus 591.4
de Vnctione ægrotantium per oleū 318.22
unda ſubmerſi 587.60 & 593.28 & 663.49
in Vngaria eccleſia quomodo propagata 16.11
Vngari 35.15.& 26.27.& 24.31 ad Chriſtianiſmum cōuerſi 580.27.ab Alemanis & Bauaris cæſi 704.14 ab Heinrico 1 imperatore 707.50 & inde.à Marſis ac Pelignis cæſi atq; fugati 711.1 ab Otthone 1 penitus ferè deleti 712.45
Vngarorū gentilis opinio 696.44 crudelitas 698.35
de duobus Vngarorū ducib. quorū unus Bologudes,alter Gilas dictus fuit,Zonaræ hiſtoria 16.57
Vnni,ſiue Vnno, Hamburgēſis ſextus epiſcopus 21.22.& 52
Vnno,Bremenſis ſiue Hamburgenſis antiſtes 610.44
Vnuuonus Landauenſis presbyter 619.34
de Vocatione gentium.Rad.104.21
Volcquardus Aldenburgēſis epiſcopus 20.59
Volcmarus apud Padebornenſes epiſcopatu functus 626.49
uoluntatis deprauatio uitāda 166.2
uoluntatem hominis Deus adiuuat & præparat 25.54 & 131.2
uoti & petitionis diſcrimē 179.28
uota facta 610.6
urbes captæ 572.7.& 574.27 & 578.9.& 584.47 incendio cōflagratæ 627.25
Vrſcolus Venetorum dux 419.40
de Vrſo Saxonis Grammatici nugæ 693.11
Vtenburrhani monachi 664.30
Vtho Argētinenſiū epiſcopus 596.45
Vulſtanus Eboracenſiū xvi epiſcopus 636.60
uxoris erga maritum officia 239.49.& 240.9

Vu.

Vago,Aldenburgenſium antiſtes 616.11
Vualdo Cumanus epiſcopus 56.21
Vuarinus Colonienſis eccleſiæ antiſtes 609.22
Vuendelgardis Gandersheimenſis abbatiſſa 675.18
Vuerenboldus Hirſaugienſis monachus 667.54
Vuernerus S.Albani apud Moguntiam abbas 668.13
Vuernerus,ſiue Vuerinbarius,monachorum apud Fuldenſes collegij præfectus 655.3
Vueſtualiæ doctores 621.3
Vuiberadis Sangallenſis monialis 676.13
Vuiborada martyrio coronata. 678.5
Vuildebrophus apud Argentinenſes antiſtes 597.18
Vuilderolphus Argentinēſiū epiſcopus murib. abſumptus 685.49
Vuilfreda monialis 676.49
Vuilhelmus Monaſteriēſis eccleſiæ epiſcopatu qua ratione ſit potitus 621.10
Vuilhelmus Senonum epiſcopus. 570.1
Vuilhelmus Mogūtinæ eccleſiæ gubernator 589.29
Vuilla Berengarij uxor inceſtuoſa 572.45
Vuillerus Ogonis in abbatia ſ.Maximini extra Treuirenſes muros ſucceſſor 660.28
Vuintonienſis ſynodus 453.54
Vuirtzburgenſes monachi 665.22
Vuirtzburgenſes antiſtites 604.54
Vuipertus Gemblacenſis monaſterij fundator & monachus. 648.50

Vuitgerus

Vuitgerus Treuirenſis epiſcopus. 571.14
Vuitegouius Augienſis abbas. 662.1
Vuitichinius, ſiue Vuindichildus, Corbeienſis cœnobij præſul. 669.39
Vuolfgangus XII Ratiſponenſium epiſcopus 583.20
ad Vuormacienſis eccleſiæ clauum qui hac ætate ſederint 600.5

X

Xenodochium apud Bremenſes. 614.2

Z

Zachæus, rerum imperitus, epiſcopus conſecratus 383.15
de Zacharia à Iudæis interfecto, Theoph. opinio 513.36
de Zelo 174.12
Zoe mortua, à relicto ſuo uiduo Monomacho angelis comparata 301.45
Zuendeboldus rex à Lotharingenſibus perimitur 701.46

INDICIS FINIS.

ERRATA IN HAC DECIMA CENTVRIA INTER excudendum commiſſa, ſic emendentur.

Prior numerus columnam, poſterior uerſum ſignificat.

18. 1 pro *dedſet, Legε dediſſet.* 31. 22 pro *eſtitueret, reſtitueret.* 37. 7 pro *nocum, uocum* 40. 28 pro *ſcripturas, ſcripturarū.* 58. 40 pro *annſciaturi, annunciaturi.* 74. 15 pro *muntios, nuncios.* 80. 12 pro *tamen, tantum.* 93. 24 pro *ad Eph. 9. ad Eph. 2.* 96. 39 pro *exaudiri, exaudire.* 101. 36 pro *collocatio, collatio.* 108. 28 pro *ſabbats, ſabbato.* 110. 57 pro *ocioſius, ocioſus.* 112. 24 pro *uidere, uidete.* 113. 2 pro *affectionibus, adflictionibus.* 114. 4 pro *rationabilum, rationabilium.* 121. 9 pro *circa, citra.* 131. 18 pro *columnas, columnis.* 139. 13 pro *indiſſerenter, indifferenter.* 142. 39 pro *peccari, peccati.* 145. 31 pro *duo, duæ.* 167. 60 pro *non, ſed.* 177. 35 pro *cæcitare, cæcitate.* 205. 3 dele alterum *in.* 212. 21 pro *leuitas, lenitas.* 214. 20 pro *ſol, ſal.* 213. 25 pro *inquo, iniquo.* 225. 35 pro *credentes Deum; credentes in Deum.* 226. 31 pro *adiutat, adiuuat.* 218. 43 pro *ſecum, ſecundum.* 288. 48 pro *iude, inde.* 329. 33 pro *inſtituta, inſtitutæ.* 335. 14 pro *prociunculam, portiunculam.* 341. 27. pro *annus, annuis.* 347. 18 pro *argentis, argenteis.* 359. 23 pro *ad, ex.* 371. 42 pro *offerendam, offerendum.* ibid. uerſu mox ſequenti, pro *à parte, à patre.* 371. 16 pro *imprudens, impudens.* 384. 26 pro *æquus equus.* 387. 26 pro *paupetum, pauperum.* 416. 5 pro *populſaret, propulſaret.* 441. 8 pro *habuata, habita.* 519. 15 pro *ridiens, rediens.* 541. 8 pro *ponſficarum, pontificatum.* 560. 38 dele alterum *in.* 564. 41 pro *propia, propria.* 568. 26 pro *Sylusnecteſes, Sylusnectenſes.* 574. 58 pro *ſentenijs, ſententijs.* 597. 49 pro *propinquate, propinquitate.* 606. 7 pro *Benedictis, Benedictinis.* 609. 40 pro *fortim, fortius.* 620. 18 pro *colebrantur, colebantur.* 676. 50 dele *in.* 678. 60 pro *ferre, ferè.*

BASILEAE, EX OFFICINA IO-
ANNIS OPORINI, ANNO SALVTIS
humanæ per CHRISTVM partæ,
M. D. LXVII. Menſe Se-
ptembri.